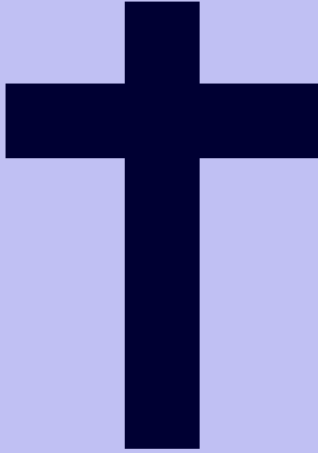


El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo  
en el idioma piapoco



New Testament in Piapoco

# El Nuevo Testamento de nuestro Señor Jesucristo en el idioma piapoco

## New Testament in Piapoco

copyright © 2009 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Piapoco

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Piapoco

pio

Colombia

### Copyright Information

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

#### **The New Testament**

in Piapoco

© 2009, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

---

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022  
15b1335d-e064-57a2-9f7f-a5383125b741

## Contents

SAN MATEO . . . . .	1
SAN MARCOS . . . . .	85
SAN LUCAS . . . . .	136
SAN JUAN . . . . .	221
LOS HECHOS . . . . .	281
ROMANOS . . . . .	354
1 CORINTIOS . . . . .	392
2 CORINTIOS . . . . .	430
GÁLATAS . . . . .	454
EFESIOS . . . . .	469
FILIPENSES . . . . .	482
COLOSENSES . . . . .	491
1 TESALONICENSES . . . . .	500
2 TESALONICENSES . . . . .	507
1 TIMOTEO . . . . .	512
2 TIMOTEO . . . . .	523
TITO . . . . .	531
FILEMÓN . . . . .	536
HEBREOS . . . . .	538
SANTIAGO . . . . .	570
1 SAN PEDRO . . . . .	579
2 SAN PEDRO . . . . .	590
1 SAN JUAN . . . . .	597
2 SAN JUAN . . . . .	605
3 SAN JUAN . . . . .	606
SAN JUDAS . . . . .	608
EL APOCALIPSIS . . . . .	611

## SAN MATEO

### *Los antepasados de Jesucristo*

<sup>1</sup> Yáí cuyàluta icàlidaca Jesucristo yàawirináimi ípidená. Yáí Jesucristoca yácata nataquerínámi, yáí rey David, Abraham nacái.

<sup>2</sup> Abraham ìiri ípidenáté Isaac. Isaac ìiri ípidenáté Jacob. Jacob ìiri ípidenáté Judá. Judá, nía nacái yéénánái once namanùbaca, níacata israelitanái yàawirináimi. <sup>3</sup> Judá yéenibe asianái nápidenáté Fares, Zara nacái. Náatúa uípidenáté Tamar. Fares ìiri ípidenáté Esrom. Esrom ìiri ípidenáté Aram. <sup>4</sup> Aram ìiri ípidenáté Aminadab. Aminadab ìiri ípidenáté Naasón. Naasón ìiri ípidenáté Salmón. <sup>5</sup> Salmón ìiri ípidenáté Booz. Booz yáatúa uípidenáté Rahab. Booz ìiri ípidenáté Obed. Obed yáatúa uípidenáté Rut. Obed ìiri ípidenáté Isaí. <sup>6</sup> Isaí ìiri ípidenáté rey David. Rey David ìiri ípidenáté Salomón. Salomón yáatúa, úacata Urías yàacawéetúami quèchatécáwa.

<sup>7</sup> Salomón ìiri ípidenáté Roboam. Roboam ìiri ípidenáté Abías. Abías ìiri ípidenáté Asa. <sup>8</sup> Asa ìiri ípidenáté Josafat. Josafat ìiri ípidenáté Joram. Joram ìiri ípidenáté Uzías. <sup>9</sup> Uzías ìiri ípidenáté Jotam. Jotam ìiri ípidenáté Acáz. Acáz ìiri ípidenáté Ezequías. <sup>10</sup> Ezequías ìiri ípidenáté Manasés. Manasés ìiri ípidenáté Amón. Amón ìiri ípidenáté Josías. <sup>11</sup> Abéeri néená Josías yéenibeca aslanái ípidenáté Jeconías, yáté camuí Babilonia yàasu cáli néeséeyéi náibàacaalíté israelitanái natécáténá nía presoíri iyú Babilonia néré.

<sup>12</sup> Néeseté idècunitàacá israelitanái ìyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ìinata, Jeconías idèniacaté ìiriwa ípidenéeri Salatíel. Salatíel ìiri ípidenáté Zorobabel. <sup>13</sup> Zorobabel ìiri ípidenáté Abiud. Abiud ìiri ípidenáté Eliaquim. Eliaquim ìiri ípidenáté Azor. <sup>14</sup> Azor ìiri ípidenáté Sadoc. Sadoc ìiri ípidenáté Aquim. Aquim ìiri ípidenáté Eliud. <sup>15</sup> Eliud ìiri ípidenáté Eleazar. Eleazar ìiri ípidenáté Matán. Matán ìiri ípidenáté Jacob. <sup>16</sup> Jacob ìiri ípidenáté José. Yáí José yeedácaté ìrìwa María, úái Jesús yáatúaca. Wáimaca Jesús ìwali Mesíascani, ìimáanáca wacuèrinásàiri Dios ibànuericaté walí, wía israelitaca, icùacaténá wía.

<sup>17</sup> Iná waputàaca catorce namanùbaca Abraham itaquénáinámi ìyeyéicaté Abraham yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta rey David imusúacatalétaté ìicá èeri. Néese rey David idénáami, nàyacaté catorce namanùbaca David itaquénáinámi ìyeyéicaté David yàasu èeri idénáami, idènièyéicaté nacái yéenibewa àta Babilonia yàasu cáli néeséeyéi natécatalétaté israelitanái presoíri iyú Babilonia néré. Néeseté idécanáamité israelitanái nàyaca presoíri iyú Babilonia yàasu cáli ìinata, néese Mesías yàawirináimi catorce namanùbaca nàyacaté, nadèniacaté nacái néenibewa àta Mesías imusúacatalétaté ìicá èeri, yáí wacuèrinásàiri ípidenéerica Jesucristo.

### *Nacimiento de Jesucristo*

<sup>18</sup> Siùcade nucàlidaca Jesucristo ìináwaná ìwali yáí imusúanacaté ìicá èeri: Yáatúa María idècunitàacá ucùaca ucásàanápínátéwa José yáapicha, càmíichúaca ìimá yáapicha. Quéwa, udéericuca sùmài, Espiritu Santo ìiwitáise iyú. <sup>19</sup> Néese José, cayábéerica ìiwitáise, càmítaté ìwàwa ibáiniadaca úa áibanái yàacuése. Iná ìínáidacawa ìmàcáanápíná ìíchawa úa ìbàacanéri

iyú càmícaíná líri yáí udéerìcuírca. Càmitaté José iwàwa icháawàaca uináwaná ìwali ùyacàle mìnánáí irí ipíchanáté nanúaca úa. <sup>20</sup> Yá José ìnàídadacatéwa imàacáanápíná íchawa úa, quéwa abéeri ángel Dios néeséeri yàanàaca José yàatalé. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicácani yáamacani irìcuíse. Yá ángel ímaca José irí: “José, rey David itaquérinámi, picá cáalu peedáca María pìacawéetúapínáca úara, udéerìcuicáíná sùmàì Espíritu Santo íiwitáise iyú. <sup>21</sup> Sùmàiquéera yáí imusuéripínácawa María ícha. Pimàni ípídená Jesús. Ípídenápíná càì yácáíná iwènúadapíná yàasu wenàiwicanáí íiwitáisewa nabáyawaná íchawa, ipíchaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwallísewa”, ímaca yáí ángelca.

<sup>22</sup> Càité ángel icàlidaca José iríni macáita ichàbáanápínátéwa càide iyúwaté profeta icàlidáanáté Dios itàacáí wenàiwicanáí irí. <sup>23</sup> Bàalutécáíná Dios yàasu profeta ímacaté nálí Dios inùmaliçuíse:

“Abéechúa mánacàu càmíchúacáwaca iimá asìali yáapicha, udéerìcupínácawa. Imusúapínácawa uícha abéeri sùmàì, namàníripíná ípídená Emanuel”, ímacaté yáí profetaca. (Yáí ípídená Emanuel ímáanáca: “Dioscata wáapicha”).

<sup>24</sup> Néeseté José icawàacawa, yá imànicaté càide iyúwa Dios yàasu ángel ichùuulianáni. Yáté èerica yeedácaté úái Mariaca yàacawéetúapínácawa. <sup>25</sup> Càimírítàacá quéwa José iimá úapicha àta uìri imusúacatalétaté iicá èeri yáí idàbáanéerica uìrica. Yá José imànicaté ípídená Jesús.

## 2

### *La visita de los sabios de Oriente*

<sup>1</sup> Jesús imusúacaté iicá èeri Belén ìyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli íinata, rey Herodes icùacaalíté yáí cálica. Néenialíté abénaméeyéi asìanái cáaliacáiyéi nàanàaca Jerusalén ìyacàlená irìculé. Déecuíséeyéi nàanàaca, Oriente yàasu cáli néeséeyéi, yéewáidéeyéicawa nacáí dùlupùta ìwali. <sup>2</sup> Nasutáca néemiawa Jerusalén ìyacàlená mìnánáí:

—¿Alénásica judío icuèrinápíná siùquéerica tàacáwa imusúaca iicá èeri? Wáaliacawa idéca asáicani waicácáínáté áiba dùlupùtaca ímáanáca idéca imusúaca iicá èeri, yáí picuèrinápínácuéca, píacué judíoca. Iná wadéca wàanàaca wàacatená icàaluíná —náimaca.

<sup>3</sup> Yá rey Herodes yéemiaca cáaliacáiyéi iináwaná, íná máini cáaluca ìnàídacawa, càmícaíná iwàwa áiba yeedáca ícha yáí cálica. Jerusalén ìyacàlená mìnánáí nacáí cáaluca nía canánama, càmícaíná nawàwa Herodes yàasu úwinái namànica úwi náipunita ìwallíse yáí nacuèrinápínáca wàlísàica. <sup>4</sup> Néese rey Herodes ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, nía nacáí yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Herodes imáidaca nía isutácatená yéemiawa nía alénápínacaalíté Mesías imusúca iicá èeri, yáí judío icuèrinápíná Dios ibànuèerica nálí. <sup>5</sup> Yá náimaca Herodes irí:

—Belén ìyacàlená néenipínáca imusúca iicá èeri, Judea yàasu cáli íinata, yácáínáté Dios yàasu profeta itànàaca càiri tàacáisi Dios inùmaliçuíse bàaluté. Dios ímacaté:

<sup>6</sup> Pía, Belén ìyacàlenáca, Judea yàasu cáli íinatéeri iyaca, caináwanáca píá áiba yàcalé ícha canánama ìyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, yácáíná Nacuèriná imusúapínácawa Belén ìyacàlená irìcu icuèripíná nùasu wenàiwica, níái Israel itaquénáinámica’, càité itànàaca tàacáisi yáí profetaca Dios inùmaliçuíse —náimaca.

7 Néese Herodes imáidaca cáaliacáiyéi ibàacanéeri iyú áibanái ícha. Imáida isutáca yéemiawa nía yáaliacaténáwa cayába cainácaalíté èeri idàbacaté naicáca úái dùlupùtaca uchanàacawa. <sup>8</sup> Néese Herodes idécanáami yéemiacani, yá íimaca nalí:

—Piacuéwa picutáca cayábani, yáara sùmàica; néese pidécanáamicué pìanàacani, yá picàlidacué nulí iináwaná, yéewanápiná nùacawa néré nubàlùacawa nùlulù ipùata iyúwa irí nùacaténá nacái icàaluíniná — meedáta càì íimaca nalí, ichìwáidacáita nía meedá Herodesca. Yá ibànùaca nía Belén iyacàlená nérépiná.

<sup>9</sup> Idécanáami néemiaca Herodes itàacái, yá nàacawa ícha níai cáaliacáiyéica. Yá néese, dùlupùta yàacawa napíchalépináta, úái dùlupùta naiquéechúacaté nàyacaalíté nàasu cáli néesewa. Yá uchanàacawa yàcalé iwicáu yái sùmài iyacatáica. <sup>10</sup> Néese naicácáiná dùlupùta, yá casímáica nía manuísíwata. <sup>11</sup> Yá nawàlùacatéwa capìi iriculé. Naicáca sùmài néré yáatúa María yáapichawa. Yá nabàlùacawa irí nàululù ipùata iyúwa nàacaténá sùmài icàaluíniná. Néese nàacùaca nàasuwa nàacaténá irí oro, incienso nacái, mirra nacái, níai cawèniyéi pumènica isàni. <sup>12</sup> Néese Dios yàalàaca nía námamacani iricúsewa ipíchaná nèepùacawa Herodes yàatanabàa. Ináté nèepùacawa áiba àyapu iricubàata Herodes ícha nàasu cáli nérépináwa.

### *La huida a Egipto*

<sup>13</sup> Néese idécanáamité nàacawa níai cáaliacáiyéica, yá Dios ibànùaca ángel yàanápínatéwa José yàatalé. Yái ángel imàacaca yáawawa José iicàcani yáamacani iricúse. Yá ángel íimaca irí: “Pimichàawa, pichùnìa pìasuwa pìanáwa, pitéca yái sùmàica yáatúa yáapichawa, piacàatétawa Egipto yàasu cáli nérépiná. Píya néréwa àta numáidacataléta píawa, Herodescáiná icutápiná inúawa yái sùmàica”, íimaca yái ángelca.

<sup>14</sup> Néese, José imichàacawa táiyápi, itécani yái sùmàica, yáatúa yáapichawa. Yá yàacàatécatawa náapicha Egipto yàasu cáli nérépiná. <sup>15</sup> Nàyacaté néré àta Herodes yéetácatalétatéwa. Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmaliçúise: “Numáidaca Nuñriwa yàacaténáwa Egipto yàasu cáli ícha”, íimacaté yái Diosca.

### *Herodes manda matar a los niños*

<sup>16</sup> Néeseté Herodes yáaliacawa naináwaná ìwali níai cáaliacáiyéica càmitaté neebáida itàacái, yá calúaca báawanamani yái Herodesca. Iná Herodes ibànùaca yàasu úwináwa nanúacaténá macái sùmanái asianái Belén iyacàlená iricúiyéica, áiba yàcalé nacái iyéeyéica mawiénibàa Belén irí. Nanúacaté macái sùmanái asianái idènièyéica àta pucháiba camuí, níacáinaté cáaliacáiyéica nacàlidacaté Herodes iríni nadàbacaté naicáca dùlupùta pucháiba camuí ipíchawáiseté nàanàaca Jerusalén iyacàlená néré. <sup>17</sup> Càité ichàbacawa càide iyúwaté profeta Jeremías itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçúise. Jeremías íimacaté:

<sup>18</sup> “Náicháanípiná cachàini manuísíwata níai Ramá iyacàlená mìnanáica, Raquel itaquénáinámica. Náicháanípináca, máini achúmaca nawàwa néenibe ílináwa. Canácata yáaliméeripiná isímáidaca níawa, néenibemi yéetácáináwa náicha”, íimacaté yái profetaca Jeremías.

<sup>19</sup> Néese idécanáamité Herodes yéetácawa, Dios ibànùaca ángel yàacaténáwa José yàatalé Egipto yàasu cáli néré. Yá ángel imàacaca yáawawa José iicàcani yáamacani iricúse. Yá ángel íimaca José irí: <sup>20</sup> “Pimichàawa,

pité yáì sùmàica yáatúa yáapichawa, pèepùawa Israel itaquénáinami yàasu cáli nérépiná. Nadéca néetácawa níara iwàwéyéicaté inúacani”, íimaca yáì ángelca.

<sup>21</sup> Yá néesece José imichàacatéwa, itécani yáì sùmàica yáatúa yáapichawa Israel yàasu cáli nérépiná. <sup>22</sup> Quéwa, José yéemiaca Arquelao iináwaná iwali icùaca judióná yàasu cáli yáanirimi Herodes yáamirìcubàamiwa, íná cáaluca José yàacawa néré. Yá nàacawa Galilea yàasu cáli néré ángel icàlidacáiná José iríni yáamacani irìcuíse nàanápínáwa Galilea yàasu cáli néré. <sup>23</sup> Nàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá nàacawa nàyacaténá Nazaret iyacàlená irìcu. Nàyacaté néré càide iyúwaté profetanáì ímáanáté Jesús iwali. Profeta ímacaté náimáanápínáté Jesús iwali Nazaret iyacàlená néeséericani.

### 3

#### *Juan el Bautista en el desierto*

<sup>1</sup> Néeseté madécaná camuí idénáami, néenialíté Juan el Bautista idàbaca icàlidaca Dios itàacáì alé manacúali yùucubàa càinàwàiri iyéerica Judea yàasu cáli íinata. <sup>2</sup> Manùbéeyéì wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé, néemìacaténá itàacáì. Yá íimaca nalí: “¡Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná, mesúnamáicáináta Dios icùapíná macáita!” íimaca yáì Juanca.

<sup>3</sup> Yáì Juan el Bautista, yácata yáì asialica profeta Isaías itànèericaté tàacáisi iináwaná iwali Dios inùmalicuise. Isaías itànàacaté yáì tàacáisica:

“Abéeri asìali icàlidapíná naliwani cachàiníri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná íimaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanáì ichùniacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacáì iwàwacutácué pichùniaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni. Pichùniacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipíná íimaca”,

càité itànàaca tàacáisi yáì profeta Isaíasca.

<sup>4</sup> Yáì Juan idènacaté ibàlewa wáluma cáucuiri camello ichùna iwálumalená. Idacùacaté nacáì iwàllabàawa pìráì íimamimi. Iyáa nacáì iyáacaléwa wirìichu nacáiyéì, mába ituní nacáì Juan yàanèerica manacúali yùucubàa càinàwàiri. <sup>5</sup> Néese manùbéeyéì Jerusalén iyacàlená mìnánáì, madécaná nacáì Judea yàasu cáli néeséeyéì, Jordán inanába yàasu cáli néeséeyéì nacáì nàacatéwa Juan el Bautista yàatalé néemìacaténá itàacáì. <sup>6</sup> Néese nacàlidaca náichawa yáì báawéerica namànírìca, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanába yáaculé.

<sup>7</sup> Quéwa Juan iicáca manùbéeyéì fariseo, saduceo nacáì manùba nàanàaca yàatalé ibautizácaténá nía, yá Juan yáaliacawa càmitaté nawènúada náiwitáisewa báawéeri íicha báisíri iyú, íná Juan yàalàaca nía cachàiníri iyú. Iima nalí: “¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuíri yùuwichàacáisi yàanàpiná mesúnamáita, yùuwichàidacaténá wenàiwicanáì. Piyúunáidacuéca píalimáaná pichùuliacawa íicha, yáì yùuwichàacáisica, píbautizácaalícáitawa, éwitacué càmicáanáta píwènúada píiwitáisewa báisíri iyú píbáyawaná íichacuéwa. ¡Càmítacué nucàlida pìrì càiri chìwáì! <sup>8</sup> Iwàwacutácué pìyaca machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macáì wenàiwica naicáca amaléeri iyú píwènúadacuéca píiwitáisewa báisíri iyú Dios irípiná. <sup>9</sup> Píacué píima pìrìwa: ‘Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wíal’ píacué càì píima. Péemìacué cayábani, éwita Dios ímáalàida macáitacué

pía pibáyawaná ìwallisewatá, càicáaníta Dios yáalimá iwènúadaca níái ìbaca Abraham itaquénáinámipiná iyútá Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàamicuéwa. <sup>10</sup> Máini mawiénica yái yùuwichàacáisi Dios imàaquéripináca yàanàaca bàawéeyéi ìwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu ìwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemìacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéi irí iyacaná cayába weemácatená nía quichái irìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái irìcu cawinácaalí wenàiwica càmiyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>11</sup> Báisíta nubautizácué pía ùni yáaculé, plásáidacaténacué pidéca piwènúadaca piwitàisewa Dios irípiná, quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca núamirìcubàawa. Yátacué ibànùapiná Espíritu Santo abénameyéicué péená irí ibautizácatená náiwitàise Espíritu Santo ichàini iyú cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèripináca. Aibanáicué péená quéwa càmiyéica yeebáida itàacái, ibautizápináca níawa quichái iyúwa, nàuwichàacaténáwa càiripináta. Máini cachàiníiri ìwitàise nuícha. Nuíwacalìceni, yái yàanèripináca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani. <sup>12</sup> Péemìacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica natécaalí nàasu palawa nacáapi irìcuwa masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwìralèmi, càita nacái yái yàanèripináca núamirìcubàa yàanàaca iwàlìsàidacaténá yàasu wenàiwica ìwitàisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmiyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuiri capii irìculé ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèripináca iwacáidapiná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituínási iwìralèmi manuiri quichái irìcu, càita nacái yái yàanèripináca yùuwichàidapiná macáita càmiyéica yàasu wenàiwica quichái irìcu, càimírica ichacàwa càiripinèerita ìyaca”, ìmaca yái Juanca.

### *Jesús es bautizado*

<sup>13</sup> Néeseté Jesús yàacatéwa Galilea yàasu cáli ícha yàanàacaténá Juan yàatalé Jordán inanába néré, yéewacaténá Juan ibautizácani, yái Jesúsca. <sup>14</sup> Néese quéchatécáwa càmita Juan iwàwa ibautizáca Jesús, báicáiná iicáca yáawawa Jesús iwéré. Yá Juan ìmaca Jesús irí:

—Nuwàwacutáca pibànùaca nulí Espíritu Santo ibautizácaténá nuíwitàise. Càmita cayába nubautizá pía ùni yáaculé meedá, máinicáiná cachànica nuícha pía —ìmaca yái Juanca, yáalíacáinatéwa canáca Jesús ibáyawaná. <sup>15</sup> Quéwa Jesús ìmaca irí:

—Siúcade iwàwacutáca pibautizáca núa, cayábacáiná wamànica macáita càide iyúwa Dios ichùullaná, yéewanápiná macáita náalíacawa nuebáidaca Dios itàacái —ìmaca yái Jesúsca.

Inaté Juan ibautizácani. <sup>16</sup> Néeseté idécanámi Jesús ibautizáca, yá imichàacawa ùni yáacuise. Yáta capìralèri cáli yàacùacawa, yá Jesús iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali Dios yàatanáise càide iyúwa unùcu iricùanáwa. <sup>17</sup> Néese néemíaca Dios itàacái chènuníise. Dios ìmaca: “Yácata Nuiri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, ìmaca yái Diosca.

## 4

*Jesús es puesto a prueba*



<sup>1</sup> Néeseté Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càinàwàiri yéewacaténá Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa, quéwa Jesús càmita yeebá Satanás irí. <sup>2</sup> Jesús iyacaté néré cuarenta èeri, catá nacái. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa. Yá máapicani. <sup>3</sup> Néese Satanás yàacawa Jesús yàatalé yáalimáidacaténá Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Yá íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, yá pichùulla níái íbaca nawènúanápináwa pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca. <sup>4</sup> Quéwa Jesús íimaca irí:

—Càmíirita. Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacási ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutácué weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wàyaca machacàniri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáinaté iwàwa imànica wawási meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

<sup>5</sup> Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré, yái yàcalé cáininéerica Dios íicáca. Yá Satanás imicháidaca Jesús templo ipùata íinatalé chènuníiri náicha canánama. <sup>6</sup> Néese Satanás yáalimáidaca Jesús imànínápiná ibáyawanáwa. Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, pipisílawá templo íicha cáli íinatalépiná, yácáiná Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái piináwaná ìwali. Profeta íimacaté: ‘Dios ichùullápináca yàasu ángelnáíwa nacúanápiná pía. Namicháidápiná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúwa píawawa íba iwéré’, càité profeta itànàaca Dios itàacái piináwaná ìwali —íimaca yái Satanásca.

<sup>7</sup> Néese Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca nacái walí: ‘Picá píalimáida piicáwa Picuèriná Dioswa asásí ícùacaalí pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>8</sup> Néese àniwa Satanás itéca Jesús chènuníiri dúli íinatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús íicá macái cáli èeri irícuíyéi, nachàini yáapícha nacái, nàasu cawèníiri nacái. <sup>9</sup> Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùápináca píríwa macáitani píbàlùacaalíwa nulí piùlù ipùata iyúwa píacaténá nucàaluíniná —íimaca yái Satanásca. <sup>10</sup> Jesús íimaca irí:

—¡Càmíiri! Píawa nuícha, Satanás. Càmita nù picàaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca walí: ‘Iwàwacutá píaca Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái píaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca. <sup>11</sup> Inaté Satanás yàacawa Jesús íicha, yá abénaméeyéi ángelnáí yàanàaca néré nayúudàacaténá Jesús.

### *Jesús comienza su trabajo en Galilea*

<sup>12</sup> Jesús yéemíacaté áibanái náucacaté Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé, íná Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli nérépiná. <sup>13</sup> Quéwa càmita iyamáawa Nazaret iyacàlená irícu, néese yàacatéwa iyacaténá Capernaum iyacàlená irícu, iyéerica Galilea icalisaniná idùlepiré, Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yàasu cáli nacái. <sup>14</sup> Jesús imànicaté càí yéewacaténá macáita ichàbacawa càide iyúwa profeta Isaías itànàanaté tàacáisi Jesús íináwaná ìwali. Isaías íimacaté Dios inùmalicúise:

<sup>15</sup> “Píacué israelita iyéeyéica Zabulón itaquénáinámi yàasu cáli íinata, Neftalí itaquénáinámi yáapícha, yái cáli iyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha, Galilea icalisaniná idùlepiré, alé càimíyéi israelita iyacataléca, Galilea yàasu cáli.

16 Píacué catéeyéica íiwitáise, càmiíyéica yáalía Dios ìwali, áiba yàanàpinácué pìatalé amalácaténácué imànica píiwitáise. Yéewáidapínácué pía, píyacaténácué Dios icamaláná írìcu, píacué canéeyéica icáuca càmiíri imáalàawa, iyéeyéica siùcude iyúwa yéetaními”, ímacaté yái Isaíasca. 17 Néseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía. Imaca nalí: “Pìwènúadacué píiwitáiseawa Dios írìpiná, mesúnamáicáináta Dios icùapíná macáita”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús llama a cuatro pescadores*

18 Néseté Jesús yèepunícawa Galilea icalìsaníná icàinalená ínatabàa. Yá iicáca pucháiba asianái. Ibèeri ípidená Simón, áibaalí ípidená Pedro nacái. Iméeréeri ípidená Andrés. Cubái inuérinánáica nía needácaténá nalíwa nàasu platawa. Náucaca nàacawa nàasu tarayawa nèepunícawa calisáacubàa. 19 Jesús ímaca nalí:

—Aqualécué sísaara, píacuéwa núapicha iyúwa nuéwáidacalénái. Pidéuécua píibaidaca píibàcaténácué cubái, quéwa siùcáisede nùacuécua pírí wàlisài píibaidacalépiná píwacáidáanápinácué nulí wenàiwica yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —ímaca yái Jesúsca. 20 Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa Jesús yáapicha.

21 Néese nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicáca áibanái asianái pucháiba: Ibèeri ípidená Santiago, iméeréeri ípidená Juan. Zebedeo yéenibeca nía. Nachùnìaca nàyaca nàasu chinchorrowa barca írìcu nánari yáapichawa. Yá Jesús imáidaca nía, nàanápináwa yáapicha, iyúwa yéewáidacalénái. 22 Yá caqualéta namàacaca barca, nánari nacáíwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

### *Jesús enseña a mucha gente*

23 Jesús ipáchiaca yèepunícawa macái Galilea yàasu cáli ínatabàa. Macái yàcalé írìcu nacái yéewáida yèepunícawa judiónái yéewáidacàalu írìcu. Yá icàlidaca nalí yái tàacáisi cayábéerica nàalíacaténáwa càinàcaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Yúucaca náicha nacái macái uláicái íiwitáanái. 24 Macái Siria yàasu cáli néeseeyéi néemiaca Jesús íináwaná, yá natéca néenánáíwa Jesús yàatalé, macái yùuwichèeyéicawa uláicái iyú, cáiwíri iyú nacái. Natéca nacái wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise, naté nacái áibanái idènièyéica tèwacáimi nacái, máapinéeyéi nacái. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita.

25 Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáapicha: Galilea yàasu cáli néeseeyéi, áibanái nacái yàanèyéica diez namanùbaca yàcalé néese Decápolis yàasu cáli ínatéeyéica iyaca, áibanái nacái Jerusalén iyacàlená mìnánái, Judea yàasu cáli néeseeyéi nacái, áibanái nacái iyéeyéica abéemàalé Jordán inanába íicha.

## 5

### *El sermón del monte*

1 Néseté Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa yàatalé néemiacaaténá itàacái, yá yàacawa dūli ínatalé, yá yáawinacawa néré. Yéewáidacalénái nàacawa yàatalé. 2 Yá idàbaca yéewáidaca nía. Imaca nalí:

### *La verdadera dicha del hombre*

<sup>3</sup> “Cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica cachàini iicáca yáawawa, yáaliyéyi nacáíwa nawàwacutáaná Dios iyúudàaca nía, casímáica nía Dios icùacáiná nía.

<sup>4</sup> “Cawinácaalí wenàiwica achúméeyéica iwàwa ibáyawaná ìwaliwa siùcade, èeri m̀nanáí ibáyawaná ìwali nacáí, casímáipináca nía yácáiná Dios isímáidapiná nía.

<sup>5</sup> “Cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica cáimacáí iicáca yáawawa, itàaníiyéi nacáí casalíníiri tàacáisi iyú éeréeri iyú nacáí, casímáipináca nía, yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha èeri irìcuíri macáita.

<sup>6</sup> “Cawinácaalí wenàiwica máiníiyéica iwàwa imànica abéerita cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, casímáica nía, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita yáí cayábéerica nawàwéerica imànica nalí.

<sup>7</sup> “Cawinácaalí wenàiwica iiquéeyéica áibanáí ipualé, casímáica nía, yácáiná Dios iicápiná napualé nacáí.

<sup>8</sup> “Cawinácaalí wenàiwica masaquèeyéica íiwitáise, casímáica nía, níacáiná iicápiná Dios natuí iyúwa.

<sup>9</sup> “Cawinácaalí wenàiwica iwènúadéeyéica áibanáí íiwitáise nalíwáaca nàyacaténá matuíbanáiri iyú náapichawáaca, casímáica nía, Dios yéenibecáiná nía.

<sup>10</sup> “Cawinácaalí wenàiwica yùuwichèeyéicawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacáí, casímáica nía yácáiná Dios imàacapiná nacùaca yáapicha macáita.

<sup>11</sup> “Píacué nuéwáidacalénáica, áibanáí icuísacaalícué pía peebáidacáinácué nutàacáí, yá namànicaalícué píri báawéeri nùwalíse, yá nacháawàacaalícué piínáwaná ìwali macáí íiwitáaná nachíwa báawéeri iyúwa, peebáidacáinácué nutàacáí, néese casímáipinácuéca píawa. <sup>12</sup> Casímáicué piwàwa, piyanídacué nacáíwa manuísiwata, yácáiná Dios imàacapinácué píri cawèníiri manuísiwata pianàapinácaalícué chènuniré. Casímáicué piwàwa, nàawirináimicáiná namànicaté báawéeri Dios yàasu wenàiwica profetanáí irí, níái pipíchaléeyéimicuéca íibaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué piyáaná”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Sal y luz del mundo*

<sup>13</sup> Jesús íimaca yéewáidacalénáí iríwa: “Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa iwidùma cháí èeri irìcu. Yáí iwidùma puìwaca imànica yàacási, yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puìwa iwidùmaca, yá càmita idé puìwaca àniwani, yáí iwidùmaca. Yá canápinéerica meedáni. Wáucacani bàacháwalé, néese wenàiwica nàipínáaníca ínatabàami. Càitacué nacáí iwàwacutá piyaca machacàníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacáí, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yáí báisíiri tàacáisica.

<sup>14</sup> “Péemiacué áiba comparación: Càicuéca píade iyúwa camalási cháí èeri irìcu. Càide iyúwa camalási icànacaalí catéeri irìculé, càita nacáicué iwàwacutá picálidaca yáí báisíiri tàacáisica èeri m̀nanáí irí amalácaténá náiwitáise, níái catéeyéica íiwitáise, càmíiyéica yáalía Dios ìwali. Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa manuíri yàcalé iyéerica dúli ipùatalicu. Càide iyúwa macáita náalimácaalí naicáca manuíri yàcalé, càita nacáí iwàwacutácué pimàacaca áibanáí iicáca piyaca machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacáí íimáaná. <sup>15</sup> Péemiacué áiba comparación: Watùcuniacaalí lámpara, càmita wabàani yàalusí irìculé. Néese wamàacaca icànaca chènunibàa, yá icànaca nàwali macáita iyéeyéica capíi irìcu. <sup>16</sup> Càita nacáí iwàwacutácué pimàacaca picamalá icànaca áibanáí íiwitalìcu: piyacué

machacàniri iyú macái wenàiwica iicápiná, náalícaténáwa ìwali yáí cayábéerica pimàníricuéca, yéewanápiná nacái nàaca icàaluíná, Píaniri Diosca chènuníseerica”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre la ley*

<sup>17</sup> Jesús íimaca: “Picácué pínáidawa nùanàaca numáalàidacaténá tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, nía nacái profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Picácué càì pínáidacawa nùwali. Càmita nùanàa numáalàidacaténá yáí tàacáisica. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa ímáanáca yáí tàacáisica icàlidéerica nuináwaná ìwali. <sup>18</sup> Péemíacué cayábani: Máini cachàinírìcani yáí Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise. Macáita ichàbapínacawa càide iyúwaté Dios itàacái ímáaná. Aiba èeriwa Dios imáalàidapíná capíraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Quéwa canácatáita yúucawa yáí itàacái bàaluisàimica, íbatàa abéeri letra achuméerína piná, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínáwa càiwade iyúwaté Dios itàacái ímáaná. <sup>19</sup> Máinícáiná cachàinírìca macái tàacáisi natànèericaté Dios inùmaliçuise, íná iwàwacutá wenàiwica neebáidaca macáitani. Canácata canéeri iwèni tàacáisi. Aibacaalí càimíri yeebáida abéeri tàacáisi natànèericaté, càmicaalí nacái yéewáida áibanái neebáidáanápiná yáí tàacáisica, yá canáca yéewanáwa iwàlùacawa Dios iyacàle iriculé icùacatalé macáita chènuniré. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica yáí tàacáisi Moisés, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmaliçuise, yá yéewáidacaalí wenàiwica neebáidáanápináni, yásí máinírìpiná cáimíétacanéri yáí wenàiwicaca Dios iyacàle írìcu icùacataléca macáita chènuniré. <sup>20</sup> Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, nía nacái fariseoca nacàlidaca naináwaná ìwaliwa namànínása macáita machacàniri iyú càide iyúwa Dios ichùullaná namànica. Báisita namànica madécaná. Quéwa núumacué pirí: Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná máini cachàiníwanái náicha níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, náicha nacái fariseonáica. Càmicaalícué pimàni máini cachàiníwanái náicha, yá càmitacué yéewa Dios yéenibeca píá, Dios icùacaténácué píá”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre el enojo*

<sup>21</sup> Jesús íimaca: “Pidécuéca péemíaca néewáidaca píá càide iyúwaté profeta Moisés ímáanáaté Dios inùmaliçuise. Iimacaté pìawirináimí írì: ‘Píca pinúa wenàiwica. Pinúacaalí wenàiwica, yá iwàwacutá péetácawa pibáyawaná ìwalísewa’, íimacaté yáí Moisésca. <sup>22</sup> Siúcade núumacué pirí àniwa áibacaalí calúa iicáca áiba wenàiwica, yásí yéetápinácawa íbáyawaná ìwalísewa. Aibacaalí itàani báawéeri iyú áiba wenàiwica írì, yásí Dios yúuwicháida báawanamani, càide iyúwa Junta Suprema israelita íiwacanánái nàuwicháidáaná cabáyawanéeri wenàiwica. Aibacaalí icuísca íchawa áiba wenàiwica báawéeri iyú, yásí Dios yúuwicháidacani infierno írìcu, yáí quichái càimírìca ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

<sup>23-24</sup> “Pìwàwacaalí píté ofrenda altar néré piacaténá Dios icàaluíná, yá cayábéeriquéi pimànínása càì. Quéwa ipíchawáise piaca Dios icàaluíná, pínáidawa cayába asáisi cawàwanáta pimànicaalíté báawéeri áiba wenàiwica írì. Pimànicaalíté báawéeri áiba írì, yá piacàatétawa yàatalé ipíchawáise piaca Dios icàaluíná. Yá pisutá wenàiwica ícha wawási imàacáanápiná iwàwawa ícha yáí báawéerica pimàníricaté írì. Néese píalimá piaca Dios

icàaluíniná matuíbanáiri iyú. Càmicaalí càì pimàni, yá caná iwèni Dios iicáca yái pìanáca icàaluíniná.

<sup>25</sup> “Pisutá píawawa Dios ícha caquialéta imàcáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha, ipíchaná yúuwicháidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios iyaca pírí càide iyúwa piùwide. Péemia comparación: Piùwide itécaalí pía ícháawàcaténá piínáwaná ìwali nacuèrinánái irí, yá iwàwacutá pitànica yáapicha éeréta ayapulicubàa. Pisutá ícha wawàsi caquialéta imàcáanápíná iwàwawa pibáyawaná ícha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí písutá ícha càì, yásí juez imàcaca úwinái náibàaca pía, yá úwinái náucapíná píawa presoíyéi ibànaliculé, nacapèedáidacaténá píawa. <sup>26</sup> Péemia cayábani: Canácatáita namusúawa nàuwichàacái íchawa presoíyéi ibàna irìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawènàcálewa macáita, àta abéeri centavo piná yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmita píalimá pimusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha càiripináta”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre el adulterio*

<sup>27</sup> Jesús ímaca: “Pidécuéca péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté: ‘Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha càimíchúaca pínusíwa, càmíríca nacái pinírísíwa’, càité náimaca. <sup>28</sup> Siúcade quéwa núumacué pírí áibacaalí iicáida inanái irí, yá capicùlecaalíni iwàwacáiná iimáca úapicha, yá idéca imànica ibáyawanáwa úapicha iwàwalicúsewa, íná cabáyawanáca Dios iicácani.

<sup>29</sup> “Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí yéewápuwáiséechúa iyúwa, piicáanápíná wawàsi càmíríca Dios iwàwa piicáca, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí íchawa ituíwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmiiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuírí quicháica. <sup>30</sup> Càita nacái piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi yéewápuwáiséechúa iyúwa, néese piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí íchawa icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa càmiiri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuírí quicháica càmíríca ichacàwa càiripinéerita iyaca”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre el divorcio*

<sup>31</sup> Jesús ímaca: “Pidécuéca péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté íméerica: ‘Aibacaalí iwàwa imàcaca íchawa ínuwa, iwàwacutá yàaca ulí cuyàluta icàlidéerica áibanái irí imàcacaté uèpunícawa ícha’, càité náimaca. <sup>32</sup> Quéwa siúcade núumacué pírí càmicaalí uimá áiba asiali yáapicha càmíríca unírísíwa, càmita yéewa uniri imàcaca íchawa úa. Quéwa yúucacaalí meedá úa, yá imàcaca umànica ubáyawanáwa idàbáanéeri uniri iríwa, uedácaalí ulíwa áiba asiali uniripinácawa àniwa. Aiba asiali yeedácaalí ínupináwa abéechúa náuquéechúami, yá imànica ibáyawaná nacáiwa, iimácáiná áiba asiali ínu yáapicha”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre los juramentos*

<sup>33</sup> Jesús ímaca: “Pidécuéca nacái péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté piawirináimi irí íméerica: ‘Pimàni macáita machacànírí iyú càide iyúwa picàlidáaná báisi báisísíwata Dios yáliéricawa pimànlínápinása’, càité

náimaca. <sup>34</sup> Quéwa núumacué pirí, picácué píima: ‘Báisi báisísíwata Dios yáaliéricawa’. Picácué nacái càì píimaca capiraléeri càli ípidená ìwali, Dios iyacáiná chènuniré. <sup>35</sup> Picácué nacái càì píimaca càli ípidená ìwali, Dios iyacáiná cháí èeri irícu nacái. Picácué nacái càì píimaca Jerusalén iyacàlená ípidená ìwali, yacáiná Wacuèriná Dios cachàiníri yàasu yàcalécani. <sup>36</sup> Picácué nacái càì píimaca píiwita ìwaliwa yacáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca píiwita íbáiná iwènúacawa cúullíri iyú, cabalèeri iyú áiba. <sup>37</sup> Píimacaalícué ‘báisíta’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Píimacaalícué ‘càmita’, néese iwàwacutácué báisíca pitàacáica. Báawéeriquéi píimáanácúeca ‘Báisi báisísíwata Dios yáaliéricawa’ ”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre la venganza*

<sup>38</sup> Jesús íimaca: “Pidécúeca péemíaca tàacáisi nacàlidéericaté píawirináimi irí, íiméerica: ‘Cawinácaalí imusúadéerica áiba wenàiwica ituí, iwàwacutácué pimusúadaca ituí, yái imànírica báawéeri áiba irí, càita nacái cawinácaalí imalèeri áiba iyéi, iwàwacutácué pimalàaca iyéi nacái, yái imànírica báawéeri áiba irí’, càité náimaca. <sup>39</sup> Quéwa siúcade núumacué pirí: Picácué pipéíia ípunita cawinácaalícué imànírica pirí báawéeri. Áiba inúacaalí pinàni ìwali, yá pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. <sup>40</sup> Aibacaalí iwàwa ícháawàaca piináwaná ìwali pimawèniacáinása íicha camisa, yá pimàaca iríni, yái camisaca. Yá pimàaca irí nacái pìasu ruanawa. <sup>41</sup> Uwinái nachùullacaalí pitéca nàasu abéeri kilómetro idècuni, yá pité nàasu pucháiba kilómetro idècuni, nawàwacaalí càì pimànica. <sup>42</sup> Cawinácaalí isutéerica píicha wawàsi, pimàaca iríni. Picá piwènúawa íicha cawinácaalí isutéerica píanápíná íchàba wawàsi. Píia íchàbani””, íimaca yái Jesúsca.

### *El amor a los enemigos*

<sup>43</sup> Jesús íimaca: “Pidécúeca péemíaca tàacáisi áibanái icàlidéericaté píawirináimi irí, íiméerica: ‘Cáininá píicáca piacawéeyéináwa. Báawa nacái píicáca piùwidenáíwa’, càité náimaca. <sup>44</sup> Quéwa núumacué pirí: Cáininácué nacái píicáca piùwidenáíwa. Pisutácué nalí Dios imànínapíná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuèyéica píwali chàwicùli. Pimànicué cayábéeri nalí cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía. Pisutácué nalí Dios mamáalàacata cawinácaalícué ícháawéeyéica piináwaná ìwali báawanama nachíwa iyúwa, cawinácaalícué nacái imàníyéica pirí báawéeri nùwalíise, peebáidacáinácué nutàacái. <sup>45</sup> Càipíná pimàacacué náalíacawa Wáaniri Dios chènuníseri yéenibecuéca pía. Iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Dios imàníiná: Dios imàacaca èeri icànaca báawéeyéi ìwali, cayábéeyéi ìwali nacái. Imàaca nacái unía yúuwàacawa nabànacale ìwali, níái imàníyéica cayábéeri, nía nacái imàníyéica íbáyawanáwa. <sup>46</sup> Cáininácaalícué píicáca níawamita wenàiwica cáininéeyéicuéca iicáca pía, néese Dios càmita imàacacué pirí cawèníri chènuniré, níacáiná macái èeri mìnánái namànica càì. Nía nacái báawéeyéica íiwitáise yeedéeyéica plata yéenanái íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, cáinináca naicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéeyéica iicáca nía. Iná càmítacué máini cayábéeyéi náicha pía. <sup>47</sup> Pitàidacaalícué nacái cayábéeri iyú níawamita péenánáíwa, néese càmítacué pimàni píyaca cayábéeri wawàsica áibanái íicha, níacáiná macái èeri mìnánái namàni càì. Nía nacái càmíyéica judío, càmíyéica yáalía Dios ìwali, nía nacái namànica càì. Iná càmítacué máini cayábéeyéi náicha pía. <sup>48</sup> Báisícaalícué Dios yéenibeca pía, néese iwàwacutácué cayábéeyéi

píiwitáise náicha canánama èeri mìnánáí. Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa Wáaniri Dios chènuníiséeri òyáaná, imànírica cayábéeri nálí canánama, níái cáininéeyéica iicáca Dios, nía nacái càmíiyéica cáininá iicáca Dios”, ímaca yái Jesúsca.

## 6

### *Jesús enseña sobre las buenas obras*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús ímaca nálí àniwa, níái yéewáidacaléca: “Picácué píibaida Dios irípiná wenàiwica iicápiná meedá náináidacaténácué pìwali cayábanaméyécúéca píiwitáise. Pimànicaalícué càì, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri càmita yàapíná píricúé pìasu cawèníri chènuniré, canásíwa.

<sup>2</sup> “Iná piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanáí irí òwali yái pimànínáca. Aibanáí pucháibéeyéi íiwitáise nacàlidaca naináwanáwa manùbéeyéi wenàiwica yàacuésemi, náimaca nadéca náyúudàaca catúulécanéeyéi. Aibanáí nacái nabàlùacawa bàacháwalé, yá nàaca plata catúulécanéeyéi irí macái wenàiwica iicápiná, yéewacaténá wenàiwicanáí icàlidaca naináwaná cayábéeri iyú. Péemíacué cayábani, cawínacaalí imàníiyéica càì, èeri mìnánáí nacàlidapíná naináwaná òwali cayábéeri tàacáisi iyú, quéwa Dios càmita imàacapíná nálí báisíri cawènírica iyéerica chènuniré. <sup>3</sup> Néese píacué nuéwáidacaléca, piyúudàacué catúulécanéeyéi, quéwa picácué picàlida áibanáí iríni, ibatáa irípiná yái píacawéerináca cayábéeri náicha canánama, picácué picàlida iríni. <sup>4</sup> Piyúudàacué catúulécanéeyéi ibàacanéri iyú. Yásí Wáaniri Dios, yái iiquéerica càinácaalícué pimànínáca ibàacanéri iyú, imàacapínácué píri pìasu cawèníri pianàacaalípiná chènuniré”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña a orar*

<sup>5</sup> Jesús ímaca: “Pisutácué píawawa Dios ícha, quéwa picácué pimàni càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníná. Nawàwa wenàiwicanáí iicáca nía meedá idècunitàacá nasutáca Dios ícha. Iná máini nawàwa nabàlùacawa manùbéeyéi yàacuésemi judionáí yéewáidacàalu írìcu, bàacháwalé nacái wenàiwicanáí yàacuésemi nasutácaténáwa Dios ícha wenàiwicanáí iicápiná meedá. Péemíacué cayába, cawínacaalí imàníiyéica càì, èeri mìnánáí nacàlidapíná naináwaná òwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nálí báisíri cawènírica iyéerica chènuniré. <sup>6</sup> Néese pisutá píawawa Dios ícha, quéwa píwàlùawa picapèe imàdàaná írìculéwa, yá píballa inùma, néese pisutá píawawa Wáaniri Dios ícha iyéerica píapicha néré. Néese Wáaniri Dios yái iiquéerica macáita pimànírica ibàacanéri iyú, yàapíná píri pìasu cawèníri chènuniré.

<sup>7</sup> “Pisutá Dios ícha, quéwa picá píima canéri iwèni tàacáisi madécaná yàawíríca càide iyúwa càmíiyéi judío imàníná càmíiyéica yáalíca Dios òwali, nía nacái iyúunáidéyéica Dios yéemíaca nálí nasutácaíná ícha déecuírì iyú. <sup>8</sup> Picácué píináidawa càì, Dios yáalíacáináwa píwalícué càinácaalí píamápuèrica ipíchawáise pisutácuéca íchani. <sup>9</sup> Iwàwacutácué pisutáca Dios càì:

‘Píá, Wáaniri Dios chènuníiséeri, pimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíná.

<sup>10</sup> Pimàaca péenáíwaná yàanàaca caquialéta yái èerica píðabacatáipínáta pícuca macáita. Pimàaca èeri mìnánáí namànica càide iyúwa píwàwáaná cháí èeri írìcu càide iyúwa neebáidàaná pítàcái, níara íyéeyéica chènuniré.

11 Pía wayáapíná wamáapuèrica siùcade.

12 Pimàaca piwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamàníirica càide iyúwa wamàacáaná wawàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalí imàníiyéica walí báawéeri.

13 Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás ícha. Píacáiná icuèripináca macáita, pía cachàiníirica íiwitáise náicha canánama, icànéerica mèlumèluíri iyú càiripináta. Báisíta, amén',  
cài pisutácué piawawa Dios ícha.

14 “Pimàacacaalícué piwàwawa nabáyawaná ícha cawinácaalícué imàníiyéica pírí báawéeri, néese Wáaniri Dios chènuníiséeri imàacapínácué iwàwawa píbáyawaná íchawa. 15 Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa áibanái íbáyawaná ícha, néese càmitacué nacái Wáaniri Dios imàacapíná iwàwawa píbáyawaná ícha”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre el ayuno*

16 Jesús ímaca: “Pimàacacaalícué píchawa piyáacaléwa pisutácáténácué piawawa Dios ícha manuíswata, picácué cáimiétaquéeri iyú pimànica piawawa wenàiwica iicápiná meedá càide iyúwa pucháibéeyéi íiwitáise imàníiná. Nawàwa áibanái wenàiwica naicáca nía cáimiétaquéeri iyú, íná cáimiétaquéeri iyú namànica níawawa wenàiwica iicápiná meedá yéewacáténá macáita náalíacawa namàacaca náichawa nayáacaléwa nasutácáténá níawawa Dios ícha. Péemiácué cayábani, cawinácaalí imàníiyéica càì, èeri mìnánáí nacàlidapíná naináwaná ìwali cayábéeri tàacáisi iyú quéwa Dios càmita imàacapíná nalí básiíri cawèníirica iyéerica chènuniré. 17 Quéwa pía pimàacacaalí píchawa piyáacaléwa pisutácáténá piawawa Dios ícha manuíswata, yá pipia cayába píiwita íbáináwa aceite iyú, píiba nacái pinàniwa. 18 Càita pimàni, ipíchaná áibanái náalíacawa pimàacaca píchawa piyáacaléwa pisutácáténá piawawa Dios ícha. Abéerita Wáaniri Dios, yái iyéerica píapicha, yáalíacawa pimàacaca píchawa piyáacaléwa, íná Dios yàapíná pírí piasu cawèníiri chènuniré”, ímaca yái Jesúsca.

### *Riquezas en el cielo*

19 Jesús ímaca: “Picácué pìwacáida píríwa manùba cawèníiri wawàsi cháì èeri irìcu. Cuwée iyáaca meedá cawèníiri bàlesi. Aiba wawàsi nacái namáalàacáitacué píchawa. Cayéedéeyéi nacái nawàlùacawa needácáténácué píchani. 20 Cayába cachàini píricuéni pimàníinácuéca càide iyúwa Dios iwàwáaná pidèñíacáténácué piasu básiíri cawèníiriwa iyéerica chènuniré, aléera càmicatalé cuwée iyáacué píchani, càmicatalé nacái cawèníiri imáalàawa, càmita nacái cayéedéeri iwàlùawa néré. 21 Pimàacacaalícué piwàwawa piasu ìwaliwa cháì èeri irícuírca, yásí pínáidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Quéwa piicácaalícué iyúwa cawèníiri yái cayábéeri wawàsica Dios yèeripínácuéca píríwa chènuniré áiba èeriwa, yásí pínáidapínácuécawa ìwali mamáalàacata. Íná pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná peedácáténácué píriwani yái cawèníirica iyéerica chènuniré. Càita pínáidapínácuécawa ìwali mamáalàacata”, ímaca yái Jesúsca.

### *La lámpara del cuerpo*

22 Jesús ímaca: “Pítuú iyaca pírí càide iyúwa lámpara pituúicáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituú, yásí amalánamaca piicáca. 23 Quéwa báawacaalí pituú, yásí catáca piicáidaca. Néese yái pínáidéericawa piwàwallícuésewa iyaca



càide iyúwa catuíri íiwitáise. Iná picúa cayába piwàwawa masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios íicha, ipíchaná catáca piíwítáise. Néese báawacaalí piíwítáise, yáí píináidéericawa piwàwalicuísewa, yásí ímáiní catáca piíwítáise báawanama! Càmita píalíapíná cayábéeri iwali báawéeri íichaná”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Dios y el dinero*

<sup>24</sup> Jesús íimaca: “Péemíacué comparación: Canácata wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníri iyú càide iyúwa íiwacanánái pucháiba ichùullianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapíná íiwacali áiba icàaluínánáwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios irípináwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué piicáca plata”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Dios cuida de sus hijos*

<sup>25</sup> Jesús íimaca: “Péemíacué cayábani: Picácué achúma píináidéanícawa piwàwawa cáinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, piyacaténácué, cáinácaalícué iyú yéewanápiná nacái peedáca píbàlepináwa, píwalicaténácué píbàlewa. Máiníri cawènica wacáuca yàacàsi íicha. Wainá nacái máiníri cawènica bàlesi íicha. Dios idéca yàaca wacáuca, wainá nacái cawèníri, íná wáallacawa yàanápiná walí yáí càmirica máiní cawènica cháí èeri irícu, yáí yàacàsica, yáí bàlesica nacái. <sup>26</sup> Piicáidacué nacái nalí, níái màsibèe yáaléyécawa chènunibàa. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacái needá nabànacalewa. Canáca nacái nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Wáaniri Dios chènuníiséeri yàaca nayáacalépiná. Néeni, ímáinícuéca cawèníyécica píá náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué píá nacái. <sup>27</sup> Néese, éwitacué píináidéanícaalíwa piwàwawa báawanama, càicáníta càmitacué píalimá cáala pímanícuéca picáucawa pidènièrica piyacaténácué mamáalàacata cháí èeri irícu, ibatàa abéeri horapíná càmitacué píalimá càì. Càmicáinácué píalimá pímaníca càiri achúméeri wawàsi, ínácué canéeri iwèni meedá píináidéanínácaawa piwàwawa báawanama yàacàsi iwali, bàlesi nacái.

<sup>28</sup> “¿Cánácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata iwali cáinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca píbàlepináwa? Piicáidacué cáinácaalí iyú íiwinási nadàwinàacawa manacúalibàa: càmita náibaida, càmita nacái needá sáawáli namàníripíná nabàlewa. <sup>29</sup> Quéwa núumacué píri nadèniaca náiwínáwa cayábéeri iicacánáwa rey Salomón ibàle íicha, éwitaté máiníacáníta càasuca Salomón. <sup>30</sup> Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicacánáwa, éwita masicái nàyacáníta malééná èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemàcani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri irí yáí masicái waiquéerica iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué píalíacawa Dios icùanácué píawa nacái. ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa Dios iwali icùanápinácué píá? <sup>31</sup> Iná picácué píináidawa piwàwawa mamáalàacata. Picácué càì pisutá péemíawa píawáaca: ‘¿Cawiná wayáa? ¿Cawiná wabàle wàwalíripíná?’ picácué píima. <sup>32</sup> Macái èeri mìnánái càmíyécica yáalía Dios iwali, achúmaca náináidéanícawa nawàwawa nàwali macáita yáí wawàsica. Quéwa pidèniacué Wáaniri Dios chènuníiséeri yáalíerica càirínácaalícué wawàsi píamápuèrica. <sup>33</sup> Iná píalimáidacué pímaníca càide iyúwacué Dios ichùullaná pímaníca macái píchàini iyúwa,

yási Dios imàacacué pirí macáita yái pimáapuèrica. <sup>34</sup> Siùca èeri, picácué achúma píináidáaniwa piwàwawa mamáalàacata pipíchaléwa, táwichacáiná pidèniacué áiba èeri píináidáanápínáwa táwichèeri wawàsi iwali. Macái èeri idèniaca yàasu wawàsi càulenèeriwa”, ímaca yái Jesúsca.

## 7

### *No juzgar a otros*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máini picháawàa áibanái iináwaná iwali mamáalàacata ipíchanacué Dios yúuwichàidaca pía. <sup>2</sup> Piwàwacaalícué piúwichàidaca áibanái caqualéta manuísíwata, yási Dios yúuwichàidacué píawa manuísíwata. Néese piicácaalícué áibanái ipualé, yási Dios iicácué pipualé nacái. <sup>3</sup> Pía idènièrica ibáyawaná manuíríwa, picá píináidawa máini cayábaca pía áiba wenàiwica ícha idènièrica ibáyawanáwa achúmèeri meedá. Péemiacué comparación: Pibáyawaná manuírí, càicanide iyúwa manuírí àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituí iriculé. Néese áiba achúmèeríwanái ibáyawaná, càicanide iyúwa imuluísi achúmèeri yúuwàacaalíwa ituí iriculé. <sup>4</sup> Càmicáiná píalíawa cabáyawanáca pía manuísíwata, íná canáca yéewaná báawaca piicáca píichawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúmèeri meedá. Péemiacué comparación: Manuírí àicu yúuwàacaalíwa pituí iriculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí iricúsetá. Càita nacái nabáyawanácaalí pía, picá píima áiba wenàiwica irí: ‘Nuénásàiri, pimàaca nualidaca pirí pibáyawaná iwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píichawani’, picá cài píimaca irí. <sup>5</sup> Píacáiná pucháibaca píiwitáise píyaca. ¡Pidéca píimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píichawa quéechacáwa yái pibáyawanáwa manuíríca. Yási pidéca píalàaca áiba wenàiwica imàacáanápíná íchawa ibáyawaná achúmèeriwa”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>6</sup> “Picácué picàlida mamáalàacata Dios itàacái mabáyawanéeri áibanái irí áuli nacáiyéi íiwitáise máiniyéica báawaca iicáca Dios. Péemiacué comparación: Wàacaalí cayábèeri wawàsi áulinái irí, yási nawènúa naamíaca wía, namàdáida nacái wainá. Wáucacaalí nacái perla cawèniiri íba marranonái irí, yási nabawàida meedáni nàabàli yáapiréwa. Càita nacái, picácué picàlida mamáalàacata mabáyawanéeri Dios itàacái áuli nacáiyéi íiwitáise irí, marrano nacáiyéi íiwitáise nacái, níara wenàiwica máiniyéica báawaca iicáca Dios, casaquèeyéica íiwitáise nacái, ipíchanacué máini calúaca nía píapicha, néese namànicuéca pirí báawéeri”, ímaca yái Jesúsca.

### *Pedir, buscar y llamar a la puerta*

<sup>7</sup> Jesús ímaca: “Pisutácué píawawa mamáalàacata Dios ícha, yási imànicuéca piríwani. Péemiacué comparación: Picutácué mamáalàacatani, yási píànàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capli inùma néeni, yási yàacuacuéca piríwani. <sup>8</sup> Yácáiná cawinácaalí isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapínacani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capli inùma néeni, nàacuaca irí capli inùma. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica isutéerica mamáalàacata Dios ícha, Dios imànìpiná iríwa càide iyúwa isutáaná.

<sup>9</sup> “Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué píiriwa, càmitacué pía irí íba isutácaalí píicha pan iyáapínáwa. <sup>10</sup> Càmitacué pía iyáapíná ãapi isutácaalí píicha cubái. <sup>11</sup> Ewitacué báawéeyéicáaníta íiwitáiseca pía, càicáaníta

cáininácuéca piicáca péenibewa, pialimácué nacái placa nalí cayábéeri wawási. Néeni, ¿càmitasicué pialíawa cayábéeri íiwitáise yái Wáaniri Dios chènuníseérica? ¡Iná iwàwacutácué pialíacawa Dios imánínápinácué piri cayábéeri, pisutácaalícué íicha mamáalàacata!

<sup>12</sup> “Iná pìmanícué áibanái irí cayábéeri càide iyúwa piwàwáaná namànica pìrícué cayábéeri. Pimànicaalícué cà, yásí pimànìpinácué machacànìiri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá plawirináimi Dios inùmalícuíse, càide iyúwaté nacái profetanái natànàaná tàacáisi Dios inùmalícuíse”, íimaca yái Jesúsca.

### *La puerta angosta*

<sup>13</sup> Néeseté Jesús íimaca nalí: “Pialimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacaténá nulí yéewacaténá nùasu wenàiwicacuéca pía. Càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacaténáwa Dios iyacàle iriculé, càide iyúwa càulenácaalí nawàlùacawa máucuiri capli inùma iricubàa. Yácáiná èeri mìnaná íiwitáise báawéeri iyaca càide iyúwa cáucuiri capli inùma, cáucuiri àyapu nacái, màulenácatalé manùbéeyéi wenàiwica nàacawa iricubàa. Quéwa èeri mìnaná íiwitáise báawéeri itéca wenàiwica yéetácáisi iriculé, aláera infierno iriculé. Màulenáca nàyaca càide iyúwa èeri mìnaná íiwitáise iyáaná cháí èeri irícu, íná yéewa manùbéeyéi nàyaca èeri mìnaná íiwitáise ìwali càide iyúwa manùbéeyéi nawàlùacaalíwa cáucuiri capli inùma iricubàa, cáucuiri àyapu nacái. <sup>14</sup> Quéwa càica núade iyúwa capli inùma máucuiri. Nutàacái nacái càicanide iyúwa máucuiri àyapu, máinícáiná càulenáca neebáidaca nulí, càulenáca nacái nàyaca càide iyúwa núumáaná nawàlùacaténáwa Dios iyacàle iriculé. Iná càmita máini madécaná yàawa néré”, íimaca yái Jesúsca.

### *El árbol se conoce por su fruto*

<sup>15</sup> Néeseté Jesús íimaca nalí àniwa: “Pícué píchawa áibanái cachìwéeyéica. Náimaca nàwaliwa nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalícuíse. Càica níade iyúwa caluéyéi cuwèesi lobo ìwalíyéica oveja íimamimi nachìwáidacaténá ovejanái nanúacaténá níai ovejaca. Níai cachìwéeyéica natàaníca càide iyúwacué pitàaníná nawàlùacaténácuéwa pèewiré, nawàwacáiná naméeràidacuéca pía Dios íicha, namáalàidacaténácué pía. <sup>16</sup> Pialimápinácué pialíacawa cachìwéeyéica nía piicácaalícué càinácaalí namànica. Péemíacué comparación: Wáalíacawa macái àicu ìwali waicácaalí iyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, néese báawéericani. Càmita weedá cayábéeri uva iyacaná áwa yúba íicha. Càmita nacái weedá cayábéeri hígura iyacaná tuíri íicha. <sup>17</sup> Macái cayábéeri àicu idèniaca iyacanáwa cayábéeriwa, yá nacái macái báawéeri àicu idèniaca iyacanáwa báawéerita nacái. <sup>18</sup> Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idèniaca iyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idèniaca iyacanáwa cayábéeri. Càita nacái pialimácué pialíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué càinácaalí namànica. <sup>19</sup> Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeyéica irí iyacaná cayába, weemácaténá nía quichái irícu, càita nacái Dios yúuwichàidapíná nía quichái irícu cawinácaalí wenàiwica càimíyéica imàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>20</sup> Càitacué pialimápiná pialíacawa báawaca náiwitáise, níara cachìwéeyéica, piicácáinácué càinácaalí namànica”, íimaca yái Jesúsca.

*No todos entrarán en el reino de Dios*

21 Jesús íimaca: “Madécaná wenàiwica náimaca nulí: ‘Wáiwacali’, quéwa càmita macáita nawàlùapináwa Dios iyacàle iriculé Dios icùacatalé macáita chènuniré. Cawinácaalí wenàiwica imàníiyéica càide iyúwa Núaniri Dios chènuniséeri iwàwáaná níawamita yáalimápiná iwàlùacawa néré. 22 Imáalàacaalípináwa yái èriquéi, yá madécaná náimapiná nulí: ‘Wáiwacali, wacàlidacaté nalí pitàacái. Wáucacaté demonio wenàiwica íicha píipidená ìwali. Wamànicaté nacái píipidená ìwali madécaná wawàsi càníiri wenàiwica idé imànica’, càipiná náimaca nulí. 23 Quéwa núumapiná nalí: ‘Càmita núalíacué nuicáca pía. Píacuéwa nuícha, píacué imàníiyéica íbáyawanáwa’, càipiná núumaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

### *Las dos bases*

24 Jesús íimaca: “Péemiacué comparación: Cawinácaalí wenàiwica yéemièrica nutàacái, imànicaalí nacái càide iyúwa núumáaná, yái wenàiwica iyaca càide iyúwa cáalíacáiri asialí imàníríca icapèewa. Quéechacáwa íicaca depuíwalé. Yá asialí yàanàaca manuíri íba iyéerica depuíwalé cáli írícu íbàlùadacatená icapèewa íinata. Yá imànica icapèewa íba íinata. 25 Néese unía yúuwàacawa àta inanába yéesacatalétawa. Yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capíi ìwali, yá cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Càníiri quéwa yúuwàawa yái capíica íbàlùacáináwa íba íinata. Càide iyúwa capíi íbàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacái cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nadènapiná nacáucawa càníiri imáalàawa. 26 Néese cawinácaalí yéemièrica nutàacái, quéwa càmita imàni càide iyúwa núumáaná, yá càicanide iyúwa máiwitáiséeri wenàiwica imàníríca icapèewa càina íinata meedá. 27 Yá unía yúuwàacawa. Néese inanába yéesacawa, yá yéesacái yàacawa cachàiníiri iyú capíi ìwali, yá cachàiníiri cáuli ipùaca ìwali yái capíica. Néese yúuwàacawa yái capíica, yá imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáalàacaalíwa, càita nacái cawinácaalí wenàiwica càníiyéica yeebáida nutàacái, canáca nacáuca càníiri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

28 Idécanáamité Jesús imáalàidaca icàlidaca nalíni, yá macáita wenàiwica iyéeyéica néeni nánáidacawa néemiaca itàacái manuísíwata yéewáidacáiná nía cáalíacáiri iyú. 29 Jesús yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacatená tàacáisi Dios ínùmalícuise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa néewáidáaná, níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo írícu Dios itàacái ìwali, yái tàacáisi profeta Moisés itànèricaté.

## 8

### *Jesús sana a un leproso*

1 Jesús írícucacatéwa dúli íinatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa yáapícha. 2 Néese abéeri asialí cacháunéeri íimami lepra iyú yàacawa Jesús yàatalé. Yá íbàlùacawa yùulúi ipùata iyúwa Jesús írí yàacatená Jesús ícàaluíniná, yéewacatená catúulécánaca Jesús íicácani. Yá íimaca Jesús írí:

—Nuíwacali, núalíacawa píalímá píchùnìaca núa, píwàwacaalí quéwa píchùnìaca núa —íimaca. 3 Néese Jesús imàacaca ícáapiwa cacháunéeri ìwali. Jesús íimaca írí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca. Yáta ícháuná lepra yáawacawa íicha. 4 Jesús íimaca írí:

—Péemia cayába. Picá picàlida áibanái íríni, nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacatená íicá píimamiwa, yáalíacatenáwa cayábaca pía pícháuná íichawa. Píté nacái ofrenda profeta Moisés

ichùulièricaté wenàiwica namàacáanápíná Dios irí nachùnìacalíwa lepra ícha, yéewacaténa macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

*Jesús sana al criado de un capitán romano*

<sup>5</sup> Néseté Jesús iwàlùacawa Capernaum iyacàlená irìculé, yá abéeri romanonái yàasu úwi íiwacaliná yàacawa Jesús yàatalé isutácáténá Jesús ícha wawàsi imànínápíná irí cayábéeri. <sup>6</sup> Yá íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nùasu wenàiwica iriawa nucapèe irìcu. Càmiiri yéewa imichàanícawa. Yùuwichàacawa manuísíwata cáiwíiri iyú —íimaca. <sup>7</sup> Jesús íimaca irí:

—Uwé, wàawa. Nuchùnìacaténáni —íimaca yái Jesúsca. <sup>8</sup> Quéwa úwi íiwacaliná íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canáca yéewanáwa nuedáca nùataléwa pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. Pichùuliacáita ichùnìanápínáwa pitàacái iyúwa, yáara nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. <sup>9</sup> Nùaliacawa píalimá pichùnìacani pitàacái iyúwa, níacáiná nuíwacanánái nachùulla nacái núa. Núa nacái nuchùulia nùasu úwináíwa. Nuchùuliacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanàca. Nuchùuliacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imànínápíná áiba wawàsi, yáta imànicani. Iná yéewa nùaliacawa píalimá pichùnìacaca nùasu wenàiwica nacái pitàacái iyúwa —íimaca.

<sup>10</sup> Idécánáami Jesús yéemìacani, yá cayábaca ínáidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènùacawa, yá íimaca nalí, níái wenàiwicaca yèeyéicawa yáamiwáise:

—Péemiacué cayábani, canácata nùanèeri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénánámi yéenápínáta, càmitàacá nùanà càiri. <sup>11</sup> Núumacué nacái pirí, manùbaca áibanái wenàiwica íiwitáaná nàanàapíná áiba cáli néese. Nàwacáidáyacacawa nawàlùacaténáwa Dios iyacàle irìculé icùacataléca macáita chènuniré. Néré nàypínáca pìawirináimicué yáapichawa, níái Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. <sup>12</sup> Píatacué quéwa, Dios imáidéeyéicaté quéechatécáwa, càmitacué pìyapíná Dios yáapicha chènuniré, éwitacué Abraham itaquénánámicáanítacué pía, càmicáinácué peebáida nulí. Dios yúucacué íchawa píawa catácatalé. Néré píicháanípínácuéca, píamíapínácuéca piyéíwa piùwìchàacái iyúwa —íimaca yái Jesúsca. <sup>13</sup> Néese Jesús íimaca úwi íiwacaliná irí:

—Pèepùà picapèe néréwa, yácáiná idéca ichùnìacawa pìasu wenàiwicaca iyúwa peebáidáaná nulí —íimaca yái Jesúsca. Yáta idéca cayábacani, yái úwi íiwacaliná yàasu wenàiwicaca.

*Jesús sana a la suegra de Pedro*

<sup>14</sup> Néseté Jesús yàacawa Pedro icapèe irìculé. Íicáca néré Pedro iyéeru iculuéchúawa mecuní iyú, irièchúawa yàalubái ínatawa. <sup>15</sup> Iná Jesús imàacaca icáapiwa ucáapi íwali, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Yá umichàacawa, udàbaca ùaca nayáapíná.

*Jesús sana a muchos enfermos*

<sup>16</sup> Néseté catácaalí yàacawa, yáta yàcalé mìnánái natéca néenánáíwa Jesús yàatalé, manùbéeyéi wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise. Jesús ichùuliacáita demonionái abéeri palabra iyú nàanápínáwa wenàiwica ícha. Càita Jesús yúucaca demonio wenàiwica ícha. Ichùnìaca nacái macáita níái cáuláiquéyéica. <sup>17</sup> Iná Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaías

icàlidáanáté tàacáisi Dios inùmalicúise. Isaías íimacaté Dios yàasu wenàiwica ìwali: “Ichùnìaca wía, wía machawàaquéeyéica, yeedáca wáicha uláicái”, íimacaté yái profeta Isaíasca.

### *Los que querían seguir a Jesús*

<sup>18</sup> Néseté Jesús íicáca manùbéeyéi wenàiwica iwacáidáyaquéeyéicawa itéese, ínà ichùuliaca yéewáidacalénáiwá itéenanápináni Galilea icalìsaniná abéemàalé barca irìcu. <sup>19</sup> Ipíchawáiseté nawàlùacawa barca irìculé, abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, nuwàwa nùacawa píapicha àta alénácaalí piawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —íimaca yái wenàiwicaca. <sup>20</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asáisi píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemia comparación: Yàlidunái idèniaca ibànwá, cuìpiranáí nacái nadèniaca namùlubèwa, núacata quéwa, yái asíali Dios néeséerica, càmita nudèniaca nuimácatáipináwa —íimaca yái Jesúsca. <sup>21</sup> Néese áiba néená, níái Jesús yéewáidacaléca, íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, píimàaca nùyaca nuénánái yáapichawa àta núaniri yéetacatalépinátawa, néese idécanáami nubàliacani, yásí nùacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. <sup>22</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Piawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé. Píimàaca nabàliaca níawáacata, cawínacaalí iyéeyéica matuìbanáita Dios íicha càide iyúwa yéetánimi —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús calma el viento y las olas*

<sup>23</sup> Néseté Jesús iwàlùacawa barca irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nadàbaca nàacawa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha. <sup>24</sup> Jesús íimáca íichawa barca irìcu. Yáta manuíri cáuli idàbaca ipùaca calisa ìwali. Máiníiri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca irìculé, yá únì ipuniadaca yàacawa barca. Quéwa Jesús íimáca mamáalàacata. <sup>25</sup> Iná yéewáidacalénái nacawàidacani, yái Jesúsca, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, piyúudàa wía! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. <sup>26</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué máiní cáaluca pía? ¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca nalí. Idécanáami icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa, ichùuliaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. <sup>27</sup> Néese níái yéewáidacaléca nàináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá nasutáca néemiawa níawáaca. Náimaca:

—¿Cawínásica yái asíalica ichùulièrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùullianá nía? —náimaca nalíwáaca.

### *Los endemoniados de Gadara*

<sup>28</sup> Néseté Jesús yàanàaca abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, Gadara yàasu cáli néré, yéewáidacalénái yáapichawa. Idécanáami yàanàaca néré, yá pucháiba asíanái demonio idacuèyéi íiwitáise nàacawa yéetánimi icàliculèná néese. Máiníiyéi calúaca nía iyúwa caluèyéi cuwèsi, càmita nabatàa áiba wenàiwica ichàbacawa néenibàa àyapulicubàa. Yá nàacawa Jesús yàatalé. <sup>29</sup> Yá demonionái nadàbaca néemíanicawa asíanái isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica walí wawási, Jesús, yái Dios Íirica! ¿Pianáasica piùwichàidacaténá wía ipíchawáise wéenáiwáná yàanàaca? —náimaca.

<sup>30</sup> Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuniwa. Nayáaca nèepunicawa nayáacaléwa néenibàa. <sup>31</sup> Néese demonionái nasutáca Jesús ícha wawàsi. Náimaca:

—Piúcacaalí wía asianái ícha, yá pimàaca wàcawa marranonái idèericulé —náimaca. <sup>32</sup> Jesús ímaca nalí:

—Piácúewa —ímaca yái Jesúsca. Yá demonionái yàcawa asianái ícha, yá nawàlùacawa marranonái idèericulé. Yáta macáita marranonái nadàbaca napiacawa iyúwa máiwitáiséeyéi demonio íiwitáise iyú. Napiacawa nacaláacawa quiratáli ínatáise. Yá nacaláacawa calisa yáaculé, nàisicùmacawa macáita, níái piráica càmliyéica Dios imàaca wadèniaca, wía judíoca, casacàacáiná walí marrano iiná.

<sup>33</sup> Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napiacawa yàcalé nérépiná. Nàanàcaté néré, yá nadàbaca nacàlidaca yàcalé mìnánái iríni, macáita yái nàyáanáca, níái asianái demonio idacuèyéicaté íiwitáise. <sup>34</sup> Iná macáita yàcalé mìnánái namusúacawa yàcalé ícha, yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicàceni, yá nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata yèepùanàpináwa nàasu cáli ícha.

## 9

### *Jesús sana a un paralítico*

<sup>1</sup> Néeseté, Jesús iwàlùacawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa, yá nachàbaca abéemàalé Galilea icalisaniná ícha. Yá nàanàaca Capernaum iyacàlená néré, yái Jesús iyacàleca. <sup>2</sup> Yá abénaméeyéi wenàiwica natéca cáuláiquéeri asiali Jesús yàatalé, abéeri máapinéeri iiná macáita, càmírica yáalimá imichàanicawa, irièricawa yàalubái ínatawa, iiméerica ínata. Néese Jesús yáalíacáiná náiwitáise manuíca nàináidacawa nawàwawa Jesús iwali ichùnianàpináni, iná Jesús ímaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, picá achúma piwàwa. Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábaténá píapicha Dios —ímaca yái Jesúsca.

<sup>3</sup> Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu nàyaca néré. Néemiaca Jesús itàanica cáuláiquéeri irí, iná nadàbaca nàináidacawa Jesús iwali cà: “Yái asiali Jesús itàanica báawéeri iyú Dios iwali, yáacáiná abéerita Dios yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábaténá nàapicha Dios”, náimaca nàináidacawa nalíwa nawàwalicúsewa. <sup>4</sup> Quéwa Jesús yáalíacawa nàináidáanácawa. Iná isutáca yéemlàwa nía:

—¿Cánacué yéewa píináidacawa càí máiní báawéeri iyú? <sup>5</sup> Máiní màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábaténá píapicha Dios’, càmíicáiná áibanái yáalimá íicáca asáisi báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máiní càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, piipina’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaalí wachùnìacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. <sup>6</sup> Iná núa, asiali Dios néeséerica, nuchùnìapiná yái máapinéerica píalíacaténacúewa Dios idéca ichùuliaca núa numàacáanàpiná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cháí èeri irícu cayábaténá nàapicha Dios —ímaca yái Jesúsca. Néeseca Jesús ímaca máapinéeri irí:

—Pimichàawa, peedá pialubáwa, pèepùawa picapèe néréwa —ímaca yái Jesúsca. <sup>7</sup> Néese yái máapinéeri imichàacawa, yá yàacawa icapèe néréwa. <sup>8</sup> Níái wenàiwica iyéeyéica néré, naicáca iyúwa iyáaná, yá cáaluca nía. Nàaca

Dios icàaluíniná imàacacáiná ichàiniwa abéeri wenàiwica irí ichùnìacaténá cãuláiquéeyéi.

### *Jesús llama a Mateo*

<sup>9</sup> Jesús yàacatéwa capíi ícha, yá iicáca núa, núa Mateoca, yáawinéericawa aléera nuedácatálécate plata nuénánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Néese Jesús íimaca nulí:

—Aquiálé, pìawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca nulí yái Jesúsca. Yá numichàa nùacawa Jesús yáapicha.

<sup>10</sup> Néese Jesús idècunitàacá iyáaca iyáacaléwa nucapèe irìcu, yá madécaná wenàiwica nàanàaca néré, áibanái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái cabáyawanéeyéi nacái. Yá náawinacawa Jesús yáapicha, wáapicha nacái, wía Jesús yéewáidacaléca, nayáacaténá nayáacaléwa wáapicha. <sup>11</sup> Néese fariseonái naicáca nía, iná náimaca walí, wía Jesús yéewáidacaléca:

—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná, nía nacái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca? —náimaca. <sup>12</sup> Quéwa Jesús yéemìacani, yá íimaca fariseonái irí:

—Péemìacué comparación: Máláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìeripiná nía. Quéwa áibanái idèniéyéica uláicái nawàwacutácani, yái ichùnìeripináca nía. Càita nacái wenàiwica ínáiidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìeripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliyéyiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. <sup>13</sup> Càmitacué péewáidawa cayába Dios itàacái ìwali. Piacué péewáidacawa càinácaalí ímáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalcuíse. Dios íimacaté: ‘Ewitacué pinúacáaníta madécaná pipìrawa iyúwa sacrificio pìacaténácué nucàaluíniná, càicáaníta caná iwèni meedá nuicáca culto pimàníricuéca càmicaalícawa piicáca áibanái wenàiwica ipualé, piyúudàacaténácué nía’, íimaca yái Diosca. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica, nuicácaténá napualé. Càmicáiná nùanàa numáidacaténá wenàiwica ínáiidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliyéyiwa cabáyawanáca nawènúadánápiná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa —íimaca yái Jesúsca.

### *La cuestión del ayuno*

<sup>14</sup> Néeseté Juan el Bautista yéewáidacalénái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemìawa Jesús. Náimaca irí:

—Wamàacaca wáichawa wayáacaléwa manùba yàawiríca, fariseonái nacái, wasutácaténá wíawawa Dios ícha manuísíwata. ¿Cáná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, níái péewáidacaléca, nasutácaténá níawawa Dios ícha? —náimaca. <sup>15</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Péemìacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa asìanái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Idècunitàacá iyaca náapicha, càmita yéewa achúmaca nawàwa. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. Quéwa áiba èeriwa, áibanái itéca náichawani. Néese namàacapiná náichawa nayáacaléwa, níái yàacawéeyéinámica achúmacáiná nawàwa néenialípiná. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.



16 “Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wamànicaalí càì, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanàidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuica icháuná. 17 Càita nacái càmita wadé wàucùaca wàlisài uva ituní éwisàimi ímamisí iriculé. Wamànicaalí càì, yásí uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inàniacubàa, néese éwisàimi ímamisí icacanácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, ímamisí nacái. Iná wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài ímamisí iriculé. Yásí wacùaca nía cayába, yái uva ituníca, ímamisí nacái. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya càide iyúwa fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ímáaná”, ímaca yái Jesúsca.

*La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús*

18 Idècunitàacá Jesús itàaníca nalí, yá abéeri judío íiwacaliná yàanàcaté Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùululú ipùata iyúwa Jesús irí yàacatená Jesús icàaluíná. Néese judío ímaca Jesús irí:

—Nuídu idéca yéetácawa siucasiwatàacáwa. Quéwa píacaalíwa ùatalé pimàacacatená picáapiwa ùwali, yásí cáuca úa àniwa —ímaca.

19 Jesús yàacawa yáapicha, wía nacái yéewáidacalénái wàcatéwa Jesús yáapicha. 20 Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cáláicacaté úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uái inanáica ùacawa Jesús yáamiwáise mawiénita irí, manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali. 21 Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí ìwali, éwita ibàle ìwalicáaníta meedáni, yásí báisíta cayábaca nùatá”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalicúsewa. 22 Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca ulí, yá ímaca ulí:

—Picá achúma piwàwa. Pidéca pichùnàcawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali —ímaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úa uláicái ícha.

23 Néeseté Jesús yàanàca judío íiwacaliná icapèe néré, yá iicáca áibanái ipùlièyéi íwa. Nàwacáidáyacacatéwa nabàlìacatená yéetéechúamiwa. Aibanái nacái náicháanica uíwítáiseimi, néemíanica nacáiwa cachàiníri iyú càide iyúwa judío íiwítáise iyáaná. 24 Jesús yáalíacawa icáucàidáanápínaté uái yéetéechúamicawa, íná ímaca nalí:

—Pimusúacuéwa macáita, úacáiná sùmàuca càmicáíhúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca —ímaca yái Jesúsca, yáalíacáináwa icáucàidáanápínaté úa. Néese níái wenàiwicaca naicáanica Jesús iquíniná, náalíacáináwa báisíiri iyúcani uetácatéwa. 25 Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capíi ícha. Néese iwàlùacawa sùmàumi iriacatalécawa. Yá íibàaca ucáapi ìwali uái yéetéechúamicawa, yá umichàacawa, cáuca úa àniwa. 26 Néesetécawa macáita wenàiwica iyéeyéica mawiénita irí yái yàcaléca néemíacaté uínáwaná ìwali Jesús imichàidáanáté úa yéetácáisi ícha.

*Jesús sana a dos ciegos*

27 Jesús imusúacatéwa nacapèe ícha, yá pucháiba matuíyéi nàacawa yáamíse. Yá náimaca irí cachàiníri iyú:

—¡Pía rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, wía judíoca, piicá wapualé! —náimaca irí. 28 Jesús iwàlùacawa capíi iriculé, néese níái matuíyéica nàacawa yàatalé. Yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Peebáidasicué núalimá catuíca numànicuéca pía? —ímaca yái Jesúsca. Náimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacali, weebáida càì —náimaca. 29 Néese Jesús imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yá ímaca nalí:

—Pichùnìacuéwa càide iyúwa peebáidáanácué—íimaca yái Jesúsca. <sup>30</sup>Yásí cayábaca natuí. Yá Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú. Iimaca nalí:

—Picácué pimàaca áibanái náalíacawa cawinácaalícué ichùnìaca pituí — íimaca yái Jesúsca.

<sup>31</sup> Quéwa namusúacanacáitawa capli íicha, yáta nacàlidaca Jesús iináwaná ichùnìaca nía nalí níái nayaquewéeyécawa.

### *Jesús sana a un mudo*

<sup>32</sup> Néeseté idècunitàacá matuíyéimi namusúaca nàacawa capli íicha, yá áibanái natéca mataacáiri asiali Jesús yàatalé. Demonio idacuaca mataacáiri íiwitáise, Iná càmita yáalimá itàanica. <sup>33</sup> Yá Jesús yúucaca demonio asiali iwàwalicuise. Néese mataacáiri idàbaca itàanica. Yá áibanái wenàiwica iyéeyéica néeni nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácaté waiquerícawa càiri wawàsi cháí wàasu cáli Israel néenibàa! —náimaca. <sup>34</sup> Quéwa abénaméeyéi fariseo náimaca Jesús ìwali:

—Demonio íiwacalináquéi idacuaca íiwitáise yái asialica Jesús. Iná yéewa yúucaca demonio wenàiwica íicha demonio íiwacaliná íiwitáise iyú — náimaca Jesús ìwali.

### *Jesús tiene compasión de la gente*

<sup>35</sup> Jesús yàacaté ipáchiaca macái manuíri yàcalé irìculé, púubéeri yàcalé irìculé nacái. Yá yéewáidaca wenàiwicanái macái judíonái imanùbaca yéewáidacàalu irìcu. Yá icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Ichùna nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica, cáiwíri íicha nacái, macái íiwitáaná. <sup>36</sup> Catúlulècanáca Jesús iicáca nía máinicáiná achúmaca nawàwa nàuwichàacáinatéwa madécaná yàawiría. Càica níade iyúwa ovejanái canéeyéica icuèriná, iméerèyécawa meedá, canácáinaté abéeri yéewáidéripiná nía Dios ìwali, níái wenàiwicaca. <sup>37</sup> Iná Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacái. Péemíacué comparación: Càica níade iyúwa bànacalé ituíná quíiréeri yéenáíwaná yàanàcaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacalewa. Quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéeyéipiná nalí nutàacái. <sup>38</sup> Iná pisutácué Dios íicha, yái càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùanápiná yàasu wenàiwicawa íibaidéeyéipiná irí, nacàlidacaténá wenàiwicanái irí nuináwaná ìwali, yéewacaténá neebáidaca nulí. Yásí wàwacáidaca nía Dios yàasu wenàiwicanáipiná càide iyúwa wenàiwica needácaalí nabànacale iyacanáwa —íimaca yái Jesúsca.

## 10

### *Jesús escoge a los doce apóstoles*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía, wía docéeyéica imanùbaca yéewáidacaléca. Yá imàacaca walí íiwitáisewa wáucacaténá demonio wenàiwicanái íicha, wáucacaténá náicha nacái macái uláicái íiwitáaná, cáiwíri nacái.

<sup>2</sup> Wía docéeyéica imanùbaca apóstolca íipidenéeyéica cà: quéecha Simón, íipidenéeri nacái Pedro; yá nacái iméeréeri íipidenéeri Andrés; nía nacái Zebedeo yéenibeca, ibèeri íipidenéeri Santiago, yá nacái iméeréeri íipidenéeri Juan; <sup>3</sup> yá nacái Felipe; Bartolomé nacái; Tomás nacái; núa nacái Mateo, núa yái yeedéericaté plata nuénánái judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná; yá nacái Santiago, yái Alfeo ìirica; Tadeo

nacái; <sup>4</sup> yá nacái Simón, ípidenéeri nacái celote; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

*Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios*

<sup>5</sup> Jesús ibànùacaté wía doce wamanùbaca wacàlidacaténá itàacái. Còi yàalàaca wía: “Picácué piawa càmíyèi judío yàasu cáli ínatalé, picácué nacái piwàlùawa yàcalé irìculé iyéeyéica Samaria yàasu cáli ínata. <sup>6</sup> Piacué nàatalé níawamita Israel itaquénáinámica iyéeyéica càide iyúwa ovejanái iméerèyèiwa, canéeyéica icuèriná, nawènùadacáiná náiwitáisewa Nacuèriná Dios íchawa, canáca nacái abéeri yéewáidéeripiná nía Dios iwali. <sup>7</sup> Piacué picàlidaca nalíni Dios icúanápiná macáita mesúnamáita. <sup>8</sup> Pichùnìacué cáuláiquéeyéi wenàiwica, pimichàidacué nacái yéetéyèimiwa yéetácáisi ícha, pichùnìacué nacái cacháunéeyéi ímami lepra iyú, piúacué demonio wenàiwica ícha. Nudéca numàacacuéca piri nuíwítáisewa mawèníri iyú, íná picácué picobra nía cawinácaalí wenàiwica pichùnìeyéica.

<sup>9</sup> “Picácué pité iwèni piasu bolsa irìcuwa, orocáaníta, plata nacái, cobre nacái. <sup>10</sup> Picácué pité saco, pucháiba bàlesi nacái; picácué peedá piriwa wàlìsàì costiza nacáiri, àicu nacái. Cawinácaalí wenàiwica piyúudéeyéipínacuéca iwàwacutá nàaca piyáapínacuéwa.

<sup>11</sup> “Piacuéwa yàcalé irìculé, picutácué abéeri cáimiétacanéri iwàwéerica yéemlaca picàlidáanacué nalí nutàacái. Yá piyamáacuéwa icapèe irìcu àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuise. <sup>12</sup> Piwàlùacuéwa icapèe irìculé, yá pitàidacué wenàiwicanái iyéeyéica néré, pisutácué nalí Dios imànínápiná nalí cayábéeri. <sup>13</sup> Cayábacaalí náiwitáise níai capíi irìcuíyéica, yásí Dios imànica nalí cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná ícha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànìpiná nalí cayábéeri. <sup>14</sup> Quéwa, càmicaalícué nawàwa needáca nàataléwa pía, càmita nacái nawàwa néemlaca picàlidáanacué nalí nutàacái, néese pimúsúacuéwa capíi irìcuise, yàcalé irìcuise nacái, yá pichùpiacué cáli ichùmalé plabàli íchawa naicápiná, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, píasáidacaténacué nalí Dios yùuwichàidáanápiná nía. <sup>15</sup> Péemiacué cayábani, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapíná níawa càmíyèicué yeedáca yàataléwa pía máini yáwanái Sodoma iyacàlená mìnánáimi ícha, Gomorra iyacàlená mìnánáimi nacái”, ímaca walí yái Jesúsca.

*Persecuciones*

<sup>16</sup> Néeseté Jesús ímaca walí, wía yéewáidacaléca: “ÍPéemiacué cayába! Nubànùacué pía nèewiré níara èeri mìnánáica cuwèsi lobo nacáiyéi íwitáise, báawéeyéica iicáca Dios, báawéeyéi nacái iicáca Dios yàasu wenàiwica. Piyapínacuéca nèewibàa càide iyúwa oveja càmíyèi yáalimá ipéliaca caluýéi cuwèsi lobo ípunita iwàwéeyéica iyáaca oveja. Iná iwàwacutácué cáaliacáica píiwitáise, piicácué píchawa piùwidenáicawa, càide iyúwa cáaliacáiri àpi iicáaná íchawa yùuwidenáíwa ipíchaná áibanái ichìwáidacuéca pía. Quéwa iwàwacutácué mabáyawanáca pía, càmítacué nacái pimàni áibanái irí báawéeri. Piyacué càide iyúwa unùcu càmíichúa imàni áibanái irí báawéeri. <sup>17</sup> Picácué píchawa áibanáicáiná náibàapínacuéca píawa nacháawàacaténacué piináwaná iwali yàcalé íwacanánái irí, nacapèedáidacaténacué nacái píawa judíonái yéewáidacáalu irìcu. <sup>18</sup> Yá natépinácuéca píawa nacháawàacaténacué piináwaná iwali nacuèrinánái

iríwa, náiwacanánái irí nacáíwa, níái icuèyéica cáli, peebáidacáinacué nutàacái. Càita pialimápinacué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, níái èeri mìnánái icuèrinánáica, nía nacái càmíiyéica judío. <sup>19</sup> Náibàapinacué natéwa pía nacháawàcaténacué piínáwaná ìwali nacuèrinánái iríwa, quéwa picácué achúma piínáidacawa piwàwawa ìwali yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí, càinácaalí iyú nacái yéewanápiná picàlidaca piínáwaná ìwaliwa. Néesequé péenáiwana yàanàacaalíwa picàlidáanápiná piínáwaná ìwaliwa, yásí Dios imàacacué pialíacawa càinácaalí iyú iwàwacutáaná picàlidaca nalíni. <sup>20</sup> Càmicáinacué pía yái càì icàlidéeripinàceni, néese Espíritu Santo Wáaniri Dios ibànuèrica imàacapinacué pitàaníca Dios inùmalicuíse.

<sup>21</sup> “Néeniaípiná wenàiwicanái nacháawàpiná néenanáisiwawa áibanái irí néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nasèenái nacái nacháawàpiná néenibewa néetáanápináwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapiná náiwitáisewa nasèenái íchawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. <sup>22</sup> Macái èeri mìnánái báawapinacué naicáca píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetáacatalétawa, Dios iwasaápiná níawa yàasu yúuwichàacáisi íchawa. <sup>23</sup> Namànicaalícué pírí báawéeri abéeri yàcalé írìcu, néese pipiacuéwa áiba yàcalé írìculé. Péemiácué cayába, núa asialí Dios néeséerica nùanàapiná ipíchawáise pimáalàidacué picàlidaca nuináwaná ìwali macái yàcalé írìcu iyéeyéica Israel yàasu cáli ínata.

<sup>24</sup> Péemiácué comparación: Abéeri yéewáidacalé càmita yéewa cachàinica ícha yái yéewáidéericani, càmita yéewa nacái áiba íbaidéeri cachàinica íiwacalí íchawa. Càitacué nacái càmita yéewa cachàinica pía nuícha. Wenàiwica náináidacawa pìwalícué càide iyúwa náináidáanáwa nùwali. <sup>25</sup> Píacué nuéwáidacaléca, iwàwacutácué piwàwaca pìyaca càide iyúwa nùyáaná, yái yéewáidéericuéca pía, càide iyúwa yàasu wenàiwica iwàwáaná iyaca càide iyúwa íiwacalí yáaná. Aibanái càmíiyéi yeebáida nutàacái náimaca nùwali Beelzebúca núa, yái demonio íiwacalínáca. Iná nùalàacuéca pía náicha, náimáanápinacué pìwali càiri báawéeri tàacáisi nacái, pìyacáinacué càide iyúwa nucapèe írìcuíyéica, nuénánáisiwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

#### *A quién se debe tener miedo*

<sup>26</sup> Jesús íimacaté walí: “Iná picácué cáalu pía èeri mìnánái ícha, càmicáiná náalimá nabàaca nabáyawanáwa càiripináta. Aiba èeriwa macáita náalíacawa ìwali. <sup>27</sup> Càita nacái, picácué píbàaca náicha nutàacái. Yái nucàlidéericuéca pírí ibàacanéeri iyú, iwàwacutácué picàlidaca nalíni amalánama. Yái nucàlidéericuéca pírí ìwali méetàuculé áibanái ícha, pìacué picàlidaca cachàiníri iyúni àta macái néemiáacatalétani. <sup>28</sup> Picácué cáalu pía èeri mìnánái ícha yáaliméeyéica inúacuéca pía quéwa càmitacué náalimá nanúacuéca piwàwa cáuri. Néese, iwàwacutácué cáaluca pía Dios ícha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténacué pía nacái infierno írìculé, yái quichái càmíirica ichacàwa càiripinéerita iyaca.

<sup>29</sup> Péemiácué comparación: Aibanái nawéndaca pucháiba màsibèe púbéeyéi abéeri moneda ìwalíná càmicáiná cawèni màsibèe púbéeyéica. Quéwa éwita càmíiyéicáanáta cawèni nía, càicáanáta Wáaniri Dios yáalíacawa nàwali, icúa nacái nía. Càmita yéewa abéeri màsibèe achúmèeri yéetácawa càmicaaalíca Dios imàacaca yéetácawa. <sup>30</sup> Càita nacái Dios icuacuéca pía. Yáalíacuéca macáita pìwali, àta càisimalénácaalícué píwita íbáiná, yáalía

nacáíwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abéerinamata; càita Dios yáalíacawa pìwalicué. <sup>31</sup> Iná picácué cáalu pía wenàiwicanái fícha, cawènicáiná Dios iicácuéca pía náicha níái màsibèe púubéeyéica manùbéeyéica”, íimaca walí yái Jesúsca.

*Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres*

<sup>32</sup> Jesús íimacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Cawinácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa. <sup>33</sup> Quéwa cawinácaalí càmírita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái nucàlidapiná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicacani Núaniri Dios chènuníiséeri iríwa”, íimaca walí yái Jesúsca.

*Jesús, causa de división*

<sup>34</sup> Jesús íimacaté walí nacái: “Picácué pínáidawa wenàiwicanái nàypiná matuíbanáita náapichawáaca nudécánita nùanàaca. ¡Càmírita! Néese, càmítapiná abédanama náiwitáise nùwali. <sup>35</sup> Nudéca nùanàaca, íná asíanái nàuwideca namànipináca nàaniriwa, ínanái nacái nàuwideca namànipiná náatúawa, nayéeru nacáíwa. <sup>36</sup> Càita macáita nàuwideca namànipiná néenánáisiwawa, níacáiná abénaméeyéi neebáidapiná nulí, quéwa áibanái càmita neebáida nulí.

<sup>37</sup> Cawinácaalí cáininéerica iicáca nuícha yáaniri, yátúa nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. Aibacaalí nacái cáininéerica iicáca nuícha ìriwa, íidu nacáíwa nuícha, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. <sup>38</sup> Iwàwacutá nùasu wenàiwica matuíbanáiri iyú imàaca áibanái nàuwichàidacani nùwalíse, naicáaní nacái iquíniná, éwita nanúacaalíni cruz ìwali yeebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái imànica macáita càide iyúwa nuchùulíáná. Cawinácaalí càmírica imàni càì, càmita yéewa nùasu wenàiwicacani. <sup>39</sup> Aibacaalí càmírica iwàwa yeebáida nutàacái ipíchaná yùuwichàacawa nulípiná, canáca irí icáuca càmíri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata nutàacái, éwita nanúacaalíni, yácata idènièripiná icáuca càmíri imáalàawa”, íimaca walí yái Jesúsca.

*Premios*

<sup>40</sup> Néeseté Jesús íimaca walí àniwa: “Cawinácaalí yeebáidéericuéca pitàacái, yeebáidapiná nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáidapiná nacái itàacái, yái Dios ibànuèrica núa aléi. <sup>41</sup> Aibacaalí wenàiwicanái yeebáida Dios yàasu profeta itàacái, namànicaalí nacái profeta irí cayábéeri profeta icàlidacáiná nalí Dios itàacái, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri yàasu profeta iríwa. Aibanái wenàiwica neebáidacaalí itàacái cayábéeri íiwitáise, namànicaalí nacái irí cayábéeri cayàbacáiná íiwitáise, yásí Dios yàapiná nalí cawèníri càiride iyúwa Dios yàaná cawèníri cayábéeri íiwitáise irí. <sup>42</sup> Cawinácaalí imànírca cayábéeri nuéwáidacalénái càmíiyéi cachàini irí, nùasunáicáiná nía, Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná níái yeebáidéeyéica nutàacái. Ewita yáalimácánita yàaca nàiraca meedá casalíniri úni, càicánita Dios yàapiná irí cawèníri iyúudàacáiná nùasunái”, íimaca walí yái Jesúsca.

## 11

*Los enviados de Juan el Bautista*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús idécanáamité yàlàaca wía docéeyéi yéewáidacaléca, yá yàacawa yéewáidacaténá wenàiwicanái áibanái iyacàle írìcu, yáara cálica, icàlidaca nacái nalí yái cayábéeri tàacáisca.

<sup>2</sup> Néenialité Juan el Bautista, iyéerica presoíyéi ibànalicu, yéemíaca ìwali yái Cristo imànírìca. Néese Juan ibànùca yéewáidacalénáíwa abénaméeyéi nàacaténáwa Jesús yàatalé. <sup>3</sup> Juan iwàwacaté nasutáca néemíawa Jesús asáisi báisícaalí Dios néeséerìcani, yái wenàiwica Dios ibànùèripinacaté judío icuèrinápiná, néese càmiccaalí yání, yá iwàwacutá nacùca áibata yàanàaca.

<sup>4</sup> Néese Jesús ímaca nalí: “Pèepùacuéwa Juan yàatalé. Picàlidacué Juan írìni pidéénacuéca piicáca numànica, pidéénacuéca nacái péemíaca nucàlidaca wenàiwicanái írì. <sup>5</sup> Picàlidacué Juan írìni matuíyéimi idéca iicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacái nadéca nàipinánica, cacháunéeyéimi ímami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái ícha, màuwíiyéimi nacái nadéca néemíaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi ícha, catúulécaneeyéi nacái nadéca néemíaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Picàlidacué Juan írìni yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. <sup>6</sup> ¡Casímíaca cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata!” ímaca yái Jesúsca.

<sup>7</sup> Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús ícha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús ímaca wenàiwicanái írì: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica yèepunírìcawa chuìri cáli íinata, yáara Juanca. Càmirítatè machawàaca íiwítáise yái asáli piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawíadáidéerica meedá. <sup>8</sup> ¿Càinásicué piicaté néré? Càmirítatè asáli cawèníri ibàle yái piiquéericatécué. Píalíacuécawa cawinácaalí cawèníyéica ibàle iyéeyéica nacái càasuíri iyú, nàyaca cayábéeri capli írìcu càide iyúwa reynái iyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica. <sup>9</sup> Néese piacuécawa bàaluité manacúali yùuculé càinawàiri piicácaténaté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Báisíta profetacani, yái Juanca, quéwa máiníri cachàinica áibanái profeta ícha canánama. <sup>10</sup> Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios íméericaté líri írìwa. Dios ímacaté:

‘Nuchùullapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanápiná náiwítáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pianàacaalíwa nàatalé’,

ímacaté yái Diosca. <sup>11</sup> Péemíacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiníri Juan ícha nèewíise macái èeri mìnánái. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siùcáise, yéewanápiná Dios icùaca nía, máiní cachàinipínaca nía Juan ícha, éwita càmicáaníta máiní cachàinica nía Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

<sup>12</sup> “Bàaluité Juan el Bautista idàbacaalíté icàlidaca Dios itàacái àta siùca nacáide, èeri mìnánái namànica báawéeri Dios yàasu wenàiwicanái írì, yá nàalímáidaca namáalàidaca cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái, iwàwéeyéica Dios icùaca nía. <sup>13</sup> Macái tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmaliçuise, áiba tàacáisi nacái Dios ichùulìericaté profeta Moisés itànàanápiná, macáita yái tàacáisca icàlidacaté walíni càinàcaalí iyú Dios icùanápinaté yàasu wenàiwicawa. Càitè nacàlidaca Dios itàacái àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. <sup>14</sup> Cawàwanátacué píalímá peebáidaca yái tàacáisca: Juan el Bautista, yácata profeta Elías nacáiri,

yái iwàwacutéericaté yàanàca ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàca.  
 15 Càuwíyéicaallicué pía, péemiacué nutàacái.

16 “Nucàlidacué pírí cainá píiwitáise, píacué wenàiwicaca iyéeyéica siùca. Péemiacué comparción: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapulicubàa bamuchúamibàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi iríwa:  
 17 ‘Wadéca wapùliacuéca pírí íwa, quéwa càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàacuéca pírí canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmitacué pícháani’, càì nàimaca. 18 Càita nacái pidécuéca pimànica. Juan el Bautista yàanàcaté, yá imàacaca íchawa iyáacaléwa isutátaténá yáawawa Dios ícha manuísiwata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacatécué Juan ìwali demoniosa iyaca iwàwalicu. 19 Siùcade nudéca nùanàca, núa asìali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuira nacái uva ituní. Néese píimacuéca nùwali camùnírìcasa núa, cáanárìsa iyáaca iyáacaléwa núa, casíimáicasa nacái nucàmaca, nùcawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yáasu gobierno irípiná. Càita píimacuéca nùwali càmicáinacué píwàwa peebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yáasu tàacáisi, nutàacái nacái, náasáidaca Dios idéca imàacaca cáalíacáica nía báisíiri iyú”, ímaca yái Jesúsca.

### *Los pueblos desobedientes*

20 Néese Jesús yàalàca nía cachàiníiri iyú níai yàcalé mnanáica aléera Jesús imànicatalécaté batéwa macáita yái càmirica wenàiwica idé imànica. Yàalàca nía cachàiníiri iyú càmicáinaté nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Yá Jesús ímaca nàwali: 21 “¡Máinicué piùwichàapínacawa, píacué israelitaca iyéeyéica Corazín iyacàlená irìcu, Betsaida iyacàlená irìcu nacái! Ewítacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Piyúnáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelitami iyéeyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, iyéeyéica méetàuculé Israel yáasu cáli ícha. Quéwa càmitaté máini báawaca nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàiníná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáinaté máini báawéeyéica nía iyúwacué pía, yá nacái nàwalicaté nabàlesíamiwa báawéeri iicacánawatá, napusúa nacái nàwalísewa catáli náasáidacaténaté achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwatá. 22 Quéwa núumacué pírí, áiba èeriwa Dios yùuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínácuécawa máini cachàiníwanái náicha, níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Tiro iyacàlená irìcu, Sidón iyacàlená irìcu nacái, máinicáinácué báawéeyéica náicha pía. 23 Píacué nacái Capernaum iyacàlená mnanáica, piyúnáidacuéca máinípiná cáimietacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmírita! ¡Néese Dios yúucapínacué píawa iriculé yáara utàwi máiníiri depuúwaca, máinícatalé depuúwaca náicha canánama! Ewítacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada píiwitáisewa pibáyawaná íchacuéwa. Piyúnáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená irìcu. Quéwa càmitaté máini báawa nía píichacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàiníná pèewibàacué. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmitaté nacái Dios imáalàidaca níatá, yá nacái nàyacàlemi

Sodoma iyacaté mamáalàacatató àta siùca nacáide, càmicáináté máiní báawéeyéi nía iyúwacué pía. <sup>24</sup> Iná núumacué pírí, áiba èeriwa Dios yúuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica, yásí piúwichàapínacuécawa máiní cachàiníwanáí náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Sodoma iyacàlená yàasu cáli ínata, máinicáinacué báawéeyéica náicha pía”, ímaca yái Jesúsca.

### *Vengan a mí y descansen*

<sup>25</sup> Néenialíté Jesús ímaca Yáaniri Dios iríwa: “Pía, Núaniri Dios, nùaca pírí cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita níai iyéeyéica chènuniré, cháí èeri iricuíyéica nacái. Nùaca pírí cayábéeri pimàacacáiná nali píiwitáisewa, níai yeebáidéeyéica pitàacái càide iyúwa sùmanáí púubéeyéi neebáidáaná, yéewanápiná áiba èeri mìnánáí iyúunáidéeyéi cáaliacáica càmita náalimá náaliacawa píiwitáise iwali. <sup>26</sup> Báisita, Núaniri, pidéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>27</sup> Néese Jesús ímaca wenàiwicanáí irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núaliacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisiiri iyú nùwali, yái Iirica. Abéerita núa, yái Iirica, yáaliéri báisiiri iyú Núaniri iwali, abéerita nacái cawinácaalí wenàiwicanáí numàaquéeyéica yáaliaca Núaniri iwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái Iirica. <sup>28</sup> Aquialécué nùatalé, peebáidacué nutàacái, piacué macáita chamàléeyéica. Pidécuéca píibaidaca cachàiníri iyú pimànicaténacué macáita càide iyúwa áibanáí ichùullánacué pimànica càulenéri wawàsi Dios irípiná. Píacué nacái achúméeyéica ínáidacawa iwàwawa ibáyawaná iwaliwa, aquialécué nùatalé, yá numàacacué piyamáidaca piawawa càulenéri wawàsi íicha, numàacacué nacái nuwàwawa pibáyawaná íicha. <sup>29</sup> Peebáidacué nutàacái, pimànicué nacái càide iyúwa nuchùullánacué pía. Pimàacacué nuéwáidaca pía, piyacaténacué càide iyúwa nuyáaná, núa càmirica caluéri íiwitáise, núa càmirica cáimacái íicá yáawawa. Nùacawéeridapínacué pía, wáibaida nacái wáapichawáaca. Càitacué píalimápiná piyamáidacawa pibáyawaná íichawa, íicha nacái yái càulenéri wawàsi áibanáí ichùulièricuéca pimànica Dios irípiná. <sup>30</sup> Càmita máiní càulenacué píicha peebáidáanápinacué nutàacái, pimàninápinacué nacái càide iyúwa nuchùullánacué pía, nùacawéeridacáinacué pía, numàacapínacué nacái casíimáica pía”, ímaca yái Jesúsca.

## 12

### *Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo*

<sup>1</sup> Néenialíté áiba sábadó judiónáí iyamáidacatáicawa Jesús yéepunícawa àyapullcubàa bànacalé yéewibàa, wáapicha wía yéewáidacaléca. Yá máapica wía, íná weedáca achúmáanata trigo ituíná bànacalé íicha wayáapínawa, judío íiwitáise imàacacáiná wenàiwica needáca nayáapínawani achúmáanata iyacaná áibanáí ibànacale yéená, máapicaalí nía. <sup>2</sup> Fariseonáí naicacaté weedáca bànacalé iyacaná, yá naicáca yái wamànírira iyúwa íibaidacalési ínáté náimaca Jesús irí:

—Piicáca yái namàinínaca. Péewáidacalénáí náibaidaca siùca sábadó wayamáidacatáicawa. Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —náimaca irí. <sup>3</sup> Néese Jesús ímaca nali:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái iricúise wàawirimi rey David iwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanáí nacái



yáapichéeyéi aslanáica. <sup>4</sup> David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuiri capiiima ímamisíri iriculé, yáí israelitanáí isutácatáipiná Dios íicha. Yá iyáaca pan namànríicaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Éwita Dios imàacacánita níawamita sacerdotenái iyáaca yáí panca, càicánita càmitaté yùuwichàida David, nía nacái aslanái yèpuníyèicatéwa yáapicha, máapicáinaté nía, ínáté catúulécanáca Dios iicáca nía. <sup>5</sup> Pidécuéca piimáichaca nacái áiba tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Moisés ímacaté sacerdotenái càmita namàni nabáyawanáwa éwita náibaidacánita templo iricu sábado wayamáidacatáicawa. Máini iwàwacutáca náibaidaca Dios iripiná templo iricu namànicaténá macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cachànica templo sábado íicha iwàwacutácáiná wenàiwica nàaca Dios icàaluíná èri imanùbaca, sábado nacái. <sup>6</sup> Quéwa núumacué pirí, núa iyéerica cháí pèewi, cachàiníríca núa templo íicha. <sup>7</sup> Càmitacué péemia càinácaalí ímáaná áiba tàacáisi profeta Oseas itànèericaté Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté: ‘Éwitacué pinúacáaná madécaná pipirawa iyúwa sacrificio placaténacué nucàaluíná, càicáaná caná iwèni meedá nuicáca yáí culto pimànríicuécasa nulí càmicálicáwa piicáca áibanái ipualé, piyúudàcaténá nía’, ímaca yáí Diosca. Báisicaalícué péemiacaté càinácaalí ímáaná yáí tàacáisicatá, yá càmitacué picháawàa naináwaná iwali báawéeri iyútá, níái nuéwáidacaléca càmiyéica imàni ibáyawanáwa. <sup>8</sup> Iná Dios idéca ichùullaca núa, asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná, èri imanùbaca, yáí sábado nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yáí Jesúsca.

### *El hombre de la mano tullida*

<sup>9</sup> Néeseté Jesús yàacawa, yá iwàlùacawa judíonái yéewáidacàalu iriculé, iyéerica néré. <sup>10</sup> Iyacaté néeni abéeri asiali icáapi ituwièricawa íicha. Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisi imànicaalípinaté áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná iwali iwálise, fariseonái náimacáinaté íbaidacalésicani yáí Jesús ichùnlanáca wenàiwicanái. Iná nasutáca néemíawani, náalimáidacaténá naicáwani. Yá náimaca Jesús irí:

—Wawàwa wáalíacawa càinácaalí píináidacawa. ¿Dios imàacasicawa wachùnla cáuláiqueeyéi wenàiwica sábado iricu wayamáidacatáicawa? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús. <sup>11</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué pipirawa oveja, néese yúuwáacaalíwa utáwi nacáichúa iriculé namusúadacáise úni, ¿càmítacué pimúsúadacani caquialéta, éwita sábado iricucáanáita, yáí èri wayamáidacatáicawa? <sup>12</sup> Néeni, máiníri cawènica wenàiwica oveja íicha. Iná ¿cánacué càmita píalíawá Dios imàacaca wamànica cayábéeri áibanái irí siúca sábado iricu? —ímaca yáí Jesúsca. <sup>13</sup> Néese Jesús ímaca irí yáí asiali icáapi ituwièricawa íicha:

—Piducúa picáapiwa —ímaca yáí Jesúsca. Yá asiali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi càide iyúwa abéemàa icáapi. <sup>14</sup> Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu íicha, yá nadàbacaté nánáidacawa càinápinácaalíté iyú náalimáaná nanúaca Jesús.

### *Una profecía acerca de Jesús*

<sup>15</sup> Néeseté Jesús yáalíacawa náiwitáise nawàwáanáité nanúacani, yá Jesús yàacawa náicha, manùba quéwa wenàiwica yàacawa yáamiwáise. Jesús

ichùnìaca macáita cáuláiquéeyéi wenàiwica yàanèeyéicaté yàatalé. <sup>16</sup> Yá yàalàaca nía cachàinìiri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí ichùnìanáté nía. <sup>17</sup> Càité Jesús imànica càide iyúwaté profeta Isaiás icàlidàanáté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali Dios inùmalicuise. Dios ìmacaté:

<sup>18</sup> “Yácata nùasu wenàiwica ìbaidéerica nulípiná, nuedéerica ìbaidáanápiná nulí. Yácata cáininéerica nuicáca, yácata casímáirica nuicáca. Yá numàacapiná irí Espíritu Santo icùacaténá ìwítáise. Yá icàlidapiná nutàacái càmíyéi israelita irí, náalíacaténáwa nuwàwaca nàyaca machacànìiri iyú.

<sup>19</sup> Càmita itàanìpiná ùlùleri tàacáisi iyú, càmita nacái yéemianícawa. Canáca nacái yéemièri itàacái imáidáidáaná cachàinìiri iyú calle irìcubàa bamuchúami yàcalé.

<sup>20</sup> Imànìpiná cayábéeri machawàaquéeyéi irí, iicápiná nacái napualé, cawinácaalí iwàwéeyéica yéetácawa, àta imawènìadacataléta macáita báawéeri.

<sup>21</sup> Cà míyéi israelita yeebáidapiná itàacái, yàasu wenàiwica nacái nía”, ìimaca yái Diosca.

### *Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio*

<sup>22</sup> Néeseté natéca matuúri asìali Jesús yàatalé, abéeri matuúri, matàacáiri, demonio idacùacáiná ìwítáise. Yá Jesús yúucaca demonio asìali ícha, íná catuúca àniwani, itàanì nacái àniwa. <sup>23</sup> Néese macáita wenàiwica nánáidacawa manúiswata naicáidaca Jesús irí. Yá nasutáca néemìlawa níawáaca: “¿Yátasica rey David itaquérinámi, Dios ibànùerica wacuèrinápiná, wía judíoca?” náimaca nalíwáaca.

<sup>24</sup> Néese fariseonái néemìlacáináni, yá náimaca nali: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú ìwítáise, yái demonio ìwacalináca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica ícha Beelzebú ìwítáise iyú”, náimaca Jesús ìwali.

<sup>25</sup> Jesús yáalíacawa nánáidáanáwa. Iná ìimaca fariseonái irí: “Péemìlacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí ìpunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Càita nacái yàcalé m̀nanái, áibanái néenánái nacái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca náapichawáaca. <sup>26</sup> Càita nacái, canácatáita Satanás yúuca yàasu demonionáwa wenàiwica ícha. Satanás yúucacaalí demonio wenàiwica íchatá, yá ipéliaca meedá yáawatá. Yásí imáalàacawa nacái yái ichàinìcatá, yái Satanásca. Iná ¿cánacué càmita píalíawa càmita núuca demonio wenàiwica ícha Satanás ìwítáise iyú? <sup>27</sup> Pidécuéca píimaca núucacasa demonio wenàiwica ícha Beelzebú ìwítáise iyú. Picháawàacaalícué nuináwaná ìwali càì mamáalàacata, yásí iwàwacutácué picàlidaca nulíni cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué náucaca demonio wenàiwicanái ícha. Píalíacuéwa càmita náuca demonio Beelzebú ìwítáise iyú. Iná níata péewáidacalécuéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná ìwali báisìiri iyú. <sup>28</sup> Núucaca demonio wenàiwica ícha Espíritu Santo ìwítáise iyú, íná nudéca núsáidacuéca pírì Dios icùuca abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

<sup>29</sup> “Núucaca demonio wenàiwica ícha nuíwítáise iyúwa, cachàinìcáiná núa Satanás ícha. Péemìlacué áiba comparación: Càide iyúwa cayéedéeri ìyáaná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàinìiri asìali ícapéeca iyéedùacaténá ícha yàasu, càmiccaalícawa cayéedéeri idacùu íchawa yái cachàinìiri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri imànica càì,

yéewacaténá iyéedùaca cachàinìiri asiali yàasu. Càita nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá ícha wenàiwica. Pidécuéca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali.

<sup>30</sup> “Píacué càmiyéica abédanamata íiwitáise núapicha, piùwídecuéca pimànica núa; càmitacué piyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná, néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios ícha meedá.

<sup>31</sup> “Iná péemìacué cayába. Dios imàacapíná iwàwawa íchéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imànírira, itàanírira nacái Dios ìwali báawéeri iyú, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Quéwa wenàiwica itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha. <sup>32</sup> Aibacaalí itàaní báawéeri iyú nùwali, núa asiali Dios néeséerica, néese iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yásí Dios imàacaca iwàwawa ibáyawaná ícha. Quéwa itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita quirínama Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha cháí èeri írìcu, càmita nacái wàlìsàipíná èeri írìcu”, ímaca yái Jesúsca.

### *El árbol se conoce por su fruto*

<sup>33</sup> Jesús ímacaté fariseonái irí: “Péemìacué comparación: Cayábéeri àicu yàaca walí cayábéeri yàacàsi. Báawéeri àicu idènlaca iyacanáwa báawéeri. Càita wáalíacawa macái àicu ìwali. Càita nacái píalimácué píalíacawa nùwali piicácáiná càinácaalí numànica. <sup>34</sup> ¡Píacué càiyéide iyúwa àapi iculále! Càide iyúwa àapi imusúadáná iculálewa inùma írìcuísewa, càita nacái càmitacué píalimá pitàanica cayábéeri wawàsi ìwali báawacáinácué píiwitáise. Iná yái báawéeri tàacáisi pitàanírìcuéca, pidécuéca pimusúadacani piwàwalicúsewa, yácáinácué piwàwa idéca ipuniacawa báawéeri tàacáisi iyú. <sup>35</sup> Cayábacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàanica nacái cayábéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise cayábéeri iyaca iwàwalicu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica íiwitáise, yásí itàanica báawéeri wawàsi ìwali, yácáiná íiwitáise báawéeri iyaca iwàwalicu. <sup>36</sup> Núumacué pirí, Dios yúuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica èeri imáalàacaalípináwa, yá yúuwichàidapíná nía ìwalíse macái tàacáisi canéerica iwèni náiméericaté. <sup>37</sup> Càide iyúwa pitàaníná, yásí Dios iicáanáca pía, yácáiná pitàacái yáasáidaca càinácaalí píiwitáise. Pitàanicaalí cayábéeri wawàsi ìwali, yásí cayábaca Dios iicáca pía iyúwa mabayawanéeri, cayábacáiná píiwitáise, yá càmita Dios yúuwichàidapíná pía. Quéwa pitàanicaalí báawéeri wawàsi ìwali, yá báawaca Dios iicáca pía, cabáyawanéeri, báawacáiná píiwitáise, yá Dios yúuwichàidapíná pía”, ímaca yái Jesúsca.

### *La gente mala pide una señal milagrosa*

<sup>38</sup> Néeseté abenaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wawàwa waicáca pimànica wawàsi càmirica wenàiwica idé imànica —náimaca. <sup>39</sup> Jesús ímaca nalí:

—Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha, pidécuéca pisutáca nuícha numànínápiná piicá yái càmirica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacacáita piicáca numànínápiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanaté. <sup>40</sup> Càide iyúwaté Jonás iyamánátéwa manuírì cubái idèrìcu másiba èeri, càita nacái núa asiali Dios néeséerica nùypíná cáli írìcu másiba èeri. <sup>41</sup> Níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená írìcu namichàapínacawa

yéetácáisi ícha èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica. Nabàlùapínáwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Píacué israelita iyéeyéica siùcade pimichàapínácué nacáíwa. Yásí Nínive iyacàlená m̀nanáimi nacháawàacuéca piináwaná ìwali, bàalutécáiná Nínive m̀nanáí nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemiácáináte profeta Jonás icàlidaca nalí tàacáisi Dios inùmalicuise. Néese, éwita nùyacáaníta pèewibàa siùcade, núa cachàiníríca íiwitáise profeta Jonás ichàini ícha, càicáaníta càmítacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía. <sup>42</sup> Ua nacáí Sur yáasu cáli íiwacalumi càmíchúa israelita umichàapínácawa yéetácáisi ícha ucháawàacaténácué piináwaná ìwali, píacué israelítaca èeri imáalàacaalípináwa Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéimi. Bàalutécáiná ùanàaca máini déecuise cháí wáasu cáli íinatalépiná uemiácaténáté rey Salomón itàacáí máini cáaliácáica, úaliácáinátéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáaliácáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáanítacué pèewibàa, núa cachàiníríca íiwitáise rey Salomón ichàini ícha, càicáaníta càmítacué peebáida nulí. Iná cabáyawanácuéca Dios iicáca pía —íimaca yáí Jesúsca.

### *El espíritu impuro que regresa*

<sup>43</sup> Jesús íimaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica ícha, yásí demonio iméeràacawa chuiri cáli ínata, yá icutáca iyamáacatáipínáwa. Càmiccaalí demonio yàanàa iyamáacatáipínáwa, yásí íimaca ínáidacawa íríwa: <sup>44</sup> ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwica nudécátáiseca nùacawa ícha’, íimaca íríwa. Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiséeri càide iyúwa cayábéeri capli máiséeri natunuérica, nachùnièrica nacáí cayába. <sup>45</sup> Néese demonio yàaca ìwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiniyéi báawaca ícha. Yá macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwallculé, nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica írí báawéeri máini ícha yáí báawéerica idábáanéeri demonio imàníricaté írí quéechacáwa. Càita nacáí píacué wenàiwicaca báawéeyéica piùwichàapínácuécawa máini cachàiníríca ícha yáí quéechéericaté piùwichàanácuécawa”, íimaca yáí Jesúsca.

### *La madre y los hermanos de Jesús*

<sup>46</sup> Idècunitàacá Jesús icàlidaca wenàiwicanáí írini, néese yátúta yàanàaca néré, Jesús yéenanáí yáapicha nacáí, nawàwacáináte natàanica Jesús yáapicha. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capli ícha. <sup>47</sup> Iná áiba íimaca Jesús írí:

—Píatúta, péenanáí nacáí nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwa natàanica píapicha —íimaca. <sup>48</sup> Quéwa Jesús íimaca írí yáí aslali icàlidéerica írí naináwaná:

—Péemia yáí núumáanaca núatúta ìwaliwa, nuénánáí ìwali nacáíwa — íimaca yáí Jesúsca. <sup>49</sup> Néese Jesús iicáidaca walí wía yéewáidacaléca iyéeyéica yáapicha, yá imichàidaca icáapiwa wapualé. Yá íimaca:

—Níái wenàiwicaca nuicáca nía iyúwa núatúanáíwa, nuénánáí nacáíwa. <sup>50</sup> Yácáiná cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa Núaniri Dios chènuníiséeri iwàwáaná, yácata nuiquéerica càide iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúta nacáíwa, núatúta nacáíwa —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>1</sup> Néseté yáta èericaté Jesús imusúacawa capii íicha yàcaténáwa Galilea icalisaniná néré. Yá yáawinacawa càina íinata. <sup>2</sup> Yá máini manùbaca wenàiwicanái nàwacáidáyacacawa yàatalé, íná Jesús iwàlùacawa barca iriculé, yá yáawinacawa barca iricu. Níái manùbéeyéi wenàiwicaca nayamáacawa càina íinatata.

<sup>3</sup> Néese Jesús yéewáidaca nía manùba comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abéeri asiali íbàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáná ituínási, yá yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. <sup>4</sup> Yàaca icasáaca yàacawa, yá abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, yá màsibèe yàanàaca néré, yá nayáaca íimi. <sup>5</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli íbaníiri. Yá bànacalé íimi íbacáacawa ráunamáita, càmíicáiná íbaní néeni cáli. <sup>6</sup> Néese èeri imusúacawa, yá icànaca cachàini, yeemáca yái bànacalé, yá chuìcani canáciná ipìchu cayába cáaléeri, íná yéetácawa. <sup>7</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha, quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmíta íbatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. <sup>8</sup> Quéwa áiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idèniaca iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi yéetaná nadèniaca natuínáwa cien namanùbaca, áibanái yéetaná nadèniaca natuínáwa sesenta namanùbaca, áibanái nacái nadèniaca treinta namanùbaca ituíná. <sup>9</sup> Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

### *El porqué de las parábolas*

<sup>10</sup> Néseté wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa Jesús yàatalé, yá wasutáca wéemiawani cáná yéewa icàlidaca wenàiwicanái írini comparación iyú. <sup>11</sup> Jesús íimaca walí: “Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmíta imàaca áibanái yáalíacawa, níái manùbéeyéi càmíyéica yeebáida itàacái. <sup>12</sup> Wenàiwica íináidacaalíwa cayába nutàacái iwali, yá nacái yéemiacaalí càinácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáalíacawa mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmíta íináidawa cayába nutàacái iwali, yásí íimáicha nacái yái achúmérica yáaliéricatéwa iwali. <sup>13</sup> Íná nuéwáidacáita nía comparación iyú, níacáiná éwita naicácaníta numànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica, càicáaníta càmíta nawàwa náalíacawa nùwali, cawinácaalí núa. Ewita néemiacaaníta nutàacái nàuwí iyúwa, càicáaníta càmíta nawàwa néemiaca càinácaalí íimáaná yái nutàacáica. <sup>14</sup> Íná nàyaca càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáaná tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios íimacaté ísraelitanái írí:

‘Ewitacué péemiacaaníta mamáalàacata piùwi iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínácuéwa càinácaalí íimáaná. Ewitacué piicácaníta madécaná wawàsi pituí iyúwa, càicáanítacué canácatáita píalíapínáwa càinácaalí íimáaná yái píiquéericuéca’, íimaca yái Diosca. <sup>15</sup> Néseté Dios íimaca ísraelitanái iwali:

‘Níái wenàiwicaca, Ísrael itaquénáinámi, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Màuwica nía, càmíyéi iwàwa yéemiaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmíyéi iwàwa yáalíacawa càinácaalí íimáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri íicha nuwasàcaténá nía nùasu yúuwichàacáisi íichawa’, íimaca yái Diosca.

<sup>16</sup> “Quéwa píacué nuéwáidacaléca, Dios imànicuéca píri cayábéeri manuísiwata píalíacáinácué piicáca yái píiquéericuéca pituí iyúwa, pídecué nacái péemiaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi péemiéricuéca piùwi iyúwa.

17 Péemiàcué cayába, madécaná profetanái, áibanái nacái cayábéeyéi íiwitáise nawàwacaté naicáca núa, yái piíquéericuéca, quéwa càmitaté naicá núa. Nawàwacaté nacái néemiàca yái nutàacái péemièricuéca, quéwa càmitaté néemiàni”, íimaca yái Jesúsca.

*Jesús explica la parábola del sembrador*

18 Jesús íimaca walí: “Péemiàcué yái íimáanaca, yái comparación ibànéri ìwali. 19 Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, quéwa càmita neebáidani, càica níade iyúwa bànacalé yúuwèericawa àyapulicubàa. Yá Satanás yàanàaca, yá imàacaca naimáichaca Dios itàacái. 20 Yái ituínási yúuwèericawa cáli íinata íba yèewiré íimáanaca càicanide iyúwa wenàiwica néemiàcaalí Dios itàacái, yá neebáidacani casímáiri iyú. 21 Néeseta quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái báisíiri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bànacalé ipìchu cayába, íná neebáida itàacái maléná èeri, càide iyúwa bànacalé yéetácaaliwa ráunamáita. Íná nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namànínapíná nabáyawanáwa, yásí nayamáidaca neebáidaca Dios itàacái. 22 Yái bànacaléca yúuwèericawa tuíri yèewiré íimáanaca càicanide iyúwa wenàiwica néemiàcaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa báawaca náináidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu ìwaliwa, cháí èeri írìcuírìca. Càiníná nacái naicáca nàasu cawèníriwa, nawàwacáiná càasuca nía. Macáita yái cháí èeri írìcuírìca ichiwáidaca nía, càmita íbatàa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaaliwa báawata, quéwa canácatáita cayàcanáni, càita nacái níái wenàiwicaca. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmirita quéwa nawàwalicuíséwa, íná càmita máini namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. 23 Quéwa yái bànacaléca yúuwèericawa cayábacatái cáli íimáanaca càicanide iyúwa wenàiwica néemiàcaalí Dios itàacái, yá neebáidacani tàí íiméeri iyú. Yá namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí mamáalàacata ìyacanáwa cayábéeri. Abénaméeyéi namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idèniacaalí cien namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí sesenta namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri càide iyúwa bànacalé idèniacaalí treinta namanùbaca ìyacanáwa, macái yéetaná imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

*La parábola de la mala hierba entre el trigo*

24 Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemiàcué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Iyaca càide iyúwa asíali ibànacaalí yèepunicawa ibànacalewa. Ibànaca cayábanaméerita trigo ituíná. 25 Néese táiyápi, yái bànacalé íiwacali yúuwide yàanàaca trigo ibànacalená yùuculé, yá ibànaca manùba báawéeri masicái íimi trigo nacáiri íicacánáwa, cayábéeri trigosíwa ínatabàa. Yá yèepùacawa íicha, yái yúuwideca. 26 Íná yéewa macáita nadàwinàacawa, néese nadèniacaalí nàyacanáwa, átata báawanaméeri masicái yáasáidaca ìyacanáwa báawéeri meedá. 27 Néese bànacalé íiwacali yàasu wenàiwica naicáca báawéeri masicái, yá nàacawa náiwacali yàataléwa nacàlidacaténá írini yàasu bànacalé íináwaná ìwali. Náimaca írì: ‘Wáiwacali, pibànacaté cayábanaméerita ituínási. ¿Sísáaná yàanàa yái báawéeri bànacaléca imusuéricawa yèewibàa?’ náimaca. 28 Yá náiwacali íimaca nalí: ‘Núuwidequéera càì

ibànaca néenibàa báawanaméeri ituínási trigosíwa yèewibàa', ímaca nalí. Néese yàasu wenàiwicanái ímaca irí: '¿Piwàwasica wàaca wacacàaca ícha yái báawéerica?' náimaca irí. <sup>29-30</sup> Quéwa náiwacali ímaca nalí: 'Càmírita. Picácué picacàa yái báawanaméerica, ipíchanácué picacàaca yáapichata yái cayábéeri trigoca. Tàacá idàwinàacawa abédanamata trigo yáapicha àta weedácatalépináta yái bànacaléca trigoca. Néese yàasu èeri tàacáwa, nuchùulipiná nùasu wenàiwicawa yeedéeyéi bànacalé iyacaná needáanápíná yái báawéerica bànacaléca quéechacáwa, nadacùadánápíná ibàpi iyúnama nía, yéewanápíná weemáca nía. Néese nuchùullapínáca needáanápíná yái cayábéeri trigoca nùasu manuírí capíi iriculé, trigo ituíná yàalu', ímaca yái bànacalé íiwacalica", ímaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la semilla de mostaza*

<sup>31</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwicanái áiba comparación iyú. Yá ímaca nalí: "Péemíacué càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa, càicanide iyúwa mostaza íimi, asiali ibànéerica ibànacale yèewiwa. <sup>32</sup> Ewita achúméerínacáaníta yái mostaza ímica, càicáaníta idécanáami idàwinàacawa, yá manuícani macái bànacalé íicha, yá idàwinàacawa manuícani iyúwa àicusíwa. Iná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana íinata", ímaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la levadura*

<sup>33</sup> Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá ímaca nalí: "Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicanáiwa càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yèewíadaca levadura másibàawiríacatái harina yèewi, àta macáita íbesi inísàacawa", ímaca yái Jesúsca.

### *El uso que Jesús hacía de las parábolas*

<sup>34</sup> Jesús yéewáidaca wenàiwicanái macái wawàsi ìwali comparación iyú. Yéewáidaca níai manùbéeyéi wenàiwicaca comparación yáawami iyúta. <sup>35</sup> Jesús yéewáidaca nía càì imànicaténá càide iyúwaté Dios yàasu profeta icàlidáanáté tàacáisi Jesús inùmaliçuíse. Yáté Jesús ímaca: "Nucàlidapíná nalíwani comparación iyúwa; nucàlidapíná nalí manùba wawàsi ìwali, càimíyécáwa wenàiwica yéemà iináwaná ìwali, Dios idàbacatáiseté èeriquéi àta siùca nacáide", ímaca.

### *Jesús explica la parábola de la mala hierba entre el trigo*

<sup>36</sup> Néeseté Jesús isutáca náicha wawàsi nèepùanápínáwa nacapèe néréwa, níai manùbéeyéi wenàiwicaca. Yá Jesús iwàlùacawa capíi iriculé wáapicha, wía yéewáidacaléca. Néese wàacawa Jesús yàatalé. Wasutáca wéemíawani càinácaalí ímáaná yái tàacáisi icàlidéerica walí báawéeri masicái ìwali. <sup>37</sup> Yá Jesús ímaca walí: "Núa, asiali Dios néeséerica, núacata yái ibànéerica cayábéeri ituínási. <sup>38</sup> Yái bànacalé yàalupínáca ímáanáca càicanide iyúwa cháì èeriquéi. Yái cayábéeri ituínásica ímáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu wenàiwica, yebáidéeyéica itàacái. Yái báawéeri masicáica ímáanáca càicanide iyúwa báawéeri Satanás yàasu wenàiwica. <sup>39</sup> Yái nùuwíde ibànéerica báawéeri masicái, yácata Satanás. Yáta nacái èerica needácatáipínáca bànacalé iyacaná, yácata èeripíná imáalàacatáipínáca yái èeriquéi. Níai yeedéeyéica bànacalé iyacaná, níacata Dios yàasu ángelnái. <sup>40</sup> Càide iyúwa needácaalí báawéeri masicái, neemáanápíná nía quichái

irìcu, càipinà nacái iyaca imáalàacaalípináwa yái èeriquéi. <sup>41</sup> Núa, asiali Dios néeseérica, nuchùullapinà nùasu ángelnáwa nàwacáidáanápínà nùasu wenàiwicánái nēewise macáita ichiwáidēeyéica wenàiwica namànlínápínà nabáyawanáwa, nía nacái imàniyéica ibáyawanáwa mamáalàacata. <sup>42</sup> Néese nùasu ángelnáwa yúucapínà báawéeyéi wenàiwica manuírì quichái irìculéwa. Néré wenàiwica náicháanípínà, yá naamíapínà nayéiwa nàuwichàacái iyúwa. <sup>43</sup> Cawinácaalí imàniyéica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullánà, nacànapínàwa mèlumèluírì iyú càide iyúwa èeri icamalánà Wáanirì Dios iyacàle irìcuwa. Càuwíyéicaalícué pía, péemíacué cayába nutàacái”, ímaca walí yái Jesúsca.

#### *La parábola del tesoro escondido*

<sup>44</sup> Jesús yéewáidacaté wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cawèníri wawàsi, áibanái wenàiwica ibèericaté cáli irìculé. Néese asiali yàanàacani, yá ibàllaca àniwani. Néese, casímáiri iyú, yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, yá iwèniaca iríwa yái cáli bànacalé yàalupínaca”, ímaca yái Jesúsca.

#### *La parábola de la perla de mucho valor*

<sup>45</sup> Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Yá ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa cacharrerossàiri, icutéerica yàacawa perla púubéeyéi íba cayábanaméeyéi cawèniyéi. <sup>46</sup> Néese asiali yàanàaca perla máini yáwanáichúa cawènica, yá yàaca iwéndaca macáita yàasumiwa, néese iwèniaca iríwa úái perla cawèniichúa yáwanáica”, ímaca yái Jesúsca.

#### *La parábola de la red*

<sup>47</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca wía àniwa comparación iyú. Ímaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa chinchorro náibèeri iyú cubái. Yá aslanái yúucaca chinchorro manuírì úni yáaculé. Yá náibàaca macái cubái íiwitáaná. <sup>48</sup> Idécanáami ipuniacawa yái chinchorroca, yá aslanái iwatàidacani úni yáacuise càina ínatalépínà. Yá náawinacawa nacutáca nēewise níai cayábanaméeyéi cubáica. Needáca cayábanaméeyéi cubái nàalu irìculéwa. Quéwa náucaca náichawa méetàuculé níai báawanaméeyéica cubáica. <sup>49</sup> Càita nacái èeri imáalàacaalípináwa, yásí ángelnái namusúacawa chènuniise naseríacaténà báawanaméeyéi wenàiwica cayábéeyéi wenàiwica ícha. <sup>50</sup> Yá náucapínà báawéeyéi wenàiwica manuírì quichái irìculé. Néré wenàiwica náicháanípínàca, naamíapínà nacái nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, ímaca yái Jesúsca.

#### *Tesoros nuevos y viejos*

<sup>51</sup> Néeseté Jesús isutáca yéemíawa wía:

—¿Péemíasicué càinácaalí ímáaná yái tàacáisi nucalidéericuéca pirí? — ímaca walí yái Jesúsca. Néese wáimaca irí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáalíacawa càinácaalí ímáaná —wáimaca irí. <sup>52</sup> Néese Jesús ímaca walí:

—Péemíacué comparación: Abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irìcu, idécanáami yéewáidacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, càide iyúwa nucalídáaná, yásí yáalimá yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái bàaluisáimi iyú, wálisài iyú nacái, càide iyúwa capli íwacali imusúadacaalí yàasu cawèníriwa icuèrica icapèe irìcuwa, yái cawèníri bàaluisáimica, yá nacái cawèníri wálisàica —ímaca yái Jesúsca.



### *Jesús en Nazaret*

<sup>53</sup> Néeseté Jesús idécanáamité icàlidaca níai comparaciónca, yá yàacawa. <sup>54</sup> Yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacàlenáca. Néese idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái judíonái yéewáidacàalu iricu, iyéerica Nazaret iyacàlená iricu. Níai wenàiwicaca nánáidacawa manuísiwata néemíaca icàlidáaná nalíni. Yá náimaca naliwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Càmita báisi imàni yái càmirica wenàiwica idé imànica. <sup>55</sup> Yácata iirimi meedá yámide yàalubáisi imàníirinámica. María iirica meedáni. Nabèerica meedáni, níai Santiago, José nacái, Simón nacái, Judas nacái. <sup>56</sup> Yéenanái inanái nàyaca wèewibàa meedá. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáaliawa cayába —náimaca. <sup>57</sup> Ináté càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicúise. Níawamita yàasu cáli néeséeyéi, yéenanái nacái, icapèe iricúiyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nupapèe iricúiyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca. <sup>58</sup> Càmitaté Jesús imàni néré madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càmicáináité neebáida itàacái.

## 14

### *La muerte de Juan el Bautista*

<sup>1</sup> Néenialité rey Herodes, yái romanosàiri icuèricaté Galilea yàasu cáli, yéemíaca wenàiwicanái icàlidaca Jesús iináwaná iwali. <sup>2</sup> Yá Herodes íimaca yáapichéeyéi iríwa: “Yácata Juan el Bautistami, Juancáiná idéca imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná yéewa yáalimá imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica”, íimaca yái rey Herodesca, iyúunáidacáiná Juan el Bautistamiani, yái Jesúsca.

<sup>3</sup> Càica Herodes íimaca ichuuliacáináité yàasu úwináywa náibàanápínaté Juan nadacùacaténáni cadena iyú, yá natéca náucacani presoíyéi ibànaliculé. Herodes imànicaté càì isímáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, caluéchúa iicáca Juan. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéenasàiri Felipe yàacawéetúwa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéenasàiri íichawa. <sup>4</sup> Ináté Juan yàalàaca rey Herodes. Juan íimacaté: “Báawéeriquéi peedáanáca péenasàiri yàacawéetúawa”, íimaca yái Juanca.

<sup>5</sup> Yá rey Herodes iwàwacaté inúaca Juan isímáidacaténá yàacawéetúawa Herodías, quéwa cáaluca Herodes iicáca wenàiwicanái iiquéeyéicaté Juan iyúwa profeta itàaníríca Dios inùmalicúise. <sup>6</sup> Quéwa áiba èerité rey Herodes imànica manuírí fiesta iwàwalicatená yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá Herodías íidu iwàlùacawa asianái iyáacàalu iriculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianái yàacuésemi naicácaténá úa, níai asianái rey Herodes imáidéeyéica fiesta néré. Herodes iicáciná ulabàaca, yá usímáidaca Herodes iwàwa manuísiwata. <sup>7</sup> Iná Herodes íimaca ulí báisi báisisíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápínaté ulí càinácaalí wawàsi usutéerica íicha. <sup>8</sup> Néese ùacawa utàaníca úatúa Herodías yáapichawa quéechacáwa. Néese úái mànacàuca uèpùacawa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pia nulí Juan el Bautista íiwita quirápieli iricu —úumaca, úacáiná úatúa Herodías uwàwacaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úaliacaténáwa báisiiri iyúcani idéca yéetácawa, yái Juanca.

<sup>9</sup> Yá achúmaca rey Herodes iwàwa, quéwa iwàwacutácaté imànica càide iyúwa ímáanaté mànacàu irí, níacáiná yáapichéeyéi néemíacaté ímáaná ulí báisí báisíwatasa Dios yáaliéricawa. Yá Herodes ichùuliaca úwinái nanúanápínaté Juan nàacaténaté ulí íiwitami. <sup>10</sup> Herodes ichùulíacaté abéeri úwi yàaca iwichùaca Juan ícha íwita presoíyéi ibànalicu. Càité Juan yéetácawa. <sup>11</sup> Yá natéca Juan íiwitami quirápieli irícu. Yá nàaca ulíni úái mànacàuca. Néese utécani úatúa yàataléwa.

<sup>12</sup> Néese Juan yéewáidacalénáimi yàanàaca presoíyéi ibàna néré natécaténá Juan ichéecami. Yá nabàliacani. Néeseté nàaca nacàlidaca Jesús iríni.

### *Jesús da de comer a cinco mil hombres*

<sup>13</sup> Idécanaámité Jesús yéemiaca Herodes iyúunáidaca Juan el Bautistamiani, yái Jesúsca, yá Jesús yàacawa barca irícu abéemàalé Galilea icalisaniná ícha. Wía yéewáidacaléca wàacawa nacái yáapicha áibalé canácatalé wenàiwica. Quéwa madécaná wenàiwica yáaliacawa Jesús iináwaná iwali yàanáwa néré, íná nàacawa cáli ínatabàa nérépiná manùba yàcalé ícha. <sup>14</sup> Néese Jesús imichàacawa barca ícha, yá iicáca madécaná wenàiwica néré. Catúulécanáca iicáca nía, yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica natéeyéica yàatalé. <sup>15</sup> Catáca yàacawa wàwali íná wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. Íná pichùulia nèepùanápínáwa nawèniacaténá nayáapínáwa yàcalé irícu —wáimaca irí. <sup>16</sup> Jesús íimaca walí:

—Càmita iwàwacutá nèepùacawa. Píatacué yàa nayáapíná —íimaca walí.

<sup>17</sup> Néese wáimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadèniaca cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imèdecaná meedá —wáimaca irí. <sup>18</sup> Jesús íimaca walí:

—Pitécué nulí nía —íimaca walí.

<sup>19</sup> Yá néese Jesús ichùuliaca náawinacawa masicái ínata macáita níai wenàiwicaca manùbéeyéi. Néese yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi irículéwa, pucháiba cubái imèdecaná nacái. Néese iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri iwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani, yàaca walíni wía yéewáidacaléca, yái yàacàsica. Néese wawacùaca nalíni, níai wenàiwicaca.

<sup>20</sup> Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá weedáca doce mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenéaimi imàaquéricawa. <sup>21</sup> Níai iyéeyéicaté yái yàacàsica, cinco mil namanùbaca aslanái. Càmita waputàa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa náapicha.

### *Jesús camina sobre el agua*

<sup>22</sup> Néeseté Jesús ichùuliaca wawàlùanápínáwa barca irículé wía yéewáidacaléca, wachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalisaniná ícha. Iwàwacaté wàacawa ipíchalépiná idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùanápínáwa ícha. <sup>23</sup> Néese idécanaámité ibànùaca íchawa nía, yá yàacawa duli ínatale abéerita isutácaténá yáawawa Dios ícha. Catácanáami iwali, yá iyamáacawa abéerita néré. <sup>24</sup> Quéwa wía yéewáidacaléca wàyaca barca irícu déeculé cáli ícha. Màladàca yàacawa wàasu barca iwéré cachàini, cáulicáiná ipùa wáipunita. <sup>25</sup> Néese táiyápiwanái, amalácaalí yàacawa wawicáu, Jesús yàacawa mawiénita walí, yèepuníriwa úni inàniacubàa. <sup>26</sup> Néese wía yéewáidacaléca waicáca yàacawa úni inàniacubàa, yá cáaluca wía báawanama, càmicáináté wáalía waicàceni, yá wéemíanicawa wacalùniwa:

—¡Iwàwanásimical! —wáimaca. <sup>27</sup> Yáta Jesús itàaníca walí. Iimaca walí:

—¡Cayábacani, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca. <sup>28</sup> Néese Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, báisícaalí píacani, yá pimáida núa nùacaténáwa píatalé úni inànìacubàa —íimaca yái Pedroca. <sup>29</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Aqualé —íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro imusúacawa barca irìcuíse, yá idàbaca yàacawa yèepunícawa úni inànìacubàa Jesús yàatalépiná. <sup>30</sup> Quéwa ipíchawáiseté Pedro yàanàca Jesús yàatalé, yá iicáca cachàiníri cáuli ipùaca ìwali, iná cáaluca Pedro íináidacawa iwàwawa. Cáalucanacáitani, yá idàbaca isawíacawa. Iná yéemánícaawa icalùniwa Jesús irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —íimaca yái Pedroca. <sup>31</sup> Yáta Jesús iducúa icáapiwa Pedro irí, yá íibàaca Pedro icáapi ìwali, imichàidacani úniácuíse. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Cáná càmita píibàa piwàwawa nuwéré tàì íiméeri iyú? Pidàbacanacáitaté píináidacawa piwàwawa càmínápinaté nuyúudàa pía, yáta pidàbacaté pisawíacawa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>32</sup> Nawàlùacanacáitawa barca irìculé, yáta wiúca cáuli canánama, Jesúscáiná iwàlùacatéwa wàatalé barca irìculé. <sup>33</sup> Néese wía iyéeyéica barca irìcu, wabàlùacawa wàului ipùata iyúwa Jesús irí, wàacaténá icàaluíniná. Wáimaca irí:

—¡Báisíta Dios Iirica pía! —wáimaca irí.

### *Jesús sana a los enfermos en Genesaret*

<sup>34</sup> Wachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, yá wàanàca Genesaret yàasu cáli néré. <sup>35</sup> Genesaret yàasu cáli néeseéyeyí náalía naicáca Jesús, iná nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali macái néenánái iríwa iyéeyéica macái yàcalé irìcu Genesaret yàasu cáli. Yá natéca macái cáuláiqueeyéi wenàiwica Jesús yàatalé. <sup>36</sup> Yá nasutáca íicha wawàsi imàacáanápiná nadunùacáita ibàle ipùata ìwali nachùnìacaténáwa. Yá macáita idunuèyéica ibàle ìwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

## 15

### *Lo que hace impuro al hombre*

<sup>1</sup> Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàcaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa fariseonái yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemlawani. Náimaca Jesús irí:

<sup>2</sup> —¿Cáná péewáidacalénái càmita namàni càide iyúwa wàawirináimi judío yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa iná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca —náimaca.

<sup>3</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta càmita namàni yáara canéeri iwèni wawàsi càide iyúwaté píawirináimicué yéewáidáaná, càmírica Dios ichùuliaca wamànica. Quéwa pimànicuéca áiba wawàsi báawéeri cachàiníwanái: Pidécuéca pimàacaca píichawa Dios itàacái pimànicaténácué meedá iyúwa píiwitáise íimáaná.

<sup>4</sup> Bàaluitécáiná Dios íimaca: ‘Pía píaniri íimiétacanáwa, píatúa nacáiwá’, càì íimaca yái Diosca. Yá nacái íimacaté: ‘Aibacaalí itàaníca báawéeri iyú yáaniri ìwaliwa, càmicaalí nacái, yáatúa ìwaliwata, yásí iwàwacutácué pinúacani’, càì íimaca yái Diosca. <sup>5</sup> Quéwa píacué fariseoca péewáidacuéca wenàiwica cayábacasa càì náimaca nàaniri iríwa, nàatúa irí nacáiwá: ‘Càmita nùalimá nuyúudàaca pía; nudéca nucùaca Dios irípináni, yái nuèripinámica pirí, iná

canáca nulí cayába nuyúudèeripiná iyú píá', càì nàimaca nasèenái iríwa. <sup>6</sup> Càita péewáidacuéca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nayúudàaca náaniriwa, náatúa nacáíwa idécanáami càì nàimaca nasèenái iríwa. Iná píacué fariseoca píasáidacuéca piúcaca píchawa Dios itàacái pimànicaténacué iyúwa píiwitáise ímáaná meedá. <sup>7</sup> ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Profeta Isaías icàlidacatécué pìwali machacànìiri iyú Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté:

<sup>8</sup> 'Níái israelitaca nàimacáita meedá nàacasa nucàaluíniná, quéwa càmita cáininá naicáca núa nawàwalìçuisewa.

<sup>9</sup> Caná iwèni nuicáca nàasu culto namànìiríçasa nulí. Càmita néewáida wenàiwicanái nutàacái iyú, néese néewáidacáita núa náiwitáise iyúwa',

càì ímaca yái Diosca —ímaca yái Jesúsca.

<sup>10</sup> Néese Jesús imáidaca yàataléwa áibanái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Yá ímaca nalí:

—Péemíacué nutàacái, píacué macáita. Píalimáidacué píalíacawa péemíaca càinácaalí ímáaná yái númèeripinácuéca píri: <sup>11</sup> Càinácaalí yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inùmaliçulé, càmita yéewa casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha. Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa nanùmaliçuise, yácata casaquèeri imànica náiwitáise Dios ícha —ímaca yái Jesúsca. <sup>12</sup> Néese wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí.

—¿Càmitasica píalíawa máini báawaca fariseonái néemíaca yái píimáanáca? —wáimaca. <sup>13</sup> Quéwa Jesús ímaca walí:

—Péemíacué comparación: Càide iyúwa bànacalé íiwacali iwatàacaalí báawéeri yéetaná imusuéricawa ibànacale yèewi, càita nacái Núaniri Dios chènuníseeri yúucapiná íchawa cawinácaalí càmiyéica itàaní Dios inùmaliçuise báisiiri iyú, càmicáiná Dios ibànua nía. Dios imáalàidapiná nacái nàasu tàacáisi cachìwéeri. <sup>14</sup> Picácué píináidawa piwàwawa fariseonái itàacái iwali. Níacata matuíyéi íiwitáise meedá, càmiyéi yáalíawa báisiiri tàacáisi, ínà càmita náalimá néewáidaca wenàiwica machacànìiri iyú Dios iwali. Néewáidacáita áibanái càmiyéi yáalíawa, ínà càica níade iyúwa matuíri itéerica áiba matuíri. Néese pucháibanama náuwàacawa utàwi irìculé. Càita nacái níara fariseoca naméeràidaca áibanái càmiyéi yáalíawa —ímaca walí yái Jesúsca. <sup>15</sup> Néese Pedro ímaca Jesús irí:

—Picàlida walí càinácaalí ímáaná yái tàacáisica picàlidéerica yàacàsi iwali —ímaca yái Pedroca. <sup>16</sup> Yá Jesús ímaca walí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalía péemíaca càinácaalí ímáaná?

<sup>17</sup> ¿Càmitasicué píalíawa macáita yàacàsi iwàluèricawa wenàiwica inuma irìculé yàanáaca idèerìculé, néese imusúacawa ícha? <sup>18</sup> Quéwa tàacáisi báawéeri imusuéricawa wenàiwica inuma irìçuise, imusúacawa iwàwa irìçuise. Yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha.

<sup>19</sup> Yáciná macáita báawéeri íiwitáisesi imusúacawa wenàiwica iwàwa irìçuise. Càita báawéeri íiwitáisesi: Nanúaca wenàiwica; naimáca áiba yáapicha càmiçhúaca nàinusíwa, càmírica nanirísíwa nacái; naimáca áibanái yáapicha ipíchawáise needáca nalíwa nía; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càminá Dios ibatàa wenàiwica imànica; nayéedúaca áibanái yàasu; nachìwáidaca wenàiwica, nacàlida nacái nachìwawa; natàanica báawéeri iyú áibanái iwali. <sup>20</sup> Yái báawéeri wawásica wenàiwicanái imànìrica, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios ícha; néese, càmicáalí wamàni culto nacáiri wáibáaná wacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo

íiwitáise íimáaná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, càmita casacàa imànica wáiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

*Una extranjera que creyó en Jesús*

<sup>21</sup> Yá Jesús yàacatéwa náicha yàacaténáwa Tiro iyacàlená yàasu cáli néré, Sidón iyacàlená nacái. <sup>22</sup> Néese inanái yàanàaca néré, cananeasàatúa, càmicúua israelita, iyéechúa néré. Uacawa Jesús yàatalé. Yá umáidaca, úumaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànùerica israelita icuèrinápiná, piicá nupualé! ¡Uacáiná nuíduca úuwichàacawa demonio iyacáiná uwàwalicu! —úumaca. <sup>23</sup> Jesús quéwa masànata uíchani. Néese wía, Jesús yéwáidacaléca wàacawa yàatalé. Yá wáimaca irí:

—Pichùulla úa wáicha meedá, uémianicáiná ùacawa wáamiwáise —wáimaca. <sup>24</sup> Jesús íimaca:

—Dios idéca ibànùaca núa nuyúudàacaténá níawamita Israel itaquénánámi iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha càide iyúwa ovejanái naméeràacaalíwa náucacawa canácaalí nacuèriná. Nudéca nùanàaca numáidacaténá nía, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios írípíná —íimaca yái Jesúsca. <sup>25</sup> Quéwa úái inanáica ùacawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùulu ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíná, yá úumaca irí:

—¡Nuíwacali, piyúudàa núa! —úumaca. <sup>26</sup> Jesús íimaca ulí:

—Péemia comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapíná; càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca piacué càmicúyéica israelita —íimaca ulí, yáalimáidacaténá iicáwa úa, asáisi uebáidacaalí Dios imànínápiná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa. <sup>27</sup> Néese úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, quéwa càide iyúwa áulinái iyáacaalí yàacàsi yéenáimi yúuwèericawa náiwacali yàasu mesa yáapiré, càita nacái nuwàwa Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. <sup>28</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—¡Pía inanái, pidéca peebáidaca nulí manuísiwata! Yá nudéca numànica càide iyúwa pisutáaná nuícha —íimaca yái Jesúsca. Yáta cayábaca úái inanái íiduca, demoniocáiná yàacatéwa uícha.

*Jesús sana a muchos enfermos*

<sup>29</sup> Néeseté Jesús yàacawa náicha, yá yàanàaca Galilea icallsaniná icàinalená néré. Néesecáwa yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa néré. <sup>30</sup> Manùba wenàiwica yàanàaca yàatalé, natéca náapichawa wenàiwica éeruíyéi yàabàli, matuíyéi nacái, cacháunéeyéi nacái, matàacáiyéi nacái, áibanái cáuláiquéeyéi nacái manùbéeyéi. Yá natéca nía, namàacaca nía cáli ínata Jesús ípunita. Yá Jesús ichùnìaca nía macáita. <sup>31</sup> Iná níái manùbéeyéi wenàiwicaca nánáidacawa manuísiwata naicáidaca Jesús irí, imànícáinaté cayábéeri wawási íiwitáise iyúwa. Néemlaca matàacáiyéimi itàanica cayába. Naicáca nacái cacháunéeyéimi iiná cayábaca nía; níái éeruíyéimi yàabàli nacái nàipínáanica cayába; nía nacái matuíyéimica naicáidaca cayába. Yá nadàbaca nàaca Dios irí cayábéeri, yái Dios Israel itaquénánámi yèerica icàaluíná.

*Jesús da de comer a cuatro mil hombres*

<sup>32</sup> Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—Catúulécanáca nuicáca níái wenàiwicaca. Nadéca nàyaca nùapicha másiba èeri, idéca nacái imáalàacawa náicha nayáacalé. Càmita nuwàwa

nubànùaca nía máapíyéica nacapèe néréwa, ipíchaná nawàwachàbacawa àyapulcubàa namáapicawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Néese wáimaca irí:

—Quéwa, càmita wáalimá weedáca yàacàsi cayába nayáapináwa, níái manubéeyéica cháí, canácatáica yàcalé —wáimaca. <sup>34</sup> Néese Jesús isutáca yéemlawa wía:

—¿Càisimalénacué pan ìya pirí? —íimaca walí. Néese wáimaca irí:

—Siete namanùbaca pan, máisibáanata cubái imìdecaná púubéeyéi nacái —wáimaca.

<sup>35</sup> Néese Jesús ichùulíaca náawinacawa cáli íinata níái wenàiwicaca. <sup>36</sup> Néese yeedáca siete namanùbaca pan icáapi irículéwa, cubái nacái. Yàaca Dios irí cayábéeri yàacàsi ìwali. Néese isubèriadacani, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca. Néese wawacùaca wenàiwicanái iríni. <sup>37</sup> Néese macáita nayáaca cadénamani, yá weedáca siete mapíiri imanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. <sup>38</sup> Níái iyéeyéicaté yái yàacàsica, cuatro mil namanùbaca aslanáica. Càmita waputáa inanái, sùmanái nacái iyéeyéicaté iyáacaléwa aslanái yáapicha. <sup>39</sup> Néeseté Jesús imàacaca wenàiwicanái nèepùacawa íicha. Yá iwàlùacawa wáapicha barca irículé. Néese wàacawa Magadán yàasu cálré, iyéerica abémàalé Galilea icalìsaniná íicha.

## 16

### *Los fariseos y los saduceos piden una señal milagrosa*

<sup>1</sup> Néeseté abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé saduceonái yáapicha. Yá nadàbaca natàaníca Jesús yáapicha, cà míyéi yeebáida Dios néeséericani yái Jesúsca. Yá nawàwacaté náalimáidaca naicáwani imànicaténá áiba wawàsi náaliméerica nacháawàaca iináwaná ìwali ìwalíise. Yá nasutáca íicha imàninápiná naicá áiba wawàsi ichàini iyúwa, áiba wawàsi cà mírica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíiri iyúcani Dios néeséericatani.

<sup>2</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Táicacaalícué pìwali cháí Israel yàasu cáli íinata, yá píimacuéca: ‘Táwicha cayába èeri waicácáiná quíiréeri acalèe siùca èeri’, càicué píimaca. <sup>3</sup> Néese áibaalícué amalácaalí píwicáu, yá píimacuéca: ‘Siùcata báawéeri èeri waicácáiná quíiréeri acalèe cháí Israel yàasu cáli íinata’, càicué píimaca. ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise!, píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái capíraléeri cáli iicacánáwa. Iná iwàwacutácué píalíaca nacáíwa càinácaalí íimáaná yái numànínáca siùcade pèewibàa, quéwa picálidacáitacué pichíwawa càmitasa píalíacuéwa cawinácaalí núa. <sup>4</sup> Píacué báawéeyéica íiwitáise, píacué nacái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, pídecuéca pisutáca nuícha numàninápiná píicá yái cà mírica wenàiwica idé imànica, quéwa càmita numànicué pirí càiri wawàsi. Numàacapínacué píicá abéerita numàníná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanaté”, íimaca yái Jesúsca. Néese Jesús yèepùacawa náicha.

### *La levadura de los fariseos*

<sup>5</sup> Néeseté wía Jesús yéewáidacaléca, watéca wàacawa Jesús Galilea icalìsaniná abémàalé, quéwa waimáichacaté watéca pan wayáapináwa. <sup>6</sup> Yá Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába comparación: Píicacué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái —íimaca yái Jesúsca. <sup>7</sup> Néese wía yéewáidacaléca càmita wéemia càinácaalí íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica walí íiná wáimaca walíwáaca:

—¡Idéca càì íimaca walí càmicáiná waté pan wayáapínáwa! —wáimaca. <sup>8</sup> Jesús yáalíacawa wáináidáanáwa, íná íimaca walí:

—¿Cánácué píima canácasa pírí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¡Cánácué càmita píibàa piwàwawa nuwéré! <sup>9</sup> ¿Cánácué càmita peebáida nulí núalimáca nùacuéca piyáapíná càinácaalícué píimáapuèrica? Iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté iyáaná nuwacùacaalíté wenàiwicanái irí pan nayáapíná. Idécanáamité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná níái cinco mil namanùbaca aslanáica, yácué píwacáidacaté madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. <sup>10</sup> Néese àniwa idécanáamité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná níái báinúaca mil namanùbaca aslanáica, yá píwacáidacatécué madécaná mapíiri yàacàsi yéenáimi imàaquéericawa. Iná ¿cánácué càmitáacáwa píalíawa núalimáca nùaca piyáapíná? <sup>11</sup> ¿Cánácué càmita píalíawa càmita nutàaní pan ìwali? Péemíacué comparación: Piicácué píichawa fariseonái yàasu levadura, saduceonái yàasu levadura nacái, ipíchanácué báawaca namànica píiwitáise nacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>12</sup> Ináté átata wáalíacawa Jesús càmita yàalàa wía pan yàasu levadura íchaná. Néese yàalàaca wía íchaná yái fariseonái yàasu tàacáisi cachìwéerica, saduceonái yéewáidáaná nacái. Yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica, càicanide iyúwa levadura. Càide iyúwa levadura imàníná ibàacanéeri iyú, imàacaca macáita íbesi inísàacawa, càita nacái fariseonái, saduceonái nacái néewáidaca wenàiwica nachìwa iyúwa, quéwa ibàacanéeri iyúta. Wenàiwicanái càmita náalíawa cachìwéerica nàasu tàacáisi. Càita fariseonái iméeráidaca madécaná wenàiwica Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa.

### *Pedro declara que Jesús es el Mesías*

<sup>13</sup> Jesús idécanáamité yàanàaca Cesarea de Filipo iyacàlená itéese, yá isutáca yéemíawa wía, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa, núa asialí Dios néeseéerica? —íimaca yái Jesúsca. <sup>14</sup> Yá wáimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca píwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juan idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yái profeta Dios íméericaté ìwali ibànùnápínaté àniwani. Aibanái íimaca profeta Jeremíascasa pía, imichèericasawa yéetácáisi ícha, càmicaalí nacái, náimaca áiba profetaca pía nacái, itàanírícaté Dios inùmallicúise bàaluité —wáimaca. <sup>15</sup> Néese Jesús íimaca walí:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —íimaca yái Jesúsca. <sup>16</sup> Néese Simón Pedro íimaca irí:

—Mesíasca pía, yái cáuri Dios Írica, yái icuèripínáca wía, Dios ibànùerica walí, wía israelitaca —íimaca yái Pedroca. <sup>17</sup> Néese Jesús íimaca Pedro irí:

—Dios idéca imànica pírí cayábéeri, Simón, Jonás Írica. Canácata wenàiwica yáaliméeri imàacaca píalíacawa nùwali cawinácaalí núa. Abéerita Núaniri Dios chènuníséeri idé imàacaca píalíacawa nùwali. <sup>18</sup> Siùcade núumaca pírí Pedrocata píipidenáca íimáanáca “achúméeri íba”. Quéwa péemíaca comparación: Yái tàacáisi siùquéerica tàacáwa píimaca nùwali iyaca càide iyúwa cachàiníiri íba manuírí nabàlùadéeripíná íinata manuírí capíi. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nàypíná càide iyúwa manuírí capíi ibàlùacaalíwa, abédanamapínáta náiwitáise neebáidaca iyúwa píimáaná nùwali Mesíasca núa, yái Dios Írica. Péemíaca comparación: Càide iyúwa canáaná yáaliméeri imáaláidaca manuírí capíi ibàlùericawa cachàiníiri íba

ílnata, càita nacái canácata yáaliméeri imawèniadaca càiripináta nùasu wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, éwita yéetácáisi piná, canácata yáaliméeri imáalàidaca nía, canásíwata. <sup>19</sup> Numàacapiná picàlidaca nutàacái wenàiwicanái irí, nawènúadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, yéewanápiná nawàlùacawa Dios iyacàle iriculé Dios icùacataléca macáita chènuniré. Pìalàapiná nùasu wenàiwicanái namàninápiná cháí èeri irícu càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái iyéerica chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

<sup>20</sup> Néese Jesús yàalàaca wía, wía yéewáidacaléca ipíchaná wacàlidaca áibanái irí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca.

### *Jesús anuncia su muerte*

<sup>21</sup> Néenialíté Jesús idàbaca icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, iwàwacutáanaté yàacawa Jerusalén iyacàlená néré. Jesús íimaca israelita icuèrinánái, sacerdote íiwacananái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàuwichàidáanápínaté manuísíwatani, yá nanúanápínaténi yái Jesúsca. Quéwa Jesús íimaca imicháanápínatéwa yéetácáisi íicha másiba èeri irícu. <sup>22</sup> Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta wáicha, yá idàbaca yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú ipíchaná icàlidaca càiri. Yá Pedro íimaca irí:

—¡Nuíwacali, Dios càmita iwàwa picàlidaca càiri wawàsi! ¡Canácatáita yéewa piùwichàacawa cà! —íimaca yái Pedroca. <sup>23</sup> Quéwa Jesús iwènúacawa Pedro íicha. Yá íimaca Pedro irí:

—¡Pìawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise, píalimáidacáiná núa, numàninápiná nubáyawanáwa! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise iyáaná —íimaca yái Jesúsca. <sup>24</sup> Néesecáwa Jesús íimaca walí macáita, wía yéewáidacaléca:

—Abéericaalí péenacué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, néese càmita yéewa pimànica yái piwàwéerica pimànica. Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùulianá pía. Iwàwacutá matuíbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacái piquíniná, éwita nanúacaalí piawa cruz íwali peebáidacáiná nutàacái. <sup>25</sup> Níacáiná cawinácaalí càimíyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càimíri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, éwita áibanái inúacaalí nía, nadèniapiná nacáucawa càimíri imáalàawa. <sup>26</sup> Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íichawa icáucawa càimíri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá írini, macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa. Canácainá áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa càimíri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani. <sup>27</sup> Núacáiná, asíali Dios néeséerica, nùanàpiná àniwa Núaniri Dios íiwitáise yáapichawa mèlumèluíri iyú, Dios yàasu ángelnái yáapicha nacáíwa. Yá nùapiná macái èeri mìnánái iwèni íwalíise yái namànírica. <sup>28</sup> Péemíacué cayábani, abenaméeyéicué péená iyéeyéica cháí síicade, càmita néetápináwa ipíchawáise numàacaca núawawa naicáca núa càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri, núa asíali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca.

## 17

### *La transfiguración de Jesús*



<sup>1</sup> Néeseté seis èeri nataànicadénáami càì, yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái yái Santiago iméeréerica. Yá Jesús yàacawa wáicha dúli chènunírì ínatalépiná, itéca máisiba wéená. <sup>2</sup> Néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Yá mèlumèluwaca inàni icànaca càide iyúwa èeri icànáná, ibàle nacái iwènúacawa cabalèwaca càide iyúwa camalási. <sup>3</sup> Yáta níái máisiba wéenáca iyéeyéica néré naicáca profeta Moisés, profeta Elías nacái nataànica Jesús yáapicha. <sup>4</sup> Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wàyáanáca cháì! Piwàwacaalí, yásí numànica máisiba caplí yána wawàwalínápinácué pía, abéeri pirípiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —íimaca yái Pedroca.

<sup>5</sup> Néese idècunitàacá Pedro itàanica, yá mèlumèluírì acalèe ibàliaca nía catámèeri iyú. Yá néemiaca Dios itàacái acalèe yèewíse. Càì íimaca: “Yácata Nuírì nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemiacué itàacái”, íimaca yái Diosca. <sup>6</sup> Néemiacanacáitani níái yéewáidacaléca máisiba, yá náuwàa nalìacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita nàacaténá icàaluíniná. Yá cáaluca nía báawanama. <sup>7</sup> Néese Jesús yàacawa nàatalé. Yá imàacaca icáapiwa nàwali. Íimaca nalí:

—Pimichàacuéwa; picácué cáalu pía —íimaca nalí. <sup>8</sup> Naicáidaca néré, yá canácata naiquéeri áibanáica, abéerita Jesús naicá. <sup>9</sup> Néese idècunitàacá nalicúacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía. Íimaca nalí:

—Picácué picàlida áibanái iríni yái péemièricuéca, piiquéericuéca nacái, yái yéenáiwánási nacáirica àta numichàacatalépinátawa yéetácáisi íicha, núa asiali Dios néeséerica —íimaca yái Jesúsca. <sup>10</sup> Néese Jesús yéewáidacalénái máisiba nasutáca néemiawani. Náimaca irí:

—Níara yéewáidéyéica wenàiwica templo irícu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepúa yàanàaca quéechacáwa aléi èeri irículé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cáná yéewa càì náimaca, níái yéewáidéyéica wenàiwica templo irícu? —náimaca. <sup>11</sup> Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali:

—Báisíta, iwàwacutátaté profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechatécáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemiaca itàacái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. <sup>12</sup> Quéwa núumacué pirí abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica, quéwa càmítaté náalía ìwali Elías nacáiricaténi. Yáté namànica irí báawéeri càide iyúwaté nawàwáaná. Càita nacái núa, asiali Dios néeséerica, nùuwichàapínacawa namànicaalípiná nulí báawéeri —íimaca yái Jesúsca.

<sup>13</sup> Néese Jesús yéewáidacalénái náalíacatéwa Jesús icàlidaca ìyaca nalí Juan el Bautistami iináwaná ìwali.

### *Jesús sana a un muchacho que tenía un demonio*

<sup>14</sup> Nàanàacaté wenàiwicanái yàatalé, yá abéeri asiali yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yүүлù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

<sup>15</sup> —Nuíwacali, piicácáwa nuírì ipualé, demoniocáiná idacùaca íiwitáise cachàinírì iyú, yá yùuwichàacawa báawanama, yái nuírìca. Madécaná yàawíría yúuwàacawa quichái irículé, úni yáaculé nacái. <sup>16</sup> Nudéca nutécani péewáidacalénái yàatalé nachùnìacaténáni, quéwa càmíta nadé náucaca íicha demonio —íimaca. <sup>17</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—¡Píacué càmíiyéica yeebáida Dios iwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quiríta? ¿Càinácué èri iwàwacutá numànicuéca píri quiríta? Pìanàidacué cháni, yái ùucullirica — íimaca yái Jesúsca. <sup>18</sup> Néese Jesús yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Yá yúuca demonio ùuculliri íicha. Yáta cayábaca yái ùucullirica.

<sup>19</sup> Néesetécáwa wía Jesús yéewáidacaléca watàanica Jesús yáapicha méetàucuta wenàiwicanái íicha. Yá wasutáca wéemìawani:

—¿Cánácáwa càmìta wadé wáucaca demonio? —wáimaca. <sup>20</sup> Néese Jesús íimaca walí:

—Càmìcàinácué peebáida Dios macái pichàini iyúwa. Péemìacué cayába, peebáidacaalícué Dios, éwita achúmacánita càide iyúwa achúmээрíina mostaza íimi, yásí píalimácué pichùulíaca dúli isirùacawa méetàuculéta cà: ‘Pimichàawa, pía píbalùacawa áibacatalé’, yásí dúli yàacawa. Báisícaalícué peebáidaca Dios, yásí píalimácué pímanica macáita. <sup>21</sup> Quéwa máinicué càulenaca piúcaca yái demonio íiwitáanaca. Iwàwacutácué pisutá Dios quéechacáwa, pímanacué píchawa nacái píyáacaléwa, pídeenápinácué piúcacani wenàiwica íicha —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia por segunda vez su muerte*

<sup>22</sup> Néeseté idècunitàacá Jesús yèepunicawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Galilea yàasu cáli íinatabàa, yá icàlidaca walí yái tàacáisica. Íimaca walí:

—Aiba wenàiwica presopináca namànica núa namàacacaténá áibanái aslanái inúaca núa, núa asìali Dios néeséerica. <sup>23</sup> Yá nanúapínaca núa. Quéwa máisiba èri irìcu yásí nucáucàacawa àniwa —íimaca yái Jesúsca. Néese wéemìacanáami yái tàacáisica, yá achúmaca wawàwa manuísíwata.

### *El pago del impuesto para el templo*

<sup>24</sup> Néeseté Jesús, wía nacái yéewáidacaléca wàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Nàyaca néré abénaméeyéi iwacáidéeyéica plata camuí imanùbaca nachùnìacaténá judíonái yàasu templo. Yá nàacawa natàanica Pedro yáapicha. Yá nasutáca néemìawani:

—Yàara yéewáidéerica pía, ¿càmìtasica ipáyaida íichawa camuí imanùbaca nachùnìacaténá templo? —náimaca.

<sup>25</sup> —Báisíta, ipáyaidéeri —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro iwàlùacananacáitawa capli iriculé, yáta Jesús càì íimaca irí quéechacáwa:

—Simón, ¿càinástica pílináidacawa? ¿Cawiná íicha needá plata níara icuèyéica cáli cháì èri irìcu? ¿Needásica plata néenibe íichawa, áibanái íichatasica? —íimaca yái Jesúsca. <sup>26</sup> Pedro íimaca irí:

—Aibanái íicha —íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Iná néenibe càmìta iwàwacutá napáyaidaca náichawa. Càita nacái càmìta iwàwacutá nupáyaidaca nachùnìacaténá Núaniri Dios icapèewa, yái temploca, Irìcáiná núa. <sup>27</sup> Quéwa càmìta wawàwa báawaca wamànica nawàwa. Pìawa Galilea icalisaniná néré. Piúca néré puíwi. Peedá yái idàbàanéerica píbaláca cubáica. Yásí píanàaca moneda cubái inùmalícu, abéechúa moneda cawèníchúa pípayaidacaténá nalí nulípináni, pírípiná nacáíwa. Pídecánáami píanàaca yái plataca, yá píteca nàataléni pípayaidacaténá nía —íimaca yái Jesúsca.

## 18

*¿Quién es el más importante?*

<sup>1</sup> Néenialité, wía Jesús yéewáidacaléca, wàacawa Jesús yàatalé. Yá wa-sutáca wéemàwani:

—¿Cawináca wéená máini cachàinipiná náicha canánama icùacaténá macáita èeri m̀nanáí píapicha? —wáimaca. <sup>2</sup> Néese Jesús imáidaca yàataléwa abéeri sùmàì ibàl̀ùacaténáwa wèewi. <sup>3</sup> Yá Jesús ímaca walí:

—Càmítacué pínáidawa machacàníri iyú. Péemiácué cayába, càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa àniwa pínáidacaténáwa càide iyúwa sùmàì ínáidáanáwa, càníri cáimacáì iicáca yáawawa, néese canácatáita yéewa Dios yéenibecuéca píá, Dios icùacaténácué píá. <sup>4</sup> Cawinácaalí wenáiwica iwènúadéerica íiwitáisewa ínáidacaténáwa càide iyúwa yáì sùmàì yána ínáidáanáwa, càníri cáimacáì iicáca yáawawa, yácata máiniripiná cachàini náicha canánama áiba èeriwa Dios iyacàle irícu Dios icùacataléca macáita chènuniré. <sup>5</sup> Pimànicaalícué cayábéeri nuípidená ìwali sùmàì irí, càiride iyúwa yáì sùmàica peebáidacáiná nutàacáì, yásì nuicáca yáì cayábéerica pimánirica sùmàì irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri —ímaca yáì Jesúsca.

### *El peligro de caer en pecado*

<sup>6</sup> Jesús ímaca: “Aibacaalí iméeráidaca nùasu wenáiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púbéeyéica yeebáidéeyéica nutàacáì, yásì Dios yùuwichàidapiná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeráidaca sùmanáì. Aibanáì idacùacaalí manuírì iba icanápi ìwalíse, náucacaténáni manuírì ùni yáaculé isawíacaténáwa, yásì iisicùmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháì èeri irícu, néese iméeráidacaalí sùmanáì namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiniwanáì yùuwichàapinácawa áibanáì ícha infierno irícu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeráidaca púbéeyéì. <sup>7</sup> ¡Máini nàuwichàapinácawa níái èeri m̀nanáica, nàyacáiná madécaná wawàsi cháì èeri irícu imàaquéerica wenáiwica ínáidacawa namànínapiná nabáyawanáwa! Macáì èeri imanùbaca iyaca càiri wawàsi, quéwa ¡máini Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí wenáiwica yáalimáidéerica áibanáì namànínapiná nabáyawanáwa!

<sup>8</sup> “Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, piabàli iyú nacáìwa p̀lanápináwa aléera càmicatalé Dios iwàwa piacawa, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenáiwica iwichùacaalí icáapiwa, yàabàli nacáìwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa, yàabàli iyú nacáìwa. Càita nacáì iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènlaca picáucawa càníri imáalàawa, ipíchaná nacáì Dios yúucaca píá infierno iriculé, yáì manuírì quicháica, cànírica ichacáwa, càiripinéerita iyaca. <sup>9</sup> Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituú iyúwa, piicánápiná wawàsi cànírica Dios iwàwa piicáca, yá piúca píichawa píiwitáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenáiwica imusúadacaalí ituúwa, ipíchaná imànica ibáyawanáwa ituú iyúwa. Càita nacáì iwàwacutá piúcaca píichawa píiwitáise báawéeriwa, yéewanápiná pidènlaca picáucawa càníri imáalàawa, ipíchaná nacáì Dios yúucaca píá infierno iriculé, yáì manuírì quicháica”, ímaca walí yáì Jesúsca.

### *La parábola de la oveja perdida*

<sup>10</sup> Jesús ímaca walí: “Picácué piicá níái sùmanáica càiyéide iyúwa canéeyéì iwèni meedá, picácué nacáì pimàni nalí báawéeri. Nùumacué

pirí Dios yúuwichàidapíná cawinácaalí càì imànírica, nácáiná Dios yàasu ángelná icuèyéica níá sùmanáica nàalimá nàacawa Núaniri Dios chènuníséeri yàatalé chácátáinápinácaalí nawàwa naicácani, natàanicaténá Dios yáapicha. <sup>11</sup> Iwàwacutácué cawènica piicáca sùmanáí, núcáiná, asiali Dios néeséerica, nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé nuwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, níái iméerèyéicawa Dios ícha.

<sup>12</sup> “¿Càinacué píináidacawa ìwali yái comparaciónca? Asiali idènlacaalí cien namanùbaca ipira ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa íiwacali íchawa, yásí náiwacali imàacaca ipìranáíwa noventa y nueve namanùbaca dúli inàliméeri yèewiré, yásí yàaca icutáca yái yúuquéricawa ícha. <sup>13</sup> Yàanàacaalíni, yásí iyanídacawa ipira ìwaliwa manuísíwata ícha yái iyanídaanácaawa noventa y nueve namanùbaca ìwali, níái cà míyéica iméeràawa ícha. <sup>14</sup> Càitacué nacái Píaniri Dios chènuníséeri cáinináca íicáca níái púubéyéica. Càmita iwàwa áiba yúucacawa ícha, íbatàa abéeripináta”, íimaca yái Jesúsca.

### *Cómo se debe perdonar al hermano*

<sup>15</sup> Jesús íimaca walí àniwa: “Aibacaalí imàni pirí báawéeri, pía pitàanica yáapicha abéerita. Picàlida írini machacàníiri iyú, yái imànírica pirí báawéeri. Yeebácaalí pitàacái, yásí abédanamata íiwitáise píapicha àniwa. <sup>16</sup> Quéwa yái imànírica pirí báawéeri, càmicaalí yeebá pirí, yá pimáida áiba wenáiwica, cawàwanáta pucháiba wenáiwica nacái, nàacaténáwa píapicha yàatalé nàalíacaténáwa íbáyawaná ìwali. <sup>17</sup> Néese càmicaalí nacái yeebá nalí, yái imànírica pirí báawéeri, néese picàlida íináwaná nalí níái íwacáidáyaquéyéicawa yéemièyéica Dios itàacái. Néese càmicaalí yeebá mamàalàacata, yá iwàwacutá piicácani càiride iyúwa wenáiwica cà míiri yeebáida Dios itàacái, càita nacái càiride iyúwa wenáiwica yeedéeri plata yéenanái judío íchawa Roma íyacàlená yàasu gobiernu írípíná. Iná iwàwacutá càmita píwacáidáyacacawa yáapicha.

<sup>18</sup> “Péemiàcué cayábani, càinácaalí wawàsi cà míricuécá pimàaca namànica cháí èeri írìcu, yáta nacái Dios chènuníséeri cà míiri imàaca namànica. Càinácaalí wawàsi nacái pimàaquéricuécá namànica cháí èeri írìcu, yáta nacái Dios chènuníséeri imàaquérica namànica.

<sup>19</sup> “Núumacué pirí pucháibacaalícué pía cháí èeri írìcu abédanamacaalícué píiwitáise píapichawáaca písutáanápinácué Dios ícha iyúudàanápiná píalàaca péenásáiriwa, yásí Núaniri Dios chènuníséeri imànicué pirí càide iyúwa písutáanácué Dios ícha. <sup>20</sup> Ata alénácaalí nàyaca pucháiba yeebáidéyéica nutàacái, íwacáidáyaquéyéicawa nuípidená ìwali, áibaalí nacái másiba nàwacáidáyacacawa nuípidená ìwali, yásí nùyaca néré náapicha, íná Núaniri Dios yéemiàcué písutáaná ícha”, íimaca yái Jesúsca. <sup>21</sup> Néese Pedro isutáca yéemiàwa Jesús:

—Nuíwacali, ¿càisimaléná yàawíría iwàwacutá numàacaca nuwàwawa íbáyawaná ícha càinácaalí báawéeri áiba wenáiwica imànírica nulí? ¿Numàacasica nuwàwawa íbáyawaná ícha siete yàawíríasica? —Íimaca yái Pedroca. <sup>22</sup> Jesús íimaca írì:

—Càmita núuma pirí pimàacáanápiná píwàwawa íbáyawaná ícha siete yàawíría. Néese núuma pirí, pimàaca píwàwawa íbáyawaná ícha siete yàawíría setenta imanùbaca ímàanáca cuatrocientos noventa imanùbaca yàawíría iwàwacutá pimàacaca píwàwawa ícha càinácaalí báawéerica imànírica pirí —íimaca yái Jesúsca.

*La parábola del funcionario que no quiso perdonar*

<sup>23</sup> Jesús íimaca walí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa abéeri nacuèrinásàiri imàniná. Yái nacuèriná iwàwacaté yàasu wenàiwicanái ipáyaidaca íchawa imawèniacálecawa. <sup>24</sup> Néese idàbáanéeri asiali needéerica nacuèriná yàataléwa, imawèniaca icuèriná íchawa manùba millones. <sup>25</sup> Néese càmicáiná yáalimá ipáyaidaca íchawani, íná nacuèriná ichùullaca nawéndaca asiali áibanái irí, yàacawéetúa yáapichawa nacái, yéenibe yáapichawa nacái, macáita yàasumi nacái yéewanápiná nacuèriná yeedáca iríwa àniwa achúmáanata yéená yái platami yàasu wenàiwica imawènièrica ícha. <sup>26</sup> Néese yái íbaidéerica yéemìacaalíni, yá ibàlùacawa yùulù iyúwa yàacaténá icuèriná icàaluínináwa, yéewanápiná icuèriná iicáca ipualé. Yá isutáca icuèriná íchawa manuísíwata cà: ‘Nuíwacali, picùacáwa quiríta matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, íimaca. <sup>27</sup> Néese catúulécánaca icuèriná iicácani. Yá iwasàacani, imàaca nacái iwàwawa asiali imawèniacále ícha, yéewanápiná càmita quirínama iwàwacutá ipáyaidaca íchawani. Néese icuèriná imàacaca asiali yàacawa matuíbanáita.

<sup>28</sup> “Yái íbaidéerica idécánáami yàacawa icuèriná íchawa, yá yàanàca inacáiriwa íbaidéeri imawènièrica ícha achúmáanata plata. Néese idàbáanéeri asiali íbàaca inacáiriwa icanápi ìwalíse cachàiníri iyú, batéwa inúacani. Yá íimaca inacáiri iríwa: ‘Pia nulí nùasu plata yái pimawènièrica nuícha’, íimaca irí. <sup>29</sup> Néese yái inacáiri ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa yàacaténá icàaluíniná, yái idàbáanéeri asialica, isutáténá iicáanápiná ipualé. Yá íimaca: ‘Picùacáwa quiríta matuíbanáitàacáwa, nupáyaidapíná tàacáwa nuíchawa macáita’, íimaca irí. <sup>30</sup> Quéwa yái idàbáanéeri íbaidéerica càmiríta iwàwa cà, yá yúucaca inacáiriwa presoíyéi ibànaliculé àta ipáyaidacataléta íchawa yái imawèniacálecawa. <sup>31</sup> Aibanái íbaidéeyéi naicácaté càinácaalí iyáaná, yá máini achúmaca nawàwa ìwalíse. Yá nàaca nacàlidaca iináwaná ìwali nacuèriná iríwa. <sup>32</sup> Iná nacuèriná imáidacani yàataléwani yái idàbáanéerica yàasu wenàiwicaca. Yá nacuèriná íimaca irí: ‘Pia nùasu wenàiwica báawéeri íiwitáise meedá. Numàacacaté nuwàwawa ícha macáita yái pimawèniacálemica, pisutácáinaté nuícha manuísíwata. <sup>33</sup> Nuicácaté pipualé, íná iwàwacutáca piicáca áibanái ipualé nacái, càide iyúwa nüyáaná’, íimaca yái nacuèrináca. <sup>34</sup> Yá máini calúaca yái nacuèrináca, yá yúucaca asiali presoíyéi ibànaliculé nàuwichàidacaténáni mamáalàacata ipáyaidacaténá íchawa càiripináta yái imawèniacálemicawa”, íimaca yái Jesúsca. <sup>35</sup> Néese Jesús íimaca:

—Càita nacái Núaniri Dios chènuníiseri yùuwichàidapínacué pia canánama càmicaalícué pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha báisíri iyú, càinácaalí báawéerica áibanái imàníricuéca piri —íimaca walí yái Jesúsca.

## 19

*Jesús enseña sobre el divorcio*

<sup>1</sup> Idécánáamité Jesús icàlidaca nalíni, yá yàacawa Galilea yàasu cáli ícha wáapicha, wía yéewáidacaléca. Yá wàanàca Judea yàasu cáli ínatalé, yái cáli iyéerica oriente iwéré èri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába ícha. <sup>2</sup> Yá madécáná wenàiwica yàacawa yámíse, nàwacáidáyacacawa yàatalé. Yá ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica néré.

<sup>3</sup> Néese abénaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yàatalé náalimáidacaténá naicáwani itàanínápiná báawéri iyú yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalíse. Yá nasutáca néemiawani:

—¿Pimàacasica asiali imàacaca ìchawa ìnuwa àta càinácaalí wawàsi ìwalíse iwàwéerica imàacaca úa meedá? —náimaca náalimáidaca naicáwa Jesús.

<sup>4</sup> Néese Jesús ìimaca nalí:

—Pidécuéca piléeca Dios itàacái profeta itànèericaté, quéwa càmitacué piwàwa peebáidacani. Profeta itànàacaté tàacáisi ìmérica Dios idàbacaté wenàiwicanái quéchatécáwa. Dios ‘idàbacaté idàbáanéeri asiali, idàbáanéchúa inanái nacái’, càì itànàaca yái profetaca. <sup>5</sup> Dios ìimaca nacái: ‘Iná asiali yàacawa yáaniri ìchawa, yáatúa ìcha nacáiwa ìyacaténá abédanamata ìnu yáapichawa, yásí nuicáca níai pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica’, ìimacaté yái Diosca. <sup>6</sup> Iná idécanáami asiali iimáca úapicha, yá càmita quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica. Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níai Dios imàaqueeyéica ìyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —ìimaca yái Jesúsca. <sup>7</sup> Néese nasutáca néemiawa Jesús àniwa:

—Quéwa, Dios imàacaca asiali yúucaca ìchawa ìnuwa, yácáiná profeta Moisés ichùuliacaté asiali yàanápiná cuyàluta ìnu iríwa, abéeri cuyàluta icàlidéerica áibanái irí idéca yúucaca úa, náalícaténáwa manìrica úa. Yá idécanáami yàaca ulíni, yá yáalimá ibànùaca ìchawa úa —náimaca. <sup>8</sup> Jesús ìimaca nalí:

—Yái profeta Moisés càmitaté ichùulla náucáanápiná náichawa náinuwa, néese bàaluité imàacacué pibànùaca píichawa píinuwa máinícaalí báawaca piicáca úa, ipíchanácué pimànica ulí báawéeri cachàiniwanái mamáalàacata máinícáinacué báawaca píiwitáise piácué israelitaca. Quéwa quéchatécáwa Dios idàbacaalíté wenàiwica, càmitaté ibatàa namàacaca náichawa náinuwa, iná báawacuéca Dios iicáca yái piúcáanácuéca píinuwa siùcade. <sup>9</sup> Siùcade núumacué pirí, asiali imàacacaalí ìchawa ìnuwa càmlíchúacáwa iimá áiba asiali yáapicha càmlírira unìrisíwa, yá yeedácaalí áiba ìnupináwa, imànica ibáyawanáwa idàbáanéchúa ìnu iríwa. Aiba nacái yeedácaalí ìnupináwa abéechúa náuquéchúami, imànica ibáyawaná nacáiwa, iimácáiná úapicha, úái áiba asiali ìnuca —ìimaca yái Jesúsca. <sup>10</sup> Néese wía Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Càmicaalí Dios ibatàa asiali yúucaca ìchawa ìnuwa, yá máini càulenáca náichani. Cayába cachàini nalítáni càmicaalí needá náinupináwa —wáimaca. <sup>11</sup> Jesús ìimaca walí:

—Báisita, quéwa càmita macái wenàiwica náalimá nàyaca abéerita, níawamita Dios imàaqueeyéica ìyaca càì casímáiri iyú. <sup>12</sup> Abénaméeyéi càmita náalimá naduica, namusúacáináwa càì, iná càmita needá nalíwa. Aibanái nacái càmita náalimá naduica, áibanáicáiná náiriadacaté nía báawéeri iyú. Aibanái nacái nadéca náináidacawa nàyanápiná càiripináta càide iyúwa wenàiwica càmlíyéi yáalimá iduica yéewacaténá nàyaca matuíbanáiri iyú èeri ìcha, náibaidáanápiná abéerita Dios irípiná. Cawinácaalí yáaliméeyéica ìyaca càì abéerita casímáiri iyú ìbaidacaténá càiripináta Dios irípiná, yá cayábéeriquéi ìyanáca càì —ìimaca yái Jesúsca.

### *Jesús bendice a los niños*

<sup>13</sup> Néeseté áibanái natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutácaténá nalí Dios imànínápiná nalí cayábéeri. Quéwa wía Jesús

yéewáidacaléca, wadábaca wacuísaca níai itéeyéica yéenibewa, wáimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. <sup>14</sup> Néese Jesús íimaca walí:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanía nàanàaca, Dios icùacáiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>15</sup> Yá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios. Néesezáwa yàacawa áibalé wáapicha wía yéewáidacaléca.

*Un joven rico habla con Jesús*

<sup>16</sup> Néeseté abéeri ùuculliri yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Pía, cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càirínásica cayábéeri iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. <sup>17</sup> Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca irí yái Jesúsca, iwàwacáináaté asiali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Piwàwacaalí piyaca càiripináta Dios yáapicha, yá iwàwacutá piyaca càide iyúwa profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi bàaluité Dios inùmalicúse —íimaca yái Jesúsca. <sup>18</sup> Néese yái ùuculliri íimaca Jesús irí:

—Moisés ichùullacaté namànica madécaná wawàsi. ¿Càiríná wawàsi pitàaní ìwali? —íimaca yái ùucullirica. Néese Jesús íimaca irí:

—Dios itàacái íimaca: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá piimá áiba inanái yáapicha càmicúwaca píinusíwa, áiba asiali yáapicha nacái càmírira pinírisíwa, picá piyéedua, picá picálida pichiwawa, picá nacái pichiwáida áibanái. <sup>19</sup> Néese pía píaniri íimíetacanáwa, píatúa nacáwa, cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa, pimànicaténá nalí cayábéeri’, càì íimaca Dios —íimaca yái Jesúsca. <sup>20</sup> Néese ùuculliri íimaca:

—Nudéca numànica macáita càiri wawàsi càide iyúwa Dios ichùullaná wía. ¿Càinásica áiba iwàwacutá numànica quiríta? —íimaca. <sup>21</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Piwàwacaalí piyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná, pía piwénda macáita píasuwa, píacaténá iwènináami catúulécanéeyéi irí. Càita pidèniapiná píasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa píacaténáwa núapicha iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yái Jesúsca.

<sup>22</sup> Yái ùuculliri idécanáami yéemíacani, yá achúmaca iwàwa, càasucáináni, yá yàacawa Jesús íicha, càmicáináaté iwàwa yàaca macáita yàasuwa áibanái irí.

<sup>23</sup> Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Péemiacué cayábani, máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni. <sup>24</sup> Núumacué piri àniwa, càide iyúwa camello càminá yáalimá iwàlucacawa siduwíapi ituí yáapuí iricubáa, càita nacái máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios icùacaténáni, máinicáiná cáinináca càasuíri íicáca yàasuwa Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

<sup>25</sup> Wía yéewáidacaléca idécanáami wéemíacani, yá wáináidacawa manuísíwata wéemíacani, càmicáiná wáalíawa càinácaalí íimáaná. Yá wasutáca wéemíawani:

—Néeni, ¿cawinápinásica yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —wáimaca. <sup>26</sup> Néese Jesús iicáidaca walí, yá íimaca walí:

—Càmita yéewa wenàiwicanáí nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwásàaca nía —íimaca yái Jesúsca. <sup>27</sup> Néese Pedro íimaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha yéewacaténá péwáidacaléca wía. Néeni, ¿càinásica wadèniapiná chènuniré? —íimaca. <sup>28</sup> Néese Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayábani, áiba èriwa Dios iwàlisàidapiná macáita. Néese núa, asiali Dios néeséerica, núawinapináwa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa, nucùacaténá macáita. Píacué nacái nuéwáidacaléca, píawinapínacuécawa doce namanùbaca yàalubáisi ínata picùacaténacué doce namanùbaca Israel itaquénánámi yàawiría. <sup>29</sup> Numáidacué abénaméeyéi péená nàanápínáwa nacapèe íchawa nacàlidacaténá áibanáí irí nutàacái. Aibanáí péenacué nacái nàapínáwa néenánáí íchawa, càmicaalí nacái néenánáí ínanáí íchawa, càmicaalí nacái nàaniri íchawa, càmicaalí nacái náatúa íchawa, càmicaalí nacái néenibe béeyéi íchawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íchawa nacàlidacaténá nutàacái. Quéwa Dios yàapínacué pirí cien imanùbaca yàawiríapiná cayábéeri wawàsi. Pidèniapínacué nacái picáucawa cà míri imáalàawa. <sup>30</sup> Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanáí iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siùcade, càmita máini cachàini níawa áiba èriwa. Manùbéeyéi nacái wenàiwica áibanáí iiquéeyéica iyúwa cà míyéica máini cachàini siùcade, áiba èriwa yásí máini cachàiniwanáí cachàinica níawa áibanáí ícha —íimaca yái Jesúsca.

## 20

### *La parábola de los trabajadores*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Dios imànipiná nalí cayábéeri, cawinácaalí íbaidéeyéica irípiná. Péemiacué yái tàacáisi comparaciónca: Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa bànacalé íiwacali imàniná. Yái íiwacalica yàacawa mapisáisiwata icutácaténá wenàiwica íbaidéeyéipiná yàasu uva ibànacalená yèewiré. <sup>2</sup> Néese idécanáami itàanica abénaméeyéi wenàiwica yáapicha ipáyaidacaténá nía abé èri iwènicatái, yá ibànùaca nía náibaidáanápíná yàasu uva ibànacalená yèewiré. <sup>3</sup> Néese a las nueveta mapisáita, yàacawa àniwa, yá iicáca áibanáí ibàluèyécawa bàacháwáise nacùaca nàyaca néré íbaidacalési. <sup>4</sup> Yá íimaca nalí: ‘Píacué píbaidaca nacái nùasu uva ibànacalená yèewiré, yásí nupáyaidacué pía cayába càide iyúwa píbaidáaná’, íimaca nalí. Iná nàacawa náibaidaca irí. <sup>5</sup> Néese machacànicaalí èeri, yá bànacalé íiwacali yàacawa àniwa. Yá itàanica áibanáí yáapicha íbaidéeyéipiná irí. Yá nàacawa náibaidaca irí bànacalé yèewiré. Yá néese a las tresta táicalé, yá itàanica áibanáí yáapicha àniwa náibaidacaténá irí bànacalé yèewiré nacái. Yá nàacawa néré. <sup>6</sup> Néese a las cincota táicalé àniwa, yá yèepùa iicáca áibanáí icutéeyéica íbaidacalési. Yá íimaca nalí: ‘¿Cánacué píbàlùawa èriapinama cháí canéeyéi meedá íbaidéeri?’ íimaca nalí. <sup>7</sup> Náimaca irí: ‘Wàya cháí canácáiná imáidéeri wía wáibaidacaténá’, náimaca irí. Néese íimaca nalí: ‘Píacué nacáiwa píbaidaca nulí nubànacale yèewiré’, íimaca nalí. Yá nàaca náibaidaca.

<sup>8</sup> “Catácaalí nàwali, yái bànacalé íiwacali íimaca yàasu wenàiwica iríwa ipáyaidéerica wenàiwica: ‘Pimáida níara íbaidéeyéica, pipáyaidáaná níawa. Pipáyaida quéecha níái yàanèyéica náamiwáise macáita, néese pipáyaida níái yàanèyéicaté napíchalécawa, àta níara idàbáanèyéicaté yàanàaca’, íimaca yái íiwacalica. <sup>9</sup> Néese nàanàca néré níái idàbéeyéicaté íbaidaca



a las cincota táicalé, yá ipáyaidaca nía abé èeri iwènicatái. <sup>10</sup> Néese napáyaida nàacawa macáita àta nàanàacataléta néré níái idàbèyèicaté íbaidaca mapisáisiwata, yá nayúunáidaca ipáyaidapínaca nía manuí yáwanáita. Càita quéwa ipáyaidaca nía macáita abé èeri iwènicatáita. <sup>11</sup> Needácanáami yái plataca, yá nadàba nataánica báawéeri iyú bànacalé íiwacali ìwali. <sup>12</sup> Náimaca irí: ‘Níacata yàanèyèicaté a las cinco táicalé, nadéca náibaidaca abéeri hora meedá. Yá pipáyaidaca nía abédanamata wáapicha, wía yùuwichèyèicawa íbaidaca ùuléri yáapiré èeríapinama’, náimaca irí. <sup>13</sup> Yá bànacalé íiwacali itàanica àniwa yáapicha abéeri néená íbaidèyèicaté èeríapinama. Yá íimaca irí: ‘Pía, nùacawéerináca, càmita numàni piri báawéeri. Mapisáita bàwina nutàanicaté píapicha, yá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca nupáyaidacaténá pía abé èeri iwènicatái. <sup>14</sup> Peedá piasu platawa pàcaténáwa matuíbanáita. Nuwàwa nùaca irí yái yàanèericaté a las cincota táicalé càitade iyúwa nupáyaidáaná pía. <sup>15</sup> Nùalimá numànica nùasu yáapichawa càide iyúwa nuwàwáaná. Picá báawa piicáca núa ìwalíise yái numànínáca cayábéeri áibanái irí mawèníri iyú’, íimaca yái bànacalé íiwacalica.

<sup>16</sup> “Càita nacái, píacué idàbèyèicaté íbaidaca nulí quèechatécáwa, áibanái nacái íbaidèyèipiná nulí píamiwáise, numànipiná canánama irí cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná numànica nalí cayábéeri”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia por tercera vez su muerte*

<sup>17</sup> Jesús idéca idàbaca yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Iná itéca wía yéewáidacalécawa doce wamanùbaca méetàucuta áibanái íicha. Yá íimaca walí:

<sup>18</sup> —Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén iyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca namànica núawa, núa asiali Dios néeséerica, natécaténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nía nacái yéewáidèyèica wenàiwica templo irícu. Yá nachùullaca áibanái nanúanápiná núa. <sup>19</sup> Yá natépiná núa presoíri iyú càimíyèi judío yàatalé naicáanicaténá nuquíniná, yá nacapèedáidapiná núa, yá natàtàpiná núa cruz ìwali nuétácaténáwa. Quéwa máisiba èeri irícu, yá numichàapinácawa yéetácáisi íicha —íimaca walí yái Jesúsca.

### *Lo que pidió la madre de Santiago y Juan*

<sup>20</sup> Néeseté Zebedeo yéenibe yáatúa ùacawa Jesús yàatalé uénibe yáapichawa níái Santiago, Juan nacái. Yá ubàlùacawa ùululí ipùata iyúwa Jesús irí usutácaténá íicha wawàsi imànínápiná ulí cayábéeri. <sup>21</sup> Yá Jesús íimaca ulí:

—¿Càinásica piwàwa numànica piri? —íimaca yái Jesúsca. Néese úumaca irí:

—Pimàaca nuénibe pucháiba náawinacawa píapicha nacùacaténá píapicha macái wenàiwica áiba èeriwa picùacaalípiná macáita píiwitáise cachàiniíri iyúwa. Pimàaca náawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáulícuíse piri nacùacaténá píapicha macái èeri mìnánái —úumaca. <sup>22</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí níái Santiago, Juan nacái:

—Càmítacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná pimànica Dios imàacacaténácué piri yái pisutéericuécá nuícha, picùanápinácué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piúwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápináwa yéewacaténácué cachàiniyèica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Báisíta, Wáiwacali, wáaliméeri wamànica —náimaca. <sup>23</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Báisitacué piùwichàapinácawa càide iyúwa nùuwichàanápínáwa, quéwa Dios càmita ibatàa numàacapinácué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáulicúise nulí, picùacaténácué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Núaniri Dios imàacapiná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios ínáidéeyecatéwa náawinàanápínáwa núapicha wacùacaténá macái wenàiwica —ímaca yái Jesúsca.

<sup>24</sup> Wía, Jesús yéewáidacaléca diez wamanùbaca, wéemìacaté yái nasutáanáca Jesús ícha wawàsi, yá calúaca wía náapicha, níai pucháiba Zebedeo yéenibeca. <sup>25</sup> Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa wía. Yá ímaca walí:

—Píaliacuécawa càinácaalí iyú càimíyíi judío imànica icuèyéica yàasu cáli néeséeyéiwa; casímáica nacùaca wenàiwica cachàiníri iyú. Píaliacuéwa nacái casímáica náiwacanánái nachùuliaca macái wenàiwica. <sup>26</sup> Quéwa iwàwacutácué càmita píya càide iyúwa nàyáaná. Néese cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàinírira íwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita. <sup>27</sup> Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàinírira áibanái ícha, iwàwacutá íbaidacuéca pírí macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacali íríwa. <sup>28</sup> Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asíali Dios néeséerica, éwitacué Píiwacalicáanáta núa, càicáanáta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica írípíná, numàacacaténá nacái nucáuacawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yái yàanèeripínaca nàwali nabáyawaná ìwalísewa —ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús sana a dos ciegos*

<sup>29</sup> Néeseté wamusúacawa Jericó iyacàlená ícha, yá manùbéeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yáamíse. <sup>30</sup> Yá pucháiba matuíyíi nàyaca néeni, yáawinéeyéicawa àyapu idùlepi isutéeyéica plata náicha níai wenàiwicaca ichàbéeyéicawa néenibàa. Matuíyíi isutáca náicha plata yéewanápiná nawènìaca nayáapínáwa. Náalíacáináwa Jesús iináwaná ichàbáanáwa chábài, yá namáidaca Jesús írì:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca.

<sup>31</sup> Manùbéeyéi wenàiwica nacúisaca níai matuíyéica masàanáapíná nía, quéwa namáida quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú. Náimaca:

—¡Wáiwacali, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèricaté walí wacuèrinápiná, piicá wapualé! —náimaca. <sup>32</sup> Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá imáidaca níai matuíyéica. Néese isutáca yéemìawa nía:

—¿Càinásiacué piwàwa numànica pírí? —ímaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Náimaca írì:

—Wáiwacali, wawàwa pimàaca catuíca wía —náimaca. <sup>34</sup> Catúulécanáca Jesús iicáca nía, yá imàacaca icáapiwa natuí ìwali. Yáta matuíyéimi iicáidaca àniwa, yá nàacawa Jesús yáapicha.

## 21

### *Jesús entra en Jerusalén*

<sup>1</sup> Wàanàacaté mawiénita Jerusalén iyacàlená írì; quéechatécáwa wàanàaca Betfagé iyacàlená néré, iyéerica dúli ìwali ípidenéechúa Olivos, yái olivo

inàlìmanáca. Yá Jesús ibànùaca ipíchalépináwa pucháiba wéená wía yéewáidacaléca. <sup>2</sup> Ipíchawáise Jesús ibànùaca nía, yá íimaca nalí:

—Píacuéwa iriculé yá yácaléca iyéerica wapíchalé. Nérécué pianàpináca burro nadacuéchúwa néré, ibàluéchúawa uìri yáapichawa. Píwasàacué úa, pitécué nulí nía. <sup>3</sup> Aibacaalicué isutá yéemíawa píawa càinácaalicué pimàni, picàlidacué iríwani nuwàwacutáca níai burroca, núa Píiwacalícuéca, nubànùanápíná nacái wenàiwica natécaténá irí nía àniwa caquialéta — íimaca yái Jesúsca. <sup>4</sup> Càité Jesús imànica càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Dios íimacaté:

<sup>5</sup> “Picàlidacué nalíni níai iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu, áibaalí lípidenacatalé Sión: ‘Píicácué, Picuèriná yàanàaca pìatalécué, càmfiri cáimacái lícáca yáawawa, cáimíetacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéeriwa burro wàlisàí íinata, uìrica abéechúwa pìràí itéechúwa yàasusi’, càicué píimaca nalíwa”,

íimacaté yái Diosca. <sup>6</sup> Níai pucháiba yéewáidacaléca nàacawa, yá namànicaté càide iyúwa Jesús íimàanáté nalí. <sup>7</sup> Natéca úái burroca, uìri nacái. Yá waliadaca wàasu ruana nacáiriwa nawaalírìcubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani. Yá Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. <sup>8</sup> Manùbéeyéi wenàiwica iyaca néré wáapicha. Abénaméeyéi natéca nàasu ruana nacáiriwa náuquéeri nàwalísewa, yá naliadaca nía àyapulìcubàa Jesús ipíchalé, burro lípìnacaténá íinatabàa càide iyúwaté judío íiwitáise nàaná nacuèriná icàaluínínáwa. Aibanái nacái nawichùaca wísiri nacáiri ibáiná, yá naliadaca nía àyapulìcubàa Jesús ipíchalé, nàasáidacaténá casímáica naicácani. <sup>9</sup> Níai yèeyéicawa Jesús ipíchalé, níai nacái yèeyéicawa yáamiwáise namáidáidaca casímáicáiná nía. Náimaca:

—¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquèrinámica, Dios ibànùerica walí wacuèrinápiná! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, Dios ibànùerica walí, icùacaténá wía! ¡Wàaca pìrì cayábéeri, pía Dios chènuníiséerica! —náimaca.

<sup>10</sup> Jesús iwàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá macáita wenàiwica namusúacawa nacapèe íichawa naicácaténáni. Manùbéeyéi nasutáca néemíawa wenàiwica yèeyéicawa Jesús yáapicha. Yá náimaca:

—¿Cawínásica yái wenàiwicaca? —náimaca. <sup>11</sup> Néese níai wenàiwicaca yèeyéicawa Jesús yáapicha náimaca nalí:

—Yácata profeta Jesús, yái Nazaret iyacàlená néeséerica, yàanèrica Galilea yàasu cáli néese, itànírìca Dios inùmaliçuíse —náimaca.

### *Jesús purifica el templo*

<sup>12</sup> Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá imusúadaca wenàiwicanái templo ibàacháwalená iríçuíse, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená irìcu. Ítamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níai icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica níai iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. <sup>13</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca péemíaca tàacáisi profeta itànèricaté Dios inùmaliçuíse. Dios íimacaté yàasu templo iwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácaalupínáca nuícha’, íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayéedéeyéi icapèe iyú, yái temploca, piyèedùacáinácué plata wenàiwica íicha pichíwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>14</sup> Néese abénaméeyéi matuíyéi, áibanái nacái éeruíyéi yàabàli nàacawa Jesús yàatalé templo irìcu. Yá ichùnìaca nía. <sup>15</sup> Quéwa sacerdote

íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu báawaca naicáca Jesús imàníináca yái càmírìca wenàiwica idé imànica, cayábacáiná wenàiwicanái iicáca náicha Jesús. Néemlaca nacái sùmanái isàna imáidéeyéica casímáiri iyú templo irìcu; sùmanái íimaca Jesús iwali: “¡Wàacué irí cayábéeri, yái rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí Wacuèrinápiná!” náimaca níái sùmanáica. Iná calúaca sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yácáiná yái tàacáisi sùmanái icàlidéerica íimáanáca Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí. <sup>16</sup> Néese sacerdotenái íimaca Jesús irí:

—Picá pimàaca nacálidaca piwali yái tàacásica. Pichùulia masánáanápiná nía, ipíchaná áibanái nayúunáidaca Mesíasca pía —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Casímáica nuémllaca yái náimáanáca. Pidécuéca piléeca tàacáisi Dios yàasu profeta itànèericaté nuináwaná iwali, íiméerica sùmanái nacálidáanápinaté nuináwaná cayábéeri iyú. Profeta íimacaté:

‘Pía Wacuèriná Dios, pidéca pimàacaca púubanaméeyéi sùmanái, quìrasínái nacái nàaca pirí cayábéeri’,

cài íimacaté nùwali yái profetaca. ¿Cánacué càmita péemìa càinácaalí íimáaná yái Dios itàacái piléericuéca? —íimaca yái Jesúsca.

<sup>17</sup> Néeseté Jesús yàacawa náicha. Yá imusúacawa wáapicha Jerusalén iyacàlená íicha, wía yéewáidacaléca. Néese macáita wàacawa Betania iyacàlená néré, yá waimáca néré.

### *Jesús maldice la higuera sin fruto*

<sup>18</sup> Néeseté mapisáináami àniwa Jesús, wía nacái yéewáidacaléca, idècunitàacá wàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná àniwa, yá määpicani, yái Jesúsca. <sup>19</sup> Néese iicáca higuera yéetaná ibàluèricawa àyapu idùlepi. Yá Jesús yàacawa higuera yéetaná yàatalé icutátacaténá iyacaná. Quéwa canáca iyacaná, iicá íbáiná meedá. Néese Jesús íimaca àicu irí:

—¡Càmita quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yásáaidacaténá walí Dios yùuwichàidáanápinaté israelitanái. Yáta ichuìdacawa macáita yái higuera yéetanámica, yá yéetácawa. <sup>20</sup> Néese wía, Jesús yéewáidacalénái waicácáináni, yá wáináidacawa manuísíwata waicáidaca higuera yéetanámi irí. Yá wasutáca wéemíawa Jesús:

—¿Càiná yéewaná ichuìdacawa abéericúseta, chuìcani yái higeraca yéetanámica? —wáimaca. <sup>21</sup> Néese Jesús íimaca walí:

—Iwàwacutácué peebáidaca tàì íiméeri iyú Dios imàníinápinácué pirí càinácaalícué cayábéeri pisutéerica íicha imàníinápinácué pirí. Péemíacué cayába, píibàacaalícué piwàwawa Dios iwéré tàì íiméeri iyú, yásí píalimácué pimànica càide iyúwa númáaná higuera yéetanámi irí. Píalimápinácué nacái pimànica cachàiníwanái. Píimacaalícué yái dúli irí: ‘Pimichàawa, pícaláawa manuírí únì yáaculé’, càicaalícué píima, yásí yàacawa càide iyúwacué píimáaná irí, báisicaalícué peebáidaca Dios imàníinápinácué piríni. <sup>22</sup> Núumacué pirí nacái, macáita càinácaalí cayábéeri pisutéericuéca Dios íicha imàníinápinácué pirí, yá peebáidacaalícué tàì íiméeri iyú Dios imàníinápinácué piríni, yásí Dios imànicuéca piríwani —íimaca yái Jesúsca.

### *La autoridad de Jesús*

<sup>23</sup> Néeseté Jesús iwàlùacawa templo iriculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca néemíawani:

—¿Cawiná ibànùà píà pimusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùullia píà pimusúadáanápíná níá? —náimaca Jesús irí. <sup>24-25</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Núà nacái nuwàwa nusutácuéca nuémìawa píà: ¿Cawiná ichùulliaté Juan ibautizáanápíná wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanáisica? Pímacué nulí càirínácaalí náicha ichùulliericaté Juan ibautizáanápíná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí ichùullia núa numusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca. Néese nadàbaca natàanica nalíwàaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùullieriquéera Juan, yásí isutáca yéemìawa wíatá: ‘Néeni, ¿cánácué càmitaté peebáidani?’ càipíná íimaca walí. <sup>26</sup> Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùullieriquéera Juan, cáalucáiná wía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanicaté Dios inùmalicúise”, càí náimaca nalíwàaca. <sup>27</sup> Iná náimaca Jesús irí:

—Càmita wáalíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmitacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùullia núa numusúadáanápíná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de los dos hijos*

<sup>28</sup> Jesús isutáca yéemìawa judío íiwacanánái, sacerdote íiwacanánái nacái:

—¿Càinácué píináidacawa ìwali yái comparaciónca? Péemìacuéni. Abéeri asiali idèniacaté yéenibewa pucháiba aslanái. Yá íimaca abéeri néená irí, yái idàbáanéerica: ‘Nuìri, siùcade píà píibaidaca nùasu uva ibànacalená yèewiré’, íimaca yái nánirica. <sup>29</sup> Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Càmita nuwàwa nuíibaidaca’, íimaca. Néeseta quéwa iwènúadaca íiwitáisewa, yá yàaca íibaidaca néré. <sup>30</sup> Néese nániri yàacawa imáidacaténá ìiri áibawa. Yá ichùullia íibaidaca uva ibànacalená yèewiré. Néese ìiri íimaca yáaniri iríwa: ‘Yá, pápa. Yáca nùacawéera’, íimaca. Quéwa càmita yàawa néré —íimaca yái Jesúsca. <sup>31</sup> Néese Jesús isutáca yéemìawa judío íiwacanánái, níá nacái sacerdote íiwacanánái. Yá íimaca nalí:

—¿Càiríná náicha níái asiali yéenibe pucháiba imànica càide iyúwa yáaniri iwàwáaná? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Yái idàbáanéerica —náimaca. Néese, Jesús yèepùà íimaca nalí:

—Péemìacué cayába yái nutàacáica. Báisita áibanái yeedéeyéicaté plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, níá nacái inanái iiméeyéicaté aslanái yáapicha plata ìwalínápiná, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, yá idéca Dios yàasu wenàiwicaca níá, Dios icùacaténá níá. Quéwa, píatacué càmita Dios yàasunáica. <sup>32</sup> Yácáiná Juan el Bautistami yàanàcaté yéewáidacaténácué píà píyáanápínácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càmitacué quéwa peebáida ìrini. Néese áibanái yeedéeyéicaté plata yéenanái íichawa romanonái yàasu gobierno irípiná, níá nacái inanái iiméeyéicaté aslanái yáapicha plata ìwalínápiná, níata yeebáidacaté Juan el Bautista itàacáimi. Yáté nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. Quéwa píacué, éwita piicácanítacué neebáidaca, néese càmitacué quéwa piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténá càide iyúwaté Juan el Bautistami icàlidáaná Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de los labradores malos*

<sup>33</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación iyú. Íimaca nalí: “Péemìacué comparación: Abéeri asiali idèniacaté ibànacale yàalunáwa uva

yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Ichùnìaca nacái utàwi nacáichúa uva iyacaná yàalupiná, napisùacatalépiná uva ituní. Néese imànica chènuníri capli naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacalená yàalu. Yá imàacaca áibanái icuèyéipiná irí yái yàasu uva ibànacalená yàalunáca, quéwa iwàwacutácaté nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéénápiná, yàasu èerita needácatáipináté iyacaná. Idécánáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá néese yàacawa náicha áibalépiná. <sup>34</sup> Uva yàasu èeri yàanàcaté needácaténá iyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa néré nacutácaténá icuèyéi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva iyacaná yéénápiná. <sup>35</sup> Quéwa níái icuèyéica bànacalé náibàaca nía; nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúaca áibanái, néese nanúaca abénaméeyéi wenàiwica íba iyú. <sup>36</sup> Yá bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicanáíwa áibanái, manùba yáwanái idàbáanéeri yàawírí íicha. Quéwa càita nacái níái icuèyéica bànacalé namànica nalí báawéeri mamáalàacata.

<sup>37</sup> “Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé iriwa, íináidacáináwa iriwa yái bànacalé íiwacalica: ‘Báisíta nàaca nuíri íimétacanáwa’, íimaca íináidacawa iriwa. <sup>38</sup> Quéwa níái icuèyéica bànacalé naicáca ìiri yàacawa napualé, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yáara bànacalé íiwacalica yéetácaalípináwa, yá yàaca bànacalé ìiri iriwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata bànacalé íiwacanánái’, náimaca. <sup>39</sup> Càita náibàacani, yá nawatàidacani bànacalé yèewíise, yá nanúacani.

<sup>40</sup> “Siúcade píimacué nulí: Yái uva ibànacalená íiwacalica, yàanàcaalípiná nàatalé, ¿càinásica imànipiná nalí, níái icuèyéicaté bànacalé?” íimaca yái Jesúsca. <sup>41</sup> Néese níái wenàiwica iyéeyéica templo iricu náimaca Jesús irí:

—Inúapiná níái báawéeyéica, càmita nacái catúulécaná iicáca nía. Néese imàacapiná áibanái cayábéeyéi íiwitáise icuèyéipiná irí yái uva ibànacalenáca, ibànueyéipiná irí yàasu uva iyacaná yéénápiná needácaalí bànacalé iyacaná —náimaca. <sup>42</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisíta. Pidécuéca piléeca nacái comparación Dios yàasu profeta itànèericaté Dios inùmallicúse. ¿Cánacué càmita peebáida itàacái? Itànàcaté tàacáisi íiméerica Dios ibànùanápínáté nacuèrinápíná, níái israelitaca, quéwa báawáanápínáté naicácani. Càité profeta íimaca:

‘Níái imàniyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca imàacaca máiníri iwàwacutáacawa capli irípináni yái íba náuquéricaté. Càita Dios idéca imànica, íná wàaca Dios irí cayábéeri’,

càité profeta íimaca nùwali, núa càiride iyúwa íba, núa israelita icuèrinápínáca. <sup>43</sup> Iná núumacué pírí, càicuéca píade iyúwa báawéeyéi icuèyéica bànacalé. Càmitacué picúa cayába israelitanái càide iyúwa Dios iwàwáaná, càmitacué nacái péewáida nía, íná càmita namàni cayábéeri. Siúcáise de Dios càmita quirínama íbatàacué picúaca yàasu wenàiwica, níái israelitaca. Yá Dios imàacapiná áibanái íbaidaca irípiná, yéewáidéeyéipiná nía cayába, namànicaténá cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>44</sup> Iyaca nacái áiba comparación íba íwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèeyéicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàacaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —íimaca yái Jesúsca, náalíacaténáwa Dios yáuwichàidáanápíná manušíwata cawinácaalí càmiyéica yeebáida Jesús itàacái.

<sup>45</sup> Níái sacerdote íiwacanánaica, fariseonái nacái, idécanáami néemiaca comparación Jesús icàlidéerica, yá náalíacawa icàlidacaténí nàwali yái tàacáisica. <sup>46</sup> Ináté nawàwaca náibàacani náucacaténáni presoíyéi ibànaliculé. Quéwa cáaluca nía manùbéeyéi wenàiwicanái íicha, níacáiná manùbéeyéi wenàiwica neebáidaca Jesús itàanica Dios inùmalicuise. Iná càmita nadé náibàaca Jesús.

## 22

### *La parábola de la fiesta de bodas*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: <sup>2</sup> “Péemiacué comparación: Yái Dios icuánáca wenàiwica càicanide iyúwa abéeri nacuèriná imàníná iwàwéerica imànica manuírí fiesta ìiri irípináwa, yàasu casamientopináwa, ìiri yeedácáiná iríwa yàacawéetúapínáwa. <sup>3</sup> Yá nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa nàaca namáidacaténá wenàiwica nacuèriná icàlidéeyéicaté iríni quéecha. Quéwa càmita nawàwa nàwacáidáyacacawa néré. <sup>4</sup> Néese nacuèriná ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áibanái. Ipíchawáise nàacawa, yá íimaca nalí: ‘Píacué picàlidaca nalíni, níara numáidéeyéica, nudéca nuchùniaca yái nayáapínáca. Nùasu wenàiwica nadéca nanúaca nupíra pacá walíibèeyéi, áiba nacái nupíra walíibèeyéi. Macáicata idécawa canánama yái nayáapínáca. Pisutácué nàanápínáwa aléi fiesta casamiento nérépiná’, íimaca yái nacuèrináca. <sup>5</sup> Néese nacuèriná yàasu wenàiwica namáidaca nía àniwa quéwa caná iwèni wenàiwicanái iicáca nacuèriná itàacáíwa. Abéeri néená yàaca iicáca ibànacalewa. Aiba yàacawa yàcalé néré iwéndacaténá yàasuwa. <sup>6</sup> Yá áibanái náibàaca nacuèriná yàasu wenàiwicawa. Yá nacuísaca nía, namànica nalí báawéeri, àta nanúacataléta nía nacái. <sup>7</sup> Yá néese máini calúacani yái nacuèrináca. Yá ibànùaca néré yàasu úwináíwa, yá úwinái nanúaca níái inuéyéicaté meedá nacuèriná yàasu wenàiwicawa, yá úwinái yeemáca nàyacàlemi. <sup>8</sup> Néese àniwa nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Macáicata idéca ichùnìlacanáca canánama fiesta casamientopiná quéwa níara numáidéeyéicaté quéechatécáwa, canáca yéewaná nàanàaca, càmicáinaté neebá numáidáaná nía. <sup>9</sup> Iná píacué picutáca mamáalàacata wenàiwicanái bamuchúamibàa yàcalé, àyapulicubàa nacái pimáidacaténacué nía macáita pianèeyéica’, íimaca yái nacuèrináca. <sup>10</sup> Néese níái yàasu wenàiwicanái nàacawa bamuchúamibàa yàcalé àyapulicubàa, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica nàanèeyéica néenibàa, cayábanaméeyéi, báawanaméeyéita nacái. Iná yéewa idéca capli ipuníacawa madécaná wenàiwica iyú, yái manuírí capli imàdáná casamiento yàaluca.

<sup>11</sup> “Néeseta quéwa yái nacuèriná iwàlùacawa néré itàidacaténá wenàiwicanái yàanèeyéica néré nayáacaténá nayáacaléwa, yá iicáca abéeri asiali nèewi ibàlesíami yáapichawa meedá. Càmítaté iwali ibàlewa wàlisáíwa, yái bàlesi cayábéerica nacuèriná iwacuèricaté macái wenàiwica irí, fiesta casamiento ibàlenápiná. <sup>12</sup> Yá nacuèriná íimaca irí: ‘¿Néeni? ¿Cánásica yéewaná piwàlùacawa aléi, éwita càmicáaníta pìwali pibàlewa fiesta casamiento ibàlenápiná, yái bàlesica nuèrica nalí?’ íimaca yái nacuèrináca. Yá masànacani icalùniwa nacuèriná íicha, yái asialica. <sup>13</sup> Néese nacuèriná íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa, níái iwacuèyéica yàacàsi wenàiwicanái irí: ‘Caquialéta, pidacuacué yái asialica icáapi nacái, yàabàli nacái. Yá piúcacué wáichani aléera catéeri iriculé. Wenàiwicanái náicháanípiná manuísíwata néré, yá naamíapíná nayéíwa nàuwichàacái iyúwa’, íimaca yái nacuèrináca.

14 Dios imáidacáiná manùbéeyéi wenàiwica, quéwa càmita yeedá macáita yàasu wenàiwicapináwa nía”, íimaca yái Jesúsca.

### *El asunto de los impuestos*

15 Néesetécáwa, abénaméeyéi fariseo nàwacáidáyacacawa natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa náalimáidáanápíná naicáwa Jesús icàlidacaténá áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu gobiernonái irí. 16 Iná nabànùaca abénaméeyéi néenáwa Jesús yàatalé náapicha nacái áibanái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Yá náimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáaliacawa pitàanica báisíiri iyú, péewáidaca nacái wenàiwica báisíiri iyú nàyacaténá machacàníiri iyú càide iyúwa Dios ichùullaná nàyaca. Wáaliacawa nacái piicáca macái wenàiwica abédanamata, iná càmita pibatàa áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri íicha. 17 Iná picàlida walíni cainácaalí pínáidacawa: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? — náimaca. 18 Quéwa Jesús yáaliaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Yá íimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica íiwitáise, ¿cánacué píalimáida piicáwa núa picháawàcaténá nuináwaná ìwali nutàacái ìwalíse? 19 Néeni, píasáidacué nuicá moneda càichúaca nachùullacuéca pipáyaidaca iyú nía —íimaca yái Jesúsca. Yá natéca irí denario, yái cawèníiri monedaca abé èeri iwènicatáica. 20 Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa moneda ìwali? ¿Cawiná nacái íipidená ichanàawa ìwali? —íimaca yái Jesúsca. 21 Yá náimaca irí:

—Emperador íipidenáquéi ichanàawa ìwali, yéenáiwaná nacái ichanàawa ìwali, yáara romano íiwacalíná, icuèrica macái èeri mìnánái —náimaca. Iná Jesús íimaca nalí:

—Pipáyaidacué píichawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùullanácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica — íimaca yái Jesúsca. 22 Yá náináidacawa manuísíwata néemíaca Jesús íimáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese namáacacani, yá nàacawa íicha.

### *La pregunta sobre la resurrección*

23 Néese yáté èerica àniwa abénaméeyéi saduceo nàacawa Jesús yàatalé. Níái saduceo náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái iicáanica Jesús iquíniná, iná nasutáca néemíawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

24 —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi íiméerica Dios ichùullanácué wía judíoca wamànínápiná cà: Asíali yéetácaalíwa méenibeta, yási iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri íinumiwa yàacawéetúapínáwa yéewacaténá idènlaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipíná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipíná yéetéerimiwa yàasu cáli. 25 Úwé, áibaalíté nàyaca wèewi siete namanùbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa íinupínáwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. Méenibecáináni, iná iméeréeri yeedáca úái íbèeri íinumericawa. 26 Càita nacái iméeréerimi yéetácawa uícha méenibeta. Néese iméeréeri yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái sietéeyéicaté imanùbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha



macáita méenibeta. <sup>27</sup> Néese únama yéetácawa náami nacái. <sup>28</sup> Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa idé icáucàacawa áibaalípinátá, càide iyúwa áibanái ínáidáanáwa, néese ¿càinápinásica uníri náicha níara sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawatá macáicáinátá náinuca úa —náimaca, naicánica Jesús iquíniná. <sup>29</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíiri tàacáisi ícha càmicáinacué píaliawa càinácaalí ímáaná Dios itàacái profetanái itànèricaté Dios inùmaliçuise. Càmitacué nacái píaliawa Dios íiwitáise cachàiníri ìwali imichàidáanápiná wenàiwica yéetácáisi ícha. <sup>30</sup> Aiba èeriwa yéetéeyéimiwa nacáucàapínacawa, quéwa càmita nacásàapínáwa, níái asíanáica, inanái nacái, nàypapínacáiná càide iyúwa chènuníiseeyéi ángel iyáaná càmiyéica icásàawa. <sup>31</sup> Aiba wawàsi nacái, piyúunáidacuéca càmita Dios icáucàidapíná wenàiwica áiba èeriwa, quéwa pidécuéca píléeca cuyàluta profeta Moisés itànèricaté Dios inùmaliçuise, íná ¿cánacué càmita péemia càinácaalí ímáaná? <sup>32</sup> Dios ímacaté: ‘Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càité ímaca yái Diosca. ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimiwa ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica! Íná iwàwacutácué píaliacawa cáuca nía Dios yáapicha siúcade, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácanítatéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés iyaca. Íná yéewa wáaliacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —ímaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Néese wenàiwicanái nadécanáami néemíacani, yá náináidacawa manuísíwata néemíaca Jesús yéewáidáaná nía.

### *El mandamiento más importante*

<sup>34</sup> Néeseté fariseonái idécanáami néemíaca Jesús iináwaná imawèniadacaté saduceonái yàasu tàacáisi, yá fariseonái nàwacáidáyacacawa. <sup>35</sup> Néese abéeri fariseo yéewáidéeri wenàiwica templo írìcu, ínáidacawa yáalimáidáanápiná iicáwa Jesús icàlidáanápiná áiba wawàsi báawéeri nacháawàcaténá iináwaná ìwali ìwalíise. Yá ímaca Jesús írí:

<sup>36</sup> —Pía yéewáidéerica wenàiwica, nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùlièrica wamànínápináca. ¿Càiríná wawàsi máiníri cachàinica náicha canánama wamànínápiná? —ímaca. <sup>37-38</sup> Néese Jesús ímaca írí:

—Yái Dios ichùullanáca máiníríca cachàinica náicha canánama wamànínápiná càì ímaca: ‘Cáininá piicáca Picuèriná Dios macái piwàwalíçuisewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái píiwitáise iyú nacáíwa’, càì ímaca. <sup>39</sup> Iyaca walí áiba inacáiri nacái, yái pucháibáanáca. Yá ímaca: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa’, càì ímaca yái Diosca. <sup>40</sup> Canáca áiba tàacáisi cachàiníri náicha níái pucháiba ichùulícanásica. Macáita tàacáisi profeta Moisés itànèricaté Dios inùmaliçuise, profetanái nacái icàlidéericaté Dios inùmaliçuise, macáita yái tàacásica yéewáidaca wía cáinináanápiná waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái —ímaca yái Jesúsca.

### *¿De quién descende el Mesías?*

<sup>41</sup> Néese idécunitàacá fariseonái iyaca Jesús ípunita, yá Jesús isutáca yéemíawa nía. <sup>42</sup> Ímaca nalí:

—¿Càinácué píináidacawa Mesías ìwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànùèripínácuéca pírí, píacué israelítaca? ¿Cawiná itaquèrinámini? — ímaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús írí:

—Rey David itaquérinámicani, yái Mesíasca —náimaca. <sup>43</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisita rey David itaquérinámicani yái Mesíasca. Quéwa rey Davidcaté íimaca áiba wawàsi nacái Mesías ìwali, yái israelita icuérinápínaca. David icàlidacaté Espíritu Santo inùmalicúseni, yá David íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’. Càité David íimaca:

<sup>44</sup> ‘Nucuèriná Dios íimacaté Nuíwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita, idècunitàacá numawèniadaca pícha macái piùwidenáíwa, íimaca yái Diosca’,

càité íimaca yái Davidca. <sup>45</sup> Yái rey Davidca íimacaté Mesías ìwali ‘Nuíwacali’, iná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David iiwacali nacáicani —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí ìwaliwa, yái Mesíasca.

<sup>46</sup> Canácata néená yáaliéri áiba tàacáisi náaliméerica namawèniadaca iyú Jesús, ibatáa abéeri tàacáisi piná, càmita náalíawa, canásíwata. Iná cáaluca nasutáca néemiawa Jesús àniwa, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

## 23

### *Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, áibanái nacái wenàiwicanái iyéeyéica néeni. <sup>2</sup> Yá íimaca walí: “Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái fariseoca nacàlidacuéca pírí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté bàaluité Dios inùmalicúise. Néewáidacuéca pía píalíacaténácuéwa càinácaalí íimáaná yái Dios itàacáica. <sup>3</sup> Iná néewáidacaalícué pía Dios itàacái iyú, néese peebáidacué yái nacàlidáanáca, pimànicué nacái macáita càide iyúwa nacàlidáaná Dios itàacái irícuíse. Quéwacué picá pimàni càide iyúwa namàníná, nacàlidacáinacué pírí cayábéeri wawàsi, quéwa namànica áiba wawàsi méetàuculéeri, báawéeri meedá. <sup>4</sup> Nadèniaca nàasu tàacáisi nacáíwa, méetàuculéeri Dios itàacái íicha. Iná nachùullaca wenàiwicanái namànica wawàsi máiníri càulenáca náicha, náimacáiná Dios iwàwacasa wenàiwicanái imànicani. Quéwa càmita wenàiwica yáalimá iideniacani, néese níái yéewáidéeyéica wenàiwica càmita nawàwa nayúudáca nía, càmita nacái namàni càide iyúwa nachùullaná áibanái imànica. <sup>5</sup> Macáita yái namànírica, yá namànicani wenàiwicanái iicápiná meedá, yéewacaténá wenàiwica nàaca náimiétacaná meedá. Nawàwacué piyúunáidaca cáinináca naicáca Dios itàacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Iná nadacùaca nàwaliwa Dios itàacái yéená napùdàlicuwa, nàanàa ìwali nacáíwa, càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, wía israelitaca, quéwa nadacùacani cáucuíri iwaalíbapi iyú yéewacaténácué piicácani ráunamáita, iná piyúunáidacuéca cáinináca naicáca Dios itàacái, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Cáalaca namànica nàasu chílánásiwa nasucuéri nabàle ipùata ìwaliwa yéewacaténácué piyúunáidaca nàaca Dios icàaluíniná macái nawàwalícuésewa. <sup>6</sup> Nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi íinata cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa macái wenàiwicanái yàacuésemi nayáacaalí nayáacaléwa náapicha, namànicaalí culto nacái judíonái yéewáidacàalu irícu, yéewacaténá áibanái naicáca nía iyúwa máiníyéica cacháinica. <sup>7</sup> Nawàwa macái wenàiwica natáidaca nía cáimiétaquéri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi naicácaténá nía. Máiní fariseonái

iwàwacué pitàidaca nía càì: Píamisícawa yéewáidéerica wía”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>8</sup> Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Quéwa piacué nuéwáidacaléca, picácué piwàwa áibanái ímáaná píri ‘pía, yéewáidéerica wía’, nuwàwacáinacué macáita piicáyacacawa càide iyúwa abémisana. Núacata yái abéericata yéewáidéericuécá pía. <sup>9</sup> Picácué píima áiba irí ‘Pía, Wáaniri, icuèrica wía’ cháì èeri irìcu pidèniacáinacué abéerita Píaniriwa Dios iyéerica chènuniré. <sup>10</sup> Picácué piwàwa áibanái íimaca píri ‘pía, Wáiwacali, yéewáidéerica wía’, abéericáináta núa Cristo Píiwacallicué. <sup>11</sup> Cawinácaallicué péená iwàwéerica Dios iicácani iyúwa cachàiníríca áibanái íicha, iwàwacutácué íbaidaca píri macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íbaidáaná íiwacali íríwa. <sup>12</sup> Níacáiná macáita cachàiníyíca iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná báica nía, càmiyíca nacái cachàini. Néese cawinácaalí càmiyíca cachàini iicáca yáawawa, níacata Dios imàaquéeyéipiná cachàinica nía”, íimaca walí yái Jesúsca.

<sup>13</sup> Néese Jesús yàalàaca fariseonái cachàiníri iyú, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Íimaca nalí: “¡Píacué fariseoca, piacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, piacué pucháibéeyéica íiwitáise meedá! Péemlacué comparación: Càicuécá piade iyúwa wenàiwica íbàlièyíca capíi ìnùma, néese càmita nawàlùawa capíi írìculé, càmita nacái namàaca áibanái iwàlùacawa. Càitacué pía, éwitacué píalíacáanítawa càinácaalí Dios itàacái ímáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidáanápináni, càmita nacái pimàaca áibanái yeebáidacani, ipíchaná Dios yàasu wenàiwicaca nía. <sup>14</sup> ¡Píacué fariseoca, piacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, piacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piyéedùacáinacué náicha nacapèemi, nàasumi nacái, níái catúulécaneeyéi ínanáica ìnrìmi yéetéeyéimicawa íicha. Néese, pisutácuéca Dios déecuírí iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidacuéca cayábaca píiwitáise. Dios yùuwichàidapínacué píawa cachàiníri iyú náicha áibanái cabáyawanéeyéica.

<sup>15</sup> “¡Píacué fariseoca, piacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapínacué píawa, piacué pucháibéeyéica íiwitáise!, piacáinacuéwa áiba calí néré manuírí ùni abeemàalé piwènúadacaténacué abéeri wenàiwica íiwitáise yeebáidacaténá càide iyúwa péewáidáaná nía. Néese pidécánamicué piwènúadaca íiwitáise píasu tàacáisi iyúwa, yásí péewáidacuéca imànica íbáyawanáwa pucháiba yàawiríricatái yáwanái íicha yái báawéerica pimàníricuécá, piacué yèeyéipináwa infierno irìculé, yái quichái càmiríca ichacàwa càiripinéerita ìyaca.

<sup>16</sup> “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa! Càicuécá piade iyúwa matuíyí itéeyéica áiba wenàiwica, píimacáinacué píwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali. ¡Cáanáica péewáidacuéca wenàiwica chìwái iyú nachìwáidacaténá áibanái! Píacué fariseoca, pidécuéca càì píimaca nalí: ‘Píimacaalí báisí báisísíwatasa templo ípidená ìwali pimàníinápiná áiba wawàsi, néese càmiccaalí piwàwa pimànicani machacàniri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá pimànicani, càmicáiná máini cachàiníríca yái templo ípidenáca; quéwa picàlidacaalíni templo yàasu oro ípidená ìwali, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinicáiná cachàiníríca oro templo íicha’, càì péewáidacuéca wenàiwica

pichìwa iyúwa nachìwáidáanápíná áibanái. <sup>17</sup> ¡Píacué fariseoca, càmiyéica yáalíawa, matuíyéi nacái íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachànica templo oro ícha? Bàaluitécáiná Dios ichùullaca wàawirináimi namànínapínaté irípiná yái templo, íná yéwa cachànica templo imànica oro. Íná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. <sup>18</sup> Càita nacái, píacué fariseoca, pidéuécá càì píimaca altar ìwali: ‘Píimacaalí báisí báisísíwata altar ípidená ìwali pimànínapíná áiba wawàsi, néese càmicaalí piwàwa pimànicani machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná, néese càmita iwàwacutá càì pimànicani, càmicáiná máiní cachàiníríca altar ípidená; quéwa picàlidacaalíni ofrenda ípidená ìwali, yái pírái nanuéríca iyúwa sacrificio nàacaténá Dios icàaluíná, yásí iwàwacutá pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca pía, máinicáiná cachànica ofrenda altar ícha’, càì péewáidacuéca wenàiwica pichìwa iyúwa nachìwáidáanápíná áibanái, píacué fariseoca. <sup>19</sup> ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! ¿Càmitasicué píalíawa cachànica altar ofrenda ícha? Bàaluitécáiná Dios ichùullaca wàawirináimi namànínapínaté irípiná yái altarca, íná yéwa cachànica altar imànica ofrenda. Íná iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwaté píimáaná, ipíchanácué Dios yùuwichàidaca pía. <sup>20</sup> Píacué fariseoca. Càmitacué péewáida wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Núumacué píri cawinácaalí íiméerica ‘báisí báisísíwata altar ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca náipidená ìwali cawinácaalí ofrenda iyéerica altar íinata. Íná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái irí. <sup>21</sup> Yá nacái cawinácaalí íiméerica ‘báisí báisísíwata templo ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca Dios ípidená ìwali, Dios imàacacáiná íiwitáise iyamáanápínáwa templo írícu. Íná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái irí. <sup>22</sup> Yá nacái cawinácaalí íiméerica ‘báisí báisísíwata capíraléeri cáli ípidená ìwali’, yá idéca nacái càì íimaca Dios yáalubái ípidená ìwali iyéerica chènuniré, idéca nacái càì íimaca Dios ípidená ìwali, Dios iyacáiná chènuniré. Íná iwàwacutá yái wenàiwicaca imànica macáita càide iyúwa íimáanáaté áibanái irí. Canáta yéewaná ichìwáidaca áibanái càide iyúwacué péewáidáaná nía pichìwa iyúwa, píacué fariseoca.

<sup>23</sup> “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írícu, Dios yùuwichàidapínácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios írí, abéerinama néená níái díeyéica imanùbaca píbànacaleca púubéeyéica, níái menta, anís nacái, comino nacái, càide iyúwaté Dios ichùullanácué pimàacaca írí bànacalé ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. Quéwa, càmitacué picàwa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái píicá áibanái ipualé, càmitacué nacái píaca Dios icàaluíná. Iwàwacutácué càì pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca píasu cawèníriwa ofrenda iyú Dios írípiná. <sup>24</sup> ¡Càicuéca píade iyúwa matuíyéi itéeyéica áiba wenàiwica, píacué fariseoca, píimacáinácué píwaliwa píalimáanása péewáidaca wenàiwica Dios ìwali, quéwa càmitacué báisí píalíacawa Dios ìwali! Péemíacué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica ichàbáidéerica írírapínáwa úni wáluma yéewibàa imàacacaténáwa néeni awàsa, ipíchaná íríaca íríwa casaquèeri única, néese ráunamáita meedá iwetúaca manúiri camello casaquèeri. Càitacué pía, pimànicáinácué cáalíacáiri iyú púubéeri wawàsica iyúwa píawirináimi íiwitáise íimáaná, quéwa matúibanáiri iyú meedá píimáichacuéca Dios itàacái máiníríca iwàwacutáca weebáidaca.

<sup>25</sup> “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo

irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pimànicuéca madécaná wawàsi cáaliacáiri iyú càide iyúwaté plawirináimi yéewáidáaná, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca píiwitáise. Péemlàcué comparaciòn: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quirápieli nacái wáibéeyéica ínatabàawa. Quéwa máinicué báawaca píiwitáise piwàwalicu càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedacáinácué piríwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuéca.  
<sup>26</sup> ¡Píacué fariseo matuíyéica íiwitáise! Iwàwacutácué masacàaca pimànica píiwitáisewa piwàwalicúsewa quéechacáwa. Masacàacaalícué pimànica píiwitáisewa, yásí masacàaca Dios iicápiná macáita yái pimàníricuéca.

<sup>27</sup> “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Péemlàcué comparaciòn: Càicuéca píade iyúwa càlicullimi nabadéerica ínatabàa cayábawa cabalèeri iyú. Cayábéeyéi iicácanáwa ínatabàawa càlicullimica, quéwa ipuníacawa yéetánimi yáapi iyú, macái íiwitáaná casaquèeri iyú nacái. <sup>28</sup> Càitacué pía nacái píacué fariseoca: Macái wenàiwica nayúunáida cayábacuéca píiwitáise, quéwa máinicué píiwitáise pucháibéeri idéca ipuníadacuéca piwàwa báawéeri iyú.

<sup>29</sup> “¡Píacué fariseoca, píacué nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Pidécuéca pimànica cayábanaméeyéi capli profetanáimi yàasu càlicullimi iwicáulé piwàwalicáinásacué níai Dios yàasu profetamica, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmàlicúse. Pidécuéca pichùniaca cayábéeri iyú nacái nàasu càlicullimica áibanái cayábéeyéimica íiwitáise. <sup>30</sup> Néese pidécuéca càì píimaca: ‘Wàyacaalíté bàaluité wàawirináimi yàasu èerimité, yá càmitaté wayúudàa nanúaca Dios yàasu profetanáimicatá’, càicué pidéca píimaca. <sup>31</sup> Iná pidécuéca picàlidaca piináwanáwa píaliacawa piawirináimicuéca nía, níara inuéyéicaté Dios yàasu profetanáimica. <sup>32</sup> ¡Siùca nacáide mesúnamáita pimáalàidapinácué pimànica yái báawéerica piawirináimi idàbéericaté ímànica!

<sup>33</sup> “¡Píacué àapi nacáiyéica íiwitáise! ¡Píacué caculáléeyéica íiwitáise! ¡Càmitacué píalimá pichúuliacawa lícha yái yùuwichàacáisi ìyéerica infierno irìcu! <sup>34</sup> Iná nubànùapinácué píataléwa nùasu wenàiwicawa icàlidéeyéipiná tàacáisi nunùmàlicúse, nùasunái profetanái, nùasunái cáaliacáiyéi nacái, nùasunái yéewáidéeyéi wenàiwica nacái. Quéwa, núaliacawa pinúapinácuéca abénaméeyéi néená, pitàtàapinácué abénaméeyéi néená cruz iwali, picapèedáidapinácué abénaméeyéi nacái judíonái yéewáidacàalu irìcu, pipiadáidapinácué nía yàcalé lícha áiba yàcalé nérépiná. <sup>35</sup> Iná Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca, nàwalíse macáita cayábéeyéimica íiwitáise piawirináimicué inuéyéicaté, nanúacatáiseté Abel, yái cayábéerimica íiwitáise, àta nanúacatalétaté nacái Dios yàasu profeta Zacarías, yái Berequías ìrimicaté, piawirináimicué inuéricaté templo ibàacháwalená irìcubàa, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. <sup>36</sup> Péemlàcué cayábani, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca ìyéeyéica siùcade ìwalíse macáita yái báawéerica pimàníricuéca nalí, níai nùasu wenàiwicaca”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús llora por Jerusalén*

<sup>37</sup> Néese Jesús íimaca: “¡Píacué Jerusalén ìyacàlená mìnánica, píacué inuéyéica Dios yàasu profetanái, pinúacuéca áibanái nacái íba iyú, níai wenàiwica Dios ibànùeyéica icàlidaca pirícué tàacáisi inùmàlicúse! ¡Manùba

yàawíríá nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí ucùaca uénibewa ubáiná yáapiréwa! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía. <sup>38</sup> Iná péemiacué cayába, máiséeyéipiná picapèemicuéca, idécanáami piùwidenáí imànicuéca ùwicáí píipunita. <sup>39</sup> Yá núumacué nacáí pirí, siùcáise de càmitacué piicá núa quirínama àta pímacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yáí yàanèrica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànùèrica walí!’ càipinácué píimaca nùwali”, íimaca yáí Jesúsca.

## 24

### *Jesús anuncia que el templo será destruido*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yàacawa templo ícha. Idècunitàacá yàacawa, wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha mawiénita irí. Yá wadàbaca watàaníca irí templo ìwali, nàwali nacáí cayábanaméeyéí capíica iyéeyéica templo itéese.

<sup>2</sup> Quéwa Jesús íimaca walí:

—Péemiacué cayába yáí núuméeyéicuéca pirí ìwali, níái capíica. Báisíta áiba èeriwa canácata capíi yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba íinata. Macáita níái temploca itéeséeyéica namáalàapináta nacáíwa —íimaca yáí Jesúsca.

### *Señales antes del fin*

<sup>3</sup> Néese Jesús yàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yáí olivo inàlimanáca. Yá Jesús yáawinacawa néré. Néese wía yéewáidacaléca wàacawa yàatalé watàanicaténá yáapicha méetàucuta áibanáí ícha. Yá wáimaca irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí chátatínacaalí ichàbapináwa yáí picàlidéerica walí templo ìwali. ¿Càinásica iyú wadépiná wáalíacawa mawiénica péenáíwaná pìanàanápíná àniwa, èeri nacáí imáalàanápínacawa? —wáimaca. <sup>4</sup> Néese Jesús íimaca walí: “Piicácué píichawa cayába ipíchaná áibanáí ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapínacawa. <sup>5</sup> Manùbacáiná wenàiwica nàanàpíná icàlidéeyéipiná ichìwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yáí Mesíasca ípidenéerica Jesucristo, israelita icuèrinápínáca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapíná manùba wenàiwica. <sup>6</sup> Nacàlidapínácué pirí madécaná ùwicáí iináwaná ìwali, áibanáí imàínínása úwi mawiénita, déecubàata nacáí. Quéwacué, picácué cáalu píawa iwàwacutácáiná càí namànica, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yáí èeriquéí. <sup>7</sup> Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéí ipéliapíná áiba cáli néeséeyéí ípunitawa, áibanáí gobierno namànipínáca ùwicáí áibanáí gobierno ípunitawa. Yá manùbéeyéí wenàiwica néetápínacawa máapicáí iyú, cáli nacáí icusúapínacawa madécaná cáliwa. <sup>8</sup> Quéwa macáita yáí yùuwichàacáísica, yátanica idàbàanéerica yùuwichàacáísica meedá, càide iyúwa inanáí idàbacaalí ùuwichàacawa úasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

<sup>9</sup> “Néese náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali náiwacanánáí iríwa peebáidacáinácué nutàacáí. Yá namànipínácué pirí báawéeri, yá nanúapínácué píawa. Macáí èeri mìnánáí báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáinácué nutàacáí. <sup>10</sup> Néenialípiná manùbéeyéí wenàiwica nawènúadapíná nuícha náíwítáisewa namànicaténá nabáyawanáwa. Yá báawapíná naicáyacacawa, nacháawàayacacawa. <sup>11</sup> Madécaná iwicùlidéeyéí cachíwéeyéí yàanàapínáca icàlidéeyéí ichìwawa. Náimapíná natàanínása nacáí Dios inumalicuise, yásí nachìwáidapíná madécaná wenàiwica. <sup>12</sup> Néenialípiná iyaca madécaná báawéeriwa, íná batéwa macáita càmitapíná cáiníná naicáyacacawa. <sup>13</sup> Quéwa cawínacaalí yeebáidéeyéica nutàacáí

mamáalàacata àta néetácatalétawa, nuwasàapíná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>14</sup>Yá nàapínácawa macái cáli ínatalé nacàlidacaténá yáí tàacáisi cayábéerica íméerica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa yéewacaténá macái èeri mìnánáí néemiacani; néese èeri imáalàapínácawa macáita.

<sup>15</sup> “Bàaluité profeta Daniel itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúise icàlidéerica walí áiba báawéeri casaquèeri wawàsi íináwaná íwali abéeri wenàiwica imàníripínáca templo írìcu, aléde càmicataléca Dios ibatàa wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios ícha. Piicácaalípinácué yáí báawéerica iyéeripínáca templo írìcu—piácué iléeyéica yáí tàacáisica, péemiácué cayábani—íná piicácaalípinácué yáí wenàiwica iyaca néré, yásí iwàwacutácué pipiácaawa Jerusalén iyacàlená ícha. <sup>16</sup>Yásí cawinácaalí iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli íinata, iwàwacutá napiacawa dúli inàliméeri nérépiná. <sup>17</sup>Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri íinatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe írìculéwa needácaténá nàasuwa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacàlená ícha. <sup>18</sup>Cawinácaalí iyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, ibatàa needáanapíná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napiacawa Jerusalén iyacàlená ícha. <sup>19</sup>¡Nàuwichàapínáwa manuúsiwata cawinácaalí inanáí idéericuíyéica, nía nacáí inanáica yèeyéica quírasì líra íinisi, càmicáiná náalimá napiacawa ráunamáita, naicápiná nacáí néenibewa nàuwichàacawa! <sup>20</sup>Pisutácué Dios ícha ipíchánácué iwàwacutá pipiácaawa unìabépi, máinícáinácué càulenáca piacawa, càmita nacáí sábadò írìcu judíonáí iyamáidacatáicawa, ipícháná nabàliácuéca pícha yàcalé iwáiná inùma pimusuácatáisepináwa yàcalé ícha. <sup>21</sup>Néenialípiná wenàiwica yùuwichàapínácawa báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanáí ícha, Dios idàbacatáiseté yáí èeriquéi, àta siùca nacáide. Càmiripínáta nacáí áiba yùuwichàacáisi báawéeri ícha càiripínátawa cháí èeri írìcu. <sup>22</sup>Càmicaalí Dios imàaca maléenéeripínáni yáí yùuwichàacáisicatá, yásí macái èeri mìnánáí yéetápinácatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléenéeripínácani cáininácaína íicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa.

<sup>23</sup> “Néese néenialípiná áibanáí ímapíná píriwa: ‘Aqualécué piicáca, chácata iyaca yáí Mesíasca’, càipíná náimaca; áibanáí nacáí náimapínácué píriwa: ‘Piicácué Mesías iyaca néré, yáí judío icuèrináca’, càipíná náimaca. Quéwa, picácué peebáida nalíwani. <sup>24</sup>Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàapíná, icàlidéeyéipíná ichìwawa Mesíasca nía, judío icuèrinápinásá; áibanáí iwicùlidéeyéi nacáí nàanàaca icàlidéeyéipíná ichìwawa. Náimapíná natàanlínáca Dios inùmalicúise. Yá namànipíná yáí càmirica wenàiwica idé imànica. Càita náasáidapíná nachàiniwa nachìwáidacaténá èeri mìnánáí. Náalimáidapíná nachìwáidaca nacáí Dios yàasu wenàiwica, níái Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa. Càmicaalí Dios yàasunáí íicá íchawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacáí. <sup>25</sup>Nudéca nùalàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapínácawa. <sup>26</sup>Iná náimacaalícué píri: ‘Aqualécué piicáca Cristo iyaca manacúali yùucubàa càináwàiri’, picácué plawa néré. Náimacaalícué nacáí píri: ‘Piicácué chácataníira Cristo iyaca capli imàdáná írìcu, ibàacawa’, picácué peebáidani. <sup>27</sup>Núacáiná nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnánáí naicáca núcàncawa amaláwaca, càide iyúwa énu icánáná macáita capíraléeri cáli íwali chènuniré èeri imusuácatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càicata nacáí

nùapinácawa néese àniwa nuénáiwana yàanàcatáíwa, núa asiali Dios néeséerica. Càmita nùawa ibàacanéeri iyúwa. <sup>28</sup> Mâuulenéeri iyú piicápinácué chábàanacaalí nùacawa càide iyúwacué pialíanáwa alénacaalí yéetéerimiwa iriawa piicácáinácué manùbéeyéi wáchuli nàwacáidáyacacawa”, ímaca yái Jesúsca.

### *El regreso del Hijo del hombre*

<sup>29</sup> Jesús ímaca walí: “Néenialípiná ichàbacanacáitawa yái yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri icamaláná, yá nacái quéeri càmítapiná amalá icànaca. Dùlupùta nacái nacaláapináwa chènuniise. Yásí cachàiníyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáíwa. <sup>30</sup> Néese macái èeri mìnanaí iicápiná abéeri wawàsi chènuniise imàaquéeripináca nàalíacawa nùanàanápiná, núa asiali Dios néeséerica. Yá náicháanípiná nacalùniwa níai macáita èeri mìnanaíca. Néese naicápiná núa, núa asiali Dios néeséerica, nùanàpiná acalèe yèewíise cachàiníiri nuíwítáise iyúwa, mèlumèluíri iyú nucùacaténá macáita. <sup>31</sup> Yá nubànùapiná nùasu ángelnáíwa napùlìacaténá trompeta cachàiníiri iyú nàwacáidacaténá macáita wenàiwica nuedéeyéica nùasunáipináwa. Càipiná nùwacáidaca nulíwa núa àta alénacaalí nàyaca macái cáli imanuíca cháí èeri irícu, èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacatalécawa.

<sup>32</sup> “Péemiàcué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí ibáináwa, yá pialíacuécawa mawíénica camuí. <sup>33</sup> Càita nacái piicácaalípinácué ichàbacawa macáita yái nucàlidéericuécá pirí ìwali, yásí pialíacuécawa mawíénica núa, nùanápináwa néese àniwa, núa asiali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capìi inùma irícu, iwàlùanápináwa capìi irículé. <sup>34</sup> Péemiàcué cayábani, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuécá pirí ìwali, macáita ichàbàanápinácawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéipináca néenialíwa. <sup>35</sup> Yái capìraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapinácawa áibaalípiná, néese nutàacái càmita imáalàapináwa. Macáita ichàbapinácawa càiwade iyúwa nucàlidáana píriini.

<sup>36</sup> “Quéwa canácata yáaliériwa chácátáinápinácaalí yái èerica, chènuníiséeyéi ángel nacái càmita nàalíawa, núa nacái Dios Iríca, càmita nùalíawa chácátáinápinácaalí èeri, hora nacái. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

<sup>37</sup> “Mawíénicaalípiná nuénáiwana nùanàcatáipináta àniwa, núa asiali Dios néeséerica, yásí wenàiwicanáí nàypináca càide iyúwaté èeri mìnanaí iyáanáté Noé yàasu èerité. <sup>38</sup> Bàaluité èeri ipíchawáiseté úni yéesacawa macáita cáliquéi, macái èeri mìnanaí nàyacaté matuúbanáita Dios lícha; nayáacaté nayáacaléwa, nàiracaté nacái nàiracaléwa. Needácaté nacái náinupináwa. Càité namànica àta Noénái iwàlùacatalétatéwa arca irículé. <sup>39</sup> Càmitaté èeri mìnanaí yeebáida mawíénicani yái yùuwichàacáisica. Néeseté yáta manuúri yéesacái yàanàaca, yá macáita néetácawa càmíiyéicaté iwàlùawa arca irículé Noénái yáapicha. Càita nacái yùuwichàacáisi yàanàapináwa ráunamáita èeri mìnanaí ìwali áiba èeriwa nùanàcatáipináta àniwa, núa asiali Dios néeséerica. <sup>40</sup> Néenialípiná pucháiba asianáí yèepuníiyéipinácawa manacúalibàa. Angelnáí itépiná abéeri asiali, abéeripiná nacái imàacawa néenita. <sup>41</sup> Yá pucháiba inanáí namulúapináca nàyaca ituínási. Angelnáí itépiná abéechúa, abéechúapiná nacái imàacawa néenita.



42 “Picùacáitacué nùanàca, càmicáinacué píalíawa nuénáiwana nùanàcatáipiná, núa Píiwacalícuéca, chácátáinápínacaalí nùanàca àniwa. 43 Péemiacué cayába comparación: Capíi íiwacali yáalíacaalíwa càinacaalípiná hora írícu cayéedéeri yàanà táiyápitá, yá càmita capíi íiwacali íimácatá, càmita nacái íbatàa nawàlùacawa ícapèe írículé nayéedùacaténá yàasutá. Càmita quéwa capíi íiwacali yáalíawa càinacaalípiná hora írícu cayéedéeri yàanà. 44 Càicata nacáicué pía. Pichùnìacué píiwítáisewa picùacaténacué nùacawa néese, núa asiali Dios néeseérica, nùacáináwa néese àniwa càmicatáipínátacué picùa nùanàa”, íimaca walí yái Jesúsca.

### *El criado fiel y el criado infiel*

45 Néese Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca: “Péemiacué comparación: Iwàwacutácué píyaca càide iyúwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáiricani, yái yàasu wenàiwicawa, yebáidéerica nacái íiwacali itàcáíwa machacànìiri iyú. Iná yái capíi íiwacalica, ipíchawáise yàacawa ícapèe íchawa, yá ichùulíaca yàasu wenàiwicawa icùanápíná yàasu wenàiwica áibanái, yàacaténá nacái nayáapíná èeri imanùbaca. 46 Néeseçáwa capíi íiwacali yèepùacaalípináwa néese àniwa, yá casíimáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa càide iyúwa íiwacali íimáanáté írí. 47 Péemiacué cayábani, capíi íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íibaidacaté cayába íiwacali írípínáwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. 48-50 Quéwa capíi íiwacali yàasu wenàiwica báawacaalí íiwítáise, yá iyúunáidacaalí íiwacali idècunìacawa càiripínáta, yá nacái idàbacaalí ícapèedáidaca ínacáiyéiwa íibaidéeyéi, yá iyamáidaca íibaidaca iyáacaténá manuí iyáacaléwa, líraca nacái, ícámáanápíná nacái ícáméeyéi yáapicha, yáta íiwacali yèepùapínáca yàanàca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàca, abéeri hora nacái càníri yáalíawa íwali íiwacali yàanàanápíná. 51 Yásí capíi íiwacali ídalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica. Yá yùuwichàacawa càide iyúwa pucháibéeyéi íiwítáise nàuwichàanáwa infierno írícu. Yásí náicháanápíná báawanama, naamíapínáca nayéiwa nàuwichàacái iyúwa”, íimaca yái Jesúsca.

## 25

### *La parábola de las diez muchachas*

1 Néeseté Jesús yéewáidaca wía comparación iyú, yá íimaca walí: “Néeniálípiná, ipíchawáise Dios icùaca macáita wenàiwicanái, yá abénaméeyéi nacùapíná nùacawa néese, quéwa áibanái càmita nacùa nùacawa néese. Càica níade iyúwa diez namanùbaca mànacanái. Péemiacué comparación: Mànacanái needáca nàasu lámparawa nàacaténáwa fiesta casamiento néré. Yá nabàlùacawa bàacháwáise capíi íicha, nacùaca abéeri asiali yàanàca idècanáami yeedáca íríwa yàacawéetúawa, yéewanápíná nawàlùacawa náapicha fiesta írículé. 2 Cinco namanùbaca mànacanái máiwítáiséeyéi. Aibanái cinco namanùbaca cáalíacáiyéi nacái. 3 Níái máiwítáiséeyéica meedá natéca nàasu lámparawa, quéwa càmita naté lámpara ituní napuníadánápíná àniwa nàasu lámparawa. 4 Níái cáalíacáiyéica natéca ituní yàalupíná nàasu lámpara yáapichawa. 5 Néese idècunìacatéwa yái asiali yeedéericaté yàacawéetúawa, íná iwàwacutá mànacanái icùaca nía máadání. Yá cadapùleca macáita mànacanáica. Néese naimáca náichawa. 6 Néeseta quéwa catá bamuchúami yáta mànacanái yéemíaca áibanái ímáidaca nalí cachàinìiri iyú. Yá náimaca mànacanái írí:

‘Aca níara, piacué píipunitáidaca nía’, náimaca. <sup>7</sup> Yá nacawàacawa macáita níai mànanáica. Yá nachùniaca nàasu lámparawa. <sup>8</sup> Níai máiwitáiséeyéica meedá náimaca cáaliacáiyéi irí: ‘Piùcùacué walí achúmáana ituní, wàasu lámparacáiná ichacàca yàacawa’, náimaca. <sup>9</sup> Quéwa cáaliacáiyéi íma nali: ‘Càmírita, canácáiná walí cayába wàasupiná, pirípinácué nacái. Piacué picutáca piríwa aléera nawéndacataléca’, náimaca nali. <sup>10</sup> Néese idècunitàacá máiwitáiséeyéi nàacawa nawèniacaténá naliwa lámpara ituní, yá asiali yàanàca yái yeedéericaté yàacawétúawa. Néese níai cáaliacáiyéica mànanáica ichùnièyèicaté yàasuwa, nawàlùacawa náapicha fiesta casamiento néré. Yá nabàliaca capli inuma. <sup>11</sup> Néese níai máiwitáiséeyéica nàanàca néré. Yá namáidaca capli inuma néeni. Náimaca: ‘Wáiwacali, piacua walíni yái capli inumaca’, náimaca irí. <sup>12</sup> Néese quéwa ímaca nali: ‘Péemiacué cayábani, càmitacué nualía nuicáca píá’, ímaca nali”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>13</sup> Néese Jesús ímaca walí iyéeyéica yáapicha: “Càita nacái iwàwacutácué picùaca nùanàca néese àniwa. Picùacué cayába nùanàca néese àniwa, núa, asiali Dios néeseérica, càmicáinácué píalíawa chátatáinápinácaalí èeri nùawa, càinácaalípiná hora írìcu nacái, càmitacué píalíawa”, ímaca yái Jesúsca.

### *La parábola del dinero*

<sup>14</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca wía áiba comparación iyú. Yá ímaca walí: “Néeniálípiná ipíchawáise Dios icùaca macáita, càicanide iyúwa càasuíri asiali idènièrica yàasu wenàiwicanáíwa. Péemiacué comparación: Ipíchawáise càasuíri asiali yàacawa áiba cáli nérépiná, yá imáidaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yá yàca nachàba yàasu platawa nacùanápiná írìni. <sup>15</sup> Yá náiwacali yàaca abéeri ichàba cinco mil namanùbaca moneda máiniyéi cawènica. Yàaca nacái áiba ichàba pucháiba mil namanùbaca. Yàaca nacái áiba ichàba abéeri mil namanùbaca. Yái náiwacali yàaca nachàba càide iyúwa nàalimáaná náibaidaca, namànicaténá nàasu wawàsiwa náiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yàacawa náicha áiba cáli néré. <sup>16</sup> Yái asiali idènièrica cinco mil namanùbaca, yàacawa caquialéta imànicaténá yàasu wawàsiwa íiwacali yàasu plata iyúwa. Yá yeedáca áiba cinco mil namanùbaca moneda íiwacali irípináwa ipualé yái plata íiwacali yèericaté ichàba. <sup>17</sup> Càita nacái imànica yái áiba asialica idènièrica pucháiba mil namanùbaca imànírípiná iyú yàasu wawàsiwa. Yá yeedáca áiba pucháiba mil àniwa íiwacali irípináwa. <sup>18</sup> Quéwa yái asiali idènièrica abéeri mil meedá yàacawa, yá íicaca cáli yèewiré, yá ibàliaca plata cáli írìculé. Càita ibàacaca íiwacali yàasu platawa.

<sup>19</sup> “Madécaná èeri idénáami, yá yèepùacawa néese àniwa yái náiwacalica. Néese imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa, níai yeedéeyéicaté íicha plata, yáaliacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali irípináwa. <sup>20</sup> Quéechacáwa yái asiali yàanàca íiwacali yàataléwa, yái idènièricaté cinco mil namanùbaca moneda, yá yàaca diez mil namanùbaca moneda íiwacali írìwa. Yá ímaca íiwacali írìwa: ‘Nuíwacali, piacaté nuchàba cinco mil namanùbaca. Siùcade pidèniaca áiba cinco mil namanùbaca àniwa nuedéerica pirípiná’, ímaca irí. <sup>21</sup> Néese íiwacali ímaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca píibaidaca nulí cayába, machacàniri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píibaidaca nulí machacàniri iyú achúméerína iyú, íná numàaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá píá núapicha’, íiwacali ímaca irí. <sup>22</sup> Néese àniwa, yái asiali yàanàca nacái íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba pucháiba mil namanùbaca moneda, yá

yèpùadaca báinúaca mil namanùbaca íiwacali iríwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, piacaté nuchàba pucháiba mil namanùbaca. Nudéca nuedáca pirípiná pucháiba mil namanùbaca àniwa’, íimaca irí. <sup>23</sup> Néese íiwacali íimaca irí: ‘Cayábéericani. Pidéca píbaidaca nulí cayába, machacàníri iyú càide iyúwa nuwàwáaná. Pidéca píbaidaca nulí machacàníri iyú achúméerína iyú, íná numàacaca picùaca madécaná àniwa. Yá peedá piríwa nùasu casíimáicaténá pía núapicha’, íiwacali íimaca irí.

<sup>24-25</sup> “Néese nacái yái asìali yàanàaca íiwacali yàataléwa, yái náiwacali yèericaté ichàba abéeri mil namanùbaca moneda. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, núaliacawa píwali caluérica píiwitáise, peedácáiná piríwa yàacàsi càmicataléca píbàna, píwacáida nacái piríwa càmicataléca píbaida. Iná cáaluca núa, yá nùaca nubàliaca piasu plata cáli iriculé. Siúcade nuèpùada pirí àniwa piasu plataca’, íimaca. <sup>26-27</sup> Néese íiwacali íimaca irí: ‘Báawéeri píiwitáise, càmita píbaida nulí cayába, ínuca pía nacái. Píináidacaalíwa nùwali nuedáaná yàacàsi càmicataléca nubàna, nùwacáidáaná nacái nulíwa càmicataléca nuíbaida, néese ¿cánáté càmita píimàaca nùasu plata caja néré, yéewanápiná iníisàacawa nulípiná achúmáana quirítatá àniwa?’ íiwacali íimaca irí. <sup>28</sup> Néese náiwacali íimaca yàasu wenàiwicanái iríwa: ‘Peedácué íicha níái abéeri mil namanùbaca moneda. Piacué iríni yái idènièrica diez mil namanùbaca’, íimaca yái náiwacalica. <sup>29</sup> ‘Níacáiná macáita íibaidéeyéica cayába nulípiná, yá numàacáanápiná nacùaca madécaná mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí càmiíyéica íibaida cayába, càmita numàaca náibaidaca nulípiná quirínama. <sup>30</sup> Piacué piúcaca yái wenàiwica canéerica iwèni méetàuculé máiníri catácatalé. Wenàiwicanái náicháanípiná manuísíwata, yá naamíapíná nayéiwa nàuwichàacái iyúwa’ ”, íimaca yái Jesúsca.

### *El juicio de las naciones*

<sup>31</sup> Néese tés Jesús íimaca walí àniwa: “Núa asìali Dios néeséerica, nùanàapíná cachàiniíri iyú, nucamálá iricuwa, cáimiétaquéri iyú nacái, cachàiniíri nuíwítáise nacái nucùacaténá macáita èeri m̀nanái. Yá nùanàapíná macái ángelnái yáapichawa. Yá núawinacawa nùasu yàalubáisi mèlumèluíri íinatawa nucùacaténá macáita. <sup>32</sup> Nàwacáidapíná nùatalé macái èeri m̀nanái. Yá nùwacáidapíná náichawáaca nía pucháiba yàalusipíná càide iyúwa pírái icuèriná íwacáidacaalí ípira ovejanáíwa cabranái íicha. <sup>33</sup> Yá nùwacáidapíná nulípináwa nùasunái ovejaca nuéwápuwáise mawiénita nulí, quéwa nùwacáidaca cabranái nuíchawa apáuwáisepiná meedá. <sup>34</sup> Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapíná nalí iyéeyéica núapicha nuéwápuwáise. Yá núumapíná nalí: ‘Aqualécué núapicha, piacué Núaniri Dios yàasunáica, Dios imàaqueeyéica casíimáica. Peedácué piríwa yái cayábéeri yàcaléca wamàniiricatécué pirípiná wadàbacaalíté èeriquéi, yái yàcalé picùacatalépinácuéca macáita wenàiwica. <sup>35</sup> Bàaluitécáiná, máapicaalíté núa, piacatécué nuyáapíná. Macàlacaalíté nuwàwa, piacatécué nùrapíná úni. Nùacaalítéwa déecuise nùasu cáli íichawa, peedácatécué píataléwa núa. <sup>36</sup> Canácaalíté nubàle, píatécué nubàlepiná. Cálulíacaalíté núa, picùacatécué núa. Náucacaalíté núa presoíyéi íbànalículé, píanàacatécué písimáidaca núa’, càipíná núumaca nalí. <sup>37</sup> Néese níái cayábanaméeyéica íiwítáise náimapíná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínáté waicá máapica pía, yáté wàaca píyáapíná? ¿Càicaalínáté waicá macàlaca píwàwa, yáté wàaca píiraca úni? <sup>38</sup> ¿Càicaalínáté waicá piacawa déecuise piasu cáli íichawa, yáté weedáca wàataléwa pía? ¿Càicaalínáté waicá canáca

pibàle, yátè wàaca pibàlepiná? <sup>39</sup> ¿Càicaalínátè nacái waicá cáuláicaca pía, yátè wacúaca pía? ¿Càicaalínátè nacái piyaca presoíyéi ibànalicu, yátè wàaca wasímáidaca pía? cèipiná náimaca nulí. <sup>40</sup> Néese núa, yái icuèrica macáita, núumapiná nalí: ‘Péemiacuè cayába. Pimànicáinátècuè cayábèeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmíiyéica cachàini náicha canánama, ínátè nuicáca yái pimàníricuécua nalí càide iyúwacuè pidéca nacáicaalí pimànica nulíni’, cèipiná núumaca nalí.

<sup>41</sup> “Néese núumapiná nalí níái iyéeyéica apáuwáise nuícha: ‘Piacuéwa nuícha, piacuè báawéeyéica Dios iicáca íiwitáise. Piacuéwa quichái iriculé càmíirica ichacàwa càiripinèerita iyaca Dios imànírira nalípiná, yái Satanásca, nía nacái Satanás yàasu ángelnáica. <sup>42</sup> Bàaluitécáiná máapicaalítè núa, càmítatécué pía nuyáapiná. Macàlacaalítè nuwàwa, càmítatécué pía nuíra úni. <sup>43</sup> Nùacaalítè déecuise nùasu cáli íichawa, càmítatécué peedá piataléwa núa. Canácaalítè nubàle, càmítatécué pía nubàlepiná. Cáuláicacaalítè núa, càmítatécué picúa núa. Náucacaalítè núa presoíyéi ibànaliculé, càmítatécué pía pisímáidaca núa’, cèipiná núumaca nalí. <sup>44</sup> Néese náimapiná nulí: ‘Wáiwacali, ¿càicaalínátè waicá máapicatè pía, macàlacaalítè piwàwa nacái, cáuláicacaalítè pía nacái? ¿Càicaalínátè waicá piacawa déecuise piasu cáli íichawa? ¿Càicaalínátè waicá piyaca presoíyéi ibànalicu nacái? ¿Càicaalínátè waicá canáca pibàle? ¿Càicaalínátè càmíta wayúudàa pía?’ cèipiná náimaca nulí. <sup>45</sup> Néese núumapiná nalí: ‘Péemiacuè cayába, càmícáinátè pimàni cayábèeri nuénánái irí, éwita nalípiná níái càmíiyéica cachàini náicha canánama, ínátè nuicáca yái càmínácuécua pimànica nalí cayábèeri càide iyúwacuè càmicaalí nacái pimàni nulítáni’, cèipiná núumaca nalí. <sup>46</sup> Néese níái báawéeyéica íiwitáise nàapinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iriculé, yái yùuwichàacáisi càmíirica imáalàawa. Níata quéwa cayábanaméeyéica íiwitáise nawàlùapinácawa yàcalé iriculé nadèniacataléca nacáucawa càmíiri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

## 26

### *Conspiración para arrestar a Jesús*

<sup>1</sup> Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá íimaca walí:

<sup>2</sup>—Píalíacuécawa iyaca wapíchalé pucháiba èeri ipíchawáise namànica Pascua yàasuná culto. Yánica abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacatená áibanái natàtàaca núa cruz ìwali, núa asiali Dios néeseérica —íimaca yái Jesúsca.

<sup>3</sup> Néenialítè sacerdote íiwacanánái nàwacáidáyacacawa judío íiwacanánái yáapicha Caifás icapèe manuíri iriculé, yái sacerdote íiwacaliná íipidenéricatè Caifás. <sup>4</sup> Yá nàináidacawa, natàanica nacái, namànica wawàsi nàapichawáaca náibàanápínátè Jesús ibàacanèeri iyú nanúacatenáni. <sup>5</sup> Quéwa macáita náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá càmíta wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níái manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé iricu —náimaca.

### *Una mujer derrama perfume sobre Jesús*

<sup>6</sup> Néeseté Jesús iyaca Betania iyacàlená iricu, Simón icapèe iricu, yái Simón ichùnièricatèwa chànúasi lepra íicha. <sup>7</sup> Néese abéechúa inanái ùacawa Jesús yàatalé. Udèniaca achúmèechúa catùu cawèníiri íba alabastro icatùalená, ipuniéechúawa séenási pumèníiri iyú, máiníiri cawènica.

Idècunitàcá Jesús iyáaca iyáacaléwa, yá ùcùaca yái séenási pumènírica Jesús iwita iwali. <sup>8</sup> Néese wía, Jesús yéewáidacaléca, waicáciná yái umànírica, yá calúaca wía. Yá wadábaca wáimaca:

—Máini báawéeriquéi úcúanáca meedá canéeri iwèni iyú yái pumènírica isàni cawènírimica. <sup>9</sup> ¿Cánaté càmita uwéndani, manùba platapinácáinátani, uyúudàanápíná catúulécanéeyéi wenàiwicatá? — wáimaca. <sup>10</sup> Jesús yéemíaca yái wáimáanáca, yá ímaca walí:

—Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Yái umànírica nulí máiniiri cayábani. <sup>11</sup> Catúulécanéeyéi wenàiwica nàypinácué píapicha mamáalàacata càiripináta íná yéewacué píalimá piyúudàaca nía piwàwacatáicacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmlírita iyapíná píapichacué càiripináta cháí èeri irícu. <sup>12</sup> Udéca ùcùaca perfume nùwali, nusànipíná nabàllacaténá nuinámi, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. <sup>13</sup> Péemiácué cayábani, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri irícu íiméerica nuwàwaca nuwasàaca wenàiwica Díos yáasu yúuwichàacáisi íicha, yá nacàlidapíná uináwaná iwali úái inanáica, umànicáiná nulí cayábèeri, yá nawàwalipiná úa —ímaca yái Jesúsca.

### *Judas traiciona a Jesús*

<sup>14</sup> Néeseté abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca docenátacé wamanùbaca, ípidenéerica Judas Iscariote, yàaca itàanáca sacerdote íiwacanánái yáapicha. <sup>15</sup> Judas íimaca nalí:

—¿Càinácué imanùbaca píá nulí nutécaalícué píá Jesús yàatalé píibàacaténácuéni? —ímaca yái Judas Iscarioteca. Néese nacàlidaca írini nàanápínaté írì treinta namanùbaca moneda, níái plata cawèníyéica, báinúaca quéeri iwènicatái. <sup>16</sup> Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càinácatáinápíná yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

### *La Cena del Señor*

<sup>17</sup> Idàbáanéeri èeri yàanàcaté judionái yáasu culto Pascua yaalí, nayáacatáica pan càmiiri idènia levadura. Yáté èerica, wía Jesús yéewáidacaléca wasutáca wéemiawa Jesús. Yá wáimaca írì:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapíná nacáiwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténá wáapichani? —wáimaca. <sup>18</sup> Yá ímaca walí:

—Píacuéwa Jerusalén iyacàlená irículé, abéeri asiali icapèe néré, càide iyúwacué núumáanáté pirí. Píimacué írì: ‘Yáara Yéewáidéerica wía íma pirí: Mawiénica nùasu èeri nuétáanápínáwa. Yá nùacawa picapèe néré nuyáacaténá yàacàsi Pascua pinéerica nuéwáidacalénái yáapichawa, càì ímaca pirí’, càicué píimaca írìwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>19</sup> Néese abénaméeyéi wéená wía yéewáidacaléca nàacawa néré, yá namànica càide iyúwa Jesús ichùulianáté nía. Yá nachùnìaca yàacàsi Pascua pinéerica.

<sup>20</sup> Néese catáca wàwali, yá Jesús iyaca mesa iwéré wáapicha wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca. <sup>21</sup> Idècunitàcá wayáaca wayáacaléwa, yá ímaca walí:

—Péemiácué cayábani, abéeri péenácué itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —ímaca yái Jesúsca. <sup>22</sup> Yá idàbaca achúmaca wawàwa manuísíwata, yá wadábaca wasutáca wéemiawani abéerinamata:

—Nuíwacalí, ¿núasica? —wáimaca. <sup>23</sup> Jesús ímaca walí:

—Yái yáapúadéerica núapicha pan quírapieli iriculé, yácata itéeripiná nùuwidenái náibàacaténá núa. <sup>24</sup> Iwàwacutá nuétácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalicuise, núa asiali Dios néeseérica; quéwa, imáiníripiná yùuwichàacawa yái asialica itéeripiná nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayábatésica iritáni càmicaalíté imusúa iicá èeritá —íimaca yái Jesúsca.

<sup>25</sup> Néese Judas yái íináidéericatéwa itéenápiná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿núasica? —íimaca yái Judasca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, píacatani —íimaca yái Jesúsca.

<sup>26</sup> Néese idècunitàacá wayáaca wayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca walíni. Iimaca walí:

—Peedácué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca walí.

<sup>27</sup> Néese yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa irícuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái uva ituníca. Néese ichàbáidaca walíni, yá íimaca walí:

—Macáitacué píracuèni. <sup>28</sup> Yácáiná yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbèyèi wenàiwica irípináwa, imàaquéerica nacái báisírìcani yái wàlisài wawàsi Dios imànírìca wenàiwicanái yáapicha iwasàanápiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nuétácawa yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. <sup>29</sup> Quéwa númacuè pirí càmìta nuèpua nuìrapináca quirínamani yái uva ituníca àta áiba èeripiná nuìracataléta wàlisài uva ituní píapichacué yàcalé irícu Núaniri Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca walí yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia que Pedro lo negará*

<sup>30</sup> Néese idècanáamité wacántàaca máisibáwanáita salmos, yá wàacawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlìmanáca. <sup>31</sup> Jesús íimaca walí:

—Macáitacué piwènúadapiná nuícha píiwitáisewa yáta catáquéi, néese pimàacapínacué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios íiméericaté nùwali. Dios íimacaté: ‘Nunúapiná yái icuèrica nupíra ovejanáwa, néese nupíra ovejanái napíapínacawa nacàlàliacawa’, íimacaté yái Diosca. <sup>32</sup> Quéwa nudècanáami numichàacawa yéetácáisi ícha, yá nùapínacuécawa pípíchalé Galilea yàasu cáli néré, yásí nuípunitáidacuéca pía néréwa —íimaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Néese Pedro íimaca irí:

—Ewita macáita áibanái iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmìta càì numànica —íimaca yái Pedroca. <sup>34</sup> Jesús íimaca irí:

—Péemí cayába, yáta catáquéi, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànìpiná pichìwawa máisiba yàawiría càmináca píalíawa nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca. <sup>35</sup> Quéwa Pedro íimaca:

—Ewita iwàwacutácaalí nacái nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmìtanica nucàlida nuchìwawa càmináca núalíawa píwali —íimaca yái Pedroca. Yá macáita wía Jesús yéewáidacaléca càì wáimaca nacái Jesús irí.

### *Jesús ora en Getsemaní*

<sup>36</sup> Néese Jesús yàanàaca wáapicha wía yéewáidacaléca bànacalé inàlìmaná néré ípidenácatalé Getsemaní. Yá íimaca walí:

—Píawinacuéwa cháì idècunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios ícha —íimaca yái Jesúsca.

<sup>37</sup>Yá Jesús itéca yáapichawa Pedro, nía nacái Zebedeo yéenibeca pucháiba ípidenéeyéica Santiago, Juan nacái. Yá Jesús yúuwichàacawa manuísíwata achúmáciná iwàwa, cáalucáiná íináidacawa, yái Jesúsca. <sup>38</sup>Néese íimaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalicúsewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aqualéta. Chátacué píara. Picácué piimá piyaca. Nuwàwacué piacawéeridaca núa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>39</sup>Néese Jesús yàacawa napíchalé achúmáanata. Yá Jesús yúuwàa írìacawa inùmáawawa cáli iwéré. Yá íimaca Dios írì: “Núaniri, cayábacaalí piwasàaná núa íicha yái manuírì nuuwichàanápínacawa, yá piwasàaca núa. Quéwa càmicaalí cayába piwasàaná núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, íimaca isutáca yáawawa Dios íicha yái Jesúsca.

<sup>40</sup>Néese cáwa Jesús yèpùacawa àniwa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàca nía iiméeyéicáita. Yá Jesús íimaca Pedro írì:

—¿Cánácué càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná piacawéeridacaténácué núa? <sup>41</sup>Picácué piimá piyaca. Pisutácué píawawa Dios íicha ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía pimàníinápinácué piybáawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicacacué piiná meedá —íimaca yái Jesúsca.

<sup>42</sup>Néese àniwa Jesús yàacawa náicha pucháibáaná yàawírìapíná. Yá isutáca yáawawa Dios íicha. Íimaca: “Núaniri, càmicaalí cayába piwasàaná núa íicha yái yúuwichàacáisica, yásí pimàni nulí càide iyúwa piwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>43</sup>Néese Jesús yèpùa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yá iicáca nía iiméeyéica àniwa máincáiná cadapùleca nía báawanama. <sup>44</sup>Yásí Jesús imàacaca nía càita, yá yàacawa náicha àniwa isutácaténá yáawawa Dios íicha máisiba yàawírìanápiná àniwa càide iyúwa idéénaté isutácáwaca. <sup>45</sup>Néese yèpùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa. Yá Jesús isutáca yéemíawá núa:

—¿Cánácué piimá piyaca mamáalàacata? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa? Idéca nùasu èeri yàanàca, núa asiali Dios néeséerica, presocatáipíná namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi inúaca núa. <sup>46</sup>Pimichàacuéwa wàanácuéwa. Aca néese yái asialica itéerica nuuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

### *Arrestan a Jesús*

<sup>47</sup>Idècunitàacá Jesús itàanica, yá Judas yàanàca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica wía. Yàanàca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Naté espada machete nacáiri, àicu nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íibèyèyipínáca Jesús. <sup>48</sup>Judas, yái itéeripínacaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalí quéecha càinápinácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: “Yái asiali nutáidéeripínáca nusùsuèripínáca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Yá píibàacuéni”, càité íimaca nalí yái Judasca. <sup>49</sup>Iná Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá Judas íimaca Jesús írì:

—¡Catámiquéera, Nuíwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa wáiwitáise iyáaná watáidáaná wenàiwica cáininéerica waicáca, wía judíoca. <sup>50</sup>Jesús íimaca írì:

—Pía nùacawéerínaca, pimàni caquialéta yái piwàwéerica píànàca pimànica —íimaca yái Jesúsca. Néese níái yéeyéicawa Judas yáapicha nàacawa Jesús yàatalé, yá náibàacani. Yá nacàucani presoírì iyú.

<sup>51</sup> Néese abéeri wéená wía Jesús yáapichéeyéica iwatàaca yàasu espadawa machete nacáiri. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatátáni espada iyú abéeri sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita yúuwi abéemàa. <sup>52</sup> Néese Jesús íimaca yéewáidacalé iriwa:

—Píiyàa píasu espadawa yàalu iriculéwa. Càmita cayába càì pimàniníaca, níacáiná macáita wenàiwica ipéliyéica espada machete nacáiri iyú néetápiná nacáíwa espada iyúwa. <sup>53</sup> ¿Càmita píalíawa nuwàwacaalí nusutáca Núaniri Dios íichawa iyúudàanápíná núatá, yásí ibànùaca nulí sesenta mìl ichàbaníseta ángelnáicatá iyúudèeyéipíná núatá? <sup>54</sup> Quéwa nupéliacaalí, nusutácaalí nacáí Dios íicha yàasu ángelnáí, yá càmita núalimá nuuwichàacawa càide iyúwaté profetanáí itànàanáté tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmaliçuise —íimaca yáí Jesúsca. <sup>55</sup> Néese Jesús isutáca yéemíawa níái wenàiwicaca:

—¿Cánácué píànàa nùatalé cacáapisàiwaca espada, àicu nacáí píibàacaténá núa presoíri iyúpiná càide iyúwa píicáaná cayedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupéliapíná píipunita. Macáí èeri imanùbaca nudéca nùyaca templo iricu, nuéwáidacaalíté wenàiwica, yáté càmitacué píibàa núa néeni. <sup>56</sup> Quéwa píalimácué píibàaca núa siúcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanáí itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios inùmaliçuise —íimaca yáí Jesúsca. Néese macáita wía Jesús yéewáidacaléca wamàacaca Jesús abéerita. Yá waplacawa náicha.

### *Jesús ante la Junta Suprema*

<sup>57</sup> Níái íibèeyéicaté Jesús natécani Caifás icapèe néré, yáí sacerdote íiwacalináca. Nía nacáí yéewáidèeyéica wenàiwica templo iricu, judío íiwacanánái nacáí nàwacáidáyacacatéwa Caifás icapèe iriculé. <sup>58</sup> Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa iriculé yáí sacerdote íiwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá yáawinacawa úwináí yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro iyamáacawa néré íicácaténá càinácaalí ichàbacawa yáí Jesús.

<sup>59</sup> Sacerdote íiwacanánái, nía nacáí Junta Supremanáí israelita íiwacanánáica nacutáca cachíwéeri wawàsi Jesús ìwali, namàacáanápíná úwináí nanúaca Jesús. <sup>60</sup> Quéwa canáta nàanèeri ìwali wawàsi nanúanápíná Jesús éwita madécaná nacàlidacáaníta nachíwawa nacháawàacaténá Jesús íináwaná ìwali. Atata nàanàaca pucháiba wenàiwica icàlidèeyéipínaté ichíwawa. <sup>61</sup> Náimaca:

—Yáí asíali íimacaté: ‘Núalimá numáalàidaca Dios yàasu templo, yásí nubàlùadapínáni àniwa máisiba èeri iricu’, càì íimaca —náimaca. <sup>62</sup> Néese yáí sacerdote íiwacaliná imichàa íbalùacawa. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita pítàaní? ¿Càiná píimaca ìwali yáí nacàlidéerica píwali nacháawàanáca píináwaná ìwali? —íimaca. <sup>63</sup> Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yáí Jesúsca, càicáaníta masànata náichani mamáalàacata, canáca icàlidáaná íináwanáwa nalí. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca irí àniwa:

—Nuchùulla pía cáuri Dios íipidená ìwali picàlidáanápíná walí báisíiri iyúni. Picàlida walíni, ¿píatasica yáí Mesíasca, judío icuèrinápínáca, yáí Dios íirica? —íimaca. <sup>64</sup> Jesús íimaca irí:

—Yáca núa yáí càide iyúwa píimáaná. Núumacué nacáí pírí áibaalípiná píicápinácuéca núa, núa asíali Dios néeséerica. Píicápinácuéca núa yáawinéerica Dios yéewápuwáise, yáí Dios cachàiníríca náicha canánama



nucùacaténá yáapicha macáita. Yá piicápinácuéca nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíise chènuníise —íimaca yái Jesúsca.

<sup>65</sup> Néese yái sacerdote íiwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemíaca yái Jesús íimáanáca Dios ìwali. Yá sacerdote íiwacaliná íimaca nalí:

—¡Yái asìali itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali! ¡Càmita iwàwacutá wéemíaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! Pidécuéca péemíaca itàaníca báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiricasani. <sup>66</sup> ¿Càinásicué wamànica irí? — íimaca. Néese náimaca:

—Cabáyawanácani. Iwàwacutá yéetácawa —náimaca. <sup>67</sup> Néese abénaméeyéi nàapsáidaca Jesús inàni. Nacapèedáidacani nacái. Aibanái nanúadáidaca nacái inàni ìwali. <sup>68</sup> Nabàlía nacái ituí, yá náimaca irí:

—Píasa Mesíasca, yái wacuèrinása Dios ibànuèrisa walí, ipiwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí níái inúadáidéeyéica píal! —náimaca naicáanica iquíniná.

### *Pedro niega conocer a Jesús*

<sup>69</sup> Pedro yáawinacawa iyaca bàacháwáise, yá inanái íibaidéechúa néré ùacawa Pedro yàatalé. Yá úumaca irí:

—Pía nacái yèepunírítéwa Jesús yáapicha, yái Galilea néeséerica — úumaca. <sup>70</sup> Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa nèewi macáita níái wenàiwicaca. Yá íimaca:

—Càmita núalíawa ìwali yái pitàaníríca nulí ìwali —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná nanúacani Jesús yáapicha.

<sup>71</sup> Néesecáwa Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Yá áiba uicáca néréni, yá úumaca áibanái irí níái iyéeyéica néré:

—Yái asìaliquéi yèepunítéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret néeséerica — úumaca nalí. <sup>72</sup> Yá Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa báisí báisícata camíníasa yáalía iicáca Jesús. Íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalíca! —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani. <sup>73</sup> Achúmáana tàacáwa àniwa, áibanái iyéeyéica néré nàacawa Pedro yàatalé. Yá náimaca irí:

—Báisíta píaca néená níái Jesús yéewáidacaléca pitàanícáiná càide iyúwa Galilea yàasu cáli néeséeyéi —náimaca irí. <sup>74</sup> Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa báawéeri tàacáisi iyú báawanama báisí báisísíwata Dios yáaliériwa. Pedro íimaca:

—¡Càmita núalía nuicácani yái asìalíca! —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni. Yáta cawámai itàaca. <sup>75</sup> Yá Pedro iwàwalíca tàacáisi Jesús íiméericaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànìpiná pichìwawa máisiba yàawíríca camíníaca píalíawa nùwali’, càité íimaca yái Jesúsca. Yá Pedro yàacawa náicha. Yá íicháanica cachàiníri iyú.

## 27

### *Jesús es entregado a Pilato*

<sup>1</sup> Amalácaalíté nawicáu, yá macáita sacerdote íiwacanánái abédanamata náiwitáise náapicha níái judío íiwacanánái béeyéica nanúanápiná Jesús. <sup>2</sup> Yá nadacùaca náichawa Jesús. Néese natécani Pilato yàatalé, yái gobernador romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli.

### *La muerte de Judas*

<sup>3</sup> Néeseté Judas, yái itéericaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Judas iicáca natéca Jesús nadacuèrimi, gobernador romanosàiri yàatalé nasutácaténá gobernador ichùulianápiná úwinái inúca Jesús. Iná Judas, iicácáiná nanúanápináté Jesús, yá achúmaca Judas ínáidacawa iwàwawa, báawaca iicáca yái imàniínacaté. Yá Judas iwàlùacawa nàatalé níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Yá Judas iwàwacaté yèepùadaca nalí yái plataca nèericaté irí itéenacaté nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, níái treinta namanùbaca moneda plata cawèniyéi báinúca quèeri iwènicatáica. <sup>4</sup> Judas íimaca nalí:

—Nuèpùadacué pirí yái plataca ipíchaná cabáyawanáca núa iwàlìise. Nudéca numànica nubáyawanáwa nutéenacué pía yàatalé píibàacaténáni pinúanápinácuéni, yáara asiali mabayawanéerica —íimaca yái Judasca. Quéwa náimaca Judas irí:

—¡Canápináta walíni cabáyawanáanáca pía! ¡Plasu wawàsicatéera! — náimaca.

<sup>5</sup> Iná Judas yúucaca íichawa níái monedaca templo iriculé. Néese yàacawa. Yá idacuúca ícanápi iwàlìisewa yéenúlusi iyú idacuèricaté chènuníise. Yá ipisiacawa chènuníise, yéewacaténá yéenúlusi isidúca ícanápi, yá yéetácawa.

<sup>6</sup> Néese sacerdote íiwacanánái iwacáidaca níái monedaca Judasmi yúuquèericaté íichawa templo iriculé. Yá náimaca:

—Idéca yeedáca iríwa yái plata imàacacaténá nanúca asiali, iná casacàaca Dios iicáca yái plataca. Canátacué yéewaná wamàacaca Dios iríni ofrenda iyú —náimaca.

<sup>7</sup> Iná náináidacawa nawèlianápiná cáli Judasmi yàasu plata iyú, abéeri cáli íipidenéeri Campo del Alfarero (íimáanáca “yàasu cáli, asiali imànírica mapuwáa”). Néese nadecanáami nawèliacani, yá namàacaca yái cáli nabàliacatalépiná yéetéyéimiwa càmiyéica judío. <sup>8</sup> Iná Jerusalén iyacàlená minanáí néemiácáináté càinácaalíté namànica Judas yàasu platami iyú, yá nàaca íipidená yái cálica Campo de Sangre (íimáanáca “Irái yàalu”) Judasmi yeedácáináté iríwa yái plataca imàacacaténáté nanúca asiali. Mamáalàacata càì náimaca iwali yái cálica, àta siùca nacáide. <sup>9</sup> Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalicuíse, abéeri néená níái profeta iyéeyéicaté profeta Jeremías yéetácadenáamitéwa. Yái profeta íimacaté: “Needáca treinta namanùbaca moneda plata cawèniyéi, yái asiali iwènináami càide iyúwa israelita íiwacanánái ipáyaidáaná nawèliacaténá asiali nàasu wenàiwicapínacawa. <sup>10</sup> Yá nawèniaca cáli platami iyú, yàasu cáli yái asiali imànírica mapuwáa, càide iyúwa Wacuèriná Dios ichùulianá núa”, càì íimacaté yái profetaca Dios inùmalicuíse.

### *Jesús ante Pilato*

<sup>11</sup> Néeseté natéca Jesús gobernador romanosàiri yàatalé, yá gobernador isutáca yéemlawa Jesús. Gobernador íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. Néese Jesús íimaca:

—Báisíta, núacani, pidéca càì píimaca —íimaca yái Jesúsca.

<sup>12</sup> Néese sacerdote íiwacanánáica, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica idècunitàcá nacháawáaca Jesús iináwaná iwali mamáalàacata, yá masánacata náicha Jesús, éwita càmicáanítaté imàni íbáyawanáwa iyúwa nacháawáaná iináwaná iwali. <sup>13</sup> Iná yái Pilato gobernadorca isutáca yéemlawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa? Péemia nacháawàaná pi-ináwaná ìwali manùba wawàsi ìwalíse —íimaca yáí Pilatoca.

<sup>14</sup> Masànata quéwa yáí Jesúsca, càmita icàlida iináwanáwa gobernador irí, ibatàa abéeri tàacáisi pináta. Iná yáí Pilato gobernadorca ínáidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí.

### *Jesús es sentenciado a muerte*

<sup>15</sup> Camuí imanùbaca judiónái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yáté gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judiónái irípiná càirínacaalí presoíri nawàwéeri. <sup>16</sup> Néenialíté iyaca caináwanéeri presoíri lípidenéericaté Jesús Barrabás. <sup>17</sup> Néese idécánami judiónái nàwacáidáyacacawa Pilato yàatalé, yá Pilato isutáca yéemiawa nía:

—¿Càirínacaalícué náicha piwàwa nuwasàaca pirí, Barrabástasica, càmicaalí nacái, Jesús áibatásica, yáí náiméerica ìwali Mesíascani, yáí nacuèrinásàirica Dios ibànùerica nalí? —cài íimaca yáí Pilatoca.

<sup>18</sup> Pilato icàlidaca nalíni, yáaliacáinátéwa báawaca judío íiwacanánái iicáca Jesús, máinicáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca Jesús, íná judío íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténa iináwaná ìwali gobernador irí.

<sup>19</sup> Néese idècunitàacá Pilato yáawinacawa iyaca néré yàasu manuíri yàalubáisi ínatawa, yá Pilato yàacawéetúa ibànùaca irí tàacáisi. Yá úumaca irí: “Píwasàa caquialéta yáara aslali mabáyawanéerica, núamacanicáiná táiyápi bàwina. Yá núamacani irícuíse máini cáaluca núa manuísíwata Jesús ìwalíse, ipíchaná pimànica irí báawéeri”, càì ubànùaca tàacáisi ùacawéeri Pilato iríwa.

<sup>20</sup> Quéwa sacerdote íiwacanánái, nía nacái judío íiwacanánáica nawènúadaca manùbéeyéi wenàiwicanái íiwitáise nasutáanápiná Pilato íicha iwasàacaténa nalípiná Barrabás, ichùullaca nacái yàasu úwináíwa nanúanápiná Jesús. <sup>21</sup> Néese gobernador Pilato isutáca yéemiawa nía àniwa:

—¿Càiríná aslali pucháibéeyéica íicha piwàwacué numàaca yèepunicawa pirícué? —íimaca. Néese náimaca:

—¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca. <sup>22</sup> Pilato isutáca yéemiawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pirí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús irí, yáí píiméericuéca ìwali, Mesíascani, yáí picuèrinápináca? —íimaca. Néese macáita náimaca:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. <sup>23</sup> Néese Pilato isutáca yéemiawa nía:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri idé imànica? —íimaca yáí Pilatoca. Quéwa nèepúa néemianíca:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca.

<sup>24</sup> Atata Pilato yáaliacawa càmita yáalimá iwènúadaca náiwitáise, iicáca nacái máini calúaca nía cachàiniwanái mamáalàacata nawàwáanápinaté namànica ùwicái gobierno íipunita yàcalé irícu. Iná Pilato ichùullaca yàasu wenàiwicawa itéanápiná irí úni. Yá Pilato íibaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica naicápiná yáasáidacaténa nalí yáawawa càide iyúwa canáca nacáiri íbáyawaná Jesús ìwalíse, quéwa cabáyawanéeri mamáalàacatani yáí Pilatoca. Yá Pilato íimaca nalí:

—Canáca nubáyawaná pinúanacué yáí asialica. Piasu wawàsítacué pinúani —íimaca yáí Pilatoca. <sup>25</sup> Macáita wenàiwicanái náimaca irí:

—¡Wía cabáyawanéeyéica ìwalíse, wéenibe nacái! —náimaca. <sup>26</sup> Iná Pilato iwasàaca nalí Barrabás. Néese ichùullaca yàasu úwináíwa nacapèédáidaca

Jesús mabàleta cachàinìri cabèesi iyú. Nadécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa íicha, yá Pilato yèepùadacani úwinái irí natàtànápináni cruz ìwali.

<sup>27</sup> Néese gobernador yàasu úwinái natéca Jesús Pilato icapèe manuíri néré, bàacháwa iriculé. Yá namáidaca macáita néenánáíwa úwináica nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. <sup>28</sup> Needáca Jesús ibàle. Yá náucaca ìwalíise cáaléeri ruana nacáiri quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèriná naicácaténásatáni, quéwa naicáanicáita meedá Jesús iquíniná. <sup>29</sup> Néese namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íiwita ìwali. Namàacaca sitùa Jesús icáapi yéewápuwáiséeri iriculé càide iyúwaté romano icuèriná idènaná yàasu àicu orofiriwa. Néese nabàlùacawa nàululì ipùata iyúwa Jesús irí càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíniná quéwa naicáanicáita meedá iquíniná. Càmita báisìiri iyú nàa icàaluíniná. Yá náimaca irí:

—¡Casíimái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná.

<sup>30</sup> Nàapisáidacani, yá needáca sitùa icáapi íicha, yá nanúadáidaca íiwita ìwali sitùa iyú. <sup>31</sup> Idécanáami càì naicáanica Jesús iquíniná, yá needáca íicha yáí ruana nacáiri quíiréerica. Néese náiyàaca ìwali ibàle, yá natéca natàtácaténáni cruz ìwali.

### *Jesús es crucificado*

<sup>32</sup> Nàacanáamiwa capìi íicha, càmita yéewa Jesús iwáacutaca yàasu cruz, canácáiná quíirínama íchàini, úwináicáiná icapèedáidacani báawanama. Iná úwinái íibàaca asìali íipidenéerica Simón, Cirene iyacàlená néeseeri. Yá nachùullaca Simón iwáacutaca cruz Jesús irípiná.

<sup>33</sup> Natéca Jesús méetàuculé Jerusalén iyacàlená íicha. Nàanàacaté Gólgota néré (íimáanaca “íiwitasi yáapimi iyacatalé”). <sup>34</sup> Yá nawàwacaté nàaca Jesús ìira uva ituní ipuúri, nèewiádeerica dabé yèewi íipidenéeri hiel wéebacaténá Jesús iiná ipíchaná máini yùuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa, idécanáami yáalimáidaca achúmáanata, yá càmiirita ìira náichani.

<sup>35</sup> Idécanáami úwinái natàtaca Jesús cruz ìwali, yá náibàaca ibàlemi, náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. <sup>36</sup> Néese úwinái iyamáa yáawinacawa néré nacùacaténáni ipíchaná áibanái yàanàaca yàatalé. <sup>37</sup> Nachanàidaca tàacáisi cruz ìwali Jesús íiwita iwicáubàa. Yáí tàacáisi icàlidacaté cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi íimaca: “Yácata Jesús, yáí judío icuèrináca”, íimacaté yáí tàacáisica.

<sup>38</sup> Natàtaca nacái pucháiba cayédeyéyi cruz ìwali mawíénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáuwáise Jesús irí. <sup>39</sup> Níái ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulcubàa natàanica Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa irí naicáanicaténá iquíniná. <sup>40</sup> Yá náimaca irí:

—¡Píata imáalàidéeripinása templo, imichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irícu, pichàiniada píawawa yéetácáisi íicha ipíchaná péetácawa! ¡Báisicaalí Dios Iríca pía, yá pírícùawa cruz íicha! —náimaca naicáanica Jesús iquíniná.

<sup>41</sup> Cáita nacái naicáanica Jesús iquíniná níái sacerdote íiwacanánáica, nía nacái yéewáidéeyéica wenáiwica templo irícu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica. Náimaca nalíwáaca:

42 —Ichùnìacaté áibanáí ipíchanáté néetácawa, quéwa càmita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi ícha. Báisícaalí Israel itaquénáinámi icuèrinacatáni, jyásí yáalimá iricùacawa cruz íchatá, weebáidacatená itàacái! 43 Íimacaté manuícasa íináidacawa iwàwawa Dios ìwali, íbàacatenása nacái iwàwawa Dios iwéré Dios icùanápínáténi báawéeri ícha. Quéwa báisícaalí cáinináca Dios iicátatáni, jyá Dios ichàiniadacatáni yéetácáisi ícha ipíchaná yéetácawa! ¡Iná càmita yéewa Dios Íiricani càide iyúwaté icàlidáaná ichìwawa! —náimaca naicáanica Jesús iquíniná.

44 Nía nacái cayéedéeyéica natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàanica nacái ìwali báawéeri iyú.

### *Muerte de Jesús*

45 Néeseté machacànicaalíté èeri, yá catáca macáita cháí èeri irícu máisiba horapíná catáca, àta las tresta táicalé. 46 Yásí horaquéi a las tres Jesús imáidaca cachàiníri iyú itàacái iyúwa. Yá íimaca Dios irí: “Elí, Elí, ¿lema sabactani?”, íimaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi ímáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càì ímáanáca.)

47 Abénaméeyéi néená níái ibàluèyécawa néré néemiàcáináni, yá náimaca nalíwáaca:

—Yái asialí imáidaca ìyaca profeta Elías —náimaca.

48 Yá abéeri náicha yàaca yeedáca esponja wáluma nacáiri íisapiadacatenáni uva ituní iyú càaméeri liracaná. Yá idacùaca esponja isàbéerica sitùa ipùatalícu. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacatená Jesús ibèrùacani. 49 Aibanáita quéwa yáapichéeyéi náimaca irí:

—Tàacáwa, wacùacuèceni waicáwa Elías yàanàacaalí yeedácani cruz ícha —náimaca naicáanica Jesús iquíniná.

50 Néese àniwa Jesús imáidaca cachàiníri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íchawa. 51 Jesús yéetácanacáitawa, yáta manuiri yáawàanáca templo iricuírica icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwérenama, pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios ìyacatáica wenàiwicanái ituí ícha. Yá icacanácawa chènunfise cáli iwérenama, yái yáawàanáca. Cáli icusúaca nacáwa. Yá íba manuínaméeyéi nacái nasubèriacawa cáli icusúacái iyú. 52 Yáta madécaná càliculli inùma nàacùacatéwa, yá nacáuacáaca madécaná yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, níái yéetéeyéimicatéwa. 53 Néesetécawa namusúacawa càliculli iriculle idécanáamité Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha. Yá nawàlùacatéwa Dios yàasu yàcalé iriculé, yái Jerusalén ìyacàlenáca, yáté madécaná wenàiwica naicáca nía néré.

54 Néese úwi íiwacalíná, nía nacái yáapichéeyéica icuèyéicaté Jesús, naicácaná cáli icusúacawa, yái áiba wawási ichàbáaná nacáwa, yá cáaluca nía báawanama. Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Báisícata yái asialica Dios Íirica! —náimaca.

55 Nàyaca nacái néré manùba inanái iicáidéeyéica ìyaca Jesús irí déecuíseta quéwa. Níái inanáca nayúudàacaté Jesús yèepunicaalítéwa Galilea yàasu cáli ícha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. 56 Uyaca nèewi María Magdalenaca. Aiba María nacái ìya néré úái náatúaca, níái Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ìya néré úái Zebedeo yéenibe yáatúaca.

### *Jesús es sepultado*

57 Néeseté catáca yàacawa, yá abéeri càasuiri yàanàaca ípidenéerica José, Arimatea ìyacàlená mìnali. Yái Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái. 58 Yá José yàaca íicáca Pilato gobernador yàatalé. Yá isutáca Jesús iinámi Pilato

ícha. Néese Pilato ichùuliaca namàacaca José itéca Jesús iinámi. <sup>59</sup> Ináté José yàacawa cruz néré, yeedáca Jesús iinámi, yá yéepùacani masaquèeri wáluma linoíri iyú, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca. <sup>60</sup> Yái José idèniaca yàasu càliculli wálisáwa. Yá iriadaca Jesús iinámi càliculli iriculé. Yái càlicullica áibanái íquéricaté dúli ibàlài irícu, yéewacaténa càlicullìciani, càide iyúwa capì imàdàaná. José, áibanái nacái idécanáami nabàliaca càliculli inùma manuíri íba iyú, yá nàacawa ícha. <sup>61</sup> Quéwa María Magdalena, áiba María nacái nayamáacawa néré, nàawinacáwacawa abéemàawáise càliculli ícha.

### *La guardia ante el sepulcro de Jesús*

<sup>62</sup> Néeseté mapisáita àniwa, yái sábadò judiónái iyamáidacatáicawa, sacerdote íwacanáni, fariseonái nacái nàacawa Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté nàasu cáli. <sup>63</sup> Yá nàimaca irí:

—Wáiwacali, pía icuèrica wía, wadéca wawàwalica yái ímáanacaté yáara cachìwéerica idècunitàacá cáucani. Iimacaté imichàanápínacatéwa yéetácáisi ícha máisiba èeri irícu. <sup>64</sup> Iná pichùulla úwinái nacùaca cayábani yái càlicullica àta imáalàacatáitawéi máisiba èeri ipíchaná yéewáidacalénái yàanàaca táiyápi yá nayéedùaca iinámi càliculli irícuíse, ipíchaná nacái nacàlidaca nachìwawa wenàiwicanái irí idéenaca imichàacawa yéetácáisi ícha. Niacáiná yéewáidacalénái nacàlidacaalí iináwaná idécasa imichàacawa yéetácáisi ícha, yásí máiní yáawanáica báawaca íchani yái quéechéeri chìwáica yái nacàlidáanacaté nachìwawa ìwali Mesíascasani, yái judío icuèrinápínaca —nàimaca. <sup>65</sup> Néese Pilato ímaca nalí:

—Pidènlacuéca úwinái pichùulièyèipíná icùaca càliculli. Piacué pibàllacani picùacué píalimáanata cayábani, yái càlicullica, ipíchaná áibanái yàanàaca néré —ímaca yái Pilatoca.

<sup>66</sup> Néese nàacawa càliculli néré. Yá nachanàidaca sello íyanási nacáiri íba ìwali, yái manuíri íba nabàlièrica iyú càliculli inùma. Canáca yéewaná wenàiwica iwàlùacawa càliculli iriculé càmicaalícáwa imàdáida sello quéechacáwa, yái sello íyanási nacáiri nachanàidéerica càliculli inùma ìwali. Yá namàacaca néré nacái úwinái icuèyèipínaca càliculli ipíchaná áiba wenàiwica iwàlùacawa néré.

## 28

### *La resurrección de Jesús*

<sup>1</sup> Néese sábadò ichàbacatéwa judiónái iyamáidacatáicawa. Yaté amaláca yàacawa domingo, yá María Magdalena, áiba María úapicha nacái nàaca naicáca càliculli nérépiná. <sup>2</sup> Yáta cáli icusúacawa cachàiníri iyú, ángel Wáiwacali néeséeri yàanàacáiná chènuníse. Yàanàaca càliculli néré, yá yeedáca manuíri íba càliculli inùma ícha, yá yáawinacawa íba ínata. <sup>3</sup> Yái ángel icànaca càide iyúwa énu icamaláná icànaaná. Idèniaca nacái ibàlewa cabalèeri, mèlumèluíri càide iyúwa nieve. <sup>4</sup> Uwinái naicácani, yá natatáacawa nacalùniwa, yá náuwàa naliacawa cáli ínatalé càide iyúwa yéetéeyéimiwa. <sup>5</sup> Néese ángel ímaca inanái irí:

—Picácué cáalu pía nuícha. Núalíacawa picutácuéca piacawa Jesús iinámi, yái natatèericaté cruz ìwali. <sup>6</sup> Canáca chání, idéca imichàacawa yéetácáisi ícha càide iyúwaté ímáaná. Aquialécué piacuéwa piicáca aléi càliculli iriculé naliadacatáimicani. <sup>7</sup> Néese piacàatétacuéwa picàlidaca yéewáidacalénái iríni. Càicué pímaca nalí: “Wáiwacali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha. Siùcade yàacawa pípíchalécué Galilea yàasu cáli néré. Nérépinácué piicáni”, càicué

píimaca yéewáidacalénái iríwa. Yácata tàacáisi iwàwacutéericuéca nucàlidaca pírí —íimaca yái ángelca.

<sup>8</sup> Néese níái inanáica napiacawa càliculli íicha, yá cáaluca nía quéwa casímáica nawàwa manuísiwata. Yá napiacawa nàacaténá nacàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. <sup>9</sup> Yáta Jesús imàacaca yáawawa naicácani, yá itàidaca nía. Yá nàacawa Jesús yàatalé, náuwàa naliacawa nanùmáawawa cáli iwéré Jesús íipunita, náibàaca yàabàli ìwali nàacaténá icàaluíniná, càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca. <sup>10</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—Picácué cáalu pía. Píacué picàlidaca nuénánái iríni nàacaténáwa Galilea yàasu cáli néré, yásí néréca naicápiná núawa —íimaca yái Jesúsca.

### *Lo que contaron los soldados*

<sup>11</sup> Néeseté níái inanáica idècunitàacá nèepùaca nàacawa càliculli íicha, yá abénaméeyéi néená níái úwináica icuèyéicaté càliculli nèepùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. Yá nacàlidaca sacerdote íiwacanánái iríni macáita yái ichàbáanacatéwa. <sup>12</sup> Néese sacerdote íiwacanánái nàaca natàanica judío íiwacanánái béeyéi yáapicha. Yáté abédanamacata náiwitáise. Néese nàaca madécaná plata úwinái irí masànacaténá níái úwináica. <sup>13</sup> Yáté náimaca úwinái irí:

—Picàlidacué áibanái iríni, táiyápi bàwina idècunitàacá píimácuéca pìyaca, yásasí níái Jesús yéewáidacalénáimica nàanàacaté needáca ichéecami, cáicué píimaca wenàiwicanái iríwa. <sup>14</sup> Néese gobernador yémìacaalícué píináwaná ìwali càminácué picùca cayába yái càlicullimica, yásí watàanicuéca yáapicha piwicáu ipíchanácué inúaca pía —náimaca nachùullaca úwinái nacàlidáanápiná nachìwawa.

<sup>15</sup> Néeseté úwinái needáca nalíwa yái plataca, yá nàacawa nacàlidaca nachìwawa càide iyúwa sacerdotenái ichùullianaté nía. Càita nacái madécaná judionái nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi Jesús ìwali àta siùca nacáide.

### *El encargo de Jesús a los discípulos*

<sup>16</sup> Inaté wía Jesús yéewáidacaléca once wamanùbaca, wàacatéwa Galilea yàasu cáli néré, áiba dúli néré Jesús icàlidéericaté walí ìwali, wàwacáidáyacacatáipinácawa. <sup>17</sup> Waicácaté Jesús, yá wàaca icàaluíniná, quéwa abénaméeyéi wéená càmitatécáwa neebáida báisíca Jesús yái naiquérica. <sup>18</sup> Néese Jesús yàacawa wàatalé. Yá íimaca walí:

—Dios idéca imàacaca nulí íiwitáisewa nucúanápiná macáita iyéerica chènuniré, cháí èeri irícu nacái. <sup>19</sup> Píacuéwa macái cáli ínatalé, péewáidacué macái wenàiwicanái neebáidáanápiná nutàacái. Pibautizácué nacái cawinácaalí yeebáidéeyéica Wáaniri Dios, núa nacái yái Dios íirica, Espíritu Santo nacái. <sup>20</sup> Péewáidacué wenàiwica namànicaténá macáita càide iyúwa nuchùullianácué pía. Núatacué nacái píapicha, nùacawéeridapinácué píawa càiripináta àta yái èeriquéi imáalàacatalépinátawa, nùanàapinácaalí àniwa —íimaca yái Jesúsca.

## SAN MARCOS

### *Juan el Bautista en el desierto*

<sup>1</sup>Yácata cayábéeri tàacáisi icàlidéerica walí Jesucristo ìwali, yái Dios Iirica. Yái tàacáisica idàba càì: <sup>2</sup> Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios íméricaté Ìrì Ìrìwa. Dios ímacaté:

“Péemia cayába, nubànùapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchaléwa yàalàacaténá wenàiwica nachùnlanápiná náiwitáisewa yéewanápiná nataidaca pía cayábéeri iyú pìanàacaalípiná nàataléwa.

<sup>3</sup> Icàlidapíná nalíwani cachàiníri iyú manacúali yùucubàa càinàwàiri. Càipíná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanáí ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càitacué nacáí iwàwacutacué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná, pitàidacaténacué cayábéeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá idàbaca yéewáidacuéca pìyaca machacàníri iyú càide iyúwa iwàwáaná’, càipíná ímaca yái nùasu wenàiwicaca”, ímacaté yái Diosca.

<sup>4</sup> Inaté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías icàlidáanaté tàacáisi Dios inùmalicúise. Juan el Bautista yàanàacaté manacúali yùuculé càinàwàiri, yá ibautizáca yàacawa wenàiwicanáí néenibàa. Yàalàaca nía nawènúadánápiná náiwitáisewa Dios irípiná, nabautizáanápiná nacáíwa, náasáidacaténá namàacacaté náichawa yái báawéerica namànírìca, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. <sup>5</sup> Néese manùbéeyéi wenàiwica nàacatéwa Juan yàatalé néemiàcaténá itàacáí, madécaná Judea yàasu cáli néeseéeyéi, Jerusalén iyacàlená mìnánáí nacáí. Néese nacàlidaca náichawa yái báawéerica namànírìca, yá Juan ibautizáca nía Jordán inanàba yáaculé.

<sup>6</sup> Yái Juan idèniaca ibàlewa cáucuíri wáluma camello ichùna iwálumalená. Idèniaca nacáí iwaliabàawa píráí ímamimi. Iyáa nacáí iyáacaléwa wirìichu nacáiyéi, mába ituní nacáí Juan yàanèerica manacúali yùucubàa càinàwàiri.

<sup>7</sup> Càité Juan icàlidaca yèepunícawa nalíni: “Mesúnamáita áiba yàanàaca núamirìcubàa, máiníri cachàinica íiwitáise nuícha. Nuíwacalìceni, yái yàanèeripínáca; nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama máinícáiná cayábéerica nuíchani. <sup>8</sup> Nudéca nubautizácuéca pía ùni yáaculé, yáta quéwa ibànùeripínácué píri Espíritu Santo ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú”, ímaca nalí yái Juanca.

### *Jesús es bautizado*

<sup>9</sup> Néenialíté Jesús yàanàaca Nazaret iyacàlená néese, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Jesús yàanàaca Juan yàatalé. Néese Juan ibautizáca Jesús Jordán inanàba yáaculé. <sup>10</sup> Idécanáami Jesús imichàacawa ùni yáacúise, yáta iicáca capìraléeri cáli yàacùacawa. Yá iicáca Espíritu Santo iricùacawa ìwali càiride iyúwa unùcu iricùanáwa. <sup>11</sup> Yá néemìaca Dios itàacáí chènuníise. Dios ímaca Jesús iri: “Píacata Nuíri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía”, ímaca yái Diosca.

### *Jesús es puesto a prueba*



<sup>12</sup> Yáta Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càinàwàiri. <sup>13</sup> Jesús iyaca néré cuarenta èeri manacúali yùucubàa. Néréca Satanás yáalimáida Jesús imàniínápiná ibáyawanáwa, quéwa càmita Jesús yeebá. Yá Jesús iyaca cuwèesinái yèewibàa. Angelnái nacái yàacawéeridaca néréni, nayúudàacani.

### *Jesús comienza su trabajo en Galilea*

<sup>14</sup> Néese té áibanái wenàiwica náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé. Néese Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli néré. Yá icàlidaca yèepunicawa yái tàacáisi cayábéerica Dios inùmalicuise. <sup>15</sup> Jesús íimaca: “Idéca yàanàaca yéenáiwana Dios icùacaténá canánama mesúnamáita. Iná piwènúadacué piwitáisewa píibáyawaná íchawa, peeбайдacué nacái yái tàacáisi cayábéerica”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús llama a cuatro pescadores*

<sup>16</sup> Néese Jesús yèepunicawa Galilea icalisaniná icàinalená íinatabàa. Yá iicaca pucháiba asianái. Ibèeri íipidená Simón, iméeréeri íipidená Andrés. Yúuqueyéi yàasu tarayawa yèepunicawa calisáacubàa, náibàacáiná cubái needácaténá naliwa nàasu platawa. <sup>17</sup> Yá Jesús íimaca nali:

—Aqualécué sísaara, píacuéwa núapicha yéewacaténá nuéwáidacalénáicuéca pía. Pidécuéca píibàaca cubái píwacáidacaténácué nía, quéwa siúcáise de nuéwáidapinácué píawa píwacáidáanápiná nulí wenàiwica yéewanápiná nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca. <sup>18</sup> Yáta namàacaca náichawa nàasu tarayawa. Yá nàacawa yáapicha.

<sup>19</sup> Néese nèepunicawa nàacawa àniwa calisa idùlepiré, yá Jesús iicá nacái Zebedeo yéenibe pucháiba asianái, íipidenéyéi Santiago, Juan nacái, ichùnìyèyéi yàasu chinchorrowa, nàasu barca iricuwa. <sup>20</sup> Jesús iicácanacáita nía, yá imáidaca nía. Yá caqualéta namàacaca nánariwa barca iricu, yàasu wenàiwicanái yáapichawa íibaidéyéica Zebedeo irí. Yá Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yáapicha.

### *Un hombre que tenía un espíritu impuro*

<sup>21</sup> Yá nàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Néese áiba sábadu judiónái iyamáidacatáicawa, yá Jesús iwàlùacawa judiónái yéewáidacàalu iriculé, yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica. <sup>22</sup> Yá nàináidacawa néemìaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía càide iyúwa wenàiwica idènièrica Dios íiwitáise icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmalicuise. Càmita yéewáida nía càide iyúwa judiónái yéewáidáaná wenàiwica, níái yéewáidéyéica wenàiwica templo iricu, Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. <sup>23</sup> Néese iyaca nàasu néewáidacàalu iricu abéeri asiali idènièrica demonio iwàwallicuwa, abéeri demonio casaquèeri íiwitáise. Yái demonio idacùaca asiali íiwitáise. <sup>24</sup> Yáta demonio idàbaca yéemánicawa asiali isàna iyú. Yá demonio íimaca Jesús irí:

—¿Cáná pisàiwica walí wawàsi, pía Jesús Nazaret iyacàlená néeseérica? ¿Pianàsica pímalàidacaténá wía? Núalíacawa nuicáca pía, núalíacawa píwali, Dios néeseéri mabáyawanéerica pía —íimaca. <sup>25</sup> Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Yá íimaca demonio irí:

—¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yái asialica! —íimaca yái Jesúsca.

<sup>26</sup> Néese demonio casaquèeri íiwitáise itatáidaca asiali cachàiníri iyú, yá demonio yàacawa asiali íicha, yá demonio íicháanica yàacawa cachàiníri iyú. <sup>27</sup> Néese macáita iyéyéica néré nacalùadacawa manuísíwata, íná nasutáca néemìawa níawáaca, náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái wàlisài yéewáidáanáca? Yéewáidaca wenàiwica, ichùullaca demonio nacái íiwitáise cachàiníri iyúwa. Ichùullaca demonio

casaguèeyéica íiwitáise, yá namànica càide iyúwa ichùulianá nía —náimaca nalíwáaca.

<sup>28</sup> Néese ráunamáita macái Galilea yàasu cáli néeséeyéi náalíacawa Jesús iináwaná ìwali.

*Jesús sana a la suegra de Simón Pedro*

<sup>29</sup> Idécanáamité namusúacawa judiónái yéewáidacàalu iricúise, Jesús yàacawa Santiago yáapicha, Juan nacái. Yá nawàlùacawa Simón icapèe iriculé, Andrés iyacatalé ibèeri Simón yáapichawa. <sup>30</sup> Néenialité Simón iyéeru uculúacawa mecuní iyú. Jesús iwàlùacadénáamiwa nacapèe iriculé, yáta nacàlidaca irí uculúanáwa. <sup>31</sup> Néese Jesús yàacawa ùatalé, íbàaca ucáapi, imichàidaca úa, yáta mecuní ichàbacawa uícha. Néese ùaca nayáapiná.

*Jesús sana a muchos enfermos*

<sup>32</sup> Néeseté catáca yàacawa, èeri idénáami iwàlùacawa, yáté yàcalé mìnaná natéca macái néenánámiwá cáuláiquéeyéi Jesús yàatalé, áibanái wenàiwica nacái demonio idacuèeyéi íiwitáise. <sup>33</sup> Yá macáita nàwacáidáyacacawa capíi inámi néeni Jesús iyacatái. <sup>34</sup> Jesús ichùniacaté madécaná cáuláiquéeyéi macái uláicái íiwitáná ícha. Jesús yúucaca madécaná demonio wenàiwicanái ícha, càmita quéwa íbatàa demonionái icàlidaca iináwaná ìwali, náalíacáiná naicácani, yái Jesúsca.

*Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas*

<sup>35</sup> Néese táiyápicáwa, cáala èeri ipíchawáise èeri imusúacawa, yá Jesús imichàacawa, yàacawa imusúacawa yàcalé iricúise yàacatenáwa canácatalé wenàiwica. Yá néré isutáca yáawawa Dios ícha. <sup>36</sup> Néese Simón yàacawa yàacawéeyéiná yáapichawa nacutáca Jesús. <sup>37</sup> Néese nàanàacani, yá náimaca Jesús irí:

—Macáita nacutáca nàyaca pía —náimaca. <sup>38</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—Wàacuéwa áibanái iyacàle néré iyéeyéica mawiénibàa nucàlidacatená nalíni yái tàacáisi cayábéerica. Nudéca nàanàaca nucàlidacatená nalíni —íimaca yái Jesúsca.

<sup>39</sup> Iná Jesús yàacawa macái yàcalé iyéeyéica Galilea yàasu cáli íinata. Icàlidaca nalíni nàasu néewáidacàalu imanùbaca iricu. Yá yúucaca demonio wenàiwicanái ícha.

*Jesús sana a un leproso*

<sup>40</sup> Néeseté áiba asiali, cacháunéeri íimami lepra iyú, yàacawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùlulú ipùata iyúwa Jesús irí, yàacatená Jesús icàaluíná, yéewacatená catúulécánaca Jesús iicácani. Yá íimaca Jesús irí:

—Núalíacawa píalimá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca. <sup>41</sup> Yá catúulécánaca Jesús iicáca cáuláiquéeri, yá imàacaca icáapiwa ìwali, yá Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca.

<sup>42</sup> Yáta icháuná lepra ichàbacawa asiali ícha. Yáta cayábaquéi asialica. <sup>43</sup> Quéwa Jesús ichùliaca asiali yèepùanápínáwa ícha caquialéta. Yá nacái yàalàaca asiali cachàiníri iyú. <sup>44</sup> Jesús íimaca asiali irí:

—Péemia cayába. Picá picàlida áibanái iríni nuchùnìaná pía. Néese, píawa caquialéta píasáida sacerdote iicá píimamiwa, yáalíacatenáwa cayábaca pía picháuná íchawa. Pimàaca nacái ofrenda Dios irí càide iyúwaté profeta Moisés ichùlianá, cayábacáiná pía, yéewanápiná macái wenàiwica yáalíacawa pídéca pichùnìacawa —íimaca Jesús.

<sup>45</sup> Quéwa yái asialica idàbaca icàlidaca macái wenàiwica irí Jesús iináwaná ichùñianáni. Iná càmita quirínama Jesús yéewa iwàlùacawa asáiwaca áiba yàcalé iriculé madécanácáiná wenàiwica nawàwa naicácani. Iná yèepunicawa náicha manacúali yùucubàa càinàwàiri canácatalé wenàiwicanái. Quéwa macái yàcalé mìnánái nàacawa yàatalé naicácaténáni.

## 2

### *Jesús sana a un paralítico*

<sup>1</sup> Néeseté cawàwanáta másiba èeri idénáami, yá Jesús yèepùa iwàlùacawa Capernaum iyacaléna iriculé. Quéwa manùbéeyéi yáalíaca iináwaná iyaca capíiricu. <sup>2</sup> Yá madécaná wenàiwica iwacáidáyacacawa yàatalé iná napuniádacaca capii, inúma nérénamata. Yá Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. <sup>3</sup> Néese báinúaca asianái yàanàaca itéeyéica asiali máapinéeri iiná macáita, càmirica yáalimá imichàanicawa, irièricawa yàalubái ínatawa, iiméeri iricu. <sup>4</sup> Càmita náalimá nawàlùacawa Jesús nérépiná dàalacáiná máini wenàiwicanái néré, iná náiriacawa escalera ìwalibàa capii ínatalé, sàabadéeri, canéerica ipùata chènuniré. Néréca nawatàaca capii ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalicuádacaca néenibàani, yéénúlusi ìwali, yái máapinéerica iiná yàalubái ínatawa. <sup>5</sup> Néese Jesús yáalíacawa náiwitáise manuica nánáidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùñianápináni, yá Jesús ímaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —ímaca yái Jesúsca.

<sup>6-7</sup> Yá abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu nàyaca néré, yáawinéeyéicawa. Yá nánáidacawa: “¿Cáná itàani càì yái asiali Jesúsca? Itàanica iyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canácáiná asiali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábacaténá náapicha Dios. Abéericata Dios yáaliméeri imànica càiri wawási”, náimaca nánáidacawa nalíwa nawàwallícuéwewa. <sup>8</sup> Yáta Jesús yáalíacawa nánáidáanáwa. Yá ímaca nalí:

—¿Cánacué yéewa píináidacawa càì? <sup>9</sup> Máini màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmicáiná áibanái yáalimá íicáca asáisi báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máini càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìipìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaalí wachùniacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. <sup>10</sup> Iná núa, asiali Dios néeséerica, nuchùniapíná yái máapinéerica, píalíacaténacuéwa Dios idéca ichùullaca numàacáanápiná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cháì èeri iricu, cayábacaténá náapicha Dios —ímaca yái Jesúsca. Néese ímaca máapinéeri irí:

<sup>11</sup> —Pía asialica, pimichàawa, peedá píalubáíwa, pèepùawa picapèè néréwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>12</sup> Néese yái cáuláiquéerica imichàacawa. Yá itéca yàalubáíwa. Imusúacawa náicha idècunitàacá naicáidaca irí. Iná macáita nánáidacawa naicáidaca manuúiwata Jesús irí. Nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Canácataté waiquéeri càiri wawàsica! —náimaca nalíwáaca.

### *Jesús llama a Leví*

<sup>13</sup> Néeseté Jesús yàacawa àniwa Galilea icalisaniná idùlepiré. Yá wenàiwicanái nàacawa yàatalé. Néese yéewáidaca nía. <sup>14</sup> Néesecáwa idècunitàacá yèepunicawa àniwa, yá íicáca Leví, yái Alfeo ìrica. Yái Leví

yáawinéericawa aléera yeedáacatalécate plata yéenanái judío íchawa romanonái yáasu gobierno irípiná. Yá Jesús ímaca irí:

—Aqualé. Piawa núapicha, yéewacatená nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca. Yá Leví imichàa yàacawa Jesús yáapicha.

<sup>15</sup> Néese Jesús iyáaca iyáacaléwa Leví icapèe irícu. Nàyaca néré nacái mesa iwéré manùbéeyéi wenàiwica yeedéeyéica plata néenanái judío íchawa romanonái yáasu gobierno irípiná, manùbéeyéi nacái cabáyawanéeyéica wenàiwica. Macáita nayáaca nayáacaléwa Jesús yáapicha, yéewáidacalénái yáapicha nacái, madécanácainá wenàiwica nèepunicawa Jesús yáapicha. <sup>16</sup> Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, naicáca Jesús iyáaca iyáacaléwa náapicha níái macáita cabáyawanéeyéica wenàiwicaca. Néese náimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—Yái yéewáidéericuéca pía, ¿cáná iyáa iyáacaléwa náapicha níái cabáyawanéeyéica wenàiwicaca, náapicha nacái níái yeedéeyéica wáicha plata romanonái yáasu gobierno irípiná? —náimaca. <sup>17</sup> Quéwa Jesús yéemiacani, yá ímaca fariseonái irí:

—Péemiacué comparación: Máláicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìeripiná nía. Quéwa áibanái cáuláiqueeyéi nawàwacutácani, yái ichùnìeripináca nía. Càita nacái wenàiwica ínáiidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìeripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliyéycawa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacatená wenàiwica ínáiidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacatená wenàiwica yáaliyéycawa cabáyawanáca, nawènúadánápiná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Iná cayábaca nàwacáidáyacacawa nùatalé níái cabáyawanéeyéica nuwènúadacatená náiwitáise nabáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

### *La cuestión del ayuno*

<sup>18</sup> Aiba èeri càide iyúwaté náiwitáise iyáaná, Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái fariseoca namàacacaté náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha manuísíwata. Néese wenàiwicanái nàacawa Jesús yáatalé. Yá náimaca irí:

—Juan yéewáidacalénái namàacaca náichawa nayáacaléwa càide iyúwa náiwitáise iyáaná nasutácaténá níawawa Dios ícha manuísíwata, càita nacái fariseonái namànica càita. Néeni, ¿cáná càmita péewáidacalénái namàaca náichawa nayáacaléwa nasutácaténá níawawa Dios ícha? —náimaca. <sup>19</sup> Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa aslanái naicácaténá icásàacawa casímáiri iyú. Idècunitàcá iyaca náapicha, yá casímáica nía, iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa. <sup>20</sup> Quéwa áibaalípiná, áibanái itéca náichawani. Idécanámi natéca náichawani, yásí namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmácainá nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénáica, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàcá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa, nùyacáiná náapicha.

<sup>21</sup> “Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wachanàidaca éwisàimi wabàlewa wàlisài wáluma yéemami iyú. Wachanàidacaalí càì, yásí wàlisài wáluma yéemami imàacacawa, yá icacanàidaca éwisàimi bàlesi, yá quéwanáta manuíca ícháuná. <sup>22</sup> Péemiacué áiba comparación: Càmita wadé wàucùaca

wàlisài uva ituní éwisàimi ímamisí irìculé. Wamànicaalí càì, néese uva ituní isáacawa dàchidàchiwaca inàniacubàa, yásí éwisàimi ímamisí ica-canácawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Yásí yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, ímamisí nacái. Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài ímamisí irìculé. Càita nacái nuéwáidacalénái yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya fariseonái yàasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali — ímaca yái Jesúsca.

*Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo*

<sup>23</sup> Aiba sábadò judíonái iyamáidacatáicawa Jesús yèepunicawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yèewibàa. Néese yéewáidacalénái nadàbaca needáca achúmáanata trigo ituíná nayáapináwa, yácáiná judío íiwitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmáanata iyacaná áibanái ibànacale yéená, máapicaalí nía. <sup>24</sup> Néese abénaméeyéi fariseo naicácani iyúwa íbaidacalési, yái Jesús yéewáidacalénái imàníirica, iná fariseonái ímaca Jesús irí:

—Péemia, ¿cáná péewáidacalénái íbaida siùca sábadò wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —námimaca. <sup>25</sup> Yá Jesús ímaca fariseonái irí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali. Bàaluité David iwàwacutáca yàacàsi, máapicáináni, áibanái nacái asianái iyéeyéica yáapicha. <sup>26</sup> Abiatar yàasu èerité, yái sacerdote íwacalináca, néese David iwàlùacatéwa Dios yàasu manuiri capìima ímamisíri mabáyawanéeri irìculé, israelitanái isutácatáipiná Dios ícha. Yá David iyáaca pan namàníricaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapiná. Dios itàacái imàacacaté níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Davidta quéwa iyáacani. Yàaca nacái yáapichéeyéi iriwa nayáacaténá nacái. Dios càmita yúuwichàida nía, máapicáiná nía, iná catúulécanáca Dios íicáca nía —ímaca yái Jesúsca. <sup>27</sup> Jesús ímaca fariseonái irí nacái:

—Dios idéca imàacaca walí yái èeri sábadò wayamáidacatáicawa iyúudàacaténá wenàiwicanái, catúulécanácáiná Dios íicáca wenàiwica. Dios càmirítatè idàba wenàiwica sábadò irípiná. <sup>28</sup> Iná Dios idéca ichùullaca núa, asiali Dios néeséerica, numàacáanápiná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, yái èeri sábadò nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —ímaca yái Jesúsca.

### 3

*El hombre de la mano tullida*

<sup>1</sup> Néese àniwa Jesús iwàlùacawa judíonái yàasu yéewáidacàalu irìculé. Iyaca néeni abéeri asiali icáapi ituwièricawa ícha. <sup>2</sup> Abénaméeyéi fariseo naicáidaca Jesús irí naicácaténá asáisi Jesús ichùnìacaalípinátè asiali sábadò irìcu nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, ìwalíse yái imànínáca sábadò irìcu Dios ichùullacáinatè judíonái iyamáidacawa macái sábadò imanùbaca. Néese fariseonái náimacaté íbaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. <sup>3</sup> Néese Jesús ímaca irí yái asialica icáapi ituwièricawa ícha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésèmi —ímaca yái Jesúsca. <sup>4</sup> Idécanáami asiali ibàlùacawa, yá Jesús isutáca yéemiawa fariseonái:

—Siùcata nusutácué nuémíawa pía: ¿Cáinásica Dios imàaca wamànica siùca èeri sábadò wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasicca wamànica cayábéeri,

càmicaalí nacái báawéerisca? ¿Imàacastica wacáucàidaca wenàiwica, wamàacastica néetácawa? —Ímaca yái Jesúsca. Quéwa masànata nía Jesús ícha. <sup>5</sup> Iná Jesús iicáidaca nalí, níai iyéeyéica itéseebàa. Máini maséeca ínáidacawa iwàwawa, yái Jesúsca, báawacáiná iicáca náiwitáise. Achúmaca iwàwa nacái càmicáiná fariseonái iwàwa yeebáidaca itàacái. Yá Jesús ímaca asìali irí:

—Piducúa picáapiwa —Ímaca yái Jesúsca. Yá asìali iducúaca icáapiwa, yáta cayábaca icáapi. <sup>6</sup> Quéwa fariseonái namusúacanacáitawa judíonái yéewáidacàalu ícha, yá nàacawa caquialéta nàwacáidáyacacawa áibanái judío yáapicha, cayábéeyéi iicáca rey Herodes, yái romanosàiri icuèrica Galilea yàasu cáli. Yá natàanica náapicha càinápinácaalí iyú náalímáaná nanúaca Jesús.

### *Mucha gente a la orilla del lago*

<sup>7</sup> Néeseté Jesús yàacawa náicha yéewáidacalénái yáapichawa Galilea icalìsaniná idùlepiré. Yá manùba wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi nàacawa Jesús yáamiwáise. <sup>8</sup> Aibanái néemiácáiná iináwaná imàníná madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, yá nàacawa Jesús yàatalé nacái naicácaténáni. Manùbéeyéi Judea yàasu cáli néeséeyéi yàacawa, Jerusalén iyacàlená néeséeyéi nacái, Idumea yàasu cáli néeséeyéi nacái, áiba cáli néeséeyéi nacái iyéerica abémàise Jordán inanaba ícha, Tiro iyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón iyacàlená néeséeyéi nacái, nía nacái yàcalé iyéeyéica natéseebàa. <sup>9</sup> Manùbacáiná wenàiwica néré, íná Jesús ichùullaca yéewáidacalénáiwa icùanápiná barca yàacaténáwa úni yáacubàa wenàiwicanái ícha déecuìsetatá calisa icàinalená ícha, ipíchaná wenàiwicanái iwesiaca iwéré. <sup>10</sup> Iwàwacutá càì imànica ichùniacáináté manùba wenàiwica, íná madécaná càuláiquéeyéi nawesiaca Jesús iwéré, namàacacaténá nacáapiwa ìwali, yéewacaténá nachùniacawa.

<sup>11</sup> Demonionái naicácaté Jesús, yá namàacaca wenàiwica demonio idacuèyéica íiwitáise nabàlùacawa nàululì ipùata iyúwa Jesús irí nàacaténá icàaluíná. Yá demonionái náimaca cachàiníri iyú Jesús irí:

—¡Píacata yái Dios Iirica! —náimaca irí. <sup>12</sup> Quéwa Jesús yàalàaca demonionái cachàiníri iyú, ipíchaná nacàlidaca cawinácaalíni.

### *Jesús escoge a los doce apóstoles*

<sup>13</sup> Néeseté Jesús yàacawa dúli ínatalé, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa cayábéeyéi Jesús iicáca íiwitáise. Néese nàanàaca yàatalé. <sup>14</sup> Néese Jesús yeedáca néená doce namanùbaca nàacaténáwa yáapicha, yéewacaténá nacái ibànùaca nía nacàlidáanápiná Dios itàacái. Yàaca náipidenápiná apóstolnái. <sup>15</sup> Imàaca nacái nalí íiwitáisewa náucacaténá demonio wenàiwicanái ícha. <sup>16</sup> Níái docéeyéica imanùbaca ípidenéeyéica càì: Simón, yái asìali Jesús yàaca ípidenápiná wàlisài, Pedro. <sup>17</sup> Nía nacái Zebedeo yéenibe pucháiba, ibèeri ípidená Santiago, iméeréeri nacái ípidená Juan. Jesús yàaca wàlisài náipidenápiná Boanerges (ímáanáca “Caluéyéi íiwitáise càide iyúwa énu isàna”, càì ímáanáca). <sup>18-19</sup> Andrés nacái, Felipe nacái, Bartolomé nacái, yá nacái Mateo, Tomás nacái, Santiago nacái, yái Alfeo ìrica, Tadeo nacái, yá nacái Simón, áibaalí ípidenéeri nacái celote, yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripinácaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, nanúawani.

### *Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio*

<sup>20</sup> Néese Jesús iwàlùacawa capli irìculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese àniwa madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá dàalaca wenàiwica capli irìcu, iná càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa, yái Jesús, nía nacái yéewáidacaléca. <sup>21</sup> Néese Jesús yéénánái yéemìaca iináwaná iwali, yá nàacawa Jesús yàatalé needácaténá náichani, náimacáiná iwali máiwitáiscasani, yái Jesúsca.

<sup>22</sup> Nàyaca néré nacái abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, yàanèyéicaté Jerusalén iyacàlená néese. Yá náimaca Jesús iwali: “Beelzebúca, yái demonio íiwacalináca, yáquéi idacùaca íiwitáise yái asìalica Jesús. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica íicha Beelzebú íiwitáise iyú”, náimaca Jesús iwali.

<sup>23</sup> Iná Jesús imáidaca yàataléwa nía. Yá icàlidaca nalí comparaciòn yéewáidacaténá nía. Imaca nalí: “Satanás canácatáita iwàwa yúucaca yàasu demonionáiwica wenàiwica íicha. <sup>24</sup> Càide iyúwa wenàiwicanái iyáaná, napéliacaalí náipunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. <sup>25</sup> Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, néese càmita náalimá nàyaca abéeri capli irìcu. <sup>26</sup> Càita nacái, Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini quirínamatáni, yái Satanásca. Yá imáalàacawa ichàinicatá. Iná iwàwacutácué píaliacawa càmita núuca demonio wenàiwica íicha Satanás íiwitáise iyú.

<sup>27</sup> “Nudé quéwa núucaca demonio wenàiwica íicha núiwitáise iyúwa, cachàinacáiná núca Satanás íicha. Péemiacué comparaciòn: Càide iyúwa cayéedéeri imàniná, càmita cayéedéeri yáalimá iwàlùacawa irìculé áiba cachàiníiri asìali icapèca iyéedùacaténá íicha yàasu, càmicaalícáwa cayéedéeri idacùaca íichawa yái cachàiníiri asìalica quéechacáwa. Iwàwacutá cayéedéeri càì imànica, yéewacaténá iyéedùaca cachàiníiri asìali yàasu. Càita nacái núalimá nudacùaca nuíchawa Satanás nuwasàacaténá wenàiwica Satanás íicha. Pidécuéca pitàanica báawéeri iyú Espíritu Santo iwali.

<sup>28</sup> “Péemiacué cayába, Dios imàacapiná iwàwawa íichéi macái íiwitáaná báawéerica wenàiwica imànírìca, itàanírìca nacái Dios iwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa nabáyawaná íichawa. <sup>29</sup> Quéwa wenàiwica itàanicaalí báawéeri iyú Espíritu Santo iwali, yá canácatáita Dios imàaca iwàwawa íbáyawaná íicha, néese cabáyawanaca càiripinátani èeri càmíiri imáalàawa”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>30</sup> Càita Jesús íimaca nalí níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, náimacáináté Jesús iwali demoniosa idacùaca íiwitáise.

### *La madre y los hermanos de Jesús*

<sup>31</sup> Néeseté Jesús yáatúa yàanàca yàatalé, yéénánái nacái. Quéwa nabàlùacawa bàacháwáise capli íicha. Yá nachùulaca áiba imáidacaténá Jesús. <sup>32</sup> Néese áibanái yáawinéeyéiwa mawiénita Jesús irí náimaca irí:

—Píatúa, péenánái nacái, péenánái inanái nacái nabàlùacawa bàacháwáise. Nawàwacutáca pía —náimaca. <sup>33</sup> Néese Jesús íimaca nalí iyéeyéica itéesebàa:

—Péemiacué yái núumáanaca núatúa iwaliwa, nuénánái iwali nacáiwa — íimaca yái Jesúsca.

<sup>34</sup> Néese Jesús iicáidaca nalí níái yéewáidacaléca yáawinéeyéicawa itéese. Yá íimaca:

—Píicacué, níái wenàiwicaca nuicáca nía càiyéide iyúwa núatúanáiwica, nuénánái nacáiwa. <sup>35</sup> Cawinácaalí wenàiwica imànírìca càide iyúwa

Dios iwàwáaná, yácata nuiquéeri càiride iyúwa nuénásàiriwa, nuénásàatúa nacáíwa, núatúa nacáíwa —íimaca yái Jesúsca.

## 4

### *La parábola del sembrador*

<sup>1</sup> Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica àniwa Galilea icalisaniná idùlepiré. Idècunitàaca yéewáidaca nía, yá manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús itéese. Iná Jesús iwàlùacawa barca iriculé iyéechúa callisa yáacu. Yá yáawinacawa yéewáidacaténá wenàiwica iyaméyécacawa callisa icàinalená íinata. <sup>2</sup> Néese idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. Icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Íimaca nalí:

<sup>3</sup> “Péemiacué comparación: Abéeri asìali ibànacaté yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. <sup>4</sup> Iná yàaca icasáaca yàacawani, yá abénaméyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, yá màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca bànacalé íimi. <sup>5</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré, canácatáica cayába cáli ibaníiri. Yá bànacalé íimi ibacácawa ráunamáita, càmicáiná ibaní néeni cáli. <sup>6</sup> Néese quéwa èeri yàacáináwa chènuniré mamáalàacata, yá yeemáca púubéyéi bànacalé, néese chuìca nía, canáciná napìchu cayába cáaléeri, iná néetácawa. <sup>7</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Néese tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, iná yái bànacaléca càmita idàwinàawa cayába, canáca nacái bànacalé iyacaná. <sup>8</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Yá idàwinàacawa cayába, idèniaca nacái iyacanáwa manùba. Abénaméyéi yéetaná idèniaca iyacanáwa treinta namanùbaca. Abénaméyéi yéetaná idèniaca iyacanáwa sesenta namanùbaca. Abénaméyéi yéetaná idèniaca cien namanùbaca iyacaná”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>9</sup> Jesús íimaca nacái: “Càuwíiyéicalícué pía, péemiacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

### *El porqué de la parábolas*

<sup>10</sup> Nésetécáwa Jesús iyaca abéerita, yá níái yáapichéyéica, nía nacái doce namanùbaca yéewáidacaléca nasutáca néemìawani càinácaalí íimáaná yái comparaciónca. <sup>11</sup> Yá Jesús íimaca nalí: “Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Néese áibanái càmiyéica yeebáida Dios itàacái, nucàlidaca nalíni yáawami comparación iyú, ipíchaná náalía néemìaca càinácaalí íimáaná. <sup>12</sup> Iná éwita naicácaníta yái numànírica, càicáaníta càmita náalíawa ìwali càinácaalí íimáaná. Ewita néemìacáaníta nutàacái, càicáaníta càmita náalíawa néemìaca càinácaalí íimáaná. Iná càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús explica la parábola del sembrador*

<sup>13</sup> Jesús íimacaté nalí: “¿Cánásicué càmita píalía péemìaca càinácaalí íimáaná yái comparaciónca? Càmicaalícué píalíawa péemìacani, yásí càulenápinácuéca píichawa macáita comparación nucàlidéeripinácué piriwa. <sup>14</sup> Yá íimáanáquéera yái comparaciónca: Yái yèerica icasáaca yàacawa ituínási íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica icàlidacaalí Dios itàacái áibanái irí. <sup>15</sup> Abénaméyéi wenàiwica càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa àyapulicubàa: Néemìaca Dios itàacái, quéwa idécanáami



néemiacani, yá Satanás yàanàcàatécata imàacaca naimáichaca Dios itàacái ibànacanéerimica nawàwallculé. <sup>16</sup> Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási yúuwèericawa íba yèewiré: Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidaca casimáiri iyúni. <sup>17</sup> Néese quéwa, càmicáiná neebáida Dios itàacái tàì íiméeri iyú, macái nachàini iyúwa, càide iyúwa canácaalí bñacalé ipichu cayába, íná neebáidaca Dios itàacái maléena èeri meedá, càide iyúwa bñacalé yéetácaalíwa ráunamáita. Iná idàbacaalí áibanái yúuwichàidaca nía Dios ìwalíise, neebáidacáiná itàacái, Satanás nacái yáalimáidacaalí nía namànínapíná nabáyawanáwa, yásí naméyáacawa neebáidaca Dios itàacái. <sup>18</sup> Aibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica tuíri yèewiré; néemiaca Dios itàacái. <sup>19</sup> Quéwa báawaca nánáidacawa nawàwawa báawanama abéerita nàasu cawèníri ìwaliwa, yái èeri irìcuírca wawàsi meedá. Cáinináca naicáca cawèníri, yái ichìwáidéerica wenàiwica. Nawàwa nacái needáca nalíwa macái cawèníri nàasupínáwa. Iná nánáidacáináwa ìwali macáita yái cawènírica, yá naimáichaca Dios itàacái. Càide iyúwa tuíri càmicaalí ibatàa bñacalé idèniaca iyacanáwa, càita nacái níái wenàiwicaca. Nánáidacawa nawàwawa báawanama nàasu cawèníri ìwaliwa, íná càmita namàni cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>20</sup> Quéwa áibanái wenàiwica, càica níade iyúwa ituínási ibànacanéerimica cayábéeri cáli irìculé. Néemiaca Dios itàacái, yá neebáidacani, yá namànica cayábéeri manuísíwata càide iyúwa bñacalé idèniacaalí iyacanáwa manùba. Abénaméeyéi namànica cayábéeri càide iyúwa bñacalé idèniacaalí iyacanáwa treinta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái namànica cayábéeri manuísíwata náicha càide iyúwa bñacalé idèniacaalí iyacanáwa sesenta namanùbaca macái yéetaná imanùbaca. Aibanái nacái namànica cayábéeri náicha mamáalàacata càide iyúwa bñacalé idèniacaalí iyacanáwa cien namanùbaca macái yéetaná imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la lámpara*

<sup>21</sup> Jesús íimacaté nalí nacái: “Péemiacué comparación: Càmita watùcunìna lámpara watécaténáni capli irìculé wabàacaténáni yàalusi irìculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa yái waiméerica íinata. Càmita càì wamàni. Néese watéca lámpara capli irìculé, yá wamàacaca chènunibàani, icànacaténá capli irìcuíyéi ìwali. <sup>22</sup> Yái lámparaca íimáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi ibàacanéeri píaliéricuécawa ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwa náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi càimírícáwa náalíwa ìwali. <sup>23</sup> Càuwíyéicalícué pía, yá péemiacué nutàacái”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>24</sup> Jesús íimaca nalí nacái: “Pínáidacuéwa cayába ìwali yái nucàlidéericuéca píri. Cayábacaalícué pínáidawa nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué píalíacawa cayába ìwali, yái núuméericuéca píri. Yá imàacapínácué píalíacawa áiba wawàsi ìwali mamáalàacata. <sup>25</sup> Wenàiwicacáiná íináidacaalíwa cayába nutàacái ìwali, yá nacái yáalíacaalí yéemiaca càinácaalí íimáaná, yásí Dios imàacaca yáalíacawa áiba wawàsi ìwali mamáalàacata. Quéwa áibacaalí wenàiwica càmita íináidawa cayába nutàacái ìwali, yá íimáichapíná nacái càinácaalí achúméeri wawàsi yáalíericatéwa ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la semilla que crece*

<sup>26</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa. Iimaca nalí: “Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa càicanide iyúwa asiali ibànacaalí ituínási cáli yéewiré. <sup>27</sup> Idécanáami ibànaca ibànacalewa, yá yàacawa icapèe néréwa iimácaténá. Eeri imanùbaca icawàacawa. Catá imanùbaca iimáca. Canácata imàniri ituínási irí, quéwa yái ituínási ibacácawa, néese bànacalé idàwinàacawa cayába, éwita asiali càmicáaníta yáalíawa càinácaalí iyú ibànacale idàwinàanáwa. <sup>28</sup> Càita cáli imànica yàasu wawàsitawa meedá: Quéechacáwa cáli imàacaca ituínási ibacácawa, néese cabáinàcani yái bànacaléca, néese capùutunàcani, néese càyacanácani. <sup>29</sup> Néese quéwa mísicaalíni, yá asiali yeedáca iyacaná, yácáiná ibànacale iyacaná yàasu èeri idéca yàanàca”, iimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la semilla de mostaza*

<sup>30</sup> Jesús iimacaté nalí nacái: “Siùcade nucàlidacué piri càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Nuéwáidacué pía comparación iyú. <sup>31</sup> Yái Dios icùanáca yàasu wenàiwicawa càicanide iyúwa mostaza íimi wenàiwica ibànérica cáli yéewiré. Yái mostaza íimica máini achúméerínacani. <sup>32</sup> Ewita achúméerínacáanítani yái mostaza íimica, càicáaníta idécanáami nabànacani, yásí idàwinàacawa manuúripiná náicha canánama bànacaléca. Idèniaca yàanawa manuúnaméeyéi, yásí màsibèe nàalimá namànica namùlubèwa catámàacatalé”, iimaca yái Jesúsca.

### *El uso que Jesús hacía de las parábolas*

<sup>33</sup> Càité Jesús yéewáidaca wenàiwica Dios iwali manùba comparación iyú càide iyúwa yái tàacáisica. Yéewáidaca wenàiwica càide iyúwa nàalimáaná néemìaca. <sup>34</sup> Jesús yéewáidaca wenàiwica comparación yáawami iyúta. Néeseta idècunitàacá iyaca abéerita yéewáidacalénái yáapichawa, yá icàlidaca nalí macáita càinácaalí nàimáaná níai comparaciónca canánama.

### *Jesús calma el viento y las olas*

<sup>35</sup> Yáté èerica catácáiná yàacawa, íná Jesús iimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Wachàbacuéwa abémàalé Galilea icalisaniná íicha —iimaca nalí.

<sup>36</sup> Néese yéewáidacalénái nàacawa manùbéeyéi wenàiwica íicha. Nawàlùacawa barca iriculé, natéca Jesús yáawinacawa náapicha barca irìcu. Aibanái wenàiwica nàacawa náamiwáise barca irìcu, máisibáwanáita quéwa barcaca. Néesecáwa Jesús iimáca íichawa. <sup>37</sup> Néese manuúri cáuli ipùaca nàwali. Máiníri cachàinica yái cáulica. Màladàca nacái yúuwàacawa barca iriculé, yá únì ipuníadaca yàacawa barca. <sup>38</sup> Jesús iimácáita quéwanáta. Abéeri íimamisi irìacawa barca yàapùa néese, Jesús irièri yàacawa íinata. Néese nacawàdacani, nàimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¿Cáná pimàaca wasawíacawa? —nàimaca Jesús irí.

<sup>39</sup> Yá Jesús imichàacawa, yàalàaca cáuli cachàiníri iyú, yá iimaca nacái màladàca irí:

—¡Wíu pía! —iimaca yái Jesúsca. Yáta wíuca yái cáulica, màladàca nacái.

<sup>40</sup> Néese Jesús iimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¿Cánácué máini cáaluca pía? ¿Cánácué càmita manuú pínáidacawa piwàwawa nùwali? —iimaca yái Jesúsca. <sup>41</sup> Máini cáaluca nía. Yá nàimaca nalíwáaca:

—¿Cawináisica yái asialica ichùulìerica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùullianá nía? —nàimaca nalíwáaca.

## 5

*El endemoniado de Gerasa*

<sup>1</sup> Néeseté nàanàaca abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha, Gerasa yàasu cáli néré. <sup>2</sup> Néese idècunitàacá Jesús imichàacawa barca iricuise cáli ínatalépiná, yáta asiali yàanàaca Jesús yàatalé, abéeri asiali demonio idacuèri íwitáise. Yáí asiali yàacawa yéetáními icàliculèená néese. <sup>3</sup> Yáí asiali iyacaté yéetáními icàliculèená yèewi. Canácata yáaliméeri idacùacani, ibatàa cadena iyú piná, càmita náalimá. <sup>4</sup> Ewitaté yàcalé m̀nanái nadacùacáanítani madécaná yàawiría, yàabàli, icáapi nacái cadena iyú, càicáaníta macái èerita imádáidacaté íchwaca cadena, yá nacái iwaaléminamata imànica cadena. Iná canácata yáaliméeri idacùacani, canásiwata. <sup>5</sup> Yáí asiali yèepunicawa yéemianícawa táiyápinama, èerlapinama nacái yéetáními icàliculèená yèewiré, dúli yèewiré nacái. Yá ínúadáidaca yáawawa íba iyú. <sup>6</sup> Quéwa iicácáiná Jesús déecuise, yá ipiàcawa Jesús yàatalé. Ibàlùacawa yùlulú ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná. <sup>7</sup> Yá demonio yéemianícawa asiali isàna iyú. Ímaca Jesús irí:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, Jesús Dios íirica yáí Dios chènúníiséeri náicha canánama. Nusutáca píicha wawàsi Dios íipidená íwali picá piùwichàida núa! —Ímaca yáí demonioca. <sup>8</sup> Càí demonio ímaca, Jesús ímacáináte irí:

—Pía, demonio casaquèeri íwitáiseca, píawa asiali ícha —Ímaca yáí Jesúsca. <sup>9</sup> Néese Jesús ímaca demonio irí:

—¿Cawiná píipidená? —Ímaca yáí Jesúsca. Yá demonio ímaca Jesús irí:

—Nuípidená Legión, ímáanáca “Cawàwanáta cinco mil namanùbaca”, máinícáiná madécanáca wía —Ímaca yáí demonioca.

<sup>10</sup> Néese demonionái isutáca Jesús ícha wawàsi manuísiwata ipíchaná ibànùaca nía méetàuculé ícha yáí cálica. <sup>11</sup> Mawiénita nalí dúli íwali madécaná marranonái yèepuniwa. Nayáaca nèepunicawa nayáacaléwa. <sup>12</sup> Iná demonionái nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísiwata:

—Pichùullacaténá wàanápináwa marranonái yàatalé, yá pimàaca wawàlùacawa marranonái idèericulé —náimaca. <sup>13</sup> Càita Jesús imàacaca nàacawa. Yá demonionái yàacawa asiali ícha. Yá nawàlùacawa marranonái idèericulé. Níái marranonái dos mil namanùbaca cawàwanáta. Napiàcawa máiwitáisewaca demonio íwitáise iyú, àta nacaláacatalétawa quìratàli ínatáise callsa yáaculé, yá nàisicùmacawa macáita, níái píràica càmiyéica Dios imàaca judiónái idèniaca, casacàacáiná nalí marrano iiná.

<sup>14</sup> Néese níái icuèyéicaté marranonáimi napiàcawa, yá nàaca nacàlidaca marrano iináwanámi manuíri yàcalé iricu, yàcalé pùbéeyéi iricu nacái iyéyéica mawiénibàa. Iná madécaná wenàiwica nàacawa néré naicácaténá càinácaalí iyáaná. <sup>15</sup> Néese nàanàaca Jesús yàatalé. Yá naicáca yáí asiali madécanéeyéi demonio idacuèricaté íwitáise. Yáawinéericawa iyaca, ibàle yáapichawa mawiénita Jesús irí, cáiwitáise nacáicani. Yá cáaluca níái wenàiwicaca. <sup>16</sup> Néese níái icuèyéicaté marranonáimi, iiquéyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé m̀nanái írini, càinácaalíte iyú Jesús íchùnìacani, yáí asialica demonio idacuèricaté íwitáise. Nacàlidaca nalí nacái marranonáimi iináwaná íwali. <sup>17</sup> Iná nadàbaca nasutáca Jesús ícha wawàsi manuísiwata yèepùanápináwa nàasu cáli ícha.

<sup>18</sup> Yá Jesús yèepùacawa barca yàatalé, néese yáí asiali demonionái idacuèricaté íwitáise isutáca Jesús ícha wawàsi manuísiwata

imàacáanápíná yàacawa yáapicha. <sup>19</sup> Quéwa Jesús càmita imàaca asiali yàacawa yáapicha. Néese Jesús íimaca asiali irí:

—Pèepùawa picapèe néréwa, péenánái yàataléwa. Picàlida nalíni macáita yái cayábéerica Wacuérina Dios imánírira pírí, iicá nacái pipualé manuísíwata —íimaca yái Jesúsca.

<sup>20</sup> Néese yái asiali yàaca icàlidacani diez namanùbaca yàcalé írìcu iyéeyéica Decápolis yàasu cáli íinata. Icàlidaca Jesús imànicaté írì cayábéeri, yá macáita néemiacaalíténi, yá nánáidacawa manuísíwata néemiacani.

*La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús*

<sup>21</sup> Néeseté idécánámi Jesús ichàbacawa àniwa abémàalé Galilea icalisaníná íicha barca írìcu yéewáidacalénái yáapichawa, yá manùba wenàiwica iwacáidáyacacawa yàatalé. Yá Jesús iyamáacawa calisa icàinalená íinata. <sup>22</sup> Néese áiba asiali yàanàaca, abéeri néená níai judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái, íipidenéerica Jairo. Yá Jairo iicáca Jesús. Yá yúuwàa írìacawa inùmáawawa Jesús írì, yàacaténá Jesús icàaluíníná, yéewanápiná Jesús iicáca ipualé. <sup>23</sup> Yá isutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata. Jairo íimaca Jesús írì:

—Nuídu iculúacawa, uwàwa uétácawa nuícha. Iná nuwàwacutáca pía nupapèe néréwa, pimàaca picáapiwa úwali, ípíchaná uétácawa —íimaca.

<sup>24</sup> Néese Jesús yàacawa Jairo yáapicha yéewáidacalénái yáapichawa. Madécaná wenàiwicanái nacái nàacawa yáamiwáise. Máinicáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré. <sup>25</sup> Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèwi. Cáláicacaté úa doce camuí, úíraná imusúacawa uícha mamáalàacata. <sup>26</sup> Uuwichàacatéwa báawanama idécunitàacá manùba cadèpiacáiyéi idèplaca úa. Ewitaté úucacáaníta úasu platawa macáita upáyaidacaténá cadèpiacáiyéi, càicáaníta càmita cayába úa, mamáalàacata quéwanáta cúláicaca yáwanái úa. <sup>27</sup> Uémìacaté Jesús íináwaná ichùnìaná wenàiwica, íná ùaca nacáíwa manùbéeyéi wenàiwica yáapicha. Yá ùacawa Jesús yáamiwáise mawíénita írì manùbéeyéi wenàiwica yèwi, yá udunùaca Jesús ibàle iwali. <sup>28</sup> Umànica càì uínáidacáináwa ùacawa: “Nudunùacaalí iwali, éwita ibàle íwalicáaníta meedáni, yásí báísíta cayábapínáca núawa”, càì úumaca uínáidacawa ulíwa uwàwalicúsewa. <sup>29</sup> Udécanacáita udunùaca ibàle iwali, yáta úíraná iyamáacawa uícha, yá úalíacawa uwàwalicúsewa udéca uchùnìacawa uláicái íicha. <sup>30</sup> Yáta Jesús yáalíacawa iwàwalicúsewa ichùnìacaté áiba wenàiwica ííwítáise iyúwa. Iná iwènúacawa íicáidacaténá manùbéeyéi wenàiwica írì. Néese Jesús isutáca yéemíawa nía. Íimaca nalí:

—¿Cawíná idunùa nubàle iwali? —íimaca yái Jesúsca. <sup>31</sup> Néese yéewáidacalénái íimaca írì:

—¿Càmita píicá níai madécanéyéi wenàiwicaca nacàbadàayacacawa nàacawa píwéré? ¿Cánásica yéewa pisutá péemíawa cawínácaalí idunùa píwali? —náimaca Jesús írì.

<sup>32</sup> Quéwa Jesús iicáida itéesewa mamáalàacata íicácaténá yái wenàiwica idunuèricaté iwali. <sup>33</sup> Iná úái inanáica umusúacawa wenàiwicanái yéewíise. Yá ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, úalíacawa uchùnìacatéwa. Yá ubàlùacawa ùlulú ipùata iyúwa Jesús írì ùacaténá icàaluíníná. Yá ucàlidaca írì macáita uínáwanáwa báísíri iyú. <sup>34</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—Pía, inanáica, pimàacacáiná píwàwawa nùwali, íná yéewa pídéca píchùnìacawa. Píawa matuúbanáita. Pídéca pímusúacawa càiripínáta íicha yái uláicáica —íimaca yái Jesúsca. <sup>35</sup> Idécunitàacá Jesús icàlidaca ulíni, yá áibanái nàanàaca judíonái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néese. Yá náimaca Jairo írì:

—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yái yéewáidéerica wenàiwica —náimaca. <sup>36</sup> Jesús yéemíaca natàaníná, quéwa càmita itàani náapicha. Jesús itàanicáita abéerita Jairo yáapicha, yái judiónái yéewáidacàalu íiwacalica. Jesús íimaca irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. <sup>37</sup> Néese càmita Jesús imàaca áibanái nàacawa náapicha Jairo icapèe nérépiná. Imàaca nàacawa náapicha níawamicata Pedro, Santiago nacái, Santiago iméeréeri nacái, íipidenéeri Juan. <sup>38</sup> Yá néese nàanàaca judiónái yéewáidacàalu íiwacali icapèe néré, yá Jesús iicáca manùbéeyéi wenàiwica cachàiniyéi isàna, íichàaniyéica báawanama, nacántàa canción cachàiniiri iyú yéetáními ìwali, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. <sup>39</sup> Jesús yáaliacawa icáucàidáanápíná úa yéetéechúamicawa. Yá iwàlùacawa nacapèe iriculé, íimaca nalí:

—¿Cánacué pimàni pisànawa báawanama, píicháanicué nacái máini? Uara sùmàuca càmiíchúata yéetáwa, uimácáicata ùyaca —íimaca yái Jesúsca, yáaliacáináwa icáucàidáanápínaté úa.

<sup>40</sup> Néese naicáanica Jesús iquíniná, náaliacáináwa báisíiri iyúcani uétácatéwa. Quéwa Jesús imusúadaca nía canánama capíi íicha. Néese itéca yáapichawa yéetéechúami yáaniri, úatúami nacái, nía nacái yéewáidacaléca iyéeyéica yáapicha. Yá nawàlùacawa sùmàumi iriacataléca. <sup>41</sup> Néese íibàaca ucáapi ìwali, úái yéetéechúamicawa, yá íimaca ulí:

—Talita, cum (íimáanáca judiónái itàacái iyú: “Pía, mànacàuca, núuma pirí, pimichàawa”, càì íimáanáca) —íimaca yái Jesúsca.

<sup>42</sup> Yáta úái sùmàuca, idènièchúaca doce camuí, umichàacawa, yá uìpina nacái. Yá nánáidacawa manuísíwata naicáidaca ulí, níái wenàiwicaca iyéeyéica néré. <sup>43</sup> Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiniiri iyú ipíchaná nacàlidaca áibanái iríni, icáucàidáanaté úa. Néese ichùullaca nacái nàaca uyáapíná, úái sùmàuca.

## 6

### *Jesús en Nazaret*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená yàasu cáli íicha, yá yàanàaca yàasu cáli néréwa, Nazaret iyacàlenáca. Yéewáidacalénái nàaca nacáiwa yáapicha. <sup>2</sup> Yá sábadu irícu judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwica judiónái yéewáidacàalu irícu. Manùbéeyéi wenàiwica yéemlacáináni, yá báawaca nánáidacawa nawàwalicúsewa. Náimaca nalíwáaca:

—Canáca yéewaná yéewáidaca wía. Icàlidacáita áibanái yàasu tàacáisi meedá, càmicáiná yáallawa cayába. Càmita báisí imàni yái càmiirica wenàiwica idé imànica. <sup>3</sup> Yácata ìrimi meedá yámide yàalubáisi imàníirinámica. María ìirica meedáni. Nabèerica meedáni, níái Santiago, José nacái, Judas nacái, Simón nacái. Yéenánái inanái nacái nàyaca wèewibàa meedá —náimaca nalíwáaca. Iná càmita nawàwa neebáidaca Jesús itàacái. <sup>4</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Batéwa macái wenàiwica naicáca profeta cáimiétaquéeri iyú icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicúise. Quéwa yàasu cáli néeséeyéi, yéenánái nacái, icapèe irícuíyéi nacái, níawamita càmita nawàwa neebáidaca itàacái. Càita nacái nùasu cáli néeséeyéi, nuénánái nacái, nupapèe irícuíyéi nacái, càmita nawàwa neebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>5</sup> Càmita Jesús imàni néré yáì càmírica wenàiwica idé imànica, càmícaíná neebáida itàacái. Quéwa imàacaca icáapiwa abénaméeyéi cáuláiquéeyéi ìwali, cawàwanáta máisiba, yá ichùnìaca nía. <sup>6</sup> Yá achúmaca ínnáidacawa iwàwawa manúsiwata càmícaíná neebáida itàacái.

### *Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios*

Néeseté Jesús yèepuníca yéewáidaca wenàiwica áiba yàcalé irìcubàa iyéeyéica mawiénita Nazaret iyacàlená irí. <sup>7</sup> Jesús imáida yàataléwa níai doce namanùbaca yéewáidacalécawa. Néese idàbaca ibànùaca nía pucháibanamata nàacaténawa yàcalé imanùbaca. Ichàiniadaca nía náucáanápíná demonio wenàiwicanái ícha. <sup>8</sup> Càmita imàaca natéca wawàsi nàasu àyapu imàluwenáwa. Imàacaca natéca abéerita nàasu àicuwa natéeripíná àyapulìcubàa. Càmita imàaca natéca saco, yàacàsi nacái, plata nacái. <sup>9</sup> Imàacaca nàwalica nàasu costiza nacáiriwa nàabàli ìwaliwa, quéwa càmita imàaca nadèniaca pucháiba nabàlepináwa, abéerita meedá. <sup>10</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—Piwàlùacuéwa abéeri capìi irìculé, yá piimácué néréta àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irìcuíse. <sup>11</sup> Aibalé càmicaalícué namàaca piwàlùacawa, càmicaalí nacái nawàwa néemiaca picàlidacuéca nalí nutàacái, yá iwàwacutácué piacawa náicha. Pichùpiacué cáli ichùmalé piabàli íchawa naicápiná càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía israelitaca, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápíná níawa —íimaca yéewáidacalénái iríwa, yáì Jesúsca.

<sup>12</sup> Iná yéewáidacalénái nàacawa nàalàacaténá wenàiwica nawènùadáanápíná náiwitáisewa Dios irípiná. <sup>13</sup> Yá náucaca nacái madécaná demonio wenàiwicanái ícha. Nàucùaca olivo isééná manùbéeyéi cáuláiquéeyéica ìwali, yá nachùnìaca nía.

### *La muerte de Juan el Bautista*

<sup>14</sup> Néeseté rey Herodes yéemiaca wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná ìwali, manùbacáíná wenàiwica nacàlidaca nàyaca ìwali, yáì Jesús imànínáca, càinácaalí iyú yéewáidaca wenàiwica nacái. Yá Herodes íimaca Jesús ìwali:

—Juan el Bautistami idéca icáucàacawa, íná yéewa yáalimá imànica yáì càmírica wenàiwica idé imànica —íimaca yáì rey Herodesca, iyúunáidacáíná Juan el Bautistamicani yáì Jesúsca. <sup>15</sup> Aibanái íimaca Jesús ìwali:

—Yácata profeta Elías yàanèrica àniwa —náimaca. Aibanái íima:

—Yácata áiba profeta càiride iyúwaté profetanáimi wapíchaléeyéimi —náimaca. <sup>16</sup> Quéwa rey Herodes yéemiacaalíté nacàlidaca Jesús iináwaná, yá Herodes íimaca:

—Yácata Juanmi, yáì nuchùlièricaté nawichùaca ícha íiwita. Idéca icáucàacawa —íimaca yáì rey Herodesca.

<sup>17</sup> Càica Herodes íimaca ichùullacáínáté yàasu úwináíwa náibàanápínáté Juan calúacáíná Herodes yàacawéetúa iicáca Juan, úái Herodes yàacawéetúa ípidenéechúaca Herodías. Yá úwinái nadacùacaté Juan cadena iyú presoíyéi ibànalícu. Uái Herodíasca, úacata Herodes yéénàsàiri Felipe yàacawéetúa quéechatécáwa, quéwa Herodes imelùdacaté úa yéénàsàiri íchawa. <sup>18</sup> Iná Juan íimacaté rey Herodes irí: “Báawéeriquéi peedáanáca péénàsàiri yàacawéetúwa”, íimacaté yáì Juanmica.

<sup>19-20</sup> Iná báawacaté Herodías uicáca Juan, yá uwàwacaté unúacani, quéwa càmita úalimá unúacani, cáalucáíná rey Herodes iicáca Juan, yáalíacáínáwa

cayábéericani, yái Juanca, mabáyawanéeri nacái. Iná Herodes icùaca Juan ipíchaná Herodes yàacawéetúa Herodías inúacani. Ewita rey Herodes càmicáaníta yáaliáwa càinácaalí iwàwacutáaná imànica macái èerita idécanámité yéemíaca Juan icàlidaca irí Dios itàacái, càicáaníta casímáica rey Herodes yéemíaca Juan itàacái. <sup>21</sup> Quéwa áiba èerité Herodías úalimáca umànica Juan irí càide iyúwaté uwàwáaná. Rey Herodes imànica manuíri fiesta iwàwalicaténá yàasu èeriwa asáicatáicaténi. Yá imáidaca yáapichéeyéiwa iyúudèeyéica Herodes icùaca Galilea yàasu cáli, nía nacái yàasu úwi íiwacanánáica, nía nacái yàacawéeyéináca asianáica caináwanéeyéica Galilea yàasu cáli néeséeyéica, nayáacaténá nayáacaléwa yáapicha, namànicaténá yáapicha nacái manuiri fiesta. <sup>22</sup> Yá Herodías uídu iwàlùacawa asianái iyáacàlu irìculé. Yá ulabàaca báawéeri iyú abéechúata asianái yàacuésemi naicácaténá úa. Naicácáiná ulabàaca, iná usíimáidaca nawàwa macáita rey Herodes, nía nacái yáapichéeyéica iyéeyéica iyáacaléwa yáapicha. Iná rey Herodes íimaca mánacàu irí:

—Pisutá nuícha càinácaalí piwàwéerica. Yásí nùaca piríwani —íimaca ulí.

<sup>23</sup> Yá Herodes íimaca ulí àniwa pucháiba yàawiríata báisí báisísíwatasa Dios yáaliéricawa Herodes yàanápinaté ulí càinácaalí wawàsi uwàwéerica íicha, éwitasa uwàwacaalíté íicha cáli yéema, yái Galilea yàasu cálica Herodes icuèrica, yásí yàanápinása ulítáni báisíta, íimaca. <sup>24</sup> Yá ùacawa náicha, úumaca úatúa iríwa:

—¿Càirínásica wawàsi nusutá íicha? —úumaca úatúa iríwa. Yá Herodías úumaca ulí:

—Pisutá íicha Juan el Bautista íiwita —úumaca ulí úái Herodíasca, uwàwacáinaté uicáca Juan íiwita utuí iyúwa úalíacaténáwa báisíri iyúcani Juan yéetácawa. <sup>25</sup> Néese úái mánacàuca uèpùu uwàlùacàatétawa àniwa rey Herodes yàatalé. Yá úumaca irí:

—Siùcata nuwàwa piaca nulí Juan el Bautista íiwita quírapieli irìcu —úumaca irí.

<sup>26</sup> Néese, éwita achúmacáaníta manuísíwata rey Herodes iwàwa, yéemíacáiná usutáaná íicha, càicáaníta càmita Herodes idé imáisaníaca uíchani, íimacáinaté ulí nàacuésemi níái wenàiwicaca yàanápinása ulí càinácaalí wawàsi usutéerica íicha. <sup>27</sup> Yá rey Herodes ichùuliaca úwisàiri iwichùanápiná Juan íicha íiwita, itécaténáni rey Herodes irí. <sup>28</sup> Néese úwisàiri yàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá iwichùaca Juan íicha íiwita. Càité Juan yéetácawa. Yá úwisàiri itéca íiwitami quírapieli irìcu. Yá yàaca íiwitami ulí úái mánacàuca. Néese úái mánacàuca utécani úatúa iríwa, uicácaténá báisíri iyúcani Juan yéetácátéwa.

<sup>29</sup> Néese Juan yéewáidacalénáimi yéemíaca iináwanámi, yá nàacawa presoíyéi ibàna néré needácaténá Juan ichéecami. Yá natéca nabàllawani.

### *Jesús da de comer a cinco mil hombres*

<sup>30</sup> Néeseté apóstolnái yèepùu iwacáidáyacacawa Jesús yàatalé, idécanáami nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese nacàlidaca Jesús irí macáita namáníricaté, néewáidéerica iyú wenàiwicanái nacái. <sup>31</sup> Jesús íimaca nalí:

—Wàacuéwa wàanácuéwa walínáamitawa áibalé canácatalé wenàiwica, yéewanápiná wayamáidacawa achúmáanacáwa —íimaca nalí, madécanácáiná wenàiwica yàanáca yàacawa nàatalé, áibanái nacái yèepùacawa yàacawa náicha, iná càmita yéewa nayamáidacawa, ibatàa nayáanápiná nayáacaléwa, càmita náalimá. <sup>32</sup> Iná Jesús yàacawa barca irìcu yàasu apóstolnái yáapichawa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha,

canácataléca wenàiwica. <sup>33</sup> Quéwa madécaná wenàiwica iicáca nàanáwa, náalía nacái naicáca nía. Iná wenàiwicanái imusúacawa macái yàcalé ícha, yá napiacawa néré. Yá manùbéeyéi wenàiwica nàanáca napíchalé néré. <sup>34</sup> Néese Jesús imichàacawa barca irícuise néré, yá iicáca madécaná wenàiwica. Canáca nalí abéeri yéewáidéeripiná nía Dios ìwali, iná catúulécanáca Jesús iicáca nía, càide iyúwa waicácaalí canéeyéi icuèriná ovejaca. Yá idàbaca yéewáidaca nía madécaná wawàsi ìwali. <sup>35</sup> Néese catáca yàacawa nàwali, yá yéewáidacalénái yàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Catáca yàacawa wàwali cháí canácatáica yàcalé. <sup>36</sup> Pichùulia nèepùanápínáwa nàacawa bànacalé yéewiré, yàcalé iriculé nacái iyéeyéica mawiénita nawèniacaténá nayáapínáwa —náimaca. <sup>37</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píatacué yàa nayáapíná —íimaca nalí. Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—¿Càmita píalíawa canáca walí doscientos namanùbaca denario ocho quéeri iwènicatái? Ewita wadèniacaalí yára platatá, càicáaníta càmita wáalimá wawèniaca cayába pan wèeripínáca nayáapínátá, níai manùbéeyéi wenàiwica —náimaca. <sup>38</sup> Jesús íimaca nalí:

—¿Càisimalénácué pan pidèna? Picutácuécáwani —íimaca nalí. Néese idécanáami náalíacawa, yá náimaca irí:

—Cinco namanùbaca pan, pucháiba cubái imìdecaná nacái —náimaca.

<sup>39</sup> Néese ichùuliaca nía manùbéeyéi wenàiwicaca náawinánápínáwa nàwacacawa ipuléeri masicái íinata. <sup>40</sup> Néese náawinacawa nàwacacawa manùbéeyéi yàalusipiná, cien namanùbaca abénaméeyéi, cincuenta namanùbaca áibanái nacái. <sup>41</sup> Néese Jesús yeedáca cinco imanùbaca pan icáapi iriculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Yá iicáida chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái yàacàsica. Néese isubèriadacani, iwacùaca pan yéewáidacalénái iríwa nawacùacaténá wenàiwicanái iríni. Néese iwacùaca cubái imìdecaná nacái yéewáidacalénái iríwa macáita. <sup>42</sup> Yá macáita wenàiwicanái iyáaca cadénamani. <sup>43</sup> Néese yéewáidacalénái needáca doce mapíiri imanùbaca pan yéénáimi, cubái nacái imàaquéericawa. <sup>44</sup> Níai wenàiwica iyéeyéica pan, cinco mil namanùbaca asianái. Càmita naputàa càisimalénácaalí inanái, sùmanái nacái.

### *Jesús camina sobre el agua*

<sup>45</sup> Yáta Jesús ichùuliaca yéewáidacalénáiwa nawàlùanápínáwa caquialéta barca iriculé nachàbacaténáwa ipíchalépiná abéemàalé Galilea icalìsaniná ícha nàanácaténá Betsaida iyacàlená néré. Iwàwa nàacawa ipíchalé idècunitàacá imàacaca wenàiwicanái yèepùacawa ícha. <sup>46</sup> Néeseté idécanáami ibànùaca wenàiwicanái yèepùanápínáwa ícha canánama, yá Jesús yàacawa dúli ínatalé isutácaténá yáawawa Dios ícha. <sup>47</sup> Néese idécanáami catáca nawicáu, Jesús yéewáidacalénái nàyaca barca iricu bamuchúami calisa. Yá Jesús iyaca abéerita cáli ínatáisecáwa. <sup>48</sup> Néese iicáca máadáiní natenáca cachàiníri iyú cáulicáiná ipùaca náipunita, iná càmita náalimá nachàbacawa abéemàalé. Amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí yèepuníriwa úni inànlacubàa. Iwàwaca ichàbacawa náicha machacàníri iyú. <sup>49</sup> Quéwa naicáca lipináníca úni inànlacubàa, yá nayúunáidaca wenàiwica iwàwanámicani. <sup>50</sup> Yá néemíaníca macáicáiná naicácani. Cáaluca nía báawanama, càmicáiná náalía naicácani. Yáta quéwa Jesús íimaca nalí:

—¡Matuibanáicué pía, núaquéi, picácué cáalu pía! —íimaca yái Jesúsca.



<sup>51</sup> Néese Jesús iwàlùacawa nàatalé barca iriculé. Yáta wiúca cáuli, Jesús iwàlùacáináwa nàatalé barca iriculé. Yá nánáidacawa manuísíwata naicáidaca irí. <sup>52</sup> Càmitàacáwa nadé náaliacawa cayába Jesús íiwitáise ìwali, éwitaté naicáacáaníta imàníná pan iyú yái càmirica wenàiwica idé imànica, càulenácáiná náicha náalianápináwa néemiàca càinácaalí íimáaná.

### *Jesús sana a los enfermos de Genesaret*

<sup>53</sup> Nachàbacatéwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá nàanàaca Genesaret yàasu cáli néré. Yá nadacùaca barca calisa idùlepiré. <sup>54</sup> Namichàacanacáitawa barca iricúise, yá wenàiwicanái náalía naicáca Jesús. <sup>55</sup> Yá wenàiwicanái napiacawa macái yàcalé iriculé iyéeyéica néré nacàlidacaténá nalí Jesús yàanàaca. Néese manùbéeyéi wenàiwica nadàbaca natéca cúláiquéeyéi wenàiwica yàalubái íinatawa náaliacataléca Jesús iyaca. <sup>56</sup> Néese àta alénácaalí Jesús yàawa achúméri yàcalé iriculé, manuiri yàcalé iriculé nacái, manacúaliré nacái, yá natéca nalìadaca cúláiquéeyéi wenàiwica àyapulcubàa Jesús ichàbacatabàapínáwa. Yá cúláiquéeyéi nasutáca Jesús íicha imàcáanápiná nadunùaca ìwali, càmicaalí nacái, ibàle ipùata ìwalita. Yá macáita idunuèyéica Jesús ìwali, yá cayábaca nía uláicái íicha.

## 7

### *Lo que hace impuro al hombre*

<sup>1</sup> Abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irìcu nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néese. Nàwacáidáyacacawa abénaméeyéi fariseo yáapicha. Néese macáita nàacawa Jesús yàatalé. <sup>2</sup> Naicácaté abénaméeyéi Jesús yéewáidacaléca nayáaca nayáacaléwa càmiyéicáwa íiba icáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise íimáaná. Càmita Jesús yéewáidacalénái imàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa càide iyúwa fariseonái imàníná. Iná fariseonái itàaníca Jesús yéewáidacalénái ìwali, náimaca casacàacasa Dios iicáca Jesús yéewáidacalénái. <sup>3</sup> (Níái fariseoca, áibanái judío nacái macáita namànica càide iyúwaté nàawirináimi imàníná. Càmicaalícáwa náiba nacáapiwa éeréeri iyú nayáacalé ipíchawáise, càmitàacá nayáa nayáacaléwa, canásíwata. Càmita nayáa nayáacaléwa càmicaalícáwa namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa fariseo íiwitáise íimáaná. <sup>4</sup> Idécanáami nacái nawènìaca yàacàsi yàcaléricu, yá nèepùacawa nacapèe néréwa namànicaténá culto nacáiri nàapìdàanápiná náichawa ipíchawáise nayáa nayáacaléwa. Neebáidaca nacái madécaná càide iyúwaté nàawirináimi yéewáidáaná, iná namànica culto nacáiri náibacaténá éeréeri iyú macái íiwitáaná bacàa, catùa nacái, mapuwáa nacái, nàasu cama nacái, naiméerica íinata.) <sup>5</sup> Iná fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca Jesús irí:

—Níái péewáidacaléca, ¿cáná càmita namàni càide iyúwaté wàawirináimi yéewáidáaná? Càmita namàni culto nacáiri náibacaténá nacáapiwa éeréeri iyú càide iyúwa wàawirináimi ichùullánaté wía wamànínápíná ipíchawáise wayáaca wayáacaléwa, iná casacàaca Dios iicáca níái péewáidacaléca — náimaca. <sup>6</sup> Jesús íimaca nalí:

—Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi machacànìiri iyú pìwalicué, piácué pucháibéeyéica íiwitáise. Isaías itànàacaté tàacáisi piínáwaná ìwalicué Dios inùmallícué. Dios íimacaté:

‘Níái israelitaca náimacáita meedá nàacasa nucàaluíniná, quéwa càmita cáininá naicáca núa báisiiri iyú nawàwalicuésewa.

<sup>7</sup> Caná iwèni nuicáca nàasu culto namàníiricasa nulí. Càmita néewáida wenàiwica nutàacái iyú, néese néewáidacáita wenàiwica náiwitáise iyúwa’,

cáica íimaca yái Diosca. <sup>8</sup> Pidécuéca meedá pimàacaca píichawa Dios itàacái, peebáidacatenácué wenàiwicanái yàasu tàacáisi meedá —íimaca yái Jesúsca.

<sup>9</sup> Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Pidécuéca pimànica máini báawéeri wawàsi, pimàacacáinácué píichawa Dios itàacái, pimànicatenácué meedá iyúwa píiwitáise íimáaná. <sup>10</sup> Profeta Moisés íimacaté Dios inùmalicuése: ‘Pía píaniri íimétacanáwa, píatúa nacáiwá’, íimaca yái Diosca. Yáté íimaca nalí àniwa: ‘Aibacaalí itàanica báawéeri iyú yániri ìwaliwa, càita nacái itàanicaalí báawéeri iyú yátúa ìwaliwa, yá iwàwacutácué pinúacani’, íimacaté yái Diosca. <sup>11</sup> Quéwa piácué fariseoca, pidécuéca péewáidaca wenàiwicanái cayábacasa càí náimaca nániri íríwa, náatúa írí nacáiwá: ‘Càmita núalimá nuyúudàaca pía. Nudéca nucúca Dios írípíná yái plataca, yái nuèripínámica pirí, íná canáca nulí cayába nuyúudèripíná iyú pía’, càí náimaca nasèenái íríwa. <sup>12</sup> Càita pidécuéca péewáidaca wenàiwica càmitasa iwàwacutá nayúudàaca nániriwa, náatúa nacáiwá, náimacaalí càí nasèenái íríwa. <sup>13</sup> Iná pidécuéca píasáidaca piúcaca píichawa Dios itàacái, peebáidacáinácué píawirináimi íiwitáisewa, yái péewáidéericuéca iyú wenàiwicanái Dios itàacái íicha. Pimànicuéca mamáalàacata madécaná càiyéi wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

<sup>14</sup> Néese Jesús imáidaca yàataléwa níái wenàiwicaca ibàluèyéicawa mawiénita írí. Yá íimaca nalí:

—Péemíacué nutàacái piácué macáita. Píalimáidacué píalíaca péemíaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi nucàlidéeripínácuéca piríwa. <sup>15-16</sup> Macái yàacási iwàluèriwa wenàiwica idèericulé, canáca yéewaná casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha. Abéerita wenàiwica íbáyawaná, yá nacái itàacái báawéerica imusuéricawa iwàwalicuése, yácata casaquèerica imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha —íimaca yái Jesúsca.

<sup>17</sup> Néese Jesús yàacawa wenàiwicanái íicha, yá iwàlùacawa capíi iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Néese yéewáidacalénái nasutáca néemíawani càinácaalí íimáaná yái tàacásica Jesús icàlidéerica yàacási ìwali. <sup>18</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, càmitasicué nacái píalíaca péemíacani yái nucàlidéerica? ¿Càmitacué píalíawa canácata yàacási yáaliméeri casacàaca imànica wenàiwica íiwitáise Dios íicha? <sup>19</sup> Yái yàacási càmita iwàlùawa wenàiwica iwàwa iriculé. Iwàlùacáitawa idèericulé. Néese yàacawa íicha meedá —íimaca nalí yái Jesúsca. Càita Jesús yéewáidaca nía yàacási ìwali, Dios imàacaca wenàiwica iyáaca macái íiwitáaná yàacásica, masacàacáiná macáita nía. <sup>20</sup> Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Yái nabáyawaná namàníirica, yá nacái tàacáisi báawéerica imusuéricawa wenàiwica iwàwa iriculé, yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái íiwitáise Dios íicha. <sup>21</sup> Macáita íiwitáisesi báawéeri imusúacawa wenàiwica iwàwa iriculé. Càita báawéeri íiwitáisesi: Namànica náalaniwa; namànica nainá iyúwa càide iyúwa càmlíná Dios imàaca wenàiwica imànica; nayéedùaca áibanái yàasu; nanúaca wenàiwica; <sup>22</sup> naimáca áiba wenàiwica yáapicha càmlíchúaca náinusíwa, càmlírira nacái nanírísíwa; máini nawàwa needáca nalíwa manùba wawàsi; namànica áibanái írí báawéeri; nachíwáidaca áibanái wenàiwica; mabáiniiri iyú namànica báawéeri nainá

iyúwa máaléquéeri iyú áibanái wenàiwica yàacuése; báawaca naicáca áibanái wenàiwica ìwalíse yái cawènírica áibanái idènièrica; natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali; máini cachàinica naicáca níawawa; càmita náalíca cayábéeri ìwali báawéeri ìchaná. <sup>23</sup> Macáita yái ìiwitáaná báawéerica imusúacawa wenàiwica iwàwa irìcuíse. Yácata casaquèerica imànica wenàiwicanái ìiwitáise Dios ícha —íimaca yái Jesúsca.

### *Una extranjera que creyó en Jesús*

<sup>24</sup> Néeseté Jesús yàacawa Galilea yàasu cáli ícha yàanàcaténá Tiro iyacàlená yàasu cáli néré. Yá iwàlùacawa capii iriculé. Idècunitàacá iyaca néré, càmita iwàwa yàcalé mìnáná náalíacawa alénácaalí iyaca. Càmita quéwa yáalimá ìbàaca ìináwanáwa. <sup>25</sup> Ráunamáita abéechúa inanái uémíaca ìináwaná ìwali iyaca capii irícu. Udèniá uíduwa demonio idacuèchúá ìiwitáise. Uái inanáica ùacàatécatawa Jesús yàatalé. Yá ubàlùacawa ùlulù ipùata iyúwa Jesús ìipunita, usutácaténá ìicáanápíná upualé. <sup>26</sup> Càmlíchúata israelita úái inanáica. Néese Sirofenicia yàasu cáli néeséechúaca úa. Yá ùanàaca usutácaténá Jesús ícha wawàsi yúucáanápíná demonio úidu ícha. <sup>27</sup> Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Péemíá comparación: Càmita wáuca sùmanái iyáacalé áulinái iyáapíná, càita nacái iwàwacutá nuyúudàaca quéechacáwa nuénánáicawa, níái israelitaca. Càmita cayába nuyúudàaca píacué càmlíyéica israelita —íima ulí, yáalimáidacaténá ìicáwa úa, asásí uebáidacaalí Dios imànínápíná ulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita úa. <sup>28</sup> Yá úumaca irí:

—Báisíta, Nuíwacalí, quéwa càide iyúwa áulinái yáawinacaalíwa mesa yáapíise, sùmanái yúucacaténá nayáapíná yàacàsi yéenáimi, càita nacái nuwàwaca Dios imànica nulí cayábéeri éwita càmicáaníta israelita núa —úumaca. <sup>29</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca píasáidaca nulíni pitàacái iyúwa peebáidaca nulí, íná càmita iwàwacutá písutáca nuícha quirínama nuyúudàanápíná píawa. Yá numàaca pèepùacawa picapèe néréwa, demoniocáiná idéca yàacawa píidu ícha —íimaca ulí yái Jesúsca. <sup>30</sup> Néese uèpùacawa ucapèe néréwa, yá ùanàaca uíduwa irièchúawa matuíbanáita uimácataléca. Quéwa demonio yàacatéwa uícha.

### *Jesús sana a un sordomudo*

<sup>31</sup> Néeseté Jesús yèepùá yàacawa Tiro iyacàlená yàasu cáli ícha. Yá ichàbacawa Sidón iyacàlená yèewibàa. Yá ichàbaca nacái diez namanùbaca yàcalé Decápolis yàasu cáli ìinatéyeyéica iyaca. Yá yàanàaca Galilea icalìsaníná néré. <sup>32</sup> Néese áibanái natéca asíali Jesús yàatalé, abéeri asíali màuwíiri, càmlíiri yáalimá itàanica machacàníiri iyú. Yá nasutáca Jesús ícha wawàsi imàacáanápíná icáapiwa màuwíiri ìwali ichùnìacaténáni. <sup>33</sup> Jesús itéca màuwíiri mèetàucuta wenàiwicanái ícha, yá Jesús iwàlùadaca báipunitácanama icáapi ipùatawa asíali yùuwíapuná iriculé pucháibanama. Néese Jesús yàapsaca icáapi ipùata ìwaliwa, yá idunùaca asíali inène ìwali icáapi ipùata iyúwa. <sup>34</sup> Néese Jesús ìicáidaca chènuniré, yá yeedáca icalésawa. Yá íimaca asíali irí: “¡Efata!” (íimáanáca hebreo itàacái iyú: “¡Yàacùacawéi piùwica!” íimáanáca.)

<sup>35</sup> Yá yáalimá yéemíaca cayába yái asíalica, yá cayábaca nacái inène, yáalimá itàanica machacàníiri iyú. <sup>36</sup> Néese Jesús yàalàaca níái wenàiwicaca ipíchaná nacálidaca áibanái irí ìináwaná ichùnìanáni, quéwa éwita ichùulíacáaníta níá manùba yáawiría, càicáaníta nacálidaca ìináwaná mamáalàacata. <sup>37</sup> Macái wenàiwica yéemièyeyéica Jesús ìináwaná ìwali

náináidacawa manuísíwata néemiàcani. Yá náimaca nalíwáaca: “Imànica macáita cayábéeri iyú. ¡Imàacaca màuwíyeyí yéemiaca! ¡Imàacaca nacái matàacáiyeyí itàaníca!” náimaca Jesús ìwali.

## 8

### *Jesús da de comer a cuatro mil personas*

<sup>1</sup> Aiba èerité madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa àniwa Jesús yàatalé. Néese canáca nayéeripiná néeni. Yá Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwá. Yá íimaca nalí:

<sup>2</sup> —Catúulécanaáca nuicáca níai wenàiwicaca. Nadéca nàyaca núapicha máisiba èeri. Siùcade canáca nalí nayáapiná. <sup>3</sup> Nubànùacaalí nía máapíyéica nacapèe nérépináwa, cawàwanáta nawàwachàbacawa àyapulicubàa namáapicawa, abénaméeyeyí nàanàcáiná déecuise —íimaca yái Jesúsca. <sup>4</sup> Néese yéewáidacalénáí náimaca irí:

—Canácata yáaliméeri yàaca nayáapiná cháí, canácatáica wenàiwicanáí ibànacale —náimaca. <sup>5</sup> Jesús isutáca yéemíawa yéewáidacalénáiwá:

—¿Càisimalénácué pan ìya pirí? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Iyaca walí siete namanùbaca pan —náimaca.

<sup>6</sup> Néese Jesús ichùuliaca wenàiwicanáí yáawinacawa cáli íinata. Yá yeedáca níai siete namanùbaca panca icáapi iriculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái yàacàsica. Yá isubèriadacani, yàaca yéewáidacalénáí iríwani. Néese, yéewáidacalénáí iwacùaca pan wenàiwicanáí irí. <sup>7</sup> Iyaca nacái nalí cawàwanáta máisiba cubái imidecaná púubéeyeyí. Jesús yàaca Dios irí cayábéeri ìwali, yái cubáica. Yá ichùuliaca nacái yéewáidacalénáiwá iwacùanápínáni wenàiwicanáí irí. Yá nawacùaca nalíni. <sup>8</sup> Yá macáita nayáaca cadénamani, yái yàacàsica. Néese Jesús yéewáidacalénáí needáca siete mapíiri namanùbaca yàacàsi yéenáimi imàaquéricawa. <sup>9</sup> Batéwa báinúaca mil namanùbaca asianáí iyáacaté yái yàacàsica. Càmita naputáa inanánáí, sùmanáí nacái. Néese Jesús imàacaca nèepùacawa íicha, níai manùbéeyeyí wenàiwicaca. <sup>10</sup> Yá Jesús iwàlùacàatétawa barca iriculé yéewáidacalénáí yáapichawa. Néese nàacawa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha, yá nàanàca Dalmanuta yàasu cáli néré.

### *Los fariseos piden una señal milagrosa*

<sup>11</sup> Néeseté abénaméeyeyí fariseo nàanàaca Jesús yàatalé. Yá nadàbaca natàaníca cachàiníiri iyú Jesús yáapicha. Nawàwa náalimáidacani imànínápiná áiba wawàsi báawéeri. Yá nasutáca íicha imànínápiná naicáca wawàsi íiwitáise iyúwa càmirica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténá báisíta Dios néesericatani. <sup>12</sup> Yá Jesús yeedáca icalésawa cachàiníiri iyú máinícáiná báawaca íináidacawa iwàwawa. Yá íimaca nalí:

—¿Cánácué pisutá numànínápiná càí? Pidécucá piicáca numànica manùba, quéwa càmitacué peebáida nutàacái. Péemiàcué cayába, càmitacué núsáida piicáca càiri wawàsi —íimaca yái Jesúsca.

<sup>13</sup> Néese Jesús yèepùacawa náicha, yá iwàlùacawa àniwa barca iriculé yéewáidacalénáí yáapichawa. Yá nàacawa àniwa abéemàalé Galilea icalìsaniná íicha.

### *La levadura de los fariseos*

<sup>14</sup> Jesús yéewáidacalénáí naimáichacaté natéca náapichawa nayáapináwa. Nadènìcáita abéeri pan meedá náapichawa barca irícu. <sup>15</sup> Néese Jesús

yàalàaca nía ipíchaná nàyaaca càide iyúwa báawéyéi íiwitáise fariseo iyáaná, rey Herodes nacái. Iimaca nalí:

—Péemiacué cayába comparación: Piicácué píchawa fariseonái yàasu levadura, yá nacái rey Herodes yàasu levadura —íimaca yái Jesúsca. <sup>16</sup> Yá yéwáidacalénái càmita náaliáwa Jesús yàalàaná nía fariseonái yàasu tàacáisi íicha, rey Herodes íiwitáise íicha nacái. Iná yéewáidacalénái náimaca nalíwáaca:

—Idéca càí íimaca walí canácáiná walí pan —náimaca. <sup>17</sup> Jesús yáaliácawa nánáidáanáwa, Iná íimaca nalí:

—¿Cánácué píima canácasa pírí pan? Càmita nutàaní pan ìwali. ¿Cánácué càmita peebáida nulí nùalimáca nùacuéca piyáapíná càinácaalícué pimáapuèrica? ¿Néenicué, máinísica càulenáca píchani? <sup>18</sup> Pidèniatacué pituíwatatá. ¿Cánácué càmita píalía péemiaca ìwali yái piíquérica? Pidèniatacué nacái piùwiwatatá. ¿Cánácué càmita píalía péemiaca càinácaalí íimáaná yái nùuméricuéca pírí? Báisíta iwàwacutácué piwàwalica càinácaalíté iyáaná nuwacùacaalíté pan wenàiwicanái irí nayáapíná. <sup>19</sup> Idécánámité nuwacùaca nalí cinco namanùbaca pan nayáapíná, níaí cinco mil namanùbaca aslanáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáatéwa yéenáimi pìwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Doceca mapíiri imanùbaca iyamáacatéwa —náimaca. <sup>20</sup> Néese íimaca nalí:

—Néeni, idécánámité nuwacùaca nalí siete namanùbaca pan nayáapíná, níaí cuatro mil namanùbaca aslanáica, ¿càisimaléná mapíiri imanùbaca iyamáawa yéenáimi pìwacáidéericatécué? —íimaca yái Jesúsca. Yá náimaca irí:

—Sietecaté mapíiri imanùbaca yái imàaquéricawa —náimaca. <sup>21</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Néeni, cánácué càmitàacáwa píalíawa nùalimá nùaca piyáapíná? — íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús sana a un ciego en Betsaida*

<sup>22</sup> Néeseté nàanàaca Betsaida iyacàlená néré. Yá Betsaida m̀nanái natéca matuíri asíali Jesús yàatalé. Yá nasutáca Jesús íicha wawàsi manuísíwata ichùniánápináni. <sup>23</sup> Néese Jesús itéca matuíri icáapi ìwali, yá imusúadacani yàcalé irìcuíse. Jesús yàapsíaidaca icáapi irìculéwa, néese ipusúa yáawiruníwa matuíri ituí íimami ìwali. Yá Jesús imàacaca icáapiwa matuíri ìwali. Yá isutáca yéemíawa matuíri asásí yáalimácaalí iicáidaca. <sup>24</sup> Néese yái matuírica idàbaca iicáidaca, yá íimaca Jesús irí:

—Nuiquéyéyítatá wenàiwica càide iyúwa waicácaalí àicu, ìipínáaniyéi quéwa —íimaca. <sup>25</sup> Néese Jesús imàacaca icáapiwa àniwa matuíri ituí ìwali. Asáita iicáca cayába yái asíalica, idéca ichùniacawa, Iná idé iicáca macáita cayába ituí iyúwa. <sup>26</sup> Néese Jesús ichùuliaca asíali yèep̀uanápináwa icapèe néréwa. Yá íimaca asíali irí:

—Picá piwàlùawa yàcalé irìculé —íimaca yái Jesúsca.

### *Pedro declara que Jesús es el Mesías*

<sup>27</sup> Néeseté Jesús yàacawa Betsaida iyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa nachàbacaténá naicáca yàcalé iyéeyéica mawiénita Cesarea de Filipo iyacàlená irí. Ipíchawáise nàanàaca néré, idècunitàacá nèepunicawa àyapulicubàa, yá Jesús isutáca yéemíawa yéewáidacalénáiwa. Iimaca nalí:

—¿Càiná náimaca nùwali níara wenàiwicaca? ¿Cawiná núa? —Íimaca yái Jesúsca. <sup>28</sup> Yá náimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca píwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idécasa icáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía, yèpuèricasa yàanàca àniwa, yái profeta Dios íméericaté ìwali ibànùnàpinaté àniwani. Aibanái àniwa náimaca píwali áiba profetanái yéenàcasa pía, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi bàaluité Dios inùmaliçuise — náimaca. <sup>29</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Néenicué pía, ¿cawinácué nacái píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —Íimaca yái Jesúsca. Néese Pedro íimaca irí:

—Mesíasca pía, yái Dios icàlidéericaté ìwali wàawirináimi israelitanái irí, Dios ibànùnàpinaté walí wacuèrinápiná —Íimaca yái Pedroca. <sup>30</sup> Quéwa Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanái irí, Mesíascani.

### *Jesús anuncia su muerte*

<sup>31</sup> Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca yéewáidacalénáywa náalíacaténátéwa iwàwacutáanaté yùuwichàacawa manuísíwata, yái Jesúsca, yái asiali Dios néeséerica. Iwàwacutácaté nacái yùuwidenái iicácani iyúwa canéeri iwèni, càmita nacái neebáida itàacái, níái israelita icuèrinánáica, nía nacái sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Jesús icàlidaca yéewáidacalénái iríwani náalíacaténátéwa iwàwacutáanápinaté yùuwidenái inúacani, quéwa máisiba èeri irícu, yá icáucàanápinátéwa. <sup>32</sup> Càita Jesús icàlidaca nalí amaléeri iyúni. Néese Pedro itéca Jesús méetàucuta náicha. Yá Pedro yàalàaca Jesús cachàiníiri iyú, ipíchaná icàlidaca càiri wawàsi. <sup>33</sup> Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca yéewáidacalénái áibanái iríwa. Yá Jesús yàalàaca Pedro cachàiníiri iyú. Jesús íimaca Pedro irí:

—¡Pìawa nuícha, pía nùuwide Satanás nacáiri íiwitáise! Càmita píináidawa iyúwa Dios iwàwáaná. Píináida meedáwa càide iyúwa èeri mìnánái íiwitáise iyáaná —Íimaca yái Jesúsca.

<sup>34</sup> Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáywa, áibanái nacái wenàiwica yèepuníyécawa náapicha. Yá íimaca nalí:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, yá càmita yéewa pimànica yái píwàwéerica pimànica. Iwàwacutá matuúbanáiri iyú pimàaca áibanái yùuwichàidaca pía, éwita naicáanicaalí nacái piquíniná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacái. Iwàwacutá nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùullaná pía. <sup>35</sup> Níacáiná cawinácaalí càmfíyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái ipíchaná nàuwichàacawa nulípiná, canáca nalí nacáuca càníiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata, nacàlida nacái nutàacái áibanái irí, éwita áibanái inúacaalí nía, nadèniápiná nacáucawa càníiri imáalàawa. <sup>36</sup> Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íichawa icáucawa càníiri imáalàawa càmicáiná yeebáida nutàacái, yá canéerica iwèni meedá írini, macáita yái cawènírica yeedéerimica iríwa. <sup>37</sup> Canácáiná áiba wawàsi wenàiwica yáaliméeri yàaca yeedácaténá iríwa icáucawa càníiri imáalàawa, idécanáami yúucaca íichawani. <sup>38</sup> Cawinácaalí wenàiwica báiyéica icàlidaca cayábéeri nùwali, nutàacái ìwali nacái èeri mìnánái irí, níái èeri mìnánái iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios íicha, cabáyawanéeyéi nacái, néese càmita nùumápiná nàwaliwa nùasunáica nía, núa asiali Dios néeséerica, nùanàpinácaalí Núaniri

Dios íiwitáise iyúwa icamaláná mëlumèluíri irìcu, mabáyawanéeyéi ángel yáapicha nacáíwa, nucuacaténá macáita —ímaca yái Jesúsca.

## 9

<sup>1</sup> Jesús íimacaté nalí nacái:

—Péemiacué cayába, abénaméeyéicué péená ìyéeyéica cháí siùca, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca càinácaalípiná iyú Dios icùaca yáasu wenàiwicawa íiwitáise iyúwa —ímaca yái Jesúsca.

### *La transfiguración de Jesús*

<sup>2-3</sup> Nésetécáwa seis èeri Jesús icàlidacadénáami nalíni, yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacái, Juan nacái. Yá yàacawa náapicha dúli chènuníiri ínatálé. Yá néré naicáca Jesús iwènúacawa áibawaca naicápiná. Máiníri mëlumèluwaca ibàleca cabalèeri máini íicha cháí èeriquéi caná idéeri íibaca cà. <sup>4</sup> Naicáca nacái pucháiba profetanái ìyéeyéicaté bàalutí, yái Elías, Moisés nacái, itàníiyéica ìyaca Jesús yáapicha. <sup>5</sup> Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡máini cayábéeriquéi wàyáanáca cháí! Siùcade wamànica máisiba capii yána wawàwalínápinácué pía, abéeri píasupiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —ímaca yái Pedroca.

<sup>6</sup> Càica Pedro íimaca máinicáiná cáaluca níai yéewáidacaléca máisiba, íná Pedro càmita yáalíawa càinácaalí iwàwacutáaná íimaca Jesús irí. <sup>7</sup> Yáta acalèe iricùacawa, yá ibàliaca nía catámèeri iyú. Néese néemíaca Dios itàcái acalèe yéewáise. Íimaca nalí: “Yácata Nuíri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca: Péemiacué itàcái”, íimaca yái Diosca. <sup>8</sup> Yáta naicáidaca natéesewa, níai yéewáidacaléca. Yá canácata naiquéeri áibanáica. Naicá abéerita Jesús ibàluèricawa néeni.

<sup>9</sup> Nésetécáwa idècunitàacá nalicùacawa dúli íinatáise, Jesús yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái iríni, yái naiquéericaté dúli íinatalé, àta Jesús imichàacatalétawa yéetácáisi íicha, yái asiali Dios néeséerica. <sup>10</sup> Iná càmita nacàlida áibanái iríni, quéwa nasutáca néemíawa níawáaca ìwali càinácaalí íimáaná yái tàacáisi íiméerica icáucàanápinásawa. <sup>11</sup> Néese nasutáca néemíawa Jesús:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu náimaca iwàwacutáanása profeta Elías yèepùa yàanàaca quéechacáwa aléi èeri iriculé àniwa ipíchawáise israelita icuèrinápiná yàanàaca, yái wacuèrináca Dios ibànuèripináca walí. ¿Cána yéewa càí náimaca, níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu? —náimaca. <sup>12</sup> Néese Jesús icàlidaca nalí Juan el Bautistami ìwali:

—Báisíta, iwàwacutáca profeta Elías nacáiri yàanàaca quéechacáwa. Yá iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Dios irípiná àniwa, yéewanápiná néemíaca itàcái yái israelita icuèrinápináca Dios ibànuèrica nalí. Aiba wawàsi nacái israelita icuèrinápiná ìwali, iwàwacutácué píináidacawa ìwali yái tàacáisi profetanái itànèericaté nuináwaná ìwali, núa asiali Dios néeséerica. Natànàcaté tàacáisi nuináwaná ìwali píalíacaténácuéwa iwàwacutáanápiná nùuwichàacawa manuísíwata, israelitanái nacái caná nuwèni naicáanápiná núa, báawapiná nacái naicáca núa. <sup>13</sup> Quéwa núumacué pirí, abéeri profeta Elías nacáirimi idéca yàanàaca, yái Juan el Bautistamica. Yá namànicaté irí báawéeri iyúwaté nawàwáaná, càide iyúwaté profetanái itànàanaté tàacáisi íináwaná ìwali càinácaalíe ìyáanápiná —ímaca yái Jesúsca.

*Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro*

<sup>14</sup> Néeseté Jesús, nía nacái yáapichéeyéica, nèepùacawa Jesús yéewáidacalénái áibanái yàatalé. Yá naicáca manùba wenàiwica Jesús yéewáidacalénái itéese. Nàyaca nacái néré abenaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Níái yéewáidéeyéica wenàiwica, nía nacái Jesús yéewáidacaléca nataanica nàyaca naliwáaca ùlèeri wawàsi iyú. <sup>15</sup> Néese wenàiwicanái iicáca Jesús, yá macáita naplacawa ípunita natàidacaténáni, máiniyéi íinádacawa iicáidaca Jesús irí. <sup>16</sup> Néese Jesús isutáca yéemiawa yéewáidacalénáiwa:

—¿Càinacué ìwali pitàaní piríwáaca chàinisíri iyú, píacué nacái nía nacáide? —íimaca nalí.

<sup>17</sup> Yá abéeri néená níái wenàiwica ìyéeyéica néré íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nudéca nutéca piatalé nuíriwa demonio idacuèri íiwitáise. Yái demonioca masànaca imànica nuíri. <sup>18</sup> Ata alénácaalí nuíri iyaca, yá demonio yàaca irí tètacáimi, yá yúucaca nuíri cachàiníri iyú cáli ínatalé, yá cacàlica inùmaliçúise yái nuíríca, yá nacái yaamíadaca iyéiwa, yá pumùluca iiná macáita. Nudéca nusutáca péewáidacalénái íicha wawàsi náucáanápíná demonio nuíri íicha, quéwa càmita náalimá náucaca íichani —íimaca yái yáanirica. <sup>19</sup> Néese Jesús íimaca:

—¡Píacué càmiyéica yeebáida Dios! ¿Càinacué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapícha quiríta? ¿Càinacué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quiríta? Píanàidacué nùataléni yái ùcullirica —íimaca yái Jesúsca.

<sup>20</sup> Yá natéca ùculliri Jesús yàatalé. Quéwa demonio iicácanáami Jesús, yá demonio yàaca tètacáimi ùculliri irí. Yá ùculliri yúuwàacawa cáli ínatalé. Yá italánicawa, cacàlica inùmaliçúise. <sup>21</sup> Néese Jesús isutáca yéemiawa ùculliri yáaniri:

—¿Càisimaléná èeri idé idèniacani íisacadénáamini? —íimaca yái Jesúsca. Néese yáaniri íimaca Jesús irí:

—Sùmàicaalítàacáwani idàbaca íisacani bàaluité. <sup>22</sup> Manùba yàawiría nacái demonio yúucacani quichái iriculé, úni yáaculé nacái inúacaténáni. Quéwa, pídecaalísica pichùnìacani, néese piicá watúlucaná, yá piyúudàca wía —íimaca yái yáanirica. <sup>23</sup> Jesús íimaca irí:

—¡Picá càì píimaca ‘pídecaalísica’! Iwàwacutá manuíca píinádacawa piwàwawa nùwali. Aibacaalí yeebáida nulí, Dios imànipíná irí macái íiwitáaná cayábéerica —íimaca yái Jesúsca. <sup>24</sup> Yá ùculliri yáaniri íimaca cachàiníri iyú Jesús irí:

—Nuebáidaca pirí. ¡Piyúudàa nuebáidacaténá pirí cachàiníri iyú mamáalàacata! —íimaca yái yáanirica.

<sup>25</sup> Néese Jesús iicáciná madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa yàatalé caquialéta, íná yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Jesús íimaca demonio irí:

—Pía demonio, matàacáirica màuwíríca nacái imànica wenàiwica, píawa íicha yái ùcullirica. Picá pèepùca piwàlùacawa àniwa iwàwaliculé —íimaca yái Jesúsca. <sup>26</sup> Yá demonio yéemíanicawa, yàaca tètacáimi ùculliri irí àniwa, yá imàacaca ùculliri itatácawa cachàiníri iyú àniwa. Néese yàacawa ùculliri íicha, yá ùculliri iriacáitawa cáli ínatalé càide iyúwa yéetéerimiwa. Iná madécaná náimaca ùculliri yéetácasawa. <sup>27</sup> Quéwa Jesús íibàaca icáapi ìwali imichàidacaténáni. Yá ibàlùacawa yái ùcullirica.

<sup>28</sup> Néesetécáwa Jesús iwàlùacawa capíi iriculé yéewáidacalénái yáapichawa méetàucuta áibanái íicha. Yá nasutáca néemiawa Jesús:



—¿Cánacáwa càmita wadé wáucaca demonio? —náimaca. <sup>29</sup> Yá Jesús ímaca nalí:

—Máinicué càulenáca piúcaca yái demonio íiwitáanáca. Iwàwacutácué pisutáca píawawa Dios ícha quéechacáwa, pimàacacué píichawa nacái piyáacaléwa, pidéénápinácué piúcacani wenàiwica ícha —ímaca yái Jesúsca.

*Jesús anuncia por segunda vez su muerte*

<sup>30</sup> Néese Jesús yàacatéwa náicha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nèepunicawa Galilea yàasu cáli ínatabàa. Jesús càmita iwàwa áibanái yáalíacawa alénacaalíni. <sup>31</sup> Jesús yéewáidacáiná yàacawa yéewáidacaléwa. Yá icàlidaca nalíni:

—Abenaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacatená áibanái asianái ínúaca núa, núa asiali Dios néeseérica. Yá nanúapiná núawa. Quéwa máisiba èeri írìcu, yásí nucáucàacawa àniwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>32</sup> Quéwa níái yéewáidacaléca càmita náalía néemíaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéérica nalí. Yá cáaluca nasutáca néemíawani ìwali.

*¿Quién es el más importante?*

<sup>33</sup> Néeseté nàanàaca Capernaum iyacàlená néré. Yá nawàlùacanáamiwa capíi írìculé, yá Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càiná wawàsi ìwalicué pitàani siùcatàacáwa idècunitàacá pèepunicawa àyapulìcubàa? —ímaca nalí.

<sup>34</sup> Masànata quéwa nía Jesús ícha báicáiná nía náiwitáise báawéeri ìwalísewa, natàanicáinaté chánacaalí néená máiníri cachàinica áibanái ícha canánama. <sup>35</sup> Néese Jesús yáawinacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwa. Yá ímaca nalí:

—Aibacaalí iwàwa Dios íicàcani iyúwa cachàinírica áibanái ícha canánama, iwàwacutá yái wenàiwica íicáca yáawawa iyúwa càníri cachàini náicha canánama. Iwàwacutá nacái iyúudàaca nía áibanái canánama — ímaca yái Jesúsca.

<sup>36</sup> Néese Jesús yeedáca sùmài ibàlùadacatenáni nèewi. Yá Jesús yeedáca sùmài yàanalìculéwa. Yá ímaca yéewáidacalénái írìwa:

<sup>37</sup>—Cawínacaalí wenàiwica yeebáidéérica nutàacái, imànicaalí cayábéeri sùmài írì nuípidená ìwali, càiride iyúwa yái sùmàica, yásí nuicáca yái cayábéérica imànírica sùmài írì càide iyúwa idéca nacáicaalí imànica nulí cayábéeri. Càmita imàni abéerita nulí cayábéeri, néese imànica nacái írì cayábéeri yái Diosca ibànuèrica núa —ímaca yái Jesúsca.

*El que no está contra nosotros, está a nuestro favor*

<sup>38</sup> Néeseté Juan ímaca Jesús írì:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba yúuquéeri demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali ímacáiná pimàacasaca càì imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapicha, íná wadéca wàalàacani cachàiníri iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica ícha —ímaca yái Juanca. <sup>39</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Picácué pialàa wenàiwica càimínápiná namàni cayábéeri, canácáiná yáaliméeri itànica báawéeri iyú nùwali idécanáami imànica nuípidená ìwali yái cànírica wenàiwica idé imànica, icàlidacaalí nacái iináwanáwa imànínása càì nuíwítáise iyú. <sup>40</sup> Macáicáiná càníyéita yùuwidaca imànica wía, nayúudàaca wía. <sup>41</sup> Péemíacué cayába, áibacaalícué iyúudàaca pía pèebáidacáiná nutàacái, núa Cristoca, éwita yáalimácaalí yàaca píiraca úni yáawami, càicáaníta Dios imànipiná írì cayábéeriwa —ímaca yái Jesúsca.

*El peligro de caer en pecado*

<sup>42</sup> Jesús ímacaté: “Aibacaalí iméeràidaca nùasu wenàiwica namànicaténá nabáyawanáwa, níái púbéeyéica yeebáidéeyéica nutàacái, yásí Dios yùuwichàidapínáca manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca sùmanái. Aibanái idacùacaalí manuírí iba ícanápi ìwalíse náucacaténáni manuírí úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí ìsicùmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháí èeri irìcu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiniwánái yùuwichàapínácawa áibanái ícha infierno irìcu, yái manuírí quicháica. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púbéeyéi. <sup>43</sup> Iná piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa picáapi iyúwa, yá piúca píchawa pííwítáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí icáapiwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa icáapi iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa pííwítáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míri imáalàawa, ipíchaná nacái piacawa infierno irìculé, yái manuírí quicháica cà mírica ichacàwa càiripinéerita iyaca. <sup>44</sup> Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripínáta. <sup>45</sup> Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa piabàli iyúwa, piánápináwa áibalé càmicataléca Dios iwàwa piacawa, yá piúca píchawa pííwítáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica iwichùacaalí yàabàliwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa yàabàli iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa pííwítáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuírí quicháica cà mírica ichacàwa càiripinéerita iyaca. <sup>46</sup> Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripínáta. <sup>47</sup> Piwàwacaalí pimànica pibáyawanáwa pituí iyúwa, piicáanápiná wawàsi cà mírica Dios iwàwa piicáca, yá piúca píchawa pííwítáise báawéeriwa, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, càide iyúwa wenàiwica imusúadacaalí itúíwa ipíchaná imànica ibáyawanáwa itúí iyúwa. Càita nacái iwàwacutá piúcaca píchawa pííwítáise báawéeriwa, yéewanápiná pidèniaca picáucawa cà míri imáalàawa, ipíchaná nacái Dios yúucaca pía infierno irìculé, yái manuírí quicháica cà mírica ichacàwa càiripinéerita iyaca. <sup>48</sup> Infierno irìcu canácatáita cáwi yéetáwa néré, níái cáwi iyéeyéica nainá yáséerica, càmicatalé nacái quichái ichacàwa càiripínáta.

<sup>49</sup> “Dios icasáapíná quichái nàwali macáita. <sup>50</sup> Péemiàcué comparación: Cayábéeri iwíduma piyáacalé yáapichacué, quéwa càmicaalí quirínama puíwa yái iwídumaca, yá càmitacué píalimá cayábéerica pimànica àniwani. Càita nacái iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa, càide iyúwa cayábéeri iwíduma puíwacaalí imànica walí wayáacalé. Cáininácué piicáyacawa yéewanápinácué piyaca matuíbanáiri iyú píapichawáaca”, ímaca yái Jesúsca.

## 10

### *Jesús enseña sobre el divorcio*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yáacawa Capernaum iyacàlená ícha yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàacawa Judea yáasu cáli néré, áiba cáli néré nacái iyéerica oriente iwéré èeri imusúacatáisewa, abéemàalé Jordán inanába ícha. Néré manùbéeyéi wenàiwica iwacáidáyacacawa àniwa Jesús yáatalé, yá idàbaca yéewáidaca nía àniwa càide iyúwaté íiwítáise iyáaná. <sup>2</sup> Néese abenaméeyéi fariseo nàacawa Jesús yáatalé nàalimáidacaténá naicáwani, icàlidáanápiná

áiba wawàsi báawéeri, yéewacaténá nacháawàaca iináwaná iwali itàacái iwálisewa. Yá nasutáca néemìawani asáisi cayábacaalí asiali imàaca íchawa ínuwa. <sup>3</sup> Jesús ímaca nalí:

—Picálidacué nulí cainácaalíté profeta Moisés ichùullaca piawirináimi imàníinápíná bàaluité —ímaca yái Jesúsca. <sup>4</sup> Néese náimaca irí:

—Profeta Moisés imàacacaté asiali yúucaca íchawa ínuwa. Càité iwàwacutá namànica. Quéechacáwa asiali itànàaca cuyàluta irícu cáná yéewaná iwàwa yúucaca íchawa úa. Néese yàaca ulí yái cuyàlutaca, yéewacaténá úasáidaca áibanái iríni, náaliacaténáwa manìrica úa. Yá ichùullaca ùanápínáwa ícha —náimaca irí. <sup>5</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Bàaluité profeta Moisés imàacacué pimànica càì mánicáinácué báawaca píwitàise, píacué israelitaca, càmiyéica iwàwa imànica cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullanácué pía. Imàacacatécué pibànùaca píichawa pínuwa báawacaalícué píicáca úa, ipíchanácué piùwichàidaca úa cachàiniwanái mamáalàacata. <sup>6</sup> Quéwa bàaluité Dios càmitaté íbatàa wenàiwicanái imànica càì. Iná báawaca Dios iicáca yái piúccánácuéca pínuwa siùcade. Profeta Moisés itànàacaté cainácaalíté iyáaná bàaluité Dios idàbacaalíté wenàiwica. Moisés itànàacaté: ‘Dios idàbacaté idàbáanéeri asiali, idàbáanéechúa inaná nacái. <sup>7</sup> Iná siùcade, asiali iwàwacaalí icásàacawa, yásí yàacawa yáaniri íchawa, yáatúa ícha nacáwa, iyacaténá abédanamata ínu yáapichawa. <sup>8</sup> Iná idécanáami asiali iimáca úapicha, càmita quirínama Dios iicáca nía iyúwa pucháiba wenàiwica, néese Dios iicáca nía iyúwa abéeri wenàiwica’, càité itànàaca yái profeta Moisésca. Iná càmita quirínama pucháibaca nía, néese abéericata nía. <sup>9</sup> Iná càmita cayába wenàiwica nèepùadaca náichawáaca nía, níái Dios imàaqueyéica iyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica —ímaca nalí yái Jesúsca.

<sup>10</sup> Néeseté nàyaca capii irícu, yá Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemìawani iwali àniwa yái tàacáisica. <sup>11</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Asiali imàacacaalí íchawa ínuwa, yá yeedácaalí nacái iríwa ínupináwa áibata, yásí imànica íbáyawanáwa ulí, úái idàbáanéechúaca ínucawa, iimácáiná áiba inaná yáapicha càmiíchúaca ínusíwa. <sup>12</sup> Càita nacái inaná umàacacaalí úichawa unìriwa, yá uedácaalí unìripináwa áibata, yásí umànica nacái ubáyawanáwa irí yái idàbáanéeri unìricawa, uimácáiná áiba asiali yáapicha càmirica unìrisíwa —ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús bendice a los niños*

<sup>13</sup> Néese wenàiwica natéca néenibewa Jesús yàatalé imàacacaténá icáapiwa nàwali, isutáca nalí Dios ícha imàníinápíná nalí cayábéeri. Quéwa Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nacúisaca wenàiwica itéeyéica sùmanái, yéewáidacalénái ímaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. <sup>14</sup> Jesús iicáca yái yéewáidacalénái imàníináca, iná báawaca iicáca náiwitàise. Yá ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé. Picácué pimáisanla nàanàca, Dios icùacáiná wenàiwica neebáidacaalí itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nániri itàacáwa. <sup>15</sup> Péemiacué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nániri itàacáwa. Càmicaalí càì wenàiwica neebáida, yá canácatáita Dios yéenibeca nía —ímaca yái Jesúsca. <sup>16</sup> Néese Jesús yeedáca níái sùmanáca yàanaliculéwa. Imàacaca icáapiwa nàwali, yá isutáca nalí Dios ícha imàníinápíná nalí cayábéeri.

*Un hombre rico habla con Jesús*

<sup>17</sup> Jesús idàbacadé yèepunicawa àniwa, yá abéeri asiali yàanàca ipiàcawa Jesús yàatalé. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa Jesús irí yàacaténa Jesús icàaluíná. Yá isutáca yéemiawa Jesús:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténa càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —ímaca. <sup>18</sup> Jesús ímaca irí:

—Iwàwacutá píináidacawa cayába ìwali yái píimáanáca, càinácaalí ímáaná yái tàacáisi ímíerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —ímaca irí yái Jesúsca, iwàwacáiná asiali yeebáidaca ìwali, Dioscani yái Jesúsca. Néese Jesús ímaca irí àniwa:

<sup>19</sup> —Píaliacawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise. Càité ichùullaca nía: ‘Picá pinúa wenàiwica, picá píimá áiba inanái yáapicha càmicáhuaca píinusíwa, áiba asiali yáapicha nacái càmirica pinirisiwa, picá piyéedua, picá picàlida pichìwawa, picá nacái pichìwáida áibanái, néese pía píaniri ímíétacanáwa, píatúa nacáíwa’, càì itànàacaté yái Moisésca —ímaca yái Jesúsca. <sup>20</sup> Néese asiali ímaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wía, nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide —ímaca. <sup>21</sup> Yá Jesús iicáidaca irí, cáinináca nacái Jesús iicácani, yá Jesús ímaca irí:

—Yaca abéeri wawàsi iwàwacutéericáwaca píimàica: Pía píwèndaca macáita píasuwa. Néese pía iwènináami catùulécaneéeyéi irí. Càita pidènipiná píasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa píacaténa nùapicha iyúwa nuéwáidacalé —ímaca yái Jesúsca.

<sup>22</sup> Yái asialica, idécanáami yéemiacani, yá máini achúmaca iwàwa, íná yàacawa Jesús ícha, máinicáiná càasucani, càmicáinaté nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. <sup>23</sup> Néese Jesús iicáidaca wenàiwica irí ibàluèyéicawa itéese, néese ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Ímáini càulenáca càasuíyéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténa nía! —ímaca yái Jesúsca. <sup>24</sup> Yá yéewáidacalénái máini náináidacawa néemiaca Jesús itàacái, càmicáinatécáwa néemiaca càiri tàacáisi, quéwa Jesús ímaca nalí àniwa:

—Píacué nuénánáca, ímáini càulenáca neebáidaca Dios itàacái Dios yéenibecaténa nía, cawinácaalí imàaqueyéica iwàwawa yàasu cawèníri ìwaliwa! <sup>25</sup> Càide iyúwa camello càminá yáalimá iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapu íricubàa, càita nacái máini càulenáca càasuíri yeebáidaca Dios itàacái, Dios isùmàrecaténáni, máinicáiná cáinináca càasuíri iicáca yàasuwa Dios ícha —ímaca yái Jesúsca.

<sup>26</sup> Idécanáami yéewáidacalénái yéemiacani, yá máini cachàiníwanái náináidacawa Jesús itàacái ìwali, yá nasutáca néemiawa níawáca. Yá náimaca nalíwáca:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha? —náimaca nalíwáca. <sup>27</sup> Néese Jesús iicáidaca nalí, yá ímaca nalí:

—Càmita yéewa wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —ímaca yái Jesúsca. <sup>28</sup> Néese Pedro ímaca irí:

—Wadéca wamàacaca macáita wàasuwa, yá wadéca wàacawa píapicha iyúwa péewáidacalénái —ímaca yái Pedroca. <sup>29-30</sup> Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué cayába, piacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abenaméeyéi péená nàanápináwa nacapèe íchawa nacàlidacaténá yái cayábéeri tàacáisica èeri mìnánái irí. Aibanái péenacué nacái nàapínacawa néenánái íchawa, càmicaalí nacái náatúa íchawa, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi íchawa, càmicaalí nacái nánaniri íchawa, càmicaalí nacái nabànacale yàaluná íchawa, neebáidacáiná nutàacái, nacàlidacaténá nacái yái tàacáisi cayábéerica. Quéwa Dios yàapínacué pirí cháí èeri irícu cien imanùbaca yàawiríapiná àniwa picapèepínacué, manùbéeyéi nacái wenàiwica iyéeyéipínacué pirí càide iyúwa péenánái, piatúanái nacái, péenibe nacái, pidènapínacué nacái pibànacale yàaluná nacái. Ewita áibanái yùuwichàidacaalícué píawa cháí èeri irícu, peebáidacáinácué nutàacái, càicáníta áiba èeriwa pìyapínacué càiripínáta èeri imáalàacanáamiwa. <sup>31</sup> Quéwa manùbéeyéi wenàiwica áibanái iiquéeyéica iyúwa máiniyéica cachàinica siùcade, càmita máini cachàini níawa áiba èeriwa. Manùbéeyéi wenàiwica nacái áibanái iiquéeyéica iyúwa càmiyéica máini cachàini siùcade, áiba èeriwa yási máini cachàiníwanái cachàinica níawa áibanái ícha —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia por tercera vez su muerte*

<sup>32</sup> Néeseté nadàbaca nàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá Jesús yàacawa yéewáidacalénái ipíchaléwa. Jesús yéewáidacalénái icalùadacawa manuísíwata, yá nacái áibanái wenàiwica yèeyéicawa náamiwáise, cáaluca nánáidacawa íwali yái yùuwichàacáisica yàanèripínacátéwa nàwali Jerusalén iyacàlená irícu. Néese Jesús iwènúacawa, imáidaca yàataléwa níái yéewáidacalécawa doce namanùbaca méetàucuta áibanái wenàiwica ícha. Yá idàbaca icàlidaca nalíni càinácaalíté yùuwidenái imànínápináté irí Jerusalén iyacàlená irícu. Yá íimaca nalí: <sup>33</sup> “Càide iyúwacué piicáaná, wàacawa wàyaca Jerusalén iyacàlená nérépiná. Aibanái presopináca namànica núawa natécáténá núa sacerdote íiwacanánái yàatalé, nàatalé nacái níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, núa asíali Dios néeséerica. Yá nachùullapiná càmiyéi judío nanúnápiná núa. <sup>34</sup> Néese naicáanípiná nuquíníwawa, yá nacái nàapísáidapíná núawa, nacapèedáidapíná núa, yá nanúapínáca núa. Quéwa máisiba èeri irícu, yá numichàapínacawa yéetácáisi ícha”, íimaca yái Jesúsca.

### *Santiago y Juan piden un favor*

<sup>35</sup> Néeseté Zebedeo yéenibe ípidenéeyéi Santiago, Juan nacái nàacawa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, wawàwaca pimànica walí cayábéeri càide iyúwa wanutáanápiná píchawa wawàsi siùcade —náimaca. <sup>36</sup> Néese Jesús isutáca yéemlawa nía:

—¿Càinásiacué piwàwa numànicuéca pirí? —íimaca. <sup>37</sup> Náimaca irí:

—Wawàwaca pimàacaca wáawinacawa píapicha wacùacaténá macái wenàiwica píapicha áiba èeriwa picùacaalípiná macáita píiuitáise cachàiníri iyúwa. Wawàwaca wáawinacawa píapicha, abéeri yáawinacaténáwa péewápuwáise, abéeri nacái yáawinacawa apáulicuése pirí wacùacaténá píapicha macái èeri mìnánái —náimaca. <sup>38</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmitacué píalíawa càinácaalí iwàwacutáanápiná pimànica Dios imàacacaténácué pirí yái pisutéericuéca nuícha, picúanápinacué núapicha macái wenàiwica. ¿Píalimásicué piùwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanápináwa, iyúwa nacái nuétáanápináwa yéewacaténácué

cachàiniyéica pía càide iyúwacué pisutáaná nuícha? —íimaca yái Jesúsca.  
 39 Yá náimaca:

—Wáiwacali, wáaliméerica wamànica —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisitacué piúwichàapínacawa càide iyúwa núuwichàanápínáwa, pétápinacuéwa càide iyúwa nuétáanápínáwa. 40 Quéwa Dios càmita ibatàa numàacapínacué píawinacawa núapicha abéericué péená yáawinacaténáwa nuéwápuwáise, áibacué péená nacái yáawinacawa apáulicúise nulí, picúacaténápínacué núapicha macái wenàiwicata, yácáináta Dios imàacapíná nalíni, cawinácaalí wenàiwicanái Dios ínáidéeyéicatéwa náawinàanápínáwa núapicha wacúacaténá macái wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

41 Néese yéewáidacalénái áibanái diez namanúbaca, néemiacaalíté càinácaalí nasutáaná Jesús íicha wawàsi, yá calúaca nía pucháiba asianái yáapicha, níai Santiago, Juan nacái. 42 Quéwa Jesús imáidaca yàataléwa nía macáita. Yá íimaca nalí:

—Píaliacuécawa naináwaná ìwali, níai càmiyéica judío icuèyéica yàasu cáli néeseyéiwa, casíimái nacúaca wenàiwica cachàiníri iyú. Píaliacué nacáiwa casíimáica náiwacanánái nachùuliaca áibanái wenàiwica. 43 Quéwa iwàwacutácué càmita piya càide iyúwa nàyaná. Néese cawinácaalí péenacué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàinírira íiwitáise, iwàwacutá iyúudàacuéca pía macáita. 44 Cawinácaalí péenacué iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàinírira áibanái íicha, iwàwacutá íibaidacuéca píri macáita càide iyúwa yàasu wenàiwica íibaidáaná íiwacali íríwa. 45 Iwàwacutácué càì pimànica, núacáiná, núa asíali Dios néeseérica, éwitacué Píiwacalícáaníta núa, càicáaníta càmita nùanàa náibaidacaténá nulí meedá. Néese nudéca nùanàaca nuíbaidacaténá áibanái wenàiwica írípíná, numàacacaténá nacái núcáuacawa nuwasàacaténá manùba wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha yàanèripínacawa nàwali nabáyawaná ìwalísewa —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús sana a Bartimeo el ciego*

46 Nàanàacaté Jericó iyacàlená néré. Néesetécáwa Jesús yàacawa yàcalé írícúise, yá yéewáidacalénái yàacawa yáamiwáise, manúbéeyéi wenàiwica nacái nàacawa náapicha. Matuíri asíali iyaca néeni, íipidenéri Bartimeo, íimáanáca Timeo ìiri, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanái íicha ichàbéeyéicawa néenibàa, yéewanápiná iwèniaca iyáapínáwa. 47 Bartimeo yéemiaca náimaca Jesús Nazaret iyacàlená néeseérica yái càì ichàbacawa chábài, yá matuíri idàbaca imáidaca Jesús írì:

—¡Jesús, rey David itaquérinámi, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. 48 Madécaná wenàiwica icuísacani yái matuírica masànanápínáni, quéwa imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérinámica, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca. 49 Iná Jesús iyamáaca ibàlùacawa, yá íimaca wenàiwicanái írì:

—Pimáidacué nùataléni —íimaca yái Jesúsca. Iná namáidaca matuíri, yá náimaca írì:

—Picá achúma piwàwa, pimichàawa, pianáwa yàatalé; imáidaca iyaca pía —náimaca. 50 Yáta matuíri yúucaca íichawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéri ìwalísewa, yéewacaténá íplacawa, yá ípisiaca ibàlùacawa, yàacawa Jesús yàatalé. 51 Jesús isutáca yéemiawani:

—¿Càinásica piwàwa numànica pirí? —Íimaca yái Jesúsca. Yá matuíri íimaca:

—Nuíwacali, nuwàwaca pimàacaca catuíca núa —íimaca. <sup>52</sup> Jesús íimaca irí:

—Piawa matuíbanáita, Dios idéca ichùniaca pía peebáidacáiná nuchùnlianápiná pía —íimaca yái Jesúsca. Yáta matuírimi iicáidaca àniwa, yá yàacawa Jesús yáapicha àyapulcubàa.

## 11

### *Jesús entra en Jerusalén*

<sup>1</sup> Jesús yàanàacaté néré yéewáidacalénái yáapichawa mawiénita Jerusalén iyacàlená irí. Nàyacaté bamuchúamibàa náicha pucháiba yàcalé ípidenéeyéica Betfagé, Betania nacái, iyéeyéica mawiénita dúli irí ípidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Jesús ibànùaca ipíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa, idécanáami càì íimaca nalí:

<sup>2</sup> —Píacuéwa iriculé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pìanàpinácué burro nadacuèrica néré, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa íinata. Piwasàacuéni, pítécué nuliwani. <sup>3</sup> Aibacaalícué isutá yéemlawa píawa cánácué yéewa piwasàacani, picàlidacué iriwani nuwàwacutácani, núa Píiwacalícuéca, nubànùnánápiná nacái wenàiwica natécaténá burro nàatalé àniwa caquialéta —íimaca yái Jesúsca.

<sup>4</sup> Néese níái yéewáidacaléca pucháiba nàacawa yàcalé iriculé, yá nàanàaca burro nadacuèrica ibàlùacawa bàacháwalé calle irícubàa, mawiénita capíi inùma irí. Yá nawasàacani. <sup>5</sup> Abénaméeyéi wenàiwica iyéeyéica néeni nasutáca néemlawa nía:

—¿Càinácué pimàni cháí? ¿Cánácué piwasàa burro? —náimaca.

<sup>6</sup> Yá yéewáidacalénái icàlidaca nalíni càide iyúwa Jesús íimáanaté nalí, íná wenàiwica imàacaca natéca burro. <sup>7</sup> Naliada nàasu ruana nacáiriwa burro iwaalíricubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. <sup>8</sup> Idècunitàacá Jesús yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá manùbéeyéi wenàiwica naliada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ipíchalé àyapulcubàa nàacaténá Jesús icàaluíniná. Aibanái nacái iriada wisíri nacáiri ibáiná àyapulcubàa, yái báinási nawichuèrica manacúalibàa, burrocaténá ìpina íinatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápiná nacuèriná icàaluínináwa. <sup>9</sup> Yá macáita wenàiwica yèeyéicawa Jesús ipíchalé, áibanái nacái yèeyéicawa yáamiwáise namáidaca casíimáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànùerica walí, icùacaténá wía! <sup>10</sup> ¡Dios imànica irí cayábéeri yái yàanèerica icùacaténá wía càide iyúwaté wàawirimi rey David icùanaté wàasu cáli! ¡Wàacué irí cayábéeri, yái Dios chènuníiséerica! —náimaca namáidaca nàacawa casíimáica nía.

<sup>11</sup> Jesús iwàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá yàacawa templo néré. Iicáca macáita yái namànínáca templo irícu. Néese yàacawa Betania iyacàlená néré yéewáidacalénái yáapichawa doce namanùbaca, táicacáináaté yàacawa.

### *Jesús maldice la higuera sin fruto*

<sup>12</sup> Néese mapísáita àniwa, Jesús yàacawa Betania iyacàlená íicha yéewáidacalénái yáapichawa, yá máapicani yái Jesúsca. <sup>13</sup> Yá iicáca déecuise higuera yéetaná idènièrica ibáináwa. Yá Jesús yàacawa néré icutácaténá

iyacaalí higuera iyacaná nacái. Quéwa canáca iyacaná, idèniacáita ibáiná meedáwa, càmicáiná higuera yàasu èeri càyacanánápinátáni. <sup>14</sup> Néese Jesús íimaca àicu irí:

—¡Càmita quirínama càyacanáca píawa! —íimaca yái Jesúsca, yásáidacaténá yéewáidacalénái iríwa Dios yùuwichàidáanápínaté israelitanái. Yá yéewáidacalénái yéemíaca tàacáisi Jesús icàlidéerica àicu irí.

### *Jesús purifica el templo*

<sup>15</sup> Nàanàcaté Jerusalén iyacàlená iriculé, yá Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá idàbaca imusúadaca wenàiwica templo ibàacháwalená iricuise, macáita iwéndéeyéicaté yàasusi, áibanái nacái iwènièyéica yàasusi templo ibàacháwalená iricu. Itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama, níai icambiéyéica plata wenàiwica ícha needácaténá nalíwa plata. Jesús itamàaca yúucawa náicha nàalubáica áibanái iwéndéeyéica unùcu sacrificio pinéerica. <sup>16</sup> Càmita nacái ibatàa wenàiwica yèpunídaca iwéndawa yàasusi templo ibàacháwalená iricubàa. <sup>17</sup> Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. íimaca nalí:

—Píalíacuécawa tàacáisi iwali profeta itànèericaté Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté yàasu templo iwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácàalupináca nuícha, macái èeri mìnánáica’, íimacaté yái Diosca. Quéwa, pidéçuéca piwènúadaca cayéedéeyéi icapèe iyúni, yái temploca, piyéedúacáinácué plata wenàiwica ícha pichíwa iyúwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>18</sup> Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu néemíacáiná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nàwali, yá nawàwa nanúacani. Yáté nadàbaca nàináidacawa cànápinácaalí iyú nàalimáaná nanúaca Jesús, cáalucáiná naicàcani, máiníacáiná cayába macái wenàiwica yéemíaca Jesús yéewáidáanáca nía íiwitáise cachàiníiri iyúwa. <sup>19</sup> Quéwa catácáináaté yàacawa, íná Jesús imusúacawa yàcalé iricuise yéewáidacalénái yáapichawa.

### *La higuera sin fruto se seca*

<sup>20</sup> Néeseté amaláca nawicáu mapisáináami àniwa, yá nàaca nachàbacawa mawiénita higuera yéetanámi irí. Yá naicáca àicumica chuìcani báawanama macáita, ipìchumi nacái. <sup>21</sup> Yá Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidéericaté higuera yéetaná irí, yá Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, piicá higuera yéetanámi piùwichàidéerimica. Idéca chuìcani —íimaca yái Pedroca. <sup>22</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutácué peebáidaca Dios irí imànínápinácué pírí cànácaalícué cayábéeri pisutéericuéca ícha. <sup>23</sup> Péemiácué cayába, cawinácaalí còi íimaca yái dúli irí: ‘Pimichàawa, picaláawa manuíri úni yáaculé’, íimacaalí, yeebáidacaalí nacái manuísíwata macáita ichàbáanápínáwa càide iyúwa isutáaná Dios ícha wawàsi, yásí Dios imànica iríwani. <sup>24</sup> Iná núumacué pírí cànácaalí cayábéeri wawàsi pisutéericuéca Dios ícha imànínápinácué pírí, yá peebáidacaalícué manuísíwata càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imànicuéca píríni, yásí Dios imànicuéca píríwani. <sup>25</sup> Pisutácaalícué piacawa Dios ícha, yá áiba wenàiwica imànicaalíté pírí báawéeri, pimàacacué piwàwawa ícha yái báawéerica imàníricaté pírí, yéewanápínácué Píaniri Dios chènuníiséeri imàcaca iwàwawa píbáyawaná íchacuéwa. <sup>26</sup> Quéwa, càmicaalícué pimàaca piwàwawa ícha yái báawéerica áibanái imàníricuéca



pirí, càmítacué nacái Wáaniri Dios chènuníiséeri imàaca iwàwawa pibáyawaná íchawa —íimaca yái Jesúsca.

### *La autoridad de Jesús*

<sup>27</sup> Néeseté nèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré. Yá idècunitàcá Jesús lipinánica templo irìcu, yá sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé, yá nasutáca néemlawa Jesús. <sup>28</sup> Yá náimaca irí:

—¿Cawiná ibànùca pía pimusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuise, níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùullia pía pimusúadánápiná nía? —náimaca. <sup>29-30</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Núa nacái nuwàwa nusutácuéca nuémíawa pía: ¿Cawiná ichùulliaté Juan ibautizáanápináté wenàiwica, Diossica? ¿Wenàiwicanásica? Píimacué nulí càirínácaalí náicha ichùulliacaté Juan ibautizáanápiná wenàiwica. Picàlidacué nulíni. Picàlidacaalícué nulíni, yásí nucàlidacué nacái piríwani cawinácaalí ichùullia núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuise, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

<sup>31</sup> Néese nadàbaca natàanica nalíwáaca. Náimaca: “Wáimacaalí irí Dios ichùullìeriquéera Juan, yásí isutáca yéemlawa wlatá: ‘Néeni, ¿cánacué càmita peebáidani?’ càipiná íimaca walí.

<sup>32</sup> Càmita nacái wawàwa wáimaca irí wenàiwica ichùullìeriquéera Juan”, càì náimaca nalíwáaca, cáalucáiná nía wenàiwicanái íicha, macáita wenàiwica neebáidacáiná Juan itàanicaté báisíri iyú Dios inùmalícuise. <sup>33</sup> Iná nacàlidaca Jesús iríni:

—Càmita wáallíawa —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmítacué nucàlida piríni cawinácaalí ichùullia núa numusúadánápiná wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuise níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

## 12

### *La parábola de los labradores malvados*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abéeri asiali idèniacaté ibànacale yàalunáwa uva ibànacaléná yàalupiná. Yá ibànaca uva. Néese imànica iwáiná ibànacale itéesebàawa. Yá íicaca íba irìculé imànicaténá utàwi nacáichúa uva iyacaná yàalupiná, napsùacatalépiná uva ituní. Néese imànicaté chènuníiri capli naicáidacatáisepiná macáita uva ibànacaléná yàalu, ipíchaná cayéedéeri iwàlùacawa néré. Yá imàacaca áibanái icuèyèipiná irí yàasu uva ibànacaléná yàalunáca, quéwa iwàwacutá nabànùca irí yàasu uva iyacaná yéenápiná yàasu èerita, needácatáipináté iyacaná. Idécánáami imànica náapicha càiri wawàsi, néese yàacawa náicha áibalépiná. <sup>2</sup> Néeseté uva yàasu èeri yàanàaca needácaténá uva iyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùca yàasu wenàiwicawa néré. Ibànùca néréni icutácaténá icuèyèi íicha bànacalé íiwacali yàasu uva iyacaná yéenápiná. <sup>3</sup> Quéwa níái icuèyéica bànacalé yàaluná náibàacani, nacapèedáidacani, yá nachùullia yàacawa náicha, càmita nabànùca yáapicha uva iyacanáca. <sup>4</sup> Yá bànacalé íiwacali ibànùca nàatalé àniwa yàasu wenàiwicawa áibata. Yá náibàacani. Yá namànica icháuná íiwita ìwali. Yá namànica irí báawéeri manuísíwata. <sup>5</sup> Yá bànacalé íiwacali ibànùca yàasu wenàiwicawa áibata àniwa. Yá nanúacani. Néesecáwa íiwacali ibànùca mamáalàacata yàasu wenàiwicawa áibanái àniwa manùbéeyéi. Yá níái icuèyéica uva ibànacaléná nacapèedáidaca abénaméeyéi, nanúacaté nacái áibanái.

6 “Néeseté yáí b̀anacalé íiwacalica idè̀nìacaté ìiriwa abéerita, yáta máini cáininéerica yáaniri iicáca. Atata b̀anacalé íiwacalé ib̀aǹuaca ǹaatalé ìiriwa, íimacáiná íináidacawa írìwa yáí b̀anacalé íiwacalica: ‘Báisíta ǹaapínáca nuiri íimíétacanáwa’, íimaca íináidacawa írìwa. 7 Quéwa níái icuèyéica uva ib̀anacalená náimacaté nalíwáaca: ‘Yáara b̀anacalé íiwacalica yéetápinácaalíwa, yásí yàaca uva ib̀anacalená ìiri írìwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni. Yásí wíacata b̀anacalé íiwacanánái’, náimaca nalíwáaca. 8 Càita náib̀aacani, yá nanúacani. Yá náucacaté ichéecami uva ib̀anacalená yèewíise.

9 “Siùca nucàlidacué pirí c̀ainácaalí b̀anacalé íiwacali im̀aǹínápiná nalí, níái icuèyéicaté b̀anacalé. Yàaǹaapíná ǹaataléwa, yá inúapíná níawa. Néese im̀aacapíná áibanái icùaca írì uva ib̀anacalená.

10 “Pidécuéca piléeca áiba comparaciòn Dios yàasu profeta it̀aǹericaté Dios iǹumalicuise. ¿Cánacué càmita peebáida it̀aacái? It̀aǹacaté Dios ib̀aǹuanápinaté israelita icuèrinápiná, quéwa íimaca báawáanápinaté naicácani. Càité profeta it̀aǹaaca:

‘Níái im̀aníiyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méet̀aucle náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa Wacuèriná Dios idéca im̀aacaca máiníiri iẁawacutácawa capli írìpiná yáí íba náuquéericaté.

11 Dios im̀anicáiná càì, íná wàaca Dios írì cayábéeri’, càité profeta íimaca ǹuwali”, íimaca yáí Jesúsca, icàlidaca nalí iináwanáwa, yáí càiride iyúwa íba, israelita icuèrinápináca.

12 Néeseté abénaméeyéi néená níái judío íiwacanánáica nawàwa náib̀aaca Jesús náucacaténáni presoíyéi ib̀analiculé, náalíacáináwa icàlidacaté ǹwali yáí comparaciònca. Càmirita quéwa nadé náib̀aacani, cáalucáiná naicáca níái manùbéeyéi wenàiwicaca cayábéeyéica iicáca Jesús. Iná ǹaacawa Jesús íicha.

### *El asunto de los impuestos*

13 Néeseté judío íiwacanánái ib̀aǹuaca abénaméeyéi fariseo ǹaacaténáwa Jesús ỳaatalé, áibanái nacái cayábéeyéi iicáca rey Herodes íiwitáise. Naẁawacaté nasutáca néemíawa Jesús caulenéri wawàsi ìwali, náalimáidacaténá naicáwani icàlidáanápiná báawéeri iyúni yéewanápiná nacháawàaca iináwaná ìwali romanonái yàasu goberno íiwacanánái írì. 14 Yá ǹaacawa Jesús ỳaatalé, yá náimaca írì cáimiétaquéri iyúta:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàanica báisíiri iyú, càmita nacái cáalu pía wenàiwica íicha càmicáiná pimàaca áiba wenàiwica caináwanéeyéi iwènúadaca píiwitáise cayábéeri íicha, néese péewáidaca wenàiwica báisíiri iyú ǹayacaténá càide iyúwa Dios ichùulianá ǹayaca. Iná picàlida walíni báisíiri iyú ìwali yáí wasutéeripínáca wéemíawa píawa: ¿Cayábasica wapáyaida wáichawa nía plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu goberno íiwacanánái icuèyéica wàasu cáli, càmicaalí nacái báawasicani? ¿Iẁawacutásica wapáyaidaca wáichawa níara romano, càmitasica iẁawacutá wapáyaidaca wáichawa nía? —náimaca.

15 Quéwa Jesús yáalíacawa càmita báisí nawàwa náalíacawa, naẁawacáita nacháawàaca iináwaná ìwali meedá it̀aacái ìwalíise. Iná íimaca nalí:

—¿Cánacué píalimáida piicáwa núa picháawàcaténá nuináwaná ìwali ìwalíise yáí núuméerica? Néeni, pitécué nulí moneda nuicácaténáni —íimaca yáí Jesúsca. 16 Yá natéca írìni. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Cawiná yéenéiwaná ichanàawa, cawiná nacái íipidená ichanàawa moneda ìwali? —íimaca yáí Jesúsca. Náimaca írì:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa, yéenáwaná nacái ichanàawa ìwali, yái romano íwacalínaca, ícuèrica macái èeri mìnanaí —náimaca. <sup>17</sup> Iná Jesús ímaca nalí:

—Pípáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùllanácué pípáyaidaca. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —ímaca yái Jesúsca. Yá máini náináidacawa néemìaca manuísíwata Jesús ímáaná, càmicáiná náalimá nacháawàaca íináwaná ìwali itàacái ìwallise.

### *La pregunta sobre la resurrección*

<sup>18</sup> Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca yéetéeyéimiwa càmitasa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwacaté wenàiwicanái íicàanica Jesús iquíniná, íná nasutáca néemìawa Jesús, náalimáidacaténá naicáwani. Yá nacàlidaca írí tàacáisi. Náimaca írí:

<sup>19</sup> —Pía yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise ímérica wíacué judíoca iwàwacutáca càì wamànica: Asìali yéetácaalíwa méenibeta, yásí iwàwacutá yéenasàiri yeedáca íriwa yéenasàiri ínumiwa yàacawéetúapináwa yéewacaténá idèniaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipiná iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi yéewanápiná nàyaca wenàiwica ícuèyéipiná yéetéerimiwa yàasu cáli. <sup>20</sup> Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanùbaca yéenanái. Yá nabèeri yeedáca ínupináwa. Yá yéetácaawa uícha méenibeta. <sup>21</sup> Yá íméeréerimi yeedáca úa ínupináwa. Yá yéetácaawa uícha méenibeta. Càita nacái íméeréerimi àniwa yeedáca íriwa úa, yá yéetácaawa uícha méenibeta. <sup>22</sup> Càité níái sietéeyéica imanùbaca needáca úa quéwaté méenibecata néetácaawa uícha macáita. Néese uétácaawa átata náami. <sup>23</sup> Uwé, báisicaalí yéetéeyéimiwa ícáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái íináidáanáwa, néese ¿càinápinásica uniri náicha níái sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawa macáicáináta náinucaté úa —náimaca naicáanica Jesús iquíniná. <sup>24</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Pidécuéca piméeràacawa báisíiri tàacáisi íicha càmicáinácué píalíawa càinácaalí ímáaná Dios itàacái profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise. Càmitacué nacái píalíawa Dios ííwitáise ìwali, yái yáalimérica imichàidaca wenàiwica yéetácaisi íicha. <sup>25</sup> Aibaalípiná yéetéeyéimiwa nacáucàapináca, quéwa càmita nacásàapináwa, níái asianáica, inanái nacái, nàyapinácainá càiwade iyúwa chènuníiséeyéi ángel iyáaná càmiyéica ícásàawa. <sup>26</sup> Aiba wawàsi nacái, píyúnáidacuéca càmita Dios ícáucàidapiná wenàiwica áibaalípiná, quéwa pidécuéca píléeca cuyàluta profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, íná ¿cánácué càmita píalía péemíaca càinácaalí ímáaná? Moisés íbàlùacatéwa Dios ípunita mawíenita maléneri àicu írí yeeméricaawa quichái iyú, yá Dios ímacaté Moisés írí: ‘Núacata yái Dios ícuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, càité ímaca yái Diosca. <sup>27</sup> ¡Dios càmita ícúa yéetéeyéimiwa íchéeca meedá! ¡Néese Dios ícúaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha, níái Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácaanítatéwa madécaná camuí ípíchawáiseté Moisés iyaca. Iná yéewa wáalíacawa Dios ícáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áibaalípiná. Pidécuéca piméeràacawa máini déeculé báisíiri tàacáisi íicha —ímaca yái Jesúsca.

### *El mandamiento más importante*

<sup>28</sup> Abèeri néená níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu yéemíacaté saduceonái isutáaná yéemíawa Jesús, yá nacái yáalíacawa Jesús ícàlidacaté nalíni cayábèeri iyú. Néese yàacawa Jesús yàatalé, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Nàyaca madécaná wawàsi Dios ichùulièrica wamàninápináca. ¿Càiríná náicha máiníri cachàinica náicha canánama wamàninápiná? —Ímaca. <sup>29</sup> Néese Jesús ímaca irí:

—Yái Dios ichùullanáca máiníríca cachàinica náicha canánama wamàninápiná càì ímaca: ‘Péemíacué, píacué israelitaca. Iyaca abéerita Wacuèrinásàiri, yái Wacuèriná Dios. <sup>30</sup> Cáininá piicáca Picuèrináwa Dios macái piwàwalicúsewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái píiwitáise iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa’, càì ímaca yái Dios ichùullanáca máiníríca cachàinica náicha canánama wamàninápináca. <sup>31</sup> Yá pucháibáaná tàacáisi Dios ichùullanáca máiníri cachàinica náicha canánama wamàninápiná càì íma: ‘Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa’, càì ímaca yái Diosca. Canáca áiba tàacáisi cachàiníri náicha níái pucháiba tàacáisica —ímaca yái Jesúsca. <sup>32</sup> Néese yái yéewáidéerica wenàiwica templo írìcu ímaca Jesús írì àniwa:

—Cayábéeri yái picàlidéerica walí, pía yéewáidéerica wía. Pidéca picàlidaca walí báisíri iyúni. Iyaca abéerita Dios. Canácata ícha áiba. <sup>33</sup> Yá nacái cáininácaalí waicáca Dios macái wawàwalicúsewa, macái wáiwitáise iyú nacáíwa, macái wachàini iyú nacáíwa, yá nacái cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná waicáca wíawawa, yásí máini cawènica Dios iicácani náicha macái pírái íiwitáaná wanuéyéica Dios írì iyúwa sacrificio, macái ofrenda íiwitáaná nacái wamaaqueerica Dios írì neemácaténá sacrificio altar íinata —ímaca yái yéewáidéerica wenàiwica templo írìcu.

<sup>34</sup> Cayábaca Jesús yéemíaca icàlidáanácani, yái yéewáidéerica wenàiwica icàlidacáinaténi cáalíacáiri iyú, íná Jesús ímaca irí:

—Yá batéwata pimàaca Dios icùaca pía —ímaca yái Jesúsca. Néese cáaluca macáita níái Jesús yúuwídeca. Càmita nawàwa nasutáca néemíawa quirinamani, yái Jesúsca, náalimáidacaténá naicáwani, yéewanápiná nacháawàaca íináwaná iwali itàacái iwaliísewa. Cáaluca nasutáca néemíawani, ipíchaná báica nía nacái wenàiwicanái yàacuésemi.

### *¿De quién descende el Mesías?*

<sup>35</sup> Idècunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo írìcu, yá ímaca nalí:

—Níara yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu càmita néewáida nía macái tàacáisi iyú Dios itàacái icàlidéerica Mesías iwali, yái Picuèrinápinácuéca Dios ibànuèripinácuéca píri, píacué judíoca. Náimacáita rey David itaquérinámicani. Quéwa rey David ímacaté áiba wawàsi nacái Mesías iwali. <sup>36</sup> Espíritu Santo imàacacaté David itànàaca yái tàacáisica:

‘Nucuèriná Dios ímacaté Nuíwacali írì: Píawinawa nuéwápuwáise picuacaténá núapicha macáita, idècunitàacá numawèniadaca píicha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca’,  
càité ímaca yái Davidca.

<sup>37</sup> Yái rey David ímacaté Mesías iwali ‘Nuíwacali’, íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca iwali rey David Iiwacali nacáicani —ímaca yái Jesúsca, icàlidaca nalí íináwanáwa, yái Mesíasca.

### *Jesús acusa a los maestros de la ley*

<sup>38</sup> Idècunitàacá Jesús yéewáidaca nía, yá ímacaté nalí: “Piicácué píichawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu. Picácué piyaca càide iyúwa nàyáaná. Casímáica nèepunícawa nanáawani cáaléri

yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èri, nayúunáidacáiná casíimáica Dios iicáca nía. Nawàwa wenàiwicanáí itàidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. <sup>39</sup> Máiní nawàwa náawinacawa cayábéeri yàalubáisi ínata cáimíétacanéeyéi wenàiwica yáawinacatáicawa macáí wenàiwica yàacuésemi judiónáí yéewáidacàalu irìcu. Nacutá nacáí cayábanaméeyéi yàalubáisi cáimíétacanéeri yáawinacatáicawa macáí wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanáí naicáca nía iyúwa máiníyéica cachàinica. <sup>40</sup> Níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nayéedùaca nacáí nacapèemi, náasumi nacáí, náicha níái catúulécanéeyéi inanáí inìrimi yéetéeyéimicawa ícha. Néese nasutáca Dios ícha déecuíri iyú, yéewacaténá áibanáí iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yùuwichàidéeyéipiná cachàiníiri iyú náicha áibanáí cabáyawanéeyéica”, ímaca yáí Jesúsca.

### *La ofrenda de la viuda pobre*

<sup>41</sup> Aiba èerité Jesús yáawinacawa templo irìcu, abéemàalé ofrenda yàalu ícha wenàiwica iwàlùadacataléca plata namàaquéerica Dios irí. Yá iicáca wenàiwicanáí iriadaca yàasu platawa ofrenda yàalu irìculé namàacacaténáni Dios irí. Yá iicáca madécaná càsuíyéi naliadaca néré manùba plata. <sup>42</sup> Néese inanáí yàanàaca néré, catúulécanéechúa, inìrimi yéetéechúamicawa ícha. Yá uliadaca moneda ofrenda yàalu irìculé, pucháiba moneda cobréeyéi púbéeyéi, càmiyéica máiní cawènica. <sup>43</sup> Néese Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa. Yá ímaca nalí:

—Péemiacué cayába, úái maníríchúami catúulécanéechúaca udéca umàacaca úasu ofrendawa Dios iiquéeri iyúwa manuíri iwèni náicha canánama yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu irìculé. <sup>44</sup> Macáita níái áibanáí nàacaté ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníiri íchawa, quéwa úái catúulécanéechúaca, udéca umàacaca ofrenda Dios irí macáita yáí udènièrimica uwènianápináca uyáacaléwa —ímaca yáí Jesúsca.

## 13

### *Jesús anuncia que el templo será destruido*

<sup>1</sup> Jesús imusúacatéwa templo ícha, yá abéeri yéewáidacalé ímaca irí:

—Wáiwacali, jpiicácáwa níái templo yàasu íba cayábanaméeyéica, nía nacáí capíi manuínaméeyéica, cayábanaméeyéi iicacánáwa templo itéeséeyéica! —ímaca. <sup>2</sup> Quéwa Jesús ímaca irí:

—Péemíi cayába yáí núuméeyéica pírí íwali, níái capíi manuínaméeyéica. Aibaalípiná canácata capíi yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Macáita níái capíi templo itéeséeyéica namáalàpináta nacáíwa —ímaca yáí Jesúsca.

### *Señales antes del fin*

<sup>3</sup> Néeseté Jesús yàacawa yéewáidacalénáí yáapichawa dúli néré ípidenéechúa Olivos, ímáanáca olivo inàlimaná. Uái dúli iyéechúaca abéemàise templo ícha. Yá Jesús yáawinacawa. Néese Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí, Andrés nacáí nàacawa yàatalé méetàucuta áibanáí ícha. <sup>4</sup> Nasutáca néemíawa Jesús càicalínápinácaalí ichàbawa yáí wawàsi Jesús icàlidéericaté nalí templo íwali, càinácaalí iyú nacáí nadépináté náalíacawa templo imáalàanápinácatéwa mesúnamáita.

<sup>5</sup> Néese Jesús ímaca nalí: “Píicácué píchawa cayába ipíchaná áibanáí ichìwáidacuéca pía ipíchawáise èeri imáalàapinácawa. <sup>6</sup> Manùbacáiná

wenàiwica nàanàapíná icàlidéeyéipíná ichìwawa. Náimapíná núacasa níata. Yá nacàlidapíná nachìwawa. Càipíná náimaca: ‘Núacata yáí Mesíasca, ípidenérica Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipíná náimaca namànica nachìwawa. Yá nachìwáidapíná manùba wenàiwica.

<sup>7</sup> “Picácué cáalu piwàwa péemlapínácaalícué áibanái itànica ùwicái iináwaná ìwali, namànínása ùwicái mawiénita, dêcubàata nacái. Càita iwàwacutá namànica, quéwa càmitàacá imáalàapínáwa yáí èeriquéi. <sup>8</sup> Manùbacáiná áiba cáli néeséeyéi ipéliapíná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa, áibanái gobierno namànipíná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. Yá canánama cáli icusúapínácawa. Yá nacái manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú. Quéwa macáita yáí yùuwichàacáisica, yátanica idàbàanéeri yùuwichàacáisica meedá, càide iyúwa inanái idàbacaalí ùuwichàacawa ùasu èeri umusúadacaténá iicá èeri.

<sup>9</sup> “Piicácué piichawa áibanáicáiná judíonái náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nàyacàle icuèrinánái iríwa. Aibanái icapèedáidapínácué píawa judíonái yéewáidacàalu irícu. Yá áibanái náibàapínácué píawa nacháawàacaténá piináwaná ìwali càmíiyéi judío icuèrinánái irí, reynái irí nacáíwa peebáidacáinácué nutàacái. Càipíná Dios imàacacué namànica píri, yéewanápiná picàlidaca nalí nutàacái. <sup>10</sup> Ipíchawáise imáalàapínácawa yáí èeriquéi, yá iwàwacutápiná nacái èeri mìnánái yéemíaca nutàacái cayábéeri. <sup>11</sup> Néenialípiná náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué píá náiwacanánái iríwa, quéwa picácué achúma piináidacawa piwàwawa ìwali càinácaalí iyú píalimá picàlidaca nalí nutàacái. Pibàlùapínácué náipunita, yá picàlidacué nalí càinácaalí tàacáisi Dios ichùulìèripínácuéca picàlidaca nalí, càmícáinácué picàlidapíná nalí plasu tàacáisiwa meedá, néese picàlidapínácué nalí nutàacái Espíritu Santo imàaquéeripínácuéca píalíacawa. <sup>12</sup> Néenialípiná wenàiwicanái nacháawàapíná néenánáisiwawa áibanái irí, néenánái néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái nacái nasèenái nacháawàapíná néenibewa néetáanápínáwa neebáidacáiná nutàacái. Aibanái néenibe nacái nawènúadapíná náiwitáisewa nasèenái íchawa, yá nanúaca nasèenáiwawa. <sup>13</sup> Macái èeri mìnánái báawacuéca naicápiná píawa peebáidacáiná nutàacái, quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata àta néetáatalétawa, níacata nuwasèeyéipíná Dios yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

<sup>14</sup> “Aibaalípiná piicápinácué wenàiwica imànica áiba báawéeri casaquèeri wawàsi templo irícu, aléde càmíataléca Dios imàaca wenàiwica imànica càiri wawàsi, casacàacaténá imànica templo Dios ícha —píacué iléeyéica yáí tàacáisica, péemíacué cayábani—íná piicápinácaalícué yáí wenàiwica iyaca néré, yásí macáita wenàiwica iyéeyéica cháí Judea yàasu cáli iwàwacutá napíacawa dúli inàliméeri nérépiná. <sup>15</sup> Cawinácaalí wenàiwica iyamáidéeyéicawa iyaca icapèe ipùata sàabadéeri ínatawa néenialípiná, iwàwacutá càmita nèepùa nawàlùacawa nacapèe irículéwa needácaténá nàasuwa ipíchawáise napíacawa Jerusalén iyacàlená ícha. <sup>16</sup> Cawinácaalí iyéeyéica manacúaliré, iwàwacutá càmita nèepùawa nacapèe néréwa, íbatàa needáanápíná nabàlewata, iwàwacutá càmita nèepùawa ipíchawáise napíacawa Jerusalén iyacàlená ícha. <sup>17</sup> ;Nàuwichàapínácawa manuísíwata cawinácaalí inanái idèericuíyéica, nía nacái inanáica yéeyéica quírasli ìira ìinisí!, càmícáiná náalimá napíacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. <sup>18</sup> Pisutácué Dios ícha ipíchanácué iwàwacutá pipíacawa unìabépi, máinícáinácué càulenáca píacawa. <sup>19</sup> Néenialípiná

wenàiwicaná yùuwichàapinácawa báawanama. Canácaté áiba yùuwichàacáisi báawéeríwaná ícha, Dios idàbacatáiseté yáí èeriquéi, àta siuca nacáide. Càmiripináta nacáí áiba yùuwichàacáisi báawéeríwaná ícha càiripináta cháí èeri írìcu. <sup>20</sup> Càmicaalí Wacuèriná Dios imàaca maléneripinátáni yáí yùuwichàacáisica, yásí macáí èeri mìnanáí yéetápinácawatá. Quéwa Dios idéca imàacaca maléneripinácani cáininácáiná íicáca yàasu wenàiwicawa, níái wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.

<sup>21</sup> “Néese néenialípiná áibanáí íimapinácué piríwa: ‘Aqualécué, piicáca chácata iyaca yáí Mesíasca’, càipiná náimaca; áibanáí nacáí náimapinácué piríwa: ‘Piicácué Mesías iyaca néré, yáí judío icuèrináca’, càipiná náimaca. Quéwa picácué peebáida nalíwani. <sup>22</sup> Manùbacáiná cachìwéeyéi yàanàapináca, icàlidéeyéipiná ichìwawa, náimapiná Mesíascasa nía, judío icuèrinápiná; áibanáí iwicùlidéeyéi nacáí nàanàapiná icàlidéeyéi ichìwawa. Náimapiná natàanlínása Dios inùmalìcué. Namànipiná yáí càmlírica wenàiwica idé imànica. Càipiná náasáidaca nachàiniwa nachìwáidacatená èeri mìnanáí. Náalimáidapiná nachìwáidaca Dios yàasu wenàiwica, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càmicaalí Dios yàasunáí íicá íchawa cayábani, yásí cachìwéeyéi náalimá nachìwáidaca nía nacáí. <sup>23</sup> Iná ípiicácué píichawa cayábani! Nudéca nucàlidacuéca piríni, macáita yáí iwàwacutéericuéca píaliacawa ipíchanácué nachìwáidaca pía. Nudéca nùalàacuéca pía náicha, ipíchawáise ichàbapinácawa”, íimaca yáí Jesúsca.

### *El regreso del Hijo del hombre*

<sup>24</sup> Jesús ímacaté nalí àniwa: “Néenialípiná idécanáami ichàbacawa yáí yùuwichàacáisica, yá catápináca èeri, quèeri nacáíwa càmita amalá icànaca. <sup>25</sup> Dùlupùta nacáí nacaláapináwa chènuníse. Yásí cachàiniyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré nacusúacawa macáíwa. <sup>26</sup> Néese macáí èeri mìnanáí íicápiná núa, núa aslali Dios néeséerica, nùanàapiná acalèe yèewíse cachàiníri nuíwitáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluíri írìcuwa nucúacatená macáita. <sup>27</sup> Nubànùapiná nùasu ángelnáíwa, yá nàwacáidapiná nulí nùasunáí nuedéeyéica èeri mìnanáí yèewíse àta alénácaalí nàyaca macáí cáli imanùbaca cháí èeri írìcu.

<sup>28</sup> “Péemiácué cayába comparación higuera yéetaná ìwali: Càisinàacaalí higuera yàana, yá imusúadacaalí íbáináwa, yá píaliacuécawa mawiénica camuí. <sup>29</sup> Càita nacáí piicápinácaalícué ichàbacawa macáita yáí nucàlidéericuéca píri ìwali, yásí píaliacuécawa mawiénica núa, nùanàapináwa néese àniwa, núa aslali Dios néeséerica, càide iyúwa wenàiwica íbàlùacaalíwa caplí inùma írìcu, iwàlùanàpináwa caplí írìculé. <sup>30</sup> Péemiácué cayábani, macáita yáí siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca píri ìwali, macáita ichàbàanàpinácawa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéipináca néenialíwa. <sup>31</sup> Yáí capíraléeri cáli, èeriquéi nacáí namáalàapinácawa áiba èeriwa, néese nutàacáí càmita imáalàapináwa. Macáita ichàbapinácawa càiwade iyúwa nucàlidáanácué píriini.

<sup>32</sup> “Quéwa canácata yáaliériwa chácataínápinácaalí yáí èerica, chènuníiséeyéi ángelnáí nacáí càmita náalíwa, núa nacáí Dios írìca, càmita núalíwa chácataínápinácaalí yáí èerica, hora nacáí. Abéericata Núaniri Dios yáaliériwa.

<sup>33</sup> “Iná picúacué píyacani, yáí èeripináca, pisutácué nacáí Dios ícha, cámicáinácué píaliawa chácataínápinácaalí nuénáíwaná yàanàca. <sup>34</sup> Péemiácué comparación: Nuénáíwanàpiná iyaca càide iyúwa aslali yàacaalíwa ipáchiacatená déeculé. Ipíchawáise imusúacawa icapèe íchawa,

yá imáidaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yá ichùullaca nacùanápíná icapèe, yàasu nacái. Macái icàlida nalí náibaidéeripínáca. Yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa icuèripíná capli inuma ipíchaná iimáca, ituíyàanápíná mamáalàacata àta náiwacali yàanàacataléta àniwa. <sup>35</sup> Iná númacué pírí, picùacué cayába nùanàaca àniwa, càmicáínácué píalíawa nuénáíwaná, núa iyéerica càide iyúwa capli íiwacali, chácátáínápínácaalí nùanàaca àniwa, nùanàapínácaalí táicalé, càmicaalí nacái catá bamuchúami, càmicaalí nacái cawámai itàacaalí, càmicaalí nacái mapisáita. <sup>36</sup> Picùacué cayába nùanàaca ipíchanácué nuèpùapínácaalí nùanàaca àniwa, yáta nùanàacuéca píá meedá càmfíyéica íbaida nulí cayába, càide iyúwa wenàiwica iiméyéica meedá. <sup>37</sup> Yái núméricuéca pírí, núuma nacái macáita nùasu wenàiwica íríwa: Picùacué cayába nùanàaca àniwa”, íimaca yái Jesúsca.

## 14

### *Conspiración para arrestar a Jesús*

<sup>1</sup> Iwàwacutácaté pucháiba èeri ipíchawáise judiónái yàasu culto ípidenéeri Pascua, nayáacaalíté pan càmlíri idènia levadura. Sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írícu nacutáca càinápinácaalí iyú yéewanápíná náibàaca Jesús ibàacanéeri iyú nanúanápínáni. <sup>2</sup> Abénaméeyéi náimaca:

—Iwàwacutá càmita wáibàani Pascua yàasuná culto yaalí, ipíchaná calúaca wáapicha níai manùbéeyéi wenàiwicaca, ipíchaná namànica ùwicái yàcalé írícu —náimaca.

### *Una mujer derrama perfume sobre Jesús*

<sup>3</sup> Jesús yàacatéwa Betania iyacàlená néré, yá iwàlùacawa Simón icapèe írículé, yái Simón ichùnièricatéwa cháunási lepra íicha. Néese idècunitàacá Jesús iyaca mesa idaní iyáacaténá iyáacaléwa, yá abéechúa inanái yàanàaca itéechúaca catúa ucáapi írícuwa, abéechúa catúa cawèníri íba alabastro icatùalená, ipuniéchúawa séenási pumèníri isàni iyú, ípidenéeri nardo, máiníri cawènica. Yá ubacáca catúa inuma, yá ùcùaca séenási Jesús íiwita íwali, yái séenási pumènírica isàni. <sup>4</sup> Néese abénaméeyéi néená níai iyéeyéica néeni, yá calúaca nía íwalíse yái umànínaca. Náimaca nalíwáaca:

—Máiní báawéeriquéi úcáanaca meedá yái pumènírica isàni cawènírimica. <sup>5</sup> Yái pumènírica isàni iwèníri trescientos ichàbaníseta denario, cawèníyéi plata abéeri camuí iwènicatái. Iná ¿cánácáwa càmita uwéndani ùacaténá iwènináami catúulécanéeyéi írí? —náimaca nalíwáaca. Yá nacuísaca náichawa úai inanáica. <sup>6</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Pimàacacué umànica càide iyúwa uwàwáaná. Picácué pisàiwica ulí wawàsi. Udéca umànica nulí cayábéeri. <sup>7</sup> Catúulécanéeyéi wenàiwica nàyacuéca pèewi càiripínáta, iná yéewa píalímá piyúudàaca nía càinácaalí èeri piwàwacatáicacacué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmlírita iyapíná píapichacué càiripínáta cháí èeri írícu. <sup>8</sup> Uara inanáica udéca umànica nulí yái cayábéerica úaliméerica umànica. Udéca ùcùaca nùwali perfume nusànipíná ipíchawáise nuétácawa, yéewanápíná nabàllaca núa, càide iyúwa judiónái imàníná yéetéeyéimiwa írí. <sup>9</sup> Péemiacué cayába, àta alénácaalí wenàiwica nacàlidaca nutàacái cháí èeri írícu, yái tàacáisi íimérica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yásí nacái nacàlidaca uináwaná íwali càinácaalí iyú úai inanáica umànínaté nulí cayábéeri. Càipíná nawàwalica úawa —íimaca yái Jesúsca.



### *Judas traiciona a Jesús*

<sup>10</sup> Néseté Judas Iscariote, abéeri néená níái docéeyéica imanùbaca Jesús yéewáidacaléca, yàaca itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha, itéenápiná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. <sup>11</sup> Níái sacerdote íiwacanánáica néemiacaalíni, yá máini casíimáica nawàwa. Yá nacálidaca Judas íri nàanápináté íri plata itéenápináca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. Néese Judas idàbaca icutáca wawàsi càicaalínacatáipináta yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni.

### *La Cena del Señor*

<sup>12</sup> Idàbáanéeri èeri yàanàcaté judíonái yàasu culto yaalí íipidenéerica Pascua nayáacaalíté pan càmiiri idènia levadura. Yáté èerica nanúacaté oveja wálisái iyúwa sacrificio càide iyúwaté náiwitáise iyáaná nayáacaténá oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Yáté èerica Jesús yéewáidacalénái isutáca yéemàwani. Náimaca írí:

—¿Alénásica piwàwa wàacawa wachùnìacaténá piyáapiná nacáíwa yàacàsi Pascua pinéerica piyáacaténáni wáapicha? —náimaca írí. <sup>13</sup> Iná Jesús imáidaca yàataléwa pucháiba yéewáidacaléwa ibànùacaténá nía. Yá íimaca nalí:

—Píacuéwa Jerusalén iyacàlená iriculé. Abéeri asiali íipunitáidapínacué píawa, itéerica úni catùalícu. Píacuéwa yáamiwáise, <sup>14</sup> àta iwàlùacatalétawa capíiriculé, néese píimacué capíi íiwacali írí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemiawa pía alénácaalí capíi imàdàaná iya iyáacatáipiná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa’, píimacué írí. <sup>15</sup> Néese yáasáidapínacué píriwani, capíi imàdàaná manuúri iyéerica chènunibàa cáli inàni íicha, nachùnìerica cayába. Pichùnìacué walíni néré wayáapiná Pascua piná —íimaca yái Jesúsca.

<sup>16</sup> Néese nàacawa Jesús íicha níái yéewáidacaléca, yá nawàlùacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. Néese nachùnìlaca yàacàsi Pascua pinéerica. <sup>17</sup> Néseté catáca yàacawa, yá Jesús yàanàaca néré doce namanùbaca yéewáidacalé yáapichawa. <sup>18</sup> Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa mesa iwéré, Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, abéeri péenacué, iyéerica iyáacaléwa núapicha siùcade, itépiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca nalí.

<sup>19</sup> Yá idàbaca achúmaca nawàwa, iná nadàbaca nasutáca néemiawani abéerinamata. Náimaca Jesús írí:

—¿Núasica? —náimaca. <sup>20</sup> Jesús íimaca nalí:

—Abéeri péenacué docenacué pimanùbaca pía, yái yáapúadéerica pan núapicha quirápieli iriculé, yácata itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa. <sup>21</sup> Báisíta núa, asiali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi nùwali Dios inùmaliçúse; quéwa ¡máiníripiná yùuwichàacawa yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacaténá núa! Cayába cachàinitésica írítáni càmicaalíté imusúa íicáca èeritá —íimaca yái Jesúsca.

<sup>22</sup> Néese idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa, Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios írí cayábéeri ìwali yái panca. Néese isubèriadacani, iwacùaca nalíni. Íimaca nalí:

—Peedacué piyáawani, yácata nuiná yái —íimaca nalí.

<sup>23</sup> Néese yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa irìcuwa uva ituní. Yá yàaca Dios irí cayáberí ìwali yáí uva ituníca. Néese ichàbáida nalíni, yá macáita nàiracani. <sup>24</sup> Jesús ímaca nalí:

—Yáí uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali manùbéeyéí wenàiwica irìpináwa, imàaquéeri nacáí báisírìcani yáí wàlisàì wawàsi Dios imànírìca wenàiwicanáí yáapicha iwasàacaténá níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>25</sup> Péemìacué cayába, càmita nuèpùà nuìrapináca quirínamani yáí uva ituníca àta áiba èeripiná nuìracataléta wàlisàì uva ituní yàcalé irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —ímaca yáí Jesúsca.

### *Jesús anuncia que Pedro lo negará*

<sup>26</sup> Néeseté idécanáami nacántàaca salmos, yá nàacatéwa dúli nérépiná ípidenéechúa Olivos, ímáanáca olivo inàlimaná. <sup>27</sup> Jesús ímaca nalí:

—Macáitacué piwènúadapíná nuícha píiwitáisewa, yá pimàacapínacué núa abéerita, càide iyúwaté Dios yàasu profeta itànàaná tàacáisi Dios icàlidéericaté nùwali. Dios ímacaté: ‘Nunúapíná yáí icuèrica nupìra ovejanáíwa, néese nupìra ovejanáí napiapíná nacàlìlacawa’, ímacaté yáí Diosca. <sup>28</sup> Quéwa idécanáami numichàacawa yéetácáisi ícha, yásí nùacuéwa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré, yá nuípunitáidapínacué pía néréwa — ímaca yáí Jesúsca. <sup>29</sup> Néese Pedro ímaca irí:

—Ewita macáita áibanáí iwènúadacaalí píicha íiwitáisewa, càicáaníta càmita numànipíná càì —ímaca yáí Pedroca. <sup>30</sup> Jesús ímaca irí:

—Péemìa cayába, yáta catáqueí, ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapíná, yá pimànipíná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmìtasa píalía nùwali, ipíchaná nanúaca pía núapicha —ímaca yáí Jesúsca. <sup>31</sup> Quéwa Pedro ímaca irí cachàinírì iyú mamáalàacata:

—Ewita iwàwacutácaalí nacáí nuétácawa píapichawa, càicáaníta càmita nucàlida nuchìwawa càminása núalía píwali —ímaca yáí Pedroca. Yá macáita níái áibanáí càì náimaca nacáí Jesús irí.

### *Jesús ora en Getsemaní*

<sup>32</sup> Néeseté nàanàaca bànacalé inàlima néré ípidenácataléca Getsemaní. Yá Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Píawinacuéwa cháì idécunitàacá nùaca néré nusutáca núawawa Dios ícha —ímaca yáí Jesúsca.

<sup>33</sup> Yá itéca yáapichawa Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí. Yá Jesús idàbaca icalùadacawa báawanama, máiní achúmaca iwàwa ínáidacawa icalùniwa. <sup>34</sup> Yá ímaca nalí:

—Máiní achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuwàwalicúsewa càide iyúwa wenàiwica iwàwéeri yéetácawa aquialéta. Chátacué píara. Picácué píimá píyaca —ímaca nalí.

<sup>35</sup> Néese Jesús isirùacawa napíchalé achúmáanata. Jesús yúuwàa irìacawa inùmáawawa cáli iwéré. Yá isutáca Dios ícha wawàsi asáisi cayábacaalí iwasàanápíná Jesús yùuwichàacáisi ícha, yáí yùuwichàacáisica yàanèripinácatéwa ìwali mesúnamáitaté. <sup>36</sup> Càité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha: “Núanirì, píacata yáaliméerica imànica macáí wawàsi. Iná píwasàaca núa ícha yáí nùuwichàanápínácawa yàanèripinácawa nùwali siùcade; quéwa, càmiccalí cayábani yáí píwasàanáca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa píwàwáaná”, ímaca isutáca Dios ícha yáí Jesúsca.

<sup>37</sup> Néese yèèpùacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía íiméeyécáita. Néese ímaca Pedro irí:

—Simón, ¿cáná piimá? ¿Cáná càmita yéewa picawàacawa ibatàa abéeri horapíná? <sup>38</sup> Picácué piimá piyaca, pisutácué nacái piawawa Dios ícha yéewacaténácué pimawèniadaca píchawa báawéeri, Satanáscáiná yáalimáidapínácué pía pimánlínápiná píbáyawanáwa. Piwàwacuéca pimànica càide iyúwa nuwàwáaná, quéwa machawàacáicacué piiná meedá —íimaca yái Jesúsca.

<sup>39</sup> Néese Jesús yèepùà yàacawa náicha àniwa. Yá yèepùà isutáca Dios ícha càide iyúwa idéénaté isutácáwaca. <sup>40</sup> Néese yèepùacawa yéewáidacalénái yàataléwa àniwa, yásí yàanàaca nía iiméeyéicáita àniwa, máinícáiná cadapùleca nía báawanama. Idécanáami icawáidaca nía, yá báica naicáca níawawa iwéré. <sup>41</sup> Yá Jesús yèepùà iwènúacawa náicha àniwa, yá isutáca yáawawa Dios ícha àniwa. Néese yèepùà yàacawa nàatalé àniwa máisiba yàawíríanápiná. Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Cánácué piimá piyaca? ¿Cánácué piyamáidacáitacuéwa meedá nacái? Pidécuéca piimáca, íná pimichàacuéwa, nuénáiwánacáiná idéca yàanàaca presocatáipínáca namànica núa namàacacaténá cabáyawanéeyéi wenàiwica ínúaca núa, núa asíali Dios néeseérica. <sup>42</sup> Pimichàacuéwa, wàanacuéwa; áca néese yái asíalica ítéerica nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

### *Arrestan a Jesús*

<sup>43</sup> Idècunitàacá Jesús itàanica, yáté Judas yàanàaca, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Yàanàaca madécaná wenàiwica yáapicha cacáapisèeyéi. Natéca espada machete nacáiri, wacàba nacái áiba. Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, judío íiwacanánái nacái nabànùacaté wenàiwica Judas yáapicha íibèeyéipínáca Jesús. <sup>44</sup> Judasca, yái itéeripínacaté Jesús yùuwidenái náibàacaténáténi, icàlidacaté nalíni quéechacáwa càinápínácaalí iyú yáasáida Jesús. Càité Judas íimaca nalí quéechatécáwa: “Yái asíali nutàidéeripínáca, nusùuèripínáca nacái inàni ìwali, yácata Jesús. Iná píibàacuéni, pitécué piacawa cachàiníri iyúni”, càité íimaca nalí yái Judasca. <sup>45</sup> Inaté Judas yàacawa Jesús yàatalé. Yá íimaca Jesús írì:

—¡Nuíwacali! —íimaca yái Judasca. Néese Judas isùsùaca Jesús inàni ìwali càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná natàidáaná wenàiwica cáininéerica naicáca. <sup>46</sup> Néese níai manùbèeyéi wenàiwicaca náibàaca Jesús, nacùacani presoíri iyú.

<sup>47</sup> Quéwa abéerita néená níai yéewáidacaléca iyéeyéica néré Jesús yáapicha iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá ínúacatátá abéeri asíali ìwali espada iyú, quéwa isasàacáita meedá yùuwi abéemàa, yái sacerdote íiwacalíná yàasu wenàiwicaca. <sup>48</sup> Néese Jesús isutáca yéemlawa níai wenàiwicaca:

—¿Cánácué pianàa nùatalé cacáapisàiwaca espada machete nacáiri, wacàba nacái píibàacaténácué núa presoíri iyúpiná càide iyúwa píicáaná cayédéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica, càmicáinácué nupéliapíná píipunita. <sup>49</sup> Macái èeri imanùbaca, nùyacatécué pèewi idècunitàacá nuéwáidaca wenàiwica templo írìcu, yá càmitatécué píibàa núa néenibàa. Quéwa píalimácué píibàaca núa siùcade yéewanápiná macáita ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali Dios inùmalicúise —íimaca yái Jesúsca.

<sup>50</sup> Néese macáita Jesús yéewáidacalénái namàacaca Jesús abéerita néré. Yá napiacawa. <sup>51</sup> Núa Marcos quéwa, ùuculiiricaté núa, nùacatéwa Jesús yáamiwáise. Nudèniacaté nùwaliwa manuírì wáluma meedá,

núuquéricaté nùwalísewa. Néese níái wenàiwica náibàaca núa. <sup>52</sup> Quéwa numusúacàatécatawa nùasu wálumami íchawa, yá nupìacawa náicha mabàleta meedá.

### *Jesús ante la Junta Suprema*

<sup>53</sup> Néeseté natéca Jesús sacerdote íwacaliná icapèe néré. Néese nàwacáidáyacacawa macáita sacerdote íwacanánái, judío íwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. <sup>54</sup> Yá Pedro yàacawa Jesús yáamiwáise déecuíseta. Yá iwàlùacawa bàacháwa irículé, yái sacerdote íwacaliná icapèe ibàacháwalenáca. Yá Pedro yáawinacawa úwinái yèewi, níái icuèyéica templo. Pedro yáawinacawa mawiénita quichái irí yàanabàcaténá néeni.

<sup>55</sup> Néese sacerdote íwacanánái, nía nacái macáita Junta Supremanái israelita íwacanánái nacutáca wawàsi Jesús ìwali namàacáanápíná úwinái inúacani. Quéwa càmitaté náalimá nàanàaca báisíiri wawàsi ìwali. <sup>56</sup> Yácáiná éwita manùbéeyéi wenàiwica nacàlidacáaníta nachìwawa Jesús ìwali, càicáaníta càmita abédanama natàanica. <sup>57</sup> Aibanái nabàlùacawa nacàlidacaténá nachìwawa. Yá náimaca:

<sup>58</sup> —Wadéca wéemlaca càì íimaca: ‘Numáalàidapíná yái temploca asíanái imàníirica, néese máisiba èeri irícu, yá numichàidapíná áiba templo càmirita asíanái imàni’, càì íimaca —náimaca nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali.

<sup>59</sup> Quéwa éwita nacàlidacáaníta càiri chìwái, càicáaníta càmita abédanama natàanica àniwa. <sup>60</sup> Néese sacerdote íwacaliná imichàacawa ibàlùacawa nàacuésemi. Yá isutáca yéemiawa Jesús:

—¿Cáná càmita picàlida piináwanáwa? ¿Càiná píimaca ìwali yái nacàlidéerica píwali nacháawàanáca piináwaná ìwali? —íimaca Jesús irí.

<sup>61</sup> Quéwa, éwita càmicáaníta cabáyawanáca yái Jesúsca, càicáaníta masànata náicha mamáalàacatani, canáca icàlidáaná iináwanáwa nalí. Néese sacerdote íwacaliná isutáca yéemiawa àniwani. Yá íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica yái Mesíasca, yái judío icuèrinápínáca, yái cayábéeri Dios írira? —íimaca. <sup>62</sup> Jesús íimaca irí:

—Báisíta, yáca núa yái. Yá áibaalípiná piicápinácué núawa, asiali Dios néeséerica. Piicápinácué núawinacawa nùyaca Dios yéewápuwáise, yái Dios cachàinírira náicha canánama nucúacaténá yáapicha macáita. Yá piicápinácué nacái nùanàaca àniwa acalèe yèewíse chènuníse —íimaca yái Jesúsca.

<sup>63</sup> Néese sacerdote íwacaliná icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío íwítáise iyáaná yáasáidacaténá báawaca yéemlaca yái tàacáisi Jesús íiméerica Dios ìwali. Yá sacerdote íwacaliná íimaca nalí:

—¿Càmita iwàwacutá wéemlaca áibanái icàlidáaná iináwaná ìwali! <sup>64</sup> Pidécuéca péemlaca itàanica báawéeri iyú Dios ìwali, icàlidaca ìwaliwa Dios írircasani. ¿Càinásicué wamànica irí? —íimaca. Yá abédanamata náiwítáise macáita cabáyawanáca naicácani, iwàwacutáanása nacái yéetácawa, náimaca.

<sup>65</sup> Néese abénaméeyéi néená nadàbaca nàpìsáidaca Jesús inàni, nabàlìla nacái ituí, yá nacapèedáidacani, náimaca irí:

—¿Píwicùlida, picàlida walíni cawinácaalí yái inúadáida pía! —náimaca irí, naicáanica iquíniná. Yá nacái úwinái icuèyéica templo nanúadáidaca Jesús inàni ìwali.

*Pedro niega conocer a Jesús*

<sup>66</sup> Pedro iyacaté capii yàapumàallicubàa, bàacháwáise. Néese inanái yàanàaca néré, sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwicaca. <sup>67</sup> Uicáca Pedro yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úumaca irí:

—Pía nacái yèepuníritéwa Jesús yáapicha, yái Nazaret iyacàlená néeseérica —úumaca. <sup>68</sup> Pedro quéwa imànica ichìwawa, ímaca càmítasa yáalía Jesús ìwali. Yá ímaca ulí:

—Càmírita núalía ìwali. Càmita nacái núalía càinácaalí ìwali pitàanica pìyaca —ímaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, cáalucáináni. Yá Pedro yàacawa náicha iwáiná inùma néré, yái iwáiná bàacháwa itéeséerica. Néese cawámai itàaca. <sup>69</sup> Néese úái íbaidéechúaca uicáca Pedro àniwa. Yá udàbaca ucàlidaca Pedro iináwaná ìwali wenàiwicanái irí iyéeyéica néeni. Yá úumaca nalí:

—Yá asìaliquéi abéeri néená níai Jesús yáapichéeyéica —úumaca. <sup>70</sup> Quéwa Pedro icàlidaca ichìwawa àniwa càmínása yáalía Jesús ìwali ipíchaná náibàacani nacái, yái Pedroca. Néese achúma yáwanáitacáwa àniwa áibanái iyéeyéica néeni náimaca Pedro irí àniwa:

—Báisíta píaca abéeri néená níai Jesús yáapichéeyéica, Galilea yàasu cáli néeseéricáiná nacái pía —náimaca. <sup>71</sup> Néese Pedro idàbaca icàlidaca ichìwawa cachàiníri tàacáisi iyú, báawéeri nacái báawanama báisí báisísíwata Dios yáaliéricawa. Yá ímaca nalí:

—¡Càmita núalía ìwalíira asìali pitàanírícuéca ìwali! —ímaca icàlidaca ichìwawa yái Pedroca, ipíchaná náibàacani, cáalucáináni, yái Pedroca.

<sup>72</sup> Yáta cawámai itàaca àniwa pucháibáaná yàawiríapíná. Néese Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús íméericaté irí: ‘Ipíchawáise cawámai itàaca pucháibáaná yàawiríapíná, yá pimànipíná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmítasa píalía nùwali’, càité idéca ímaca yái Jesúsca. Yá Pedro íchháanica cachàiníri iyú.

## 15

### *Jesús ante Pilato*

<sup>1</sup> Néeseté amalácaalí nawicáu, yá nàwacáidáyacacawa, níai sacerdote íiwacanánáica, judío íiwacanánái nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía macáita Junta Supremanái, israelita íiwacanánáica, nánáidacaténáwa càinácaalí namànínapínaté Jesús irí. Yá nadacùaca náichawa Jesús. Yá natécani presoíri iyú Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli, yéewacaténá Pilato yéemíaca Jesús iináwaná ìwali, ichùllianápiná úwinái inúaca Jesús. <sup>2</sup> Néese Pilato isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Báisísica judío icuèrinásàirica pía? —ímaca. Néese Jesús ímaca irí:

—Báisíta, núacani. Pidéca càì píimaca —ímaca yái Jesúsca.

<sup>3</sup> Néese sacerdote íiwacanánái nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali. Náimaca Jesús imànica madécaná wawàsi báawéeri. <sup>4</sup> Iná Pilato isutáca yéemíawa Jesús àniwa. Yá ímaca Jesús irí:

—¿Cáná càmita picàlida nulí piináwanáwa càinácaalí pidéená pimànica? Péemí nacháawàaná piináwaná ìwali manùba wawàsi ìwali —ímaca yái Pilatoca.

<sup>5</sup> Canácata quéwa Jesús ímáaná irí, iná Pilato íináidacawa manuísíwata iicáidaca Jesús irí, càmita Pilato yáalíawa íináidéeripínáwa Jesús ìwali.

### *Jesús es sentenciado a muerte*

<sup>6</sup> Camuí imanùbaca judíonái imànicaalíté Pascua yàasuná culto, yá Pilato gobernador romanosàiri iwasàaca abéeri presoíri judíonái irípiná, càirinácaalí presoíri nawàwéerica. <sup>7</sup> Néenialíté iyaca asiali ípidenéerica Barrabás presoiyéi ibànalicu, náapicha áibanái wenàiwica inuyéicáté wenàiwica ùwicái írìcuná, namànicaalíté ùwicái romanonái yàasu gobierno ípunita. <sup>8</sup> Iná áibanái wenàiwica yàanàaca, yá nadàbaca nasutáca Pilato ícha wawàsi iwasàanápíná nalí abéeri presoíri càide iyúwaté íiwitáise iyáaná. <sup>9</sup> Yá Pilato íimaca nalí:

—¿Piwàwasicué nuwasàaca pírí Jesús, yái judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca Jesús ìwali. <sup>10</sup> Càica Pilato isutáca yeemiawa nía, Pilato yáalíacáinátéwa báawaca sacerdote íiwacanánái íicáca Jesús, máinicáiná cayábaca macái wenàiwica naicáca náicha Jesús, íná sacerdote íiwacanánái náibàacaté Jesús nacháawàacaténá íináwaná ìwali Pilato írí. <sup>11</sup> Quéwa sacerdote íiwacanánái nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise Jesús ícha nasutácaténá Pilato ícha wawàsi iwasàanápíná nalí Barrabás. <sup>12</sup> Pilato isutáca yeemiawa nía:

—Néeni, nuwasàacaalícué pírí Barrabás, ¿càinásicué piwàwa numànica Jesús írí, yái píiméericuéca ìwali judío icuèrinásàirica? —íimaca yái Pilatoca. <sup>13</sup> Yá náimaca Pilato írí néemianícawa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca madécaná yàawíría. <sup>14</sup> Pilato íimaca nalí:

—¿Cáná? ¿Càinásica báawéeri imàni? —íimaca yái Pilatoca. Quéwanáta néemianícawa àniwa:

—¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. <sup>15</sup> Iná Pilato iwàwacáiná cayábaca nía yáapicha, níái judíoca, íná iwasàaca nalí Barrabás. Yá ichùullaca yàasu úwináíwa icapèedáidáanápíná Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Idécanáami nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa ícha, yá Pilato yèepùadacani úwinái írí natàtàacaténáni cruz ìwali.

<sup>16</sup> Néese úwinái natéca Jesús bàacháwáise capíi ícha, yái Pilato icapèe manuíríca. Yá namáidaca macáita néenánáiwa úwinái nàwacáidáyacacaténáwa Jesús itéese. <sup>17</sup> Néese náucaca ruana Jesús ìwalíise, abéeri ruana nacáiri cáaléeri, quíiréeri càiride iyúwa romano icuèriná íbàle. Néese namànica tuírí culèpi nacáiri icáyuaniná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íwita ìwali, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, quéwa naicáanicáita meedá Jesús iquíniná. <sup>18</sup> Yá nadàbaca néemianícawa írí. Náimaca:

—¡Casíimái piwàwa, piyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná.

<sup>19</sup> Néese nanúadáidaca Jesús íwita ìwali àicu iyú. Yá nàapisáidacani. Néese nabàlùacawa nàulul iyúwa Jesús írí càide iyúwa nàacaalí icàaluíniná, quéwa naicáanicáita Jesús iquíniná meedá. Càmita báisiiri iyú nà icàaluíniná. <sup>20</sup> Idécanáami càì naicáanica Jesús iquíniná, yá nawatàaca ícha ruana nacáiri cáaléeri quíiréerica. Néese nàwalica Jesús ìwali íbàle àniwa. Yá natécani yàcalé ícha, natàtàacaténáni cruz ìwali.

### *Jesús es crucificado*

<sup>21</sup> Néeseté abéeri asiali Cirene iyacàlená néeséeri yàanàaca manacúali néese, ípidenéerica Simón, yái náanirica níái Alejandro, Rufo nacái. Yàacawa àyapulcubàa yái Simónca, néese úwinái íbàacani, nachùullaca

iwáacutaca cruz Jesús irípiná, càmicáináté Jesús yáalimá iwáacutacani, canácáiná quirínama ichàini, úwináicáiná nacapèedáidacaté báawanamani.

<sup>22</sup> Natéca Jesús Gólgota néré méetàuculé Jerusalén iyacàlená ícha. (Yái ípidená Gólgota ímáanáca: “Íiwitasi yáapimi iyacatalé”.) <sup>23</sup> Yá nawàwa nàaca Jesús ìira uva ituní ipuíri, nèewiádeérica dabé yèewi ípidenéeri mirra wéebacaténá Jesús ìiná ipíchaná máini yúuwichàacawa cruz ìwali. Quéwa càmirita ìira náichani. <sup>24</sup> Néese natàtàaca Jesús cruz ìwali. Yá úwinái ibàlùadaca cruz utàwi irìculé. Yá úwinái náucaca náichawa suerte náalíacaténá chánacaalí néená yeedápiná iríwa Jesús ibàle yéenamíca, càiyéinácaalí néená úwinái namanùbaca nawàwacani, yái ibàlemíca.

<sup>25</sup> Mapisái yáwanái tàacáwa a las nueveta mapisáita, yáté natàtàaca Jesús cruz ìwali. <sup>26</sup> Nachanàidacaté tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali icàlidéérica cáná yéewa nanúacani. Yá tàacáisi ímaca: “Judío icuèriná”, ímaca yái tàacáisca. <sup>27</sup> Natàtàaca nacái pucháiba cayéedéeyéi mawiénita Jesús irí. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise, áiba cruz nacái ibàlùacawa apáulícuise Jesús irí. <sup>28</sup> Càité macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalícuise Jesús yéetánápinátéwa. Càité profeta itànàacaté: “Yá nàuwichàidapinàni báawéeyéi yáapicha”, ímacaté yái profetaca.

<sup>29-30</sup> Aibanái wenàiwica ichàbéeyéicawa néenibàa àyapulicubàa natàaníca Jesús ìwali báawéeri iyú, nacusúadaca náiwitawa iri naicáanícaténá iquíniná. Yá náimaca irí:

—¿Néeni?, píata imáalàidéeripinása templo, pimichàidéeripinása nacái àniwani máisiba èeri irìcu, ¿cáná càmita pichàiniada píawawa yéetácáisi ícha ipíchaná péetácawa, yá piricùawa cruz ícha? —náimaca, naicáaníca Jesús iquíniná.

<sup>31</sup> Càita nacái naicáaníca iquíniná níai sacerdote íwacanáaníca, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu. Náimaca nalíwáaca:

—Ichùnìacaté áibanái ipíchanáté néetácawa, quéwa càmirita yáalimá ichàiniadaca yáawawa yéetácáisi ícha ipíchaná yéetácawa —náimaca naicáaníca Jesús iquíniná. <sup>32</sup> Náimaca nacái Jesús irí:

—¡Piricùawa cruz ícha, píasa Mesíasca, yái Israel itaquénáinámi icuèrinácasa, yéewacaténá waicáca, yásí weebáidaca pitàacái! —náimaca naicáaníca iquíniná. Nía nacái pucháiba asíanái natàtèeyéica cruz ìwali mawiénita Jesús irí, natàaníca ìwali báawéeri iyú.

### *Muerte de Jesús*

<sup>33</sup> Machacànicaalíté èeri, yáté catáca macáita cháí èeri irìcu máisiba hora, catáca èeri àta las tresta táicalé. <sup>34</sup> Yá horaquéi a las tresta, táicaca yàacawa, yá Jesús imáidaca cachàiníri iyú itàacái iyúwa. Yá ímaca Dios irí: “Eloi, Eloi, ¿lema sabactani?” ímaca yái Jesúsca. (Yái tàacáisi ímáanáca: “Nucuèriná Dios, Nucuèriná Dios, ¿cánásica pimàaca núa abéerita?” càì ímáanáca.) <sup>35</sup> Abénaméeyéi ibàlùeyéiwa néré néemìaca isàna. Yá náimaca nalíwáaca, naicáaníca Jesús iquíniná:

—Péemiacué, imáidaca iyaca profeta Elías —náimaca naicáaníca iquíniná.

<sup>36</sup> Iná abéerita néená ipiaca ísapiadaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá idacùaca esponja sitúa ipùatalicu, yái wáluma nacáiri isàbéerica. Néese imichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá Jesús ibèrùacani. Néese yái asialica ímaca yáapichéeyéi iríwa:

—Wacùacué waicáwa Elíasmi yàanàcaalí yeedácaténáni cruz ícha — ímaca, íicáaníca Jesús iquíniná.

<sup>37</sup> Quéwa Jesús imáidaca cachàinìiri iyú, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íchawa. Càité yéetácawa. <sup>38</sup> Yáta manuíri yáawàanáca templo iricuírca icacánácawa bamuchúamibàa cáli iwérenama pucháibawaca yéewi, yái yáawàanáca ibàlìerica mabáyawanéeri Dios iyacátáca wenàiwicanái itúí ícha. Yáta icacánácawa chènuníse cáli iwérenama, yái yáawàanáca. <sup>39</sup> Néese úwi íiwacaliná romanosàiri ibàluèricawa Jesús yàasu cruz ípunita iicácáinaté càinácaalí iyú Jesús yéetáanátéwa, ínáté íimaca:

—Báisiíricata Dios líricaténi yái asialica —íimaca yái úwi íiwacalináca.

<sup>40</sup> Nàya nacái néré abénaméeyéi inanái, iicáidéeyéica iyaca Jesús irí décuíséta quéwa. Nàyaca nèewi níái ípidenéeyéica María Magdalena, áiba María nacái, úái náatúaca ùuculliri Santiago, José nacái. Aiba inanái nacái ubàlúacawa néeni, ípidenéchúaca Salomé. <sup>41</sup> Níái inanáca, Jesús yéewáidacaléca nacái nía, nayúudàacaté Jesús yèpunícaalítéwa Galilea yàasu cáli íinata. Nàyaca náapicha néré nacái manùba inanái yàanèyécáté Jesús yáapicha Jerusalén iyacàlená néré.

### *Jesús es sepultado*

<sup>42</sup> Catáca yàacawa yáté èerica iwàwacutácaalíté namáaláidaca náibaidaca ipíchawáise judiónái yàasu sábadu idàbaca, nayamáidacatáicawa. Yáté iwàwacutá nabàliaca yéetéyémíwa sábadu ipíchawáise. <sup>43</sup> Aiba asiali yàanáca ípidenérica José, Arimatea iyacàlená mìnali. Yái Joséca, abéeri néená nacáicani, níái Junta Supremaca, israelita íiwacanánáca. Máiní cáimíetaquéeri iyú wenàiwica iicáca yái Joséca, iwàwéerica nacái Dios icùaca macáita. Yá José yàacawa macàaluínáta Pilato yàatalé. Yá isutáca Pilato ícha Jesús iinámi. <sup>44</sup> Yá Pilato yéemlacáiná Jesús yéetácátéwa, íná Pilato imáidaca úwi íiwacaliná isutácáténá yéemlawani, asáisi báisícaalíté Jesús yéetáwa. <sup>45</sup> Yá úwi íiwacaliná icàlidaca írini báisícani Jesús yéetácátéwa, ínáté Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. <sup>46</sup> Néese José iwènlaca manuíri wáluma lino yáawamírica. Yá yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. Yá yéepùacani wáluma linoíri iyú, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. Néese írìadaca Jesús iinámi càliculli írìculé. Yái càlicullica áibanái íicacaténi dúli íbéeri ibàlài iricu, yéewacaténá càlicullicani càide iyúwa capíi imàdàaná. Yá José ibàlaca càliculli inùma manuíri íba iyú. <sup>47</sup> María Magdalena, áiba María nacái, úái José yáatúaca, naicácaté alénácaalí naliada Jesús iinámi.

## 16

### *La resurrección de Jesús*

<sup>1</sup> Néeseté sábadu idenáami, judiónái iyamáidacatáicawa, catáca yàacawa yáté sábadoca, yá María Magdalena, áiba María nacái, úái Santiago yáatúaca, áiba inanái nacái ípidenéchúaca Salomé, nawènlaca pumèníiri isáni nacàlìlacaténáni Jesús iinámi íwallíse, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. <sup>2</sup> Yá domingo mapisáisiwata tàacáwa, níái inanáca nàacawa càliculli nérépiná mapisáisiwata idécanáamité èeri imusúacawa. <sup>3</sup> Yá náimaca nalíwáaca idècunitàacá nàacawa àyapulìcubàa:

—¿Cawínásica iyúudàapíná wía weedácaténá manuíri íba càliculli inùma ícha? —náimaca nalíwáaca.

<sup>4</sup> Quéwa nàanáca néré, yá naicáca manuíri íba càimíiri ibàlùawa inùma írìcu. Náináidacawa manuísíwata naicáidaca íba irí máinícáiná manuírìcani yái íbaca. <sup>5</sup> Yá nawàlúacawa naicáwa càliculli írìculé. Naicáca néré ùuculliri yáawinéerica néesápuwáise cabalèeri inàwani cáalèeri. Yá cáaluca naicácani, níái inanáca. <sup>6</sup> Quéwa íimaca nalí:



—Picácué cáalu pía nuícha. Núaliacawa picutácuéca piacawa Jesús, Nazaret iyacàlená néeséericaté, yái natàtèericaté cruz iwali. Yáta idéca icáucàacawa. Canáca chání. Piicácuéca cháí naliadacatáimicani. <sup>7</sup> Piacué picàlidaca yéewáidacalénái iríni, Pedro irí nacái. Càicué píimaca nalí: ‘Jesús yàapinácuéwa pipíchalé Galilea yàasu cáli néré. Yá piicápinácué néréni càide iyúwaté icàlidáanácué piríni’, càicué píimaca nalí —ímaca yái ángelca.

<sup>8</sup> Néese níái inanáica namusúacawa napiacawa càliculli ícha, cáalucáiná nía. Yá quéechacáwa càmita nacàlida áibanái iríni, cáalucáinaté nía.

### *Jesús se aparece a María Magdalena*

<sup>9</sup> Jesús imichàacatéwa yéetácaisi ícha domingo irícu amalácaalíte yàacawa. Yáté èerica, quéechacáwa imàacaca yáawawa María Magdalena iicàcani, úái inanái Jesús yúuquéechúacaté ícha siete namanúbaca demonio idacuèyéicaté úíwítáise. <sup>10</sup> Néese uicácanáamité Jesús, yá ùacawa ucàlidaca nalíni níái yèepuníyéicatéwa Jesús yáapicha, achúméeyéica iwàwa, ícháaníyéica iyaca nacái. <sup>11</sup> Néemiaca ucàlidáaná cáuca Jesús, uicàcani nacái quéwa càmita neebáida utàacái.

### *Jesús se aparece a dos de sus discípulos*

<sup>12</sup> Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa áiba iicácanásita pucháiba yéewáidacalénái iicàcani, pucháiba wenàiwica yèepuníyéicatéwa iyaca àyapulicubàa Jerusalén iyacàlená ícha, manacúalibàa. <sup>13</sup> Nadécadénáami naicàcani, yá nèepùacawa Jerusalén iyacàlená irículé, nacàlidaca Jesús yéewáidacalénái iríni. Càmita quéwa Jesús yéewáidacalénái yeebáida nàasu tàacáisi.

### *El encargo de Jesús a los apóstoles*

<sup>14</sup> Néeseté àniwa Jesús imàacaca yáawawa naicàcani, níái once namanúbaca yéewáidacaléca idècunitàacá nayáaca nayáacaléwa. Yàalàaca nía cachàiniiri iyú càmícináté neebáidacáwa icáucàacatéwa, càmícináté nacái nawàwa néewáidacawa, càmícináté nacái neebáida néenánái itàacáwiwa, níái iiquéyéicaté Jesús idécanaamité icáucàacawa. <sup>15</sup> Néese Jesús ímaca nalí: “Piacuéwa macái cáli ínatalé. Picàlidacué tàacáisi macái wenàiwica irí, yái tàacáisi íméerica nuwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. <sup>16</sup> Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, ibautizéeyéica nacáwiwa, níacata nuwasèeyéipináca Dios yàasu yúuwichàacáisi íchawa. Aibanái càmiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacái, Dios yúuwichàidapiná níawa nabáyawaná iwálisewa. <sup>17</sup> Níái yeebáidéeyéica nutàacái namànipiná yái càmiríca wenàiwica idé imànica, náasáidacaténá báisírìcani, yái tàacáisica nacàlidéerica nalí nùwali. Càipiná namànica nuíwítáise iyúwa nasutácáiná níawawa nuícha: Náucapiná demonio wenàiwica íchawa nuípidená iwali; natàanípiná áiba tàacáisi iyú, càmiyéicáwa náaliawa iwali. <sup>18</sup> Yá namàacacaalí nacáapiwa àapi iwali, nàuwidenái nàacaalí nàiraca iculále, càmita néetáwa iyú. Namàacapiná nacái nacáapiwa cáuláiquéeyéi iwali nasutácáténá nalí Dios ícha, yá nachùniapiná cáuláiquéeyéi, nuípidená iwali”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús sube al cielo*

<sup>19</sup> Néeseté Wáiwacali Jesús idécanaamité icàlidaca nalí yái tàacáisica, yá Dios itécani náicha chènuniré. Yá Jesús yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá yáapicha macáita. <sup>20</sup> Néesetécáwa Jesús yéewáidacalénái nàacatéwa Jerusalén iyacàlená ícha, nacàlidacaténáté Jesús itàacái macái cáli ínata. Yá Wáiwacali iyúudàaca nía, imàacaca namànica yái càmiríca

wenàiwica idé imànica, náasáidacaténáté áibanái irí báisíricani yái Dios itàacáica.

## SAN LUCAS

### *Prólogo*

<sup>1</sup> Manùbéeyéi wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi nacàlidacaténá cainácaalíté Jesucristo iyáaná wèewi yèpunícaalítéwa cháí èeri irícu. <sup>2</sup> Jesús yáapichéeyéi naicácaté natuí iyúwani macáita yái Jesucristo imàníríca. Néese Dios ichùullícaté nía nacàlidáanápíná áibanái iríni yái báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali iyúwaté naicáaná macáita. Néeseté néewáidaca wía. Iná madécaná wenàiwica nadéca natànàaca tàacáisi càide iyúwaté Jesús yáapichéeyéi yéewáidáanáté nía. <sup>3</sup> Núa, Lucas, nubànua pírí cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máini cáimiétacanéeri. Nudéca nuéwáidacawa Jesucristo iináwaná ìwali macáita cayábéeri iyú. Yá nuínáidacawa cawàwanáta cayábaca nutànàacaalí pírí tàacáisi Jesucristo iináwaná ìwali machàcaníiri iyú. <sup>4</sup> Iná nutànàaca pírí yái cuyàlutaca yéewanápiná píalíacawa cayába yái báisíiri tàacáisica Jesucristo ìwali càide iyúwaté áibanái yéewáidáaná pía.

### *Un ángel anuncia el nacimiento de Juan el Bautista*

<sup>5</sup> Bàalutité rey Herodes icùacaalíté Judea yáasu cáli, néenialí iyacaté sacerdote ípidenéri Zacarías, abéeri Abías itaquénáinámi yéená, Aarón itaquérinámi nacái. Sacerdotenáica níái Abías itaquénáinámica íbaidéeyéicaté Dios irípiná templo irícu. Zacarías yàacawéetúa úpidená Elisabet, abéechúa Aarón itaquétúanámica nacái úa. <sup>6</sup> Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté machacàníiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, namàni nacái macáita càide iyúwaté Dios ichùullíaná israelitanái imànica, iná canácata yáaliméeri icháawáaca naináwaná ìwali. <sup>7</sup> Quéwa méenibeca nía càmicáiná yéewa quéenibeca Elisabet. Máini nacái béeyéica nía.

<sup>8</sup> Yái sacerdote Zacaríasca íbaidacaté Dios irípiná imanùbaca yáapichawa templo irícu. Aiba èerité iwàwacutá namànica culto Dios irípiná templo irícu nàacaténá Dios icàaluíná. <sup>9</sup> Càide iyúwaté sacerdote íiwitáise iyáaná, náucaca náichawa suerte náalíacaténátéwa chánácaalí néená iwàlùeripináwa templo irículé. Yá needáca Zacarías iwàlùanápínáwa yeemácaténá pumèníri isàni Dios yáasu templo irícu. <sup>10</sup> Iná Zacarías iwàlùacawa templo irículé. Idècunitàacá yeemáca pumèníri isàni, manùba wenàiwica nasutáca Dios íicha templo ibàacháwalená irícu. <sup>11</sup> Néese abéeri ángel Dios ibànùeri chènuníise imàacaca yáawawa Zacarías iicácani. Yái ángel ibàlùacawa altar yéewápuwáise, yái altar neemácatáica íinata pumèníri isàni. <sup>12</sup> Iicáciná ángel, yá Zacarías íináidacawa iicáidaca irí manuísíwata, máini cáalu nacáicani, yái Zacaríasca. <sup>13</sup> Quéwa ángel íimaca irí:

—Píca cáalu pía nuícha, Zacarías, Dioscáiná idéca yéemíaca pisutáaná íicha. Placawéetúa Elisabet quéenibéechúapíná píríwa abéeri sùmáiwá; pímaní ípidená Juan. <sup>14-15</sup> Imusúacaalípiná iicá èeriwa, yá máini casímáica píwàwa, cayábasíwata píicácani. Casímáipíná nacái nawàwa áibanáica madécaná, máinicáiná cachàiníríca pìiri íiwitáise Dios ìwali. Càmlíripínáta líra ipuíri, uva ituní nacái, canásíwata. Espíritu Santo icùapíná íiwitáise càiripínáta, icùapíná íiwitáise nacái ipíchawáise imusúaca iicá èeri. <sup>16</sup> Néese iwènúadapíná náiwitáise àniwa Nacuèriná Dios iripínáwa, níái manùbéeyéi Israel itaquénáinámica, neebáidacaténá àniwa Nacuèriná Dios itacáíwa. <sup>17</sup> Yái píríca Juanca icàlidapíná nalíwa Wáiwacali iináwaná ìwali ipíchawáise

Wáiwacali yàanàaca. Máiní cachàinliri íiwitáise yái pìirica, càide iyúwaté profeta Elías bàaluité. Iwènúadapíná nasèenái íiwitáise cáininácatená naicáca néenibewa. Iwènúadapíná nacái náiwitáise, níái càmlíyéica yeebáida Dios itàacái, náalíacatenáwa càinacaalí iwàwacutáaná namànica nàyacatená càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càita pìiri iwènúadapíná wenàiwicanái íiwitáise yéewacatená neebáidaca Wáiwacali itàacái yàanàacaalípiná nàatalé —íimaca yái ángelca. <sup>18</sup> Néese Zacarías isutáca yéemíawa ángel:

—¿Càinásica yéewaná núalíacawa asáísí báisícaalí yái tàacáisi picàlidéerica nulí? Máinícata béerica núa, càita nacái nùacawéetúa béeruta nacái úa — íimaca yái Zacaríasca. <sup>19</sup> Yá ángel íimaca irí:

—Núacata Gabriel, nuíbaida nacái Dios irípiná. Dios idéca ibànùaca núa nutàanicaténá píapicha nucàlidacatená pírí yái tàacáisi cayábéerica. <sup>20</sup> Quéwa siúcade càmita yéewa pitàaníca àta pìiri imusúacatalétawa, yásí yéewa pitàaníca àniwa, càmicáiná peebáida yái núumáanáca pírí. Néese, yái núumáanáca pìiri ìwali piiquéeripinácawa yéenáiwana yàanàacaalíwa — íimaca yái ángelca. Néese ángel yàacawa Zacarías íicha.

<sup>21</sup> Idècunitàacá Zacarías itàaníca ángel yáapicha, áibanái wenàiwica bàacháwáiseyéyéica nacùaca Zacarías imusúacawa. Náináidacawa manuísíwata cáná yéewa càmita imusúacàatétawa templo iricúise. <sup>22</sup> Atata Zacarías imusúacawa, yáté càmita yéewa itàaníca náapicha, íná náalíacawa iicácaté yéenáiwanaí nacáiri Dios néeséeri templo iricu, itàanicáiná náapicha icáapi iyúwa, càmicáiná yéewa itàaníca. Yá matàacáica mamáalàacatani.

<sup>23</sup> Idécanáamité imáalàidaca imànica íibaidacaléwa Dios irípiná templo iricu, yá Zacarías yèepùacawa icapèe néréwa. <sup>24</sup> Néesecáwa yàacawéetúa Elisabet udéericuca sùmài. Yá cinco quéeri càmlíchúata imusúawa icapèe iricúisewa. Uumaca uínáidacawa ulíwa: <sup>25</sup> “Dios idéca iicáca nupualé yéewanápiná càmita quirínama wenàiwicanái iicáaníca nuquíniná méenibéenáca núa”, úumaca.

### *Un ángel anuncia el nacimiento de Jesús*

<sup>26</sup> Elisabet udèñacaté seis quéeri udéericúuná, yáté Dios ibànùaca ángel íipidenéri Gabriel yàanápináwa Nazaret iyacàlená néré, iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. <sup>27</sup> Dios ibànùacaté Gabriel icàlidacatená tàacáisi abéechúa mànacàu irí, íipidenéechúa María, càmlíchúacáwa iimá asiali yáapicha, quéwa imàníchúacaté matrimonio ùyacàle mìnanaí yàacuéseni. Uacawéeripíná íipidená José, abéeri rey David itaquérinami. <sup>28</sup> Yái ángel yàanàaca María yàatalé, yá íimaca ulí:

—Péemíca cayába, Dios imànipíná pírí cayábéeri manuí. Dios iyaca píapicha. Dios iyúudàapíná píawa manuísíwata áibanái inanái íicha canánama —íimaca yái ángelca.

<sup>29</sup> María iicácaalí ángel, yá ucalúadacawa manuísíwata uémíaca íimáaná ulí. Yá uínáidacawa càinacaalísica íimáaná yái tàacáisi ángel itàidéerica iyú úa. <sup>30</sup> Néese ángel íimaca ulí àniwa:

—María, picá cáalu pía nuícha, cayábacáiná Dios iicáca píiwitáise. <sup>31</sup> Iná péemíca cayábani, mesúnamáita pidéericuca. Pidèñlapíná pìiriwa. Pimàni íipidená Jesús. <sup>32</sup> Nacuèrinápinácani, cachàinliri íiwitáise, icùapíná níawa. Náimapíná ìwali Dios chènuniséeri Iiricani. Wacuèriná Dios imàacapíná pìiri icùaca Israel itaquénánami càide iyúwaté yàawirimi rey David icùanáté nía. <sup>33</sup> Icùapíná nía càiripínáta, níái Israel itaquénánamica.

Càmíripináta iyamáida icùaca nía —íimaca yái ángelca. <sup>34</sup>María íimaca ángel irí:

—¿Càinásica yéewaná quéenibeca núa càmfichúacáwa ìya asìali yáapicha? —úmaca úái Mariaca. <sup>35</sup>Yá ángel íimaca ulí:

—Espíritu Santo yàanàpiná pìataléwa. Dios chènuníseeri íiwitáise iyamáapinácawa piwicáulé iyúwa acalèe. Iná yéewa yái sùmài pimúsúadéeripináca iicá èeri íipidená Mabáyawanéeri. íipidená nacái Dios íiri. <sup>36</sup>Ua nacái péenàsàatúaná íipidenéechúaca Elisabet udèniapiná uùriwa, éwita máinicáaníta béeruca úa. Uái nacàlidéechúacaté ìwali càmfichúasa yáalimá quéenibeca, úata udéca udéericuca sùmài seis quéeri siùcade udécadénáami udéericuca. <sup>37</sup>Dios yáalimácáiná imànica macáita, íná canácata máiníri càulenáca Dios íicha —íimaca yái ángelca. <sup>38</sup>Iná María íimaca:

—Núacata yái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwicaca. Yá numàacaca Dios imànica nulí càide iyúwa píimáaná nulí —úmaca úái Mariaca. Néese, ángel yèepùacawa uícha.

### *María visita a Isabel*

<sup>39</sup>Néenialíté María ùcàatécatawa áiba yàcalé néré iyéerica Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata. Zacarías, Elisabet nacái nàyacaté néré. <sup>40</sup>Yá María uwàlùacawa nacapèe iriculé, níái Zacaríasnáica. Yá utàidaca Elisabet. <sup>41</sup>Elisabet uémìacanácaíta María itàidaca úa, yá mùlimùlicani yái sùmài achúmèerínaca Elisabet idéericuíríca. Yá Espiritu Santo icùaca Elisabet íiwitáise. <sup>42</sup>Néese Elisabet úumaca cachàiníri iyú María irí Espiritu Santo inùmàllicúise:

—¡Dios idéca imànica píri cayábéeri áibanái inanái íicha canánama! ¡Idéca nacái imànica cayábéeri píiri irí! <sup>43</sup>Càmíta núalíawa cáná yéewa Dios imànica nulí yái cayábéerica imàacáaná Nuíwacali yáatúa ùanàaca nùatalé upáchiaca núa. <sup>44</sup>Nuémìacanácaíta pitàidaca núa, yáta nuìri imùlimùliacawa nudéericu casímáicáináni. <sup>45</sup>¡Dios imàacaca casímáica piwàwa peebáidacáináte imànínápiná píri cayábéeri càide iyúwa íimáaná píri! —úmaca úái Elisabetca. <sup>46</sup>Néese María íimaca:

“Nucàlidaca manuísíwata Wacuèriná Dios iináwaná ìwali, máiní cayábéericani;

<sup>47</sup>Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, yái iwasèerica núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

<sup>48</sup>Casímáica nuwàwa Dios yáapicha, Dioscáiná idéca iicáca nupualé, núa yàasu wenàiwica càmfichúa máiní cachàini. Yá siúcáise de macái wenàiwica nacàlidapiná nuináwaná ìwali Dios idéca imàacaca casímáica núa.

<sup>49</sup>Casímáica núa, yácáiná yái Dios Cachàiníríca náicha canánama idéca iyúudàaca núa manuísíwata. ¡Yácata yái Mabáyawanéerica, yái Diosca!

<sup>50</sup>Dios iicáca napualé càiripináta cawinácaalí wenàiwica yèeyéica icàaluíniná.

<sup>51</sup>Dios imànipiná madécaná ichàini manuírí iyúwa. Imawènladapiná wenàiwica cachàiníyéica iicáca yáawawa.

<sup>52</sup>Níái icuèyéica èeri mìnánái, Dios yúucapiná níawa nàalubái íinatáiseewa, yá càmita íbatàa nacùaca wenàiwicanái quirínama. Yá Dios imíchàidapiná áibanái càmfíyèi máiní cachàini icuèyèipináca wenàiwica náamírìcubàami.

<sup>53</sup> Dios yàapíná madécaná cayábanaméeri wawàsi máapíiyéi wenàiwica írí. Ichùullapíná càasuíyéi wenàiwica nèepùanápínáwá ícha. Yási nèepùacawa ícha canéeyéi írí wawàsi icáapi írìcuwa.

<sup>54</sup> Dios iyúudàapínáca wíawa, wía yàasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica. Càmirípináta iimáicha iicáca wapualé icùacaalípiná wía.

<sup>55</sup> Dios icàlidacaté càiri tàacáisi wàawirináimi írí, yá imànipíná càirípináta càide iyúwaté íimáaná nálí, yái Abrahamca, wía nacái itaquénáinámica”,

úumaca úái María.

<sup>56</sup> María iyamáacawa Elisabet yáapicha máisiba quéri, néese máisiba quéri idénáami, yá María uèpùacawa ucapèe néréwa.

### *Nacimiento de Juan el Bautista*

<sup>57</sup> Néeseté yàanàca Elisabet yéenáiwana umusúadánápiná iicá èeri, yá umusúadaca uiriwa. <sup>58</sup> Néese uyaquewéeyéi, uénánái nacái néemiaca uináwaná iwali Dios iicacaté upualé manuísíwata. Iná nàaca napáchiaca úa, nàacawéeridacaténá úa casímáiri iyú. <sup>59</sup> Néeseté yái sùmàica idèniacanámíté ocho èeri, yá natécani namànicaténáté írí circuncisión. Yá néese nawàwa namànica ípidená Zacarías càide iyúwa yáaniri ípidená.

<sup>60</sup> Quéwa yáatúa íimaca nálí:

—Càmírìta, néese ípidenápiná Juan —úumaca nálí. <sup>61</sup> Yá náimaca ulí:

—¿Cáná? Canámìta pèenánái càiri ípidená —námìca.

<sup>62</sup> Néese natàanica nacáapi iyúwa sùmài yáaniri írí nasutácaténá néemiawani càinàcaalí iwàwáaná yàaca ípidená. <sup>63</sup> Yá yáaniri isutáca náicha achúméeri tablero itànàcatáipíná sùmài ípidená. Yá itànàciani: “Ípidenápiná Juan”, íimaca itànàca. Yá macáita nánáidacawa naicáidaca manuísíwata Zacarías írí. <sup>64</sup> Yáta yéewa itàanica yái Zacaríasca. Yá idàbaca yàaca Dios írí cayábéeri. <sup>65</sup> Néese cáaluca nánáidacawa macáita níái nayaquewéeyéica. Yá macái wenàiwica iyéeyéicaté Judea yàasu cáli dúlinaméeri íinata nacàlidaca nalíwáaca càinàcaalíté Zacaríasnái ichàbáanáwa. <sup>66</sup> Yá macáita yéemièyéica naináwaná iwali nánáidacawa nawàwallicúsewa manuísíwata, náimaca nalíwa: “¿Càinásica imànipíná béericaalíni, yái sùmàica?” càì nánáidacawa. Báisícáináta mamáalàacata Dios iyúudàacani manuísíwata íiwitáise cachàiníri iyúwa.

### *El canto de Zacarías*

<sup>67</sup> Néeseté Espíritu Santo icùaca Zacarías íiwitáise, yái sùmài yáanirica. Yá Zacarías icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúse. Yá íimaca:

<sup>68</sup> “ÍWàacué írí cayábéeri, yái Wacuèriná Dios, yái icuèrica wía, wía Israel itaquénáinámica, yàanàpinácáiná wàatalé iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, wía yàasu wenàiwicaca!

<sup>69</sup> Dios ibànùapíná walí abéeri cachàiníri íiwitáise iwasèeripíná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yái yàanèeripínáca wàatalé, yácata rey David itaquérinámica, yái David Dios yàasu wenàiwicaca bàaluté.

<sup>70</sup> Dios idéca imànica walí càide iyúwaté yàasu profetanái icàlidáaná tàacáisi Dios inùmallicúse.

<sup>71</sup> Nacàlidacaté Dios iwasàanápínáté wía wàuwidenái íichawa, náicha nacái macáita wenàiwica báawéeyéica iicáca wía.

<sup>72</sup> Profetanái icàlidacaté nacái Dios iicáanápínáté wàawirináimi itúulécáná, yá nacái càmita iimáicha wawàsi mabáyawanéerica imàníricaté wàawirináimi yáapicha.

- 73 Yácata tàacáisi Dios icàlidéericaté máini cáimiétacanéeri iyú wàawirimi Abraham irí:  
 74 Iwasàapíná wíawa wàuwidenái íchawa wáibaidacaténá irípiná macàaluínináta,  
 75 wàyacaténá nacái Dios iicápiná machacàníri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái macái èeri idècunitàacá wàyaca cháí èeri irícu.  
 76 Néese pía, nuíríca, béericaalípiná pía, yásí Dios chènuníiséeri, cachàiníri náicha canánama, ímapíná píwali yàasu profetaca pía, picàlidacáiná wenàiwicanái irí Wáiwacali iináwaná íwali ipíchawáise yàanàaca, pimichàidacaténá irípiná wenàiwicanái íiwítáise, nacùanápíná Wáiwacali yàanàaca nàatalé, neebáidáanápíná Wáiwacali itàacái.  
 77 Péewáidapíná Wáiwacali yàasu wenàiwica náalíacaténáwa Dios imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná ícha, iwasaanápíná nía nacái yàasu yùuwichàacáisi íchawa.  
 78 Yácáiná Wacuèriná Dios iicáca wapualé manuísíwata, yá nacái ibànùapíná walíni chènuníise yái íchàiniadéeripínáca wawàwa càide iyúwa èeri icamaláná ísímáidacaalí wawàwa èeri imusúacanámiwa amalácaténá wawicáu àniwa.  
 79 Yácata yàanèeripíná amalácaténá imànica wáiwítáise wía catéeyéica íiwítáise, cáaluíyéica iicáca yéetácáisi. Yàanàaca yéewáidacaténá wía wàyacaténá machacàníri iyú yéewanápíná matuíbanáica wía”, íimaca yái Zacaríasca. <sup>80</sup> Néese yái sùmàica idàwinàacawa, cachàinica nacái íiwítáise Dios íwali. Néese béericanáami yái Juanca, yáté iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri canácatalé wenàiwica, àta Dios ichùuliacataléta icàlidaca tàacáisi Dios inùmalícuíse israelitanái irí.

## 2

### *Nacimiento de Jesús*

<sup>1-2</sup> Néenialíté, Cirenio icùacaalíté Siria yàasu cáli, néese emperador Augusto idàbacaté ichùuliaca natànàaca náipidenáwa, macái èeri mìnánái imanùbaca, yéewacaténá romanonái iputàaca nía. <sup>3</sup> Iwàwacutá macáita nèepùacawa nàawirináimi iyacàle néréwa àniwa natànàacaténá náipidenáwa néenibàata. <sup>4</sup> Ináté José yàaca nacáíwa Nazaret iyacàlená ícha, Galilea yàasu cáli néese, yàacaténáwa Judea yàasu cáli néré, Belén iyacàlená irículé, rey David imusúacatáicaté iicá èeri. Rey David itaquérinámica yái Joséca, ínáté yèepùacawa néré àniwa. <sup>5</sup> Yá yàacawa Belén iyacàlená néré yái Joséca itànàacaténá ípidenáwa María yáapicha úái yàacawéetúapínáca. Idéerícuíchúacáwa úái Maríaca. <sup>6</sup> Néese idècunitàacá nàyaca Belén iyacàlená néré, yáté yàanàaca María yéenáiwana umusúadánápíná iicá èeri. <sup>7</sup> Canáca nalí naimácatáipíná, manùbacáiná wenàiwica yàanàacaté Belén iyacàlená irículé. Atata nàanàaca pirái yàalu, naimácatáipíná. Yá umusúadaca iicá èeri yái idàbáanéerica uíríca. Yá yéepùacani wáluma iyú. Néese uliadaca uíríwa pirái iyáacàlu irículé, canácáiná áiba naimácatáipíná.

### *Los ángeles y los pastores*

<sup>8</sup> Mawíénita Belén iyacàlená irí nàyacaté abénaméeyéi asianái icuèyéicaté ipiranáíwa oveja. Nàyaca manacúalibàa táiyápinama, nacùacaténá napíranái ovejawa. <sup>9</sup> Yáta Dios yàasu ángel imàacaca yáawawa naicácani. Yá Dios icamaláná icànaca natéese, yá máini cáaluca nía. <sup>10</sup> Quéwa ángel íimaca nalí: —Picácué cáalu pía nuícha, nutécáinácué pirí cayábéeri tàacáisi, ísímáidéeripíná manuísíwata macái wenàiwica: <sup>11</sup> Siùca èeri idéca imusúaca

iicá èeri, yáí iwasèeripinácuéca píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Belén iyacàlená iricu rey David imusúacatáicaté iicá èeri, idéca asáica yáí Wáiwacalica, yáí Mesíasca, judío icuèrinápináca. <sup>12</sup> Pianèeripinácué nèepuèri wáluma iyú, iriacawa pírái iyáacàalu iricu, píaliacaténácuéwa càirinácaalíni yáara quíraslica —íimaca nalí yáí ángelca.

<sup>13</sup> Yáta madécaná ángelnáí namàacaca níawawa chènuníise asíanáí iicácaténá nía ángel yáapicha, yèeyéica Dios irí cayábéeri. Náimaca:

<sup>14</sup> “¡Píacué Dios chènuníiséeri irí cayábéeri! ¡Máini matuíbanáiri iyú nàyaca cawinácaalí èeri mìnánáí casíimáiyéica Dios iicáca íiwitáise!”

náimaca ángelnáica.

<sup>15</sup> Idécanáamité ángelnáí nèepùacawa náicha chènuniré, néese níái icuèyéica ovejanáí náimaca nalíwáaca:

—Wàacuéwa Belén iyacàlená néré waicácaténá càinácaalí iyáaná, Wacuèriná Dios icàlidéerica walí iináwaná ìwali —náimaca nalíwáaca níái icuèyéica ovejanáí.

<sup>16</sup> Yáté nàacàatécatawa néré. Yá nàanàca María, José nacáí, quírasli nacáí irièriwa pírái iyáacàalu iricu. <sup>17</sup> Néese naicácáináni, iná nacàlidaca áibanáí iríni yáí tàacáisi ángel icàlidéericaté nalí quírasli ìwali. <sup>18</sup> Yá macáita wenáiwica yémièyéica quírasli iináwaná, nánáidacawa manuísíwata càinácaalí ímáaná yáí tàacáisi nacàlidéerica quírasli ìwali, níái icuèyéica ovejanáí. <sup>19</sup> Maríata quéwa, canácatáita uimáicha quirínama càinácaalíté náimáaná uìri ìwali, uínáidacawa mamáalàacata nàasu tàacáisi ìwali. <sup>20</sup> Néese níái icuèyéica ovejanáí nèepùacawa náicha napiranáí yàatalépináwa. Casíimáiri iyú nacàlidaca Dios iináwaná ìwali cayábéericani, nàaca nacáí Dios irí cayábéeri ìwali macáita yáí naiquéerica, néemíaca nacáí, macáicáináta ichàbacatéwa càide iyúwaté ángel ímáaná nalí.

### *El niño Jesús es presentado en el templo*

<sup>21</sup> Ocho èeri imusúacadénáamiwa yáí sùmàica, yáté namànica irí circuncisión. Yá nàaca ípidená Jesús, càide iyúwaté ángel icàlidáanáté María irí ípidenápiná, ípíchawáiseté udéericuca sùmài.

<sup>22</sup> Néese cuarenta èeri imusúacadénáamiwa, yáté iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullanáté israelitanáí imànica Dios inùmaliçuíse, masacàcaténá Dios iicáca nía àniwa, nasutáanápiná Dios ícha àniwa templo iricu. Iná natéca sùmài Jerusalén iyacàlená néré, yásáaidacaténáni Dios irí. <sup>23</sup> Càité namànica yácáiná profeta Moisés itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmaliçuíse: “Asílicaalí idàbáanéerica uírca, yáí Dios yàasu wenáiwicapinácani yáí sùmàica”, càì itànàacaté profeta Moisés. <sup>24</sup> Ináté nàacawa namànicaté sacrificio Dios irípiná, nanúanápiná pucháiba unùcu, càide iyúwaté Dios ichùullaná judíonáí imànica catúulécanácaalí nía. Iwàwacutá nàaca pucháiba unùcu púubéeyéi, càmicaalí nacáí, nàaca pucháiba unùcu manuínaméeyéi yéenibe. Ináté José, María nacáí namàacaca pucháiba unùcu Dios irípiná ofrenda iyú catúulécanácaíná nía.

<sup>25</sup> Néenialíté iyaca asíali Jerusalén iyacàlená mìnali ípidenéeri Simeón. Yáí asíali máiniiri cayábaca íiwitáise, iyéerica machacàniiri iyú, yèeri nacáí Dios icàaluíniná, icùu nacáí Dios iwasàaca Israel itaquénáinámi nàuwichàacáí íchawa. Espíritu Santo nacáí yàacawéeridaca Simeón. <sup>26</sup> Espíritu Santo imàacacaté Simeón yáalíacawa camínápináté yéetáwa àta idécataléta iicáca Mesías, yáí asíali Dios ibànueripinácaté israelita icuèrinápináca. <sup>27</sup> Néese Espíritu Santo ichùullaca Simeón yàanápináwa templo néré. Yáté Simeón



iyaca templo irìcu nàanàacaalíté néré níái sùmàì isèenàica, yái sùmàica ípidenéerica Jesús. Natécaté Jesús templo néré namànicaténá càide iyúwaté profeta Moisés itànàaná Dios itàacái israelitanái imànínápiná néenibe aslanái iríwa. <sup>28</sup> Simeón yeedáca Jesús yàanaliculéwa, yá Simeón yàaca Dios irí cayábéeri. Néese Simeón íimaca:

<sup>29</sup> “Pía, Nucuèriná Dios, siùca pidéca pimànica càide iyúwa píimáanáté nulí; yásí cayábaca pimàacaca nuétácawa matuíbanáiri iyú, núa pìasu wenàiwicaca.

<sup>30</sup> Nudéca nuicácani nutuí iyúwa, yái iwasèeripináca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha,

<sup>31</sup> càide iyúwa pichùulianá imànica macái èeri mìnánái yàacuésemi.

<sup>32</sup> Amaláca imànìpiná náiwitáise, níara càmiyéica israelitaca, náalíacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá càide iyúwa piwàwáaná. Cáimiétacanápiná nacái imànica wíawa, wía pìasu wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica”,

íimaca yái Simeónca.

<sup>33</sup> Néese José, úa nacái Jesús yáatúaca náináidacawa néemíaca manuísíwata yái tàacáisica Simeón icàlidéerica sùmàì íwali. <sup>34-35</sup> Néese Simeón isutáca nalí Dios íicha imànínápiná nalí cayábéeri. Yá íimaca María irí àniwa úái Jesús yáatúaca:

—Pémíaca cayábani Dios idéca ibànùaca yái sùmàica yéewanápiná Israel itaquénáinámi néemíacani. Quéwa néemíacaalípináni, yá manùbéeyéi nacaláapinácawa Dios íicha càmicáiná neebáida itàacái, yái sùmàica. Quéwa áibanái manùbéeyéi nawènúadapíná náiwitáisewa Dios irípiná, neebáidacáiná itàacái, yái píirica. Dios idéca ibànùacani yáasáidacaténá nalí càinácaalí Dios iwàwáaná nàyaca íná manùbéeyéi wenàiwica nàuwídeca namànìpinácani. Càita yáasáidapíná càinácaalí íwali manùbéeyéi wenàiwica náináidacawa nawàwalicúisewa. Quéwa pía, piicápiná iyúwa macáita ichàbáanáwa, yásí achúmaca piwàwa manuísíwata càide iyúwa espada machete nacáiri idéca nacáicaalí isutàaca pía —íimaca yái Simeónca.

<sup>36</sup> Uyaca nacái inanái templo irìcu icàlidéechúa tàacáisi Dios inùmálicúise ípidenéechúa Ana. Uanirimí ípidenáté Fanuel, abéeri Aser itaquérinámi. Máini béeruca úái Anaca. Ucáasàacatéwa mànaçàucaalíté úa. Yáté ùyaca sieté camuí ùcawéerimi yáapichawa. <sup>37</sup> Néeseté yéetácawa uícha ùcawéerimica, yáté ùyaca templo irìcu ochenta y cuatro camuí idécanáamité ùcawéerimi yéetácawa uícha. Càmita umusúawa templo íicha, uíbaida quéwanáta èeríapinama, táiyápinama nacái Dios irípiná. Umàacaca uíchawa uyáacaléwa, usutá nacái úawawa Dios íicha, ùcaténá icàaluíná.

<sup>38</sup> Yáté Ana yàanàaca néré. Uicácanacáita yái sùmàì Jesúsca, yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri íwali. Yá ucáidaca áibanái irí Jesús iináwaná íwali, cawínacaalí wenàiwica icuèyéicaté Dios iwasàanápiná Jerusalén ìyacalèná mìnánái nàuwichàacái íichawa.

### *El regreso a Nazaret*

<sup>39</sup> Néese isèenái namáalàidacaté namànica macáita càide iyúwaté Dios ichùulianá israelitanái imànica, yá nèepùacawa Galilea yàasu cáli néré, nàyacàle nérépináwa, ípidenácatalé Nazaret. <sup>40</sup> Néese yái sùmàì idàwinàacawa cachàiníripiná, cáalíacáiri yáwanái nacái. Dios nacái imànica irí cayábéeri.

### *El niño Jesús en el templo*

41 Càide iyúwaté Jesús isèenái íiwitáise iyáaná, nàacawa napáchiaca camuí imanùbaca Jerusalén iyacàlená néré naicácatená néré náapicha judionái yàasu culto ípidenéeri Pascua. 42 Jesús idèniacáináté doce camuí, yá nàacawa macáita Jerusalén iyacàlená néré càide iyúwaté náiwitáise iyáaná Pascua yàasuna culto iwali. 43 Néese Pascua yàasuná culto idénáami nèepùacawa nàyacàle nérépináwa. Yái sùmài Jesús iyamáacawa Jerusalén iyacàlená irìcuta. Isèenái quéwa càmita náaliawa iyamáanátéwa náicha. 44 Nayúunáidaca Jesús yàacawa imanùbaca yáapichawa, íná nàacawa èeriapinama. Néese nacutáca Jesús namanùbacanái yèewibàawa, néenánái yèewibàa nacáíwa. 45 Néese, càmicáináté nàanàa Jesús, yá nèepùaca nàacaténá nacutácani Jerusalén iyacàlená néré.

46 Néese máisiba èeri irìcu, yá nàanàaca Jesús átata templo irìcu. Yái Jesús yáawinéeriwa nèewi níái yéewáidéeyéicaté wenàiwica Dios itàacái iyú templo irìcu. Yéemiaca iyaca néewáidáaná wenàiwica. Isutáca yéemlawa nía nacái. 47 Néese macáita yéemièyéica Jesús ímáaná, yá náináidacawa néemiacani manuísíwata, máinicáiná cáaliacáicani, yáaliacáiná nacái icàlidaca nalíni cáaliacáiri iyú, nasutácaalí néemiawani Dios itàacái iwali. 48 Néese, isèenái nàanàacani, yá náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí. Yá María ímaca Jesús irí:

—Nuñri, ¿cáná pidé càì pimànica wali? Píaniri, núa nacái wadéca wacutáca pía máadání, máini nacái achúmaca wawàwawa wáináidacawa píwali —úmaca. 49 Jesús ímaca nalí:

—¿Cánásicué picutá núa áibalé? ¿Càmitasicué píaliawa iwàwacutáaná nuíbaidaca Núaniri irípináwa icapèe irìcu? —ímaca yái Jesúsca. 50 Càmita quéwa náalía néemiaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisi Jesús icàlidéerica nalí.

51 Néese, Jesús yèepùacawa náapicha Nazaret iyacàlená néré. Yá imànica macáita càide iyúwa nachùullanáni. Quéwa yáatúa íináidacawa mamáalàacata uwàwalicúsewa iwali, yái wawàsica. 52 Jesús idàwinàacawa yàacawa, cáaliacáica yáwanái nacáicani. Casímái nacái Dios iicáca íiwitáise. Yá macáita wenàiwica cayábaca naicáca Jesús.

### 3

#### *Juan el Bautista en el desierto*

1 Idécanáamité emperador Tiberio icùaca macái cáli catorce camuí, néese yàasu quincéena camuí irìcu, yá gobernador Poncio Pilato icùaca iyaca Judea yàasu cáli. Herodes icùaca iyaca Galilea yàasu cáli. Herodes yéenasàiri ípidenéeri Felipe icùaca iyaca Iturea yàasu cáli, Traconite yàasu cáli nacái. Gobernador Lisaniás icùaca iyaca Abilinia yàasu cáli. 2 Sacerdote Anás, sacerdote Caifás nacái, níacata sacerdote íiwacanánáica. Néenialité Dios ichùullaca Juan el Bautista icàlidáanápina itàacái wenàiwicanái irí. Iyacaté manacúali yùucubàa càináwàiri yái Juanca, Zacarías ìirimica. 3 Ináté Juan yèepunicawa yàacawa mawiéniabà Jordán inanába irí. Yá icàlidaca wenàiwicanái irí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, namàacáanápina náichawa yái báawéerica namànírira, nabautizáca nacáíwa neebáidacaténá Dios itàacái, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, yái báawéerica namànírira. 4 Bàaluité profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúse Juan el Bautista iwali. Càité Isaías itànàaca:

“Abéeri asíali icàlidapiná nalíwani cachàiníri iyú manacúali yùucubàa càináwàiri. Càipiná ímaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái

ichùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa, càita nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná pitàidacaténácué cayábèeri iyúni. Pichùnìacué píiwitáisewa yéewacaténá yéewáidacuéa pìyaca machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>5</sup> Pichùnìacué píiwitáisewa Wacuèriná Dios irípiná càide iyúwa wenàiwica nachùnìacaalí àyapu Náiwacali irípináwa yéewacaténá yàanàaca nàatalé. Napuniadaca macái manuínaméeyéi utàwi cáli iyú. Náicaca macái dúli, sàabadacaténá nía. Machacànica namànica macái éeruiri àyapu. Cayábaca namànica báawéeri àyapu.

<sup>6</sup> Yá macái èeri mìnaná naicápiná yái wenàiwica Dios ibànuèrica aléi èeri iriculé iwasàcaténá èeri mìnaná Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha', càipiná ímaca",

ímacaté yái profeta Isaíasca.

<sup>7</sup> Manùbéeyéi wenàiwica namusúacawa nàyacàle imanùbaca néesewa, yá nasutáca Juan ícha ibautizáanápiná nía. Quéwa Juan yáallacawa abénaméeyéi càmita nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íchawa báisìiri iyú, ináté Juan yàalàaca nía cachàinìiri iyú. Ímaca nalí: "¡Píacué, càiyéide iyúwa àapi iculále! Manuiri yùuwichàacáisi yàanàaca mesúnamáita yùuwichàidacaténá wenàiwicaná. Piyúunáidacuéa píalimáaná pichúuliacawa ícha, yái yùuwichàacáisica, pibautizácaalícáitawa, éwitacué càmicaánita piwènúada píiwitáisewa báisìiri iyú pibáyawaná íchacuéwa. ¡Càmita nucàlidacué pirí càiri chìwái! <sup>8</sup> Iwàwacutácué pìyaca machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápiná macái wenàiwica naicáca amaléeri iyú piwènúadacuéa píiwitáisewa báisìiri iyú Dios irípiná. Picácué càì píima piríwáaca: 'Canácatáita Dios yùuwichàida wíawa, ¡Abraham itaquénáinámicáiná wía!' picácué píima. Péemlacué cayába, éwita Dios imáalàida macáitacué pía pibáyawaná ìwalíisewatá, càicáanáita Dios yáalimá iwènúadaca níái íbaca Abraham itaquénáinámipiná iyútá, Dios yàasu wenàiwicapiná nía píamirìcubàacué. <sup>9</sup> Máini mawiénica yái yùuwichàacáisica Dios imàaquéeripiná yàanàaca báawéeyéi iwali, càide iyúwa mawiénicaalí wenàiwica iwichùaca àicu iwali chipàali iyú, càita nacái mawiénica yái Dios yàasu yùuwichàacáisica. Péemlacué comparación: Càide iyúwa wàucacaalí macái àicu canéeri iyacaná cayába weemácaténá nía quichái irìcu, càita nacái Dios yùuwichàidapiná wenàiwica quichái irìcu, cawinácaalí wenàiwica càmíiyéica imàni cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná", ímaca yái Juanca.

<sup>10</sup> Ináté manùbéeyéi wenàiwica yàanèeyéicaté Juan el Bautista yàatalé, nasutáca néemlawa Juan. Náimaca irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca irí. <sup>11</sup> Juan ímaca nalí:

—Pidèniacaalícué pucháiba bàlesi, piacué abéeri bàlesi áiba wenàiwica irí canéerica ibàle. Pidèniacaalícué yàacàsi, piacué nayáapiná, canéeyéica irí yàacàsi —ímaca yái Juanca.

<sup>12</sup> Nàyaca néeni abénaméeyéi yeedéeyéica plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Nàacatéwa néré nabautizácaténáwa. Nasutáca néemlawa Juan:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. <sup>13</sup> Juan ímaca nalí:

—Picácué picobra nía ichàbanamawa. Peedácué náicha càitade iyúwa romanonái ichùulianá peedáca —ímaca yái Juanca. <sup>14</sup> Abénaméeyéi úwinái nacái nasutáca néemlawa Juan:

—Wíá nacái, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. Juan íimaca nalí:

—Picácué pibáulia pinúaca wenàiwica piyéedùacaténá nàasu. Picácué picháawàa naináwaná ìwali pichíwa iyúwa, peedácaténá piríwa nàasu. Casímáicué nacái piicáca piwèniwa romanonái yàasu gobierno yèericuéca pirí —íimaca yái Juanca.

<sup>15</sup> Níái wenàiwicaca náináidacawa cawàwanáta Dios imàníinápináté naicá áiba wawàsi máiníri cachàinica. Náináida nacáíwa nawàwalicuésewa Juan ìwali cawàwanáta Mesíascani, yái judío icuèrinápináca, Dios ibànùericana nalí.

<sup>16</sup> Quéwa Juan íimaca macái wenàiwicanái irí: “Báisíta nubautizácuéca pía úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita áiba yàanàaca. Yáta ibànùapíná Espíritu Santo abénaméeyéi péenácué irí ibautizácaténá náiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái, yái yàanèeripínáca. Quéwa áibanái péenácué càmíyéica yeebáida itàacái, ibautizápiná níawa quichái iyú nàuwichàacaténáwa càiripínáta. Máini cachàiníríca íiwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèeripínáca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmíríca cachàini náicha canánama, máinicáiná cayábéerica nuíchani. <sup>17</sup> Càide iyúwa wenàiwicanái itécaalí yàasu palawa nacáapi irícuwa, masacàacaténá namànica nàasu trigo ituínáwa, náaláidacaténá nacái trigo iwíralèmi, càita nacái yái yàanèeripínáca núamirícubàa yàanàaca iwálisàidacaténá yàasu wenàiwica íiwitáisewa, iseríacaténá nacái nía náicha áibanái càmíyéica yàasu. Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí ibànacale trigo ituínáwa manuírí capíi irículé, ituínási yàaluca, càita nacái yái yàanèeripínáca iwacáidapíná yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa. Càide iyúwa wenàiwica yeemácaalí ituíná iwíralèmi manuírí quichái irícu, càita nacái yái yàanèeripínáca yúuwichàidapíná nía quichái irícu, càmíyéica yàasu wenàiwica; yúuwichàidapíná nía quichái irícu càmíríca ichacàwa càiripinéerita ìyaca”, íimaca yái Juanca.

<sup>18</sup> Càité Juan icàlidaca nalíni. Yàalàaca nía déecuírí iyú icàlidacaténá wenàiwicanái irí cayábéeri tàacáisi Dios ichùulièrica icàlidaca nalí.

<sup>19</sup> Juan yàalàaca gobernador rey Herodes nacái cachàiníri iyú, Herodes imelùdacáináté yéenasáiri Felipe íinuwa, íipidenéechúa Herodías, Herodes imànicáináté nacái manùba báawéeri. <sup>20</sup> Herodes quéwa imànica áiba wawàsi máiníri báawaca náicha canánama: Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànaliculé.

### *Jesús es bautizado*

<sup>21</sup> Quéwa ipíchawáiseté Herodes yúucaca Juan presoíyéi ibànaliculé, Juan ibautizácaté manùbéeyéi wenàiwica. Juan ibautizá nacái Jesús. Yái Jesúsca, idècunitáacá isutáca yáawawa Dios íicha, yáta capiraléeri cáli yàacúacawa. <sup>22</sup> Yá Espíritu Santo iricùacawa Jesús ìwali càiride iyúwa waicáaná unùcu iricùanáwa. Néese néemíaca Dios itàacái chènuníise. Dios íimaca Jesús irí:

—Píacata Nuírí nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicáca pía —íimaca yái Diosca.

### *Los antepasados de Jesucristo*

<sup>23</sup> Jesús idènlacaté cawàwanáta treinta camuí idàbacaalíté yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi wenàiwica nayúunáidaca José íirimicaténi, yái Jesúsca. José yàacawéetúa yáaniri íipidenáté Elí. <sup>24</sup> Elí yáaniri íipidenáté Matat. Matat yáaniri íipidenáté Leví. Leví yáaniri íipidenáté Melquí. Melquí yáaniri íipidenáté Jana. Jana yáaniri íipidenáté José. <sup>25</sup> José

yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Amós. Amós yáaniri ípidenáté Nahúm. Nahúm yáaniri ípidenáté Esli. Esli yáaniri ípidenáté Nagai. <sup>26</sup> Nagai yáaniri ípidenáté Maat. Maat yáaniri ípidenáté Matatías. Matatías yáaniri ípidenáté Semei. Semei yáaniri ípidenáté Josec. Josec yáaniri ípidenáté Judá. <sup>27</sup> Judá yáaniri ípidenáté Joanán. Joanán yáaniri ípidenáté Resa. Resa yáaniri ípidenáté Zorobabel. Zorobabel yáaniri ípidenáté Salatiel. Salatiel yáaniri ípidenáté Neri. <sup>28</sup> Neri yáaniri ípidenáté Melqui. Melqui yáaniri ípidenáté Adi. Adi yáaniri ípidenáté Cosam. Cosam yáaniri ípidenáté Elmadam. Elmadam yáaniri ípidenáté Er. <sup>29</sup> Er yáaniri ípidenáté Josué. Josué yáaniri ípidenáté Eliezer. Eliezer yáaniri ípidenáté Jorim. Jorim yáaniri ípidenáté Matat. <sup>30</sup> Matat yáaniri ípidenáté Leví. Leví yáaniri ípidenáté Simeón. Simeón yáaniri ípidenáté Judá. Judá yáaniri ípidenáté José. José yáaniri ípidenáté Jonam. Jonam yáaniri ípidenáté Eliaquim. <sup>31</sup> Eliaquim yáaniri ípidenáté Melea. Melea yáaniri ípidenáté Mena. Mena yáaniri ípidenáté Matata. Matata yáaniri ípidenáté Natán. <sup>32</sup> Natán yáaniri ípidenáté rey David. Rey David yáaniri ípidenáté Isaí. Isaí yáaniri ípidenáté Obed. Obed yáaniri ípidenáté Booz. Booz yáaniri ípidenáté Sala. Sala yáaniri ípidenáté Naasón. <sup>33</sup> Naasón yáaniri ípidenáté Aminadab. Aminadab yáaniri ípidenáté Admin. Admin yáaniri ípidenáté Arni. Arni yáaniri ípidenáté Esrom. Esrom yáaniri ípidenáté Fares. Fares yáaniri ípidenáté Judá. <sup>34</sup> Judá yáaniri ípidenáté Jacob. Jacob yáaniri ípidenáté Isaac. Isaac yáaniri ípidenáté Abraham. Abraham yáaniri ípidenáté Taré. Taré yáaniri ípidenáté Nacor. <sup>35</sup> Nacor yáaniri ípidenáté Serug. Serug yáaniri ípidenáté Ragau. Ragau yáaniri ípidenáté Peleg. Peleg yáaniri ípidenáté Heber. Heber yáaniri ípidenáté Sala. <sup>36</sup> Sala yáaniri ípidenáté Cainán. Cainán yáaniri ípidenáté Arfaxad. Arfaxad yáaniri ípidenáté Sem. Sem yáaniri ípidenáté Noé. Noé yáaniri ípidenáté Lamec. <sup>37</sup> Lamec yáaniri ípidenáté Musalén. Musalén yáaniri ípidenáté Enoc. Enoc yáaniri ípidenáté Jared. Jared yáaniri ípidenáté Mahalaleel. Mahalaleel yáaniri ípidenáté Cainán. <sup>38</sup> Cainán yáaniri ípidenáté Enós. Enós yáaniri ípidenáté Set. Set yáaniri ípidenáté Adán, yái asíali Dios idàbéricaté.

## 4

### *Jesús es puesto a prueba*

<sup>1</sup> Néeseté Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Jesús yèpùacawa Jordán inanába íicha, yá Espíritu Santo itéca Jesús manacúali yùuculé càinawàiri.

<sup>2</sup> Jesús iyacaté néré cuarenta èeri. Satanás yáalimáidaca Jesús imàninápiná íbáyawanáwa quéwa càmita Jesús imàni càì. Canácata Jesús iyéeri iyáacaléwa cuarenta èeri, yáté máapicani. <sup>3</sup> Néese, Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios Iiricáiná pía, piwènúada yái íbaca pan iyú piyáacaténáni —íimaca yái Satanásca. <sup>4</sup> Jesús íimaca irí:

—Càmírita. Dios itàacái profeta itànèricaté íimaca walí: ‘Picácué wáináidawa yàacàsi ìwali Dios íicha. Néese iwàwacutá weebáidaca macáita iyúwa Dios íimáaná yéewanápiná wáyaca machacàníri iyú’, íimaca yái Dios itàacáica —íimaca yái Jesúsca, càmicáiná iwàwa imànica wawàsi meedá irípináwa Dios íiwitáise iyú.

<sup>5</sup> Néese, Satanás itéca Jesús chènuníri dúli íinatalé. Yá Satanás yáasáidaca Jesús íicá aquialénamata macái cáli èeri irícuírca. <sup>6</sup> Yá Satanás íimaca Jesús irí:

—Nùapíná piríwa macáita iyéerica cháí èeri irícu cawènírica, yá picùapíná macái cáliwa; núacata yèeri canánama nuwàwéeyéi iríwa núacáináta icuèrica macáitani. <sup>7</sup>Iná pibàlùacaalíwa nulí piùlulí ipùata iyúwa piacaténá nucàaluíniná, yásí piásupíná macáitani —íimaca yái Satanásca. <sup>8</sup>Jesús íimaca irí:

—Núa, càmfíríta yàa picàaluíniná, yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: ‘Iwàwacutá piaca Picuèriná Dios icàaluínináwa. Iwàwacutá nacái piaca abéerita Dios iyéininá’, càité itànàaca yái profetaca —íimaca yái Jesúsca.

<sup>9</sup>Néese Satanás itéca Jesús Jerusalén iyacàlená néré. Yá Satanás imichàidaca Jesús templo ipùata ínatalé chènuníri náicha canánama. Néese Satanás íimaca Jesús irí:

—Dios íiricáiná pía, pipisíawa templo íicha cáli ínatalépiná. <sup>10</sup>Yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté càí íimaca piwali: ‘Dios ichùullapíná yàasu ángelnáíwa nacùanápíná pía.

<sup>11</sup>Namichàidapíná nacái píawa nacáapi iyúwa ipíchaná pinúaca píawawa íba iwéré’,

càité profeta itànàaca Dios itàacái piínáwaná ìwali —íimaca yái Satanásca. <sup>12</sup>Quéwa Jesús íimaca Satanás irí:

—¡Càmíiri! Dios itàacái profeta itànèericaté càí íimaca walí: ‘Picá píalímáida piicáwa Picuèriná Dios asáisi icùacaalípíná pía’, càité profeta itànàaca Dios itàacái —íimaca yái Jesúsca. <sup>13</sup>Ináté idécanáami Satanás yáalímáidaca Jesús imànínápiná macái íiwitáaná báawéeri, yáté Satanás yàacawa Jesús íicha àta áiba èeripínáta àniwa.

### *Jesús comienza su trabajo en Galilea*

<sup>14</sup>Néeseté Jesús yèepùacawa Galilea yàasu cáli néré. Espíritu Santo icùaca Jesús íiwitáise. Néese macáita Galilea yàasu cáli néeséeyéi néemiaca Jesús iínáwaná ìwali. <sup>15</sup>Jesús yèepunicatéwa yéewáidaca wenàiwica judiónái yéewáidacàalu irícubàa yàcalé imanùbaca. Macáita wenàiwica nacàlidaca Jesús iínáwaná ìwali cayábéerica íiwitáise.

### *Jesús en Nazaret*

<sup>16</sup>Jesús yàacatéwa Nazaret iyacàlená néré, yái yàcalé isèenái idàwinàacatáicaténi. Yá sábadu irícu judiónái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacawa judiónái yéewáidacàalu irículé càide iyúwaté íiwitáise iyáaná. Néese ibàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi iléecatená nalí Dios itàacái. <sup>17</sup>Nàaca irí cuyàluta yéewacatená iléeca nalíni, yái cuyàluta idènièricaté itànàawa profeta Isaiás yàasu tàacáisi itànèericaté Dios inùmalicúise. Jesús yàacùaca cuyàluta iwawanèericawa, yá yàanàaca tàacáisi Jesús íimáanápinácaté ìwaliwa, yái Dios yàasu wenàiwicaca. Càita íimaca ìwaliwa:

<sup>18</sup>“Espíritu Santo, Dios ibànuèrica nulí, yàacawéeridaca núa siùca, ichùulliacáiná nucàlidáanápíná cayábéeri tàacáisi catúulécanéeyéi irí. Idéca ibànùaca núa nucàlidacatená wenàiwicanái iríni Dios iwàwaca iwàsàaca núa nabáyawaná íichawa. Ibànùaca núa catuícatená numànica matuíyéi, nuwasàacatená wenàiwica nàuwichàacái íichawa nacái,

<sup>19</sup>nucàlidacatená nacái nalíni Dios iwàwaca iyúudàaca nía siùcade”, càité profeta Isaiás itànàaca tàacáisi Jesús iwali.

<sup>20</sup>Néese idécanáamité Jesús iléeca nalíni, yá iwawanàacani yái cuyàlutaca, yá yèepùadaca cuyàluta asíali irí icuèrica cuyàluta. Néese Jesús

yáawinacawa nëewi yéewáidacaténá nía. Macáita iyéeyéica néré naicáidaca irí mamáalàacata. <sup>21</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Siüca idéca yàanàaca pèewiré yái wenàiwicaca Dios itàacái icàlidéericaté iináwaná ìwali profeta Isaías yàasu cuyàluta irìcu —íimaca yái Jesúsca, icàlidaca iináwaná ìwaliwa. <sup>22</sup> Macáita níaí wenàiwicaca natàaníca cayábéeri iyú ìwali. Náináidacawa manuísiwata néemiaca icàlidaca nalíni máini cáalíacáiri iyú. Náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewaná càì icàlidacani? José ìrimi meedá yái —námaca. <sup>23</sup> Ináté Jesús íimaca nalí:

—Báisíta piwàwacué picàlidaca nulí yái tàacáisica: ‘Báisícaalí píalimá pichùnìaca cáuláiquéeyéi, néese pichùnìaca píawawa waicápiná, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, piwàwacáinacué piicáca numànica yái càimíirica wenàiwica idé imànica. Piwàwacué nacái píimaca nulí: ‘Báisícaalí pimànicaté yái càimíirica wenàiwica idé imànica Capernaum iyacàlená néenibàa càide iyúwa wéemianá nacàlidaca piináwaná ìwali, néese pimàni nacái càiri wawàsi cháí, pìasu cáli íinatawa, yásí weebáidaca pitàacái’, càì piwàwacué píimaca nulí, càmicáinacué piwàwa peebáidaca nutàacái báisíiri iyú —íimaca nalí yái Jesúsca. <sup>24</sup> Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Báisíta, nùalíacawa càimínápinacué peebáida nutàacái, càmicáiná wenàiwica nawáwa néemiaca profeta itàacái nàasu cáli néeséericalíni. <sup>25-26</sup> Quéwa, péemiacué cayába, Dios imànipiná cayábéeri áibanái wenàiwica irí báawéeyéicuéca piicáca, níara càimíiyéica judío, neebáidapináicáiná nutàacái, càide iyúwaté Dios imàníná nalí cayábéeri bàaluité profeta Elías yàasu èerité. Càmitaté unía yúuwàawa máisiba camuí y mediopináté, iyacaté nacái manuíri máapicái cháí Israel yàasu cáli imanuíca. Ewitaté nàyacáaníta manùbéeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa íicha cháí Israel yàasu cáli íinata, càicáaníta Dios càmitaté ibànùaca profeta Elías iyúudàacaténá nía. Néese, Dios ibànùacaté Elías iyúudàacaténá abéechúa inanái inìrimi yéetéechúamiwa íicha, càimíchúaca israelita, Sarepta iyacàlená minalu, iyéechúacaté mawiénita Sidón iyacàlená irí, méetàuculé Israel yàasu cáli íicha. <sup>27</sup> Càita nacái profeta Eliseo yàasu èerité nàyacaté nacái manùbéeyéi cacháunéyéi íimami lepra iyú cháí Israel yàasu cáli íinata, quéwa Dios càmitaté ichùnìaca nía, ibatàa abéeri pináta, càmitaté ichùnìaca nía. Néese ichùnìacaté áiba càimíiri israelita, íipidenéeri Naamán, Siria yàasu cáli néeséeri. Càita nacái Dios imànipiná cayábéeri nalíwa áibanái wenàiwica báawéeyéicuéca piicáca, càimíiyéica judío, neebáidapináicáiná nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>28</sup> Níái israelitaca, néemiaca Jesús íimáaná càimíiyéi israelita ìwali, yá calúaca nía báawanama canánama, níái iyéeyéica judiónái yéewáidacàalu irìcu, báawacáinaté naicáca càimíiyéi israelita. <sup>29</sup> Yá namichàacawa náibàaca Jesús, natécani cachàiníiri iyú yàcalé íicha. Nawatáidaca Jesús quìratàli ipùata nérépiná, yái quìratàli nàyacàle iyéerica íinata, nawàwacáiná náucaca Jesús chènuníiri quìratàli íinataise, yéetácaténáwa. <sup>30</sup> Quéwa Jesús iwatàa yáawawa náicha, yá ichàbacawa nëewibàa, yá yàacawa náicha.

### *Un hombre que tenía un espíritu impuro*

<sup>31</sup> Néeseté, Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená néré iyéerica Galilea yàasu cáli íinata. Aiba sábado judiónái iyamáidacatáicawa, yá Jesús yéewáidaca wenàiwicanái judiónái yéewáidacàalu irìcu. <sup>32</sup> Yá náináidacawa

manuísíwata néemíaca yéewáidáaná nía, yéewáidacáiná nía iyúwa abéeri cachàiníri íiwitáise, Dios ibànuèrica yéewáidacaténá wenàiwicanái.

<sup>33</sup> Iyacaté áiba asiali néewáidacàalu irìcu. Yái asiali demonio idacuèrica íiwitáise. Yá demonio yéemíanícawa asiali isàna iyú. Yá íimaca cachàiníri iyú Jesús irí:

<sup>34</sup> —¡Pèepùà píichawa! ¡Picá pisàiwica walí wawàsi, pía Jesúsca, Nazaret iyacàlená nééséeri! ¿Pìanàasica pimáalàidacaténá wía? Núalía nuicáca pía, núalíacawa píwali, Dios nééséeri mabáyawanéerica pía —íimaca. <sup>35</sup> Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníri iyú. Yá Jesús íimaca demonio irí:

—¡Masànata pía! ¡Pimusúawa íicha yái asialica! —íimaca yái Jesúsca. Yá demonio yúucaca asiali cáli íinatalé macái wenàiwicanái yàacuése, néese yàacawa asiali íicha. Canáta demonio imàniná asiali irí. <sup>36</sup> Macáita wenàiwica iyéeyéica néeni, nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yái yéewáidáanáca? ¡Yái asiali Jesús yàalàaca demonionái cachàiníri iyú íiwitáise cachàiníri iyúwa, yá ichùuliacaalí nía nàanápínáwa wenàiwica íicha, yáta nàacawa! —náimaca nalíwáaca. <sup>37</sup> Yá macáita Galilea yàasu cáli nééséeyéi nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali.

#### *Jesús sana a la suegra de Simón Pedro*

<sup>38</sup> Néeseté Jesús imusúacawa néewáidacàalu irìcuise, yá yàaca iwàlùacawa Simón icapèe irìculé. Yá Simón iyéeru iculuéchúawa cáiwíri mecuní iyú. Yá nasutáca ulí Jesús íicha ichùníanápiná úa. <sup>39</sup> Néese Jesús yàacawa ùatalé, yá yáawiaca iicáidaca ulí. Jesús yàalàaca mecuní cachàiníri iyú. Yá mecuní ichàbacawa uícha. Yáta umichàacawa, yá udàbaca umànica nayáapíná.

#### *Jesús sana a muchos enfermos*

<sup>40</sup> Néese idècunitàacá èeri iwàlùacawa, yá macáita idènièyéica cáuláiquéeyéi néenánáwa natéca nía Jesús yàatalé. Natéca néenánáwa idènièyéica macái uláicái íiwitáaná. Jesús imàacaca icáapiwa nàwali macáita, yá ichùnìaca nía. <sup>41</sup> Demonionái nàacawa nacái manùbéeyéi cáuláiquéeyéi íicha. Yá demonionái náimaca néemíanícawa cachàini:

—¡Píacata yái Dios íirica! —náimaca. Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú, níai demonioca, càmita ibatàa nataaníca, náalíacáináwa ìwali Mesíascani, yái judío icuèrinápiná Dios ibànuèrica nalí.

#### *Jesús anuncia el mensaje en las sinagogas*

<sup>42</sup> Amalácaalíté nawicáu àniwa, Jesús imusúacatéwa yàcalé irìcuise, yá yàacawa canácatalé wenàiwica. Néese madécaná wenàiwica icutácani. Yá nàanàca yàatalé. Càmita nawàwa namàacaca yàacawa náicha. <sup>43</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Iwàwacutá nucàlidaca nalí cayábéeri tàacáisi áibanái iyacàle néenibàa nacái, yái tàacáisi íiméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáwa, Dioscáiná ibànùaca núa numànicaténá càì —íimaca yái Jesúsca. <sup>44</sup> Càité Jesús yàaca icàlidaca yái tàacáisica judíonái yéewáidacàalu irìcubàa, iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata.

## 5

#### *La pesca milagrosa*

<sup>1</sup> Aiba èerité Jesús ibàlùacawa Genesaret icalisaniná yàasu càina íinatalé, áibaalí íipidenéeri Galilea icalisaniná. Madécaná wenàiwica nàyaca néré nawàwacáiná néemíaca Jesús icàlidaca nalí Dios itàacái. Máini manùbaca



wenàiwica, yá nacàbadàayacacawa Jesús iwéré. <sup>2</sup> Néese Jesús iicáca pucháiba barca mawiénita iríwa càina ínatalé. Canáca wenàiwica barca irícu namusúacáinátéwa barca irícuise níái asianái íbèyeyéica cubái, náibacaténá nàasu chinchorrowa. <sup>3</sup> Jesús iwàlùacawa barca irículé, Simón yàasu barcaca. Néese isutáca Simón ícha wawàsi iwesíanápiná barca àanama ícha. Néese Jesús yáawinacawa barca irícu, yá yéewáidaca wenàiwica barca irícuise. <sup>4</sup> Néese idécanáamité yéewáidaca nía, yá Jesús íimaca Simón irí:

—Piwesía barca depuìwacatalé calisa. Piúcacué piasu chinchorrowa píibàacaténá cubái —íimaca yái Jesúsca. <sup>5</sup> Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Nuiwacali, wadéca wacamáaca táiyápinama, canácata weedéeri, quéwa píalàacáiná núa, íná nuchùuliaca náucaca chinchorro àniwa —íimaca yái Simónca.

<sup>6</sup> Néese idécanáami namànica càide iyúwa Jesús íimáaná nali, yá náibàaca madécaná cubái. Nàasu chinchorro icacanácawa yàacawa. <sup>7</sup> Íná náucaca nacáapiwa namáidacaténá nàacawéeyéináwa iyéyeyéica áiba barca irícu nàacaténá nayúudàaca nía. Néese nàanàaca Simónnái yàatalé, yá napuniadaca pucháibanama nàasu barcawa cubái iyú àta nawàwacataléta napulùnacawa cubái iyú, níái barcaca. <sup>8</sup> Quéwa Simón Pedro iicácáiná madécaná cubái, yá cáaluca íináidacawa íbáyawaná ìwalísewa, yá íbàlùacawa yùulù iyúwa yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús irí:

—¡Iwàwacutá piacawa nuícha, Nuíwacali, cabáyawanácáiná núa! —íimaca yái Simón Pedroca.

<sup>9</sup> Càica Simón íimaca Jesús irí cáalucáiná Simón íbáyawaná ìwalísewa, yáalíacáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise. Cáaluca nacái níái Simón Pedro yáapichéyeyéica, naicácáiná madécaná cubái needéyeyéica. <sup>10</sup> Cáaluca nacái Simón imanùbancanáica nabáyawaná ìwalísewa níái íipidenéyeyéica Santiago, Juan nacái, níái Zebedeo yéenibeca, náalíacáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise. Quéwa Jesús íimaca Simón irí:

—Picá cáalu pía nuícha. Pidéca peedáca cubái. Siùcáisede quéwa píwacáidapiná nulíwa wenàiwicanái yéewacaténá nuéwáidacaléca nía —íimaca yái Jesúsca.

<sup>11</sup> Íná natéca nàasu barcawa cáli iwéré. Yá namàacaca macáita nàasuwa, yá nàacawa Jesús yáapicha, yéewacaténá yéewáidacaléca nía.

### *Jesús sana a un leproso*

<sup>12</sup> Aiba èerité, Jesús iyacaté áiba yàcalé irícu, néese asiali yàanàaca néré cacháunéeri íimami lepra iyú. Iicáca Jesús, yá yúuwàa iriacawa inùmáawawa Jesús irí yàacaténá Jesús icàaluíniná, yéewacaténá catúulécanáca Jesús iicácani. Yá isutáca Jesús ícha wawàsi manuísiwata:

—Nuiwacali, núalíacawa píalímá pichùnìaca núa, piwàwacaalí quéwa pichùnìaca núa —íimaca yái asialica. <sup>13</sup> Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali. Yá Jesús íimaca irí:

—Nuwàwaca nuchùnìaca pía. ¡Cayábaca píawa! —íimaca yái Jesúsca. Yáta icháuná lepra yáawacawa ícha. <sup>14</sup> Néese Jesús ichùulìacani. Íimaca irí:

—Picá picàlida áibanái írìni nuchùnìaná pía. Néese píawa caquialéta sacerdote yàatalé píasáidacaténá iicá píimamiwa, yáalíacaténáwa cayábaca pía picháuná íchawa. Pité nacái ofrenda profeta Moisés ichùulìericaté wenàiwica namàacáanápiná Dios irí ofrenda iyú nachùnìacaalíwa lepra ícha, yéewacaténá macái wenàiwica yáalíacawa cayábaca pía —íimaca yái Jesúsca.

<sup>15</sup> Quéwa éwita Jesús ichùuliacáanítani càì, càicáaníta manùbéeyéi wenàiwica nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata macái wenàiwica irí. Yá madécana wenàiwica nàwacáidáyacacawa néemiacaténá Jesús itàacái, ichùniacaténá nía nacái. <sup>16</sup> Quéwa áibaalíté Jesús yàacawa méetàuculé wenàiwicanái ícha isutácaténá yáawawa Dios ícha.

*Jesús sana a un paralítico*

<sup>17</sup> Aiba èerité Jesús yéewáidaca wenàiwicanái. Abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàanàacaté néré, madécana yàcalé mìnanaí nacái iyéeyéicaté Galilea yàasu cáli ínata, Judea yàasu cáli ínata nacái. Aibanái nàanàaca Jerusalén iyacaléná néese nacái. Náawinacatéwa néré Jesús yéewáidacatalé wenàiwicanái. Yá Jesús ichùniaca cáuláiquéeyéi wenàiwica Dios íwitáise cachàiníri iyú. <sup>18</sup> Néese áibanái asìanaí nàanàaca néré itéeyéica máapinéeri asìali irièricawa yàalubái ínatawa iiméerica ínata. Nawàwa natéca asìali capìi irículé, naliadacaténáni Jesús ípunita, Jesús ichùniacaténáni. <sup>19</sup> Càmita quéwa náalimá nawàlucawa Jesús yàatalépiná dàalacáiná máini wenàiwicanái néré. Iná náiriacawa escalera ìwalibàa capìi ínatalé, sàabadéeri, canéeri ipùata chènuniré. Néese nawatàaca capìi ibáiná Jesús iwicáu. Yá nalícuadaca cáuláiquéeri asìali yàalubái ínatawa yéentulusi ìwali Jesús yàatalé, nàacuésemi macáita wenàiwica iyéeyéica néeni. <sup>20</sup> Jesús yáaliacawa náiwitáise manuica náináidacawa nawàwawa Jesús ìwali ichùnianápináni, yá Jesús ímaca cáuláiquéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —ímaca yái Jesúsca.

<sup>21</sup> Néese níai yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái fariseonái nadàbaca náináidacawa. Náimaca náináidacawa naliwa nawàwalicúisewa: “¿Cáná yéewa itàani càì yái asìali Jesúsca? Itàanica iyaca Dios ìwali báawéeri iyú, canácáináta asìali yáaliméeri imàacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cayábacaténá náapicha Dios. Abéerita Dios yáaliméeri imànica càì”, càì náimaca náináidacawa naliwa. <sup>22</sup> Quéwa Jesús yáaliacawa náináidáanácawa. Yá isutáca yéemiawa nía:

—¿Cánacué píináidawa càì? <sup>23</sup> Máini màulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios’, càmícáiná áibanái yáalimá iicáca asáisi báisícaalí cayábaca yáapicha Dios. Quéwa máini càulenáca wáimaca máapinéeri irí: ‘Pimichàawa, pìpìna’, áibanái wenàiwica náalimácáiná naicáca asáisi wadécaalí wachùniacani watàacái iyúwa, yái máapinéerica. <sup>24</sup> Iná núa, asìali Dios néeseerica, nuchùniapíná yái máapinéerica píalíacaténácuéwa Dios idéca ichùuliaca núa numàacáanápiná nuwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná ícha cháì èeri irícu cayábacaténá náapicha Dios —ímaca nalí yái Jesúsca. Néeseeca Jesús ímaca máapinéeri irí:

—Pía, nùacawéerináca, núuma píri, pimichàawa, peedá píalubáwa, pèepùawa picapèe néréwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>25</sup> Yáta yái asìalica imichàacawa nàacuésemi, yá yeedáca yàalubáwa irièricatéwa ínata, néese yàacawa icapèe nérépináwa, casíimáiri iyú, yàaca Dios irí cayábéeri idècunitàacá yèepunícawa. <sup>26</sup> Macáita iyéeyéica néré náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. Cáaluca nacái náináidacawa, yá náimaca:

—Siuca èeri wadéca waicáca cayábéeri wawàsi Dios imànírira càmírícáwaca waicá quéechacáwa —náimaca.

### *Jesús llama a Leví*

<sup>27</sup> Néese təcáwa Jesús imusúacawa capíi irìcuíse. Yá iicáca asìali ípidenéeri Leví, yeedéericaté plata yéenanái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Yái Leví yáawinéericawa aléera yeedácatalécaté plata wenàiwica ícha. Néese Jesús ímaca irí:

—Aqualé, pìawa núapicha yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca. <sup>28</sup> Yái Leví imàacaca yàasuwa macáita, yá imichàacawa, yàacawa Jesús yáapicha.

<sup>29</sup> Néese Leví ichùuliaca yàasu wenàiwicanáwi nachanàacaténá manùba yàacási icapèe iricu. Imáidaca yàataléwa Jesús iyáacaténá iyáacaléwa Leví yáapicha, Leví iwàwacáiná yàaca Jesús ímiétacaná. Leví imáida nacái manùbéeyéi yeedéeyéi plata yéenanái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. Aibanái nacái nayáaca nayáacaléwa náapicha néré.

<sup>30</sup> Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéi wenàiwica templo iricu natàanica báawéeri iyú Jesús yéewáidacalénái iwali. Yá náimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánacué piyáa piyáacaléwa náapicha, níai cabáyawanéeyéica, náapicha nacái níai yeedéeyéica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná? — náimaca. <sup>31</sup> Quéwa Jesús ímaca fariseonái irí:

—Péemiacué comparación: Málúaicacaalí wenàiwica, yá càmita nawàwacutá abéeri ichùnìeripiná nía. Quéwa áibanái idèniéyéica uláicái nawàwacutáca abéeri ichùnìeripiná nía. <sup>32</sup> Càita nacái wenàiwica ínáiidéeyéica mabáyawanáca, càmita nacutá abéeri ichùnìeripiná náiwitáise nabáyawaná íchawa. Quéwa áibanái wenàiwica yáaliyéyiwa cabáyawanáca, níata icutáca abéeri iwènúadéeripiná náiwitáise báawéeri ícha. Càita nacái núa, càmita nùanàa numáidacaténá wenàiwica ínáiidéeyéica mabáyawanáca, néese nudéca nùanàaca numáidacaténá wenàiwica yáaliyéycawa cabáyawanáca, nawènúadánápiná náiwitáisewa nabáyawaná íchawa. Iná yéewa cayábaca nàwacáidáyacawa nùatalé níai cabáyawanéeyéica nuwènúadacaténá náiwitáise nabáyawaná íchawa —ímaca yái Jesúsca.

### *La cuestión del ayuno*

<sup>33</sup> Néese fariseonái nasutáca néemlawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista yéewáidacalénái, nía nacái wéewáidacaléca, wía fariseoca, namàacaca náichawa nayáacaléwa manùba yàawiría nasutácaténá Dios ícha manuísiwata. ¿Cáná càmita péewáidacalénái namàni cà? Nayáaca nayáacaléwa mamáalàacata —náimaca. <sup>34</sup> Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué comparación: Asìali icásàacaalíwa, yá imáidaca yàacawéeyéináwa aslanái naicácaténá icásàacawa casíimáiri iyú. Càmita nawàwa namàacaca náichawa nayáacaléwa idècunitàacá iyaca náapicha, yái nàacawéeriná imànìirica matrimonio, casíimáicáiná nawàwa. <sup>35</sup> Quéwa áiba éeriwa, áibanái itépiná náichawani. Néenialípiná namàaca náichawa nayáacaléwa, achúmacáiná nawàwa. Càita nacái nuéwáidacalénái, càmita yéewa achúmaca nawàwa idècunitàacá nùyaca náapicha. Iná càmita namàaca náichawa nayáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

<sup>36</sup> Jesús icàlidaca nalí nacái áiba comparación yéewáidacaténá nía:

—Càmita wadalúa wáluma yéemami wàlisài bàlesi ícha wachanàidacaténá iyú éwisàimi bàlesita. Wamànicaalí cà, yásí báawaca wamànica wàlisài bàlesimi. Yá nacái wàlisài yéemami càmita abédanama éwisàimi bàlesi yáapichani. <sup>37</sup> Péemiacué áiba comparación: Càmita wàucúa

wàlisài uva ituní éwisàimi íimamisi irìculé yácáiná wàlisài uva ituní idàbaca isáacawa dàchidàchiwaca inàniacubàa, yási éwisàimi íimamisi icacanàcawa, càmicáiná yáalimá imulacàacawa yàacawa. Wamànicaalí càì, yá yúucacawa wáicha macáita uva ituníca, íimamisi nacái. <sup>38</sup> Iná iwàwacutá wàucùaca wàlisài uva ituní wàlisài íimamisi irìculé. Càita nacái níái nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái wàlisài, càmita nàya piasu bàaluisàimi tàacáisi ìwali, piacué fariseoca. <sup>39</sup> Aiba wawàsi nacái, péemiacué comparación: Idécanámi wenàiwica ìiraca éwisàimi uva ituní ipuíri, yá càmita iwàwa ìiraca wàlisài uva ituní càmírìca ipuí íimacáiná: ‘Cayábéeri yáwanái yái ipuírica’, càì íimaca. Càita nacái piacué: Piyacáinácué éwisàimi tàacáisi ìwali, íná piyúunáidacuéca cayábéericani wàlisài tàacáisi íicha. Iná càmitacué piwàwa peebáidaca yái nutàacái wàlisàica —íimaca yái Jesúsca.

## 6

### *Los discípulos arrancan espigas en el día de reposo*

<sup>1</sup> Néeseté áiba sábadu judíonái nayamáidacatáicawa, Jesús yéepunícawa àyapulicubàa yéewáidacalénái yáapichawa bànacalé yéewibàa. Yá yéewáidacalénái needáca achúmanamata trigo ituiná nayéeripiná. Yá naquiría trigo ituiná nacáapi irìcuwa needácaténá íicha íimi nayáacaténáni, yácáiná judío íiuitáise imàacaca wenàiwica needáca nayáapináwani achúmanamata iyacaná áibanái íbànacale yéená máapicaalí nía. <sup>2</sup> Abénaméeyéi fariseo íicáca Jesús yéewáidacalénái imàníná, yá fariseonái íicácani iyúwa íibaidacalési. Iná fariseonái íimaca Jesús yéewáidacalénái irí:

—¿Cánácué píibaida siùca sábadu wayamáidacatáicawa? Dios càmita imàaca wáibaidaca siùca èeri —námaca. <sup>3</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca piimáichaca tàacáisi piléericuéca Dios itàacái irìcuíse wàawirimi rey David ìwali, bàaluité máapicaalíténi, áibanái nacái yáapichéeyéi asianáica. <sup>4</sup> David iwàlùacatéwa Dios yàasu íimamisíri capíima mabáyawanéeri irìculé, yái israelitanái isutácatáipiná Dios íicha. Yá David yeedácaté pan namànírìcaté Dios irí ofrenda piná sacerdotenái iyáapináwa. David iyáaca pan, néese yàaca yáapichéeyéi iyáapináwa nacái, éwita Dios imàacacáaníta níawamita sacerdotenái iyáaca yái panca. Dios càmitaté yúuwichàida Davidnái, máapicáiná nía, ínáté catúulécanáca Dios íicáca nía —íimaca yái Jesúsca. <sup>5</sup> Néese Jesús íimaca fariseonái irí àniwa:

—Dios idéca ichùuliaca núa, núa asìali Dios néeséerica, numàacáanápíná nùasu wenàiwica namànica càide iyúwa nuwàwáaná èeri imanùbaca, siùca èeri sábadu nacái wayamáidacatáicawa, wía judíoca —íimaca yái Jesúsca.

### *El hombre de la mano tullida*

<sup>6</sup> Aiba sábadu judíonái iyamáidacatáicawa, Jesús iwàlùacatéwa néewáidacàlu irìculé, yá idàbaca yéewáidaca nía néré. Iyaca néeni abéeri asìali ícáapi yéewápuwáiséeri ituwièricawa íicha. <sup>7</sup> Nàyaca nacái néeni abénaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu, áibanái nacái fariseonái. Naicáidaca Jesús irí mamáalàacata naicácaténá asásí ichùnìacaalípiná asìali, sábadu irìcu, nayamáidacatáicawa, yéewanápiná nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali, fariseonáicáiná námamacaté íibaidacalésicani yái Jesús ichùnìanáca wenàiwicanái. <sup>8</sup> Quéwa Jesús yáallacawa nàináidáanáwa. Yá Jesús íimaca asìali irí ícáapi ituwièricawa íicha:

—Pimichàawa, pibàlùawa nàacuésemi —íimaca yái Jesúsca. Yá asiali imichàa ibàlùacawa. <sup>9</sup> Néese Jesús íimaca fariseonái irí:

—Siùcata nusutácué nuémíawa pía: ¿Càinásica Dios ibatàa wamànica siuca èeri sàbado wayamáidacatáicawa? ¿Imàacasica wamànica cayábèeri, càmicaalí nacái, báawéerisica? ¿Imàacasica wacáucàidaca wenàiwica, càmicaalí wéetáidasica wenàiwica? —íimaca yái Jesúsca.

<sup>10</sup> Néese iicáidaca nalí macáita ìyéeyéica itéese. Yá néeseca iwènúacawa asiali irí àniwa, yái báawéerica icáapi. Yá Jesús íimaca irí:

—Piducúa picáapiwa —íimaca yái Jesúsca. Yá asiali imànica iyúwa Jesús íimáaná irí. Yáta cayábaca icáapi. <sup>11</sup> Quéwa fariseonái máini calúaca nía. Nadàbaca nasutáca néemiawa níawáaca càinácaalí náalimáanápínaté namànica Jesús irí.

### *Jesús escoge a los doce apóstoles*

<sup>12</sup> Néenialité Jesús yàacawa dúli íinatalé. Iyamáacawa néenibàa isutácaténá Dios íicha táiyápinama abéeri catá. <sup>13</sup> Amalácanáami yàacawa, yá imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáiwica canánama. Yeedáca nèewiise doce namànùbaca Jesús yèeyéica íipidenápiná apóstolnái. <sup>14</sup> Níái docéeyéica náipidená cà: Simón, yái asiali Jesús yèerica íipidenápiná nacái Pedro; yá nacái Andrés, yái Simón iméeréerica; Santiago nacái; Juan nacái; Felipe nacái; Bartolomé nacái. <sup>15</sup> Yá nacái Mateo; Tomás nacái; Santiago nacái, yái Alfeo ìirimica; yá nacái Simón, áibaalí íipidenéeri celote; <sup>16</sup> Yá nacái Judas, yái Santiago yéenasàirica; yá nacái Judas Iscariote, yái itéeripínacaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáténi, nanúawani.

### *Jesús enseña a mucha gente*

<sup>17</sup> Néeseté Jesús iricúacawa dúli íinatáise yéewáidacalénái yáapichawa. Yá iyamáaca ibàlùacawa néeni manacúalibàa. Idéca nàwacáidáyacacawa néré madécaná Jesús yéewáidacaléca áibanái, madécaná nacái wenàiwica yàanèeyéica macái Judea yàasu cáli néese, Jerusalén iyacàlená néeséeyéi nacái, Tiro iyacàlená néeséeyéi nacái, Sidón iyacàlená néeséeyéi nacái, níái yàcalé ìyéeyéica manuíri úni idùlepi. Níái manùbèeyéi wenàiwicaca nàanàacaté néré néemiacaténá Jesús itàacái, yúucacaténá náicha nacái uláicái. Yáté ichùnìlaca nía. <sup>18</sup> Aibanái nacái yúuwichèeyéicawa demonio idacúacáiná náiwitáise, Jesús ichùnìlaca nía nacái. <sup>19</sup> Iná macáita wenàiwica nawàwaca namàacaca nacáapiwa Jesús ìwali ichùnìlacáiná nía canánama íiwitáise iyúwa, níái cáuláiquéeyéica.

### *La felicidad y la infelicidad*

<sup>20</sup> Néese Jesús iicáidaca yéewáidacalénái iríwa. Yá íimaca nalí:

“Casíimáipínacuéca píwàwa, píacué catúulécaneéeyéica, pimàacacáinácué Dios icúaca pía siúcáise.

<sup>21</sup> “Casíimáipínacuéca nacái píawa, píacué máapíyéica siuca, Dioscáiná yàapínacué piyáapíná cadénama.

“Casíimáipínacuéca nacái píawa, píacué achúmèeyéica iwàwa siuca, Dioscáiná imàacapínacué casíimáica píawa.

<sup>22</sup> “Casíimáipínacuéca nacái píawa, báawacaalícué wenàiwica iicáca pía, náucacaalícué nacái pía náichawa, nacúsacaalícué pía nacái, natàanícaalícué báawéeri iyú píwali, peebáidacáinácué nutàacái, núa asiali Dios néeséerica. <sup>23</sup> Casíimáicué píwàwa manuísíwata, piyanídacuéwa casíimáiri iyú namànicaalícué píri cà, yácáiná Dios imàacapínacué píri manuísíwéeri cawèníiri píànàacaalípínacué chènuniré, bàaluitécáiná níái wenàiwica

yàawirináimica namànicaté báawéeri nacái profetanái irí, níái Dios yàasu wenàiwica profetanái íbaidéeyéicaté Dios irípiná càide iyúwacué pìyáaná”, ímaca yái Jesúsca yéewáidacalénái iríwa.

24 Néese Jesús ímaca áibanái wenàiwica irí: “Quéwa, ¡máinicué piùwichàapinácawa, piácué càasuyéica! Yácáiná Dios yùuwichàidapinácué píawa, néese càmitacué quirínama casímái piwàwa pìasu cawènírimi ìwaliwa, yái pidènièricuéca siùca.

25 “¡Máinicué piùwichàapinácawa, piácué iyéeyéica iyáacaléwa cadénama, mesúnamáicáináta piùwichàapinácué máapicái!

“¡Máinicué piùwichàapinácawa piácué iicáaniyéica siùca. Aiba èeriwa pícháanipinácuéca achúmacáiná piwàwa!

26 “¡Máinicué piùwichàapinácawa pitàanicáinácué méetàuculéeri tàacáisi ìwali, càníri Dios itàacái, íná yéewa macái èeri mìnanáì càníyéica iwàwa Dios natàanicuéca pìwali cayábéeri iyú. Càité nacái pìawirináimicué itàanicaté cayábéeri iyú áibanái cachìwéeyéi iwicùlidéeyéi ìwali itàaniyéicasa Dios inùmalicúise, quéwa nachìwáidacaté wenàiwica meedá!”, ímaca yái Jesúsca.

### *El amor a los enemigos*

27 Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Quéwa núumacué nacái píri piácué yéemiéyéica nulí: Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa. Pimàni nacái nalí cayábéeri cawinácaalícué báawéeyéica iicáca pía.

28 Pisutácué nalí Dios ícha imàninápiná nalí cayábéeri, cawinácaalícué ibànuyéyéica pìwali chàwicùli. Pisutácué nalí Dios ícha cawinácaalícué icuíséeyéica pía. 29 Aiba inúacaalí pinàni ìwali, pimàaca inúaca pinàni ìwali abéemàawáise àniwa. Aiba yeedácaalí pícha pìasu ruana nacáiri, pimàaca yeedáca picamisani nacái. 30 Aiba isutácaalí pícha wawàsi, pimàaca iríni; imelúdacaalí pícha pìasu, picá pisutá yèepùadánápiná píri. 31 Pimànicué áibanái irí cayábéeri, càide iyúwacué piwàwáaná namànica píri cayábéeri.

32 “Cáininácaalícué piicáca níawamita cáininéeyéicuéca iicáca pía, càmitacué pimàni piyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, macái èeri mìnanáì namànicáiná càì, nía nacái báawéeyéica íiwitáise namànica càì. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. 33 Càita nacái pimànicaalícué cayábéeri nalí níawamita imàniyéicuéca píri cayábéeri, càmitacué pimàni piyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha, macái èeri mìnanáì namànicáiná càì, nía nacái báawéeyéica íiwitáise namàni càì. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. 34 Placaalícué nacái áibanái ichàba píasuwa níawamita pínáidéeyéicuéca nèepùadánápiná píri cawèníri àniwa, càmitacué pimàni piyaca cayábéeri wawàsica áibanái ícha macái èeri mìnanáì namànicáiná càì, nía nacái báawéeyéica íiwitáise nàaca áibanái báawéeyéi ichàba wawàsi needácaténá náicha cawèníri àniwa. Iná càmitacué máini cayábéeyéi náicha pía. 35 Iwàwacutácué cáinináca piicáca piùwidenáíwa, pimànicué nacái nalí cayábéeri, piácué nacái nachàba píasuwa, éwita càmicaalí nèepùada píricuéni. Yásí Dios imàacapinácué píri cawèníri manuísíwata chènuniré, yá nacái Wáaniri Dios yéenibepinácuéca píawa, yái Wáaniri Dios chènuníseerica, imànírica cayábéeri èeri mìnanáì irí, éwita càmicáanáta nàaca irí cayábéeri, níái báawéeyéica íiwitáise. 36 Iwàwacutácué catúlécánáca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwacué Wáaniri Dios catúlécánáaná iicáca pía”, ímaca yái Jesúsca.

### *No juzgar a otros*

<sup>37</sup> Jesús ìimaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué máini picháawàaca áibanái iináwaná ìwali mamáalàacata, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Picácué píináidawa piùwìchàidáanápíná áibanái imàniyéica piri báawéeri, néese Dios càmitacué yùuwichàida píawa. Pimàacacué piwàwawa nabáyawaná ícha, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná ícha. <sup>38</sup> Pìacué áibanái irí càinácaalí wawàsi namáapuèrica píicha, yásí Dios yàacuéca piriwa càinácaalí wawàsi pimáapuèrica. Péemìacué comparación: Càide iyúwa wenàiwica cayábéeri ìiwitáise ipuniadacaalícué cayába piasu saco ituínási iyú, icusúa nacáicani, icàbadàa nacái néréni yéewanápiná ipuniadaca saco àta ituínási ituadacatalétawa saco inùma iricuíse, càita nacái Dios imànicuéca piriwa cayábéeri manuísíwata. Pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri manuísíwata, yásí Dios imànicuéca piriwa cayábéeri àniwa manuísíwata. Quéwa pimànicaalícué áibanái irí cayábéeri achúméeri meedá, néese Dios imànicuéca nacái piri cayábéeri achúmáana meedá”, ìimaca yái Jesúsca.

<sup>39</sup> Jesús yéewáidaca nía áiba comparación iyú. Yá ìimaca nalí: “Matuiri wenàiwica càmita idé itéca áiba matuiri àyapulicubàa, ipíchaná pucháibanama náuwàacawa utàwi iriculé. Càita nacái càmitacué yéewa matuìyéica píiwitáise, iwàwacutácáiná péewáidaca wenàiwica matuìyéi ìiwitáise náallacaténá càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàniri iyú. <sup>40</sup> Cawinácaalícué wenàiwica péewáidéeyéica, càmitacué yéewa cáaliacáica píicha nía, néese idécanáamicué péewáidaca nía, yásí náalíacawa abéerita yái píaliéricuécawa. Iná iwàwacutácué máini cáaliacáica pía yéewacaténá piyúudàaca nía cayába.

<sup>41</sup> “Pía, idènièrica ibáyawaná manuiriwa, picá píináidawa máini cayába pía áiba wenàiwica ícha idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemìacué comparación: Pibáyawaná manuiri càicanide iyúwa manuiri àicu idéca nacáicaalí yúuwàacawa pituú iriculé. Néese áiba achúméeríwanái ibáyawaná càicanide iyúwa achúméeri imuluísi yúuwàacaalíwa ituí iriculé. <sup>42</sup> Máinicáiná cabáyawanáca pía manuísíwata, iná canáca yéewaná báawaca piicáca píchawa áiba wenàiwica idènièrica ibáyawanáwa achúméeri meedá. Péemìacué comparación: Manuiri àicu yúuwàacaalíwa pituú iriculétá, yá càmita pidé piicáca cayába pimusúadacaténá imuluísi áiba wenàiwica ituí iricuísetá. Càita nacái cabáyawanácaalí pía, picá càì píima áiba wenàiwica irí: ‘Nuénásàiri, pimàaca nucálidaca piri pibáyawaná ìwali, nuyúudàacaténá pimàacaca píchawani’, picá càì píimaca irí; pucháibaca píiwitáise piyaca. ¡Pidéca píimáichaca meedá pibáyawanáwa! Iwàwacutá pimàacaca píchawa quéechacáwa yái báawéeri manuírca pimànírca. Yásí pidéca píalàaca áiba wenàiwica imàcáanápíná íchawa achúméeri báawéeri imànírca”, ìimaca yái Jesúsca.

*El árbol se conoce por su fruto*

<sup>43</sup> Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. ìimaca nalí: “Canáca cayábéeri àicu yáaliméeri idènlaca iyacanáwa báawéeri. Canáca nacái báawéeri àicu yáaliméeri idènlaca iyacanáwa cayábéeri. <sup>44</sup> Càita wáalíacawa macái àicu ìwali, waicácaalí iyacaná, cayábéericaalíni, càmicaalí nacái, yá báawéericani. Càmita weedá cayábéeri higuera iyacaná tuíri ícha. Càmita nacái weedá cayábéeri uva iyacaná áwa yúuba ícha. <sup>45</sup> Càita nacái wáalimá wáalíacawa wenàiwicanái ìiwitáise ìwali nacái: Cayábacaalí wenàiwica ìiwitáise, yásí itàanica cayábéeri tàacáisi iyú, yácáiná ìiwitáise cayábéeri iyaca iwàwalicu. Càita nacái báawacaalí wenàiwica ìiwitáise, yásí itàanica báawéeri tàacáisi iyú, yácáiná ìiwitáise báawéeri iyaca iwàwalicu. Wáalimá wáalíacawa

wenàiwicanáí íiwitáise ìwali wéemìlacaalí càinácaalí wawàsi natàanica ìwali yácáiná nawàwa idéca ipuniacawa iyú, yáí cayábéerica, càmicaalí nacáí, yá báawéerica meedáni. Iná iwàwacutácué cayábéeri píiwitáise piwàwalicuísewa, yéewanápinácué péewáidaca wenàiwicanáí báisíiri tàacáisi iyú”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Las dos bases*

<sup>46</sup> Jesús íimaca: “Canéeri iwèni meedá píimáanácuéca nùwali ‘Wáiwacali’, càmicaalícawa pímanícué càide iyúwa númáaná píri. <sup>47</sup> Sìucade nucàlidacué píri comparación píalíacaténáwa càinácaalí wenàiwica ìyaca yeebáidéerica nulí, yéemièrica nacáí nutàacáí, imàníirica nacáí càide iyúwa nuchùllanáni. <sup>48</sup> Yáí wenàiwicaca càicanide iyúwa asiali imàníirica capíi. Quéechacáwa ícaca depuíwalé. Yá asiali yàanáca manuírí íba ìyéerica depuíwalé cáli írìcu, ibàlùadacaténá icapèewa íinata. Idécanáami imànica icapèewa íba íinata, yá inanába yéesacawa. Yáí yéesacáí yàacawa cachàníiri iyú asiali icapèe ìwali. Càmita idé quéwa yéesacáí icusúadaca capíi, asiali imànicáináaté dàalawaca icapèewa. Càide iyúwa capíi ibàlùacaalíwa mamáalàacata, càita nacáí cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacáí nadèniapiná nacáucawa càníiri imáalàawa. <sup>49</sup> Aíba wenàiwica quéwa yéemìlacaalí nutàacáí, néese càmita imàni càide iyúwa númáaná írí. Yáí wenàiwicaca càicanide iyúwa wenàiwica imàníirica icapèewa cáli íinata, canéeri írí íba ibàlùèripináwa íinata, yáí capíica. Inanába yéesacawa, yá yéesacáí yàacawa cachàníiri iyú capíi ìwali. Yá caquialéta capíi yúuwàacawa, imáalàacawa macáita. Càide iyúwa capíi imáalàanáwa, càita nacáí cawinácaalí wenàiwica càníiyéica yeebáida nutàacáí, canáca nacáuca càníiri imáalàawa”, íimaca yáí Jesúsca.

## 7

### *Jesús sana al criado de un oficial romano*

<sup>1</sup> Idécanáamité Jesús icàlidaca wenàiwicanáí írìni, yáté yàacawa Capernaum ìyacàlená néré. <sup>2</sup> Iyaca néré abéeri romanonáí yàasu úwi íiwacaliná, idènièrica yàasu wenàiwicawa cáininéerica íicáca. Cálúalicaca úwi íiwacaliná yàasu wenàiwica, iwàwéeri yéetácawa íiwacali íichawa. <sup>3</sup> Néese úwi íiwacaliná yéemíaca Jesús íináwaná ìwali ichùnlaná wenàiwica, yá ibànùaca abénaméeyéi judío íiwacanánáí nasutácaténá Jesús íicha wawàsi manuísíwata yàanànapiná ichùnìaca yàasu wenàiwica. <sup>4-5</sup> Néese judío íiwacanánáí nàacawa Jesús yàatalé. Yá nasutáca íicha wawàsi manuísíwata, náimaca Jesús írì:

—Cayábaca piyúudàacani, yáara úwi íiwacalináca, cáininácáiná íicáca wía judíoca. Ipáyaidacáináténi namànicaténá walí wàasu wéewáidacàalu — náimaca.

<sup>6</sup> Néese Jesús yàacawa náapícha, quéwa mawíénicaalíté Jesús ìyaca úwi íiwacaliná icapèe írì, yá úwi íiwacaliná ibànùaca yàacawéeyéináwa náimacaténá Jesús írì: “Nuíwacali, càmita nuwàwa nusàiwicaca píri wawàsi, canácáiná yéewaná nuedáca pía nùataléwa máinicáiná cayábéerica nuícha pía, íná báica nuicáca núawawa piwéré. <sup>7</sup> Báica nuicáca núawawa piwéré, íná càmitaté nùa nucutáca pía, máinicáiná cayábéerica nuícha pía. Pichùllacáita ichùnlanápináwa yáí nùasu wenàiwicaca, yásí ichùnìacawa. <sup>8</sup> Núalíacawa píalímá pichùnìacani pitàacáí iyúwa, níacáiná nuíwacanánáí nachùllia nacáí núa. Núa nacáí nuchùllia nùasu úwináíwa. Nuchùlliacaalí abéeri yèepùacawa, yáta yèepùacawa. Numáidacaalí abéeri, yáta yàanáca. Nuchùlliacaalí àniwa nùasu wenàiwicawa imàníinápiná áiba wawàsi, yáta



imànicani. Iná yéewa núaliácawa píalimá pichùnìlacani nacái pitàacái iyúwa yái nùasu wenàiwicaca”, ímaca yái úwi íiwacalináca.

<sup>9</sup> Yá cayábaca Jesús íináidacawa yéemìaca úwi íiwacaliná itàacái. Néese Jesús iwènúacawa, yá ímaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca yéeyéicawa yáamíse.

—Péemiacué cayába, canácata nùanèri càirica yeebáidéeri nulí manuísíwata, ibatàa Israel itaquénáinámi yéenápínáta, càmítàacá nùanàa càiri —ímaca yái Jesúsca. <sup>10</sup> Néese níái wenàiwicaca úwi íiwacaliná ibànùeyéicaté nèepùacawa úwi íiwacaliná icapèe néré, yá nàanàca yàasu wenàiwica idééná cayábacani.

### *Jesús resucita al hijo de una viuda*

<sup>11</sup> Néeseté àniwa, Jesús yàacawa Naín iyacàlená nérépiná. Yàacawa yéewáidacalénái yáapichawa, madécaná nacái áibanái wenàiwica yáapicha. <sup>12</sup> Jesús iyacaalíté mawiénita yàcalé irí, yá iicáca manùba wenàiwica namusúacawa íipunita yàcalé irícuíse. Nawáacutáida nàacawa yéetéerimiwa. Nàacawa nabàliacaténáni. Yácata abéerita uírìca úái yáatúaca inírìmi yéetéechúamicawa íicha. Madécaná wenàiwica namusúacawa yàcalé irícuíse nacái nàacawéeridacaténá úa. <sup>13</sup> Yá Wáiwacali iicáca uícháaníca, yá catúulécanáca iicáca úa. Yá ímaca ulí:

—Píca pícháaní —ímaca ulí yái Jesúsca.

<sup>14</sup> Néese Jesús yàacawa nàatalé, níái itéeyéica yéetéerimiwa. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yàalubái ìwali, chéecáisi irièriwa íinata. Yá wenàiwicanái nayamáa nabàlùacawa. Yá néese Jesús ímaca yéetéerimi iríwa:

—Pía ùucullirica, núuma pirí: ¡Pimichàawa! —ímaca yái Jesúsca.

<sup>15</sup> Néese yái ùucullirica imichàa yáawinacawa, cáuca àniwani. Yá idàbaca itàanica àniwa. Néese Jesús itéca ùuculliri yáatúca yàataléwa yèepùadacaténá ulí àniwani. <sup>16</sup> Macáita naicáca cáucani, yá cáaluca nía, náaliacáináwa Jesús idèniaca Dios íiwitáise cachàinírì. Yá nàaca Dios irí cayábéeri. Náimaca nalíwáaca:

—Idéca yàanàca wàatalé cachàinírì profeta icàlidéerica Dios itàacái — náimaca Jesús ìwali. Yá náimaca nacái:

—Dios idéca yàanàca yàacawéeridacaténá wía —náimaca.

<sup>17</sup> Néese macáita iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata, nía nacái iyéeyéica áiba yàcalé irícu mawiéníyéica néemìaca Jesús iináwaná ìwali, icáucàidacaté yéetéerimiwa.

### *Los enviados de Juan el Bautista*

<sup>18</sup> Juan el Bautista iyacaté mamáalàacata presoíyéi ibànàlicu. Néese yéewáidacalénái nacàlidaca irí macáita yái Jesús imànírica. Yáté Juan imáidaca pucháiba yéewáidacaléwa. <sup>19</sup> Juan ibànùaca nía Jesús yàatalépiná nasutácaténá néemíawa Jesús asáisi báisícaalí Dios néeséericani, yái wenàiwica Dios ibànùèripinácaté judío icuèrinápiná, néese càmiccaalí yání, yá iwàwacutá nacùaca áiba yàanàca. <sup>20</sup> Níái Juan ibànùeyéica nàacatéwa Jesús yàatalé. Yá náimaca irí:

—Juan el Bautista ibànùaca wía wasutácaténá wéemíawa pía, asáisi Dios néeséericaalí pía, yái iwàwacutéericaté yàanàpináca, quéwa càmiccaalí píani, ¿iwàwacutásica nacùaca áiba yàanàca? —náimaca.

<sup>21</sup> Idécanáamité Jesús yéemìaca natàacái, yáta èerica Jesús ichùnìaca madécaná cáuláiquéeyéi nàuwichàacái íichawa, idécunitàacá Juan yéewáidacalénái ìyaca néré. Jesús yúucaca demonio abénaméeyéi wenàiwica

íicha. Imàaca nacái manùbéeyéi matuíyéi iicáidaca nacái. <sup>22</sup> Néese Jesús íimaca nalí náí Juan ibànuèyéica:

—Pèepùacué picàlidaca Juan írini pidéénacuéca piicáca, péemìaca nacái. Picàlidacué írini matuíyéimi idéca iicáidaca, éeruíyéimi yàabàli nacái nadéca nàipináníca, cacháunéeyéimi íimami lepra iyú nacái, idéca cayábaca nía uláicái íicha, màuwíiyéimi nacái nadéca néemìaca, yéetéeyéimiwa nacái nadéca namichàacawa yéetácáisi íicha, catúulécaneéyéi nacái nadéca néemìaca nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Picàlidacué Juan írini yáalíacaténáwa idéca nùanàaca, núa Dios néeséerica. <sup>23</sup> ¡Casímíca cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nulí mamáalàacata! — íimaca yái Jesúsca.

<sup>24</sup> Néese idécanáamité Juan yéewáidacalénái yèepùacawa Jesús íicha, yá Jesús idàbaca icàlidaca Juan el Bautista iináwaná ìwali. Jesús íimaca: “Bàaluité piacatécué piicáca wenàiwica iyéericaté manacúali yùucubàa càinàwàiri, yáara Juanca. Càmiiritaté machawàaca íiwitáise yái asiali piiquéericatécué, càide iyúwa masicái cáuli yáawiadáidéerica meedá. <sup>25</sup> ¿Càinásicué piicá néré bàaluité? Càmiiritaté asiali cawèniiri ibàle yái piiquéericatécué. Píaliacuéwa cawinácaalí cawèniyéica ibàle, iyéeyéica nacái càasuiri iyú, nàyaca cayábéeri capíi írìcu càide iyúwa reynái iyáaná, icuèyéica manùbéeyéi wenàiwica. <sup>26</sup> Bàaluité piacuécawa manacúali yùuculé càinàwàiri piicacaténáté profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Báisita profetacani, yái Juanca, quéwa máiniiri cachàinica áibanái profeta íicha canánama. <sup>27</sup> Yái Juanca, yácata yáara nacàlidéericaté ìwali tàacáisi Dios inùmaliçuise. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios íiméericaté Iiri írìwa. Dios íimacaté:

‘Nuchùllapíná pipíchalé nùasu wenàiwicawa icàlidéerica nutàacáíwa. Yá yàapínacawa pipíchalé yàalàacaténá wenàiwica nachùnìanapíná náiwitáisewa yéewanápiná natàidaca pía cayába pìanàacaalíwa nàatalé’.

íimacaté yái Diosca. <sup>28</sup> Péemìacué cayába, canácata áiba wenàiwica cachàiniiri Juan íicha nèewíise macái wenàiwica imusuéyéicawa inanái íicha. Quéwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái siúcáise, yéewanápiná Dios icùaca nía, máini cachàinipínaca nía Juan íicha, éwita càmicáaníta máini cachàinica nía Dios iyacàle írìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré.

<sup>29</sup> “Manùbéeyéi wenàiwica yéemièyericaté Juan itàacái, abénaméeyéi nacái yeedéeyéica plata néenánái judío íichawa Roma iyacàlená yàasu gobierno írìpiná, nawènúadacaté náiwitáisewa nabáyawaná íichawa, yá namàacaca Juan ibautizáca nía. Càité náasáidaca náalíacawa Dios icùaca wenàiwica machacàniiri iyú. <sup>30</sup> Quéwa fariseonái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, càmitaté namàaca Juan ibautizáca nía, càmicáináté nawènúada náiwitáisewa Dios írìpiná. Càité caná iwèni meedá naicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica nalí.

<sup>31</sup> “Nucàlidacué pirí càiná píiwitáise, píacué wenàiwicaca iyéeyéica siùca. <sup>32</sup> Péemìacué comparación: Càicuéca píade iyúwa sùmanái yáawinéeyéicawa àyapullcubàa bamuchúambàa yàcalé. Néese namáidaca nanacáiyéi írìwa, ‘Wadéca wapullacuéca pirí íwa, quéwa càmitacué pilabàa; néese wadéca wacántàaca pirícué canción càide iyúwa nacántàaná yéetéeyéimiwa ìwali, quéwa càmitacué pícháani’, càì námaca. <sup>33</sup> Càita nacái pimànicuéca. Juan el Bautista yàanàacaté, yá imàacacaté íichawa iyácaléwa isutácaténá Dios íicha manuíswata, càmita nacái ìira uva ituní. Quéwa píimacuéca Juan

ìwali demoniosa iyaca iwàwalìcu. <sup>34</sup> Siùca nudéca nùanàaca, núa asiali Dios néeséerica. Nuyáaca nuyáacaléwa, nuìra nacái uva ituní. Néese pímacuécaca nùwali camùnírìcaca núa, cáanárìsa iyáaca iyáacaléwa núa, casímáicaca nacái nucámaca, nùacawéeridáanása nacái cabáyawanéeyéi wenàiwica, nía nacái yeedéeyéica plata néenánái judío ìchawa Roma iyacàlená yàasu go-bierno irípiná. Càita pímacuécaca nùwali càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái. <sup>35</sup> Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica Juan yàasu tàacáisi nutàacái nacái, náasáidaca Dios imàacaca cáalíacáica nía báisìri iyú”, ímaca yái Jesúsca.

*Jesús en casa de Simón el fariseo*

<sup>36</sup> Abéeri fariseo ípidenéri Simón imáidaca yàataléwa Jesús iyáanápíná iyáacaléwa yáapicha, íná Jesús yàacawa fariseo icapèe irìculé, yá yáawinacawa iyáacaténá iyáacaléwa. <sup>37</sup> Néese inanái ùanàaca néré, iyéechúa yàcalé irìcu, iiméechúacaté nacái asianái yáapicha plata ìwalínápiná. Uémíacaté Jesús iináwaná ìwali iwàlùanáwa fariseo icapèe irìculé iyáacaténá iyáacaléwa. Íná ùanàaca néré utéca catùu ucáapi irìcuwa, abéechúa catùu cawèníchúa alabastro icatùalená, ipuniéchúawa perfume pumèníri isàni iyú. <sup>38</sup> Uicháaníca ùacawa ubáyawaná ìwaliwa, yá ùacawa Jesús yàatalé. Uawinacawa mawiénita yàabàli irí. Néese udàbaca uíbaca Jesús yàabàli utuíyáa iyúwa. Néese uchuidaca yàabàli uíwita íbáiná iyúwa, usùsùaca nacái Jesús yàabàli càide iyúwaté judío íiwitáise nàanáté náiwacali icàaluínánáwa. Néese ùucùaca perfume pumènírica isàni yàabàli ìwali. <sup>39</sup> Néese yái fariseo imáidéica yàataléwa Jesús, iicácáiná inanái imànírica Jesús irí, íná fariseo ímaca íináidacawa íríwa iwàwalícuésewa: “Báisícaalí profetasiwa yái asialítá, yá yáalíacawa càinácaalí uíwítáisetá úái imàaquéechúaca icáapiwa ìwali, úái imàníchúaca íbáyawanáwa”, ímaca íináidacawa íríwa yái fariseo Simónca. Quéwa Jesús yáalíacawa Simón íináidáanáwa iwàwalícuésewa. <sup>40</sup> Íná Jesús ímaca fariseo irí:

—Simón, nuwàwaca nucàlidaca pirí wawàsi —ímaca yái Jesúsca. Néese fariseo ímaca:

—Picàlida nulíni, pía yéewáidéerica wenàiwica —ímaca yái fariseoca.

<sup>41-42</sup> Néese Jesús ímaca fariseo irí:

—Péemia comparación. Iyacaté asiali yèerica plata áibanái ichàba maléna éeripíná. Néesetécáwa iwàwacutá nèepùadaca irí àniwani. Nàyacaté pucháiba asianái imawèniyéica ícha plata. Abéeri imawèniaca ícha quinientos namanùbaca denario. Aiba imawèniaca ícha cincuenta namanùbaca denario. Càmicáiná náalímá napáyaidaca náichawa yái namawèniacálecawa, íná catúulécánáca iicáca nía, yá imàacaca iwàwawa namawèniacále ícha, yéewacaténá càmita iwàwacutá napáyaidaca náichawani. Picàlida nulíni, Simón, ¿cawiná náicha cáininéeripíná yáwanái iicáca asiali yèerica wenàiwica ichàba plata? —ímaca yái Jesúsca. <sup>43</sup> Néese Simón ímaca Jesús irí:

—Cawàwanáta yáara asiali imawènièricaté ícha manùba plata ícha áiba asiali imawènièricaté. Yácata cáininéerica yáwanái iicàcani, cawàwanáta —ímaca yái Simónca. Néese Jesús ímaca irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani —ímaca yái Jesúsca. <sup>44</sup> Néese Jesús iwènúacawa, iicáca upualé, úái inanáica, yá ímaca Simón irí:

—¿Píicásica úái inanáica? Nudéca nùanàaca platalé picapèe irìculé, quéwa càmita píté nulí únì nuìbacaténá nùabàliwa, néese úái inanáica udéca uíbaca nùabàli utuíyáa iyúwa, yá uchuidacani uíwita íbáiná iyúwa. <sup>45</sup> Càmita

pisùsùà nunàni ìwali pitàidacaténá cayába núa càide iyúwa wáiwitáise ìyáaná, wía judíoca; quéwa úái inanáica, nudécanáami nuwàlùacawa capli ìriculé, càmita uyamáida usùsùaca nùabàli ùacaténá nucàaluíná, càide iyúwa judío ìiwitáise ìyáaná. <sup>46</sup> Càmita piùcùà mawèníri olivo iséená nuíwita ìwali píásáidacaténá casímáica piicáca núa càide iyúwa judío ìiwitáise ìyáaná; quéwa úái inanáica udéca ùucùaca cawèníri perfume pumèníri isàni nùabàli ìwali. <sup>47</sup> Iná núuma pirí nudéca numàacaca nuwàwawa ubáyawaná ícha, yái ubáyawanáca manuírca, máinicáiná cáinináca uicáca núa; quéwa pía iyúunáidéerica càmita máini cabáyawanáca càmita máini cáinináca piicáca núa —íimaca yái Jesúsca. <sup>48</sup> Néese Jesús íimaca ulí úái inanáica:

—Nudéca numàacaca nuwàwawa pibáyawaná ícha cayábacaténá píapicha Dios —íimaca yái Jesúsca. <sup>49</sup> Néese áibanái wenàiwica fariseo imáidéeyéica néré, nadàbaca náimaca nalíwáaca:

—Cámírca Dios yái, iná canéerica iwèni meedá imàccánácasca iwàwawa ubáyawaná ícha —náimaca náináidacawa nalíwa. <sup>50</sup> Quéwa Jesús íimaca ulí, úái inanáica:

—Nudéca nuwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, peebáidacáiná nulí. Píawa matuìbanáita —íimaca yái Jesúsca.

## 8

### *Mujeres que ayudaban a Jesús*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yàaca ipáchiaca yèepunícawa yàcalé manùbéeri ìriculé, manuiri yàcalé, pùubéeri nacái. Yá icàlidaca nalí Dios itàacái cayábéeri náalíacaténátéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Níái doce namanùbaca apóstolca nàacawa Jesús yáapicha. <sup>2</sup> Abénaméeyéi inanái nàacawa náapicha nacái, Jesús yúuquéeyéica ícha demonio, uláicái nacái. Abéechúa néená ípidenéechúa María Magdalena, úái Jesús yúuquéechuacaté ícha siete namanùbaca demonio. <sup>3</sup> Uacawa náapicha nacái Cuza yàacawéetúa ípidenéechúa Juana. Uacawéeri Cuza ichùullaca rey Herodes yàasu wenàiwica íbaidéeyéica Herodes icapèerìcu; áiba inanái ípidenéechúa Susana ùacawéeridaca nía nacái; áibanái nacái manùbéeyéi inanái nàacawa náapicha nayúudàacaténá nía nàasu iyúwa.

### *La parábola del sembrador*

<sup>4</sup> Néeseté manùbéeyéi wenàiwica nàwacáidáyacacawa naicácaténá Jesús. Namusúacawa mamáalàacata manùba yàcalé néese, yá nàanàaca Jesús yàatalé. Yá Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: <sup>5</sup> “Péemiacué comparación: Abéeri asìali ibàna yàacawa ituínási. Yá yàacawa càide iyúwa náiwitáise nabànáaná ituínási, yàaca icasáaca yàacawa bànacalé. Abénaméeyéi ituínási yúuwàacawa àyapulicubàa, néese áibanái wenàiwica nabawáidaca ituínási. Néese màsibèenái yàanàaca néré, yá nayáaca íimi. <sup>6</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cáli íinata íba yèewiré. Néese ituínási íbacácaalíwa, yá yéetácawa chuicáiná cáli. <sup>7</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa tuíri yèewiré. Yá idàwinàacawa tuíri yáapicha. Quéwa tuíri idàwinàacawa dàalawaca bànacalé yèewibàa, càmita íbatàa bànacalé idàwinàacawa cayába. <sup>8</sup> Aiba ituínási yéená yúuwàacawa cayábéeri cáli íinata. Idàwinàacanáamiwa, yá idèniaca iyacanáwa manùba. Madécaná yéetaná nadèniaca natuínáwa cien namanùbaca”, càité Jesús yéewáidaca nía. Néese Jesús íimaca nalí cachàiníri iyú: “¡Cáuwiíyéicalícué pía, péemiacué nutàacái!” íimaca yái Jesúsca.

### *El porqué de las parábolas*

<sup>9</sup> Néese Jesús yéewáidacalénái nasutáca néemlawani càinácaalí íimáaná yái comparaciónca. <sup>10</sup> Yá Jesús íimaca nalí: “Dios imàacacué píalíacawa càinácaalí iyú icúaca yàasu wenàiwicawa. Càmita imàaca áibanái yáalíacawa. Nucàlida quéwa áibanái írini comparación iyú, yéewanápiná càmita náalimá náalía néemlacani càinácaalí íimáaná. Ewita naicácáaníta yái numànírica, càicáaníta càmita náalía ìwali càinácaalí íimáaná. Ewita néemlacáaníta nutàacái, càicáaníta càmita náalíawa néemlaca càinácaalí íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús explica la parábola del sembrador*

<sup>11-12</sup> Jesús íimaca nalí: “Yácata íimáanáca yái comparaciónca. Yái ituínásica íimáanáca càicanide iyúwa Dios itàacái. Yá ituínásica yúuwèericawa àyapulicubàa íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yéemlacaalí Dios itàacái, quéwa Satanás yàanáaca imàacaca naimáichaca Dios itàacái ipíchaná neebáidacani, ipíchaná nacái namusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. <sup>13</sup> Yái ituínásica yúuwèericawa íba yéewiré íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemlacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca casímáiri iyúni, quéwa neebáidaca maléená èeri meedáni. Càide iyúwa ituínási íbacácaalíwa, yá idàwinàacawa maléená èeri, néese yéetácawa canácáiná ipìchu cayába cáalèeri, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái. Neebáidaca Dios itàacái maléená èeri. Néese nadàbacaalí nàuwichàacawa Dios írìpiná, neebáidacáiná itàacái, càmicaalí nacái, Satanás yáalimáidacaalí nía namàníinápiná nabáyawanáwa, yásí nacaláacawa Dios itàacái íicha, yá nawènúadaca náiwitáisewa Dios íicha. <sup>14</sup> Yái ituínásica yúuwèericawa tuíri yéewiré, yácata íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica néemlacaalí Dios itàacái, náináidacawa nacái ìwali, quéwa càmita máini namàni cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa càmicaalí bànacalé idàwinàawa cayába dàalacáiná tuíri iyaca itéesebàa, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Náináidacawa nawàwawa nàasu ìwaliwa, yái èeri írìcúrica. Náináidacawa nacái plata ìwali meedá càasucatená nía. Náináidacawa nacái nàwali macái wawási isímáidéeripináca nàawa cháí èeri írìcu. Càide iyúwa bànacalé idàwinàacaalíwa báawata, quéwa canácatáita càyacanáni, càita nacái abénaméeyéi wenàiwica. Neebáca Dios itàacái báawatata, càmirita quéwa nawàwalícuísewa, íná càmita máini namàni cayábèeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>15</sup> Néese yái ituínásica yúuwèericawa cayábèeri cáli íinata íimáanáca càicanide iyúwa wenàiwica cayábèeri íiwitáise néemlacaalí Dios itàacái, yá neebáidaca Dios itàacái tàì íimèeri iyú náiwitáise cayábèeri yáapichawa machìwèeri nacái. Néese namànica cayábèeri manuísíwata càide iyúwa bànacalé idèniacaalí mamáalàacata cayábèeri iyacanáwa manùba”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la lámpara*

<sup>16</sup> Néese Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú: “Càmita watúcunía lámpara wabàacaténáni yàalusi írìculé, càmita nacái wabàa lámpara wàasu cama yáapiréwa, yái waiméerica íinata. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa yéewacatená icànaca wenàiwica ìwali iwàluèyécawa capii írìculé. <sup>17</sup> Yái lámpara íimáanáca càicanide iyúwacué pìyáaná, píacué nuéwáidacaléca. Dios iwàwacué péewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi íbàacanèeri píalíerícuécawa ìwali, càide iyúwa lámpara icànacaalí wenàiwica ìwali, naicácaténá cayába. Dios iwàwaca náalíacawa ìwali macáita yái tàacáisi càmiricáwaca náalíawa ìwali.

18 “Iná péemiacué cayába nutàacái. Píináidacuéwa cayába ìwali yái péemièricuéca nucàlidaca pirí. Píináidacaalícuéwa cayábéeri iyú nutàacái ìwali, yásí Dios imàacacué pialíacawa mamáalàacata. Quéwa càmicaalícué píináidawa cayába nutàacái ìwali, yásí piimáichacuéca nacái àta càinácaalí wawàsi piyúunáidéericuéca pialíacawa ìwali”, íimaca yái Jesúsca.

### *La madre y los hermanos de Jesús*

19 Néeseté Jesús yáatúa yàanàaca yàatalé, Jesús yéénánái yáapicha. Càmita quéwa náalimá nawàlùacawa capli iriculé manùbacáiná wenàiwica néré.  
20 Aiba wenàiwica icàlidaca Jesús iríni. Yá íimaca Jesús irí:

—Piatúaca úara ibàlùawa bàacháwáise péénánái yáapicha. Nawàwa naicáca pía —íimaca. 21 Quéwa Jesús íimaca:

—Cawinácaalí wenàiwica yéemièyéica Dios itàacái, imàníiyéica nacái càide iyúwa Dios íimáaná, nuicáca nía càide iyúwa núatúanáwa, nuénánái nacáwa —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús calma el viento y las olas*

22 Aiba èerité Jesús iwàlùacawa barca iriculé yéewáidacalénái yáapichawa. Yá íimaca nalí:

—Wachàbacuéwa abéemàalé Galilea icalisaniná íicha —íimaca. Iná nàacawa. 23 Idècunitàacá nachàbacawa calisa ìwaliabàa, yá Jesús iimáca íichawa. Yáta manuiri cáuli idàbaca ipùaca nàwali. Yá màladàca idàbaca ipuníadaca barca úni iyú, yá nasawíaca nàacawa. 24 Iná nacawàidaca Jesús, yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali! ¡Wasawíaca wàacawa! —náimaca Jesús irí. Néese Jesús imichàaca ibàlùacawa, yá ichùullaca cáuli, màladàca nacái wiúnápináni. Yá wiúca macáita màladàca. 25 Néesecáwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¿Cánácué càmita manuí píináidacawa piwàwawa nùwali? —íimaca. Quéwa cáaluca nía, náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí nacái. Yá nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Cawináca yái asialica, ichùulièrica cáuli, màladàca nacái, yásí neebáidaca càide iyúwa ichùulianá nía? —náimaca nalíwáaca.

### *El endemoniado de Gerasa*

26 Atata nàanàacaté abéemàalé Galilea icalisaniná íicha, aléera Gerasa yàasu cáli néré, iyéerica abéemáise Galilea yàasu cáli íicha. 27 Jesús iricùacawa barca irícuíse cáli ínatalé, yá asiali imusúacawa yàcalé íicha, demonio idacuèrica íiwitáise, yá yàacawa Jesús yàatalé. Madécaná camuí yèepunícawa mabàleta yái asialica. Càmita iya caplirícu. Néese iyaca yéetáními icàliculèená yèewibàa. 28 Néese asiali iicáca Jesús, yá ibàlùacawa yùulú ipùata iyúwa Jesús irí, yá demonio yéemíanicawa asiali isàna iyú:

—¡Picá pisàiwica nulí wawàsi, pía Jesús, yái Dios chènuníiséeri íirica! Nusutáca píicha wawàsi, picá piùwichàida núa —íimaca.

29 Isutáca Jesús íicha càì, yácáiná Jesús ichùulíaca iyaca demonio yàanápináwa asiali íicha. Demonio idacuàcaté asiali íiwitáise manùba yàawiría. Yá éwita áibanái idacuàcáníta asiali cadena iyú, icáapi, yàabàli nacái ipíchaná imusúacawa, càicáaníta imàdáidacaté íichawani yái cadenaca. Yá demonio ipiáidacawa asiali manacúali yùuculépiná càináwàiri canácatalé wenàiwica. 30 Néese, Jesús isutáca yéemiawa demonio:

—¿Càiná píipidená? —íimaca yái Jesúsca. Néese demonio íimaca:

—Nuípidená Legión, íimáanáca “cawàwanáta cinco mil namanùbaca” —íimaca yái demonioca. Càité íimaca madécanácáiná demonio nawàlùacatéwa iwàwaliculé, yái asialica. 31 Néese, demonionái isutáca

Jesús ícha wawàsi manuíswata ipíchaná ichùullaca nàacawa depuúwéeri utàwi iriculé nàuwichàacatalépinácawa. <sup>32</sup> Mawiénita nalí manùbéeyéi marranonái yèepuniwa. Nayáaca nèepunicawa nayáacaléwa dúli ìwali. Iná demonionái isutáca Jesús ícha wawàsi imàacáanápíná nawàlùacawa marranonái idèericulé. Yá Jesús imàacaca nàacawa. <sup>33</sup> Iná demonionái yàacawa asiali ícha. Yá nawàlùacawa marranonái idèericulé. Néese macáita marranonái napiacawa iyúwa máiwitáiseeyéi demonio íiwitáise iyú, nacaláacawa quíratàli íinatáise callsa yáaculé. Yá macáita nàisicùmacawa, níái piráica càmiyéica Dios imàaca judíonái idèniaca, casacàcáiná nalí marrano iiná.

<sup>34</sup> Néese níái icuèyéicaté marranonáimi naicácaalíté marranonái yéetáanáwa, yá napiacawa, nacàlidaca nalíni yàcalé iricu, nalí nacái áibanái wenàiwica iyéeyéica yàcalé itéese. <sup>35</sup> Néese wenàiwicanái namusúacawa yàcalé ícha naicáténá nàyáaná. Yá nàacawa Jesús yàatalé. Naicáca asiali demonio yèericatéwa ícha. Yáawinéeriwa Jesús yàabàli néenibàa, cabàleta, cáiwitáisewaca. Yá cáaluca níái yàcalé mìnánáica. <sup>36</sup> Néese níái icuèyéicaté marranonáimi iiquéeyéicaté macáitani, nacàlidaca yàcalé mìnánái irí Jesús ichùnìacaté asiali demonionái iyéericaté iwàwalicu. <sup>37</sup> Néese macáita Gerasa yàasu cáli néeséeyéi nasutáca Jesús ícha wawàsi manuíswata yèepùanápínáwa náicha, máinícáiná cáaluca naicácani. Iná Jesús iwàlùacawa barca iriculé, yèepùacáténáwa náicha, yéewáidacalénái yáapichawa. <sup>38</sup> Yái asiali demonio yèericatéwa ícha isutáca Jesús ícha wawàsi manuíswata imàacáanápíná yàacawa yáapicha. Quéwa Jesús ichùullacani iyamáanápínáwa. Yá Jesús íimaca irí:

<sup>39</sup> —Pèepùawa picapèe néréwa, picàlida péenánái iríwa ìwali yái cayábéerica Dios imànírica pirí —íimaca yái Jesúsca. Néese, yái asiali yàaca icàlidaca macáita iyacàle mìnánái iríwani, Jesús imànínaté irí cayábéeri manuíswata.

### *La hija de Jairo. La mujer que tocó la capa de Jesús*

<sup>40</sup> Néese Jesús idécanáamité ichàbacawa àniwa abéemàalé Galilea icalisaníná ícha barca iricu, yá madécaná wenàiwica itàidacani casímáiri iyú, nacùacáinaté Jesús yàanàaca néré. <sup>41</sup> Néese áiba asiali yàanàaca Jesús yàatalé, ípidenéeri Jairo. Judíonái yéewáidacàalu íiwacalicaní, yái Jairoca. Yá yúuwàa iriacawa inùmáawawa Jesús irí yàacáténá Jesús icàaluíná, yéewanápíná Jesús iicáca ipualé. Yá isutáca Jesús ícha wawàsi manuíswata yàanápínáwa icapèe néré. <sup>42</sup> Jairo idèniacáiná abéechúata íduwa, idèniéchúa doce camuí, iculuéchúawa, iwàwéechúa yéetácawa Jairo ícha. Yá Jesús yàacawa Jaironái yáapicha madécaná wenàiwica yèewi. Máinícáiná manùbaca wenàiwica, íná nacàbadàayacacawa nàacawa Jesús iwéré. <sup>43</sup> Abéechúa inanái ùacawa manùbéeyéi wenàiwica yèewi. Cálúaicaca úa doce camuí, uíraná yàacawa uícha mamáalàacata. Uucaté macáita ùasu platawa upáyaidacáténá cadèplacáiyéi quéwa canácata yáaliméerité ichùnìaca úa. <sup>44</sup> Uái inanáica ùacawa Jesús yáamíse mawiénita irí. Yá udunùaca ibàle ipùata ìwali. Yáta uíraná iyamáacawa uícha. <sup>45</sup> Néese Jesús isutáca yéemíawa níái wenàiwicaca:

—¿Cawiná idunùa nùwali? —íimaca nalí. Yá macáita náimaca càmitasa nadunùa ìwali. Iná Pedronái íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, dàalaca wenàiwica yèeyéicawa wáapicha, nawesíaca nàacawa pía macái piwaliseta. ¿Cáná pisutáca péemiawa càì? —íimaca yái Pedroca. <sup>46</sup> Quéwanáta Jesús íimaca mamáalàacata:

—Aibanáica níara idunùna nùwali. Nùaliácawa nuchùnìaná wenàiwica nuíwitàise iyúwa cawinácaalí idunuèrica nùwali —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>47</sup> Néese úái inanáica uémìacani, yá úaliácawa càmita udé ubàacawa uináwanáwa Jesús ícha. Néese ùanàaca itatéechúawa icalùniwa, yá ubàlùacawa ùlulù ipùata iyúwa Jesús irí ùacaténá icàaluíniná. Yá ucàlidacani nàacuésemi macáí níái ìyéeyéica néeni cáná yéewa udunùaca Jesús ìwali. Yá ucàlidaca nacáí uchùnìanáwa udécanacáita udunùaca ibàle ìwali. <sup>48</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—Pía inanáica, pidéca pichùnìacawa pimàacacáiná piwàwawa nùwali. Pìawa matuíbanáita —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>49</sup> Idècunitàacáwa Jesús icàlidaca inanái iríni, yá áiba wenàiwica yàanàaca nàatalé, itéerica tàacáisi Jairo irí, yáí judíonái yéewáidacàalu íiwacalica. Yá aslali íimaca Jairo irí:

—Píidumica yéetáwa. Picá pisàiwica quirínama irí wawàsi, yáí yéewáidéerica wenàiwica —íimaca. <sup>50</sup> Quéwa, Jesús yéemìacani, yá íimaca Jairo irí:

—Picá cáalu pía. Peebáidacáita nulí mamáalàacata, yásí cayábaca píidu àniwa —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>51</sup> Néese nàanàacaté Jairo icapèe néré, yá canácata Jesús imàaquéri iwàlùacawa yáapícha. Níawamicata iwàlùacawa Jesús yáapícha, yáí Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí, úanirimi nacáí, úatúami nacáí, úái sùmàu yéetéechúamicawa. <sup>52</sup> Nàyaca capíi irícu madécaná wenàiwica ícháaníiyéica báawanama yéetéechúamiwa íiwitáise, càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná. Quéwa Jesús yáaliácawa icáucàidáanápínaté úa, íná Jesús íimaca nalí:

—Càmìta iwàwacutácué pícháanica. Uái mànacàuca, càmmíchúata yéetáwa. Uimácáita ùyaca —íimaca yáí Jesúsca. <sup>53</sup> Néese naicáanica Jesús iquíniná, náaliácáináwa báisícata uétácatéwa. <sup>54</sup> Néese Jesús íbàaca ucáapi iwali úái yéetéechúamicawa. Yá íimaca ulí:

—¡Pía, mànacàuca, pimichàawa! —íimaca ulí. <sup>55</sup> Yáta uwàwa cáuri yèepùacawa uiná irículé àniwa. Yáta upisíaca ubàlùacawa. Néese Jesús ichùullaca nàaca uyáapíná. <sup>56</sup> Néese usèenái nánáidacawa naicáidaca ulí manuísíwata naicácáiná cáuca úa, quéwa casímáica nawàwa manuísíwata. Jesúsca quéwa yàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca áibanái irí icáucàidacaté úa.

## 9

### *Jesús envía a los discípulos a anunciar el reino de Dios*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús imáidaca yàataléwa níái doce namanùbaca yéewáidacalécawa. Yá imàaca nalí ichàiniwa náucacaténá macáí demonio íiwitáaná wenàiwicanái ícha, náucacaténá nacáí náicha macáí uláicái. <sup>2</sup> Jesús íbànùaca nía nacàlidacaténá wenàiwicanái irí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, nachùnìacaténá nacáí cáuláiquéeyéi. <sup>3</sup> Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Picácué peedá piríwa wàlisài àicu, saco nacáí, yàacàsi nacáí, iwèni nacáí. Picácué pité pucháiba bàlesi. <sup>4</sup> Pìacuéwa yàcalé irículé, néese càirínácaalícué capíi piwàlùawa irículé, piimácué néenibàata, àta pèepùacatalétacuéwa yàcalé irícuíse. <sup>5</sup> Aibalé càmicaalícué nabatàa piwàlùacawa yàcalé irículé, néese piacuéwa ícha. Pichùpiacué cáli íchùmalé piàbàli íchawa naicápiná càide iyúwa judío íiwitáise ìyáaná, píasáidacaténácué nalí Dios yùuwichàidáanápíná nía —íimaca yáí Jesúsca.



<sup>6</sup> Néese nàacawa Jesús ícha. Yá nàacawa macái yàcalé. Nacàlidaca nàacawa yái tàacáisica ímérica Jesús iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nachùnìaca nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica nacái.

### *Incertidumbre de Herodes*

<sup>7</sup> Néeseté rey Herodes yéemìaca abénaméeyéi wenàiwica icàlidaca Jesús iináwaná iwali, macáita nacái Jesús imànírica. Iná càmìta Herodes yáalíawa ínáidéeripináwa, máini càulenáca íchani; abénaméeyéi wenàiwica náimacáiná Jesús iwali Juan el Bautistamicani, náináidacawa Juanmi icáucàcatéwa. <sup>8</sup> Aibanái nacái náimaca Jesús iwali profeta Elíascani, yèpuèricasa yàanàaca àniwa; áibanái nacái náimaca Jesús iwali bàaluisàimi profetanáimi yéénacani, imichèericasawa yéetácáisi ícha. <sup>9</sup> Quéwa Herodes íimaca:

—Nuchùullacaté nùasu úwináíwa nawichùnápíná Juan ícha íiwita yéetacáténátéwa. ¿Cawináisica yáara asìlica nuémìrica nacàlidaca iwali madécaná? —íimaca yái Herodesca. Inaté Herodes iwàwa iicáca Jesús.

### *Jesús da de comer a cinco mil hombres*

<sup>10</sup> Néeseté apóstolnái nèepùacawa Jesús yàatalé àniwa, yá nacàlidaca Jesús irí iwali yái namàníricaté. Néese Jesús itéca nía méetàuculé áibanái wenàiwica ícha, Betsaida iyacàlená néré. <sup>11</sup> Quéwa madécaná wenàiwica yáalíacawa Jesús yàanàaná néré, yá nàacawa yàatalé. Jesús itàidaca nía cayába. Icàlidaca nalí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Ichùnìaca nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica.

<sup>12</sup> Néese táicaca yàacawa, íná yéewáidacalénái doce namanùbaca nàacawa Jesús yàatalé, yá náimaca irí:

—Pichùulla wenàiwicanái nèepùnápínáwa nacutácaténá naimácatáipíná, nayáacatáipíná nacái yàcalé iriculé, bànacalé iyacatalé nacái iyéeyéica mawíénita. Wàyacáiná cháí canácatái wenàiwicanái iyáapíná —náimaca. <sup>13</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píatacué yà nayáapíná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Canáca walí nayáapíná. Wadèni cinco namanùbaca pan meedá, pucháiba cubái imìdecaná nacái. ¡Càmìta wáalimá wàaca wawèniaca nayáapíná, níái madécanéeyéi wenàiwicaca! —náimaca. <sup>14</sup> Nàyacáiná néeni cawàwanáta cinco mil namanùbaca asianái. Càmita naputàa inanái, sùmanái nacái. Quéwa Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pichùullacué náawinacawa cincuantanama nàwacaca náawinacawa — íimaca yái Jesúsca.

<sup>15</sup> Néese nachùullaca càí nía, yá macáita náawinacawa. <sup>16</sup> Néese Jesús yeedáca cinco namanùbaca pan icáapi iriculéwa, pucháiba cubái imìdecaná nacái. Yá íicáidaca chènuniré, yàaca Dios irí cayábéeri yàacási iwali. Néese isubèriadaca nía, yàaca yéewáidacalénái iríwani, yéewacaténá nawacàaca yàacási wenàiwicanái irí. <sup>17</sup> Néese macáita nayáaca cadénamani. Yá needáca doce namanùbaca mapíiri yàacási yéenáimi imàaquéricawa.

### *Pedro declara que Jesús es el Mesías*

<sup>18</sup> Aiba èerité Jesús isutáca yáawawa Dios ícha méetàuculé wenàiwicanái ícha. Yéewáidacalénái nàyaca yáapícha. Yá isutáca yéemìawa nía:

—¿Càiná náimaca nùwali níara áibanái wenàiwicaca? ¿Cawinása núa? — íimaca yái Jesúsca. <sup>19</sup> Néese yéewáidacalénái íimaca irí:

—Abénaméeyéi íimaca píwali Juan el Bautistamicasa pía, náimacáiná Juanmi idéca ícáucàacawa. Aibanái íimaca profeta Elíascasa pía,

yèepuèricasa yàanàaca àniwa, yáí profeta Dios íméricaté ìwali ibànùanápínaté àniwani. Aibanáí ímaca nacáí pìwali bàaluisàimi profetanáí yéénacasa pía, ímichèericasawa yéetácáisi íicha, níái profetami itàaníyécáté Dios inùmálicúsa —námíaca.<sup>20</sup> Néese Jesús isutáca yéemiawa nía:

—Néenicué pía, ¿càinácué nacáí píimaca nùwali? ¿Cawiná núa? —ímaca yáí Jesúsca. Yá Pedro ímaca irí:

—Píacata yáí Mesíasca, yáí wacuèrinápiná Dios icàlidéericaté iináwaná ìwali wàawirináimi israelitanáí irí, ibànùanápínaté walí wacuèrinápiná —ímaca yáí Pedroca.<sup>21</sup> Quéwa Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú ipíchaná nacàlidaca iináwaná áibanáí irí, Mesíascani.

### *Jesús anuncia su muerte*

<sup>22</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata, núa asiali Dios néeséerica. Yá wenàiwica íiwacanánáí, sacerdote íiwacanánáí nacáí, nía nacáí yéewáidéyéica wenàiwica templo irìcu, náucapíná náichawa núa iyúwa canéeri iwèni. Yá nanúapíná núawa, quéwa másiba èeri irìcu nucáucàapínáwa —ímaca yáí Jesúsca.<sup>23</sup> Néese Jesús ímaca nalí macáita wenàiwica iyéeyéica néré:

—Abéericaalí péenácué iwàwa yàacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, càmita yéewa pímaníca abéerita yáí piwàwéerica pímaníca. Macáí èeri imanùbaca iwàwacutá matuìbanáiri iyú pímaníca áibanáí yùuwichàidaca pía, éwita naicáanícaalí nacáí piquíná, éwita nanúacaalí píawa cruz ìwali peebáidacáiná nutàacáí. Iwàwacutá nacáí pímaníca mamáalàacata càide iyúwa nuchùullaná pía.<sup>24</sup> Níacáiná cawinácaalí càmíiyéica iwàwa yeebáidaca nutàacáí ipíchaná nàuwichàacawa nullípiná, canáca nalí nacáuca càmíiri imáalàawa. Néese cawinácaalí yeebáidéyéica nutàacáí mamáalàacata éwita áibanáí inúacaalí nía, nadèniapíná nacáucawa càmíiri imáalàawa.<sup>25</sup> Ewita wenàiwica yeedácaalí iríwa macáita cháí èeri yàasu cawènírica, quéwa yúuca íichawa icáucawa càmíiri imáalàawa càmíicáiná yeebáida nutàacáí, yá canéerica iwèni meedá iríni macáita yáí cawènírica yeedéerimica iríwa.<sup>26</sup> Aibacaalí wenàiwica báica icàlidaca cayábéeri nùwali áibanáí irí, nutàacáí ìwali nacáí, càmita nùumapíná ìwali nùasu wenàiwicacani, núa asiali Dios néeséerica, nùanàcaalípiná áiba èeriwa cachàiníri iyú nacamalá irìcu, yáí Núaniri Dios, nía nacáí mabáyawanéyéi ángel, nucúacaténá macáita èeri mìnánáí.<sup>27</sup> Péemíacué cayába, abénaméyéi péenácué iyéeyéica cháí siùca èeri, càmita néetápináwa ipíchawáise naicáca cànínacaalí iyú Dios icúaca yàasu wenàiwicawa —ímaca yáí Jesúsca.

### *La transfiguración de Jesús*

<sup>28</sup> Néeseté abéeri semana natàanícadénáami càì, yáté Jesús yàacawa dúli ínatalé isutácaténá yáawawa Dios íicha. Másiba asíanáí nàacawéeridaca Jesús, yáí Pedro, Santiago nacáí, Juan nacáí.<sup>29</sup> Idècunitàcá Jesús isutáca Dios íicha, yá mèlumèluwaca inàni icànaca áibata iicacánáwa. Ibàle nacáí cabalèeri icànaca, icànéeri mèlumèluwaca.<sup>30</sup> Yá pucháiba asíanáí namàacaca níawawa apóstolnái iicácaténá nía. Pucháiba nabàlùu natàaníca Jesús yáapicha, níacata profeta Moisés, profeta Elías nacáí.<sup>31</sup> Níái pucháiba asíanáica cacamalánaca nía chènuníiséeri camalási iyú. Natàaníca nalíwáaca Jesús yáapicha cànínacaalí iyú Jesús yùuwichàanápínatéwa, yéetánápínaté nacáíwa Jerusalén iyacaléná nèeni.<sup>32</sup> Ewita cadapùlecánita Pedro, nía nacáí yàacawéeyéináca, càmitàacá

máini naimásiwaca, yá naicáca Jesús icamaláná chènuníséerica. Naicá nacái níái pucháiba aslanáica ibàluèyéicawa yáapicha. <sup>33</sup> Néese idécanáamité nàacawa Jesús ícha níái pucháiba aslanáica, yá Pedro ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¡cayábéeriquéi wáyáanáca chá! Siúcata wamànica máisiba capíi yána wawáalinápinacué pía, abéeri píasupiná, áiba nacái Moisés irípiná, áiba nacái Elías irípiná —ímaca yái Pedroca. Quéwa Pedro càmita íináidawa cayába ipíchawáise itàaníca.

<sup>34</sup> Yá idècunitàacá Pedro itàaníca, yáta acalèe yàanàaca nàatalé. Yá acalèe ibàliaca nía. Cáaluca nía manuísíwata acalèe yèewi, níái Pedronáica. <sup>35</sup> Néese néemiaca Dios itàacái acalèe yèewíse, yá ímaca nalí: “Yácata Nuìri nuwàwéeri cáininéerica nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani. Péemiacué itàacái”, ímaca yái Diosca.

<sup>36</sup> Idécanáami néemiaca yái tàacáisica, yá naicáca Jesús ibàluèricawa néenibàa abéerita. Néese masànacata níái Pedronáica. Néenialítè càmiyéi icàlida áibanái iríni, yái naiquéericaté.

### *Jesús sana a un muchacho que tenía un espíritu impuro*

<sup>37</sup> Néeseté mapisáináami àniwa idécanáami nalicùacawa dúli ínatáise, yá madécaná wenàiwica yàacawa náipunitáidacatená Jesús. <sup>38</sup> Yá áiba asiali iyaca manúbéeyéi wenàiwica yèewi. Ímaca cachàiníri iyú Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pimàni nulí cayábéeri, pía piicá nuìri, yácáináta abéerita nuìricani. <sup>39</sup> Demonio idacùaca nuìri íiwitáise, yàaca irí tèwacáimi, yá imàaca yéemíaníca, yá itatáidacani àta cacàlicataléta inùmallicúise. Imàaca nacái nuìri inúadáidaca yáawawa cachàiníri iyú, càmiiri iwàwa iwàsàaca nuìri. <sup>40</sup> Nudéca nusutáca péewáidacalénái ícha wawàsi náucáanápiná demonio nuìri ícha, quéwa càmita náalimá nachùnìlacani —ímaca. <sup>41</sup> Yá Jesús ímaca:

—¡Píacué càmiyéica yeebáida Dios iwali, báawéeyéi nacái íiwitáise meedá! ¿Càinácué èeri iwàwacutá nùyacuéca píapicha quirita? ¿Càinácué èeri iwàwacutá numànicuéca pirí quirita? —ímaca yái Jesúsca. Yá Jesús ímaca asiali irí:

—Pianáida cháni, yái píirica —ímaca yái Jesúsca. <sup>42</sup> Yái ùculliri yàacawa Jesús yàatalé, yá demonio yúucaca ùculliri cáli ínatalé itatáidacani. Quéwa Jesús yàalàaca demonio cachàiníri iyú, ichùullaca demonio yàacawa ùculliri ícha. Càita Jesús ichùnìlaca yái ùcullirica, yèepùadacani yániri iríwa nacái. <sup>43</sup> Yá macáita iyéeyéica néeni nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí idènlàcáiná Dios íiwitáise manuìri.

### *Jesús anuncia por segunda vez su muerte*

Macáita iyéeyéica néré nánáidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí mamáalàacata, natàaníca nàyaca náapichawáaca iwali yái Jesús imàníirica, quéwa Jesús itàanícate yéewáidacalénái yáapichawa méetàucata wenàiwicanái ícha. Ímaca nalí:

<sup>44</sup> —Péemiacué cayábani, picácué piimáichani: Abénaméeyéi wenàiwica presopináca namànica núawa namàacacatená áibanái aslanái inúaca núa, núa asiali Dios néeséerica —ímaca yái Jesúsca.

<sup>45</sup> Càmita quéwa náalía néemiaca càinácaalí ímáaná yái tàacáisica Jesús icàlidéerica nalí càmicáiná Dios imàaca náalíaca néemiaca càinácaalí ímáaná. Yá cáaluca nasutáca Jesús ícha wawàsi icàlidáanápiná nalíni càinácaalí ímáaná.

*¿Quién es el más importante?*

46 Néenialíté Jesús yéewáidacalénái nadábaca natàaníca náapichawáaca ùuléeri wawàsi iyú, chánácaalí néená máiníri cachàini áibanái ícha canánama. 47 Quéwa Jesús yáalíacawa náináidáanáwa. Yá yeedáca sùmài, yá ibàlùadaca sùmài mawiénita iríwa. 48 Yá Jesús ímaca nalí:

—Pimànicaalí cayábéeri nuípidená ìwali sùmài irí, càiride iyúwa yái sùmàica peebáidacáiná nutàacái, yásí nuicáca yái cayábéerica pimàníríca sùmài irí càide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulí cayábéeri. Càmita pimàni abéerita nulí cayábéeri, néese pimànica nacái irí cayábéeri yái Diosca ibànuèrica núa. Yái péená piquéericuéca càiride iyúwa càimíri cachàini náicha canánama càide iyúwa yái sùmàica, yácata Dios iiquéerica càiride iyúwa máiníri cachànica náicha canánama níái péenaca. Iná yéewa yái cayábéerica pimànírícuéca sùmài irí càimíri cachàini náicha canánama, yá nuicápiná càinide iyúwa pidéca nacáicaalí pimànica nulíni, yái cayábéerica —ímaca yái Jesúsca.

*El que no está contra nosotros, está a nuestro favor*

49 Néese Juan ímaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca waicáca áiba asìali yúuquéeri demonio wenàiwica ícha píipidená ìwali ímacáiná pimàacasa càì imànica, quéwa càmita yèepuníwa wáapícha, ínà wadéca wàalàacani cachàiníri iyú ipíchaná yúucaca demonio wenàiwica ícha —ímaca yái Juanca. 50 Néese Jesús ímaca nalí:

—Picácué pichùulla càimínápiná imàni cayábéeri, macáicáiná càimíyíca yúuwide imànica wía, nayúudàaca wía —ímaca yái Jesúsca.

*Jesús reprende a Santiago y a Juan*

51 Mawiénicaté Jesús yéenáiwana yàanàca imichàcatáipinátéwa chènuniré, ínáté Jesús ínáidacawa iwàwalícuísewa yàanápináwa Jerusalén iyacàlená nérépiná. 52 Yá ibànùaca ipíchaléwa tàacáisi asianái yáapícha. Yá nawàlùacawa yàcalé iriculé Samaria yàasu cáli ínata nacutácaténá irí naimácatáipiná. 53 Quéwa, báawaca samaritanonái iicáca judiónái ínà níái samaritanoca càmita nabatàa Jesús iwàlùacawa nàyacàle iriculé náalíacáináwa Jesús yàanápinátéwa Jerusalén iyacàlená nérépiná. 54 Néese Jesús yéewáidacalénái Santiago, Juan nacái néemíacani, yá náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wachùullaca quichái yúuwàanápináwa chènuníse nàwali imáalàidacaténá nía càide iyúwaté profeta Elías imáidáanáte quichái yúuwàanápináwa chènuníse imáalàidacaténáté báawéyéi wenàiwica? —náimaca. 55 Quéwa Jesús iwènúa iicáidaca nalí, yá yàalàaca nía cachàiníri iyú. Yá ímaca nalí:

—Càmitacué píináidawa càide iyúwa Dios iwàwáaná. 56 Càmita nuwàwa nùuwichàidaca nía, núa asìali Dios néeseérica, càmicáiná nùanàa numáalàidacaténá wenàiwicanái, néese nùanàaca nuwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha —ímaca yái Jesúsca. Néese nàacawa áiba yàcalé iriculé.

*Los que querían seguir a Jesús*

57 Idècunitàacá nèepunicawa àyapulcubàa, áiba asìali ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa nùacawa píapícha àta alénácaalí píawa yéewacaténá péewáidacaléca núa —ímaca. 58 Jesús ímaca irí:

—Píináidawa cayába quéechacáwa asásí píalimácaalí nuéwáidacaléca pía, càulenácáiná wenàiwica nàyaca càide iyúwa nùyáaná. Péemíà comparaciòn: Yàlidunáí idèniaca ibànwawa, cùpíranáí nacáí nadèniaca namùlubèwa, núacata quéwa, yáí asiali Dios néeseérica, càmita nudènia nuimácatáipináwa —íimaca yáí Jesúsca. <sup>59</sup> Néese Jesús íimaca áiba irí:

—Piawa núapicha, iyúwa nuéwáidacalé —íimaca yáí Jesúsca. Quéwa yáí asiali íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, pimàaca nùyaca nuénánáí yáapichawa àta núaniri yéetácatalépinátawa, néese idécanáami nubàliacani, yásí núacawa píapicha iyúwa péewáidacalé —íimaca irí. <sup>60</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Pimàaca nabàliaca níawácata, cawinácaalí iyéeyéica matuíbanáita Dios íicha. Píata quéwa, píà picàlidaca Dios itàacáí wenàiwicanáí irí náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa —íimaca yáí Jesúsca. <sup>61</sup> Néese áiba íimaca Jesús irí:

—Nuíwacali, nuwàwa núacawa píapicha iyúwa péewáidacalé. Quéwa pimàni nulí cayábéeri, pimàacaca nuèpùacawa quéechacáwa nucapèe néréwa, nucàlidacaténá nùanáwa nuénánáí iríwa. Yásí núacawa néese núacaténáwa píapicha —íimaca irí. <sup>62</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Péemíà comparaciòn: Aibacaalí idàbaca íbaidaca ibànacale yàalunápináwa, néese ínáidacaalíwa imànínápiná áiba wawàsi, yá iwènúacawa íbaidacalé íchawa, yásí canéerica iwèni meedáni yáí wenàiwicaca, càmita íbaida machacàníiri iyú. Càita nacáí cawinácaalí wenàiwica iwènuéyéicawa nuícha idécanáami nadàbaca náibaidaca nulípiná, canáca yéewanáwa Dios yéenibeca nía, Dios icùacaténá nía —íimaca yáí Jesúsca.

## 10

### *Jesús envía a los setenta y dos*

<sup>1</sup> Néeseté Wáiwacali yeedáca yéewáidacalénáíwa áibanáí setenta y dos namanùbaca. Yá ibànùaca nía ipíchaléwa pucháibanamata. Yá ibànùaca nía nàacaténáwa macáí yàcalé irìculé, wenàiwicanáí iyacatáí nacáí, níái yàcaléca iwàwacutácataléca Jesús ipáchiaca.

<sup>2</sup> Yá íimaca yéewáidacalénáí iríwa: “Báisíta, madécaná wenàiwica nawàwa neebáidaca nutàacáí. Péemíacué comparaciòn. Càica níade iyúwa bànacalé ituíná yàasu èeri yàanàacaalí wenàiwica needácatáipiná nabànacale iyacanáwa, quéwa máisibáanatacué pía, icàlidéyéipiná nalí nutàacáí. Iná pisutácué Dios íicha, yáí càiride iyúwa bànacalé íiwacali, ibànùnápiná yàasu wenàiwicawa íbaidéyéipiná irí, nacàlidacaténá nalí nuináwaná iwali, yéewacaténá neebáidaca nutàacáí, yásí wàwacáidaca nía Dios yàasunáipiná, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé iyacaná quíiracaalíni. <sup>3</sup> Píacuéwa. Péemíacué cayába áiba comparaciòn: Nubànùacué pía èeri mínanáí yèewiré cuwèsi lobo nacáiyéí íiuitáise, báawéyéica íicáca Dios. Càicuéca píade nèewi iyúwa ovejanáí yéenibe, càmiyéica yáalimá ipéliaca caluéyéí cuwèsi lobo íipunita iwàwéyéica iyáaca oveja yéenibe. <sup>4</sup> Picácué pité saco, moneda yàalu nacáí, áiba píasu costizapiná nacáíwa. Píacàatétacuéwa, picácué píyamáa píbàlùacawa déecuiri iyú àyapulicubàa pítaànacaténá áibanáí yáapicha. <sup>5</sup> Píwàlùacuéwa nacapèe irìculé, yá pitàidacué nía quéechacáwa. Càicué píimaca nalíwa: ‘¡Nusutáca Dios íicha imànínápinácué píri cayábéeri, píacué iyéeyéica capí irìcul!’ càicué pitàidaca níawa. <sup>6</sup> Cayábacaalí náiwitáise níái capí

iricuíyéica, yásí Dios imànica naliwa cayábéeri càide iyúwacué pisutáaná ícha. Quéwa, càmicaalí cayába náiwitáise, néese Dios càmita imànipiná nali cayábéeri. <sup>7</sup> Piimácué nacapée iricu. Piyáacué nacái piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalí yàacàsi nadènièrica nawacùacaténácué plasu, yácáiná cawinácaalí wenàiwica íbaidéerica, iwàwacutá namàacaca yeedáca iríwa íbaidacalé iwèniwa. Picácué pichàbawa áibanái icapèe iriculé, picutácaténácué cayábéeri yáwanái yàacàsi, piyacatáipiná nacái. <sup>8</sup> Piacuéwa áiba yàcalé iriculé, needácatalécué nàataléwa pía, yá piyáacué piyáacaléwa náapicha àta càirínácaalícué yàacàsi nèerica piyáapiná. <sup>9</sup> Pichùniacué nacái cáuláiquéeyéi wenàiwica iyéeyéica néenibaa. Càicué píimaca naliwa: ‘Dios icùaca wenàiwica iyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca naliwa. <sup>10</sup> Quéwa, pianàacaalícué áiba yàcalé iriculé, néese càmita nawàwa néemàaca pitàacái, pimusuacuéwa capíi irícuíse calle iriculé. <sup>11</sup> Yá píimacué nali: ‘¡Càmita wawàwa wàyaca piápichacué, ipíchaná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca wàwali nacái! ¡Iná wàacuécawa píicha, wachùpiaca cáli ichùmalé wàabàli íchawa, yái piyacàle yàasu calle ichùmaléca, càide iyúwacué wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, wásáidacaténácué pirí Dios yùuwichàidáanápínácué piawa! Quéwa péemiacué cayába quiríta, Dios icùaca wenàiwica iyéeyéica mawiénita pirícué’, càicué píimaca naliwa. <sup>12</sup> Núumacué pirí, èeri imáalàacaalípináwa, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí yùuwichàidapiná níawa càmiyéicué yeedáca yàataléwa pía máini yáwanái Sodoma iyacàlená m̀nanáimi ícha”, íimaca yái Jesúsca.

### *Los pueblos desobedientes*

<sup>13</sup> Jesús íimaca: “¡Máinicué piùwichàapínacawa, piacué israelitaca iyéeyéica Corazín iyacàlená iricu, Betsaida iyacàlená iricu nacái! Ewitacué piicácaníta numànica pèewibàa madécaná yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáanítacué càmita piwènúada piíwítáisewa pibáyawaná íchacuéwa. Piyúunáidacuéca máiniyéica cayábaca pía náicha níara càmiyéica israelitami iyéeyéicaté Tiro iyacàlená iricu, Sidón iyacàlená iricu nacái, iyéeyéica méetàuculé Israel yàasu cáli ícha. Quéwa càmitaté máini báawaca nía píchacué. Càmitaté naicá áiba imànica nèewibàa càide iyúwa numàniná pèewibàa. Quéwa naicácaalíté càiritá, yá nawènúadacaté náiwitáisewatá caquialéta Dios irípinátá, càmicáinaté máini báawéeyéica nía iyúwacué pía, càita nacái nàwalica nabàlesíamiwa báawéeri iicácanáwatá, náawinaca nacáiwa catáli yèewirétá náasáidacaténáté achúmaca nawàwa nabáyawaná iwaliwatá. <sup>14</sup> Quéwa áiba èeriwa Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí piùwichàapínácuéwa máini cachàiníwanái náicha níara càmiyéica israelita iyéeyéicaté Tiro iyacàlená iricu, Sidón iyacàlená iricu nacái, máinicáinácué báawéeyéica náicha pía. <sup>15</sup> Piacué nacái Capernaum iyacàlená m̀nanáica, piyúunáidacuéca máinípiná cáimiétacanáca pía, càide iyúwa Dios iyáaná chènuniré. ¡Càmírira! ¡Néese Dios yúucapínácué piawa iriculé yáara utàwi máiniiri depuúwaca, máinicatalé depuúwaca náicha canánama!” còi yàalàaca nía cachàiníri iyú yái Jesúsca, càmicáinaté neebáida itàacái.

<sup>16</sup> Néese Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Cawinácaalí yeebéeyéicuéca pitàacái, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí neebáidaca nutàacái. Quéwa cawinácaalí iiquéeyéicuéca pía iyúwa canéeri iwèni, nuicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni nacái. Cawinácaalí iiquéeyéica núa càiride iyúwa canéeri iwèni, Dios iicápiná níawa càide iyúwa nadéca nacáicaalí caná iwèni naicáca

Dios, yái Dios ibànuèrica núa”, íimaca yái Jesúsca. Néese níái setenta y dos namanùbaca nàaca nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái irí.

### *Regreso de los setenta y dos*

<sup>17</sup> Néeseté idécanáami nacàlidaca wenàiwicanái iríni, yáté Jesús yéewáidacalénái setenta y dos namanùbaca nèepùacawa Jesús yàatalé, casímáica nawàwa manuísíwata. Yá náimaca irí:

—¡Wáiwacali, Dios idéca iyúudàaca wía manuísíwata, imàacacaté nacái demonio yàacawa wenàiwicanái íicha, wachùuliacáináté demonio pípidená ìwali nàanápínáwa wenàiwica íicha! —náimaca. <sup>18</sup> Jesús íimaca nalí:

—Núalíacatéwa pimawèniadáanápínacué Satanás, piúcacatenácué yàasu demonionái wenàiwica íicha, bàaluitécáiná nuicáca Satanás icaláacawa chènuníise càide iyúwa énu icamaláná icaláanáwa Dios yúucacáináté Satanás chènuníise. <sup>19</sup> Nudéca nuchàiniadacuéca pía, píalimáanápínacué píipínaca àapi íinatabàa, chália íinatabàa nacái, canátacué pícháuná. Nudéca nuchàiniadacuéca pía pimawèniadáanápíná macáita wàuwidesàiri Satanás ichàini macháunéeri iyú. <sup>20</sup> Quéwa, picácué piyanídawa ìwali yái píalimáanáca piúcaca demonio wenàiwica íicha. Néese, piyanídacuéwa Dios itànàacáináté pípidená yàasu cuyàluta írìcuwa yái cuyàluta iyéerica chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús se alegra*

<sup>21</sup> Yáté Espíritu Santo imàacaca casímáica Jesús iwàwa manuísíwata. Jesús íimaca Dios irí: “Pía, Núaniri Dios, nùaca píri cayábéeri, pía Nacuèrinásàirica macáita iyéeyéica chènuniré, cháí èeri írìcuíyéica nacái. Nùaca píri cayábéeri pimàacacáiná nalí píiwitáisewa, níái yeebáidéeyéica pítaacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái neebáidáaná, yéewanápiná áibanái èeri mìnánái iyúunáidéeyéi cáaliacáica, càmita náalimá náaliacawa píiwitáise ìwali. Báisíta, Núaniri, pídéca pimànica càide iyúwaté piwàwáaná pimànica”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>22</sup> Néese Jesús íimaca wenàiwicanái irí: “Núaniri Dios idéca imàacaca núalíacawa macáita. Abéerita Núaniri yáaliéri báisíiri iyú nùwali, yái Iirica. Abéerita núa, yái Iirica, yáaliéri báisíiri iyú Núaniri ìwali, níawamita nacái cawinàcaalí wenàiwicanái numàaquéeyéica yáalíaca Núaniri ìwali, càide iyúwa nuwàwáaná, yái Iirica”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>23</sup> Néesecáwa Jesús iwènúacawa, icàlidaca yéewáidacalénái iriwani, méetàucuta áibanái íicha. Jesús íimaca nalí: “Dios idéca imànicuéca píri cayábéeri manuísíwata, imàacacáinacué piicáca yái numànírica. <sup>24</sup> Péemíacué cayába, bàaluité madécaná profetanái, madécaná nacái nacuèrinánái nawàwacaté naicáca yái píiquéericuéca, quéwa càmitaté naicáni. Nawàwacaté néemiaca yái péemiéricuéca, quéwa càmitaté néemiani”, íimaca yái Jesúsca.

### *Parábola del buen samaritano*

<sup>25</sup> Néese iyacaté abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo írìcu. Yá yàacawa Jesús yàatalé itàanicaténá yáapicha, yáalimáidacatená íicáwa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacatená càiripínáta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. <sup>26</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Pidéca piléeca Dios itàacái profeta Moisés itànèricaté Dios inùmalicúse. Picàlidaca nulí cainácaalí ímaca yáara —ímaca yái Jesúsca.  
 27 Yái yéewáidéerica wenàiwica templo írìcu ímaca:

—Yái tàacáisi Moisés itànèricaté, còi ímaca: “Iwàwacutá cáinináca picáca Picuèriná Dios macái piwàwallicúsewa, macái picáuca iyú nacáíwa, macái pichàini iyú nacáíwa, macáita píiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutá nacái cáinináca piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, ímaca yái tàacáisi Moisés itànèricaté —ímaca yái yéewáidéerica wenàiwica. 28 Néese Jesús ímaca írì:

—Pidéca picàlidaca cayábani. Pimànicaalí mamáalàacata càide iyúwa yái tàacáisca ímáaná, yá pidèniapíná picáucawa càimíri imáalàawa —ímaca yái Jesúsca.

29 Néese quéwa yái yéewáidéerica wenàiwica templo írìcu iwàwacuté cayábaca áibanái iicácani, níái áibanái wenàiwicaca iyéeyéica néeni. Iná isutáca yéemlawa Jesús:

—¿Néeni, cawínásica níara áibanái wenàiwicaca iwàwacutéeyéicasa cáinináca nuicáca? —ímaca.

30 Iná Jesús icàlidaca írìni comparación iyú. Jesús ímaca írì: “Abéeri asiali judío yàacatéwa àyapulicubàa Jerusalén iyacàlená ícha yàanàacaténá Jericó iyacàlená néréwa. Néese quéwa abéenaméeyéi cayéedéeyéi náibàacani. Yá namelùdaca ícha yàasu macáita, ibàle nacái macáita. Yá nacapèedáidacani báawanama. Yá nàacawa ícha, namàacaca batéwéeri yéetácawa, yái judíoca. 31 Néese cáwa àniwa áiba judíosàiri sacerdote yàanàca írìcu yái àyapuca àniwa. Quéwa idécanacáita iicáca inacáiriwa judíoca, yái asialica máinírìca, yá sacerdote ichàbaca yàacawa ícha déecubàata abéemàabàa àyapu ícha. 32 Càita nacái áiba judíosàiri levita íbaidéerica templo írìcu yàanàca néré, yá iicácani, yái inacáiricawa judíoca máinírìca, néese levita ichàbaca yàacawa abéemàabàa àyapu ícha. 33 Néese áiba asiali Samaria yàasu cáli néeséeri, abéeri néená níái wenàiwicaca judionái iiquéeyéi iyúwa báawéeyéi, yácata càimíri judío yàacawa nacái írìcubàa yái àyapuca. Yái asialica samaritanosàiri iicáca judío máinírìca, yá catúulécánaca iicácani. 34 Yá yàacawa máinírì yàatalé. Yá idèpiaca ícha icháuná olivo iséená iyú, uva ituní iyú nacái, dabé nacáirica. Yá ibàllaca icháuná wáluma iyú. Néese samaritanosàiri imichàidacani ipíra ínataléwa. Yá itécani áiba capli néré, naimácatáipiná. Yá icuacani táiyápinama. 35 Néese mapisáináami àniwa, yái Samaria yàasu cáli néeséerica ipáyaidaca capli íiwacali pucháiba moneda dracma iyú, cawèníyí yáawami plata quírameníri, pucháiba èri iwènicatáica. Yá samaritanosàiri ímaca capli íiwacali írì: ‘Picúa cayába yái máinírìca. Piúcacaalí plata mamáalàacata ícha yái nuèrica píri picúanápinátani, yásí nupáyaidaca pía àniwa yái piúquéerica nùanàcatáipinátà àniwa’, ímaca yái Samaria yàasu cáli néeséerica”, ímaca yái Jesúsca. 36 Néese Jesús ímaca írì yái yéewáidéerica wenàiwica:

—Máisiba asianái iicáca yái máinírìca asialica àyapulicubàa. ¿Chánacaalí néená cáinináca iicáca áiba wenàiwica, yái asiali cayéedéeyéi imànírìca írì báawéeri? —ímaca yái Jesúsca. 37 Néese yái yéewáidéerica wenàiwica ímaca Jesús írì:

—Yáara asialica iiquéericaté ipualé —ímaca. Néese Jesús ímaca írì:

—Piawa, pimàni mamáalàacata càita, áibanái írì nacái càimíyéica péenánái —ímaca yái Jesúsca.

*Jesús en casa de Marta y María*



<sup>38</sup> Néeseté Jesús yèepùà yèepunicawa àniwa yéewáidacalénái yáapichawa. Yá nàanàca áiba yácalé iriculé. Inanái ùyacaté néré ípidenéechúa Marta. Uedáca nía ucapèe iriculéwa, ùacatená nayáapíná uénánái yáapichawa. <sup>39</sup> Marta idèniaca yùuchawa ípidenéechúa María. Uái Maríaca úawinacawa mawiénita Jesús yàbàlì irí uémíacaténá yéewáidáaná yéewáidacalénáiwa. <sup>40</sup> Martata quéwa máiní càulenáca úa, úibaidacáiná nayáacalé. Máadáiní úibaidaca nayáapíná. Néese ùacawa Jesús yàatalé. Yá úumaca irí:

—Nuíwacali, ¿cáná pibatàa nùucha umàaca nuíbaidaca nulínáamitawa macáita wayáapíná? Píchùulia uyúudàanápíná núa —úumaca úái Martaca.

<sup>41</sup> Quéwa Jesús íimaca ulí:

—Marta, péemíà cayába, ¿cáná máiní maséeca píináidacawa piwàwawa, achúma nacái piwàwawa manùba wawàsi ìwalíise? <sup>42</sup> Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeriwa wenàiwicanái irí, yái nutàacáica. Píùcha Maríaca udéca uínáidacawa uémíanápíná yái nutàacáica, cayábéeri áiba wawàsi íicha canánama. Canácata yáaliméeri yeedáca úíchani —íimaca yái Jesúsca.

## 11

### *Jesús y la oración*

<sup>1</sup> Aiba èerité Jesús iyaca áibalé, yá isutáca yáawawa Dios íicha. Idécanáami isutáca Dios íicha, néese abéeri yéewáidacalé íimaca irí:

—Wáiwacali, péewáida wía wasutáanápíná Dios íicha càide iyúwaté Juan el Bautista yéewáidáanáte yéewáidacalénáiwa nasutáanápínáté Dios. <sup>2</sup> Jesús íimaca nalí:

—Pisutácué Dios íicha, yá càicué píimaca pisutácawa:

‘Pía, Wáaniri Dios chènuniiséeri, píimàaca macái wenàiwica yàaca picàaluíná. Pimàaca péenáiwana yàanàaca caquialéta yái èerica píðabacatáipínáta picùaca macáita. Pimàaca èeri mìnánái namànica càide iyúwa piwàwáaná cháí èeri irícu càide iyúwa neebáidáaná pitàacái, níara lyéeyéica chènuniré.

<sup>3</sup> Pía wayáapíná wamápuèrica èeri imanùbaca.

<sup>4</sup> Pimàaca piwàwawa wabáyawaná íicha, wíacáiná nacái wamàacaca wawàwawa nabáyawaná íicha cawinácaalí imàniyéica walí báawéeri. Picá pimàaca áibanái yáalimáidaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, néese piwasàa wía báawéeri Satanás íicha’,

càicué píimaca Dios iríwa”, íimaca yái Jesúsca. <sup>5-6</sup> Jesús íima nacái yéewáidacalénái iríwa:

—Péemíacué comparación: Aiba asiali idèniaca yàacawéerináwa, yá yàanàaca icapèe néré catá bamuchúami. Yá isutáca íicha mamáalàacata: ‘Pía nùacawéeriná, pía nuchàba máisiba pan yácáiná áiba nùacawéeriná idéca yàanàaca nucapèe néré, idéca yàacawa déecuise. Canáca nulí nuèripíná iyáapíná’, íimaca irí. <sup>7</sup> Néese yái lyéerica capíi irícu càmita íima irí: ‘Picá pisàiwica nulí wawàsi. Nudéca nubàllaca capíi inùma. Nuénibe nadéca nacùacawa, waimácaténá íná càmita nùalimá numichàacawa nùacaténá pirí quirínamatani’, càmita càì íima irí. <sup>8</sup> Néese núumacué pirí, éwita càmicáaníta imichàawa yàacaténá iríni yàacawéerinácanítani, càicáaníta yàaca irí macáita yái imápuèrica, isutácainá íicha mamáalàacata cachàiníri iyú. <sup>9</sup> Càita nacái núumacué pirí: Pisutácué mamáalàacata Dios íicha, yásí imànicuéca píríwani. Càide iyúwa comparación íimáaná, picutácué mamáalàacatani, yásí pianàacuécani. Pimáidacué mamáalàacata capíi inùma néeni, yásí yàacuécua píríwani. <sup>10</sup> Yácáiná cawinácaalí

isutéerica mamáalàacata, yeedápináca iríwani. Cawinácaalí icutéerica mamáalàacatani, yàanàapinácani. Cawinácaalí imáidéerica mamáalàacata capí inüma néeni, nàacüca iríni. Càita nacái cawinácaalí isutéerica mamáalàacata Dios ícha, Dios imànica iríwa càide iyúwa isutáanà.

11 “Péemiacué comparación: Pidèniacaalícué piiriwa, càmitacué pía irí íba isutácaalí píicha pan iyáapináwa. Càmitacué pía iyáapinà àpí isutácaalí píicha cubái. 12 Càmitacué pía iyáapinà chália isutácaalí píicha cawámai yéewé. 13 Ewítacué báawéeyéicáníta íiwítáiseca pía, càicáníta cáininácuéca piicáca péenibewa, píalimácué nacái píaca nalí cayábéeri wawási. Néeni, ¿càmítasicué píalíawa cayábáaná íiwítáise yái Wáaniri Dios chènuníiserica? ¡Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios ibànüanápíná nalí Espíritu Santo, cawinácaalí isutéeyéica Dios íchani! —ímaca yái Jesúsca.

### *Acusan a Jesús de recibir su poder del demonio*

14 Aiba èerité Jesús yúucaca demonio asìali ícha. Yái demonio matàacáica imànicaté asìali. Néese demonio yàacadénáamiwa asìali ícha, yáta asìali yáalimá itàaníca àniwa. Níái wenàiwica iyéeyéica néeni náináidacawa manuísíwata naicáidaca Jesús irí íwalíise yái imàníníca. 15 Quéwa abénaméeyéi náimaca: “Yái asìali Jesúsca idèniaca Beelzebú íiwítáise, yái demonio íiwacalínáca. Iná yéewa Jesús yúucaca demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwítáise iyú”, náimaca Jesús íwali.

16 Aibanái nawàwa náalimáidaca naicáwa Jesús asásí idèniacaalí Dios íiwítáise, iná nasutáca ícha imànínápiná yái càmiríca wenàiwica idé imànica. 17 Yá Jesús yáalíacawa náináidáanáwa nawàwáaná náalimáidaca naicáwani. Yá ímaca nalí:

“Péemiacué comparación: Wenàiwicanái ipéliacaalí ípunitawáaca, yásí nàasu cáli imáalàacawa. Néese àniwa áibanái néenánái napéliacaalí náipunitawáaca, càmita náalimá nàyaca abéeri capí irícu. 18 Càita nacái Satanás yàasu demonionái napéliacaalí náipunitawáacatá, néese càmita yáalimá cachàini Satanás quirínamatá. Càicuéca núumaca pírí píimacáinácué nùwali núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwítáise iyú, yái demonio íiwacalínáca. 19 Quéwa pícháawàacaalícué nuináwaná íwali mamáalàacata núucáanása demonio wenàiwica ícha Beelzebú íiwítáise iyú, néese iwàwacutácué picàlidaca nulí cawinácaalí ichàini iyú péewáidacalénáicué yúucaca demonio wenàiwica ícha. Píalíacawa càmita náuca demonio Beelzebú íiwítáise iyú. Iná péewáidacalénái nadéca náasáidaca càmitacué picàlida nuináwaná íwali báisíri iyú. 20 Nudéca núucaca demonio wenàiwica ícha Dios íiwítáise iyú. Iná nudéca núasáidacuéca pírí Dios icùaná abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa.

21-22 “Núucaca demonio wenàiwica ícha nuíwítáise iyúwa, cachàinicáiná núa Satanás ícha. Péemiacué comparación: Cachàinicaalí asìali, idèniacaalí cayába icáapisàíwa, yásí icùaca icapèewa cachàiníri iyú, yàasu nacáíwa iyéerica icapèe irícu, ipíchaná cayéedéeri yàanàca imelùdacaténá íchani. Quéwa cawàwanáta áiba asìali yàanàca cachàiníríca capí íiwacalí ícha, néese imawèniadaca íchawa capí íiwacalí, yásí imelùdaca ícha icáapisàími, yàasumi nacái yàacaténá yáapichéeyéi iríwani. Càita nacái Satanás idacùaca wenàiwica íiwítáise, cachàiníri iyú ipíchaná namusúacawa ícha. Quéwa nùata iwàsàaca wenàiwica Satanás ícha cachàinicáiná núa Satanás ícha.

23 “Píacué càmiyéica abédanama íiwítáise nùapícha, píùwídecuéca pímaníca núa; càmitacué píyúudàa nùwacáidaca wenàiwica Dios irípiná,

néese piyúudàacuéca Satanás iméeràidacaténá wenàiwica Dios ícha meedá”, ímaca yái Jesúsca.

*El espíritu impuro que regresa*

<sup>24</sup> Jesús ímaca nalí: “Demonio yàacaalíwa wenàiwica ícha, yásí demonio iméeràacawa chuiri cáli ínata, yá icutáca iyamáacatáipináwa. Càmiccaalí demonio yàanàa iyamáacatáipináwa, néese ímaca ínàidacawa iríwa: ‘Nuèpùacawa àniwa nucapèe néréwa yáara wenàiwicaca nùacatáiseocatéwa ícha’, ímaca iríwa yái demonioca. <sup>25</sup> Néese demonio yèepùacawa àniwa, yásí demonio yàanàaca wenàiwica cáiwitáiseéri càide iyúwa cayábéeri capii natunuérica, nachùnièrica nacái cayába. <sup>26</sup> Néese demonio yàaca iwacáidaca yáapichawa siete namanùbaca demonio máiniyéi báawaca ícha. Néese macáita nawàlùacawa wenàiwica iwàwaliculé nadacùacaténá íiwitáise. Yásí namànica wenàiwica irí báawéeri máini ícha yái idàbàanéerica demonio imàníricaté irí quéechacáwa”, ímaca yái Jesúsca.

*La felicidad verdadera*

<sup>27</sup> Idècunitàacá Jesús icàlidaca nalíni, yá abéechúa inanái úumaca cachàiníri iyú:

—¡Casíimáica pìwali úara inanáica imàaquéechúacaté pimusúaca piicá èeri, úara idàwinèechúacaté pí! —úumaca. <sup>28</sup> Quéwa Jesús ímaca ulí:

—¡Báisíta, quéwa cachàini yáwanái casíimáica uícha nía, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái, namànica nacái càide iyúwa ímáaná! —ímaca yái Jesúsca.

*La gente mala pide una señal milagrosa*

<sup>29</sup> Néeseté manùba wenàiwica nàwacáidáyacacawa mamáalàacata Jesús itéese. Yá Jesús idàbaca icàlidaca nalíni: “Báawaca náiwitáise níái wenàiwicaca iyéeyéica siúcade; nasutáca nuícha numànínápiná naicá yái camírica wenàiwica idé imànica. Càmita quéwa numànipiná nalí càiri wawàsi. Numàacacáita naicáca numànínápiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáaná. <sup>30</sup> Càide iyúwaté Nínive iyacàlená m̀nanáimi náalíanáwa Dios ibànùacaté nàatalé profeta Jonás, càita nacái numàacapiná wenàiwica náalíacawa nùwali, núa asialí Dios néeséerica, numànipinácáiná càide iyúwaté profeta Jonás iyáanáaté. <sup>31</sup> Aiba èeriwa, Dios yùuwichàidapiná báawéeyéi wenàiwica, yásí níái wenàiwicaca iyéeyéica siúcade nabàlùapináwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Néese Sur yàasu cáli icuèchúami camíichúa israelita umichàapinácawa ucháawàcaténá naináwaná ìwali níái israelitaca iyéeyéica siùca. Bàaluitécáiná ùanàaca máini déecuise wàasu cáli ínatalépiná uémìacaténaté rey Salomón itàacái máini cáalíacáica, úalíacáinatéwa Dios imàacacaté Salomón icàlidaca tàacáisi cáalíacáiri iyú. Quéwa éwita nùyacáníta nèewibàa, níái israelitaca, núa cachàinírica íiwitáise rey Salomón ichàini ícha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná cabáyawanáca Dios iicáca nía. <sup>32</sup> Nía nacái camíiyéica israelita iyéeyéicaté Nínive iyacàlená irìcu namichàapinácawa èeri ímáalàacaalíwa Dios yùuwichàidapinácaalí báawéeyéi wenàiwica. Néese níái israelitaca iyéeyéica siùca nabàlùapináwa Dios ípunita yéewacaténá Dios icàlidaca naináwaná ìwali, càinácaalí báawéeri namàníricaté. Yásí Nínive iyacàlená m̀nanáimi nacháawàpiná israelitanái íináwaná ìwali, bàaluitécáiná Nínive iyacàlená m̀nanáimi nawènùadaca náiwitáisewa Dios irípiná néemìacáinaté profeta Jonás icàlidaca nalíni Dios inùmalícuise. Néese, éwita nùyacáníta

nèewibàa siùcade, níai israelitaca, núa cachàiniírira íiwitáise profeta Jonás ichàini íicha, càicáaníta càmita neebáida nutàacái. Iná máini cabáyawanáca Dios iicáca nía”, íimaca yái Jesúsca.

### *La lámpara del cuerpo*

<sup>33</sup> Jesús íimaca nali: “Péemiacué comparación: Watùcunìacaalí lámpara, càmita wabàani catácatalé, càmita nacái yàalusi iriculé. Néese wamàacaca lámpara icànaca chènunibàa amalácatená wenàiwicanái irí iwàluèyéicawa néré. <sup>34</sup> Pituí nacái iyaca piri càide iyúwa lámpara pituícáiná imàacaca piicáca. Cayábacaalí pituú, yásí amalánamaca piicáca. Quéwa, báawacaalí pituú, néese catáca piicáidaca. <sup>35</sup> Néese, yái pínáidéericawa piwàwalicuésawa iyaca càide iyúwa catuúri íiwitáise. Iná picúa cayába piwàwawa, masaquèeri iyú, picá cáininá piicáca áiba wawàsi Dios íicha, ipíchaná catáca piíwitaíse. <sup>36</sup> Amalácaalí piíwitaíse, canásíwacaalí catá piíwitaíse, yásí píalíaca piicáca cayábèeri báawèeri íichaná, càide iyúwa lámpara icànacaalí pìwali”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús acusa a los fariseos y a los maestros de la ley*

<sup>37</sup> Idécanáamité Jesús icàlidacani wenàiwicanái irí, yá abèeri fariseo imáidaca Jesús iyáacatená iyáacaléwa. Inaté Jesús iwàlùacawa fariseo icapèe iriculé, yá yáawinacawa mesa iwéré. <sup>38</sup> Yái fariseo íináidacawa manuísiwata iicáidaca Jesús irí iicácáiná Jesús càmita imàni culto nacáiri íibatatená icáapiwa éeréeri iyú, iyúwa fariseonái íiwitáise iyáaná ipíchawáise iyáaca iyáacaléwa. <sup>39</sup> Quéwa Wáiwacali íimaca irí:

—Píacué fariseoca, pimànicuéca madécaná wawàsi éeréeri iyú càide iyúwaté plawirináimi yéewáidáanacué pía, yá macái wenàiwica nayúunáidaca masacàacuéca piíwitaíse. Péemiacué comparación: Càicuéca píade iyúwa bacàa, quírápieli nacái wáibéeyéica ínatabàa. Quéwa máini báawaca piíwitaíse piwàwalicuésawa càide iyúwa bacàa ipuniéchúacawa casaquèeri iyú, peedácáinácué piriwa manùba wawàsi piyéede iyúwa, iyú nacái yái báawéerica pimàníricuéca. <sup>40</sup> ¡Píacué càmiyéica yáaliawa! ¿Càmitacué píalíawa Dios yáalimá iicáca piwàwaliculéwa càide iyúwa iicáaná nacái macái wawàsi wenàiwica yáaliméerica iicáca ituí iyúwa? <sup>41</sup> Quéwa, iwàwacutácué masacàaca pimànica piíwitaísewa piwàwalicuésawa quéechacáwa yéewanápinácué píaca catúulécanéeyéi irí cayábèeri ofrenda Dios irípiná. Masacàacaalícué pimànica piíwitaísewa, yásí masacàaca Dios iicácué macáita yái pimàníricuéca.

<sup>42</sup> “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué fariseoca! Pimàacacuéca bànacalé ofrenda iyú Dios irí abéerinama néená níai diyéyéica imanùbaca pibànacaleca púbéeyéica, níai menta ibáiná, ruda ibáiná nacái, macái bànacalé íiwitáaná nacái, càide iyúwaté Dios ichùulianácué pimàacaca irí nía ofrenda iyú sacerdotenái iyáapiná. Quéwa, càmitacué picúa wenàiwicanái machacàníiri iyú, càmitacué nacái cáininá piicáca Dios. Máinícué iwàwacutá càì pimànica, quéwa picácué piyamáida pimàaca plasu cawèníriwa Dios irípiná ofrenda iyú.

<sup>43</sup> “¡Dios yùuwichàidapínacué píawa, píacué fariseoca!, iwàwéeyéica máini yáawinacawa macái wenàiwica yàacuésemi chènunibèeri yàalubáisi ínata néewáidacàalu írìcu pimànicaténácué culto, yéewacaténácué naicáca pía iyúwa máiniyéica cachàinica. Casíimáicuéca piwàwa nacái natáidacáinácué pía máini cáimiétaquèeri iyú bamuchúamibàa yàcalé áibanái wenàiwica naicácaténácué nataidaca pía.

<sup>44</sup> “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa! Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa càliculli càmiyéi wenàiwica yáaliawa alénacaalí càliculli iyaca, néese wenàiwica nàipinaca càliculli ínatabàa, quéwa càmita náaliawa nàipinaca casaquèri ínatabàa. Càita nacái áibanái néemiaca péewáidánacué nía quéwa càmita náaliawa casacàacuéca píiwitáise”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>45</sup> Iná abéeri yéewáidéeri wenàiwica templo irícu ímaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, picàlidacáiná càiri tàacáisi fariseonái irí, íná pitàaníca pìyaca wàwali nacái báawéeri iyú, wía yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu —ímaca. <sup>46</sup> Quéwa Jesús ímaca:

—¡Dios yùuwichàidapinácué pía nacái, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu! Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa náiwacanánái ichùuliyéyica wenàiwica iwáacutáidaca máini imiéri wawàsi, néese càmita nayúudàa iwáacutáidacani, ibatàa nacáapi ipùata achúméeriina iyúpináta, càmita nayúudàa iwáacutáidacani. Càita nacái pichùulliacuéca wenàiwica namàninápiná madécaná càulenéri wawàsi píimacáinácué Dios iwàwacasa càì namànica, néese càmitacué pimàni càide iyúwa pichùullianá áibanái imànica.

<sup>47</sup> “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa!, píacué imàniyéyica cayábanameeyéi iicacánawa capii profetanáimi yàasu càlicullimi iwicábàa, piwàwacáináscué piwàwalica nía, Dios yàasu wenàiwica profetanáimica piawirináimi inuéyéicaté. <sup>48</sup> Iná píasáidacuéca abédanama píiwitáise piawirináimi yáapichawa, cayábaca piicácuéca yái namàníricaté; nanúacáinaté profetanái, néese cayábacuéca pimànica profetanáimi yàasu càlicullimi.

<sup>49</sup> “Iná Dios ímaca cáaliacáiri iyú: ‘Nubànùapiná profetanái, apóstolnái nacái nacàlidacaténá nutàacái israelitanái irí. Néese israelitanái namànipiná báawéeri abénaméeyéi irí, nanúapiná nacái áibanái néená’, càité ímaca yái Diosca. <sup>50</sup> Yácáiná Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siuca ìwalíse yái piawirináimicué inúanacaté Dios yàasu wenàiwica profetanái, Dios idàbacatáiseocaté èeriquéi àta siuca nacáide. <sup>51</sup> Yáara idàbàanéerica nanúacaté ípidenéericaté Abel. Néese nanúacaté áibanái manùbéeyéi. Yáara nanuéricaté namáaláidáaná canánama ípidenáté Zacarías, yái profeta nanuéricaté templo ìbàacháwalená irícu, bamuchúamibàa náicha altar, templo nacái. Iná núumacué pirí, Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué israelitaca iyéeyéica siuca ìwalíse yái piawirináimicué inúanacaté profetanái, icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicúise.

<sup>52</sup> “¡Dios yùuwichàidapinácué píawa, píacué yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu! Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica iyéeduèeyéica capii yàasu llave, néese càmita nawàlùawa capii irículé, càmita nacái nabatàa áibanái iwàlùacawa. Càita nacái píacué: Ewitacué píaliacáanitawa càinácaalí Dios itàacái ímáaná, càicáaníta càmitacué piwènúada píiwitáisewa peebáidacaténáni, càmita nacái pibatàa áibanái yeebáidacani”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>53</sup> Idécanáami càì Jesús ímaca nalí, yá calúaca nía báawanama, níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái fariseoca. Néese nadàbaca nasutáca néemiawa Jesús manùba wawàsi ìwali nasáiwicacaténá irí wawàsi. <sup>54</sup> Náalimáidaca naicáwani ímáanápiná áiba wawàsi báawéeri yéewanápiná nacháawàaca ìinàwaná ìwali itàacái ìwalísewa.

## 12

### *Jesús enseña contra la hipocresía*

<sup>1</sup> Néenialité madécaná mil namanùbaca wenàiwica nàwacáidáyacacawa Jesús yàatalé naicácaténáni. Máinícáiná dàalaca néré wenàiwica, íná nabawàidáyacacawa. Yá Jesús idàbaca icàlidaca quéeacháwa yéewáidacalénái iríwani. Yá íimaca nalí: “Picácué píichawa fariseonái yàasu levadura. Yái levadura ímáanáca càicanide iyúwa náiwitáise pucháibéeri, ipíchanácué nacái pucháibacuéca píiwitáise. <sup>2</sup> Càmitacué píalimá píbàaca píbáyawanáwa càiripináta. Aibaalípiná macáita náalíacawa ìwali. <sup>3</sup> Íná macáita wawàsi pitàanírícuéca ìwali catéeri irícu, áibaalípiná macáita néemìapínáca amalánama ìwali. Macáita wawàsi pitàanírícuéca ìwali ibàacanéeri iyú áibanái íicha, picapèe imàdàaná irícuwa, yásí áiba èeriwa náiríacawa capíi ipùataliculé, yá nacàlidapínácani cachàiníiri iyú macái yàcalé mìnanáí irí”, íimaca yái Jesúsca.

### *A quién se debe tener miedo*

<sup>4</sup> Jesús íimaca yéewáidacalénái iríwa: “Píacué nùacawéeyéiná, núumacuéca píri, càmita iwàwacutá cáaluéca pía náicha èeri mìnanáí yáaliméyéica inúacuéca pía, quéwa idécanáamicué nanúaca pía, néese càmita quirínama náalimá namànica píri báawéeri. <sup>5</sup> Quéwa nucàlidacuéca píri ìwali cawínácaalí iwàwacutá cáaluéca pía íicha: Iwàwacutácué cáaluca pía Dios íicha, yái yáaliméerica yeedácuéca picáuca, yúucacaténácué pía infierno irículé. Báisíta, iwàwacutácué cáaluca pía íicha manuíswata, ipíchanácué pímaníca píbáyawanáwa, píacaténácué nacái icàaluíná.

<sup>6</sup> “Péemíacué comparación: Nawénda cinco namanùbaca púubéeyéi màsibèe pucháiba moneda ìwalínápiná càmicáiná máiní cawènica màsibèe. Quéwa Dios càmita iimáicha nía ibatàa abéeripiná, càmita Dios iimáichani, yái màsibèeca. <sup>7</sup> Càita nacái Dios icuacuéca pía. Dios yáalíacuéca macáita píwali, àta càisimalénácaalícué píiwita íbáiná, yáalía nacáíwa Dioscáiná idéca iputàaca nía abénamata. Íná picácué cáalu píináidacawa píwàwawa, Dioscáiná iicácuéca pía iyúwa cawèníiri yáwanái náicha macái púubéeyéi màsibèe manùbéeyéi”, íimaca nalí yái Jesúsca.

### *Los que reconocen a Jesucristo delante de los hombres*

<sup>8</sup> Jesús íimaca nalí: “Núumacué píri, cawínácaalí wenàiwica icàlidéerica iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, yásí núa nacái, asìali Dios néeséerica, nucàlidapíná iináwaná ìwali nùasu wenàiwicacani Dios yàasu ángelnái yàacuésemi. <sup>9</sup> Aibacaalí quéwa càmita icàlida iináwanáwa yeebáidaca nutàacái wenàiwicanái yàacuésemi, néese nucàlidapíná iináwaná ìwali, càmita nùasu wenàiwicani Dios yàasu ángelnái yàacuésemi.

<sup>10</sup> “Aibacaalí itàani báawéeri iyú nùwali, núa asìali Dios néeséerica, néese iwènúdacaalí íiwitáisewa báawéeri íicha, yásí Dios imàacapíná iwàwawa íbáyawaná íicha. Quéwa áibacaalí itàani báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali, néese càmita Dios imàaca iwàwawa íbáyawaná íicha.

<sup>11</sup> “Náibàapínácué píawa nacháawàacaténácué píináwaná ìwali judiónái yéewáidacàalu irícu, jueznái yàatalé nacái, yàcalé íiwacanánái yàatalé nacái, quéwa picácué achúma píináidawa píwàwawa ìwali càinácaalí iyú yéewanápiná picàlidaca píináwaná ìwaliwa, ìwali nacái yái tàacáisi iwàwacutéericuéca picàlidaca nalí. <sup>12</sup> Iwàwacutácaalípiná picàlidaca píináwanáwa, yásí Espíritu Santo yéewáidacué píawa, càinácaalícué iwàwacutáanápiná picàlidaca nalí”, íimaca yái Jesúsca.

### *El peligro de las riquezas*

<sup>13</sup> Néeseté áiba asiali ibàluèricawa wenàiwicanáí yèewi íimaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, pichùulia nuénásàiri yàaca nulí nùasupiná wáaniri yàasumi yééná —íimaca. <sup>14</sup> Jesús íimaca irí:

—Pía, nùacawéerináca, càmita nùanàa càide iyúwa juez imàníiná nuémíacaténá wenàiwicanáí nacháawàaca áibanáí iináwaná ìwali, càmita nacáí nùanàa nuseríacaténá nánaniri yàasumi yèewi —íimaca yáí Jesúsca. <sup>15</sup> Néese Jesús íimaca nacáí:

—Piicácué píchawa cayába. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata cawèníiri wawàsi. Wáalimáca wàyaca casíimáiri iyú éwita canácaalí walí manùba cawèníiri. Ewita wenàiwica idèniacaalí yàasuwa madécaná cawèníiri, càicáníta càmita yáalimá yáaliacawa asáisi iyacaalípiná madécaná camuí —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>16</sup> Néese Jesús yéewáidaca nía. Yá íimaca nalí: “Péemíacué comparación: Iyacaté càasuíri asiali, idènièricaté madécaná ibànacalewa. Néese áiba camuíté càasuíri yeedáca manùba iyacanási ibànacale íchawa. <sup>17</sup> Néese càasuíri íináidacawa, yá íimaca iríwa: ‘¿Càinásica iwàwacutá numànica? Canáca nulí cayába capí imanùbaca nùwacáidacatalépiná yàacàsi yáí nuedéerica nubànacale íchawa’, íimaca iríwa. <sup>18-19</sup> Néese íimaca iríwa àniwa: ‘Siùca nùaliacawa càinácaalí numànínápiná. Nucàlàlìlìpiná nupapèewa nuchùnìacaténá àniwa manuínaméeyéi iyú nabàlùacawa yéewanápiná nucùaca nalìcu macáita yáí nubànacaleca nuedéerica, macáita nùasu nacáíwa. Néesecáwa, yásí nùumaca nulíwa: Pía, nùacawéerináca, siùcade pidèniaca manùba cawèníiri picuèrica pirípináwa piyacaténá iyú madécaná camuípiná. Iná piyamáida píawawa, piyáa piyáacaléwa, píira nacáí, casíimái nacáí piwàwa’, íimaca iríwa yáí càasuírìca. <sup>20</sup> Quéwa Dios íimaca irí: ‘Pía asiali máiwitáiséerica. Yáta catáquéi péetáwa. Néese macáita yáí píwacáidéerica pirípináwa, áibanáí needápiná nalíwani macáita, áibanáí wenàiwica càmíyéica píalía ìwali’, íimaca yáí Diosca. <sup>21</sup> Càita iyaca cawinácaalí wenàiwica iwacáidéericáita iríwa meedá cawèníiri yàasupináwa, càmíri quéwa imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Dios cuida de sus hijos*

<sup>22</sup> Néeseté Jesús íimaca yéewáidacalénáí iríwa: “Péemíacué cayába: Picácué achúma píináidáanicawa piwàwawa ìwali càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa, piyacaténácué, càinácaalícué iyú yéewanápiná nacáí peedáca pibàlepináwa, píwalicaténácué pibàlewa. <sup>23</sup> Máiníri cawènica wacáuca yàacàsi ícha. Wainá nacáí máiníri cawènica bàlesi ícha. Dios idéca yàaca wacáuca cháí èeri írìcu, wainá nacáí cawèníiri iná yéewa wáaliacawa yàanápiná walí wawàsi càmírìca máiní cawènica, yáí yàacàsica, yáí bàlesica nacáí. <sup>24</sup> Piicáidacué nalí níái cuìpiraca. Càmita nabàna nabànacalewa. Càmita nacáí needá nabànacalewa. Canáca nacáí nacapèe nadèniacatalépiná nabànacale iyacanáwa. Quéwa Diosta yàaca nayápiná. Néeni, ¡máinícuéca cáinináca Dios iicáca píá náicha níái màsibèeca! Iná iwàwacutácué píaliacawa Dios icùanácué píá nacáí. <sup>25</sup> Néese, éwítacué píináidáancaalíwa piwàwawa báawanama, càicáníta càmítacué píalimá cáala pímanícuéca picáucawa, ibatàa abéeri hora piná, càmítacué píalimá cà. <sup>26</sup> Càmicáinácué píalimá pímaníca càiri achúmèeri wawàsi, iná canéeri iwèni meedá píináidacaalícuéwa piwàwawa báawanama yàacàsi ìwali, bàlesi nacáí.

<sup>27</sup> “Piicáidacué càinácaalí íiwinási nadàwinàacawa: Càmita náibaida, Càmita nacáí needá sáawáli namànìripiná nabàlewa. Quéwa nùumacué

pirí nadèniaca náiwínáwa cayábéeri iicacánáwa rey Salomón ibàle lícha, éwitaté máinicáaníta càasuca Salomónca. <sup>28</sup> Dios idéca imàacaca masicái ibàlepiná cayábéeri iicacánáwa, éwita masicái nàyacáaníta maléená èeri meedá manacúalibàa, néese táwicha, yá wenàiwica neemácani quichái iyú. Dios imànica cayábéeri masicái irí waiquéerica càiride iyúwa canéeri iwèni, íná iwàwacutácué pialácawa Dios yàanápínacué pibàlepiná nacái. ¿Cánacué càmita manuí pínáidacawa piwàwawa Dios ìwali icùanápínacué pía? <sup>29</sup> Picácué pínáidáaniwa mamáalàacata càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca piyáacaléwa. Picácué máini achúmaca pínáidacawa piwàwawa ìwali mamáalàacata. <sup>30</sup> Níacáiná macái èeri múnaná càmiyéica Dios yéenibeca náináidáanicawa nawàwawa ìwali, yái wawàsica. Quéwa ìyacué pirí Wáaniri Dios yáaliéricawa càirinácaalí wawàsi pimáapuèricuéca. <sup>31</sup> Píalimáidacué pimànica càide iyúwacué Dios ichùulianá pimànica, macái pichàini iyúwa, yásí Dios yàacué pirí nacái macáita càinácaalícué pimáapuèrica”, ìmaca yái Jesúsca.

### *Riqueza en el cielo*

<sup>32</sup> Jesús ìmaca yéewáidacalénái iríwa: “Picácué cáalu pía, piacué nùasu ovejanáica; máisibáwanáitacué pía, quéwa Wáaniri Dios idéca yeedácuéca pía imàacáanápínacué yàasunáica pía, icùacaténacué pía. <sup>33</sup> Piwéndacué piasuwa. Piacué iwènináami catúulécanéeyéi irí. Yásí pidèniápinacué cawènisíwéeri càmirica imáalàawa Dios yèeripínacué pirí chènuniré, aléera càmicataléca éwisáimipínacué píchani, càmicatalé cayéedéeri yáalimá iwàlúacawa, càmita nacái cuwée imáaláidacuéca píchani. <sup>34</sup> Yásí piásucué cawènírisíwa iyapíná chènuniré, íná piwàwapínacué piyaca chènuniré”, ìmaca yái Jesúsca.

### *Hay que estar preparados*

<sup>35</sup> Néeseté Jesús ìmaca yéewáidacalénái iríwa: “Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténacué nùacawa néese. Péemiácué comparación: Piyacué càide iyúwa wenàiwica idécanáami ìwalica ibàlewa, ìpucúadaca nacái yàasu lámparawa. <sup>36</sup> Picúacué nùacawa néese càide iyúwa áibanái ìbaidéeyéica nacúacaalí náiwacaliwa yèepùacawa casamiento néese, áibanái imànicatalé fiesta nacásàacadénáamiwa. Nacùaca náiwacaliwa yàacawa néese àta yàanàacataléta casamiento néese, yéewanápiná nàacùaca irí capli inùma ráunamáita yàanàacaalípiná imáidaca. <sup>37</sup> Yái náiwacali yàanàacaalípiná, yá yàanàacaalí nía càmiyéica iimá, yásí casímáica yàasu wenàiwicanái. Péemiácué cayába, yái náiwacali ichùnìapínáca yàasuwa iwacùacaténá nalí nayáapíná. <sup>38</sup> Casímáica níawa, náiwacali yàanàacaalí nía càmiyéi iimá, éwita yàanàacaalí néré catá bamuchúami, càmicaalí nacái, cacámalaléwa nacái. <sup>39</sup> Péemiácué comparación: Capli íiwacali yáalíacaalítéwa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàacatá, néese càmita ibatàa nàacùaca caplinùma nayéedùanápíná lícha yàasutá. Càmita quéwa capli íiwacali yáalíawa càinácaalípiná hora irícu cayéedéeri yàanàa. <sup>40</sup> Càita nacáicué pía. Pichùnìacué píiwitáisewa picùacaténacué nùacawa néese, núa asialí Dios néeséerica, nùacáináwa néese càmicatáipínatacué picùa nùanàa”, ìmaca yái Jesúsca.

### *El criado fiel y el criado infiel*

<sup>41</sup> Néeseté Pedro isutáca yéemiáwa Jesús:



—Wáiwacali, ¿picàlidasica yái comparaciónca péewáidacatená wíawamita wía péewáidacaléca, càmicaalí nacái, péewáidasica canánama wenàiwica? — ímaca yái Pedroca.

<sup>42</sup> Néese Wáiwacali ímaca: “Péemiacué comparación: Iwàwacutácué pìyaca càide iyúwa capli íiwacali yàasu wenàiwica. Cáibaidacáricani, yái yàasu wenàiwicaca, yeebáidéeri nacái íiwacali itàacáywa machacàníri iyú. Iná yái capli íiwacalica, ipíchawáise yàacawa icapèe íchawa, yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa icùanápíná yàasu wenàiwica áibanái, yàacatená nacái nayáapíná èeri imanùbaca. <sup>43</sup> Néesecháwa íiwacali yàanàacaalípiná àniwa, yá casímáica yàasu wenàiwica imànicaalícáwa iyaca càide iyúwa íiwacali ímáanáté irí. <sup>44</sup> Péemiacué cayába, yái íiwacali imàacapíná yàasu wenàiwicawa icùaca macáita yàasu, yácáiná yàasu wenàiwica íbaidaca cayába íiwacali iríwa, idècunitàacá canáca yái íiwacalica. <sup>45-46</sup> Quéwa yái íiwacali yàasu wenàiwicaca iyúunáidacaalí íiwacali idècunìacawa mamáalàacata, yá nacái idàbacaalí icapèedáidaca inacáiyéiwa íbaidéeyéica, yá iyamáidaca íbaidaca iyáacatená manuí iyáacaléwa, ìiraca nacái, icámáanápíná nacái, yáta íiwacali yàanàapínáca yáta èerica yàasu wenàiwica càmicatáita icùa yàanàaca, áiba hora nacái càmicíri yáalíawa ìwali íiwacali yàanàanápíná. Yásí íiwacali idalúaca yèewi pucháibawaca, yái yàasu wenàiwica báawéerica, càide iyúwa yùuwichàidáaná wenàiwica càmiyéica yeebáida itàacái.

<sup>47</sup> “Cawinácaalí yàasu wenàiwicanái yáaliyéicawa càinácaalí náiwacali iwàwáaná namànica, quéwa càmiyéica icùa íiwacali yàanàaca, càmiyéica yeebáida nacái íiwacali itàacáywa, yá náiwacali icapèedáidapíná níawa manùba yàawírí cachàiníri cabèesi iyú. <sup>48</sup> Néeseta quéwa cawinácaalí yàasu wenàiwica càmicírica yáalíawa cayába càinácaalí íiwacali iwàwáaná yàasu wenàiwica imànica, néese imànicaalí íbáyanáwa, yásí íiwacali icapèedáidaca báawatatàani. Cawinácaalí yáaliyéicawa cayába, iwàwacutá namànica máini machacàníri iyú. Cawinácaalí yàasu wenàiwica íiwacali imàaqueyéica icùaca manùba, iwàwacutá nacùaca nía máini cayábéeri iyú náicha áibanái càmiyéica icùa manùba”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús es causa de división*

<sup>49</sup> Néeseté Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé, iná càulenéeri wawàsi yàanàapínáca macái èeri mìnánái ìwali càide iyúwa quichái yeemácaalí wenàiwica; yá ìmáini nuwàwa quichái idàbaca ipucúacawa ráunamáita! <sup>50</sup> ¡Iwàwacutápiná nùuwichàacawa cáiwíri yùuwichàacáisi iyú, yá máini báawaca nuínáidacawa nuwàwawa siùcade àta numáalàidacatalépináta nùuwichàacawa! <sup>51</sup> Picácué pínáidawa wenàiwicanái nàypapíná matuìbanáita náapichawáaca nùanàacáaníta aléi èeri irìculé. ¡Càmírita! Néese, càmita abédanama náiwitáise nùwali. <sup>52</sup> Siùcáisede nàyacaalí cinco namanùbaca néenánái, yásí máisiba càmita abédanama náiwitáise pucháiba yáapicha, càita nacái, càmita abédanama pucháiba íiwitáise máisiba yáapicha. <sup>53</sup> Asìali yùuwideca imànìpináca ìiriwa. Ìiri nacái yùuwideca imànìpiná yáaniriwa. Inaná ùuwideca umànìpináca uíduwa. Uídu nacái ùuwideca umànìpiná úatúawa. Ua nacái ucuíruca ùuwideca umànìpiná uinìruwa. Uinìru nacái ùuwideca umànìpiná ucuíruwa, níacáiná abénaméeyéi néená neebáidapíná nutàacái, quéwa áibanái càmita neebáidapíná nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

### *Las señales de los tiempos*

<sup>54</sup> Yá Jesús íimaca wenàiwicanáí irí: “Péemiacué comparación: Chái Israel yàasu cáli íinata, piicácalícué manùba acalèe namichàacawa èeri iwàlùacatáisewa, yásí píimacuéca piríwáaca: ‘Aca uníara wàatalé’. Yásí yúuwàacawa. <sup>55</sup> Néese cáuli ipùacaalí sur néese, yásí píimacuéca ùuleca cáminá waliwa. Yásí ùulecani. <sup>56</sup> ¡Píacué pucháibéeyéica íiwitáise! Píalíacuécawa càinácaalí íimáaná yái acalèe iicácanáwa, cháí cáli nacái. Iná píalíacuéca nacáíwa càinácaalí íimáaná yái Dios imàníirica siùca, quéwa picàlidacáitacué pichìwawa càmítasacué píalíawa cawinácaalí núa”, íimaca yái Jesúsca.

### *Procura ponerte en paz con tu enemigo*

<sup>57</sup> Jesús íimaca nali: “¿Cánácué càmíta píináidawa machacàníri iyú pimàníinápinácué cayábéeri? <sup>58</sup> Pisutá Dios íicha caquialéta imàcáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha, ipíchaná yúuwichàidaca pía. Càmicaalí càì pimàni, yásí Dios ìyaca pirí càiride iyúwa piùwide. Péemí comparación: Piùwide itécaalí pía ícháawàacaténá piináwaná iwali nacuèrinánáí irí, yá iwàwacutá pitàanica yáapicha éeréta àyapulicubàa. Pisutá íicha wawàsi caquialéta imàcáanápíná iwàwawa pibáyawaná íicha ipíchaná itéca pía juez yàatalé; càmicaalí pisutá íicha càì, yásí juez imàacaca úwináí náibàaca pía, yá úwináí náucapíná píawa presoíyéi ibànalículé, nacapèèdáidacaténá píawa. <sup>59</sup> Péemí cayába. Canácatáita namusúawa nàuwichàacáí íichawa presoíyéi ibàna írìcuíse àta napáyaidacataléta náichawa namawèniacálewa macáita, àta abéeri centavo piná, yái centavo namáalàidáaná canánama. Càita nacái càmíta píalimá pímusúacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha càiripináta”, íimaca yái Jesúsca.

## 13

### *Importancia de la conversión*

<sup>1</sup> Néenialíté abénaméeyéi wenàiwica nàacawa Jesús yàatalé, yá nacàlidaca Jesús írini, Pilato gobernador imàacacaté yàasu úwináíwa inúaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néeséeyéi. Yaté Galilea néeséeyéi íiranámi yèewìacawa napìra íiranámi yèewiwa, níai píráimica nanuényéicaté sacrificio piná nàacaténá Dios icàaluíniná. Uwináí inúacáiná nía mawiénita irí yáni nanúacatái napìrawa, iná yéewa náiranámi yèewìacawa napìra íiranámi yèewiwa.

<sup>2</sup> Néese Jesús íimaca nali: “Níara Galilea yàasu cáli néeséeyéica néetácatéwa máini báawéeri iyú. Iná cawàwanátacué piyúunáidaca cabáyawanáté nía náicha canánama ìyéeyéica nàasu cáli íinata. <sup>3</sup> Núumacué pirí, càmítaté cabáyawaná nía áibanáí íicha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha. <sup>4</sup> Péemíacatécué nacái naináwaná iwali áibanáí dieciocho namanúbaca yéetéeyéicatéwa Siloé néré chènuníri capíi yúuwàacáinatéwa nánatabàa. Picácué píináidawa cabáyawanéeyéica nía náicha macáita Jerusalén ìyacàlená mìnanáica. <sup>5</sup> Núumacué pirí, càmítaté cabáyawaná nía áibanáí íicha. Néese càmicaalícué piwènúada píiwitáisewa Dios irípiná, yásí macáita péetápinácué nacáíwa méetàuculé Dios íicha”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la higuera sin fruto*

<sup>6</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú àniwa, náalíacaténáwa mesúnamáta Dios yúuwichàidáanápínáté israelitanáí. Yá íimaca nali: “Aiba asiali idèniacaté higuera yéetaná yàasu uva ibànacalená yèewiréwa.

Yàaca iicácateńá idènièricaalí ìyacanáwa yáí àicuca, quéwa canáca yàanèeri ìyacanáca. <sup>7</sup> Iná bànacalé ìiwacali ìimaca yàasu wenàiwica iríwa icuèrica uva ibànacalená: ‘Piicá yáí àicuca. Nudéca nucutáca ìyacaná másiba camuí imanùbaca. Yá canáca ìyacaná. Iná piùcani. Canápináta meedá wamàaca ibàlùacawa cháí màyacanéeri’, ìimaca. <sup>8</sup> Quéwa yáí icuèrica bànacalé ìimaca ìiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, pimàaca ibàlùacawa cháí quirítàacáwa abéeri camuípiná. Yá nubàsabàsáidaca itéesebàa cáli, nùwacáidapiná nacái pìrái ìyami cayábacateńá irí cáli. <sup>9</sup> Yá cawàwanáta càyacanácani. Néese quéwa màyacanácaalí mamáalàacatani, yásí piùcacani’, ìimaca ìiwacali iríwa”, ìimaca yáí Jesúsca.

*Jesús sana en el día de reposo a una mujer jorobada*

<sup>10</sup> Aiba sábado judióná ìyamáidacatáicawa, Jesús yéewáidacaté nía néewáidacàalu irícu. <sup>11</sup> Uyaca néeni cáuláiquéechúa inanái. Demonio yùuwichàidacaté úa dieciocho camuí. Càmita demonio ibatàa ubàlùacawa machacànita, canásíwa, cawaalíca úa mamáalàacata. <sup>12</sup> Néese Jesús iicáca úa, yá imáidaca yàataléwa úa. Ìimaca ulí:

—Pía inanái, nuwasàaca pía uláicái íicha —ìimaca yáí Jesúsca.

<sup>13</sup> Néese Jesús imàacaca icáapiwa ùwali úái inanáica. Yáta cayábaca úa. Yá úalimáca ubàlùacawa machacànita. Yá udàbaca ùaca Dios irí cayábéeri. <sup>14</sup> Quéwa yáí néewáidacàalu ìiwacali iicáca Jesús ichùnìaná úa càide iyúwa ìibaidacalési, íná calúacani Jesús yáapicha Jesús ichùnìacáiná úa sábado irícu nayamáidacatáicawa. Yá néewáidacàalu ìiwacali ìimaca wenàiwicanái irí:

—Iyaca walí seis èerita wáibaidacatáipiná. Iwàwacutácué pìanàaca quéechacáwatá ichùnìacaténácué píatá, càmita siuca èeri sábado wayamáidacatáicawa —ìimaca. <sup>15</sup> Néese Jesús ìimaca nalí:

—Píacué pucháibéeyéica ìiwitáise, pèemiacué comparación: Macáitacué piwasàaca pipìranáíwa pacá itéeyéica yàasusi, burro nacái pitécateńácué nàiraca úni siuca èeri wayamáidacatáicawa. <sup>16</sup> Néeni, ¿cánácué càmita pibatàa uèpunicawa cayába siuca èeri wayamáidacatáicawa úái Abraham itaquétúanámica, úái inanái Satanás idacuèchúa uláicái iyú dieciocho camuí? —ìimaca yáí Jesúsca.

<sup>17</sup> Idécanáami Jesús icàlidaca nalíni, yá báica yùuwidenái wenàiwicanái yàacuésemi. Quéwa macáita wenàiwica casíimáica nawàwa naicácáinaté yáí Jesús imàníríca ìiwitáise cachàinírí iyúwa, yáí càmiríca áibanái wenàiwica idé imànica.

*La parábola de la semilla de mostaza*

<sup>18</sup> Jesús ìimaca nalí nacái: “Siùcade nucàlidacué pìrí càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Nuéwáidacué pía comparación iyú. <sup>19</sup> Yái Dios icùaná yàasu wenàiwicawa iyaca càide iyúwa achúméerína mostaza ìimi, asiali ibànéerica ibànacale yèewiwa. Máini achúméerínaca yáí ìimica, quéwa idàwinàacawa manuírìpiná mamáalàacata càiride iyúwa àicusíwa. Máinírí manuícani, íná yéewa màsibèe nàanàaca namànica namùlubèwa mostaza yéetaná yàana ínata”, ìimaca yáí Jesúsca.

*La parábola de la levadura*

<sup>20</sup> Jesús ìimaca nalí nacái: “Siùcade nuéwáidacué pía comparación iyú píalíacateńácuéwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. <sup>21</sup> Càicanide iyúwa levadura iyáaná. Inaná yéewíadaca levadura másibàawíríacatái harina yèewi, yéewanápiná macáita íbesi ínísàacawa”, ìimaca yáí Jesúsca.

### *La puerta angosta*

<sup>22</sup> Néeseté idècunitàacáwa Jesús yèepunicawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá ichàbacawa áibanái iyacàle iricubàa imanùbaca, manuínaméeri, pùbéeri nacái yàcaléca. Yá yéewáidaca wenàiwicanái néenibàa nacái. <sup>23</sup> Aiba wenàiwica isutáca yéemiawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿máisibáwanáitasica wenàiwica níara Dios iwasèeyéipináca yàasu yùuwichàacáisi íchawa? —íimaca. <sup>24</sup> Jesús íimaca irí:

—Píalimáidacué macái pichàini iyúwa peebáidacatená nutàacái. Máini càulenáca wenàiwica neebáidaca nutàacái, nawàlùacatenáwa Dios iyacàle iriculé, càide iyúwacué càulenáná wawàlùacawa máucuiri capii inùma iricubàa. Núumacué pirí madécaná wenàiwica nawàwapiná nawàlùacawa Dios iyacàle iriculé iyéerica chènuniré Dios icùacataléca macáita, quéwa càmita náalimápiná, càmicáináté neebáida nutàacái báisíiri iyú. <sup>25</sup> Numànipiná càide iyúwa capii íiwacali imàníiná. Nudécanáami nubàllaca capii inùma chènuniré, yásí píacué iyéeyéica méetàuculé capii íicha, pianàapínacuéca inùma néré, yá pimáidapínacuéca nulíwa: ‘Wáiwacali, piacúa walíni’, càipínacué píimaca nulí. Quéwa núumacuéca piríwa: ‘Càmítacué nùalía nuicáca pía síisáanéeyéicaalícué pía’, càì núumacuéca pirí. <sup>26</sup> Néese píimápinacuéca nulí: ‘Wayáacaté wayáacaléwa píapicha. Péewáidacaté wía wàyacàle yàasu calle iricubàawa’, càipínacué píimaca nulí. <sup>27</sup> Quéwa núumápinacué pirí àniwa: ‘Nudéca núumacuéca pirí, càmitacué nùalía nuicáca pía síisáanéeyéicaalícué pía. Piacuéwa nuícha macáita píacué imàníiyéica ibáyawanáwa’, càipínacué núumaca pirí. <sup>28</sup> Yá píicháanipínacuéca néenibàawa, píamíadapínacuéca piyéiwa piùwichàacái iyúwa, piicáicáinacué piawirináimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái, macái profetanái nacái nàyaca Dios iyacàle irícu, icùacataléca macáita chènuniré, píacué quéwa piúcapínacuécawa méetàuculé. <sup>29</sup> Madécanácáiná wenàiwica nàanàpiná néréwa, macái cáli néeséeyéica, norte néeséeyéi, sur néeséeyéi nacái, este néeséeyéi nacái, oeste néeséeyéi nacái, nayáacatená nayáacaléwa Dios iyacàle irícu Dios icùacataléca macáita chènuniré. <sup>30</sup> Néese abénaméeyéi càmiyéica máini cachàini siùcade cháí èeri irícu áiba èeriwa máini cachàinica níata áibanái ícha. Aibanái nacái cachàiníyéica siùcade, áiba èeriwa càmita máiníyéi cachàinica níata èeri imáalàacaalípináwa — íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús llora por Jerusalén*

<sup>31</sup> Yáté èerica abénaméeyéi fariseonái nàanàaca Jesús yàatalé. Yá náimaca Jesús irí:

—Ara, piacàatétawa, rey Herodes iwàwacáiná inúaca pía —náimaca.

<sup>32</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Píacuéwa rey Herodes yàatalé, yáara cachìwéerica. Píimacué irí càì: ‘Péemia cayába, maléená èeri quirítàacáwa núuca demonio wenàiwicanái ícha, nuchùnia nacái cáuláiquéeyéi. Néese mesúnamáita numáaláidaca numànica nuíbaidacaléwa’, càì píimacué iríwa. <sup>33</sup> Quéwa iwàwacutá nuèpunicawa maléená èeri quirítàacáwa àta nùanàacataléta Jerusalén iyacàlená iriculé, níacáiná israelitanái nanúacaté batéwa macáita Dios yàasu profetanái Jerusalén iyacàlená irícu. Iná iwàwacutá núa nacái nuétácawa néenibàa.

<sup>34</sup> “¡Píacué Jerusalén iyacàlená mìnánáica, píacué inuényéica Dios yàasu profetanái, inuényéica nacái wenàiwica íba iyú, níái wenàiwica Dios íbànuéyéica icàlidacatenácué pirí tàacáisi inùmalícuíse! ¡Manùba

yàawiría nuwàwacaté nùwacáidacuéca nucùaca pía càide iyúwa cawámai ùwacáidacaalí uénibewa ubáiná yáapísewa! Quéwa càmitacué piwàwa nucùaca pía. <sup>35</sup> Iná péemiacué cayába, máiséeyéipíná picapèemicuéca idécánámi piùwidenáí imànícuéca píipunita úwicáí; núumacué nacáí pirí, càmitacué piicá núa quirínama àta pímacatalépinátacué nùwali: ‘¡Cayábéericani yáí yàanèrica Wacuèriná Dios ípidená ìwali, Dios ibànuèrica walí!’ càipínacué píimaca nùwali —ímaca yáí Jesúsca.

## 14

### *Jesús sana a un enfermo de hidropesía*

<sup>1</sup> Aiba sábadu judíonáí iyamáidacatáicawa, Jesús yàacawa iyáacatená iyáacaléwa abéeri fariseo íiwacaliná icapèe írìcu. Nàyaca néenibàa áibanáí fariseo nacáí iicáidéeyéica iyaca Jesús írì, naicácaténá asáísí imànicaalí áiba wawási nacháawèeripíná iináwaná ìwali ìwalíise. <sup>2</sup> Iyaca abéeri cáuláiquéeri nacáí Jesús íipunita. Yáí cáuláiquéerica yéenéeriwa macáita ìwalíisewa. <sup>3</sup> Néese Jesús isutáca yéemiawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, nía nacáí fariseonáí. Yá íimaca nalí:

—¿Cáinacué píináidacawa? ¿Dios imàacasicu wachùniaca cáuláiquéeyéi wenàiwica siùca èeri sábadu wayamáidacatáicawa? —ímaca yáí Jesúsca.

<sup>4</sup> Quéwa masànata íicha nía meedá. Néese Jesús imàacaca icáapiwa ìwali yáí cáuláiquéerica, yá ichùniacani. Yá Jesús imàacaca aslali yèpùacawa náicha matuúbanáiri iyú. <sup>5</sup> Néese Jesús íimaca fariseonáí írì:

—Nucálidacué pirí comparación: Abéericaalícué píiri, càmicaalí nacáí, pípira pacá, yúuwàacaalíwa utàwi nacáichúa iriculé namusúadacatáise úni, ¿càmítasicué pímusúada caquialétani, éwita sábadocáaníta, yáí èeri wayamáidacatáicawa? Iná ¿cánacué càmita píalíawa Dios imàacaca wachùniaca cáuláiquéeyéi wenàiwica macáí èeri imanùbaca, sábadu nacáí? —ímaca yáí Jesúsca.

<sup>6</sup> Néese báica nía, càmita náalimá nacáidaca írìni, Jesús imawèniadacáinaté nía.

### *Los invitados a la fiesta de bodas*

<sup>7</sup> Níái aslanáí fariseo imáidéeyéicaté néré nacutáca náawinacatáipínáwa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata, cáimacáicáiná naicáca níawawa, nawàwacáiná nacáí áibanáí naicáca nía cáimiétaquéri iyú. Jesús iicáicáiná namàníná, iná yàalàaca nía comparación iyú. Íimaca nalí:

<sup>8</sup> —Aiba imáidacaalí pía fiesta casamiento nérépiná, picá píawinawa cáimiétacanéeyéi yàasu yàalubáisi íinata yácáiná cawàwanáta áiba wenàiwica yàanàaca, capíi íiwacali imáidéerica néré, cachàiníríca píicha. <sup>9</sup> Néese capíi íiwacali, yáí imáidéericuéca pía pucháiba, yàanàapíná píatalé, yá íimapínáca píriwa: ‘Pimàaca áiba yáawinacawa píatalé’, càipíná íimaca píri. Néese báica pía meedá naicáicáiná piwàwacutáaná píaca píawinacawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmiyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, déeculé capíi íiwacali íicha. <sup>10</sup> Iwàwacutá càì pímanica: Namáidacaalí pía, yá píawinawa yàalubáisi íinata namáalàidáaná canánama, càmiyéi cáimiétacaná yáawinacatáíwa, yéewanápiná capíi íiwacali yàanàaca néré, yásí íimaca píri: ‘Nùacawéeriná, pichàbawa áibacatalé cáimiétacanéeyéi yáawinacatáicawa’, càipíná íimaca píri. Càita áibanáí yáawinéeyéicawa píapícha mesa iwéré naicápiná capíi íiwacali iicáca pía cáimiétaquéri iyú. <sup>11</sup> Cawinácaalí wenàiwica cáimacáiyéica iicáca yáawawa, Dios imàacapíná báica nía, càmiyéi nacáí cachàini. Néese cawinácaalí wenàiwica càmiyéica cáimacáí iicáca

yáawawa, Dios imàacapiná cáimiétacanáca nía, cachàini nacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>12</sup> Néese Jesús íimaca capìi íiwacali irí imáidéericaté Jesús néré:

—Pimáidacaalí áibanái nayáacaténá nayáacaléwa píapicha, picá pimáida píacawéeyéináwa, nía nacái péenánáwiwa, nía nacái píawiría yéénáca, nía nacái càasuíyéica iyéeyéica mawiénita piri; níacáiná áibaalípiná náalíacawa iwàwacutáaná namáidaca nàataléwa pía nacái piyáacaténá piyáacaléwa náapicha. Càita napáyaidaca pía yàcàsi ìwalíná píèricaté nalí. Quéwa càmita cayába càì pimànica. <sup>13</sup> Néese pichùnìacaalí manùba yàcàsi áibanái iyáapiná, yá pimáida catúulécanéeyéi wenàiwica, báawéeyéi iiná nacái, éeruyéi yàabàli nacái, matuíyéi nacái. <sup>14</sup> Yásí casíimáipináca piwàwa càmicáiná náalimá napáyaidaca pía àniwa. Yásí Dios imàaca piriwa cayábasíwéeri cawèniiri chènuníiséerica áiba èeriwa namichàacaalípináwa yéetácáisi íicha macáita wenàiwicanáimi cayábéeyéica íiwitáise —íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la gran cena*

<sup>15</sup> Néeseté idécánáami Jesús icàlidaca nalíni, yá áiba yáawinéericawa néenibàa iyáacaténá iyáacaléwa náapicha íimaca Jesús irí:

—¡Casíimáipinácani cawinácaalí wenàiwica iyéeripináca iyáacaléwa manùbéeyéi yáapicha Dios iyacàle irícu Dios icùacataléca macáita chènuniré! —íimaca. <sup>16</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Péemía comparación: Càasuíri aslali ichùnìacaté madécáná yàcàsi icapèe irícuwa iwacùacaténá manùbéeyéi wenàiwica yèewi nayáapináni. Yá imáidaca néré manùba wenàiwica. <sup>17</sup> Néese yéenáiwaná yàanáca nayáanápíná nayáacaléwa, yá ibànùca yàasu wenàiwicawa icàlidacaténá nalíni níái wenàiwicaca càasuíri aslali imáidéeyéicaté. Yá íimaca nalí: ‘Aqualécué macái, nudéca nuchùnìaca macáita’, íimaca nalí. <sup>18</sup> Néeseta quéwa macáita nacàlidaca càmitasa náalimá nàacawa néré. Yái idàbáanéerica íimaca: ‘Nudéca nuwèniaca cáli bànacalé yàalupiná. Iwàwacutá nùacawa néré nuicácaténá néréni. Pimàni nulí cayábéeri picàlidaca píiwacali iríwani càmita núalimá nùacawa icapèe néré’, íimaca irí. <sup>19</sup> Aiba íimaca irí nacái: ‘Nudéca nuwèniaca diez namanùbaca pacá íbaidéeyéipiná. Iwàwacutá nùacawa néré núalimáidacaténá nía asáisi náibaidacaalí cayába. Pimàni nulí cayábéeri, picàlidaca píiwacali iríwani càmita núalimá nùacawa icapèe néré’, íimaca irí. <sup>20</sup> Aiba íimaca irí àniwa: ‘Nudéca nuedáca nùacawéetúapínáwa, íná càmita núalimá nùacawa néré’, íimaca irí. <sup>21</sup> Néese yái yàasu wenàiwicaca yèepùacawa íiwacali yàataléwa. Yá icàlidaca irí naináwaná. Néese calúaca yái íiwacalica. Yá íimaca yàasu wenàiwica iríwa: ‘Piacàatétawa yàcalé néré. Picutáca wenàiwica carretera manuínaméeyéi irícubàa, àyapu púubanaméeyéi irícubàa nacái. Pimáida catúulécanéeyéi yàanáacaténá nucapee néré, nía nacái éeruyéi yàabàli, nía nacái yàana ituwièyécawa íicha, nía nacái macàwéeyéica’, íimaca yái íiwacalica. <sup>22</sup> Néese yàasu wenàiwica imáidaca nía. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica càide iyúwa píimáaná nulí, quéwa càmitàacá ipuníawa yái picapèeca’, íimaca irí. <sup>23</sup> Néese íiwacali íimaca irí: ‘Píawa macái àyapu imanùbaca chuitaliré yàcalé íicha, ànalimále nacái àta alénácaalí náyaca wenàiwica. Pité néese wenàiwica nawàlùanápináwa, yéewanápiná ipuníacawa yái nucapeeca’, íimaca yái íiwacalica. <sup>24</sup> Níacáiná idàbáanéeyéica

wenàiwicaca numáidéeyéicaté quéecha, núumacuéca pírí, canácata néená iyáapíná iyáacaléwa nuchùnièrica nucapèe írìcuwa”, ímaca yái Jesúsca.

*Lo que cuesta seguir a Cristo*

<sup>25</sup> Madécaná wenàiwica yèepunícátéwa Jesús yáapicha, yéewáidacalécáténá nía. Yá Jesús iwènúa iicáidaca nalí. Ímaca nalí: <sup>26</sup> “Piwàwacaalícué nuéwáidacaléca pía, néese iwàwacutácué cáinináca piicáca núa ícha yái cáinináanáca piicáca píaniricuéwa, píatúa nacáíwa, piacawéetúa nacáíwa, péenibe nacáíwa, péenánái nacáíwa, íchacué nacái yái cáinináanáca piicáca picáucawa. Càmicaalícué cáininá piicáca núa ícha yái cáinináanáca piicáca nía, néese càmitacué yéewa nuéwáidacalécúéca pía. <sup>27</sup> Piwàwacaalícué piacawa núapicha iyúwa nuéwáidacalé, iwàwacutácué matuíbanáiri iyú pimàacaca áibanái yúuwicháidaca pía, éwita naicáanícaalícué piquíniná, éwita nanúacaalícué piawa peebáidacáiná nutàacái, càide iyúwa iwàwacutácaalí nawáacutáidaca nàasu cruzawa cawinácaalí yéetéeyéipínacawa cruz ìwali. Iwàwacutácué nacái pimànica mamáalàacata càide iyúwa nuchùlianácué pía. Càmicaalícué càì pimànica, néese càmitacué píalimá nuéwáidacalécúéca pía. Iná iwàwacutácué píináidacawa cayába quéechacáwa asásí píalimácaalícué nuéwáidacaléca pía. <sup>28</sup> Péemiácué comparación: Abéericaalí péenácué iwàwa imànica chènuníiri capíi, quéechacáwa yáawinacawa iputáaca cayába capíi iwènipíná yáalíacáténáwa asásí idèníacaalí iwènipíná imáalàidacáténá imànica capíi. <sup>29</sup> Néese, càmicaalí càì imàni, néese idécanáami dàalaca imànica cáli ibàlùadacáténá capíi íba ínata, càmita yáalimá imáalàidaca imànica capíi. Yásí macáita wenàiwica iiquéeyéica capíi yéenámi, nadàbapíná naicáanica asíali iquíniná. <sup>30</sup> Yá náimapínáca ìwali: ‘Yái asíali idàbacaté imànica chènuníiri capíi, néese càmita yáalimá imáalàidaca imànicani’, càipíná náimaca, naicáanica iquíniná. <sup>31</sup> Péemiácué áiba comparación: Aiba nacuerínásàiri iwàwacutácaalí imànica úwicái áiba cáli ípunita, quéechacáwa yáawinacawa ínáidacáténáwa cayába asásí yàasu úwinái diez mil namanùbaca náalimácaalí namawèniadaca náichawa áiba cáli icuèriná yàasu úwinái veinte mil namanùbaca. <sup>32</sup> Néese càmicaalí yáalimá imawèniadaca íchawa nía, yásí ibànùaca yàasu wenàiwicanáíwa áiba cáli icuèriná yàatalé, ipíchawáise yàanàaca mawiénita, nasutácaténá néemiawani càisimalénácaalí iyú iwàwacutá ipáyaidaca íchawani, yéewanápiná imàacaca nàyaca matuíbanáita. <sup>33</sup> Càita nacái iwàwacutácué píináidacawa cáalíacáiri iyú asásí píalimácaalícué pimànica càide iyúwa nuchùlianá pía, yácáiná, càmicaalícué pimàaca piwàwawa ícha macáita píasumica, néeseque canáca yéewanáwa nuéwáidacaléca pía”, ímaca nalí yái Jesúsca.

*Cuando la sal deja de estar salada*

<sup>34</sup> Jesús ímaca nalí: “Péemiácué comparación: Nuéwáidacalénái nàyaca machacàníiri iyú, namàni nacái cayábéeri. Càica níade iyúwa cayábéeri iwidùma, puìwéerica imànica yàacási yéewanápiná caséeca wenàiwica nayáacani. Néese càmicaalí quirínama puìwa iwidùmaca, yá càmita yáalimá puìwaca àniwani. <sup>35</sup> Canéeri iwèni meedáni yái iwidùmaca. Càmita cayába cáli írìni. Càmita cayába írì nacái yáníi nàwacáidacataléca pírái ìyami. Wáuca meedáni, yái iwidùmamica. Càita nacái iwàwacutácué píyaca machacàníiri iyú, pimànicué cayábéeri nacái, píacué nuéwáidacaléca, yéewanápiná wenàiwica nawàwa neebáidaca yái báisíiri tàacásica. Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

## 15

### *La parábola del pastor que encuentra su oveja*

<sup>1</sup> Néenialité madécaná yeedéeyéicaté plata néenánái judío íchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná, áibanái nacái báawéeyéi íiwitáise, nàacawa Jesús yàatalé, néemìacaténá itàacái. <sup>2</sup> Néese abénaméeyéi fariseo, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, natàaníca báawéeri iyú Jesús ìwali. Náimaca Jesús ìwali:

—Yái asìalica itàidaca cayába báawéeyéi íiwitáise, yá iyáaca iyáacaléwa náapícha —náimaca.

<sup>3</sup> Iná Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: <sup>4</sup> “Péemìacué comparación: Abéeri péenácué idèniacaalí cien namanùbaca ipíra ovejanáíwa, yá abéeri oveja iméeràacaalíwa, yásí náiwacali imàacaca ipíranáíwa noventa y nueve namanùbaca manacúalibàa yàacaténá icutáca oveja yúuquéricawa ícha àta yàanàacatalétani. <sup>5</sup> Néese yàanàacaalíni, yásí casímáiri iyú imichàidaca oveja iwáacutaléwa. <sup>6</sup> Néese yàanàaca icapèe néréwa, yá iwacáidaca yàacawéeyéináwa, áibanái nacái iyaquewéeyéicawa. Yá íimaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapícha, nudéca nùanàaca yái nupíra ovejawa yúuquericatéwa nuícha’, càipíná íimaca yái oveja íiwacalináca”, íimaca yái Jesúsca. <sup>7</sup> Néese Jesús íimaca nalí: “Péemìacué cayába. Càita nacái abéeri wenàiwica iwènùadacaalí íiwitáisewa báawéeri ícha, yásí ángelnái iyéeyéica chènuniré nayanáidacawa abéeri wenàiwica ìwali manuísíwata ícha yái nayanáidáanácawa noventa y nueve namanùbaca ìwali íináidéeyéicawa mabáyawanáca, íináidéeyéica nacáíwa càmíta iwàwacutá nawènùadaca náiwitáisewa báawéeri ícha càide iyúwacué píináidáanáwa píwaliwa. Iná yéewa cayábacata nàwacáidáyacacawa nùatalé níái yáaliyéicawa cabáyawanáca nawènùadacaténá náiwitáisewa nabáyawaná íchawa”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de la mujer que encuentra su moneda*

<sup>8</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Inanáí idèniacaalí diez namanùbaca moneda máiníiyéi cawènica yáawamíiyéi plata quírameníiri, néese abéechúa monedacaalí yúucawa uícha, yásí upucúadaca lámpara ucutácaténá moneda yúuquéechúacawa uícha. Yá utunúaca ucapèe irícubàawa éeréeri iyú àta ùanàacataléta moneda cawèníchúaca. <sup>9</sup> Néese ùanàacanáami úa, yá ùwacáidaca uyaquewéeyéiwa inanái, áibanái nacái ùacawéeyéináca inanáica. Yá úumaca nalí: ‘Casímáicué piwàwa núapícha, nudéca nùanàaca cawèníchúaca moneda yúuquéechúacatéwa nuícha’, úumaca nalí. <sup>10</sup> Núumacué píri, càita nacái casímáica Dios yàasu ángelnái abéeri wenàiwica ìwali, cawínácaalí báawéericaté íiwitáise iwènùadéerica íiwitáisewa báawéeri ícha Dios irípiná”, íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola del padre que perdona a su hijo*

<sup>11</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Càasuíri asìali idèniacaté yéenibewa pucháiba asianái. <sup>12</sup> Néese iméeréeri íimaca yáaniri iríwa: ‘Pápa, píla nùasu yéená yái píasucawa píèripínáca nulí péetácaalípináwa’, íimaca yáaniri iríwa. Yá néese náaniri iwacùaca macáita yàasu yéewiwa nalí. <sup>13</sup> Néesecáwa cawàwanáta máisiba éeri idénáami, iméeréeri iwéndaca íchawa yáaniri yàasuwa, yá itéca iwènínáami, néese yàacawa déeculé áiba cáli néré. Yá yúucaca macáita yàasu platawa iyacaténá máiní máiwitáiseeri iyú. <sup>14</sup> Néese idécanáami yúucaca macáita, yá idàbaca



canáca nayáacalé cachàiníri iyú néenibàa. Yá iméeréeri idàbaca máapicani. <sup>15</sup> Yá icutáca íbaidacalépináwa áiba asíali yáapicha yái cáli néeséeri. Yái asíali ichùuliaca iméeréeri yàacawa yàasu manacúaliré yàacaténá ipíra marranonái iyáapiná. <sup>16</sup> Máiní iméeréeri iwàwaca iyáaca marranonái iyáacalé yéénaca anáica, quéwa càmita wenàiwica íbatàa iyáaca nía, íbatàa abéeri pináta, càmita nàa iyáapiná. <sup>17</sup> Atata ùuculiiri idàbaca ínàidacawa cáalíacáiri iyú àniwa. Yá íimaca íríwa: ‘Núaniri idènlàca yàasu wenàiwicawa manùbéeyéi. Nadènlà nayáacaléwa cayábata, imàacaca nacáiwá nali manuí. Quéwa, núa cháí nuétácawa máapicái iyú. <sup>18-19</sup> Siùcade nuèpùacawa núaniri icapèe néréwa àniwa. Yá núumapiná íríwa: Pápa, nudéca numànica Dios írí báawéeri, pírí nacái. Siùcade càmita quirínama cayábaca nuíwitáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápiná pírí núanirica píata. Pimàaca nùyaca càide iyúwa píasu wenàiwica, yásí nuíbaidaca pírí, càipiná núumaca núaniri íríwa’, íimaca ínàidacawa íríwa yái iméeréerica. <sup>20</sup> Iná yàacawa, yèepùacawa yáaniri icapèe néréwa.

“Quéwa déecuisecaalí tàacáwani, yá yáaniri iicácani. Yá catúulécanáca iicáca líriwa. Yá yáaniri ipìacawa ípunitáidaca líriwa. Yá yàanalícua líriwa itáidaca cayábani. Isùsùaca líri ínàni ìwaliwa càide iyúwa náiwitáise natáidáanà wenàiwica cáininéerica naicáca. <sup>21</sup> Néese yái líri iméeréeri íimaca yáaniri íríwa: ‘Pápa, nudéca numànica Dios írí báawéeri, pírí nacái. Siùcade càmita quirínama cayába nuíwitáise, íná canáca yéewaná quirínama núumáanápiná pírí núanirica píata’, íimaca. <sup>22</sup> Yáanirita quéwa íimaca yàasu wenàiwicanái íríwa: ‘Caquialétacué, peedacué ibàlepiná cayábanaméeri áiba bàlesi íicha. Pìwalicué ìwalini. Pìwalicué anillo icáapi íiduná ìwali. Pìwalicué nacái izapatonipiná yàabàli ìwali. <sup>23</sup> Peedacué nacái pacá íidu walíibèechúaca. Pinúacué wayáapináni. Siùcade wamànicué fiesta. <sup>24</sup> Yácáiná nuírca, nuyúunáidéericaté yéetátéwa nuícha, siùca quéwade idéca yèepùacawa nùatalé àniwa. Yúucacatéwa nuícha, quéwa siùca nudéca nùanàaca àniwani’, íimaca nali yái yáanirica. Néese nadàbaca namànica fiesta.

<sup>25</sup> “Idècunitàacá namànica fiesta, yá líri béeri íbaidaca yèepunicawa yáaniri yàasu manacúali néenibàawa. Yá yèepùaca yàacawa capíi nérépiná, yásí yéemlàca namànica música, abènaméeyéi nacái nalabàaca casímáiri iyú. <sup>26</sup> Yái líri béerica imáidaca yàataléwa abéeri íbaidéeri. Yá isutáca yéemlàwa càinácaalí namàníná capíi írìcu. <sup>27</sup> Yá íbaidéeri íimaca írí: ‘Idéca yèepùacawa néese àniwa piméeréerica, íná píaniri idéca ichùullaca nanúanápiná wayáapiná pacá íidu walíibèechúá yáwanái, yácáiná piméeréeri idéca yàanàaca cayábata’, íimaca írí. <sup>28</sup> Néese calúacani, yái líri béerica. Càmita iwàwa iwàlùacawa capíi írìculé, íná iwàwacutá yáaniri imusúacawa isutátaténá íicha iwàlùanápínáwa néré náapicha. <sup>29</sup> Quéwa líri béeri càmita yeebá, yá íimaca yáaniri íríwa: ‘Nudéca nuíbaidaca pírí madécaná camuí. Nudéca numànica mamáalàacata càide iyúwa pichùulianá numànica. Canácatáita píà nulí íbatàa abéeri cabra achúméerínapináta, numànicaténá fiesta nùacawéeyéiná yáapichawa. <sup>30</sup> Siùca idéca yàanàaca yái píirica, yúuquéericaté macáita píasu platami máaléquéeri iyú nalípiná inanáica íiméeyéica aslanái yáapicha plata ìwalínápiná, yá pidéca pinúaca írí iyáapiná pacá íidu walíibèechúá’, íimaca yái líri béerica.

<sup>31</sup> “Néese yáaniri íimaca írí: ‘Nuíri. Pidéca piyamáacawa núapicha càiripináta. Píasucata macáita yái nudènièrica. <sup>32</sup> Siùcade quéwa máiní cayábaca wamànínáca fiesta, casímáica nacái wía. Piméeréericáiná idéca

yàanàaca, yáí iyéericaté càide iyúwa yéetéerimiwa, quéwa idéca yèepùacawa wàatalé càide iyúwa idéca nacáicaalí yèepùacawa cáuca àniwani; yúucacatéwa nuícha, yá wadéca wàanàaca àniwani', íimaca yáí yáanirica. Càita nacáí Dios itàidaca cayába cawínacaalí wenàiwica iwènúadéerica íiwitáisewa íbáyawaná íchawa", íimaca yáí Jesúsca.

## 16

### *La parábola del mayordomo que abusó de la confianza*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca yéewáidacalénáíwa comparación iyú. Íimaca nalí: "Iyacaté abéeri náiwacali cáasuíri. Idèniaca yàasu wenàiwicawa icuèrica cáasuíri yàasu cawèniíri. Yá áibanáí nàanàaca nacháawàaca yàasu wenàiwica íináwaná ìwali yáí wenàiwicaca icuèrica íiwacali yàasuwa. Náimaca yúucáanása meedá íiwacali yàasu platawa máiwitáiséeri iyú. <sup>2</sup> Néese íiwacali imáidaca yàataléwani. Yá íiwacali íimaca írí: 'Nudéca nuémíaca piináwaná piúcaca nùasu plata. Siúcade pichùnia nùasuwa picàlidacaténá nulí macáita píibaidacalé ìwaliwa càmicáiná nubatàa picùaca nùasu quirínama', íimaca yáí íiwacalica. <sup>3</sup> Néese yáí asiali yàacawa íiwacali íchawa. Yá íimaca íríwa: '¿Càináica numàni siúcade nuíwacali iwàwacáiná yúucaca núa? Canáca nuchàini nubànacaténá nubànacalewa. Báica nacáí nusutáca plata áibanáí íicha nuwènièripiná iyú nuyáapináwa. <sup>4</sup> Uwé, siúca núalíacawa càinácaalí numàníinápiná àniwa yéewanápiná áibanáí yeedáca yàataléwa núa, idécanáami nuíwacali yúucaca núa', íimaca íríwa. <sup>5</sup> Néese yáí asiali imáidaca wenàiwica imawènièyéica íiwacali íicha plata nàanánápiná abéerinamata namanùbaca iyúwa. Yá íimaca idàbáanéeri írí: '¿Càisimaléná pimawènia nuíwacali íicha?' íimaca. <sup>6</sup> Néese idàbáanéeri wenàiwica íimaca: 'Numawènia píiwacali íicha cien namanùbaca yàalu olivo iséená', íimaca. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca írí: 'Cháta iyaca pimawèniacáleca cuyàluta íbáiná íricu. Piúca meedáni. Ara, píawinacàatétawa pitànàa àniwa áiba cuyàluta íbáiná íricu cincuenta namanùbaca pimawèniánápiná nuíwacali íicha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca írí cincuenta namanùbaca meedá', íimaca írí. <sup>7</sup> Néese yáí íiwacali yàasu wenàiwicaca íimaca áiba írí: '¿Néeni pía? ¿Càisimaléná pimawènia?' íimaca írí. Yáí áiba asiali íimaca írí: 'Cien namanùbaca yàalu trigo ituíná', íimaca írí. Néese íiwacali yàasu wenàiwica íimaca írí: 'Cháta iyaca pimawèniacáleca cuyàluta íbáiná íricu. Piúca meedáni. Pitànàa áiba cuyàluta íbáiná íricu àniwa ochenta namanùbaca pimawèniánápiná íicha meedá. Yásí iwàwacutá pèepùadaca írí ochenta namanùbaca meedá', íimaca írí. Càita imànica náapicha macáita wenàiwica imawènièyéica íiwacali íicha yàasusi. <sup>8</sup> Néese yáí íiwacali yáalíacawa bàsabàsaca yàasu wenàiwica íiwita, yáí báawéerica íiwitáise icuèricaté íiwacali yàasuwa, iwènúadacáiná namawèniacále. Nudéca nucàlidacuéca píri yáí comparaciónca píalíacaténáwa máiniyéi cáalíacáica èeri mìnanáica càmiyéica yeebáida Dios itàacáí namànicaalí wawàsi nanacáiyéi yáapichawa, cáalíacáica nía píichacué, píacué yeebáidéyéica Dios itàacáí.

<sup>9</sup> "Iná nùalàacuéca pía pimàníinápinácué cayábéeri áibanáí írí píasu plata iyúwa, yéewanápinácué cáinináca naicáca píawa. Néesecáwa, plata imáalàacaalípináwa píichacué, yásí needácué nàataléwa pía aléera chènuniré náyacatalé càmirica imáalàawa.

<sup>10</sup> "Áiba wenàiwica icùacaalí achúméeri wawàsi machacàniíri iyú, yá icùapináca cayába nacáí manùba wawàsi. Quéwa imànicaalí íbáyawanáwa

idèniacaalí achúmanamata, yá imànipináca ibáyawanáwa nacái idèniacaalí manùba. <sup>11</sup> Iná càmicaalícué pìmàni cayábéeri pìasu plata iyúwa cháí báawéeri èeri iricu, néese càmitacué namàacapíná picùaca báisíiri cawèníirica iyéerica chènuniré. <sup>12</sup> Néese àniwa càmicaalícué picùaca áibanái yàasu machacàníiri iyú, néese càmita nàacué pírí plasu síwapínáwa.

<sup>13</sup> “Péemìacué comparación: Canácata yàasu wenàiwica yáaliméeri imànica machacàníiri iyú càide iyúwa íiwacanáiná pucháiba ichùulianá imànica, báawacáiná iicáca abéeri íiwacaliwa, cáinináta quéwa iicáca íiwacaliwa áiba. Càmicaalí nacái, néese yàapíná íiwacali áiba icàaluínináwa, quéwa caná iwèni meedá iicápiná íiwacali áibawa. Càita nacái càmitacué pidé píibaidaca cayába Píiwacali Dios írípínáwa càide iyúwa iwàwáaná cáininácaalícué píicáca plata”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>14</sup> Néese abénaméeyéi fariseo cáininéeyéica iicáca plata, néemiacáiná macáita Jesús íimáaná plata ìwali, íná naicáánica Jesús íquíniná. <sup>15</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí: “Pidécuéca picàlidaca píináwaná ìwaliwa wenàiwicanái írì cayábáanása píiwitáise. Neebáidacué nacái pichíwa. Quéwa Dios yáaliacuécawa píiwitáise ìwali, càinácaalí iyáaná. Casíimáica èeri mìnánái iicácuéca píiwitáise báawéeri, quéwa Dios iicácuéca píiwitáise iyúwa yáséerimi isàni meedá”, íimaca yái Jesúsca.

### *La ley y el reino de Dios*

<sup>16</sup> Jesús íimaca: “Bàaluité iwàwacutá wenàiwica neebáidaca iyúwa profeta Moisés itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliúise, iyúwa nacái profetanái itànàanáté Dios itàacái. Càité iyaca àta Juan el Bautista yàanàacatalétaté. Néese Juan, núa nacái wadéca wacàlidaca wenàiwicanái írini yái cayábéeri tàacásica náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Siùca madécaná wenàiwica nawàwa nàuwichàidaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica yái tàacásica.

<sup>17</sup> “Quéwa máiníiri cayábacani yái Dios itàacái bàaluisàimica profeta Moisés, áibanái profeta nacái natànèericaté Dios inùmaliúise. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná. Aibaalípiná Dios imáalàidapíná capíraléeri cáli, yá nacái èeriquéi. Néese càmiripínáta itàacái bàaluisàimi imáalàapínáwa, íbatàa abéeri letra achúméerína pináta, canácatáita imáalàawa. Macáita ichàbapínácawa càiwade iyúwaté Dios itàacái íimáaná”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús enseña sobre el divorcio*

<sup>18</sup> Jesús íimaca: “Asíali imàcacaalí íichawa íinuwa, néese yeedácaalí írìwa áiba, imànica ibáyawanáwa, iimácáiná áiba inanái yáapicha càmicíchúaca íinusíwa. Aiba asíali yeedácaalí íinupínáwa abéechúa namàaqueéchúami, imànica ibáyawaná nacáíwa, iimácáiná úapicha, úara áiba asíali íinuca”, íimaca yái Jesúsca.

### *El rico y Lázaro*

<sup>19</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa. Yá íimaca nalí: “Iyacaté càasuíri asíali. Cayábanaméeri ibàle iicácanáwa cawèníiri nacái. Macái èeri imanùbaca imànica fiesta máiníiri cawènica. <sup>20</sup> Iyacaté nacái catúulécanéeri asíali cacháunéeri ìwalíise íipidenéeri Lázaro. Yái Lázaro yáawinacawa càasuíri icapèe inùmaliú. <sup>21</sup> Yái catúulécanéerica iwàwacaté iyáaca àta càinácaalí yàacàsi ituériwa càasuíri yàasu mesa íinatáise. Aulinái nacái nàanàaca Lázaro yàatalé nabèruacaténá icháuná ituí yái catúulécanéerica. <sup>22</sup> Aiba èerité, catúulécanéeri yéetácawa. Yá àngelnái

itécani iyacaténá paraíso irícu, aléera Abraham yàatalé Dios yáapicha. Yá nacái càasuírìmica. Yá nabàllacani, yái càasuírìmica.

<sup>23</sup> “Yái càasuírìmica yùuwichàacawa mamáalàacata néenibàa báawéeyéimi nàacatalépinácawa néetácaalíwa, lípidenácatalé infierno. Càasuírìmi iicáidaca déeculé, yá iicáca Abraham, Lázaro nacái, iyéeyéica Dios yáapicha paraíso irícu. <sup>24</sup> Iná yái càasuírìmica imáidaca cachàiníri iyú Abraham irí. Yá ímaca Abraham irí: ‘jNùawiri, Abraham, piicá nupualé! Pibànùa síisa Lázaro nùatalé idupíadacaténá úni nunène ìwali icáapi iyúwa, nùuwichàacáináwa báawanama cháí quichái irícu’, ímaca. <sup>25</sup> Quéwa Abraham ímaca irí: ‘Pía nutaquérinámica, iwàwacutá piwàwalica piyáanáté máini cayábéeri iyú idècunitàacá cáuca pía, quéwa yái Lázaro iyacaté máini catúulécanéeri iyú, idècunitàacá cáucani. Siùca Lázaro iyaca cayába cháí, piata quéwa yùuwichèeriwa iyaca néenibàa. <sup>26</sup> Càmita núalimá nubànùca piatalé Lázaro, iyacáiná manuírì yàawa nacáiri depuúwéeri béecaná cháí bamuchúamicué wáicha, pía, wía nacái. Iná canáta yéewaná náalimá nachàbacawa aléera. Píacué nacái síisaara, càmitacué píalimá placawa síisa nacáira’, ímaca yái Abrahamca.

<sup>27-28</sup> “Néese càasuírìmi ímaca àniwa: ‘Uwé, néese pimàni nulí cayábéeri, pía nùawiri Abraham, pimàaca Lázaro imichàacawa yéetácáisi ícha, yá pibànùa Lázaro núaniri ícapèe nérépiná. Nàyaca néeni cinco namanùbaca nuénánái. Pichùulla Lázaro yàalàanápíná nuénánái ipíchaná nàacawa aléi yùuwichàacáisi irículé’, ímaca yái càasuírìmica. <sup>29</sup> Quéwa Abraham ímaca irí: ‘Péenanái nadèniaca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàaluité, profetanái itànèericaté nacái Dios inùmalicúise. Iwàwacutá péenanái yeebáidaca nataacái’, ímaca yái Abrahamca. <sup>30</sup> Néese yái càasuírìmica ímaca: ‘Báisíta, quéwa iwàwacutácawa nalí áiba wawási quiríta. Lázaro imichàacaalíwa yéetácáisi ícha imàacacaténá yáawawa naicácani, yásí nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha’, ímaca yái càasuírìmica. <sup>31</sup> Quéwa Abraham ímaca irí: ‘Càmicaalí neebáida Dios itàacái càide iyúwa Moisés, profetanái nacái natànàanáté, néese càmita nacái neebáidapíná Dios itàacái, éwita yéetéerimiwa imichàacaalíwa yéetácáisi ícha yàalàacaténá nía’, ímaca yái Abrahamca”, ímaca yái Jesúsca.

## 17

### *El peligro de caer en pecado*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: “Macái èeri imanùbaca iyaca madécaná wawási imàaquéerica wenàiwica nawàwaca namànica nabáyawanáwa. Quéwa, j máini Dios yùuwichàidapíná cawinácaalí wenàiwica yéewáidéerica áibanái namànicaténá nabáyawanáwa! <sup>2</sup> Aibacaalí wenàiwica iméeràidaca áibanái namànicaténá nabáyawanáwa, yásí Dios yùuwichàidapíná manuísíwatani. Cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca wenàiwica. Aibanái idacuacaalí manuírì iba ícanápi ìwalíise, náucacaténáni manuírì úni yáaculé isawíacaténáwa, yásí íisicúmacawa. Quéwa iyacaalí mamáalàacata cháí èeri irícu, néese iméeràidacaalí sùmanái namànicaténá nabáyawanáwa, yá máini cachàiniwanái yùuwichàapínácawa áibanái ícha infierno irícu. Iná cayába cachàini irítáni yéetácaalíwatá ipíchawáise iméeràidaca púubéeyéi. <sup>3</sup> jPiicacué píchawa cayába piméeràidacáichacué púubéeyéi Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa!

“Aibacaalí imàni piri báawéeri, pitàani yáapicha ìwali. Néese iwènúadacaalí iiwitáisewa báawéeri ícha, pimàaca piwàwawa ícha yái báawéerica imànírica piri. <sup>4</sup>Ewita imànicaalí piri báawéeri siete imanùbaca yàawiría abé èeri írìcu, yá yàanàacaalí pialaté siete imanùbaca yàawiría nacái, yá ímacaalí piri: ‘Càmita quirínama numàni piri báawéeri àniwa’, càicaalí íma piri, iwàwacutá pimàacaca piwàwawa ícha yái báawéerica imànírica piri”, ímaca yái Jesúsca.

### *El poder de la fe*

<sup>5</sup> Néese apóstolnái nasutáca Wáiwacali ícha wawàsi. Náimaca irí:

—Piyúudàa wía manuícateená wáináidacawa wawàwawa piwali cachàiniiri iyú mamáalàacata —náimaca. <sup>6</sup> Néese Wáiwacali ímaca nalí:

—Càmitàacáwacué manuí pínáidacawa piwàwawa nùwali, ibatàa achúméerína iyúpináta. Manuícacalícué pínáidacawa nùwali achúméerína iyútá, càide iyúwa mostaza ímínaca achúméerína iyáaná, yásí yéewanápinácué càì píimaca irí yái manuírí morera yéetanácatá: ‘Piwatàa píawawa cáli ícha, néese pibàna píawawa manuírí ùni yáaculé’, yásí àicu imànica càide iyúwacué píimáaná írítá —ímaca yái Jesúsca.

### *El deber del que sirve*

<sup>7</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía àniwa comparación iyú, yá ímaca nalí: “Abéeri náiwacali idèniacaalí yàasu wenàiwicawa ichùnièrica bànacalé yáapíse, cawàwanáta nacái icùaca íiwacali ipirawa, néese idécanáami íibaidaca, yá yèepùacawa bànacalé néese, yá iwàlùacawa íiwacali icapèe írìculéwa. Néese, íiwacali càmita íma yàasu wenàiwica íríwa: ‘Caquialéta, píawinawa, piyáa piyáacaléwa’, càmita càì íma. <sup>8</sup> Néese íiwacali ímapiná írì meedá: ‘Pichùnia nuyáapiná. Piwali cayába pibàlewa pitécaténá nulí nuyáapiná, idècunitàacá nuyáaca nuyáacaléwa. Néesecáwa idécanáami nuyáaca nuyáacaléwa, yásí numàaca piyáaca piyáacaléwa’, càipiná ímaca yái íiwacalica yàasu wenàiwica íríwa. <sup>9</sup> Càmita nacái íiwacali yàaca cayábèeri tàacáisi yàasu wenàiwica íríwa idécanáami imànica càide iyúwa íiwacali ichùulianáni, yàasu wenàiwicacáiná meedáni, íná iwàwacutá íbaidaca íiwacali íríwa càide iyúwa ichùulianá imànica. <sup>10</sup> Càita nacái idécanáamicué pimànica macáita càide iyúwa Dios ichùulianácué pía, picácué cáimacái picáca píawawa ìwalíse, néese píimacué Dios irí: ‘Wíacata píasu wenàiwicanái canéeyéica iwèni meedá. Wadéca wamànica càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica, càide iyúwa pichùulianá wamànica’, càicué píima Dios íríwa”, ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús sana a diez leprosos*

<sup>11</sup> Néeseté Jesús idècunitàacá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yá yèepunicawa bamuchúamibàa náicha Samaria yàasu cáli, Galilea yàasu cáli nacái. <sup>12</sup> Jesús yàanàcaté mawiénita áiba yàcalé irí, yá diez namànùbaca asianái cacháunéeyéi íimami lepra iyú nàanàaca Jesús ípunita. Déecúseta quéwa nabàlùacawa Jesús ícha, càmicáiná judiónái ibatàa nàanàaca mawiénita áibanái irí. <sup>13</sup> Yá namáidaca cachàiniiri iyú Jesús irí:

—¡Pía Jesús, Wáiwacali, catúulécana piicáca wía! —náimaca Jesús irí. <sup>14</sup> Jesús iicáca nía, yá ímaca nalí:

—Píacué pimàacaca sacerdotenái iicáca píimami náalíacatenáwa pidécuéca pichùnìlacawa —ímaca nalí. Yá idècunitàacá nàacawa, yá ichàbaca náicha yái uláicáca. <sup>15</sup> Yá abéeri néená níái cacháunéeyéimica iicácáiná masacàaca ímami lepra ícha, íná yèepùacawa Jesús yàatalé.

Idècunitàacá yèpùacawa, yàaca cayábéeri Dios irí cachàiníri iyú. <sup>16</sup> Yàanàaca Jesús yàatalé, yá ibàlùacawa yùuluì ipùata iyúwa Jesús irí. Yáawiada inàniwa càliaculé yàacaténa Jesús icàaluíná, yàacaténa nacái irí cayábéeri. Yái asiali Samaria yàasu cáli nééséerica, càmirica judío. <sup>17</sup> Yá néesea Jesús ímaca yéwáidacalénái iríwa:

—Nudéca nuchùniacáwa diez namanùbaca cacháunéeyéi. Níara nueve namanùbacaca càmita nèpùawa, éwita israelitacáaníta nía, nàacaténa cayábéeri Dios irí. <sup>18</sup> Abéerita yái càmirica judío yèpùacawa nùatalé yàacaténa cayábéeri Dios irí —ímaca yái Jesúsca. <sup>19</sup> Néese Jesús ímaca Samaria yàasu cáli nééséeri irí:

—Pimichàawa. Piawa. Uláicái idéca ichàbacawa pícha, peebáidacáiná núlí —ímaca yái Jesúsca.

### *Cómo llegará el reino de Dios*

<sup>20</sup> Fariseonái nasutáca néemlawa Jesús càicaalínápinácaalí Dios icùa macáita wenàiwicanái. Néese Jesús ímaca nalí:

—Càmitacué pàlimá piicáca càinácaalí iyú Dios icùaca wenàiwicanái. <sup>21</sup> Càmita náimapiná: ‘Piicacué, Dios icùaca wenàiwica cháí cáli’; càmita nacái náimapiná: ‘Áiba cáli ínata nacái Dios icùaca wenàiwica’, càmita náimapiná càmicáiná náalimá naicáca natuí iyúwani càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáwa, icùacáiná náiwitáise, icùa nacái abéechúanaméeyéi wenàiwica pèewibàa —ímaca yái Jesúsca. <sup>22</sup> Néese Jesús icàlidacaté yéewáidacalénái iríwani:

—Máadáinúéca piwàwa piicáca núa áiba èeriwa, éwitasica pàlimácaalí piicáca núa abé èeri piná meedátá, piwàwapinácuéca piicáca núa, núa asiali Dios nééséerica. Máinúéca piwàwapiná piicáca nuanàaca nucùacaténa macáita, quéwacué càmitàacá piicápiná núa. <sup>23</sup> Aibanái nacàlidapiná nachiwawa, náimapiná nudéca nuanàaca. Náimapináca: ‘Mesías idéca yàanàaca cháí’; áibanái náimapinácué piri: ‘Mesías idéca yàanàaca néré’. Quéwa picácué piawa néré, picácué nacái piawa náapicha. <sup>24</sup> Péemiácué, nùacaalípináwa néese àniwa, yásí macái èeri mìnánái naicápiná nucànacawa amaláwaca, càide iyúwa énu icànaaná macáita capìraléeri cáli ìwali chènuniré èeri imusúacatáisewa àta èeri iwàlùacataléwa. Càipiná nacái nùacawa néese àniwa nuenáwaná yàanàacatáwa, núa asiali Dios nééséerica. Càmita nùawa ibàacanéeri iyúwa. <sup>25</sup> Quéwa iwàwacutá nùuwichàacawa manuísíwata quéechacáwa, yá iwàwacutá èeri mìnánái iyéeyéica siùca báawaca naicáca núa càiride iyúwa canéeri iwèni meedá. <sup>26</sup> Mawiénicaalípiná nuenáwaná nuanàacatáipiná àniwa, núa asiali Dios nééséerica, yásí wenàiwicanái nàypiná càide iyúwaté èeri mìnánái iyáaná Noé yàasu èerité. <sup>27</sup> Matuíbanáicaté nàyaca Dios ícha bàaluité. Nayáacaté nayáacaléwa, néese nàiraca nacái, needácaté nàinupináwa, àta Noénái iwàlùacatalétawa arca iriculé. Yáté manuíri yéesacái yàanàaca, yá néetácatéwa macáita wenàiwica càmiyéicaté iwàlùawa Noénái yáapicha arca iriculé. <sup>28</sup> Càité nacái Lot yáapichéeyéimi Sodoma iyacàlená mìnánái nàyacaté matuíbanáita Dios ícha. Nayáacaté nayáacaléwa, nàiraca nacái nàiracaléwa. Nawèni nacái nàasupináwa. Nabànacaté nabànacalewa, nawènda nacái nàasuwa. Namànicaté nacái nacapèewa. <sup>29</sup> Quéwa idècanámité Lotná namusúacawa Sodoma iyacàlená ícha, yáté quichái yèewèricawa azufre yèewi yúuwàacatéwa chènuníse Sodoma mìnánái ìwali. Yáté néetáca nua macáita. <sup>30</sup> Càita nacái yúuwichàacáisi yàanàapináwa

ráunamáita èeri mìnánáì ìwali áibaalípiná numàacacaalípiná núawawa naicáca núa, núa asiali Dios néeséerica.

<sup>31</sup> “Néenialípiná áibacaalí iyamáidapínáwa ìyaca icapèe ipùata sàabadéeri ìnatabàawa, idèniacaalí nacáì yàasuwa capìi irìcu, iwàwacutá càmita yèepùa iwàlùacawa icapèe irìculéwa yeedácaténá yàasuwa ipíchawáise ipìacawa Jerusalén ìyacàlená ìicha. Aibacaalí nacáì yèepunípináwa manacúalibàa, iwàwacutá càmita yèepùawa icapèe néréwa ipíchawáise ipìacawa Jerusalén ìyacàlená ìicha. <sup>32</sup> Piwàwalicué càinácaalíté Lot ìnumi yéetácawa, cáininéechúacaté iicáca yàasumiwa èeri irìcuírìca, úái yéetéechúamicatéwa càmicáináté upìacawa yàcalé ìicha càide iyúwaté Dios yàalàanà úa. <sup>33</sup> Cawínácaalí càmirìca yeebáida nutàacáì iwàwacáinà icùaca icáucawa cháì èeri irìcu, yúucapíná icáucawa càmirì imáalàawa, quéwa cawínácaalí yeebáidéerica nutàacáì mamáalàacata éwita áibanáì inúacaalínì, idèniapíná icáucawa càmirì imáalàawa.

<sup>34</sup> “Néese núumacué pirí nùanàacaalí táiyápi, yá pucháiba wenàiwica naimápiná nàyaca cama irìcu. Angelnáì itépiná abéeri wenàiwica, áibapíná nacáì imàacawa néenita. <sup>35</sup> Yá pucháiba inanáì namulúapínáca nàyaca ituínásì. Angelnáì itépiná abéechúa inanáì, abéechúapíná nacáì imàacawa néenita. <sup>36</sup> Pucháiba asianáì yèepuníyèipínáca manacúalibàa. Angelnáì itépiná abéeri asìali, abéeripíná nacáì imàacawa néenita —ìimaca yáì Jesúsca. <sup>37</sup> Néese yéewáidacalénáì nasutáca néemìawa Jesús:

—Wáiwacali, ¿chábàanásica nàanàa needácaténá nía? —náimaca. Néese Jesús ìimaca nalí:

—Màulenéeri iyú piicápinácué chábàanácaalí nàacawa càide iyúwacué píalíanáwa chábàanácaalí yéetéerimiwa iriawa piicácaalí manùbéeyéì wáchuli nàwacáidáyacacawa —ìimaca yáì Jesúsca.

## 18

### *La parábola de la viuda y el juez*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca nía comparación iyú náalíacaténáwa iwàwacutáaná nasutáca Dios ìicha mamáalàacata, yàalàacaténá nía nacáì ipíchaná naméyáacawa nasutáca Dios ìicha. <sup>2</sup> Yá Jesús ìimaca nalí: “Iyacaté juez áiba yàcalé irìcu. Càmita yàa Dios icàaluíná. Càmita nacáì yàa wenàiwica ìimiétacaná. <sup>3</sup> Uycaté nacáì yàcalé irìcu abéechúa inanáì inìrimi yéetéechúamicatéwa ìicha. Aiba wenàiwica iwàwacaté yeedáca uícha ùacawéeri yàasumi. Iná usutáca juez ìicha wawàsi manùba yàawiría iyúudàanápíná úa. Yá úumaca juez irí: ‘Piyúudàa núa. Pichùullia nàuwichàidàanápíná nuícha nùuwideca yeedéerica nuícha nùacawéeri yàasumi’, úumaca juez irí. <sup>4-5</sup> Manùba èeri càmita juez yeebá usutáaná ìicha. Néese maséeca iwàwa idècuni yéemìaca usàna. Yá ìimaca iríwa: ‘Éwita càmicáaníta nua Dios icàaluíná, éwita nacáì càmicáaníta nua wenàiwicaná ìimiétacaná, càicáaníta siúcade nuyúudàaca úara inanáica, nùuwichàidaca uícha ùuwide, máincáinà usàiwicaca nulí wawàsi, ipíchaná ùanàaca mamáalàacata, yá usàiwica nulí wawàsita àta nuétácatalétawa’, càica ìimaca iríwa yáì juez báawéerica ìiuitáise”, ìimaca nalí yáì Jesúsca.

<sup>6</sup> Yá Wáiwacali ìimaca nalí àniwa: “Pidécuéca péemìaca itàacáì yáì juez báawéerica ìiuitáiseca. Éwita báawéericáaníta ìiuitáiseni, càicáaníta átata iyúudàaca maniríichúami. <sup>7</sup> Néeni, ¿càmítasicué píalíawá cayábéeri Dios ìiuitáise? Iná iwàwacutácué píalíacawa Dios iyúudàapíná cawínácaalí wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipínáwa, cawínácaalí isutéeyéica

yáawawa ícha manuísíwata mamáalàacata èeríapinama, táiyápinama nacái. Yá Dios imawèniadapíná náicha nacái nàuwidenái. Càmita Dios idècunìapínáwá déecuñri iyú iyúudàanápíná nía. <sup>8</sup> Núumacué pirí, Dios iyúudàapíná níawa caquialéta, imawèniadapíná náicha nàuwidenái. Núa asiali Dios néeséerica, nùanàapíná àniwa aléi èeri iriculé, quéwa càmita nùanàapíná manùbéeyéi yeebáidéeyéica nutàacái mamáalàacata”, ímaca yái Jesúscá.

*La parábola del fariseo y el cobrador de impuestos*

<sup>9</sup> Néeseté Jesús yéewáidaca abénaméeyéi wenàiwica comparación iyú, níara cachàiniyéica iicáca yáawawa nayúunáidacáiná mabáyawanéeyéica nía, íná báawaca naicáca náichawa áibanái wenàiwica. Jesús ímaca nalí: <sup>10</sup> “Pucháiba aslanái nàacatéwa templo iriculé nasutácáténá níawawa Dios ícha. Abéeri fariseo, áiba asiali nacái yeedéeri plata yéénánái judío íchawa Roma iyacaléná yàasu gobierno irípiná. <sup>11-12</sup> Yái fariseo ibàlùacawa abéerita méetàucuta áibanái ícha, isutáca yáawawa Dios ícha. Càì ímaca: ‘Pía Dios, nùaca pirí cayábéeri núcáiná càmirica iyúwa áibanái wenàiwica canánama. Núa nacái càmita nuyéedù. Càmita báawa nuíwítáise nacái. Càmita nuimá áiba inanái yáapicha càmicáhuaca nuínusíwa. Càmita numàni nubáyawanáwa càide iyúwa imàníná yái asiali yeedéerica wáicha plata romanonái yàasu gobierno irípiná. Núa nacái numàaca nuíchawa nuyáacaléwa pucháiba èeri semana iwali nusutácáténá Dios ícha. Macái néená níái diyéyica wawàsi nuedéerica nulíwa, numàaca abéeri néená Dios irípiná ofrenda iyú’, càì ímaca iwaliwa yái fariseoca. <sup>13</sup> Néeseta quéwa yái asialica yeedéerica plata yéénánái judío íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná, yáta ibàlùacawa déecuñseta fariseo ícha. Máinicáiná báica iicáca yáawawa Dios iwére ibáyawaná iwálisewa, íná càmita iicáida chènuniré. Néese, ibàbáida yùucutawa mamáalàacata icáapi iyúwa máinicáiná achúmaca iwàwa ibáyawaná iwaliwa. Yá ímaca mamáalàacata Dios irí: ‘Pía Dios, piicá nupualé, cabáyawanéerica núaquéi’, càì ímaca isutáca Dios ícha”, ímaca yái Jesúscá. <sup>14</sup> Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Núumacué pirí, Dios imàacacaté iwàwawa ibáyawaná ícha, yái asiali yeedéerica plata yéénánái íchawa romanonái yàasu gobierno irípiná, néese asiali yèepùacawa matuíbanáita icapèe néréwa. Quéwa yái fariseoca, càmita Dios imàaca iwàwawa ibáyawaná ícha, níacáiná cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica iináwaná iwaliwa máinínása cayábaca nía áibanái ícha, Dios imàacapíná báica nía. Cawinácaalí quéwa icàlidéeyéica íchawa ibáyawanáwa, Dios imànipíná irí cayábéeriwa”, ímaca yái Jesúscá.

*Jesús bendice a los niños*

<sup>15</sup> Néeseté àniwa áibanái natéca néenibewa púubéeyéi Jesús yàatalé yéewacáténá Jesús imàacaca icáapiwa nàwali, isutácáténá nalí Dios ícha imànínápíná nalí cayábéeri. Quéwa, Jesús yéewáidacalénái naicáca nía, yá nadàbaca nacuísaca náichawa wenàiwica itéeyéica yéenibewa Jesús yàatalé, yéewáidacalénái náimaca sùmanái nasàiwicasa Jesús irí wawàsi. <sup>16</sup> Quéwa Jesús imáidaca sùmanái nàanápínáwá yàatalé. Yá ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacué sùmanái yàacawa nùatalé, picácué pimáisanla nàanàaca, Dioscáiná icùaca wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái càide iyúwa sùmanái yeebáidáaná nàaniri itàacáíwa. <sup>17</sup> Péemiacué cayába, iwàwacutá wenàiwica neebáidaca Dios itàacái càide iyúwa púubéeyéi sùmanái yeebáidáaná nàaniri



itàacáíwa. Càmicaalí wenàiwica neebáida càì, néese canácatáita Dios yéenibeca nía —íimaca yáí Jesúsca.

*Un hombre rico habla con Jesús*

<sup>18</sup> Néeseté abéeri judío íiwacaliná isutáca yéemlawa Jesús. Yá íimaca Jesús irí:

—Pía cayábéeri yéewáidéerica wía, ¿càinásica iwàwacutá numànica nùyacaténá càiripináta Dios yáapicha chènuniré? —íimaca. <sup>19</sup> Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutá plínáidacawa cayába ìwali yáí plímáanáca, càinácaalí íimáaná yáí tàacáisica íiméerica cayábéericasa núa, canácáiná áiba wenàiwica cayábéeri, abéericata Dios cayábéeri —íimaca yáí Jesúsca, iwàwacáiná asiali yeebáidaca Dioscani yáí Jesúsca. <sup>20</sup> Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Píalíacawa Dios itàacái ichùllaná wía: ‘Picá piimá áiba inanái yáapicha càimíchúca píinusíwa, áiba asiali yáapicha nacái càmírira pinírísíwa; picá pinúa wenàiwica; picá piyéedua; picá nacái pichìwáida áibanái; pía náimíetacaná píaniri, píatúa nacái?’ —íimaca yáí Jesúsca. <sup>21</sup> Néese asiali íimaca irí:

—Nudéca numànica macáita càide iyúwa Dios íimáaná sùmàicatáiseté núa àta siùca nacáide —íimaca. <sup>22</sup> Jesús yéemlacani, yá íimaca irí:

—Iyaca abéeri wawási iwàwacutéeri pimànica quiríta: Pía piwéndaca macáita píasuwa, pía nacái iwènináami catúulécaneéyí irí. Càipiná pidèniaca píasu cawèníriwa chènuniré. Néese pèepùawa píacaténáwa núapicha nuéwáidacalécáténá pía —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>23</sup> Yáí asiali quéwa, yéemlacanáami, yá máini achúmaca iwàwa máinicáiná càasucani, càmicáiná nacái iwàwa yàaca áibanái irí macáita yàasuwa. <sup>24</sup> Jesús yáalíacáináwa achúmaca iwàwa yáí asàlica, íná Jesús íimaca yáapichéeyí iríwa:

—¡Máini càulenápináca càasuýéi yeebáidaca Dios itàacái, Dios yéenibecaténá nía! <sup>25</sup> Càide iyúwa camello càminá yéewa iwàlùacawa siduwíapi ituí yáapu irìcubaa, càita nacái càulenáca càasuíri wenàiwica yeebáidaca Dios itàacái Dios icùacaténáni —íimaca yáí Jesúsca. <sup>26</sup> Níái yéemièyéica Jesús íimáaná, náimaca Jesús irí:

—Néeni, ¿cawinápiná yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha? —náimaca. <sup>27</sup> Jesús íimaca nalí:

—Canáca yéewaná wenàiwicanái nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha nachàini iyúwa meedá, quéwa Dios yáaliméeri iwasàaca nía, Dios yáalimácáiná imànica macáita —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>28</sup> Néese Pedro íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, wadéca wamàacaca wàasuwa macáita wàacaténáwa píapicha yéewacaténá péewáidacaléca wía —íimaca. <sup>29</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, piacué nuéwáidacaléca yeebáidéeyéica nutàacái. Numáidacué abènaméeyéi péená nàanápináwa nacapèe íichawa namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aibanái péenácué nacái nàanápináwa maléná èeri nàacawéeri íichawa, càmicaalí nacái néenánái íicha nacáíwa, càmicaalí nacái nasèenái íicha nacáíwa, càmicaalí nacái néenibenái béeyéi íicha nacáíwa, namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>30</sup> Yásí Dios yàapinácué píri madécaná wenàiwica piiquéeyéipiná càiyéide iyúwa péenánáíwa cháí èeri irìcu. Néese, èeri imáalàacaalípináwa, yásí Dios yàacué picáuca càimíri imáalàawa chènuniré —íimaca yáí Jesúsca.

*Jesús anuncia por tercera vez su muerte*

<sup>31</sup> Yáté Jesús imáidaca yàataléwa yéewáidacalénáíwa doce namanúbaca méetàucuta áibanáí lícha. Yá íimaca nalí:

—Siúcade wàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Namànipiná nulí macáita càide iyúwaté profetanáí itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali, núa asiali Dios néeséerica. <sup>32</sup> Yá presopináca namànica núawa namàcacaténá camíiyéi judío inúaca núa, yá naicáanipiná nuquíniná, yá nataanipiná báawéeri iyú nùwali, yá nàapisáidaca núawa. <sup>33</sup> Nanúadáidapiná nacáí núawa, yásí nanúaca núa. Quéwa máisiba èeri irícu nucáucàapináwa —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>34</sup> Quéwa, Jesús yéewáidacalénáí càmita náalía néemíaca càinácaalí íimáaná yáí tàacásica, càmita nacáí náalimá náalíacawa ìwali.

### *Jesús sana a un ciego de Jericó*

<sup>35</sup> Néeseté, Jesús iyaca mawiénita Jericó iyacàlená irí, yá matuíri asiali iyaca néeni, yáawinéericawa àyapu idùlepi isutéerica plata wenàiwicanáí lícha ichàbéeyéicawa néenibàa. Isutáca náicha plata yéewanápiná iwènlaca iyáapináwa. <sup>36</sup> Yáí matuírica yéemíaca manúbéeyéi isàna nachàbàanáwa, yá isutáca yéemíaca nía, cawinácaalí yàawa náapicha néeni. <sup>37</sup> Nacàlidaca iríni Jesús Nazaret iyacàlená néeséericani yáí càì ichàbacawa chábàì. <sup>38</sup> Iná yáí matuírica imáidaca:

—¡Jesús, rey David itaquérinámí, Dios ibànuèrica walí wacuèrinápiná, piicá nupualé! —íimaca.

<sup>39</sup> Néese áibanáí yèeyéicawa Jesús ipíchalé nacúisaca náichawani, yáí matuírica, masànanápináni. Imáidaca quéwanáta mamáalàacata cachàiníri iyú:

—¡Pía, rey David itaquérinámica, Wacuèrinápiná, piicá nupualé! — íimaca. <sup>40</sup> Néese Jesús iyamáaca ibàlùacawa. Yá Jesús ichùuliaca natéenanápiná matuíri Jesús yàatalé. Néese matuíri yàacawa néré, yá Jesús íimaca irí:

<sup>41</sup> —¿Càinástica piwàwa numànica pirí? —íimaca yáí Jesúsca. Néese matuíri íimaca:

—Nuíwacalí, pimàaca catuíca núa —íimaca. <sup>42</sup> Jesús íimaca irí:

—Catuíca píawa, peebáidacáiná nuchùnlianápiná pía. Iná yéewa cayábaca píawa —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>43</sup> Yáta matuírimi iicáidaca àniwa. Yá yàacawa Jesús yáapicha. Yàaca nacáí Dios irí cayábéeri. Néese áibanáí iiquéeyéicani, nàaca nacáí Dios irí cayábéeri.

## 19

### *Jesús y Zaqueo*

<sup>1</sup> Néeseté, Jesús iwàlùacawa Jericó iyacàlená iriculé. Ichàbacáitawa néenibàa. <sup>2</sup> Abéeri asiali càasuíri iyaca néeni, abéeri Jericó mìnali, íipidenéeri Zaqueo. Yáí Zaqueo, náiwacalicaní, níai yeedéeyéica plata yéenanáí judío líchawa Roma iyacàlená yàasu gobierno irípiná. <sup>3</sup> Yáí Zaqueo iwàwa iicáca Jesústàatá, yáalícaténá iicáca Jesús. Quéwa, càmita yáalimá iicàcaní, manúbacáiná wenàiwica Jesús itéesebàa. Maléenéeri nacáí yáí Zaqueoca, iná càmita yáalimá iicáca Jesús. <sup>4</sup> Iná yáí Zaqueo ipíacawa Jesús ipíchalépiná. Yá íiriacawa sicómoro yéetaná yàana ìwalibàa yéewanápiná idéca iicáca Jesús. Yáí àicu ibàluèricawa àyapu idùlepita, Jesús ichàbacatabàapináca. <sup>5</sup> Quéwa, Jesús ichàbaca yàacawa sicómoro yéetaná yáwibabàa, yá iicáidaca chènuniré. Iicáca Zaqueo yáawinéeriwa àicu yàanalícu. Néese Jesús íimaca Zaqueo irí:

—Zaqueo, piricùawa caquialéta, siùcacáináta iwàwacutá nuyamáacawa picapèe néré —íimaca yái Jesúsca.

<sup>6</sup> Yá Zaqueo iricùacàatétawa néese. Yá casímáiri iyú yeedáca Jesús yàataléwa. <sup>7</sup> Néese áibanái, naicácáiná Jesús iwàlùacawa néré, yá natàanica báawéeri iyú Jesús íwali. Yá náimaca nalíwáca Jesús iwàlùacasawa icapèericulé asialiquéi báawéerica, cáanáricasa íbáyawaná, yái Zaqueoca. <sup>8</sup> Néesezáwa Zaqueo imichàa íbàlùacawa nàacuésemi. Yá Zaqueo íimaca Jesús irí:

—Péemiácáwa, Nuíwacali, macáita yái nudènièrica, nùapínaca yéema catúulécanéeyéi iríwa. Níara wenàiwica nucobréeyéica íchàbanamawa nuchíwa iyúwa, nuèpùadapíná nalíwani báinúaca yàawiriéicatái yáwanái íicha yái platami nuedéericaté náicha íchàbanamawa —íimaca. <sup>9</sup> Yá Jesús íimaca irí:

—Siùca èeri Dios idéca iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa —íimaca yái Jesúsca. Néese, Jesús iwènúacawa íimaca áibanái irí:

—Yácáiná asialica, Abraham itaquérinámiquéi nacái, éwitaté iméeràacáanítawa Dios íicha. <sup>10</sup> Núacáiná, núa asiali Dios néeseéerica, nudéca nùanàaca nucutácaténá níái cabáyawanéeyéica, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha —íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola del dinero*

<sup>11</sup> Néeseté idécanáami wenàiwicanái yéemiaca Jesús íimáaná, yá Jesús yéewáidaca nía comparación iyú. Icàlidaca nalíni yái comparaciónca Jesús ìyacáináaté mawiénita Jerusalén ìyacàlená irí ínáté nayúunáidaca Jesús icuèyéipínaté israelitanái caquialétatá.

<sup>12</sup> Yá íimaca nalí: “Péemiacué comparación: Iyacaté abéeri náiwacali, yèeripínacatéwa áiba cáli néré déeculé, yéewanápiná icuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeseéeyéiwa, yásí yèepùanápinátéwa néese icùacaténá nía. <sup>13</sup> Ipíchawáise náiwacali yàacawa, yá imáidaca yàataléwa diez namanùbaca yàasu wenàiwicawa. Yá yàaca nachàba manùba plata náalimáwanama. Yá íimaca nalí: ‘Piacué pimànicaténá piasu wawàsiwa iyú yái plataca àta nùanàacataléta àniwa’, íimaca nalí. Néese yàacawa náicha. <sup>14</sup> Áibanáita quéwa náiwacali yàasu cáli néeseéeyéi máini báawaca naicácani. Yá nabànùaca áibanái wenàiwica náiwacali yáamiwa néré nacàlidacaténá nacuèriná iríwani. Náimaca: ‘Càmita wawàwa wacuèrinápiná yái asialica’, náimaca.

<sup>15</sup> “Quéwa, idéca nacuèriná imàacaca náiwacali icùaca yàasu cáli néeseéeyéiwa, yá náiwacali yàanàaca néese àniwa. Yá imáidaca yàataléwa yàasu wenàiwicanáíwa, níái yeedéeyéicaté íicha plata, yáalíacaténáwa náicha càisimalénácaalí needá náiwacali irípináwa. <sup>16</sup> Yái yàasu wenàiwicaca idàbàanéerica yàanàaca íiwacali yàataléwa. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái piasu plataca. Nuedácaté pirípiná diez namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. <sup>17</sup> Néese náiwacali íimaca irí: ‘Cayábacáani. Cayábéeri nùasu wenàiwicaca pía. Pimànicáiná machacàníiri iyú achúméeríina iyú càide iyúwa nuwàwáaná, íná yéewa siùcade numàaca picùaca diez namanùbaca yàcalé mìnánái’, íimaca yái náiwacalica. <sup>18</sup> Néese yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali iríwa: ‘Nuíwacali, nudéca numànica nùasu wawàsiwa iyú yái piasu plataca. Nuedácaté pirípiná cinco namanùbaca yàawiría ipualé yái plata pièricaté nuchàba’, íimaca. <sup>19</sup> Néese

náiwacali íimaca irí nacái: ‘Numàaca picùaca cinco namanùbaca yàcalé m̀nanái’, íimaca yái náiwacalica.

20-21 “Néeseta quéwa náiwacali yàasu wenàiwica áiba yàanàaca yàatalé. Yá íimaca íiwacali íríwa: ‘Nuíwacali, yáca piasu platéi. Nuépùacaténi wáluma iyú nucáapica cayábani, cáalucáiná nuicáca pia, máinicáiná caluéri píiwitáise, peedáca yái cà míiricaté píibaida piríwa. Peedáca piríwa nacái áibanái íbànacale, cà míiricaté píbàna piríwa’, íimaca. 22-23 Iná náiwacali íimaca irí: ‘Pía, nùasu wenàiwica báawéerica íiwitáise, pitàacái iyúwa nucháawàaca pi-ináwaná ìwali nùuwichàidacatená píawa. Píalíacaalítéwa caluérisa nuíwítáise, píalíacaalíté nacáíwa nuedáaná nuliwa yái cà míiricaté nuíbaida nuliwa, nuedáaná nacái áibanái íicha nabànacale cà míiricaté nubànacaleta, néese, ¿cáná càmita pimàaca nùasu plata caja néré inisàacatenátéwa nulípiná quirítatá àta nùanàacatalétaté àniwa?’ íimaca yái náiwacalica. 24 Néese náiwacali íimaca áibanái irí iyéeyéica néeni: ‘Peedácué íicha yái plat-aca. Piacué írini yái asíalica idènièrica diez namanùbaca yàawíría ipualé yái plataca’, íimaca nalí yái náiwacalica. 25 Yá náimaca náiwacali íríwa: ‘Wáiwacali, ¿cánásica càì pimàni? Yái asíali idéca idèniaca diez namanùbaca yàawíría ipualé yái plataca’, náimaca. 26-27 Néese náiwacali íimaca nalí: ‘Péemiácué cayába. Cawinácaalí íibaidéeyéica nulí cayába, numàacáanápíná náibaidaca nulí mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí cà míiyéica íibaida cayába, nuedápiná náicha náibaidacalémica. Níata quéwa, nùuwidenáica cà míiyéicaté iwàwa núa nacuèrinápináwa, piacué píibàaca nía. Peedácué nía nùatalé cháta, yá pinúacué nía’, íimaca nalí yái nacuèrináca”, íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús entra en Jerusalén*

28 Idécanáamité càì Jesús íimaca nalí, yá yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná, yéewáidacalénái yáapichawa. 29 Yá batéwata nàanàaca iyacatái pucháiba yàcaléca. Abéeri yàcalé íipidenéri Betfagé, áiba nacái íipidená Betania. Iyaca nacái néeni abéechúa dúli íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlیمانáca. Yá Jesús íbànùaca ípíchaléwa pucháiba yéewáidacaléwa idécanáami càì íimaca nalí:

30 —Piacuéwa írículé yái yàcaléca iyéerica wapíchalé. Piwàlùacuéwa néré, yá pianàpinácué burro nadacuèrica néeni, canéeritàacáwa wenàiwica yèeriwa íinata. Piwasàacuéni, pitécué nulíwani. 31 Aibacaalícué isutá yéemiáwa píawa cánácué yéewa piwasàacani, néese picàlidacué íríwani nuwàwacutàcani, núa Píiwacalícuéca —íimaca nalí yái Jesúsca.

32 Néese níái pucháiba yéewáidacaléca nàacawa íicha. Yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanáté nalí. 33 Idàbaca nawasàaca burro, yá burro íiwacanánái isutáca yéemiáwa nía:

—¿Cánácué piwasàa wapíra? —náimaca. 34 Náimaca nalí:

—Wáiwacalica iwàwacutáni —náimaca.

35 Néese yéewáidacalénái írìadaca yàasu ruana nacáiriwa burro iwaalírìcubàa, yéewanápiná Jesús yàalubáicani, yá natéca burro Jesús yàatalé. Néese Jesús imichàa yáawinacawa burro íinata. 36 Idècunitàacá Jesús yàacawa burro íinata Jerusalén iyacàlená nérépiná, manùbéeyéi naliada nàasu ruana nacáiriwa Jesús ípíchalé àyapulìcubàa burrocáténá íipina íinatabàa càide iyúwaté náiwitáise nàanápíná nacuèrinásàiri icàaluínáwa. 37 Yàacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná Olivos yàasu dúli yàasu yàawa írìculé, yá canánama nía Jesús yéewáidacaléca, níái nacái yèepuníyèicawa yáapicha, macáita nadàbaca namáidaca casímáiri iyú. Nàaca nacái Dios

irí cayábéeri naicácáináté Jesús imànica madécaná íiwitáise iyúwa yáí càmíríca wenàiwica idé imànica. <sup>38</sup> Nacàlidaca nèepunícawa:

—¡Cayábéeriquéí Wacuèrináca, Dios ibànuèrica walí icùacaténacué wía! ¡Píacué canánama iyéeyéica chènuniré, casíimáicué piwáwa! ¡Wàaca pírí cayábéeri, pía Dios chènuníséerica! —námaca. <sup>39</sup> Néese abénaméeyéí fariseo yèepuníyécawa náapicha wenàiwicanái yèewi námaca Jesús irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, píalàa nía cachàiníri iyú níái péewáidacalécawa, masànanápiná nía, nacàlidacáiná piináwaná ìwali Dios inacáiricasa pía —námaca. <sup>40</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, masànacaalí níái nuéwáidacalécata, yáta níái íbaca nacàlidaca nuináwaná ìwali Diosca nùatá —íimaca nalí yáí Jesúsca.

<sup>41</sup> Néese Jesús iyamáa ibàlùacawa mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, yá iicáca Jerusalén, néese ícháanica manuísíwata ìwali yáí yàcaléca, catúlécánacáiná iicáca yàcalé mìnanaí, yácáiná Jesús yáaliacatéwa manuíri yùuwichàacáisi yàanàanápináté nàwali. <sup>42</sup> Yá íimaca: “¡Máiní nuwáwa píaliacuécawa siuca èeri cànacaalícué iwàwacutáaná pimànica cayábacaténacué píapicha Dios! Cayábacaalícué píapicha Diostá, néese càmítacué yàanàa píwali yàasu yùuwichàacáisitá. Quéwa càmítacué píaliáwa cànacaalí iwàwacutáaná pimànica. <sup>43</sup> Yàanàapínacué pírí báawéeri èeri. Piùwidenáicué namànipínacué iwáiná pìyacàle itéesebàa macáita, ipíchanácué pimusúacawa yàcalé íicha. Macáitacué náawapínacuéca píawa. Yá namànipíná ùwicái píipunitacué pitéesebàa macáita. <sup>44</sup> Yásí namáalàidacué pìyacàle macái, nanúapíná macáita wenàiwica iyéeyéica yàcalé irícu. Nacàlìliapínacué picapèe. Càmita namàacapíná capíi yàasu íba yáawinacawa áiba íba ínata, yá nacàlìliacuéca macáita yáí pìyacàlecuécawa. Piicácáinácué càiride iyúwa canéeri iwèni pírí yáí nuénáiwanaíca siuca èeri Dios ibànùacatáita núa píatalécué, nuwasàacaténacué pía yàasu yùuwichàacáisi íicha”, íimaca yáí Jesúsca.

### *Jesús purifica el templo*

<sup>45</sup> Néeseté Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé. Yá idàbaca imusúadaca macáita wenàiwica iwéndéeyéicaté yàasusi templo ibàacháwalená irícu. <sup>46</sup> Yá íimaca nalí:

—Pidécuéca péemiaca tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalícuíse; Dios íimacaté yàasu templo iwaliwa: ‘Yái nucapèeca nasutácaalupínaca nuícha’, íimacaté yáí Diosca. Quéwa, pidécuéca piwènúadacani cayéedéeyéí icapèe iyú, yáí temploca, piyéedùacáinácué plata wenàiwica íicha pichíwa iyúwa —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>47</sup> Néese èeri imanùbaca Jesús yéewáidaca wenàiwicanái templo irícu. Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, judío íiwacanánái nacái, nánáidacawa nàyaca cànápinácaalí iyú náalimá nanúaca Jesús. <sup>48</sup> Càmitaacá quéwa náalimá náibàacani, níacáiná canánama wenàiwica cayábaca néemiaca Jesús itàacái.

## 20

### *La autoridad de Jesús*

<sup>1</sup> Aiba èerité Jesús iyaca templo irícu. Yá yéewáidaca iyaca wenàiwicanái, icàlidaca nalí nacái Dios itàacái cayábéerica, yáí tàacáisi íiméerica Jesús iwàwa iwasáaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yá sacerdote íiwacanánái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica nàacawa Jesús yàatalé. <sup>2</sup> Yá námaca irí:

—¿Cawiná ibànù pía pimusúadánápiná nía templo ibàacháwalená iricuise, níái iwéndéeyéica yàasusi? ¿Cawiná ichùulla pía pimusúadánápiná nía? —náimaca. <sup>3</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Nuwàwa nusutácuéca nuémíawa pía nacái. Picàlidacué nulíni: <sup>4</sup> ¿Cawiná ichùullaté Juan ibautizáanápinaté wenàiwica; Diossica, wenàiwicanásica? Pímacué nulí càirínácaalí náicha ichùullaca Juan ibautizáanápinaté wenàiwica —íimaca yái Jesúsca.

<sup>5</sup> Nadàbaca natàanica nalíwáaca. Yá náimaca nalíwáaca: “¿Càinásica wáimaca? Wáimacaalí irí, ‘Dioscaté ichùullacani’, yásí isutáca yéemíawa wía, ‘¿Cánácué càmita peebáidani?’ càipiná íimaca walí. <sup>6</sup> Néese wáimacaalí irí, ‘Wenàiwicacaté ichùullaca meedáni’, yásí wenàiwica macáita nanúaca wía íba iyú, níacáiná macáita neebáidaca tàì íiméeri iyú Juan itàanicaté Dios inùmalicuise”, càì natàanica nalíwáaca. <sup>7</sup> Néese nacàlidaca Jesús iríni càmitasa náalíawa cawinácaalí ichùullaté Juan ibautizáanápinaté wenàiwica. <sup>8</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Càita nacái càmita nucàlidacué piríwani cawinácaalí ichùullaca núa numusúadánápiná nía templo ibàacháwalená iricuise, níái iwéndéeyéica yàasusi —íimaca yái Jesúsca.

### *La parábola de los labradores malvados*

<sup>9</sup> Néeseté Jesús idàbaca yéewáidaca wenàiwicanái comparación iyú. Yá íimaca nalí: “Abéeri asíali ibànacaté uva ibànacalená. Yá imàacaca áibanái icuèyèipiná irí yàasu uva ibànacalená, quéwa iwàwacutá nabànùaca irí yàasu uva iyacaná yéenápiná, yàasu èeripiná needácatáita iyacaná. Idécanáamité imànica náapicha càiri wawàsi, yá yàacawa náicha áibalé madécaná èeri. <sup>10</sup> Uva yàasu èeri yàanàacaté needácaténá iyacaná, yá bànacalé íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa néré icutácaténá náiwacali yàasu uva iyacaná yéenápináwa icuèyèí íicha. Quéwa níái icuèyéica bànacalé nacapèedáidacani, yái náiwacali yàasu wenàiwicaca. Yá nachùullaca yàacawa náicha, càmita nabànù yáapicha uva iyacaná. <sup>11</sup> Néese bànacalé íiwacali ibànùaca nàatalé yàasu wenàiwicawa áibata. Quéwa àniwa natàanica irí báawéeri iyú, nacapèedáidacani. Yá nachùullaca yàacawa náicha, càmita nabànù yáapicha uva iyacaná. <sup>12</sup> Néese bànacalé íiwacali yèepùaca ibànùaca áibata àniwa. Yá àniwa níái icuèyéica uva ibànacalená cacháunáca namànicani. Yá náucacani méetàuculé bànacalé yàaluná íicha.

<sup>13</sup> “Néese yái uva ibànacalená íiwacali íimaca íináidacawa iríwa: ‘¿Càinásica numàni? Siùcade nubànù nuìriwa, yái cáininéerica nuicáca. Cawàwanáta nàaca íimétacaná’, íimaca íináidacawa iríwa. <sup>14</sup> Quéwa níái icuèyéica uva ibànacalená naicácani, yá náimaca nalíwáaca: ‘Yácata yái yeedéeripiná iríwa uva ibànacalená yáaniri yéetácaalípináwa. Ara, wàacuéwa wanúanáni weedácaténá walíwa yàasu bànacalé’, náimaca nalíwáaca. <sup>15</sup> Iná náibàacani, yá nawatáida náucacani méetàucuta bànacalé yàaluná íicha. Yá nanúacani”, íimaca nalí yái Jesúsca.

Néese Jesús íimaca nalí níái wenàiwicaca: “¿Càinásicué píináidacawa? ¿Càinásica uva ibànacalená íiwacali imànipiná nalí níái icuèyèicaté irípiná bànacalé? <sup>16</sup> Siùcade nucàlidacué piríni: Yàanàpiná nàatalé, yá inúapiná níawa. Yásí imàaca áibanái icúaca irípiná yàasu uva ibànacalená —íimaca yái Jesúsca. Néese wenàiwicanái idécanáami néemíacani, yá náimaca Jesús iri:

—¿Càmírita, canácatáita Dios imànipiná walí càì! —náimaca. <sup>17</sup> Quéwa Jesús iicáidaca nalí, yá íimaca:

—Néeni, càmiciaalícué piwàwa Dios yùuwichàidacuéca pía, néese iwàwacutácué píináidacawa cayába càinácaalí ímáaná yái tàacáisi profeta itànèericaté Dios inùmalícuise. Icàlidacaté Dios ibànùanápínaté israelitanái irí nacuerínápiná, quéwa báawáanápínaté naicácani. Càité ímaca:

‘Níái imàníyéica íba icapèená, nadéca náucaca abéeri íba méetàuculé náichawa, caná iwènicáiná naicácani. Quéwa siùcade máiníri iwàwacutáca capíi irípiná yái íba náuquéericaté’,

cài itànàacaté profetaca”, ímaca nalí yái Jesúsca, yéewacaténa náalíacawa yái íba ímáanáca càicanide iyúwa Jesús, yái nacuerínápiná Dios ibànuerica judíonái irí. <sup>18</sup> Néese Jesús ímaca nalí àniwa:

—Péemiácué áiba comparación íba iwali: Cawinácaalí wenàiwica yúuwèyéicawa iwéré yái íbaca, yásí wenàiwica isubèriacawa. Néese íba yúuwàcaalíwa áibanái ínatabàa, yásí náalacawa ichùmalési iyú —ímaca yái Jesúsca, náalíacaténawa Dios yùuwichàidáanápínaté manuísíwata cawinácaalí càmiyéica yeebáida Jesús itàacái.

<sup>19</sup> Néese sacerdote íwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo írìcu, nawàwaca náibàaca Jesús yáté èerica náucacaténaí presoiyéi ibànaliculé, náalíacáináwa icàlidacaté nàwali yái comparaciónca. Càmiri nadé náibàaca quéwani cáalucáiná naicáca wenàiwicanái, manúbacáiná níái yéemiyéica Jesús itàacái casímáiri iyú.

### *El asunto de los impuestos*

<sup>20</sup> Néeseté sacerdote íwacanánái nachùullaca áibanái asíanái nàcawa Jesús yàatalé, natàanicaténa cáimiétaquéri iyú Jesús yáapicha, iyúwa cayábéeyéi íiwitáise iwàwéyéica yéemiadaca Dios itàacái. Quéwa cachiwéyéica nía meedá, nàacawa néré náalimáidacaténa Jesús itàanínápiná báawéeri iyú romanonái yàasu gobiernonái iwali yéewanápínáta meedá náibàacani nacháawàcaténá ináwaná iwali gobernador romanosàiri irí. <sup>21</sup> Iná nasutáca néemiawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wenàiwica, wáalíacawa pitàaníca báisíiri iyú, péewáidaca wenàiwica nacái báisíiri tàacáisi iyú càiripináta. Wáalíaca nacáiwa piicáca macái wenàiwica abédanamata, péewáida nacái wenàiwica nàyacaténa càide iyúwa Dios ichùullianá nàyaca. <sup>22</sup> Siùcade picàlida walíni: ¿Cayábasica wapáyaidacaalí wáichawa plata iyú níara emperador romanosàiri yàasu gobiernonái icuèyéica wàasu cáli? —náimaca.

<sup>23</sup> Quéwa Jesús yáalíaca náiwitáise báawéeri nawàwáaná nacháawàaca iináwaná iwali itàacái iwálíise. Yá ímaca nalí:

<sup>24</sup> —Píasáidacué nuicá abéechúa moneda. ¿Cawiná yéenáiwaná ichanàawa moneda iwali? ¿Cawiná nacái ípidená ichanàawa iwali? —ímaca yái Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Emperador ípidenáquéi ichanàawa iwali, yéenáiwaná nacái ichanàawa iwali, yáara romano íwacalíná, icuèerica macái èeri mínaná —náimaca. <sup>25</sup> Yá Jesús ímaca nalí:

—Pipáyaidacué píchawa emperador plata iyú càide iyúwa ichùullianácué pipáyaidacani. Pimànicué nacái càide iyúwa Dios iwàwáanácué pimànica —ímaca yái Jesúsca. <sup>26</sup> Iná canácata báawéeri tàacáisi Jesús íméerica wenàiwicanái yàacuésemi yéewanápíná nacháawàaca iináwaná iwali. Néese nánáidacawa néemiaca manuísíwata Jesús ímáaná, yá masànacáicata nía íicha.

### *La pregunta sobre la resurrección*

27 Néeseté abénaméeyéi saduceo nàaca naicáca Jesús. Saduceonái náimaca càmिता yéetéeyéimiwa nacáucàawa áibaalípiná. Saduceonái iwàwaca wenàiwicanái icáanica Jesús iquíniná, Iná nasutáca néemíawani Jesús, náalimáidacatanái naicáwani. Yá nacàlidaca irí tàacáisi. Náimaca irí:

28 —Pía, yéewáidéerica wenàiwica, profeta Moisés itànàacaté tàacáisi ímérica Dios ichùllanácué wía judíoca wamàninápiná cà: Asiali yéetácaalíwa méenibeta, néese iwàwacutá yéenasàiri yeedáca iríwa yéenasàiri ínumiwa yàacawétúapínáwa yéewacaténá idèniaca úapicha yéenibewa naiquéeyéipíná càiyéide iyúwa yéetéerimiwa yéenibemi, yéewanápiná nàyaca wenàiwica icuèyéipíná yéetéerimiwa yàasu cáli. 29 Uwé, áibaalíté nàyaca siete namanúbaca yéenanái. Nabèeri yeedáca abéechúa ínupínáwa, quéwa yéetácawa uícha méenibeta. 30 Inaté iméeréerimi yeedáca ibèeri ínumicawa. Néese yéetácawa uícha méenibeta. 31 Néese iméeréerimi àniwa yeedáca úa, càita nacái yéetácawa uícha méenibeta. Càité níái sietéeyéicaté imanúbaca needáca úa. Yá néetácawa uícha macáita méenibeta. 32 Néese úanama yéetáwa náami nacái. 33 Uwé, báisícaalí yéetéeyéimiwa icáucàacawa áibaalípinátá càide iyúwa áibanái ínáidáanáwa, ¿càinápinásica uníri náicha níara sietéeyéimica? Càmita náalimápiná náalíacawatá, macáicáinata náinuca úa —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná. 34 Néese Jesús ímaca nalí:

—Chái èri irícu, asianái, inanáí nacái nacásàacawa. 35 Quéwa cawinácaalí wenàiwicanái Dios imàaquéeyéipínáca icáucàacawa áiba èeriwa nàacaténáwa chènuniré, asianái, inanáí nacái, càmita nacásàapínáwa. 36 Càmita nacásàapínáwa càmicáiná náalimá néetácawa quirínama, nàypínacáiná càide iyúwa ángelnái iyáaná. Níacáiná Dios yéenibepínáca nía, Dios imichàidacáiná nía yéetácáisi ícha. 37 Profeta Moisés nacái yásáidacaté walí yéetéeyéimiwa nacáucàanápinácawa áiba èeriwa. Moisés itànàacaté tàacáisi wáalíacaténáwa maléenéeri àicu ìwali yeeméericatéwa iyaca quichái iyú, Dios iyacáinaté néré, yaté Moisés yéemíaca tàacáisi ímérica: Yái Wacuèriná Dios, yácata Nacuèrináca, níái wàawirináimica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái. 38 ¡Dios càmita icùa yéetéeyéimi ichéeca meedá! ¡Néese Dios icùaca cáuyéi wenàiwica! Iná iwàwacutácué píalíacawa cáuca nía Dios yáapicha siuca, níara Abraham, Isaac, Jacob nacái, éwita néetácáanitátéwa madécaná camuí ipíchawáiseté Moisés iyaca, cáucáiná macáita wenàiwica Dios icuèyéica. Iná yéewa wáalíacawa Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeriwa —ímaca yái Jesúsca.

39 Néese áibanái yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu náimaca Jesús irí:

—Pidéca picàlidaca cayábani, pía yéewáidéerica wenàiwica —náimaca. 40 Yá cáaluca níái Jesús yùuwidenáica. Càmita nawàwa nasutáca néemíawani quirínama, ipíchaná báica nía wenàiwicanái yàacuésemi.

*¿De quién desciende el Mesías?*

41 Jesús ímaca nalí:

—Càmítacué píalíawaca cayába Mesías ìwali, yái picuèrinápinácuéca Dios ibànueripínácuéca pirí, píacué judíoca. Píimacáitacué rey David itaquérinámica meedáni. Quéwa rey David ímacté nacái áiba wawási Mesías ìwali. 42 David itànàacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse, yái tàacáisi waléerica cuyàluta Salmos irícuíse. Càité David ímaca:

‘Nucuèriná Dios ímacté Nuiwacali irí: Píawinawa nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita,



43 idècunitàacá numawèniadaca pícha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca',  
càité ímaca yái Davidca. 44 Yái rey Davidca ímacaté Mesías ìwali 'Nuíwacali', íná éwita rey David itaquérinámicáanítani, yái Mesíasca, càicáaníta iwàwacutá náimaca ìwali rey David liwacali nacáicani —ímaca nali yái Jesúsca, icàlidaca nali ìwaliwa, yái Mesíasca.

### *Jesús acusa a los maestros de la ley*

45 Macái wenàiwicanái iyéeyéica néeni néemlaca nàyaca Jesús itàacái, yá Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa: 46 "Piicácué píchawa níái yéewáidéeyéica wenàiwica templo iricu. Picácué piyaca càide iyúwa nàyáaná. Casímáica nëpunicawa nanáawani cáaléeri yáapichawa, náasáidacaténá nadéca néewáidacawa madécaná èeri, nayúunáidacáiná nasímáidaca Dios. Nawàwa wenàiwicanái itàidaca nía cáimiétaquéeri iyú bamuchúamibàa yàcalé manùbéeyéi wenàiwica naicácaténá nía. Máini nawàwa náawinacawa yàalubáisi ínata náawinacatáicawa níara cáimiétacanéeyéica wenàiwicaca judiónái yéewáidacàalu iricu. Nacutá nacái yàalubáisi cayábanaméeyéi macái wenàiwica yàacuésemi nayáacaténá nayáacaléwa náapicha, yéewacaténá áibanái naicáca nía càiyéide iyúwa máiniyéica cachàinica. 47 Nayéedùa nacái náicha nacapèemi, nàasumi nacái níái catúulécanéeyéi inanáica maníríyeyémica. Néese nasutáca Dios déecuiri iyú, yéewacaténá áibanái iyúunáidaca cayábaca náiwitáise. Níacata Dios yúuwichàidéeyéipiná cachàiníri iyú yáwanái náicha áibanái cabáyawanéeyéica", ímaca nali yái Jesúsca.

## 21

### *La ofrenda de la viuda pobre*

1 Jesús iyacaté templo iricu, yá iicáidaca wenàiwica irí iriàdéeyéica yàasu platawa ofrenda yàalu iriculé namàacacaténá Dios iríni. Yá iicáca cãasuýéi naliadaca plata. 2 Néese Jesús iicáca inanái yàanáca néré, máini catúulécanéechúa, inírimi yéetéechúamicatéwa ícha. Yá ulladaca úasu ofrendawa ofrenda yàalu iriculé, pucháiba moneda cobréeyéi púubéeyéi, cãmíyéica máini cawènica. 3 Néese Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Péemiacué cayába, úái catúulécanéechúa maníríchúamica udéca umàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú Dios iiquéeri càiride iyúwa manuiri iwèni náicha canánama, níái yúuquéeyéica plata ofrenda yàalu iriculé. 4 Macáita níái áibanái nàaca ichàbéericawa meedá, máisibáwanáita nàasu cawèníri íchawa; úata quéwa éwita catúulécanácáaníta úa, càicáaníta úaca macáita yái udènièrimica uwènanápináca uyáacaléwa —ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia que el templo será destruido*

5 Aibanái natàanica nàacawa templo ìwali cayábéeri iicácanáwani, yàasu cawèniyéi íba ìwali nacái, áiba cawèníri wawàsi nacái wenàiwica imàaquéerica Dios irípiná ofrenda iyú. Néese Jesús ímaca nali:

6 —Aibaalípiná imáalàacawa macáitacué piiquéerica yái temploca. Yási canácata capli yàasu íba yáawinéeripinácawa áiba íba ínata. Namáalàidapiná macáita —ímaca yái Jesúsca.

### *Señales antes del fin del mundo*

7 Néese nasutáca néemlawa Jesús. Yá náimaca irí:

—Wáiwacali, ¿chácaalínásica ichàbapináwa yái picàlidéerica walí templo ìwali? ¿Càinásica iyú wadépiná wáaliacawa mawiénica yéenáiwana, yái templo imáalàacatáipinácawa? —námaca.

<sup>8</sup> Néese Jesús ímaca nalí: “Piicácué píchawa cayába ipíchaná áibanái ichiwáidacuéa pía ipíchawáise èri imáalàacawa. Manùbacáiná wenàiwica nàanàapiná icàlidéeyéi ichiwawa. Náimapiná nuacasa níata. Yá nacàlidapiná nachìwawa. Càipiná námaca: ‘Núacata yái Mesíasca, ípidenéeri Jesucristo, israelita icuèrinápináca’, càipiná námaca namànica nachìwawa. Aibanái nacái námapiiná: ‘Idéca Jesucristo yàanàaca icùacaténá macáita’, càipiná námaca. Quéwa picácué peebáida naliwani. <sup>9</sup> Nacàlidapinácué píri ùwicái iináwaná ìwali, námapiiná nacái namànínása ùwicái nacuèrinánái ípunitawa, quéwa picácué cáalu píawa. Càita iwàwacutápiná namànica quéechacáwa, quéwa càmitàacá imáalàapináwa yái èriquéi”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>10</sup> Néese Jesús ímaca nalí àniwa: “Aiba cáli néeséeyéi napéliapiná áiba cáli néeséeyéi ípunitawa. Aibanái gobierno namànipiná ùwicái áibanái gobierno ípunitawa. <sup>11</sup> Yá cáli icusúapináwa cachàiníri iyú madécaná yàcalé. Manùbéeyéi wenàiwica néetápináwa máapicái iyú, uláicái iyú nacái, madécaná cáli néeséeyéi. Capìraléeri cáli írìcuwa naicáwa wawàsi icalùadéeripiná naicáca, áiba wawàsi nacái manuínaméeyéi yásáidéeyéipináca èri mìnanaí irí mawiénica yái èriquéi imáalàanápínacawa.

<sup>12</sup> “Quéwa ipíchawáise naicáca càiri wawàsi, yá áibanái náibàapinácué píawa, namànipinácué píri báawéeri peebáidacáinácué nutàacái. Nawatàidapinácué píawa judiónái yéewáidacàalu néréwa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali. Yá náucapinácué píawa presoíyéi ibànaliculé. Natépinácué píawa nacháawàacaténácué piináwaná ìwali nacuèrinánái írìwa, náiwacanánái irí nacáwa peebáidacáinácué nulí. <sup>13</sup> Càita Dios imàacapinácué picàlidaca nalí nuináwaná ìwali, peebáidacuéca nutàacái. <sup>14</sup> Ipíchawáise náibàacuéca pía, picácué péewáidawa càinácaalípinácué picàlidáaná nalí piináwanáwa. <sup>15</sup> Néenialícáiná numàacapinácué pitàanica máini cáaliacáiri iyú, yéewanápiná càmitacué piùwidenái nadé namawèniadacuéca píasu tàacáisi. <sup>16</sup> Quéwa, písèenáicué, péenánáisiwacué nacái, píawiría yéenanái nacái, piacawéeyéiná nacái, nacháawàapinácué piináwaná ìwali nacuèrinánái írìwa. Nanúapinácué abéenaméeyéi péenawa. <sup>17</sup> Yásí macái èri mìnanaí báawacuéca naicáca píawa peebáidacáinácué nutàacái. <sup>18</sup> Quéwa càmitacué yúucapináwa nuícha abéeri péená, ibatàa achúméerína pináta, càmita yúucapináwa nuícha. <sup>19</sup> ¡Peebáidacué mamáalàacata tàì íiméeri iyú, píideniácué piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú, yéewacaténácué peedáca píriwa picáucawa càmiri imáalàawa!

<sup>20</sup> “Piicácaalípinácué úwinái ibàlùacawa Jerusalén iyacàlená itéese, yásí píaliacuécawa mesúnamáita namáalàidáanápiná yái Jerusalénca. <sup>21</sup> Iná iwàwacutápiná cawinácaalí wenàiwica iyéeyéica cháì Judea yàasu cáli íinata naplacawa dúli inàliméeri nérépiná. Cawinácaalí iyéeyéica Jerusalén iyacàlená írìcu iwàwacutápiná naplacawa yàcalé írìcuíse. Cawinácaalí nacái iyéeyéica manacúalibàa, iwàwacutápiná càmita nèepùawa Jerusalén iyacàlená írìculé. <sup>22</sup> Néenialícáiná Dios yàasu manuíri yùuwichàacáisi yàanàapiná israelitanái ìwali. Macáita ichàbapinácawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmalicuíse. <sup>23</sup> ¡Néenialípiná

inanái nàuwichàapínáwa manuísíwata, cawinácaalí idéerícuíyéica, nía nacái inanáica yéeyéica quírasí líraca íinisi!, càmícaíná náalimá napíacawa ráunamáita, naicápiná nacái néenibewa nàuwichàacawa. Yá nàuwichàapínáacawa báawanama níái Israel yàasu cáli néeséeyéica, yácáiná Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàapíná nàwali. <sup>24</sup> Abénaméeyéi néetápináwa espada machete nacáiri iyú. Uwinái líbàapíná áibanái, yá natépiná níawa macái cáli imanùbaca íinatalépiná. Néese càmíyéi judío namáalàidapíná Jerusalén iyacàlená, yá nacùapínácani àta imáalàacatalépinátawa nàasu èeri Dios imáaquéeripíná nalí nacùanápínáni, ipíchawáise yèepùadacani judíonái irí àniwa, yái Jerusalénca”, íimaca yái Jesúsca.

### *El regreso del Hijo del hombre*

<sup>25</sup> Jesús íimaca nalí: “Néese wenàiwica naicápiná wawàsi capíraléeri cáli irícuwa, manuínaméeyéi wawàsi nacalùadéeripíná naicáca, èeri ituírícu, quéri nacáíwa, dùlupùta nacáíwa náalíacaténáwa mawiénica yái èeriquéi imáalàapínáacawa. Chái èeri irícu nacái, èeri mìnánái máini cáaluca nánáidapínáwa, càmíta náalíawa cainácaalí iwàwacutáanápíná namánica, manuiri únicáiná imànipíná isànwawa cachàini, manuínaméeyéi màladàca nacái ipiápináacawa cachàiniíri iyú. <sup>26</sup> Néenialípiná achúma wenàiwica néetápináwa nacalùniwa, cáalucáiná nánáidapínáacawa idècunitàacá nacùaca yàanàaca yái manuiri yùuwichàacáisi yàanèeripínáacawa èeri mìnánái íwali. Níacáiná cachàiniíyéi wawàsi iyéeyéica chènuniré, nacusúacawa macáíwa. <sup>27</sup> Néese macái èeri mìnánái iicápiná núa, núa asialí Dios néeséerica, nùanàapíná acalèe yèewíise cachàiniíri nuíwítáise iyúwa, nucamaláná mèlumèluíri irícuwa nucùacaténá macáita. <sup>28</sup> Idàbacaalípiná ichàbacawa macáita yái wawàsica, yásí pichàiniadacué piwàwawa, pimichàidacué píiwítáisewa nuípunita, piicáidacué chènuniré, caquialécáináta nùanàapínáca nuwasàacuéca píá”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>29</sup> Néese Jesús icàlidaca nalí comparación yéewáidacaténá nía. Yá íimaca nalí: “Piicácué higuera yéetaná, áibanái àicu íiwítáaná nacái iyéeyéica cháí Israel yàasu cáli íinata. <sup>30</sup> Piicácaalícué àicu imusúadaca íbáináwa, yásí píalíacuécamawiénica camuí. <sup>31</sup> Càita nacáicué piicácaalípiná ichàbacawa yái nucàlidéericuéca píri íwali, yásí píalíacuécamawiénica Dios yàasu èeri icùacaténá macáita.

<sup>32</sup> “Péemlàcué cayába, macáita yái siùquéerica tàacáwa nucàlidacuéca píri íwali, macáita ichàbàanápínáwa ipíchawáise néetácawa macáita wenàiwica iyéeyéica néenialíwa. <sup>33</sup> Yái capíraléeri cáli, èeriquéi nacái namáalàapínáwa áibaalípiná, néese nutàacái càmíta imáalàapínáwa. Macáita ichàbapínáacawa càide iyúwa nucàlidáanacué píriini.

<sup>34</sup> “Piicácué píichawa cayába ipíchana píwènúadacuéca nuícha píiwítáisewa pímaníinápínácué píbáyawanáwa, pícamáanápíná nacái, píináidáanápíná nacáíwa mamáalàacata èeri irícuíri wawàsi íwali. Píicácué càí pímaníca, néese pícuacué nùanàaca àniwa. <sup>35</sup> Yácáiná yùuwichàacáisi yàanàapíná ráunamáita macái èeri mìnánái íwali càide iyúwa trampa íbàaná cuwèesi isicúasíwata. <sup>36</sup> Pichùnìacué cayába píiwítáisewa. Písutácué Dios íicha mamáalàacata cachàinacaténácué píiwítáise píidenianápínácué macáita yái ichàbàanápínáacawa, yéewacaténácué planàca píbàlùacawa nuípunita, núa asialí Dios néeséerica”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>37</sup> Néenialíté Jesús yéewáidaca wenàiwica èeríapínama templo irícu. Néese catá imanùbaca yàaca iyamáacawa dúli néré íipidenacatalé Olivos, yái olivo

inàlìmanáca. <sup>38</sup> Yá èeri imanùbaca macáita wenàiwica nàanàaca templo iriculé mapisáisiwata néemiàcaténá Jesús itàacái.

## 22

### *Conspiración para arrestar a Jesús*

<sup>1</sup> Mawiénicaté judiónái yàasu culto ípidenéeri Pascua nayáacaalíté pan càmiiri idènià levadura. <sup>2</sup> Sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irìcu nacutáca càinápínácaalí iyú yéewanápiná nanúaca Jesús, ibàacanéeri iyúta quéwa cáalucáiná nía wenàiwicanái íicha.

<sup>3</sup> Néese Satanás iwàlùacawa Judas iwàwaliculé, ichùuliaca Judas imànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwaná, yái ípidenéerica Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacaléca donenáté nía. <sup>4</sup> Néese Judas yàacawa itàaníca sacerdote íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái úwi íiwacanánái templo néeníyéica. Yá Judas itàaníca náapicha Jesús ìwali yéewanápiná itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. <sup>5</sup> Yá casímáica nawàwa, náimaca irí nàanápínaté irí plata itéenápiná nía Jesús yàatalé náibàacaténáni. <sup>6</sup> Cayábaca Judas yéemiaca náimáaná irí. Yá Judas idàbaca icutáca wawási càinácaalícatáipínáta yáalimá itéca nía Jesús yàatalé náibàacaténáni, càmicataléta máini manùba wenàiwica iyaca Jesús yáapicha.

### *La Cena del Señor*

<sup>7</sup> Néeseté yéenáiwana yàanàaca judiónái imànicatáica yàasu cultowa ípidenéeri Pascua, nayáacatáita pan càmiiri idènià levadura. Yaté èerica iwàwacutá nanúaca oveja wàlisài nayáacaténá oveja iiná Pascua yàasuná culto yaalí. Càita judiónái iwàwalica càinácaalíté iyú Dios iwasàaca nàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. <sup>8</sup> Néese, Jesús ichùuliaca Pedro, Juan nacái, yá íimaca nalí:

—Piacué pichùnìa walípiná yàacàsi Pascua pinéerica wayáacaténáni — íimaca yái Jesúsca. <sup>9</sup> Yá nasutáca néemiàwani:

—¿Alénásica piwàwa wachùnìacani? —náimaca. <sup>10</sup> Jesús íimaca nalí:

—Piwàlùacuéwa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá pìanàapínácuéca asiali iwáacutéeri úni catùalìcu. Piacuéwa asiali yáamìise aléera iwàlùacatalécawa. <sup>11</sup> Píimacué capìi íiwacali irí: ‘Yáara Yéewáidéerica wía iwàwaca isutáca yéemìlawa pía, alénácaalí capìi imàdáná ìya iyáacatáipíná iyáacaléwa Pascua pinéerica yéewáidacalénái yáapichawa’, píimacué irí. <sup>12</sup> Néese yásáidapínácué píriwani, manuírì capìi imàdáná ìyéerica chènunibàa cáli inàni íicha, nachùnìerica cayába. Pichùnìacué walí wayáapíná néeni Pascua piná —íimaca yái Jesúsca.

<sup>13</sup> Iná nàacawa, yá nàanàaca macáita càide iyúwa Jesús íimáanaté nalí. Néese nachùnìlaca yàacàsi Pascua pinéerica.

<sup>14</sup> Néesecáwa catácanáami nàwali, iwàwacutácaalíté nayáaca, yá Jesús yàanàaca yáawinacawa mesa iwéré apóstolnái yáapicha. <sup>15</sup> Néese, Jesús íimaca nalí:

—¡Máadání nuwàwacatécué nuyáaca píapicha yái yàacàsi Pascua pinéerica ipíchawáise nuétácawa! <sup>16</sup> Càmicáiná nuyáapíná quirínamani àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Pascua íimáaná, yásí nuyáapíná àniwani píapichacué, Dios iyacàle irìcu Dios icùacataléca macáita chènuniré —íimaca yái Jesúsca.

<sup>17</sup> Néese Jesús yeedáca abéechúa copa icáapi iriculéwa, idènièchúa irìcuwa uva ituní. Idécanámi yàaca Dios irí cayábéeri, yá íimaca nalí:

—Peedácuéni, piiracuéni, piwacuacué piwaliwáacawani; <sup>18</sup> càmicáiná nuìrapiná quirínamani yái uva ituníca àta Dios idàbacatalépináta icùaca macáita —íimaca yái Jesúsca.

<sup>19</sup> Néese Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa. Idécanáami yàaca Dios irí cayábéeri, yá isubèriadacani, yá iwacuaca nalíni. Néese íimaca nalí:

—Yácata nuiná yái, yéetéeripinácuécawa píchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Piyáacué yái panca piwàwalicatenácué nuétáanácuéwa píchawalíná —íimaca yái Jesúsca.

<sup>20</sup> Néesecháwa idécanáami nayáaca yái yàacàsi Pascuaca, Jesús yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa iricuwa uva ituní. Yá íimaca nalí:

—Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuéripinácawa nuíchawa cruz ìwali pirípinácuéwa, ipíchanácué Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Yái uva ituníca yáasáidacuéca pirí báisiiricani yái wálisài wawàsi Dios imàníríca wenàiwicanái yáapícha nuwasàanápiná níawa Dios yáasu yùuwichàacáisi ícha, nuíranáciná imusúapinácawa nuíchawa nalípináwa.

<sup>21</sup> Quéwa, siùcata yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacatená núa, yácata yái yáawinéericáwacawa iyáaca iyáacaléwa núapícha. <sup>22</sup> Núacáiná, núa asiali Dios néeséerica, nuétápinácawa càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuínáwaná ìwali. ¡Quéwa máini yùuwichàapinácawa yái asialica itéeripináca nùuwidenái náibàacatená núa! —íimaca yái Jesúsca.

<sup>23</sup> Néese Jesús yéewáidacalénái nadàbaca nasutáca néemíawa níawáaca chánaacaalísica néená yái càì itéeripinácate Jesús yùuwidenái náibàacatenáni, càmicáinatécáwa náalíawa càinácaalí Judas imànínápináté.

### *Quién es el más importante*

<sup>24</sup> Néese níái yéewáidacaléca natàaníca nalíwáaca ùlúeri wawàsi iyú chánaacaalí néená wenàiwicanái iiquéeripináté càiride iyúwa máiniiri cachàini áibanái ícha canánama. <sup>25</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí: “Chái èeri irícu, càmiyéi judío icuèrinánái nacùaca nàasu cáli néeséeyéiwa cachàiniiri iyú, nachùulia nacái nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápiná nàwali: ‘Cayábéeriquéi wacuèrinásàirica, imàníríca walí cayábéeri’, càì nachùullaca nàasu wenàiwicawa nacàlidáanápiná. <sup>26</sup> Quéwa, iwàwacutácué càmita píya càide iyúwa nàyáaná. Cawinácaalícué péená iwàwéerica Dios iicácani càiride iyúwa cachàiníríca náicha canánama, néese iwàwacutá iicáca yáawawa càiride iyúwa máiniiri càmita cachàini náicha canánama, iyúwa piméerericué, íibaidáanápiná áibanái irí canánama. Cawinácaalícué péená nacái iwàwéerica Dios imàacaca ichùullaca áibanái wenáiwica, iwàwacutá íibaidacuéa píri canánama càide iyúwacué plasu wenáiwica imàníná.

<sup>27</sup> Chái èeri irícu níara máiniyéica cachàini áibanái ícha náawinacawa mesa iwéré nayáacatená nayáacaléwa, néese áibanái càmiyéi cachàini náibaidaca nalí, natéca nalí nayáapináwa. Quéwa càmitacué nuwàwa pimànica càide iyúwa èeri mìnanaí icuèrinánái imàníná. Nudéca núsáidacuéca píri càinácaalí iwàwacutáanácué píyaca. Núa, Píiwacalícuéca, nudéca nùyaca pèewibàa càide iyúwa càmiiri cachàini, iyúwa wenáiwica íibaidéerica áibanái irí canánama.

<sup>28</sup> “Pidécuéca píyaca núapícha mamáalàacata, píideníacuéca nacái núapícha nùuwichàacái. <sup>29</sup> Iná numàacapínácué picùaca núapícha wenàiwicanái càide iyúwa Núaniri Dios imàacáanáté nucúanápiná wenàiwicanái. <sup>30</sup> Yá piyáapínácuéca piyáacaléwa núapícha Dios iyacàle irícu nucàacatalépináca macáita. Néenialípiná píawinacuécawa plasu

yàalubáisi íinatawa picùacaténacué doce namanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiríaca”, íimaca yái Jesúsca.

*Jesús anuncia que Pedro lo negará*

<sup>31</sup> Néese àniwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, péemìa cayábani. Satanás idéca isutáca Dios íicha wawàsi imàacáanápíná Satanás yáalimáidacuéca iicáwa pía cachàiníri iyú.

<sup>32</sup> Quéwa, nudéca nusutáca pirí Dios íicha, imàacáanápíná peebáidaca nulí mamáalàacata. Néese idécanáami piwènúadaca píiwitáisewa nulípiná àniwa, yá pichàiniada nawàwa, níái péenánáicawa neebáidacatená nulí tàì íiméeri iyú —íimaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Néese Simón íimaca Jesús irí:

—Núiwacali, abédanama núiwitáise píapicha nùanápíná presoíyéi ibànaliculé píapicha, éwita iwàwacutácaalí nuétácawa nacái píapichawa —íimaca yái Simón Pedroca. <sup>34</sup> Jesús íimaca Pedro irí:

—Pedro, péemìa cayába, ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pimànipíná pichìwawa máisiba yàawiría, píimapíná càmitasa píalía nùwali ipíchaná nanúaca pía núapicha —íimaca yái Jesúsca.

*Se acerca la hora de la prueba*

<sup>35</sup> Néese Jesús isutáca yéemìa nía:

—Bàaluité nubànùacué pía picàlidacatená nalí nutàacái, yaté càmitacué nubatàa pitéca saco, plata yàalu nacái, áiba costiza nacáiripíná nacái. Néeni, ¿iwàwacutéerisícuéwa pirí quirítani néenialíté? —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca irí:

—Càmíiri —náimaca irí. <sup>36</sup> Néese Jesús íimaca nalí àniwa:

—Quéwa, siùca péemiacué comparación: Siùcade cawinácaalí idènièrica saco, iwàwacutá itéca yáapichawani, itéca nacái plata yàalu. Cawinácaalí canéerica irí espada machete nacáiri, iwàwacutá iwéndaca yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri iwálisewa, iwènlacatená iríwa espada. <sup>37</sup> Nudéca nucàlidacuéca pirí yái comparaciónca píalíacaténacuéwa càulenápínaca pícha yái ichàbáanápínacawa mesúnamáita iwàwacutáicáiná namánica nulí macáita iyúwaté profetanái itànàanaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Abéeri profeta íimacaté nùwali: ‘Yá nàuwichàidapínacani báawéeyéi yáapicha’, càité itànàaca tàacáisi nuínáwaná iwali. Macáita tàacáisi natànèericaté nùwali Dios inùmalicuise, iwàwacutá ichàbacawa càitade iyúwaté natànàaná —íimaca yái Jesúsca. <sup>38</sup> Néese náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, iyaca walí pucháiba espada machete nacáiri —náimaca. Yá Jesús íimaca nalí:

—Yácata, wadéca watàanica —íimaca yái Jesúsca, càmicáinaté nàalía néemíaca càinacaalíté íimáaná yái comparación Jesús icàlidéerica nalí.

*Jesús ora en Getsemaní*

<sup>39</sup> Néesetécáwa Jesús imusúacawa Jerusalén iyacàlená irícuise. Càide iyúwaté íiwitáise iyáaná néenialíté, yàacawa táiyápi dúli néré, íipidenéechúa Olivos, yái olivo inàlimanáca. Yéewáidacalénái nàacawa yáamiwáise. <sup>40</sup> Jesús yàanàaca néré, yá íimaca nalí:

—Pisutácué píawawa Dios íicha, càmíinápíná imàaca Satanás yáalimáidacuéca pía ipíchanacué pimànica píbáyawanáwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>41</sup> Néese Jesús yàacawa náicha càita meedá idècuni iyúwa asiali yúucacatalé íba. Yá ibàlúacawa yùululú ipùata iyúwa néeni isutácaténá Dios íicha. <sup>42</sup> Yá Jesús íimaca Dios irí: “Núaniri, piwàwacaalí, yá piwasàaca núa íicha yái

nùuwichàanápínacawa. Quéwa, càmicaalí piwàwa piwasàaca núa, yá picá pimàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese pimàni càide iyúwa piwàwáanáwa”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>43</sup> Yáta abéeri ángel chènuníiséeri imàacaca yáawawa Jesús iicácani. Yá ángel ichàiniadaca Jesús iwàwa. <sup>44</sup> Máini Jesús yùuwichàacawa manuísiwata idècunitàcá isutáca Dios ícha manuísiwata. Yá isiabèdeca imusúacawa ícha iyúwa iráí idupíacaalíwa cáli iwéré.

<sup>45</sup> Idécánáami Jesús isutáca Dios ícha, yá imichàa ibàlùacawa, yàacawa yéewáidacalénái yàataléwa. Yá yàanàaca nía iiméeyéicáita máinicáiná achúmaca nawàwa, ínáté naimáca nàyaca. <sup>46</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—¿Cánacué piimá piyaca? Pimichàacuéwa pidapùle íchawa. Pisutácué píawawa Dios ícha, càminápiná imàaca Satanás yáalimáidaca píá ipíchanacué pimànica píbayawanáwa —ímaca yái Jesúsca.

### *Arrestan a Jesús*

<sup>47</sup> Idècunitàcá Jesús itàaníca nalí, yá madécáná wenàiwica yàanàaca nàatalé. Judas yàacawa náiwitápu, yái abéeri yéewáidacaléca, docenámica nía. Néese Judas yàacawa Jesús yàatalé isusúacaténá Jesús ináni ìwali càide iyúwaté náiwitáise iyáaná natàidáanáté wenàiwica cáininéerica naicáca. Càica Judas imànica yáasáidacaténá nalí cawinácaalíni, yái Jesúsca. <sup>48</sup> Néese Jesús ímaca irí:

—Judas, ¿cáná picháawàa núa nùuwidenái iríwa iyú yái pisùsùanáca nunàni ìwali, càide iyúwa cáinináca nacáicaalí piicá núa, núa asiali Dios néeseerica? —ímaca yái Jesúsca.

<sup>49</sup> Níái yéewáidacaléca iyéeyéica Jesús yáapicha naicácáiná càinácaalí Judas imànínápináté, ínáté náimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, ¿piwàwasica wanúaca nía espada iyú? —náimaca.

<sup>50</sup> Néese abéeri néená náíai yéewáidacaléca iwatàaca yàasu espada machete nacáiriwa. Yá yáalimáidaca ipéliacatátá, yá inúacatàatáni espada iyú sacerdote íiwacalíná yàasu wenàiwica. Quéwa isasàacáita asiali yùuwi yéewápuwáiséechúa. <sup>51</sup> Quéwa Jesús ímaca yéewáidacalénái iríwa:

—Pimàacacuéni, picácué pipélicá —ímaca yái Jesúsca. Yá Jesús imàacaca icáapiwa yùuwi ìwali yái asialica, yá ichùnìacani. <sup>52</sup> Néese Jesús isutáca yéemìawa sacerdote íiwacanánái, nía nacái úwinái icuèyéica templo, nía nacái judío íiwacanánái béeyéica yàanèeyéicaté náibàacaténáni. Jesús ímaca nalí:

—¿Cánacué pianàa nùatalé cacáapisàiwaca, espada, wacàba nacái, càide iyúwa piicáaná cayéedéerimi? Càmitacué iwàwacutá càì pimànica càmicáinácué nupéliápiná píipunita. <sup>53</sup> Macái èeri imanùbaca nùyacatécué píapicha templo irícu, quéwa càmitatécué píibàa núa, ibatàa pidunùanápínacué nùwalita, càmitacué píibàa núa. Quéwa, siúcade Dios imàacacué píibàaca núa, yácata nacái Satanás yàasu èeri ichùulìacatáicuéca píiwitáise catéeri —ímaca yái Jesúsca.

### *Pedro niega conocer a Jesús*

<sup>54</sup> Néese náibàaca Jesús. Yá natéca Jesús sacerdote íiwacalíná icapèe néré. Pedro yàacawa náamiwáise déecuíseta. <sup>55</sup> Ipíchawáiseté nàanàaca néré áibanái napucúadacaté quichái bamuchúami bàacháwalìcu. Níái úwinái náawinaca nàanabàca quichái. Néese Pedro yàanàaca néré yáawinaca nacáíwa yàanabàca náapicha. <sup>56</sup> Néese inanái íbaidéechúa néeni uicáca

Pedro yáawinacawa iyaca yàanabàca quichái, yá uicáidaca irí. Néese úmaca nalí:

—Yá asìaliquéi Jesús yáapichéeri —úmaca nalí. <sup>57</sup> Quéwa, Pedro icàlidaca ichìwawa, ímaca càmitasa yáalía Jesús ìwali. Yá Pedro ímaca ulí:

—Pía, inanái, càmita núalía ìwali —ímaca yái Pedroca, cáalucáináni. <sup>58</sup> Néese áiba iicácani, yá ímaca Pedro irí:

—Pía nacái néená, níara yáapichéeyéica —ímaca. Quéwa Pedro ímaca irí:

—Càmírita, asìali, càmirica néená núaquéi —ímaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani. <sup>59</sup> Néese batéwa abéeri hora idénáami àniwa áiba ímaca nalí àniwa cachàiníri iyú:

—Báisita, yáapichéerimicani yái asìalica, yácáiná Galilea yàasu cáli néeséeri nacáicani —ímaca nalí Pedro ìwali. <sup>60</sup> Quéwa Pedro ímaca irí:

—Pía, asìali, càmita núalíawa càinácaalí ímáanáca yái píiméerica —ímaca yái Pedroca. Idècunitàacá Pedro itàanica nalí, yáta cawámai itàaca. <sup>61</sup> Néese Jesús iwènúa iicáidaca Pedro irí, yáta Pedro iwàwalica tàacáisi Jesús icàlidéericaté irí: “Ipíchawáise cawámai itàaca yáta catáquéi, yá pímanipiná pichìwawa máisibàawiría, píimapiná càmitasa píalía nùwali”, càité Jesús ímaca Pedro irí. <sup>62</sup> Yá Pedro imusúacawa náicha, yá ícháanáca cachàiníri iyú.

### *Se burlan de Jesús*

<sup>63</sup> Néese níai úwica icuèyéica Jesús, naicáanica iquíniná, nanúadáidaca nacái Jesús. <sup>64</sup> Nabàliaca Jesús ituí, yá nanúadáidaca inàni ìwali. Néese náimaca Jesús irí:

—Píwicúlida, picàlida walíni, ¿cawínásica níara inúadáidéeyéica pía? — náimaca, naicáanica iquíniná. <sup>65</sup> Yá natàanica ìwali madécaná báawéeri iyú, mamáalàacata naicáanica Jesús iquíniná, nabáiniadacaténáni.

### *Jesús ante la Junta Suprema*

<sup>66</sup> Néeseté amaláca yàacawa nawicáu, yá úwinái natéca Jesús Junta Suprema yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, judío íiwacanáni, sacerdote íiwacanáni nacái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu. Yá nasutáca néemíawa Jesús:

<sup>67</sup> —Picàlida walíni, ¿píatasica yái Mesíasca, judío icuèrináca Dios ibànuèripinácaté walí? —náimaca. Néese Jesús ímaca:

—Nucàlidacaalícué pírí núacatáni, néese càmitacué peebáida nulítáni.

<sup>68</sup> Nusutácaalícué nuemíawa píatá, càmitacué picàlida nulítáni.

<sup>69</sup> Mesúnamáita quéwa nú, asìali Dios néeséerica, núawinapináwa yéewápuwáise yái Dios cachàiníríca náicha canánama, nucúacaténá macáita Dios yáapicha chènuniré —ímaca yái Jesúsca. <sup>70</sup> Yá macáita nasutáca néemíawani:

—Néeni, ¿Dios Iirisica pía? —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Yáca nú yái càide iyúwacué píimáaná —ímaca yái Jesúsca. <sup>71</sup> Yá náimaca nalíwáaca:

—¡Canácata iwàwacutáaná wéemíaca áiba icháawèeri iináwaná ìwali quirínama! ¡Wadéca wéemíaca itàacái báawéeri, icàlidaca ìwaliwa Dios Iiri-casani! —náimaca nalíwáaca.



<sup>1</sup> Néese macáita namichàacawa natéca Jesús Pilato gobernador yàatalé, yái romanosàiri icuèricaté Judea yàasu cáli. <sup>2</sup> Néese nadàbaca nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali Pilato irí, yá náimaca Pilato irí:

—Wadéca wàanàaca yái asialica báawéerica imànica wàasu cáli néeseéyéi ìwítáise namànínapíná ùwicái gobièrno ípunita. Íimaca càmítasa cayába wapáyaidaca wáichawa emperador plata iyú, yái romano icuèrinásàirica. Íiméerica ìwaliwa nacái Mesíascani, yái judío icuèrinácasa —náimaca. <sup>3</sup> Néese Pilato íimaca Jesús irí:

—¿Píatasica judío icuèrinásàirica? —Íimaca. Néese Jesús íimaca irí:

—Báisíta, núacani, càide iyúwa píimáaná —Íimaca yái Jesúsca. <sup>4</sup> Néese Pilato íimaca sacerdote íiwacanánái irí, áibanái nacái ìyéeyéica néeni:

—Càmíta nuicá ìwali ibáyawaná, yái asialica —Íimaca yái Pilatoca. <sup>5</sup> Náimaca quéwa cachàiníri iyú mamáalàacata:

—Báawaca imànica macái wenàiwica íwítáise nàináidáanápíná namànica ùwicái gobièrno ípunita. Idéca yéewáidaca macáita Judea yàasu cáli néeseéyéi. Idàbocaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli néré. Siùcade iwàwa yéewáidaca wenàiwica cháí Jerusalén ìyacàlená irícu —náimaca.

### *Jesús ante Herodes*

<sup>6</sup> Néese Pilato yéemlaca nalíni, íná isutáca yéemlawa nía asásís Galilea yàasu cáli néeseéericaalíni, yái Jesúsca. <sup>7</sup> Néese idécanáami Pilato yáalíacawa Galilea néeseéericani, yá Pilato ichùuliaca natéca Jesús rey Herodes yàatalépiná, Herodes icùacáinaté Galilea yàasu cáli. Néenialité Herodes iyaca Jerusalén ìyacàlená irícu iicácaténá náapicha Pascua yàasuná culto. Íná natéca Jesús Herodes yàatalé. <sup>8</sup> Néese Herodes iicáciná Jesús, yá casíimáica Herodes iwàwa, madécaná èericáinaté Herodes iwàwaca iicáca Jesús. Herodes yéemlácáinaté Jesús iináwaná ìwali, ínaté iwàwa iicáca Jesús imànica áiba wawási ìwítáise iyúwa, càmírica wenàiwica idé imànica. <sup>9</sup> Néese Herodes isutáca yéemlawa Jesús madécaná yàawiría. Quéwa Jesús càmírira itàaní. <sup>10</sup> Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái yéewáidéyéica wenàiwica templo irícu ìyéeyéica néeni, nacháawàaca Jesús iináwaná ìwali mamáalàacata cachàiníri iyú. <sup>11</sup> Néese Herodes, nía nacái yàasu úwinái yáapichéeyéica namànica Jesús irí báawéeri nabáiniadacaténáni, natàanica nacái ìwali báawéeri iyú. Néese náucaca cayábéeri bàlesi Jesús ìwalíise, cawèníri nacái càide iyúwa romano icuèriná ibàle, nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, yái Jesúsca. Càité úwinái imànica naicáanícáténá Jesús iquíniná. Néese Herodes ichùullaca natéca Jesús àniwa Pilato yàatalépiná. <sup>12</sup> Quéechatécáwa Pilato, Herodes nacái nàuwideca namàniyécacawa. Yáté èerica Pilato, Herodes imànica yàacawéeriná iyúwani.

### *Jesús es sentenciado a muerte*

<sup>13</sup> Néeseté Pilato ìwacáidaca sacerdote íiwacanánái, judío íiwacanánái nacái, madécanáca áibanái wenàiwica náapicha néeni. <sup>14</sup> Yá Pilato íimaca nalí:

—Pidécuéca pitéca nùatalé yái asialica. Pidécuéca picàlidaca nulí iináwaná. Pidécuéca picháawàaca iináwaná ìwali píimacáinácué yéewáidacasa wenàiwica namànínapíná ùwicái gobièrno ípunita. Quéwa, nudécata nusutáca nuémliawani placuésemicué, yá canácata nuíquéeri ìwali ibáyawanáca càide iyúwacué picháawàaná iináwaná ìwali. <sup>15</sup> Herodes nacái canácata iiquéeri ìwali ibáyawaná, íná Herodes idéca ibànùacani néese àniwa wàataléta. Pidécuéca piicáca canácata ìwali ibáyawaná

wanúanápínátáni. <sup>16</sup> Iná siúcata nuchùullaca nacapèedáidáanápínáni. Idécánámi nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunicawa —ímaca yái Pilatoca. <sup>17</sup> Càide iyúwaté náiwitáise Pascua yàasuná culto imanùbacata, iwàwacutá Pilato iwasàaca nalí abéeri presoíri yèepunicaténáwa casímícaténá judiónái. Ináté Pilato iwàwaca imàacaca Jesús yàacawa. <sup>18</sup> Quéwa, macáita néemíanícawa macáita namanùbaca iyúwa:

—¡Pinúacuéni! Pimàacacué Barrabás yèepunicawa —námaca.

<sup>19</sup> Iyacáináté presoíri ípidenéerité Barrabás imàníricaté ùwicái yàcalé írìcu gobièrno ípunita, íná náibàacaténi, inúacáináté nacái wenàiwica.

<sup>20</sup> Néese Pilato itàaníca judiónái yáapicha àniwa iwàwacáiná imàacaca Jesús yèepunicawa. <sup>21</sup> Néemíanícawa quéwanáta máini cachàiníiri nasàna iyúwa. Càica námaca:

—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —námaca.

<sup>22</sup> Néese Pilato itàaníca náapicha máisiba yàawíríanápiná itàaníca náapicha. Ímaca nalí:

—Néeni, ¿càinásica ibáyawanácué pirí? Canácata nuiquéeri ibáyawanáca numàacáanápíná nanúacatáni. Siúcata nuchùulla nacapèedáidacani. Idécánámi nacapèedáidacani, yásí numàaca yèepunicawa —ímaca yái Pilatoca.

<sup>23</sup> Néemíanícawa àniwa lúasi iyú, nasutáca Pilato ícha ichùullanápiná úwinái inúanápiná Jesús. Máinícáiná néemíanícawa mamáalàacata, íná Pilato imàacaca nalíni átata, càide iyúwa nasutáaná íchani. <sup>24</sup> Càité Pilato iwènùadaca íiwitáisewa imàacáanápíná nanúaca Jesús càide iyúwa nasutáaná íchani. <sup>25</sup> Iná Pilato imàacaca Barrabás yèepunicawa, yái presoíri nasutéerica Pilato ícha, iyéericaté presoíyéi ibànalícu imànicáináté ùwicái yàcalé írìcu, inúacáináté nacái wenàiwica. Quéwa, Pilato yèepùadaca nalí Jesús namànicaténá írì càide iyúwa nawàwáaná.

### *Jesús es crucificado*

<sup>26</sup> Néese, idècunitàacá úwinái itéca Jesús nanúacaténáni, yá náibàaca asialí Cirene iyacàlená néeseérica, ípidenéerica Simón, yèeriwa manacúali néese. Nachùullaca Simón iwáacutaca Jesús yàasu cruz yàacaténáwa Jesús yáamiwáise, canácáiná quirínama Jesús ichàini, úwinái icapèedáidacáináté báawanamani.

<sup>27</sup> Madécana wenàiwica, inanái nacái manùbéeyéi, nàacawa Jesús yáamiwáise. Níái inanái náicháaníca manuísíwata Jesús ìwali, máinícáiná achúmaca nawàwa. <sup>28</sup> Néese, Jesús iwènúa iicáidaca nalí, níái inanáica. Yá ímaca nalí:

—Píacué inanái Jerusalén iyacàlená mìnánái. Picácué pícháani nùwali. Néese pícháanicué píwaliwata, péenibe ìwali nacáíwa. <sup>29</sup> Aibaalípiná píuwichàacuéwa báawanama. Yá píimapínacué piríwáaca: ‘Casímáica cawinácaalí inanái càmfíyéica yáalimá quéenibeca. Casímáica nacái cawinácaalí càmfíyéicaté idéericuca. Casímáica nacái cawinácaalí càmfíyéicaté yàaca quìràsì ìira ìinisi’, càipíná pímacuécá piríwáaca, níacáiná inanái quéenibéeyéica náicháanípináca néenibemi ìwaliwa. <sup>30</sup> Néese áibanái péenacué náimapíná manuínáméeyéi dúli írì: ‘¡Picaláawa wáinatabàa, yéewacaténá wéetácawa ráunamáita!’, càipíná námaca. Néese àniwa námaca áiba dúli írì: ‘¡Pibàllacué wía!’ càipíná námaca. <sup>31</sup> Nanúaca núa mabáyawanéerica siúca èeri càmicatái namàni úwi. ¡Cáanáica nàuwichàidapínacué píawa namànicaalípiná ùwicái píipunitacué! —ímaca yái Jesúsca.

<sup>32</sup> Níái úwinái natéca pucháiba cabáyawanéeyéi nanúacaténá nía Jesús yáapicha. <sup>33</sup> Néese nàanàaca aléera ípidenácataléca La Calavera, íimáanáca “Íiwitási yáapimi iyacatalé”. Yá natàtàaca Jesús cruz íwali. Natàtàaca nacái pucháiba báawéeyéi íiwitáise. Néese úwinái nabàlùadaca máisiba cruz nàasu utàwi irìculéwa. Abéeri cruz ibàlùacawa Jesús yéewápuwáise. Aiba cruz nacái ibàlùacawa apáulicúise Jesús irí. <sup>34</sup> Idècunitàacá úwinái natàtàaca Jesús, yá Jesús íimaca Dios irí:

—Núaniri, pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha càmicáiná náaliawa caw-inácaalí núa yái nanuérica —íimaca yái Jesúsca.

Néese úwinái náucaca náichawa suerte naseríacaténá nalíwáaca Jesús ibàlemi. <sup>35</sup> Madécaná wenàiwica nabàlùa naicáidaca Jesús irí. Níata nacái judío íiwacanáiná íicáánica Jesús íquíniná. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ichàiniadacaté áibanái yéetácáisi ícha ipíchanaté néetácawa. Báisícaalí Mesíascani, yái wacuèrinápináca Dios ibànuérica walí, néese ¿cáná càmita ichàiniada yáawawa ipíchaná yéetácawa? —náimaca nalíwáaca, naicáánica Jesús íquíniná.

<sup>36</sup> Nía nacái úwináica naicáaní nacái íquíniná, nabáiniadacaténáni. Nàa nabàlùacawa mawiénita irí, namichàidaca mawèníri uva ituní càaméeri líracaná mawiénita inùma irí náimacáiná nàacasa icàaluíniná iyúwa nacuèriná nacáiricasaní. Càita namànica naicáanicaténá Jesús íquíniná meedá, bàaluitécáiná romanonái yàaca icuèrináwa lírapiná uva ituní. <sup>37</sup> Náimaca Jesús irí:

—¿Báisícaalí judío icuèrináca pía, yá pichàiniada píawawa yéetácáisi ícha ipíchaná péetácawa! —náimaca Jesús irí, naicáánica íquíniná.

<sup>38</sup> Nachanàidaca tàacáisi Jesús íwita iwicáubàa. Máisiba tàacáisi íiwitáaná ichanàawa néeni, griego itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, hebreo itàacái iyú nacái. Yái tàacáisi íimáanáca: “Yái ibàluèricawa cháí, yácata judío icuèrináca”, íimáanáca yái tàacáisica.

<sup>39</sup> Néese abéeri báawéeri íiwitáise natàtèerica nacái yàasu cruz íwaliwa, mawiénita Jesús yàasu cruz irí, itàánica báawéeri iyú Jesús irí. Íimaca Jesús irí:

—Báisícaalí Mesíasca pía, yái judío icuèrinápináca, néese pichàiniada píawawa yéetácáisi ícha. Pichàiniada nacái wía yéetácáisi ícha ipíchaná wéetácawa —íimaca. <sup>40</sup> Néese áiba báawéeri íiwitáise natàtèerica nacái yàalàaca yáapichéeriwa cachàiníri iyú. Íimaca:

—¿Cáná càmita càalu piicá Dios?, pía nàuwichàidèerica càide iyúwa nàuwichàidáaná yái asíalica. <sup>41</sup> Wàuwichàacawa wàyaca wabáyawaná ichùuliacawa wamànicáinaté wabáyawanáwa. Quéwa, yái asíaliquéi, mabáyawanéerita —íimaca. <sup>42</sup> Néese isutáca Jesús ícha wawàsi:

—Jesús, piwàwali núa nùyacaténá píapicha pidàbacaalípiná picùaca canánama wenàiwica —íimaca. <sup>43</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába, siùca èeri pìyapináca núapicha paraíso irìcuwa —íimaca yái Jesúsca.

### *Muerte de Jesús*

<sup>44</sup> Néese machacànicaalítè èerica, yá catáca báawanama èeri icamaláná macái cháí èeri irìcu. Máisiba horaca catáca, àta las tresta táicalé. <sup>45</sup> Yái èeri icamalánáca càmita icàna. Yá nacái manuíri yáawàanáca templo irìcúirica icacanácawa bamuchúamibàa cáli iwèrenama pucháibawaca yèewi, yái yáawàanáca ibàlièrica mabáyawanéeri Dios iyacatáica wenàiwica ituí

íicha. Yá icacanácawa chènuníise cáli iwérénama yái manuiri yáawàanáca.

<sup>46</sup> Néese Jesús íimaca cachàiníiri iyú Dios irí:

—¡Núaniri, nubànùta nucáucawa pirí aláera picáapi irìculé! —íimaca yái Jesúsca. Idécanáami càì íimaca, yá imàacaca icáucawa yàacawa, yá yéetácawa.

<sup>47</sup> Yái úwi íiwacalináca romanosàiri íicácáinaté càinácaalí ichàbáanáwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese íimaca:

—Báisícata mabáyawanéerica yái asìalimica —íimaca.

<sup>48</sup> Macáita wenàiwica iyéeyéica néeni idécanáami naicáca yéetácawa, yá nèepùacawa néese, máiní achúmaca nawàwa, cáaluca nía nacái. <sup>49</sup> Macáita quéwa níái yáaliyéica Jesús ìwali, nía nacái inanáica yèeyéicatéwa yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nabàlùaca naicáidaca irí déecuìseta naicácaténá càinácaalí ichàbáanápinátéwa.

### *Jesús es sepultado*

<sup>50-51</sup> Iyacaté áiba asiali cayábéeri íiwítáise, yeebáidéerica Dios itàacái, íipidenéeri José, Arimatea iyacàlená mìnali, yái yàcalé iyéerica Judea yàasu cáli íinata. Yái José abéeri néenáca, níái judío íiwacanánáica, Junta Supremanáica. José iwàwacaté Dios icùaca macáita. Inaté càmita yéewa abédanama José íiwítáise judío íiwacanánái yáapicha iwàwéeyéicaté inúaca Jesús. <sup>52</sup> Iná José yàacawa Pilato gobernador yàatalé. Isutáca Pilato íicha wawàsi yàanápiná irí Jesús iinámi. Yá Pilato imàacaca José iríni. <sup>53</sup> Néese José yàacawa cruz yàatalé. Yá iricùadaca Jesús iinámi cruz ìwalíise, yá yéepùacani linoíri wáluma iyú, càide iyúwa judío íiwítáise iyáaná. Néese iwàlùadaca Jesús iinámi càliculli irìculé. Yái càliculli áibanái náicacaténi dúli ibàlàirícu yéewanápiná càlicullicani, iyúwa capíi imàdàaná. Yái càliculli wàlisàicatàacáwa, canácatái nabàlièricáwa. <sup>54</sup> Yaté èerica viernesca nachùnìacatáipiná yàacàsi sábadò piná, ipíchawáise sábadò judionái iyamáidacatáicawa. Catácalicubàa yàacawa, yá idàba sábadò nayamáidacatáipináwa. Inaté iwàwacutá nawàlùadaca Jesús iinámi caquialéta càliculli irìculé.

<sup>55</sup> Abénaméeyéi inanái yèeyéicatéwa Jesús yáapicha Galilea yàasu cáli néese, nàaca naicáca càliculli, yá naicáca càinácaalí iyú nawàlùadaca Jesús iinámi càliculli irìculé. <sup>56</sup> Néese nèepùacawa nacapèe néréwa, yá nachùnìaca pumèníiri isàni, pomada nacáiri nacái napusúadacaténáni Jesús iinámi ìwali, càide iyúwa judionái imàníná yéetéerimiwa irí. Néese nayamáidacawa sábadò irícu càide iyúwaté Dios ichùulianá judionái.

## 24

### *La resurrección de Jesús*

<sup>1</sup> Néeseté, domingo irícu, níái inanáica nàacatéwa càliculli nérépiná mapisáisiwata. Natéca pumèníiri isàni nachùnìericaté. Aibanái inanái nacái nàacawa náapicha. <sup>2</sup> Nàanàaca càliculli néré, yá naicáca íba ibàlùericawa méetàucuta càliculli inùma íicha, nabàlianáca càliculli inùma. <sup>3</sup> Yá nawàlùacawa néré, yá canáta naiquéeri néeni Wáiwacali Jesús iinámica. <sup>4</sup> Cáaluca nía, càmita nàaliáwa càinácaalí íimáaná. Yáta naicáca pucháiba aslanái mèlumèluíyéi ibàle ibàluèyécawa mawiénita nalí. <sup>5</sup> Máiní cáaluca níái inanáica, yá naicáidaca cáliculé. Quéwa níái aslanáica náimaca nalí:

—¿Cánácué picutá yáara cáuri wenàiwicaca cháí yéetánimi yèewiré? <sup>6</sup> Canáca chání. Idéca icáucàacawa. Piwàwalicué yái tàacáisi icàlidéericatécué pirí idècunitàacá iyaca Galilea yàasu cáli

néese. <sup>7</sup> Iimacatécué pirí iwàwacutáanápínaté presoca namànicani namàacacaténaté cabáyawanéeyéi wenàiwica natàtàacani cruz ìwali yéetácaténatéwa, yáì asialì Dios néeséerica. Iimacatécué pirí nacáì icàucàanápínatéwa máisiba èeri írìcu —náimaca.

<sup>8</sup> Yá inanáì nawàwalica yáì tàacáìsica Jesús icàlìdèericaté nalí. <sup>9</sup> Néese nèepùacawa càliculì ìcha. Nacàlìdaca nalíni níái oncéeyéica imanùbaca apóstolca, áibanáì irí nacáì náapichéeyéica. <sup>10</sup> Níái inanáì icàlìdèeyéica tàacáìsì Jesús yéewáidacalénáì irí náipidená Maríá Magdalena, Juana nacáì, Santiago yáatúa nacáì, ípidenéchúa Maríá, áibanáì inanáì náapichéeyéi nacáì. <sup>11</sup> Quéwa, apóstolnáì càmita neebáida nalíni, nayúunáidacáita canéeri iwèni tàacáìsica meedáni.

<sup>12</sup> Quéwa Pedro ípiacawa càliculì néré. Néese yáawiaca iicáidaca càliculì imàdàaná iriculé, yá iicáca níawamita ibàlemi nèepùanaté Jesús iinámi. Néese Pedro yèepùacawa icapèe néréwa. Iináidacawa iwàwalicúsewa càinácaalísica ichàbàanatéwa.

### *En el camino a Emaús*

<sup>13</sup> Yáté èericaté pucháiba Jesús yéewáidacalénáì nèepùacawa nàyacàle nérépínáwa, ípidenácatalé Emaús. Once namanùbaca kilómetro idècuni ìyaca Jerusalén ìyacàlená ìcha. <sup>14</sup> Natàaní nàacawa nalíwáaca ìwali yáì Jesús yéetáanácawa. <sup>15</sup> Idècunitàacá natàaníca nàacawa nalíwáaca Jesús iináwaná ìwali, yá Jesús yàacawa mawiénita nalí àyapulcubàa. Yá yàacawa náapicha. <sup>16</sup> Ewita naicácaánítani, càicáaníta càmita náalíá Jesúsكاني. <sup>17</sup> Néese Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càiná ìwalicué pitàani píacawa àyapulcubàa? —íimaca yáì Jesúsca. <sup>18</sup> Yá nayamáa nabàlùacawa, achúmaca nawàwa. Abéeri néená ípidenéri Cleofas íimaca Jesús irí:

—Macáita Jerusalén ìyacàlená mìnánáì náalíacawa ìwali yáì namàníricaté Jerusalén ìyacàlená írìcu áténama, siùca nacáide. ¿Abéeritasica pía cànírita yáalíawa nèewíse macáita ìyèeyéica Jerusalén ìyacàlená néeni? —íimaca. <sup>19</sup> Jesús isutáca yéemíawa nía:

—¿Càináte ìyaca néeni? —íimaca yáì Jesúsca. Yá náimaca Jesús irí:

—Wadéca watàanica walíwáaca Jesús iináwaná ìwali yáì Nazaret ìyacàlená néeséerica, abéeri profeta icàlìdèerica Dios itàacáì cáimíetacawaca macáì wenàiwica irí, imànírica nacáì nalí yáì cànírica wenàiwica idé imànica. <sup>20</sup> Watàaníca nacáì sacerdote íiwacanánáì ìwali, judío íiwacanánáì ìwali nacáì, yáì presonáca namànicani namàacacaténá romanonáì inúacani, yéewanápiná nanúacani cruz ìwali. <sup>21</sup> Quéwa, wíacaté nacáì watuíyàacaté Jesús iwasàanápínaté wía, wía Israel itaquénáinámica, wàuwidenáì ìchawa. Siùca èeri idéca idèniaca máisiba èeri nanúacadénáamini. <sup>22</sup> Quéwa abénaméeyéi inanáì ìyèeyéica wèewi siùca èeri nacalùadaca wía bawinacáiná mapisáisiwata nàaca naicácaténá càliculì néré. <sup>23</sup> Canáta quéwa nàanèeri Jesús iinámica néeni. Yá nèepùacawa nacapèe néréwa. Néese nacàlìdacaté walíni naicácasa ángelnáì yéenáíwanási nacáiri írìcúise. Angelnáì náimaca inanáì irí cáucasa Jesús. <sup>24</sup> Néese áibanáì aslanáì wáapichéeyéi nàacawa càliculì néré, yá nàanàca néeni càide iyúwa inanáì icàlìdàanaté walíni, càníritàacá quéwa naicá Jesús —náimaca Jesús irí.

<sup>25</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Càníyicué yáalíawa pía, máinícué càulenáca píchani, peebáidáanápínacué macáita tàacáìsì profetanáì icàlìdèericaté Dios inùmallicúise! <sup>26</sup> Nacàlìdacatécué piríni machacànirí iyú

iwàwacutáanápínáté Mesías yùuwichàacawa ipíchawáiseté wenàiwica nàaca icàaluíná, yái judío icuèrinápináca —íimaca yái Jesúsca.

<sup>27</sup> Néese Jesús idábaca icàlidaca nalíni macáita iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Dios inùmallicúise. Quéechacáwa icàlidaca nalí tàacáisi profeta Moisés itànèricaté Jesús ìwali, áibanái profeta nacái icàlidéeyéicaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmallicúise. Yéewáidaca nía náalíacaténá néemíaca càinácaalí ímáaná macáita tàacáisi profetanái itànèricaté Mesías ìwali, yái judío icuèrinápináca.

<sup>28</sup> Néeseté nàanàaca nàyacàle néréwa. Quéwa Jesús iwàwacaté yàacawa áibaléta. <sup>29</sup> Yá nasutáca íicha wawàsi iyamáanápínáwa náapicha nacapèe iriculé. Yá náimaca irí:

—Piyamáawa wáapicha máinicáiná catáca yàacawa —náimaca. Yá Jesús iwàlùacawa nacapèe iriculé náapicha iyamáacaténáwa.

<sup>30</sup> Néese náawinacawa mesa iwéré nayáacaténá nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri, néese isubèriadacani, yá iwacùaca nalíni, yái panca. <sup>31</sup> Yáta náalíaca naicácani, yá náalíacawa Jesúsca. Yáta ichalíacawa natuí íicha. <sup>32</sup> Yá náimaca nalíwáaca:

—Báisícata Jesúsca. Yácata Jesús yái càì icàlidéerica walíni càinácaalí ímáaná Dios itàacái àyapulicubàa, íná yéewa wawàwa yáalanícatéwa ìyaca —náimaca nalíwáaca.

<sup>33</sup> Yá càmita nayamáawa nacapèe iricuwa, néese nèepùacàatécatawa Jerusalén ìyacàlená néré àniwa. Nàacawa once namanùbaca apóstolnái yàatalé ìwacáidáyaquéeyéicawa, áibanái yáapicha. <sup>34</sup> Néese apóstolnái náimaca nalí, níái pucháiba yàanèeyéica nàatalé:

—Báisíta, Wáiwacali idéca icáucàacawa. Simón Pedro idéca iicácani —náimaca nalí.

<sup>35</sup> Néese níái pucháiba Emaús ìyacàlená néeséeyéica nacàlidaca nalí càinácaalíté ichàbáanáwa àyapulicubàa. Nacàlidaca nacái nalíni náalíacatéwa Jesúsca isubèriadacaalíté pan.

### *Jesús se aparece a los discípulos*

<sup>36</sup> Idècunitàacá nataaníca, yáta Jesús yàanàaca ìyaca nèewi. Yá íimaca nalí: —¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca.

<sup>37</sup> Cáaluca nía manuísíwata nayúunáidacáiná iwàwanásicani yái càì naicáca. <sup>38</sup> Yá Jesús íimaca nalí:

—¿Cánacué cáalu pía? ¿Cánacué càmita peebáida núacani? <sup>39</sup> Piicacué yái nucáapica, nùabàli nacái, útuwi yáami, núacata yái. Pimàacacué picáapiwa nùwali piicáwa. Canáca wenàiwica icáucami iiná, yáapi nacái, quéwa núa, cáapica núa, caináca nacái núa, ínacué yéewa píalímá píalíacawa cáuca núa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>40</sup> Idècanáami icàlidaca nalíni, yá yáasáidaca naicá icáapiwa, yàabàli nacáiwá, útuwi yáami. <sup>41</sup> Càmitàacá neebáida Jesúsca máinicáiná nayanídacawa casíimáicáiná nía. Néese Jesús íimaca nalí:

—¿Pidèniasicué yàacàsi? —íimaca yái Jesúsca.

<sup>42</sup> Yá nàaca irí cubái imìdecaná yéená, mába ituní nacái nàaca irí. <sup>43</sup> Yá yeedáca yàacàsica, yá naicáca iyáacani. <sup>44</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Idècunitàaca nùyaca píapichacué, nucàlidacatécué píri macáitani càinácaalíté nuchàbáanápínátéwa. Iwàwacutáté numànica càitade iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi nuináwaná ìwali. Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nùwali càide iyúwa Dios ichùullánáté itànàaca. Profetanái nacái,

áibanái nacái itànèeyéicaté Salmos nacàlidacaté tàacáisi nuináwaná iwali. Yá macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté natànàaná —ímaca yái Jesúsca.

<sup>45</sup> Néese Jesús imàacaca náaliacawa cayába cànácaalí ímáaná yái Dios itàacáica. <sup>46</sup> Yá ímaca nalí àniwa:

—Natànàacaté tàacáisi ímèerica iwàwacutáanápináté nuétácawa, núa Mesíasca, judío icuèrinápináca. Quéwa, náimacaté numichàanápinátéwa yéetácáisi ícha másiba èeri irícu. Bàaluité profetanái itànàacaté nacái tàacáisi ímèerica iwàwacutáanápinácué picàlidaca nuináwaná iwali canánama èeri mìnanaí irí. <sup>47</sup> Quéechacáwa iwàwacutácué picàlidaca nalíni cháí Jerusalén iyacàlená irícu. Picàlidacué nacái macáita wenàiwicanái iríni neebáidacatená nutàacái, namàacacatená náichawa nacái yái báawéerica namàníríca yéewacatená Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha. <sup>48</sup> Píacué nuéwáidacaléca, pídecuéca piicáca macáita yái numàníríca. <sup>49</sup> Aibaalípiná nubànùacuéca Espíritu Santo piwàwa irículé càide iyúwa Núaniri Dios ímáanátcué pírí, pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. Piyamáacuéwa cháta Jerusalén iyacàlená irícu. Picácué pimúsúawa ícha àta Espíritu Santo yàanàacatalépináta iwàlùacawa piwàwalículécué, yèeripinácué pichàini chènuníiséerica —ímaca yái Jesúsca.

### *Jesús sube al cielo*

<sup>50</sup> Néesetécáwa Jesús itéca nía méetàuculé Jerusalén iyacàlená ícha. Yá nàanàca Betania iyacàlená néré. Yá imichàidaca icáapiwa napualé. Yá isutáca nalí Dios ícha imànínápiná nalí cayábéeri. <sup>51</sup> Idècunitàacá isutáca nalí Dios ícha, yá yàacawa náicha, imichàacawa náicha chènuniré. <sup>52</sup> Nàaca icàaluíniná, néese nèepùacawa Jerusalén iyacàlená irículé casíimáiri iyú. <sup>53</sup> Yá nàyaca èeri imanùbaca templo irícu, yèeyéica Dios irí cayábéeri.

## SAN JUAN

### *La Palabra de Dios hecha hombre*

<sup>1</sup> Jesucristo iyacaté bàaluité ipíchawáise idàbacawa yái èeriquéi. Yái Jesucristoca, yácata Tàacáisi imàaquéerica wáaliacawa Dios ìwali. Iyacaté abédanaméeri íiwitáise Dios yáapicha, yái Dios yáapichéerica Jesucristo. Yácata Wacuèriná Dioscani, yái Jesucristoca, bàaluité èeri, siùca nacáide.

<sup>2</sup> Yái Jesucristoca, yáté iyaca Dios yáapicha èeri ipíchawáise. <sup>3</sup> Dios imàacacaté Jesucristo idàbaca macái wawàsi. Canácata wawàsi iyéerica càmíirité Jesucristo idàba, canásíwa. Yácata imàníricaté macáita. <sup>4</sup> Yái Jesucristoca, yácata yèerica nacáuca, macáita yái iyéerica. Yái Jesucristo yèerica macái wawàsi icáuca, yácata nacái imàaquéerica wenàiwica náaliacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú báisíiri tàacáisi ìwali càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca amaláwaca. <sup>5</sup> Yái Jesucristoca imàacaca wáaliacawa iyaca càide iyúwa camalási icànèeri catéeri iriculé. Yàanàacaté aléi èeri iriculé amalácaténá imànica wenàiwicanáí íiwitáise yéewanápiná càmita quirínama namàni càide iyúwa catéeri íiwitáise Satanás ichùulianá nía. Satanás càmítaté idé imawèniadaca íichawa Jesucristo.

<sup>6</sup> Néeseté idècunitàacá Jesucristo iyaca cháí èeri irìcu, néenialíté iyaca asíali Dios ibànùericaté ípidenéri Juan el Bautista. <sup>7</sup> Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliçúise, icàlidacaténá nacái wenàiwicanáí irí Jesucristo yàanàacaté, yái amaléerica imànica wenàiwicanáí íiwitáise náaliacaténáwa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. Dios ibànùacaté Juan, yéewacaténá wenàiwicanáí neebáidaca Jesucristo itàacái idècanáamité néemàca Juan icàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. <sup>8</sup> Yái Juanca càmítaté amalá imànica wenàiwica íiwitáise. Quéwa Dios ibànùacaté Juan icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali, yái imàaquéerica wenàiwica náaliacawa càinácaalí iyú náalimá nàyaca machacàníiri iyú. <sup>9</sup> Yái Jesucristoca, yácata abéerita amaléerica imànica macái wenàiwica íiwitáise yeebáidéeyéica itàacái náaliacaténáwa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníiri iyú; yácata yàanèericaté aléi èeri iriculé.

<sup>10</sup> Yái báisíiri Tàacáisica ípidenéerica Jesucristo yèepunicatéwa cháí èeri irìcu. Ewita Dios imàacacáanítaté Jesucristo idàbaca canánama cháí èeri irìcuírìca, càicáaníta èeri mìnanaí càmítaté náalíawa cawinácaalíni, càmita nacái cayába naicácani. <sup>11</sup> Jesucristo yàanàacaté aléi èeri iriculé idàbéericaté iripináwa, néese níái wenàiwica Jesucristo imàniiyéicaté càmítaté natáida cayábani.

<sup>12</sup> Quéwa cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica Jesucristo, yeebáidéeyéi nacái itàacái, yá Jesucristo imàacaca Dios yéenibeca nía. <sup>13</sup> Dios yéenibeca nía, quéwa càmita càide iyúwa wenàiwica imàníná yéenibewa, càmita nacái iyúwa wenàiwica iwàwáaná imànica iiná iyúwa. Dios càmíiri imàni càide iyúwa wenàiwica imàníná. Dios yeedácáita nía yéenibepináwa iyúwata iwàwáaná imànica.

<sup>14</sup> Yái báisíiri Tàacáisica ípidenéerica Jesucristo, yàanàacaté aléi èeri iriculé, yá yèepunicatéwa iyúwa asíali. Yá yèepunicatéwa wáapicha achúma èerínata, idènièri abéerita cayábèeri íiwitáisewa, icàlidèeri nacái abéerita yái báisíiri tàacáisica. Wadéca waicáca máníiri cachànica íiwitáise, icànèeri icamaláná chènunísèeri iyúwa, yácáináta abéerita Dios íirica,



yái Jesucristoca. <sup>15</sup> Juan el Bautista icàlidacaté cachàiníri iyúni Jesucristo iináwaná ìwali. Juan ímaca: “Yácata nucàlidéericatécué pírí ìwali núumacaalíté áiba máiníri cachàinica nuícha yàanànapínáté núamiricubàa. Cachàinírica nuíchani, iyacáinaté bàaluitésíwa nupíchawáise, ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri”, ímaca yái Juanca.

<sup>16</sup> Máiní cayábéeri íwitáise, yái Jesucristoca, yá imànica walí madécana cayábéeri quéwanáta mamáalàacata, macáita wía yeebáidéeyéica itàacái. <sup>17</sup> Dios imàacacaté profeta Moisés yéewáidaca wàawirináimi israelitanái namànicaténáté càide iyúwa Dios ichùullaná nía quéwa Jesucristo idéca yáasáidaca walí cáinináca Dios iicáca wenàiwica. Jesucristo yéewáida wía nacái macái Dios itàacái báisíri iyú. <sup>18</sup> Canácatàacá áiba Jesucristo ícha iiquéeri Dios, quéwa Jesucristo, yái Dios Íri abéerita, yácata Wacuèriná Díoscani, yái Jesucristoca, cáininéerica Dios iicáca; yái Jesucristo yácata abéerita imàaquéerica wáalíaca Wáaniri Dios ìwaliwa, càinácaalí Dios íwitáise iyaca.

### *Juan el Bautista da testimonio de Jesucristo*

<sup>19</sup> Bàaluité Juan el Bautista icàlidacaté Dios itàacái wenàiwicanái irí. Néese judío íwacananái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená írícu nabànùaca wenàiwica Juan yàatalé, abenaméeyéi sacerdote, levita nacái íbaidéeyéica templo írícu. Nabànùaca nía nasutácaténá néemiawa Juan cawinácaalíni. <sup>20</sup> Yá Juan icàlidaca nalí iináwanáwa machacànita báisíri iyú. Ímaca nalí:

—Càmita Mesías núaquéi, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripiná walí, wía israelitaca —ímaca yái Juanca. <sup>21</sup> Néese nasutáca néemiawa àniwani:

—Néeni, ¿cawiná pía? ¿Profeta Eliássica pía yàanèerica àniwa càide iyúwaté áiba profeta ímáaná? —náimaca. Néese Juan ímaca nalí:

—Càmita núa yái —ímaca yái Juanca. Néese náima irí mamáalàacata:

—Néese, ¿píasica profeta Dios ibànùèripináca walí càide iyúwaté profetanái ímáaná wàawirináimi irí? —náimaca. Néese Juan ímaca:

—Càmíri —ímaca yái Juanca. <sup>22</sup> Néese náimaca irí:

—Néeni, ¿cawiná pía? Iwàwacutá wáalíacawa machacàníri iyú wacàlidacaténá nalíni, níai ibànùeyéica wía. ¿Càiná píimaca pìwaliwa? —náimaca irí. <sup>23</sup> Néese Juan ímaca nalí:

—Núaca yái asìali icàlidéerica nalí cachàiníri iyúni, manacúali yùucubàa càináwàiri, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise. Yá núumaca nalí: ‘Càide iyúwa wenàiwicanái ichùnìacaalí machacàníri àyapu Náiwacali írìpináwa, càitacué nacái iwàwacutácué pichùnìaca píiwitáisewa Wacuèriná Dios irìpiná, pitàidacaténácué cayábéeri iyúni’, càì núumaca nalí —ímaca yái Juanca. <sup>24</sup> Níai wenàiwica yèeyéicatéwa Juan yàatalé, fariseonái ibànùacaté nía. <sup>25</sup> Yá nasutáca néemiawa Juan:

—Néeni, càmicaalí Mesías pía, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripináca walí, wía israelitaca, càmicaalí nacái profeta Elías pía, yàanèerica àniwa, càmicaalí nacái profeta pía Dios ibànùèripinácaté walí càide iyúwaté profeta Moisés ímáaná wàawirináimi irí, néese, ¿cáná pibautizá wenàiwica? —náimaca. <sup>26</sup> Juan ímaca nalí:

—Nubautizá wenàiwica úni yáaculé, quéwa iyaca pèewi áiba càmiiricuéca píalía ìwali. <sup>27</sup> Yàanàaca núamiricubàawa. Máiní cachàiníri íwitáise nuícha. Nuíwacalicaní, yái yàanèeripináca; nuicáca núawawa càiride iyúwa yàasu wenàiwica càmiiri cachàini náicha canánama, máinícáiná cayábéerica nuíchani —ímaca yái Juanca.

28 Càité Juan icàlidaca nalíni aláera ípidenácataléca Betania, iyéerica abéemàalé Jordán inanába ícha, Juan ibautizácatalé wenàiwica.

*Jesús, el Cordero de Dios*

29 Néseté mapisáináami àniwa Juan iicáca Jesús yàcawa ipualé. Juan íimaca Jesús iwali: “¡Piicácué Dios yàasu Cordero, yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa. Yácata yùuwichèeripinácawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú èeri mìnánái ibáyawaná ìwalíse! 30 Nudéca nucàlidacuéca pírí iináwaná ìwali núumacaalítécué pírí: ‘Aiba yàanàpinácawa núamirìcubàawa, yácata cachàiníri nuícha, iyacáinaté bàaluité nupíchawáise ipíchawáiseté numusúaca nuicá èeri’, càité núumacué pírí. 31 Núa nacái càmítaté nualía càirínácaalíni, yái Dios ibànuèripinácaté walí, quéwa nudéca nùanàaca nubautizácáténá wenàiwica úni yáaculé yéewanápiná Israel itaquénáinámi náalía naicácani”, íimaca yái Juanca.

32 Néese Juan el Bautista íimaca àniwa: “Nudéca nuicáca Espíritu Santo iricúacawa chènuniise càiride iyúwa unùcu iicácanáwa, yá Espíritu Santo iyamáacawa iwali. 33 Néese càmítàacáwa nualíawa mamáalàacata caw-inácaalíni, quéwa Dios, yái ibànuèrica núa nubautizáanápíná wenàiwica úni yáaculé íimaca nulí: ‘Piicápiná Espíritu Santo iricúacawa iyamáacawa abéeri asíali iwali, yásí píaliacawa yácata yái ibànuèripináca Espíritu Santo wenàiwicanái irí, yái Espírítu yàacawéeridéeripináca níawa, ibautizácáténá náiwitáise Espírítu Santo ichàini iyú’, càì íimaca nulí yái Diosca. 34 Nudéca nuicáca càide iyúwa Dios íimáanaté nulí iwali, íná nucàlidacué píríni, Dios Iiricani”, íimaca yái Juanca.

*Los primeros discípulos de Jesús*

35 Néseté mapisáináami àniwa, Juan el Bautista iyaca néeni àniwa pucháiba yéewáidacalé yáapichawa. 36 Juan iicáca Jesús yèepunicawa néenibàa, yá Juan íimaca yéewáidacalénái iríwa:

—¡Piicácué Dios yàasu Cordero yéetéeripináwa càide iyúwa nanúacaalí oveja wàlisài iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa! —íimaca yái Juanca.

37 Néese níái pucháiba Juan yéewáidacaléca idécanáami néemíaca Juan íimáaná nalí, yá nàacawa Jesús yáamísewa. 38 Néese Jesús iwènúa iicáidaca nalí, nàacawa yáamísewa, yá íimaca nalí:

—¿Càinásicué piwàwa? —íimaca nalí. Néese náimaca irí:

—Pía yéewáidéerica wía, ¿alénásica picapèe? —náimaca irí. 39 Néese Jesús íimaca nalí:

—Wàacué waicáca —íimaca nalí. Iná nàacawa yáapicha, yá naicáca alénácaalí íya. Yá nayamáacawa yáapicha yáté èerica déecucáiná èeri a las cuatrota táica nàanàacaalíté néré.

40 Abéeri néená ípidená Andrés, níái pucháiba yéemièyéica Juan el Bautista íimáaná néese nàacawa Jesús yáamísewa. Yái Andrésca, yácata Simón Pedro iméeréerica. 41 Néese Andrés yàacawa caquialéta icutáca ibèeriwa Simón. Yái Andrés íimaca Simón irí:

—Wadéca wàanàaca yái Mesíasca (íimáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca —íimaca yái Andrésca. 42 Néese Andrés itéca Simón Jesús yàatalé. Yá Jesús iicáidaca Simón irí, yá íimaca irí:

—Píacata Simón, Juan ìiri. Quéwa siùcade numàaca píipidená Cefas (íimáanáca Pedro griego itàacái iyú) —íimaca yái Jesúsca.

*Jesús llama a Felipe y a Natanael*

<sup>43</sup> Néseté mapisáináami àniwa Jesús iwàwa yàacawa Galilea yàasu cáli néré, yá Jesús yàanàaca Felipe. Yá ímaca Felipe irí:

—Aqualé, pìawa núapicha, yéewacaténá nuéwáidacaléca pía —ímaca yái Jesúsca.

<sup>44</sup> Yái Felipe Betsaida iyacàlená néeséeri alé nacáide Andrés, Pedronái iyacataléca. <sup>45</sup> Néese Felipe yàaca icutáca Natanael, yá Felipe ímaca Natanael irí:

—Wadéca wàanàaca yái asiali profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali. Yácata Jesús, yái Nazaret iyacàlená néeséerica náiméerica ìwali José ìirimica —ímaca. <sup>46</sup> Néese Natanael ímaca:

—Canáca cayábéeri wenàiwica Nazaret iyacàlená irìcu —ímaca yái Natanaelca. Quéwa Felipe ímaca irí:

—Aqualé, pìaca piicácani —ímaca. <sup>47</sup> Néese Jesús iicáca Natanael yàacawa ipualé, yá Jesús ímaca Natanael ìwali:

—Aca néese israelitasíwa, iyéerica machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, canácatáita ichìwáida áibanái —ímaca yái Jesúsca. <sup>48</sup> Néese Natanael ímaca Jesús irí:

—¿Càinásica pidééná pialía nùwali? —ímaca. Néese Jesús ímaca irí:

—Nuicácaté pía ipíchawáise Felipe imáidaca pía pìyacaalíté higuera yéetaná yáamibàa —ímaca yái Jesúsca. <sup>49</sup> Néese Natanael ímaca irí:

—Nuíwacali, ¡Dios ìirica pía! ¡Píacata yái icuèripináca wía, wía Israel itaquénáinámica! —ímaca. <sup>50</sup> Jesús ímaca irí:

—¿Peebáidasica nutàacái númacáinácaíta pírí nuicácaté pía higuera yéetaná yáamibàa? Mesúnamáita piicápiná áiba wawàsi cachàiniwanái —ímaca yái Jesúsca. <sup>51</sup> Jesús ímaca nacái:

—Péemiacué cayába, áibaalípiná piicápiná capiraléeri cáli yàacùacawa, yásí Dios yàasu ángelnái namichàacawa nuícha, nalicùacawa àniwa nùwali, núa asiali Dios néeséerica —ímaca yái Jesúsca.

## 2

### *Una boda en Caná de Galilea*

<sup>1</sup> Nésetécawa másibáaná èeri irìcu, abéeri asiali icásàacawa áiba yàcalé irìcu ìpidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli ínata. Yá namànica irí fiesta. Jesús yáatúa iyaca fiesta néré. <sup>2</sup> Néese Jesús iyaca nacái néeni wáapicha, wía yéewáidacaléca, namáidacáiná wía wàacaténá waicáca náapicha fiesta. <sup>3</sup> Néese uva ituní imáalàacawa náicha, yá Jesús yáatúa úumaca irí:

—Idéca imáalàacawa náicha uva ituníca —úumaca. <sup>4</sup> Quéwa Jesús ímaca ulí:

—Núatúa, ¿cánásica càì píimaca nulí? Càmitàacá nuénáiwaná yàanàa —ímaca yái Jesúsca. <sup>5</sup> Quéwa Jesús yáatúa ímaca nalí níái iwacuèyéica nalí yàacàsi:

—Pimànicué macáita iyúwata ichùulianácué pía —úumaca. <sup>6</sup> Nàyacaté néré seis namanùbaca catúa manuínaméeyéi íba icatùalená, nàucùacaténá naliculé úni, càide iyúwa judío ìiwitáise ìyáaná, iwàwacutácáiná judiónái imànica culto nacáiri náibacaténá nàasuwa, nacáapi nacáiwa ipíchawáise nayáaca nayáacaléwa masacàacaténá Dios iicáca nía. Abénaméeyéi catúa manuínaméeyéi náalimá napuniacawa cincuenta litro imanùbaca úni iyú, áibanái setenta litro imanùbaca iyú náalimá nacái napuniacawa. <sup>7</sup> Néese Jesús ímaca nalí níái íbaidéyéica néré:

—Pipuniádacué níái catùà úni iyú —íimaca yái Jesúsca. Yá napuniádacua nía macáita, àta catùà inùma nérénama. <sup>8</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Siùca peedácué achúmanamata catùà irìcuíse, yá pitécuéni fiesta íiwacali irí, yáalimáidacaténáni —íimaca yái Jesúsca. Yá namànica iyúwata Jesús íimáná.

<sup>9</sup> Yá fiesta íiwacali yáalimáidaca úni iwènuéricatéwa uva ituní iyú, quéwa càmita yáaliawa síisáanácaalíté needá yái uva ituníca. Níawamita íibaidéeyéica néré náaliacawa ìwali napuniádacáináté catùà yáawami úni iyú. Néese fiesta íiwacali imáidaca yàataléwa yái asiali wàlisàiri cáinuca imànírícaté matrimonio. <sup>10</sup> Yá fiesta íiwacali íimaca irí:

—Aibanái namànicaalí fiesta, yá nàaca nàirapíná quéechacáwa cayábéeri yáwanái uva ituní, néese idécanáami nàiraca madécaná, yá yàaca nàirapíná áiba báawatéerita. Quéwa pidéca pidèniaca yái cayábéeri yáwanái àta siùca nacáide —íimaca.

<sup>11</sup> Yái cayábéeri wawàsi Jesús imàníríca nalí Caná iyacàlená néré Galilea yàasu cáli íinata, yácata idàbáanéeri cayábéeri imàníríca càmiríca wenàiwica idé imànica. Càita yáasáidaca nalí íiwitáise chènuniiséeriwa. Ináté wía yéwáidacaléca weebáidaca itàacái cachàiníwanái.

<sup>12</sup> Néesezáwa Jesús yàacawa Capernaum iyacàlená néré. Jesús yáatúa àacawa yáapicha, yéenanái nacái, wía nacái yéwáidacaléca wàacawa yáapicha. Yá wàyaca néeni máisiba èeritasica.

### *Jesús purifica el templo*

<sup>13</sup> Néenialíté mawiénica judiónái yàasu culto íipidenéeri Pascua wawàwalicaténá cànícaalíté iyú Dios iwasàaca wàawirináimi Egipto yàasu cáli íicha. Wàacawa Jesús yáapicha Jerusalén iyacàlená néré. <sup>14</sup> Néese Jesús iwàlùacawa templo ibàacháwalená iriculé, yá iicáca wenàiwicanái iwéndéeyéica pacá, oveja nacái, unùcu nacái. Nawéndaca pìrái wenàiwica irí iwàwéeyéica imànica sacrificio Dios irí nabáyawaná ìwalísewa, ofrenda piná nacái. Nàyaca nacái áibanái icambiéyéica plata wenàiwica íicha. Yáawinéeyéicawa yàasu mesa iwérewa nacambiácaténá náicha plata. <sup>15</sup> Néese Jesús iwacáidaca íyanási, yá imànica cabèesi nacáiri, yá icalùadaca namusúawa macáita wenàiwica templo ibàacháwalená irìcuíse, nàasu pìrái yáapichawa, ovejanái, pacá nacái. Néese níái icambiéyéica plata wenàiwica íicha needácaténá nalíwa plata, yá Jesús yúucaca nàasu moneda canánama cáli íinatalé, yá nacái itamàaca yúucawa náicha nàasu mesa canánama. <sup>16</sup> Néese Jesús yàalàaca nía cachàiníri iyú níái iwéndéeyéica unùcu:

—¡Pitécué yái yàasusi templo íicha! ¡Picácué pimàni Núaniri Dios icapèe iyúwa nawéndacàalu! —íimaca yái Jesúsca.

<sup>17</sup> Néese wía yéwáidacaléca wawàwalicaté tàacáisi rey David itànèericaté Dios íiri inùmallicuise cuyàluta Salmos iricu. Íimacaté: “Máiní báawa nuicáca yái namàníníaca báawéeri wawàsi piasu templo iricu, pía Nucuèriná Dios; namànipíná nulí báawéeri máinícáiná cáinináca nuicáca picapèe”, íimacaté yái Dios íirica. <sup>18</sup> Néese abénaméeyéi judío íiwacanánái ibàluèyéicawa néeni náimaca Jesús irí:

—¡Canáca yéewaná pimusúadaca nía templo ibàacháwalená íicha! Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca, néese pimàni waicá áiba wawàsi càmiríca wenàiwica idé imànica piasáidacaténá pidèniaca Dios íiwitáise —náimaca. <sup>19</sup> Jesús íimaca nalí:

—Ewitanica pimáalàidacáanítacué yái temploca, càicáaníta numichàidapíná ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcuwa —ímaca yái Jesúsca.  
<sup>20</sup> Néese níái judío íiwacanánái náimaca irí:

—Nadéca náibaidaca cuarenta y seis camuí namànicaténá yái temploca. Càmita pidé pimichàidaca ibàlùawa àniwani máisiba èeri irìcu —náimaca irí.

<sup>21</sup> Quéwa Jesús itàanítacaté iyaca ìwaliwata iyúwa templo. <sup>22</sup> Iná idécánamité Jesús imichàacawa yéetácáisi fícha, néese wía yéewáidacaléca wawàwalicaté yái tàacáisi Jesús icàlidéericaté nalí, ínáté weebáidaca manuísíwata Dios itàacái profetanái itànèericaté Jesús ìwali. Weebáidacaté nacái Jesús itàacái.

### *Jesús conoce a todos*

<sup>23</sup> Idècunitàacá Jesús iyaca Jerusalén ìyacàlená néeni iicátacéná náapicha judínái yáasu culto Pascua, yáté madécaná neebáidaca Mesíascani, yái Jesúsca, israelita icuèrinápiná Dios ibànùerica nalí, naicácáináté Jesús imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica. <sup>24</sup> Quéwa Jesús yáalíacawa càmita neebáida itàacái báisiiri iyú yáalíacáiná macáita náiwitáise. <sup>25</sup> Càmitaté iwàwacutá áibanái icàlidaca Jesús irí nàwali níái wenàiwicaca, yácáiná Jesús yáalíacawa macáita wenàiwica íiwitáise.

## 3

### *Jesús y Nicodemo*

<sup>1</sup> Iyacaté fariseo íipidenéri Nicodemo, abéeri judío íiwacanánái yéena máiniiri cáimiétacanáca. <sup>2</sup> Yái Nicodemo yàacawa ipáchiaca Jesús yàatalé táiyápi itàanítacéná yáapicha. Nicodemo yàacawa néré táiyápicáwa ipíchaná yàacawéeyéiná fariseo náalíacawa ìwali ipáchianá Jesús. Yá Nicodemo íimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wía, wáalíacawa pìwali Dios idéca ibànùaca pía péewáidáanápiná wía. Càì wáalíacawa càmicáiná yáalimá áiba imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica, càide iyúwa pimàniná, càmicaalí Dios yàacawéerida nía —ímaca yái Nicodemoca. <sup>3</sup> Néese Jesús íimaca irí:

—Péemia cayábani, càmicaalí Dios imàaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú, néese càmita yéewa yáalíacawa càinácaalí iyú Dios icùaca yáasu wenàiwicawa —ímaca yái Jesúsca. <sup>4</sup> Néese Nicodemo isutáca yéemíawa Jesús:

—¿Càináica béeri asiáli yáalimá imusúacawa wàlisài iyú àniwa? ¿Yáalimásica iwàlùacawa yáatúa idèericuléwa imusúacaténá iicá èeri wàlisài iyú àniwa? —ímaca yái Nicodemoca. <sup>5</sup> Jesús íimaca irí:

—Péemia cayábani, macái wenàiwica namusúaca naicá èeri idàbáanéeri yàawiría úni nacáiri yèewi. Néeseta quéwa iwàwacutá Espíritu Santo imàacaca wàlisài náiwitáise, nadèniacaténá nacáucawa chènuniísèeri Espíritu Santo yèerica nalí. Càita yéewa Dios yáasunáica nía, Dios icùanápiná nía. <sup>6</sup> Cawinácaalí wenàiwica imusúericawa inanái fícha, idèniaca iináwa cháì èeri irìcuírica, quéwa cawinácaalí wenàiwica Espíritu Santo imàaquéerica wàlisài íiwitáise, idèniaca Espíritu Santo. <sup>7</sup> Píalimáida péemiaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi númerica pirí: ‘Iwàwacutá Dios imàacaca wenàiwica imusúaca iicá èeri àniwa wàlisài iyú’, càì númerica pirí. <sup>8</sup> Péemia comparación: Cáuli ipùaca àta alénácaalí Dios imàacaca cáuli yàacawa. Yá péemiaca cáuli isàna quéwa càmita píalíawa síisáanácaalí yàawa yái cáulica. Càmita nacái píalía ìwali alénácaalí yàawa. Càita nacái càmita

píalimá píalíacawa càinácaalí iyú Espíritu Santo wàlisài imànica wenàiwica íiwitáise, nadèniacaténá nacáucawa chènuníseeri Espíritu Santo yèrica nalí —íimaca yái Jesúsca. <sup>9</sup> Néese Nicodemo isutáca yéemiawa Jesús ániwa:

—Néeni, ¿càináca yéewaná càicani? —íimaca. <sup>10</sup> Jesús íimaca irí:

—Píacata caináwanéeri yéewáidéerica Israel itaquénáinami, ¿cáná càmita píalíawa ìwali yái núumáanáca? <sup>11</sup> Péemià cayábani, watàanica ìwali yái wáaliéerica ìwali, wacàlidacué nacái piríni, yái waiquéerica, quéwa càmítacué peebáida wataacái. <sup>12</sup> Càmicálícué peebáida nucàlidacaalícué pirí ìwali yái Dios imàníríca cháí èeri irícu, néese, ¿càinásicué píalimá peebáidaca nucàlidacaalícué pirí ìwali yái Dios imàníríca chènuniré?

<sup>13</sup> “Canáca áiba nuícha cháí èeri irícu iyéericaté chènuniré icàlidacaténá càinácaalí iyáaná néré, abéerita núa yái irícuèricatéwa chènuníse, núa asiali Dios néeseerica, núa chènuníseerica. <sup>14</sup> Péemiácáwa comparación: Bàaluté madécana wàwirináimi iwàwacaté yéetácawa àapi iyú àapiná yaamiácáinaté nía manacúali yùucubàa càináwàiri. Néese profeta Moisés imànicaté àapi yéenáiwana bronze imànicana. Néeseté Moisés imichàidaca àapi yéenáiwana àicu cáaléeri ìwali yéewanápinaté macáita wenàiwica naicáidaca irí, níái àapi yaamiyéericaté. Naicáidacaalíté yéenáiwana irí, yáté cáuca nía iculále ícha. Càita nacái iwàwacutá wenàiwicanái imichàidaca núa chènuniré cruz ìwali, núa asiali Dios néeseerica, yéewanápiná macái wenàiwica naicáidaca nulí. <sup>15</sup> Càita Dios imàcapiná namànica nulí yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái càmita náucawa Dios ícha càiripináta, néese nadèniaca nacáucawa càmíri imáalàawa Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca.

### *El amor de Dios para el mundo*

<sup>16</sup> “Máini cáinináca Dios iicáca macái èeri mìnanaí íná càì imànica nalí: ibànùaca nalí liriwa abéerita yéewanápiná macáita cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iri itàacái càmita náucawa Dios ícha càiripináta, néese nadèniaca nacáucawa càmíri imáalàawa Dios yáapicha. <sup>17</sup> Càmicáinaté Dios ibànùaca liriwa aléi èeri irículé yùuwichàidacaténá èeri mìnanaí nabáyawaná iwálíse. Néese Dios ibànùacaté Iriwa iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

<sup>18</sup> “Càmita Dios yùuwichàidapiná càiripináta cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios Iri itàacái. Quéwa Dios idéca ínáidacawa yùuwichàidáanápiná càiripináta cawinácaalí càmíyéica yeebáida Dios Iri itàacái, yái Dios Irica abéerita, càmíciná neebáidani. <sup>19</sup> Dios idéca ínáidacawa yùuwichàidáanápiná nía, cawinácaalí càmíyéica yeebáida Dios Iri itàacái. Péemià comparación: Yái Dios Iri iyaca càide iyúwa camalási cháí èeri irícu, imàaquéeri waicáca cayába yácáiná Dios Iri yáasáidaca wenàiwicanái irí cabáyawanáca nía. Quéwa níái èeri mìnanaíca càmíyéica yeebáida Dios Iri itàacái casímáica namànica nabáyawanáwa catácáiná náiwitáise, íná càmita cayába naicá Dios Iri yáasáidéerica cabáyawanáca nía. <sup>20</sup> Péemià comparación: Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica ibáyawanáwa càmita nàawa camalási yàatalé ipíchaná áibanái naicáca yái báawéerica namàníríca, càita nacái cawinácaalí càmíyéica yeebáida Dios Iri itàacái báawaca naicáca Dios Iri manuísíwata, náuca nacái náichawani, ipíchaná yáasáidaca áibanái iicá nabáyawaná. <sup>21</sup> Quéwa cawinácaalí yeebáidéeyéica báisíri tàacáisi càmita còi namàni. Néese, namàcaca áibanái iicáca macáita namàníríca yéewacaténá áibanái náalíacawa namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná”, íimaca yái Jesúsca.

### *Juan el Bautista vuelve a hablar de Jesús*

<sup>22</sup> Néeseté Jesús yàacawa wáapicha, wía yéewáidacaléca Judea yàasu cáli ínatalé. Yá wàyaca néeni másibáwanái èeri. Yá Jesús imàacaca waba-utizáca wenàiwicanái, náasáidacaténá nawnúadacaté náiwitáisewa Dios írípíná. <sup>23</sup> Juan el Bautista ibautizácaté yàacawa wenàiwica nacái Enón ìyacàlená néré mawiénita Salim ìyacàlená írì ìyacáiná néeni manùba úni. Inaté wenàiwica yàanàaca néré. Yá Juan ibautizáca nía. <sup>24</sup> Càité imànica ipíchawáiseté romanonái icuèyéicaté wàasu cáli náucaca Juan el Bautista presoíyéi ibànaliculé.

<sup>25</sup> Néese abénaméeyéi néená Juan yéewáidacalénái, abéeri judío nacái nadàbaca natàanica nalíwáaca ùlèeri wawàsi iyú, iwali càirínácaalí ibautizá cayábáwanái, Juan el Bautistasica, càmicaalí nacái Jesús yéewáidacalénáisica. <sup>26</sup> Iná Juan yéewáidacalénái yàacawa Juan yàatalé. Yá náimaca írì:

—Pía yéewáidéerica wía, yáara asiali iyéericaté píapicha abéemàalé Jordán inanàba ícha, yái picàlidéericaté walí iwali, siuca macáita nàacawa yàatalé nabautizácaténáwa, yá nàacawa yáapicha, yéewáidacalécaténá nía — náimaca. <sup>27</sup> Néese Juan íimaca nalí:

—Dios imàacaca walí íbaidacalési iyúwata iwàwáaná imàacaca wáibaidacalépiná, íná yéewa wáalíacawa Dios idéca imàacaca cachàinírira nuíchani, yái Jesúsca. <sup>28</sup> Bàaluité péemiacuéca nucàlidáanaté nalí machacànírira iyúni càmirita Mesías núa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca. Néese, núumacatécué píri núata yái wenàiwica Dios ibànuèrica Mesías ipíchalé. <sup>29</sup> Péemiacué comparación: Asiali yeedácaalí yàacawéetúapínáwa, yá natéca úa ùacawéeri yàataléwa, yá casímáica iwàwa, itàanica casímáiri iyú náapicha. Néese yái asiali yàacawéeriná ibàluèricawa néeni, máini casímáica yéemiaca yàacawéeriná itàacáíwa. Yá casímáica íináidacawa yàacawéeriná iwaliwa mànacàu yàanàacáiná ìyacaténá ùacawéeri yáapichawa. Càita nacái núa. Casímáica nuínáidacawa wenàiwica náacáináwa Jesús yàatalé, yàasunáicaténá nía. <sup>30</sup> Iwàwacutá macáita nuéwáidacalé manùbéeyéi nàacawa nuícha nàacaténá Jesús icàaluíniná cachàinicáiná nuícha càiripínátani —ímaca yái Juanca.

### *El que viene de arriba*

<sup>31</sup> Juan el Bautista ímaté nacái: “Yái Dios Iiri yàanèerica chènuníise, yácata cachàinírira náicha canánama. Quéwa núa, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa macái wenàiwica iyáaná, nùyaca cháí èeri írìcu càide iyúwa asiali iyáaná meedá, nucàlida nacái iwali yái wawàsi Dios imàaquéerica núalíacawa iwali cháí èeri írìcu. Quéwa yái Dios Iiri yàanèerica chènuníise, yácata cachàinírira náicha canánama. <sup>32</sup> Icàlida nacái iwali yái iiquéerica chènuniré, yá nacái yéemièrica quéwa másibáwanáita nía càì yeebáidéeyéica itàacái. <sup>33</sup> Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, yái wenàiwicaca yáasáidaca yeebáidaca Dios itàanica báisíiri iyú. <sup>34</sup> Yái Jesús Dios ibànuèrica itàanica Dios inùmalícuíse, Dioscáiná idéca yàaca írì Espíritu Santo manuísiwata, càmita Dios imáisanla Espíritu Santo Jesús ícha. <sup>35</sup> Cáinínaca Wáaniri Dios iicáca Iiriwa, idéca nacái Dios imàacaca Iiri icùanápiná macáita. <sup>36</sup> Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Iiri itàacái, idènlaca icáucawa càmiri imáalàawa Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí càmirica iwàwa yeebáidaca Dios Iiri itàacái, canáca icáuca càmiri imáalàawa, néese yúuwichàapínacawa manuísiwata Dios yàasu yúuwichàacáisi iyú”, íimaca yái Juanca.

## 4

*Jesús y la mujer de Samaria*

<sup>1-2</sup> Néeseté fariseonái náaliacawa Jesús idèniaca yéewáidacalénaiwa manùbéeyéi Juan el Bautista ícha: Náaliacaté nacáíwa Jesús imàacaca wabautizáca manùbéeyéi wenàiwica Juan el Bautista ícha. Jesús càmitaté ibautizá wenàiwica, néese imàacaca wabautizáca nía. <sup>3</sup> Jesús yáaliacawa fariseonái ínàidacawa caluéri iyú iwali, íná Jesús yàacawa Judea yàasu cáli ícha. Yá yèepùacawa yàacawa Galilea yàasu cáli nérépiná.

<sup>4</sup> Jesús iwàwacutácaté ichàbacawa Samaria yàasu cáli ínatalé. <sup>5</sup> Iná yàanàaca wáapicha, wía yéewáidacaléca, Sicar iyacàlená néré Samaria yàasu cáli ínata. Yái yàcaléca iyaca mawiénita Jacob yàasu cáli irí, yái cálica Jacob yèericaté ìiri iríwa ípidenéericaté José. <sup>6</sup> Iyaca néeni utáwi nacáiri nàisèeri iricuise úni ípidenéeri Jacob yàasumi. Jesús yàanàaca néré chamàléeri yàacawa àyapu iyú, yá yáawinacawa mawiénita utáwi nacáiri irí, yái nàisèerica iricuise úni. Wàanàcaté néré batéwacaalíté machacànica èeri. <sup>7-8</sup> Néese wàacawa yàcalé iriculé, wía Jesús yéewáidacaléca, wawèniacaténá wayáapináwa. Néese inanái Samaria yàasu cáli néeséechúa ùanàaca uisàacaténá úni. Yá Jesús íimaca ulí:

—Pia nuíra úni —íimaca ulí.

<sup>9</sup> Quéwa càmita cayába judíonái, samaritanonái nacái naicáyacacawa. Càmita nacái nàira náapichawáaca bacàa iricuise úni. Iná úái Samaria yàasu cáli néeséechúaca úumaca Jesús irí:

—Píacata judíosàiri, ¿cáná pisutá nuícha úni, núa Samaria yàasu cáli néeséechúaca? —úumaca. <sup>10</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—Càmita píalíawa iwali yái cayábéerica Dios iwàwéerica imànica pirí. Càmita nacái píalíawa cawinácaalí núa, núa isutéerica píicha úni. Píalíacaalí cawinácaalí núatá, yásí pisutáca nuícha únitá, yá nùaca pirí cáuri únitá —íimaca yái Jesúsca. <sup>11</sup> Néese úumaca irí:

—Néeni, canáca pirí úni yàalu peedácaténá úni, máini depuúwalécani yái única. ¿Síisáaná peedápiná cáuri úni? <sup>12</sup> Wàawirimi Jacob imàacacaté walí yái utáwica wàisèeripiná iricuise úni. Yeedácatáicaté ìirapináwa úni. Càita nacái Jacob yéenibe, ipiranái nacái nàiracaté úni cháí. ¿Píasica cachàiníri wàawirimi Jacob ícha? —úumaca. <sup>13</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—Cawinácaalí wenàiwica ìiréeyéica yái única iyéerica cháí, mamáalàacata nèepùaca macàlaca nawàwa àniwa. <sup>14</sup> Quéwa cawinácaalí ìiréerica úni nuèrica irí càmita quirínama yèepù macàlaca iwàwa àniwa. Néese úni nuèrica irí, imichàapinácawa mamáalàacata iwàwalicu yàacaténá irí ícauca càmfiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>15</sup> Úái inanáica úumaca Jesús irí:

—Uwé, pia nulí única yéewanápiná càmita nuèpùawa macàlaca nuwàwa àniwa, càmita nacái iwàwacutá nuèpùaca nuisàaca úni àniwa —úumaca. <sup>16</sup> Jesús íimaca ulí:

—Pia pimáidaca píacawéeriwa. Pité néeseni —íimaca yái Jesúsca. <sup>17</sup> Néese úumaca irí:

—Canácata nunìri —úumaca. Néese Jesús íimaca ulí:

—Pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni canáca pinìri. <sup>18</sup> Pidéca pidèniaca cinco namanùbaca pinìrináíwa, yá pidéca piúcaca píchawa macáita nía. Asíali piyéerica yáapicha càmfírira pinìri. Iná pidéca picàlidaca nulí báisíiri iyúni —íimaca yái Jesúsca. <sup>19</sup> Néese úái inanáica idécanáami uémiacani, yá úumaca irí:



—Siùca nuínáidacawa cawàwanáta profetaca pía, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicuíse. <sup>20</sup> Wàawirináimi samaritano nàacaté Dios icàaluíniná cháí manuírí dúli ínata, quéwa píacué judíoca, pímacuécá iwàwacutáanása macái wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná Jerusalén iyacàlená néenibàata —úumaca. <sup>21</sup> Néese Jesús ímaca ulí:

—Péemìa nulí cayába, peebáida nutàacái. Mesúnamáitacué piápiná Wáaniri Dios icàaluíniná, quéwa càmítacué iwàwacutápiná pianàaca aléi dúli ínatalé, càmítacué nacái iwàwacutá piacawa Jerusalén iyacàlená iriculé. <sup>22</sup> Píacué samaritanoca càmítacué píalía Dios iwali pièricuécá icàaluíniná. Quéwa wía judíoca wáalíaca Dios iwali yái wèerica icàaluíniná, yácáiná judíosàiricani yái iwasèeripináca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>23</sup> Quéwa máini mesúnamáita, siùca èeri nacái, cawinácaalí báisiyéica iwàwa yàaca Wáaniri Dios icàaluíniná nàapiná icàaluíniná báisiíri iyú manuísíwata macái nawàwalicuísewa càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Wáaniri Dios iwàwa càì wenàiwica yàaca icàaluíniná. <sup>24</sup> Canáca Dios iiná càide iyúwa wenàiwica iiná èeri iricuíríca íná càmíta idé wenàiwica icáca Dios. Càita nacái càmíta wáalímá waicáca watuí iyúwa càinácaalí iyú wenàiwica yàaca Dios icàaluíniná, nàacáiná icàaluíniná nawàwalicuísewa. Iwàwacutá wenàiwica nàaca Dios icàaluíniná báisiíri iyú macái nawàwalicuísewa, càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná —ímaca yái Jesúsca. <sup>25</sup> Néese úái inanáica úumaca:

—Núalíacawa Mesías yàanàanápiná (ímáanáca “Cristo” griego itàacái iyú), yái wacuèrinápináca Dios ibànuèripiná walí. Mesías yàanàacaalípiná, yásí icàlidaca walíwa macáita, wáalífacaténá wéemíaca cayába —úumaca. <sup>26</sup> Jesús ímaca ulí:

—Núacata yái, itàanírica piápicha —ímaca yái Jesúsca.

<sup>27</sup> Idécanacáita càì Jesús ímaca, wíacata Jesús yéewáidacaléca wàanàaca néré, yá wáináidacawa waicáidaca Jesús írí itàanícáiná inanái yáapicha. Quéwa cáaluca wasutáca wéemíawani íná canáca wéená isutéeri yéemíawa Jesús cáná yéewaná itàaní úapicha. <sup>28</sup> Néese úái inanáica umàacaca úasu úni yàaluwa, yá uèpùacàatécatawa yàcalé iriculé. Yá úumaca wenàiwicanái írí:

<sup>29</sup>—Aqúialécué, piicá abéeri asìaliquéi icàlidéerica nulí macáita nudéená numànica. ¿Píináidasicué cawàwanáta Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí? —úumaca. <sup>30</sup> Néese namusúacawa yàcalé iricuíse, yá nàacawa Jesús yàatalépiná. <sup>31</sup> Quéwa ipíchawáiseté yàcalé mìnáná nàanàaca Jesús yàatalé, yá wía, yéewáidacaléca wasutáca Jesús ícha wawàsi manuísíwata. Yá wáimaca írí:

—Wáiwacali, piyáa piyáacaléwa —wáimaca. <sup>32</sup> Quéwa Jesús ímaca walí:

—Nudènia nuyáapináwa áibata càmíricuécá píalíawa iwali —ímaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Néese wía yéewáidacaléca wáimaca walíwáaca:

—¿Cawàwanáta áibanái idéca yàaca iyáapiná? —wáimaca. <sup>34</sup> Quéwa Jesús ímaca walí:

—Casímáipináca núa idécanáami numànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa, idécanáami numáalàidaca numànica yái íbaidacalésica Dios ichùulièricaté numànica, càide iyúwacué casímáiná pía pidécanáamicué piyáaca piyáacaléwa. <sup>35</sup> Péemíacué comparación: Picácué píima piríwáaca: ‘Iwàwacutéeri báinúaca quéeri àta needácataléta bànacalé iyacaná’, picácué píima. Núumacué píri, piicácué macáita níái wenàiwica yàanéeyéica wàatalépiná. Càica níade iyúwa bànacalé iyacaná quíréeri, mesúnamáicáináta neebáidapiná nutàacái, yásí wàwacáidaca núa

nulípiná nùsunáicaténá nía, càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé iyacaná. <sup>36</sup> Cawinácaalí iwacáidéerica nulí wenàiwica nùsunáipiná, càipiná nùaca iwèniwa: Numàacaca casímáicani iicácáiná wenàiwica neebáidaca nutàacái. Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái needápiná nalíwa nacáucawa càmiri imáalàawa. Péemiacué comparación: Bànacalé íiwacali ichùuliaca yàasu wenàiwicanáíwa náibaidáanápiná bànacalé yùucubàa. Abéeri wenàiwica ibànacaalí ituíná, yásí casímáipinácani áiba íbaidéeri yáapicha yeedéeripiná iyacanási quíiracaalíni. Càita nacái cawinácaalí icálidéerica nutàacái idàbáanéeri yàawíría wenàiwicanái irí, yá nacái áiba wenàiwica iwènúadéerica nulípiná náiwitáise, yá casímáica nawàwa abédanamata, níái pucháibaca íbaidéeyéica nulí. <sup>37</sup> Báisita iyaca càide iyúwa comparación ímáaná watàacái iyú: ‘Abéeri náiwacali yàasu wenàiwica ibàna ituíná, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needáca bànacalé iyacaná quíiracaalíni’, íimaca yái comparaciónca. <sup>38</sup> Càita nacái nudéca nubànacuéca pía píwènúadánápiná nulí wenàiwica íiwitáise nùsunáicaténá nía, càide iyúwa náiwacali yàasu wenàiwicanái yeedácaalí bànacalé iyacaná aláera náiwacali yàasu wenàiwica áibanái ibànacatalécaté. Càide iyúwa comparación ímáaná: Náiwacali yàasu wenàiwica idéca ibànaca ituínási, néese náiwacali yàasu wenàiwicanái áibanái needápiná bànacalé iyacaná quíiracaalíni. Càita nacái píacué: Uái inanáica udéca ucálidaca yàcalé mìnánái irí nuináwaná ìwali, càide iyúwa udéca nacáicaalí ubànaca ituínási, néeseucé píwènúadapiná nulíwa náiwitáise, níái yàcalé mìnánáica. Yásí píwacáidacué nulí níawa nùsunáipiná càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí bànacalé iyacaná quíiracaalíni —íimaca yái Jesúsca.

<sup>39</sup> Uái inanáica ucálidacaté Jesús iináwaná ìwali nalí níái iyéeyéica yàcalé írìcu iyéerica Samaria yàasu cáli íinata. Uumaca nalí: “Idéca icálidaca nulí macáita nudééná numànica”, úumaca. Iná yéewa madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái Mesíascani, yái nacuèrinápiná Dios ibànuèripinacaté nalí. <sup>40</sup> Inaté níái samaritanoca idécanáami nàanàaca Jesús yàatalé, yá nasutáca ícha wawási iyamáanápináwa náapicha. Jesús iyacaté náapicha pucháiba èeri. <sup>41</sup> Yá madécaná áibanái yeebáidaca Jesús itàacái néemiácáiná icálidáaná nalíni. <sup>42</sup> Yá náimaca ulí úái inanáica:

—Siùca weebáidaca Jesús itàacái càmirita abé pitàacái ìwalíise, néese wadéca wéemlaca itàacái. Yá wáalíacawa báisírì iyú Jesús ìwali Mesíascani, yái wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, yái iwaséeripináca èeri mìnánái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha —náimaca.

### *Jesús sana al hijo de un oficial del rey*

<sup>43</sup> Néeseté idécanáami Jesús iyaca náapicha pucháiba èeri, yá yàacawa Samaria yàasu cáli ícha, yá idàbaca yàacawa àniwa Galilea yàasu cáli nérépiná. <sup>44</sup> Jesús íimacáiná: Profeta yàasu cáli néeséeyéi càmita neebáida profeta itàacái, yái itàanírìca Dios inùmalicuíse, càmita nacái naicácani cáimiétaquéri iyú. <sup>45</sup> Jesús yàanàacaté Galilea yàasu cáli néré, yá níái iyéeyéica néeni natàidaca Jesús cayábéeri iyú nàyacáinaté Jerusalén iyacàlená néeni naicácaténá Pascua yàasuná culto, iná yéewa naicácaté macáita yái Jesús imànírìcaté néenibàa, yái càmirica áiba wenàiwica idé imànica.

<sup>46</sup> Néese Jesús yàanàaca áiba yàcalé néré ípidenácatalé Caná, Galilea yàasu cáli íinalaté imàacacataléca úni iwènúacawa uva ituní iyú. Áiba yàcalé ípidenácatalé Capernaum iyaca mawíénita Caná iyacàlená irí. Iyacaté Capernaum iyacàlená mìnali, gobierno yàasu wenàiwica máinírì cachàinica

íibaidéerica rey irí, yái reyca icuèricaté nàasu cáli. Yá cáuláicaca gobierno yàasu wenàiwica líri. <sup>47</sup>Yái gobierno yàasu wenàiwica yéemlacanacáita Jesús iináwaná íwali yàanàanáté Galilea yàasu cáli néré Judea yàasu cáli ícha, yá yàaca iicáca Jesús. Isutáca Jesús ícha wawàsi yàanápínáwa icapèe néré ichùnìacaténá líri iwàwéeri yéetácawa. <sup>48</sup>Néese Jesús ímaca irí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái éwita càmicáaníta piicá numànica yái càmirica wenàiwica idé imànica. Quéwa, càmitacué piwàwa peebáidaca nulí àta piicácaalítacué numànica áiba wawàsi imàaquéericuécá pínáidacawa piicáidaca nulí —íimaca yái Jesúsca. <sup>49</sup>Quéwa gobierno yàasu wenàiwica ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, placàatétawa nucapèe néré ipíchaná nuìri yéetácawa — íimaca. <sup>50</sup>Néese Jesús ímaca irí:

—Pèepùawa picapèe néréwa. Cáuca pìirica. Idéca mecuní ichàbacawa ícha —íimaca yái Jesúsca. Yá asìali yeebáidaca Jesús itàacái, ínà yèepùacawa icapèe nérépináwa. <sup>51</sup>Néese mawiénicaalítèni icapèe iríwa, yá yàasu wenàiwicanáí namusúacawa icapèe irìcuíse náipunitáidacani. Yá náimaca irí:

—¡Cayábaca pìirica! ¡Cáucáani! —náimaca. <sup>52</sup>Néese isutáca yéemlawa nía càinácaalíté hora irìcu idé mecuní ichàbacawa ícha. Yá náimaca irí:

—Táquicha a la unata táicalé mecuní ichàbacawa ícha —náimaca.

<sup>53</sup>Néese yáaniri yáalíacawa hora íwali, yáta horaca Jesús ímacatáicata irí: “Cáuca pìirica. Idéca mecuní ichàbacawa ícha”, càité íimaca yái Jesúsca. Yá yeebáidaca Jesús itàacái, macái yéénánáí yáapichawa.

<sup>54</sup>Yácata pucháibáaná wawàsi Jesús imànìirica, yái càmirica wenàiwica idé imànica idécanáamité yèepùacawa Judea yàasu cáli ícha Galilea yàasu cáli néré.

## 5

### *Jesús sana al paralítico de Betzata*

<sup>1</sup>Néeseté àniwa judiónáí namànica áiba culto Jerusalén iyacàlená irìcu, ínà Jesús yàacawa néré àniwa. <sup>2</sup>Jerusalén iyacàlená néeni iyacaté abéeri úni yàalu manuírì náiquéericaté cáli yèewiré mawiénita Jerusalén iwáiná inúma irí, abéeri inúma ípidenéeri Ovejanáí yàasu. Yái úni yàalu manuírìca ípidenéeri Betzata hebreo itàacái iyú idènièri itéesewa cinco namanùbaca capíima nacáiyéi manuínaméeyéi. <sup>3</sup>Madécaná cáuláiquéeyéi wenàiwica nàyaca macái capíima irìcu mawiénita úni yàalu manuírì irí. Nàyaca néeni matuíyéi, éeruúyéi yàabàli nacái, máapinéeyéi nacái. Yá naliacawa cáli íinata natuíyàacaténá úni icusúanicawa. <sup>4</sup>Yácáiná áibaalíté ángel iricùacawa chènuniise yèewladacaténá úni. Néese cawinácaalí idàbánéeri cáuláiquéeri iricùacawa úni yáaculé, yásí cayábacani, yá uláicái ichàbacawa ícha càinácaalí uláicái wenàiwica idènièrica. <sup>5</sup>Néese iyaca cáuláiquéeri asìali cáuláiquéeyéi yèewi. Cáuláicacatèni treinta y ocho camuí. <sup>6</sup>Néeseté Jesús yàanàaca néré, yá iicáca yái cáuláiquéeri irièricawa néenibàa. Jesús yáalíacáinatéwa iináwaná íwali yái cáuláiquéerica yùuwichàacatéwa madécaná camuí, ínà Jesús ímaca irí:

—¿Piwàwasica cayábaca pía àniwa? —íimaca yái Jesúsca. <sup>7</sup>Yái cáuláiquéerica ímaca irí:

—Néeni, canáca nulí áibanáí itéénápiná núa úni yáaculé icusúacaalíwa yái única. Macái yàawiríata nuwàwacaalí nulicùacawa néré, yá áiba iricùacawa nupíchalé —íimaca. <sup>8</sup>Néese Jesús ímaca irí:

—Pimichàawa. Pichùnà pìalubáíwa, pìanáwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>9</sup> Yáta cayábaca yái asialica. Néese yeedáca yàalubáíwa, yá idábaca yèepunícawa. Quéwa Jesús ichùnìacani sábadu iricu judíonái iyamáidacatáicawa. <sup>10</sup> Iná abénaméeyéi judío íiwacanánái náimaca irí yái cáuláiquéerimica:

—Siúca sábadu wayamáidacatáicawa, iná càmìta wàawirináimi íiwitáise imàaca pèepunídaca pìalubáíwa —náimaca. <sup>11</sup> Néese yái asiali íimaca nalí:

—Yáara ichùnìèrica núa íimaca nulí: ‘Pichùnìa pìalubáíwa, pìanáwa’, íimaca nulí —íimaca yái cáuláiquéerimica. <sup>12</sup> Néese nasutáca néemìawani:

—¿Cawiná ichùulìa pichùnìaca pìalubáíwa, pìanápináwa? ¿Cawiná càì íimaca pìrì? —náimaca. <sup>13</sup> Quéwa yái asiali càmìta yáalíawa cawinácaalíni yái ichùnìèricatèni madécanácáiná wenàiwica iyaca néeni, Jesús nacái yàacatéwa ícha. <sup>14</sup> Néesecáwa Jesús yàanàca yái asialica templo iricu. Yá Jesús íimaca irí:

—Péemìa cayába. Idéca cayábaca pía uláicái ícha. Picá pimàni pibáyawanáwa quirínama ipíchaná áiba yùuwichàacáisi báawéeríwanái yàanàca pìwali —íimaca yái Jesúsca.

<sup>15</sup> Néese yái asiali yàacawa icàlidaca judío íiwacanánái irí Jesús iináwaná ìwali ichùnìacatèni. <sup>16</sup> Iná níai judío íiwacanánáica nàuwideca namànica Jesús, nasàiwicaca irí wawàsi nacái mamáalàacata ichùnìacáinaté wenàiwica sábadu iricu judíonái iyamáidacatáicawa. <sup>17</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Núaniri Dios íbaidaca mamáalàacata, càita nacái nuíbaidaca —íimaca yái Jesúsca.

<sup>18</sup> Iná níai judío íiwacanánáica máiní cachàiníwanái nawàwaca nanúacani. Yá báawaca naicàceni ichùnìacáiná wenàiwica sábadu iricu judíonái iyamáidacatáicawa. Icàlidaca nacái iináwaná ìwaliwa càide iyúwa abéeri Dios inacáiri, íimacáiná Dios ìwali yáaniricani.

### *La autoridad del Hijo de Dios*

<sup>19</sup> Néeseté Jesús íimaca judío íiwacanánái irí: “Péemìacué cayábani, núaquéi Dios Íiri càmìta yéewa numàni wawàsi nulínáamitawa. Numànica abéerita yái nuiquéerica Núaniri Dios imànica. Macáita yái Núaniri Dios imànìrica, càita nacái numànica, núa Dios Íirica. <sup>20</sup> Cáininácáiná Núaniri Dios iicáca núa, iná yáasáidaca nulí macáita yái imànìrica. Yáasáidapíná nacái nuicá wawàsi cachàiníwanái, imàaquéeripínácué píináidacawa píicáidaca nulí. <sup>21</sup> Càide iyúwa Núaniri Dios imichàidáaná wenàiwica yéetácáisi ícha yàacatèná nacáuca àniwa, càita nacái numànica, núa Dios Íirica: Núa nacáuca cawinácaalí nuwàwéeyéica idèniaca icáucawa. <sup>22</sup> Canácatáita Núaniri icàlida wenàiwica iináwaná ìwali yùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, Dioscáiná idéca imàacaca nucàlidáanápíná naináwaná ìwali macáita wenàiwica báawéeyéica, nùuwichàidáanápíná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios Íirica. <sup>23</sup> Idé càì Núaniri Dios imànica yéewacatèná macái wenàiwica nàaca nucàaluíná, núa Dios Íirica, càide iyúwa nàaná Núaniri Dios icàaluíná. Cawinácaalí wenàiwica càmírica yàa nucàaluíná, càmìta nacái nàaca Núaniri Dios icàaluíná, yái ibànuèrica núa.

<sup>24</sup> “Péemìacué cayábani, cawinácaalí yéemièrica nutàacái cayábéeri iyú, yeebáida nacái Dios itàacái, yái ibànuèrica núa, yái wenàiwicaca idèniaca siúcàisede icáucawa càmíri imáaláawa, yá iyapíná càiripínáta Dios yáapícha. Iná càmìta iwàwacutápiná nuémìaca áibanái icháawàanáca iináwaná ìwali càinácaalíté imàni ibáyawanáwa, iyacáiná càide iyúwa wenàiwica

imichèericawa yéetácáisi íicha, idènìacáiná siùcáisede icáucawa càmlíri imáalàawa. <sup>25</sup> Péemìacué cayábani, máini mesúnamáita wenàiwicanái canéeyéi icáuca càmlíri imáalàawa néemianápiná nutàacái. Yá néemìaca náyaca nutàacái siuca, núa Dios Íirica. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, nadènìapíná nacáucawa càmlíri imáalàawa Dios yáapichawa. <sup>26</sup> Càide iyúwa Núaniri Dios idènìaná ichàiniwa yàcaténá nacáuca càmlíri imáalàawa, càita nacái idéca imàacaca nudènìaca nuchàiniwa, núa Íirica, nùacatená nacáuca càmlíri imáalàawa. <sup>27</sup> Núaniri Dios idéca ichùullaca nucàlidaca èeri mìnaná iináwaná nùuwichàidáanápiná nía nabáyawaná ìwalísewa, núa Dios Íirica, wenàiwicacáiná nacái núa, núa asiali Dios néeséerica. <sup>28</sup> Picácué píináidawa máini càulenéericani yái tàacáisi nucàlidéericuécá pirí, yácáiná áiba èeriwa macáita yéetéeyéimiwa néemìapíná nutàacái, núa Dios Íirica, numáidacaalípiná níawa. <sup>29</sup> Néemìacaalípiná numáidáaná nía, yásí namichàacawa càliculli írìcuíse. Cawinácaalí imàniyécáté cayábéeri, namichàapínácawa náyacatená càiripináta Dios yáapicha, quéwa cawinácaalí imàniyécáté íbáyawanáwa, namichàapínácawa nàuwichàacatenáwa càiripináta”, íimaca yái Jesúsca.

### *Pruebas de la autoridad de Jesús*

<sup>30</sup> Jesús íimacaté judío íiwacanánái irí: “Càmita yéewa numànica wawàsi nulináamitawa. Nucàlidapíná wenàiwicanái iináwaná ìwali nùuwichàidáanápiná nía nabáyawaná ìwalísewa càide iyúwa Núaniri Dios ichùullaná. Nucàlidapíná nacái naináwaná ìwali machacàníri iyú nùuwichàidáanápiná níawa, càmicáiná numàni càide iyúwa nuwàwaaná. Néese numànica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná yái ibànuèrica núa aléi èeri írìculé. <sup>31</sup> Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa máiníná cachàinica nùatá, yásí yéewaná piyúunáidacuécá canéerica iwèni meedátani, yái nutàacáica. <sup>32</sup> Quéwa ìyacaté áiba icàlidéericaté nuináwaná ìwali cawinácaalí núa, yácata Juan el Bautistami. Yá núaliacawa icàlidacaté nùwali báisíiri iyú. <sup>33</sup> Pibànùacatécué wenàiwica nasutàcaténáté néemìawa Juan el Bautista càinàcaalíté íimaca nùwali. Yáté icàlidaca nuináwaná ìwali báisíiri iyú. <sup>34</sup> Quéwa càmlíri máini iwàwacutéeriwa nulí wenàiwicanái itàacái. Nucàlidacáitacué pirí ìwali yái tàacáisi Juan icàlidéericaté nùwali yéewanápinácué peebáidaca nutàacái nuwasàacatenácué pía Dios yáasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>35</sup> Péemìacué comparación: Juan iyacaté càide iyúwa lámpara ipucuéricawa, icànéri wenàiwicanái ìwali. Càita Juan yéewáidacatécué pía amalàcaténácué píiwitáise piyáanápinácué machacàníri iyú. Yáté achúma èerita casímáicatécué piwàwa péemìaca Juan itàacái. <sup>36</sup> Quéwa ìyaca áiba wawàsi cawèníri Juan itàacái íicha. Yái numàníirica càmlírica áiba wenàiwica idé imànica, càide iyúwa Núaniri Dios ichùullaná numànica, yácata yáasáidaca báisíiri iyúcani Dios idéca ibànùaca núa. <sup>37</sup> Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, yácata nacái imàaquéericaté profetanái itànàaca tàacáisi nuináwaná ìwali bàaluité Dios imàacacáináté natànàaca itàacái, éwitacué càmicáaníta píalimá péemìaca Núaniri Dios itàanica, càmitacué nacái píalimá piicácani. <sup>38</sup> Quéwa càmitacué piwàwa peebáidaca Dios itàacái Dios ibànuèricatécué pirí, càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái, núa asiali Dios ibànuèrica. <sup>39</sup> Pidécucá péewáidacawa cayábéeri iyú Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmalicuíse piyúunáidacáinácué piyapínaca càiripináta ìwalíse yái péewáidáanacuécawa meedá Dios itàacái ìwali, quéwa Dios itàacái icàlidaca nuináwaná ìwali. <sup>40</sup> Quéwa éwita Dios itàacái icàlidacáaníta nùwali, càicáanítacué càmita

piwàwa peebáidaca nulí pidèniacaténácué picáucawa càmiiri imáalàawa Dios yáapicha.

41 “Càmita nucutá mamáalàacata wenàiwicanáí naicáanápíná núa càiride iyúwa máinírira cachàinica cháí èeri iricu. 42 Núalíacuéca nuicá píiwitáise. Yá núalíacawa càmitacué cáininá piicáca Dios. 43 Núaniri Dios idéca ibànùacuéca núa piatalé, quéwa càmitacué pitàida núa cayába, càmitacué nacáí peebáida nutàacáí. Quéwa áibacaalí péenácué yànàa icàlidéeri yàasu tàacáisiwa meedá, yásí peebáidacuéca itàacáí nutàacáí ícha. 44 Càmitacué píalimá peebáidaca nutàacáí, piwàwacáinácué meedá pimànica iyúwa pinacáiyéí iwàwáaná cayábacaténácué naicáca pía. Càmitacué piwàwa pimànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái abéerita Diosca, yéewacaténácué casimáica iicáca pía. 45 Picácué piináidawa nucháawàanápinácué piináwaná iwali Núaniri Dios iríwa. Càmita iwàwacutá nucháawàacuéca piináwaná iwali, iyacáiná áiba icháawèericuéca piináwaná iwali, yái profeta Moisés itànèericaté tàacáisi pibáyawaná iwalicué, éwitacué piyúunáidacáaníta Moisés yàasu tàacáisi iwasàanápínácué pía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. 46 Profeta Moisés itànàacaté tàacáisi nuináwaná iwali Dios inùmalicuise. Quéwa càmitacué peebáida Moisés yàasu tàacáisi báisíri iyú. Báisicaalícué peebáidaca Moisés yàasu tàacáisitá, yá peebáidacuéca nutàacáí nacáitá Moiséscaíná itànàacaté nuináwaná iwali. 47 Quéwa càmitacué peebáida tàacáisi profeta Moisés itànèericaté nuináwaná iwali, íná càmita nacáicué peebáidapíná yái tàacáisi nucàlidéeripínácuéca píri”, ímaca yái Jesúsca.

## 6

### *Jesús da de comer a cinco mil hombres*

1 Néesetécáwa, Jesús yàacawa abéemàalé Galilea icalísaniná ícha, áibaalí ípidenéeri Tiberias. Wía yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. 2 Manùbéeyéí wenàiwica nàacawa Jesús yáamiwáise àta alénácaalí yàawa, naicácaínaté imànica madécaná yái càmiírira wenàiwica idé imànica ichùnliacaténá cáuláiquéeyéí. 3 Néese Jesús yàacawa dúli ínatalé, yá yáawinacawa wáapicha wía yéewáidacaléca. 4 Mawiénicaté Pascua yàasu èeri judiónáí imànicatáicaté yàasu cultowa máiníri iwàwacutácawa nalí ípidenéeri Pascua. 5 Néese Jesús iicáidaca nalí níai manùbéeyéí wenàiwicaca yèeyéicawa yàatalépiná. Iná Jesús ímaca Felipe irí:

—¿Alénásica yéewa wawènica nayáapíná níai manùbéeyéí wenàiwicaca? —Ímaca yái Jesúsca. 6 Jesús isutáca yéemlawani yáalimáidacaténá iicáwa Felipe, yáalíacaténáwa càinácaalí Felipe ínáidáanáwa, Jesúscaíná yáalíacatéwa càinácaalí imànínápinaté wàacaténá wenàiwica iyáapíná. 7 Néese Felipe ímaca:

—Càmita wáalimá wàaca nayáapíná. Ewita wadèniacaalí doscientos denario imanùbacatá, yái doscientos èeri iwènicatái, càicáaníta caná yéewanáwa wawènica pan cayába yáaliméeripíná wàaca nayátá, ibatàa púubanamáanápínátá —Ímaca. 8 Néese abéeri wéená, wía yéewáidacaléca, ípidenéeri Andrés, yái Simón Pedro iméeréerica, ímaca Jesús irí:

9 —Iyaca cháí abéeri sùmài idènièri cinco namanùbaca cebadéeri panca, pucháiba cubái imidecaná nacáí, quéwa càmita náalimá níai manùbéeyéí wenàiwicaca —Ímaca yái Andrésca. 10 Néese Jesús ímaca walí:

—Pichùuliacué náawinacawa canánama —Ímaca yái Jesúsca. Iyacatái madécaná masicái, yá náawinacawa. Nàyaca cawáwanáta cinco mil namanùbaca asíanáí. Càmita waputàa càisimalénácaalí inanái, sùmanái

nacái. <sup>11</sup> Néese Jesús yeedáca níai panca icáapi iriculéwa, yá yàaca Dios irí cayábéeri. Néese isubèriadaca nía, yàaca walíni, wía yéewáidacaléca, yéewacaténá wawacùaca wenàiwicanái iríni, níai yáawinéeyéicawa néeni. Càita nacái Jesús imànica cubái imìdecaná yáapicha, yá wawacùaca nalíni, càinácaalíté imanúica nawàwa nayáaca. <sup>12</sup> Idécanáami nayáaca cadénama, yá Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Piacué peedá yéenáimi imàaquéericawa, ipíchaná yúucacawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>13</sup> Iná wàaca weedáca pan yéenáimi imàaquéericawa, yá wapuniádaca doce namanùbaca mapíiri pan yéenáimi iyú, yái imàaquéericawa cinco namanùbaca cebadéeri pan íicha. <sup>14</sup> Níai wenàiwicaca naicácáiná Jesús imànica yái càmíirica áiba wenàiwica idé imànica, íná náimaca nalíwáaca:

—Báisíta yácata yái profeta icàlidéerica tàacáisi Dios inùmalicúise, yái wacuèrinápiná càide iyúwaté profeta Moisés itànanánaté tàacáisi iwali yàanèeripináté aléi èeri iriculé —náimaca. <sup>15</sup> Quéwa Jesús yáaliacawa nawàwáaná náibàacani cachàiníiri iyú namàacacaténá Jesús iyúwa nàasu rey icùanápíná nía, íná Jesús yàacawa náicha dúli ínatale iyacaténá abéerita.

### *Jesús camina sobre el agua*

<sup>16</sup> Táicacaalíté yàacawa, néese wía yéewáidacaléca walicùca wàacawa Galilea icalisaniná néré. <sup>17</sup> Néese wawàlùacawa barca iriculé, yá wadàbaca wachàbaca wàacawa abéemàalé calisa íicha wàanàacaténá Capernaum iyacàlená nérépiná. Idé catáca wàwali quéwa Jesús càmíiritàacá yàanàa wàatalé. <sup>18</sup> Néese manuíri màladàca imichàacawa cáulicáiná ipua wía cachàini. <sup>19</sup> Néese máadáini watenácaté cawàwanáta cinco kilómetro, seis kilómetro idècuni cawàwanáta, yá waicáca Jesús yèepuníriwa úni inàniacubàa, mawiénita yàacawa wàasu barca irí. Yá cáaluca wía báawanama, càmícáiná wáalía waicàcani. <sup>20</sup> Quéwa Jesús íimaca walí:

—¡Núaquéi, picacué cáalu pía! —íimaca walí. <sup>21</sup> Néese casímáiri iyú weedáca Jesús barca iriculé, yáta barca yàanàaca wawàwacataléca wàacawa.

### *La gente busca a Jesús*

<sup>22</sup> Mapisáita àniwa níai manùbéeyéi wenàiwicaca wamàaquéeyéicaté abéemàalé Galilea icalisaniná íicha nawàwacaté nacutáca Jesús. Náaliacawa càmítaté Jesús yàawa wáapicha, wía yéewáidacaléca táicalémi watécaalíté yái abéeri barcaca iyéericaté néeni. <sup>23</sup> Quéwa abénaméeyéi wenàiwica Tiberias iyacàlená néeséeyéi nàanàaca barca irícu mawiénita cáli irí yái cálica wenàiwica iyáacatáicaté pan idécanáamité Wáiwacali yàaca Dios irí cayábéeri. <sup>24</sup> Néese wenàiwicanái càmícáinaté nàanàa Jesús, càmícáiná nacái nàanàa wía, wía Jesús yéewáidacaléca, ínáté nawàlùacawa madécaná barca iriculé nachàbacaténá calisa nàanàanápíná Capernaum iyacàlená néré nacutácaténáni, yái Jesúsca. Yá nachàbaca calisa.

### *Jesús, el pan de la vida*

<sup>25</sup> Idécanáamité nàanàaca abéemàalé calisa íicha, yá nàanàaca Jesús. Náimaca irí:

—Pía, yéewáidéerica wía, ¿càicaalínaté pianàa aléi? —náimaca. <sup>26</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, càmítacáwa píalía péemiaca càinácaalí íimáaná yái numànírica càmíirita áiba wenàiwica idé imànica. Píaliacáitacuéwa piyáacaté piyáacaléwa cadénama meedá, íná picutácuéca núa yàacàsi

ìwalinápiná meedá. <sup>27</sup> Picácué máini cáinináca piicáca piyáacaléwa cháí èeri irícu imáaláapinácáináwa meedá caquialéta yái yàacàsica. Néese, iwàwacutácué cawenírira piicáca yái yàacàsica yèerica piicáca camíiri imáalàawa, yái Dios yúuleca nuèripinácuéca piri, núa asiali Dios néeséerica. Yácáiná Núaniri Dios idéca imàacaca nudèniaca nuchàniwa nùacaténácué picáuca camíiri imáalàawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>28</sup> Néese náimaca Jesús irí:

—¿Càinásica iwàwacutá wamànica wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná? —náimaca. <sup>29</sup> Jesús íimaca nalí:

—Dios iwàwacué peebáidaca nutàacái, núa wenàiwica Dios ibànuèrica — íimaca yái Jesúsca. <sup>30</sup> Néese nasutáca néemíawani:

—¿Càiríná wawàsi áiba wenàiwica camíiri idé imànica pimàníripiná waicá yéewanápiná weebáidaca pitàacái? ¿Càinásica píalimá pimànica? <sup>31</sup> Wàawirináimi nayáacaté pan nacáiri èeri imanùbaca íipidenéericaté maná nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa càinàwàiri, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái Salmos irícu: ‘Imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníse èeri imanùbaca nayáapiná’, càì profeta itànàacaté Moisés iináwaná ìwali —náimaca. <sup>32</sup> Jesús íimaca nalí:

—Péemíacué cayába, Moisés càmitaté yàa nayáapiná pan chènuníiséeri. Yácata Núaniri Dios yèericaté nalíni, èeri imanùbaca, quéwa siùcáisede yàacué piri yái báisiiri yàacási chènuníiséerica. <sup>33</sup> Núacata yái Dios yúule cáurica Dios yèericuécá piri, núa irícuèricawa chènuníse, yá nùaca nacáuca camíiri imáalàawa níái èeri mìnánáca —íimaca yái Jesúsca. <sup>34</sup> Néese nasutácani:

—Uwé, pía wayáa yái yàacàsica mamáalàacata —náimaca. <sup>35</sup> Jesús íimaca nalí:

—Núacata yái yàacàsica yèerica wenàiwicanái icáuca camíiri imáalàawa. Ewita piyáacáanítacué piyáacaléwa èeri irícuíri yàacási, càicáaníta máapitacué pía àniwa, macàlacué nacái piwàwa àniwa. Quéwacué peebáidacaalí nulí, pimànicaalícué nacái càide iyúwa nuwàwáaná, yási matuíbanáicuécá piwàwa Dios yáapicha càiripináta, càide iyúwa casíimáiná wenàiwica camíiyéica máapi, camíiyéi nacái macàla iwàwa. <sup>36</sup> Quéwa nudéca nucàlidacuécá píriní, éwitacué piicáacáníta yái numànírira, càicáanítacué càmita peebáida nutàacái mamáalàacata. <sup>37</sup> Cawinácaalí Núaniri Dios imàaqueyéyica nùasunáipiná, níata yeebáidapiná nutàacái. Néese macáita yeebáidéyéyica nutàacái, canácatáita núuca nuíchawa nía. <sup>38</sup> Càmita nùanàa chènuníse numànicaténá meedá iyúwa nuwàwáaná. Néese nudéca nùanàaca numànicaténá càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. <sup>39</sup> Núaniri Dios yái ibànuèrica núa càmita iwàwa yúucacawa nuícha abéeri nùasu wenàiwicanái yéená, Dios imàaqueyéyica yeebáidaca nutàacái. Néese Dios iwàwa numichàidaca nía yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. <sup>40</sup> Yácáiná Núaniri Dios iwàwa nadèniaca nacáucawa camíiri imáalàawa Dios yáapicha macáita wenàiwica yeebáidéyéyica Dios íirica núa, yeebáidéyéyí nacái nutàacái. Néese numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>41</sup> Néese níái judío íiwacanánáca nadàbaca natàanica báawéeri iyú Jesús ìwali íimacáináté: “Núacata yái Dios yúuleca chènuníiséeri Dios yèericuécá piri, nùacaténácué picáuca camíiri imáalàawa”, íimaca. <sup>42</sup> Yá náimaca nalíwáaca:



—¡Yácata Jesús meedá, yái José ìirimica! Wáalíaca waicáca isèenái, yáanirimi, yáatúa nacái. ¡Ihìwaca meedá yái icàlidacáiná iricùacasawa chènuníse! —námaca. <sup>43</sup> Néese Jesús ìimaca nalí:

—Picácué còi pitàaní piríwáaca. <sup>44</sup> Abéerita Núaniri Dios imàaquéeri wenàiwica neebáidaca nutàacái, yéewanápiná nùasu wenàiwicaca nía. Yá numichàidapiná níawa yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. <sup>45</sup> Profeta Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuíse. Càité ìimaca: ‘Dios yéewáidapiná macái wenàiwica’, còi itànàaca. Iná yéewa macáita yéemièyéica Núaniri Dios itàacái, yéewáidéeyéi nacáíwa ìwali, neebáidapiná nutàacáíwa.

<sup>46</sup> “Canácatàacá áiba nuícha iiquéeri Núaniri Dios. Abéerita núa, yái Dios ibànuèrica chènuníse, nudéca nuicácani. <sup>47</sup> Péemiacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái idèniaca siúcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa. <sup>48</sup> Núcata yái yàacàsica yèerica wenàiwica icáuca càmíiri imáalàawa. <sup>49</sup> Piawirináimicué nayáacaté nayáacaléwa èeri imanùbaca, yái pan nacáirica ìpidenéericaté maná Dios ibànuèricaté nalí chènuníse idècunitàacá nèepunicawa manacúali yùucubàa caináwàiri. Nayáacaté maná èeri imanùbaca, quéwa béeyéicaalíté nía, yáté néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnánái yéetánáwa. <sup>50</sup> Quéwa nucàlidacué pirí nùwaliwa, núcata yái yàacàsica iricuèricawa chènuníse: Cawinácaalí wenàiwica iyéerica yái yàacàsica, ìyapiná càiripináta Dios yáapicha. <sup>51</sup> Núcata yái yàacàsica cáurica iricuèricawa chènuníse: Cawinácaalí iyéerica yái yàacàsica cáurica, idèniapiná icáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha. Yái yàacàsica nuèripináca nalí, yácata nuiná yái. Yá numàacapiná nuináwa nuétátaténáwa yéewanápiná èeri mìnánái nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa Dios yáapicha —ìimaca yái Jesúsca yéewáidacaténá nía imàacáanápínaté icáucawa.

<sup>52</sup> Néese níái judío íiwacanánáica nadàbaca natàaníca nalíwáaca chàinisíiri iyú. Yá néemíaníca, námaca nalíwáaca:

—¡Canáca yéewaná yàaca wayáa iináwa yái asíalica! —námaca. <sup>53</sup> Jesús ìimaca nalí:

—Péemiacué cayábani, càmicaalícué piyáa nuiná, núa asíali Dios néeséerica, càmicaalícué nacái píira nuíraná, càmitacué pidèniapiná picáucawa càmíiri imáalàawa. <sup>54</sup> Cawinácaalí iyéerica nuiná, ìiréeri nacái nuíraná, idèniaca siúcáisede icáucawa càmíiri imáalàawa; néese numichàidapínacani yéetácáisi íicha èeri imáalàacaalípináwa. <sup>55</sup> Cayábéeri yàacàsica yái nuináca. Cayábéeri nacái nuíraná wenàiwica ìirapiná. <sup>56</sup> Cawinácaalí iyéeri nuiná, ìiréeri nacái nuíraná, ìyaca abédanamata núapicha, núa nacái nùyaca abédanamata yáapicha. <sup>57</sup> Núaniri Dios yái ibànuèrica núa ìyaca càiripináta. Núa nacái nùyaca càiripináta Núaniricáiná yàaca nucáuca. Càita nacái cawinácaalí iyéerica nuiná, yá nùaca nacái icáuca càmíiri imáalàawa. <sup>58</sup> Nucàlidacué pirí nùwaliwa yái yàacàsica iricuèricawa chènuníse. Yái yàacàsica càmíiricata càide iyúwa maná yái pan nacáirica piawirináimi iyéericatécúé, quéwaté béeyéicaalí nía, yá néetátatéwa càmicáiná yéewa maná yàaca nacáuca càmíiri imáalàawa. Quéwa cawinácaalí iyéerica yái yàacàsica nuèripináca irí, idèniapiná icáucawa càmíiri imáalàawa —còi Jesús icàlidaca nalí comparación, yéewáidacaténá nía iwàwacutáanápínaté imàacaca icáucawa yéewacaténá yàasu wenàiwica nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa.

<sup>59</sup> Càité Jesús yéewáidaca judiónái nàwacáidáyacacalítéwa néewáidacàalu irícuwa Capernaum ìyacàlená néeni.

*Palabras de vida eterna*

<sup>60</sup> Néeseté manùbéeyéi néená níái yèepuniyéicatéwa Jesús yáapicha quéechatécáwa, idécanáamité néemiaca Jesús itàacái yéewáidéerica iyú nía, yá náimaca nalíwáaca:

—Máiní càulenáca weebáidaca yái tàacáisi icàlidéerica walí. ¡Càmita wawàwa weebáidaca itàacái! —náimaca. <sup>61</sup> Quéwa Jesús yáalíacawa nataáníca báawéeri iyú itàacái ìwali. Yá íimaca nalí:

—¿Cánacué báawa péemiacani, yái nucàlidéericuéca pírí? <sup>62</sup> Néese, ¿càinásicué píináidacawa piicácaalícué núa, asiali Dios néeséerica, numichàacawa chènuniré àniwa, aléera nùyacataléca bàaluité? <sup>63</sup> Abéerita Espíritu Santo yèeri wenàiwica icáuca cà míiri imáalàawa. Canácaalí Espíritu Santotá, yásí canéerica iwèni meedá yái nuinácátá. Yái comparación nucàlidéericuéca pírí yàacàsi ìwali ímáanáca Espíritu Santo yàacuéca picáuca cà míiri imáalàawa peebáidacaalícué nutàacái báisíiri iyú. Càmita ímáaná iwàwacutácué piyáaca nuinásiwa. <sup>64</sup> Quéwa nàyaca abénaméeyéi pèewi càmiyéipiná idèni ícaucawa cà míiri imáalàawa càmicáiná neebáida nutàacái —íimaca yái Jesúsca. Càì Jesús íimaca yácáiná idàbacatáiseté imáidaca yéewáidacaléniwa quéechatécáwa, yáté yáalíacawa cawinácaalí nía càmiyéipínacaté yeebáida itàacái, yáalía nacáwa chánácaalí wéená itéeripínacaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáni. <sup>65</sup> Néese Jesús íimaca nalí nacái:

—Iná nudéca nucàlidacuéca píríni canácata yáaliméeri nùasu wenàiwicapiná càmicaalícawa Núaniri Dios imàaca yeebáidaca nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>66</sup> Néese madécaná néená níái yèepuniyéicatéwa quéechatécáwa Jesús yáapicha nèepùacawa íicha. Càmita quirínama nàacawa yáapicha. <sup>67</sup> Néese Jesús isutáca yéemiawa wía, wía yéewáidacaléca, doce wamanùbaca. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué nacái pía yèeyéipináta nacáíwa? —íimaca yái Jesúsca. <sup>68</sup> Quéwa Simón Pedro íimaca irí:

—Wáiwacali, canácata áiba yéewáidéeri wía. Abéerita pía icàlidéeri walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wadèniacaténá wacáucawa cà míiri imáalàawa. <sup>69</sup> Weebáidaca pitàacái. Wáalíaca nacái mabáyawanéeri Mesíasca pía, yái wacuèrináca, yái cáuri Dios Íirica —íimaca yái Pedroca. <sup>70</sup> Jesús íimaca walí:

—Nudéca nuedácuéca pía, píacué docéeyéica imanùbaca. Quéwa abéeri péenacué Satanás yàasu —íimaca yái Jesúsca.

<sup>71</sup> Càité Jesús icàlidaca Judas ìwali, yái Simón Iscariote ìirimi. Ewita abéeri wéénacánítani, wía yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càicáníta Judas itéénápinacaté Jesús yúuwidenái náibàacaténáni.

## 7

### *Los hermanos de Jesús no creían en él*

<sup>1</sup> Néese Jesús yèepunicatéwa Galilea yàasu cáli ínatabàa. Càmitaté iwàwa ìyaca Judea yàasu cáli ínata, níacáiná judío íiwacanáiná nawàwacaté nanúacani. <sup>2</sup> Quéwa mawiénicaté judíonái yàasu culto abéeri semanéerica ípidenéeri Enramadas, nàyacaténaté capiima iricu. <sup>3</sup> Iná Jesús yéénánái náimaca irí:

—Píca piyamáawa cháí, néese píawa Judea yàasu cáli néré yéewacaténá píasu wenàiwica ìyéeyéica néeni naicáca yái pimàníiricasa cà míirica áiba wenàiwica idé imànica. <sup>4</sup> Aiba iwàwacaalí manùba wenàiwica náalía naicácani, néese càmita imàni wawàsi íbàacanéeri iyú. Báisícaalí píalímá

pimànica yái càmirica wenàiwica idé imànica, yá iwàwacutá pimànicani manùba wenàiwica yàacuésemi —nàimaca. <sup>5</sup> Càica Jesús yéenanái icàlidaca írini, càmicáiná nacái neebáida írí. <sup>6</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmitàacá nuénáiwana yàana, quèwacué pialimá píbaidaca piasu wawàsiwa macái èeri imanùbaca. <sup>7</sup> Aibanái èeri minanáì càmiríeyéca yeebáida nutàacái càmitacué yéewa báawaca naicáca pía, quéwa báawaca naicáca núa numàacacáiná náalíacawa nabáyawaná ìwaliwa. <sup>8</sup> Pìacuéwa culto néré, núa quéwa càmitàacá nùawa siùca, càmicáinátàacá nuénáiwana yàana cayába —íimaca yái Jesúsca. <sup>9</sup> Néese idécanáami càì icàlidaca nalíni, yá Jesús iyamáacawa náicha Galilea yàasu cáli néré.

### *Jesús en la fiesta de las Enramadas*

<sup>10</sup> Néeseté idécanáami Jesús yéenanái yàacawa, yá Jesús yàacawa nacái Jerusalén iyacàlená nérépiná. Càmita quéwa yàawa manùba wenàiwica yáapicha; yàacawa batéwa ibàacanéeri iyú. <sup>11</sup> Néese judío íiwacanánái nacutàcani culto yaalí, Jerusalén iyacàlená írìcu. Yá nasutáidaca néemíawa wenàiwicanái:

—¿Alénásica yáara asialica? —nàimaca. <sup>12</sup> Nía nacái wenàiwicaca natàanica ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali: “Cayábéeri íiwitáise”, nàimaca. Quéwa áibanái nàimaca: “Càmírìta cayába, ichìwáidacáiná wenàiwica meedá”, nàimaca. <sup>13</sup> Quéwa macáita natàanica Jesús ìwali ibàacanéeri iyú cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái, níái báawéeyéca iicáca Jesús. <sup>14</sup> Idècunitàacá namànica culto semana ìwaliabàacatái, yaté Jesús iwàlùacawa templo írìculé. Yá idàbaca yéewáidaca wenàiwica néré. <sup>15</sup> Níái judío íiwacanánáica nàináidacawa manuísíwata néemíaca Jesús yéewáidáaná. Yá nàimaca ìwali:

—¿Canéeri iwèni meedá yàasu tàacáisi càmicáináaté yéewáidawa wàasu escuela írìcu! —nàimaca nawènúadacaténá wenàiwica íiwitáise Jesús íicha. <sup>16</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Yái nuéwáidéericuéca pía ìwali càmirita nùasu tàacáisi. Nucàlidacué píri yàasu tàacáisi yái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa. <sup>17</sup> Aibacaalí iwàwa imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yáalíacawa nuéwáidaca nía Dios yàasu tàacáisi iyú; náalía nacáiwaca càmita nuéwáida nía nùasu tàacáisi iyúwa meedá. <sup>18</sup> Cawinácaalí itàanírìca íiwitáise iyúwa meedá iwàwa wenàiwicanái yàaca íimíetacaná, quéwa núa iwàwéeri wenàiwicanái yàaca Núaniri Dios íimíetacaná, yái ibànuèrica núa. Iná nutàanica báisíiri iyú, núcáináta yái báisírìca, càmita nacái nuchíwa.

<sup>19</sup> “Profeta Moisés icàlidacaté píawirináimicué írini càinácaalí Dios iwàwáanacué pimànica. Quéwa canácatacué pèewi áiba imànírìca càide iyúwa Dios iwàwáaná. ¿Cánácué píwàwa pinúaca núa? —íimaca yái Jesúsca. <sup>20</sup> Néese níái wenàiwicanáica nàimaca írí:

—¿Demonio iyaca píwàwalìcu idacuèri píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá! ¡Canácata iwàwéeri inúaca pía! —nàimaca. <sup>21</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Macáitacué píináidacawa manuísíwata píicáidaca yái numànírìcaté áiba sábadò bàaluité píyamáidacatáicuécawa, nuchùnìacaalíté cáuláiquéeri asìali, íná báawacuéca píicáca núa numànicáiná yái wawàsi píiméericuéca ìwali càmirìcasa Dios imàaca wamànica sábadò írìcu judíonái iyamáidacatáicawa. <sup>22</sup> Quéwa Dios imàacaca wáibaidaca sábadò írìcu iwàwacutácaalí wamànica áiba cayábéeri wawàsi Dios ichùulìerica wamànica. Càita iyaca circuncisiónci. Profeta Moisés yéewáidacaté nía circuncisiónci ìwali,

càide iyúwaté wàawirináimi imànináté circuncisión néenibe asianái iríwa madécaná camuí Moisés ipíchawáise. Yái Moisés yéewáidacaté nía iwàwacutáanácué pimànica circuncisión sùmài irí abéeri semana idénáami imusúaca iicá èeri éwita iyacánita sábadó piyamáidacatáicuécawa. Iná pimànicuéca circuncisión péenibe asianái iríwa càinácaalí èeri iwàwacutácatáicué pimànicani, yéewacaténácué pimànica machacànìiri iyú càide iyúwa Dios ichùullaná. <sup>23</sup> Càita pimànicuéca càide iyúwa profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi Dios inùmalicuise, yá pimànicuéca circuncisión péenibe asianái iríwa éwitacué iwàwacutáacánita pimànicani sábadó irícu wayamáidacatáicuécawa, idènlacaalí abéeri semana yái sùmàica. Néese, ¿cánácué báawa piwàwa núapicha ìwalíise yái nuchùnianáca macái iiná yáara asialica cáuláiquéerimica sábadó piyamáidacatáicuécawa? <sup>24</sup> Picácué picháawàa wenàiwica iináwaná ìwali ipíchawáisecué píalíá nàwali cayába càinácaalí namàniná. Iwàwacutácué pínáidacawa cáalíacáiri iyú ipíchawáise picálidacuéca naináwaná ìwali. Néese, pitàanicuécá báisíiri iyú —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús habla de su origen*

<sup>25</sup> Idécanáamité néemiaca Jesús ímáaná, néese abénaméeyéi iyéeyéica Jerusalén iyacàlená néeni nadábaca náimaca nalíwáaca:

—¡Yácata Jesús, yái aslali judío íiwacanánái nacutéerica nanúacaténáni! <sup>26</sup> Piicácué yái, itàanica iyúwa iwàwáaná itàanica macái wenàiwica yàacuésemi, quéwa wáiwacanánái càmita nàalàa cachàinìiri iyúni. Cawàwanáta wáiwacanánái náináidacawa ìwali Mesíascani, wacuèrinápiná wía judíoca, Dios ibànùèrica walí. <sup>27</sup> Quéwa càmita yéewa Mesíascani, wáalíacáináwa ácatáiseéricaalí yái aslatica, quéwa Mesías yàanàacaalípiná, yá canáca yáaliéripiná ìwali síisáanéericaalíni —náimaca. <sup>28</sup> Idécunitàacá Jesús yéewáidaca wenàiwica templo irícu, yá yéemiaca yái náiméerica ìwali. Néese Jesús íimaca cachàinìiri iyú:

—Piyúnáidacuéca píalíacawa nùwali. Piyúnáidacué nacái píalíacawa síisáanéericaalí núa. Quéwa càmita nùanàa numànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná, néese nudéca nùanàaca Dios ibànùacáiná núa, yái Dios báisíirica, càmíiricué píalíá ìwali. <sup>29</sup> Núalíaca Dios ìwali nùanàacáiná yàatanáise. Ibànùa nacái núa néese —íimaca yái Jesúsca.

<sup>30</sup> Néese judío íiwacanánái nawàwa náucaca Jesús presoíyéi ibànaliculé, quéwa càmítaté náibàani càmíicáináatàacá Jesús yéenáiwana yàanàa nanúacatáipinacaténi. <sup>31</sup> Quéwa madécaná wenàiwica neebáidaca Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànùèrica nalí. Yá náimaca nalíwáaca:

—Iwàwacutá Mesíascani yái aslatica imànicáiná macái íiwítáaná yái càmíirica áiba wenàiwica idé imànica càide iyúwaté profetanái itànàaná tàacáisi Mesías ìwali Dios inùmalicuise, yái Mesías yàanèripinacaté icùacaténá wía, wía israelitica —náimaca.

### *Los fariseos intentan arrestar a Jesús*

<sup>32</sup> Néeseté abénaméeyéi fariseo néemiaca wenàiwicanái itàanica ibàacanéeri iyú nalíwáaca Jesús ìwali. Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái yáapicha nabànùaca náasu úwináiwica icuèyéica templo náibàacaténá Jesús náucáanápináni presoíyéi ibànaliculé. <sup>33</sup> Iná Jesús íimaca:

—Nùyacuécá pèewi achúma èerita. Néese nuèpùacawa Dios yàataléwa yái ibànùericaté núa. <sup>34</sup> Néese picutápinácuécá núawa, quéwacuécá càmita pidé

pìanàaca núawa càmicáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca — íimaca yáí Jesúsca. <sup>35</sup> Néese judiónái náimaca nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Alénásica yàawa yáí asialica càmicatalépináca wadé wàanàacani? Cawàwanáta yàacawa wéenánái yàatalé iyéeyéica càmíyeyí judío yèewiré yéewáidacatená càmíyeyí judío. Quéwa canápináta meedá yàacawa, càmicáiná neebáida itàacái. <sup>36</sup> ¿Càinásica ímáaná? ‘Picutápinácué núawa quéwacué càmita pidé pìanàaca núawa càmicáinácué yéewa pìanàaca néré nùyacatalépináca’, càì íimaca —náimaca, naicáanica Jesús iquíniná.

### *Ríos de agua viva*

<sup>37</sup> Aiba èerité namáalàidáanápiná namànica culto, máiníri iwàwacutáca nali yáí èerica. Yá Jesús ibàlùacawa nàacuése, yá íimaca cachàiníri iyú, icàlidaca nali comparación:

—Pìwàwacaalícué picáucawa càmíri imáalàawa càide iyúwa macaléeyéi iwàwa nawàwacaalí úni, néese peebáidacué nutàacái. Yásí nùacué picáuca càmíri imáalàawa, càide iyúwa wàacaalí nàiraca úni, cawinácaalí macaléeyéica iwàwa. <sup>38</sup> Càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta itànèericaté Dios inùmalicúise, cawinácaalí wenàiwica yeebáidéerica nutàacái, idènapíná cáuri úni iwàwalicuwa, yáí úni cáurica yèerica icáuca càmíri imáalàawa càide iyúwa cayábéeri únibàa depuúwéeri canácatáita chuini —íimaca yáí Jesúsca.

<sup>39</sup> Jesús icàlidaca nali yáí comparaciónca yéewáidacatená nía Espíritu Santo iwali, yáí icuèripinacaté náiwitáise cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yáí úni cáurica ímáanáca càicanide iyúwa Espíritu Santo. Quéwa néenialité càmitàacá Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri iriculé càmicáinátécá Jesús yéetáwa, càmicaalítécá nacái imichàawa chènuniré iyacatená cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha. Inaté càmitàacá yéewa Espíritu Santo yàanàaca aléi èeri iriculé.

### *División entre la gente*

<sup>40</sup> Néeseté abénameeyéi néená níái wenàiwicaca idécanáami néemíaca Jesús itàacái, yá náimaca:

—Báisíca profetacani yáí Jesúsca, càide iyúwa profeta Moisés itànàanáté tàacáisi profeta iwali yàanèripinacaté yéewáidacatená wía —náimaca. <sup>41</sup> Aibanái íimaca:

—Mesíascani, yáí wacuèrinápiná Dios ibànuèrica walí, wía judíoca — náimaca. Quéwa áibanái íima:

—Càmita yéewa wacuèrinápiná Mesías yàanàaca Galilea yàasu cáli néese. <sup>42</sup> Iwàwacutá rey David itaquérinámicani yáí Mesíasca, càide iyúwaté Dios itàacái ímáaná profetanái itànèericaté. Iwàwacutá nacái imusúaca iicá èeri Belén iyacàlená irícu, yáí yàaléca David imusúacatalécaté iicá èeri. Quéwa yáí asialica Jesús, Nazaret iyacàlená néeséri meedá. Iná càmita yéewa Mesíascani —náimaca, càmicáináté néemíaca Jesús iináwaná iwali imusúacaté iicá èeri Belén iyacàlená irícu, rey David itaquérinámi nacáicani, yáí Jesúsca. <sup>43</sup> Càita náináidacawa Jesús iwali, iná càmita abédanama náiwitáise náapichawáaca níái wenàiwicaca. <sup>44</sup> Aibanái nawàwa náibàacani quéwa càmitaté náibàani.

### *Las autoridades no creían en Jesús*

<sup>45</sup> Néeseté úwinái icuèyéica templo nèepùacawa fariseonái yàatalé, sacerdote íiwacanánái nacái. Yá náimaca úwinái irí:

—¿Cánacué càmita pité néesení? —náimaca. <sup>46</sup> Néese úwinái íimaca nali:

—¿Canátàacá áiba wenàiwica itàanírira àta siùca nacáide càide iyúwa itàaníná yáara asialica! —náimaca. <sup>47</sup> Néese fariseonái náimaca nalí:

—¿Pimàacasicué ichìwáidaca pía nacái càide iyúwa ichìwáidáaná áibanái? <sup>48</sup> Canácata wéená wía náiwacanánáica, wía nacái fariseoca, canácata wéená yebáidéeri itàacái. <sup>49</sup> Quéwa áibanái wenàiwica yebáidéeyéica itàacái, canéeyéica iwèni meedá nía, càmiyéi yáaliawa Dios itàacái ìwali, Dios yúuquéeyéipiná íchawa meedá —náimaca.

<sup>50</sup> Néese Nicodemo yái fariseo ipáchiéricaté Jesús yàatalé áiba catá iyaca néeni fariseonái yèewi, judío íiwacanánái nacái. Yá Nicodemo íimaca nalí:

<sup>51</sup> —Dios itàacái càmita ìbatàa wanúaca wenàiwica àta wéemìacataléta icàlidaca iináwanáwa, wáallacaténáwa ìwali yái imànínáca —íimaca yái Nicodemo. <sup>52</sup> Néese náimaca Nicodemo irí:

—¿Píatásica Galilea yàasu cáli néeséeri nacái? Pitàníná máiwitáiséeri iyú meedá càide iyúwa canéeyéi iwèni Galilea yàasu cáli néeséeyéica. Pía péewáidacawa Dios itàacái ìwali profetanái itànèericaté, yásí píaliacawa canáca profeta imusuéricatéwa Galilea yàasu cáli néese —náimaca naimáchacáináté abénaméeyéi profeta nàanàcaté Galilea yàasu cáli néese. <sup>53</sup> Néese nèepùacawa macáita nacapèe néréwa.

## 8

### *La mujer adúltera*

<sup>1</sup> Quéwa Jesús yàacatéwa dúli néré ípidenéehúa Olivos, íimáanáca olivo inàlìmaná. <sup>2</sup> Néese mapisáita àniwa amalácaalí yàacawa nawicáu, yá Jesús yèepùacawa templo néré. Manùbéeyéi wenàiwica nàacawa yàatalé, yá Jesús yáawinacawa yéewáidacaténá nía.

<sup>3</sup> Néese abénaméeyéi yéewáidéeyéi wenàiwica templo irícu, fariseonái nacái natéca inanáí Jesús yàatalé, abéechúa inanáí caníríchúa. Nàanàcaté úa idècunitàacá uimáca áiba asiali yáapicha càmiríca unírísíwa. Yá nabàlùadaca úa nàacuésemi níái iyéeyéica néeni. <sup>4</sup> Yá náimaca Jesús irí:

—Pía yéewáidéerica wenàiwica, wadéca wàanàaca úái inanáica idècunitàacá uimáca áiba asiali yáapicha càmiríca unírísíwa. <sup>5</sup> Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçúise íimaca iwàwacutáanápíná wanúaca úa íba iyú cawinácaalí inanáí iiméechúaca áiba asiali yáapicha càmiríca unírísíwa. Néeni pía, ¿càinásica píimaca ùwali úái inanáica? —náimaca.

<sup>6</sup> Nasutáca néemlawa Jesús yéewanápiná náalimáidaca naicáwa Jesús nacháawàacaténá iináwaná ìwali itàacái ìwalísewa. Néese Jesús yáawiacawa itànàca cáli ìwali icápi ipùata iyúwa. <sup>7</sup> Quéwa nasutáca néemlawa Jesús mamáalàacata. Néese Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa, yá íimaca nalí:

—Néeni, cawinácaalícué pèenáquéi mabáyawanéeri, yásí iwàwacutá idàbaca inúaca úa íba iyú —íimaca yái Jesúsca.

<sup>8</sup> Néese Jesús yáawiacawa itànàca cáli ìwali àniwa icápi ipùata iyúwa. <sup>9</sup> Quéwa idècanáami néemlacani, yá nadàbaca nawàwalica macái báawéeri namànírira, Dios imàacacáiná nawàwalica nabáyawanáwa. Yá nàacawa náicha abéerinamata namanùbaca iyúwa. Níái béeyéica náicha canánama, yá idàbaca nàacawa náicha quéechacáwa, néese ùculiyéi nàacawa náicha. Idècanáamité fariseonái macáita nèepùacawa náicha, yá Jesús ibàlùacawa machacànita àniwa. Yá iicáca úái inanáica ibàlùèchúacawa abéechúata. <sup>10</sup> Néese Jesús isutáca yéemlawa úa:

—¿Néeni níái icháawéeyéica piináwaná ìwali? ¿Canátásica iwàwéeri inúaca pía píbayawaná ìwalísewa? —íimaca yái Jesúsca. <sup>11</sup> Néese úumaca Jesús irí:

—Nuíwacali, canácata iwàwéeri yùuwichàidaca núa —úumaca. Néese Jesús ímaca ulí:

—Uwé, núa nacái càmita nùuwichàida pía. Siùcade pìawa, picá pimàni pibáyawanáwa àniwa —ímaca yái Jesúsca.

*Jesús, la luz del mundo*

<sup>12</sup> Néeseté wenàiwicanái iwacáidáyacacawa Jesús yàatalé àniwa, yá ímaca nalí:

—Péemiacué comparación: Càica núade iyúwa camalási cháí èeri írìcu nuéwáidacáiná èeri mìnaná náalícatená Dios ìwali. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càmita nèepuniwa catéeri náiwitáise yáapichawa iyúwa wenàiwica càmíyéica yáalía Dios ìwali, íná càmita namàni mamàalàacata nabáyawanáwa. Néese, amaláca numànica náiwitáise, náalícatená Dios ìwali, nùacáiná nacáuca càmíiri imáalàawa —ímaca yái Jesúsca. <sup>13</sup> Néese fariseonái náimaca Jesús irí:

—Canéeri iwèni meedá pitàacái picàlidacáiná piináwaná ìwaliwata, íná caná yéewaná wenàiwica yáaliacawa asáisi báisícaalíni —náimaca. <sup>14</sup> Jesús ímaca nalí:

—Cawenírriquéi yái nucàlidéerica éwita nucàlidacáanáta nuináwaná ìwaliwani, núaliacáináwa síisáanácaalí nùanàa, núalía nacáíwa alénácaalípiná nùawa. Quéwa càmitacué píalíawa síisáanácaalí nùanàaca, alénácaalí nacái nùapináwa. <sup>15</sup> Pidécuéca píimaca áibanái ìwali iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa. Quéwa píináidacuéca meedáwa èeri mìnaná íiwitáise iyú. Néese càmita còi nuináidacawa. Càmita nacái nuémíla naináwaná ìwali cháí èeri írìcu nùuwichàidacatená nía. <sup>16</sup> Quéwa nùumacaalí siùca nàwalitá iwàwacutáaná nùuwichàidaca níatá, yásí nùuwichàidaca nía machacàníiri iyútá, càmícáiná nuináidawa nulínáamitawa nùuwichàidánápiná níatá, néese nuináidacawa abédanamata Núaniri Dios yáapichawa càide iyúwa iwàwáaná. <sup>17</sup> Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté bàalutí ímaca: Abédanamacaalí pucháiba wenàiwica íiwitáise náapichawáaca nacàlidáanápiná áibanái iináwaná ìwali, yásí cawènica natàacái. <sup>18</sup> Uwé, nàyaca pucháiba icàlidéeyéica nuináwaná ìwali cawinácaalí núa: Núcata icàlidéerica nuináwaná ìwaliwa, yácata nacái Núaniri Dios, yái ibànuèrica núa, icàlida nacái nuináwaná ìwali cawinácaalí núa. Yá abédanamacata wáiwitáise wáapichawáaca, íná yéewa cawenírrica wataacái pucháibacáiná wía —ímaca yái Jesúsca. <sup>19</sup> Néese náimaca Jesús irí:

—Wadéca wéemíaca piináwaná ìwali càmita píalíawa cawinácaalíté píanirimica —náimaca. Néese Jesús ímaca nalí:

—Núaliacawa càmitacué píalíawa cawinácaalí núa, cainá nacái nuíwítáise. Núaliacawa nacái càmitacué píalía Núaniri Dios ìwali. Píaliacaalícuéwa cawinácaalí núa, yá píaliacuécawa nacái Núaniri Dios ìwalitá —ímaca yái Jesúsca.

<sup>20</sup> Càité Jesús ímaca idècunitàacá yéewáidaca wenàiwicanái templo írìcu, mawiénita ofrenda yàalu irí náucacataléca nàasu platawa namàaquéericaté Dios irípiná ofrenda iyú. Quéwa càmitaté náibàani càmícáinátcéwa Jesús yéenáiwana yàanàa nanúacatáipinaténi.

*“A donde yo voy, ustedes no pueden ir”*

<sup>21</sup> Néeseté Jesús ímaca nalí àniwa, níái judío íiwacanánáica:

—Yá nùacawa mesúnamáita, néese picutápinacué nùawa, nuwasàacatenacué pía yùuwichàacáisi íicha, quéwa càmitacué pidé

pianàaca núa, íná péetápinácuécawa méetàuculé Dios ícha pibáyawaná yáapichacuéwa. Nüacawa aléera canácatalépináca yéewanácué piwàlùacawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>22</sup> Néese judío íiwacanánái náimaca nalíwáaca:

—Cawàwanáta inúapináca yáawawa íná càì íimaca yàanápináwa alénácaalí caná yéewaná wawàlùacawa —náimaca naicáanica Jesús iquíniná. <sup>23</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Eeri mìnánáicuéca pía, quéwa núaquéi chènuníiséeri. Pìyacuéca cháì èeri írìcu quéwa càmita èeri mìnali núa. <sup>24</sup> Iná nudéca núumacuéca pírì péetáanápináca méeetàuculé Dios ícha pibáyawaná yáapichawa. Càmicaalícué peebáida iyúwa núumáanácué pírì cawinácaalí núa, yásí péetácuécawa pibáyawaná yáapichawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>25</sup> Néese náimaca Jesús írì:

—¿Cawiná pía? —náimaca. Néese Jesús íimaca nalí:

—Nudàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwica, nucàlidacatécué pírìni mamáalàacata nuináwanáwa cawinácaalí núa. Siúcade canápináta meedá nutàanícuéca píapicha càmicáinácué piwàwa peebáidaca nutàacái. <sup>26</sup> Iyaca madécaná wawàsi nucàlidacatenácué pírì péemiacatenácué pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa yái ibànuèrica núa itàanica báisiiri iyú, yá nacái tàacáisi nucàlidéerica èeri mìnánái írì yácata tàacáisi nuémièrica icàlidaca, yái ibànuèrica núa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>27</sup> Quéwa níái judío íiwacanánáica càmita náalíawa Jesús icàlidaca iyaca Yáaniri Dios ìwaliwa. <sup>28</sup> Iná Jesús íimaca nalí:

—Pimichàidacaalípinácué núa cruz ìwali pinúacatenácué núa, núa asiali Dios néeseerica, yásí píalíacuécawa nùwali núacata yái càide iyúwacué núumáaná pírì. Píalípinácué nacáíwa càmita numàni wawàsi nulínáamitawa, néese, nucàlidaca càide iyúwa Núaniri Dios yéewáidáaná núa. <sup>29</sup> Yái Núaniri Dios ibànuèrica núa iyaca núapicha. Càmita Núaniri imàaca núa abéerita numànicáiná mamáalàacata càide iyúwa iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

<sup>30</sup> Jesús idécanáami càì íimaca, yá madécaná wenàiwica neebáidaca itàacái.

### *Los hijos de Dios y los esclavos del pecado*

<sup>31</sup> Néeseté Jesús íimaca nalí abénaméeyéi judío icàlidéeyéica neebáidáanása itàacái:

—Peebáidacaalícué mamáalàacata nutàacái pimànicatenácué càide iyúwa nuchùullanácué pía, yásí nuéwáidacalécuéca pía báisiiri iyú. <sup>32</sup> Yásí píalíacuécawa ìwali yái nutàacái báisiirica. Yá nutàacái báisiirica iwasàapinácué píawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Náimaca írì:

—Wíaquéi Abraham itaquénáinámi, canácatáita áibanái yàasu wenàiwica wía. ¡Canáca yéewaná píimaca walí piwasàanápinása wíawa! —náimaca.

<sup>34</sup> Jesús íimaca nalí:

—Péemiacué cayába, cawinácaalí imàniiyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, namànica meedá càide iyúwa nabáyawaná ichùullaná nía, càide iyúwa áibanái wenàiwica íbaidáaná mawèníri iyú náiwacalí írìwa, yàasu wenàiwicacáiná nía. <sup>35</sup> Náiwacalí càmita íima yàasu wenàiwica ìwaliwa: ‘Nuénásàiriquéi’, càmita íima. Néese íimaca yéenibe ìwaliwa: ‘Nuèrica yái’, càì íimaca. <sup>36</sup> Iná núa Dios írìca, nuwasàacaalícué pía pibáyawaná íchawa, yásí càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa pibáyawaná ichùullanácué pía, Dios yéenibecáinácué pía báisita. <sup>37</sup> Núalíacawa Abraham itaquénáinicuécaca pía, quéwa piwàwacué pinúaca núa camicáinácué peebáida nutàacái. <sup>38</sup> Nucàlidacué pírì ìwali yái báisiiri tàacáisica Núaniri



Dios yáasáidéerica nulí. Quéwa núalíacawa pimànicuécá càide iyúwa píaniri ímàanácué pírí —íimaca yái Jesúsca. <sup>39</sup> Náimaca Jesús irí:

—Abrahamquéi wàawirimica, canáca áiba wáaniri —náimaca. Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué Abraham itaquénáinámica pía piwàwalícuísewatá, yá pimànicuécá càide iyúwaté Abraham imàníinátá. <sup>40</sup> Quéwa éwita nucàlidacánítacué pírí báisíri iyúni càide iyúwa Dios yéewáidáaná núa, càicáaníta piwàwacué pinúaca núa meedá. ¡Càmítaté Abraham iwàwa inúaca wenàiwica Dios ibànuèyéicaté Abraham yàatalé! <sup>41</sup> Pimànicuécá meedá càide iyúwa píaniri imàníiná —íimaca yái Jesúsca. Néese náimaca Jesús irí:

—Càmíiyéica wáatúa yéenibe úalani írícúise wíaquéi. Wadènia abéerita Wáaniriwa wèerica icàaluíniná, yái Diosca. Càmita wáuca wáichawani wàacaténá ídolo cuwáiná yéenáiwaná icàaluíniná —náimaca. <sup>42</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Báisícaalícué Diosquéi píaniricatá, yásí cáininácuéca piicáca núatá, Dios néeseéricáiná núa, iyéerica cháí. Càmita nùanàa nùasu wawàsi íwaliwa meedá, néese Dioscata yái ibànuérica núa numànicaténá càide iyúwa iwàwáaná. <sup>43</sup> ¿Cánácué càmita píalimá píalíaca péemíaca yái nucàlidéericuécá pírí? Núalíacawa càmitacué meedá piwàwa peebáidaca nutàacái, íná càmitacué píalimá píalíaca péemíaca càinácaalí ímàaná. <sup>44</sup> Píanirícué yácata Satanásca. Píacué nacái yàasu wenàiwicaca. Piwàwacué nacái pimànica càide iyúwa iwàwáaná. Satanás idéca iwàwaca inúaca wenàiwica mamáalàacata èeri idàbacatáisewa àta siùca nacáide. Càmita íináidawa báisíri tàacáisi íwali, báawacáiná Satanás íicácani. Itàanica yáawamita chwái mamáalàacata càide iyúwa íiwitáise iyáaná, cachíwéericáiná meedáni. Yácata chwái yáanirica, yái Satanásca, imàacacáiná wenàiwica itàanica chwái. <sup>45</sup> Quéwa nucàlidacáinácué pírí báisíri tàacáisi, íná càmitacué peebáida nutàacái. <sup>46</sup> Macáitacué píalíacawa nùwali mabáyawanéerica núa. Nucàlidacué pírí báisíri iyúni, íná ¿cánácué càmita peebáida nutàacái? <sup>47</sup> Dios yéenibe neebáidaca itàacái quéwa càmitacué Dios yéenibe pía, íná càmitacué piwàwa peebáidaca itàacái —íimaca yái Jesúsca.

### *Cristo existe desde antes de Abraham*

<sup>48</sup> Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:

—Báisíta wacàlidacaté píwali machacàníri iyúni wáimacaalíté píwali samaritanosàrica pía, càníri judío ìiri meedá. Iyaca nacái demonio piwàwalícu idacuèrica píiwitáise, íná máiwitáiseca pía meedá —náimaca. <sup>49</sup> Jesús íimaca nalí:

—Canáca demonio nuwàwalícu. Yái numànírica numànicani núasáidacaténá cayábéerica Núaniri Dios yéewanápiná wenàiwicanái yàaca icàaluíniná. Quéwa càmitacué piicá núa cáimíetaquéeri iyú. <sup>50</sup> Càmita nucutá wenàiwica nacàlidacaténá cayábéeri nùwali, quéwa Núaniri Dios iwàwaca wenàiwicanái yàaca nulí cayábéeri, yá Dios yáasáidapíná cawinácaalí cabáyawanéeyéi. <sup>51</sup> Péemíacué cayábani, cawinácaalí wenàiwica imànírica càide iyúwa nutàacái ímàaná, idèniaca siùcáisede icáucawa càníri ímáalàawa —íimaca yái Jesúsca. <sup>52</sup> Néese judío íiwacanánái íimaca irí:

—Siùca wáalíacawa báisíri iyú demonio iyaca piwàwalícu. Néetátetéwa macáita profetaca icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inumalícuíse bàaluité, Abraham nacái yéetátetéwa. Néese, ¿cáná càì píimaca: ‘Cawinácaalí

imànírica càide iyúwa nutàacái ímáaná, idèniaca siùcáisede icáucawa camíri imáalàawa', cáná càì píimaca? <sup>53</sup> ¡Pía camíri cachàini ícha yái wàawirimi Abrahamca! Abraham yéetacatéwa, nía nacái profetaca néetacatéwa nacái. Càmita yéewa cachàiníri náicha pía. ¡Càmita máini cachàiníríca pía càide iyúwa piyúunáidáaná! —náimaca. <sup>54</sup> Jesús ímaca nalí:

—Nucàlidacaalí nuináwaná ìwaliwa cayábéerica núatá, yásí canéerica iwèni meedátáni, yái nutàacáica. Quéwa Núaniri Dios icàlidaca nùwali cayábéerica núa, yácata Dios picàlidéericué ìwali Picuèrinásacué Dioscani. <sup>55</sup> Quéwa càmitacué píalía Dios ìwali càinácaalí íiwitáise iyaca. Núacata yái yáaliéerica Dios ìwali. Núumacaalí càmitasa nualía Dios ìwalítá, yásí nucàlidaca nuchìwawatá càide iyúwacué pía. Quéwa nualíaca Dios ìwali báisíri iyú, nuebáida nacái càide iyúwa ímáaná. <sup>56</sup> Píawirimicué Abraham casímáica iwàwa bàaluité Dios imàcacáináté Abraham yáaliacawa nuénáiwánápiná ìwali, nùanàcatáipináté aléi èri iriculé. Yáté Abraham yáaliacawa nùanàanápináté, íná yéewa casímáicaté Abraham iwàwa manuísíwata —ímaca yái Jesúsca. <sup>57</sup> Néese judío íiwacanánái náimaca Jesús irí:

—Càmitàacá pidèni cincuenta camuí. Càmita yéewa pidé piicáca wàawirimi Abraham, Abrahamcáiná iyacaté néese siùca dos mil camuí —náimaca. <sup>58</sup> Jesús ímaca nalí:

—Péemiacué cayábani, núacata yái iyéericaté càiripináta ipíchawáiseté Abraham imusúaca iicá èri, núacáiná yái Diosca —ímaca yái Jesúsca icàlidacatená iináwanáwa Dioscani, yái camíríca imáalàawa.

<sup>59</sup> Néese náibàaca íba nanúacatená Jesús íba iyú quéwa Jesús ibàacawa náicha. Yá imusúacawa templo irícuíse. Yá yàacawa manùbéeyéi wenàiwica yéewibàa; càité Jesús ichàbacawa náicha.

## 9

### *Jesús da la vista a un hombre que nació ciego*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús idècunitàacá yèepunícawa áibalépiná wáapicha wía yéewáidacaléca, yá iicáca matuíri asíali. Quéwa yáta asáináni matuírita. <sup>2</sup> Néese wasutáca wéemíawa Jesús, wía yéewáidacaléca. Wáimaca irí:

—Wáiwacali, ¿cánásica imusúawa matuíri iyú yái asíalica? ¿Isèenái ibáyawaná ìwalíisesica càì matuíca yái asíalica, càmicaalí nacái, ibáyawaná ìwalíisetasicawa? —wáimaca. <sup>3</sup> Néese Jesús ímaca walí:

—Càmita ibáyawaná ìwalíisewéera, càmita nacái isèenái ibáyawaná ìwalíisewéera. Yái asíalica imusúacawa matuíri iyú yéewanápiná macái wenàiwica yáaliacawa Dios ichùnìlacani, naicácaténá Dios cáimiétaquéeri iyú. <sup>4</sup> Péemiacué comparación: Iwàwacutá wenàiwica náibaidaca èeríapi idècunitàacá amaláca nawicáu. Catácaalí nàwali, yá càmita náalimá náibaidaca. Càita nacái iwàwacutácué wamànica cayábéeri siùca èri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái ibànuèrica núa. Nuénáiwaná yàanàaca mesúnamáita nuétacatáipináwa, néese càmita yéewa nuibaidaca. <sup>5</sup> Idècunitàacá nùyaca cháí èri irícu, yá càica núade iyúwa camalási icanéeri wenàiwica ìwali, amalácáiná numànica náiwitáise náaliacatená Dios ìwali —ímaca yái Jesúsca.

<sup>6</sup> Néese Jesús idècanáami càì ímaca, néese yàapisáidaca cáli yéewiré. Yá yéewíadaca cáli isàbecatenáni. Néese ipusúaca cáli matuíri ituí íimami ìwali.

<sup>7</sup> Néese Jesús ímaca irí:

—Pia píibaca pituíwa úni yáaculé namusúadacatáiseca úni ípidenéeri Siloé náiquéericaté cáli yèewiré —íimaca yái Jesúsca. (Yái ípidenéerica Siloé ímáanáca: “Ibànuèri”.) Néese matuíri yàaca íibaca yáawawa néré. Néese ídécánámi yèepùacawa icapèe néréwa, yá catuícani. <sup>8</sup> Néese áibanái wenàiwica matuírimi imanùbacanáí naicácani. Aibanái nacái náalíaca naicácani naicácaínaté isutáca plata wenàiwica íicha iwèniacaténaté iyáapínáwa. Néese níái yáaliyéica íicácani nasutáca néemíawawa níawáaca:

—¿Càmitasica yái asialica matuíri yáawinéericatéwa àyapu idùlepi isutacaténá plata wenàiwica íicha yéewanápiná iwèniaca iyáapínáwa? — náimaca. <sup>9</sup> Abénaméeyéi íima:

—Yácata yái —náimaca. Aibanái náima:

—Càmíiri, áibacata yái, quéwa càiride iyúwa íicacánáwa —náimaca. Quéwa yái asiali íimaca:

—Núacata yái matuírimica —íimaca. <sup>10</sup> Néese náimaca írí:

—¿Néeni? ¿Cáná yéewa catuúca pía? —náimaca. <sup>11</sup> Yá íimaca nalí:

—Yáara asiali ípidenéerica Jesús yèewiadaca cáli yáawiruní yèewiwa. Yá ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali, yá íimaca nulí: ‘Piawa úni yàalu néré namusúadacatáiseca úni ípidenéeri Siloé, yái manuíri yàaluca náiquéericaté cáli yèewiré. Píiba pituíwa úni iyú’, íimaca nulí. Yá nùacawa néré. Yá ídécánámi nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca yái asialica. <sup>12</sup> Néese nasutáca néemíawani:

—¿Alénásica yáara asialica? —náimaca. Yá íimaca nalí:

—Càmita núalíawawa —íimaca.

### *Los fariseos interrogan al ciego que fue sanado*

<sup>13-14</sup> Sábado yáté èerica, judiónái iyamáidacatáicawa Jesús yèewiadacaalíté cáli catuúcaténá imànica matuíri. Iná abénaméeyéi wenàiwica natéca matuírimi fariseonái yàatalé. <sup>15</sup> Néese fariseonái nasutáca néemíawawa matuírimi cáná yéewaná íicáidaca. Yá íimaca nalí:

—Ídéca ipusúaca cáli nutuí íimami ìwali. Néese nuíbaca nutuíwa, yá nuicáidaca —íimaca. <sup>16</sup> Néese abénaméeyéi fariseo náimaca írí:

—Yáara asiali imàníríca càì càmita yéewa Dios néeséericani, íibaidacáiná sábadó wayamáidacatáicawa, wía judíoca —náimaca. Quéwa áibanái fariseo náimaca:

—Cabáyawanácaalítáni, néese càmita yéewa imàniquéi càmíríca wenàiwica idé imànicatá —náimaca. Iná càmita abédanama náiwitáise Jesús ìwali, níái fariseoca. <sup>17</sup> Yá nasutáca néemíawawa matuírimi àniwa. Yá náimaca írí:

—¿Néeni pía? ¿Càiná píimaca ìwali yáara asiali catuúrica imànica pía? — náimaca írí. Néese íimaca nalí:

—Núumacué pirí profetacani, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuíse — íimaca. <sup>18</sup> Quéwa judío íiwacanánái càmita neebáida matuínáni, néese catuúcani iná namàacaca matuírimi yàacawa náicha, néese namáidaca matuírimi isèenái. <sup>19</sup> Nasutáca néemíawawa matuírimi isèenái:

—¿Píirisica yáara asialica? ¿Ídésica ímusúacawa matuúwaca? Néeni, ¿cáná yéewa catuú siùcanide? —náimaca. <sup>20</sup> Néese isèenái náimaca nalí:

—Wáalíacawa wàiriquéera. Wáalíaca nacáíwa ímusúacatéwa matuúwaca. <sup>21</sup> Quéwa càmita wáalíawawa càinácaalí iyú yéewaná catuúca siùcanide. Càmita nacái wáalíawawa cawinácaalí ichùnà ituí. Pisutacué péemíawani. Bèericáináni iná yáalimá icàlidacuéca píríni —náimaca.

<sup>22</sup> Càité isèenái náimaca, cáalucáiná naicáca judío íiwacanánái. Níái judío íiwacanánáica abédanamata náiwitáise náucacaténá wenàiwica judíonái

yéwáidacàalu ícha, cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Mesíascani yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèrica. <sup>23</sup> Iná matuúrimi isèenái náimaca: “Pisutácué péemiawani béericáináni”, càì náimaca. <sup>24</sup> Néese judíonái namáidaca matuúrimi àniwa. Náimaca írì:

—Picàlida walí báisíri iyúni Dios iicápiná. Wáaliacawa cabáyawanéerica yáara asialica Jesús —náimaca. <sup>25</sup> Néese íimaca nalí:

—Càmita núaliáwa ìwali cabáyawanéericasicani mabáyawanéericaalíni. Abéerita núaliáwa báisíri iyú matuúricaté núa quéwa siùcade catuúca núa —ímaca. <sup>26</sup> Néese náimaca írì àniwa:

—¿Càiná imàni piri? ¿Càiná imàni ichùniacaténá pituí? —náimaca. <sup>27</sup> Yá íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni, néese càmítacué peebáida. ¿Cánácué piwàwa nucàlidaca pirícué iináwaná ìwali àniwa? Cawàwanáta piwàwacué piacawa yáapicha nacái yéwáidacalénáipiná —ímaca iicáaníca naquíniná. <sup>28</sup> Néese nacúisaca náichawa matuúrimi báawéeri iyú, yá náimaca írì:

—¡Píacata yáara asiali yéwáidacaléca meedá! Wía quéwa, profeta Moisés yéwáidacaléca wía. <sup>29</sup> Wáaliacawa Dios itàaníca Moisés yáapicha bàaluité, quéwa càmita wáaliáwa siisáanéericaalí yáara Jesúsca, cawinácaalí íiwitáise iyú nacái imàni wawàsi, íná càmita yéewa idé yàanàca Dios néese —náimaca. <sup>30</sup> Néese yái matuúrimi íimaca nalí, iicáaníca naquíniná:

—¡Yéé, canácatàacá nuèmièri càiri wawàsi àta siùca nacáide! Píatacué icàlidéeyéica iináwanáwa píalíánásacué Dios ìwali, siùca píimacuéca càmítasacué píaliáwa siisáanéericaalí Jesús, cawinácaalí íiwitáise iyú nacái imàni wawàsi, quéwa idéca ichùniaca nutuí, nuicáidacaténá àniwa. ¿Cánácué càmita píaliáwa? ¿Dàalasicué píiwita? <sup>31</sup> Wáaliacawa cayábéeri iyú Dios càmita yéemí cabáyawanéeyéi isutáaná ícha. Yeebáida abéta nasutáaná ícha cawinácaalí yèeyéica icàaluíniná, imàníyeyéi nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>32</sup> Canácatàacá wéemièri àta siùca nacáide áiba wenàiwica iináwaná ìwali cháí èeri írìcu yáaliméeri ichùniaca wenàiwica imusuéricawa matuúri iyú. <sup>33</sup> Càmicaalí yàanàca Dios yàatanáisetá, néese càmita idé imànica càiri wawàsítá —ímaca. <sup>34</sup> Néese judío íiwacanánái nacúisaca náichawa matuúrimi báawéeri iyú àniwa, yá náimaca írì:

—Pía cáanári ibáyawaná, imusuériwa cabáyawanéeri, canáca yéewaná péewáidaca wía, wía yáaliyéyéica madécaná píicha —náimaca. Yá náucacani néewáidacàalu íchawa.

### *Ciegos espirituales*

<sup>35</sup> Néeseté Jesús yáaliacawa matuúrimi iináwaná ìwali, judío íiwacanánái náucacani néewáidacàalu íchawa. Iná Jesús yàanàca yái matuúrimica, yá íimaca írì:

—¿Néeni, peebáidasica Dios líri itàacái, yái asiali Dios néeséerica? — íimaca ìwaliwa yái Jesúsca. <sup>36</sup> Yá asiali íimaca Jesús írì:

—Nuúwacali, picàlida nulí cawinácaalíni yáara asialica Dios néeséerica, nuebáidacaténá itàacái —ímaca. <sup>37</sup> Jesús íimaca írì:

—Pidéca piicácani. Núaca yái Dios néeséerica, yái itàanírica píapicha — íimaca yái Jesúsca. <sup>38</sup> Néese asiali ibàlùacawa yùulul ipùata iyúwa Jesús írì yàacaténá Jesús icàaluíniná. Yá íimaca Jesús írì:

—Nuúwacali, nuebáidaca pitàacái —ímaca. <sup>39</sup> Néese Jesús íimaca:

—Nudéca nùanàca aléi èeri írìculé núasáidacaténá cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái, cawinácaalí nacái càmíiyéica yeebáida. Nùanàca catuúicaténá numànica náiwitáise cawinácaalí yáaliyéyéica cabáyawanáca. Néese cawinácaalí iyúunáidéeyéica catuúca íiwitáise,

càica níade iyúwa matuíyéi càmiyéi yáalimá iicáidaca nayúunáidacáiná mabáyawanáca nía —ímaca yái Jesúsca.

<sup>40</sup> Néese abénaméeyéi fariseo ibàluèyéicawa mawiénita Jesús irí néemlacani, íná náimaca Jesús irí:

—Wíata quéwa càmiyéi matuí íiwitáise, wía yéewáidéeyéica wenàiwica Dios ìwali —náimaca. <sup>41</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Báisícaalícué càmita píalíawa píbáyawanáwa ìwalítá, yásí càmita máiní cabáyawanácuéca píatá, quéwa éwitacué píalíacáanítawa píbáyawaná ìwaliwa, càicáaníta càmitacué peeábáida nutàacái, íná cabáyawanácuéca pía —ímaca yái Jesúsca.

## 10

### *El pastor y sus ovejas*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús ímaca: “Péemlacué cayába comparación. Aibanái iwàwacaalí iwàlùacawa oveja icorralni irìculé càmirica nàasu, càmita nawàlùawa corral inùma irìcubàa, néese náiríacawa meedá iwáiná ìwali. Yá wáimaca nàwali cayéedéeyéica nía. <sup>2</sup> Quéwa áiba iwàluèriwa inùma irìcubàa, yá wáimaca ìwali pastor, yái icuèrica ipíra ovejanáwa. <sup>3</sup> Aiba wenàiwica icuèrica corral inùma, yàacùaca inùma yéewacaténá oveja icuèriná iwàlùacawa. Yàasu ovejanái yéemlaca nacuèriná itàacáiwa. Yá imáidaca yàasu ovejanáwa náipidená ìwali. Yá yeedáca nía corral irìcuíse. <sup>4</sup> Idécánáami yeedáca macáita yàasu ovejanáwa corral irìcuíse, néese yàacawa napíchalé. Yàasu ovejanái nàacawa yámíise náalíacáiná néemlaca isàna. <sup>5</sup> Càmita nàawa yámíise yái càmirica náalía néemlaca itàacái. Napíanicawa meedá íicha càmicáiná náalía néemlaca itàacái cawinácaalí càmirica náalía naicá”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>6</sup> Càité Jesús yéewáidaca nía comparación iyú quéwa càmita náalía néemlaca càinácaalí ímáaná.

### *Jesús, el buen pastor*

<sup>7</sup> Néeseté Jesús ímaca nalí àniwa: “Péemlacué cayába nucàlida piríni càinácaalí ímáaná yái comparaciónca: Càica núade iyúwa corral inùma ovejanái iyacatáica. Níái ovejaca ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái nùsunáipiná. <sup>8</sup> Macái cachìwéeyéi yàanèyeyéicaté nupíchatécáwa icàlidéeyéicaté ichiwawa Dios ibànùacasa nía, càica níade iyúwa cayéedéeyéi meedá, quéwa nùasu wenàiwica càmitaté néemlaca nalí, càide iyúwa ovejanái càmicaalí neebáida itàacái càmirica nacuèriná. <sup>9</sup> Càica núade iyúwa corral inùma. Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái nuwasàpiná níawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yásí nucùapiná nùasu wenàiwicawa, yá nàypiná matuíbanáita càide iyúwa ovejanái imusúacaalíwa èeríapi, yá nàanàca nayáapináwa cayábéeri, néese nèepùa nawàlùacawa táiyápi nayamáidacaténáwa.

<sup>10</sup> “Aibanái cachìwéeyéica càica níade iyúwa cayéedéeyéi, yàanèyeyéica iyéedùaca, nanúacaténá nacái, namáalàidacaténá nacái ovejanái. Càita nacái cachìwéeyéi nawàwaca namànica báawéeri áibanái irí. Quéwa nudéca nùanàca nùacaténá èeri mìnánái icáuca càmiri imáalàawa yéewanápiná nàyaca casíimáiri iyú. <sup>11</sup> Càica núade iyúwa cayábéeri pastor icuèrica yàasu ovejanáwa, nucùacáiná nùasu wenàiwicawa yeebáidéeyéica nutàacái. Yá nacái numàacapiná nucáucawa nùasu wenàiwicanái íichawalínáwa. <sup>12</sup> Quéwa áiba íbaidéeri icuèrica áibanái irí napíra ovejanái yeedácaténá iríwa plata meedá, càmita icùa oveja cayába. Néese iicácaalí caluéri cuwèesi lobo

yàanàaca, yá imàacaca ovejanái, yá iplacawa náicha icalùniwa càmicáiná oveja icuèrináni, càmita nacái náiwacalini. Néese caluéri cuwèsi lobo íbàaca abéeri oveja, yá áibanái oveja napía nacàlìliacawa. <sup>13</sup> Yái asiali iplacawa náicha íbaidacáiná meedá plata íwalínápiná. Càmita nacái cáininá íicáca ovejanái. Càita nacái nàycaca abénaméeyéi icàlidéeyéica iináwanáwa nawàwáanása nacùaca nùasu wenàiwica. Càmita namàaca nacáucawa nùasu wenàiwicanái íchawalíná.

<sup>14-15</sup> “Núacata yái cayábéeri pastor icuèrica cayába yàasu wenàiwicanáiwa. Càide iyúwa Núaniri Dios yáalíaná íicáca núa, càide iyúwa nacái núalíaná nuicáca Núaniri Dioswa, càita nacái núalía nuicáca nùasu wenàiwicanáiwa, náalía nacái naicáca núa. Yá numàacapíná nucáucawa nùasu wenàiwicanái íchawalínáwa. <sup>16</sup> Nudènia nacái nùasu wenàiwica áibanái càmíiyéica ís-raelita, iwàwacutéeyéica nacái nuedáca. Yá neebáidapíná nutàacáíwa, yásí nùwacáidaca níawa abédanamacaténá macáita náiwitáise náapichawáaca níái nùasu wenàiwicaca yéewanápiná abéerita núa icuèripíná nía.

<sup>17</sup> “Cáinináca Núaniri Dios íicáca núa numàacapínácáiná nucáucawa nùasunái íchawalínáwa, yéewanápiná nuedáca nulíwa nucáucawa àniwa, nucáucàcaténáwa. <sup>18</sup> Canácata yáaliméeri inúaca núa àta numàacacaalíta nanúaca núa. Quéwa numàacapíná nanúaca núa. Dios idéca ichùullaca numàacáanápiná nucáucawa. Nudènia nacái nuchàiniwa nuedáanápiná nulíwa nucáucawa àniwa, nucáucàcaténáwa Núaniri Dioscáiná idéca ichùullaca numàinínápiná càí”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>19</sup> Néese judíonái idécanáami néemiaca yàasu tàacáisi, yáté càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. <sup>20</sup> Madécaná náimaca:

—¡Picácué péemà irí! Demonio idacùaca íiwitáise íná máiwitáise cani — náimaca. <sup>21</sup> Quéwa abénaméeyéi íimaca:

—Demonio idacùacaalí íiwitáisetá, néese càmita yéewa itàaní cáalíacáiri iyútá, càmita nacái yáalímá ichùnìa matuíyéitá —náimaca.

### *Los judíos rechazan a Jesús*

<sup>22</sup> Néeseté àniwa uníabépi, Jerusalén iyacàlená mìnánái namànicaté culto nawàwalicaténá áiba éerimité masacàcatái namànicaté templo Dios irípiná. <sup>23</sup> Yá Jesús iyaca templo írìcu, íipínaca abéeri imàdàaná írìcubàa íipidenacatalé Pórtico de Salomón. <sup>24</sup> Néese judío íiwacanánái nàwacáidáyacacawa, nabàlùacawa Jesús itéesebàa. Yá náimaca irí:

—Picá máini pídcùnìacawa picàlidáanápiná walí báisíiri iyúni caw-inácaalí pía. Báisícaalí Mesíasca pía, yái wacuèrinápiná Dios íbànuèrica walí, néese picàlida walí amaléeri iyúni —náimaca irí. <sup>25</sup> Jesús íimaca nalí:

—Nudéca nucàlidacuéca píriní quéwa càmítacué peebáida nutàacái. Yái numàinírìca Núaniri Dios íiwitáise iyúwa, yáasáidaca amaléeri iyúni caw-inácaalí núa. <sup>26</sup> Quéwa càmítacué peebáida nutàacái càmicáinácué nùasu wenàiwica pía. <sup>27</sup> Nùasu wenàiwicanái náalía néemiaca nutàacái càide iyúwa ovejanái náalíaná néemiaca nacuèriná itàacáíwa. Núalía nacái nuicáca nía, yá namànica càide iyúwa nuchùulláná nía. <sup>28</sup> Yá nùaca nacáuca càmíiri imáalàawa, íná càmita namáalàapínáwa. Canácata áiba yáaliméeri yeedáca nía nucáapi írìcuíse. <sup>29</sup> Cachàiníiri náicha canánama yái Núaniri Dios, yái yéerica nulí nùasu wenàiwicanái. Yá canácata yáaliméeri yeedáca nía Núaniri ícáapi írìcuíse. <sup>30</sup> Càide iyúwa Núaniri Dios íyáaná, càita nacái nùyaca —íimaca yái Jesúsca. <sup>31</sup> Néese judío íiwacanánái náibàaca íba àniwa nanúacaténá Jesús íba iyú. <sup>32</sup> Quéwa Jesús íimaca nalí:

—Nudéca numànica madécaná wawàsi cayábéeri piàcuésemicué Núaniri Dios ichàini iyúwa. ¿Càirínacué ìwalíse piwàwa pinúaca núa íba iyú ìwalíse yái numànínáca? —íimaca yái Jesúsca. <sup>33</sup> Judío íiwacanánái íimaca irí:

—Càmita wanúa pia ìwalíse yái pimànínáca cayábéeri, néese wawàwa wanúaca pia pitàanicáiná báawéeri iyú Dios iwali. Eeri minalicáiná meedá pia quéwa picàlidaca piináwaná ìwaliwa Dioscasa pia —náimaca. <sup>34</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Pidécuéca picàlidaca piináwanáwa piléecasa Dios itàacái. Uwé, yái cuyàluta profetanái itànèricaté Dios inùmaliçuíse íimaca: ‘Núumacatécué piri càicuéca piade iyúwa Dios iyáaná’, càité íimaca yái Diosca israelitanái irí, yàacaalíté nalí itàacáíwa. <sup>35</sup> Wáaliacawa canácata yáaliméeri imáalàidaca Dios itàacái, néese báisícatani càiripináta. Yaté Dios íimaca càica níade iyúwa Dios iyáaná, níái wenàiwicaca Dios yèyèicaté irí itàacáíwa nacàlidacaténá áibanái iríni. <sup>36</sup> Càita nacái núa. Dios idéca imàacaca nuíbaidaca iripiná, yá ibànùaca núa aléi èeri iriculé nuyúudàacaténá èeri mīnanái. Iná, ¿cánacué yéewa càí píimaca nùwali nutàánínáca Dios iwali báawéeri iyú núumacáiná Dios Íirica núa? <sup>37</sup> Càimcaalí numàni càide iyúwa Núaniri Dios imànínátá, néese càmitacué iwàwacutá peebáidaca nutàacáitá. <sup>38</sup> Quéwa numànicáiná càide iyúwa Núaniri Dios imàníná, iná iwàwacutácué peebáidaca nutàacái ìwalíse yái numànínáca éwitacué càmicáaníta peebáida yái tàacáisi nucàlidéerica. Néese peebáidacaalícué nutàacái ìwalíse yái numànínáca, yásí píaliacuécawa amaléeri iyú càica núade iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái càicanide iyúwa núa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>39</sup> Néese Jesús idécanáami icàlidaca nalíni, yá nawàwa náibàacani àniwa, quéwa càmita nadé náibàacani Jesús yàacáináwa náicha.

<sup>40</sup> Néese Jesús yèepùacawa abéemàalé Jordán inanába íicha. Yá iyamáacawa néré Juan el Bautista ibautizáacatalécaté wenàiwica. <sup>41</sup> Madécaná wenàiwica yàacawa néré néemiacaténá Jesús itàacái. Yá náimaca nalíwáaca:

—Ewitaté càmicáaníta Juan imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica, càicáaníta báisíiricata macáita tàacáisi Juan icàlidéericaté ìwali yái asíalica —náimaca Jesús ìwali. <sup>42</sup> Yá madécaná wenàiwica neebáidaca Jesús itàacái idècunitàacá yéewáidaca nía néenibàa.

## 11

### *Muerte de Lázaro*

<sup>1</sup> Néese iyacaté áiba asíali iculuériwa ípidenéeri Lázaro, abéeri Betania iyacàlená mīnali. Nàyaca néeni nacái Lázaro yéenanái inanái pucháiba. Uucha ípidenéechúa María, ubèeru ípidenéechúa nacái Marta. <sup>2</sup> Uái Maríaca, úacata Lázaro yéenasàatúa, yùucuèchúapinácaté pumèníri isàni Wáiwacali yàabàli iwali. Yá uchuidaca yàabàli uíwita ibáiná iyúwa. <sup>3</sup> Níái Lázaro yéenanái pucháibaca nabànùaca tàacáisi Jesús irí iyéerica abéemàalé Jordán inanába íicha. Náimaca:

—Wáiwacali, piàcawéeriná iculúacawa —náimaca irí. <sup>4</sup> Idécanáami Jesús yéemiacani, yá íimaca walí, wía yéewáidacaléca:

—Yáara mecuní càmita inúapináni. Néese mecuní yáasáidapiná wenàiwicanái iicá Dios íiwitáise cachàiníri, nàacaténá Dios icàaluíná; yáasáidapiná nacái wenàiwicanái iicá nuíwítáise cachàiníri, núa Dios Íirica —íimaca yái Jesúsca.

5-6 Ewita Jesús cáininéyécáaníta iicáca Martaná, Lázaro nacái, càicáaníta idècanáami yéemíaca iináwaná iculúacawa yái Lázaro, yá Jesús iyamáacawa néeni pucháiba èeri, abéemàalé Jordán inanába ícha. <sup>7</sup> Yá néese ímaca walí wía yéewáidacaléca:

—Wàacuéwa Judea yàasu cáli néré àniwa —ímaca walí. <sup>8</sup> Néese wáimaca irí:

—Wáiwacali, táquicha tàacáwa judío íiwacanánái iyéyécá néeni nawàwacaté nanúaca pía íba iyú. ¿Cáná piwàwa piacawa néré àniwa? —wáimaca irí. <sup>9</sup> Néese Jesús ímaca walí:

—Péemiacué comparación: Iyaca doce imanùbaca hora camalási èeri imanùbaca; wenàiwica yèepunícaalíwa èeriapi, yá càmita yúuwàawa amalácáiná iicáca cháí èeri irícu. <sup>10</sup> Quéwa yèepunícaalíwa táiyápi, yásí yúuwàacawa càmicáiná asái iicáidaca —ímaca walí yái Jesús wáaliacaténáwa judío íiwacanánái càmitaté náalimápiná nanúacani àta Dios imàacacatalépináta nanúacani. <sup>11</sup> Néese Jesús ímaca walí àniwa:

—Yái wàacawéerináca Lázaro iimáca iyaca, quéwa nùacawa néré nu-cawàidacaténáni —ímaca walí yái Jesúsca, yáaliacáináwa yéetácatéwa yái Lázaro. <sup>12</sup> Néese wía yéewáidacaléca wáimaca Jesús irí, wayúunáidacáiná Lázaro iimácaíta meedá:

—Wáiwacali, iimácaalí iyaca, yásí mecuní ichàbacawa ícha —wáimaca irí. <sup>13</sup> Quéwa Jesús iwàwaca wáaliaca wéemíaca Lázaro yéetácatéwa, néese wayúunáidaca Jesús itàaníca iimácaí ìwali meedá. <sup>14</sup> Yá Jesús ímaca walí amaléeri iyú:

—Lázaro idéca yéetáca. <sup>15</sup> Casíimáica nuwàwa, canácáiná néeni núa nuchùnìacaténáni idècunitàacá cáucani, cayábacáiná cachàini pirícuéni, yéewanápinácué peebáidaca nulí manúsíwata. Quéwa, wàacué waicácani —ímaca yái Jesúsca. <sup>16</sup> Iná Tomás, áibaalí náiméerica ìwali Gemelo, ímaca walí wía Jesús yéewáidacaléca áibanái:

—Wàacué nacái wéetácawa yáapícha yái Wáiwacalíca —ímaca yái Tomásca.

### *Jesús, la resurrección y la vida*

<sup>17</sup> Néeseté wàacawa Jesús yáapícha Betania iyacàlená néré. Yá wàanàacaté néré, wéemíaca Lázaromi iináwaná iríacawa báinúaca èeri càlicullí irícu. <sup>18</sup> Yái Betania iyacàlená iyaca mawiénita Jerusalén iyacàlená ícha, másiba kilómetro idècuni iyaca íchawáaca. <sup>19</sup> Madécaná judíonái nàanàacaté nàacawéeridacaténá María, Marta nacái yéetácaínátéwa náicha néenásàirimica. <sup>20</sup> Yá nacalídaca Marta irí Jesús yàanàaca. Yá Marta imusúacawa capirícuíse ùaca úpunitáidaca Jesús. María uyamáacawa caplí irícuta. <sup>21</sup> Yá Marta ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, piyacaalíte wáapíchatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica. <sup>22</sup> Quéwa núaliacawa Dios imànínápiná pirí siùcade macáita iyúwata pisutáanáca íchawa, éwita nuénásàiri idéca yéetácawa —úumaca. <sup>23</sup> Jesús ímaca ulí:

—Péenasàiri yèepùapíná cáuca —ímaca yái Jesúsca. <sup>24</sup> Marta ímaca:

—Báisíta, núaliacawa yèepùanápiná cáuca àniwani namichàacaalípináwa macái yéetéyémicawa èeri imáalàacaalíwa canánama —úumaca. <sup>25</sup> Jesús ímaca:

—Núacata yái imichàidéeripínáca yéetéyémíwa. Núacata yái yèeripínáca nacáucawa èeri imáalàapínácaalíwa. Cawínácaalí yeebáidéerica núa, éwita yéetácaalíwa, càicáaníta yèepùapínáta cáuca àniwa èeri



imáalàapinácaalíwa. <sup>26</sup> Néenialípiná macáita cáuyéicáwaca yeebáidéeyéica núa, èeri imáalàacatáipináwa, canácatáita néetápináwa. ¿Marta, peebáidasica nutàacái? —ímaca yái Jesúsca. <sup>27</sup> Yá úmaca:

—Báisíta, Nuíwacali, nuebáidaca pitàacái. Núaliácawa Mesíasca pía, judío icuèrinápináca, yái Dios írlica, wacuèricaté Dios ibànuèripináca walí aléi èeri írliculé —úmaca.

*Jesús llora junto al sepulcro de Lázaro*

<sup>28</sup> Néeseté utàanicadénáami Jesús yáapicha, yá Marta yàacawa umáidaca uénásàatúa Maríawa. Yá úmaca ulí ibàacanèeri iyú:

—Wáiwacali ìyaca aléde, iwàwacutáca pía —úmaca ulí.

<sup>29</sup> Néese María uémìlacaalíni, yá ùacawa uípunitáidacani, yái Jesúsca.

<sup>30</sup> Quéwa Jesús càmita iwàlùawa yàcalé írliculé, ìyacáwaca alé Marta ípunitáidacatáicani. <sup>31</sup> Néese níai judío úapichéeyéica ìyeyéica capíi írlicu, naicácanacáita umusúacawa capíi írlicúise, yá nàaca nacáíwa úamiwáise nayúunáidacáiná ùacawa càliculíi nérépiná uícháanicaténá néenibàa.

<sup>32</sup> Néese María ùanàaca Jesús yàatalé, yá ubàlùacawa ùuluì ipùata iyúwa írì. Yá María ímaca Jesús írì:

—Nuíwacali, pìyacaalíté wáapichatá, yá càmita yéetáwatéi nuénásàirimica —úmaca írì. <sup>33</sup> Jesús iicácaíná uícháanicá uái Maríaca, nía nacáí judío úapichéeyéica, yá achúmaca íináidacawa iwàwawa manuísíwata, yái Jesúsca.

<sup>34</sup> Yá ímaca nalí:

—¿Aléná nabàllani? —ímaca yái Jesúsca. Néese náimaca írì:

—Wáiwacali, aquialé, pía piicáca néréni —náimaca írì. <sup>35</sup> Néese Jesús ituíyáa imusúaca nacáíwa. <sup>36</sup> Iná judíonái náimaca nalíwáaca:

—Piicácué, cáininacaté iicáca yáara yéetéerimicawa —náimaca. <sup>37</sup> Quéwa áibanái judíonái yéená náimaca:

—Yái ichùnèricaté matuíri, ¿cáná càmita ichùnìa Lázaroni ipíchanaté yéetácawa? —náimaca nalíwáaca.

*Resurrección de Lázaro*

<sup>38</sup> Néese, máini báawaca Jesús yéemìlaca natàacái. Yá máini báawaca iwàwa. Yá yàacawa càliculíi yàatalé, yái utàwi nabàlièrica inùma manuírì íba iyú. Yái càliculíi náicacaté dúli ibàlài írlicu, yéewanápiná càlicullicani, càide iyúwa capíi imàdàaná. <sup>39</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Peedácué íba càliculíi inùma ícha —ímaca yái Jesúsca. Uái Martaca, yéetériwa yéenasàatúamica, úmaca Jesús írì:

—Wáiwacali, yáaséeriquéera, idèniacáiná báinúaca èeri yéetécadénáamiwa —úmaca. <sup>40</sup> Jesús yàalàaca úa:

—Núumacaté píri, peebáidacaalí núa, yásí piicáca Dios íwitáise cachàinírì —ímaca yái Jesúsca.

<sup>41</sup> Néese needáca manuírì íba càliculíi inùma ícha. Jesús iicáidaca chènuniré, ímaca Dios írì:

—Núaniri, nùaca píri cayábèeri peebácaíná nulí iyúwa nusutáaná pícha.

<sup>42</sup> Núaliácawa báisírì iyú peebáca càiripináta nulí iyúwata nusutáaná pícha. Quéwa càì núumaca píri yéewacaténá níai wenàiwicaca neebáidaca pídeca píbànùaca núa —ímaca yái Jesúsca. <sup>43</sup> Néese Jesús idécanáami càì ímaca Dios írì, yá iicáidaca càliculíi írliculé. Yá ímaca cachàinírì iyú:

—¡Lázaro, pimusúawa sísaara! —ímaca yái Jesúsca.

<sup>44</sup> Yá yéetéerimiwa imusúacawa nadacuèri macáita ìwalíise wáluma iyú, yàabàli, icáapi nacáí, néepuèri nacáí inàni wáluma iyú, càide iyúwa judíonái yéepùaná yéetéerimiwa. Yá Jesús ímaca nalí:

—Piwasàacué íchani. Pimàacacué yèepunícawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nawasàaca ícha yái nëepùanàcani.

### *Conspiración para arrestar a Jesús*

<sup>45</sup> Idécanáamité naicáca Jesús imichàidaca Lázaro yéetácáisi ícha, yá madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái, níái judío yàacawéeridéeyéicaté María, naicáca nacái yái Jesús imànírira. <sup>46</sup> Quéwa abénaméeyéi nàacawa fariseonái yàatalé, yá nacàlidaca fariseonái irí ìwali yái Jesús imànírira. <sup>47</sup> Iná fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa Junta Suprema yáapicha, níái israelita íiwacanánáica béeyéica. Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinásica yéewa wamànica? Yáara asìalica imànica ìyaca madécaná wawàsi cachàiníri càimíri áiba wenàiwica idé imànica. <sup>48</sup> Wamàacacaalí imànica càì mamàalàacata, yásí macáita wàasu cáli nëeséeyéi neebáidapíná Mesíascani, yái wacuèrinápináca wía judíoca. Nëese namànipíná ùwicái wacuèrinánái romanonái ìpunitawa, íná romanonái nàanàpiná wáipunita, yásí namàalàidaca wàasu templo, wàasu cáli nëeséeyéi nacái —náimaca. <sup>49</sup> Quéwa abéeri néená ìpidenéeri Caifás, yácata sacerdote íiwacalíná yáté camuúca, íimaca nalí:

—Píacué càimíyéita yáaliawa, dàaléeyéicuéca íiwita pía meedá. <sup>50</sup> Càmitacué nacái píaliawa cayábáanápiná cachàini píricuèni wanúacaalí abéeri asìali ipíchaná macái wàasu cáli nëeséeyéi imàalàacawa —íimaca yái Caifásca.

<sup>51</sup> Quéwa yái Caifásca càmita icàlida càiri tàacáisi íiwitáise iyúwata, nëese iyacáinaté sacerdote íiwacalíná yáté camuúca, ínáté Dios imàacaca Caifás icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuúse íiméerica Jesús yéetáanápinátéwa judíonái íchawalíná. <sup>52</sup> Càmita yéetáanápinátéwa abéta judíonái íchawalíná, nëese macái èeri mìnánái íchawalíná yéewanápiná nàyaca Dios yéenibe macái cáli ínatabàa. <sup>53</sup> Iná yáté èerica judío íiwacanánái nàináidacawa nanúanápináté Jesús.

<sup>54</sup> Iná Jesús càmita yèepuníwa judíonái yèewibàa, nëese yàacawa Judea yàasu cáli ícha wáapicha wía yéewáidacaléca. Yáté wàacawa Efraín ìyacàlená néré iyéerica mawíénita manacúali yùucu càinàwàiri, canácatalé máini wenàiwica. Jesús iyamáacawa néeni wáapicha wía yéewáidacaléca.

<sup>55</sup> Mawíénicaté judíonái yàasu culto Pascua, íná madécaná yàcalé mìnánái nàacawa Jerusalén ìyacàlená néré namànicaténá quéechacáwa áiba culto nacáiri masacàanápiná Dios iicáca nía, ipíchawáiseté namànica Pascua yàasuná culto. <sup>56</sup> Yá macái wenàiwica nacutáca Jesús Jerusalén ìyacàlená iricubàa. Nabàlùacawa templo iricu, yá nasutáca néemiawáaca. Yá náimaca:

—¿Càiná píináidacawa? ¿Yàanàasica aléi iicácaténá culto, càmitasica yàanàa? —náimaca. <sup>57</sup> Fariseonái, sacerdote íiwacanánái nacái nachùlliacaté macái wenàiwica nacàlidáanápiná nalíni nàaliacaalí alénácaalí ìya Jesús, náibàacaténáni.

## 12

### *Una mujer derrama perfume sobre Jesús*

<sup>1</sup> Seis èeri ipíchawáiseté judíonái yàasu culto Pascua, Jesús yàacatéwa Betania ìyacàlená néré, yái yàcaléca ìyacatáiquéi Lázaro, yái asìali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi ícha. Wía Jesús yéewáidacaléca wàacawa yáapicha. <sup>2</sup> Aibanái imànica yàacàsi Jesús iyáacalépiná. Uái Martaca

uwacùaca nalí nayáapíná. Lázaro abéeri néená níái yáawinéeyéicawa iyáaca iyáacaléwa Jesús yáapicha mesa iwéré. <sup>3</sup> Néese María itéca catúa idènièchúa trescientos gramos, batéwa medio litro yái séenásica pumènírica isàni yáawamíiri ípidenéeri nardo, quéwa máiníri cawènica. Yá ùcùaca pumèníri isàni Jesús yàabàli iwali. Néese uchuidaca yàabàli àniwa uíwita ibáiná iyúwa. Yá macáita wenàiwica capli irìcuíyéi namíaca isàni pumèniwaca. <sup>4</sup> Néese Simón ìirimi ípidenéeri Judas Iscariote, abéeri Jesús yéewáidacalé yéená itéeripinacaté Jesús yùuwidenái, náibàacaténáni, íimaca Jesús irí:

<sup>5</sup> —¿Cáná pimàaca úcaca plata meedá máiwitáiséeri iyú? ¿Cánaté càmita pichùulla uwéndacani yái séenási pumènírimica trescientos denario ìwalinápíná, yái abéeri camuí iwènicatáica, yéewanápíná wayúudàaca catúulécanéeyéi? —íimaca yái Judas Iscariote.

<sup>6</sup> Yái Judas quéwa càmita catúulécaná iicáca wenàiwica. Cayéedéericáita meedáni, iwàwéeri iyéedùaca plata wàasu plata yàalu irìcuíse, Judascáiná icùacaté wàasu plata, wía Jesús yéewáidacaléca, yaté áibaalí iyéedùaca yàacawa wàasu plata púubanamataté. <sup>7</sup> Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Pimàaca umànica iyúwa uwàwáaná. Picá pisàiwica ulí wawàsi. Udèniacaté yái pumènírica isàni ùcùacaténá nùwalini nusànipiná nabàllacaténá nuinámi càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná. <sup>8</sup> Catúulécanéeyéi wenàiwica nàyacuéca píapicha mamáalàacata càiripináta íná yéewacué píalímá piyúudàaca nía píwàwacatáicacatué piyúudàaca nía. Núa quéwa càmíirita iyapíná píapichacué càiripináta cháí èeri irìcu —íimaca yái Jesúsca.

### *Conspiración contra Lázaro*

<sup>9</sup> Madécaná judío yáalíacatéwa Jesús iyaca Betania iyacàlená irìcu. Nàacawa néré naicacaténá Jesús, yá nawàwacaté naicáca Lázaro nacái, yái aslali Jesús imichàidéericaté yéetácáisi íicha. <sup>10</sup> Iná sacerdote íiwacanánái nánáidacawa nanúanápiná Lázaro nacái. <sup>11</sup> Madécanácáiná judío nayamáidacaté neebáidaca sacerdote íiwacanánái itàacái, neebáidáanápiná Jesús itàacái. Càité neebáidaca Jesús itàacái naicácáiná cáuca Lázaro.

### *Jesús entra en Jerusalén*

<sup>12</sup> Madécaná wenàiwica nàanàacaté Jerusalén iyacàlená néré naicacaténá Pascua yàasuná culto. Néese mapisáita àniwa néemíaca tàacáisi Jesús iináwaná iwali yàanàanápináté Jerusalén iyacàlená néré. <sup>13</sup> Iná nawichùaca wisíri nacáiri ibáiná, yá natéca báinási nacáapi irìcuwa náasáidacaténá casíimáica nía Jesús iwali. Yá namusúacawa Jerusalén iyacàlená irìcuíse náipunitáidáanápiná Jesús natáidacaténáni. Yá namáidaca nàacawa casíimáiri iyú:

—¡Wàacué Dios irí cayábéeri! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, yái wenàiwica Dios ibànuerica walí, icùacaténá wía! ¡Cayábéeriquéi Wacuèrináca, wía Israel itaquénánámica! —náimaca.

<sup>14</sup> Jesús yàanàaca burro, yá yáawinacawa burro íinata, iwàlùacaténáwa Jerusalén iyacàlená irìculé, càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Dios inùmalicuése. Dios íimacaté:

<sup>15</sup> “Picácué cáalu píá, píacué iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu, áibaalí ípidenacatalé Sión. Píicácué, Picuèriná yàanàaca platalécué, cáimíetacanéeri, matuíbanáiri iyú nacái, yáawinéericawa burro wàlisài íinata”,

íimacaté yái Diosca. <sup>16</sup> Quééchatécáwa, wía Jesús yéewáidacaléca càmitaté wáalía wéemíaca càinácaalíté íimáaná yái wenàiwicanái imànírica Jesús irí. Quéwa néeseecáwa idécanaámíté Jesús imichàacawa chènuniré iyacaténá cáimiétacanéeri iyú Dios yáapicha, átata wawàwalica profetanái itànàacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmallicuise càinácaalíté wenàiwica namànipináca Jesús irí.

<sup>17</sup> Néese níái wenàiwica iyéeyéicaté Jesús yáapicha imáidacaalíté Lázaro càlicullí irícuise, imichàidacaténáni yéetácáisi íicha, yá nacàlidaca áibanái irí Jesús iináwaná, yái naicáanacaté Jesús icáucàidaca Lázaro. <sup>18</sup> Iná manùbéeyéi wenàiwica nàaca náipunitáidaca Jesús néemíacáinaté iináwaná Jesús imàníiná yái cànírica áiba wenàiwica idé imànica. <sup>19</sup> Quéwa fariseonái náimaca nalíwáaca:

—¿Cánacué pidècuníawa mamáalàacata? Iwàwacutá wamáalàidacani caqúaléta. Piicacué, ¡macái èeri mìnánái yàacawa yáapicha! —náimaca.

### *Unos griegos buscan a Jesús*

<sup>20</sup> Manùbéeyéi wenàiwica yàanàacaté nàacaténá Dios icàaluíniná Pascua yàasuná culto yaalí Jerusalén iyacàlená irícu. Nàyaca nèewi abénaméeyéi Grecia yàasu cáli néeséeyéi, càníyeyéi judío. <sup>21</sup> Yá nàacawa natàanica Felipe yáapicha yái Betsaida iyacàlená mìnalica Galilea yàasu cáli íinatéerica iyaca. Yá nasutáca Felipe íicha wawàsi manuísíwata. Náimaca irí:

—Néeni, pimàni walí cayábéeri, pité wía Jesús yàatalé watàanicaténá yáapicha —náimaca. <sup>22</sup> Yá Felipe yàacawa icàlidaca naináwaná Andrés irí. Néese Felipe, Andrés nacái nàaca nacàlidaca Jesús iríni. <sup>23</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Nuénáiwaná idéca yàanàaca nuétáanápínáwa yéewacaténá Dios imàacaca cáimiétacanéerica núa chènuniré, núa asialica Dios néeséerica. <sup>24</sup> Pèemíacué comparación. Càica núade iyúwa trigo ituíná íimi. Càmicaalí ituíná yúuwàawa cáli yéewiré iyacaténá iyúwa yéetéerimiwa, néese iyaca abéerita càiripináta. Quéwa iwàlùacaalíwa cáli yéewiré iyúwa yéetéerimiwa, yásí idàwinàacawa needácaténá manùba iyacaná quíiracaalíni. Càita nacái núa, iwàwacutá nuétácawa yéewacaténá madécana wenàiwica nadèniaca nacáucawa càmlíri imáalàawa. <sup>25</sup> Cawinácaalí càmlírica iwàwa yeebáidaca nutàacái cáininácáiná íicáca icáucawa cháí èeri irícu, imáalàidaca íichawa icáucawa. Quéwa cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái éwita nanúacaalíni cruz ìwali càmicáiná cáininá íicáca nuícha icáucawa, idèniapiná icáucawa càmlíri imáalàawa Dios yáapicha càiripináta. <sup>26</sup> Aibacaalí iwàwa íibaidaca nulípiná iwàwacutá yeebáidaca nutàacái imànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná iyapiná núapicha nùyacatalé chènuniré. Cawinácaalí íibaidéerica nulípiná, Núaniri Dios imàacapiná cáimiétacanéericani, yái wenàiwica íibaidéerica nulípiná —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia su muerte*

<sup>27</sup> Néeseté Jesús íimaca: “¡Siùca máini cáaluca nuínáidacawa nuwàwawal! ¿Càinástica núumapiná Núaniri Dios iríwa? ¿Núumasica irí: ‘Núaniri, piwasàa núa íicha yái yúuwichàacáistica’, núumasica irí? ¡Càmírita! Nudéca nùanàaca nùuwichàacaténáwa”, íimaca yái Jesúsca. <sup>28</sup> Néese Jesús íimaca Dios irí: “Núaniri, pimàaca wenàiwica náalíacawa máiníri cachàinica píá”, íimaca yái Jesúsca. Néese níái wenàiwica íbàluèyécawa néenibàa néemíaca tàacáisi chènuníise. Yá tàacáisi íimaca: “Nudéca numàacaca wenàiwica náalíacawa cachàinica núa, yá càí numàacapiná náalíacawa àniwa”, íimaca yái tàacáistica.

<sup>29</sup> Néese áibanái wenàiwica ibàluèyécawa néenibàa idécanaami néemiaca tàacáisi, yá náimaca néemiaca énu nacáiri isàna, càide iyúwa tiríricaalí èeri isàna. Abénoméeyéi quéwa náimaca:

—Angel itàanica yáapicha —náimaca. <sup>30</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Dios idéca itàanica nulí, éwita núaliacáaníta yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná ícha, quéwa itàanica nulí píaliacaténácuéwa Dios yeebáca nulí càide iyúwa nusutáaná ícha. <sup>31</sup> Mesúnamáita Dios yúuwichàidapiná macái èeri mìnanaí càmíyéi yeebáida nutàacái, yásí Dios yúucapiná méetàuculé báawéeri Satanás, yái ichùlièrica èeri mìnanaí íiwitáise siúcade. <sup>32</sup> Yá namichàidacaalípiná núawa cruz ìwali chènunibàa, yásí wenàiwica macái cáli néeséeyéi neebáidapiná nutàacái —íimaca yái Jesúsca.

<sup>33</sup> Càité Jesús icàlidaca walíni wáaliacaténáwa yéetáanápínátéwa cruz ìwali. <sup>34</sup> Níái wenàiwicaca náimaca Jesús irí:

—Wadéca waléeca Dios itàacái profetanái itànèricaté Mesías ìwali Mesías iyáanápíná càiripináta, yái wacuèrinápínaca Dios ibànuèrica walí wía judíoca. Quéwa pidéca picàlidaca píwaliwa, yái aslali Dios néeséericasa, iwàwacutáanápínása nanúaca pía cruz ìwali. ¿Cawináica yára aslali Dios néeséerica? —náimaca. <sup>35</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Achúma èeritacué nuéwáidaca pía amalacaténácué píiwitáise. Peebáidacué nutàacái siúcata. Picácué pichàbáida péenáiwánáwa, ipíchanácué píucacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Cawináicaalí càmíyéica yeebáida nutàacái, catáca náiwitáise, càmita náaliawa náucáanápínácawa càiripináta. Càica níade iyúwa wenàiwica yèepuníriwa catéeri irícu, càmíiri yáaliawa alénacaalí yàawa. <sup>36</sup> Núata càiride iyúwa camalási íná peebáidacué nutàacái idécunitàacá nùyaca píapicha, amalacaténácué píiwitáise, pèepuníinápíná Dios yáapicha —íimaca yái Jesúsca. Jesús idécanaami icàlidaca nalíni, yá yàacawa náicha. Iyamácawa náicha ibàacanéri iyú.

### *Por qué los judíos no creían en Jesús*

<sup>37</sup> Ewita Jesús imànicáanítaté madécaná yái càmírica wenàiwica idé imànica judíonái yàacuésemi, càicáaníta manùbéeyéi càmita neebáida itàacái. <sup>38</sup> Ináté macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta Isaías itànàanaté tàacáisi Dios inùmalicúise. Isaías íimacaté:

“Pía, Wacuèriná Dios, canácata yeebáidéeri walí wàasu tàacáisi wacàlidéerica nalí pinùmalicúise. Canácata yáaliériwa píiwitáise ìwali, càmicáiná neebáida pitàacái”,

íimaca yái Isaíasca. <sup>39</sup> Isaías icàlidacaté cáná yéewa càmita náalimá neebáidaca. Isaías íimacaté:

<sup>40</sup> “Dios imàacacaté matuíca náiwitáise, càmíyéi nacái yáaliawa. Iná càmita náalimá náalíaca néemiaca itàacái càinácaalí íimáaná, càmita nacái neebáida báisíiri iyú; càmita náalimá nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná, íná càmita Dios iwàlisàida nawàwa”,

íimacaté yái Isaíasca. <sup>41</sup> Càité Isaías icàlidacaté nalíni, iicácáinaté yéenáiwánási nacáiri íimáanáca Jesús iyáanápínaté cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha chènuniré. Yáté Isaías icàlidaca tàacáisi Jesús ìwali.

<sup>42</sup> Quéwa madécaná judío neebáidaca Jesús itàacái. Abénoméeyéi judío íiwacanánái neebáida nacái quéwa ibàacanéri iyúta, cáalucáiná naicáca nanacáiyéiwa fariseo ipíchaná náucaca nía judíonái yéewáidacàalu ícha.

<sup>43</sup> Náimaca nawàwánása cayábaca Dios iicáca náiwitáise, quéwa mainí cachàiniwánái nawàwaca cayábaca nanacáiyéi iicáca nía, íná nabàaca

naináwanáwa neebáidáaná Jesús itàacái, ipíchaná nanacáiyéi báawaca naicáca nía Jesús ìwalíse.

*Las palabras de Jesús juzgarán a la gente*

<sup>44</sup> Jesús ímacaté cachàiníri iyú: “Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, càmita yeebáida abéerita nutàacái, néese yeebáida nacái Núaniri Dios itàacái yái ibànuerica núa aléi. <sup>45</sup> Cawinácaalí yáaliéerica nùwali càinácaalí nuíwítáise ìyaca, yáaliáca ìwali nacái yái Núaniri Diosca, yái ibànuerica núa aléi. <sup>46</sup> Càica núade iyúwa camalási. Nudéca nùanàaca aléi èeri iriculé yéewanápiná amaláca náiwítáise cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yéewacaténá càmita nàya càide iyúwa wenàiwica càmiyéi yáaliá Dios ìwali. <sup>47</sup> Aibacaalí yéemìa nutàacái quéwa càmiíri yeebáida, càmitàacá nùuwichàida siùcanide, càmicáiná nùanàa aléi èeri iriculé nùuwichàidacaténá wenàiwica, néese nudéca nùanàaca nuwasàacaténá wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>48</sup> Aibacaalí báawa iicáca núa, càmiíri nacái yeebáida nutàacái, ìyaca áiba wawàsi yáasáidéeripiná cabáyawanácani: Yái tàacáisi nucàlidéerica, yácata yáasáidéeripiná cabáyawanácani, èeri imáalàacaalípináwa. <sup>49</sup> Càmicáiná nutàani nùasu wawàsiwa. Núaniri Dios yái ibànuerica núa aléi, yácata ichùuliéerica núa nucàlidáanápíná tàacáisi inùmaliçúise, nuéwáidáanápíná nacái wenàiwica. <sup>50</sup> Yá nùaliáca nùadènanápíná nacáucawa càmiíri imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica iyúwa Núaniri Dios ichùullaná. Iná yái nucàlidéericuéca pirí, yá nucàlidacuéca piríni càide iyúwa Núaniri Dios ichùullaná núa”, ímaca yái Jesúsca.

## 13

*Jesús lava los pies de sus discípulos*

<sup>1</sup> Ìwàwacutácaté abé èeri ipíchawáise judíonái imànicaté nàasu cultowa ìpidenéeri Pascua. Jesús yáaliáca nù yéenáiwáná yàanàacaté yàanápínáwa èeri ícha yèepùacaténáwa Yáaniri Dios yàataléwa. Càininácaté Jesús iicáca wía, mamáalàacata manuísíwata, wía yàasu wenàiwica ìyeyéica cháí èeri írìcu, càita nacái càininácaté iicáca wía àta yéetácatalétawa.

<sup>2-4</sup> Satanás imàacacaté Judas ínináidacawa itéenanápíná Jesús yùuwidenái náibàacaténáni. Yái Judas, Simón Iscariote ìiricani.

Jesús nacái yáaliácatéwa yàanàacaté Dios yàatanáise, yáaliácaté nacáiwa yèepùanápínátéwa Dios yàatalé àniwa. Jesús nacái yáaliácatéwa Dios imàacacaté Jesús icùaca macáita Dios íiwítáise iyú. Néese idècunitàacá Jesús iyáaca iyáacaléwa wáapicha, wía yéewáidacaléca, yá yàacawa mesa ícha, imàacaca íchawa yàasu ruana nacáiriwa yúuquéeri ìwalísewa. Yá idacuaca wáluma ìwaliabàawa. <sup>5</sup> Néese Jesús yùucùaca úni ponchera iriculé. Yá imànica walí cayábéeri, idàbaca íbaca wàabàli, wía yéewáidacaléca, yá ichùidaca wàabàli wáluma iyú, yái wáluma idacuèerica ìwaliabàawa càide iyúwa wáiwítáise ìyáaná wía judíoca, càmicáináaté wamàni walíwáaca yái cayábéerica. <sup>6</sup> Yàanàaca Simón Pedro yàatalé íbacaténá Pedro yàabàli, quéwa Pedro ímaca Jesús irí:

—Nuíwacali, ¡càmita cayába píiba nùabàli, càmicáiná nùasu wenàiwica píal! —ímaca yái Pedroca. <sup>7</sup> Jesús ímaca irí:

—Siuca càmita píalía péemiaca càinácaalí ímáaná yái numànírica pirícué quéwa áibaalípiná yásí píalía péemiacani —ímaca yái Jesúsca. <sup>8</sup> Quéwa Pedro ímaca irí:

—¡Canácatáita nubatàa píibaca nùabàli! —íimaca yái Pedroca. Jesús íimaca irí:

—Càmicaalí nuíba piàbàli, néese càmita nùasu wenàiwica pía —íimaca yái Jesúsca. <sup>9</sup> Néese Simón Pedro íimaca irí:

—Iyá, Nuíwacali, piàpidáida núa, píiba nùabàli, nucáapi nacái, nuíwita nacái macáita, numànicáiná nubáyawanáwa nucáapi iyúwa, nuíwitáise iyú nacáwa —íimaca yái Pedroca. <sup>10</sup> Quéwa Jesús íimaca irí:

—Péemia comparación: Aibacaalí yàapidáanica quéechatécáwa, yá masacàacani. Casacàaca meedá yàabàli, lipinacáiná àyapulicubàa, ínà íibacáita yàabàliwa. Càita nacái píacué. Nudéca nùapidáidacuéca píiwitáise masacàacaténácué Dios iicáca pía, numàacacáináte nuwàwawa píbáyawaná íichacué peebáidacáinácué nutàacái. Néese pimànicaalícué píbáyawaná áibaalí àniwa, iwàwacutácué picàlidaca píichawani nuíbacaténácué píicha yái báawéerica pimànírira áibaalípina cháí èeri írìcu, càide iyúwa wáibacaalí wenàiwica yàabàli. Quéwa abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata —íimaca yái Jesúsca. <sup>11</sup> Jesús yáaliacatéwa chánacaalí wéená itéeripináte yùuwidenái náibàacaténáni, ínáté Jesús íimaca: “Abéeri péenácué casaquèeri meedá íiwitáise mamáalàacata”, càì íimaca yái Jesúsca.

<sup>12</sup> Néese idécanáami Jesús íibaca wàabàli, yá yúucaca ìwalísewa yàasu ruana nacáiriwa àniwa. Yá yáawinacawa mesa iwéré àniwa. Íimaca walí:

—Siúcade nucàlidacué píiríni càinácaalí íimáaná yái nuíbáanácuéca piàbàli.

<sup>13</sup> Píimacuéca nùwali yéewáidéeri wía, Wáiwacali nacái. Yá cayábéeriquéi píimáanácuéca càì nùwali, núacáináta càiri. <sup>14</sup> Núa, yái yéewáidéericuéca pía, Píiwacalícuéca nacái, nudéca nuíbaidaca píirípínácué càiride iyúwacué píasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericué píirípíná, numànicaténácué píirí yái cayábéerica nuíbáanácuéca piàbàli. Nudéca nuíbaidacuéca píirípíná càide iyúwa píasu wenàiwica càimíri cachàini náicha canánama íibaidéericué píirí, éwitacué Píiwacalícanáita núa, ínà iwàwacutácué píibaidaca píirípínáwáaca pimànicaténácué píiríwáaca cayábéeri. <sup>15</sup> Nudéca càì núsáidacuéca píiríni pimànicaténácué cayábéeri píiríwáaca càide iyúwa numànínácué píirí. <sup>16</sup> Péemiaacué comparación: Canáca yàasu wenàiwica cachàiníri íiwacali íichawa. Iná picácué píináidawa cachàiníyécúcuéca nuícha pía. Càide iyúwa nuíbaidáanácuéca píirípíná, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca píirípínáwáaca. <sup>17</sup> Píalíacaalícué péemiaaca càinácaalí íimáaná yái núméricuéca píirí, píibaidacaalícué nacái píirípínáwáaca càide iyúwa nuchùllianácué pía, yásí casíimáicuéca píwàwawa.

<sup>18</sup> “Càmita macáicué càì núumaca píwaliwa. Nualíacawa nàwali níái nuedéeyéica nùasunáipináwa. Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté profeta itànàaná tàacáisi nùuwide ìwali Dios inùmalícuíse bàaluité. David íimacaté: ‘Yái nùacawéeríná iyéericaté iyáacaléwa nùapicha, yácata idé yùuwidaca imànica núa, imànicaténá nulí báawéeri’, íimacaté yái Davidca. <sup>19</sup> Yá nucàlidacuéca píiríni ipíchawáise nùuwide imànica nulí báawéeri. Néese idécanáami càì imànica nulí, yásí peebáidacuéca nutàacái, Diosca núa, yái càimírira imáalàawa. <sup>20</sup> Péemiaacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nùasu wenàiwica itàacái, yeebáida nacái nutàacái. Néese nacái, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, yeebáida nacái Dios itàacái yái Dios ibànuerica núa aléi —íimaca walí yái Jesúsca.

*Jesús anuncia que Judas lo traicionará*

<sup>21</sup> Idécanáamité Jesús icàlidaca walíni, néese máini achúmaca iwàwa. Yá íimaca walí amaléeri iyú:

—Péemiacué cayába, abéeri péenacué itéeripiná nùuwidenái náibàacaténá núa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>22</sup> Néese wía yéewáidacaléca waicáidáidaca walíwáaca. Càmita wáalíawa càirínácaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. <sup>23-24</sup> Núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núawinacawa nùyaca mawiénita Jesús irí. Iná Simón Pedro yúucaca icáapiwa nulí nusutáanápiná nuémíawa Jesús càirínácaalí yái càì Jesús íimaca ìwali. <sup>25</sup> Iná núawiacawa Jesús ipualé, nusutácaténá nuémíawani. Yá núumaca irí:

—Nuíwacali, ¿càiríná yái càì píimaca ìwali? —núumaca irí. <sup>26</sup> Jesús íimaca nulí:

—Yácata yái núapúadéerica irípiná pan quirápieli irículé —íimaca yái Jesúsca. Iná idécanáami yáapúadaca pan, yá yàaca Judas iríni, yái Simón Iscariote ìirica. <sup>27</sup> Néese Judas yeedácanacáita iríwa pan yéená isàbéeri, yá Satanás iwàlúacawa Judas iwàwalículé ichùullacaténá Judas íiwitáise. Néese Jesús íimaca Judas irí:

—Yáara wawási pimàníripináca, píà pimànica ráunamáitani —íimaca yái Jesúsca.

<sup>28</sup> Yáté èerica canáta wéenáquéi yáaliériwa cáná yéewa Jesús icàlidaca Judas iríni. <sup>29</sup> Abénaméeyéi wéená nayúunáidaca Jesús ichùullaca Judas iwèñanápínaté yàacási wamáapuèrica Pascua piná. Aibanái wéená nayúunáida nacái Judas yàacaténá plata catúulécanéeyéi irí. Judascáiná icuèrité wàasu plata.

<sup>30</sup> Iná Judas idécanáami iyáaca iríwa pan yéená isàbéerica, yá imusúacawa wáicha machacànita. Yá catáca ìwali.

### *El nuevo mandamiento*

<sup>31</sup> Ináté idécanáami Judas yèpùacawa wáicha, yá Jesús íimaca walí:

—Siúcáisede wenáiwica naicápiná núa cáimiétaquéeri iyúwa, núa asíali Dios néeseerica. Núasáidapiná nalíwa nacái cachàinica Dios íiwitáise. <sup>32</sup> Càide iyúwa núasáidáanápíná nalíwa cachàinica Dios íiwitáise, càita nacái Dios yáasáidapíná nalíwa cachàinica nacái nuíwitáise, núa asíali Dios néeseerica. Càicatanica Dios imànipiná mesúnamáisiwata. <sup>33</sup> Péemiacué nulí píà nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, nùyacué píapicha achúma èerita. Yá picutápinácué núawa quéwa núumacué pírí càide iyúwa núumáanaté judío íiwacanánái irí: Càmitacué yéewa píacawa núapicha siúca aléera nùacatalépinácawa. <sup>34</sup> Nuchùullacué píà pimàníinápíná áiba wawási wàlisáita: Cáininácué piicáyacacawa. Càide iyúwa cáinináanácué nuicáca píà, càita nacái iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa. <sup>35</sup> Cáininácaalícué piicáyacacawa, yásí macái èeri mìnánái yáalíacuécawa píwali nuéwáidacalécuéca píà —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús anuncia que Pedro lo negará*

<sup>36</sup> Néese Simón Pedro isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿alénápinásica píawa? —íimaca yái Pedroca. Yá Jesús íimaca irí:

—Aléera nùacatalépinácawa càmita yéewa píacawa núapicha siúca, quéwa áibaalípiná yásí píacawa núami néréwa —íimaca yái Jesúsca. <sup>37</sup> Yá Pedro íimaca irí:

—¡Càmíirita, Nuíwacali! Núalimáca nùacawa píapicha siúcasiwata. Ewita iwàwacutáca nuétácawa píchawalíná, yá cayábaca nuétácawa —íimaca yái Pedroca. <sup>38</sup> Néese Jesús íimaca irí:



—¿Báisítasica pimàacaca nanúaca pía nuíchawalíná? Cà mírita, máinícáiná cãulenáca píchani. Péemíca cayába, ipíchawáise cawámai itàaca, yá pimànipiná pichiwawa máisiba yãawíríca, pímapiná cãmitasa píalía nùwali ipichaná nanúaca pía nùapicha —íimaca yái Jesúsca.

## 14

### *Jesús, el camino al Padre*

<sup>1</sup> Néeseté Jesús íimaca walí wía yéewáidacaléca: “Picácué cáalu pía. Manuícué píináidaca piwàwawa Dios ìwali, nùwali nacái. <sup>2</sup> Núaniri Dios icapèe iyéerica chènuniré idènlaca imàdãanáwa madécaná wenàiwica iyacatáipiná. Canácaalí iyéeri nérétá, yá cãmitacué nucálida pirítáni. Yá nùacawéera nuchùnìacaténácué piyacatáipiná. <sup>3</sup> Nudécanáamicué nùacawa píicha, yá nuchùnìacuéca nacái piyacatáipiná, yásí nuèpùacawa néese àniwa, yá nutécué pía nùapichawa, yéewacaténácué piyapináca nùapicha aléera nùyacataléca. <sup>4</sup> Píalíacuécawa alénácaalí nùawa. Píalíacué nacáiwa cãinácaalí iwàwacutáaná pimànica piacaténácuéwa néré nacái”, íimaca yái Jesúsca. <sup>5</sup> Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—Wáiwacali, cãmíta wáalíawa alénácaalí piawa. Iná cãmíta yéewa wáalíacawa cãinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàacaténáwa néré —íimaca. <sup>6</sup> Jesús íimaca irí:

—Iwàwacutácué peebáidaca nutàacái piacaténácuéwa Núaniri Dios yàatalé. Nùalíacawa, nuémíaca nacái macáita báisíríca tãacáisi Dios ìwali. Nùacata yái yéerica nacáuca cãmíríca imáalàawa macáita wenàiwica yeebáidéeyéica nutàacái. Canácata yáaliméeri yàacawa Núaniri Dios yàatalé àta yeebáidacaalíta nutàacái. <sup>7</sup> Píalíacáinácué nùwali, iná píalíapinácué nacáiwa Núaniri Dios ìwali, yá siúcáise de píalíacuécawa Dios ìwali. Piicácatécué Dios madécaná èeri, iná píalíacuéca ìwali —íimaca yái Jesúsca. <sup>8</sup> Néese Felipe íimaca irí:

—Wáiwacali, pimàaca waicáca Píaniri Dios, yásí casímáica wawàwa. Yácata abéerita wawàsi iwàwacutáwa walí —íimaca. <sup>9</sup> Jesús íimaca irí:

—Felipe, nudéca nùyacuéca píapicha madécaná èeri. ¿Cáná cãmítacáwa píalíawa cawinácaalí núa? Cawinácaalí wenàiwica yáalíerica nùwali yáalía nacái Núaniri Dios ìwali. Iná iwàwacutá cãmíta pisutá nuícha numàacãanápinácué piicáca Núaniri Dios. Pidécuéca piicácani. <sup>10</sup> Iwàwacutá peebáidaca nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùyáaná. Yái nucálidéericuéca píri cãmíta nutàaní nunùmalicúisewa. Néese nutàanica Núaniri Dios inùmalicúisewa. Cãmíta nacái numàni nùasu wawàsiwa cháí èeri írìcu, néese Núaniri Dios iyaca nuwàwalìcu, yácata imàníríca iyúwa iwàwáaná imànica. <sup>11</sup> Peebáidacué nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, Núaniri Dios nacái iyaca càide iyúwa nùyáaná. Cãmícaalícué píalímá peebáidaca yái nùuméerica píricué nùyáaná iyúwa Núaniri Dios iyáaná, néese peebáidacué piicácainá yái numàníríca cãmíríca áiba wenàiwica idé imànica. <sup>12</sup> Péemíacué cayába, cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái, imànipiná càide iyúwa numàníná. Imànipiná nacái cachàiníríca íicha yái numàníríca nùacáináwa Núaniri Dios yàataléwa. <sup>13</sup> Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripinácué Dios íicha nunùmalicúise càide iyúwa nuwàwáaná nuchùullacáinácué pisutáanápiná Dios íichani, yá numànipinácuéca píriwani yéewacaténá núa yái Dios íríca nùasáidaca macái wenàiwica irí máiní cachànica Núaniri Dios

íiwítáise. <sup>14</sup> Macáita cayábéeri wawàsi pisutéeripinácué nuícha càide iyúwa nuwàwáaná, yá numànipinácuéca piriwani —íimaca yáí Jesúsca.

*Jesús promete enviar el Espíritu Santo*

<sup>15</sup> Néeseté Jesús íimaca walí, wía yéewáidacaléca. Yá íimaca walí: “Báísicaalícué cáinináca piicáca núa, yásí pimànicuéca càide iyúwa nuchùllaná pía. <sup>16</sup> Yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa ibànùanápínacué piri áiba Yàacawéeridéeripinácué píawa, yáí Espíritu Santo yéewáidéeripinácuéca pía báisíiri tàacáisi iyú Dios íwali, yàaléeripinácué pía nacái. Yásí Espíritu Santo yàacawéeridacué píawa càiripináta. Canátatítacué imàaca píawa. <sup>17</sup> Quéwa èeri mìnánái càimíyeyí yeebáida nutàacái, càmita náalimá needá nawàwaliculéwani, yáí Espíritu Santoca, càmicáiná náalimá naicácani, càmlíri nacái náalíá íwali, quéwa píalíacué íwali iyáicínacué píapicha siúca. Yásí mesúnamáita iyamáacuéwa piwàwalicuwa càiripináta icùacaténacué píiwítáise.

<sup>18</sup> “Càmita numàacapínacué pía abéerita iyúwa canéeyéi isèenái. Nuèpùà nùanàca nùyacaténacué píapicha àniwa. <sup>19</sup> Achúma èeri áibanái èeri mìnánái càimíyeyíca yeebáida nutàacái, càmitanica naicápiná núawa quirínama, quéwacué piicácata núa àniwa. Yásí cáuca núa àniwa íná yéewa picáucàapínacuéca nacáiwa. <sup>20</sup> Néenialípiná idécanáami Espíritu Santo yàanàca, yásí píalíacuécawa nùyaca càide iyúwa Núaniri Dios iyáaná, piyacué abédanamata nacái núapicha, nùya nacái piwàwaliculécué. <sup>21</sup> Cawinácaalí yeebáidéerica iyúwa nuchùllanáni, yá nacái imàníríca càide iyúwa nùumáaná, yácata yàasáidéerica báisíiri iyú cáinináca íicáca núa. Núaniri Dios nacái cáininéeripíná íicáca cawinácaalí wenàiwica cáininéerica íicáca núa. Yá nacái cáinináca nuicápinácani, yá nùanàapínáca yàatalé numàacacaténá yáalíaca nùwali báisíiri iyú”, íimaca walí yáí Jesúsca.

<sup>22</sup> Néese Judas, (càmíríta quéwa Iscariote), íimaca Jesús írí:

—Wáiwacali, ¿cánásica pimàacapíná píawawa waicátaténá pía, quéwa càmita pimàacapíná píawawa èeri mìnánái naicátaténá pía? —íimaca írí.

<sup>23</sup> Néese Jesús íimaca írí:

—Càmicáiná cáininá naicáca núa. Cawinácaalí cáininéerica íicáca núa, yeebáida nutàacái; Núaniri Dios nacái cáininéeripíná nacái íicácani. Yá nacái Núaniri Dios, núa nacái wàanàapínáca wàyacaténá yáapicha. <sup>24</sup> Quéwa, cawinácaalí càmlíríca cáininá íicáca núa, càmita nacái yeebáida nutàacái. Yáí tàacáisi péemièricuéca nucàlidaca piri, càmlíríta nutàacái, néese Núaniri Dios itàacáicani, yáí ibànuèrica núa.

<sup>25</sup> “Nucàlidacuéca piri macáita yáí tàacáisica idècunitàacá nùyaca píapicha. <sup>26</sup> Quéwa nudécanáamicué nùacawa píicha, yá nusutápiná Núaniri Dios íichawa, yásí ibànùacué piri yáí Yàacawéeridéeripinácuéca píawa, yáí Espíritu Santoca, iyúudàanápínacué pía nulípiná, yàaléeripinácué pía nacái. Yá Espíritu Santo yéewáidapínácuéca píawa píalíacaténáwa macáita wawàsi íwali. Yá imàacapínácuéca piwàwalica macáita yáí nucàlidéericuéca piri.

<sup>27</sup> “Nùacaalípináwa, yá numàacacué matuìbanáica piwàwa càide iyúwa matuìbanáiná nuwàwa, càmita càide iyúwa áibanái èeri mìnánái iyáaná càimíyeyíca yeebáida nutàacái. Picácué achúma píináidacawa piwàwawa, picácué nacái cáalu piwàwa. <sup>28</sup> Nucàlidacué piri nùanápínácuéwa píicha, néese nuèpùapínácué nùyaca píapicha àniwa. Báísicaalícué cáinináca píicáca núa manuísíwatatá, yásí casíimáicuéca piwàwatá péemiàcáinacué nùanápínáwa Núaniri Dios yàataléwa cachàinicáiná nuícha Núaniri Dios.

29 Nucàlidacuéca piríni ipíchawáise nùacawa yéewanápiná idécanáami nùacawa, yásí peebáidacuéca yái nucàlidéericuéca pirí.

30 “Siùca canáca nulí èeri nutàanínápinácué déecuiri iyú píapicha, Satanáscáiná yàanàca mesúnamáisiwata, yái ichùulièrica èeri mìnánáí íiwitáise càmiyéica yeebáida nutàacái. Quéwa Satanás càmita yáalimá imawèniadaca íchawa núa. 31 Néese, éwita Satanás càmicáaníta yáalimá imawèniadaca núa, càicáaníta numàacapiná càì imànica, nùasáidacaténá macáí èeri mìnánáí irí cáinináca nuicáca Núaniri Dioswa, numàni nacáí càide iyúwa ichùulianá núa. Pimichàacuéwa. Wàanàcuéwa —ímaca walí yái Jesúsca.

## 15

### *La vid verdadera*

1 Idècunitàacá wàacawa, Jesús ímacaté walí, wía yéewáidacaléca: “Péemiàcué comparación: Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná máiniiri cawènica. Núaniri Dios iyaca càide iyúwa icuèrica abéyéeri uva yéetaná. 2 Cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái càica níade iyúwa abéya yàana. Macáí wenàiwica càmiyéica imàni càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná càica níade iyúwa abéya yàana màyacanéeri. Néese Núaniri Dios yúucaca nía méetàuculé càide iyúwa wawichùacaalí yàana abéya ícha, macáí yàana màyacanéerica. Néese cawinácaalí wenàiwica imàniyéica càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná, càica níade iyúwa abéya yàana càyacanéeri. Níái yeebáidéeyéica nutàacái, Dios itéca náicha càinácaalí báawéeri iyaca nalí, namànicaténá cayábéeri cachàiníwanáí, càide iyúwa wawichùacaalí cáaléeri yàana ipùata cayábéeri yàana ícha masacàcaténá yái yàanaca yéewanápiná idèniaca iyacanáwa cayábéeri manùbéeri nacáí. 3 Siùcáisede masacàacuéca píiwitáise, Núaniri Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa pibáyawaná íchacué, peebáidacáinácué nutàacái. 4 Picácué piwènúada píiwitáisewa nuícha yéewanápinácué nùyaca piwàwalicu mamáalàacata. Péemiàcué comparación: Abéya yàana càmita yéewa càyacanáni méetàuculé abéya ícha. Càita nacáí càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná píináidacaalícuéwa nuícha.

5 “Càica núade iyúwa abéyéeri uva yéetaná. Píatacué càiyéide iyúwa abéya yàana. Cawinácaalí yeebáidéerica nutàacái mamáalàacata, yá nùyaca iwàwalicu, yásí imànica madécaná cayábéeri. Càmicáinácué píalimá pimànica cayábéeri méetàuculé nuícha. 6 Cawinácaalí càmirica yeebáida nutàacái mamáalàacata, Núaniri Dios yúucapiná méetàuculéni, càide iyúwa wáucacaalí yàanami méetàuculé, macáita yàana màyacanéeri àta míisicatalétani, néese wenàiwica yeedáca yàanami náucacaténá nía quicháí iriculé neemàcaténáni.

7 “Peebáidacaalícué nutàacái mamáalàacata, càmicaalícué nacáí píimáicha tàacáisi nuéwáidéeri iyú pía, yá pisutácué nuícha numànínápínácué pirí càinácaalí cayábéeri piwàwéericuéca, yá numànicuéca piríwani. 8 Pimànicaalícué madécaná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí áibanáí naicápiná Núaniri Dios cáimiétaquéeri iyú. Càita nacáí píasáidapínácuéca nuéwáidacalécuéca pía. 9 Cáininácuéca nuicáca pía càide iyúwa cáinináaná Núaniri Dios íicáca núa, íná peebáidacué mamáalàacata nutàacái píasáidacaténácué cáinináca píicáca núa càide iyúwa cáinináncué nuicáca pía. 10 Pimànicaalícué iyúwa nuchùulianá pía, yásí cáininácuéca

nuicáca píawa càide iyúwa cáinináaná Núaniri iicáca núa numànicáiná iyúwa ichùullaná núa.

<sup>11</sup> “Càicuéca núumaca pirí casímáicaténácué piwàwa núapicha, yéewanápiná nacái casímáicuéca pía manuísiwata. <sup>12</sup> Nuchùullacué càì pimànica: Cáininácué piicáyacawa càide iyúwa cáinináanácuéca nuicáca pía. <sup>13</sup> Péemiácué comparación: Aibacaalí imàacaca icáucawa yàacawéeriná íchawalínáwa, yásí wáaliacawa báisiiri iyú cáinináca iicáca yàacawéerináwa macái iwàwalicuésewa. Càita nacái numàacapiná nucáucawa píchawalínácué cáininácaínácué nuicáca pía. <sup>14</sup> Néese, pimànicaalícué mamáalàacata iyúwa núumáaná, cáininácaténácué piicáyacacawa, yásí nùacawéeyéinácuéca pía. <sup>15</sup> Càmitacué quirínama núuma píwali nùasu wenàiwicacuéca pía, càmicáiná yàasu wenàiwica yáaliáwa iwali yái íiwacali imànínáca. Néese núumacué píwali nùacawéeyéinácuéca pía nucàlidacáinácué pirí macáita yái Núaniri Dios ímáanáca nulí. <sup>16</sup> Càmitaté peedácué núa píiwacalipináwa. Néese nuedácatécué pía nùasunáipináwa, yá nudéca nuchùullacuéca pía pimànínápiná cayábéeri, yéewacaténácué nacái yái cayábéerica pimànírícuéca iyamáacawa càiripináta. Yásí Núaniri Dios imànicuéca píriwa càinácaalí cayábéeri wawási pisutéeripinácuéca íicha nunùmalicuése, pisutácaalícué càide iyúwa nuwàwáaná. <sup>17</sup> Iná nuchùullacué càì pimànica: Cáininácué piicáyacacawa”, íimaca walí yái Jesúsca.

### *El mundo odia a Jesús y a los suyos*

<sup>18</sup> Jesús íimacaté walí: “Aibanái èeri mìnanáì càmiyéi yeebáida nutàacái báawapiná naicácuéca píawa, iná piwàwalicué báawáanáte naicáca núa quéechaté ipíchawáiseté báawaca naicácuéca pía. <sup>19</sup> Piyacaalícué càide iyúwa èeri mìnanáì iyáanáta, yá cáininácuéca èeri mìnanáì iicáca píatá, càide iyúwa cáinináaná naicáyacacawa. Quéwa nudéca nuedácuéca pía èeri mìnanáì yèewíse, peebáidacaténácué nutàacái, iná báawaca naicácuéca pía càmicáinácué píya càide iyúwa nàyáaná. <sup>20</sup> Piwàwalicué yái núuméericatécué pirí: ‘Canáca yàasu wenàiwica cachàiníiri íiwacali íichawa’, càite núumaca. Càita nacái càmita yéewacué cachàinica nuícha pía. Iwàwacutácué píuwichàacawa càide iyúwa nùuwichàanáwa. Abénaméeyéi nàuwideca namànica núa, iná nàuwidecuéca nacái namànica píawa. Quéwa áibanái yeebáidaca nutàacái, iná neebáidapiná nacái iyúwa péewáidáanácué nía. <sup>21</sup> Quéwa áibanái càmiyéi yeebáida nutàacái namànipiná pirí báawéeriwa peebáidacáinácué nutàacái càmicáiná nàalía Dios iwali, yái ibànuerica núa aléi.

<sup>22</sup> “Càmicaalíté nùanàatá nucàlidacaténá wenàiwicanái irí nutàacáiwatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa siúcáisede canáca yéewaná náimaca càmiínápinása cabáyawaná nía nùwalíse néemlacáináté núumaca nalí nudéca nùanàca Dios yàatanáise. <sup>23</sup> Máiníyéi cabáyawanáca níara wenàiwicaca càmiyéica yeebáida nutàacái, yácáiná cawinácaalí báawéerica iicáca núa, idéca báawaca iicáca núa báawacáináté iicáca Núaniri Dios quéechatécáwa. <sup>24</sup> Càmicaalíté numàni nàacuésesemi yái càmiíríca áiba wenàiwica idé imànicatá, yá càmita cabáyawaná nía nùwalísetá. Quéwa éwita naicácaáníta càì numànica, càicáaníta báawaca naicáca núa, báawa nacái naicáca Núaniri Dios. <sup>25</sup> Quéwa iwàwacutá macáita ichàbacawa càide iyúwaté rey David icàlidáaná tàacáisi nunùmalicuése bàaluité. David íimacaté: ‘Máiní báawacaté naicáca núa éwita canácaáníta iwálíse báawáanápiná naicáca núa’, càì íimacaté nunùmalicuése yái Davidca.

<sup>26</sup> “Quéwa nudécanáami nuèpùacawa Núaniri Dios yàataléwa, yási nubànùacué piríwa Espíritu Santo, yái Espíritu Dios yàatanáisérica, itàaníríca báisírí iyú, yái Yàacawéeridéericuéca pía. Espíritu Santo yàanàapíná, yási yéewáidacuéca píawa núwali yéewanápinácué picàlidaca nuináwaná ìwali. <sup>27</sup> Pidécuéca pìyaca núapícha mamáalàacata nudàbacatáiseté nuéwáidaca wenàiwíca àta siùca nacáide, íná picàlidapínácué nuináwaná ìwali èeri mìnánái iríwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

## 16

<sup>1</sup> Jesús ímaca walí àniwa: “Nudéca nucàlidacuéca piríni ipíchaná piwènúadacuéca píiwitáisewa nuícha isicúata, nadàbacaalípiná nàuwídeca namànicuéca pía. <sup>2</sup> Yási náucacué píawa judíonái yéewáidacàalu ícha, càmitacué quirínama nabatàa piwàlùacawa néré àniwa. Aibaalípiná nayúunáida nacái náibaidaca nàyaca Dios irípiná nanúacaalícué píawa. <sup>3</sup> Yá namànipínácué pirí báawéeri càmicáiná náalíá Núaniri Dios ìwali, núwali nacái. <sup>4</sup> Nucàlidacuéca piríni siùcata yéewanápinácué nadàbacaalípiná namànicuéca pirí báawéeri, yási piwàwalícuéca nudéca nucàlidacuéca piríni”, ímaca yái Jesúsca.

### *Lo que hace el Espíritu Santo*

Jesús ímacaté walí àniwa: “Idàbacaalíté nuéwáidaca wenàiwíca, càmitaté nucàlidacué piríni piùwichàanápinácuéwa nulípiná, nùyacáinatécué píapícha. <sup>5</sup> Quéwa siùcáade yá nùacawa nùyacaténá yáapícha yái Dios ibànuerícaté núa aléi. ¿Cánácué càmita pisutá péemiawa núa siùcade ìwali yái nùanápinácué Núaniri Dios yàataléwa? Iwàwacutácué casímáica piwàwa núapícha. <sup>6</sup> Quéwa, máiní achúmacuéca piwàwa siùca nucàlidacáinácué piríni. <sup>7</sup> Quéwa, péemiacué cayába. Cayába cachàiníwanái pirícuéni nuèpùanápinácué Núaniri Dios yàataléwa. Càmicaaalí nuèpùawa Núaniri Dios yàataléwa, néese càmita yàanàa yái Yàacawéeridéeripínácuéca pía, yái Espíritu Santoca. Quéwa nùacaalípináwa, yá nubànùacuéca piríwani. <sup>8</sup> Espíritu Santo yàanàapíná, yási imàacaca èeri mìnánái náalíacawa cabáyawanáca nía. Imàacapíná náalíacawa nacái nudéca nùyaca machacàníri iyú Dios iicá. Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa nacái càinácaalí iwàwacutáanápiná namànica nàyacaténá machacàníri iyú. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa Dios yùuwichàidáanápiná cabáyawanéeyéi wenàiwíca. <sup>9</sup> Espíritu Santo imàacapíná náalíacawa cabáyawanáca nía càmicáiná neebáida nutàacái. <sup>10</sup> Yá Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnánái náalíacawa nudéca nùyaca machacàníri iyú Dios iicá íná yéewa nùacawa Núaniri Dios yàataléwa. Espíritu Santo imàacapíná nacái náalíacawa càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacaténá machacàníri iyú Dios iicá, càmicáinácué piicá núa cháí èeri irícu. <sup>11</sup> Espíritu Santo imàacapíná èeri mìnánái náalíacawa nacái Dios yùuwichàidáanápiná níawa càiripínáta. Càipíná náalíacawa Dioscáiná idéca ínáidacawa yùuwichàidáanápiná Satanás càiripínáta, yái ichùulíerica èeri mìnánái íiwitáise.

<sup>12</sup> “Iyaca madécaná nucàlidéeripínácué pirí, quéwacué siùca càmita píalímá píalíaca péemiaca macáita, càinácaalí ímáaná. <sup>13</sup> Quéwa Espíritu Santo yàanàapíná, yái itàaníríca báisírí iyú, yási yéewáidacuéca píawa macái báisírí tàacáisi ìwali, càmicáiná icàlidapíná yàasu wawàsiwa, néese icàlidapíná macáita càinácaalí tàacáisi Dios icàlidéeri irí. Néese Espíritu Santo imàacapínácué píalíacawa càinácaalí ichàbáanáwa áiba

èeriwa. <sup>14</sup> Espíritu Santo imàacapiná wenàiwica náaliacawa cachàinica nuíwítáise, icàlidacáinacué piri nutàacái péemiacaténacué càinácaalí ímáaná. <sup>15</sup> Macáita yái Núaniri Dios idènièrica nudèniata nacái yáapichani, íná núumacué piri Espíritu Santo icàlidapinacué piriwa nutàacái, imàacacué nacái píaliaca péemiacani, càinácaalí ímáaná.

<sup>16</sup> “Achúmáanataacá càmítacué piicápiná núa, néese mesúnamáita piicápinacué núa àniwa nùacáinacá Núaniri Dios yàataléwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

*La tristeza se cambiará en alegría*

<sup>17</sup> Néeseté abénaméeyéi wéenanái wía yéewáidacaléca, náimaca nalíwáaca: —¿Càináca ímáaná yái tàacáisca? Idéca ímaca walí achúmáanataacá càmínápinása waicáni, néese mesúnamáitasa yèepùa waicápináca àniwani, yàacáinásacáwa Yáaniri Dios yàataléwa. <sup>18</sup> ¿Càináca ímáaná yái tàacáisca ‘achúmáanataacá’? Càmita wáaliawa càinácaalí ìwali itàaní —náimaca.

<sup>19</sup> Néese Jesús yáaliacawa wawáwaca wasutáca wéemlawa ìwalini. Yá ímaca walí:

—Nudéca núumacuéca piri achúmáanataacá càmítacué piicápiná núawa, néesecué mesúnamáita piicápinacué núa àniwa. ¿Pisutásicué péemlawa píawáaca ìwali yái tàacáisca? <sup>20</sup> Péemlacué cayábani. Achúmáanataacá pícháanípinácuéca, yá achúmapinácuéca piwàwa nanúacaalí núawa, quéwa áibanái èeri mìnánái càmíiyéi yebáida nutàacái, casímáipináca nawàwa. Quéwa éwita achúmacáanítacué piwàwa malééná èeri nuétácái ìwalíise, càicáaníta mesúnamáita casímáicuéca piwàwa nuétácái ìwaliwa. <sup>21</sup> Péemlacué comparación: Achúmaca inanái iwàwa ùasu èericaalí yàanàaca umusúadánápiná iicá èeri. Yá achúmaca uwàwa ùuwichàacáináwa cáiwíiri iyú, quéwa idécanáami asáica uiri, yásí uimáichaca yái cáiwírira, máinicáiná casímáica uwàwa umusúadacáiná iicá èeri. <sup>22</sup> Càita nacái siúcade achúmacuéca piwàwa. Quéwa nuèpùapináca nuiácúcuéca pía àniwa, yásí máinicué casímáica piwàwa, yá canácatá yáaliméeripiná achúmaca imànicuéca piwàwa àniwa.

<sup>23</sup> “Néenaliápiná càmítacué iwàwacutá pisutáca péemlawa núa, yácáiná Espíritu Santo yéewáidapinacué píawa. Péemlacué cayába, Núaniri Dios imànipinacué piriwa càinácaalí cayábèeri wawàsi pisutéericuéca imàninápiná piri, pisutácaalícué Dios ícha nunùmaliúise càide iyúwa nuwàwáaná. <sup>24</sup> Càmitàacá pisutácué Núaniri Dios ícha nunùmaliúise imàninápinacué piri cayábèeri càide iyúwa nuwàwáaná. Pisutácué Dios ícha nunùmaliúise imàninápiná piri cayábèeri, yásí imànicuéca piriwani càide iyúwa nuwàwáaná, yéewacaténacué casímáica piwàwa manuísíwata —ímaca walí yái Jesúsca.

*Jesucristo, vencedor del mundo*

<sup>25</sup> Jesús ímacaté walí àniwa: “Nudéca nuéwáidacuéca pía càulenéri comparación iyú. Quéwa áibaalípináwa càmítacué nutàaní piri comparación iyú. Néese nutàanípinacué piri amaléeri iyú Núaniri Dios ìwaliwa, píaliacaténacué péemlaca ráunamáitani, càinácaalí ímáaná. <sup>26</sup> Néenaliápiná pisutápinacué Dios ícha nunùmaliúise imàninápinacué piri cayábèeri càide iyúwa nuwàwáaná, yá càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísíwata piriápinacué. <sup>27</sup> Cáininácáiná Dios iicácuéca pía, íná càmita iwàwacutá nusutáca Dios ícha manuísíwata piriápinacué. Cáininácuéca Dios iicáca pía cáininácáinacué piicáca núa, peebáidacuéca nacái nùanàcaté Dios yàatanáise. <sup>28</sup> Nudéca nùacawa Núaniri Dios

yàatanáisewa nùanàcaténá aléi èeri irìculé. Siùcáade nuèpùacawa èeri ícha nùacaténáwa àniwa Núaniri Dios yàataléwa”, ímaca walí yái Jesúsca.

<sup>29</sup> Néese wía, Jesús yéewáidacaléca wáimaca irí:

—Siùca pitàanica pìyaca amaléeri iyú, càmita picàlida pìyaca càulenéri comparaciòn. <sup>30</sup> Siùca wáaliacawa pialiacawa macáita wawàsi. Càmita iwàwacutá wasutáca wéemlawa pía pialiacáinátawa càinácaalí wáináidáanáwa wawàwalicúsewa pialiacáináwa wáiwitáise ìwali. Iná weebáidaca pìanàcaté Dios yàatanáise —wáimaca irí. <sup>31</sup> Néese Jesús ímaca nalí:

—Piyúanáidacuéca peebáidaca nutàacái tàì íméeri iyú macái piwàwalicúsewa, quéwa càmitàacáwa cachàinicué píiwitáise nùwali. <sup>32</sup> Mesúnamáisiwatacué pipiacuécawa picàlàliacawa núicha, yá pimàacapínacuéca núa abéeritawa. Quéwa càmita máini abéerisiwa núa, Núaniricáiná iyaca núpacha. <sup>33</sup> Nucàlidacuéca pirí macáita yái tàacáisica yéewacaténacué matuìbanáica pía peebáidacáinacué nutàacái. Chái èeri irìcu piùwichàapínacawa, quéwa pichàiniadacué piwàwawa. Nudéca numawèniadaca Satanás íiwitáise cachàiniri, yái ichùulìerica èeri mìnanaí íiwitáise namàninápiná nabáyawanáwa, iná yéewacué pialimápiná pimawèniadaca píchawa Satanás nacái —ímaca walí yái Jesúsca.

## 17

### *Jesús ora por sus discípulos*

<sup>1</sup> Néeseté idécanáami Jesús icàlidaca walíni, yá iicáidaca chènuniré, yá ímaca Dios irí: “Núaniri, idéca nuénáiwana yàanàca. Pimàaca èeri mìnanaí náaliacawa cachànica núiwitáise, núa Pìirica, yéewanápiná numàaca nacái náaliacawa cachànica píiwitáise. <sup>2</sup> Pidéca pimàacaca nulí píiwitáisewa nucúanápiná èeri mìnanaí canánama, nùacaténá nacáuca cà míri imáalàawa, níái pièyéica nulí nùasunáipiná, núa Pìirica. <sup>3</sup> Nadèniapiná nacáucawa cà míri imáalàawa níái yáaliyééica wàwali, pía abéerita Dios báisírica, núa nacái Jesucristo yái pibànuerica aléi èeri irìculé.

<sup>4</sup> “Nudéca nùasáidaca nalí cachànica píiwitáise cháì èeri irìcu, iná nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté pichùullaná numànica. <sup>5</sup> Iná Núaniri siùcade pimàaca cáimietacanéerica núa piápicha chènuniré càide iyúwaté nuyáaná piápicha bàaluitésíwa èeri ipichawáise.

<sup>6</sup> “Pidéca peedáca níái wenàiwicaca èeri mìnanaí yéewíse piàcaténá nulí núa nùasunáipiná. Yá nudéca numàacaca náalíaca pìwali iyúwa piyáaná. Quéchatécáwa piàsunáica níái, yá pidéca piaca nulí núa nùasunáipiná, nadéca nacái namànica càide iyúwa pichùullaná níái. <sup>7</sup> Siùca náaliacawa macáita yái numànírira, yá nacái tàacáisi nuéwáidéerica iyú níái, nudéca numànicani pichàini iyú, yái pichàini pimàaquéerica nulí. <sup>8</sup> Nudéca nucàlidaca nalíni yái tàacáisica pièricaté nulí, yá neebáidaca nulíni. Náaliacawa báisírira iyúcani nùanàcaté piatanáise. Neebáida nacái pibànuanáté núa.

<sup>9</sup> “Nusutáca nalí pícha manuísíwata. Càmita nusutá pícha áibanáì èeri mìnanaí irípiná cà míyeyí yeebáida nutàacái. Néese nusutáca pícha nalí níái pièyéica nulí piàsunáicáiná níái. <sup>10</sup> Macáita níái nùasunáica níacata piàsunáì nacái. Macáita níái piàsunáica níacata nùasunáì nacái. Nàyacáiná machacàniri iyú, iná náasáidaca cachànica núiwitáise.

<sup>11</sup> “Siùcáade càmita nuyamáawa cháì èeri irìcu, quéwa nayamáapínacawa cháì èeri irìcu, idècunitàacá nuyaca piápicha. Píá, Núaniri mabayawanéerica, picúa níái pirípináwa pichàini iyúwa neebáidáanápiná mamáalàacata

pitàacái, níái pièyéica nulí nùasunáipiná, yéewacaténá abédanamaca náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná nuíwitáise piápicha. <sup>12</sup> Idècunitàacá nùyaca náapicha cháí èeri írìcu, yá nucuacaté nía pirípiná pichàini iyú, níái pièyéica nulí nùasunáipiná. Canácata néená yúuquéeriwa nuícha, abéerita meedá yáara yúuquéricatéwa quéechatécáwa. Iná yéewa macáita ichàbapinácawa iyúwa profetanái itànàanáté tàacáisi ìwali pinùmalicuíse bàaluité.

<sup>13</sup> “Siúcáade nùacawa pìatalé, Núaniri. Quéwa idècunitàacá nùyaca cháí èeri írìcu, yá nusutáca pícha nalí casímáicaténá nawàwa manuísíwata càide iyúwa casímáiná nuwàwa. <sup>14</sup> Nudéca nucàlidaca nalí pitàacái quéwa báawaca èeri mìnaná iicáca nía càmíciná nàya càide iyúwa èeri mìnaná iyáaná, càide iyúwa núa nacái càmíná nùya càide iyúwa èeri mìnaná iyáaná. <sup>15</sup> Càmita nusutá pícha pitéenápiná nía èeri ícha, néese nusutáca pícha picùanápiná nía Satanás ícha yái báawéerica. <sup>16</sup> Càide iyúwa càmíná nùya èeri mìnaná íiwitáise ìwali, càita nacái níái yeebáidéeyéica nutàacái càmíyéita nacái iya èeri mìnaná íiwitáise ìwali. <sup>17</sup> Masacàaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá pirí càide iyúwa piwàwáaná. Báisíiri tàacásica yái pitàacáica. <sup>18</sup> Càide iyúwa pibànùanáté núa èeri mìnaná yéewiré càmíyéica yeebáida nutàacái. <sup>19</sup> Yá siúcáade numàacapináca nucáucawa náichawalíná numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná yéewanápiná masacàaca pimànica náiwitáise pitàacái báisíiri iyúwa náibaidacaténá pirípiná càide iyúwa piwàwáaná.

<sup>20</sup> “Càmita nusutáca pícha abéta nalí níái yeebáidéeyéica nutàacái, néese nusutáca pícha nacái áibanái irípiná yeebáidéeyéipiná nutàacái áibaalípiná néemiacaalípiná nuéwáidacalénái icàlidaca nalíni. <sup>21</sup> Núaniri, nusutáca pícha pimàacáanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca macáita manuísíwata, càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. Càide iyúwa piyáaná núapicha, nùyáaná nacái piápicha, càita nacái pimàacaca abédanamaca náiwitáise náapichawáaca nàyacaténá abédanamata wáapicha, yéewanápiná áibanái èeri mìnaná neebáidaca pidéca pibànùaca núa aléi. <sup>22</sup> Pidéca pimàacaca nùasáidaca nalí cháí èeri írìcu cachàinica piíwitáise. Núa nacái, nudéca numàacaca náasáidaca áibanái irí cachàinica piíwitáise yéewanápiná abédanamaca náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abédanamáaná wáiwitáise wáapichawáaca. <sup>23</sup> Nùyaca nawàwallu, pía nacái iyaca nuwàwallu abédanamacaténá náiwitáise náapichawáaca manuísíwata, yéewanápiná èeri mìnaná càmíyeyéi yeebáida nutàacái náalíacawa pidéca pibànùaca núa, yéewanápiná nacái náalíacawa cáinináca piicáca níái nùasunáica càide iyúwa cáinináaná piicáca núa.

<sup>24</sup> “Núaniri, pidéca píaca nulí nía nùasunáipiná. Nuwàwaca nàyaca núapicha aléera nùyacatalépiná naicácaténá pimàacáaná macáita naicáca núa cáimiétaquéri iyú nùyacaalípiná piápicha chènuniré, cáininácináté piicáca núa bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. <sup>25</sup> Pía, Núaniri mabáyawanéeri, áibanái èeri mìnaná càmíyeyéi yeebáida nutàacái càmita náalía píwali, quéwa núalíaca píwali. Níái nacái nùasunáica náalíacawa pibànùacaté núa aléi. <sup>26</sup> Nudéca numàacaca náalíacawa piíwitáise ìwali. Yá numàacapiná mamáalàacata náalíaca píwali càiripináta yéewanápiná cáinináca naicáyacacawa càide iyúwa cáinináaná piicáca núa, yéewanápiná nacái nùyaca nawàwallu”, ímaca yái Jesúsca isutáca walípiná Yáaniri Dios íchawa.



## 18

*Arrestan a Jesús*

<sup>1</sup> Jesús idécanáami isutáca walípiná Dios ícha, yá yàacawa wáapicha wía yéewáidacaléca, wàacaténáwa abéemàalé únibàa ícha, ípidenéeri Cedrón. Iyaca néeni bànacalé inàlimaná. Yá Jesús iwàlùacawa néré wáapicha wía yéewáidacaléca. <sup>2</sup> Judas, yái yèericatéwa wáicha itecaténá Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, yáaliacawa iwali yái bànacaléca, Jesús iyacáinaté néeni wáapicha madécaná yàawiría, wía yéewáidacaléca. <sup>3</sup> Iná Judas yàanàaca bànacalé inàlimaná néré, itéeri yáapichawa madécaná romanonái yàasu úwinái, áibanái nacái judíonái yàasu úwinái icuèyéica templo. Sacerdote íiwacanánái, fariseonái nacái nabànùacaté nàasu úwináiwa Judas yáapicha. Nadèniaca nacáapisàíwa. Naté nacái nàasu béeriasiwa, lámpara nacái nacamalápináwa, catácáiná nàwali. <sup>4</sup> Quéwa Jesús yáaliacawa càinácaalí namàníinápinaté irí, iná imusúacawa náipunita, yá isutáca yéemiawa nía:

—¿Cawinácué picutá? —íimaca yái Jesúsca. <sup>5</sup> Náimaca irí:

—Jesús Nazaret iyacàlená néeseérica wacutá —náimaca irí. Néese Jesús íimaca nalí:

—Núaquéi —íimaca yái Jesúsca. Judas, yái itéerica Jesús yùuwidenái náibàacaténáni, ibàlùacawa néeni úwinái yáapicha. <sup>6</sup> Ideté Jesús íimaca: “Núaquéi”, yáta cáaluca nía Jesús ícha, yá néerúacawa ícha, yá náuwàacawa cáli ínatale nacalíniwa. <sup>7</sup> Néese Jesús isutáca yéemiawa nía àniwa:

—¿Cawinácué picutá? —íimaca. Néese náimaca àniwa:

—Jesús Nazaret iyacàlená néeseérica wacutá —náimaca irí. <sup>8</sup> Iná Jesús íimaca nalí àniwa:

—Nudéca nucàlidacuéca piríni nuináwanáwa núaquéi. Picutácáinácué núa, néese pimàacacué nèepùacawa níai núapichéyeyéica —íimaca yái Jesúsca.

<sup>9</sup> Yá macáita ichàbacawa càide iyúwaté Jesús ímáanaté: “Núaniri, níai pièyeyéica nulí nùsunáipiná canácata néená yúuquériwa nuícha”, càité íimaca yái Jesúsca, iwàwacáinaté icùaca wía yùuwichàacáisi ícha, wía yéewáidacaléca. <sup>10</sup> Néese Simón Pedro, idèniérica espada machete nacáiri, yá iwatàaca espada yàalu irícuísewa, yáalimáidaca ipélicatató quéwa isasàacáita meedá aslali yùuwi yéewápuwáiséechúa yái ípidenéerica Malco, sacerdote íiwacaliná yàasu wenáiwicaca. <sup>11</sup> Quéwa Jesús íimaca Pedro irí:

—Píiyàa piasu espadawa yàalu irículéwa. Iwàwacutá nùuwichàacawa manuísiwata càide iyúwa Núaniri Dios iwàwáaná —íimaca yái Jesúsca.

*Jesús ante Anás*

<sup>12</sup> Néeseté níai úwinái, náiwacali yáapichawa, nía nacái judíonái yàasu úwinái icuèyeyéica templo náibàaca Jesús. Yá nadacuaca náichawa icáapi. <sup>13</sup> Néese quéeacháwa natéca Jesús Anás icapèe néré. Caifás icuírìcani yái Anásca. Néenialité sacerdote íiwacalinácani yái Caifásca. <sup>14</sup> Yái Caifás, yácata icàlédéricaté judío íiwacanánái irí cayábáanápinaté cachàiniwanái nalíni abéeri aslali yéetacaalípinátéwa macái wenáiwica íchawalíná, ipíchaná romanonái inúaca macáita judíonái.

*Pedro niega conocer a Jesús*

<sup>15</sup> Néese Simón Pedro, núa Juan nacái, wàacawa Jesús yáamiwáise déecuta. Wàanàaca sacerdote íiwacaliná icapèe néré, yá namàacaca nuwàlùacawa Jesús yáamiwáise capíi ibàacháwalená irículé, yácáiná sacerdote íiwacaliná yáalía iicáca núa. <sup>16</sup> Pedro ibàlùacawa bàacháwáiséeri inuma ícha. Iná nùacawa bàacháwa ícha nutecaténá Pedro núapichawa bàacháwa irículé.

Yá nusutáca wawàsi inaná ícha icuèchúaca capii inùma bàacháwáise umàacáanápina Pedro iwàlùacawa. Yá umàacaca iwàlùacawa. <sup>17</sup> Néese usutáca uémiawa Pedro:

—¿Piasica nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —úmaca Pedro irí. Néese Pedro íimaca ulí:

—Càmita núani —íimaca yái Pedroca, ipíchaná náibàacani.

<sup>18</sup> Néese casalinicaté nàwali níái sacerdote yàasu wenàiwicaca iyéyéica néeni, úwinái nacái icuèyéica templo, íná napucúadacaté quichái, yá nàanabàca. Pedro yàanabàca nacái náapicha quichái.

### *El sumo sacerdote interroga a Jesús*

<sup>19</sup> Idècunitàcá Pedro iyaca bàacháwáise manuiri capii ícha, yá capii iricu sacerdote íiwacaliná idàbacaté isutáca yéemiawa Jesús wàwali macáita wía yéewáidacaléca. Isutáca yéemiawa Jesús nacái càinácaalí iwali yéewáida wenàiwica. <sup>20</sup> Jesús íimaca irí:

—Càmita nuéwáida nía ibàacanéri iyú. Nudéca nucàlidaca tàacáisi macái wenàiwica yàacuésemi. Nudéca nuéwáidaca wenàiwica mamáalàacata judiónái yéewáidacàalu iricu, templo iricu nacái, aléde nàwacáidáyacacataléca macái judíoca. <sup>21</sup> ¿Cáná pisutá pèemiawa núa? Pía pisutáca pèemiawa áibanái yéemièyéicaté nutàacái càinácaalí iwali nuéwáidaca nía. Náalíacawa iwali yái nucàlidéerica nalí —íimaca yái Jesúsca. <sup>22</sup> Idécánáami Jesús càì íimaca nalí, néese abéeri néená níái úwi icuèyéica templo inúaca Jesús inàni iwali. Yá íimaca Jesús irí:

—Picá càì pitàanica sacerdote íiwacaliná irí —íimaca. <sup>23</sup> Jesús íimaca irí:

—Nutàanicaalí báawéeri iyú, picàlida nulíni càinácaalí báawéeri nutàani. Quéwa càmicaalí nutàani báawéeri iyú, néese canácata yéewaná picapèedáidaca núa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>24</sup> Néese Anás ichùulíaca úwinái natéca Jesús nadacuèrimi Caifás yàatalé yái áiba sacerdote íiwacaliná.

### *Pedro niega otra vez a Jesús*

<sup>25</sup> Idècunitàcá Pedro ibàlùanica yàanabàca iyaca, yá áibanái iyéyéica néeni nasutáca néemiawani:

—¿Càmitasica pía nacái abéeri néená níái Jesús yéewáidacaléca? —námaca. Quéwa Pedro imànica ichìwawa àniwa. Yá íimaca nalí:

—Càmírita núa —íimaca yái Pedroca, cáalucáináni, ipíchaná náibàacani.

<sup>26</sup> Néese sacerdote íiwacaliná yàasu wenàiwica, abéeri yéenasàiriná yái aslali Pedro isasèericaté yúuwi, yácata isutáca yéemiawa Pedro nacái. Yá íimaca Pedro irí:

—¿Càmitasica pía yái nuiquéericaté Jesús yáapicha bànacalé inàlimaná néeni? —íimaca. <sup>27</sup> Yá Pedro imànica ichìwawa àniwa, íimaca càmitasa yáalía Jesús iwali, yáta cawámai itàaca.

### *Jesús ante Pilato*

<sup>28</sup> Néeseté natéca Jesús Caifás icapèe ícha gobernador romanosàiri icapèe nérépiná. Amaláca yàacawa nawicáu, íná càmita nawàlùawa gobernador càmiri judío icapèe iriculé, námacáiná càmitasa nawàwa casacàaca nía Dios ícha iwálíise yái nawàlùanácawa càmiri judío icapèe iriculé. Càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianá nía, casacàacaalí Dios iicáca nía yáté èerica, yá càmita náalimá nayáaca nayáacaléwa Pascua yàasuná culto yaalí. <sup>29</sup> Iná gobernador Pilato imusúacawa icapèe íchawa itàanicaténá náapicha. Yá íimaca nalí:

—¿Càinácué ibáyawaná pirí yái aslìlica? —íimaca. <sup>30</sup> Néese námaca irí:

—Càmicaalí imàni ibáyawanáwatá, néese càmita waté pìatalétáni — náimaca. <sup>31</sup> Pilato íimaca nalí àniwa:

—Pitécuéni piùwichàidacuéni càide iyúwa pìawirináimi íiwitáise íimáaná — íimaca yái Pilatoca. Níái judíoca náimaca Pilato íri àniwa:

—Píacué romanonái icuèyéica wàasu cáli càmitacué pibatàa wanúaca wenàiwica cruz ìwali, wía judíoca —náimaca íri.

<sup>32</sup> Càité namànica càide iyúwaté Jesús icàlidáanaté ìwaliwa nanúanápínaténi cruz ìwali, níái càmiyéica judío. <sup>33</sup> Pilato yèepùà iwàlùacawa icapèe manuíri iriculéwa. Yá imáidaca yàataléwa Jesús. Pilato íimaca Jesús íri:

—¿Píatasica judío icuèrinápiná? —íimaca. <sup>34</sup> Jesús íimaca íri:

—¿Pisutásica péemlawa núa piínáidacáináwa pisutáanápíná péemlawa núa, càmicaalí nacái, pisutásica péemlawa núa áibanái icàlidacáiná piríni? — íimaca yái Jesúsca. <sup>35</sup> Pilato íimaca íri àniwa:

—¡Núa càmiírita judío! Péenánái judíonái, nía nacái sacerdote íiwacanánái nadéca natéca pía nùatalé nacháawàacaténá piínáwaná ìwali. ¿Càiná báawéeriquéi pimànica? —íimaca. <sup>36</sup> Néese Jesús íimaca íri:

—Càmita nucua wenàiwica càide iyúwa èri mìnánái icùaná yàasu wenàiwicawa cháí èeri írìcu. Nucùacaalí càí nùasu wenàiwicawatá, yá nudèniaca nùasu úwináiwatá imàníyéipíná úwi ipíchaná nùuwidenái íbàaca núa presoíri iyú natécaténá núa judío íiwacanánái yàatalétá. Quéwa càmita nucua nùasunáíwa èeri mìnánái íiwitáise ìwali —íimaca yái Jesúsca. <sup>37</sup> Néese Pilato isutáca yéemlawa Jesús àniwa:

—¿Néeni, píatasica abéeri nacuèriná? —íimaca. Néese Jesús íimaca.

—Báisíta, núaquéi càide iyúwa píimáaná. Nacuèrináca núa. Numusúacaté nuicá èeri nuçàlidacaténá nalí báisíiri tàacáisi. Çawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica yáalíacawa báisíiri tàacáisi ìwali, néemlaca cayába nucàlidáanáca nalíni —íimaca yái Jesúsca. <sup>38</sup> Néese Pilato íimaca Jesús íri:

—Canácata yáaliméeri yáalíacawa càirínácaalíni, yái píiméerica ìwali báisíiricasa tàacáisica —íimaca yái Pilatoca.

### *Jesús es sentenciado a muerte*

Néese Pilato idécanáamité càí isutáca yéemlawa Jesús, yá Pilato imusúacawa icapèe íchawa àniwa itàanicaténá judíonái yáapicha. Íimaca nalí:

—Càmita nuicá ìwali ibáyawaná yái asíalica. <sup>39</sup> Quéwa, càide iyúwacué píiwitáise íyáaná, nuwasàapínacué piríwa abéeri presoíri Pascua yàasuná culto yaalíwa. ¿Píwàwasicué numàacaca yèepunicawa pirí Jesús, yái judío icuèrináca? —íimaca yái Pilatoca. <sup>40</sup> Néese macáita néemíanicawa:

—¡Càmírita! ¡Píwasàa walí Barrabás! —náimaca néemíanicawa. Yái Barrabásca abéeri presoíri imàníiricaté ùwicái romanonái yàasu gobierno íipunita.

## 19

<sup>1</sup> Néeseté Pilato ichùulíaca yàasu úwináíwa nacapèedáidaca Jesús mabàleta cachàiníri cabèesi iyú. Yá nacapèedáidaca Jesús báawanama àta íimami ichalàacatalétawa ícha. <sup>2</sup> Néese úwinái namànica tuíri culèpi nacáiri icàyuwaníná càiride iyúwa romano icuèriná yàasu corona. Yá náiyàaca corona Jesús íwita ìwali nacuèrinásàiri naicácaténásatáni, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná. Néese náucaca ruana nacáiri Jesús ìwalíise, abéeri ruana nacáiri cáaléeri quíiréeri nacái càiride iyúwa romano icuèriná íbàle,

nacuèrinásàiri naicácaténásatáni. <sup>3</sup> Néese nàacawa yàatalé abéerinamata namanùbaca iyúwa, càide iyúwa nàaca nacáicaalí icàaluíná, quéwa naicáanicáita iquíniná meedá, càmita báisíiri iyú nàa icàaluíná. Yá náimaca írí:

—¡Casíimái piwàwa, pìyaca manùba èeri, píasa judío icuèrinásàirica! —náimaca, càide iyúwaté romano íiwitáise natàidáaná nacuèrináwa, naicáanicaténá meedá Jesús iquíniná. Yá nanúadádaca Jesús inàni ìwali.

<sup>4</sup> Néese Pilato imusúacawa àniwa itàanicaténá judíonái írí. Yá íimaca nalí:

—Piicácué yái, nudéca nutécuéca píataléni, yéewacaténácué píalíacawa càmita nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca.

<sup>5</sup> Néese namusúadaca Jesús capíi irícuíse idènièri túiri culèpi nacáiri icàyuwaniná íiwita ìwaliwa, idènièri ìwalísewa bàlesi quiríèeri nacái. Yá Pilato íimaca nalí:

—¡Piicácuéni, yácata yái asialica! —íimaca.

<sup>6</sup> Néese sacerdote íiwacanánái, nía nacái judíonái yàasu úwi icuèyéica templo, naicácanacáita Jesús, yá nadàbaca néemíanicawa. Náimaca:

—¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Néese Pilato íimaca nalí:

—Píatacué ité itàtàawani cruz ìwali, càmicáiná nuicá ìwali ibáyawaná, canásíwa —íimaca. <sup>7</sup> Níái judíoca náimaca:

—Wadènlaca wàawirináimi yàasu tàacáisiwa íiméerica iwàwacutáaná yéetácawa icàlidacáiná íináwanáwa Dios Iiricasani —náimaca.

<sup>8</sup> Néese idécanaámi Pilato yéemlaca nataacái, yá cáaluca manuísíwatani.

<sup>9</sup> Yèepùa iwàlùacawa icapèe manuírí irículéwa àniwa, yá Pilato isutáca yéemlawa Jesús:

—¿Síséeríná pía? —íimaca. Quéwa Jesús càmiirita itàaní. <sup>10</sup> Néese Pilato íimaca írí:

—¿Cáná càmita pitàaní nulí? Píalíacawa núalimá nuchùullaca natàtàaca pía cruz ìwali, íná iwàwacutá picàlidaca nulí piináwanáwa numàcáanápíná pèepunicawa càmicaalí piwàwa péetácawa —íimaca. <sup>11</sup> Néese Jesús íimaca írí:

—Càmicaalí Dios ibatàa pimànica càide iyúwa iwàwáanátá, yá canácata píaliméeri pimànica nulítá, íná yàara wenàiwica ibànuèricaté núa presoírí iyú píatalé, máini yáwanái ibáyawaná pícha —íimaca yái Jesúsca.

<sup>12</sup> Yáta Pilato icutáca càinápínácaalí iyú yáalimá imàacaca Jesús yèepunicawa, quéwa judío íiwacanánái néemíanicawa:

—¡Pimàacacaalí yèepunicawa yái asialica, néese càmita quirínama cayába píapícha emperador romanosàirica, yái píiwacalisíwa icuèrica macái cáli imanùbaca! ¡Cawinácaalí wenàiwica iwàwéerica icùaca wenàiwica iyúwa nacuèriná, yùuwideca imànica píiwacali emperador! —náimaca.

<sup>13</sup> Néese, idécanaámi Pilato yéemlaca nataacái, yá ichùullaca úwinái natéanápíná Jesús capíi irícuíse. Yá Pilato yáawinacawa yàasu yàalubáisi íinatawa yéemlataléca wenàiwica íináwaná, íipidenáatalé Gabata hebreo itàacái iyú, áibaalí íipidenáatalé íba sàabadanaméeyéi. <sup>14</sup> Yáté èerica Pascua yàasuná culto ipíchawáiséeri, yáté judíonái nachùnlaca yàacàsi nayáacaténá nayáacaléwa Pascua yaalí, càmicáiná yéewaná náibaidaca Pascua yàasuná culto yaalí. Néese mawiénicaalíté machacànica èeri, yá Pilato íimaca judíonái írí:

—¡Piicácué yái picuèrináca! —íimaca. <sup>15</sup> Quéwa néemíanicawa:

—¡Pinúacuéni! ¡Pinúacuéni! ¡Pitàtàacuéni cruz ìwali! —náimaca. Pilato íimaca nalí:

—Càmita cayába nutàtàacué picuèriná cruz ìwali —íimaca. Quéwa sacerdote íwacananái náimaca:

—¡Canáca áiba wacuèriná emperador romanosàiri ícha! —náimaca.

<sup>16</sup> Ináté Pilato yèepùadaca nalí Jesús natàtàacaténáni cruz ìwali. Yá natécani.

### *Jesús es crucificado*

<sup>17</sup> Néeseté natéca Jesús yàcalé ícha. Jesús itéca yàacawa yàasu cruzwa. Néese nàanàaca néré ípidenácatalé La Calavera ímáanáca “Íiwitasi yáapimi ìyacatalé” (áibaalí ípidenácatalé Gólgota hebreo itàacái iyú). <sup>18</sup> Néese natàtàacani cruz ìwali. Yá natàtàaca nacái áibanái cruz ìwali. Nabàlùadaca abéeri cruz Jesús inanàcubàa, abéeri cruz nacái abéemàawáise. Yá nabàlùadaca Jesús yàasu cruz bamuchúamibàa nalí. <sup>19</sup> Pilato gobernador ichùulìacaté nachanàidaca tàacáisi Jesús yàasu cruz ìwali. Yá tàacáisi íimaca: “Jesús, Nazaret ìyacàlená néeséeri, yái judío icuèrináca.” <sup>20</sup> Yá madécaná judío iléeca tàacáisi úwináicáiná natàtàacaté Jesús cruz ìwali mawiénita Jerusalén ìyacàlená írí. Yá náalimá naléeca tàacáisi natànàacáinaté másiba tàacáisi iyúni: hebreo itàacái iyú, latín itàacái iyú nacái, griego itàacái iyú nacái. <sup>21</sup> Ináté judíonái yàasu sacerdote íiwacananái nàacawa Pilato yàatalé. Yá náimaca írí:

—Báawéeriquéi meedá yái tàacáisica pichùulièrica natànàaca ímèerica ‘Judío icuèriná’, íná pichùulia natànàaca áibata àniwa. Pichùulia càì natànàanápíná: ‘Yái ímèerica ìwaliwa judío icuèrinácasani’, càì pichùullaca natànàanápínáni —náimaca. <sup>22</sup> Quéwa Pilato íimaca nalí:

—Numàacaca càitanide iyúwa natànàanácani —íimaca.

<sup>23</sup> Néese idécanáami úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali, yá nàwacáidaca ibàlemi, naseríaca báinúacanama nàwaliwáacani, yá macái úwisàiri imanùbaca yeedáca íríwa abéeri yéená. Néese úwinái yeedáca ináawanimi cáaléeri càimíri isucúacaná, yái wáluma ináawaniná iyàacanéeri chènuniíse àta cáliaculénama. <sup>24</sup> Iná úwinái náimaca nalíwáaca:

—Picácué wacananáidani, waseríanápíná wàwaliwáacani. Cayába wáucaca wáichawa suerte ìwalínápíná wáalíacaténáwa càinácaalí wéená yeedéeripíná wáichani —náimaca. Càita namànica càide iyúwaté profeta itànàanáté tàacáisi Jesús inùmaliçuíse bàaluité. Càité íimaca “Naseríaca nàwaliwáaca nubàlemi, yá náucaca náichawa suerte nunáawanimi ìwalínápíná nacái, càinácaalí néená yeedéeripíná íríwani”, càì profeta itànàacaté tàacáisi Jesús inùmaliçuíse. Càité namànica níái úwináica.

<sup>25</sup> Jesús yáatúa ibàlùacawa mawiénita Jesús yàasu cruz írí, uénásaatúa nacái. Uyaca náapicha nacái María, úái Cleofas yàacawéetúaca. María Magdalena iyaca náapicha nacái. <sup>26</sup> Jesús íicáca yáatúawa ibàlùèchúacawa núapicha mawiénita cruz írí, núa yéewáidacaléca cáininéerica Jesús íicáca, yá Jesús íimaca yáatúa íríwa:

—Yái nuéwáidacaléca, piicá càinide iyúwa pìiriwa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>27</sup> Néese Jesús íimaca nulí, núa Juanca:

—Picúa úa càide iyúwa píatúawa —íimaca yái Jesúsca. Yá nucùacaté úa nuénánái yáapichawa nucapèèricuwa idécanáamité Jesús yéetáca.

### *Muerte de Jesús*

<sup>28</sup> Néeseté Jesús yáalíacawa imáalàidacaté imànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullianá imànica, íná Jesús íimaca:

—Macàlaca nuwàwa —íimaca nalí imànicaténá càide iyúwaté áiba profeta itànàanáté Dios itàacái bàaluité.

<sup>29</sup> Uyaca néeni catùà ipuniéchúawa uva ituní iyú càaméeri ìiracaná. Yá náisapiaca esponja wáluma nacáiri uva ituní iyú. Yá nadacùaca wáluma nacáiri isàbéeri hisopo yéetanà yàana ipùatalicu, yáí hisopo sitùà nacáirica. Néese namichàidacani mawiénita Jesús inùma irí, yéewacaténá ibèrùacani. <sup>30</sup> Yá Jesús ibèrùaca achúmanamata ísapiacaténá inùmawa iyú yáí uva ituníca càaméeri ìiracaná, yéewacaténá itàaníca cachàiníiri iyú. Néese Jesús ìimaca:

—Nudéca numáalàidaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná numànica —ìimaca yáí Jesúsca. Néese icùadaca ìiwitawa, yá imàacaca icáucawa yàacawa iiná íchawa.

### *Un soldado abre con su lanza el costado de Jesús*

<sup>31</sup> Yáté èrica viernes ipíchawáiseté judionáí iyamáidacawa Pascua yàasuná culto yaalí. Iná judionáí càmitaté nawàwa yéetéeyéimiwa ichéecami ichanàacawa cruz ìwali nàasu sábadò irícu nayamáidacatáicawa. Yáté èrica nayamáidacatáicawa máinírira iwàwacutácawa nalí namànicaténá nàasu cultowa ípidenéri Pascua. Iná nasutáca Pilato ícha wawàsi ichùullanápiná úwináí inúaca imalàawa nacàwa yáapi, níái ichanèeyéicawa cruz ìwali néetácaténáwa ráunamáita, yéewacaténá áibanáí nalicùadaca nachéecami cruz ícha. <sup>32</sup> Iná úwináí yàaca inúaca imalàawa icàwa yáapi yáí idàbàanéerica nàanàaca. Namalàata nacáí icàwa yáapi yáí áiba natàtèerica mawiénita Jesús irí. <sup>33</sup> Quéwa nàacawa Jesús yàatalé, yá naicáca yéetácatéwa, iná càmita nanúa namalàawa icàwa yáapi.

<sup>34</sup> Quéwa abéeri úwi isutàaca Jesús ibàlàì irícu ùlibàna iyú. Yáta ìiranámi imusúacawa icháuná irícuise úni nacáiri yèewi. <sup>35</sup> Nudéca nucàlidacani iyúwaté nuicáanáténi, núa Juanca, nuicácaínaté Jesús yéetácatéwa ipíchawáiseté úwi isutàaca ibàlàì irícu ùlibàna iyú. Iná yéewa nucàlidacuéca pírí báisíiri iyúni. Núalíacawa nucàlidacuéca pírí báisíiri iyúni, peebáidacaténácué nacáí Jesús itàacái. <sup>36</sup> Namànicaté macáita Jesús irí càide iyúwaté profetanáí itànàaná tàacáisi bàaluité Dios inùmaliçuise Mesías ìwali, yáí judío icuèrinápiná Dios ibànuèripinacaté nalí. Profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté: “Picácué pimalàa yáapi, yáí oveja wàlisáica pinuéricuéca Pascua yàasuná culto piná”, ìimacaté yáí Diosca. <sup>37</sup> Aiba profeta nacáí itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise Mesías ìwali. Profeta íimacaté: “Naicáidapiná irí, yáí asáli nasutèericaté”, càité itànàaca yáí profetamica.

### *Jesús es sepultado*

<sup>38</sup> Néesetécáwa José, abéeri Arimatea ìyacàlená mìnali, yàacawa Pilato gobernador yàatalé, yá isutáca Pilato ícha Jesús iinámi. Yáí Joséca yeebáidacaté Jesús itàacái quéwa ibàacanéri iyúta quéechacáwa cáalucáinaté José judío ìiwacanánáí ícha. Yá Pilato imàacaca José yeedáca Jesús iinámi, iná José yàaca yeedáca Jesús iinámi cruz ícha. <sup>39</sup> Nicodemo nacáí, yáí yèericatéwa áiba catá itàanícaténá Jesús yáapicha, yàanàaca néré itéeri nacáí treinta kilo pumèníiri isàni, yèewiàdéericaté pucháiba pumèniyéí isàni ìiwitáaná iyú, ípidenéeyéí mirra, áloe nacáí áiba. <sup>40</sup> Càité Nicodemo yeedáca Jesús iinámi José yáapicha. Yá néepùacani cáaléeri wáluma iyú náisapièricaté pumèníiri isàni iyú, Nicodemo itéerica. Namànicaté càide iyúwa judionáí imàníná yéetéeyéimiwa irí ipíchawáise nabàliaca nía. <sup>41</sup> Iyacaté bànacalé inàlimaná mawiénita irí yáí nanúacatáica Jesús. Bànacalé inàlimaná yèewi ìyaca wàlisàì càliculli

canácáwa nabàlièri yéetéerimiwa néré. Yái càlicullica áibanái íicacaté dúli ibàlàì irìcu yéewanápiná càlicullìcani, capìi imàdàaná nacáiri. <sup>42</sup> Naliadaca Jesús iinámi càlicullì irìculé mawiénicáiná cruz irìni yái càlicullìca, catácáiná nacái yàacawa yáté èerica viernesca, ipíchawáise sábadò judíonái iyamáidacatáicawa.

## 20

### *La resurrección de Jesús*

<sup>1</sup> Mapisáisiwata domingo irìcu, María Magdalena ùacatéwa càlicullì néré catácátái tàacáwa. Yá uicáca manuìri íba ibàluèricawa méetàucuta càlicullì inùma ícha, yái íba nabàlianáca càlicullì inùma. Yái càlicullìca áibanái íicacaté dúli ibàlàì irìcu yéewanápiná càlicullìcani, capìi imàdàaná nacáiri. <sup>2</sup> Néseté upìacawa wàatalé, yái Simón Pedro, núa Juan nacái yái yéewáidacalé cãininéerica Jesús iicáca. Yá úumaca walí:

—¡Nadéca needáca Wáiwacali iinámi càlicullì irìcuíse, yá cãmìta wáaliáwa alénácaalí náucani! —úumaca.

<sup>3</sup> Néese Pedro, núa nacái Juan, wàaca waicáténá càlicullì nérépiná. <sup>4</sup> Wía aslanái wapiacawa pucháibanamata. Nupìacawa cachàini Pedro ícha. Yá idàba nùanàca càlicullì néré. <sup>5</sup> Yá núawia nuicáidaca càlicullì irìculé, yái càlicullì náiquèericaté dúli ibàlàì irìcu iyúwa capìi imàdàaná. Nuicáca ibàlemi, yái néepùanacaté Jesús iinámi. Cãmìta quéwa nuwàlùacawa càlicullì irìculé. <sup>6</sup> Néese, Simón Pedro yàanàa núamiwáise, yá iwàlùacawa càlicullì imàdàaná irìculé. Pedro nacái iicáca yái ibàlemica. <sup>7</sup> Iicáca nacái wáluma néepuèricaté iyú Jesús íiwitami. Méetàucuta irìawa áiba wáluma ícha ituwièriwa cayába. <sup>8</sup> Néese núa Juan, yái idàbàanéerica yàanàaca càlicullì néré, nuwàlùacawa nacái nuicácaténá néré. Nuicáca iyúwa iyáaná, yá nuebáidaca Jesús imichàacatéwa yéetácáisi ícha. <sup>9</sup> Cãmìcáináaté wáalíá wéemíaca cayába quéechatécáwa cãinácaalíté Dios itàacái íimáaná íiméericaté íwali iwàwacutáanápínaté Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha. <sup>10</sup> Néese, wía pucháiba yéewáidacaléca wèepùacatéwa wacapèe néréwa.

### *Jesús se aparece a María Magdalena*

<sup>11</sup> Quéwa María Magdalena uyamáacatéwa mawiénita càlicullì irì. Idècunitàacá uicháanica, yá úawia uicáidaca càlicullì imàdàaná irìculé. <sup>12</sup> Yá uicáca pucháiba ángel cabalèenaméeyéi ibàle yáawinéeyéicawa Jesús iinámi irìacatáicawa. Abéeri yáawinéeriwa Jesús íiwitami néeni. Aiba nacái yáawinéeriwa yàabàlimi néeni. <sup>13</sup> Níái ángelca náimaca ulí:

—Néeni, ¿cáná pícháaní? Cãmìta iwàwacutá pícháanica —náimaca. Yá úumaca nalí:

—Nadéca natéca Nuíwacali iinámi, yá cãmìta núaliáwa alénácaalí náucani —úumaca úái María Magdalenaca.

<sup>14</sup> Udècanacáita càì úumaca, néese uwènúaca uicáidaca uémaléwa báawata, yá abéeri wenàiwica ibàlùacawa néeni. Cãmìta quéwa úaliáwa Jesúsca.

<sup>15</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—¿Néeni? ¿Cáná pícháaní? Cãmìta iwàwacutá pícháanica. ¿Cawiná picutá? —ímaca yái Jesúsca. Uyúunáidéeri meedá icùaca bànacalé inàlimanà càlicullì iyacatáica. Iná úumaca irì:

—Píatasica idéca itécani, néese pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni alénácaalí piriadani, nutécáténani —úumaca irì. Yá uwènúacawa ícha àniwa.

<sup>16</sup> Néese Jesús íimaca ulí:

—¡María! —íimaca ulí. Yá uèpùa uwènúa uicáidaca irí àniwa, yá úumaca irí hebreo itàacái iyú:

—¡Raboni! —úumaca irí (íimáanáca “Nuíwacali”). Yá úuwàa uliacawa unúmáawawa Jesús irí, uibàaca yàabàli iwali ùacaténá icàaluíniná, càide iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. <sup>17</sup> Quéwa Jesús íimaca ulí:

—¡Picá píibàa nùwali!, iwàwacutácáiná numichàacawa Núaniri Dios yàataléwa. Píawa picàlidacaténá nuénánái iríni, níara nuéwáidacaléca, siúcasiwata numichàapínacawa Núaniri Dios yàataléwa, Píaniri Dios yàatalécué nacái —íimaca yái Jesúsca. <sup>18</sup> Iná María Magdalena ùacawa ucàlidaca walíni, wía Jesús yéewáidacaléca. Yá úumaca walí:

—¡Wáiwacaliquéi nudéca nuicáca siúcasiwatàacáwa! —úumaca walí. Ucàlidaca nacái walí yái íimáanáca ulí.

### *Jesús se aparece a los discípulos*

<sup>19</sup> Néeseté idécanáami catáca walí yái domingomica, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa capíi irícu. Yá wabàliacaté macái capíi inùma llave iyú cáalucáiná wía ipíchaná judío íiwacanánái nanúaca wía nacái. Yáta Jesús iyaca wèewi. Yá íimaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca.

<sup>20</sup> Idécanáami càì íimaca walí, yá yáasáidaca waicá icáapiwa, útuwi yáami, ibàlàirícu nacáiwa ùlibàna yáami. Yá casímáica wawàwa waicácáiná báisícata Wáiwacalicaní. <sup>21</sup> Néese Jesús íimaca walí àniwa:

—Matuíbanáicué pía. Càide iyúwa Núaniri Dios ibànùanáté núa, càita nacái nubànùapínacué píawa pimànicaténacué càide iyúwa nuchùullaná — íimaca walí yái Jesúsca.

<sup>22</sup> Néese Jesús ipùa icalésawa wapualé yáasáidacaténá wadènianápiná wacáucawa wàlisàíwa. Yá íimaca walí:

—Peedácué nuícha Espíritu Santo, icuèripínacué píiwitáise. <sup>23</sup> Aibanái iwènúdacaalí íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca píricué nuíwítáisewa picàlidáanápínacué nalí Dios imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha. Quéwa cawinácaalí càmiyéica iwènúada íiwitáisewa Dios irípiná, yá numàacaca píricué nuíwítáisewa picàlidáanápínacué nalí Dios càmita imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha —íimaca walí yái Jesúsca.

### *Tomás ve al Señor resucitado*

<sup>24</sup> Tomás áibaalí íipidenéri Gemelo, abéeri wéená wía Jesús yéewáidacaléca doce wamanùbaca, càmitaté ìya wáapicha Jesús yàanàacaalíté wèewiré.

<sup>25</sup> Néese wía Jesús yéewáidacaléca áibanái wáimaca Tomás irí:

—Wadéca waicáca Wáiwacaliwa —wáimaca. Quéwa Tomás íimaca walí:

—Càmicaalícáwa nuicá icáapi icháuná útuwi yáamica, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapi ipùatawa néeni útuwi yáami irícu, yá nacái càmicaalícá numàaca nucáapiwa ibàlàì icháunálicu ùlibàna yáami, yá càmitàacá núalimá nuebáidaca cáucani —íimaca.

<sup>26</sup> Néeseté abéeri semana idénáami, wía Jesús yéewáidacaléca wàwacáidáyacacawa àniwa capíi irícu. Tomás iyacaté néeni wáapicha. Néese éwita wabàllacáanítaté capíi inùma llave iyú, macái capíi inùma, càicáaníta Jesús yàanàaca néré, ibàlùacawa wèewi. Yá itàidaca wía. Íimaca walí:

—¿Néenicué? Matuíbanáicué pía —íimaca yái Jesúsca. <sup>27</sup> Néese Jesús íimaca Tomás irí:

—Pimàaca picáapi ipùatawa nucáapi icháuná irícu útuwi yáamica, yá piicáida nucáapi irí. Pimàaca picáapiwa nubàlàì icháuná irícu, ùlibàna



yáamica. Picá pínáidawa mamáalàacata càide iyúwa wenàiwica càmliri yeebáida, néese ¡peebáida nudéca numichàacawa yéetácáisi íicha! —íimaca yái Jesúsca. <sup>28</sup> Néese Tomás íimaca Jesús irí:

—¡Nuíwacali, píacata Nucuèriná Dios! —íimaca yái Tomásca. <sup>29</sup> Jesús íimaca irí:

—Tomás, siuca peebáidaca átata piicácáiná núa. Casímáipináca áibanái yeebáidéeyéipiná nutàacái éwita càmlíyécáaníta iicá núa —íimaca yái Jesúsca.

### *El porqué de este libro*

<sup>30</sup> Wía Jesús yéewáidacaléca waicácaté Jesús imànica madécaná wawàsi íiwitáise cachàiníri iyúwa. Quéwa càmita nutànàa macáita cháí cuyàluta írìcu. <sup>31</sup> Nudéca nutànàaca yái tàacáisica peebáidacatenácué Jesús itàacái Mesíascani, yái judío icuèrinápináca Dios ibànuèricaté walí, Dios Íiricani, yéewanápinácué pidèniaca picáucawa càmliri imáalàawa chènuniré, píacué yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

## 21

### *Jesús se aparece a siete de sus discípulos*

<sup>1</sup> Néesetécáwa àniwa Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wía yéewáidacaléca Galilea icalisaniná néeni, áibaalí ípidenéeri Tiberias icalisaniná. Càité imànica: <sup>2</sup> Siete wamanùbaca wía iyéeyéicaté néeni: Simón Pedro; Tomás nacái, áibaalí ípidenéeri Gemelo; Natanael nacái, Caná iyacàlená mìnali, Galilea yàasu cáli íinatéeri yàcaléca; wía nacái Zebedeo yéenibe pucháibaca; áibanái nacái Jesús yéewáidacalé pucháiba. <sup>3</sup> Yá Simón Pedro íimaca walí:

—Nùacá nuíbàaca cubái —íimaca yái Pedroca. Néese wáimaca irí:

—Uwé. Wàata nacáiwa píapicha —wáimaca. Yá wàaca wawàlùacawa barca írìculé. Yá máadainí wacamáaca wèepunícawa táiyápinama. Quéwa canácata wacaméerica. <sup>4</sup> Néeseté amalácaalí yàacawa, yá Jesús imàacaca yáawawa waicácani càina íinata idècunitàacá wàyaca úni yáacubàa barca írìcu. Quéwa wía yéewáidacaléca càmitaté wáalía waicácani. <sup>5</sup> Néese Jesús imáidaca walí calisa icàinalená íinatáise. Íimaca walí:

—¡Néenicué, nùacawéeyéiná! ¿Canátacué picaméeri? —íimaca imáidaca walí. Néese wáimaca irí:

—Canáca wacaméeri —wáimaca irí. <sup>6</sup> Néese Jesús íimaca walí:

—Piúcacué piasu chinchorrowsa yéewápuwáise barca íicha, yásí píibàacuéca nía —íimaca. Néese wamànica càide iyúwa ichùulianá wía, quéwa càmita wáalimá weedáca wàasu chinchorrowsa úni yáacúise manùbacáiná níai cubáica iyéeyéica írìcu. <sup>7</sup> Néeseté núa Juan, yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca, núumaca Pedro irí:

—¡Yácata báisí Wáiwacali! —núumaca. Simón Pedro yéemíacanácaíta Wáiwacalicaní, yá íwalica ibàlewa iwatàacáinaté íichawani idècunitàacá íibaidaca. Yá Simón Pedro ípisiacawa úni yáaculé, yá imàlacawa càina íinatalépiná yàanàacatená Jesús yàatalé ráunamáita wapíchalépiná. <sup>8</sup> Wía yéewáidacaléca áibanái wàanàaca càina néré barca írìcu. Yá wawatàidaca chinchorro ipuniériwa cubái iyú barca yáamíisewa. Càmita máiní déeculé wía càina íicha, cawàwanáta wàyaca cien metro idècuni càina íicha weedácaalíté níai cubáica. <sup>9</sup> Wamusúacanáamiwa barca írìcuise, yá waicáca abéeri cubái iriadéeri quichái imení íinata pan yáapicha. <sup>10</sup> Jesús íimaca walí:

—Peedácué néená níái cubáica piíbèyèica —íimaca yái Jesúsca.

<sup>11</sup> Yá Simón Pedro iwàlùacawa barca iriculé, yá iwatàidaca chinchorro càina ínatalé, yái chinchorro ipuniéricawa manuínaméyèi cubái iyú. Yá waputàaca nía, ciento cincuenta y tres namanùbaca manuínaméyèi cubáica. Ewita manùbacáaníta nía, càicáaníta càmita namàdá chinchorro.  
<sup>12</sup> Néese Jesús íimaca walí:

—Aqualé, piacué piyáaca piyáacaléwa —íimaca yái Jesúsca. Yá canácata wéená wía yéewáidacaléca isutéeri yéemìawa cawinácaalíni wáaliacáináwa Wáiwacalicaní. <sup>13</sup> Néese Jesús yàacawa quichái néré, yá yeedáca pan icáapi iriculéwa, yá iwacùaca walíni, wía yéewáidacaléca, yá iwacùaca nacái walí yái cubáica.

<sup>14</sup> Yácata máisibáaná yàawiría Jesús imàacaca yáawawa waicácani wía yéewáidacaléca, idécanáamité imichàacawa yéetácáisi íicha.

### *Jesús habla con Simón Pedro*

<sup>15</sup> Néeseté wadécanáami wayáaca wayáacaléwa, yá Jesús íimaca Simón Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa náicha? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí àniwa:

—Péewáida nùasu wenàiwica siùquéyèica tàacáwa idàba yeebáidaca nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cáininéeri iyú, níái oveja pùubanaméyèi yáanaca —íimaca yái Jesúsca. <sup>16</sup> Néese Jesús isutáca yéemìawa Pedro àniwa. Jesús íimaca irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cáininásica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Pedro íimaca irí:

—Báisíta, Nuíwacali, píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Picùa nùasu wenàiwica yeebáidéyèica nutàacái. Picùa nía càide iyúwa oveja icuèriná icùacaalí oveja cayábéeri iyú —íimaca yái Jesúsca. <sup>17</sup> Néese Jesús isutáca yéemìawa àniwani máisiba yàawiríanápiná. Jesús íimaca Pedro irí:

—Simón, Jonás ìiri, ¿cayábasica piicáca núa? —íimaca yái Jesúsca. Yá achúmaca Pedro iwàwa, Jesús isutácáiná yéemìawani máisiba yàawiría cáinináaná iicácani. Yá Pedro íimaca irí:

—Nuíwacali, píalíacawa macáita ìwali. Píalíacawa cayábaca nuicáca pía —íimaca yái Pedroca. Néese Jesús íimaca irí:

—Péewáida nùasu wenàiwica yeebáidéyèica nutàacái. Péewáida nía nutàacái iyú càide iyúwa oveja icuèriná icutácaalí ipìra iyáapínáwa. <sup>18</sup> Péemìa cayába. Bàaluité ùuculiricaalíté pía, yáté píwalica píbàlewa, yá piacatéwa àta alénacaalíté piwàwa piacawa, quéwa béericaalípiná pía, yásí piducúaca pianawa, yá áibanái nadacùapíná píwaliabàa, yá natépiná piawa càmicatalé piwàwa piacawa —íimaca yái Jesúsca.

<sup>19</sup> Jesús icàlidaca Pedro iríni wéemìacaténá Pedro yéetáanápínátéwa cruz ìwali, yáasáidacaténá èeri mìnánái irí cachàinica Dios íiwitáise Pedro yéetácaalípinátéwa Jesús ìwali yeebáidacáiná Jesús itàacái. Néese Jesús íimaca Pedro irí:

—¡Pìawa núamiwáise! —íimaca yái Jesúsca.

*El discípulo a quien Jesús quería mucho*

<sup>20</sup> Néeseté Pedro iwènúacawa iicáidaca ínataléwa, yá iicáca nùacawa náamísewa, núa Juanca. Núacata yái yéewáidacalé cáininéerica Jesús iicáca. Núacata yái yáawinéericatéwa mawiénita Jesús irí wayáacaalíté wayáacaléwa Pascua yaalí Jesús yáapicha; núacata yái isutéericaté yéemíawa Jesús: “Nuíwacali, ¿cawiná yái itéeripináca piùwidenái náibàacaténá pía?” núumacaté Jesús irí. <sup>21</sup> Néese Pedro iicáca núa, yá isutáca yéemíawa Jesús:

—Nuíwacali, ¿néeni yái asialica? ¿Càinácaalí iyáanápíná? —Íimaca yái Pedroca. <sup>22</sup> Jesús íimaca Pedro irí:

—Nuwàwacaalí iyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa nuíwitáise. Iwàwacutá peebáidaca nutàacái mamáalàacata — íimaca yái Jesúsca.

<sup>23</sup> Iná áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúunáidaca càmínápíná nuétáwa. Quéwa Jesús càmita càì íima. Néese íimacaté: “Nuwàwacaalí iyaca àta nùanàacatalépináta àniwa, càmita iwàwacutá píalíacawa nuíwitáise”, càité íimaca yái Jesúsca.

<sup>24</sup> Núacata yái Juanca, Jesús yéewáidacalécaté, yái icàlidéerica Jesús iináwaná iwali. Nudéca nutànàacuéca píriní. Macáita wáalíacawa nudéca nucàlidaca báisíiri iyúni.

<sup>25</sup> Jesús imànicaté manùba càníiri nutànàa iwali. Natànàacaalí macáita yái Jesús imàníiricatá, yá cuyàluta napuníadaca macái cháì èeritá.

## LOS HECHOS

### *La promesa del Espíritu Santo*

<sup>1</sup> Nubànù piri cuyàluta, Teófilo, nùacawéeriná máiniri cáimiétacanáca. Bàaluité nutànàaca piri yáara idàbáanéericaté cuyàlutaca nucàlidacaténá piri macáita Jesús imànináté, yéewáidáanáté nacái quéechatécáwa. <sup>2</sup> Nucàlidacaté pirini nùasu idàbáanéerité cuyàluta irìcu càinacaalíté Jesús imànica yèepunìcaalítéwa cháí èeri irìcu àta imichàacatalétatéwa chènuniré. Ipíchawáiseté yàacawa èeri íicha, yá imáidaca yàataléwa yàasu apóstolnáiwa, íbaidéeyéipináté irí yáamirìcubàa. Néese Espíritu Santo íiwitáise iyú, Jesús yàalàaca nía náalícaténáwa càinacaalípináté iwàwacutáaná namànica. <sup>3</sup> Jesús yéetácadénáamitéwa, néese imichàacatéwa yéetácáisi íicha. Yá imàacaca yáawawa apóstolnái iicácani. Cuarenta èeri imàacacaté yàacawa yáawawa naicácani náalícaténátéwa báisiri iyú cáucani. Yéewáidaca nía nacái neebáidáanápiná Dios itaacái namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>4</sup> Idècunitàacá iyaca yàasu apóstolnái yáapichawa, yáté Jesús yàalàaca nía ipíchanáté namusúacawa Jerusalén iyacàlená íicha. Íimacaté nalí:

—Picùacué Espíritu Santo yàanàaca, yái Núaniri Dios íiméericaté ìwali ibànùanápinácué piriwani, càitade iyúwa núumánácuéca piri. <sup>5</sup> Báisíta Juan el Bautista ibautizacaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùacué piriwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripinácuéca píawa, ibautizacaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú —íimaca yái Jesúsca.

### *Jesús asciende al cielo*

<sup>6</sup> Néeseté idècunitàacá nàwacáidáyacacawa Jesús yáapicha, yá apóstolnái náimaca nasutáca néemlawni:

—Wáiwacali, ¿siùcatasica piwasàa wía romanonái íicha, wía judíoca, yéewacaténá píata icùaca wàasu cáli néeséeyéi? —náimaca. <sup>7</sup> Néese Jesús íimaca nalí:

—Càmítacué iwàwacutá píalíacawa càiná èeri irìcucaalí Núaniri Dios imànipinácué piri wawàsi. Abéerita Núaniri Dios yáaliéericawa. Càmita icàlida áibanái iríni càiná èeri irìcucaalípináni. Càmitacué iwàwacutá píalíacawa. <sup>8</sup> Quéwa Espíritu Santo iwàlùapinácué piwàwalículéwa, yái yèeripinácuéca pichàiniwa chènuníiséericawa, yéewanápinácué pía picàlidaca nuináwaná ìwali, ipíchanácué cáaluca piicáca wenàiwicanái. Càitacué nacái picàlidapiná nuináwaná ìwali Jerusalén iyacàlená irìcu, Judea yàasu cáli néenibàa nacáwa, Samaria yàasu cáli néenibàa nacái, nía nacái yàcalé déecubàanaméeyéica, cháí èeri irìcu —íimaca nalí yái Jesúsca.

<sup>9</sup> Idécanáamité càí íimaca, idècunitàacá naicáidaca irí, yá imichàacatéwa náicha chènuniré. Yá iwàlùacawa acalèe yèewiré, càmita quirínama nadé naicácani. <sup>10</sup> Idècunitàacá Jesús imichàacawa, yá naicáidaca yáamísewa chènuniré. Yá pucháiba aslanái cabalèenaméeyéi ibalè namàacacaté níawawa apóstolnái iicáca nía. <sup>11</sup> Yá náimaca apóstolnái irí:

—Píacué Galilea yàasu cáli néeséeyéica, ¿cánácué píbalùa piicáidaca chènuniré? Yái Jesús siùquéerica tàacáwa imichàacawa chènuniré pèewísecué, yàanàpiná àniwa acalèe yèewíse càide iyúwa pídeénácué piicácawa imichàacawa —náimaca níái ángelca.

*Se escoge a Matías para reemplazar a Judas*

<sup>12</sup> Néseté apóstolnái yèepùacawa dúli íinatáise, ípidenéechúa Olivos, olivo inàlimanáca. Yá nàacawa Jerusalén iyacàlená néré. Uái dúli yáawinéechúacawa mawiénita Jerusalén iyacàlená ícha, batéwa abéeri kilómetro idècuni, càiride iyúwaté judíonái íiwitáise imàacáaná nèepunicawa sábadó irícu nayamáadacatáicawa. <sup>13</sup> Nàanàcaté yàcalé néré, yá macáita nayamáacawa abéeri capíi imàdàaná irícu iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Once namanùbaca níai asíanáica iwàluèyèicawa néré: Pedro, Juan nacái, Santiago nacái, Andrés nacái, Felipe nacái, Tomás nacái, Bartolomé nacái, Mateo nacái, Santiago nacái yái Alfeo írìca, Simón nacái, áibaalí ípidenéeri Celote, Judas nacái, yái Santiago yéénásàirica. <sup>14</sup> Abédanamata náiwitáise náapichawáaca canánama nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Díos ícha mamáalàacata, náapicha nacái abéenaméeyéi inanáica, María nacái, Jesús yáatúaca, Jesús yéénánái nacái.

<sup>15</sup> Néenialíté Pedro imichàa ibàlùacawa nàacuèsemi, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, ciento veinte namanùbaca iwacáidáyaquèeyéicawa néré. Yá íimaca nalí: <sup>16</sup> “Píacuè nuénánáica, idéca ichàbacawa macáita càide iyúwa rey David itànàanáté Díos itàacái, Espíritu Santo inùmalicúise. Bàaluitécáiná David itànàaca tàacáisi Judas Iscariotemi iináwaná ìwali, yái yèericatéwa náiwitápu níai úwinái íbèyèicaté Jesús presocatenáté namànicani. <sup>17</sup> Yèepunicáinatéwa wáapicha, yái Judasmi. Íbaidacaté nacái Díos írì wáapicha”, íimaca yái Pedroca. <sup>18</sup> Sacerdote íiwacanánái iwènàcaté abéeri cáli Judas yàasu plata iyú yái nèericaté írì platamica imànírìcaté ìwalíise íbáyawanáwa. Imulacàcatéwa yái Judas ichéecamica, yá yúuwàacawa isubèriacawa ìwallabàawa balánamá, iyapicúami imusúacawa ícha canánama. <sup>19</sup> Néese, Jerusalén iyacàlená mìnánái yéemiacaalíté Judasmi iyáaná, yá nàaca ípidená yái cálica Acéldama, íimáanáca nataacái iyú: “Írái yàalu”. <sup>20</sup> Pedro itànáica nalí àniwa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pedro íimaca nalí: “Càité rey David itànàacaté tàacáisi Judas Iscariotemi ìwali cuyàluta Salmos irícu. David íimacaté:

‘Máisapínaca icapèemica, canácata iyéeripíná icapèemi irícu’,  
càité David itànàaca. Itànàacaté àniwa:

‘Aiba wenàiwica àniwa íbaidapíná yáamirìcubàami’,  
càité David itànàaca Salmos irícu”, íimaca yái Pedroca.

<sup>21</sup> Pedro idécanáamité icàlidaca nalíni Judasmi iináwaná ìwali, yá íimaca nalí àniwa: “Íyéeyéica wèewi níai asíanáica yèepuníiyéicatéwa wáapicha èeri imanùbaca idècunitàacá Wáiwacali Jesús iyaca wáapicha. <sup>22</sup> Yèepuníiyéicawa wáapicha Juan ibautizácatáiseté Jesús àta Wáiwacali imichàacatalétatéwa wáicha chènuniré. Càide iyúwaté rey David itànàanáté tàacáisi íméerica: ‘Aiba wenàiwica àniwa íbaidapíná yáamirìcubàami’, càita nacái iwàwacutá abéeri íbaidaca Díos írìpíná wáapicha Judas yáamirìcubàami icàlidacaténá Jesús iináwaná ìwali idéca imichàacawa yéetácáisi ícha”, íimaca yái Pedroca.

<sup>23</sup> Iná macáita Jesús yéewáidacaléca manùbèeyéi needáca nèewíisewa pucháiba asíanái. Abéeri ípidená José, áibaalí ípidená Barsabás, áibaalí ípidená nacái Justo, máisibaca ípidená. Yá nacái yàacawéerináca ípidená Matías. <sup>24-25</sup> Yá macáita nasutáca níawawa Díos ícha macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wáiwacali, píacata yái yáliérica macái wenàiwica íiwitáise. Píasáida walí càirínácaalí néená níai pucháiba asíanáica píwàwéeri íbaidaca píri iyúwa apóstol Judas yáamirìcubàami, yái Judas íbaidacalémica Judas yúuquèericaté íchawa íbáyawaná ìwalíisewa,

yàacaténátéwa yùuwichàacatalépinácawa, yái infernoca”, náimaca nasutáca Dios.

<sup>26</sup> Néese, iyúwaté judío íiwitáise iyáaná, náucaca náichawa suerte púubanaméeyéi íba, náalíacaténátéwa càirínácaalí néená Dios yeedéericaté íbaidéeripínaté Dios írí náapicha níái apóstolca. Yá needáca náicha Matías, íbaidéeripíná Dios írí náapicha. Yácata doce apóstol yéenáca, yái Matíasca.

## 2

### *La venida del Espíritu Santo*

<sup>1</sup> Néenialíté judiónái namànicaté nàasu cultowa íipidenéerica Pentecostés, yá macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa abéeri capli iricu. <sup>2</sup> Yátaté néemiaca manuíri sànasi chènuníiséeri càide iyúwa wéemianá cachàiníri cáuli isàna. Macáita yáawinéeyéicawa capli iricu néemiaca yái sànasica. <sup>3</sup> Yá naicáca quichái nacáiri ipèrùa manùba càide iyúwa waicáaná quichái. Yá quichái ipèrùa iseríacawa náiwita ìwali náalimáwanama, macáita níái wenàiwicaca. <sup>4</sup> Yá Espíritu Santo iwàlùacawa nawàwaliculé canánama, icùacaténá náiwitáise. Yá nadábaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuíse áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú, yái tàacáisica càmiiritécáwa nadé náalíaca natàaníca iyú, càide iyúwa Espíritu Santo imàacáaná nacàlidacani.

<sup>5</sup> Néenialíté áibanái judío iyaca néeni Jerusalén iyacàlená iricu, yàanèyéicaté macái cáli néese. Níái judíoca neebáidacaté Dios itàacái cáalíacáiri iyú. <sup>6</sup> Judiónái yéemíacanacáita yái sànasi chènuníiséerica, yá manùba nàwacáidáyacacawa capli néré. Néemiaca apóstolnái, áibanái nacái náapichéeyéica, nacàlidaca nalíni natàacái imanùbaca iyú. Macái wenàiwica yéemíaca itàacáwa. Náináidacawa manuísíwata néemiaca natàacáwa, níái manùbéeyéica judíoca yàanèyéicaté capli néré. <sup>7</sup> Yá judiónái nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná natàaníca wataacái imanùbaca iyú? Ewita Galilea yàasu cáli néeséeyéicáaníta nía canánama, càicáaníta natàaníca wataacái imanùbaca iyú. <sup>8</sup> ¿Càinásica yéewaná náalimá nacàlidacani wataacái iyú? <sup>9</sup> Manùba cáli néeséeyéi wía: Partia yàasu cáli, Media yàasu cáli nacái, Elam yàasu cáli nacái, Mesopotamia yàasu cáli nacái, Judea yàasu cáli nacái, Capadocia yàasu cáli nacái, Ponto yàasu cáli nacái, Asia yàasu cáli nacái, <sup>10</sup> Frigia yàasu cáli nacái, Panfilia yàasu cáli nacái, Egipto yàasu cáli nacái, Libia yàasu cáli néeséeyéi nacái, iyéeyéica mawiénita Cirene yàasu cáli irí, Roma iyacàlená mìnánái nacái ipáchiéyéica iyaca cháí, <sup>11</sup> áibanái nacái judíosíwanái, áibanái nacái càmiíyéica judío iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa neebáidacaténá Dios itàacái iyúwa judíosíwanái, Creta yàasu cáli néeséeyéi nacái, Arabia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Manùba cáli néeséeyéica wía, quéwa macáita wáalimáwanama wéemíaca natàaníca wataacái iyú nacàlidaca ìwali yái Dios imànináca cayábéeri íiwitáise cachàiníri iyúwa — náimaca nalíwáaca.

<sup>12</sup> Níái manùbéeyéi wenàiwicaca, càmitaté náalíawa càinácaalí iyú yéewaná apóstolnái càì natàaníca madécaná tàacáisi iyú yéewanápiná manùbéeyéi cáli néeséeyéi yéemíaca itàacáwa. Nasutáca néemíawa níawáaca:

—¿Càinásica yéewaná càì natàaníca? —náimaca nalíwáaca.

<sup>13</sup> Abénaméeyéi quéwa naicáanicáita apóstolnái iquíniná meedá. Iná náimaca:

—¡Càméeyéica nía meedá! —náimaca naicáaníca.

*Discurso de Pedro*

<sup>14</sup> Néeseté Pedronái, níái docéeyéica imanùbaca apóstolca, namusúacawa manùbéeyéi yèwíse, níái ciento veinte namanùbaca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidacaténá manùbéeyéi wenàiwica írini. Yá Pedro icàlidaca nalíni cachàiníri tàacáisi iyú. Iimaca nalí: “Píacué, nuénánái judíoca, macáitacué pía nacái Jerusalén iyacàlená mìnanáica, péemiacué cayábani yái nucàlidéeripinácuéca piriwa. <sup>15</sup> Piyúunáidacuéca nacámaca níái wenàiwicaca. ¡Càmírita! Canácata icáméeri mapísái yáawanáitacáwa a las nueveta. <sup>16</sup> Néese Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo càide iyúwa profeta Joel icàlidáanáténi bàaluité, itànàanáté tàacáisi Dios inùmaliçuíse nacái. Dios ímacaté:

<sup>17</sup> ‘Mawiénicaalí yái èeri imáalàacatáipináwa, yá nubànùapiná Espíritu Santo wenàiwicanái írí canánama, yàcawéeridacaténá níá; íná yéewanápinácué péenibe nacàlidaca tàacáisi nunùmaliçuíse; nubànùapiná tàacáisi ùculliyéi írí yéenáiwánási nacáiri iyú, béeyéi írí nacái náamacani írìçuísewa.

<sup>18</sup> Néenialípiná nubànùaca Espíritu Santo nùasu wenàiwicanái iwàwalìculéwa, yàcawéeridacaténá níá, asianái, inanái nacái, yéewanápiná nacàlidaca tàacáisi nunùmaliçuíse.

<sup>19</sup> Capìraléeri cáli írìcuwa nùasáidapiná naicá wawàsi nacalùadéeripiná naicáca, ínata nacái cáliquéi—írái, quichái, acalèe nacáiri ísaca nacái.

<sup>20</sup> Yái èeri icamaláná catéeripináwa, quéeri nacáiwa naiquéechúapiná quírawaca càide iyúwa waicáaná írái, ipíchawáise nùasu èeri máiní cayábéeri yàanàaca, caiyéininéeri nacái.

<sup>21</sup> Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yáawawa nuícha nuicáanápíná napualé, nuwasàapíná níawa nùasu yùuwichàacáisi íichawa’,

ímacaté yái Diosca, càite profeta Joel itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuíse.

<sup>22</sup> “Iná péemiacué cayábani yái nucàlidéeripinácuéca piriwa, píacué israelitaca: Píalíacuécawa machacàníri iyú càinácaalíté iyáaná pèewibàa, yái Jesúsca, Nazaret iyacàlená néeséerica. Dios idéca yáasáidacuéca pírini, píalíacaténáwa Jesús ìwali, abéeri Dios néeséericani, yái Jesúsca. Dios imàacaté Jesús imànica máiníri cayábanaméeri wawàsi, càmírica wenàiwica idé imànica, yáasáidacaténácué píri Dios ibànùacani. <sup>23</sup> Ewitacué píalíacáanítatéwa ìwali Dios néeséericani, càicáanítacué píibàacaténi, pinúacaténáni. Quéwa bàaluitésíwa Dios ínáidacatéwa imàacáanápíná áiba wenàiwica iyúudàacuéca píibàaca Jesús presoíri iyú, yéewanápinácué pimàacaca báawanaméeyéi asianái itàtàacani cruz ìwali. <sup>24</sup> Quéwa Dios íwasàacaté Jesús yéetácáisi íicha, yáté imicháidaca Jesús yéetácáisi íicha càmícaíná yéetácáisi yáalimá imawèniadacani. <sup>25</sup> Yáté rey David icàlidacaté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmaliçuíse. Jesús ímacaté Dios írì:

‘Nucuèriná Dios, nùalíacawa píyáanápíná núapicha càiripináta, píacawéeridaca nacái núa. Iná canácata yáaliméeri imàacaca nucaláacawa píicha, pía Nucuèriná Diosca.

<sup>26</sup> Iná yéewa casíimáica nuwàwa, yásí nucántàa nacái casíimáiri iyú. Yá máiní manuíca nuínáidapínacawa nuwàwawa píwali,

<sup>27</sup> càmícaíná pimàacapíná núa càliculí írìcu. Càmita nacái pimàacapíná íbadácawa yái nuináca, núa píasu wenàiwicaca mabáyawanéerica.

<sup>28</sup> Pidéca pimàacaca cáuca núa, yá nuyanídapínacawa nùyacaalípináta píapícha’,

ímacaté yái Jesúsca, càité David itànàaca Jesús itàacái.

<sup>29</sup> “Píacué nuénánáica, macáitacué wáaliacawa wàawirimi rey David yéetacatéwa, yáté nabàllacani. Siùcade macáita wía judíoca wáaliacawa alénacaalí David yàasu càliculimi iyaca cháí wèewibàa. <sup>30</sup> Profetacaté yái rey Davidmíca, yá yáaliacatéwa nacái Dios imànicaté wawási David yáapícha cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté rey David itaquérinámi icùaca israelitanái David yáamiricubàami. <sup>31</sup> David icàlidacaté yái tàacáisi Dios inùmalicuíse, càide iyúwa David idéca nacáicaalí iicáca macáita yái ichàbáanápínacawa. Iná yéewa rey David icàlidacaté tàacáisi ímérica Mesías icáucáanápínatéwa, yái israelita icuérinápínaca. David ímacaté nacái Mesías càmínápínaté iyamáawa càliculí irícu, càmínápínaté nacái iinámi ibadáwa. <sup>32</sup> Yái Jesúsca, Dios idéca icáucàidacani, yá nacái macái wía, wadéca waicáca cáucani. <sup>33</sup> Dios idéca imichàidaca Jesús chènuniré, imàaca nacái yáawinacawa yéewápuwáise Dios irí, icùacaténá macáita Dios yáapícha chènuniré. Yá càide iyúwaté Jesús icàlidáana walíni, Wáaniri Dios idéca imàacaca Jesús ibànùaca walí Espíritu Santo. Siùca èeri pidécuéca péemíaca, piicáca nacái cànacaalí iyú Espíritu Santo icùaca wenàiwicanái íiwitáise. <sup>34</sup> Wáaliacawa Mesíascani yái Jesúsca, Dios ibànùèripínacaté icùacaténá wía, yácáiná rey David càmítaté imichàawa chènuniré icáca yáapíchawa, quéwa David icàlidacaté tàacáisi Mesías iwali Dios inùmalicuíse. David ímacaté: ‘Wacuèriná Dios ímacaté Nuíwacali irí: Píawinawa núapícha nuéwápuwáise picùacaténá núapícha macáita,

<sup>35</sup> idècunitàacá numawènìadaca pícha macái piùwidenáíwa, ímaca yái Diosca’, càité David ímaca.

<sup>36</sup> “Píacué macái Israel itaquénáinámica, iwàwacutácué píaliacawa báisírìcani: Yái Jesúsca, pinuéricatécué cruz ìwali, yácata Dios imàaquérica Wáiwacalipíná, Mesías nacái, yái wacuèrinápínaca, wía judíoca”, ímaca yái Pedroca.

<sup>37</sup> Néese níai wenàiwica ìwacáidáyaquéeeyéicawa néré, néemiacáiná Pedro yàasu tàacáisi, iná máini achúmaca nawàwa nabáyawaná ìwaliwa. Yá nasutaca néemiawa Pedro, apóstolnái nacái. Yá náimaca nalí:

—Píacué wéenanáica, ¿càinásica iwàwacutá wamànica? —náimaca. <sup>38</sup> Néese Pedro ímaca nalí:

—Píwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná. Píbautizácué nacáiwa Jesucristo lípidená ìwali píasáidacaténácué peebáidaca itàacái. Yásí Dios imàacacué iwàwawa píbayawaná ícha. Ibànùapínacué píri Espíritu Santo icùacaténácué píiwitáise. <sup>39</sup> Yái Espíritu Santoca, Dios iwàwéericuéca yàaca píri, péenibe irí nacái, nalí nacái macáita iyéeyéica déeculé, yácáiná Dios ibànùapíná Espíritu Santo nalí canánama, cawínacaalí Wacuèriná Dios iwàwéeyéica imáidaca yàasunápínáwa —ímaca yái Pedroca. <sup>40</sup> Càita Pedro icàlidaca nalíni déecuírì iyú, yàlàa nacái níai. Ímaca nalí:

—Píwènúadacué píiwitáisewa ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca píai náapícha níai cabáyawanéeyéi wenàiwicaca —ímaca yái Pedroca.

<sup>41</sup> Inaté níai yeebáidéeyéicaté Pedro yàasu tàacáisi, nabautizáca. Tres mil namanúbaca níai yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái yáté èerica. <sup>42</sup> Nàwacáidáyacacawa náapícha áibanái yeebáidéeyéica néemíacaténá apóstolnái yéewáidáana níai. Yá macáita neebáidaca cachàiniwaca. Abédanamata nacái náiwitáise, nàaca nacái nalíwáca nàasuwa. Nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ícha, nawacùacaténá



nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca, nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná.

### *La vida de los primeros cristianos*

<sup>43</sup> Néeseté apóstolnái ichùniaca yàacawa manùbéeyéi cáuláiquéeyéi Dios íiwitáise iyú. Dios imàaca nacái namànica manùba cachàiníri iyú càníri wenàiwica idé imànica. Iná Jerusalén iyacàlená mìnánái cáaluca nawàwa nàináidacáwacawa canánama. <sup>44</sup> Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, abédanamata náiwitáise, nàaca nacái nalíwáaca nàasuwa. <sup>45</sup> Yá nawéndaca nàasuwa càinácaalí nadènièrica nawacùacaténá iwènináami catúulécanéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesús. <sup>46</sup> Eeri imanùbaca nàwacáidáyacacawa templo iriculé nàacaténá Dios irí cayábéeri. Nàwacáidáyaca nacáíwa nacapèe iriculéwa nawacùacaténá nàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca nawàwalicaténá Jesús yéetácatéwa náichawalíná. Yá nayáaca nayáacaléwa náapichawáaca casímáiri iyú nawàwalicúsewa. <sup>47</sup> Jerusalén iyacàlená mìnánái cáimiétaquéeri iyú naicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Eeri imanùbaca Wáiwacali iwasàaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha néenánáicaténá níá, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

## 3

### *Un cojo es sanado*

<sup>1</sup> Aiba èerité Pedro, Juan nacái nàacawa templo néré a las trescatáica táicalé càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná nasutáca níawawa Dios íicha èeri imanùbaca. <sup>2</sup> Macái èeri imanùbaca iyacaté néré abéeri asiali éeruúri yàabàli, quéwa yáta imusúanáatawa. Eeri imanùbaca áibanái itècani templo inùma nérépiná, yái templo inùma ípidenácataíca Hermosa. Néré isutáca plata wenàiwicanái íicha, níái iwàluèyéicawa templo iriculé. Isutáca náicha plata iwènlacaténá iyáapináwa. <sup>3</sup> Iicáca Pedro, Juan nacái iwàluèyéiwa templo iriculépiná, yá isutáca náicha plata. <sup>4</sup> Idècunitàacá isutáca náicha plata, yá naicáidaca irí. Pedro íimaca irí:

—Píicáida walí —íimaca yái Pedroca. <sup>5</sup> Yái asiali éeruúri yàabàli iicáidaca nalí machacànita, iyúunáidacáiná nàapináca irí plata. <sup>6</sup> Quéwa Pedro íimaca irí:

—Canáca nulí plata, orocáaníta canácata nulíni. Numànica piríwa yái núaliméerica numànica. Núumaca pirí Jesucristo Nazaret iyacàlená néeséeri inùmalicúise, yái ichàiniadéerica núa, nuchùnìacaténá pía, pimichàawa pìipìná —íimaca yái Pedroca.

<sup>7</sup> Yá Pedro íibàaca asiali icáapi yéewápuwáiséeri, yá Pedro imichàidaca ibàluawa yái asialica. Idècunitàacá imichàacawa yái asialica, yáta cachàinica yàabàli. <sup>8</sup> Yá ipisia ibàluacawa. Yá idàbaca íipinaca. Iwàluacawa Pedronái yáapicha templo iriculé, ipislaníca nacái yàacawa, yàaca Dios irí cayábéeri néeninamata. <sup>9</sup> Macáita wenàiwica iyéeyéica templo irícu naicáca íipínáníca. Néemíca nacái itàacái yàaca Dios irí cayábéeri. <sup>10</sup> Náináidacawa manuísíwata naicáidaca irí, cáalu nacái náináidacawa nawàwawa íwali, yái asiali ichàbáanácawa, náalíacáinátéwa Dios íiwitáise iyaca néré, náalíacáiná naicácani yái asialica, náalíacáiná nacáíwa íwali yáawinánáirimicawa isutáca náicha plata templo inùma néré ípidenácataíca Hermosa.

### *Discurso de Pedro en el Pórtico de Salomón*

<sup>11</sup> Yái asiali éeruúricaté yàabàlimi, ichùnièricatéwa, càmita iwàwa nàacawa íicha yái Pedroca, Juan nacái. Nabàluacawa abéeri imàdàaná néeni templo irícuíri. Yái imàdàanáca ípidenácaté Pórtico de Salomón.

Madecaná wenàiwica nàináidacawa manušíwata néemiaca Pedronái ináwaná, iná napiacawa néré naicácatená nía. <sup>12</sup> Néese Pedro iicáciná nàwacáidáyacacawa, yá ímaca nalí: “¿Cánásicué máini píináidacawa manušíwata piicáidaca walí, piacué israelitaca? Picacué píináidawa wadéca wachùnìaca yái asialica wáiwitáise iyúwa meedáta. ¿Càmírita! Càmita nacái wadé wamàacaca ìpinaca ìwalise yái wamànináca culto Dios irí. <sup>13</sup> Achúmatàacáwa nucàlidacué piriwani càinácaalí yéewaná ìpinaca. Péemiacué cayába quéechacáwa: Wacuèriná Dios, yái Dios wàawirináimi Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái nèericaté icàaluíniná, yácata imàaquéerica Jesús ìyaca cáimiétacanéeri iyú náicha canánama, ìbaidéerica Dios irípiná. Yái Jesúsca presocatécué pimànicani, pimàacacaténaté càmiyéi judío inúacani, níai icuèyéica wàasu cáli. Néeseté gobernador Pilato iwàwacaalíté iwasàaca Jesús, yá pitàanicatécué báawéeri iyú Jesús ìwali, iná càmitatécué pimàaca Pilato iwasàacani. <sup>14</sup> Càmitacué pisutá Pilato iwasàanápínáténi, yái Jesús mabáyawanéerica imànírica càide iyúwa Dios ichùullaná. Néeseté pisutácuéca Pilato ícha iwasàanápínatécué pirí abéeri inuéricaté wenàiwica. <sup>15</sup> Càita pinúacatécué yái yèerica wacáuca càmiiri imáalàawa. Quéwa Dios imichàidacaténi yéetácáisi ícha. Wía nacái, wadéca waicáca cáucani, yái Jesúsca. <sup>16</sup> Siúcade yái asiali piíquéricuécaca cháí, piálicuécué nacái piicáca, idéca ichùnìacawa cachànicaténáni Jesús ìpidená ìwali, ìpinacaténá, yeebáidacáiná Jesús itàacái. Dios idéca imàacaca wachùnìacani cayába, càide iyúwa piicáanacué macáitani, weebáidacáiná Jesús itàacái.

<sup>17</sup> “Piacué nuénánáica, núaliacuécawa píwali, píwacananái nacái pinúacaalítécué Jesús, càmitacué báisíri iyú piáliacawa cawinácaalí yái pinuéricatécuéca. <sup>18</sup> Quéwa Dios imàacacatécué pimànica càide iyúwaté yàasu profetanái canánama nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuése ìwali yái yàasu Mesíasca. Náimacaté iwàwacutàanápínaté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànuèrica walí, wía israelitaca. <sup>19</sup> Iná, piwènuacuéwa Dios irí àniwa, piwènúadacué nacái píiwitáisewa Dios irípiná yéewacaténacué imàacaca iwàwawa piáyawaná ícha. Piwènúadacué píiwitáisewa piáyawaná íchawa caquialéta, yá cawàwanáta Wacuèriná Dios imàacapínacué piyaca matuñbanáiri iyú. <sup>20</sup> Piwènúadacué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápínacué Dios ibànùaca piatalé Jesús, yái Mesíasca. Bàaluité Dios ìináidacawa imàacáanápínacué picuèrinápinácani, piacué israelitaca. <sup>21</sup> Quéwa iwàwacutá Jesucristo iyamáacawa chènuniré àta Dios ichùnìacataléta macái wawàsi càide iyúwaté profetanái ímáaná Dios inùmalicuése, níai Dios yàasu profetaca ìbaidéeyéicaté Dios irípiná bàaluité èeri. <sup>22</sup> Càité profeta Moisés ímaca wàawirináimi irí: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapínacué pirí profeta péenátacuéwa, nuíwítáise nacáirica. Peebáidacué macáita càide iyúwa ichùullaná pimànica. <sup>23</sup> Macái cawinácaalí càmiyéica yeebáida iyúwa yái profetaca ichùullanápíná, Dios yúuwichàidapíná níawa càiripináta’, ímacaté yái Moisésca.

<sup>24</sup> “Yá macáita profetanái, yái Samuel, nía nacái profetanái Samuel yáamísàna nacàlidacaté Mesías yéenáiwana ìwalipínaté. <sup>25</sup> Profetanái nacàlidacaté tàacáisi Dios inùmalicuése íméericaté Dios ibànùanápínacué piatalé picuèrinápiná. Siúca idéca ibànùacuéca piataléni càide iyúwaté ímáaná. Dios imànicaté wawàsi cáimiétacanéeri iyú wàawirináimi yáapicha imàninápínacué pirí cayábéeri, piacué nataquénáinámica. Siúcade idéca imànicuécaca pirí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná. Yáciná Dios ímacaté

wàawirimi Abraham irí: ‘Pitaquénáinámi ìwàlìse numànipiná cayábéeriwa macái èeri mìnaná irí’, càité ìmaca yái Diosca. <sup>26</sup> Idécanáamité Dios imichàidaca Iiriwa yéetácáisi ícha, yá ibànùaca wía wacàlidacaténácué pírí ìnánáwá ìwali quéechatécáwa, imànicaténácué pírí cayábéeri, piácué israelitaca, yéwanápiná macáitacué piwènùadaca píiwitáisewa píbáyawaná íchawa”, ìmaca yái Pedroca.

## 4

### *Pedro y Juan ante las autoridades*

<sup>1</sup> Idécunitàacá Pedro, Juan nacái nacàlidaca yái tàacáisi wenàiwicanái irí, yá sacerdotenái nàanàaca néré, yá nacái úwi ìiwacaliná, níái úwi icuèyéica templo, abénaméeyéi saduceo nàanàaca náapicha nacái. <sup>2</sup> Calúaca nía yácáiná Pedro, Juan nacái néewáidaca wenàiwicanái tàacáisi iyú ìmérica Dios idéca yáasáidaca báisiri iyú icáucàidánápiná yéteyéimiwa, Dios icáucàidacáinaté Jesús. <sup>3</sup> Yá úwinái náibàaca nía, presoca namànica Pedro, Juan nacái. Namàacaca nía presoíyéi ibànàlicu, máinicáiná catáca yàacawa, íná namàacaca nía néré táiyápinama. <sup>4</sup> Quéwa manùbéeyéi néená yémièyéicaté Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidaca Jesús itàacái. Macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái batéwa cinco mil namanùbaca níawami aslanáita. Càmita naputàa càisimalénácaalí ìnanái, sùmanái nacái yeebáidéeyéica Jesús.

<sup>5</sup> Néese mapisáináami àniwa, judío ìiwacanánái sacerdotenái, judío icuèrinánái béeyéi nacái, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica templo irícu nàwacáidáyacacawa Jerusalén iyacàlená néré. <sup>6</sup> Iyacaté néré náiwacanánái yèewi Anás, yái sacerdote ìiwacalináca. Nàyaca néré áibanái sacerdote nacái: Caifás, Juan nacái, Alejandro nacái, áibanái nacái sacerdote ìiwacanánái yéenanáisiwa macáita. <sup>7</sup> Néese nachùullaca natéca nàatalé Pedro, Juan nacái. Yá namàacaca Pedronái nabàlùacawa nàacuésemi. Yá nasutáca néemiawa Pedronái. Náimaca Pedronái irí:

—¿Cawiná ìiwitáise iyú pidécué càì pimànica? ¿Cawinácué ichùulla pimànica càiri wawàsi? —náimaca. <sup>8</sup> Néese Espíritu Santo icùaca Pedro ìiwitáise. Yá icàlidaca nalíni:

—Piácué nuénánái judío ìiwacanánáica, wacuèrinánái béeyéica nacái: <sup>9</sup> Pidécuéca pisutáca péemiawa wía ìwali yái wamánínáca cayábéeri cáuláiqueeri irí, píalífacaténácuéwa càinácaalí yéewaná asialí ichùnìacawa. <sup>10</sup> Uwé, wacàlidacué píriní yéewanápiná macáita Israel itaquénáinámi náalíacawa. Yái asialica iyéerica cháí macáita wenàiwicanái yàacuésemi, idéca ichùnìacawa Jesucristo Nazaret iyacàlená néeséeri ípidená ìwali, Jesús ichùulíacáiná wachùnìacani, yái Mesíasca Dios ibànùerica walí wacuèrinápináca, wía judíoca. Pinúacatécué Jesús cruz ìwali, quéwa Dios icáucàidacaténí. <sup>11</sup> Piácué nuénánáica israelita ìiwacanánáica, báawacatécué píicáca Jesús, piyúunáidacáinácué canáca iwèni, quéwa Dios idéca imàacaca máini cachàiníri náicha canánama, yái Jesúsca. Péemiácué comparación: Càicuéca píade iyúwa wenàiwica imàníyéica íba icapèená. Nayúunáidaca báawaca abéeri íba, íná náucaca náichawani. Néese yái íbaca máini iwàwacutácawa capíi irípiná áiba íba ícha canánama. Càita nacái Dios idéca imàacaca máiníri cáimiétacanáca náicha canánama yái Jesúsca, éwitacué piyúunáidacáanita canáca iwèni. <sup>12</sup> Canácata áiba Jesús ícha yáaliméeri íwasáca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, canácáiná áiba Jesús ícha cháí

èeri iricu Dios imàaquèeri iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha — ímaca yái Pedroca.

<sup>13</sup> Idécanáami náiwacanánái yéemiaca Pedro, Juan nacái nacàlidáaná macàaluínánái Jesús iináwaná ìwali, yá náiwacanánái nàinàidacawa manuísiwata néemiaca Pedronái itàanica cáaliacáiri iyú, níacáiná náiwacanánái náaliacawa càmitaté Pedronái yéewáidawa judiónái yàasu escuela iricu, íbaidéeyéica meedá nía nacái. Yá nawàwalica Pedronái nèepunicatéwa Jesús yáapicha. <sup>14</sup> Yái éeuíricaté yàabàlimi nacái ichùnièricatéwa ibàlùacawa néré náapicha, íná judío íiwacanánái càmitaté náalimá natàanica báawéeri iyú Pedronái ìwali. <sup>15</sup> Néeseté níái iwacáidáyaquéeyéicawa nachùullaca úwinái namusúadaca Pedronái méetàucuta náicha achúmáanata. Yá namusúadaca Pedronái. Néese sacerdotenái natàanica náapichawáaca Pedronái ìwali. <sup>16</sup> Yá náimaca nalíwáaca:

—¿Càinápínásica wamàni nalí, níara asianáica? Macáita Jerusalén iyacàlená mìnánái náaliacawa nadéca namànica yái càmirica wenàiwica idé imànica. Iná càmita yéewa wáimaca càmitasa namàni càiri wawàsi. <sup>17</sup> Quéwa iwàwacutácué wàalàaca nía cachàiníiri iyú ipíchaná nacàlidaca siúcáisede Jesúsmi iináwaná ìwali, ipíchaná macái wenàiwica nacàlidaca nalíwáaca mamàalàacata asiali iináwaná ìwali, yái éeuíricaté yàabàlimi nachùnièrica —náimaca.

<sup>18</sup> Néese namáidaca Pedronái àniwa. Yá nàalàaca nía ipíchaná nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali, ipíchaná nacái néewáidaca wenàiwica Jesús ìwali. <sup>19</sup> Quéwa Pedro, Juan nacái náimaca nalí:

—Wadéca wáinàidacawa wamàninápíná càide iyúwa Dios ichùullaná wía. Néese píaliacuécawa càmita wadé weebáidacuéca pitàacái Dios itàacái ícha. <sup>20</sup> Càmita yéewa masànaca wía. Iwàwacutá wacàlidaca ìwali yái waiquérica, wéemièri nacái —náimaca níái Pedronáica.

<sup>21</sup> Néese náiwacanánái nàalàaca nía cachàiníiri iyú, nabáuliaca nàuwichàidáanápíná Pedronái càmicaalí namàni càide iyúwa nachùullaná nía. Néese namàacaca Pedronái namusúacawa náicha. Càmita náalimá nàuwichàidaca Pedronái yácáiná macái wenàiwica yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái asiali ichùnìanácawa. <sup>22</sup> Yái asiali ichùnièricatéwa Dios íiwitáise iyú idènicaté cuarenta camuí ichàbaníise.

### *Los creyentes piden confianza y valor*

<sup>23</sup> Néeseté Pedro, Juan nacái idécanáamité nàacawa náicha, yá nàacawa nàwacáidáyacacawa nàacawéeyéiná yáapichawa. Pedronái icàlidaca nalí macáita yái sacerdote íiwacanánái ímáanacaté, nía nacái judío icuèrinánái béeyéica. <sup>24</sup> Néemiacanáami, yá macáita nasutáca níawawa Dios ícha abédanamata macáita namanùbaca iyúwa. Náimaca: “Wacuèriná Dios, cachàiníiri náicha canánama, píacata yái imàníiricaté capirálèeri cáli, chá nacái èriquéi, manuíri úni nacái, canánama wawàsi nacái iyéerica. <sup>25</sup> Pía Wacuèriná Diosca, bàaluité Espíritu Santo icùaca plasu wenàiwica rey David íiwitáise, yáara wàawirimica, yéewacaténaté icàlidaca tàacáisi pinùmalicuíse. David ímacaté:

‘Canápináta meedá càmiyéi israelita namànica ùwicái Dios ípunita. Canápináta meedá israelitanái nàinàidacawa namàninápíná ùwicái, càmicáiná náalimá namawènladaca náichawa Dios.

<sup>26</sup> Aibanái èeri mìnánái icuèrinánái, náiwacanánái nacái nàwacáidáyacacawa namànicaténá ùwicái Wacuèriná Dios ípunita, ípunita nacái yái Dios yàasu Mesíasca, Dios ibànùèripínáca icùacaténá israelitanái’,

càité ìimaca yáí Davidca.

<sup>27</sup> “Báísíta macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profeta rey David itànàanáté tàacáisi Dios inùmalicúise: rey Herodes, gobernador Poncio Pilato nacái nàwacáidáyacacawa cháí Jerusalén iyacàlená irìcu nàapicha níái cà míyíeca israelita, israelitanái nacái, nanúacaténá Pìiri Jesús, pìasu wenàiwica mabáyawanéerica, yáí Mesíasca pibànuèricaté icùacaténá israelitanái. <sup>28</sup> Càité namànica macáita càide iyúwaté píináidáanáwa iwàwacutáanápínaté ichàbacawa. <sup>29</sup> Siùcade pía Wacuèriná Diosca, péemla nataacái yáí nabáulianáca nàuwichàidáanápíná wía. Pichàiniada wía, wía pìasu wenàiwicaca wacàlidacaténá pitàacái mamáalàacata, macàaluínínatani nacái yáí Jesús iináwanáca. <sup>30</sup> Pimàaca wachùnliaca cáuláiquéeyéi pichàini iyúwa. Pimàaca nacái wamànica yáí cà mírica wenàiwica idé imànica Jesús íipidená ìwali weebáidacáiná yáí Pìiri Jesús mabáyawanéerica, íibaidéerica nacái pírípiná”, càì nasutáca níawawa Dios íicha.

<sup>31</sup> Néeseté idécanáami nasutáca níawawa Dios íicha, yá icusúacawa yáí capiica nàwacáidacàaluca, yá Espíritu Santo icùaca náiwitáise macáita. Yá cachàinica nawàwa, nacàlidaca Dios itàacái macàaluínínata.

### *Todas las cosas eran de todos*

<sup>32</sup> Abédanamata náiwitáise nàapichawáaca níái manùba wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Canácata néená imáisaníeri yàasuwa áibanái íicha, áibanái imáapùacaalíté wawàsi. <sup>33</sup> Apóstolnái nacái namànicaté madécaná Dios ichàini iyú, mamáalàacata nacàlidaca nacái Wáiwacali Jesús iináwaná ìwali icáucàacatéwa. Yá Dios imànica cayábéeri nalí macáita manuísíwata. <sup>34-35</sup> Canácata nèewi áiba imáapuèri wawàsi, níacáiná cawinácaalí idènièyécaté bànacalé yàaluná, capi nacái, nawéndaca níá, yá natéca iwènináami apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái nawacùaca iwènináami catúulécanéeyéi irí, àta càisimalénácaalí namáapuèrica. <sup>36</sup> Càité iyaca nèewi abéeri levita íipidenéerica José, íibaidéericaté Dios yàasu templo irìcu, abéeri Chipre yàasu iwàwata néeséeri. Apóstolnái nàacaté nacái íipidená Bernabé. (Yáí íipidená Bernabé ìimáanáca: “Yáí asíali ichàiniadéerica wawàwa” ìimáanáca). <sup>37</sup> Yáí Bernabé idènicaté bànacalé yàaluná, yá iwéndacani. Yá itéca iwènináami apóstolnái yàatalé nayúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

## 5

### *El pecado de Ananías y Safira*

<sup>1</sup> Quéwa, iyacaté áiba asíali íipidenéericaté Ananías, yàacawéetúa nacái íipidenéechúa Safira. Náináidacawa nawéndáanápíná bànacalé yàaluná, yá nawéndacani. <sup>2</sup> Yáí asíali yeedáca iríwa iwènináami yéená, yá itéca nacái yéená apóstolnái yàatalé, yá imàacaca nalíni nawacùacaténáni catúulécanéeyéi irí, icàlidaca nacái nalíni idécasa imàacaca macáita iwènináami. Yàacawéetúa nacái úalíacawa ìwali ùacawéeri yeedáanáca iríwa yéená. <sup>3</sup> Néese Pedro ìimaca irí:

—Ananías, ¿cáná pimàaca Satanás ichùullia piwítáise pimànicaténá pichìwawa Espíritu Santo irí? Pidéca picàlidaca walí piináwanáwa pitécasa wàatalé macáita iwènináami, quéwa pidéca peedáca píriwa iwènináami yéená yáí piwéndéerica pìasu cálimicawa. <sup>4</sup> Yáara bànacalé yàalunámica píasusíwataté, càmitaté iwàwacutá piwéndacani, càmicaalí càì piwàwa. Néese pídécanáamité piwéndacani, yáté píasusíwata yáí iwèninámica. Càmitaté iwàwacutá pimàaca macáitani ofrenda iyú càmicaalí càì piwàwatá. ¿Cáná

yéewa píináidacawa pimànica yái báawéerica? Càmitaté pimàni pichìwawa abéta wenàiwicanái írta, néese pidéca pimànica pichìwawa Dios irí nacái —íimaca yái Pedroca.

<sup>5</sup> Yéemiacanacáitani, yáta Ananías yéetácawa ibàlùacawa, yá ichéecami yúuwàacawa. Macáita yéemièyéica iináwaná yéetáanáwa, yá cáaluca nía macáita manuísiwata. <sup>6</sup> Néese abénaméeyéi ùuculiyéi yàanàaca, yá néepùaca ichéecami wáluma iyú. Yá natéca nabàliawani.

<sup>7</sup> Másiba hora idénáami, yá Ananías yàacawéetúami ùanàaca uwàlùacawa néré nàwacáidacàalu iriculé. Càmicáhuaca yáalíawa yái ichàbáanácawa.

<sup>8</sup> Néese Pedro isutáca yéemiawa úa:

—Picàlida nulíni, ¿piwéndacaalítécué yáara bànacalé yàaluná, peedátésicué yái iwènináamica picàlidéerimicué walíni? —íimaca yái Pedroca. Yá úumaca irí:

—Báisíta, wadéca wamàacaca ofrenda iyú macáita yái iwènináamica weedéerica —úumaca. <sup>9</sup> Néese Pedro íimaca ulí:

—¿Cánacué yéewa abédanamata píiwitáise píapichawáaca píalimáidáanápínacué piicáwa Espíritu Santo, yái Wáiwacali ibànuèrica walí? Aca néese níara siùquéeyéica tàacáwa yàaca ibàllaca píacawéerimi. Siùca nacáide natépiná nabàliawa pía —íimaca yái Pedroca.

<sup>10</sup> Yáta uetácawa ubàlùacawa, yá uchéecami yúuwàacawa Pedro yàabàli idaní. Nawàlùacawa néré níai ùuculiyéica, yá nàanàaca uchéecami. Yá natéca nabàliawa úa ùacawéerimi idaníbàawa. <sup>11</sup> Néese macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita nacái áibanái yéemièyéica yái ichàbáanácawa, yá cáaluca nía manuísiwata.

### *Muchos milagros y señales*

<sup>12</sup> Apóstolnái namànicaté nàacawa madécaná cayábéeri wawàsi wenàiwicanái irí, Dios íiwitáise iyú. Nàwacáidáyacacawa abéeri imàdàaná iriculé templo iricuírica. Yái imàdàanáca íipidenacaté Pórtico de Salomón. <sup>13</sup> Abénaméeyéi cáaluca nèepunicawa apóstolnái yáapicha. Aibanái wenàiwica cayábaca naicáca apóstolnái cáimiétaquéeri iyú.

<sup>14</sup> Manùbéeyéi wenàiwica neebáidacaté Wáiwacali itàacái, asianái, inanái nacái manùbéeyéi. <sup>15</sup> Iná nèepunída nàacawa cáuláiquéeyéi wenàiwica àyapulicubàa. Néese náawináidaca cáuláiquéeyéi yàalubáisi íinata, naliadaca nacái nía cusíduma nacáiri íinata. Nacuaca Pedro ichàbacawa néenibàa, imàcacaténá icáapiwa nàwali, càmicaalí nacái Pedro itáaná ichàbawa nàwalíse, yéewacaténaté uláicái ichàbacawa náicha. <sup>16</sup> Manùbéeyéi wenàiwica nàanàaca iyéeyéica mawiénita Jerusalén iyacàlená irí, natéca nacái néenánaiwa cáuláiquéeyéi, nía nacái wenàiwica demonio yúuwichàidéeyéica. Yá macáita cáuláiquéeyéi nachùnìacawa.

### *Pedro y Juan perseguidos*

<sup>17</sup> Néeseté sacerdote íiwacaliná, nía nacái saduceo yéenáca iyéeyéica yáapicha, calúaca naicáca apóstolnái, cayábacáiná wenàiwica naicáca apóstolnái sacerdotenái íicha. <sup>18</sup> Yá sacerdotenái náibàaca apóstolnái, yá náucaca nía presoíyéi ibànaliculé. <sup>19</sup> Táiyápita quéwa Wáiwacali yàasu ángel yàanàaca yàacùaca presoíyéi ibàna inùma. Yá imusúadaca nía néese. Yá ángel íimaca nalí: <sup>20</sup> “Píacuéwa templo iriculé. Picàlidacué wenàiwicanái iríni yái tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha”, íimaca nalí yái ángelca. <sup>21</sup> Idécanáami néemiacani, yá nawàlùacawa templo iriculé mapisáita. Yá nadàbaca néewáidaca wenàiwicanái iyéeyéica néeni. Idècunitàacá nàyaca néré, néese sacerdote

íiwacaliná, nía nacái yáapichéeyéica nàanàaca templo néré, áiba imàdàaná iriculé quéwa. Yá nàwacáidaca Junta Suprema, níái israelita íiwacanánáica macáita. Yá nachùullaca úwinái yàaca yeedáca apóstolnái presoiyéi ibàna iricúise, natécaténá nía sacerdotenái yàatalépiná. <sup>22</sup> Uwináita quéwa nàanàaca presoiyéi ibàna néré, yá canáca néeni níái apóstolca. Yá úwinái yèèpùca icàlidaca náiwacanánái iríwani. <sup>23</sup> Uwinái íimaca nalí:

—Wàanàaca presoiyéi ibàna ibàlièricawa cayába yái inùmaca. Níái úwi nacùaca cayábani, yái inùmaca. Quéwa, wàacùaca waicáwa presoiyéi ibàna inùmaca, yá canáca iyéeri iricu —náimaca níái úwica.

<sup>24</sup> Idécanáami néemiàcani, néese sacerdote íiwacaliná, úwi íiwacaliná nacái, níái úwi icuèyéica templo, nía nacái sacerdote íiwacanánáica, càmita náalimá náaliacawa ìwali càinácaalí íimáaná, yá nasutáca néemiàwaca níawáaca càinácaalísica apóstolnái iyáaná. <sup>25</sup> Néese áiba asìali yàanàaca. Yá íimaca nalí:

—Níara asianáica pibàlièyecatécué presoiyéi ibànalicu, nabàlùacawa áiba imàdàaná iricu, cháí templo iricúirica. Néewáidaca nàyaca wenàiwica templo iricu —íimaca.

<sup>26</sup> Néese úwi íiwacaliná yàacawa úwinái yáapicha. Yá yeedáca níái apóstolca. Càmita quéwa inúadáida nía, cáalucáiná úwinái iicáca wenàiwica, ipíchaná wenàiwica nanúaca úwinái íba iyú. <sup>27</sup> Natéca apóstolnái Junta Suprema yàatalé. Néese sacerdote íiwacaliná íimaca apóstolnái irí:

<sup>28</sup> —Wadéca wachùuliacuéca pía machànitaca cachàiníri iyú càmínápiná quirínama péewáidaca wenàiwicanái ìwali yáara asialimica Jesúsca. Quéwa pidécuéca péewáidaca Jerusalén iyacàlená mìnánái canánama. Pìwàwacué nacái picháawàaca waináwaná ìwali cabáyawanáca wía ìwalíse yái yéetánáca, yáara asialimica —íimaca nalí. <sup>29</sup> Quéwa Pedro, apóstolnái yáapichéeyéi nacái náimaca sacerdotenái irí:

—Iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái, éwita wenàiwicanái ichùullacáaníta càmínápiná còi wamàni. <sup>30</sup> Wàawirináimi yàacaté Dios icàaluíniná, yái Dios imichàidéericaté Jesús yéetácáisi íicha, yái Jesús pinuéricatécué cruz ìwali. <sup>31</sup> Quéwa Dios idéca imàacaca Jesús wacuèrinápiná, yéewanápiná Jesús icùaca wenàiwicanái canánama. Dios imàacaca Jesús Wáiwacalipiná, wía Israel itaquénáinámica. Dios nacái imàacaca Jesús íwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná wawènúadaca wáiwitáisewa wabáyawaná íichawa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná íicha. <sup>32</sup> Wáalíacawa báisíiricani yái tàacáisica, wacàlida nacái wenàiwicanái iríni, waicácináni watúí iyúwa, yái Jesús, imichèericatéwa yéetácáisi íicha. Wacàlida ìwali yái waiquéerica. Espíritu Santo nacái iicácaté macáita yái ichàbàanácátéwa, íná yéewa wacàlidacani Espíritu Santo inùmalicúise, yái Espíritu Santoca Dios ibànuèrica walí canánama, wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca nalí yái Pedroca.

<sup>33</sup> Néese, idécanáami judío íiwacanánái néemiàcani, yái Pedro itàacáica, yá calúaca nía. Nawàwa nanúaca Pedronái. <sup>34</sup> Iyacaté quéwa judío íiwacanánái yèewi áiba asìali fariseonái yéená, ípidenéericaté Gamaliel. Yéewáidéeri wenàiwicanái Dios itàacái iyú, profeta Moisés itànèericaté. Cáimiétacanéeri yái Gamalielca. Yá imichàa ibàlùacawa. Yá ichùullaca úwinái namusúadaca náichawa níái apóstolca achúmáanata. Yá úwinái imusúadaca apóstolnái. <sup>35</sup> Néese, Gamaliel íimaca judío íiwacanánái irí:

—Píacué nuénánáica Israel itaquénáinámica. Péemiàcué cayába. Cayábacué, píináidacuéwa cayába ìwali quéechacáwa, yái píináidéericuéca pímanínápiná nalí, níara asianáica. <sup>36</sup> Pìwàwalicué yáara asialimica

Teudas. Yàacatéwa icàlidaca ìwaliwa màinírira cachàinicanì, ínà áibanái aslanái cuatrocientos namanùbaca nèepunicawa yáapicha. Quéwa, áibanái nanùacani, yái Teudasmica, yá macáita yáapichéeyéimi naseríacawa. Yáté imáalàacawéi wawàsica. <sup>37</sup> Néese àniwa, néenialíté watànàacaalíté wáipidenáwa gobierno irí, naputàacaténá wía, ìyacaté néeni Judasmi, Galílea yàasu cáli néeséeri. Abénaméeyéi nàacatéwa yáapicha. Néese áibanái inùacani. Yá macáita naseríacawa níai yáapichéeyéimica. <sup>38</sup> Iná nùalàacuéca pía, pimàacacué matuñbanáica níara aslanáica apóstolca. Picácué pisàiwica nalí wawàsi. Wenàiwica íiwitáise iyúcaalí meedáni, yái tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwicanái, yásínica imáalàacawa. <sup>39</sup> Quéwa Dios íiwitáisecaalíni, yá càmítacué píalimá pimáalàidacani. Iná cayábacué nuénánái, ipíchanacué pimànica ùwicái Dios íipunita —ímaca nalí yái Gamalielca. Néese judío íiwacanánái neebáca iyúwa Gamaliel yàalàaná nía.

<sup>40</sup> Yá namáidaca apóstolnái nàatalépináwa àniwa. Yá needáca apóstolnái ibàle, nanúadáidaca nía àicu iyú, treinta y nueve yàawiría nacapèedáidaca nía àicu iyú. Yá nachùulíaca apóstolnái càmínápiná quirínama nacàlidaca Jesús iináwaná ìwali. Néese namàacaca namusúacawa. <sup>41</sup> Níai apóstolca nèepùacawa judío íiwacanánái íicha. Casímáica nawàwa, nàaca nacái Dios irí cayábéeri, Dios iicácáináté nía cáimiétaquéeri iyú, imàacáanápináté nàuwichàacawa Jesús irípiná, neebáidacáiná itàacái. <sup>42</sup> Apóstolnái càmítaté nayamáida néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái Jesús iináwaná ìwali, yái Mesíasca Dios ibànuèricaté icùacaténá israelitanái. Néewáidacaté wenàiwica èeri imanùbaca templo irícu, wenàiwicanái icapèe irícu nacái.

## 6

### *Se nombra a siete diáconos*

<sup>1</sup> Néenialíté manùbáwanái nàacawa mamáalàacata níai yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Madécaná judiónái itàaníyéica griego itàacái iyú nàanàacaté áiba cáli néese naicácaténáté judiónái yàasu culto Jerusalén ìyacàlená néré. Nadécanáami neebáidaca Jesús ìwali, yá nayamáacawa néré. Nàyaca nèewi abénaméeyéi inanái inírimi yéetéeyéimicawa íicha, ínà canáca nalí nayáapiná. Apóstolnái iwacùacaté nayáapiná èeri imanùbaca níai imáapuèyéica yàacàsi, quelwa nawàwacutácaté quiríta yàacàsi níai itàaníyéica griego itàacái iyú. Iná níai itàaníyéica griego itàacái iyú nataáníca áibanái judiónái ìwali báawéeri iyú, itàaníyéica hebreo itàacái iyú. <sup>2</sup> Néese níai doce namanùbaca apóstol nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá apóstolnái íimaca nalí:

—Càmíta cayába wayamáida wacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí wawacùacaténá yàacàsi catùulécaneeyéi irí. <sup>3</sup> Iná píacué wéenánáica, picutácué siete namanùbaca aslanái pèewiwa. Iwàwacutá cayába náiwitáise, càmíyíei áibanái icháawàa ibáyawaná ìwali. Iwàwacutá nacái cáalíacáica nía, iwàwacutá nacái Espíritu Santo icùaca náiwitáise. Yásí wachùulla nawacùanápiná yàacàsi catùulécaneeyéi irí. <sup>4</sup> Néese wía apóstolca wasutápiná wíawawa Dios íicha mamáalàacata, wéewáidaca nacái wenàiwica Dios itàacái iyú, Jesús iináwaná ìwali —náimaca níai apóstolca.

<sup>5</sup> Yá abédanamata náiwitáise canánama ìwali yái apóstolnái icàlidéerica nalí ìwali. Yá needáca Esteban, abéeri yeebáidéerica Jesús itàacái manuisíwata, Espíritu Santo icuèri nacái Esteban íiwitáise. Needáca nacái Felipe, Prócoro nacái, Nicanor nacái, Timón nacái, Parmenas nacái,



Nicolás nacái, yái Antioquía ìyacàlená mìnalica, abéeri càmiiri israelita quéwa iwènúadéericaté íiwitáisewa Dios irípiná yeebáidacaténá càide iyúwa judíonái yeebáidáaná. <sup>6</sup> Néese natéca níai siete namanúbaca asíanái apóstolnái yàatalé. Yá apóstolnái isutáca nalí Dios, namàacaca nacáapiwa sietéeyéi ìwali náasáidacaténá macái wenàiwica irí náibaidáanápínaté Dios irí, níai sietéeyéica imanúbaca diáconoca.

<sup>7</sup> Néeseté macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca Dios itàacái Jesús iináwaná ìwali manúbéeyéi wenàiwica irí cachàiniwanái mamáalàacata. Yá máini manúbaca nía mamáalàacata Jerusalén ìyacàlená mìnaná yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Manúbéeyéi nacái sacerdotenái judíonái neebáidaca Jesús itàacái.

### *Arrestan a Esteban*

<sup>8</sup> Abéeri diácono, ípidenéericaté Esteban, itàaniiri cayába Dios íiwitáise iyú, ichùniaca cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàni nacái yái càmirica wenàiwica idé imànica, Dios íiwitáise iyú. <sup>9</sup> Nàyacaté Jerusalén ìyacàlená irícu abénaméeyéi Esclavos Libertados nàasu yéewáidacàalu néená, Cirene yàasu cáli néeséeyéi, Alejandría ìyacàlená néeséeyéi nacái, Cilicia yàasu cáli néeséeyéi nacái, Asia yàasu cáli néeséeyéi nacái. Macáita natàanica Esteban yáapicha, chànisiiri iyú wenàiwicanái yàacuésemi. Nasutáca néemiawa Esteban, náalimáidacaténá naicáwani, nawàwacáinaté náasáidaca càmitasa báisiiritáni, yái Esteban itàacáica. <sup>10</sup> Quéwa, canácata yéewaná namawèniadaca Esteban yàasu tàacáisi, itàanicáiná cáaliacáiri iyú, Espiritu Santo íiwitáise iyú. <sup>11</sup> Néeseté nàaca áibanái irí plata nacàlidáanápíná nachìwawa néemiacasa Esteban itàanica báawéeri iyú profeta Moisés ìwali, Dios ìwali nacái. <sup>12</sup> Càité báawaca namànica Jerusalén ìyacàlená mìnaná íiwitáise, nía nacái Jerusalén íiwacanánái, nía nacái yéewáidéeyéica wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú. Yá napiacatéwa Esteban yàatalé, náibàacani, yá natécani nacháawàacaténá iináwaná ìwali, Junta Suprema yàacuésemi, níai judío íiwacanánái béeyéica. <sup>13</sup> Needáca áibanái àniwa natàanicaténá nachìwawa Esteban ìwali. Yá náimaca Esteban ìwali:

—Yái asialica itàanica mamáalàacata báawéeri iyú wàasu templo ìwali, yái wàasu templo mabáyawanéerica. Itàanica báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. <sup>14</sup> Wadéca wéemìaca icàlidáaná Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerimi imáalàidapínása wàasu templo, iwènúadapínása nacái wáiwitáise profeta Moisés itàacái íicha —náimaca namànica nachìwawa.

<sup>15</sup> Néese macáita náiwacanánáica, nía nacái yáawinéeyéicawa néré naicáidaca Esteban irí. Yá naicáca Esteban inàni icànaca càiride iyúwa àngel inàni icànáná.

## 7

### *Defensa de Esteban*

<sup>1</sup> Néeseté, sacerdote íiwacaliná isutáca yéemiawa Esteban asásí báisicaalíni, yái náimáanáca nacháawàanáca Esteban iináwaná ìwali. <sup>2</sup> Néese Esteban íimaca nalí: “Píacué nuénánáica, wacuèrinánái béeyéi nacái, péemiacué nulí: Wacuèriná Dios icànéeri máini mèlumèluiri iyú, yácata imàaquéericaté yáawawa wàawirimi Abraham iicàcani Abraham iyacaalíté Mesopotamia yàasu cáli ínata, ipíchawáiseté yàacawa ìyacaténá Harán ìyacàlená irícu. <sup>3</sup> Dios íimacaté Abraham irí: ‘Pimàaca plasu cáliwa, péenánái nacáíwa. Plawa áiba cálire núsáidéeripíná pirí’, íimacaté yái Diosca. <sup>4</sup> Néese Abraham yàacatéwa Caldea yàasu cáli

íicha, yàacawa iyacàténá Harán iyacàlená irícu. Néese Abraham yáaniri yéetácadénaamiwa, yá Dios itéca Abraham ínatalépiná yái cáliquéi càicuéca pìyacuéca siùcade. <sup>5</sup> Quéwa Dios càmitaté imàca Abraham idèniaca yái cálica, íbatàa ibàlùacatápináwa yàabàli iyúwa, càmitaté Dios yàaca cáli Abraham irí. Dios ímacáita Abraham iri yàanápinaté iríni, yéewanápiná Abraham itaquénáinámi idèniaca yái cálica, Abraham yéetácadénaamitéwa, éwitaté méenibecáanítacáwa yái Abrahamca yáté èrimicaté. <sup>6</sup> Dios icàlidacaté Abraham iríni nacái itaquénáinámi nàyanápinaté iyúwa canéeyéi yàasu cáli áiba cáli íinata. Dios ímacaté nàyanápinaté néré càulenáwaca, áibanái yàasu wenàiwicapinaté nía, yá nacái yáara cáli néeseyéica nàuwichàidáanápinaté Abraham itaquénáinámi cuatrocientos camúipinaté. <sup>7</sup> Quéwa Dios ímacaté Abraham irí: ‘Nùuwichàidapíná níara iyéeyéica áiba cáli íinata imàníyéipínáca yàasu wenàiwicawa pitaquénáinámi. Yá pitaquénáinámi namusúapínáwa íicha yáara cálica, yásí nàapíná nucàaluíná chái Canaán yàasu cáli’, càité íimaca yái Diosca. <sup>8</sup> Dios imànicaalíté wawàsi Abraham yáapicha, yáté ichùullaca Abraham imànínapíná circuncisión yéenibe aslanái iríwa nawàwalicaténá Dios yàasu wenàiwicaca nía, yèeyéica icàaluíná. Iná idécanáamité Abraham ìiri Isaac imusúaca íicá èeri, yáté Abraham imànica circuncisión Isaac irí Isaac idèniacaalíté ocho èeri. Càita nacái Isaac imànicaté circuncisión ìiri iríwa ípidenéericaté Jacob. Jacob imànicaté nacái circuncisión yéenibe aslanái iríwa doce namanùbaca. Néese Jacob yéenibe docéeyéica imanùbaca, níacata wàawirináimica, wía doce wamanùbaca Israel itaquénáinámi yàawiríaca.

<sup>9</sup> “Wàawirináimica níai Jacob yéenibecaté. Néeseté báawaca naicáca naméeréeriwa José, cayábacáiná náichani. Yáté nawéndaca José áibanái irí natécaténáni Egipto yàasu cáli néré. Quéwa Dios yàacawéeridacaté José Egipto yàasu cáli néeni. <sup>10</sup> Yáté Dios iwasàaca José yùuwichàacáisi íicha. Dios imàacaca cáaliacáicani, yái Joséca, íná faraón, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli, cayábacaté íicáca José. Yáté faraón imàacaca José icùuca yáapicha Egipto yàasu cáli. Imàaca nacái José icùuca faraón icapèe manuiri.

<sup>11</sup> “Néeseté máapicái iyacaté Egipto yàasu cáli imanuíca, chái wàasu cáli íinata nacái, ípidenácatalécate Canaán. Yá macái wenàiwicanái yùuwichàacatéwa báawanama máapicái iyú. Wàawirináimi nacái càmitaté nàanàa nayáapínáwa chái nàasu cáli íinatawa. <sup>12</sup> Quéwa Jacob yéemíacaté Egipto yàasu cáli iináwaná nàwacáidacaté trigo ituíná Egipto yàasu cáli néeni. Iná Jacob ibànùacaté néré yéenibewa, níai wàawirináimica. Néeseté nàacawa Egipto néré idàbáanaté nàacawa. <sup>13</sup> Néeseté nàacawa néré pucháibáanaté yàawiríapíná, yáté José icàlidaca iináwanáwa yéenanái iríwa néenàsàiricani. Iná yéewa, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli, yáallacawa nacái José ìwali, càinácaalí íiwitáaná wenàiwicacani. <sup>14</sup> Néeseté José ibànùacaté tàacáisi yáaniri Jacob iríwa itéenápinaté yáapichawa yéenanáiwa macáita Egipto yàasu cáli nérépinaté. Nàyacaté setenta y cinco namanùbaca aslanái Jacob yéenibeca, itaquénái nacái, manùbéeyéi inanái nacái. <sup>15</sup> Càité Jacob yàacawa iyacaténá Egipto yàasu cáli íinata. Jacob yéetácawa néré máinicaalíté béericani. Wàawirináimi nacái béeyéicaalíté nía, yá néetáté nacáiwa Egipto yàasu cáli íinata. <sup>16</sup> Néeseté Jacob yáapimi natécawa Siquem néréni nabàllacaténáni càliculli irícu, yái càliculli Abraham iwènièricaté Hamor yéenibe íicha níai Siquem mìnanaica.

<sup>17</sup> “Mawíenicaalíté néenáiwaná Dios imànicatáipinaté càide iyúwaté

íimáaná Abraham irí, yáté madécanáca nía, níái Israel itaquénáinámicá Egipto yáasu cáli néré. <sup>18</sup> Néeseté madécaná camuí idécanáamité José yéetácawa, yá áiba nacuèriná Egipto mìnali idàbaca icùaca Egipto yáasu cáli càmlíricaté yáalíawa José iináwanámi íwali. <sup>19</sup> Néese nacuèriná ichìwáidacaté wàawirináimi. Yáté imànica nalí báawéeri. Ichùuliaca náuca néenibewa quíraslinái néetácáténátéwa. <sup>20</sup> Yáté èerica Moisés imusúaca iicá èeri. Yá cayábéeri Dios iicáca yái quíraslìca. Moisés isèenái icùacani máisiba quéeri nacapèe irìcuwa. <sup>21</sup> Néese iwàwacutá namàacaca mèetàuculétani. Quéwa faraón ídu yàanàca yái sùmàica, yá uedácani uiripináwa, yá udàwinàacani càide iyúwa uirísíwa. <sup>22</sup> Càité Moisés yéewáidacawa macái wawàsi íwali Egipto yáasu cáli néeséeyéi yáalianácawa. Yá Moisés itàanica cáalíacáiri iyú, cachàiníri nacái íiwitáise.

<sup>23</sup> “Néese idécanáamité idèniaca cuarenta camuí, yá Moisés iwàwacaté ipáchiaca yéénánái yàataléwa, níái israelitaca. <sup>24</sup> Néré iicáca Egipto yáasu cáli néeséeri icapèedáidéeri israelitasàiri. Yá Moisés yàacawa iyúudàacaténa catúulécanéeri israelita. Moisés inúaca Egipto yáasu cáli néeséerica. <sup>25</sup> Moisés iyúunáidacáiná yéénánái yáalíacawa Dios imàacáanápínáté Moisés iwàsàaca nía nàuwidenái íchawa, níái Egipto yáasu cáli néeséeyéica. Càmitaté quéwa càì nàináidacawa, níái israelitaca. <sup>26</sup> Néese mapisáináami àniwa Moisés yàanàca pucháiba israelitanái ipéliayaquéeyéiwa. Yá Moisés iwàwa namàacáyacacawa. Iná íimaca nalí: ‘Abémisanacuéca pía, ¿cánácué pimàni báawéeri piríwáaca?’ íimaca yái Moisésca. <sup>27</sup> Néese yái asiali imàníiricaté báawéeri yéénásàiri iríwa iwesíaca íchawa Moisés. Yá íimaca Moisés irí: ‘¡Píá càmlírìta icùa wía! ¿Cáná yéewaná píalàa wáichawáaca wía?’ <sup>28</sup> ¡Càmìta píalímá pinúaca núa càide iyúwa pinúaná Egipto mìnali táquicha!’ íimaca. <sup>29</sup> Néese Moisés yéemiacaalíni, yá iplacawa Egipto yáasu cáli íicha. Yá yàacawa Madián yáasu cáli néré. Moisés iyacaté néré càide iyúwa canéeri yáasu cáli. Néeseté yeedáca yàacawéetúapináwa. Yá idèniaca yéenibewa pucháiba aslanái.

<sup>30</sup> “Néese áiba cuarenta camuí idénáami, yáté Moisés iyaca manacúali yùucubàa càinàwàiri mawiénita manuírì dúli irí íipidenéeri Sinaí. Yá Moisés iicáca Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani quichái yèewíise, maléenéeri àicu yèewíise, yeeméeriwa quichái iyú. <sup>31</sup> Yá Moisés icalùadacawa iicáca yái yéénáiwánási nacáirica. Néese yàacawa mawiénita iicácaténá cayábani, yá yéemiaca Wacuèriná Dios itàacái. Dios íimacaté Moisés irí: <sup>32</sup> ‘Núacata yái Dios píawirinái yèerica icàaluíná. Núacata yái Dios icuèrica Abraham, Isaac nacái, Jacob nacái’, íimacaté yái Diosca. Yá Moisés itatácawa icalùniwa. Yá cáaluca iicáidaca néré. <sup>33</sup> Néese Wacuèriná Dios íimaca irí: ‘Píwatàa píichawa pízapatoníwa píacaténa nucàaluíná, píbalùacáináwa nuípunita, núa mabáyawanéerica. <sup>34</sup> Báisíta nudéca nuicáca nàuwichàanáwa, níái wenàiuwica cainíneyéica nuicáca iyéeyéica Egipto yáasu cáli néré. Nudéca nuemiaca nasána náichánica manuísíwata. Iná nudéca nulicùacawa nuwasàacaténa nía nàuwidenái íchawa. Iná aquialé, nubànùapíná píá Egipto yáasu cáli néré’, íimaca yái Diosca.

<sup>35</sup> “Ewitaté canácaníta iwèni naicáca Moisés náimacaalíté irí: ‘¡Píá càmlírìta icùa wía, canáca yéewaná píalàa wáichawáaca wía!’ càì náimacaté, càicáaníta Dios ibànùacaté nalí Moisés nacuèrinápináca iwàsèeripínacaté nía nàuwidenái íchawa. Yái Dios càiri iicácanáwade iyúwa ángel imàaquéerica yáawawa Moisés iicácani maléenéeri àicu yèewíise yeeméericawa quichái iyú, yácata yái Diosca yàacawéeridéericaté Moisés iwàsàacaténa, icùaca

nacái níai israelitaca. <sup>36</sup> Yáté Moisés yàacawa Egipto yàasu cáli néré. Néese Moisés iwasàacaté wàawirináimi Egipto yàasu cáli ícha. Moisés imànicaté madécaná Dios ichàini iyú càmfiri idé áiba wenàiwica imànica, iwasàacaténaté israelitanái. Càité Moisés imànicani Egipto yàasu cáli néeni, Mar Rojo yàasu manuúri úni néré nacái, manacúali yùucubàa càinàwàiri nacái idècunitàacá nèepunícawa chuúri cáli ínatabàa cuarenta camuí. <sup>37</sup> Yácata Moisés icàlidéericaté wàawirináimi irí nacái: ‘Aibaalípiná Wacuèriná Dios ibànùapinacué piriwa profeta péenátacuéwa, nuúwítáise nacáirica’, ímacaté yái Moisésca. <sup>38</sup> Yácata Moisés nacái iyéericaté Israel itaquénáinámi yáapicha ìwacáidáyaquéeyécawa chuúri cáli néré néemiacaténá Dios itàaníca nalí. Moisés itàanicaté Dios yáapicha càiri iicácanáwade iyúwa ángel Sinaí yàasu manuúri dúli ipùataliculé, yá Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmalìcuíse wàawirináimi irí. Yácata Moisés nacái yéemiéricaté Dios itàacái icàlidéerica càinàcaalí iyú Dios yàaca wenàiwica nacáca càmfiri imáalàawa, yéewacaténá Moisés icàlidaca walíni yái tàacáisca.

<sup>39</sup> “Wàawirináimi quéwa càmitaté nawàwa neebáidaca Moisés itàacái. Nawàwacaté náucaca náichawa meedáni, nawàwaté nacái nèepùacawa Egipto yàasu cáli néré. <sup>40</sup> Ináté idècunitàacá Moisés iyaca Dios yáapicha Sinaí yàasu manuúri dúli ipùataliculé, yá wàawirináimi náimacaté Aarón irí, yái Moisés ibèerica: ‘Pimàni walí wàasu cuwáináipiná icuèyèipiná wía, càmicáiná wáaliáwa càinàcaalí iyáaná yáara Moisésca yeedéerimicaté wía Egipto yàasu cáli ícha’, náimaca. <sup>41</sup> Néeseté namànica ídolo, pacá yéenibe yéenáiwana, nàasu cuwáisàiripináwa. Yá nanúaca napirawa iyúwa sacrificio ídolo irí, nàacaténá cuwáisàiri icàaluíniná. Yá casímáiri iyú namànicaté manuúri fiesta ídolo irípiná, nàacaténá cayábèeri nàasu cuwáisàiri iríwa, yái ídolo namàníricaté nacáapi iyúwa. <sup>42</sup> Ináté Dios iwènúadaca íiwitáisewa náicha, yá imàacaca nàaca dùlupùta icàaluíniná yéewacaténá nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalísewa. Càité Dios yàasu profeta itànàacaté tàacáisi Dios inùmalìcuíse. Dios ímacaté:

‘Piacué israelitaca, bàaluítè càmitacué pia cayába nucàaluíniná sacrificio iyú, ofrenda iyú nacái, idècunitàacá pèepunícawa cuarenta camuí manacúali yùucubàa càinàwàiri:

<sup>43</sup> ¡Càmírita! Nùalíacatéwa piacuéca mamáalàacata cuwáisàiri Moloc icàaluíniná, yá nacái cuwáisàiri Refán yàasu dùlupùta nacái, níara cuwáinái yéenáiwana pimàniyèicatécué picáapi iyúwa, pimànicaténácué nuícha culto nalípiná. Iná núucapinacué piawa piasu cáli íchawa, máini déeculé Babilonia iyacàlená ícha’,

ímacaté yái Diosca.

<sup>44</sup> “Manacúali yùucubàa càinàwàiri, wàawirináimi nadèniacaté Dios yàasu manuúri capíima mabáyawanéeri ímamisíiri, yái nasutácatáipináca Dios ícha. Nacúacaté pucháiba íba sàabadéeyéi capíima írìcu, níai íbaca Dios itànèyèicaté ìwali itàacáíwa. Namànicaté Dios yàasu manuúri capíima ímamisíiri càide iyúwa Dios ichùullánaté Moisés. Yáté Moisés ichùullaca namànicani càide iyúwa iicáanaté yéenáiwána nacáiri írìcuíse Dios imàaquéericaté Moisés iicáca Sinaí yàasu manuúri dúli ipùataliculé. <sup>45</sup> Néeseté wàawirináimi yeedáca Dios yàasu capíima nasèenáimi íchawa. Néese wàawirináimi yàanèyèicaté Josué yáapicha, natéca Dios yàasu capíima aléi wàasu cáli ínatalé idécanámité namawèniadaca áibanái wenàiwica wàasu cáli ícha. Níara áibanái wenàiwicánái íiwitáanáca,

Dios yúucacaté nía wàasu cáli ícha yàacaténáté nàasu cáli wàawirináimi irí. Wàawirináimi nadènlacaté yái manuíri caplíma ímamisíri àta rey David yàasu èeripináté. <sup>46</sup> Néeseté Dios imànica cayábèeri rey David irí, cayàbacáiná icáca David íwitáise, íná David iwàwacaté imànica wàlisài caplísiwa Dios iyacatápiná, yái Dios Jacob itaquénáinami nèericaté icàaluíniná, níái wàawirináimica. <sup>47</sup> Quéwa Dios imàacacaté rey David ìiri Salomón imànica Dios yàasu templo. <sup>48</sup> Quéwa Dios chènuníseeri càmita ìya templo irícu wenàiwicanái imàníríca icáapi iyúwa. Càité Dios yàasu profeta Isaías ímacaté Dios inùmaliçúse. Dios ímacaté:

<sup>49</sup> ‘Núacata yái Dios iyéerica chènuniré, máini nacái achúmèeri nuícha èeriquéi. Canácata wenàiwica yáalimèeri imànica nucapèe, nuyamáacatáipináwa,

<sup>50</sup> núacáiná máini manuíri náicha macáita yái wawàsi nudabéericaté’, ímacaté yái Diosca”, ímaca nalí yái Estebanca.

<sup>51</sup> Yá Esteban icàlidaca nalíni àniwa níái judío íiwacanánáica: “Píacué quéwa, mamáalàacatacué càmita piwàwa peebáidaca Dios itàacái. Càmitacué piwàwa péemíaca Dios itàacái. Pínáidacuécawa piwàwalicúsewa càide iyúwa wenàiwica càimíyèi yáalíawa Dios ìwali. Piùwidecuéca pimànica Espíritu Santo càiripináta. Pínáidacuécawa càide iyúwa plawirináimi nánáidáanáwa bàaluité. <sup>52</sup> Píawirináimicué namànicaté báawèeri macáita Dios yàasu profetanái irí, níái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçúse. Píawirináimicué nanúacaté wenàiwica icàlidéeyéicaté tàacáisi ímèericaté Jesús yàanàanápínaté yái mabáyawanéerica. Néese siúcade idéca yàanàaca yái mabáyawanéerica Jesucristo, quéwa picháawàacatécué Jesucristo, yáté pinúacuécani. <sup>53</sup> Péemlàcatécué Dios itàacái ángelnái icàlidéerica wàawirináimi irí, quéwa càmitacué peebáida yái tàacáisica”, ímaca yái Estebanca.

### *Muerte de Esteban*

<sup>54</sup> Néeseté idécanáami judío íiwacanánái yéemíaca Esteban icàlidáaná nalíni, yá máini calúaca nía. Yá naamíaca nayéiwa nalúa iyúwa. <sup>55</sup> Quéwa Espíritu Santo icùaca Esteban íwitáise, yá Esteban iicáidaca chènuniré, yá iicáca Dios iyacàle irículé icànéerica Dios icamalá iyú. Esteban iicáca nacái Jesús ibàluèricawa Dios yéewápuwáise. <sup>56</sup> Yá Esteban ímaca:

—Piicácué nacái núapichani. Nuicá capíralèeri cáli yàacuèricawa. Nuicá nacái yái asiali Dios néeséerica ibàluèricawa Dios yéewápuwáise —ímaca yái Estebanca.

<sup>57</sup> Quéwa judío íiwacanánái nabàllacáita meedá nàuwíwa nacáapi iyúwa Esteban itàacái ícha. Néemíanícawa quéwanáta cachàiníri iyú. Yá napíaca náibàaca Esteban. <sup>58</sup> Yá namusúadacani yàcalé ícha. Néese níái ícháawèeyéica Esteban iináwaná ìwali náucaca náichawa nàasu ruana nacáiriwa. Abéeri asiali ípidenéeri Saulo icùaca nalípiná nàasu ruana nacáiri. Yá nadàbaca nanúaca Esteban íba iyú.

<sup>59</sup> Idècunitàacá nanúaca Esteban íba iyú, Esteban isutáca yáawawa Jesús ícha mamáalàacata, ímaca Jesús irí: “Nuíwacali Jesús, peedàcatéta nucáuca”, ímaca yái Estebanca. <sup>60</sup> Néese Esteban yúuwàa ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa, yá ímaca cachàiníri iyú: “¡Nuíwacali, pimàaca piwàwawa nabáyawaná ícha yái nanúnáca núa!” ímaca yái Estebanca. Idécanáamité càì ímaca, yá yéetácawa Estebanca.

## 8

*Saulo persigue a la iglesia*

<sup>1</sup> Yáí Saulo abédanamata íiwitáise náapicha, níái inuéyecaté Esteban. Yaté èrica manùbéeyéi nàuwidaca namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená írìcu. Nadàbaca namànica ùwicái cachàinìiri iyú yeebáidéeyéi íipunita. Iná macáita yeebáidéeyéica Jesús nèepùacawa Jerusalén iyacàlená ícha Judea yàasu cáli nérépiná, Samaria yàasu cáli nérépiná nacái. Níawamita apóstolnái camíiyéi yèepùawa Jerusalén ícha. <sup>2</sup> Abénaméeyéi aslanái yeebáidéeyéi Dios itàacái cáaliacáiri iyú natéca nabàliawa Estebanmi. Yá náichánica íiwitáise cachàinìiri iyú. <sup>3</sup> Quéwa Saulo iwàwacaté imáalàidaca macáita yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá itéca úwinái, iwàlùacawa nacapèe írìculé macáita íbàacaténá aslanái, inanái nacái, yá úwinái iwatàidaca nía nacapèe írìcuísewa, yá Saulo ibànùaca nía presoíyéi ibànalìculépiná.

*Anuncio del evangelio en Samaria*

<sup>4</sup> Quéwa áibanái iwàwacutéeyéicaté ipìacawa Jerusalén iyacàlená ícha, nàacatéwa nacàlìliacawa madécaná yàcalé néré, yá àta alénácaalíté nàacawa nacàlidaca yáí tàacáisi ímèrica Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>5</sup> Aiba Felipe, abéeri néená níái imusuéyecatéwa Jerusalén iyacàlená ícha, yàacawa manuìri Samaria iyacàlená néré. Yá idàbaca icàlidaca nalí Cristo iináwaná ìwali. <sup>6</sup> Madécaná wenàiwica nàwacáidáyacacawa néré, yá néemìaca cayábèeri iyú yáí tàacáisi Felipe icàlidéerica, naicácáiná Felipe imànica madécaná Dios ichàini iyú yáí camíirica wenàiwica idé imànica. <sup>7</sup> Felipe yúucacaté demonio madécaná wenàiwica ícha. Yá demonionái yàacawa yéemíaniyéiwa wenàiwicanái ícha. Felipe ichùnìaca nacái madécaná màapinéeyéi iiná, áibanái nacái éeruíyéi yàabàli. <sup>8</sup> Iná yéewa casimáica nawàwa manuísíwata níái Samaria iyacàlená mìnánica.

<sup>9</sup> Quéwa iyacaté néeni abéeri aslali ípidenèerica Simón. Quéechatécáwa imànicaté imàliyéidewa yàcalé írìcu, yácáiná camàliquericani, yáí Simónca. Ichìwáidacaté Samaria iyacàlená mìnánái, ímacáináté ìwaliwa máinìirisa cachànica íiwitáise. <sup>10</sup> Quéechatécáwa macáita Samaria iyacàlená mìnánái, sùmanái, béeyéi nacái macáita neebáidacaté Simón itàacái. Yá náimacaté nalíwáaca: “Yácata náimèrica ìwali idènièricasa Dios íiwitáise manuìri”, náimacaté Simón ìwali.

<sup>11</sup> Quéechatécáwa néemìaca írì cayábèeri iyú yáí Simónca, ichìwáidacáináté wenàiwica imàlica iyúwa madécaná camuí. <sup>12</sup> Quéwa neebáidacaté yáí cayábèeri tàacáisi Felipe icàlidéerica nalí, ímèrica Dios icùaca yàasu wenàiwicawa, yáí tàacáisi Jesucristo ìwali nacái, ínáté nabautizácawa, níái aslanáica, inanái nacái, yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. <sup>13</sup> Yáí Simónca nacái yeebáidacaté Jesús iináwaná ìwali, yá ibautizácawa. Néese Simón yàacawa Felipe yáapicha, Simón íináidacáináwa manuísíwata íicáidaca Felipe írì Felipe imànicáiná manuísíwata madécaná wawàsi camíiri wenàiwica idé imànica.

<sup>14</sup> Néeseté apóstolnái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená írìcu, néemìaca naináwaná Samaria iyacàlená mìnánica neebáidacaté Dios itàacái Jesús ìwali, iná apóstolnái nabànùaca Pedro, Juan nacái nàacaténáwa Samaria iyacàlená néré. <sup>15</sup> Idécanáami nàanàaca Samaria iyacàlená néré, yá Pedronái nasutáca nalí Dios ibànùnápíná Espíritu Santo nawàwalìculé. <sup>16</sup> Càité apóstolnái isutáca Dios ícha camícáinácáwa Espíritu

Santo yàanàa Samaria iyacàlená mìnáná ìwali, ibatàa abéeri ìwalipiná, càmitàacáwa yàanàa nàwali. Nabautizácáitawa Wáiwacali Jesús ìpidená ìwali, náasáidacaténá neebáidaca itàacái. <sup>17</sup> Néese Pedro, Juan nacái namàacaca nacáapiwa nàwali níái Samaria iyacàlená mìnánáica. Càité Espíritu Santo yàanàaca nàwali yàacawéeridacaténá nía.

<sup>18</sup> Simón iicáca càinácaalí iyú Espíritu Santo yàanàaca nàwali apóstolnái namàacacaalíté nacáapiwa nàwali, yá Simón iwàwacaté yàaca plata apóstolnái irí nawéndacaténá irí yái Espíritu Santo ichàinica. <sup>19</sup> Simón íimaca nalí:

—Piacué nacái nulí yái pichàinica yéewanápiná nacái numàacacaalí nucáapiwa cawinácaalí ìwali, yásí yàanàaca nàwali yái Espíritu Santoca — íimaca yái Simónca. <sup>20</sup> Yá Pedro íimaca irí:

—¡Pía imáalèeripinácawa yàasu plata yáapichawa!, càmicaalí piwènúada píiwitáisewa báawéeri ícha, piyúunáidacáiná píalimápiná piwèniaca Espíritu Santo ichàini píasu plata iyúwa, yái Espíritu Santo Dios yéerica wenàiwicanáí irí mawèníri iyú. <sup>21</sup> Canáca yéewaná peedápiná píriwani, càmicáiná cayába píiwitáise Dios iicápiná. <sup>22</sup> Piúca píchawa yái píiwitáisecawa báawéerica. Pisutá píawawa Dios ícha manuísíwata. Cawàwanáta imàaca iwàwawa píbáyawaná ícha, yái píináidáanácawa báawéeri iyú Espíritu Santo ìwali. <sup>23</sup> Núalíacáináwa ipisíríca piwàwa lúasi iyú càide iyúwa ipisírí culáli, yá nacái píiwitáise báawéeri idacúaca pía —íimaca yái Pedroca. <sup>24</sup> Yá Simón íimaca nalí:

—Pisutácué Dios ícha nulípiná ipíchaná imàacaca yàanàaca nùwali yái píiméerica nulí ìwali —íimaca.

<sup>25</sup> Néese níái apóstolca, nadécanáamité nacàlidaca naináwanáwa neebáidaca Jesús itàacái, nadécanáami nacái néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yá nàacawa náicha. Nacàlidaca nacái yái cayábéeri tàacáisica Jesús ìwali áiba yàcalé irícubàa Samaria yàasu cáli ínatéeyéica iyaca. Càité nèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa.

### *Felipe y el funcionario etiope*

<sup>26</sup> Néeseté àniwa Wáiwacali yàasu ángel íimaca Felipe irí: “Píawa sur iwéré àyapu irícubàa yèericawa Jerusalén iyacàlená ícha Gaza iyacàlenámi nérépiná”, íimaca yái ángelca. Yáara àyapu yèericawa manacúali yùuculé càináwàiri, canácatalé wenàiwica. <sup>27</sup> Yá Felipe yàacawa. Néese Felipe yàanàaca asiali àyapulicubàa, Etiopía yàasu cáli néeséeri. Yácata náasu wenàiwica cachàiníri, gobiernosàiri, íbaidéerica Etiopía yàasu cáli icuèrinásàatúa irí, icúaca úasu cawèníri. Quéchatécáwa yàacawa Jerusalén iyacàlená néré yàacaténá Dios icàaluíná. <sup>28</sup> Néeseté yái asiali yèepùacawa yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa. Yàacawa yàasu carro irícuwa, caballonáí iwatàidéerica yèepunícawa yáamiwáisewa. Yáawinéerica yàacawa yàasu carro irícuwa iléeri néeni Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irícu.

<sup>29</sup> Yá Espíritu Santo íimaca Felipe irí àniwa: “Píawa yàatalé yái carroca”, íimaca yái Espíritu Santoca. <sup>30</sup> Iná Felipe ipiácawa néré, yàanàaca carro yàatalé, yá Felipe yéemlaca etiopesàiri itàacái iléeca Dios itàacái profeta Isaías itànèericaté cuyàluta irícu. Yá Felipe isutáca yéemlawni:

—¿Péemlatica càinácaalí íimáaná yái píléerica? —íimaca yái Felipeca. <sup>31</sup> Yá etiopesàiri íimaca irí:

—Càmíta yéewa nuémíaca càinácaalí íimáaná canácáiná yéewáidéeri núa —íimaca. Yá isutáca Felipe ícha wawàsi iwàlùanápíná yáawinacawa yáapicha

carro iriculé Felipe yéewáidacaténáni. <sup>32</sup> Yáí tàacáisi etiopesàiri iléericaté íimaca:

“Natéca nanúawani càide iyúwa nanúacaalí napirawa ovejawa iyúwa sacrificio, càide iyúwa cordero ibàlùacaalíwa nàacuéssemi níái idaluéyéica ichùna. Quéwa càmita itàaní nalí báawéeri iyú, níái imàníyéica irí báawéeri, càmita nacái icuísa íchawa nía.

<sup>33</sup> Yá nawàwaca nabáiniadacani, naicáanica iquíniná. Ewita càmicáanítaté imàni ibáyawanáwa, càicáaníta nàuwichàidacani. Canácata itaquénáinápíná nanúacáináni”,

càité itànàaca yáí profeta Isaíasca. <sup>34</sup> Néese yáí gobierno icuèriná etiopesàiri íimaca Felipe irí:

—Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nulíni cawinácaalí wenàiwica ìwali profeta icàlidaca yáí tàacásica. ¿Icàlidasica ìwaliwata, áiba ìwalitasica nacái? —íimaca.

<sup>35</sup> Néese Felipe icàlidaca irí yáí cayábéeri tàacáisi Jesús ìwali. Quéchatécáwa Felipe icàlidaca iríni càinácaalí íimáaná yáí tàacáisi profeta Isaías itànèericaté. Isaías itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicúse íiméerica Jesús yàanàanápínaté yùuwichàacaténátéwa, yáí tàacáisi etiopesàiri iléericaté. <sup>36</sup> Néese nachàbaca nàacawa úni néenibàa, yá gobierno icuèriná íimaca Felipe irí:

—Piicá úni; ¿cayábasica pibautizáca núa? —íimaca. <sup>37</sup> Néese Felipe íimaca irí:

—Uwé, peebáidacaalí Jesús itàacái macái piwàwalicúsewa —íimaca yáí Felipeca. Néese asìali íimaca:

—Nuebáidaca Dios Iiricani yáí Jesucristoca —íimaca.

<sup>38</sup> Néese etiopesàiri ichùullaca nayamáidaca carro, yá nalicúacawa úni yáaculé, yá Felipe ibautizácani. <sup>39</sup> Namichàacatéwa úni yáacuise, yáta Espíritu Santo Wáiwacali ibànùerica, itéca Felipe. Gobierno icuèriná càmita quirínama iicáca Felipe. Néese etiopesàiri yèepua yàacawa yàasu cáli nérépináwa àniwa casímáica iwàwa manuísíwata. <sup>40</sup> Yáta Felipe yàanàaca Azoto iyacàlená néré, yá icàlidaca nalíni yáí tàacáisi cayábéerica Jesús iináwaná ìwali. Néese Felipe ipáchiaca yèepunícawa macái yàcalé iricubàa iyéeyéica àyapu ìwalibàa, yá icàlidaca macái yàcalé iricuni àta yàanàacatalétaté Cesarea iyacàlená néré.

## 9

### *Conversión de Saulo*

<sup>1</sup> Quéwa Saulo icutácaté mamáalàacata inúanápíná wenàiwicanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iná Saulo yàacawa sacerdote íiwacaliná yàatalé. <sup>2</sup> Saulo isutáca íicha ibànùanápíná tàacáisi Damasco iyacàlená néré, judíonái yéewáidacàalu imanùbaca íiwacananái irí, namàacacaténá Saulo íibàaca yeebáidéeyéi, asianái, inanái nacái, iyéeyéica Damasco iricu, itécáténá nía presoíri iyú Jerusalén iyacàlená néré. <sup>3</sup> Idécánáamité Saulo yeedáca iríwa cuyàluta namanùbaca, yá yàacawa Damasco iyacàlená nérépiná. Iyacaalíté mawiénita Damasco irí àyapulicubàa, yáta camalási chènuníiséeri icànacaté Saulo itéese máiní mèlumèluíri iyú. <sup>4</sup> Yá Saulo yúuwàa iriacawa cáli íinatalé, yéemlaca tàacáisi. Yáí tàacáisi íimaca Saulo irí: “Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?” íimaca yáí tàacásica.

<sup>5</sup> Saulo isutáca yéemlawni: “¿Cawiná píá, Nuíwacalí?” íimaca yáí Sauloca. Yáí tàacáisi íimaca Saulo irí: “Núacata yáí Jesús. Núacata yáí piùwidéerica pimànica. Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipélicáiná



nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréri ipùatalìcu”, ímaca yái Wáiwacalica. <sup>6</sup> Yá Saulo itatácawa icalùniwa. Néese ímaca: “Nuíwacali, ¿càinástica piwàwa numànica?” ímaca yái Sauloca. Néese Wáiwacali ímaca irí: “Pimichàawa pìanáwa yàcalé irìculé. Nérénica nacàlidaca piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, ímaca yái Wáiwacalica.

<sup>7</sup> Aibanái Saulo yáapichéyeyéica asianáica cáaluca nía báawanama néemiacáiná sànasi quéwa canéyeyéita iiquéeri wenàiwicaca. <sup>8</sup> Néese Saulo imichàacawa cáli ícha. Yá yàcùaca ituíwa, quéwa càmita yéewa iicáidaca. Iná náibàacáita natéwa Saulo icáapi ìwali Damasco iyacàlená irìculépiná. <sup>9</sup> Saulo iyaca Damasco iyacàlená irìcu másisiba èeri, càmita idé iicáidaca. Càmirita iyáa iyáacaléwa, ibatàa únipiná ìira.

<sup>10</sup> Iyaca néré Damasco iyacàlená mìnali ípidenérica Ananías. Néese, Wáiwacali imàacaca yáawawa Ananías iicácani yéenáiwánási nacáiri irìcuíse. Yá ímaca Ananías irí: “¿Ananías!” ímaca yái Jesúsca. Néese Ananías ímaca: “¿Càiná, Nuíwacali?” ímaca yái Ananíasca.

<sup>11</sup> Yá Wáiwacali ímaca Ananías irí: “Pìawa irìcubàa yái àyapuca ípidenérica Derecha. Piwàlùawa Judas icapèerìculé. Pisutá íchani, pitàanínápiná áiba asìali yáapicha, Tarso iyacàlená néeséeri, ípidenéri Saulo. Siùca isutáca iyaca yáawawa Dios ícha. <sup>12</sup> Idéca iicáca áiba asìali yéenáiwánási nacáiri irìcuíse ípidenéri Ananías, iwàlùericawa imàacaca icáapiwa ìwali yéewanápiná idé iicáidaca àniwa”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>13</sup> Quéwa Ananías, idécanaami yéemiacani, yá ímaca: “Nuíwacali, madécana nacàlidaca nulíni iináwaná ìwali, yáara asialica. Nadéca nacàlidaca nulíni ìwali imànica báawéeri nalí níara yeebáidéyeyéica pitàacái Jerusalén iyacàlená néeni. <sup>14</sup> Sacerdote íiwacanánái nadéca nachùullaca yàanàanápiná aléi itécáténá macáita wía presoíri iyú, wía isutéyeyéica yáawawa pícha”, ímaca yái Ananíasca.

<sup>15</sup> Quéwa Wáiwacali ímaca Ananías irí: “Pìawa matuíbanáiri iyú; nudéca nuedáca yái asialica icàlidacáténá nuináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, nalí nacái áiba cáli néeséyeyéica, nacuèrinánái irí nacái, israelitanái irí nacái. <sup>16</sup> Núsáidápiná iríwa nuíwitáisewa càinácaalí iyú iwàwacutápiná yùuwichàacawa nulípiná, yeebáidacáiná nutàacái”, ímaca yái Jesúsca.

<sup>17</sup> Néese Ananías yáacawa capíi néré, Saulo iyacatalé iyaca. Yá iwàlùacawa néré imàacaca icáapiwa Saulo ìwali. Yá Ananías ímaca Saulo irí:

—Nuénásàiri Saulo, Wáiwacali Jesús imàaquéricaté yáawawa piicácani àyapulìcubàa, yáquéi ibànùaca núa pìatalé yéewanápiná pidé piicáidaca àniwa, yéewanápiná nacái Espíritu Santo icùaca píiwitáise —ímaca yái Ananíasca.

<sup>18</sup> Yáta cubái ímami nacáiri itúacawa Saulo ituíricuíse, yá idé iicáidaca àniwa. Yá imichàacawa ibautizácawa. <sup>19</sup> Néese Saulo iyáaca iyáacaléwa, cachàinica àniwani. Iyamáacawa néeni másibáwanáita èeri náapicha níái yeebáidéyeyéica Jesús itàacái, iyéyeyéica Damasco iyacàlená irìcu.

### *Saulo predica en Damasco*

<sup>20</sup> Néeseté Saulo idàbaca yèepunícawa yéewáidaca wenàiwica judiónái yéewáidacàalu irìcu. Icàlidaca nalíni Dios Iiriquéi Jesúsca. <sup>21</sup> Macáita yéemièyeyéica Saulo icàlidáaná, nánáidacawa manuísíwata néemíaca yàasu tàacáisi. Néese náimaca nalíwáaca:

—¿Cánásica yéewa imàni càì? Yái asialica yùuwidecaté imànica wenàiwica yeebáidéyeyéica Jesúsni iináwaná ìwali Jerusalén iyacàlená néeni. Yácata yái yàanèricaté aléi nacái itécáténá nía presoíri iyú, yéewanápiná sacerdote

íiwacanánái yùuwichàidaca nía. ¿Cánásica iwàwa icàlidaca Jesúsmi iináwaná ìwali? —námica nalíwáaca.

<sup>22</sup> Quéwa Saulo icàlidaca yàacawa cachàiniwanái. Yéewáidaca wenàiwica náalíacaténáwa Mesíasca yái Jesús, israelita icuèrinápináca Dios ibànueripinacaté nali. Itàanica cáalíacáiri iyú yái Sauloca, íná judiónái Damasco iyacàlená mìnánái càmítatè yéewa namawèniadaca Saulo yàasu tàacáisi. Yá càmíiyéi yáalíawa náméeripiná irí. Iná masànacáicata nía ícha meedá.

### *Saulo escapa de los judíos*

<sup>23</sup> Néesetécáwa madecaná èeri idenáami, yá judío íiwacanánái natàanica náapichawáaca ibàacanéeri iyúta quéwa, abédanamacaténá náiwitáise nanúnápinátè Saulo. <sup>24</sup> Quéwa Saulo yáalíacatéwa nawàwaca nanúacani. Nachùullaca nàasu wenàiwicawa nacúanápiná yàcalé inùma imanùbaca, èeríapinama, táiyápinama nacái nanúacaténá Saulo. <sup>25</sup> Iná níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàlùadaca Saulo manuíchúa mapíiri irìculé. Yá táiyápi nalicùadaca Saulo mapíiri irìcu yéenúlusi ìwali chènuníseeri ventana irìcubàa yàcalé iwáiná ínatáise, yàanàcaténá cáli iwéré meètàucuta yàcalé ícha. Càita idéca ímusúacawa náicha yái Sauloca.

### *Saulo en Jerusalén*

<sup>26</sup> Néeseté Saulo, idécanáamité yàanàaca Jerusalén iyacàlená néré, yá iwàwacaté iwacáidáyacacawa náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Quéwa macáita cáluca naicàcani, càmícáiná neebáida iwènùadacaté íiwitáisewa háisíiri iyú yeebáidáanáca Jesús itàacái. <sup>27</sup> Quéwa Bernabé itéca Saulo yáasáidacaténáni apóstolnái irí. Bernabé icàlidaca nalíni Saulo iicácaté Wáiwacali àyapulìcubàa, Wáiwacali itàanicaté nacái Saulo yáapicha, Saulo icàlidacaté nacái macàaluínínátani yái tàacásica Jesús iináwaná ìwali Damasco iyacàlená irìcu. Iná idécanáamité apóstolnái yéemiaca Bernabé icàlidaca nalí Saulo iináwaná, yátè needáca nàataléwa Saulo. <sup>28</sup> Néese Saulo iyamáacawa náapicha Jerusalén iyacàlená irìcu, yèepunícawa nacái náapicha. Icàlidaca cachàiníiri iyúni macàaluínínáta Wáiwacali iináwaná ìwali. <sup>29</sup> Itàaní nacái náapicha áibanái judío itàaníiyéica griego itàacái iyú, càmíiyéica yeebáida Jesús ìwali. Saulo icàlidaca nalíni cachàiníiri iyú macàaluínínáta. Quéwa nawàwacaté nanúaca Saulo. <sup>30</sup> Néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacáináwa áibanái nawàwaca nanúaca néenásàiri Saulo, yá natéca Saulo Cesarea iyacàlená néré. Yá nabànùacani Cesarea ícha yàacaténáwa Tarso iyacàlená nérépiná.

<sup>31</sup> Inátè yéewa níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica macái Judea yàasu cáli imanuíca, Galilea yàasu cáli néeséeyéi nacái, Samaria yàasu cáli néeséeyéi nacái, nàyaca matuíbanáiri iyú. Cachàiniwanái náiwitáise Dios ìwali, neebáidaca itàacái tàì íméeri iyú, nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú. Nàaca Wáiwacali icàaluíníná. Espíritu Santo nacái iyúudàaca nía nawènùadánápinátè áibanái íiwitáise Wáiwacali irípiná, íná yéewa manùbáwanái nàacawa.

### *Curación de Eneas*

<sup>32</sup> Néenialítè Pedro yàaca ipáchiaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá yàaca ipáchiaca áibanái iyéeyéica Lida iyacàlená irìcu. <sup>33</sup> Pedro yàanàaca áiba aslali íipidenéeri Eneas. Iríanírícáitawa yàalubái íinatawa ocho camuí, máapínacáináni, yái Eneasca. <sup>34</sup> Néese Pedro íimaca irí:

—Eneas, siùcade Jesucristo ichùnlaca píawa. Pimichàawa peedá pialubáíwa —íimaca yái Pedroca. Yáta Eneas imichàacawa. <sup>35</sup> Macáita Lida iyacàlená mìnánái, Sarón iyacàlená mìnánái nacái naicáca Eneas imichàacawa, yá nawènúadaca náiwitáisewa Wáiwacali iripíná.

### *Resurrección de Dorcas*

<sup>36</sup> Uyacaté inaná Jope iyacàlená iricu yeebáidéechúa Jesús itàacái, ípidenéechúa Tabita, (íimánáca Dorcas griego itàacái iyú). Uái inanáca umànicaté cayábéeri mamáalàacata. Uyúudàaca nacái catúulécanéeyéi wenàiwica. <sup>37</sup> Néeseté, idècunitàacá Pedro iyaca Lida iyacàlená néeni, yá cáuláicaca Dorcas, yá uétácawa. Néese abénaméeyéi inaná nàapidáidaca uinámi, yá nàwalica ùwali ubàlemi, yá naliadaca úa capli imàdàaná iriculé iyéerica chènunibàa cáli inàni íicha. <sup>38</sup> Yái Jope iyacàlená iyaca mawiénita Lida iyacàlená irí, Pedro iyacataléca. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái náalíacatéwa Pedro iyaca Lida iyacàlená iricu, yá nabànùaca pucháiba aslanái yèeyéipiná imáidaca Pedro. Náimaca irí: “Aqúialé Jope iyacàlená néré aqúialésíwata”, náimaca.

<sup>39</sup> Yáté Pedro yàacawa náapicha. Idècanáamité yàanàaca néré, yá natécani néré Dorcasmi iriacataléca. Madècaná inaná inìrimi yéetéeyéimicatéwa íicha nàyaca néré, nabàlùacawa Pedro itéese, íichàaníyéi, náasáidaca nacái Pedro iicá bàlesi, ruana nacái umàníyéicaté nalí, úái Dorcasmica idècunitàacá cáuca úa. <sup>40</sup> Néese Pedro ichùullacaté macáita namusúacawa capli imàdàaná iricúise. Yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa, yá isutáca Dios íicha. Néese iicáidaca yéetéechúamiwa irí. Yá íimaca ulí:

—¡Tabita, pimichàawa! —íimaca yái Pedroca. Yáta ùacùaca utuíwa. Uicáca Pedro, yá umichàaca úawinacawa. <sup>41</sup> Pedro íbàaca ucáapi ìwali, yá imichàidaca úa. Imáidaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nía nacái manùríyéimica, yáasáidacaténá nalí úa, cáuca úa àniwa. <sup>42</sup> Macáita Jope iyacàlená mìnánái néemiaca uináwaná, yá madècaná wenàiwica iwènúadaca íiwitáisewa Wáiwacali iripíná. <sup>43</sup> Yá Pedro iyamáacawa Jope iyacàlená iricu madècaná èeri. Pedro iyaca icapèe néeni áiba asiali ípidenéeri Simón ichùnièrica piráí íimamimi iwèndacaténá nía.

## 10

### *Pedro y Cornelio*

<sup>1</sup> Aiba asiali camíri judío ípidenéeri Cornelio iyacaté Cesarea iyacàlená iricu. Yái Cornelioca, náiwacalicaní níái romanonái yàasu úwinái yéénáca ípidenéeri el Italiano. <sup>2</sup> Yái Cornelioca yàaca Dios icàaluíniná cáalíacáiri iyú, macáita yéénánái yáapichawa. Imàaca nacái manùba plata ofrenda iyú iyúudàacaténá judiónái. Isutéeri yáawawa Dios íicha mamáalàacata. <sup>3</sup> Aiba èeri cawàwanáta a las trescatáita táica, Cornelio iicáca yéenáiwánási nacáiri: Yá iicáca amaléeri iyú Dios yàasu ángel iwàlùacawa Cornelio yàatalé. Yá íimaca Cornelio irí: “¡Cornelio!” íimaca yái ángelca. <sup>4</sup> Yá Cornelio iicáidaca ángel irí manuísíwata ícalùni iyúwa. Yá íimaca ángel irí: “¿Càinásica piwàwa numànica pirípiná?” íimaca yái Cornelioca. Néese ángel íimaca irí: “Dios idéca yéemiaca yái pisutáanáca íicha, cayába nacái iicáca yái piyúudàanáca catúulécanéeyéi wenàiwica. <sup>5</sup> Siùcade pibànùa wenàiwica Jope iyacàlená néré namáidacaténá néese Simón áibaalí ípidenéeri Pedro. <sup>6</sup> Yái Pedroca iyaca áiba asiali icapèe iricu ípidenéeri Simón ichùnièrica piráí íimamimi iwèndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuírí ùni idùlepi. Yái Pedroca icàlidapíná piríwani càinácaalí iwàwacutá pimànica”, íimaca yái ángelca.

<sup>7</sup> Idécanaami yàacawa yái ángel itàaníríca yáapícha, yá Cornelio imáidaca pucháiba yàasu wenàiwicawa. Imáidaca nacái abéeri úwi íbaidéeri Cornelio irí, yéerica Dios icàaluíná manuísíwata, Cornelio yáaliérica cayábaca íwítáise imàníinápiná cayábéeri. <sup>8</sup> Cornelio icàlidaca nalíni macáita yái ángel icàlidéericaté irí. Yá Cornelio ibànùaca nía Jope iyacàlená nérépiná.

<sup>9</sup> Néese mapísaináami àniwa, cawàwanáta machacànicaalíté èeri, yá nàyaca mawiénita Jope iyacàlená irí. Yáta hora nacái Pedro, iyéerica Simón icapèe írìcu, yàacawa capli ipùata sàabadéeri ínatalé, machacànicaalíté èeri. Pedro yàacawa néré isutácaténá yáawawa Dios ícha. <sup>10</sup> Máini máapicani íná iwàwa iyáaca iyáacaléwa. Quéwa idècunitàcá namànica iyáapíná, Pedro iicáca yéenáwanási nacáiri. <sup>11</sup> Yá iicáca capíraléeri cáli yàacùacawa, yá áiba wawàsi írìcùacawa chènuníse cáli ínatalépiná, abéeri wawàsi càiri iyúwa manuírí sávana idacùacanéeri ipùata báiúnacaname yéénulusi iyú. <sup>12</sup> Chái sávana írìcu nàyaca néeni macái cuwèesíná íwítáaná, pírái nacái, àpíná nacái, cuípíraná nacái, macái íwítáaná iyéeyéica chái èeri írìcu. <sup>13</sup> Néese Pedro yéemíaca tàacáisi chènuníse. Yá tàacáisi ímaca: “Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía”, ímaca. <sup>14</sup> Néese Pedro ímaca: “Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níai casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùullacáináté wía judíoca pinùmalícuíse ipíchaná wayáaca nía”, ímaca yái Pedroca. <sup>15</sup> Néese tàacáisi ímaca irí àniwa: “Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, picá píima íwali casacàacani”, ímaca yái tàacáisi.

<sup>16</sup> Máisiba yàawíráté Pedro iicáca sávana nacáiri írìcùacawa, yéemíaca nacái tàacáisi. Néese sávana yèepùà imichàacawa chènuniré àniwa. <sup>17</sup> Pedro ínáidacawa manuísíwata iwàwalícuísewa càinácaalí ímáaná yái yéenáwanási nacáirica, máinícáiná càulenáca íchani. Idècunitàcá ínáidacawa íwali, yá Cornelio yàasu wenàiwicaná nàanàaca capli inùma néré. Nèepunícawa nasutáca néemíawa alénácaalí Simón icapèe iya. <sup>18</sup> Nàanàaca néré, yá namáidaca cachàini nasutácaténá néemíawa asáisi iyacaalí néeni áiba asiali ípídenéeri Simón, ípídenéeri nacái Pedro.

<sup>19</sup> Idècunitàcá Pedro ínáidacawa mamáalàacata íwali yái yéenáwanási nacáirica, yá Espíritu Santo ímaca irí: “Píicá, máisiba asianáica níara icutá pía. <sup>20</sup> Pimichàawa, plawa nàatalé pèepunínáwa náapícha. Picá achúma píináidacawa piwàwawa, néese manuí píináidaca piwàwawa; nudéca nubànùaca nía píatalé”, ímaca yái Espíritu Santoca. Iwàwacutácaté Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa bàaluitécáiná profeta Moisés ichùullacaté judiónáí càminápiná nèepuníwa càmiyéi judío yáapícha, íná Espíritu Santo ichàiniadaca Pedro iwàwa. <sup>21</sup> Néese Pedro yàacawa nàatalé, yá ímaca nalí:

—Núaqueí picutéericuéca. ¿Càinásicué piwàwa numànica píripíná? — ímaca yái Pedroca. <sup>22</sup> Náimaca irí:

—Cornelio ibànùaca wía, abéeri úwi íiwacalíná, iyéerica machacàníiri iyú Dios iicá, yèeri nacái Dios icàaluíná. Macái judiónáí naicáca cáimiétaquéri iyúni, yá nacái cáinináca naicàcani. Dios yàasu ángel ichùullacaté Cornelio ibànùanápiná wenàiwica namáidacaténá pía, yéewacaténá piacawa icapèe néré yéewanápiná Cornelio yéemíaca yái picàlidéeripínáca irí —náimaca.

<sup>23</sup> Néese Pedro yeedáca yàataléwa nía. Yá nayamáacawa néeni Pedro yáapícha abéeri catá. Mapísáita àniwa yá Pedro yàacawa náapícha. Abénaméeyéi Jope iyacàlená mìnánáí yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacawa náapícha.

<sup>24</sup> Néese mapisáita àniwa nàanàca Cesarea ìyacàlená néré, cháí Cornelio icùacatáica nàanàca. Ipíchawáiseté nàanàca, yáté Cornelio imáidaca néré yéénánáíwa, yàacawéeyéiná nacáíwa cáininéeyéica Cornelio iicáca. <sup>25</sup> Pedro yàanàaca icapèe néré, yá Cornelio imusúacawa ípunita yeedácaténá yàataléwani. Cornelio ibàlùacawa yùlulù ipùata iyúwa Pedro irí yàacaténá icàaluíniná. <sup>26</sup> Quéwa Pedro imichàidacani. Yá íimaca irí:

—Pimichàa pibàlùacawa. Asìalicata nacáí núaquéi càide iyúwa pía — íimaca yáí Pedroca.

<sup>27</sup> Idècunitàacá Pedro itàaníca yáapicha, yá iwàlùacawa iicáca madécana wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéiwa néré, càmiyéí judío. <sup>28</sup> Néese Pedro íimaca nalí:

—Píalíacuécawa judío íiwitáise càmita ibatàa wàwacáidáyacacawa píapichacué, píacué càmiyéica judío, ibatàa wawàlùanápínatawa picapèe irículé, càmitasa cayába càì wamàni. Quéwa Dios idéca yàalàaca núa càmlínápiná quirínama casacàaca nuicáca áibanái, càmita nacáí nuicá nía iyúwa canéeri iwèni Dios irípiná nía. <sup>29</sup> Iná namáidacaalíté núa, yá nùanàaca néese aquialéta, càmita báawa nuínáidacawa nuwàwawa ìwali. Iná siùcade nuwàwa núaliacawa càina ìwalicalícué pimáida núa —íimaca yáí Pedroca. <sup>30</sup> Yá Cornelio íimaca irí:

—Báinuúaca èerica néese siùcáade, chácatáicaté èeri càide iyúwa siùcade, nùyacaté cháí nucapèe irícuwa, imàaquéeri íichawa iyáacaléwa, isutéeri yáawawa Dios íicha táicalénama. Yáté áiba asìali mèlumèlúiri ibàle imàacaca yáawawa nuicácani. <sup>31</sup> Iimaca nulí: ‘Cornelio, Dios idéca yéemliaca yáí pisutáanaca íicha. Cayábaca Dios iicáca yáí piyúudàanaca catùulécanéeyéi wenàiwica. <sup>32</sup> Pibànùa wenàiwica Jope ìyacàlená néré namáidacaténá néese áiba asìali íipidenéeri Simón, íipidenéeri nacáí Pedro. Yáí Pedro ìyaca áiba Simón icapèe irícu, yáara ichùnìerica pírái íimamimi iwéndacaténá nía, idènièrica icapèewa manuíri úni idùlepi’, càì íimaca nulí. <sup>33</sup> Iná nubànùacaté nía ráunamáita nactúca pía, yá pídéca pimànica nulí cayábèeri pianàacáiná. Siùcade macáita wáyaca cháí Dios iicápiná, yá wawàwaca wéemliaca macáita tàacáisi Wacuèriná Dios ichùulìerica picàlidáanápiná walíni —íimaca yáí Cornelioca.

### *Discurso de Pedro en casa de Cornelio*

<sup>34</sup> Néeseté Pedro idàbaca icàlidaca nalíni. Yá íimaca nalí:

—Siùcade núaliacawa báisíiri iyú Dios càmita iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábèeri áibanái íicha, néese iicáca macáí wenàiwica íiwitáaná abédanamata. <sup>35</sup> Néese, cayábaca Dios iicáca náiwitáise canánama, macáí wenàiwica íiwitáaná yèeyéica icàaluíniná, imàníyéica nacáí cayábèeri. <sup>36</sup> Dios idéca icàlidaca walí tàacáisi, wía Israel itaquénánámica. Dios icàlidaca walí yáí cayábèeri tàacáisica íiméerica Jesucristo imàacáanápiná wáyaca Dios yáapicha matuúbanáiri iyú. Yáí Jesucristo, yácata macáí wenàiwicanái Iiwacali. <sup>37</sup> Píalíacuécawa cayába càinácaalíté iya judíonái yàasu cáli imanúca. Quééchatécáwa Juan el Bautista icàlidaca nalíni iwàwacutáaná wenàiwicanái íibautizáca, náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Néeseté Jesús idàbacaté yéewáidaca wenàiwica Galilea yàasu cáli íinata. <sup>38</sup> Píalíacué nacáíwa Dios ibànùacaté Espíritu Santo Jesús ìwali icùacaténá Jesús íiwitáise manuísíwata, ichàiniadacaténáni nacáí, yáí Jesús Nazaret ìyacàlená néeséerica. Píalíacué nacáíwa Jesús yèepunicaté imànica yàacawa cayábèeri wenàiwicanái irí, ichùnìacaté nacáí macáita wenàiwica Satanás

yùuwichàidéeyéica. Càité Jesús idé imànica Dios yàacawéeridacáináni. <sup>39</sup> Wadéca waicáca macáita yái Jesús imàníricaté Judea yàasu cáli ínata, Jerusalén iyacàlená irícu nacái. Néese natàtàacani cruz ìwali, càité nanúacani. <sup>40</sup> Néeseeté másíba èeri irícu idécanáamité nanúacani, yá Dios icáucàidacani. Néese Dios ibànùacaté Jesús imàacaca yáawawa waicácani, wáalíacaténáwa cáucani. <sup>41</sup> Jesús càmitaté imàaca yáawawa macái wenàiwica iicácani. Néeseeté imàacaca yáawawa waicácani, wía Dios ínádéeyéicatéwa ìwali bàaluité imàacáanápínaté iicáca cáucani, yái Jesúsca. Yá nacái wayáacaté wayáacaléwa yáapicha idécanáamité imichàacawa yéetácáisi íicha. <sup>42</sup> Néeseeté Jesús ichùullacaté wacàlidáanápíná israelítanái írini, yái tàacáisi íiméerica Dios idéca imàacaca Jesús icàlidáanápíná báawéeyéi iináwaná ìwali, cáuyéica, yéeteeyéimiwa nacái, yùuwichàidacaténá níawa càiripínata nabáyawaná ìwalísewa, èeri imáalàacaalípínáwa. <sup>43</sup> Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca aléi èeri irículé, yáté macáita profetanái nacàlidacaté iináwaná ìwali. Nacàlidacaté nacái Dios imàacáanápínaté iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, Jesús yéetácáinátéwa nabáyawaná ìwalíse, cawínacaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái —ímaca yái Pedroca.

### *Los no judíos reciben el Espíritu Santo*

<sup>44</sup> Néeseeté idècunitàacá Pedro icàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo iricùacawa nàwali icùacaténá náiwitáise macáita níái yéemiéyéica Pedro icàlidáaná nalíni, neebáidacáiná yái tàacáisica. <sup>45</sup> Níái judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái yàacawéeridéeyéica Pedro, nánáidacawa manuísíwata naicáidaca càmiyéi judío irí Dios yàacáináté Espíritu Santo càmiyéi judío irí nacái. <sup>46</sup> Judíonái yéemiaca nacái càmiyéi judío itàaníca áiba tàacáisi iyú, càmiri èeri minánái itàacái, nàaca nacái Dios irí cayábéeri. <sup>47</sup> Néese Pedro íimaca:

—Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo nàwali yàacawéeridacaténá níái càmiyéica judío càide iyúwaté ibànùaná Espíritu Santo wàwali, wía judíoca. Wàacué wabautizáca nacái nía. Canáca yéewaná wamásaníaca náicha nabautizáanáwa —ímaca yái Pedroca.

<sup>48</sup> Yá Pedro ichùullaca yáapichéeyéiwa ibautizáca níái càmiyéica judío Jesucristo íipidená ìwali náasáidacaténá neebáidaca Jesús itàacái. Néese níái càmiyéica judío nasutáca Pedro íicha iyamáanápínáwa náapicha másíibáwanái èeri.

## 11

### *Informe de Pedro a la iglesia de Jerusalén*

<sup>1</sup> Néeseeté apóstolnái, nía nacái yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéicaté Judea yàasu cáli ínata néemiaca càmiyéi judío iináwaná ìwali neebáidacaté Dios itàacái càide iyúwa judíonái yeebáidáanáté. <sup>2</sup> Quéwa idécanáamité Pedro yèepùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa, néese abénaméeyéi judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái natàaníca ìwali yái Pedro imàníníaca càmiyéi judío yáapicha. <sup>3</sup> Náimaca Pedro irí:

—¿Cánaté pía pipáchiaca nàatalé níara càmiyéica judío? ¿Cána piyáa piyáacaléwa náapicha? —náimaca. <sup>4</sup> Néese Pedro icàlidaca nalí macáita yái idábáanacaté ichàbacawa. Yá íimaca nalí:

<sup>5</sup> —Nùyacaté Jope iyacàlená irícu. Idècunitàacá nusutáca núawawa Dios íicha, yá nuicácaté yéenáwanási nacáiri. Nuicácaté áiba wawàsi càiri iyúwa manuíri sávana iricùacawa chènuníse, idacùacanéeri ipùata báinúacanama yéenúlusi iyú. Yáté iricùacawa nùatalé. <sup>6</sup> Nuicáidacaté

cayába irí nuicácaténá cainácaalí wawàsi ìya sávana irìcu, yá nuicáca macáí píríí ìiwítáná, cuwèesinái nacáí, àpinái nacáí, cuipìranái nacáí, macáí ìiwítáná ìyéeyéica cháí èeri irìcu. <sup>7</sup> Yáté nuémlaca tàacáisi. Iimaca nulí: ‘Pimichàawa, Pedro. Pinúa piyáawa nía’, ìimaca nulí. <sup>8</sup> Quéwa núumacaté irí: ‘Càmíiri, Nuíwacali. Canácatáita nuyáa níái casaquèeyéica waicáca, profeta Moisés ichùlliacáinaté wía judíoca pinùmalicuise ipíchaná wayáaca nía’, càì núumaca. <sup>9</sup> Néese yái tàacáisi chènuníiséerica ìimacaté nulí àniwa. Iimaca nulí: ‘Masacàacaalí Dios imànica áiba wawàsi, yá picá píima ìwali casacàacani’, ìimaca. <sup>10</sup> Máisiba yàawiría nuicácaté sávana nacáiri iricùacawa, nuémia nacáí tàacáisi. Yáté macáita yèepùà imichàacawa chènuniré àniwa. <sup>11</sup> Yáta máisiba asianái Cesarea iyacàlená néeseéeyéi nàanàacaté nucapèe néré wàyacatáica. Náiwacali ibànùacaté nía nacutáanápíná núa. <sup>12</sup> Yáté Espíritu Santo ichùllaca nùacawa náapicha, ipíchaná achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa ìwali. Níái seis namanùbaca wéenanái nacáí nàacatéwa núapicha. Macáita wawàlùacatéwa áiba asialí icapèe iriculé. <sup>13</sup> Yái asialica icàlidaca walíni ìicácaté àngel icapèe irìcu. Yá àngel ìimacaté irí: ‘Pibànua wenàiwica Jope iyacàlená nérépiná namáidacaténá néese Simón ìipidenéeri nacáí Pedro. <sup>14</sup> Yái Pedroca icàlidapíná píríwani cainácaalí iyú píalimá piwasàaca píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, píá nacáí, péenánái nacáí’, ìimacaté yái àngelca. <sup>15</sup> Néeseté idécanacáita nudàbaca nucàlidaca nalíni, yá Espíritu Santo yàanàaca nàwali, yàacawéeridacaténá nía, càide iyúwaté Espíritu Santo yàanàanaté wàwali bàaluité. <sup>16</sup> Néeseté nuwàwalica tàacáisi Wáiwacali icàlidéericaté walí. Iimacaté: ‘Báisíta Juan el Bautista ibautizácaté wenàiwicanái úni yáaculé. Quéwa mesúnamáita Dios ibànùapínácué píríwa Espíritu Santo, yái yàacawéeridéeripínácuéca píá, ibautizácaténácué píiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú’, ìimaca yái Wáiwacalica. <sup>17</sup> Uwé, Dios idéca yàaca Espíritu Santo càmíiyéi judío irí càide iyúwaté yàanaté walíni, wía judíoca, weebáidacaalíté Wáiwacali Jesucristo itàacáíwa, iná canáca yéewaná wapéliaca Dios ìipunita, canáca yéewaná wamáisanlaca náichani, yái Espíritu Santoca —ìimaca yái Pedroca.

<sup>18</sup> Néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacáí ìyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu, nadécanáami néemlaca yái tàacásica, yá càmita quirínama natàanica báawéeri iyú Pedro ìwali, néese nàaca Dios irí cayábéeri. Yá náimaca:

—¡Dios idéca ibatàaca càmíiyéi judío nawènùadaca nacáí náiwitáisewa irípiná yéewacaténá nacáí nadèniaca nacáucawa càmíiri imáalàawa, càide iyúwa wàyáaná, wía judíoca! —náimaca.

### *La iglesia de Antioquía*

<sup>19</sup> Nadécanáamité nanúaca Esteban Jerusalén iyacàlená néeni, yá nadàbacaté namànica ùwicáí yeebáidéeyéi ìipunita canánama. Iná napiacatéwa áibalépiná. Abénaméeyéi yàacatéwa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Aibanái yàacatéwa Chipre yàasu iwàwata nérépiná. Aibanái yàacatéwa Antioquía iyacàlená nérépiná. Nacàlidacaté Jesucristo iináwaná ìwali abéta judíonái irí. Càmita nacàlida càmíiyéi judío iríni. <sup>20</sup> Aibanáita yeebáidéeyéi Jesús itàacáí Chipre yàasu iwàwata néeseéeyéi, Cirene iyacàlená mīnanái nacáí áibanái, nàanàacaté Antioquía iyacàlená iriculé. Nadàbacaté nacàlidacani càmíiyéi judío irí. Nacàlidaca nalí Jesús iináwaná Wáiwacalicaní. <sup>21</sup> Wáiwacali ìiwitáise cachàiníiri iyacaté nalí, inaté yéewa manùbéeyéi wenàiwica namàacaca náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa, yá neebáidaca Wáiwacali itàacáí.

<sup>22</sup> Néese, níái yeebáidéeyéica Jesús, Jerusalén iyacàlená néeníyéica néemiaca Antioquía iyacàlená mīnanái iināwaná. Yá nabànùaca Bernabé yàacaténá Antioquía iyacàlená nérépiná. <sup>23</sup> Bernabé yàanàacaté néré, yá yáaliacawa Dios imànica nalí cayábéeri. Iná casímáica Bernabé iwàwa, iyanidacawa náapicha. Yàalàaca nía, ichàiniadaca nacái nawàwa canánama, cachàinínápiná náiwitáise neebáidáanápíná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tàì íiméeri iyú. <sup>24</sup> Cayábéericáiná íiwitáise yái asialica, yái Bernabéca, Espíritu Santo icùacáiná íiwitáise. Yeebáida Dios itàacái manuísiwata tàì íiméeri iyú. Càita áibanái manùbéeyéi àniwa néemiaca Bernabé icàlidáaná nalíni, yá nawènùadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Wáiwacali itàacái.

<sup>25</sup> Néeseté Bernabé yàacawa Tarso iyacàlená iriculé icutácaténá Saulo. Idécánámité yàanàacani, yá itéca Saulo Antioquía iyacàlená néré. <sup>26</sup> Bernabé, Saulo yáapicha nàyacaté néré abéeri camuí náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néewáidacaté madécana wenàiwica. Antioquía iyacàlená néeni áibanái nàacaté yeebáidéeyéi íipidenápiná cristianonái, íimáanaca Cristo yéewáidacalénái, Cristo yáapichéeyéi nacái íimáanaca.

<sup>27</sup> Néenialité abénaméeyéi profeta itàaníyéica Dios inùmalicúise nàacatéwa Jerusalén iyacàlená íicha, yá nàanàaca Antioquía iyacàlená néré. <sup>28</sup> Abéeri néená, íipidenéeri Agabo, ibàlùacawa nàacuéssemi, níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Espíritu Santo icùaca Agabo íiwitáise icàlidacaténá nalí tàacáisi Dios inùmalicúise. Yá icàlidaca nalíni iyáanápínaté máapicái cachàiníri iyú nàasu cáli néré, yái Israel yàasu cálica. Càité ichàbacawa néesetécawa idécunitàacá emperador romanosàiri Claudio icùaca macái cáli imanùbaca. <sup>29</sup> Iná Antioquía iyacàlená mīnanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàináidacatéwa nabànùanápínaté plata iyúwa ofrenda nayúudàacaténá áibanái yeebáidéeyéica Jesús iyéeyéica Judea yàasu cáli íinata. Macái wenàiwica imanùbaca nabànùaca plata iyúwata náalimáaná namàacaca ofrenda. <sup>30</sup> Càité nàwacáidaca plata, yá nabànùacani iyúwa ofrenda náapicha níái Bernabé, Saulo nacái natécaténáni ancianonái irí icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Judea yàasu cáli íinata, nayúudàacaténá catúulécaneeyéi wenàiwica yeebáidéeyéi Jesús itàacái.

## 12

### *Muerte de Santiago y encarcelamiento de Pedro*

<sup>1</sup> Néenialité rey Herodes idàbaca yùuwideca imànica abénaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená néeníyéica iyaca. Herodes idàbacaté yùuwichàidaca nía. <sup>2</sup> Herodes ichùuliaca úwinái iwichùaca Santiago íicha íiwita, yéetácaténátéwa, yámi Juan ibèerimica. <sup>3</sup> Néese, yái Herodesca, yáaliacawa casímáica judío íiwacanánái ìwali yái yéetánacawéi Santiagomica, íná ichùullaca úwinái íibàaca Pedro nacái. Yá náibàacani judionái yàasu culto Pascua yaalí nayáacalíté pan camíri idènia levadura. <sup>4</sup> Idécánámité náibàaca Pedro, néese Herodes ichùullaca nacùaca Pedro presoíyéi ibànalicu. Ichùullaca nacùacani, níái úwinái bánínùaca náiwitáaná imanùbaca. Nàyaca bánínùacanama úwinái macái náiwitáaná imanùbaca. Herodes iwàwacaté ichàbáidaca Pedro judionái irí nanùanápínáni Pascua yàasuna culto idénámi. <sup>5</sup> Càité Pedro iyaca presoíyéi ibànalicu. Nacùaca cayábani. Quéwa manùbéeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca Dios íicha Pedro irípiná manuísiwata mamáalàacata.



*Dios libra de la cárcel a Pedro*

<sup>6</sup> Yáta catáca mapisáipináta Herodes ichàbáidapináté Pedro judiónái irí, nanúanápináni, yá Pedro iimáca ìyaca bamuchúamibàa náicha pucháiba úwinái. Pedro nadacuèri pucháiba cadena iyú. Aibanái úwi ibàluèyéiwa presoíyéi ibàna inùma néeni nacùaca presoíyéi ibàna ipíchaná Pedro imusúacawa. <sup>7</sup> Yáta Dios yàasu ángel yàanàaca néré, ibàlùacawa mawiénita Pedro irí. Yá camalási ipuníada presoíyéi ibàna irìculé. Néese ángel icapèedaca Pedro ibàlài ìwali icawàidacani. Yá íimaca Pedro irí: “¡Caquialéta, pimichàawa!” íimaca yái ángelca. Yáta pucháiba cadena icaláacawa Pedro icáapi íicha. <sup>8</sup> Yá ángel íimaca Pedro irí: “Pìwali pibàlewa, pizapatoní nacáíwa”, íimaca yái ángelca. Idécanáami Pedro imànica càide iyúwaté ángel íimáná irí, yá ángel íimaca irí àniwa: “Peedá pìasu ruana nacáiriwa, piúca pìwallìsewani. Piawa núamiwáise”, íimaca irí yái ángelca.

<sup>9</sup> Yá Pedro imusúacawa ángel yáamiwáise. Càmita yáalíawa asáisi báisícaalíni, yéngel imusúadánacani presoíyéi ibàna irìcuise. Pedro iyúunáidaca yéneiwanási nacáiri càì iicáca meedá. <sup>10</sup> Nachàbacatéwa idàbàanéeyéi úwi íicha, néese nachàbacawa áibanái íicha àniwa icuèyéica presoíyéi ibàna. Nàanàaca inùma néré, yái manuírì inùma yáawami hierroírìta, namusúacatáipinácawa carretera irìculé yàcaléricu, yá inùma yàacùacawa yàasu wawàsitawa meedá. Yá namusúacawa íicha. Nèepunicanáamiwa abéeri carretera irìcubàa, yáta ángel imàacaca Pedro abéerita.

<sup>11</sup> Néese átata Pedro yáalíacawa imusúacatéwa náicha. Yá íimaca iríwa: “Siúcade núalíacawa báisíiri iyú, Dios idéca ibànùaca yàasu ángelwa nùatalé imusúadacaténá núa Herodes íicha, náicha nacái níara judíoca iwàwéeyéica inúaca núa”, íimaca iríwa yái Pedroca.

<sup>12</sup> Idécanáami íináidacawa ìwali macáita iyáaná, néese yàacatéwa María icapèe néré, úai Juan yáatúaca. Yái Juanca áibaalí íipidená Marcos. Quéechatécáwa madécaná wenàiwica ìwacáidáyacacawa néré, yá nasutáca nàyaca Dios íicha. <sup>13</sup> Pedro inúacaté bàacháwáiséerica iwáiná inùmaca, yá abéechúa mànacáu íipidenéechúa Rode umusúacawa capíi íicha, ùacatéwa mawiénita iwáiná inùma irí uémíacaténá néré cawinácaalí càì isàna néese. <sup>14</sup> Ualíaca uémíaca Pedro itàacái, quéwa càmita ùacua irí iwáiná inùma, máníicáiná casíimáica úa íná upíacawa capíi irìculé àniwa ucàlidaca nalíni Pedro ibàlùanáwa bàacháwáiséeri iwáiná inùma néeni. <sup>15</sup> Yá náimaca ulí:

—¡Máiwitáiseca pía! —náimaca ulí. Quéwa úumaca báisícatani. Néese náimaca:

—Canácani. Iwàwa cáurimica meedá yáara càì péemíaca isàna —náimaca ulí, nayúunáidacáiná úwinái nanúacaténì.

<sup>16</sup> Idècunitàacá natàaníca capíi irìcu, quéwanáta Pedro inúaca mamáalàacata bàacháwáiséeri iwáiná inùma. Néese nàacùaca bàacháwáiséeri iwáiná inùma, yá naicáca Pedro ibàlùericawa néeni. Yá náníaidaca manuísíwata naicáidaca irí. <sup>17</sup> Néese Pedro yúucaca icáapiwa nalí masànacaténá nía. Yá icàlidaca nalíni càinácaalíté iyú Wáiwacali imusúadacani presoíyéi ibàna irìcuise. Yá íimaca nacái nalí:

—Picàlidacué Santiago iríni, yái Wáiwacali iméeréerica. Picàlidacué nacái nalíni, níara yáapichéeyéica yebáidéeyéica Jesús itàacái —íimaca yái Pedroca. Néese Pedro yàacawa náicha áibalépiná.

<sup>18</sup> Néeseté mapisáita àniwa, cáanáica úwinái napíanicawa presoíyéi ibàna irìcubàa nacutáca Pedro, néemíanicá nacáíwa nalíwáaca lúasi iyú, càmicáiná nadé nàanàaca Pedro. <sup>19</sup> Herodes ichùuliacaté nacutácani, quéwa càmita náalimá nàanàacani. Iná Herodes isutáca yéemíawa naináwaná, níái úwi

icuwéyícaté Pedro presoíyí ibàna irícu. Yá ichùullaca yàasu wenàiwicawa nanúanápíná níái úwica. Néese Herodes yàacatéwa Judea yàasu cáli ícha iyacaténa Cesarea iyacálená irícu.

### *La muerte de Herodes*

<sup>20</sup> Néeseté calúaca rey Herodes áibanái yáapicha, Tiro iyacálená minanáica, Sidón iyacálená minanáí nacái. Iná níái pucháiba yacalé minanáica natàanica náapichawáaca, yá abédanamata namànica náiwitáisewa nàanápínáwa Herodes yàatalé natàanicaténá yáapicha ééréeri iyú, yéewacaténá cayábaca iicáca nía àniwa. Nàaca plata Blasto irí, abéeri Herodes yáapichéeri máiníri cachàini, nawàwacáináté Blasto itàanica nawicáu Herodes yáapicha, yéewanápíná Herodes ibatàa nàyaca matuíbanáita. Iwàwacutácaté nàyaca cayába Herodes yáapicha nawèniacaténáté yàacási áiba cáli néeni Herodes icuèricaté. <sup>21</sup> Herodes imàacaca nalí abé èeri nàwacáidáyacáanápínáwa yàatalé. Idéca èeri yàanàaca, yá Herodes iwálica ibàle cawèníriwa. Néese yàacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá yáawinacawa yàasu yàalubáisi chènuníri íinatawa. <sup>22</sup> Yá idàbaca icàlidaca nalíni. Néese níái wenàiwica yéemiéyéica Herodes irí nadàbaca càì namáidáidaca: “¡Yái icàlidéerica walíni càmíirita asialí, néese abéeri chènuníiséericani!” càì namáidáidaca mamáalàacata, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. <sup>23</sup> Yáta Wáiwacali yàasu ángel ibànùaca uláicái Herodes iwali, càmicáiná Herodes yàa Dios icàaluíná, néese imàacacáita wenàiwicanái yàaca irí cayábéeri, Dioscáinásatáni, yái Herodesca, náimaca. Néeseté Herodes yéetácawa cáiwíiri iyú, enisi nacáiyéi iyáacáiná iyapicúa irícuíse ipíchawáiseté yéetácawa.

<sup>24</sup> Quéwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nacàlidaca nàacawa Dios itàacái mamáalàacata áibanái wenàiwica irí. Yá manùbéeyéi neebáidacani macái yacalé.

<sup>25</sup> Idécanáamité Bernabé, Saulo nacái namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, yáté nèepùacawa Jerusalén iyacálená ícha. Yá natéca náapichawa Juan, ípidenéeri nacái Marcos.

## 13

### *Bernabé y Saulo comienzan su trabajo misionero*

<sup>1</sup> Madécaná Antioquía iyacálená minanáí neebáidacaté Jesús itàacái. Abénaméyéi profeta, áibanái nacái yéewáidéeyéica wenàiwica nàyacaté yeebáidéeyéi yèewi. Càica náipidená: Bernabé; Simón nacái, áibaalí ípidená Negro; Lucio nacái, Cirene yàasu cáli néeséeri; Manaén nacái, idàwinèricatéwa rey Herodes yáapicha, yái Herodes icuèricaté Galilea yàasu cáli; Saulo nacái áiba. <sup>2</sup> Aiba èeri namànicaté nàyaca culto Wáiwacali irí, namàacaca náichawa nacái nayáacaléwa. Yáté Espíritu Santo ímacaté nalí: “Peedácué pèewísewa nulípiná níái Bernabé, Saulo nacái namànicaténá càide iyúwa nuwàwáaná namànica”, ímaca yái Espíritu Santoca.

<sup>3</sup> Néese nasutáca Dios ícha nalípiná àniwa, namàaca náichawa nacái nayáacaléwa mamáalàacata, yá namàacaca nacáapiwa nàwali, níái Bernabé, Saulo nacái. Néese nabànùaca nía, náibaidacaténáté Dios irípiná.

### *Los apóstoles en Chipre*

<sup>4</sup> Néeseté namànica càide iyúwa Espíritu Santo ibànùaná nía, yá Bernabé, Saulo nacái nàacatéwa Seleucia iyacálená néré, mawiéniiri iyaca manuiri úni irí. Néenita nawàlùacawa nave irículé, yá nàacawa úni yàasu

iwàwata ìnatalé ìpidenácatalé Chipre. <sup>5</sup> Idécanáamité nàanàaca néré, yá nawàlùacawa Salamina ìyacàlená ìriculé. Yá nadàbaca nacàlidaca nalí Dios itàacái judíonái yéewáidacàalu ìricu. Juan Marcos yàacawa náapicha nacái iyúudàacaténá nía.

<sup>6</sup> Yá nàacawa iwàwata imanuíca macáita yàcalé imanùbaca iyéerica iwàwata ìnata. Yá nàanàacaté Pafos ìyacàlená néré. Nàanàaca judíosàiri ìpidenéerica Barjesús. Yácata camàliquéeri. Itàaníca ichìwawa. Iimaca ìwaliwa itàanícasa Dios inùmàlicuíseta, quéwa ichìwa meedá. <sup>7</sup> Yái camàliquéeri ìyaca gobernador yáapicha, yái gobernador ìpidenéerica Sergio Paulo, abéeri cáaliácáiri icuèricaté manùbéeyéi wenàiwica. Yái gobernadorca imáidaca yàataléwa Bernabé, Saulo nacái, gobernador iwàwacáinaté yéemiaca Dios itàacái. <sup>8</sup> Quéwa yái camàliquéerica, ìpidenéerica Elimas griego itàacái iyú, yúuwidaca imànica apóstolnái. Iwàwa nacái iwènúadaca gobernador ìiwitáise ipíchaná yeebáidaca Dios itàacái. <sup>9</sup> Néese Saulo, ìpidenéeri Pablo griego itàacái iyú, Espíritu Santo icuèri ìiwitáise, yá iicáidaca machacàníiri iyú Elimas irí. <sup>10</sup> Yá ìimaca irí:

—Pía cachìwéerica, báawéeri meedá, Satanás nacáiri ìiwitáise, pía, nàuwidaca canánama cayábéeyéi ìiwitáise. ¿Cáná càmita piyamáida piwènúadaca Dios itàacái pichìwa iyúwa? <sup>11</sup> Iná siùcade Dios yúuwichàidapíná piawa. Matuúpináca piawa malééná èerita. Càmita píalimá piicáca èeri icamaláwa —ìimaca yái Pabloca. Yáta catáca Elimas iicáca. Yá icutáca wenàiwica itécáténáni icáapi ìwali, càmicáiná yáalimá iicáca ituí iyúwa. <sup>12</sup> Yá idécanáami gobernador iicáca càinácaalí iyáaná, yá yeebáidaca, ìináidacáináwa manuísíwata Wáiwacali itàacái ichàini ìwali.

### *Pablo y Bernabé en Antioquía de Pisidia*

<sup>13</sup> Néeseté Pablo iwàlùacawa nave ìriculé iyéerica Pafos ìdalutalená néeni yàacawéeyéiná yáapichawa. Yá nàacawa manuiri ùni yáacubàa Perge ìdalutalená néré, iyéerica Panfilia yàasu cáli ìnata. Quéwa Juan Marcos yèpùacatéwa náicha Jerusalén ìyacàlená nérépiná. <sup>14</sup> Yá Pablo, Bernabé nacái nachàbacatéwa Perge ìyacàlená ìicha, nàacawa machacànita Antioquía ìyacàlená ìriculé. Yái yàcalé ìyaca Pisidia yàasu cáli ìnata. Yá nawàlùacatéwa judíonái yéewáidacàalu ìriculé, sábadu, judíonái iyamáidacatáicawa. Pablo, Bernabé nacái náawinacawa néré néemiacaaténá naléeca Dios itàacái. <sup>15</sup> Néese judíonái yéewáidacàalu ìiwacanánái naléeca nalí Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, áibanái profeta itànèericaté nacái. Néese nabànùca tàacáisi Pablonái irí. Yá náimaca Pablonái irí:

—Wéenanái, pidèniasicué tàacáisi plalèeripinacué iyú wenàiwica, ára picàlidacué walíni —náimaca Pablonái irí.

<sup>16</sup> Néese Pablo imichàa ibàlùacawa, yá yúucaca nalí icáapiwa masánánápiná nía. Yá ìimaca nalí: “Péemiacué, piacué israelitaca, piacué nacái càmíiyéica judío, yéeyéica Dios icàaluíná. <sup>17</sup> Yái Dios icuèerica Israel itaquénánámi yeedácaté wàawirináimi yàasunáipináwa. Dios imàacacaté madécanáca nía idècunitàacá nàyaca Egipto yàasu cáli ìnata, càmíirica nàasu cáli. Néeseté Dios iwàsàaca nía ichàini iyúwa ìicha yáara cálica. <sup>18</sup> Ewitaté nawènúadacáaníta náiwitáisewa Dios ìicha, càicáaníta icùacaté nía cuarenta camuí idècunitàacá nèepunícawa churi manacúali yúucubàa càináwàiri, canácatalé wenàiwica. <sup>19</sup> Néeseté Dios imáalàidacaté siete namanùbaca wenàiwica ìiwitáaná ìyéeyéicaté Canaán yàasu cáli ìnata yàacaténáté nàasu cáli wàawirináimi irí. <sup>20</sup> Càité Dios imànica wàawirináimi irí cawàwanáta cuatrocientos cincuenta camuí.

“Néeseté Dios ibànùaca nalí náiwacanánáipiná nacùacaténaté nía àta profeta Samuel yàasu èeripinaté. <sup>21</sup> Néeseté wàawirináimi nasutáca Dios ícha wawási imàacáanápínaté nalí abéeri rey icuèripiná nía. Yá Dios imàacaca nalí rey icuèripinacaté nía cuarenta camuí. Yái idàbàanéeri reyca ípidenacaté Saúl, yái Cis írìca, Benjamín itaquérinámi. <sup>22</sup> Néeseté Dios càmita quirínama ibatàa Saúl icùaca israelitanái. Yá Dios imàacacaté rey David icuèripinaté israelitanái Saúl yáamirìcubàami. Dios ímacaté David ìwali: ‘Yái Davidca, Isaí írìca, cayába nuicáca íiwitáise. Núalíacawa iwàwa imànica macáita càide iyúwa nuwàwáaná’, càì íimaca yái Diosca. <sup>23</sup> Yái rey Davidca idèniaca itaquérinámiwa, ípidenéeri Jesús. Dios ibànùacaté Jesús iwasàacaténá Israel itaquénáinámi Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càide iyúwaté Dios icàlidáaná bàaluité. <sup>24</sup> Ipíchawáiseté Jesús yàanàaca, Juan el Bautista icàlidacaté tàacáisi macái Israel itaquénáinámi írì. Icàlidaca nalíni iwàwacutáanaté nawènùadaca náiwitáisewa Dios írìpiná, nabautizáanápíná nacáíwa, náasáidacaténá nawènùadacaté náiwitáisewa báawéeri ícha. <sup>25</sup> Néese mawíenicaté Juan yàasu èeri yéetáanápínatéwa, yá íimaca: ‘Núa càníri Mesías, icuèripiná israelitanái càide iyúwacú pínáidáanáwa núwali, néese áiba yàanàapíná núamirìcubàawa máiníri cachàniaca nuícha. Nuicáca núawawa iyúwa yàasu wenàiwica càníri cachàni náícha canánama, máinícáinà cayábéerica nuíchani’, íimacaté yái Juan el Bautistaca.

<sup>26</sup> “Píacué nuénánáica, Abraham itaquénáinámi, píacué nacái càmiyéica judío yéyéica Dios icàaluíná, Dios idéca ibànùacuéca píri yái tàacáisica píalíacaténácuéwa Jesús iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>27</sup> Siùcade nucàlidacué píriní. Níara Jerusalén iyacàlená mìnánáica, nía nacái náiwacanánáica, càmitaté náalíawa cawinácaalíni yái Jesúsca. Siùcade mamáalàacata càmita náalí néemíaca càinácaalí ímáaná macáita tàacáisi profetanái itànèericaté Jesús iináwaná ìwali, éwita naléecáanítani néewáidacàalu írìcuwa sábadò imanùbaca nayamáidacatáicawa. Iná nachùulíacaalíté úwinái inúaca Jesús, yáté judíonái namànicaté macáita càide iyúwaté profetanái itànàanaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali. <sup>28</sup> Ewitaté càmicáaníta nàanàa Jesús ìwali ibáyawaná nanuèripiná ìwalíiseni, càicáaníta nasutáca Pilato gobernador ícha wawási ichùullanápínaté úwinái natàtàaca Jesús cruz ìwali. Càité yéetácawa. <sup>29</sup> Néese nadécánámité namànica írì macáita càide iyúwaté Dios itàacái icàlidáanácáni Jesús ìwali, yáté áibanái nalicùadacani cruz ìwalíise. Yá nabàlacani. <sup>30</sup> Quéwa Dios imichàidacaté Jesús yéetácáisi ícha. <sup>31</sup> Yáté manùba èeri Jesús imàacacaté yáawawa naicácani níái yèepuníyéicatéwa yáapícha Jerusalén iyacàlená néré Galilea yàasu cáli ícha. Siùcade nacàlidaca nàacawa Jesús iináwaná ìwali wenàiwicanái írì.

<sup>32</sup> “Càita wacàlidacuéca píriní yái cayábéeri tàacáisica: Dios idéca imànica macáita càide iyúwa icàlidáanaté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi írì. <sup>33</sup> Iná siùcade Dios idéca imànica walíni wía nataquénáinámica càide iyúwaté icàlidáaná tàacáisi wàawirináimi írì, ímèerica imichàidáanápínaté Jesús yéetácáisi ícha. Yái rey Davidca nacái itànàacaté tàacáisi Jesús iináwaná ìwali pucháibáaná salmo írìcu, David itànàacáinaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Dios ímacaté írì írìwa: ‘Píacata Nuírìca; siùcade nudéca numàacaca èeri mìnánái náalíacawa Nuírìca pía’, càì íimacaté yái Diosca. <sup>34</sup> Dios icàlidacaté walíni imichàidáanápínaté Jesús yéetácáisi ícha ípichaná iinámi ibadácawa. Càité Dios ímaca walí profeta Isaías yàasu tàacáisi iyú. Dios ímacaté israelitanái írì: ‘Nucàlidacaté rey David írì

tàacáisi mabáyawanéeri, cáimiétacanéeri iyú machiwéeri nacái, íiméerica numàninápináté irí cayábéeri. Yá numànipinácué pirí macáita yái cayábéerica nucàlidéericaté ìwali David irí, íimacaté yái Diosca. <sup>35</sup> Báisíta Dios íimànica càide iyúwaté íimáaná, càmitaté imàaca Jesús iinámi ibadácawa, ínáté rey David itànàaca áiba salmo Dios Iiri inùmaliçuise. Dios Iiri íimacaté: ‘Càmita pimàacapiná ibadácawa yái nuináca, núa piasu wenàiwicaca mabáyawanéerica’, íimacaté yái Dios Iirica. <sup>36</sup> Uwé, siùcade macáita wáaliácawa rey David icùacaté israelitanái càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Néeseté béericaalíténi, yá yéetácawa, yái Davidmica, yá nabàliacani yàawirináimi yàasu càliculli iriculéwa. Yáté ichéecami ibadácawa. <sup>37</sup> Quéwa yái Jesús, Dios imichàidéericaté yéetácáisi íicha, càmitaté iiná ibadáwa. <sup>38-39</sup> Iná píacué nuénánáica, wacàlidacué pirí yái tàacáisica: Peebáidacaalícué Jesús itàacái, yásí Dios imàacacué iwàwawa pibáyawaná íichawa. Bàaluité profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái, yái tàacáisica icàlidéericaté nalíni càinácaalíté Dios iwàwaca wàawirináimi náyaca, wía nacái. Quéwa, éwita wamànicaalí macáita càide iyúwa Moisés itàacái íimáanáta, càicáaníta càmita Dios iicá wía iyúwa mabáyawanéerítá. Néese, siùcade weebáidacaalí Jesús itàacái, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, mabáyawanáca iicáca nacái wía, éwita càmicáaníta mabáyawaná wía. <sup>40</sup> Iná cayábacué, nuénánái, ipíchanácué Dios yàasu yùuwichàacáisi yàanàaca pìwali càide iyúwaté profetanái itànàanáte tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios íimacaté:

<sup>41</sup> ‘Péemiácué cayába, píacué báawéeyéica iicáca núa. Picaluadacuéwa, néese péetácuéwa, mesúnamáicáináta nubànùacué pìwali manuírí yùuwichàacáisi, càulenéeripiná peebáidaca iináwaná ìwali, éwita áibanái icàlidacáaníta píricué yùuwichàacáisi iináwaná ìwali’, càité íimaca yái Diosca”, íimacaté nalí yái Pabloca.

<sup>42</sup> Yá Pablo imáalàidaca icàlidaca nalíni. Idècunitàacá namusúacawa judiónái yéewáidacàalu iríçuise, yá càmiyéi judío nasutáca Pablo íicha wawàsi yèepùanápináté icàlidacaténá nalíni àniwa, yái tàacáisica, áiba sábadopináté nayamáidacatáicawa. <sup>43</sup> Idécanáamité namáalàidaca namànica culto, yá namusúacawa macáita yéewáidacàalu íicha, yá manùbéeyéi judiónái yàacawa náapicha níai Pablo, Bernabé nacái; áibanái nacái càmiyéi judío, yeebéeyéi quéwa càiyéide iyúwa judiónái yeebáidáaná Dios itàacái, níacata yèeyéicatéwa Pablonái yáapicha. Yá Pablonái yàalàaca nía neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái, yéewacaténá Dios imànica nalí cayábéeri.

<sup>44</sup> Néese áiba sábadò àniwa judiónái iyamáidacatáicawa, batéwa macáita wenàiwica iyéeyéica yàcalé irícu nàwacáidáyacacawa néré néemiacaténá Pablonái icàlidáaná nalí Wáiwacali itàacái. <sup>45</sup> Quéwa abénaméeyéi judío íiwacanánái naicáicáiná madécaná wenàiwica ìwacáidáyaquéeyéicawa, yá calúaca níai judío íiwacanánáica, cayábacáiná wenàiwica iicáca náicha Pablonái, níai apóstolca. Yá judío íiwacanánái nadábaca natàaníca casaquèeri iyú Pablo ìwali. Natàaní nacái báawéeri iyú ìwali, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica wenàiwicanái irí. <sup>46</sup> Iná Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca judiónái iríni macàaluínináta. Yá náimaca:

—Quéecháwanáimi iwàwacutácaté wacàlidacuéca píriní, píacué judíoca, quéwacué pídeca piwènùadaca píiwitáisewa Dios itàacái íicha, càmicáinácué piwàwa picáucawa càmiírí imáalàawa. Iná péemiácué cayába, siùcade wàaca

wacàlidaca Dios itàacái càmíiyéi judío irí. <sup>47</sup> Wáiwacali idéca ichùullaca wía, càide iyúwaté profeta Isaías itànàaná Dios itàacái. Wáiwacali íimacaté: ‘Nudéca nuedáca pía péewáidacaténá càmíiyéi israelita, càide iyúwa camalási icànacaalí nàwali, nàaliacaténáwa nùwali. Picàlidàanàpiná nalíni, nuwàwaca nuwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macái èeri mìnánái iyéeyéica macái cáli déecuíséeyéi’, íimaca walí yái Wáiwacalica —námaca níai Pablonáica.

<sup>48</sup> Néese idécanáami càmíiyéi judío yéemlacani, yá casíimáica nawàwa. Yá nàaca Dios irí cayábéeri itàacái ìwali. Yá macáita wenàiwica Dios yéeyéica icáuca càmíiri imáalàawa, neebáidaca Pablonái yàasu tàacáisi. <sup>49</sup> Càité manùbéeyéi wenàiwica iyéeyéica Pisidia yàasu cáli íinata néemlaca Wáiwacali itàacái. <sup>50</sup> Quéwa abénaméeyéi judío natàaníca báawéeri iyú Pablonái ìwali. Judíonái itàníca yàcalé íiwacanánái yáapicha, náapicha nacái abénaméeyéi inanái cáimiétacanéeyéica yeebáidéeyéica càide iyúwa judíonái. Càita judíonái nawènúadaca yàcalé íiwacanánái íiwitáise nàuwidacaténá namànica apóstolnái. Yáté namusúadaca Pablonái nàasu cáli íichawa. <sup>51</sup> Néese, Pablonái nachùpiaca cáli ichùmalé nàabàli íichawa judíonái iicápiná càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, nàasáidacaténá Dios yùuwichàidàanàpináté níai judíoca. Yá Pablonái yàacawa Iconio ìyacàlená néré. <sup>52</sup> Níacata quéwa Antioquía ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, casíimáica nawàwa manuísíwata, Espíritu Santo nacái icùaca náiwitáise.

## 14

### *Pablo y Bernabé en Iconio*

<sup>1</sup> Néeseté Pablo, Bernabé nacái, nàanàaca Iconio ìyacàlená irìculé, yá nawàlùacawa judíonái yéewáidacàalu irìculé. Yá nacàlidaca nalí Wáiwacali itàacái cáaliacáiri iyú, íná yéewa manùbéeyéi yeebáidaca nalíni, abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmíiyéi judío. <sup>2</sup> Aibanáita quéwa judío càmíiyéi yeebáida, nawènúadaca yàcalé mìnánái íiwitáise, càmíiyéica judío, nàuwidacaténá namànica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. <sup>3</sup> Íná apóstolnái iyamáacatéwa néeni madécaná èerisíwata. Nacàlidaca nalíni cáaliacáiri iyú Wáiwacali inùmalicúise. Yá Wáiwacali imàacaca nalí ichàiniwa nachùnìlacaténá cáuláiquéeyéi wenàiwica. Imàaca nacái namànica yái càmíirica wenàiwica idé imànica. Ináté yéewa macáita náaliacawa Pablonái icàlidaca tàacáisi Dios inùmalicúise, báisíiri iyú. <sup>4</sup> Níai wenàiwica iyéeyéica yàcalé irìcu càmíita abédanamata náiwitáise náapichawáaca. Abénaméeyéi yeebáidaca judío íiwacanánái itàacái, áibanái abédanamata náiwitáise apóstolnái yáapicha. <sup>5</sup> Néeseté abénaméeyéi judío, áibanái nacái càmíiyéi judío natàaníca yàcalé íiwacanánái yáapicha. Yá abédanamaca náináidacawa náibàanàpiná Pablonái, nanúanàpiná nacái nía íba iyú. <sup>6</sup> Quéwa Pablo, Bernabé nacái náaliacawa naináwaná ìwali, ínaté nàacawa náicha. Yá nàacawa áiba yàcalé néré íipidenéeyéi Lистра, Derbe áiba iyéeyéica Licaonia yàasu cáli íinata. Ináté Pablonái nèepunicawa yàcalé imanùbaca iyéeyéica mawiénibàa Lистра, Derbe nacái íicha. <sup>7</sup> Nacàlidaca yái cayábéeri tàacásica, íiméerica Jesús iwàsàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

### *Apedrean a Pablo en Lистра*

<sup>8</sup> Iyacaté áiba Lистра ìyacàlená mìnali, éruíri yàabàli, càmíiri idé ìpìnàaníca. Yáawinàanícawa meedá yácáinàta imusúanàwa yáatúa íichawa.

Canácatáita ìpìnánáí. <sup>9</sup> Yáí asìlali yéemìlaca tàacáisi Pablo icàlídéerica. Néese Pablo iicáidaca irí. Yá Pablo yáaliacawa éeruiri yàabàli yeebáidaca cayába yéewanápiná ichùnìacawa. <sup>10</sup> Néese Pablo ìmaca irí cachàinìiri iyú:

—Pimichàawa pibàlùacawa machacànìiri iyú piabàli iyúwa —ìmaca yáí Pabloc. Yáta éeruiri yàabàli ipisia imichàa ibàlùacawa. Yá idàbaca ìpinánáca. <sup>11</sup> Níái wenàiwica idécanáami naicáca yáí Pablo imànìrica, yá néemíaníacawa cachàinìiri iyú. Néemíaníacawa Licaonia yàasu cáli néeséeyéi itàacái iyú. Náimaca:

—¡Cuwáináca níái wenàiwicaca! ¡Nadéca nalicùacawa chènuníse wàatàna iyúwa asianá! —cài náimaca Pablonái ìwali.

<sup>12</sup> Náimaca Bernabé ìwali cuwáisàiricasani ìpidenéerica Zeus. Náimaca Pablo ìwali cuwáisàiricasani ìpidenéerica Hermes, Pablo icàlidacáiná tàacáisi wenàiwicanái irí. <sup>13</sup> Iyaca néré sacerdote icuèrica templo iyéerica mawiénita yàcalé inùma irí, yáí nasutácàaluca nàasu cuwáisàiriwa ìpidenéeri Zeus. Yáí sacerdoteca itéca pacá idènièyéica ichílanáwa ìwinási. Yá itéca pacá Pablonái yàatalé. Yáí sacerdoteca, wenàiwicanái nacái canánama nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio, nàacaténaté Pablonái icàaluíniná naicácáinaté Pablonái iyúwa chènuníseeyéi. <sup>14</sup> Níái apóstolca, Bernabé, Pablo nacái idécanacáita náaliacawa wenàiwicanái nawàwáaná nàaca nacàaluíniná, yá Pablonái icacanáidaca ibàlewa càide iyúwaté judío ìwítáise iyáaná máinícaalí achúmaca nawàwa. Yá Pablonái ìpiacawa wenàiwicanái yéewiré, namáidáidaca napiacawa. Náimaca wenàiwicanái irí:

<sup>15</sup> —Píacué wenàiwicaca, picácué cài pimàni. Wíacáiná wenàiwicanáita nacái càitade iyúwacué pía. Wadéca wàanàaca wacàlidacaténacué pírì tàacáisi cayábéeri ìméerica iwàwacutácué piwènúadaca píiwítáisewa ícha, yáí canéerica iwèni wawàsica pisutácáténacué piawawa cáuri Dios ícha, yáí imànìricaté macáita waiquéerica chènuniré, dùlupùta yàasu cáli nacái, yá nacái èeriquéi, manuiri úni nacái, macáita nacái iyéerica cháí èeri irícu. <sup>16</sup> Bàaluité Dios imàacaca wenàiwicanái canánama nàyaca iyúwaté nawàwáaná. <sup>17</sup> Mamáalàacata quéwa imànicatécué pírì cayábéeri imàacacaténacué píaliacawa cawinácaalíni. Ibànueri unía. Yèeri walí cayábéeri bànacalé yàasu èeri irícuwa. Yèeri nacái wayáapíná casímáicaténá wawàwa —náimaca níái Pablonáca.

<sup>18</sup> Ewita Pablonái icàlidacáaníta nalíni, níái wenàiwicaca, càicáaníta mamáalàacata máiní wenàiwica nawàwacaté nanúaca pacá iyúwa sacrificio Pablonái irí nàacaténá apóstolnái icàaluíniná.

<sup>19</sup> Néese abénaméeyéi judío yàanàaca Antioquía iyacàlená néese, iyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. Aibanái judío yàanàaca Iconio iyacàlená néese nacái. Yá natàaníca nawènúadánápiná yàcalé minanáí ìwítáise Pablo ícha nanúnápináni iba iyú. Ináté nanúadáida Pablo íba iyú nanúacaténáni. Nayúnáidaca néetáidacaténi, íná nawatàidacani yàcalé irícuíse, yáí Pabloc. <sup>20</sup> Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa Pablo itéesebàa, yá Pablo imichàacawa yèepùa iwàlùacawa yàcalé irículé àniwa. Néeseté mapisáináami àniwa, Pablo yàacatéwa Bernabé yáapicha Derbe iyacàlená nérépiná.

<sup>21</sup> Nacàlidaca nalíni Derbe iyacàlená irícu yáí tàacáisi ìméerica Jesús iwásàaca wenàiwicanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, yá manùbéeyéi yeebáidaca Wáiwacali Jesús itàacái. Idécanáami nacàlidacani Derbe irícu, yáté nèepùa napáchiaca Listra iyacàlená néré, Iconio iyacàlená

néré nacái, Antioquía iyacàlená néré nacái, iyéerica Pisidia yàasu cáli íinata. <sup>22</sup> Macái yàcalé imanùbaca Pablonái ichàiniadaca nawàwa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Pablonái yàalàaca nía cachàinínápiná náiwitáise neebáidáanápiná mamáalàacata Wáiwacali itàacái tàì íiméeri iyú. Nacàlidaca nalíni nacái iwàwacutá wàuwichàacawa Wáiwacali írìpináwa manùba yàawírí ipíchawáise wawàlùacawa Dios iyacàle írìculé, Dios icùacataléca macáita chènuniré. <sup>23</sup> Yàcalé imanùbaca Pablonái ibàlùadaca ancianonái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nacuèrinánápiná, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca. Apóstolnái namàacacaté náichawa nayáacaléwa, nasutácaténá Wáiwacali íicha nalípiná icuánápiná wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái.

### *Pablo y Bernabé vuelven a Antioquía de Siria*

<sup>24</sup> Néeseté Pablo, Bernabé nacái nachàbacawa Pisidia yàasu cáli, yá nàanàacaté Panfilia yàasu cáli néré. <sup>25</sup> Yá nacàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái írì Perge iyacàlená írìcu. Néeseté Pablonái yàacawa Atalia ídalutalená néré. <sup>26</sup> Atalia néeni nawàlùacatéwa nave írìculé, yá nàacawa manuírì únì yàacubàa àta nàanàacatalétaté Antioquía iyacàlená néré, namáalàidacáináté namànica macáita náibaidacaléwa Dios írìpiná. Antioquía néesecáináté áibanái ibànùacaté nía, nasutácanáamité Dios íicha Pablonái írìpiná, náibaidáanápináté írì. <sup>27</sup> Pablonái yàanàacaté Antioquía iyacàlená néré, yá nàwacáidaca Antioquía mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá Pablonái icàlidacaté nalíni Dios iyúudàacaté nía manuísíwata, Dios imàacáanáté nacái càmiyéi judío neebáidaca itàacái. <sup>28</sup> Pablo, Bernabé nacái nàyacaté néeni madécaná èeri náapicha, níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

## 15

### *La reunión en Jerusalén*

<sup>1</sup> Néenialíté abénaméyéi aslanái nàacatéwa Judea yàasu cáli íicha. Yaté nàanàaca Antioquía iyacàlená néré. Néese nadàbaca néewáidaca Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Náimacaté iwàwacutáanása càmiyéi judío namànica nalíwa circuncisión càide iyúwaté profeta Moisés ichùullánáté judíonái imànica, néese, càmicaalí namàni nalíwa circuncisión, yá càmitasa Jesús iwasàa nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, náimaca. <sup>2</sup> Pablo, Bernabé nacái nàalàaca nía cachàiníri iyú báawacáiná Pablonái yéemlaca nàasu tàacáisi. Néese macáita náimaca nalíwáaca chàinisíri tàacáisi iyú. Atata níai Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo, Bernabé nacái, áibanái nacái náapicha nàanápináwa Jerusalén iyacàlená néré. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemlawa nàanápináwa Jerusalén nacái icuèyéica Jerusalén iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús. Iwàwacutá Pablonái nasutáca néemlawa nía càinácaalí Pablonái iwàwacutáaná ichùullaca càmiyéi judío namànica circuncisión ìwali.

<sup>3</sup> Ináté Antioquía iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablonái nàasu àyapupiná, yá nabànùaca nía. Pablonái nàacatéwa nachàbacawa Fenicia yàasu cáli íinalé, Samaria yàasu cáli nacái. Yá nacàlidacaté nalíni càmiyéi judío iináwaná ìwali namàacacaté náichawa náiwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, idécanáami néemlacani, yá casímáica néemlaca yáì tàacásica.



<sup>4</sup> Néese Pablo, Bernabé nacái nàanàcaté Jerusalén iyacàlená néré. Yá macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái Jerusalén iyacàlená minaná, apóstolnái nacái, ancianonái nacái icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, macáita natàidaca Pablonái cayábéeri iyú. Néese Pablo, Bernabé nacái nacàlidaca nalíni Dios iyúudàcaté nía manuísiwata. <sup>5</sup> Quéwa abénaméeyéi fariseo yeebáidéeyéica Jesús itàacái namichàacawa. Yá náimaca Pablonái irí:

—Iwàwacutácué wamànica circuncisión càmiyéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Iwàwacutácué nacái wachùullaca namàninápiná càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianaté wàawirináimi imànica —náimaca níai fariseoca.

<sup>6</sup> Iná apóstolnái, ancianonái nacái nàwacáidáyacacawa natàanicaténá ìwali yái wawàsica. <sup>7</sup> Idécanáami natàanica nalíwáaca déecuiri iyú, néese Pedro imichàacawa itàanica nalí. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánáica, píaliacuécawa bàaluité Dios yeedáca núa pèewísecué nucàlidacaténá tàacáisi càmiyéi judío irí, yái cayábéeri tàacáisica íiméerica Wáiwacali iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yéewanápiná neebáidaca Jesús itàacái. <sup>8</sup> Néese Dios, yái yáaliéerica wenàiwica íiwitáise, yáasáidacaté walí cayábaca iicáca càmiyéi judío iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios irípiná. Càité Dios yáasáidaca walíni yàacáinaté nalí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá nía càide iyúwaté yàaná walí Espíritu Santo. <sup>9</sup> Dios iicáca macáita wenàiwica abédanama, wía judíoca, nía nacái càmiyéica judío. Càica wáaliacawa Dios imàacacáiná iwàwawa nabáyawaná íicha neebáidacáiná Wáiwacali itàacái, iná masacàaca Dios iicáca náiwitáise éwita càmicáaníta namàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi imànica. <sup>10</sup> Cayábaca Dios iicáca nía, iná ¿cánásicué piwàwa pimànica iyúwa Dios càminá iwàwa? Pichùullacaalícué namànica circuncisión, níara càmiyéica judío yeebáidéeyéica Jesús itàacái, pichùullacaalícué nacái namànica macáita càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi, yási píalimáidacuéca piicáwa Dios, Dios imàacacáiná iwàwawa nabáyawaná íicha éwita càmicáaníta namàni iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, yái càulenéeri wawàsica càmirica wáalimá wamànica cayába, wàawirináimi nacái càmitaté náalimá namànica cayábani. <sup>11</sup> Càmitacué cayába càì pimànica, macáicáináta wía judíoca weebáidaca Wáiwacali Jesús idéca imànica walí cayábéeri mawèniiri iyú, iwasàanápinaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha ìwalíse yái weebáidáanáca Jesús, càide iyúwa nacái iwasàaná níara càmiyéica judío —íimaca yái Pedroca.

<sup>12</sup> Néese masànacata nía macáita. Yá néemiàcaté Bernabé, Pablo nacái nacàlidaca nalíni Dios imàacacaté nalí ichàiniwa nàyacaalíté càmiyéi judío yèewi namànicaténá madécaná wawàsi càmiiri áiba wenàiwica idé imànica.

<sup>13</sup> Idécanáami natàanica, yá Santiago íimaca nalí macáita:

—Píacué, nuénánáica, péemiacué nulí: <sup>14</sup> Simón Pedro idéca icàlidaca walíni càinácalíté iyú Dios imànica cayábéeri càmiyéi judío irí quécháwanáimi yeedácaténá nèewíse nacái yàasunápináwa, neebáidacáiná Jesús itàacái. <sup>15</sup> Càita nacái Dios yàasu profetanái náimacaté, nacàlidacaté Dios itàacái. Profeta itànàcaté tàacáisi Dios inùmaliçué. Dios íimacaté:

<sup>16</sup> Néenialípiná nuèpùawa néese àniwa, yá numàcapiná àniwa rey David itaquénánáimi icùaca Israel yàasu cáli,

17 yéewanápiná israelitanái imàaquéeyéicawa nasutáca níawawa nuícha àniwa, càmiyéi israelita yáapicha yeebáidéeyéica nutàacái, níái wenàiwicaca numáidéeyéica nulípináwa.

18 Núa, Picuèrinácué Dios, núumacatécué piríni, yá báisíta numànipiná macáita càide iyúwaté núumáaná bàaluité',

ímacaté yái Diosca. 19 Iná nuínáidacawa càmita cayába wachùulia namànica circuncisión, yá nacái iyúwa profeta Moisés ichùullanaté, níara càmiyéica judío imàaquéeyéica íchawa íwitáise bàaluisàimiwa neebáidacaténá Dios itàacái. 20 Iwàwacutácáita watànàacuéca nalí tàacáisi wàlàacaténácué nía ipichaná nayáaca iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo irípiná, yái cuwáiná yéenáwanáca; càmlínápiná nacái naimá áiba yáapicha càmfíchúaca náinusíwa, càmlíríca nacái nanírísíwa; càmlínápiná nacái nayáa iinási càmlíríca íraná imusúawa ícha; càmlínápiná nacái nayáa irái. 21 Néese nawàwacaalí néewáidacawa ìwali yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuése, yá cayábaca néewáidacawa ìwali, yácáiná idàbàanátatéwa bàaluitémi áibanái judío nadéca néewáidaca wenàiwica profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yá siuca nacáide macái yàcalé imanúbaca naléeca Moisés yàasu cuyàluta néewáidacàalu iricuwa sábadu imanúbaca judíonái iyamáidacatáicawa —ímaca yái Santiagoca.

### *La carta a los no judíos*

22 Néese apóstolnái, ancianonái nacái, macái nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa néré Jerusalén ìyacàlená mìnanaí yeebáidéeyéi Jesús itàacái, macáita náináidacawa needáanápiná nèewísewa abénaméeyéi nabànùacaténá nía Antioquía ìyacàlená néré náapicha níái Pablo, Bernabé nacái. Yá needáca Judas, áibaalí ípidenéeri Barsabás; needáca Silas nacái, pucháiba asíanái cáimíétacanéeyéi nèewi níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. 23 Yá nabànùaca náapicha cuyàluta. Yáté ímaca:

“Wía apóstolca, wía nacái ancianoca, péenánáicuéca Jesucristo ìwalíisená, wawàwalicué pía wéenanái càmiyéica judío ìyéeyéica Antioquía ìyacàlená irícu, Siria yàasu cáli ínata nacái, Cilicia yàasu cáli ínata nacái. 24 Wadéca wéemíaca áibanái iináwaná ìwali, càmiyéica wabànùacué píatalé, nasàiwicacuéca pirí wawási nàasu tàacáisi iyúwa. Iná càmitacué píalíawa càinácaalícué iwàwacutáanápiná pimànica, nacàlidacáinácué piríni iwàwacutáanásacué pimànica circuncisión. Náima nacái iwàwacutáanása pimànícuéca càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi imànica, wía judíoca, éwita càmicáaníta wachùulia néewáidáanápinácué pía càiri tàacáisi iyú. 25 Iná abédanamata wáináidacawa weedáanápiná asíanái wèewísewa nàacaténácué naicáca pía, náapicha níái wéenanáica Bernabé, Pablo nacái máiníyéica cáinináca waicáca. 26 Níái Pablonáica, nadéca nacái nacàlidaca Wáiwacali Jesucristo itàacái náibaidacaténá irípiná, éwita áibanái iwàwacáaníta inúaca nía. 27 Iná wabànùacué píatalé Judas, Silas nacái natàanínápinácué píapicha, nacàlidáanápinácué pirí machacàníiri iyúni macáita yái watànèericuéca pirí cuyàluta irícu. 28 Wíacáiná abédanamata wáiwitáise Espíritu Santo yáapicha càmlínápinácué wachùulia pimànica madécaná càulenéeri wawási méetàuculé ícha yái máiníríca iwàwacutácuéca pimànica: 29 Picácué piyáa iinási áibanái inuérica iyúwa sacrificio ídolo írí, yái cuwáiná yéenáwanáca. Picácué nacái piyáa irái. Picácué nacái piyáa iinási càmlíríca íraná imusúawa ícha. Picácué nacái píimá áiba yáapicha càmfíchúaca píinusíwa, càmlíríca nacái pinírísíwa.

Piicácaalícué píchawa yái báawéerica, yásí piyapínacué machacàniri iyú. Yácata imanùbaca. Wawàwalícuéca pía macáita”, càité ímaca yái cuyàlutaca.

<sup>30</sup> Càité Pablonái, idécanáamité natàanica Jerusalén mìnánái yáapicha, yáté nàacawa náicha nèepùacaténawa Antioquía iyacàlená néré cuyàluta yáapicha. Nàanàaca néré, yá nàwacáidaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái néré. Yá nàaca nalí yái cuyàlutaca.

<sup>31</sup> Idécanáamité naléecani, yáté casíimáica nawàwa manuísíwata cuyàluta ichàiniadacáinaté nawàwa. <sup>32</sup> Yái Judas, Silas nacái profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliúise. Iná yéewa Judas, Silas nacái nachàiniadaca yàcalé mìnánái iwàwa manuísíwata, nàalàa nacái nía cayábéeri iyú, níái Antioquía iyacàlená mìnánáica yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

<sup>33</sup> Judas, Silas nacái nayamácawa néré máisibáwanáita semana. Néeseté níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàwacáidáyacacawa namàacacaténá nèepùacawa náicha matuìbanáiri iyú Jerusalén iyacàlená nérépiná àniwa, nacàlidacaténá nalíni níái ibànuyéicaté nía. <sup>34</sup> Silas quéwa íináidacatéwa iyamánápinácawa Antioquía iyacàlená irícu. <sup>35</sup> Pablo, Bernabé nacái nayamácawa Antioquía iyacàlená néré. Néese Pablonái, áibanái nacái manùbéeyéi, néewáidaca wenàiwica, nacàlidaca nacái nalí Wáiwacali iináwaná iwali.

### *Pablo comienza su segundo viaje misionero*

<sup>36</sup> Aiba èerité Pablo ímaca Bernabé irí:

—Wàa wapáchiaca néré àniwa wéenánaiwa yeebáidéeyéica Jesús itàacái macái yàcalé imanùbaca wacàlidacatalécaté Wáiwacali iináwanáwa. Wàa waicáca càinácaalí nàyaca —ímaca yái Pabloca.

<sup>37</sup> Néese Bernabé iwàwacaté itéca náapicha Juan áibaalí ípidenéeri Marcos. <sup>38</sup> Quéwa Pablo íináidacawa càminápiná cayába natécani, Marcos yèepùacáinatéwa náicha Panfilia yàasu cáli néese, yá càmitaté iyamáawa náapicha íbaidacaténaté Dios irípiná náapicha, nacàlidacaalíté nàacawa Dios itàacái. <sup>39</sup> Níái Pablo, Bernabé nacái, canáca yéewaná abédanama náiwitáise, canásíwa, íná nàacawa náichawáaca. Yá Bernabé itéca Marcos. Yáté nawálùacawa nave iriculé nàacaténáwa manuiri úni yáacubàa, Chipre yàasu iwàwata nérépiná. <sup>40</sup> Pablo nacái itéca Silas. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nasutáca nalí Dios iyúudàanápiná nía, yá nabànùaca náichawa Pablonái, náibaidáanápinaté Dios irípiná. <sup>41</sup> Yá Pablonái nachàbacawa Siria yàasu cáli ínatalé, Cilicia yàasu cáli nacái. Yá nachàiniadaca nawàwa néré níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, iwacáidáyacuéeyéicawa yàcalé imanùbaca.

## 16

### *Timoteo acompaña a Pablo y a Silas*

<sup>1</sup> Néeseté Pablo, Silas nacái nàanàacaté pucháiba yàcalé néré ípidenéeyéica Derbe, Listra nacái. Néréte nàanàaca áiba úuculliri yeebáidéeri Jesús itàacái ípidenéeri Timoteo. Yáatúa judíosàatúa, yeebáidéechúa Jesús itàacái. Yáanirimi quéwa griegosàiri, càmirica judío. <sup>2</sup> Listra iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéi Jesús itàacái, Iconio iyacàlená mìnánái nacái nacàlidacaté Timoteo iináwaná iwali, cayábéerica íiwitáise. <sup>3</sup> Yáté Pablo iwàwaca Timoteo yàacawa náapicha. Yá itéca Timoteo namànicaténá irí circuncisión báawacáicha judiónái iicáca Timoteo, níái judíoca iyéeyéica yàcalé irícu Pablo iwàwéeyéica ipáchiaca, macái judiocáiná náalíacatéwa Timoteo yáanirimi iwali griegosàirimiani, càmiri judío. <sup>4</sup> Néese Pablonái ipáchiaca yèepunícawa yàcalé imanùbaca.

Ata alénácaalí nàacawa nacàlidaca cuyàluta irìcuíri tàacáisi nalí níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi apóstolnái, ancianonái nacái Jerusalén minanáica natànèericaté cuyàluta irìcu, nàalàacaténáté camíiyéi judío. <sup>5</sup> Iná yéewa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca, néemiaca Pablonái yàalàaná nía, yá neebáidaca cachàiniwanái. Yá èeri imanùbaca áibanái mamáalàacata nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápíná Jesús itàacái.

*La visión que Pablo tuvo de un hombre de Macedonia*

<sup>6</sup> Néeseté Espíritu Santo càmita ibatàa Pablonái icàlidaca Dios itàacái Asia yàasu cáli néré. Iná nachàbacawa Frigia yàasu cáli ínatalé, Galacia yàasu cáli nacái. <sup>7</sup> Néese nàyacaalíté mawiénita Misia yàasu cáli irí, yá nánáidacatéwa nawàlùanápínáwa Bitinia yàasu cáli ínatalépiná quéwa Espíritu Santo Jesús ibànùèrica càmitaté imàaca nàacawa néré. <sup>8</sup> Néese nachàbacatéwa Misia yàasu cáli ínatalé. Yá nalicùacawa Troas ídalutalená néré. <sup>9</sup> Yá táiyápi Pablo iicácaté yéenáiwánási nacáiri, Dios néeséeri. Yá iicáca asiali Macedonia yàasu cáli néeséeri. Yái asiali ibàlùacawa isutáca Pablo ícha wawàsi manuísiwata. Yá ímaca Pablo irí: “Aquialé Macedonia yàasu cáli ínatalé, piyúudàa wía”, ímaca. <sup>10</sup> Néese Pablo iicácaínaté yái yéenáiwánási nacáirica, ínáté wachùnìaca wàasuwa àyapu piná caquialéta wàacaténáwa Macedonia yàasu cáli néré, wáalíacáináwa báisíiri iyú Dios imáidacaté wía wacàlidáanápíná nalí cayábéeri tàacáisi Jesús iináwaná ìwali.

*Pablo y Silas en Filipos*

<sup>11</sup> Néeseté Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, núa Lucas, wawàlùacatéwa nave iriculé, iyéerica Troas ídalutalená néré. Yá wàacawa machacànita manuíri úni yáacubàa iwàwata néré ípidenéechúa Samotracia. Yá mapisáita àniwa wàacawa wàanàaca Neápolis iyacàlená néré iyéerica iwàwata ínata. <sup>12</sup> Wàacawa cáli ínatabàa Neápolis iyacàlená ícha àta wàanàacataléta Filipos iyacàlená iriculé, nàyacataléca níai manùbéeyéi romanosíwa. Yái yàcaléca máníiri cachànica Macedonia yàasu cáli yéená ínata. Wàyaca néeni cawàwanáta máisiba èeri. <sup>13</sup> Aiba sábadò judiónái iyamáidacatáicawa, Pablo, Silas nacái, núa nacái náapicha, wamusúacawa yàcalé ícha. Yá wàacawa inanábalé wéemiàcaínaté judiónái iináwaná ìwali nasutáca níawawa Dios ícha néré. Abenaméeyéi inanái nàyaca néré nàwacáidáyacacawa nasutácaténá níawawa Dios ícha. Yá wáawinacawa néré, wacàlidaca nalí Dios itàacái. <sup>14</sup> Abéechúa néená ípidenéechúa Lidia, Tiatira iyacàlená mìnalu. Uái Lidia iwéndéechúa cawèníiri wáluma cúulíri capíraléwaca iicácanáwa. Uái inanái, yèechúa Dios icàaluíná, uémíaca wacàlidáaná nalíni. Yá Wáiwacali imàacaca uebáidaca yái tàacáisi cayábéerica Pablo icàlidéerica nalí. <sup>15</sup> Yá ubautizáca, áibanái nacái ucapèe irìcuíyéica. Néese úumaca walí:

—Pínáidacaalícuéwa nuebáidaca Wáiwacali itàacái báisíiri iyú, yásí aquialécué piyamáacuéwa nuénánái yáapicha —cài úumaca walí mamáalàacata àta wàacatalétatéwa wayamáacawa nacapèerìcu.

<sup>16</sup> Néesetécáwa áiba èeri àniwa, wàacawa inanába nérépiná wasutácaténá wíawawa Dios ícha, yá wàanàaca áiba mànàcàu demonio idacuèchúaca íiwitáise, íná yéewa uwicùlidaca demonio íiwitáise iyú. Wenàiwicanái ipáyaidaca uwicùlidacaténá. Uíwacanánái needácaté nalíwa manùba plata úwalíse úái iwicùlidéechúaca, nàasu wenàiwicacáiná úa. <sup>17</sup> Uái mànàcàuca udàbaca ùacawa wáamiwáise, wía Pablonáica. Yá uémíanica ùacawa:

—Níái asianáica, náibaidaca chènuníiséeri Dios irípiná. Nàanàaca nacàlidacaténácué piríni Dios iwàwaca iwasàacuéca pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa —úumaca wàwali, wía Pablocá.

<sup>18</sup> Uémianícawa ucàlidacani madécaná èeri àta maséecataléta Pablo yéemiaca usàna. Yá Pablo iwènúacawa, yá íimaca demonio irí idacuèrica úiwitáise:

—Jesucristo inùmalicuise nuchùulia piacawa uícha —íimaca yái Pablocá. Yáta yàacawa uícha caquialéta yái demonioca.

<sup>19</sup> Néese mànacáu íiwacanánái náalíacawa canácata quirínama needápinaté nalíwa plata úwalíse, íná náibàaca Pablo, Silas nacái, yá natéca nía yàcalé íiwacanánái yàatalé, yàcalé mìnánái nàwacáidacàalu. <sup>20</sup> Yá nacháawàaca Pablonái iináwaná iwali jueznái irí. Yá náimaca Pablonái iwali:

—Níái asianáica judíonái meedá. Calúaca namànica wàyacàle mìnánái. <sup>21</sup> Néewáidaca wía wèepunínápináwa càide iyúwa áiba íiwitáisesi íimáná méetàuculérica wáiwitáise íicha. Càmita cayába weebáidani, romanocáiná wía, íná canáca yéewaná weebáidacani —náimaca.

<sup>22</sup> Iná yàcalé mìnánái canánama nadàbaca néemianícawa báawéeri iyú Pablonái iwali, yá jueznái nachùuliaca needáca Pablonái ibàle. Yá nanúadáidaca Pablonái àicu iyú manùba yàawiría àta náiraná imusúacatalétawa nàwalíse. <sup>23</sup> Idécanáami nanúadáidaca nía báawanama, yá náucaca Pablonái presoíyéi ibànaliculé. Yá nachùullaca yái icuèricaté presoíyéi ibàna icùanápiná nía cayába. <sup>24</sup> Yeebáca yái nachùullianácani, íná yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca iwàlùadawa Pablo, Silas nacái presoíyéi ibànaná irìculé alé imáalàanácawa. Yá icàbadàaca nacàwa pucháiba tabla imiéyéi iwéré ipíchaná namusúacawa.

<sup>25</sup> Quéwa bamuchúami catá Pablo, Silas nacái nasutáca níawawa Dios íicha, nacántàaca nacái Dios irí, yá áibanái presoíyéi yéemiaca nataacái.

<sup>26</sup> Néese yáta cáli icusúacawa cachàiníri iyú, íná yái presoíyéi ibàna icusúacawa macáita cachàiníri iyú. Yá presoíyéi ibàna inùma imanùbaca nàacùacawa macáita, cadena nacái nadacùanáca nía nacaláacawa náicha macáita níái presoíyéica iyéeyéica presoíyéi ibànalícu. <sup>27</sup> Néeseté, yái asiali icuèrica presoíyéi ibàna icawàacawa. Yá iicáca presoíyéi ibàna inùma canánama yàacùacanéerica, yá imusúadaca yàasu espada machete nacáiriwa, inúacaténá yàawawa, iyúunáidacáiná nachùuliacatéwa íicha, níái presoíyéica. <sup>28</sup> Quéwa Pablo imáidaca irí:

—¡Picá pinúa píawawa! ¡Wàyaca macáita! —íimaca yái Pablocá.

<sup>29</sup> Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna ichùullaca yàasu wenàiwicawa itéenápiná irí quichái lámpara nacáiri, yá ipia iwàlùacawa Pablonái yàatalé itatácawa yàacawa icalùniwa. Yá ibàlùacawa yùlulí ipùata iyúwa Pablonái irí. <sup>30</sup> Yá imusúadaca nía presoíyéi ibàna irìcuíse, níái Pablonáica. Yá isutáca yéemíawawa nía:

—Píacué asianáica, ¿càinásica iwàwacutá numànica yéewanápiná Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íchawa? —íimaca nalí. <sup>31</sup> Yá náimaca irí:

—Peebáidacaalí Wáiwacali Jesús itàacái, yásí Dios iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, nía nacái picapèe irìcuíyéica —náimaca irí.

<sup>32</sup> Néese nacàlidaca irí Wáiwacali itàacái, nalí nacái iyéeyéica icapèe irìcu, yái icuèrica presoíyéi ibàna. <sup>33</sup> Yá néese, yáté horaca, bamuchúami catá, yái icuèrica presoíyéi ibàna íbaca Pablonái icháuná, nanúadáidacatabàaca nía àicu iyú. Yá ibautizácawa, yéenanái canánama nacái nabautizácawa.

<sup>34</sup> Néese yái icuèrica presoíyéi ibàna itéca nía icapèe iriculéwa. Yá yàaca nayáapíná. Yá cayábaca iwàwa, yéénánái nacái, neebáidacáiná Dios itàacái.

<sup>35</sup> Amalácaté yàacawa nawicáu, yá jueznái nabànùaca úwinái presoíyéi ibàna néré nachùullacaténá nawasàaca Pablonái. <sup>36</sup> Yái icuèrica presoíyéi ibàna ímaca Pablo irí:

—Níara juezca nachùullaca nuwasàacuéca pía, íná pimusuacuéwa matuíbanáita —ímaca Pablonái irí. <sup>37</sup> Quéwa Pablo ímaca úwinái irí:

—Nadéca nanúadáidaca wía àicu iyú, wía romanosíwaca wenàiwicanái yàacuésemi. Càmitaté namàaca wacàlidaca waináwaná iwaliwa. Canácaté nacái nàanèeri wàwali wabáyawaná nàuwichàidéeripíná wía ìwaliise. Yá nadéca náucaca wía presoíyéi ibànaliculé. Siúcade nawàwa nawasàaca wía ibàacanéeri iyú. Quéwa càmita wawàwa wamàni cà. Pìacué picàlidaca nalí níani juezca níacaténáta iwasàa wía —ímaca yái Pabloca.

<sup>38</sup> Néese úwinái nacàlidaca jueznái iríni. Iná cáaluca jueznái néemiaca naináwaná ìwali romanonáicáiná níái Pablonáica. <sup>39</sup> Néese níái juezca nàacawa presoíyéi ibàna néré. Yá nasutáca Pablonái ícha wawàsi namàacáanápíná nawàwawa ícha yái báawéerica jueznái imànírícaté nalí. Yá jueznái iwasàaca nía presoíyéi ibàna ícha. Néese nasutáca Pablonái ícha wawàsi manuísíwata nèepùanápínáwa yàcalé ícha. <sup>40</sup> Pablonái namusuacawa presoíyéi ibàna ícha, yá napáchiaca Lidia néré. Idécanáami nàwacáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá Pablonái nachàiniadaca nawàwa Dios itàacái iyú. Néese Pablonái nèepùacawa náicha.

## 17

### *El alboroto en Tesalónica*

<sup>1</sup> Pablo, Silas nacái napáchiacaté nèepunicawa, yá nachàbacawa Anfípolis iyacàlená iricubàa, Apolonia iyacàlená nacái. Yáté nàanàaca Tesalónica iyacàlená néré. Iyaca néré judíonái yéewáidacàalu. <sup>2</sup> Càide iyúwaté Pablo íiwitáise iyáaná, iwàlùacawa néewáidacàalu iriculé sábadò imanùbaca, máisiba sábadò írìcu judíonái iyamáidacatáicawa. Yá itàaníca náapícha, icàlidaca nacái nalíni càinácaalí ímáaná yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise. <sup>3</sup> Yá Pablo icàlidaca nalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise Mesías iwali, yái israelita icuèrinápínáca Dios ibànueripínacaté nalí. Pablo icàlidaca nalíni Mesías iwàwacutácaté yéetácawa, néese idécanámíté yéetácawa, yá iwàwacutácaté nacái icáucàacawa. Yá Pablo ímaca nalí:

—Yái Jesús nucàlidéericuécaca píri iináwaná iwali, yácata yái Mesíasca Dios ibànueripínacaté walí Wacuèrinápíná, wía judíoca —ímaca yái Pabloca.

<sup>4</sup> Néese abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Yáté nèepunicawa Pablonái yáapícha. Madécaná griegonái yéeyéi Dios icàaluíniná, neebáidacaté Jesús itàacái, madécaná nacái inanái cáimiétacanéeyéi neebáida nacái. <sup>5</sup> Quéwa áibanái judío càmiyéi yeebáida Jesús itàacái, yá báawaca naicáca Pablonái, manùbacáiná wenàiwica nawàwa néemiaca Pablo itàacái. Yá judíonái nàwacáidaca áibanái báawéeyéi íiwitáise, níái machawàaquéeyéica iyéeyéica calle iricubàa, nawènúadánápíná yàcalé mìnánái íiwitáise canánama calúacaténá naicáca Pablonái. Yá wenàiwicanái ipíacawa, néemíanicawa, yá nawàlùacawa cachàiníri iyú Jasn ícapèe iriculé nacutácaténá Pablo, Silas nacái náibàacaténá nía natéénápíná nacái nía yàcalé íwacanáiná yàatalé

nacháawàacaténá Pablonái iináwaná ìwali. <sup>6</sup> Quéwa canácaté néré níái Pablonáica, íná níái manùbéeyéi wenàiwicaca náibàaca Jasón, náibàaca nacá áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nawatàidaca Jasónnái nacháawàacaténá naináwaná yàcalé íiwacanánái írí. Yá naimaca néemíanicawa:

—¡Níara Pablo, Silas nacái nadéca báawaca namànica macái èeri mìnánái íiwitáise calúacaténá naicáca wacuèriná emperador! ¡Iná càmita èeri mìnánái nàyaca matuìbanáiwaca! ¡Siùca Pablonái nadéca nawàlùacawa wàyacàle írìculé nacái! <sup>7</sup> ¡Yái Jasón idéca yeedáca nía icapèe írìculéwa! Macái namànica máiní méetàuculéeri wawàsi emperador itàacái ícha, yái wacuèriná emperador romanosàirica icuèrica macái cáli imanùbaca, náimacáiná iyacasa áiba wacuèrinápiná, yára ípidenéerimica Jesús — náimaca.

<sup>8</sup> Idécanámité néemlacani, yá báawaca naináidacawa nawàwawa, níái wenàiwicaca, nía nacái yàcalé íiwacanánáica. <sup>9</sup> Quéwa Jasón, áibanái nacái iyéeyéica yáapicha, napáyaidaca náichawa plata iyú yàcalé íiwacanánái càide iyúwa yàcalé íiwacanánái ichùulianá napáyaidaca nía. Yásí namàacaca Jasónnái nèepunícawa.

### *Pablo y Silas en Berea*

<sup>10</sup> Néeseté níái Tesalónica iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nayúudàaca Pablo, Silas nacái namusúacawa caquialéta nàacaténáwa táiyápi Berea iyacàlená nérépiná. Nàanàaca néré, yá nawàlùacawa judiónái yéewáidacàalu írìculé. <sup>11</sup> Abénaméeyéi judío iyéeyéica Berea iyacàlená írìcu cáimiétacanéeyéica nía Tesalónica iyacàlená mìnánái ícha, íná néemiaca cáaliácáiri iyú yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Eeri imanùbaca Berea iyacàlená mìnánái yéewáidacawa tàacáisi ìwali profetanái itànèericaté Dios inùmalicuise, náaliacaténáwa asáisi báisírìcaalíni, yái tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. <sup>12</sup> Iná madécaná nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesús itàacái. Áibanái nacái griegonái manùbéeyéi neebáida nacái, madécaná wenàiwica cáimiétacanéeyéi, inanái, asianái nacái. <sup>13</sup> Quéwa abénaméeyéi judío Tesalónica iyacàlená néeséeyéi néemlacaté Pablo iináwaná ìwali icàlidáaná Dios itàacái Berea iyacàlená írìcu nacái, yá nàacawa néré. Yá báawaca namànica yàcalé mìnánái íiwitáise nawàwacaténá náibàaca Pablonái nàuwichàidacaténá nía. <sup>14</sup> Yásí níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nabànùaca Pablo caquialéta áiba yàcalé nérépiná iyéerica manuíri ùni idùlepi. Silas, Timoteo nacái nayamáacatéwa Berea iyacàlená írìcu. <sup>15</sup> Níái itéeyéicaté Pablo nàacawéeridacani àta nàanàacatalétaté Atenas iyacàlená néré. Néese nèepùacawa ícha. Pablo ibànùaca náapicha tàacáisi imáidacaténá Silas, Timoteo nacái nàanápínatéwa caquialéta Pablo yàatalépiná.

### *Pablo en Atenas*

<sup>16</sup> Ináté Pablo iyaca Atenas iyacàlená írìcu. Icùaca iyaca nàanàaca néré níái Silas, Timoteo nacái. Yá báawaca Pablo iwàwa iicácáiná manùbéeyéi ídolo, yái cuwáiná yéenáiwana íbàluèyécawa néenibàa, Atenas iyacàlená mìnánái isutéeyéica yáawawa ícha. <sup>17</sup> Iná Pablo itàaníca judiónái yáapicha néewáidacàalu írìcu, náapicha nacái áibanái yèeyéica Dios icàaluíniná. Icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali. Nasutáca néemlawani nacái. Eeri imanùbacata nacái Pablo itaaníca áibanái yáapicha càiyéinácaalí íbàluèyécawa yàcalé bamuchúamibàa. Pablo iwàwaca iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacái. <sup>18</sup> Nàyaca néeni abénaméeyéi

asianái yéewáidéeyéiwa epicureonái yàasu tàacáisi ìwali. Aibanái asianái nacái yéewáidéeyéiwa estoiconái yàasu tàacáisi ìwali. Aiba èeri nàanàaca Pablo. Yá nasutáca néemiawa níawáaca:

—¿Càinásica ìwali itàani mamáalàacata yái asialica? —náimaca nalíwáaca. Quéwa áibanái ímaca Pablo ìwali:

—Cawàwanáta itàanica áibanái cuwáinái inùmalicuíse áiba íiwitáaná cuwáinái wàasu cuwáinái ícha —náimaca ìwali, Pablo icàlidacáiná nalí Jesús iináwaná ìwali imichàacatéwa yéetácáisi ícha. <sup>19</sup> Iná namáida natéwa Pablo nàwacáidacàalu néréwa ípidenácataléca Areópago, náiwacanánái ìwacáidáyacatalécawa, cáaliacáiyéi nacái. Yá nasutáca néemiawa Pablo:

—¿Cawinásica yái wàlisài tàacáisi picàlidéerica? <sup>20</sup> Picàlidacáiná walí áiba tàacáisi càmiricáwa wáaliáwa ìwali. Iná wawàwa wáaliácawa càinàcaalí ímáaná yái tàacásica —náimaca Pablo irí.

<sup>21</sup> Càité náimaca Pablo irí níacáiná Atenas iyacàlená m̀nanáica, áibanái nacái iyéeyéica ǹewi, casímáica néemiaca natàanica èeríapinama macái wàlisài tàacáisi ìwali.

<sup>22</sup> Iná Pablo yàa ibàlùacawa ǹacuéseme níái ìwacáidáyaqueeyéicawa Areópago néeni. Yá ímaca nalí:

“Píacué, Atenas iyacàlená m̀nanáica, ǹualíacuécawa piináwaná ìwali piánacué cuwáinái icàaluíniná manuísíwata. <sup>23</sup> Nuchàbacáinaté nuicáca níara manùbéeyéi pisutàcatáicuéca, yá ǹuanàaca áiba altar tàacáisi ichanèericawa ìwali. Yá tàacáisi ímaca: ‘Dios irípiná, yáara càmirica wáaliáwa ìwali’, íméeri. Quéwa péemíacué cayábani. Yái Dios pièricuéca irí cayábéeri càmiricué píalía ìwali, yáca Dios yái nucàlidéericuéca píri iináwaná ìwali.

<sup>24</sup> “Dios idàbacaté cháí cáli. Idàbaté nacái macáita wawàsi iyéerica. Náiwacalica nacái macái cáli ch̀enuníiséeyéica, yá nacái cáliquéi. Càmita Dios iya templo iricu wamàníríca wacáapi iyúwa. <sup>25</sup> Canáca imáapuèri wáicha wamànírípiná irí. Abéerita Dios yái yèerica wacáuca, yèeri wacalésa nacái, yèeri nacái macáita wàasu.

<sup>26-27</sup> “Dios idàbacaté abéeri asiali, abéechúa inanái nacái. Wàawirináimicaté nía, wía èeri m̀nanáica canánama, iyéeyéica macái cáli. Dios ich̀uullacaté wàwali macáita càinápinácaalí wàasu èeri, càinápinácaalí nacái wàasu cáli, wacutácaténá wáaliácawa Dios ìwali, éwita càmicáaníta wáalimá waicácani watuí iyúwa. Quéwa càmita càulená wáaliácawa ìwali. <sup>28</sup> Dios yèericáiná wacáuca, wachàini nacái, càide iyúwa nacái náimáaná níara abénaméeyéi p̀ewi itànèeyéica tàacáisi íméerica: ‘Wíacata nacái Dios yéenibe’, càì natànàaca. <sup>29</sup> Dios yéenibecáiná wía, íná càmita cayába wáináida Dios yéenáiwánaca yái ídoloca, yái yéenáiwánasi wenàiwica imàníríca oro ícha ídolopiná, yá nacái platéechúa ídoloca, íbéechúa ídoloca nacái iyúwa nayúunáidáaná Dios yéenáiwánacani. <sup>30</sup> Bàaluité èeri, càmitaté wàawirináimi yáaliáwa, íná Dios ìdenìacaté yái namànínáca. Quéwa siúcade ich̀uullaca wawènúadánápiná wáiwitáisewa wabáyawaná íchawa, wamàacacaténá wáichawa yái wabáyawaná wamàníríca. <sup>31</sup> Dios idéca ich̀uullaca wawènúadánápiná wáiwitáisewa; idéca imàacaca abé èeripiná icàlidáanápiná báisíri iyú èeri m̀nanái íbáyawaná ìwali, yéemìacaténá naináwaná ìwali cáaliacáiri iyú. Dios idéca imàacaca abéeri asiali icàlidáanápiná naináwaná ìwali yúuwichàidacaténá nía. Idéca yáasáidaca walí canánama càirínácaalíni, yái Jesúsca, Dios imichàidacáinaté Jesús yéetácáisi ícha”, ímaca nalí yái Pabloca.



<sup>32</sup> Néese Atenas mìnanaí idécanáami néemlaca iináwaná imichàanáwa yéetácáisi ícha, yá abénaméeyéi nèewi naicáanica Pablo iquíniná. Quéwa áibanáí ímaca Pablo irí:

—Wawàwaca picàlidaca walí àniwani, áibaalípiná —náimaca Pablo irí.

<sup>33</sup> Iná Pablo yèepùacawa náicha. <sup>34</sup> Quéwa abénaméeyéi nèewi nàacawa Pablo yáapicha, yá neebáidaca iríni. Abéeri ípidená Dionisio, abéeri néenáca, níái Areópagoca. Aiba yeebáidéechúa, uípidená Dámaris. Aibanáí náapicha nacáí neebáidacaté Jesús itàacáí.

## 18

### *Pablo en Corinto*

<sup>1</sup> Néeseté Pablo yàacawa Atenas iyacàlená ícha Corinto iyacàlená nérépiná. <sup>2</sup> Corinto iyacàlená irícu Pablo yàanàaca abéeri judío ípidenéeri Aquila, abéeri Ponto yàasu cáli néeséeri. Achúma éerité ipíchawáiseté Pablo yàanàaca néré, Aquila yàanàacaté Italia yàasu cáli néese, yàacawéetúa Priscila yáapichawa. Iwàwacutacaté namusúacawa Italia yàasu cáli ícha, yácáiná emperador romanosàiri Claudio, icuèricaté macáí cáli imanùbaca, ichùuliacaté macáí judiónáí imusúacawa Roma iyacàlená ícha. Inaté níái Aquilanáica nàacatéwa Italia yàasu cáli ícha, néese nàanàacaté Corinto iyacàlená néré. Yá Pablo ipáchiaca níái Aquilanáica. <sup>3</sup> Pablo iyamáacatéwa íbaidacaténá náapicha náibaidacáiná yái wawàsi Pablo yáaliérica íbaidaca, capiima ímamisírica. <sup>4</sup> Néese sábadó imanùbaca judiónáí iyamáidacatáicawa, Pablo iwàlùacawa néewáidacàalu iriculé. Yá icàlidaca nalí Jesús iináwaná ìwali. Iwàwacaté nacáí iwènúadaca náiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacáí, níái judíoca, nía nacáí càmíyéica judío.

<sup>5</sup> Silas, Timoteo nacáí nàanàacaalíté Pablo yàatalé Macedonia yàasu cáli néese, yáté Pablo imàacaca íchawa yàasu íbaidacalésíwa capiima ímamisírica icàlidacaténá mamáalàacata Jesús itàacáí, iwènúadacaténá nacáí judiónáí íiwitáise neebáidáanápíná Jesús itàacáí, nàasu Mesíascani, yái nacuèrinápináca Dios ibànuèricaté judiónáí irí. <sup>6</sup> Quéwa abénaméeyéi judío nàuwidaca namànica Pablo, yá nadàbaca natàanica ìwali báawéeri iyú. Néese Pablo icusúaca napualé yàasu ruana nacáiriwa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, yáasáidacaténá Dios yùuwichàidáanápínáté nía. Yá ímaca nalí:

—Píacué judíoca, piùwichàapínáwa pibáyawaná ìwalísecuéwa. Canácata nubáyawaná ìwalíse yái piùwichàanápínácuéacawa, nùalàacáinácué pía yùuwichàacáisi íchaná. Siùcade nùacawa nucàlidacaténá yái tàacáisca càmíyéi judío irí —ímaca yái Pabloca.

<sup>7</sup> Yá Pablo imusúacawa judiónáí yéewáidacàalu irícuíse. Yá iwàlùacatéwa áiba asiali icapèe iriculé càmíiri judío, ípidenérica Ticio Justo. Yái asiali yèericaté Dios icàaluíniná. Idèniaca icapèewa judiónáí yéewáidacàalu idaníbàa. <sup>8</sup> Iyacaté áiba judío ípidenéeri Crispo, yácata abéeri néewáidacàalu íwacali. Yái Crispo yeebáidacaté Wáiwacali itàacáí, macáí yéénánáí yáapichawa. Madécaná Corinto iyacàlená mìnanaí nacáí néemlaca Jesús iináwaná ìwali, yá neebáidaca Jesús itàacáí, yá nabautizá nacáíwa, náasáidacaténá neebáidaca Jesús. <sup>9</sup> Néese áiba catá Wáiwacali ímaca Pablo irí yéenáiwanási nacáiri irícuíse: “Picá cáalu pía. Picàlida nalí nutàacáí mamáalàacata, picá masàna pía. <sup>10</sup> Nùacáináta píapicha íná canácata yáaliméeri imànica píri báawéeri, nudèniacáiná madécaná nàasu wenàiwicawa judiónáí yeebáidéeyéipíná nutàacáí yá yàcaléqueí”, ímaca yái

Wáiwacalica. <sup>11</sup> Càité Pablo iyamáacawa abéeri camuí y medio Corinto iyacàlená irìcu. Yá yéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú.

<sup>12</sup> Quéwa néenialíté Galión gobernador icùacaté Acaya yàasu cáli. Néese madécaná judío nàwacáidáyacacawa, yáté nàibàaca Pablo. Yá nawatàidaca Pablo nacháawàcaténá iináwaná ìwali Galión gobernador irí. <sup>13</sup> Yá nàimaca gobernador irí:

—Yái asialica icàlidaca yèepunicawa iwènúadaca wenàiwicanái íiwitáise nàacaténá Dios icàaluíná iyúwa càmíná romanonái ibatàa wamànica — nàimaca.

<sup>14</sup> Néese Pablo batéwa idàbaca itàaníca, quéwa yái Galión íimaca judiónái irí:

—Isàiwicacaalí áiba wenàiwica irí wawàsítá, càmicaalí nacái, imànicaalí ibáyawanáwa manuísíwatatá, yásí báisíta nuidenlaca quiríta nuémìacaténácué cayába pisàna picháawàanácué iináwaná ìwali, piácué judíoca. <sup>15</sup> Quéwa piásu wawàsicué meedáni, pitàanicaténácué piríwáaca chàinisíri iyú, canéeri iwèni tàacáisi ìwali, nàipidená ìwali nacái, ìwali nacái yái pichùullanácuéca. Pichùnìacué piáwamitani yái wawàsica càmicaíná nuwàwa nuémìacuéca piásu wawàsi iináwaná ìwali —íimaca yái gobernadorca.

<sup>16</sup> Yá yúucaca íichawa nía capìi irìcuíse, yái capìi imàdàanáca gobernador yéemìacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. <sup>17</sup> Néese macáita nàibàaca Sóstenes, áiba judiónái yéewáidacàalu íiwacali. Yá nacapèedáidacani gobernador íipunita. Quéwa matuíbanái meedá Galión iicáca yái namàníríca.

### *Pablo vuelve a Antioquía y comienza su tercer viaje misionero*

<sup>18</sup> Néeseté Pablo iyamáacatéwa Corinto iyacàlená irìcu madécaná èeri mamáalàacata. Néese itàaníca náapicha níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái icàlidacaténá nalí iináwanáwa yàanápínáwa náicha, yá namàacaca yàacawa matuíbanáita. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé náapicha níái Priscila, Aquila nacái yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Quéchatécáwa nàanàaca Cencrea íidalutalená néré. Yá nayamáidacawa néré maléena èerita. Ipíchawáiseté nawàlùacawa nave irìculé àniwa, Pablo idalúaca íiwita ibáináwa imáalàidacáinaté imànica áiba íibaidacalési càide iyúwa icàlidáanáté Dios írini, iyúwaté judío íiwitáise iyáaná. <sup>19</sup> Néeseté nàacawa àniwa manuiri úni yáacubàa àta nàanàcataléta Efeso íidalutalená néré. Yá Pablo yàacawa náicha, níái Priscila, Aquila nacái iwàlùacaténáwa judiónái yéewáidacàalu irìculé. Yá itàaníca judiónái yáapicha iwacáidáyacuéeyéicawa néré. <sup>20</sup> Yá nasutáca Pablo íicha wawàsi manuísíwata iyamáanápínáwa náapicha quiríta yéewáidacaténá nía, quéwa càmítaté iwàwa iyamáacawa néré. <sup>21</sup> Ipíchawáiseté Pablo yàacawa náicha, yá íimaca nalí: “Iwàwacutá nùyaca Jerusalén iyacàlená irìcu áiba èeriwa nuicácaténá náapicha mesúnamáita áiba culto namànírìpináca. Quéwa Dios iwàwacaalí nuèpùacawa néese àniwa, yásí nuèpùacué nupáchiaca píá àniwa”, íimaca yái Pabloca. Néeseté Pablo iwàlùacawa nave irìculé, yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa. Yá yàacawa Efeso iyacàlená íicha. <sup>22</sup> Idécanáami Pablo yàanàaca Cesarea íidalutalená néré, yáté yàacawa cáli íinatabàa Jerusalén iyacàlená néré itàidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Idécanáamité itàidaca nía néré, yáté yàacawa Antioquía iyacàlená néré. <sup>23</sup> Néese ipáchiaca nía néré achúmáanata, yá yàacatéwa náicha àniwa, yèepunicaténáwa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli íinatabàa, Frigia

yàasu cáli íinatabàa nacái. Càité yèepuní ichàiniadaca nawàwa macáita níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái.

### *Apolos predica en Efeso*

<sup>24</sup> Néenialíté áiba judío ípidenéeri Apolos, Alejandría iyacàlená néeséeri yàanàacaté Efeso iyacàlená néré. Yái Apolos yáaliíaca icàlidaca Dios itàacái cáaliíacáiri iyú, yéewáidacaté nacáíwa cayábéeri iyú tàacáisi iwali profetanái, áibanái nacái itànèricaté Dios inùmallicúise, íná yéewa yáaliíacawa iwali cayába. <sup>25</sup> Apolos yéewáidacatéwa tàacáisi iwali icàlidéerica càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná wàyaca. Yá icàlidaca Wáiwacali iináwaná iwali manuísíwata macái iwàwallicúise. Yéewáida wenàiwicanái amaláwaca Jesús iwali, éwita yáaliíacáanitawa abéerita iwali yái Juan el Bautista ibautizáanáté wenàiwica iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios irípiná. <sup>26</sup> Yá Apolos idábaca icàlidaca macàaluíninátani judiónái yéewáidacàalu iricu. Quéwa Priscila, Aquila nacái idécanámité néemiaca Apolos, yá natécani méetàucuta nàataléwa nacàlidacaténá amaláwaca iríni macáita yái Wáiwacali iináwanáca. <sup>27</sup> Néese Apolos iwàwacaté yàaca icàlidaca Wáiwacali itàacái Acaya yàasu cáli néré. Níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái nawàwacaté nayúudàacani yàasu àyapu piná. Yá nabànúaca yáapicha cuyàluta wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái Acaya yàasu cáli néeni, natàidáanápináni cayábéeri iyú, yái Apolosca. Yàanàacaté Acaya yàasu cáli néré, yá Apolos iyúudàaca nía manuísíwata, níái Dios imàníyéica irí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápiná neebáidaca Jesús itàacái. <sup>28</sup> Yácáiná Apolos icàlidacani macái wenàiwica yàacuésemi, cachàiniíiri iyú nacái imawènladaca nàasu tàacáisi níái judíoca. Icàlidacaté nalí machacàníiri iyúni càinácaalí íimáaná tàacáisi profetanái itànèricaté Dios inùmallicúise, yáasáidacaténá Mesíascani yái Jesúsca, judío icuèrinápiná Dios ibànùericaté nalí.

## 19

### *Pablo en Efeso*

<sup>1</sup> Idècunitàacá Apolos iyaca Corinto iyacàlená iricu, yá Pablo yàacawa ichàbacawa dúlinaméeri cáli néenibàa. Yá yàanàaca Efeso iyacàlená iriculé. Néré Pablo yàanàaca abénaméeyéi yeebáidéeyéi. <sup>2</sup> Yá íimaca nalí:

—¿Dios ibànùasicué pirí Espíritu Santo, peebáidacaalítécué? —íimaca yái Pabloca. Yá náimaca irí:

—Càmíiri. Canácata wéemièricáwa Espíritu Santo iináwaná iwali yàanàaná —náimaca. <sup>3</sup> Néese Pablo isutáca yéemíwawa nía àniwa:

—¿Càirínácaallicué tàacáisi peebáidaté iwali, nabautizácaténacué pía? —íimaca yái Pabloca. Néese náimaca irí:

—Weebáidacaté yái tàacáisi Juan el Bautista yéewáidéericaté iyú wenàiwica wawènúadánápináté wáiwitáisewa Dios irípiná —náimaca.

<sup>4</sup> Pablo íimaca nalí:

—Juan ibautizácaté wenàiwica náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa Dios irípiná. Juan icàlidacaté nalí nacái iwàwacutáanápináté neebáidaca áiba itàacái, yái yàanèripinacaté Juan yámiríribàa, yái Jesúsca —íimaca yái Pabloca.

<sup>5</sup> Idécanáami néemiacani, yá nabautizáca Wáiwacali Jesús ípidená iwali, neebáidacáiná itàacái. <sup>6</sup> Néese Pablo imàcacaca icáapiwa nàwali, yá Espíritu Santo yàanàaca yàacawéeridacaténá nía, yá natàaníca áiba tàacáisi iyú, càníiri èeri mìnánái itàacái. Nacàlidaca tàacáisi Dios inùmallicúise.

7 Cawàwanáta doce namanùbaca asianáica níai yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái.

8 Néese Pablo iyamáacatéwa nèewi Efeso iyacàlená néré máisiba quéri. Eeri imanùbaca icàlidaca nalíni judíonái yéewáidacàalu irícu. Icàlidaca nalíni macàaluínináta, itàaní nacái náapicha, iwènúadaca náiwitáise náalíacaténáwa càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. 9 Quéwa abenaméeyéi judío báawaca néemíaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmíta nawàwa neebáidacani. Natàaníca wenàiwicanái irí báawéeri iyú tàacáisi ìwali, yái cayábéeri tàacáisi Pablo icàlidéerica nalí. Iná Pablo yàacawa náicha, càmíta quirínama icàlida nalíni judíonái yéewáidacàalu irícu. Itécaté nacái yáapichawa níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Yá nàacawa Tirano yàasu yéewáidacàalu irículé. Yaté Pablo icàlidaca nalí Dios itàacái èeri imanùbaca. 10 Pablo icàlidacaté nalíni pucháiba camuí. Inaté yéewa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi néemíaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Judíonái, nía nacái càmíyéica judío néemíata nacái. 11 Yá Dios imàacaca Pablo ichùnìaca manùbéeyéi máiníyéi cáuláicaca. 12 Abenaméeyéi naliadaca Pablo yàasu panuelo, ibàle yéená nacái cáuláiquéeyéi ìwali, yá nachùnìacawa níai cáuláiquéeyéica. Pablo yúucaca demonio wenàiwicanái ícha nacái.

13 Quéwa áibanái judío yàanàacaté ipáchiaca néré náucacaténá demonio wenàiwicanái ícha. Nawàwacaté náucaca demonio wenàiwica ícha Wáiwacali Jesús ípidená iyú. Yá náimaca demonionái irí: “Jesús inùmalicuíse wachùuliacuéca piacawa, yái Jesúsca Pablo icàlidéerica iináwaná ìwali”, náimaca.

14 Càité siete asianái judíonái imànica. Náaniri ípidenáté Esceva, abéeri sacerdote íiwacalináca. 15 Quéwa áiba èeri náalimáidacaté náucaca demonio asíali ícha, yá demonio íimaca nalí: “Núalíaca nuicáca Jesús. Núalía nacáíwa Pablo ìwali. Càmitacué núalía nuicáca pía”, íimaca nalí yái demonioca.

16 Yáta yái asíali demonio idacuèri íiwitáise, ipisíacawa nàwali, níai sietéeyéica imanùbaca asianáica. Yá inúadáidaca nía cachàiníri iyú báawanama macáita, yá inúadáidaca nía canánama cáiwíri iyú, àta nèepùacatalétawa napiacawa capíi irícuíse, mabàleta, cacháunéeyéi báawanama. 17 Néese macáita Efeso iyacàlená mìnánái, judíonái canánama, càmíyéi judío nacái, néemíacaté naináwaná ìwali, níai sietéeyéi asianáica, iná yéewa cáaluca macáita wenàiwica manuíswata, yá nàináidacawa cáimiétaquéri iyú Wáiwacali Jesús ìwali.

18 Madécaná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nabàlùacawa wenàiwicanái yàacuésemi, yá nacàlidaca náichawa nabáyawanáwa namàníiricaté. 19 Madécaná nacái camàliquéeyéi natéca nàasu cuyàlutawa manùbawaca, yái cuyàluta icàlidéerica sapii ìwali, namàlica ìwali nacái. Yá neemáca nàasu cuyàlutawa macáita Efeso iyacàlená mìnánái iicápiná náasáidacaténá nawènúadacaté náiwitáisewa namàlica íchawa. Aibanái naputàacaté nawèni níai cuyàlutamica, yá nawèni cincuenta mil namanùbaca dracma, yái cincuenta mil èeri iwènicatái. 20 Càité manùbéeyéi wenàiwica yéemíaca Wáiwacali itàacái, yá neebáidacani, madécanéeyéi wenàiwicaca.

21 Idécanáamité ichàbacawa yái wawàsica, yá Pablo íináidacatéwa ipáchíanápiná Macedonia yàasu cáli néré, Acaya yàasu cáli néré nacái yàacaténáwa àniwa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Íimacaté nacái idécanáamité ipáchiaca Jerusalén iyacàlená néré, yá nacái iwàwacutápinaté yàacawa Roma iyacàlená néré, íimaca. 22 Iná yéewa Pablo ibànùacaté

pucháiba wenàiwica iyúudèyèicani nàacaténáwa ipíchalépiná Macedonia yàasu cáli néré. Níái yàacawéyèiná náipidená Timoteo, Erasto nacái. Idècunitàacá nèepunicawa nérépiná, yá Pablo iyamáacawa Asia yàasu cáli néré achúma èrita.

### *El alboroto en Efeso*

<sup>23</sup> Néenialítè áibanái nadábaca natàanica báawéeri iyú nàwali níái yeebáidèyèica Jesús itàacái. Iná abénaméyèi Efeso iyacàlená mìnánái báawaca naicáca Dios itàacái, calúaca nacái náináidacawa. <sup>24</sup> Abéeri asiali ípidenéri Demetrio báawacaté imànica Efeso mìnánái íiwitáise nàuwidecaténá namànica wenàiwica yeebáidèyèica Jesús itàacái. Demetriocáiná imànírítè platéeri yéenáiwánási cawèníri. Imànícaté achúmèeri capíi platéeri, templo nacáiyèi iicacánáwa nasutácàalu níawawa nàasu cuwáisàatúa íichawa ípidenéechúa Artemisa. Aibanái imàníyèi achúmanaméyèi capíi platéeri, càasuca máiní nía Demetrio yáapicha. <sup>25</sup> Iná Demetrio iwacáidaca nía, áibanái yáapicha imàníyèica platéeri wawàsi, yá íimaca nalí canánama: “Píacué asianáica, píaliacuécawa wàyaca càasuíri iyú iwálíise yái wáibaidacaléca. <sup>26</sup> Pidécuéca piicáca, péemiaca nacái yáara Pablo icàlidéerica yèepunicawa tàacáisi. Itàanírira wáibaidacalé iwali, níái idolo cuwáinái yéenáiwáná wamàníyèica, Pablo íimaca càmitasa báisí Diosca nía. Càita Pablo idéca iwènúadaca manùbéyèi wenàiwica íiwitáise cuwáinái íicha cháí Efeso iyacàlená írìcu, macái Asia yàasu cáli néenibàa nacái. <sup>27</sup> Máiníri báawaca, cawàwanáta imáalàacawa wáicha yái wáibaidacaléca, càmicáiná quirínama wenàiwica iwèniapíná yái ídoloca wamànírira. Ua nacái wasutácàalu iináwaná imáalàapínacawa wáicha, úara manuíchúa temploca wasutácàalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa íicha ípidenéechúa Artemisa, wenàiwica iyamáidacaalí nàaca ucàaluíná, úái macái wenàiwica yèechúaca icàaluíná, wía wenàiwicanái canánama Asia yàasu cáli íinatéyèica iyaca, macái èri mìnánái nacái”, íimaca yái Demetrioca.

<sup>28</sup> Néese Demetrio yáapichéyèi idécanáami néemiaca Pablo iináwaná, yá máiní báawaca nawàwa iwálíise. Yá nadábaca néemíanicawa cachàiníri iyú, néemíanicawa mamáalàacata: “¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso iyacàlená mìnánáica!” càí néemíanicawa mamáalàacata.

<sup>29</sup> Yá manùbéyèi wenàiwica napiacawa néemiaca nasàna àta máiwitáise cataléta madécaná Efeso iyacàlená mìnánái. Yá náibàaca Gayo, Aristarco nacái, níái Pablo yàacawéyèináca, Macedonia yàasu cáli néeséyèica. Yá napiacawa nawatáidaca nía manuíri nàwacáidacàalu írìculéwa, iyéerica Efeso iyacàlená írìcu. <sup>30</sup> Néese Pablo iwàwacaté iwàlùacawa néré icàlidacaténáni manùbéyèi wenàiwica írì. Quéwa áibanái yeebáidèyèica Jesús itàacái càmita nabatàa Pablo iwàlùacawa néré. <sup>31</sup> Aibanái nacái, Asia yàasu cáli icuèrinánáica, Pablo yàacawéyèináca nía, nabànùaca tàacáisi Pablo írì isutácáténá íicha wawàsi manuísíwata ipíchanátè iwàlùacawa néré. <sup>32</sup> Yá nàwacáidacàalu írìcu abénaméyèi néemíanicawa nàyaca abéeri wawàsi. Aibanái nacái néemíanicawa nàyaca áiba wawàsi nacái máiwitáise cáiná nía canánama meedá. Manùbéyèi nèewi càmita náalíawa càinápínacaalí wawàsi iwali nàwacáidáyacacatéwa. <sup>33</sup> Néese abénaméyèi judío iyéyèica néeni náibàaca nawesíaca asiali ípidenéri Alejandro, ibàlùacaténáwa macái wenàiwica yàacuèsemi. Yá áibanái wenàiwica nacàlidacani Alejandro írì. Néese yái Alejandro

yúucaca icáapiwa manùbéeyéi wenàiwica irí masàncaténá nía, Alejandro iwàwacáinaté icàlidaca judíonái iináwaná ìwali manùbéeyéi wenàiwica irí náaliacaténáwa canáaca judíonái imàñiri ibáyawanáwa. <sup>34</sup> Quéwa idécanacáita manùbéeyéi wenàiwica náaliacawa judíocani, yái Alejandro, yá nadàbaca néemíanicawa. Pucháiba hora néemíanicawa mamáalàacata macáita namanùbaca iyúwa abéeri isàna iyú. Náimaca: “¡Cayábéechúaca wàasu cuwáisàatúa Artemisaca, wía Efeso iyacàlená mìnanáica!”, càì nàimaca néemíanicawa mamáalàacata.

<sup>35</sup> Néeseté áiba Efeso iyacàlená mìnanáì icuèriná iwàwaca icàlidaca nalíni. Idécanáami masànaca imànica nía, yá ímaca nalí: “Píacué Efeso mìnanáica. Macái èeri mìnanáì náaliacawa wàyacàle Efeso iináwaná, wía icuèyéica cayába templo wasutácaalu wíawawa wàasu cuwáisàatúa Artemisa íchawa, náalia nacáiwaca wacúaca Artemisa uenáwanámi, yáara náiméerica ìwali yúuwèericasawa chènuníse bàaluité cuwáinái yàasu cáli ícha. <sup>36</sup> Macái èeri mìnanáì náaliacawa báisicani, íná matuíbanáicué pía. Picácué máiwitáise píawa, pimànicáichacué wawàsi máiwitáiseeri iyú. <sup>37</sup> Níacáiná aslanáica pitéeyéicuéca aléi, càmita nayéedua wawàsi irícuíse, yáara wasutácaalu wíawawa Artemisa ícha, càmita nacái natàani báawéeri iyú ùwali. <sup>38</sup> Yái Demetrioca, áibanái nacái íbaidéeyéica yáapicha nawàwacaalí nacháawàaca naináwaná ìwali jueznái irí, yá iyaca jueznái yéemièripiná nataacái. Macáita náalimá nacháawàayacacawa machàcaníiri iyú yàcalé íiwacanánái irí. <sup>39</sup> Píwàwacaalícué áiba wawàsi, yá iwàwacutácué písutáca náicha wawàsi níara yàcalé íiwacanánáica, nàwacáidáyacapínacaalíwa, càide iyúwa wacuèrinánái romanonái ichùullaná wamànica. <sup>40</sup> Máiníiri báawaca yái pimàníricuéca cháì. Cawàwanáta romanonái icháawàaca waináwaná ìwali, wía Efeso iyacàlená mìnanáica, náimapiná wamànicasa ùwicái wacuèrinánái romanonái íipunitawa. Náiwacanánái yéemlacaalí càinácaalícué pimàníiná cháì bàwina, yásí nasutá néemiawa núawa cánácué yéewaná pimàni máini máiwitáiseeri iyú. Càmita núalimápiná nucàlidaca nalíwani”, ímaca yái yàcalé icuèrináca. <sup>41</sup> Néese yái yàcalé icuèriná idécanáami icàlidaca nalíni, yá ichùuliaca nèepùacawa. Néese macáita namusúacawa nàwacáidacàalu irícuísewa, yá nàaca náichawáaca, nèepùacawa nacapèe néréwa.

## 20

### *Viaje de Pablo a Macedonia y Grecia*

<sup>1</sup> Idécanáamité imáalàacawa yái Efeso iyacàlená mìnanáì imànínáca máiwitáiseeri iyú, yá Pablo imáidaca yàataléwa níái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yàalàacaténá nía. Néese idécanáami ichàiniadaca nawàwa, yá yàacawa náicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. <sup>2</sup> Pablo ipáchiaca macái yàcalé imanùbaca iyéeyéica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá ichàiniadaca nawàwa manuísíwata, yàalàaca nía déecuiri iyú níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese Pablo yàanàaca Grecia yàasu cáli néré. <sup>3</sup> Yá iyamáacawa néré máisiba quéeri. Néeseté mawíénica yéenáwaná iwàlúanápinátéwa nave irículé yàacaténáwa manuiri úni yáacubàa Siria yàasu cáli nérépiná. Yá yéemíaca judíonái iináwaná nánáidáanáwa namànínápiná irí báawéeri. Íná iwènúadaca íiwitáiseewa, yá íináidacawa yèepúanápinátéwa cáli ínatabàa, ichàbacaténáwa àniwa Macedonia yàasu cáli ínatale. <sup>4</sup> Nàa nacáiwaca yáapicha áibanái íipidenéeyéi: Sópater, yái Pirro írrica, Berea iyacàlená mìnali; Aristarco nacái, Segundo nacái, níái pucháiba aslanáica Tesalónica iyacàlená mìnanáica; Gayo nacái, Derbe

iyacàlená mìnalica; Timoteo nacái; Tíquico nacái, Trófimo nacái, níái pucháiba asianáica Asia yàasu cáli néeseéyéica. <sup>5</sup> Níái asianáica nàacatéwa wapíchalépiná, wía Pablo, núa Lucas nacái, nacùacaténa wàanàaca Troas ídalutalená néré. <sup>6</sup> Néese idécanáamité ichàbacawa Pascua yàasuna culto, judiónái iyáacalíté pan camíiri idènia levadura, yáté wàacawa Filipos ídalutalená ícha manuíri úni yáacubàa nave irícu. Néese báinúaca èeri idénáami, mapisáináami àniwa, yá wàanàaca níái wáapichéeyéicawa Troas ídalutalená néré. Yá wayamáacawa néré siete èeri.

### *Visita de Pablo a Troas*

<sup>7</sup> Néeseté domingo irícu, wàwacáidáyacacawa náapicha níái yeebáidéyéica Jesús itàacái wawacùacaténa wàwaliwáaca pan, yái Santa Cenaca. Yá Pablo icàlidaca nalí. Iwàwacutápináté Pablo yàacawa náicha mapisáita, ína icàlidaca nalí àta bamuchúamicataléta catá. <sup>8</sup> Wàwacáidáyacacatéwa abéeri imàdáná irículé iyéerica chènunibàa cáli inàni ícha. Nàyaca néré madécaná lámpara ipucuèyéicawa nacamalá piná. <sup>9</sup> Néese abéeri ùculliri ípidenéeri Eutico yáawinéeriwa iyaca ventana irícu. Pablo itàanicáiná mamáalàacata, yá cadapùleca báawanama yái ùcullirica. Yá iimáca íchawa yáawinacawa. Néese icaláacawa ventana irícuíse, máisiba pisoíri ichènunica. Yá yéetácawa. <sup>10</sup> Pablo iricùacawa ùculliri yàatalé. Néese Pablo yáawia iicáidaca ùcullirimi irí, yá Pablo yeedácani yùucutaléwa. Yá ímaca nalí níái yeebáidéyéica Jesús itàacái:

—Picácué cáalu pía. Cáucani —ímaca yái Pablocá.

<sup>11</sup> Néeseté Pablo yèpùa iwàlùacawa nàwacáidacàalu irículé chènuniréerica. Yá iwacùaca nalí pan, yái Santa Cenaca, iyáaca iyáacaléwa náapicha nacái, yá Pablo icàlidacaté nalí mamáalàacata, àta amaláacataléta wawicáu. Néese yàacawa náicha. <sup>12</sup> Néese yái ùcullirica, yèpùacawa yéenanái yáapichawa, icáucacáinatéwa, ína yéewa casíimáica nawàwa manuísíwata.

### *Viaje desde Troas a Mileto*

<sup>13</sup> Néeseté wàacawa Pablo ipíchalépiná. Wàacawa nave irícu manuíri úni yáacubàa àta wàanàacatalétaté Aso ídalutalená néré wáipunitáidacaténa Pablo néré càide iyúwaté iwàwáaná, iwàwacáinaté yàacawa néré cáli ínatabàa. <sup>14</sup> Wàanàaca Pablo Aso ídalutalená néré, yá iwàlùacawa wàatalé nave irículé. Yá wàacawa manuíri úni yáacubàa Mitilene ídalutalená néré. <sup>15</sup> Néeseté wàacawa Mitilene ícha. Wàacawa abé èeri manuíri úni yáacubàa. Néese wàacawa mawiénita Quío yàasu iwàwata irí. Néese mapisáita àniwa wàanàaca Samos ídalutalená néré, idécanáamité wayamáidacawa Troguilio ídalutalená néré. Néese mapisáita àniwa wèpùa wàacawa. Yá wàanàaca Mileto ídalutalená néré. <sup>16</sup> Càité wèpunícawa càmicáinaté Pablo iwàwa idécuníacawa manùba èeri Asia yàasu cáli ínata. Càmitaté nacái iwàwa yàacawa Efeso iyacàlená néré. Néese, iwàwacaté yàanàaca caquialéta Jerusalén iyacàlená néré iwàwacáinaté iicáca náapicha judiónái yàasu culto ípidenéerica Pentecostés.

### *Discurso de Pablo a los ancianos de Efeso*

<sup>17</sup> Idécunitaacá Pablo iyaca Mileto ídalutalená néré, yáté ibànùaca tàacáisi Efeso iyacàlená néré imáidacaténa ancianonái icuèyéica wenàiwica yeebáidéyéica Jesús itàacái Efeso iyacàlená mìnanaí. <sup>18</sup> Idécanáamité ancianonái nàanàaca yàatalé, yá Pablo ímaca nalí: “Píaliacuécawa nuináwaná iwali, càinácaalíté nùyacuéca pèewi èeri

imanùbaca nùanàacatáiseté Asia yàasu cáli íinatalé àta siùca nacáide. <sup>19</sup> Macái èerité nùyaca pèewi íibaidéeri Wáiwacali irípiná. Càmitaté cachàini nuicáca nùawawa. Máini achúmacaté nuwàwa nàwali níara càmíyíecaté yeebáida Wáiwacali itàacái. Nùuwichàacaté nacáwa cáiwíiri iyú judíonái nawàwacáinaté imànica nulí báawéeri. <sup>20</sup> Ewitaté nùuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta càmítaté numáisanla píchacué tàacáisi iyúudèeripínacuécaté pía, íbatàa abéeri tàacáisipínáta idècunitàacá nucàlidacuéca píriní nàwacáidacàalu néré, nacapèe iricu nacái. <sup>21</sup> Nùlàacaté níara judíoca, càmíyíei judío nacái. Núumacaté nalí iwàwacutáaná nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná neebáidáanápiná nacái Wáiwacali Jesús itàacái. <sup>22</sup> Iná siùcade nùacawa Jerusalén iyacàlená nérépiná. Espíritu Santo idéca ichùuliaca nùanápináwa néré, càmíta quéwa nùalíawa càinápinácaalí namànica nulí néré. <sup>23</sup> Nùalíacáitawa abéeri wawási. Yàcalé imanùbaca Espíritu Santo icàlidaca nulíni náucáanápiná núa presoíyéi íbanalíulé, nùuwichàanápiná nacáwa madécaná yàawiría. <sup>24</sup> Quéwa càmíta nuicá nucáucawa iyúwa máiníiri cawènica nulí. Abéerita nuwàwacáita numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa casímáiri iyú, yái nuíbaidacalécawa Wáiwacali Jesús ichùulièrica numànica, nucàlidáanápiná tàacáisi wenàiwicanái irí, yái cayábéeri tàacáisi ímèerica cáinináca Dios íicáca wenàiwica.

<sup>25</sup> “Siùcade nùalíacawa báisíiri iyú càmítacué piicá núa quirínama, píacué nucàlidéeyíecaté irí yái tàacásica icàlidéerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. <sup>26</sup> Iná siùcade nuwàwacué nucàlidaca píriní, canáca nubáyawanácué píwalíise, péetácalícuéwa píbayawaná yáapichawa, nùlàacáinátécué pía. <sup>27</sup> Nucàlidacatécué píri macái tàacáisi Dios iwàwéericuéca píalíacawa íwali; càmítacué nubàa pícha tàacáisi, íbatàa abéeripínáta, càmítacué nubàa píchani. <sup>28</sup> Iná piicácué píchawa cayába, picùacué píiwitáisewa báawéeri ícha. Picùacué nacái macáita níara yeebáidéeyéica Jesús itàacái íwacáidáyaquéeyéicawa píyacàle nérécué, yácáini Espíritu Santo imàacacué picùaca Dios yàasu wenàiwica Dios iwènìeyíecaté líri íiraná iyúwa. <sup>29</sup> Nùalíaca nacáwa nùacanáamiwa píchacué, yásí áibanái nàanàaca píatalécué iwàwéeyéica iwènúadacuéca píiwitáise Wáiwacali íchawa càide iyúwa caluényéi cuwèesi lobo namáalàidacaalí ovejanái. <sup>30</sup> Abénaméeyéi péenácué, áiba èeriwa néewáidaca wenàiwicanái nachíwa báawéeri iyúwa, nachíwáidacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái nàacaténáwa cachíwéeyéi yáapicha. <sup>31</sup> Iná piicácué píchawa cayába. Píwàwalícué cayába nùlàacatécué pía máisiba camuí èeríapi, táiyápi nacái. Nùlàacatécué pía macáita manuísíwata, nuícháanícaté nacái píwalícué.

<sup>32</sup> “Siùcade nuénánái numàacacué Dios icùaca pía, péewáidáanápinácué nacáwa tàacáisi íwali, yái nucàlidéericatécué píri ímèerica cáinináca Dios íicáca èeri mñanái. Dios itàacái yáalímácué ichàiniadaca píiwitáise Dios íwali, yáalímácué nacái imàacaca píalíacawa cayába íwali yái cawènírica Dios yèeripínácuéca píriwa áiba èeriwa, náapicha macáita yàasu wenàiwicaca Dios yeedéeyéica yàasunápináwa. <sup>33</sup> Càmitaté nuwàwa nùasupínáwa áibanái yàasu plata, nabàle nacái. <sup>34</sup> Píalíacuécawa nuíbaidacaté cachàiníiri iyú nucáapi iyúwa nuwèniacaténáté càinácaalí wawási wamáapuèricaté, núa nacái, núapichéeyéi nacái. <sup>35</sup> Nucàlidacatécué píri càiripínáta iwàwacutáanácú wáibaidaca, wayúudáacué nacái catúlécaneeyéi wenàiwica. Píwàwalícué Wáiwacali Jesús itàacái. Yá ímacaté walí: ‘Casímái cachàini wía wàacaalí áibanái irí yái namáapuèrica, ícha yái nàanáca walí



cawèníri', càité íimaca yái Wáiwacalica", íimaca yái Pabloca.

<sup>36</sup> Idécanáami Pablo icàlidaca nalíni, yá ibàlùacawa yùulù ipùata iyúwa. Yá isutáca Dios íicha náapicha. <sup>37</sup> Néese macáita náicháanica achúmaca nawàwa Pablo yàacáinatéwa náicha. Yá asianái nàanalicuca Pablo nasúsua nacái ináni iwali, càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, namàacacaalí yèepùacawa náicha wenàiwica cáininéeri naicáca. <sup>38</sup> Yá máini achúmaca nawàwa Pablo íimacáinaté nali càmínápinaté yèepùà íicáca nía quirínama. Néese nàaca nàacawéeridaca Pablo àta nàanàacataléta nave néré.

## 21

### *Viaje de Pablo a Jerusalén*

<sup>1</sup> Wàacanámítéwa náicha níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wawàlùacawa nave iriculé. Néese wàacawa manuíri úni yáacubàa machacànita Cos yàasu iwàwata nérépiná. Néese mapisáita àniwa wàacawa Rodas yàasu iwàwata néré. Néese wàacawa Pátara íidalutalená néré. <sup>2</sup> Néese idècunitàcá wàyaca Pátara íidalutalená néré, yáté wàanàaca nave yèericawa Fenicia yàasu cáli nérépiná. Yá wawàlùacawa iriculé. Yá wàacawa náapicha. <sup>3</sup> Wàacawa manuíri úni yáacubàa, yá waicáca Chipre yàasu iwàwata. Yá wàacatéwa yéewápuwáise íicha àta wàanàacalétaté Siria yàasu cáli néré. Yá wawàlùacatéwa Tiro íidalutalená néré iwàwacutácáinaté nave imàacaca yàasusi néré. <sup>4</sup> Néese Tiro iyacàlená néré wacutáca áibanái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yá wayamáacawa náapicha néré siete èeri. Espíritu Santo icàlidacaté nali Pablo yùuwichàanápinatéwa Jerusalén iyacàlená néré, iná nasutáca Pablo íicha wawási manuísíwata ipichaná yàacawa néré. <sup>5</sup> Quéwa idécanáami wayamáacawa néré siete èeri, yáté wàacawa náicha. Macái níai yeebáidéeyéica Jesús itàacái, nàacawéetúanái nacái, néenibe nacái, nàacawéeridacaté wía yàcalé íicha. Néese wabàlùacawa wàulù ipùata iyúwa càina íinatalé wasutácaténá wíawawa Dios íicha néré. <sup>6</sup> Néese wacàlidacaté nali wàanápináwa náicha. Yá wawàlùacawa nave iriculé. Néepùacawa nacái nacapèe néréwa.

<sup>7</sup> Yá wàacatéwa Tiro íidalutalená íicha manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Tolemaida íidalutalená néré. Yáté wadéca wamáaláidaca wèepuníináwa manuíri úni yáacubàa. Wàanàacaté Tolemaida iyacàlená néré, yá wataídaca abenaméeyéi yeebáidéeyéi Jesús itàacái. Yá wayamáacawa náapicha abé èeri. <sup>8</sup> Néeseté mapisáita àniwa Pablo, wía nacái yèepuníyéicawa yáapicha, wàacawa náicha cáli íinatabàa. Néese wàanàaca Cesarea iyacàlená néré. Yá wawàlùacawa Felipe icapèe iriculé, yái icàlidéerica Wáiwacali itàacái áibanái irí. Yái Felipe abéeri néená níai sietéeyéica imanúbaca diáconoca, iyúudèeyéicaté apóstolnái quéecháwanáimi Jerusalén iyacàlená írìcu. Yá wayamáacawa Felipe yáapicha. <sup>9</sup> Yái Felipe idèniacaté báinúaca yéenibe inanáíwa maníríyéi. Níai inanáica, profetaca nía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. <sup>10</sup> Wayamáacatéwa néré máisibáwanái èerita, yá áiba profeta yàanàaca néré, Judea yàasu cáli néeséeri íipidenéeri Agabo, icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise. <sup>11</sup> Idécanáami Agabo yàanàaca wàatalé, yá yeedáca Pablo yàasu cinturón. Néese yái profeta Agabo idacùaca yàabáliwa, icáapi nacáíwa Pablo yàasu cinturón iyú. Yá Agabo íimaca walí:

—Espíritu Santo íimaca: Níara judío Jerusalén iyacàlená mìnánáica idacùapiná yái cinturón íiwacalica presocaténá namànicani, namàacacaténá càmíyéi judío yùuwichàidacani —íimaca yái profetaca.

<sup>12</sup> Wéemìacáináni, níái nacái Cesarea ìyacàlená mìnánáica, íná wasutáca Pablo ícha wawàsi manuísíwata ipíchaná yàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. <sup>13</sup> Néese Pablo íimaca walí:

—¿Cánacué pìcháani? ¿Cánacué piwàwa cáaluca pimànica núa? Nudéca nuínáidacawa numàacáanápíná nadacùaca núa, nanúacatená nacái núa Jerusalén ìyacàlená néré Wáiwacali Jesús ìwalíise, Dios iwàwacaalí càì namànica —íimaca yái Pabloca.

<sup>14</sup> Yá càmita wáalimá wawènúadaca Pablo íiwitáise, íná masànaca wía. Wáimacáita walíwáaca:

—Wasutácué irí Wáiwacali íchawa imànínápíná irí càide iyúwa Dios iwàwáaná —wáimaca.

<sup>15</sup> Néese wachùniaca wàasuwa wàacatenáwa. Yá wàacawa Jerusalén ìyacàlená néré. <sup>16</sup> Naa nacáíwa wáapicha abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesús itàacái Cesarea ìyacàlená néeseeyéi. Wàanàcaté Jerusalén ìyacàlená néré, yá natéca wía Mnasón icapèe néré, abéeri asìali béeríina yeebáidéericaté Jesús itàacái madécaná camuí. Yá wayamáacawa yáapicha néré.

### *Pablo visita a Santiago*

<sup>17</sup> Idécanáamité wàanàaca Jerusalén ìyacàlená néré, néese níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái natáidaca wía casíimáiri iyú. <sup>18</sup> Néese mapisáita àniwa Pablo yàacawa wáapicha wapáchiacatená Santiago. Nàyaca nacái néré macáita ancianonái, icuèyéica Jerusalén ìyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesús itàacái. <sup>19</sup> Yá Pablo itàidaca nía. Néese icàlidaca nalíni éeréeri iyú macáita yái Dios imànírìcaté càmiyéi judío yèewi Pablo icàlidacaalíté nalí Wáiwacali itàacái. <sup>20</sup> Níái ancianoca idécanáami néemìacani, yá nàaca Dios irí cayábéeri. Néese náimaca Pablo irí:

—Uwé, wéenasàiri, péemìa cayábani, píalíacawa madécaná mil namanùbaca judionái neebáidaca Jesús itàacái. Yá macáita náimaca mamáalàacata iwàwacutáanása wía judíoca wamànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wàawirináimi imànica, éwita weebáidacáaníta Jesús itàacái. <sup>21</sup> Níái judíoca yeebáidéeyéica Jesús itàacái nadéca néemìaca áibanái cachìwéeyéi icàlidaca piináwaná ìwali péewáidacasa macái judionái iyéeyéica áiba cáli nayamáidáanápíná namànica càide iyúwa profeta Moisés ichùullianáté. Náimaca píalàacasa judionái ipíchaná namànica circuncisión néenibe asianái iríwa, ipíchaná nacái namànica càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía judíoca, náimaca. <sup>22</sup> ¿Càinásica wamàni? Báisíta néemìapíná piináwaná ìwali pianáaná aléi Jerusalén ìyacàlená irículé. <sup>23</sup> Cawàwanáta cayábaca pimànicaalí càide iyúwa wàalàaná pía. Nàyaca wèewi cháì báinúaca asianái iwàwacutéeyéica íbaidaca Dios irípiná càide iyúwaté nacàlidáaná irí. <sup>24</sup> Pité nía píapichawa pimànicatená náapicha culto càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, masacàanápínacué judionái iicáca pía, piwàlúanápínacuéwa templo irículé. Piwèni nacái nalípiná pírái nawàwacutéerica namàacaca ofrenda iyú sacrificio piná templo néré. Yásí nàalimá nadalúaca náiwita íbáináwa, náasáidacatená nadéca namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná. Càita macái judionái náalíapínacawa càminápíná báisíiri yái néemièricaté piináwaná ìwali pimànicáiná machacàniri iyú càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wamànica, wía judíoca. <sup>25</sup> Quéwa watànàacaté cuyàluta càmiyéi judío irí yeebáidéeyéica Jesús itàacái, náalíacatenáwa càmita iwàwacutá namànica càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá wamànica wía judíoca. Abéerita iwàwacutá càmita nayáa iinási áibanái imàaqueerica ídolo irí iyúwa

sacrificio, yáí cuwáinái yéenáíwanáca. Iwàwacutá nacái càmita nayáa iráí. Iwàwacutá nacái càmita nayáa iinási càmlíríca ííraná imusúawa íícha. Iwàwacutá nacái càmita naimá áiba wenàiwíca yáapícha càmlíchúaca náinusíwa, càmlíríca nacái nanírísíwa —íimaca yáí Santiaguca.

### *Arrestan a Pablo en el templo*

<sup>26</sup> Néeseté mapísáita àniwa Pablo itéca níái báínúaca asianáica. Imànica náapícha culto nacáiri, nàapída náichawa nacái càide iyúwa judío ííwítáise iyáaná masacàanápíná judíonái íicáca nía. Néese iwàlúacawa templo irículé icàlidacaténá sacerdotenái irí càiná èeri irícucaalípínaté namáalàidaca namànica náibaidacaléwa Dios irípiná, natécatáipínacaté nàasu ofrendawa namàacacaténá Dios iríni sacrificio piná.

<sup>27</sup> Iwàwacutácaté nacúaca siete èeri. Batéwacaalíté namáalàacawa níái sieteca èeri, namàacacatáipínaté píraí ofrenda iyú, yá Pablo iyaca templo irícu. Abénaméeyéí judío Asia yáasu cáli néeséeyéí naicáca Pablo templo irícu. Yá natàanica báawéeri iyú Pablo ìwali báawacaténá namànica áibanái wenàiwíca ííwítáise calúanápíná naicáca Pablo, níái wenàiwíca iyéeyéica templo irícu. <sup>28</sup> Càité judíonái néemíaníca wenàiwícanái irí: “¡Píacué israelítaca, píyúudàacué wía! Yáí asialiquéí yèepuníríwa macáí cálita, yéewáida yèepuníca macáí wenàiwíca báawacaténá naicáca wía, wía judíoca. Yéewáidaca nía nacái náínáidacaténáwa báawéeri iyú Dios itàacái ìwali, profeta Moisés itànèericaté. Yéewáidaca nacái báawánápíná naicáca templo. Idéca nacái itéca càmlíyéí judío aléi templo irículé casacàacaténá imànica templo Dios íícha, yáí Dios yáasu templo masaquèrica”, náimaca Pablo ìwali.

<sup>29</sup> Càité nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali, naicácáínaté Pablo Jerusalén iyacàlená irícu, Trófimo yáapícha, Efeso iyacàlená mìnali, càmlíríca judío. Iná nayúunáidaca Pablo itécaté yáapíchawa Trófimo templo irículé.

<sup>30</sup> Iná madécaná wenàiwíca nàanàaca napíacawa, néemíaníca, máiwítáiseeri iyú, níái Jerusalén iyacàlená mìnánái manùbéeyéica. Yá náibàaca Pablo nawatàidacani templo irícuíse. Idécanacáita namusúadacani, yá áibanái nabàllíca íícha templo inùma imanùbaca.

<sup>31</sup> Idécunitàcá nanúacani, yá romanonái yáasu úwi íiwacalíná yéemíaca naináwaná namànicasa máiwítáiseeri iyú, níái Jerusalén iyacàlená mìnánái macáita. <sup>32</sup> Yá ráunamáita itéca yáasu úwináíwa, náiwacanáí yáapíchawa, yá nalicúa napíacawa wenàiwícanái yèewiré. Níái manùbéeyéí wenàiwíca,

naicácanacáita úwi íiwacalíná, yáasu úwinái yáapíchawa, yá nayamáidaca nanúadáidaca Pablo. <sup>33</sup> Néese úwi íiwacalíná yáacawa nàatalé, yá íibàaca Pablo. Yá ichùulíaca úwinái nadacúaca Pablo pucháiba cadena iyú. Néese úwi íiwacalíná isutáca yéemíawa nía cawinácaalíni, càinácaalí báawéeri nacái imànica yáí Pablocá. <sup>34</sup> Quéwa níái wenàiwíca abénaméeyéí néemíaníca nacàlidaca abéeri wawási. Aibanái yéemíaníca nacàlidaca nàasu wawási nacáíwa áibalé áiba íícha. Yáí úwi íiwacalíná càmita asái yéemíacani, namànicáíná madécaná nasánawa. Yá ichùulíaca yáasu úwináíwa natéanápíná Pablo nacapèe irículéwa. <sup>35</sup> Nàanàaca escalera néré, úwinái icapèe yáasu yàawa irículé, yá iwàwacutáca úwinái iwáacutáidaca Pablo nacúacaténá náichani, níái manùbéeyéí caluéyéí wenàiwíca,

iwàwéeyéica inúacani. <sup>36</sup> Nàacáínáwa Pablo yáamiwáise néemíaníca mamáalàacata: “¡Pinúacuéni!” náimaca néemíaníca.

*Pablo se defiende delante de la gente*

37 Batéwa úwinái iwàlùadaca Pablo nacapèe iriculéwa, quéwa Pablo itàanica griego itàacái iyú úwi íiwacaliná irí. Pablo íimaca irí:

—¿Càmitasica pimàaca nutàanica píapicha abéeri wawàsi? —Íimaca yái Pabloc. Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo irí:

—Càmita nùalía píalía pitàanica griego itàacái iyú. <sup>38</sup> Nuyúunáidacáita píaca Egipto yàasu cáli néeséeri, yái itéericaté báinúaca mil namanùbaca asianái inuéyéica wenàiwica manacúali yùuculé càinawàiri imànicaténá úwi romanonái yàasu gobierno íipunita —Íimaca. <sup>39</sup> Néese Pablo íimaca irí:

—Judíocata núa. Numusúacatéwa Tarso iyacàlená irícu, yái yacalé máiníiri cachàinica Cilicia yàasu cáli íinatéerica iyaca. Pimàni nulí cayábéeri, pimàaca nucàlidaca nalíni, níái wenàiwicaca —Íimaca yái Pabloc.

<sup>40</sup> Néese úwi íiwacaliná imàacaca Pablo itàanica. Iná Pablo ibàlùacawa escalera íinata. Yá yúucaca icáapiwa nalí, masànacaténá nía, níái manùbéeyéi judíoca. Néese idéca masànaca nía, yá icàlidaca nalíni nataacái iyú, hebreo iyú.

## 22

<sup>1</sup> Pablo íimacaté nalí: “Péemiacué, nuénánái, siùcade nucàlidacué piri nuináwanáwa”, íimaca nalí yái Pabloc.

<sup>2</sup> Idécanacáita néemiaca itàanica nataacái iyú, hebreo iyú, yá masànata cachàiniwanái nabàlùacawa néemiaca irí. <sup>3</sup> Íimaca nalí àniwa yái Pabloc: “Judíoca nuaquéi. Numusúacatéwa Tarso iyacàlená irícu, Cilicia yàasu cáli íinata. Quéwa nudàwinàacatéwa cháí Jerusalén iyacàlená néeni. Gamaliel yéwáidacaté núa. Nuéwáidacatéwa macái tàacáisi íwali Dios ichùlièricaté iyú wàawirináimi. Máini nuwàwaca numànica iyúwa Dios iwàwáaná càide iyúwa píacué siùcade. <sup>4</sup> Bàaluité numànica ùwicái náipunita, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nubànùacaté nía yéewacaténá úwinái inúaca nía. Nudacùacaté nía, asianái, inanái nacái yéewacaténá úwinái itéca nía presoíyéi ibànaliculé. <sup>5</sup> Sacerdote íiwacaliná, nía nacái Jerusalén iyacàlená íiwacanánái macáita náalimá nacàlidaca nuináwaná íwali nuedacaté náicha cuyàluta judíonái yéewáidacàalu íiwacanánái irípiná, iyéeyéicaté Damasco iyacàlená irícu. Nùacatéwa néré nuibàacaténá nía presoíri iyú nutécaténá nía Jerusalén iyacàlená nérépiná nàuwichàacaténátéwa, níái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái”, íimaca yái Pabloc.

### *Pablo cuenta su conversión*

<sup>6</sup> Pablo íimaca nalí àniwa: “Nùacatéwa àyapulicubàa Damasco iyacàlená nérépiná, yá machacànicaalíté èeri nùyaca mawiénita Damasco irí, yáta camalási chènuníiséeri icànaca núa cachàiníiri iyú. <sup>7</sup> Inaté núuwàacawa nullacawa nugalùniwa cáli íinalaté. Néese nuemiaca tàacáisi chènuníise. Yá íimaca nulí: ‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa?’, íimaca nulí. <sup>8</sup> Néese nusutáca nuemiawani: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Yá tàacáisi íimaca nulí: ‘Jesús Nazaret iyacàlená néeséerica nuaquéi, yái piùwidéerica pimànica’, íimaca nulí. <sup>9</sup> Aibanái núapichéeyéica naicáca camalási, iná cáaluca nía. Càmita quéwa neebá tàacáisi itàanírira núapicha. <sup>10</sup> Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, ¿càiná iwàwacutá numànica?’, núumaca irí. Yá Wáiwacali íimaca nulí: ‘Pimichàawa, pianáwa Damasco iyacàlená irículé, nérénica nacàlidaca piríwani macáita iwàwacutéeripiná pimànica’, íimaca nulí. <sup>11</sup> Yái camalásica matuícate imànica núa, iná núapichéeyéica natéca núa nucáapi iwaliwa, yá wàanàacaté Damasco iyacàlená irículé.

<sup>12</sup> “Iyacaté néré áiba asíali íipidenéeri Ananías. Níara judíoca iyéeyéica Damasco iyacàlená irícu, natàanicaté cáimiétaquéeri iyú Ananías íwali,

cáaliacáiri iyúcáiná yeebáidaca Dios itàacái, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. <sup>13</sup> Yá Ananías yàanàacaté nùatalé iicacáténá núa. Yàanàacaté itàidaca núa cayábèeri iyú. Yá ímaca nulí: ‘Nuénásàiri Saulo, catuúa píawa’, ímaca nulí. Yáta catuúa núa. Yáté núalimá nuicácani, yái Ananíasca. <sup>14</sup> Néese ímaca nulí: ‘Yái Diosca, wàawirináimi yeebáidéericaté itàacái, idéca yeedáca pía píalíacáténáwa càinácaalí iwàwáaná pimànica. Idéca imàacaca piicáca Jesús, yái mabáyawanéerica. Idéca imàaca nacái péemiaca Jesús itàaníca píapicha. <sup>15</sup> Iná picàlida macáita èeri mñanáí iríwani, yái piiquéerica, yái péemièrica nacái. <sup>16</sup> Siùcade picá pidècuníawa. Pimicháawa, pibautizáanáwa, pisutá píawawa Wáiwacali ícha imàacáanápíná iwàwawa píbáyawaná ícha’, càité Ananías ímaca nulí”, ímaca yái Pabloca.

*Pablo cuenta cómo fue enviado a los no judíos*

<sup>17</sup> Néeseté Pablo ímaca nalí àniwa: “Nuèpùacanámítéwa Jerusalén iyacàlená iriculé, yá nùacatéwa templo iriculé nusutácaténá núawawa Dios ícha. <sup>18</sup> Idècunitàacá nusutáca Dios ícha, yá nuicáca Wáiwacali yéenáíwanási nacáiri iriçuise. Yá ímaca nulí: ‘Pèepùawa Jerusalén iyacàlená ícha caquialéta, càmicáiná neebáidapíná píriwani, yái picàlidéerica nunùmaliçuise’, ímaca yái Wáiwacalica. <sup>19</sup> Néese núumaca irí: ‘Nuíwacali, náalíacawa nuináwaná ìwali nùanátéwa néewáidacàalu imanúbaca iriculé, yáté nuibàaca nutéwa wenáiwica presoíyéi ibànalículé, níái yeebáidéeyéica pitàacái. Nuchùullacaté nacái úwinái icapèedáidaca nía. <sup>20</sup> Nanúacaalíté Esteban íba iyú, yái icàlidéericaté tàacáisi pinùmaliçuise, yá nubàlùacatéwa néeni abédanamata nacái nuíwitáise náapicha, nucúacaté nacái nàasu ruana nacáiri, níara inuéyéicaté Esteban’, càité núumaca Wáiwacali irí. <sup>21</sup> Quéwa Wáiwacali ímaca nulí: ‘Píawa, nubànùacáiná píacawa déeculé picàlidacáténá nacái nuináwaná ìwali càmiyéi judío irí’, càité ímaca nulí yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pabloca.

*Pablo en manos del comandante*

<sup>22</sup> Néemiacanacáita yái Pablo icàlidéerica càmiyéi judío ìwali, yá càmita quirínama judionái yéemiaca Pablo iríni. Néese nadàbaca néemíanicawa cachàiníiri iyú Pablo ìwali. Náimaca néemíanicawa: “¡Pinúacuéni, yái asialica! ¡Cayábéerica yéetácuwéi!” náimaca néemíanicawa. <sup>23</sup> Idècunitàacá néemíanicawa, yá nacusúa nàasu ruana nacáiriwa, náucaca nacái cáli ichùmalé chènuniré, máinicáiná calúaca núa. <sup>24</sup> Iná úwi íiwacalíná ichùullaca úwinái itéca Pablo nacapèe iriculéwa. Yá ichùullaca nacapèedáidaca Pablo cabèesi iyú, icàlidacáténá nalí iináwanáwa, báisiiri iyúta, náalíacáténáwa cáná yéewa wenáiwicanái néemíanicawa Pablo ìwali. Uwi íiwacalíná càmitaté yáaliíwa càmicáiná yéemia hebreo itàacái, yái tàacáisi Pablo icàlidéericaté iyúni wenáiwicanái irí. <sup>25</sup> Quéwa, idècanáami úwinái nadacùaca náichawa Pablo nacapèedáidacáténáni, yá Pablo ímaca áiba capitán irí ibàlùericawa néeni. Pablo ímaca capitán irí:

—Báawéeriquéi picapèedáidáanáuéca núa, romanosàiricáiná núa, càmiríicáwaca juez yéemia icàlidáaná iináwanáwa —ímaca yái Pabloca.

<sup>26</sup> Iná capitán yàacawa úwi íiwacalíná yàatalé. Ímaca irí:

—Cayába, picá pimàni irí báawéeri, yái asialica. Romanosàiriquéi — ímaca.

<sup>27</sup> Néese, úwi íiwacalíná yàacawa Pablo yàatalé, isutácaténá yéemiawa Pablo. Yá ímaca Pablo irí:

—¿Báisi romanosàirica pía? —ímaca. Néese Pablo ímaca irí:

—Báisíta, núaquéi —íimaca yái Pabloca. <sup>28</sup> Néese úwi íiwacaliná íimaca Pablo irí àniwa:

—Iwàwacutácaté nupáyaidaca madécaná plata iyú, namàacacaténáté romanosàirica núa —íimaca. Quéwa Pablo íimaca irí:

—Emperador imànicaté cayábéeri nusèenáimi judiónái irí, imàacacaté romanonáica nía. Càicata romanonái ìiricata núaquéi, íná yéewa romanosàirisíwacata núa —íimaca yái Pabloca.

<sup>29</sup> Níái úwinái idacuèyéicaté Pablo nacapèedáidacaténáni, néemiácáiná iináwaná romanosàiricani, yá nèepùacasiwa Pablo íicha. Yá nacái cáaluca úwi íiwacalináca, ichùullacáináaté úwinái idacùacani, yái Pabloca, romanosàirica.

### *Pablo ante la Junta Suprema de los judíos*

<sup>30</sup> Néese mapisáináami àniwa, úwi íiwacaliná iwàwacaté yéemiaca machacànìiri iyú ìwali cáná yéewa judiónái icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Yá iwasàaca cadena Pablo íicha. Néese ichùuliaca nàwacáidáyacacawa macái sacerdote íiwacanáiná, Junta Suprema nacái, níái judío icuèrinánái béeyéica. Néese itéca Pablo nàatalé, yá imàacaca Pablo ibàlùacawa nàacuèsemi.

## 23

<sup>1</sup> Néeseté Pablo iicáidaca machacànìiri iyú nalí níái Junta Supremaca. Yá íimaca nalí:

—Píacué nuénánái, Dios yáaliacawa nudéca nùyaca machacànìiri iyú Dios iicá sùmàicaalíté núa àta siuca nacáide —íimaca yái Pabloca.

<sup>2</sup> Néeseté Ananías yái sacerdote íiwacalináca ichùuliaca áiba ibàlùeriwa mawiénita Pablo irí icapèedáanápíná Pablo inùma. <sup>3</sup> Néese Pablo íimaca irí:

—¡Dios yùuwichàidapíná píawa, pía pucháibéeri íiwitáiseca! Báisícaalí píawinawa néré péemiácaténá nuináwaná ìwali càide iyúwaté profeta Moisés ichùullianá, néese, ¿cáná pichùulla namànica, yái nacapèedáanáca núa? —íimaca yái Pabloca. <sup>4</sup> Néese níái iyéeyéica néré náimaca Pablo irí:

—¡Picá picuísá píichawa Dios yàasu sacerdote íiwacaliná! —náimaca.

<sup>5</sup> Néese Pablo íimaca àniwa:

—Píacué nuénánáica, càmitaté nualíawa sacerdote íiwacalinácani, nualíacáináwa Dios itàacái íimaca: ‘Picácué pitàani báawéeri iyú picuèriná ìwaliwa’, íimaca yái Dios itàacáica.

<sup>6</sup> Néese Pablo yáaliaca iicáca nía, níái Juntaca. Yáaliacawa saduceonái yéenáca abénaméeyéi nèewi, fariseonái yéenáca áibanái nèewi. Iná Pablo íimaca nalí cachàinìiri iyú:

—Píacué nuénánáica, fariseoca núaquéi. Fariseonáicaté nacái nùawirináimica. Nùyaca cháí presoíri iyú áibanáicáiná icháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápíná yéetéeyéimiwa wenàiwica áiba èeriwa —íimaca yái Pabloca.

<sup>7</sup> Néese idécanacáita icàlidaca nalíni, yá níái fariseoca, saduceonái nacái nadàbaca néemíanicawa nalíwáaca ùuléeri tàacáisi iyú. <sup>8</sup> Níacáiná saduceoca náimaca càmitasa yéetéeyéimiwa nacáucàapínáwa, canása nacái ángelnái, canása nacái wenàiwica iwàwa cáuri. Quéwa fariseonái neebáidaca macáita. <sup>9</sup> Yá macáita néemíanicawa nalíwáaca lúasi iyú. Néese abénaméeyéi fariseo yéewáidéeyéi wenàiwica templo iricu namichàacawa, yá náimaca:

—Yái asíali càmita imàni báawéeri. Cawàwanáta ángel idéca itàanáca yáapícha, càmicaalí nacái cawàwanáta wenàiwica iwàwa cáuri idéca icàlidaca irí tàacáisi —náimaca.

<sup>10</sup> Néese, nadàbaca napéliyacacawa, yá icalùadacawa yái úwi íiwacalináca íináidacawa namàdáidánápiná náichawáaca yèewi yái Pablocá. Iná úwi íiwacaliná ichùullíaca yàasu úwináíwa nawasàanápiná Pablo judíonáí íícha cachàiniiri iyú. Yá úwináí itéca Pablo úwináí icapèe néré.

<sup>11</sup> Néeseté táiyápi Wáiwacali imàacaca yáawawa Pablo iicácani. Yá íimaca Pablo irí: “Picá cáalu pía, iwàwacutácáiná picàlidaca nuináwaná ìwali wenàiwicanáí irí Roma iyacàlená irícu, càide iyúwa picàlidáanácáwa nalíni cháí Jerusalén iyacàlená irícu”, íimaca yái Wáiwacalíca.

### *Planes para matar a Pablo*

<sup>12</sup> Mapisáita àniwa abénaméeyéí judío abédanama namànica náiwitáísewa náapichawáaca nanúanápiná Pablo. Néese náimaca nalíwáaca Dios ípidená ìwali càminápináté nayáa nayáacaléwa, íbatàa únipiná nàira àta nanúacataléta Pablo. Náimaca Dios inúanápináté nía càmiccaalí namàni càide iyúwa náimáanáté, náimacáinása càì Dios ípidená ìwali, náimaca. <sup>13</sup> Càité náimaca cuarenta íchàbaníise asíanáica. <sup>14</sup> Iná nàacawa sacerdote íiwacanánáí yàatalé, yàcalé íiwacanánáí néré nacáí. Yá náimaca:

—Wadéca wamànica wawàsi wáapichawáaca Dios ípidená ìwali, Dios inúanápiná wía wayáacaalí wayáacaléwa ipíchawáise wanúaca Pablo. <sup>15</sup> Iná píacué, nía nacáí Junta Suprema, pisutácué úwi íiwacaliná íícha wawàsi yeedáanápiná píatalé Pablo táwicha. Píimacué úwi íiwacaliná irí píwàwánácué péemíaca Pablo iináwaná ìwali quiríta cayábéeri iyú. Yásí wacúacani wanúacaténáni ipíchawáise yàanàca píatalécué —náimaca.

<sup>16</sup> Quéwa Pablo yéenasàatúa líri yémìacaté nawàwánáté nanúaca Pablo. Yá yàacawa úwináí icapèe néré icàlidacaténá Pablo iríni. <sup>17</sup> Néese Pablo imáidaca capitán. Yá Pablo íimaca capitán irí:

—Pité yái ùcullírica píiwacali yàataléwa, yáara úwi íiwacalináca, iwàwacutácáiná ùcullírica icàlidaca irí wawàsi —íimaca yái Pablocá.

<sup>18</sup> Yá capitán itéca ùcullírica úwi íiwacaliná yàatalé. Yá íimaca úwi íiwacaliná irí:

—Yái Pablo presoíríca idéca imáidaca núa. Yá isutáca nuícha wawàsi nutéanápiná píatalé yái ùcullírica. Iwàwacutása icàlidaca píri wawàsi —íimaca.

<sup>19</sup> Néese úwi íiwacaliná itéca ùcullírica icáapi ìwaliwa, yá itécani méetàucuta áibanáí íícha. Yá íimaca ùcullírica irí:

—¿Càináica píwàwa picàlidaca nulí? —íimaca. <sup>20</sup> Néese ùcullírica íimaca irí:

—Abénaméeyéí judío nadéca abédanama namànica náiwitáísewa náapichawáaca nasutáanápiná píícha wawàsi píteenápiná Pablo táwicha Junta Suprema yàatalé nawàwacáinása néemíaca Pablo iináwaná ìwali cayábéeri iyú. <sup>21</sup> Picánica quéwa peebá, nadèniacáiná cuarenta íchàbaníise asíanáica icuèyèí íbàacanéeri iyú nanúacaténáni. Yá nadéca namànica wawàsi náapichawáaca Dios ípidená ìwali, Dios inúanápinása nía, nayáacaalí nayáacaléwa ipíchawáise nanúaca Pablo. Siúcade nadéca nachùníaca macáita. Abéta iwàwacutá nasutá píícha wawàsi —íimaca.

<sup>22</sup> Néese úwi íiwacaliná imàacaca ùcullírica yàacawa íícha. Ichùullíaca ùcullírica càminápiná icàlida áibanáí iríni.

### *Envían a Pablo ante Félix el gobernador*

<sup>23</sup> Néeseté úwi íiwacaliná imáidaca pucháiba yàasu capitánwa. Yá ichùullíaca nàwacáidánápiná doscientos namanùbaca úwi, yèeyéiwa yàabàli iyúwa, setenta namanùbaca úwi nacáí yèeyéiwa caballo íinata, áiba doscientos namanùbaca úwi itéeyéica yàasu ùlibánawa. Ichùullíaca namusúacawa

Jerusalén iyacàlená ìcha nàacaténáwa Cesarea iyacàlená nérépiná a las nuevecatái catá. <sup>24</sup> Ichùuliá nacái nachùlianápiná caballonái yéewacaténá Pablo yàacawa caballo ìnata. Ichùuliaca macáita nacùanápiná cayábani yái Pablocá, natéanápináni gobernador Félix yàatalé. <sup>25</sup> Yá ibànùaca nàapicha cuyàluta. Yá cuyàluta ìmaca:

<sup>26</sup> “Núa, Claudio Lisias, nuwàwalica pía manuísiwata, pía máiniri cáimiétacanáca Félix gobernador. <sup>27</sup> Níái judíoca náibàacaté yái asialica, yá nawàwacaté nanúacani, quéwa nuémìacanácaita iináwaná ìwali romanosàiricani, yá nùacawa nàatalé nùasu úwinái yáapichawa nuwasàacaténáni judíonái ìcha, yái asialica. <sup>28</sup> Néese nuwàwacaté núaliacawa càiná ìwalìsecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali, ìná nutécani judíonái yàasu Junta yàatalé, níái judío ìiwacanánáca. <sup>29</sup> Càì meedá nacháawàaca iináwaná ìwali nàawirináimi ìiwitáise ìwaliwa, quéwa càmita nàanà ìwali ibáyawaná nanuérìpiná ìwalìseni, càmita nacái wáuquéerìpináni presoíyéi ibànaliculé. <sup>30</sup> Quéwa nuémìacáinaté judíonái iináwaná ìwali náináidacatéwa nanúanápináni, ìná nubànùacani piatalé. Nudéca nacái nusutáca náicha, níara icháawèeyéica iináwaná ìwali nàanápiná piatalé nacàlidacaténá piríni càinácaalí báawéeri wawàsi nadèniaca yáapicha. Yácata imanùbaca, núa Claudio Lisias”, ìmacaté yái cuyàlutaca.

<sup>31</sup> Néeseté úwinái namànicaté càide iyúwa náiwacali ichùulianaté nía. Yá needáca natéwa Pablo táiyápicáwa Jerusalén iyacàlená ìcha àta nàanàacataléta Antípatris iyacàlená néré. <sup>32</sup> Néese mapisáita àniwa, níái úwi yèepuníyéicawa yàabàli iyúwa nèepùacawa úwinái icapèe néré Jerusalén iyacàlená ìriculé. Aibanái úwi yèeyéicawa caballo ìnata nàaca natéca Pablo mamáalàacata. <sup>33</sup> Nàanàacaté Cesarea iyacàlená néré, yá úwinái yàaca cuyàluta gobernador irí. Nachàbáida nacái irí Pablo. <sup>34</sup> Gobernador iléecanáami cuyàluta, yá isutáca yéemìlawa síisáanéericaalí yái Pablocá. Néese gobernador yéemìacáiná Cilicia yàasu cáli néeséerìcani, yá gobernador ìmaca Pablo irí:

<sup>35</sup> —Nàanàacaalípiná níara icháawèeyéica piináwaná ìwali, yásí nuémì piináwanáwa —ìmaca. Néese gobernador ichùuliaca úwinái icùaca Pablo cayába Herodes icapèe manuiri ìricu.

## 24

### *Defensa de Pablo ante Félix*

<sup>1</sup> Néeseté cinco èeri idénáami, yaté Ananías, yái sacerdote ìiwacaliná, yàanàaca Cesarea iyacàlená néré. Abénaméeyéi Jerusalén iyacàlená ìiwacanánái yàanàaca Ananías yáapicha, abogado nacái ìpidenéeri Tértulo. Yá nàacawa Félix gobernador yàatalé nacháawàacaténá Pablo iináwaná ìwali. <sup>2</sup> Néese úwinái natéca Pablo néré, yá Tértulo idàbaca icháawàaca Pablo iináwaná ìwali. Tértulo ìmaca Félix gobernador irí:

—Cayábéeri píiwitáise, pía gobernador, pidéca picùaca wía cayába. Siùcade wàyaca matuìbanáiri iyú picùacáiná wía cayába, pidéca nacái pimànica madécaná cayábéeri wawàsi piyúudàacaténá wàasu cáli néeséeyéi. <sup>3</sup> Ìná macái wía àta alénácaalí wàyaca, wàaca pirí cayábéeri càirìpináta, pía máiniri cáimiétacanáca Félix. <sup>4</sup> Quéwa càmita wawàwa wasàiwicaca pirí wawàsi mamáalàacata, abéerita wasutáca pícha wawàsi pimànínápiná walí cayábéeri péemianápiná wasàna quirita. <sup>5</sup> Wadéca wáaliacawa máini báawéerica ìiwitáise yái asialica. Macái cáli ìnata báawaca



imànica macái judío íiwitáise náapichawáaca. Yácata náiwitápu níara nazarenoca, yeebáideyéica áiba tàacáisi méetàuculérica wàawirináimi íiwitáise íicha. <sup>6</sup> Iwàwacaté nacái casacàaca imànica wàasu templo Dios íicha. Iná wáibàacani wàuwichàidacaténáni càide iyúwa wàawirináimi yàasu tàacáisi ichùullaná wamànica. <sup>7</sup> Quéwa yàara úwi íiwacaliná Lisias iwàlùacatéwa wèwiré, yá itéca wáichani cachàiníri iyú. <sup>8</sup> Néese Lisias icàlidacaté walí iwàwacutáanása nàanàaca pìatalé, níai iwàwéyéica icháawàaca iináwaná ìwali. Quéwa pìalimá pisutáca péemlawani, yái úwi íiwacalináca ìyérica Jerusalén iyacàlená irìcu, pìalíacaténáwa machàcaníri iyú ìwali yái wacháawàanáca iináwaná ìwali, yái asialica —ímaca yái abogadoca.

<sup>9</sup> Càita nacái áibanái judío ibàluèyéicawa néré náimaca Félix irí abédanamatasa náiwitáise nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali. <sup>10</sup> Néese gobernador yúucaca icáapiwa Pablo irí yàasáidacaténá imàacaca Pablo icàlidaca iináwanáwa. Yá Pablo íimaca:

—Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná pírí nuináwaná ìwaliwa, càinácaalí ìwalíise nacháwàaca núa. Pidéca picùaca wàasu cáli madécaná camuí, pidéca nacái péemlaca waináwaná, iná yéewa pìalíacawa cayába càinácaalí wàyaca càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise iyáaná, wía judíoca. <sup>11</sup> Píwàwacaalí pisutáca péemlawa áibanái, yásí pìalíacawa nùwali nùanàacaté Jerusalén iyacàlená néré doce èri néese siúcàade, nùacaténaté Dios icàaluíná. <sup>12</sup> Càmita nàanàa núa itàaníríca chànísírí tàacáisi iyú wenàiwicanái yáapicha templo irìcuta. Càmita nacái nuwènúada wenàiwicanái íiwitáise calúacaténá nía namàninápiná máiwitáiséeri iyú. Càmita nacái numàni càì judionái yéewáidacàalu irìcu, ábacatalé Jerusalén iyacàlená irìcubaa nacái. <sup>13</sup> Níai wenàiwica ìyéyéica cháì càmita náalimá náasáidaca pírí báisícani yái nacháawèrica nuináwaná ìwali ìwalíise. <sup>14</sup> Quéwa nucàlida píríni nuibaidaca Dios irípiná, yái Dios wàawirináimi nèericaté icàaluíná. Yá nuebáidaca càide iyúwa ímáaná yái tàacáisi ípidenérica Wàlisài Ayapu, yái tàacáisica níai wenàiwicaca íméerica ìwali càmiírísa báisíta, quéwa nuebáidaca mamáalàacata macáita tàacáisi profeta Moisés icàlidéericaté, profetanái nacái natànèericaté Dios inùmalícuíse. <sup>15</sup> Nuebáida nacái Dios icáucàidáanápíná macái yéetéyéimiwa, cayábeyéi, báaweyéi nacái, càide iyúwa níai judíoca yeebáidáaná nacái. <sup>16</sup> Iná nùalimáidaca numànica macáita machacàníri iyú càiripináta amalácaténá nuíwítáise wenàiwicanái iicápiná, Dios iicápiná nacái.

<sup>17</sup> “Táquicha tàacáwa, nuèpunicanáamiwa áiba cálire máisibáwanáita camuí, yá nuèpùacawa aléi nùasu cáli ínataléwa nutécaténá plata nuénánái catúlúcanéyéi iríwa, numàacacaténá nacái plata ofrenda iyú Jerusalén iyacàlená néeni. <sup>18-19</sup> Néese nùyacaté templo irìcu, numàacacaténáté ofrenda, idécanáamité namànica culto nacáiri, nùapída nuíchawa nacái càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná masacàacaténá naicáca núa, càide iyúwaté profeta Moisés ichùullaná wàawirináimi imànica, ipíchawáise nawàlùacawa templo irìculé. Canáca máini wenàiwica nùapícha, càmita nacái wawènúada wenàiwicanái íiwitáise namànicaténá máiwitáiséeri iyú. Néeseté abénaméyéi judío Asia yàasu cáli néeséyéi nàanàaca núa néré. Níaté báawaca imànica wenàiwicanái íiwitáise calúacaténáté naicáca núa. Iná iwàwacutá níata yàanàaca aléi pìatalé nacháawàacaténá nuináwaná ìwali báisícaalíte naicáca numànica nubáyawanáwa. <sup>20</sup> Càmicaalí níara Asia yàasu cáli néeséyéica nàanàaca, yá pimàaca níai judío ìyéyéica cháì nacàlidaca

piríni càiriínacaalí nubáyawaná nàanàaca nùwali nubàlùacaalítéwa judíonái yàasu Junta Suprema yàacuésemi, níái judío icuèrinánái béeyéica. <sup>21</sup> Abéerita wawàsi ìwallíse cawàwanáta náalimá nacháawàaca nuináwaná ìwali: Nubàlùacaalítéwa Junta Suprema yàacuésemi, yá nucàlidacaté nalíni cachàiniiri iyú: ‘Pidécuéca picháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios icáucàidáanápíná yéetéyéimiwa’, càité núumaca”, íimaca yái Pabloca.

<sup>22</sup> Néese Félix idécanáamité yéemìacani, yá ichùullaca íchawa níái judíoca, yéemìacaténása nacháawàaná Pablo iináwaná ìwali quiríta áiba èeripinása, yácáiná Félix yáallíacatéwa càinácaalíté nàyaca níái yeebáidéeyéica Jesús itàacái, yái tàacáisi áibanái yàaca ípidená Wàlisài Ayapu. Yá Félix íimaca nalí:

—Nucùaca yàanàaca yàara úwi íiwacalíná Lisiasca, yásí nuemìacué quiríta ìwali, yái pìasu wawàsica —íimaca yái Félixca.

<sup>23</sup> Néese Félix ichùullaca úwisàiri capitán icùanápíná Pablo presoíri iyú, quéwa imàacáanápíná Pablo yèepunícawa matuíbanáita capíi iricubàata, imàaca nacái Pablo yàacawéeyéiná napáchiacani, nayúudàacaténáni, càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri.

<sup>24</sup> Néeseté másiba èeríwanái idénáami, yá Félix yàanàaca àniwa yàacawéetúa Drusila yáapichawa, abéechúa judíosàatúa. Yá Félix ichùullaca needáca yàatalé Pablo. Yá yémìaca Pablo icàlidaca nalí Jesucristo iináwaná ìwali, yái tàacáisi íiméerica iwàwacutáaná wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. <sup>25</sup> Néese Pablo icàlidaca nalíni iwàwacutá wàyaca machacàniiri iyú, iwàwacutá wacùaca wáiwitáisewa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, yá nacái Dios yùuwichàidáanápínáca báawéeyéi wenàiwica imáalàapínácaalíwa yái èeriquéi, ínáté cáaluca Félix. Yá íimaca Pablo irí:

—Siúcade pèepùawa wáicha. Aibaalípiná numáidaca pía àniwa nudèniacaalíta èeri —íimaca yái Félixca.

<sup>26</sup> Félix iwàwacaté nacái Pablo yàaca irí plata iwasàacaténáni, íná Félix imáidaca yàataléwa Pablo manùba yàawiría itàanícaténá yáapicha. <sup>27</sup> Néeseté pucháiba camuí idénáami, Félix càmita quirínama icùa yàara cálica. Yá Porcio Festo icùaca cáli Félix yáamiricubàa. Félix iwàwacaté cayábaca judíonái iicàceni, ínáté imàacaca Pablo presoíyéi ibànalicu.

## 25

### *Pablo delante de Festo*

<sup>1</sup> Néeseté Festo yàanàaca Cesarea iyacàlená néré icùacaténá cáli. Yá másiba èeri idénáami àniwa, Festo yàacatéwa Cesarea iyacàlená ícha Jerusalén iyacàlená nérépiná. <sup>2</sup> Idécanáami Festo yàanàaca Jerusalén néré, yá sacerdote íiwacanáni, nía nacái judío máiniyéi cachàinica icháawàaca Pablo iináwaná ìwali Festo irí. <sup>3</sup> Nasutáca Festo ícha wawàsi imànínápíná nalí cayábéeri ichùullaca úwinái natéenápíná Pablo Jerusalén iyacàlená néré, níacáiná judíoca nadèniaca nàasu wenàiwicawa icuèyéica Pablo yàanàaca àyapulicubàa nanúacaténáni. <sup>4</sup> Quéwa Festo icàlidaca nalíni iwàwacutáanáté romanonái icùaca Pablo Cesarea iyacàlená néeni, yá nacái Festo yèeripinaté néréwa mesúnamáita, íimaca. <sup>5</sup> Yá Festo íimaca judíonái irí:

—Iná iwàwacutácué píiwacanáni nàacawa núapicha Cesarea iyacàlená néré. Néese báisícaalíté Pablo imànica ibáyawanáwa, yásí yéewacué picháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

<sup>6</sup> Festo iyamáacawa Jerusalén iyacàlená iricu ocho èeri, cawàwanáta diez èeri. Yáté yèepùacawa Cesarea iyacàlená néré. Néese mapísáináami àniwa yáawinacawa yàalubái ínatawa yémìacaténá wenàiwicanái iináwaná. Yá

Festo ichùullaca úwinái itéca yàatalé Pablo. <sup>7</sup> Pablo iwàlùacawa néré, néese níái judío yàanèyèicaté Jerusalén iyacàlená ícha nàacawa Pablo yàatalé. Yá nacháawàaca Pablo iináwaná ìwali; náimaca Pablo imànìcaca madècaná wawàsi báawèeri, éwita càmicàaníta nàalimá nàasáidaca báisícacani, yái náimèerica ìwali. <sup>8</sup> Néese Pablo ímaca Festo irí icàlidacaténá iináwaná ìwaliwa:

—Càmítaté numàni áiba wawàsi méetàuculéeri judío yàawirináimi íiwitáise ícha, càmita nacái numàni áiba báawèeri wawàsi judíonái yàasu templo irí, càmitaté numàni ùwicái emperador romanosàiri ípunita, yái icuèrica macái cáli imanùbaca —ímaca yái Pabloca.

<sup>9</sup> Quéwa Festo iwàwacaté casímáica judíonái iicàceni yái Festoca, íná isutáca yéemiawa Pablo:

—¿Pìwàwasica pìacawa Jerusalén iyacàlená néré nuémìacaténá piináwaná ìwali néré judío íiwacanánái yàacuèsemi wáaliacaténáwa asáisi iwàwacutácaalí wàuwichàidaca pía ìwalíise yái wawàsi nacháawèerica pía ìwalíise? —ímaca yái Festoca. <sup>10</sup> Néese Pablo ímaca irí:

—Nùyaca cháí emperador romanosàiri yàasu gobierno ichùullacataléca péemiaca nuináwaná ìwali, wenàiwica icháawàacaalí nuináwaná ìwali, càide iyúwa iwàwacutáaná péemiaca nulí, romanosàiricáiná núa. Canáca yéewaná judíonái néemiaca nuináwaná ìwali nàuwichàidacaténá núa. Píaliacawa cayábèeri iyú canáca nubáyawaná judíonái irí. <sup>11</sup> Báisícaalí numànicaté nubáyawanáwa nanuéripiná ìwalíise núatá, yá càmita nusutá nawasàanápiná núa yéetácáisi íchatá. Càmita quéwa báisi yái nacháawèerica nuináwaná ìwalíise, íná iwàwacutá càmita pèepùada nalí núa. Nuwàwaca emperador romanosàiri yéemiaca nuináwaná ìwali —ímaca yái Pabloca.

<sup>12</sup> Néeseté Festo itàaníca áibanái aslanái yáapicha, níái yáapichéeyéica yàalèyèicani. Festo itàaníca náapicha, néese ímaca Pablo irí:

—Pídecá pisutáca nuícha wawàsi nubànùanápiná pía emperador yàatalé yéemiacaténá piináwaná ìwali, íná nubànùapiná pía néréwa —ímaca yái Festoca.

### *Pablo ante el rey Agripa*

<sup>13</sup> Néeseté máisibáwanáita èeri idénáami, rey Agripa yàanàaca Cesarea iyacàlená néré, Berenice yáapicha. Nàanàacaté natàidacaténá Festo, yái gobernadorca. <sup>14</sup> Yá nayamáacawa máisibáwanáita èeri, íná Festo icàlidaca rey Agripa irí Pablo iináwaná ìwali. Yá Festo ímaca rey Agripa irí:

—Iyaca cháí abèeri asiali Félix imàaquéericaté presoíyéi ibànalicu, ípidenéerica Pablo. <sup>15</sup> Nupáchiacaalíte Jerusalén iyacàlená néré, níara sacerdoté íiwacanánáica, nía nacái Jerusalén iyacàlená íiwacanánáica, nacháawàaca nulí iináwaná ìwali. Nawàwacaté numàacaca nanúacani. <sup>16</sup> Yaté nucàlidaca nalíni càide iyúwa wáiwitáise iyáaná, wía romanoca, càmita wachùulla nanúaca wenàiwica àta iicàcataléta cawinácaalí icháawèeyéica iináwaná ìwali, yéewacaténá icàlidaca iináwaná ìwaliwa nacái, yái wawàsi nacháawèerica iináwaná ìwalíise. <sup>17</sup> Íná idècanáamité nàanàaca aléi, yaté càmita núuca èeri. Néeseté mapisáita àniwa núawinacatéwa nùasu yàalubáisi ínatawa nuémìacataléca nacháawàaná wenàiwica iináwaná ìwali. Yá nuchùullaca úwinái needáca nùataléwa yái asialica. <sup>18</sup> Néese níái icháawèeyéicaté iináwaná ìwali càmita nacàlida ìwali báawèeri wawàsi càide iyúwa nuínáidáanátéwa nacháawàanápináté iináwaná ìwali. <sup>19</sup> Nacháawàacáitaté iináwaná ìwali meedá ìwalíise yái nàawirináimi íiwitáiseca. Nacháawàa nacái iináwaná ìwali icàlidacáinása tàacáisi áiba

asialimi ìwali ìpidenéerimicaté Jesús, yéetéericatéwa quéwa náimaca Pablo icàlidacasa mamáalàacatani cáunásani, yái Jesúsca. <sup>20</sup> Càmicáiná núalíawa càinápinácaalí numàníripiná ìwali yái wawàsica, yá nusutátaté nuémíawa Pablo asáísí iwàwacaalí yàacawa Jerusalén iyacàlená néré nuémíacaténá néré yàasu wawàsi. <sup>21</sup> Quéwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápínáni emperador yàatalé, yái emperador romanosàiri wèericuécá ímíétacaná, icuèrica macái cáli imanùbaca, yéewacaténá emperador yéemíaca nacháawàaca yái asiali iináwaná ìwali. Iná nuchùullíaca úwinái icùaca Pablo presoíyéi ibànalícu àta núalimácataléta nubànùacani emperador yàatalé —íimaca yái Festoca.

<sup>22</sup> Néese rey Agripa íimaca Festo irí:

—Núacáanítani nuwàwa nuémíaca yáara asiali icàlidáaná iináwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Yá Festo íimaca irí:

—Táwícha péemíawani —íimaca yái Festoca.

<sup>23</sup> Néese mapisáináami àniwa Agripa, Berenice nacái nàanàaca máiní cáimíétaquéri iyú, nabàle cawèníiri yáapichawa, namanùbaca yáapichawa nacái manùbéeyéi. Yá nawàlùacawa capíi imàdàaná manuíri irículé, nàwacáidacàalu néemíacataléca wenàiwica iináwaná ìwali. Uwí íiwacanánái nawàlùacawa nàapícha, nía nacái Cesarea iyacàlená íiwacanánái máiníyéica cachàini. Néese Festo ichùullíaca úwinái yeedáca Pablo. Yá natéca Pablo. <sup>24</sup> Néese Festo íimaca nalí, níái manùbéeyéi wenàiwicaca:

—Rey Agripa, píacué nacái iwacáidáyaquéeyéicawa wáapícha. Yácata asialíi. Madécaná judío nadéca nacháawàaca nulí iináwaná ìwali Jerusalén iyacàlená néeni, cháí Cesarea iyacàlená nacái. Mamáalàacata néemíanicawa nulí, nasutáca numàacáanápíná nanúacani. <sup>25</sup> Quéwa càmita nùanàa ìwali ibáyawaná nuchùulíeripiná nanúacani ìwalíise. Táquicha tàacáwa isutáca nuícha wawàsi nubànùanápínáni emperador yàatalé, yái emperador wèerica ímíétacaná, yéewacaténá emperador yéemíaca yàasu wawàsi, asáísí iwàwacutácaalí nàuwíhàidacani. Iná nudéca nuínáidacawa nubànùanápíná Pablo yàacaténáwa emperador yàatalé. <sup>26</sup> Quéwa càmita núalíawa càinácaalí iwàwacutáanápíná nutànàaca nuíwacali emperador íríwa, càmicáiná nùanàa ìwali ibáyawaná, yái Pabloca. Iná nudéca nùwacáidaca macáitacué pía, pía nacái rey Agripa wasutátaténá wéemíawa cayábani píacuésemi, píalàacaténá núa, yéewanápiná nutànàaca cuyàluta emperador irí, wacàlidacaténá irí càinácaalí ibáyawaná, yái asialica. <sup>27</sup> Canápináta meedá nubànùaná presoíri càmicaalí nutànàa càiná ìwalíisecaalí nacháawàaca iináwaná ìwali —íimaca yái Festoca.

## 26

### *Pablo presenta su caso ante el rey Agripa*

<sup>1</sup> Néeseté rey Agripa íimaca Pablo irí:

—Yá numàacaca picàlida piináwaná ìwaliwa —íimaca yái Agripaca. Néese Pablo imíchàidaca icáapiwa napualé. Yá idàbaca icàlidaca nalíni: <sup>2</sup> “Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni siùcade, pía rey Agripa, máiníiri cáimíétacanáca, nucàlidáanápíná pirí nuináwaná ìwaliwa machacàníiri iyú, nucàlidacaténá ìwali yái wawàsi judionái nacháawèerica núa ìwalíise. <sup>3</sup> Casímáica nuwàwa nucàlidáanápíná piríni, píalíacáináwa ìwali macáita yái wáiwitáiseca, wía judíoca; píalía nacáíwa ìwali yái wawàsica càmiríca abédanamata wáiwitáise ìwali. Iná nusutáca pimánínápíná nulí cayábéeri péemíacaténácáwa cayába nuináwaná ìwali”, íimaca yái Pabloca.

*La vida de Pablo antes de su conversión*

<sup>4</sup> Pablo ímacaté nalí: “Macái judiónái náalíacawa nùwali càinàcaalíté nùyaca sùmàicaalíté núa àta siùca nacáide àniwa nùasu cáli néese, Jerusalén iyacàlená irìcu nacái. <sup>5</sup> Càmita nawàwa nacàlidaca piríni, quéwa náalía nacáiwa fariseonái yéénaca núa ùuculliricatáiseté núa àta siùca nacáide, yá nudéca nùyaca càide iyúwa fariseo íiwitáise iyáaná madécaná camuí. Càide iyúwa pialánáwa, wía fariseoca weebáidaca machacàníiri iyú macáita càide iyúwa wàawirináimi íiwitáise íimáaná wàanápiná Dios icàaluíniná. Píalía nacáiwa canáca áibanái judío yeebáidéeyéi macáita cáalíacáiri iyú cachàiníwanái wáicha, wía fariseoca. <sup>6</sup> Siùcade nadéca nacháawàaca nuináwaná ìwali nuebáidacáiná Dios imànínápiná walí cayábéeri càide iyúwaté icàlidáanáté cáimiétacanéeri iyúni wàawirináimi irí, icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa áiba èeripiná. <sup>7</sup> Macái wía Israel itaquénáinámi doce wàawiría wamanùbaca wacùca Dios imànínápiná càide iyúwaté icàlidáaná walíni, icáucàidáanápiná wía áiba èeriwa. Iná wàaca Dios icàaluíniná, wáibaida nacái irípiná èeríapinama, táiyápinama nacái. Yácata wawàsira ìwalíise yái judiónái icháawàaca nuináwaná ìwali siùcade, pía rey Agripa, nuebáidacáiná càide iyúwa náimáaná neebáidacasa nacái, yái tàacáisi íiméerica Dios icáucàidáanápiná yéetéeyéimiwa. <sup>8</sup> ¿Cánásicué càmita peebáida Dios icáucàidáaná yéetéeyéimiwa?” íimaca yái Pabloca.

*Pablo cuenta cómo perseguía a los cristianos*

<sup>9</sup> Pablo ímacaté nacái: “Bàaluité, éwita nuebáidacáanáta Dios icáucàidáanápináté yéetéeyéimiwa, càicáanáta nuyúunáidaca iwàwacutáaná nùuwichàidaca wenàiwicanái yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái, yái Nazaret iyacàlená néeseérica, càmicáinaté nuebáida icáucàacatéwa. <sup>10</sup> Càité numànica Jerusalén iyacàlená irìcu. Yaté sacerdote íiwacanánái nabànùaca núa, núucacaténá nía presoíyéi ibànaliculé, madécaná yeebáidéeyéica Jesús itàacái. Néese úwinái inúcaalíté nía, yá abédanamata nuíwitáise náapicha, níai inuéyéicaté nía. <sup>11</sup> Manùba yàawiría nùuwichàidaca nía núalimáidacaténá nuicáwa nía, nawènúadánápiná náiwitáisewa Jesús íicha. Càité numànica macái judiónái yéewáidacàalu irìcu namanùbaca. Máinícáiná calúaca báawanama nuíwitáise náapicha, ínáté càmita nuyamáawa cháí wàasu cáli ínata, néese nùaca nacái nucutáca nía àta áiba yàcalé iyéeyéica méetàuculé wàasu cáli íicha, nùuwichàidacaténáté nía”, íimaca yái Pabloca.

*Pablo cuenta otra vez su conversión*

<sup>12</sup> Pablo ímacaté nalí nacái: “Núacatéwa nùuwichàidacaténá nía Damasco iyacàlená néré, idécanáamité sacerdote íiwacanánái nabànùaca núa nuíbàanápináté wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái. <sup>13</sup> Péemla cayába, pía rey, nuèpunicatéwa àyapulicubàa machacànicaalíté èeri, yaté nuicáca camalási chènuníise icànéericaté cachàiníiri iyú èeri íicha. Yá icànaca núa mèlumèluwaca, nía nacái núapichéeyéica. <sup>14</sup> Néese macáita wáuwàacawa wallacawa wacalùniwa cáli ínatalé, yá nuémíaca tàacáisi. Yá íimaca nulí hebreo itàacái iyú: ‘Saulo, ¿cáná piùwide pimànica núa? Catúulécanáca pimànica píawawa báawanama, pipélicáiná nuípunita, càide iyúwa pacá ibawàacaalí cáiréeri ipùatalicu’, íimaca nulí. <sup>15</sup> Néese núuma irí: ‘¿Cawiná pía, Nuíwacali?’ núumaca irí. Néese Wáiwacali íimaca nulí: ‘Núacata yái Jesús, yái piùwidéerica pimànica. <sup>16</sup> Siùcade pimichàa pibàlùacawa, nudéca numàca núawawa piicáca núa pibáidacaténá nulípiná, picàlidáanápiná nacái wenàiwicanái irí yái siùquérica tàacáwa piicáca, yá nacái núsáidéeripináca

pirí. <sup>17</sup> Yá nuwasàapínáca píawa judiónái íchawa, càmiyéi judío ícha nacái. Siúcade nubànua pía picàlidacaténá nutàacái càmiyéi judío irí. <sup>18</sup> Nubànùapíná píawa nàatalé picàlidacaténá nalí nutàacái, amalacaténá náiwitáise, nàyacaténá Dios icamaláná iricu, ipíchaná nàyaca mamáalàacata càide iyúwa Satanás ichùllaná nía, néese nèepunicaténáwa Dios yáapicha; yéewanápiná nacái neebáidaca nutàacái, Dios imàacacaténá iwàwawa nabáyawaná ícha, numàacacaténá nacái Dios yàasu wenàiwicaca nía, Dios yeedéeyéica yàasunápináwa, neebáidacáiná nutàacái, càité ímaca nulí yái Wáiwacalica”, ímaca yái Pabloca.

*Pablo obedece a la visión*

<sup>19</sup> Pablo ímacaté àniwa: “Iná, pía rey Agripa, nudéca numànica càide iyúwa Wáiwacali ichùllaná numànica iricuise yái yéenáiwánási nacáiri chènuníseérica. <sup>20</sup> Quéechatécáwa nucàlidaca itàacái Damasco ìyacàlená mìnánái irí. Néese nucàlidacani Jerusalén ìyacàlená mìnánái irí, macái Judea yàasu cáli imanuíca nacái. Nucàlidaca nacái càmiyéi judío iríni nawènùadacaténá náiwitáisewa Dios irípiná, namánínápiná cayábéeri náasáidacaténá nawènùadaca náiwitáisewa Dios irípiná. <sup>21</sup> Càiri wawàsi ìwalité judiónái náibàacaté núa templo iricu nanúacaténá núa. <sup>22</sup> Quéwa Dios idéca iyúudàaca núa àta siúca nacáide. Yá nucàlidaca nuèpunicawa Dios itàacái mamáalàacata macái irí, púubéeyéi irí, béeyéi irí nacái. Nucàlidaca nalí abéerita yái tàacáisi profetanái itànèericaté, yá nacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise, íméérica càinácaalí Mesías imànínápinaté, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripinacaté walí. <sup>23</sup> Níacáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise íméérica iwàwacutàanápinaté Mesías yéetácawa, yái wacuèrinápináca Dios ibànùèripinacaté walí, wía judíoca. Profetanái ímacaté nacái idécanáamité Mesías yéetácawa, yáté Mesías ìyáanápinaté idàbáanéeri wenàiwica Dios icáucàidéeripinacaté ìyacaténá càiripináta, icàlidéeripinaté tàacáisi judiónái irí, càmiyéi judío irí nacái, yái tàacáisi íméérica Dios iwàwa iwasàaca nía yàasu yúuwichàacáisi íchawa”, ímaca yái Pabloca.

*Pablo trata de convencer a Agripa de que se haga cristiano*

<sup>24</sup> Idècunitàacá Pablo icàlidaca nalí iináwanáwa, yá Festo ímaca Pablo irí cachàiníri iyú:

—¡Máiwitáiseca pía meedá, Pablo! Pidéca péewáidacawa báawanama madécaná wawàsi ìwali íná máiwitáiseca pía —ímaca yái Festoca. <sup>25</sup> Quéwa Pablo ímaca irí:

—Càmíríca máiwitáise núaquéi, pía Festo máiníri cáimiétacanáca. Néese nucàlidaca básíiri tàacáisi cáiwitáiseeri iyú. <sup>26</sup> Iyaca cháí rey Agripa, yáaliéricawa cayába ìwali yái wawàsi nutàaníríca ìwali, íná yéewa manuúca nuínáidacawa nuwàwawa nucàlidánápiná iríni, núalíacáináwa básíicata rey Agripa yáalíacawa cayába ìwali yái wawàsica, càmicáiná nutàaní wawàsi ìwali wenàiwicanái imàníríca ibàacanéeri iyú —ímaca yái Pabloca. <sup>27</sup> Néese Pablo icàlidaca àniwa rey Agripa iríni. Pablo ímaca irí:

—Rey Agripa, máiníri cáimiétacanáca, ¿peebáidasica tàacáisi profetanái icàlidéericaté Dios inùmalicuise? Núalíacawa peebáidacani —ímaca yái Pabloca. <sup>28</sup> Néese Agripa ímaca Pablo irí:

—¿Cánásica piwàwa piwènùadaca nuíwítáise ráunamáita meedá yéewanápiná cristianoca núa nuebáidánápiná Jesús itàacái? —ímaca yái rey Agripaca. <sup>29</sup> Néese Pablo ímaca irí:

—Núalimácaalí nuwènúadaca píiwitáise Jesús irípiná ráunamáita, càmicaalí nacái éeréeri iyú, yásí casíimáipiná nuwàwa, nusutácáinácué pírí Dios, pía rey Agripa, macái nacái yéemièyéica nutàacái siuca, macáitacué peebáidacaténá Jesús itàacái càide iyúwa nuebáidáaná, abéerita càminápinácué nadacua pía cadena iyú càide iyúwa nùyáaná —ímaca yái Pabloa.

<sup>30</sup> Idécánáami càì Pablo ímaca, yá rey Agripa imichàa ibàlùacawa, gobernador nacái, Berenice nacái, macáita náapicha níái yáawinéyéicawa néré.

<sup>31</sup> Yá nàacawa méetàucuta natàanicaténá ìwali yái wawàsica. Yá náimaca nalíwáaca:

—Yáara asiali càmita imàni ibáyawanáwa nanuérípiná ìwalíseni, càmirípiná nacái náucacani presoíyéi ibànaliculé —náimaca. <sup>32</sup> Néese rey Agripa ímaca Festo irí:

—Càmicaalíté isutá píicha wawàsítá pibànùanápináté emperador yàataléni, emperador yéemianápiná iináwaná, yá píalimácaté pimàacaca yèepunícawa matuíbanáiri iyútá —ímaca yái rey Agripaca.

## 27

### *Pablo enviado a Roma*

<sup>1</sup> Néeseté nánáidacawa nabànùanápiná wía abéemàalé manuíri úni íicha, Roma ìyacàlená nérépiná, ìyéerica Italia yàasu cáli íinata. Iná nachàbáidaca presoíyéi áiba capitán irí, níái presoíyéi Pablo, áibanái nacái presoíyéi yáapicha. Yái capitán íipidená Julio, abéeri náiwacali níái úwi íipidenéyéica Emperador yàasu úwinái. <sup>2</sup> Núa nacái Lucas nùacawa náapicha. Yá wawàlùacawa nave iriculé, Adramitio íidalutalená néré. Yái nave yèeripinátéwa madécaná íidalutale nérépiná, ìyéeyéica Asia yàasu cáli íinata. Iya nacái wáapicha yái Aristarco, Tesalónica ìyacàlená mìnali, yái yàcalé ìyéerica Macedonia yàasu cáli íinata. Yá wadàbaca wàacawa manuíri úni yáacubàa. <sup>3</sup> Mapisáináami àniwa wàanàaca Sidón íidalutalená iriculé. Yá capitán Julio imànicaté cayábéeri Pablo irí, imàacaca Pablo yàaca ipáchiaca yàacawéeyéiná néréwa nàacaténá irí càinácaalí wawàsi Pablo imáapuèri. <sup>4</sup> Wamusúacatéwa Sidón íidalutalená néese, yá wachàbacawa mawiénita Chipre yàasu iwàwata irí, ìyaca apáuwáise wáicha úái iwàwataca. Càité wàacawa cáulicáiná ipùa wáipunita. <sup>5</sup> Yá wàacatéwa manuíri úni yáacubàa náaliméerica machacànita níái cáli Cilicia, Panfilia nacái. Yá wàanàaca Mira íidalutalená iriculé Licia yàasu cáli íinatéeri ìyaca.

<sup>6</sup> Mira néeni capitán Julio yàanàacaté áiba nave Alejandría ìyacàlená néeséeri, yèeripinátéwa Italia yàasu cáli nérépiná. Yá capitán ichùuìlaca wawàlùacawa nave iriculé, wàacaténáwa nave irìcu yáapicha. <sup>7</sup> Yáté wàacawa máisibáwanái èerita éerenamata, manuíri úni yáacubàa. Máini càulenáca wàacawa mawiénita Gnido íidalutalená íicha. Néese cáulicáiná ipùa wáipunita mamáalàacata, yá wàacawa mawiénita Salmón irí. Uyaca wéewápuwáise úái iwàwataca íipidenéechúa Creta. <sup>8</sup> Máini càulenáca wàacawa mawiénibàata cáli irí, yái Creta yàasu iwàwataca, àta wàanàacataléta íidalutale néré íipidenácateléca Buenos Puertos. Iyaca mawiénita Lasea ìyacàlená irí.

<sup>9</sup> Wadéca wáucaca madécaná èeri. Càulenápinácaté wàanápinátéwa manuíri úni yáacubàa, mawiénicáinaté waniabé. Iná Pablo yàalàaca nave íiwacanánái. <sup>10</sup> Pablo ímaca nalí:

—Píacué, aslanáica, núalíacawa yáí àyapuca máini yáwanáiripiná càulenáca. Iná imáalàapinácawa wáicha yáí naveca, nave ísanáí nacáíwa macáita. Yá cawàwanáta nacáí wéetápinácawa —íimaca yáí Pabloca.

<sup>11</sup> Quéwa capitán yeebáidaca nave íwacanáí irí Pablo itàacáí ícha. <sup>12</sup> Báawaca yáí ídalutaca uníabépi iná càmítaté yéewa wayamáacawa néenibàa. Yá manùbéyéi néená nayúunáidaca cayábapináca wèpùacawa néeseté, yéewanápiná wàanàaca Fenice ídalutalená néré, Creta yàasu cáli ínatéeri iyaca. Yáí Fenice ídalutalená iyaca sísíamàade èri iwàlùacatalécawa iná càmíta cachàini cáuli ipùaca néeni uníabépi. Iná nawàwacaté nayamáacawa Fenice ídalutalená néré uníabépi.

### *La tempestad en el mar*

<sup>13</sup> Néeseté cáuli idàbaca ipùaca síisade cuculíawa èri iwali, iná nayúunáidaca cawàwanáta wáalimáaná wàacawa àniwa manuúri úni yáacubàatá. Yá wàacawa ídalutale ícha, yá wàacawa mawiénita Creta yàasu iwàwata irí. <sup>14</sup> Quéwa achúmáanata àniwa cáuli ipùaca nave ípunita àniwa. Yáí cáuli máiniíri cachàinica ípidenéeri Noreste. Yá cáuli iwesíaca nave déeculé cáli ícha. <sup>15</sup> Néese cáuli iwesíacáiná yáí naveca, yá càmítaté wáalimá wàacawa alénácaalí wawàwa wàacawa. Iná iwàwacutácaté wamàacaca nave yàacawa. Yá úni yàalaca iwatàidaca wía. <sup>16</sup> Yá wachàbacatéwa úamísewa, úai iwàwata achúméechúaca ípidenéechúaca Cauda. Càmíta máini cachàini cáuli ipùaca néré, iná yéewa wamichàidaca barca achúméechúaca nave írículé càulenéeri iyú, úai barca achúméechúaca nave itéechúacaté yáamiwásewa. <sup>17</sup> Nadécánámi namichàidaca barca nave írículé, yá nadacùaca nave iwaliabàa ipíchaná nave isubèriacawa. Néese cáaluca nía náináidacawa wàabácawa càina ínatalé, yáí càina ípidenérica Sirte, iyéerica úni yáaculé mawiénita Libia yàasu cáli irí. Iná nalicùadaca macáita vela nave ícha ipíchaná cáuli itéca wía Sirte yàasu càina ínatalé. Yá namàacaca cáuli itéca nave éeréta. <sup>18</sup> Mapisáinámi àniwa cáuli ipùaca mamáalàacata cachàiníri iyú. Yá nadàbaca náucaca macáí wawási iyéerica nave írìcu úni yáaculé, misàacaténá quiríta yáí naveca. <sup>19</sup> Mapisáinámi àniwa, yá wáucaca nave yàasunámi úni yáaculé. Càité cáuli ipùaca wía máisiba èeri. <sup>20</sup> Madécáná èerita càmítaté wadé waicáca èeri, dùlupùta nacáí catácáiná máini iná wayúunáidaca wéetápinácawatá cachàinicáiná ipùaca wàwali yáí cáulica.

<sup>21</sup> Canáca wayéeri madécáná èeri, iná Pablo ibàlùacawa wèewi icàlidacaténá walíni. Yá íimaca walí:

—Píacué aslanáica, cayába cachàinitésicué piritáni peebáidacaalícuéca nutàacáitá, ipíchanaté wèepùacawa Creta yàasu iwàwata íchatá, yá càmíta yúuwàawa wàwali yáí báawéericatá, càmíta nacáí wáuca wàasuwatá. <sup>22</sup> Quéwa siúcade, picácué achúma piwàwa. Nave imáalàapinácawa, quéwa canáta yéetéeriwa wéenáca. <sup>23</sup> Táiyápicáiná bàwina Dios, yáí nuíbaidéerica írìpiná, nuèrica nacáí icàaluíniná ibànùaca ángel imàacáanápiná yáawawa nuicácani. <sup>24</sup> Yá ángel íimaca nulí: ‘Picá cáalu piawa, Pablo, iwàwacutácáiná picàlidaca piínáwaná iwaliwa emperador romanosàiri irí, yáí icuèrica macáí cáli imanùbaca. Dios idéca yéemíaca pisutáaná ícha, iná icùapiná canánama yéetácáisi ícha níai píapichéeyéica iyéeyéica nave írìcu’, íimaca nulí yáí ángelca. <sup>25</sup> Iná píacué aslanáica, manuúcué píináidacawa piwàwawa, nuebáidacáiná Dios itàacáí, núalíacawa nacáí báisíri iyú macáita íchàbáanápinácawa càiwade iyúwa ángel íimáaná nulí. <sup>26</sup> Abéerita nave ibacápináwa áiba iwàwata iwéeréwa —íimaca nalí yáí Pabloca.



27 Càité wachàbaca pucháiba semana wèepuníináwa manuíri úni yáacubàa, yá wàyaca manuíri úni yáacubàa ípidenéeri Adriático. Abéeri catá úni yàalaca iwatàidaca wía éeréta abeemàalé manuíri úni ícha. Bamuchúamibàa catá níái íbaidéeyéica nave írìcu náináidacawa mawiéncia wía cáli irí. 28 Náalimáidaca idepuíwaca yái única. Idepuíwaca ìyaca treinta y seis metros. Néese achúmáanata àniwa náalimáidaca idepuíwaca àniwa. Idepuíwaca àniwa veintisiete metros meedá. 29 Ináté cáaluca nía náináidacawa nave inúanápiná yáawawa íba iwéré ìyérica úni yáacubàa. Natúadaca báinúaca imiéyéi ancla nave yàpùà néese cáaléyéi cadena ìwali ipíchaná nave yáacawa máini. Yá nasutáca níawawa Dios ícha manuísíwata amaláanápiná nawicáu. 30 Néese níái íbaidéeyéica nave írìcu nawàwaca nachúuliacawa nave ícha ibàacanéeri iyú ipíchaná néetácawa. Iná nadàbaca nalicúadaca achúméchúa barca úni yáaculé, càide iyúwa natúadaca nacáicaalí áiba ancla nave íidacua néeni. 31 Quéwa Pablo icàlidacani úwinái irí, capitán irí nacái. Yá Pablo íimaca nalí:

—Nachúuliacaalíwa wáicha níái íbaidéeyéica nave írìcu, yásí péetácuécawa macáita —íimaca yái Pabloca. 32 Iná úwinái nadalúaca barca íyaná, yá ucaláacawa úni yáaculé, úái barcamica.

33 Amalácaté yàacawa wawicáu, yá Pablo yàalàaca wía wayáanápináté wayáacaléwa. Yá íimaca walí:

—Pucháiba semana canátacué piyéeri, canátacué nacái piimáaná cayába. 34 Iná nusutácué pícha wawási manuísíwata piyáanápinácué piyáacaléwa achúmáanata, pichàinipinácuéwa. Canácata yéetéeripináwa. Canácatacué nacái picháunáwa —íimaca yái Pabloca.

35 Idécánáami càì íimaca, yá Pablo yeedáca pan icáapi írìculéwa. Yá yàaca Dios irí cayábéeri wàacuéseemi wía ìyeyéica nave írìcu. Yá isubèriadaca írìwani, yá idàbaca iyáacani. 36 Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa macáita, yá wayáaca wayáacaléwa nacái. 37 Wamanùbaca wía nave írìcuíyéica, doscientas setenta y seis wamanùbaca wía wenàiwicaca. 38 Néese idécánáamité macáita wayáaca wayáacaléwa càide iyúwaté wawàwáaná, yá wáucaca trigo ituíná imàaquéerimiwa macáita úni yáaculé, misàacaténá quiríta yái naveca.

### *Se hunde el barco*

39 Néeseté amaláca wawicáu, yá níái íbaidéeyéica nave írìcu, càmitaté náalía naicáca yái iwàwataca. Yá naicáca úni iwènuériwa wíucataléca úni quéwa càina ìyacatalé. Yá nawàwaca nawàlùadaca nave néré càina ínatalépiná. 40 Iná nadalúaca ancla íyaná, yá namàacaca nacaláacawa úni yáaculé níái anclamica. Yá nawasàaca manuíri téna nacáiri namachacàniacaténá nave. Néese namichàidaca vela ibàlùawa nave íidacualé, cáuli itecaténá wía àniwa. Yá nave idàbaca yáacawa càina nérépiná. 41 Naveta quéwa yàabácawa dàalanama cáli iwéré, ìyérica úni yáacu cálica. Dàalanamacawa yàanàaca càina iwéré yái nave íidacua, canásíwa yéewaná imusúacawa càina ícha. Nave yàapùami ibacácawa màladàca ichàini iyú.

42 Ináté úwinái nawàwa nanúaca macáita presoíyéi, ipíchaná nachúuliacawa namàlacawa náicha cáli nérépiná. 43 Capitánta quéwa iwàwa icúaca Pablo náicha, ínà càmita ibatàa úwinái inúaca nía. Néese capitán ichùullaca cawinácaalí yáaliyéica imàlacawa napislanápináwa nave ícha quéechacáwa namàlacaténátéwa cáli iwérépiná. 44 Néese capitán ichùullaca áibanái nawatácawa àicu ínata, níái àicu nave yéemamica, cawinácaalí

cámíiyéica yáalía imàlacawa. Càité macáita wadéca wàanàaca cáli iwéré. Canáta wéená yéetáanáwa.

## 28

### *Pablo en la isla de Malta*

<sup>1</sup> Idécanáamité macáita wàanàaca cáli iwéré, yá nacàlidaca walí iwàwata ípidenéechúaca Malta. <sup>2</sup> Abénaméeyéi Malta néeseeyéi namànicaté walí cayábéeri, yá napucúadaca walí manuíri quichái, máinicáiná casalínica wàwali yúuwàacáiná wía uníaca. Yá namáidaca wía macáita wàanabàcaténá. <sup>3</sup> Yá Pablo yàanàidaca abéeri ibàpi quichái. Quéwa idécanacáita iriàdacani quichái iriculé, yáta àapi ipisla ipiacawa quichái yèewiise. Néese yaamía ichanàacawa Pablo icáapi ìwali, yái àapica. <sup>4</sup> Níái Malta mìnánáica naicáciná àapi yaamíaca Pablo icáapi ìwali ichanàacawa, yá náimaca nalíwáaca: “Yá asialiquéi cawàwacanéri inúaca wenàiwica. Ewita cáucáanítani manuíri úni ícha, càicáaníta wàasu cuwáisàatúa càmita imàacapíná cáucani”, náimaca nalíwáaca.

<sup>5</sup> Quéwa Pablo yúucaca àapi quichái iriculé icáapi ìwalísewa. Yá canácata iyáaná yái Pablocá. <sup>6</sup> Macáita nacúaca yéenacawa yái Pablocá àapi iyú. Nacúa nacái yúuwàanápíná yéetácawa aquialéta. Idécanáami nacúaca mamáalàacata yéetácaténáwa, yá canácata naicá iyáaná. Néese nadàbaca náinàidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, cuwáisàirica cámináni, yái Pablocá, náimaca.

<sup>7</sup> Iyacaté asíali ípidenéeri Publio, yácata iwàwata icuèrináca, idèniaca ibànacalewa mawiénita néré. Yá Publio yeedáca wía yàataléwa, imànica walí cayábéeri, icúaca wía, yàaca nacái wayáapíná máisiba èeri. <sup>8</sup> Iyaca nacái néré Publio yáaniri. Irièricáitawa meedá yàasu cama ínatawa, iculuériwa, ísuadéeri nacái. Yá Pablo yàaca iicáca néréni. Idécanáami Pablo isutáca irí Dios, yá Pablo imàacaca icáapiwa Publio yáaniri ìwali, yá ichùnìacani. <sup>9</sup> Iná áibanái Malta yàasu iwàwata néeseeyéi cáuláiquéeyéi nàanàaca wàatalé, yá nachùnìacawa. <sup>10</sup> Iná nàaca walí manùba wàasupíná mawèníiri iyú. Néese, máisiba quéri idénáami, wawàlùacawa áiba nave iriculé àniwa, yá nàaca walí macáita wawàsi wamàapuèrica wàacaténáwa àniwa.

### *Pablo llega a Roma*

<sup>11</sup> Wàyacaté máisiba quéri Malta yàasu iwàwata ínata. Néeseté wawàlùacawa nave iriculé iyéericaté uniabépinama Malta yàasu iwàwata néeni. Alejandría iyacàlená néeséericani, yái naveca, ípidenéeri Cástor, Pólux yáapicha, níara romanonái yàasu cuwáináica. Yá wàacatéwa Malta yàasu iwàwata ícha. <sup>12</sup> Yá wàacatéwa manuíri úni yáacubàa àta wàanàacataléta Siracusa ídalutalená iriculé. Yá wàyaca yàcalé iricu máisiba èeri. <sup>13</sup> Néeseté wawàlùacawa nave iriculé àniwa, yá wàacawa àniwa mawiénibàata cáli irí. Yá wàanàaca Regio ídalutalená néré. Mapisáináami àniwa cáuli ipùaca cuculíawa èeri ìwali, yá iwesiáca nave wàacaténáwa manuíri úni yáacubàa àniwa. Yá pucháiba èeri idénáami, wàanàacaté átata Puteoli ídalutalená néré. Yá wamàacaca nave, wàacaténáwa cáli ínatabàa. <sup>14</sup> Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesús itàacái iyéeyéica néré nasutáca wáicha wawàsi wayamáanápínáwa náapicha abéeri semana. Iná wayamáacatéwa náapicha. Néese, abéeri semana idénáami, yá wàacawa náicha, cáli ínatabàa, Roma iyacàlená nérépiná. <sup>15</sup> Abénaméeyéi Roma iyacàlená mìnánái, yeebáidéeyéi Jesús itàacái, néemlàcaté waináwaná ìwali.

Iná namusúacawa yàcalé ícha náipunitáidacaténá wía àyapulicubàa. Yá wàanàaca nía Foro de Apio iyacàlená irìcu. Macáita wàacawa àniwa, yá wàanàaca áibanái yeebáidéeyéi Jesús itàacái Tres Tabernas iyacàlená irìcu. Pablo iicáciná nía, iná yàaca Dios iri cayábéeri, yá manuica íináidacawa iwàwawa. <sup>16</sup> Wàanàacaté Roma iyacàlená irìculé, néese capitán ichàbáida presoíyéi áiba asiali irí, yái icuèrica presoíyéi ibàna. Quéwa capitán imàacaca Pablo iyaca méetàuculé presoíyéi ibàna ícha áiba capli irìcuta. Iyaca nacái Pablo yáapicha abéeri úwi icuèripináni.

### *Pablo en Roma*

<sup>17</sup> Idécánami wáyaca néeni máisiba èeri, yá Pablo imáidaca yàataléwa judío íiwacanánái iyéeyéica Roma iyacàlená irìcu. Néese nàwacáidáyacacawa néré, yá Pablo ímaca nalí:

—Nuénánái, canáca nubáyawaná judiónái irí. Canáca nacái numàníri áiba wawàsi càmíri wàawirináimi íiwitáise imàaca wamànica. Ewita canácánita numàníri nubáyawanácawa, càicánita abénaméeyéi judío Jerusalén iyacàlená minánái nachàbáidacaté núa presoíri iyú romanonái irí. <sup>18</sup> Néese romano íiwacanánái nasutáca néemíawa nuináwaná ìwali, yá nawàwacaté nawasàaca núa, càmicáináté nàanàa nùwali nubáyawaná nanuèripiná núa ìwalíise. <sup>19</sup> Quéwa càmitaté judiónái iwàwa numusúacawa, ínáté iwàwacutácaté nusutáca romanonái ícha wawàsi nabànùanápínaté tàacáisi emperador irí emperadorcaténá yéemiaca nucàlidaca irí nuináwaná ìwaliwa. Càmita quéwa nuwàwa nucháawàaca nuénánái judío iináwaná ìwaliwa. Canáca nudènièri náapicha báawéeri wawàsi. <sup>20</sup> Iná nudéca numáidacuéca nùataléwa pía nucàlidacaténácué pirí nuináwaná ìwaliwa, núalíacaténácué nacáíwa píwali. Presocaté namànica núa, idacuèriwa cadena iyú, nucàlidacáináté nalí Mesías ìwali, yái wacuèricaté Dios ibànùanápínaté walí wacuèrinápiná, wía israelitaca —ímaca nalí yái Pabloca. <sup>21</sup> Néese níái judío íiwacanánáica náimaca Pablo irí:

—Canácatàacá wéemièri piináwaná ìwali, canácáiná nabànùèri walí cuyàluta Judea yàasu cáli néese. Aibanái wéénánái judíoca nadéca nàanàaca aléi, quéwa canáta nacháawèeri walí piináwaná ìwali. <sup>22</sup> Wawàwaca wéemiaca càinácaalí píináidacawa, wáalíacáináwa macái cáli imanúbaca abénaméeyéi judío natàanica báawéeri iyú nàwali, níara yeebáidéeyéica áiba tàacáisi wàawirináimi íiwitáise ícha —náimaca Pablo irí. <sup>23</sup> Yá namàacaca abé èeri nàwacáidáyacacatáipináwa néemíacaténá Pablo icàlidaca iináwaná ìwaliwa. Néeseté madécáná wenàiwica ìwacáidáyacacawa Pablo iyacatáica. Yá Pablo icàlidaca nalíni èeríapinama, yái tàacáisi íiméerica Dios iwàwaca wenàiwicanái nawènúadaca náiwitáisewa neebáidáanápíná Jesús iináwaná Mesíascani, yái nacuèrinápináca Dios ibànùèripinácaté nalí, càide iyúwaté Dios ichùulianáté profeta Moisés itànàaca tàacáisi Jesús ìwali, iyúwa nacái profetanái itànàanáté tàacáisi Jesús ìwali Dios inùmaliçuíse. <sup>24</sup> Néeseté abénaméeyéi judío neebáidaca yái tàacáisi Pablo icàlidéerica Jesús ìwali. Aibanái càmiyéita yeebáida iríni. <sup>25</sup> Càmita abédanamata náiwitáise náapichawáaca íná nadàbaca nèepùacawa Pablo ícha. Iná Pablo ímaca nalí:

—Báisiiri iyúta profeta Isaías icàlidacaté tàacáisi Espíritu Santo inùmaliçuíse píawirináimi irìcué. Isaías ímacaté:

<sup>26</sup> ‘Dios ichùulíaca nucàlidacuéca píriní, yái tàacáisica: Ewítacué péemiácánita mamáalàacata píùwi iyúwa, càicánítacué canácatáita píalíapínácuéwa càinácaalí ímáaná. Ewítacué píicácanita madécáná wawàsi pituí iyúwa, càicánítacué canácatáita píalíapíná píicácani.

Cài ibànùacuéca pírí tàacáisi yái Diosca. Yá ímaca nulí àniwa yái Diosca:

<sup>27</sup> Níái wenàiwicaca, Israel itaquénáinámica, cadapùleca náiwitáise, cadapùleca neebáca nutàacái. Càica níade iyúwa màuwíiyéi, càmita nawàwa néemìlaca nutàacái. Nadéca naimáidaca natuíwa, càmiyíyí iwàwa yáalíacawa càinácaalí ímáaná yái nutàacáica, ipíchaná nawènúadaca náiwitáisewa báawéeri ícha, nuwasàacaténá nía nùasu yùuwichàacáisi íchawa. Càité ímaca nulí yái Diosca’,

ímacaté yái profeta Isaíasca. <sup>28</sup> Péemìacué cayábani, siùcade Dios iwàwaca iwasàaca áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, níái càmiyíyíca judío. Níata yeebáidapínacani yái Dios itàacáica —ímaca nalí yái Pabloca. <sup>29</sup> Idécanáami cài Pablo ímaca, yá judíonái yèepùacawa ícha, namusúacawa itàaniyíyíca iriwáaca cachàiníiri iyú, náimaca nalíwáaca chàinisíiri iyú náapichawáaca.

<sup>30</sup> Néese pucháiba camuí macáinaméeri Pablo ìyacaté capíi irìcu. Pablo ipáyaidaca capíi íwacali. Yá Pablo itàidaca cayába macáita cawinácaalí yèeyéica ipáchiacani. <sup>31</sup> Matuíbanáiri iyú icàlida nalíni yái cayábéeri tàacáisica, íméerica càinácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicanáíwa. Yéewáida nacái nía Wáiwacali Jesucristo ìwali. Canáca isàiwiquéeri Pablo irí wawàsi néré, néese namàacaca itàanica matuíbanáita.

## ROMANOS

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, Jesucristo yàasu wenàiwicaca núa, nutànàacué piri cuyàluta. Dios imáidacaté núa, yàasu apóstolcaténá núa, ibànùcaténá núa nuíbaidáanápíná abéerita Dios irípiná. Dios imáidaca núa nucàlidacaténá itàacái cayábéeri áibanái irí, yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

<sup>2</sup> Bàaluité Dios icàlidacaté wenàiwicanái iríni, yái tàacáisi cayábéerica. Yaté Dios imàacaca yàasu profetanái itànàaca inùmalcuíseni, yái tàacáisica. <sup>3-4</sup> Yácata tàacáisi icàlidéerica walí Dios Iiri ìwali, ípidenéeri Jesucristo, yái Wáiwacalica. Abéeri rey David itaquérinámicani, yái Wáiwacalica, imusuéricaté iicá èeri càide iyúwa wenàiwica. Quéwa éwita wenàiwicacánítani, càicáaníta idèniaca íwítáisewa mabáyawanéeri càide iyúwa Dios iyáaná. Idécánámité Wáiwacali yéetácawa, néese imichàacatéwa yéetácáisi íicha. Càité Dios yásáidaca Dios Iiricani, yái Wáiwacali Jesucristo cachàinírira íwítáise.

<sup>5</sup> Jesucristo yéetácatéwa nuíchawalíná, íná Dios idéca imànica nulí cayábéeri manuíswata mawèníri iyú ibànùanápíná núa iyúwa yàasu apóstol nucàlidacaténá tàacáisi inùmalcuíse. Càité Dios imànica yéewanápiná iyaca wenàiwicanái macái cáli imanùbaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàníiyéica nacái càide iyúwa ichùullaná nía. <sup>6-7</sup> Píatacué nacái, peebáidacuéca Jesucristo itàacái, píacué iyéeyéica Roma iyacàlená iricu. Íná nutànàacué piri cuyàluta. Cáininácué Dios iicáca pía, idéca nacái imáidacuéca pía yéewacaténácué Jesucristo yàasu wenàiwicaca pía. Nusutácué Wáaniri Dios íicha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínápinácué piri cayábéeri manuíswata, mawèníri iyú, namàacáanápínácué nacái pìyaca matuíbanáita.

### *Pablo quiere visitar Roma*

<sup>8</sup> Quéechacáwa nuwàwa nùaca Dios irí cayábéeri pìwalicué Jesucristo ípidená ìwali, peebáidacáinácué Wáiwacali itàacái. Nùaca Dios irí cayábéeri pìwalicué canánama nuémìlacáiná wenàiwica nacàlidacué piináwaná ìwali macái cáli imanùbaca, náimaca peebáidacuéca Jesucristo itàacái. <sup>9</sup> Nuíbaida Dios irípiná macái nuchàini iyúwa nucàlidáanápíná yái cayábéeri tàacáisica Dios Iiri iináwaná ìwali. Dios yáaliacawa nusutáca íicha pirípinácué mamáalàacata. <sup>10</sup> Nusutáca Dios íicha mamáalàacata imàacáanápínácué nupáchiaa pía átata bàaluitécáiná nuwàwacaté nupáchiaacuéca pía àta siùca nacáide. <sup>11</sup> Nuwàwacáiná nuicácuéca pía nuéwáidacaténácué pía iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná núa peebáidacaténácué mamáalàacata tàì íméeri iyú cachàiníwanái. <sup>12</sup> Yá nuchàiniadapínácué piwàwa Dios itàacái iyú, càita nacáicué pichàiniadapíná nuwàwa Dios itàacái iyú, yái peebáidéericuéca, nuebáidéerica nacái.

<sup>13</sup> Píacué nuénánáica, nuwàwacué píaliacawa abéeri wawàsi: Madécana yàawírira nuwàwacaté nùaca nuicácuéca pía, quéwaté càmítàacá nudé núalimá. Nuwàwatécué nùacawa píatalé nuéwáidacaténácué pía Dios itàacái iyú yéewanápiná mamáalàacata áibanái wàlisàna neebáidaca pèewi càide iyúwaté áibanái yeebáidáaná áiba cáli íinata nucàlidacaalíté nalí Dios itàacái. <sup>14</sup> Nudèniaca manuúri numawèniacálewa Dios yáapicha, Dios imànícáiná

nulí cayábéeri manuísíwata. Iwàwacutá nuéwáidaca cáimiétacanéyéi wenàiwica, nía nacái càmiyéica cáimiétacaná, nía nacái cáaliacáiyéica, nía nacái càmiyéica cáaliacái. <sup>15</sup> Iná máinícué nuwàwaca nuéwáidaca pía nacái ìwali yái tàacáisi cayábéerica, píacué iyéyéica Roma iyacàlená írìcu.

### *El poder del evangelio*

<sup>16</sup> Càmita báí nucàlidaca yái tàacáisi cayábéerica, Dios ichàini manuircáináni, yáaliméerica iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macáita cawinácaalí yeebáidéyéica itàacái. Wáaliacawa judíonái írípínéericaní yái tàacáisica, Dios yàasu wenàiwicacáináté nía quéechatécáwa. Quéwa siùca càmiyéi judío nacái neebáidaca Dios itàacái. <sup>17</sup> Yái tàacáisi yáasáidaca walí càinácaalí iyú mabáyawanáca Dios iicáca wía. Ewita cabáyawanácaaníta wía, càicáaníta mabáyawanáca Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios. Càité nacái áiba profeta itànàcaté tàacáisi Dios inùmalícuíse. Yáté íimaca: “Cawinácaalí wenàiwica Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái yeebáidáanáca Dios, yácata iyéeripiná càiripináta càmiri imáalàawa Dios yáapicha”, íimacaté yái profetaca.

### *La culpa de la humanidad*

<sup>18</sup> Quéwa wáaliacawa Dios, yái iyéerica chènuniré, yùuwichàidapiná manuísíwata macáita wenàiwica càmiyéica yàa icàaluíniná, imàníyéica nacái báawéeri áibanái írì. Níái wenàiwicaca imàniyéica íbayawanáwa, nadéca nawènúadaca náiwitáisewa báisíri tàacáisi íicha, càmicáiná nawàwa neebáidacani. <sup>19</sup> Nadéca náaliacawa cayába Dios íiwitáise ìwali Dios yáasáidacáináté nalíni, càinácaalí íiwitáise iyaca. <sup>20</sup> Ewita càmicáaníta yéewa wenàiwica iicáca Dios, càicáaníta yéewa náaliacawa Dios íiwitáise ìwali, ìwalíise macáita yái Dios imànicaléca cháí èeri írìcu. Bàaluité èeri Dios idàbacatáiseté macáita àta siùca nacáide, èeri mìnanaí idéca iicáca amaléeri iyúni yái Dios imànicaléca, iná canáca yéewaná báawéyéi wenàiwica íimaca càmitasa náaliáawa cachàinírìca Dios càiripináta. <sup>21</sup> Ewitaté náaliacáaníta Dios íiwitáise ìwali, càicáaníta càmitaté nàa icàaluíniná, yái Dios cachàinírìca. Càmitaté nacái nàa írì cayábéeri. Néeseté nadàbacaté náináidacawa máiwitáiseeri iyú meedá, báawéeri nacái, namàcacáiná nawàwawa canéeri iwèni wawàsi ìwali, yá catéyéica íiwitáise nía, càmiyéica yéewa yáaliacawa Dios ìwali. <sup>22</sup> Náimacaté cáaliacáiyéicasa nía, quéwa máiwitáiseyéica nía meedá. <sup>23</sup> Càmitaté nawàwa nàaca Dios icàaluíniná, yái cachàinírìca íiwitáise, icànéeri mèlumèluírì iyú icamaláná írìcuwa, càmirìca yéetáwa. Nàacáita meedá nàasu cuwáiná yéenáiwana ícàaluínináwa, wenàiwica yéetéeripináwa yéenáiwana, cuìpiranáí nacái, cuwèesináí nacái, àapináí nacái. Càité nàaca cuwáiná ícàaluíniná Dios íicha.

<sup>24</sup> Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca càì nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi càmirìca Dios ibatàa wenàiwica imànica. Yá nadéca namànica náapichawáaca máiní báawéeri iyú. <sup>25</sup> Dios idéca iwènúacawa náicha càmicáiná nawàwa náaliacawa báisíri Dios ìwali. Nadéca nàaca nacàaluíniná, níara wawàsi Dios idàbéyéicaté. Càmita nàa Dios icàaluíniná, yái báisíri Cadàbacáirica, éwita iwàwacutácaaníta wàaca írì cayábéeri càiripináta. Báisíta, amén.

<sup>26</sup> Iná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinícáiná nawàwa namànica wawàsi nainá iyúwa, yái wawàsi càmirìca Dios ibatàa wenàiwica imànica. Inanáí càmita quirínama naimá

aslanái yáapicha, néese naimáca inaná yáapicha meedá. <sup>27</sup> Càité nacái aslanái càmita quirínama naimáca inaná yáapicha. Yáté máini nawàwaca naimáca aslanái yáapicha meedá. Yá aslanái naimáca nanacáiri yáapichawa, namànica máini báawéeri iyú náapichawáaca. Nadéca naméeràcawa namànicaténá càiri báawéeri, íná Dios yùuwichàidaca nainá manuésíwata.

<sup>28</sup> Càmicáinaté nawàwa naicáca Dios cáimiétaquéeri iyú, íná Dios idéca iwènúacawa náicha, yá imàacaca nàyaca nabáyawaná yáapichawa máinicáiná nawàwa nánáidacawa casaquèeri iyú, canéeri iwèni wawàsi ìwali nacái. Càita namànica wawàsi càmírira cayába wenàiwica imàníiná.

<sup>29</sup> Máini namànica macái báawéeri íwitáaná. Máini namànica báawéeri áibanái irí. Máini nawàwa needáca nálíwa madécaná cawèníiri. Máini nánáidacawa mamáalàacata càinápinácaalí nàalimá namànica báawéeri áibanái irí. Báawaca naicáca áiba wenàiwica idènerica cawèníiri wawàsica náicha. Nanúaca wenàiwica. Nacuísáyacaca nacáíwa. Nachìwàidaca nacái áibanái. Nacàlidaca báawéeri tàacáisi áibanái ìwali ibàacanéeri iyú náicha. <sup>30</sup> Natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali. Nàuwidaca namànica Dios. Càmita nàa áibanái ímiétacaná. Cachàiníyèi iicáca yáawawa áibanái íicha. Canúmaséeca nacái nía. Nánáidacawa mamáalàacata namànicaténá áiba íwitáaná báawéerica wàlisài. Càmita neebáida nasèenái itàacáíwa.

<sup>31</sup> Càmita nàalíwawa Dios ìwali, canásíwata. Càmita namàni càide iyúwa nàimáaná. Càmita cáininá naicáca néenánáíwa. Càmita nawàwa namàacaca nawàwawa áibanái ibáyawaná íicha. Càmita catùulécana naicáca áibanái.

<sup>32</sup> Níái báawéeyéica nàalíacawa amaléeri iyú Dios idéca ímaca iwàwacutáaná néetácawa nabáyawaná ichùullacawa, cawínácaalí wenàiwica imàníyéica càiri báawéeri. Quéwa namànica nabáyawanáwa mamáalàacata. Casímáica nacái naicáca áibanái imànica càiri báawéeri iyúwa namàníiná.

## 2

### *Dios juzga conforme a la verdad*

<sup>1</sup> Iná cabáyawanáca pía nacái, judíocaalí pía, càmicaalí nacái, càmíriraalí judío pía. Pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái íwitáise. Pidéca picàlidaca nacái iwàwacutáanása Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalísewa.

Pidéca càì píimaca áibanái ìwali, íná pidéca càì píimaca pìwaliwata nacái pimànicáiná pibáyawanáwa càide iyúwata nacái namàníiná. Iná cabáyawanáca pía nacái. <sup>2</sup> Quéwa wáalíacawa Dios icàlidaca wenàiwica iináwaná ìwali machacàníiri iyú, báisíiri iyú nacái. Iná Dios ímacaalí cabáyawanáca wenàiwicanái, iwàwacutáaná nacái nàuwichàacawa nabáyawaná ichùullacawa, yá wáalíacawa Dios idéca icàlidacani báisíiri iyú.

<sup>3</sup> Néese pía, pidéca cabáyawanáca piicáca áibanái, quéwa pidéca pimànica càide iyúwa namàníiná, íná càmita píalimá piwasàaca píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>4</sup> Máini cayábéeri Dios íwitáise, iwàwéeri imànica cayábéeri wenàiwicanái irí mamáalàacata. Càmíri yùuwichàida wenàiwica caquialéta namànicaalí nabáyawanáwa néese icùaca nawènúadacaténá náíwitáisewa nabáyawaná íchawa. Càì Dios iicáca pipualé iwàwacáiná iwènúadaca pííwitáise báawéeri íicha. Quéwa caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios imànírira píri.

<sup>5</sup> Càmita piwàwa Dios imànica píri cayábéeri, càmita nacái piwàwa piwènúadaca pííwitáisewa Dios irípiná, pimàacacaténá píichawa yái báawéerica pimànírira. Iná piwacáida píyaca píriwa piùwichàanápínawa áibaalípiná Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica èri imáalàacaalípináwa. Néenialípiná Dios yéemlaca macái wenàiwica imanùbaca iináwaná ìwali icàlidacaténá càinácaalípiná

iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùullacawa. <sup>6</sup> Yási Dios yàaca macái wenàiwica imanùbaca iwèni, ìwalìse yái namànírica cháí èeri irìcu. <sup>7</sup> Abénoméeyéi nadéca namànica cayábéeri mamàalàacata máinicáiná nawàwa nàyaca càiripináta, càimiétacanéri iyú chènuniré Dios yáapicha, nàyacaténá Dios icamaláná mèlumèluíri irìcu. Dios imàacapiná nadèniàca yáapicha nacáuacawa cà míri imàalàawa. <sup>8</sup> Quéwa áibanái càmita nawàwa Dios icùaca nía, cà míyeyéi nacái yeebáida báisíri tàacáisi, néese neebáida meedá iyúwa náiwitáise báawéeri ichùullaná nía. Dios yùuwichàidapiná nía manuísíwata báawacáiná iicáca náiwitáise. <sup>9</sup> Nàuwichàapínacawa manuísíwata, máinípiná achúmaca nawàwa nacái, macáita níái wenàiwicaca imàníyeyéi ibáyawanáwa. Macáita wáallacawa Dios yùuwichàidáanápíná judíonái, quéwa càmita yùuwichàida abéta nía, néese yùuwichàidapiná cà míyeyéi judío nacái. <sup>10</sup> Quéwa macáita cawinácaalí wenàiwica imàníyeyéi cayábéeri, Dios imàacapiná nàyaca yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri irìcu, càimiétaquéeri iyú, matuúbanáiri iyú nacái càiripináta. Macáita wáallacawa càipiná Dios imànica judíonái irí, quéwa càmita abéta judíonái irí, néese cà míyeyéi judío irí nacái.

<sup>11</sup> Dios yáapíná macái wenàiwicanái iwèni machacàníri iyú càmicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái íicha. <sup>12</sup> Iná macáita imàníyeyéi ibáyawanáwa cà míyeyéi yáalíawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, néetápinacawa méetàuculé Dios íicha càiripináta nabáyawaná ichùullacawa, namànírica méetàuculé Dios itàacái íicha. Nía nacái imàníyeyéi ibáyawanáwa éwita náalíacáaníta Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, Dios yùuwichàidapiná nía càide iyúwa itàacái íimáaná. <sup>13</sup> Càmita mabáyawaná Dios iicá wenàiwica néemíacaalícáita meedá itàacái. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí imàníyeyéi càide iyúwa itàacái ichùullaná nía. <sup>14</sup> Quéwa áibaalí abénoméeyéi cà míyeyéi judío, éwita càmicáaníta náalíawa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, càicáaníta áibaalí namànica cayábéeri wawàsi càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía, áibaalícáiná nawàwa namànica cà. Namànicaalí cayábéeri, yá náiwitáise iyaca nalí càiride iyúwa tàacáisi ichùulíerica namànica cayábéeri. <sup>15</sup> Namànicaalí cayábéeri, yá náasáidaca náalíacawa nawàwalícúsewa Dios iwàwaca wamànica cayábéeri. Náalíacáiná cayábéeri ìwali báawéeri íichaná, íná náasáidaca náalíacawa càinácaalí Dios iwàwáaná wamànica. Náalíapínacawa nawàwalícúsewa nadéca namànica cayábéeri, càmicaalí nacái nadéca namànica nabáyawanáwa. <sup>16</sup> Càipíná náalíacawa èeri imàalàacaalípináwa, càide iyúwa nucàlidáanácué pirí Dios itàacái cayábéeri; Dios imàacapiná Jesucristo yéemíaca macái báawéeyéi iináwaná ìwali yùuwichàidacaténá nía nabáyawaná ìwalìse, yái báawéerica namànírica ibàacanéri iyú.

### *Los judíos y la ley de Moisés*

<sup>17</sup> Picàlidaca piacawa piínáwanáwa judíoca pía. Pímaca nacái cayábacasa Dios iicáca pía pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Càimacáica piicáca píawawa áibanái íicha nacái píalíacáináwa báisíri Dios ìwali, piacáiná nacái icàaluíniná. <sup>18</sup> Picàlidaca piacawa píalíánásawa càinácaalí Dios iwàwáaná pímanica. Picàlidaca nacái piínáwanáwa, Dios itàacái idéca yéewáidaca pía, píalíacaténáwa cayábéeri ìwali báawéeri íichaná. <sup>19-20</sup> Pidéca manuíca píináidaca piwàwawa piwaliwa píalímácáinása péewáidaca wenàiwica cà míyeyéi yáalíawa Dios ìwali, càide iyúwa watécaalí matuúri icáapi ìwali. Càita nacái píináidacawa píalimáaná amaláca pímanica



áibanái íiwitáise, iyéeyéica càide iyúwa náiwitáise catéeri ichùllaná nía namànicáiná nabáyawanáwa. Càita pínáidacawa pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, yái báisíiri tàacáisi imàaquéerica cáalíacáica nía cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéicani. <sup>21</sup> Pía, yéewáidéerica áibanái, ¿cáná càmita péewáida píawawa? Pidéca pìalàaca áibanái ipíchaná nayéedù. Néeni pía, ¿cáná piyéedù? <sup>22</sup> Pidéca pìalàaca áibanái ipíchaná naimáca áiba yáapicha càmicáicá náinusíwa, càmírira nacái nanírísíwa. Néeni pía, ¿cáná pimàni càì? Pidéca picàlidaca báawacasa piicáca ídolonái, níara cuwáiná yéenáiwánaca, néese, ¿cáná piwàlùawa ídolo yàasu templo iriculé, wenàiwica isutácàalu nàasu cuwáiná íchawa? Báawéeriquéi piwàlùanácawa néré piyéedùacaténá nàasu cawèníri. <sup>23</sup> Máini cáimacáica piicáca píawawa áibanái ícha pidèniacáiná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, quéwa pidéca píasáidaca caná iwèni piicáca Dios càmicáiná pimàni càide iyúwa itàacái ímáaná. <sup>24</sup> Càité nacái áiba profeta icàlidacaté Dios itàacái machacàníri iyú israelitanái irí. Imacaté nalí: “Níara càmiyéica israelita naicácáinácué pimànica pibáyawanáwa, íná máini natàanica báawéeri iyú Picuèrinácué Dios iwali pibáyawaná iwálíse, píacué israelitaca”, ímacaté yái profetaca.

<sup>25</sup> Báisíta, áibacaalí judío yeebáida cayába Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté, yá cayábaca Dios iicáca íiwitáise náicha níara càmiyéica judío cabáyawanéeyéica. Quéwa càmicaalí judío imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, néese éwita judíocáanítani, càicáaníta báawaca Dios iicáca íiwitáise càide iyúwa cabáyawanéeri càníri judíocaalítáni. <sup>26</sup> Néese, áibacaalí càníri judío imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yá cayábaca Dios iicáca íiwitáise càide iyúwa judíocaalítáni, éwita càmicáaníta judíoni. <sup>27</sup> Cawinácaalí càmírira judío yeebáida Dios itàacái, profeta Moisés itànèericaté, yá éwita càmicáaníta judíoni, càicáaníta cayábaca Dios iicáca íiwitáise judíonái ícha càmiyéica imàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, éwita nadèniacáaníta Dios itàacái. <sup>28</sup> Càmita Dios iicáca wenàiwica càide iyúwa yàasunáwa iwálíse meedá yái nadènanáca nasèenáwa judíonái, nadènaná nacái judíonái iicacánáwa ínatabàawa meedá. <sup>29</sup> Néese Dios iicáca iyúwa yàasunáwa cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri iyú. Canéeri iwèni meedáni judíonái namànicaalí circuncisión càide iyúwa Dios itàacái ichùllaná judíonái imànica, càmicaalí nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná báisíiri iyú. Cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái báisíiri iyú, yási Dios iicáca nía iyúwa yàasunáwa, éwita càmicáaníta judío nía.

### 3

<sup>1</sup> Iná cawàwanáta áiba iwàwa isutáca yéemlawa núa: “¿Càinásica cayábéeri wawàsi judíonái idèniá áibanái wenàiwica ícha? ¿Dios imànicatésica cayábéeri cachàiníwanái judíonái irí imàniyéica circuncisión càide iyúwa Dios ichùllaná judíonái imànica?” càì áibanái iwàwa isutáca yéemlawa núa cawàwanáta. <sup>2</sup> Báisíta, Dios idéca imànica madécaná cayábanaméeri wawàsi judíonái irí. Yái wawàsi cayábéeri náicha canánama, yácata Dios itàacái Dios imàaquéericaté quéechatécáwa judíonái irí. <sup>3</sup> Wáalíacawa abenaméeyéi judío nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Dios ícha. Quéwaté Dios càníri imáaláida yái wawàsica imàniricaté nàawirináimi yáapicha bàaluité. <sup>4</sup> ¡càmírira! Dios càníri itàani chiwái iyúwa. Ewitasica cachìwacaalí macái wenàiwicatá, càicáaníta Dios imànipiná càiripináta

báisiiri iyútáni, càide iyúwa íimáaná. Càité nacái áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmallicúise, yá íimaca:

“Pía Dios, áibanái náimaca càmítasa báisi pitàacái, quéwa píasáidapíná macái wenàiwicanái irí báisiiricani yái pitàacáica pimànicaalípiná macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté píimáaná”, íimacaté yái profetaca.

<sup>5</sup> Wía èeri m̀nanáica wamànica wabáyawanáwa cháí èeri irìcu, quéwa canáca Dios ibáyawaná, canásiwa. Iná cawàwanáta abénaméeyéi judío báawéeyéi íiwitáise nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa manuísíwata yéewacaténá macái èeri m̀nanái náalíacawa máini cayábéeri wáichani, yái Diosca. Càipíná wayúudàaca Dios, iná càmíta Dios icùa wenàiwica machacàníiri iyú yùuwichàidacaalí wía, wayúudàacáináni”, càì abénaméeyéi judío náimaca. Númacáita meedá càide iyúwa abénaméeyéi línáidáanápínáwa cawàwanáta. <sup>6</sup> ¡Càmíirita! Báisiicaalí càmíta Dios imàni wenàiwica irí machacàníiri iyútá, yá canáca yéewaná Dios yùuwichàidaca nía nabáyawaná ìwalíisetà.

<sup>7</sup> Áibanái báawéeyéi nacái nawàwa náimaca: “Cayábaca wamànicaalí wachìwawa áibanáicaténá yáalíacawa máini machìwéerica Dios, cayábéeri nacái èeri m̀nanái íichani, yái Diosca. Iná canáca yéewaná Dios yùuwichàidaca wía, wayúudàacáináni”, càì áibanái báawéeyéi náimaca.

<sup>8</sup> Néese náima àniwa: “Wàacué wamànica báawéeri manuísíwata wayúudàacaténá Dios manuísíwata”, càì áibanái báawéeyéi náimaca. Áibanái iwàwéeyéica imànica nulí báawéeri, nadéca nacàlidaca nachìwawa nùwali, náimaca nuéwáidacasa wenàiwica càiri cachìwéeri tàacáisi iyú. Quéwa cawínacaalí càiyéica íimaca, Dios yùuwichàidapíná níawa nabáyawaná ìwalíisewa.

### *Todos somos culpables*

<sup>9</sup> Iná báisíta wía judíoca, càmíta cayába wía áibanái íicha. Nudéca núasáidaca cabáyawanáca wía judíoca càide iyúwa macái èeri m̀nanái cabáyawanáaná nía. Macáita nacái wabáyawaná idéca idacùaca wía iyúwa presoíyéi. <sup>10</sup> Càité profetanái natànàacaté Dios itàacái. Náimaca:

“¡Canácata wenàiwica imànírica cayábéeri! ¡Canásiwata, ibatàa abéeri piná! <sup>11</sup> Canásiwata nacái yáaliériwa Dios íiwitáise ìwali, canácata icutéeri yáalíacaténáwa Dios iwali.

<sup>12</sup> Macáita nacái náucacawa nèepunícawa déeculé Dios íicha. Macáita nadéca nawènúadaca náiwitáisewa cayábéeri íicha, namànicaténá nabáyawanáwa meedá. Canácata imànírica cayábéeri, canásiwata.

<sup>13</sup> Càica nacanápide iyúwa càlicullí yàacuèricawa, nacàlidacáiná casaquèeri tàacáisi càiride iyúwa yáaséeri chéecáimi isàni. Cánáica nachìwa. Namànica áibanái irí báawéeri nataacái iyúwa càide iyúwa àapi yùuwichàidacaalí wía iculále iyúwa.

<sup>14</sup> Cánáica nalúu, naciúsaca náichawa áibanái báawéeri tàacáisi iyú.

<sup>15</sup> Caquialéta nàaca nanúaca wenàiwica canéerica ibáyawaná.

<sup>16</sup> Ata alénacaalí nàya nàuwichàidaca wenàiwica.

<sup>17</sup> Càmíta náalimá nayúudàaca áibanái ìyáanápíná matuìbanáiri iyú náapichawáaca.

<sup>18</sup> Canásiwacatáita náalíaca iwàwacutá cáaluca naicáca Dios”, càité náimaca níai profeta itànèyecaté tàacáisi Dios inùmallicúise.

<sup>19</sup> Wáalíacawa irí Dios imàacacaté profetanái itànàaca càiri tàacáisi judíonái irí, wía idènièyéica Dios itàacái wáalíacaténáwa canáca yéewaná

wáimaca mabáyawaná casa wía, yá cáiná Dios itàacái bàaluisàimi yáasáidaca walí cabáyawaná macáita, wía èeri mìnanaíca, iwàwacutá nacái Dios yúuwichàidaca wía canánama wabáyawaná ìwalísewa. <sup>20</sup> Iwàwacutá Dios yúuwichàidaca wía canánama canácáiná wenàiwica Dios iiquéeripiná mabáyawanéeri iyú, canácáiná wenàiwica yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa tàacáisi íimáaná profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Yái tàacáisi bàaluisàimica yáasáidacáita walí cabáyawaná wía, wía imàniyéica ibáyawanáwa.

### *La salvación es por medio de la fe*

<sup>21-22</sup> Quéwa Dios idéca yáasáidaca walí áiba wawàsi wàlisài, càinácaalí yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía, éwita càmicáaníta wáalimá wamànica macáita càide iyúwa itàacái bàaluisàimi íimáaná. Wáalíacawa báisicani, yái wawàsi wàlisàica, Dios itàacái bàaluisàimi icàlidacáiná walíni, yái Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise, áibanái profeta nacái. Mabáyawanáca Dios iicáca wía cawinácaalí wéená yeebáidéerica Jesucristo. Càita Dios imànica abédanamata macái wenàiwica irí cawinácaalí yeebáidéerica, cáininácáiná Dios iicáca macái wenàiwica íjwítáaná abédanamata. <sup>23</sup> Dios imànica abédanamata macáita irí, níacáiná macáita namànica nabáyawanáwa, yá canácata imàníríca càide iyúwa Dios iwàwáaná cayábáanápiná Dios iicáca nía. <sup>24</sup> Quéwa Dios idéca imànica walí yái cayabéerica mawèníri iyú nacái: Mabáyawanáca iicáca wía. Càita Dios idéca iwasàaca wía yàasu yúuwichàacáisi íichawa, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo Jesús. <sup>25</sup> Dios imàcacaté Cristo yéetácawa wáichawalíná. Cristo yéetácáinatéwa, íná Dios imàcacaca iwàwawa wenàiwicanái ibáyawaná íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo yéetácatéwa nabáyawaná ìwalíse. Càita Dios imáalàidacaté wáicha wàuwichàanápinátéwa méetàuculé Dios íicha càiripináta. Dios imànicaté càì yáasáidacaténaté imànica macáita machacàníri iyú, éwitaté ìideniácaníta wàawirináimi namàníná nabáyawanáwa bàaluité. <sup>26</sup> Dios imàcacaté Cristo yéetácawa mabáyawaná ìwalíse yáasáidacaténá siúcade Dios imànica iyaca macáita machacàníri iyú, iwàwacutácáinaté mabáyawanéeri wenàiwica yúuwichàacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi iyú èeri mìnaná ibáyawaná ìwalíse. Mamáalàacata nacái Dios imànica macáita machacàníri iyú mabáyawanácaalí iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesús yéetácatéwa nabáyawaná ìwalíse.

<sup>27</sup> Càì Dios imànica walí mabáyawanácaténá iicáca wía. Íná canáca yéewaná wáimaca wadéca wamànica cayabéeri yéewanápináca mabáyawanáca Dios iicáca wía. ¡Canásíwa! Canáca yéewaná cáimacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Càmita wamàni macáita càide iyúwa Dios itàacái ichuullianá wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise. Néese mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo. <sup>28</sup> Íná yéewa wadéca wáalíacawa cayábani: Mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo. Càmita mabáyawanáca Dios iicáca nía ìwalíse yái namànínáca càide iyúwa Dios itàacái bàaluisàimi íimáaná.

<sup>29</sup> Dios càmirita abéta judiónái icuèrináca. Nacuèrináta nacái níái càmiyéica judío. <sup>30</sup> Yácáiná abéerita yái Diosca. Canácata íicha áiba, yái Diosca iiquéerica mabáyawanéeri iyú macái wenàiwica yeebáidéerica Jesucristo. Càì Dios imànica judiónái irí, càmiyéi judío irí nacái. <sup>31</sup> Quéwa, éwita

wáaliacáanítawa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwicanái neebáidacaalí Jesucristo, càicáaníta càmita caná iwèni waicáca yái tàacáisi bàaluisàimica Dios imàaquéericaté wàawirináimi irí. Néese wawàwa wáasáidaca máiníiri cawènicani.

## 4

### *El ejemplo de Abraham*

<sup>1-2</sup> Néese, cawàwanáta abénaméeyéi judío nawàwa náimaca nulí: “Wàawirimi Abraham imànicaté cayábéeri ínáté yéewa cayábaca Dios iicácani”, càì nawàwa náimaca. Quéwa càmitaté Dios iicá Abraham mabáyawanéeri iyú iwalíse yái cayábéerica Abraham imàníiricaté. Mabáyawanácaalíté Dios iicáca Abraham iwalíse yái cayábéerica Abraham imàníiricatá, yáté yéewa Abraham cáimacáica iicáca yáawawa áibanái íchatá. Quéwa, canácaté yéewaná Abraham cachàinica iicáca yáawawa Dios iicá. <sup>3</sup> Canácaté yéewaná Abraham cáimacáica iicáca yáawawa yácáiná Dios itàacái profeta itànèericaté íimaca: “Abraham yeebáidacaté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham”, càì íimaca Dios itàacái profeta itànèericaté. <sup>4-5</sup> Uwé, macáita wáaliacawa wenàiwica íbaidacaalí cháì èeri irícu, yásí nàaca iwèni. Càmita nàa iríni mawèníiri iyú, néese iwàwacutá íbaidaca yeedácaténá iríwa plata. Quéwa càmita càì Dios yàaca yàasu wenàiwica iwèniwa. Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú. Cawinácaalí yeebáidéerica Dios, yái Diosca iwàwéerica mabáyawanáca iicáca wenàiwica cabáyawanéeyéi, yásí mabáyawanáca Dios iicáca cawinácaalí yeebáidéerica Dios, éwita càmicáanítacá imàni wawàsi cayábéeri Dios iicáca. <sup>6</sup> Càité nacái rey David itànàaca Dios itàacái bàaluité. David íimacaté casímáica cawinácaalí wenàiwica Dios iiquéerica mabáyawanéeri iyú éwita càmicáanítacá imàni macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>7</sup> Càité David itànàaca: “¡Casímáica wenàiwicanái Dios imàaquéeyéica iwàwawa íbáyawaná ícha, càinácaalí báawéeri namàníiricaté!  
<sup>8</sup> ¡Casímáica wenàiwica càimírira Wacuèriná Dios iicá cabáyawanéeri iyú!” càité íimaca David.

<sup>9</sup> David càmitaté icàlida wàwali abéta wía judíoca casímáiná wía. Néese icàlidacaté nàwalini nacái níái càimíyéica judío, cawinácaalí yeebáidéeyéipínáté Jesucristo. Wadéca wacàlidaca mabáyawanácaté Dios iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. <sup>10</sup> Mabáyawanácaté Dios iicáca Abraham ipíchawáiseté namànica Abraham irí circuncisión. <sup>11</sup> Quéchatécáwa mabáyawanáca Dios iicáca Abraham bàaluité Abraham yeebáidacaalíté Dios. Néeseté namànica circuncisión Abraham irí. Càité circuncisión iyú Dios yáasáidaca mabáyawanácaté iicáca Abraham yeebáidacaalíté Dios. Cayábacaté Dios iicáca Abraham íiwitáise Abraham yeebáidacaalíté Dios ipíchawáiseté judíocani yái Abrahamca. Iná yéewa yái Abrahamca, càicanide iyúwa nàawirimi macái càimíyéi judío yeebáidéeyéica Dios. Càita mabáyawanáca Dios iicáca càimíyéi judío nacái, neebáidacaalí Dios, éwita càmicáaníta namàni circuncisión. <sup>12</sup> Yácata judíonái yàawirimi nacái, yái Abrahamca, cawinácaalí judíonái yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná ipíchawáiseté judíocani.

*La promesa se cumple por medio de la fe*

13 Píalíacuéwa Abraham iyacaté cawàwanáta quinientos camuí ipíchawáiseté Moisés yàasu èerité. Bàaluité Dios icàlidaca Abraham irí cáimiétacanéeri iyúni yàanápínaté Abraham irí macái cáli iyéerica cháí èeri irícu, itaquénáinami irí nacái Abraham yáapicha. Quéwaté Dios camírita icàlida Abraham irí càiri tàacáisi cáimiétacanéeri iyú ìwalíse yái Abraham imànináca càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté, bàaluitécáiná canátàacáwa Moisés yàasu cuyàluta Abraham yàasu èerité. Néese Dios icàlidacaté Abraham iríni Abraham yeebáidacaalíté Dios imàninápinaté Abraham irí cayábéeri. Yáté mabáyawanáca Dios iicáca Abraham. 14 Abénaméeyéi judío náimaca iwàwacutáanása wamànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ímáaná yéewanápinása Dios imànica walí cayábéeri, yái cayábéerica Dios icàlidéericaté ìwali Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. Quéwa càmita báisi natàacái. Báisicaalítáni, yá canéerica iwèni meedátáni, yái weebáidáanáca Dios, canéerica iwèni nacái yái tàacáisi Dios icàlidéericaté Abraham irítá, canácáináta wenàiwica yáaliméeri imànica macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu cuyàluta ímáaná. 15 Càmita yéewa cayába wáapicha Dios profeta Moisés yàasu tàacáisi iyú, yácáiná Dios itàacái yáasáidaca cabáyawanáca wía, iwàwacutá nacái Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa. Dios itàacái iyaca cháí èeri irícu, íná yéewa wáallacawa cabáyawanáca wía macáita, wía èeri mìnanaíca.

16 Wáallacawa canácata wéená yáaliméerica imànica macáita machacàniri iyú càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. Iná iwàwacutá Dios imànica walí cayábéeri mawèniiri iyú, wía yeebáidéeyéica Dios, yéewacaténá macáita wía Abraham itaquénáinámica, weedáca walíwa yái cayábéerica Dios icàlidéericaté ìwali cáimiétacanéeri iyú wàawirimi Abraham irí, wía judíoca, píacué nacái camíiyéica judío. Yái cayábéerica, camíiricata abéta walípiná, wía judíoca yeebáidéeyéica Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. Néese Dios imànipiná cayábéeri camíiyéi judío irí canánama nacái, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Càita Dios iicáca Abraham iyúwa wàawirimi, macáita wía yeebáidéeyéica Dios. 17 Dios icàlidacaté càiri tàacáisica Abraham irí bàaluité. Dios ímacaté: “Nudéca numáacaca pía madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiripiná píá”, ímacaté yái Diosca. Iná mabáyawanáca Dios iicáca madécaná wenàiwica íiwitáaná cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Yácata Wacuèriná Dios wàawirimi Abraham yeebáidéericaté, yái Diosca icáucàidéerica yéetéeyéimiwa, yáaliméeri nacái idàbaca wawàsi camíiricáwa ìya siúca.

18 Ewitaté máinicáaníta béericani yái Abrahamca, càicáaníta Abraham yeebáidacaté Dios itàacái yéewanápinaté idèniaca ìiriwa. Inaté “Madécaná wenàiwica íiwitáaná yàawiricani”, yái Abrahamca, càide iyúwaté Dios icàlidáaná iríni: “Manùbéeyéipiná pitaquénáinámica”, ímacaté yái Diosca. 19 Abraham idèniacaalíté batéwa cien camuí, yáté yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté Abraham yáallacáanítawa néetáanápínatéwa mesúnamáita, yái Abrahamca, úa nacái yàacawéetúa Saraca. Càité Abraham yeebáidaca Dios, éwita máinicáaníta béeyéica nía nadènianápinaté néenibewa. 20 Abraham yeebáidacaté Dios mamáalàacata. Càmitaté Abraham iwènúada íiwitáisewa tàacáisi íicha Dios icàlidéericaté irí cáimiétacanéeri iyú imàcáanápínaté quéenibeca Abraham. Yeebáidacaté Dios manuísíwata cachàiniwanái mamáalàacata. Yàacaté nacái Dios irí cayábéeri. 21 Yáté Abraham yeebáidaca macái ichàini iyúwa cachàinica

Dios, yáaliméericaté imànica macáita càide iyúwaté ìmáaná Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. <sup>22</sup> Abraham yeebáidacaalíté Dios tàì ìméeri iyú, yá mabáyawanácáté Dios iicácani.

<sup>23</sup> Càmitaté natànàa abéerita Abraham ìwali mabáyawanácáté Dios iicácani. <sup>24</sup> Néese natànàacaté càiri tàacáisi wàwali nacái, mabáyawanácáiná Dios iicáca wía weebáidacaalí Dios, yái Dios imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi ícha. <sup>25</sup> Dios imàacacaté Jesús yéetácawa wabáyawaná ìwalíise iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Néeseté Dios imichàidaca Jesús yéetácáisi ícha yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía.

## 5

### *Libres de culpa*

<sup>1</sup> Iná siùcáise de mabáyawanáca Dios iicáca wía, wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacáíwa. Mabáyawanáca Dios iicáca wía, iná cayábaca wáapicha Dios matuúbanáiri iyú Wáiwacali Jesucristo ìwalíise. Wáiwacali yéetácáinatéwa wabáyawaná ìwalíise. <sup>2</sup> Cristo yéetácátéwa wáichawalíná, iná cayábaca Dios iicáca wía, imànica walí cayábéeri, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacáí. Yá manuúca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali, casímái nacái wawàwa idècunitàacá wacùaca wàyáanápiná chènuniré Dios yáapicha icamaláná mèlumèluíri irìcu, cáimiétaquéeri iyú nacái, càide iyúwa Dios ìyáaná. <sup>3</sup> Càita nacái casímáica wawàwa siùcáise de iwàwacutácaalí wàuwichàacawa. Wáalíacáináwa yùuwichàacáisi yéewáidaca wía yéewacaténá màulenáca wía, cachàini nacái wáiwitáise Wáiwacali ìwaliwa wàidenlanápiná wàuwichàanáwa mamáalàacata. <sup>4</sup> Màulenácaalí wía, yásí wáasáidaca weebáidaca Wáiwacali itàacáíwa tàì ìméeri iyú. Idécanáami càì wáasáidaca cachàinica wáiwitáise, yásí máini cachàiniwaná manuúca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa wáalimáanápiná wàidenlaca wàuwichàanáwa mamáalàacata àta wàanàacataléta chènuniré. <sup>5</sup> Néese manuúcaalí wáináidaca wawàwawa, yá càmita báì wía, yácáiná Dios imànipíná walí cayábéeriwa chènuniré càide iyúwaté ìmáaná walí. Wáalíacawa Dios imàninápiná càì ibànùacáinaté Espíritu Santo wawàwaliculé, yái Espíritu imàaquéerica wáalíacawa macái wawàwallucísewa cáinináca Dios iicáca wía manuúsiwata.

<sup>6</sup> Wáalíacawa cáinináca Dios iicáca wía, bàaluitécáiná càmiccaalíté wáalimá wawasàaca wíawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yáté Cristo yàanàaca aléi èeri iriculé yàasu èerité, yáté yéetácawa wáichawalíná, wía báawéeyéica. <sup>7</sup> Máini càulenáca wéetácawa áiba wenàiwica íchawalíná wayúudàacaténáni, éwita cayábéericáanáta íiwitáiseni. Quéwa cayábasíwéericaalí íiwitáise, yá cawàwanáta abénaméeyéi yéetápináca wáichawalíná nayúudàacaténáni. <sup>8</sup> Quéwa Dios ibànùacaté Cristo yéetáanápinátéwa wáichawalíná éwitaté cabáyawanácaanáta wía. Càité Dios yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. <sup>9</sup> Siùcáise de mabáyawanáca Dios iicáca wía Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, iná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Cristo iwasàanápiná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, èeri imáalápinácaalíwa. <sup>10</sup> Wáalíacawa Dios iwasàanápiná wíawa, bàaluitécáiná idècunitàacá wàuwideca wamànica Dios, yáté cáinináca Dios iicáca wía, iwàwacaté nacái imànica walí cayábéeri, Dios líri yéetácáinatéwa wabáyawaná ìwalíise. Iná yéewa cayábaca wáapicha Dios siùcáise de matuúbanáiri iyú. Néeseté Cristo imichàacatéwa yéetácáisi ícha, iná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Cristo iwasàanápiná wíawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, íiwitáise cáuri iyúwa, cachàiníiri nacái, cayábacáiná wáapicha Dios siùcáise de matuúbanáiri

iyú. <sup>11</sup> Yá nacái casímáica wawàwa Dios yáapicha Wáiwacali Jesucristo ìwallíse, cayábacáiná wáapicha Dios matuúbanáiri iyú Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná.

### *Adán y Cristo*

<sup>12</sup> Bàaluité, yái idábáanéericaté asíalica imànicaté ibáyawanáwa; càité idábaca wenàiwicanái imànica ibáyawanáwa cháí èeri irícu. Càité nacái idábaca néetácawa méetàuculé Dios ícha nabáyawaná ichùullacawa. Càité nacái yéetácáisi yàanàca macái wenàiwicanái ìwali macáicáináta namànicaté nabáyawanáwa. <sup>13</sup> Ipíchawáiseté Dios imàacaca itàacáíwa profeta Moisés irí israelitanái irípiná, yáté macái èeri múnaná yàawirináimi namànicaté nabáyawanáwa. Ináté néetácawa nabáyawaná ichùullacawa. Càmicaalíté wenàiwica yáalláwa Dios iwàwáaná nàyaca machacàníri iyútá, yá càmítaté cabáyawaná níatá. Quéwa nàaliácatéwa. <sup>14</sup> Yáté wenàiwicanái yéetácawa Adán yàasu èericatáiseté àta profeta Moisés yàasu èerité nacái namànicáináte nabáyawanáwa éwita càmicáanítaté nayáa àicu ìyacaná càide iyúwaté Adán iyáaná abéeri àicu ìyacaná ìwítáaná càmirícaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Siùcade wéewáidacuéwa Adán ìwali, Cristo ìwali nacái, yái yàanèeripináté madécaná camuí Adán idénáami.

<sup>15</sup> Quéwa yái Adán ibáyawanámicaté, máini áiba ìwítáanáde ícha yái cayábéerica Dios imàníríca walí mawèníri iyú. Madécaná wenàiwica néetácawa abéeri asíali ibáyawaná ìwallíse, yái Adánca, quéwa Dios idéca imànica walí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú wía madécaná wenàiwicaca. Dios idéca imànica walí cayábéeri abéeri asíali ìwallísená, yái Jesucristoca. <sup>16</sup> Abéeri asíali ibáyawaná, yái Adánca, máini áiba ìwítáanáde ícha yái cayábéerica Dios imàníríca walí mawèníri iyú. Cabáyawanáca macáita wenàiwica Adán ibáyawaná ìwallíse quéwa Dios idéca imànica cayábéeri mawèníri iyú wenàiwicanái irí abéeri asíali ìwallísená, yái Jesucristoca, mabáyawanácaalíté Dios iicáca wenàiwica imàniyéicaté ibáyawanáwa manuísíwata. <sup>17</sup> Báisíta wenàiwicanái néetácátéwa abéeri asíali ibáyawaná ìwallíse, yái Adánca. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú, íná yéewa wáaliácawa báisíri iyúcani, wía Dios ìiquéeyéica mabáyawanéeri iyú, wàypiná cáimiétaquéeri iyú, casímáiri iyú nacái wacáuca wálisá yáapichawa abéeri asíali ìwallísená, yái Jesucristoca.

<sup>18</sup> Càité Adán ibáyawaná cabáyawanácaté imànica macái wía èeri múnanáca Dios yùuwichàidáanápináté wía. Quéwa Jesucristo imànicaté cayábéeri càide iyúwaté Dios iwàwáaná yéetáanápinátéwa wabáyawaná ìwallíse yéewacáténá mabáyawanáca Dios iicáca macáita wía. <sup>19</sup> Imáanáca cabáyawanáca wía madécaná wenàiwicaca abéeri asíali ibáyawaná ìwallíse yái báawéerica abéeri asíali imànírícaté, yái Adánca, càmirícaté imàni càide iyúwaté Dios ìmáaná. Càita nacái mabáyawanáca Dios iicápiná wía madécaná wenàiwicaca ìwallíse yái cayábéerica abéeri asíali imànírícaté, yái Jesucristoca, yái yebáidéericaté iyúwa Dios ichùullaná imànica.

<sup>20</sup> Dios imàacacaté itàacáíwa profeta Moisés irí yéewacáténá wenàiwicanái yáaliácawa máini cabáyawanáca nía. Quéwa éwita wamànicáanítaté wabáyawanáwa manuísíwata, càicáanáta Dios imànicaté walí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata cachàiniwanái wabáyawaná manuiri ícha. <sup>21</sup> Quéechatécáwa wenàiwica néetácátéwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nabáyawaná ichùullacawa. Quéwa siùcáise Dios, yái cayábéeri ìwítáiseca, icúaca wía imànicaténá walí cayábéeri mawèníri iyú,

yá mabáyawanáca Dios iicáca wía, yàaca nacái wacáuca cà míiri imáalàawa Wáiwacali Jesucristo yéetácái ìwalíse.

## 6

### *Muertos respecto al pecado pero vivos en Cristo*

<sup>1</sup> Cawàwanáta áibanái iyúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca cayábaca càicaalí wáimaca: “Wamànicué wabáyawanáwa mamáalàacata manuísiwata yéewanápiná macái èeri mìnanáí náaliacawa máiníri cayábaca Dios íiwitáise néemiácáiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná manuírí ícha”, càì áibanái ínáidacawa. <sup>2</sup> ¡Càmírita! Wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái càmita iwàwacutá wamànica wabáyawanáwa quirínama. Péemiácué comparación: Wenàiwica yéetéerimiwa càmita yáalimá imànica quirínama ibáyawanáwa cháí èeri irìcu. Càita nacái wía. Càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa, íná iwàwacutá càmita quirínama wamànica wabáyawanáwa. Wamànicaalí wabáyawanáwa mamáalàacata, càmita wáalimá wàyaca abédanamata Dios yáapicha. <sup>3</sup> ¿Càmitasicué píalíawa wadàbacaté wàyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa? Càité wadàbaca wàyaca weebáidacaalíté Cristo Jesús itàacái wabautizáanápínátéwa wáasáidacaténá weebáidaca. Siúcade wàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, íná iwàwacutá wàyaca càide iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa, càminápiná quirínama wamàni wabáyawanáwa. <sup>4</sup> Yái wabautizáanácawa, yácata yéetácáisi yéenáiwáná nacáiri. Càide iyúwa nabàllacaalí yéetéerimiwa càliculli irìculé, càita nacái walicùacatéwa úni yáaculé càide iyúwa wéetáca nacáicaalíwa Cristo yáapicha wabautizácaalítéwa wáasáidacaténá weebáidaca Cristo itàacái. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca wadàbacaté wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa. Wabautizácaalítéwa, yáté wáasáidaca Dios yàacaté wacáuca wàlisài yéewanápiná wàyaca wàlisài wáiwitáise yáapichawa càide iyúwaté Wáaniri Dios cachàiníri íiwitáise imichàidáanáté Cristo yéetácáisi ícha.

<sup>5</sup> Wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetánáwa. Càita nacái báisíiri iyú wadèniaca siúcáisede wacáuca wàlisàiwa Cristo yáapicha. <sup>6</sup> Wáaliacawa Dios idéca ichuidaca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi ichànica, Cristo yéetácái ìwalíse, yái natàtèericaté cruz ìwali, yéewanápiná chuìca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná nacái càmita wamàni mamáalàacata wabáyawanáwa, iyúwa áibanái yàasu wenàiwicanái iwàwacutáaná íbaidaca mawèníiri iyú náiwacali íriwa. <sup>7</sup> Càide iyúwa yéetéerimiwa càminá imàni ibáyawanáwa quirínama cháí èeri irìcu, càita nacái wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa ibáyawaná íchawa, íná iwàwacutá càmita quirínama wamàni wabáyawanáwa. <sup>8</sup> Wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, íná wadéca wadàbaca wàyaca iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa, càide iyúwaté Cristo yéetánáwa. Íná yéewa wáaliacawa báisíiri iyúcani wàyaca abédanamata Cristo yáapicha. <sup>9</sup> Cristo idéca imichàacawa yéetácáisi ícha, íná yéewa wáaliacawa càmita quirínama yéetáwa àniwa. Càmita quirínama yéetácáisi yáalimá imawèniadacani. <sup>10</sup> Cristo yéetacatéwa abé yàawiríata ichuidacaténá wáicha wabáyawaná càiripináta, yái wabáyawaná ichànica, quéwa siúcáisede Cristo ìyaca càiripináta Dios yáapicha imànicaténá càide iyúwa Dios



iwàwáaná. <sup>11</sup> Càitacué nacái pía. Cristo Jesús yéetácatéwa píchawalínácué, néeset icáucàacawa, íná iwàwacutácué piicáca píawawa iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa íbáyawaná íchawa, piyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Iná picácué pimàni pibáyawanáwa. Néese piyacué iyúwa cáuyéi wenàiwica Dios írípíná, iyúwa wenàiwica imichèeyéicatéwa yéetácáisi ícha, piyacáinácué abédanamata Cristo Jesús yáapicha píibaidacaténácué Dios írípíná cáimiétaquéri iyú.

<sup>12</sup> Iná picácué pimàaca piíwitáise cabáyawanéri ichùullaca pía pimàninápiná pibáyawanáwa iyúwa piíwitáise cabáyawanéri iwàwáaná. <sup>13</sup> Picácué pimàaca piíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéri ichùullaca pía iyúwa piíwacali pimàninápinácué mamáalàacata pibáyawanáwa piiná iyúwa, piíwitáise iyú nacáwa. Néese pimàacacué píawawa Dios írí pimànicaténácué cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. Bàaluitécáiná piyacatécué déeculé Dios ícha iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawanácué yáapichawa, quéwa siúcade iwàwacutácué pimàacaca píawawa Dios írí piyacaténácué càide iyúwa piíwitáise wàlisàí ímáaná picáuca wàlisàí yáapichawa, pimànicaténácué cayábéeri macái piíwitáise iyúwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>14</sup> Bàaluité piíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéri ichùullacatécúé pía. Yá Dios ímacaté cabáyawanácuéca pía, iwàwacutáanácué nacái piùwichàacawa pibáyawaná ichùullacawa. Quéwa Dios idéca imànicuécá pirí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápináté iwàwawa pibáyawaná íchacué, íná siúcade iwàwacutácué càmita pimàni càide iyúwa piíwitáise bàaluisàimi cabáyawanéri ichùullanácué pía, néese Dios ichàiniadapínácué píawa pimànicaténácué càide iyúwa iwàwáaná.

### *Un ejemplo tomado de la esclavitud*

<sup>15</sup> Wáaliacawa Dios idéca imànica walí cayábéeri càì mawèníiri iyú: Mabáyawanáca iicáca wía éwita càmicáaníta wamàni macáita càide iyúwa iwàwáaná. Néese siúcade cawàwanáta áibanái nayúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca cayábaca wamànicaalí wabáyawanáwa Dios imàacacáiná iwàwawa wabáyawaná ícha éwita càmicáaníta wamàni macáita iyúwaté profeta Moisés ichùullaná. ¡Càmírìta! <sup>16</sup> Péemiácué comparación: Píaliácuéwa pimàacacaalícué píawawa áiba wenàiwica írí pimànicaténá càide iyúwa ichùullanácué pía, yásí yàasu wenàiwicaca imànicuécá pía íbaidéeripíná írí mawèníiri iyú. Iwàwacutácué nacái pimànica càide iyúwa ichùullaná pía. Càita nacái piacué: Pimàacacaalícué pibáyawaná ichùullaca pía, yásí pibáyawaná yàasu wenàiwicaca imànipínácuéca píawa, yá péetápinácuécawa méetàuculé Dios ícha pibáyawaná yáapichawa. Quéwa pimànicaalícué càide iyúwa Dios ichùullaná pía, yásí Dios yàasu wenàiwicaca imànipínácuéca píawa, yá piyapínácuéca machacàníiri iyú. <sup>17</sup> Quéwa nùaca Dios írí cayábéeri píwalícué. Bàaluité pimànicatécúé càide iyúwaté pibáyawaná ichùullanácué pía, quéwa siúcade peebáidacuéca tàì íméeri iyúni yáì tàacáisi cayábéerica Dios íbànuèricaté wenàiwica írí néewáidacaténácué iyú pía. <sup>18</sup> Dios idéca iwasàacuéca pía piíwacali bàaluisàimi íchawa, yáì pibáyawaná ichànica ichùulièricatécúé pía. Yá pidécúéca pidàbaca piyaca machacàníiri iyú càide iyúwacué Píiwacali wàlisàí ichùullanácué pía, yáì Wáiwacali Jesucristoca. <sup>19</sup> (Nucàlidacuéca nùyaca piríni càide iyúwa wenàiwica itàaníná aliséeri tàacáisi iyú càmicáinácué píalía péemiáca cayábani càinácaalí ímáaná, càulenácáinácué píchani.) Quééchatécáwa pimàacacatécúé pibáyawaná ichùullaca pía pimànicaténáté pibáyawanáwa casaquèeri manuísíwata. Quéwa siúcade iwàwacutácué

pimàacaca píawawa Dios irí pìyacaténácué machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, píibaidacaténácué Dios irípiná mabáyawanáwaca macái pichàini iyúcuéwa.

<sup>20</sup> Pimànicaalítécué càide iyúwa pibáyawaná ichùullanácué pía, yáté càmítacué píibaida Dios irípiná, ínáté càmítacué pimàni cayábéeri pìyacaténácué machacànìiri iyú. <sup>21</sup> Píaliacuéwa cayába càmítaté píya casímáiri iyú, néese pibáyawanácué itécaté yàacawa pía iriculé yái yéetácáisica càmírira imáalàawa. Báicuéca pía siùca ìwalíse yái pimànìiricatécué, ínà canéerica iwèni piríni yái iyúwaté pìyáaná bàaluité. <sup>22</sup> Quéwa Dios idéca ichuìdacuéca píicha pibáyawaná, yái píiwítáise bàaluisàimi ichànica. Yá pidécuéca pidàbaca píibaidacuéca Dios irípiná iyúwa yàasu wenàiwica. Yá pidécuéca peedáca piríwa yái cayábéeri iwènica: Dios imàacacué píibaidaca irípiná mabáyawanéeri iyú cháì èeri iricu, yá nacái imàacapínácué pìyaca yáapicha chènuniré càiripináta. <sup>23</sup> Abéericata nawèni needáca nalíwa cawinácaalí imànìiyéica ibáyawanáwa. Needáca nalíwa meedá yéetácáisi. Quéwa Dios imànica walí cayábéeri mawènìiri iyú, yàaca wacáuca càmìiri imáalàawa Wáiwacali Cristo Jesús yáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacái.

## 7

### *Un ejemplo tomado del matrimonio*

<sup>1</sup> Píacué nuénánái judíoca, yáaliyéicawa tàacáisi ìwali profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalcuíse. Píaliacuéwa yái tàacáisi ichùullaca wenàiwica abéta idècunitàacá cáucani yái wenàiwicaca. <sup>2</sup> Péemiacué comparación: Dios itàacái íimaca walí, canìrícháwa inanái càmíta udé uèpùacawa unìri íichawa àta yéetácatalétawa uícha, íimacáiná càì yái tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Quéwa unìri yéetácaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimoníoca, yásí canáca ubáyawaná éwita uedácaalí ulíwa áiba àniwa. <sup>3</sup> Iná uimácaalí áiba asíali yáapicha càmírira unìrisíwa idècunitàacá cáuca yái unìrica, yá umànica ubáyawanáwa. Quéwa unìri yéetácaalíwa uícha, yá imáalàacawa yái matrimoníoca. Yásí úalimá ucàsàacawa áiba asíali yáapicha mabáyawanéeri iyú.

<sup>4</sup> Càita nacái píacué nuénánáica. Bàaluité máini cabáyawanácuéca pía, ínáté càmítacué píalimá pimànica càide iyúwaté Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Quéwa Cristo yéetácatéwa píichawalínácué, ínà yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi íicha. Càmítacué quirínama yáalimá ichùullaca pía. Siucáisede Cristo yàasu wenàiwicacuéca pía, yái imíchéericatéwa yéetácáisi íicha. Càita wáalimá wamànica cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>5</sup> Bàaluité wàyaca wabáyawaná yáapichawa, yáté wéemiaca Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íiméerica càinácaalí Dios iwàwaca wàyaca machacànìiri iyú. Wáalícatéwa càirínácaalí wawàsi Dios imáisanìericaté wamànica, ínáté máini wawàwacaté wamànica càiri wawàsi. Iná yái wabáyawanáca itécaté yàacawa wía yéetácáisi iriculé méetàuculé Dios íicha càiripináta. <sup>6</sup> Quéwa idéca chuìca wáicha wabáyawaná, yái wáiwítáise bàaluisàimi ichànica, ichùulièricaté wamànica wabáyawanáwa méetàuculé Dios itàacái íicha. Iná Dios idéca iwasàaca wía wáibaidacaténá irípiná wacáuca wálisài yáapichawa Espíritu Santo yéerica walí. Càmíta quirínama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùullaná wía,

yái wáiwitáise bàaluisàimica càmlíri iwàwa wamànica càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yái bàaluisàimi tàacáisica profeta Moisés itànèricaté.

*El pecado que está en mí*

<sup>7</sup> Cawàwanáta áibanái wenàiwica iyúunáidaca nùasu tàacáisi ímáanáca báawaca meedáni yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmírita! Néese, máini cayábéericani yái tàacáisica, quéwa núalíacáinátéwa Dios imáisanlata nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, íná máini nuwàwacaté numànica nubáyawanáwa. Càmicaalíté tàacáisi imáisanlata nuwàwaca numànica nubáyawanáwatá, yá càmitaté máini nuwàwa numànica nubáyawanáwatá. <sup>8</sup> Quéwa máini cachànicaté mamáalàacata yàacatéwa nubáyawaná íwalíse yái tàacáisi profeta Moisés itànèricaté Dios inùmallicuise, yái tàacáisi imáisanìericaté nuwàwaca numànica nubáyawanáwa. Yá nubáyawaná yáalimáidacaté núa íwalíse yái Dios itàacáica, imàacáanápíná nuínáidacawa numànínápíná nubáyawanáwa macái íiwitáaná, macái wawàsi Dios imáisanìerica wamànica. Càmicaalí wáalíawa Dios imáisanlata wamànica áiba wawàsi báawéeri, néese càmita máini wawàwa wamànica yái wawàsi báawéerica. <sup>9</sup> Bàaluité càmita núalí Dios imáisanlata wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, ínaté nùyaca matuibanáita, càmita achúma nuínáidacawa nuwàwawa nubáyawaná íwaliwa. Quéwa idécanáamité núalíacawa Dios càmita iwàwa wáináidacawa wamànínápíná wabáyawanáwa, yá máini cachànicaté mamáalàacata yàacatéwa nubáyawaná íchàini nuwàwáanápínaté numànica nubáyawanáwa. Yá núalíacatéwa cabáyawanáca núa, iwàwacutáanápínaté nacái nuétácawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta nubáyawaná íchùulíacawa. <sup>10</sup> Dios imàacacaté itàacái cayábéeriwa profeta Moisés irí yáasáidacatená walí càinácaalí iwàwacutáaná wamànica wàyacatená casíimáiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái Dios yáapicha. Quéwa nubáyawaná íchìwáidaca núa numànínápíná nubáyawanáwa, íná yái tàacáisica imàacacaté núalíacawa cabáyawanéerica núa, iwàwacutáanápínaté nacái nuétácawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta. <sup>11</sup> Yáté nubáyawaná yáalimáidaca núa Dios itàacái cayábéeri íwalíse, yáté nubáyawaná íchìwáidacaté núa. Yá nubáyawaná cabáyawanáca imànicaté núa Dios itàacái iyú, nuétáanápínatéwa méetàuculé Dios ícha càiripínáta nubáyawaná íchùulíacawa.

<sup>12</sup> Máini cayábéericani, yái tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí, imáisanlaciná wamànica wabáyawanáwa. Máini cayábéerica nacái yái tàacáisi imáisanìerica wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. Yái tàacáisica yéewáidaca wía wàyacatená machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Cayábéericani yái tàacáisica iyúudàacáiná wía wàyacatená casíimáiri iyú. <sup>13</sup> Yái cayábéeri tàacáisica profeta Moisés itànèricaté, canáca yéewaná wayúunáidaca báawéericani íwalíse yái ímáanáca iwàwacutáca wéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripínáta wabáyawaná íchùulíacawa. ¡Càmírita! Néese máinicáiná cabáyawanáca núa, íná núalíacáinátéwa Dios itàacái cayábéeri imáisanlata numànica nubáyawanáwa, ínaté máini nuwàwaca numànica nubáyawanáwa, yá iwàwacutácaté nuétáanápínáwa méetàuculé Dios ícha càiripínáta. Íná yéewa núalíacawa amaléeri iyúni, máini báawacani yái nubáyawanáca, nubáyawanáciná íchùulíaca numànica nubáyawanáwa éwita núalíacáaníta Dios itàacái cayábéeri imáisanlata numànica càiri.

<sup>14</sup> Wáalíacawa báisíiri iyú cayábéericani yái tàacáisica profeta Moisés itànèricaté yáciná Espíritu Santo imàacacaté Moisés itànàacani. Quéwa

báawéeri meedá nuíwítáise càide iyúwa macái èeri m̀nanáí íiwítáise iyáaná: Nubáyawaná ichùullaca núa cachàiníri iyú numàninápiná nubáyawanáwa, càide iyúwa áiba náiwacali báawéeri íiwítáise ichùullaná cachàiníri iyú yàasu wenàiwicawa íbaidéerica írí mawèníri iyú càiripináta. <sup>15</sup> Càmita nùalá càná yéewa nuíwítáise càica iyaca; càmita numàni càide iyúwa nuwàwáaná, néese, numànicáita meedá báawéeri wawàsi càmirica nuwàwa numànica, yáí m̀ainírica báawaca nuicáca. <sup>16</sup> Báawaca nuicáca yáí numàinírica, càita nudéca nùasáidaca nùalácawa cayábéerica Dios itàacái, báisírica nacái. <sup>17</sup> Iná núa, idènièrica wàlisàí íiwítáise, càmita nuwàwa numànica nubáyawanáwa. Quéwa éwita càmicáaníta nuwàwa numànica nubáyawanáwa, càicáaníta nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaca numàninápiná nubáyawanáwa. <sup>18</sup> Nùalácawa canáca írí cayábéeri, yáí nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica. Ewita nuwàwacáaníta numànica cayábéeri, càicáaníta càmita nùalimá càì numànica nuchàini iyúwa. <sup>19</sup> Càmita numàni cayábéeri càide iyúwa nuwàwáaná, néese numàni mamáalàacata nubáyawanáwa, yáí càmirica nuwàwa numànica. <sup>20</sup> Iná numànicaalí yáí càmirica nuwàwa numànica, yá càmita núa yáí iwàwéerica imànica íbáyawanáwa, néese nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri, yácata ichùulèrica numàninápiná nubáyawanáwa.

<sup>21</sup> Càì ichàbaca núa, macái èerita nuwàwacatáita numànica cayábéeri, càmita yéewa numànicani, néese numànicáita yáawami nubáyawanáwa. <sup>22</sup> M̀ainí cáinináca nuicáca Dios itàacái. <sup>23</sup> Quéwa iyaca nuwàwalicu áiba ch̀ainisi càmirica imàaca nuínáidacawa machacàníri iyú, ipéliéri nacái nuíwítáise wàlisàí ípunita. Yácata nuíwítáise, yáí cachàini, yáí nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéerica, idacuèrica núa iyúwa presoíri.

<sup>24</sup> ¡M̀ainí achúmaca nuwàwa! ¿Cawiná iwasaápiná núa ícha yáí nubáyawaná ichàinica iwàwéerica itéca núa yéetácáisi irìculé, nuétátaténáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta nubáyawaná ichùullacawa? <sup>25</sup> Abéerica Dios yáaliméeri ichuìdaca nuícha nubáyawaná iwálíse yáí cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imàníricaté nulípiná, iná nùaca Dios írí cayábéeri. Càita nùyaca cháí èeri írìcu: Nuwàwaca numànica càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, quéwa nuíwítáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaca núa mamáalàacata numàninápiná nubáyawanáwa. Quéwa Dios idéca ichuìdaca nuícha nubáyawaná.

## 8

### *La vida conforme al Espíritu de Dios*

<sup>1</sup> Iná yéewa wáalácawa Dios càmita yùuwichàidapiná wíawa wabáyawaná iwálísewa infierno írìcu, yáí manuíri quicháica, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. <sup>2</sup> Yácáiná Espíritu Santo yàaca wacáuca càmiri imáalàawa, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Yá Espíritu Santo ichàini ichuìdaca wáicha wabáyawaná, yéewanápiná càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa wabáyawaná ichùullaná wía, yáí wáiwítáise bàaluisàimica iwàwéerica itéca wía yéetácáisi irìculé, wéetátaténáwa méetàuculé Dios ícha càiripináta. <sup>3</sup> Dios imàacacaté itàacáywa profeta Moisés írí, quéwa wáalimáidacaalíté wamànica càide iyúwa yáí tàacáisi ímáaná, yáté càmita wáalimá wachuìdaca wáichawa wabáyawanáwa m̀ainicáinaté wawàwa wamànica wabáyawanáwa, wía èeri m̀nanáica. Quéwa Dios idéca imànica walí yáí cayábéerica càmiricaté wáalimá wamànica: Dios íbànùacaté írìwa càiride iyúwa

waicacánáwa, wía èeri mìnánáí imàníiyéica ibáyawanáwa. Dios ibànùaca Iriwa yéetáanápínáwa iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalíse. Càité Dios yúuwichàidaca Iriwa wabáyawaná ìwalíse ichuìdacadená wáicha wabáyawaná. <sup>4</sup> Dios imànicaté càí yéewanápiná wáalímá wáyaca machacàníiri iyú càide iyúwa ichùulláná wía ìrcuíse yáí tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés ìrí. Iwàwacutácáiná càmita wamàni càide iyúwa wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri iwàwáaná, néese iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná wamànica.

<sup>5</sup> Cawinácaalí wenàiwica imàníríca càide iyúwa íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, ìnàidacawa meedá wawàsi ìwali isíimáidéeripínácani báawéeri iyú. Quéwa cawinácaalí imàníríca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, ìnàidacawa imànicaténá wawàsi casímáiripínáca Dios ìicá. <sup>6</sup> Cawinácaalí wenàiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yá náiwitáise itépiná níawa yéetácáisi ìrculé méetàuculé Dios íicha càiripínáta nabáyawaná ìwalísewa. Quéwa cawinácaalí imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, nadèniaca nacáucawa càmíri imáaláawa, nàya nacáí matúbanáiri iyú, cayábacáiná náapícha Dios. <sup>7</sup> Cawinácaalí wenàiwica imàaquéeyéica yáawawa namànicaténá càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, nàuwídeca namànica Dios, càmicáiná náalímá namànica càide iyúwa Dios itàacáí ìmáaná, càmita nacáí nawàwa namànica càí. <sup>8</sup> Iná cawinácaalí ìyéeyéica càide iyúwa náiwitáise cabáyawanéeri ichùulláná níá, càmita náalímá namànica yáí casímáiríca Dios ìicá.

<sup>9</sup> Píacué quéwa, càmitacué pìya càide iyúwa bàaluisàimi íiwitáisesi iyáaná, néese núalíacué pìyaca càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yácáiná Espíritu Santo ìyacué piwàwalícu yáacawéeridacaténácué píá. Cawinácaalí wenàiwica canéerica ìrí Espíritu Santo Cristo ibànùerica walí, càmíríca Cristo yàasu wenàiwicacani. <sup>10</sup> Cristo ìyacaalícué piwàwalícu, yá cáuca Espíritu Santo imànica píiwitáise càiripínáta, éwitacué yáí piínáca pidènièricuéca cháí èeri ìrcu yéetácáanítawa áibaalíwa, machawàacacáiná wainá macáita ìwalíse yáí wàawírími Adán ibáyawanáca. Cáuca Espíritu Santo imànícuéca píiwitáise, mabáyawanácáinácué Dios ìicáca píá. <sup>11</sup> Wáaniri Dios icáucàidacaté Jesús yéetácáisi íicha. Néeseté Dios ibànùaca Espíritu Santo iyacaténá wawàwalícu. Espíritu Santo iyacaalícué piwàwalícu, yásí Dios icáucàidapínácué píawa wàlisàí iyú yéetácáisi íicha áibaalípiná càide iyúwaté Dios icáucàidáanáaté Cristo yéetácáisi íicha. Yá Dios icáucàidapínácué píawa Espíritu Santo ichàini iyú, yáí Espíritu ìyéericuéca piwàwalícu.

<sup>12</sup> Iná nuénánáí, wáalíacáináwa Dios icáucàidapíná wíawa, ìná iwàwacutá wamànica càide iyúwa Espíritu Santo ichùulláná wía. Picácué wamàni iyúwa wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulláná wía. <sup>13</sup> Pimànicaalícué píacawa càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùulláná, yá péetápinácuéca méetàuculé Dios íicha càiripínáta. Quéwa pimàacacaalícué Espíritu Santo iyúudàacuéca pichuìdaca píchawa píbáyawanáwa, yáí píiwitáise bàaluisàimi ichànica, yá píyapínácuéca càiripínáta.

<sup>14</sup> Macáí imàníiyéica càide iyúwa Espíritu Santo yàalàaná níá, níacata Dios yéenibe. <sup>15</sup> Yáí Espíritu Santo Dios ibànùerica walí càmita máiní ichùulla wía cachàiníiri iyú, càmita nacáí cáalu imànica wía, càide iyúwa áiba náiwacali ichùulláná yàasu wenàiwicawa cachàiníiri iyú. Néese Espíritu

Santo imàacaca Dios yéenibeca wía, íná yéewa wamáidaca Dios irí: “¡Pía Wáaniri!” càì wáimaca Dios irí. <sup>16</sup> Yáí Espíritu Santoca, yácata icàlidéerica walíni wawàwalicúse, Dios isùmanáireca wía. <sup>17</sup> Dios yéenibecáiná wía, íná Dios yáapíná yáí cawèníri càide iyúwaté ímáaná cáimiétacanéeri iyú. Yá weedápiná yáí cawènírica Cristo yáapichawa, wàuwichàacáináwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, wàyacaténá cáimiétaquéri iyú yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèlúri irícu.

### *La gloria que ha de venir*

<sup>18</sup> Nuicáca iyúwa achúméerína meedá yáí wàuwichàanácawa cháí èeri irícu nuínáidacáináwa ìwali yáí wàyáanápináca cáimiétaquéri iyú Wáiwacali yáapichawa chènuniré icamaláná mèlumèlúri irícu wacuacaténá yáapicha macáita. <sup>19</sup> Macáita wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irícu, capiraléeri cáli ínata nacái, macáita máini natuýàaca wéenáwaná yàanáca caquialéta, Dios yásáidacatáipínacata yéenibeca wía. <sup>20</sup> Dios yùuwichàidacaté macáita wawàsi idàbéericaté, íná càmita máini cayábaca nàyaca siùcade, Dios ínáidacáinátéwa yùuwichàidáanápinaté nía. Quéwa Dios iwàwacaté iwasàaca macáita wawàsi yùuwichàacáisi ícha áibaalípiná. <sup>21</sup> Macái wawàsi Dios idàbéericaté, áibaalípiná Dios iwasáapíná níawa báawéeri ícha, càmita quirínama nacái nabadácawa, néese nàyapíná cayábéeri iyú wáapicha, wía Dios yéenibeca, wàyapínacáiná mabáyawanáwaca, cáimiétaquéri iyú nacái Dios icamaláná mèlumèlúri irícu. <sup>22</sup> Wáalíacawa macái wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri irícu, capiraléeri cáli ínata nacái, macáita yáí iyéerica idéca yùuwichàacawa déecuiri iyú Dios idàbacatáiseté yùuwichàidaca nía àta siùca nacáide, èeri mìnáná íbáyawaná ìwalíse. Yá macáita nàuwichàacawa, càide iyúwa inanái ùuwichàacaalíwa umusúadacaténá iicá èeri. <sup>23</sup> Càmita abéta yùuwichàacawa yáí macáita wawàsi Dios idàbéerica, wíacáaníta nacái wàuwichàacawa, wía Dios yèyeyéicaté irí Espíritu Santo wáalíacaténáwa Dios imàníinápiná walí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná walí. Wàuwichàacawa wáináidacawa wawàwalicúsewa idècunitàacá watuýàaca wéenáwaná yàanáca, Dios yásáidacatáipínáta yéenibeca wía imichàidacaalípiná wíawa yéetácáisi ícha. <sup>24</sup> Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imànicaténá walí cayábéeri áibaalípiná wapíchalécáwa. Imáalàidacaalíté imànica walí yáí cayábéerítá, yá càmita iwàwacutá watuýàacatáni. <sup>25</sup> Quéwa càmitàacá yéewa waicáca yáí cayábéeri watuýèerica siùcade, íná iwàwacutá watuýàaca mamáalàacatani, matuíbanáiri iyú, càmita nacái waméyáawa watuýàacani.

<sup>26</sup> Càita nacái Espíritu Santo iyúudàaca wía, ichàiniadaca wáiwitáise, càmicáiná wáallíwa cayába càinácaalí iwàwacutáaná wasutáca Dios ícha càide iyúwa iwàwacutáaná wáalíacawa. Quéwa Espíritu Santo isutáca walípiná Dios ícha manuísíwata. Isutáca walí Dios ícha tàacáisi iyú cànírica yéewa èeri mìnáná yáalimá icàlidaca natàacái iyúwa. <sup>27</sup> Diosca, yáí yáalíerica wawàwa, yáalía nacái yéemlaca càinácaalí ímáaná yáí tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica, yácaína Espíritu Santo isutáca walí Dios ícha càide iyúwa Dios iwàwáaná, wía Dios yéenibeca.

### *Más que victoriosos*

<sup>28</sup> Wáalíacawa macáita yáí wachàbáanácawa, wía Dios yàasunáica, Dios idéca imàacaca ichàbacawa, iyúudacaténá wía, yéewanápiná wàyaca càide iyúwa iwàwáaná, wía cáininéeyéica iicáca Dios, Dios imáidéeyéica càide iyúwaté ínáidáanáwa imáidáanápinaté wía yàasunáipínáwa. <sup>29</sup> Dios

yáaliacatéwa wàwali bàalutésíwa, yáté íináidacawa imàacáanápínaté wadèniaca waicácanáwawa Dios Iiri iicácanáwa nacáiri, wadèniacaténá nacái wáiwitáisewa càide iyúwa Dios Iiri íiwitáise iyáaná yéewanápiná wabèericani, yái Iirica, icuèrica wía manùbéeyéica. <sup>30</sup> Wía Dios íináidéeyéicatéwa ìwali quéechatécáwa imàacáanápínaté wàyaca càide iyúwa Iiri iyáaná, wíacata Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa. Wía Dios imáidéeyéicaté yàasunáipínáwa, wíacata nacái mabáyawanéeyéicaté Dios iicá. Wía Dios iiquéeyéicaté mabáyawanéeri iyú, wíacata nacái Dios íináidéeyéicatéwa ìwali imàacáanápíná wàyaca cáimiétacanéeri iyú yáapicha chènuniré icanéeyéipíná Dios icamaláná mèlumèlúiri iyú.

<sup>31</sup> ¡Iná péemiacué cayábani, nuénáná! ¡Dios yàacawéeridacáiná wía, íná canácata yáaliméerica imáalàidaca wía! <sup>32</sup> Dios càmitaté imáisanàaca wáicha Iiriwa, càmitaté nacái icúa Iiriwa yùuwichàacáisi íicha, néese Dios ibànùacaté Iiriwa yéetáanápínatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse. Dios imànicáinaté walí yái cayábéeri manuísíwéerica, íná yéewa wáaliacawa báisíiri iyúcani Dios yàanápíná walíni Iiri yáapichawa, macáita yái wamápuèrica. <sup>33</sup> ¡Canácata yáaliméeripíná icháawàaca wabáyawanámi iináwaná ìwali Dios írí, wía Dios yeedéeyéicaté yàasunáipínáwa! Yácáiná idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía. <sup>34</sup> ¡Canácata yáaliméeripíná yúucaca wía infierno iriculé wabáyawanámi ìwalíse!, yácáiná Cristo Jesús yéetacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse, imichàacaté nacáiwa yéetacáisi íicha. Yáté yàacawa chènuniré yáawinacaténáwa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. Jesucristo isutáca iyaca Dios íicha walípiná mamáalàacata, itàaníca wawicáu Dios yáapicha. <sup>35</sup> ¡Canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica iicáca wía! Ewita wàuwichàacaalíwa, éwita nacái máinícaalí achúmaca wáináidaca wawàwawa, éwita nacái nàuwichàidacaalí wíawa Wáiwacali ìwalíse weebáidacáiná itàacái, éwita máapicaalí wía manuísíwata, éwita catúlúcanácaalí wía, éwita máinícaalí nawàwa namànica walí báawéeri, éwita nanúacaalí wíawa, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Cristo íicha, yái cáininéerica iicáca wía. <sup>36</sup> Aiba profeta icàlidacaté Dios itàacái bàaluité íiméerica càinácaalí Dios yàasu wenàiwicaná yùuwichàanápínatéwa. Ìmacaté:

“Mamáalàacata nawàwa nanúaca wía weebáidacáiná pitàacái. Càide iyúwa wenàiwica itécaalí ipìrawa oveja alé yàatalé inuérica pìrái, càita nacái nawàwa nanúaca wía”,

ìmacaté yái profetaca.

<sup>37</sup> Quéwa éwita wàuwichàacáanítawa càiri wawàsi ìwalíse, càicáaníta wamawèniadaca wàacawa macái báawéeri íiwitáaná, cachàiníwanái mamáalàacata nacái wáiwitáise Wáiwacali Jesucristo ìwaliwa, ichàini iyú nacái, iyúudàcáiná wía, yái Wáiwacalica cáininéericaté iicáca wía, yéetáanápínatéwa wáichawalíná. <sup>38</sup> Núaliacáináwa báisíiri iyúcani canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha yái cáininéerica iicáca wía. Ewita wéetácaalíwa, éwita wàyacaalí quiríta nacái, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. Angelnái nacái, demonio íiwacanánái nacái càmita náalimá needáca wía Dios íicha. Canácata báawéeriquéi yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha, yái báawéerica iyéerica siúcade, càita nacái báawéeri iyéeripíná wapíchalécáwa, canácata yáaliméeripíná yeedáca wía Dios íicha. <sup>39</sup> Ewita wàacaalíwa dùlupùta yàasu cáli néré, càita nacái walicùacaalíwa depuúwalé cáli iriculé, càicáaníta canácata yáaliméeri yeedáca wía Dios íicha. ¡Yá canáca áiba wawàsi Dios idàbéericaté yáaliméeripíná yeedáca wía

Dios ícha, yái wáliéricawa cáinináca iicáca wía ibànùacáináté Wáiwacali Cristo Jesús yéetánápinátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse!

## 9

### *Dios ha escogido a Israel*

<sup>1</sup> Núa, yeebáidéerica Cristo itàacái, númacué piri báisíri iyú, càmítacué nacái nuchìwáida pía. Espíritu Santo imàacacáiná matuíbanáica nuwàwa, íná yéewa núalíacawa nucàlidacani báisíri iyú. <sup>2</sup> Máini catúulécanáca numànica nuwàwawa nuénánái israelitanái ìwaliwa, achúma nacái nuwàwa mamáalàacata nàwali. <sup>3</sup> Máini cáinináca nuicáca nuénánáisiwawa, nùawírífa yéénánái, ínaté batéwa nuwàwacaté càmíta Cristo yàasu wenàiwica núa Dios yùuwichàidáanápínaté núa càiripínata núalimácaalí nuétácawa nuénánái israelita íchawalínáwa, nuwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Quéwa càmíta yéewa nuétácawa náichawalíná nabáyawaná ìwalíse, éwita cáininácáaníta nuicáca nía manuísíwata. <sup>4</sup> Israel itaquénáinámica nía. Dios yeedacaté nía yàasunáipínáwa iicácaténá nía iyúwa yéenibewa. Bàaluité Dios iyacaté nàacuésemi icamaláná mèlumèlúri irícuwa. Imànicaté nacái náapicha wawàsi icùanápínaté nía. Imàacacaté nacái itàacáiwa profeta Moisés irí, yéewacaténá israelitanái yáalíacawa càinácaalíté Dios iwàwáaná nàyaca. Dios yéewáidacaté nía nacái namànicaténá culto nàacaténá Dios icàaluíná. Icàlidacaté nacái nalí cáimiétacanéeri iyúni imàínápinaté nalí cayábéeri manuísíwata. <sup>5</sup> Níai israelitaca, níacata wàawirináimi itaquénáinámica. Néseté Wáiwacali, yácata israelitanái yàasu Mesías, yái nacuèrinápináca Dios ibànùericaté nalí. Wáiwacali yàanàacaté aléi èeri irículé, yáté imusúaca iicá èeri iyúwa israelitasàiri. Yái Wáiwacali, yácata Wacuèriná Diosca cachàiníríca náicha canánama, icuèrica nacái macáita, íná wàacué Wáiwacali iríwa cayábéeri càiripínata. Báisíta, amén.

<sup>6</sup> Quéwa éwita càmicáaníta macáita Israel itaquénáinámi neebáida Dios itàacái, càicáaníta Dios càmíta yúuca íchawa itàacáiwa icàlidéericaté nalí cáimiétacanéeri iyú, ímérica imàínápiná nalí cayábéeri. Quéwa càmíta Dios iicá macáita Israel itaquénáinámi iyúwa yàasunáíwa, báisí israelitanáisiwaca, níacáiná abénaméeyéi néená càmíta neebáida Jesu-cristo itàacái. <sup>7</sup> Dios càmíta iicá iyúwa yàasunáíwa macáita Abraham itaquénáinámi, yácáiná Dios càì ímacaté Abraham irí: “Nuicápiná iyúwa nùasunáíwa píri Isaac itaquénáinámi”, càì ímacaté yái Diosca, éwita Abraham idènìacáanítaté yéenibewa áibanái. <sup>8</sup> Iná yéewa wáalíacawa Dios càmíta iicá iyúwa yéenibewa macáita Abraham itaquénáinámi, néese níawamita cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios itàacái Dios icàlidéericaté Abraham irí cáimiétacanéeri iyú, ímérica Dios imàínápinaté cayábéeri Abraham itaquénáinámi irí. <sup>9</sup> Dios icàlidacáináté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté quéenibeca Abraham. Yáté càì Dios ímaca: “Aiba camúipíná numàcapíná quéenibeca piri úara píacawéetúaca Saraca, yá udènìapínáca uíríwa”, ímacaté yái Diosca.

<sup>10</sup> Iyaca áiba wawàsi nacái: Wàawirimi Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac idènìacaté yéenibewa yàacawéetúaca Rebeca yáapichawa. Pucháiba aslanáica níara Isaac yéenibeca. Ibèeri ípidenáté Esau, íméeréeri nacái ípidenáté Jacob. <sup>11-13</sup> Quéwa ipíchawáiseté namusúaca naicá èeri, ipíchawáiseté nacái namànica cayábéeri, báawéeri nacái, yáté Dios ímaca Rebeca irí: “Ibèeri íbaidapíná íméeréeri iríwa”, càitè ímaca yái Diosca. Càitè nacái profeta itànàacaté tàacáisi nàwali Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté: “Cáininácaté



nuicáca Jacob, quéwa càmitaté nuedá Esau nùasu wenàiwicapináwa”, càité ímaca yái Diosca. Càita wáaliacawa Dios yeedáca nía yàasu wenàiwicanápináwa càide iyúwaté ínáidáanáwa. Yási imáidaca wenàiwica yàasunáipináwa quéwa càmita ìwálise yái namànírica.

<sup>14</sup> Iná cawàwanáta áibanái ímaca báawacasa Dios íiwitáise càmicáiná imáida wenàiwica yàasunáipináwa ìwálise yái namànírica. ¡Càmírita!  
<sup>15</sup> Dios ímacáinaté profeta Moisés irí: “Nuicápiná napualé cawinácaalí nuwàweyéica nuicáca ipualé. Càita nacái catúulécanápiná nuicáca cawinácaalí nuwàweyéica nuicáca itúulécaná”, càité Dios ímaca. <sup>16</sup> Iná yéewa wáaliacawa Dios càmita iicá wenàiwica ipualé ìwálise yái nawàwéerica, ìwálise nacái yái namànírica macái nachàini iyúwa. Néese iicáca napualé ínáidacáinaté imànínapiná nali cayábéeri. <sup>17</sup> Càité nacái bàaluité Dios ímacaté faraón irí, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli. Dios ímacaté: “Nudéca numàacaca picúaca piàsu cáliwa nùasáidacatená nuchàiniwa macái èeri m̀nanái irí numànicaalípiná pirí wawàsi caiyéiminéeri. Iná yéewa macái èeri m̀nanái yéemlapiná nuináwaná ìwali”, ímacaté yái Diosca. <sup>18</sup> Càita wáaliacawa catúulécanáca Dios iicáca cawinácaalí Dios iwàwéyéica iicáca itúulécaná. Dàalaca nacái imàacaca áibanái íiwitáise dàalacatená nàináidacawa nawàwalicúsewa.

<sup>19</sup> Cawàwanáta píimaca píináidacawa piríwa: “Dios imànicáiná càì, íná canáca yéewaná Dios yùuwichàidaca báawéyéi wenàiwica Dios imàacacáiná namànica nabáyawanáwa”, càì píináidacawa cawàwanáta. <sup>20</sup> Picá càì píimaca. Wenàiwicacáiná pía meedá, canáca yéewaná pisutáca péemiawa Dios cáná yéewa imàni wawàsi. Péemia comparación: Canácatáita càì catúa ímaca irí yái imànírica úa: “¿Cáná càì pímanica núa?”, càmita yéewa úuma úái catúaca. <sup>21</sup> Yái imànírica catúa yáalimá imànica ibái iyúwata iwàwáaná imànicaní. Iná imànica ibái yéená úasíwaná, yéenáta nacái imàni áiba iwàsape iyú.

<sup>22</sup> Càita nacái báisíri iyú Dios yéewa imànica càide iyúwa iwàwáaná. Dios yéewa yùuwichàidaca manuíswata ichàini manuíri iyúwa macáita wenàiwica Dios ínáidéeyéicatéwa yùuwichàidáanápiná nía, cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa. Dios idéca ìdenlaca yái namànínáca nabáyawanáwa déecuiri iyú. <sup>23</sup> Càita nacái Dios imànica yeedácaténá wía yàasunáipináwa. Dios ínáidacatéwa catúulécanáanápinaté iicáca wía, imànínapinaté nacái walí cayábéeri manuíswata. Ínáidacaté nacáiwa imàacáanápiná wàyaca cáimietacanéeri iyú yáapicha chènuniré icamaláná mèlumèluíri írìcu. Càì imànica walí yàasáidacatená íiwitáise cachàníriwa macái wenàiwica irí. <sup>24</sup> Iná Dios idéca imáidaca wía yàasunáipináwa, abénaméyéi wéenanái wía judíoca, abénaméyéi nacái càimíyéi judío. <sup>25</sup> Càité nacái profeta Oseas itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios inùmalicúse. Dios ímacaté:

“Áibanái càimíyéité nucua bàaluité, nucúapiná níawa áibaalípiná. Nía nacái càimíyéica áibanái iwàwa bàaluité, cáininápináca nuicáca níawa.

<sup>26</sup> Alé núumacatalécaté nali: ‘Càmíyéicué pía nùasu wenàiwica’, alé núumapináca nàwaliwa nuénibeca nía, núa cáuri Diosca”, ímacaté yái Diosca. <sup>27</sup> Bàaluité profeta Isaías ímacaté israelitanái ìwali: “Ewita manùbéyéicáaná níaí Israel itaquénáinámica càide iyúwa càina imulú, càicáanáta càimíyéipiná manùba nía Dios iwàsèyéipiná yàasu yùuwichàacáisi íchawa. <sup>28</sup> Yácáiná Wacuèriná Dios imànipiná mesúnamáita macáita càide iyúwaté ímáaná imànínapinaté cháì èeri írìcu”, càité ímaca yái Isaíasca. <sup>29</sup> Càité nacái profeta Isaías ímaca bàaluité:

“Wacuèriná Dios, cachàinliri náicha canánama, càmicaalítè ichàiniada wéenibe yéetácáisi íchatá, wía israelitaca, yátè càica wiatáde iyúwa pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra nacái, Dios imáalàidéeyéicaté nabáyawaná ìwalísewa”,  
càité ímaca yái profetaca Isaías.

*Los judíos y el evangelio*

<sup>30</sup> Péemiacué cayábani. Abénaméeyéi càmiyéi judío, càmiyéicaté nacái icutá Dios cayábáanápíná iicáca nía, mabáyawanáca Dios iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo. <sup>31</sup> Quéwa, israelitanái càmitaté càì namànica. Nadèniacaté tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuise icàlidèrica càinácaalítè israelitanái iwàwacutáaná nàyaca machacànìiri iyú Dios iicápiná. Néese máinité nàalimáidaca namànica macáita cayábèeri iyú càide iyúwa yái tàacáisi ímáaná, náimacáináté mabáyawanáca Dios iicáca nía ìwalíse yái cayábèerica namànìiricaté. Quéwa càmitaté mabáyawaná Dios iicáca nía. <sup>32</sup> Nucàlidacué piríni siùcade cáná yéewa càmita mabáyawaná Dios iicáca nía: Nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía ìwalíse yái namànínáca cayábèeri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùullanáté nàawirináimi. Càmita nawàwa cayábaca Dios iicáca nía ìwalísecáita yái neebáidáanáca Dios. Iná yéewa nacaláacawa Dios ícha Jesucristo ìwalíse, báawacáiná naicáca Cristo yéetáanáwa cruz ìwali. Càita Jesucristo iyaca nalí siùcade iyúwa manuíri íba wenàiwica yúuwèeriwa iwéré cáiwíiri iyú. <sup>33</sup> Càité nacái áiba profeta itànàacaté tàacáisi bàaluité Dios inùmaliçuise Jesucristo ìwali. Yái Jesucristoca càicanide iyúwa manuíri íba. Dios ímacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábèeri íba manuíri idàbacaténá imànica capíi dàalanama, càita nacái nubànùapíná abèeri wenàiwica israelitanái iríwa nacuèrinápíná máinìiri cayábaca, níara iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irìcu, áibaalí ípidenacatalé Sión. Quéwa abénaméeyéi néená càmitapíná neebáida itàacái, calúa nacái naicápinácani. Quéwa abénaméeyéi néená neebáidapíná itàacái, iná càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalísewa, yácáiná Dios imànìpiná nalíwa macáita càide iyúwaté ímáaná nalí”,  
ímacaté yái Diosca.

## 10

<sup>1</sup> Píacué nuénánáica, máini nuwàwaca Jesucristo iwasàaca israelitanái Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Iná nusutáca Dios ícha nalípiná mamáalàacata neebáidáanápiná. <sup>2</sup> Nùalimá nucàlidaca nàwali yái cayábèerica: Níái israelitaca máini nawàwaca nàaca abèerita Dios icàaluíná, quéwa càmita náalíawa cayába càinácaalí Dios iwàwáaná. <sup>3</sup> Càmita nawàwa neebáidaca Cristo yéetácatéwa yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca nía. Nawàwaca meedá namànica nachàini iyúwani, cayábáanápínáca Dios iicáca nía ìwalíse yái cayábèerica namànìirica. Càmita nawàwa neebáidaca Cristo càide iyúwa Dios iwàwáaná, yéewanápíná mabáyawanáca Dios iicáca nía. <sup>4</sup> Abéericata Cristo yái yáaliméerica imànica macáita càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté. Iná yéewa macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái, mabáyawanáca Dios iicáca nía.

<sup>5</sup> Bàaluité profeta Moisés itànàacaté càinácaalí wenàiwica náalimáaná nàyaca machacànìiri iyú namànicaalí macáita càide iyúwa Dios itàacái

íimáaná Moisés itànèericaté. Moisés íimacaté: “Cawinácaalí wenàiwica imàníirica macáita càide iyúwa Dios ichuullaná, yácata iyéeripiná casíimáiri iyú”, càité íimaca. <sup>6</sup> Quéwa mabáyawanáca Dios iicáca wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo. Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté íimaca: “Picá càì pínáidacawa: ‘Canácata yáaliméeripiná íiríacawa chènuniré’”, càité íimaca Moisés. Yái tàacáisi íimáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo chènuníise iyúudàacaténá wía. <sup>7</sup> Moisés íimacaté nacái: “Picá nacái pínáidawa: ‘Canácata yáaliméeripiná iricùacawa yéetéeyéimiwa yèewiré’”, càité íimaca Moisés. Yái tàacáisi íimáanáca càmita iwàwacutá weedáca Cristo yéetácáisi íicha iyúudàacaténá wía. Càmita iwàwacutá wamànica càiri càulenáca wawàsi yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. <sup>8</sup> Péemla Dios itàacái íiméerica: “Yái tàacáisi iyaca mawiénita píri pinùmalicu, piwàwalicu nacái”, càì íimaca Dios itàacái. Yácata tàacáisi wacàlidéerica íiméerica iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo, yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. <sup>9</sup> Picàlidacaalí áibanái irí Jesús iináwaná ìwali Wacuèriná Dioscani, peebáidacaalí nacái piwàwalicuísewa Dios imichàidacaté Jesús yéetácáisi íicha, yásí Jesucristo iwasàaca píawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. <sup>10</sup> Weebáidacaalí wawàwalicuísewa, yásí mabáyawanáca Dios iicáca wía. Càita nacái wacàlidacaalí áibanái irí waináwanáca weebáidaca Jesucristo itàacái Wacuèriná Dioscani, yásí iwasàaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

<sup>11</sup> Aiba profeta itànàacaté Dios itàacái icàlidéerica tàacáisi Wáiwacali Cristo ìwali: “Cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái, càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalísewa, yácáiná Dios imànipiná nalí macáita càide iyúwaté íimáaná nalí”, càì íimaca Dios itàacái. <sup>12</sup> Cáinináca Dios iicáca wía abédanamata, judíocaalí wía, càmicaalí judío wía nacái wadèniacáiná abéerita Wáiwacaliwa, macáita wía yeebáidéeyéica Wáiwacali Cristo itàacáíwa. Wáiwacali imàni nacái cayábéeri manuísíwata nalí macáita yéeyéica icàaluíniná. <sup>13</sup> Càicáínaté áiba profeta itànàaca Dios itàacái Wáiwacali Cristo ìwali: “Macáita cawinácaalí isutéeyéica Wáiwacali íicha iicáanápiná napualé, yá Wáiwacali iwasàapínáca níawa Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha”, íimacaté yái profetaca. <sup>14</sup> Iná yéewa wáallíacawa iwàwacutáaná wàaca wacàlidaca Wáiwacali iináwaná ìwali áibanái wenàiwica irí, càmicáiná náalimá nasutáca íicha iicáanápiná napualé, yái càmiríicáwaca neebáida itàacái. Càmita nacái náalimá neebáidaca ìwali yái càmiríicáwaca néemla iináwaná ìwali. Càmita nacái náalimá néemlaca iináwaná ìwali canácaalí áibanái icàlidéeyéipiná nalí itàacái. <sup>15</sup> Càmita nacái wenáiwicanái yá icàlidaca nalí itàacái càmicaalí áibanái íbànùa nía. Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “¡Máiní casíimáica waicáca nàanàanáca wàatalé, níái itéeyéica walí cayábéeri tàacáisi!” càité íimaca. <sup>16</sup> Quéwa càmita neebáida Jesucristo itàacái iwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Càité profeta Isaías itànàacaté Dios itàacái bàaluité. Íimacaté: “Wáiwacali, canácata yeebáidéerica walí wàasu tàacáisi, yái wacàlidéerica nalí pinùmalicuíse”, càité íimaca yái Isaíasca. <sup>17</sup> Iná yéewa wáallíacawa iwàwacutá wenáiwicanái yéemlaca áiba icàlidaca nalí Cristo itàacái yéewacaténá neebáidaca Cristo. <sup>18</sup> Quéwa nusutáca nuémíawa: ¿Cawàwanáta càmitaté néemla Dios itàacái, yái tàacáisi icàlidéerica Dios iináwaná ìwali? ¡Báísíta, nadéerica néemlaquéera! Yácáiná Dios itàacái áiba profeta itànèericaté íimaca:

“Macái èeri mìnánái àta alénácaalí nàyaca cháí èeri irícu náallíacawa iyaca abéeri Dios, naicácáiná macáita wawàsi Dios idàbéericaté cháí èeri

iricu, capìraléeri cáli íinata nacái”,  
 càité íimaca yái profetaca. <sup>19</sup> Yá nuèpùà nusutáca nuèmiàwa àniwa:  
 ¿Càmìtasica israelitanái yáaliátéwa Dios yeedáanápínaté càmiyéi israelita  
 yàasunáipínáwa? Báisíta, nadéerica néemiaquéera, yácáiná profeta Moisés  
 itànàacaté tàacáisi Dios inùmalcuíse. Dios íimacaté:  
 “Píacué israelitaca, piicápinácué numànica cayábéeri càmiyéi israelita írí,  
 yásí máinícué báawaca píináidacawa, calúacuéca nacái piicáca nía,  
 níái piyúunáidéeyéicuéca càmiyéica yáalimá yáaliacawa Dios ìwali”,  
 íimacaté yái Moisésca. <sup>20</sup> Néese càmitaté cáalu profeta Isaías, yá itànàacaté  
 càiri tàacásica àniwa Dios inùmalcuíse. Dios íimacaté:  
 “Nudéca numàacaca náaliacawa nùwali, níara càmiyéica israelitaca,  
 càmiyéicaté iwàwa yáaliacawa nùwali. Nudéca nacái núsáidaca  
 núwitáise cachàiníriwa nalí, níara càmiyéicaté isutá yéemiàwa  
 nuináwaná ìwali”,  
 càité íimaca yái Diosca, càmiyéi israelita ìwali. <sup>21</sup> Isaías itànàacaté  
 Dios itàacái nacái israelitanái ìwali. Dios íimacaté: “Mamáalàacata  
 nùalimáidacaté nuwènùadaca náiwitáise báawéeri íicha, níái israelitaca  
 càmiyéica yeebáida nutàacái, càmiyéi nacái iwàwa nucùaca nía”, íimacaté  
 yái Diosca.

## 11

### *El Israel escogido*

<sup>1</sup> Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íichawa yàasu  
 wenàiwicawa cáininéeyéica Dios iicáca, níái israelitaca. ¿Càmírita!,  
 núacáiná nacái israelitaca núa, Abraham itaquérinámi, Benjamín  
 yàawiría yéénaca núa. <sup>2</sup> Bàalutésíwa Dios yeedáca israelitanái yàasu  
 wenàiwicanáipínáwa, yá siúcade càmita yúuca íichawa nía. Píaliacuéwa  
 càinácaalí Dios itàacái icàlidáaná profeta Elías ìwalité. Elías isutácaté  
 Dios íicha, yáté Elías icháawàaca israelitanái iináwaná ìwali Dios írí.  
 Elías íimacaté Dios írí: <sup>3</sup> “Nuíwacali, israelitanái nadéca nanúaca pìasu  
 profetanái, nadéca namáalàidaca pìasu altar canánama, nàawirináimi  
 nàacatalécaté picàaluíná. Abéericata núa iyaca quiríta. Nawàwata  
 nacái quéwa nanúaca núa”, íimacaté yái Elíasca. <sup>4</sup> Quéwa Dios íimacaté  
 Elías írí: “Nudéca nucùaca nía báawéeri íicha, nùasu wenàiwicawa  
 israelitanái siete mìl namanùbaca asíanái càmiyéica yàa cuwáisàiri  
 Baal yéeníwaná icàaluíná”, íimacaté yái Diosca. <sup>5</sup> Càita nacái siúcade  
 nàyaca mamáalàacata máisibáwanáita israelitanái Dios yeedéeyéica  
 yàasunáipínáwa íináidacáinátéwa imàninápiná nalí cayábéeri mawèníri  
 iyú. <sup>6</sup> Dios càmita yeedá nía yàasunáipínáwa ìwalíse yái cayábéerica  
 namànírca iripíná nachàini iyúwa. Néese Dios yeedáca nía yàasu  
 wenàiwicapínáwa iwàwacáiná imànica nalí cayábéeri mawèníri iyú. Dios  
 imànicaté nalí cayábéeri mawèníri iyú yeedácaalíté nía yàasunáipínáwa,  
 éwita càmicáanítaté namàni cayábéeri.

<sup>7</sup> Iná càica nàyaca: Madécaná israelitanái nawàwacaté Dios iicáca nía  
 mabáyawanéeri iyú, quéwa Dios càmitaté càì imàni. Néese abénaméeyéi  
 israelitanái Dios íináidéeyéicatéwa yeedáanápínaté nía yàasunáipínáwa,  
 mabáyawanáca Dios iicáca nía. Quéwa áibanáica, dàalacaté Dios imàacaca  
 náiwitáise dàalacaténá náináidacawa, càulenacaténaté neebáidacani, níái  
 càmiyéica iwàwa yeebáidaca Dios itàacái. <sup>8</sup> Càité nacái profetanái  
 itànàaca Dios itàacái israelitanái ìwali. Náimacaté: “Dios imàacacaté  
 dàalaca náiwitáise, dàalacaténá náináidacawa, càmiyéipíná yáalía yéemiàca

càinacaalí báisíiri tàacáisi ímáaná. Càita nacái nía siùcade. Péemiacué comparación: Càica níade iyúwa wenàiwica idènièyéica ituíwa càmiri náalimá naicáidaca iyú, idènièyéica nacái yùuwiwa càmiri náalimá néemlaca iyú”, càité náimaca níái profetaca. <sup>9</sup> Rey David itànàacaté nacái Dios itàacái israelitanái ìwali. Iimacaté:

“Nàasu cayábéeri yàacási, cawèníiri wawàsi nacái ichìwáidapíná nía, nayúunáidacaténá cayábaca náapicha Dios. Néese, ráunamáita Dios yùuwichàidapíná nía nabáyawaná ìwalísewa.

<sup>10</sup> Càipínaca níade iyúwa matuíyéi, càmicáiná náalíawa Dios yùuwichàidáanápíná níawa. Dios imàacapíná báawéeri yúuwàacawa nàwali, yá nàuwichàapínacawa mamáalàacata”, càité íimaca yái Dios itàacáica.

### *La salvación de los no judíos*

<sup>11</sup> Iná cawàwanáta áibanái iyúunáidaca Dios idéca yúucaca íchawa judíonái càiripínáta nabáyawaná ìwalíse, yái càmínaca neebáida Jesús itàacái. ¡Càmírita! Dios càmitaté imàaca naméeràacawa yúucacaténá íchawa nía meedá càiripínáta. Néese Dios iwàwacaté càmiyéi judío yeebáidaca Jesús itàacái yéewanápiná judíonái iicáca càinacaalí càmiyéi judío nàyáaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá judíonái iwènúadaca íiwitáisewa neebáidacaténá nacái Jesucristo itàacái. <sup>12</sup> Càmitaté judíonái yeebáida Cristo itàacái, iná Dios idéca imàacaca càmiyéi judío yeebáidaca. Càita càmiyéi judío nadéca nàanàaca cayábéeri wawàsi càmicáiná judíonái yeebáida Cristo itàacái. Iná yéewa wáalíacawa Dios imàninápiná máini cayábéeri cachàiniwanái macái èeri mìnánái irí judíonái iwènúadapínacaalí íiwitáisewa Dios irípiná àniwa yéewacaténá manùbéyéi neebáidaca Cristo itàacái.

<sup>13</sup> Quéwa siùcade nuwàwacué nucàlidaca pírí wawàsi, píacué càmiyéica judío. Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá itàacái càmiyéi judío irí, iná máini cawènica nuicáca yái nuíbaidacalécawa, nuwàwaca nacái nuíbaidaca Dios irípiná cachàiníiri iyú. <sup>14</sup> Nuwàwaca nuénánái judíonái iicáca càinacaalícué pìyáaná casímáiri iyú Dios yáapicha, yéewacaténá nawàwaca neebáidaca Cristo itàacái càide iyúwacué peebáidáaná. Càita cawàwanáta núalimá nuwènúadaca náiwitáise Cristo irípiná iwàsàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>15</sup> Dios idéca iwènúacawa judíonái íicha càmicáinaté nawàwa neebáidaca Cristo itàacái, iná siùcade yáalimá cayábaca Dios macái èeri mìnánái yáapicha. Iná yéewa wáalíacawa Dios imàninápiná máini cayábéeri cachàiniwanái mamáalàacata macái èeri mìnánái irí judíonái nawènúadacaalípiná náiwitáisewa Dios irípiná àniwa. ¡Yásí máini piná cayábaca walíni càide iyú wenàiwica icáucàacaalíwa yéetácáisi íicha! <sup>16</sup> Péemiacué comparación: Judíonái imànicaalí idàbáanéeri pan ofrenda piná namàacacaténáni Dios irí sacerdotenái iyáapíná, yásí Dios yàasucani, yái idàbáanéeri panca namànírica íbesi íicha pan-piná. Dios yàasucáináni, yái idàbáanéerica panca, iná Dios yàasuca yái íbesica macáirita. Càita nacái wamàacacaalí àicu ipìchu ofrenda iyú Dios irí, yásí Dios yàasuca nacái àicu yàanaca canánama. Yái comparaciónca ímáanáca càicanide iyúwa judíonái yàawirináimi. Dios yàasu wenàiwicacaté nía idàbáanéeyéicaté, iná yéewa wáalíacawa áibaalípiná Dios yàasu wenàiwicapínaca nacái nataquénáinámi, níái judíoca.

<sup>17</sup> Péemiacué áiba comparación: Dios iicáca yàasu wenàiwicawa càide iyúwa olivo yéetaná. Quéchatécáwa yàasu wenàiwicaca níái judíoca.

Néeseté abénaméeyéi néená nawènúadaca náiwitáisewa Dios ícha. Inaté càmita quirínama Dios yàasu wenàiwica nía, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha. Néese Dios imáidacaté pía, pía càmirica judío yàasu wenàiwicacaténá pía judíonái yáamiricubàa, càide iyúwa wachanàidacaalí áiba íwitáaná olivo yàanata ànalímáiséerica idàbáanéeri yàanamica yáamiriculé càyacanácáténáni olivo yéetaná ìwali. Yái yàanaca ànalímáiséeri wachanàidéerica olivo yéetaná ìwali ímáanáca càicanide iyúwa pía, pía càmirica judío yeebáidéerica Cristo itàacái, yéewacaténá Dios yàasu wenàiwicaca pía, càide iyúwaté judíonái iyáaná quéechatécáwa. <sup>18</sup> Picá cáimacái piicáca píawawa náicha níái Dios yàasu wenàiwica idàbáanéeyémica, níái judíoca. Piyúnáidacaalí cayábaca pía judíonái ícha, néese piwàwali càmita yéewa cachàinica pía Dios yàasu wenàiwica idàbáanéeyéi ícha, níara judíonái yàawirináimi yeebáidéeyéicaté Dios itàacái bàaluité, càide iyúwa àicu yàana càminá yéewa càyacanácani íchàini iyúwa méetàuculé àicu ipìchu ícha.

<sup>19</sup> Cawàwanáta càì píimaca: “Quéwa Dios iwichùacaté idàbáanéeri yàanami íchanàidacaténá núa olivo yéetaná ìwali. Càita Dios imàacaca yàasu wenàiwica núa, íná cayábéerica núa judíonái ícha”, càì piwàwa píimaca cawàwanáta. <sup>20</sup> Cayába, nuénásàiri, picá càì píináidacawa. Piwàwali Dios yúucacaté íchawa nía càmiyéicaté yeebáida itàacái, idéca nacái imàacaca yàasu wenàiwicaca pía peebáidacáiná Jesucristo, càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha wachanàidacaténá áiba íwitáaná olivo yàana àicu ìwali. Càité Dios imànica pírì cayábéeri, íná picá cachàini piicáca píawawa judíonái ícha, néese píaca Dios icàaluíná, picá píichawa cayába nacái, ipíchaná pimànica pibáyawanáwa. <sup>21</sup> Càmicáinaté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná ícha níái idàbáanéeyémica yàanaca, níái judíoca càmiyéica yeebáida Cristo itàacái. Íná yéewa wáalíacawa càmita imàacapíná iwàwawa pibáyawaná ícha pimànicaalí pibáyawanáwa mamáalàacata càide iyúwaté judíonái imàníná. <sup>22</sup> Íná píináidawa cayába Dios ìwali máinírì cayábaca íwitáise, quéwa máinírì cachàinica íwitáise nacái. Dios imànicaté cachàini nalí icaléeyéicatéwa Dios ícha nabáyawaná ìwalísewa, néese imànicaté pírì cayábéeri. Quéwa iwàwacutá peebáidaca itàacái mamáalàacata, piwènúadacaténá píiwitáisewa pibáyawaná íchawa. Càmicaalí càì pimàni, yásí yúuca íchawa pía càide iyúwa wawichùacaalí báawéeri yàanami olivo yéetaná ícha. <sup>23</sup> Quéwa judíonái nawènúadacaalí náiwitáisewa neebáidacaténá Cristo itàacái, yásí Dios yàasu wenàiwicaca nía àniwa, càide iyúwa wachanàidacaalí olivo yàanami àniwa olivo yéetaná ìwali wàlisài iyú, cachàinírìcáiná Dios imànicaténá càì. <sup>24</sup> Péemà comparación: Wáalimá wamànica càulenéeri wawàsi wachanàidáaná ànalímáiséeri àicu yàana cayábéeri olivo yéetaná ìwali idàwinàacaténáwa, íná yéewa wáalíacawa càmirica máinì càulenáca wachanàidaca olivo yàanamísiwa olivo yéetaná ìwali, yái yàanamica wawichuèricaté olivo yéetaná ícha. Càita nacái Dios imànica: Dios imàacacaté yàasu wenàiwicaca pía, éwita càmicáaníta judío pía, íná yéewa wáalíacawa imàacáanápíná yàasu wenàiwicapíná nía àniwa níái judíoca, neebáidacaalí Cristo itàacái, idàbáanéeyéicáinaté Dios yàasu wenàiwicaca nía bàaluité.

### *La salvación final de los de Israel*

<sup>25</sup> Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa wawàsi ibàacanéeri ìwali ipíchanácué máinì cáimacáica piicáca píawawa israelitanái ícha. Dios idéca imàacaca dàalaca náiwitáise achúma èerita, níái israelitaca. Càipíná

israelitanái iyaca àta macáita càmíiyéi judío néená neebáidacataléta Jesucristo itàacái, macáita càmíiyéi judío Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa.<sup>26</sup> Idécanáami càì ichàbacawa, yásì Dios iwasàapiná Israel itaquénáinámi canánama Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càica wáaliacawa bàalutécáiná profetanái itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càité Dios ímaca:

“Yái iwasèeripináca israelitanái yàanàapiná Sión iyacàlená néesewa. Yá iwènúadapiná náiwitáise nabáyawaná íchawa, níái Jacob itaquénáinámica.

<sup>27</sup> Càipiná numànica nalíwa machacàníiri iyúni càide iyúwaté numànináté wawàsi nàawirináimi yáapicha, numàcáanápínaté nuwàwawa nabáyawaná ícha”,

ímacaté yái Diosca.

<sup>28</sup> Siúcade manùbéeyéi judío yéená càmítàacáwa neebáida yái tàacáisi icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, íná Dios iicáca judiónái iyúwa yùuwidenáíwa. Nàuwidecaté namànica Dios, néeseté píacué càmíiyéica judío pidàbacatécué péemíaca Dios itàacái peebáidacatenácué nàamirìcubàa. Quéwa cáinináca Dios iicáca judiónái mamáalàacata imànicáinaté wawàsi nàawirináimi yáapicha yeedáanápínaté nía yàasunáipináwa. <sup>29</sup> Cáinináca Dios iicáca judiónái mamáalàacata càmíicáiná Dios yèepùadapiná náichawa yái cayábéeri wawàsica imàníricaté nàawirináimi yáapicha, càmíita nacái Dios yúucapiná íchawa nía, níái wenàiwica Dios imáidéeyéicaté yàasunáipináwa.

<sup>30</sup> Bàaluté càmítacué pimàni càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Quéwa siúcade càmíicáiná judiónái imàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná catúulécanáca Dios iicácuéca pía, píacué càmíiyéica judío. <sup>31</sup> Càide iyúwacué càmínáté pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná, càita nacái siúcade judiónái càmíita namàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Càide iyúwa Dios iicáanácué pipualé càmíicáinaté judiónái yeebáida, càita nacái Dios iicápiná judiónái ipualé àniwa. <sup>32</sup> Dios iicápiná judiónái ipualé Dioscáiná idéca cabáyawanáca iicáca macái wenàiwica íiwitáaná, yéewanápiná Dios iicáca macái wenàiwicanái ipualé abédanamata.

<sup>33</sup> ¡Máini manúsiwata Dios iicáca wenàiwicanái ipualé, imànicaténá nalí cayábéeri manúsiwata! ¡Máiniíri cáaliacácani áibanái ícha canánama yái Diosca! ¡Máini nacái yáaliacawa macái wawàsi ìwali! Canácata yáaliméerica yáaliacawa macáita wawàsi Dios íináidéericawa ìwali; càita nacái canácata yáaliéricawa cayába Dios íiwitáise ìwali macáisiwata. <sup>34</sup> Càité áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Canácata yáaliméerica yáaliacawa cayába càinácaalí Wacuèriná Dios íináidáanáwa. Canácata nacái yáaliméerica yàalàaca Dios. <sup>35</sup> Macáita yái Dios idènièrica, càmítaté áibanái yàaca írini, íná Dios càmíita imawènà áibanái ícha wawàsi, càmíita nacái iwàwacutá ipáyaidaca íchawa imawènàicálewa”, ímacaté yái profetaca. <sup>36</sup> Canácata cachàiníirica Dios ícha, Dios idàbacáinaté macáita wawàsi, yá nacái Dios icùaca macáitani, yá nacái macáita yái iyéerica, iyaca Dios írìpiná. ¡Iná wàacué Dios írì cayábéeri càiripináta! Báisíta, amén.

## 12

### *La vida consagrada a Dios*

<sup>1</sup> Píacué nuénánáica, Dios idéca iicáca wapualé manúsiwata imànicaténá walí cayábéeri, íná nùalàacué pía manúsiwata pimàcáanápínácué píawawa Dios írì iyúwa cáuri ofrenda, mabayawanéeri nacái, casímáiri nacái Dios

iicáca. Yácata báisíiri culto Dios iwàwéericuéca pimànica irí, pìacaténácué Dios icáaluíniná cáiwitáiséeri iyú. <sup>2</sup> Picácué quirínama pìyaca càide iyúwa èeri mìnáná iyáaná siùcade, níái càmíyéica yáalíawa Dios iwali. Néese píwènúadacué yái pílnáidáanácawa yéewacaténácué pìyaca píiwitáise wálisáí yáapichawa, yéewanápinácué nacái píalíacawa Dios íiwitáise iwali, càinácaalí Dios iwàwáanácué pimànica cayábéeri, mabáyawanéeri iyú, casímáirica Dios iicáca.

<sup>3</sup> Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápiná nuíbaidaca irípiná. Ichùuliaca núa nùaláanápinácué pía. Iná núumacué píri: Picácué máini cachàini píicáca píawawa càmicaalícué máini cachàini pía. Néese, iwàwacutácué pílnáidacawa pìwaliwa cáiwitáiséeri iyú. Picácué píalimáida pimànica áiba píibaidacaléwa Dios irípiná càmicaalí Dios imàaca píri càiri chàinisi píibaidacaténá cà. Néese pimànicué píibaidacaléwa Dios irípiná, yái íibaidacalési Dios imàaquéericuéca píri càiri chàinisi pimànicaténáni, yái chàinisi Dios imàaquéericatécué píri idàbacaalítécué peebáidaca itàacái. <sup>4</sup> Péemiácué comparación: Abéericata yái waináca, quéwa wadèniaca wàwalíiséeriwa madécaná. Iya nacái wáiwita, wacáapi nacái, wàabàli nacái, wàuwí nacái, watuí nacái. Macái wàwalíiséeri imanùbaça nadèniaca náibaidacaléwa méetàucunamata náichawáaca. <sup>5</sup> Càita nacái wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Ewita manùbéeyéicánita wía, càicáanita wàyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica Cristo ichàini iyú. Yá waicáyacacawa càide iyúwa abémisana, càide iyúwa wainá idèlianá íwalíiséeriwa madécaná quéwa abéericata yái waináca.

<sup>6</sup> Dios imàacacaté walí chàinisi wáalimáwanama méetàucunamata wáichawáaca càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni. Iná iwàwacutá wamànica cayábéeri walíwáaca wayúudàayacacaténáwa, wáibaidáanápiná Dios irí càide iyúwa Dios imàacáanaté walí chàinisi. Wadèniacaalí chàinisi Dios néeséeri wacàlidacaténá tàacáisi inùmaliçúise, yásí iwàwacutá wacàlidaca tàacáisi inùmaliçúise càide iyúwa Dios imàacáaná wáaliacani. <sup>7</sup> Wadèniacaalí chàinisi Dios néeséeri wayúudàacaténá áibanái, yásí iwàwacutá wayúudàaca nía cayábéeri iyú. Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté irí chàinisi yéewáidacaténá áibanái wenàiwica Dios itàacái iyú, iwàwacutá yéewáidaca nía cachàiníiri iyú. <sup>8</sup> Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté irí chàinisi yàaláanápiná áibanái ichàiniadacaténá nawàwa, iwàwacutá imicháidaca áibanái íiwitáise mamáalàacata. Cawinácaalí wéenáca yèrica cawèníiri iyúudàacaténá áibanái, iwàwacutá càimírira canùmasée yàasu ofrenda iwaliwa. Cawinácaalí wéenáca icuèrica wía icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá icùaca wía cáalíacáiri iyú. Cawinácaalí wéenáca Dios imàaquéericaté irí chàinisi iicácaténá catúulécaneeyéi ipualé iyúudàanápiná nía, iwàwacutá iyúudàaca nía casímáiri iyú.

### *Deberes de la vida cristiana*

<sup>9</sup> Cáininácué píicáyacacawa báisíiri iyú. Pimàacacué píichawa píiwitáise báawéeriwa. Pimànicué mamáalàacata abéerita yái cayábéerica. <sup>10</sup> Iwàwacutácué cáinínaca píicáyacacawa iyúwa abémisana. Iwàwacutácué píicáyacacawa iyúwa cachàiníyéi íichawáaca, cáimiétaquéeri iyú nacái.

<sup>11</sup> Cachànicué píiwitáise, picácué ínu pía. Píibaidacué Wáiwacali irípiná cachàiníiri iyú macái píchàini iyúwa.

<sup>12</sup> Píyanídacuéwa casímáiri iyú wacùacáinácué wàyáanápiná càiripináta Dios yáapicha. Píidenílacué píiwichàanáwa matuíbanáiri iyúni



piùwichàacaalícuéwa Wáiwacali irípiná peebáidacáinácúé itàacái. Picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios ícha mamáalàacata.

<sup>13</sup> Piyúudàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Dios itàacái. Pimàacacué nalí yái namáapuèrica. Pitàidacué cayába cawinácaalícué ipáchiyéyica pía, níái yeebáidéeyéica Jesucristo, peedácaténácúé pialaléwa nía.

<sup>14</sup> Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, pisutácué nalí Dios imànínápiná nalí cayábéeri. Picácué pisutá Dios ícha yùuwichàidáanápiná nía.

<sup>15</sup> Casímáicué piwàwa náapicha cawinácaalí casíméeyéica iwàwa. Pìacawéeridacué nacái cawinácaalí achúméeyéica iwàwa.

<sup>16</sup> Abédanamacué píiwitáise píapichawáaca. Picácué cachàini píicaca píawawa áibanái ícha, néese pìacawéeridacué wenàiwica càmiyéyica cachàini áibanái ícha canánama. Picácué píináidawa máini cáalíacáica pía áibanái ícha.

<sup>17</sup> Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni nalí báawéeri píipuináwa. Piyacué machacàníiri iyú macái wenàiwica iicápiná.

<sup>18</sup> Pimànicué píalimáanáta pìyacaténá matuìbanáiri iyú áibanái yáapicha macáita. <sup>19</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, áibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni nalí báawéeri píipuináwa, néese, pimàacacué Dios yùuwichàidaca nía. Càité áiba profeta itànàaca tàacáisi bàaluté Dios inùmalicuése. Dios ímacaté: “Núacata yái yùuwichàidéeripináca wenàiwica nabáyawaná ìwalíséwa, yásí nùaca nawèniwa, macáita imàníyéyica báawéeri áibanái irí”, ímacaté yái Diosca. <sup>20</sup> Càité nacái Dios ímaca: “Máapicaalí piùwide, pía iyáapiná. Macàlacaalí iwàwa, pía ìira úni. Pimànicaalí irí càì cayábéeri, yásí báicani ibáyawaná ìwaliwa, yái yùuwidéénáca imànica pía”, ímacaté yái Diosca. <sup>21</sup> Picácué piwàwali yái báawéerica imàníricatécúé pirí, ipíchaná imawèniadacuéca píiwitáise cayábéeri. Picácué pimàni irí báawéeri àniwa píipuináwa. Néese pimànicué irí cayábéeri pimawèniadacaténá íiwitáise báawéeri, pìacawéeridacaténácúé pimànicani.

## 13

<sup>1</sup> Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutácué macái peebáidaca natàacái níái icuèyéyicuéca píasu cáli, Dioscáiná idéca yàaca nachàini nacùanápinácúé píasu cáli, idéca nacái Dios imàacaca nacùaca wenàiwica. <sup>2</sup> Iná cawinácaalí càmiyéyica yeebáida yàasu cáli icuèrinánái itàacáiwá, nàuwidèca namànica Dios yái imàaqueerica nàasu cáli icuèrinánái icùaca wenàiwica. Néese cawinácaalí càmiyéyica càì yeebáida, nàuwichàapinácawa.

<sup>3</sup> Níái icuèyéyica wàasu cáli càmita nàya nacalùadacaténá wenàiwica imàníyéyica cayábéeri, néese nàyaca nacalùadacaténá wenàiwica imàníyéyica báawéeri áibanái irí. Pìwàwacaalí pìyaca macàaluínináta náicha níái icuèyéyica píasu cáli, néese píya machacàníiri iyú, yásí cayábaca naicáca píawa, níái icuèyéyica píasu cáli. <sup>4</sup> Níái icuèyéyica píasu cáli, idéca Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái, imànicaténá pirí cayábéeri. Quéwa pimànicaalí báawéeri, yásí iwàwacutá cáluca pía náicha, Dioscáiná imàacaca nàuwichàidaca wenàiwicanái báawéeyéi íiwitáise. Dios imàacaca nacùaca wenàiwicanái nàuwichàidacaténá machacàníiri iyú cawinácaalí imànírìca báawéeri áibanái irí.

<sup>5</sup> Iná iwàwacutá wamànica càide iyúwa nachùullaná wía, níái icuèyéyica wàasu cáli. Càmita meedá weebáidaca nía ipíchaná wàuwichàacawa, néese weebáidaca nía wáalfacáináwa wawàwalícuésewa Dios iwàwa wamànica càide iyúwa nachùullaná wía. <sup>6</sup> Dios imàacacué

nacùaca pìasu cáli, íná iwàwacutácué pipáyaidaca nía càide iyúwa gobierno ichùullianácué pipáyaidaca píchawa nía, náibaidacáná iyúwa Dios imàacáaná náibaidaca.

<sup>7</sup> Pimànicué macái picuèrinánái iríwa càide iyúwa nachùullianá pía, níái icuèyéicuéca pìasu cáli. Pipáyaidacué píchawa níái yeedéyeyéica plata gobierno irípiná. Pipáyaidacué nacái níái yeedéyeyéica plata pìasu cawèniyéi ìwallisecuéwa gobierno irípiná. Càita nacái piacué nacàaluíniná níái iwàwacutéeyéica piaca icàaluíniná. Càita nacái piaca náimiétacáná níái iwàwacutéeyéica piaca ímiétacáná.

<sup>8</sup> Picácué pimawèniá áibanái ícha wawàsi mamáalàacata, plata nacái, idecanáamicué pimawèniacále yàasu èeri yàanàaca pipáyaidáanápínacué píchawani. Iyacáinácué pírí abéeri wawàsi cayábéeri iwàwacutéericuéwa pimànica, yái cáinináanácuéca piicáyacacawa. Canácatáita wáaliméeripiná wamáalàidaca wapáyaidaca wáichawa macáita yái wamawèniacálecawa cáinináanápíná waicáca áibanái wenàiwica càiripináta càide iyúwa Dios itàacái ichùullianá wía, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuése. <sup>9</sup> Càite ímaca yái tàacásica: “Picá piimá áiba wenàiwica yáapicha càimíchúaca píinusíwa, càimíríca pinírísíwa nacái, picá pinúa wenàiwica, picá piyéedua, picá picàlida pichíwawa áibanái ìwali, picá piwàwa piásupínáwa áibanái yàasu”, càì ímaca yái Dios itàacáica. Nàyaca nacái áiba wawàsi Dios ichùulièyéica wamànica, quéwa macáita yái ichùullacanásica ímáanáca abéeri wawàsi, càide iyúwa yái ichùullacanási maléenéeri ímáanáca: “Cáininá piicáca áibanái wenàiwica càide iyúwa cáinináaná piicáca piawawa pimànicaténá nalí abéerita cayábéeri”, càì ímaca yái Dios itàacáica. <sup>10</sup> Cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, càmita wamàni nalí báawéeri, íná cáininácaalí waicáca áibanái wenàiwica, yásí wamànica wàacawa macáita càide iyúwa Dios itàacái ímáaná.

<sup>11</sup> Aiba wawàsi nacái, iwàwacutácué piwàwalica máini báawéerica yái èerica wàyáanáca siùcade, iwàwacutá nacái wacawàacawa wadapùle íchawa wáibaidacaténá cachàiníri iyú Dios irípiná, yácáiná mawíéníwanáica wéenáíwaná Wáiwacali iwasàcatáipíná wíawa. Mawíéníwanáica walíni ícha yáara èerimicaté wadàbacatáicaté weebáidaca itàacái. <sup>12</sup> Mesúnamáita imáalàapínacawa wáicha yái èeriquéi, siùcade amaláca yàacawa wawicáu yáara wéenáíwanápínáca Wáiwacali iwasàcatáipínáca wíawa, íná iwàwacutá wamàacaca wáichawa wáiwitáise catéeriwa ipíchaná wamànica càide iyúwa èeri m̀nanái catéeyéi íiwitáise imáníná. Yá wamànicué cayábéeri màulenácaténá wía Dios icamaláná irìcu wamànicaténácué cayábéeri macái wenàiwica iicápiná. Càipíná wamànica ùwicái Satanás ípunita, càide iyúwa úwinái ìwalicaalí quírameníri bàlesi dàaléeri nabàlùacaténáwa tàì íméeri iyú nàuwidenái ípunitawa. <sup>13</sup> Yá wamànicué machacàníri iyú macái wenàiwica iicápiná càide iyúwa wenàiwica iyéeyéica Dios icamaláná irìcu. Picácué wacàma wàyaca. Picácué nacái wamàni báawéeri fiesta m̀alaléqueri iyú. Picácué nacái waimáca náapicha níara íiméeyéica aslanái yáapicha plata ìwalínápíná; càita nacái picácué wamàni wáalaniwa. Picácué nacái wacuísáyacawa chàinisíri iyú. Picácué nacái báawa waicáca áibanái nàasu cawèníri ìwallisewa. <sup>14</sup> Néese piyacué càide iyúwa Wáiwacali Jesucristo iyáanáté, yásí Wáiwacali icùacué píawa wàuwide Satanás ícha, càide iyúwa úwinái ìbàle dàaléeri icùacaalí úwinái nàuwidenái íchawa. Yá picácué picutá písíamáidacaténá píiwitáise bàaluisàimiwa ipíchanácué pimànica píbáyawanáwa.

## 14

*No critiques a tu hermano*

<sup>1</sup> Nàyaca abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmlíyéi cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali càmicáiná náalíawa càinácaalí iwàwacutáaná nàyaca, càmita nacái náalíawa cayába ìwali yái cayábéerica Dios imànírica walí mawèníri iyú mabáyawanácáténá iicáca wía. Quéwa picácué báawa piicáca nía càmlíyéica cachàini íiwitáise, néese piacawéeridacué nía. Picácué pitàaní náapicha chàinisíri iyú piwènúadacáténá náiwitáise nánáidáanápínáwa càide iyúwacué píináidáanáwa. <sup>2</sup> Níacáiná abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nánáidacawa cayábacani nayáacaalí macái yàacàsi íiwitáaná, iinási nacái, quéwa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nayáaca yáawami bànacalé, àicu iyacaná nacái, ipíchaná nayáaca iinási áibanái inuérimica nàacáténá ídolo icàaluíniná, níai cuwáiná yéenáwanáca. Cáaluca nayáaca iinási càmicáiná cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Càmitàacá manuí nánáidacawa nawàwawa Wáiwacali ìwali. <sup>3</sup> Uwé, cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, iwàwacutá càmita cachàini iicáca yáawawa yéenasàiri íichawa, yái càmlírica cachàini íiwitáise Wáiwacali ìwali. Yái iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná iwàwacutá càmita iicáaní yéenasàiri iquínináwa, càmita nacái caná iwèni iicácani, iyúwa càmlíri yáalíawa nacái. Càita nacái yái càmlírica iyáa macái yàacàsi íiwitáaná iwàwacutá càmita itàaní báawéeri iyú ìwali yái wenàiwica iyéerica macái íiwitáaná, cayábacáiná Dios iicáca íiwitáise. <sup>4</sup> Péemla comparación: Canáca yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba asíali yàasu wenàiwica ìwali. Cayábacaalí íiwacali iicáca yái íibaidacalési yàasu wenàiwica imànírica írí, càita nacái báawacaalí iicáca yái wawàsi yàasu wenàiwica imànírica, yácata íiwacali yàasu wawàsica, càmlírica pìasu wawàsi. Càita nacái canáca yéewaná pitàanica báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Wáiwacali itàacái, Wáiwacali yàasu wenàiwicacáináni, càmlírica pìasu. Quéwa Wáiwacali yáalimá iyúudáaca yàasu wenàiwicawa imànínapíná càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná.

<sup>5</sup> Abénaméeyéi nacái nánáidacawa máiníri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca áiba èeri íicha canánama. Quéwa áibanái wenàiwica naicáca macái èeri imanùbaca abédanamata. Iwàwacutá náalimáwanama náalíacawa machacàníri iyú càinácaalí Dios iwàwáaná namànica. <sup>6</sup> Cawinácaalí íináidéericawa máiníri cayábaca abé èeri macái semana imanùbaca, càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná. Càita nacái cawinácaalí iiquéerica macái èeri imanùbaca abédanamata, càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná. Cawinácaalí iyéerica macái yàacàsi íiwitáaná, càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios írí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa. Aiba wenàiwica càmita iyáa macái yàacàsi íiwitáaná ipíchaná iyáaca iinási áibanái inuérimica nàacáténá ídolo icàaluíniná, níai cuwáiná yéenáwanáca. Càmicaalí iwàwa iyáaca iinási, yá càì imànica yàacáténá Wáiwacali icàaluíniná, yàaca nacái Dios írí cayábéeri iyáacalé ìwaliwa.

<sup>7</sup> Wía yeebáidéeyéica Wáiwacaliwa, càmita wàya walípináwa, càmita nacái wéetáwa walípináwa. <sup>8</sup> Néese wía yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacáíwa, idècunitàacá wàyaca cháì èeri írìcu, yá wàyaca wáibaidacáténá Wáiwacali írìpináwa. Càita nacái wéetácaalípináwa, yásí wéetácawa càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. Iná idècunitàacá wàyaca cháì èeri írìcu, càita nacái wéetápinácaalíwa, yá Wáiwacali yàasunáca wía mamáalàacata. <sup>9</sup> Wáiwacali

yàasunáica wía, yácaíná Cristo yéetácatéwa, yáté nacái yèèpùaca cáuca àniwa Náiwalicacaténáni níara yéetéeyéimicawa, nía nacái cáuyéica cháí èeri írìcu.

<sup>10</sup> Iná picá pitàani báawéeri iyú áiba wenàiwica ìwali yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Picá nacái caná iwèni piicàcani. Iwàwacutácaíná macáita wàacawa áibaalípiná wabàlùacaténáwa Dios ìpunita yéewanápiná Dios icàlidaca waináwaná ìwali, càinácaalíté wamàníníná, wáináidaca nacáíwa cháí èeri írìcu. <sup>11</sup> Wáalíacawa báisírìcatani, áiba profetacáíná itànàacaté yái tàacáisi Dios inùmalicuise. Dios ìmacaté:

“Péemlacué cayábani, núumacáíná cáimiétacanéeri iyúni, núa Picuèrinácuéca Dios, macái wenàiwicanái ibàlùapínacawa yùlulù iyúwa nuípunita, yá nàapínaca nulí cayábéeriwa”, ìmacaté yái Diosca. <sup>12</sup> Iwàwacutápiná macáita wía wacàlidaca waináwaná ìwaliwa Dios irí, càinácaalíté wamàníníná, wáináidaca nacáíwa cháí èeri írìcu.

### *No hasas tropezar a tu hermano*

<sup>13</sup> Iná picácué watàaníca báawéeri iyú áibanái ìwali yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese píalimáidacué càminápiná pimàni áiba wawàsi imàaquéeripíná áibanái ìmànica ibáyawanáwa. <sup>14</sup> Núa, yeebáidéerica Wáiwacali Jesús itàacái, núalíacawa báisírì iyúcani càmita yáalimá casacàaca yàacàsi irínáamitawa, iná càmita báawa wayáacani. Quéwa áibacaalí wenàiwica casacàacaalí iicáca yái yàacàsica ídolo cuwáinái yéenáíwaná ìwalíse, yá casacàaca iríni, yái yàacàsica, iná báawaca iyáacani. <sup>15</sup> Quéwa áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái naicácaalí piyáaca yàacàsi casaquèerica naicáca ídolo ìwalíse, níái cuwáinái yéenáíwanáca, nadàbacaalí nacái nayáacani càide iyúwa piyáaná piyáacaléwa, yá namànica nabáyawanáwa, achúma nacái nawàwa ìwalíse, nayúunáidacáíná Dios càmita iwàwa nayáaca iinási áibanái inuérìmica nàacaténá cuwáinái icàaluíníná. Yá càmita pimàni cayábéeri, càmita nacái cáininá piicáca áibanái. ¡Picá pimàni càiri wawàsi imàaquéerica áiba wenàiwica icaláacawa Dios itàacái ícha, piwàwacáíná piyáaca meedá áiba yàacàsi ìwítáaná! Picá piimáicha Cristo yéetácatéwa íchawalíná nacái. <sup>16</sup> Ewita càmicáaníta báawa piríni yái wawàsica, càicáaníta càmita cayába pimànicani áibanáicaalí itàníca báawéeri iyú Dios itàacái ìwali ìwalíse yái pimànírica. <sup>17</sup> Dios càmitatè imáida wía icùacaténá wía iyúwa yàasu wenàiwicanái yéewanápiná meedá wayáaca yàacàsi, wàira nacái càide iyúwa wawàwaná. Néese Dios icùaca wía wàyacaténá machacàníri iyú, matuúbanáiri iyú nacái wáapichawáaca, casímáiri iyú nacái Espíritu Santo ìwalíse. <sup>18</sup> Cawinácaalí càì íbaidéerica Cristo irípiná, cayábaca Dios iicàcani. Yá nacái áibanái wenàiwicanái iicáca cáimiétaquéeri iyúni.

<sup>19</sup> Dios iwàwacáíná càì wàyaca, iná wamànicuè wáalimáanáta macái wachàini iyúwa wáyáanápiná matuúbanáiri iyú wáapichawáaca yéewanápiná wachàiniadaca wawàwawáaca, yéewacaténá cachàiniwanái mamáalàacata wáiwítáise canánama Wáiwacali ìwaliwa. <sup>20</sup> Dios imàacaca yàacawa cayábéeri wawàsi péenásàiri iwàwalliculé, yái càmirica cachàini ìwítáise Wáiwacali ìwali. Iná picá pimàaca piyáacalé imáalàidaca yái cayábéerica Dios imàaquéerica péenásàiri iwàwalliculé. Báisíta masacàaca macái yàacàsi, quéwa abéericaalí wéená icaláacawa Dios ícha wayáacalé ìwalíse, yá wamànica wàacawa irí báawéeri. <sup>21</sup> Aiba wenàiwica imànicaalí ibáyawanáwa iicácaíná piyáaca iinási, píira nacái ìracalési ipuúri, pimàni nacái áiba wawàsi, yá cayába cachàiniwanái pimàacacaalí píchawa macáita yái wawàsica, ipíchaná áiba wenàiwica ìmànica ibáyawanáwa,

icaláacáichawa Dios ícha ìwalíse yáí pimàníirica. <sup>22</sup> Píalíacaalíwa càmíta pimàni pibáyawanáwa piyáacaalí ìinási áibanái inuérimica yàacaténa ídolo icàaluíniná, yá cayábaca càì pínáidacawa abéerita Dios ìicápiná, quéwa picá canùmasée píá ìwali áibanái yàacuésemi. Casímáica iwàwa cawinácaalí yáaliéricawa càmíta imàni wawàsi Dios ìiquéerica báawéeri iyú. <sup>23</sup> Quéwa áiba wenàiwica càmíta yáaliáwa cayába asáisi Dios imàcacaalí iyáaca áiba yàacàsi, ìira nacái. Néese iyáacaalí yáí yàacàsica, yásí cabáyawanàceni, càmícáiná yáaliáwa cayába iwàwalicuésewa asáisi Dios imàcacaalí iyáacani. Wamànicaalí wawàsi càmírica wáaliáwa cayába wawàwalicuésewa Dios imàcáaná wamànicaní, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa.

## 15

### *Agrada a tu prójimo, no a ti mismo*

<sup>1</sup> Abénaméeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmítàaca náaliáwa cayába, ìná càmíta máini cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Uwé, wía yeebáidéeyéica tàì ìiméeri iyú, iwàwacutá wàideniàceni matuìbanáiri iyú càmicaalítàacá abénaméeyéi wenàiwica náaliáwa macáita, wayúudàacaténa nía, níai càmíiyéica cachàini ìiwitáise Wáiwacali ìwali. Iwàwacutá nacái càmíta wamàni càide iyúwa wawàwàanáwa meedá, wasíimáidàanápíná meedá wíawawa. <sup>2</sup> Macáita wía iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná cachàinica náiwitáise Wáiwacali ìwali cachàiniwanái mamáalàacata. <sup>3</sup> Cristocáiná càmítaté imàni càide iyúwaté iwàwàaná ìsímáidàanápíná meedá yáawawa, néese imànicaté càide iyúwa áiba profeta itànàanáté tàacáisi Cristo inùmalicuése. Cristo ìimacaté Dios ìrí: “Níai icuíséeyéica íchawa píá báawéeri iyú, nadéca nacuísaca náichawa núa nacái”, ìimacaté yáí Cristoca. <sup>4</sup> Macái yáí tàacáisi profetanái itànèricaté bàaluité Dios inùmalicuése Dios imàcacaaté natànàacani yéewáidacaténa wía. Yáí tàacáisi yéewáidaca wía, ìchàiniada nacái wawàwa wàideniàcaténa wàuwichàanáwa matuìbanáiri iyú cachàiniwanái, àta wàanàacatalépináta chènuniré. <sup>5-6</sup> Yá nusutáca Dios ícha pirípinácué, yáí iyúwèerica wàideniaca wàuwichàanáwa matuìbanáiri iyú, ìchàiniadéerica nacái wawàwa. Nusutácué Dios ícha pirípiná iyúudàanápínácué piyaca matuìbanáiwaca píapichawáaca, càide iyúwaté Cristo Jesús iyáaná, yéewanápinácué piaca Dios ìrí cayábéeri abédanamata càide iyúwa wenàiwicanái icántàacaalí abédanamata macáita namanùbaca iyúwa, piàcaténa cué Dios ìrí cayábéeri, yáí Wáiwacali Jesucristo Yáanirica.

### *El evangelio es anunciado a los no judíos*

<sup>7</sup> Ìná iwàwacutácué piicáyacacawa iyúwa abémisana éwita abénaméeyéi càmícáanítàacá náaliáwa macáita, Cristocáiná yeedácatécué píá yáasunáipínáwa, macáitacué píá, yéewacaténa macáita náaliacawa máini cachàinica Dios, nàanápíná ìrí cayábéeri. <sup>8</sup> Nuwàwacué nucàlidaca piríni Cristo yàanàacaté chènuníise iyúudàacaténa judíonái. Càité Cristo imànica càide iyúwaté Dios icàlidàaná wàawirináimi ìríni cáimiétacanéeri iyú. Càité Cristo imànica yáasáidacaténa Dios imànica machacàníiri iyúni càide iyúwa icàlidàaná wenàiwicanái ìríni cáimiétacanéeri iyú. <sup>9</sup> Cristo yàanàacaté yéewacaténa càmíiyéi judío nacái nàaca Dios ìrí cayábéeri ìwali yáí Dios ìicáanáca wenàiwicanái ipualé. Càité profetanái itànàaca tàacáisi Cristo ìiméricaté Dios ìrí. Cristo ìimacaté:

“Iná nùapiná pirí cayábéeriwa càmiyéica israelita yàacuéssemi, nucántàapiná nacái pípidená ìwaliwa nucàlidacaténá piínáwaná ìwali cáimiétaquéeri iyú”,

ímacaté yái Cristoca. <sup>10</sup> Càita nacái profeta Moisés itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Moisés ímacaté:

“¡Píacué càmiyéica israelita, casímáicué piwàwa israelitanái yáapicha, Dios yàasu wenàiwicanáica!”

ímacaté yái Moisésca. <sup>11</sup> Aiba profeta nacái itànàacaté tàacáisi Dios inùmalicuise. Yáté ímaca:

“¡Píacué Wacuèriná Dios irí cayábéeri, macáitacué pía càmiyéica israelita!” ímacaté yái profetaca. <sup>12</sup> Profeta Isaías itànàacaté nacái tàacáisi Dios inùmalicuise. Isaías ímacaté:

“Isaí ìiri rey David itaquénánámi nàyaca siùcade iyúwa àicumi yùuquéeriwa, càmicáiná cachàini nía. Quéwa càide iyúwa wàlisà àicu achúméri ibacácaalíwa àicu ipìchu yèewíise, idàwinàacaténáwa wàlisà iyú àniwa, càita nacái abéeri rey David itaquérinámi imichàapinácawa icùacaténá càmiyéi israelita, yásí neebáidapiná itàacáíwa”,

ímacaté yái Isaíasca, icàlidacaténáté Cristo icùanápináté càmiyéi israelita.

<sup>13</sup> Nusutácué Dios ícha pirípinácué yái imàaquéerica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali. Nusutáca Dios ícha imàacáanápinácué casímáica piwàwa manuísíwata, matuñbanáicaténácué píiwitáise, píacué yeebáidéeyéica itàacái. Nusutáca Dios ícha imàacáanápinácué manuíca píináidaca piwàwawa ìwali manuísíwata, Espíritu Santo ichàini iyú.

<sup>14</sup> Píacué nuénánáica, nualíacawa máini cayábacuéca píiwitáise, máini cáalíacáiyéicuéca nacái pía, píalíacué nacái càinácaalí iwàwacutáanácué píalàayacacawa éeréri iyú. <sup>15</sup> Quéwa nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca nucàlidacaténácué pirí abenaméeyéi wawàsi ìwali machacàníiri iyú, macàaluínináta, ipíchanácué píimáichaca nía. Nudéca càì numànicani Dios imànicáinaté nulí cayábéeri mawèníiri iyú imàacáanápiná nuñbaidaca Jesucristo irípiná. <sup>16</sup> Dios idéca ichùuliaca nuñbaidáanápiná Jesucristo irí nuyúudàacaténá càmiyéi judío. Nuñbaidaca Dios irípiná càide iyúwa sacerdote imàacacaalí ofrenda Dios irí. Nucàlidaca càmiyéi judío iríni, yái Dios itàacáica íméerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacásica nucàlidéerica nalí, càica níade iyúwa nùasu ofrenda numàaquéerica Dios irí. Casímáica Dios iicáca nía Espíritu Santocáiná idéca masacàaca imànica náiwitáise, íná Dios iicáca nía iyúwa cayábéeri ofrenda, mabáyawanéri nacái.

<sup>17</sup> Cristo Jesús idéca iyúudàaca núa, yái Cristo Jesús nuebáidéerica itàacái. Cristo iyúudàacáiná núa, íná càmiyéi judío nadéca neebáidaca itàacái; yá máini casímáica nuwàwa siùcade ìwalíise yái nuñbaidacaléca Dios irípiná. <sup>18</sup> Canácatáita nuwàwa nucàlidaca nuínáwanáwa canùmaséeri iyú, néese nuwàwacáita nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali, càinácaalí cayábéeri wawàsi Cristo imànírca nuñbaidacalé ìwalíise, nùasu tàacáisi ìwalíise nacái, iwènúadacaténá càmiyéi judío íiwitáise neebáidacaténá Dios itàacái. <sup>19</sup> Neebáidaca Cristo itàacái naicácináté numànica Dios ichàini iyú yái càmirica wenàiwica idé imànica. Càité Cristo imáidaca nía Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Dios yàatanáiséerica. Càita nudéca numàaláidaca nucàlidaca nalíni yái tàacásica íméerica Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nudéca nucàlidacani Jerusalén iyacàlená mìnánái irí, nalí nacái iyéeyéica

áiba cáli íinata canánama, àta nùanàacatalétaté Iiria yàasu cáli néré.  
 20 Càité nùalimáidaca macáì nuchàini iyúwa nucàlidàanápínaté nalíni  
 alé càmicatalécaté néemiátécáwa Cristo iináwaná ìwali nàaliacaténáwa  
 Cristo iwàwaca iwàsàaca nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Càmitaté  
 nuwàwa nuéwáidaca wenàiwica alé áibanái yéewáidacatalécaté nía Cristo  
 ìwali, nuwàwacáináté nucàlidaca abéta nalíni, cawinácaalí càmíyéicaté  
 yéemiácáwa Cristo iináwaná ìwali. 21 Càita nucàlidaca nalíni numànicaténá  
 càide iyúwaté áiba profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmallicuise. Profeta  
 itànàacaté wenàiwicanái néemiàanápínaté Cristo iináwaná ìwali:  
 “Níái càmíyéicaté yéemiácáwa iináwaná ìwali, nàaliapínáca ìwali; yá  
 néemiapínáca iináwaná ìwali, yái càmíricaté néemiácáwa”,  
 íimacaté yái profetaca.

*Pablo piensa ir a Roma*

22 Manùba yàawiría máadáini nuwàwacaté nupáchiacuéca pía,  
 quéwa càmitaté nùalimá máincáináté càulenáca núa nuèpunicáinátéwa  
 nucàlidaca Cristo iináwaná ìwali. 23 Quéwa nudéca numáalàidaca  
 numànica nuíbaidacaléwa Dios irípiná cháì áiba cáli íinata, íná yéewa  
 nupáchiapínacuéca píawa càide iyúwaté nuwàwáaná numànica madécaná  
 camuí. 24 Nuínáidacawa nùalimáanápíná nupáchiacuéca pía nùapínácaalíwa  
 España yàasu cáli nérépináwa. Néese idécanáami nupáchiacuéca  
 pía casíimáiri iyú maléna èeripíná, yá nusutácué pícha wawàsi  
 piyúudàanápínacué núa nuacaténáwa España yàasu cáli nérépináwa.  
 25 Quéwa siùcade nùacáwacawa Jerusalén iyacàlená nérépináwa nutécáténá  
 nalí plata, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 26 Nutépiná nalí plata  
 néré áibanáicáiná wéenanái càmíyéi judío, Macedonia yàasu cáli néeséeyéi,  
 Acaya yàasu cáli néeséeyéi nacái, nadéca namàacaca plata ofrenda iyú  
 nabànùacaténá nalíni níara wéenanái judío catúulécaneeyéica iyéeyéica  
 Jerusalén iyacàlená néré. 27 Nadéca nàwacáidaca plata casíimáicáiná  
 nawàwa nayúudàanápíná judionái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.  
 Canácata ichùuilièricaté nàwacáidàanápíná plata. Néese nadéca namànica  
 cayábéeri, níacáiná càmíyéi judío imawèniaca judionái íicha cayábéeri.  
 Quéecháwanáimi judionái neebáidacaté Jesucristo itàacái, néese nàacatéwa  
 nacàlidàanápíná càmíyéi judionái iríni. Càité judionái iwacùacaté yái  
 cayábéeri wawàsica càmíyéi judío irí, nayúudàacaténá càmíyéi judío  
 íiwitáise. Iná càmíyéi judío imawèniaca judionái íicha cayábéeri, íná  
 siùcade iwàwacutá càmíyéi judío iyúudàaca judionái nàasu wawàsi iyúwa  
 èeri iricúirica, níara judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càipíná  
 càmíyéi judío iwacùaca cayábéeri wawàsi judionái iríwa, yái plataca  
 iyúudèeripínáca judionái. 28 Iná nudécanáami numáalàidaca numànica  
 yái wawàsica nùanápíná nalí yái ofrendaca, yásí nùacawa España yàasu  
 cáli nérépináwa, yá nupáchiapínacué píawa nùwaliwa ipíchawáise nùacawa  
 España yàasu cáli nérépiná. 29 Nùaliacawa cayába nùapínácaalícuéwa pialalé,  
 yá Cristo imànipíná nulí cayábéeri manuísíwata.

30 Píacué nuénánáica, nùaliacawa cáininácuéca piicáca Wáiwacali  
 Jesucristo, nùaliaca nacáíwa Espíritu Santo idéca imàacaca cáinináca  
 waicáyacacawa. Iná nusutácué pícha wawàsi manuísíwata  
 pisutàanápínacué nulí Dios piyúudàacaténácué numànica ùwicái  
 Satanás íipunita. 31 Pisutácué Dios íicha nulípiná icùanápíná núa náicha  
 abénaméeyéica càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái iyéeyéica Judea  
 yàasu cáli íinata. Pisutácué nacái Dios íicha yéewanápíná casíimáiri

iyúca wéénánái judíonái Jerusalén iyacàlená mìnánái needáca naliwa yái ofrendaca nutéeripináca nali. <sup>32</sup> Pisutácué Dios ícha nulípiná imàacáanápinácué nùacawa pìatalé casímáiri iyú, Dios iwàwacaalí càì numànica, nuicácaténácué pía, wachàiniadacaténá wawàwawáaca. <sup>33</sup> Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápinácué macáita pìyaca matuíbanáiri iyú. Báisíta, amén.

## 16

### *Saludos personales*

<sup>1</sup> Siúcade nucàlidacué pirí wéénásàatúa Febe iináwaná ìwali, cayábéechúa ìiwitáise, yeebáidéechúa Jesucristo itàacái. Udéca uíbidaca Dios irípiná nèewiré níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Cencrea iyacàlená irícu. <sup>2</sup> Pitàidacué úa cayába Wáiwacali ípidená ìwali iyúwa péenásàatúacué, peedácaténácué pìataléwa úa, càide iyúwa iwàwacutáaná wamànica wéénánái iríwa, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Piyúudàacué nacái úa càirínácaalí wawàsi umáapuèri, uyúudàacáiná madécaná wéénánáíwa, nùacáaníta nacái.

<sup>3</sup> Nuwàwali nacái úara Prisca, ùacawéeri Aquila nacái, níara yàacawéeridéeyéicaté núa wáibaidacaalíté Cristo Jesús irípiná. <sup>4</sup> Achúmacaté nèetácawa nawasàacaténá núa áibanái ícha iwàwéeyéicaté inúaca núa. Iná nùaca nali cayábéeri, càita nacái macáita wéénánái càmíyéica judío nàaca nali cayábéeri, níara wéénánái iyéeyéica yàcalé imanùbaca, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Càita nacái nuwàwali wéénánái alé iwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto nacapèe irícu, yái nacapèeca Prisca, Aquila nacái. Nuwàwali nùacawéerináwa cáininéerica nuicáca ípidenéeri Epenetoca. Yái Epenetoca, yácata idàbáanéeri wenàiwica yeebáidéericaté Cristo itàacái Asia yàasu cáli néeni. <sup>6</sup> Nuwàwali nacái María, íbaidéechúaca cachàimíiri iyú Dios irípiná pèewi. <sup>7</sup> Nuwàwali Andrónico, Junias nacái, nùasu cáli néeséeyéica. Nàyacaté núpicha presoíyéi ibànalícu. Apóstolca nía, caináwanéeyéica, namànicáiná cayábéeri manuíswata. Neebáidacaté Cristo itàacái nupíchawáise.

<sup>8</sup> Nuwàwali Ampliato, nùacawéeriná cáininéerica nuicáca yeebáidéerica Wáiwacali itàacái. <sup>9</sup> Nuwàwali nacái Urbano, wàacawéeriná íbaidéerica wáapicha Cristo irípiná. Nuwàwali nacái yáara cáininéerica nuicáca Estaquis. <sup>10</sup> Nuwàwali nacái Apeles yáasáidéericaté manùbàawiría yeebáidaca Cristo itàacái tàì ímèeri iyú yúuwichàacaalítéwa Cristo irípiná. Nuwàwali nacái Aristóbulo yéénánái. <sup>11</sup> Nuwàwali nacái nùasu cáli néeséeri ípidenéerica Herodión, Narciso yéénánái nacái yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. <sup>12</sup> Nuwàwali nacái úara Trifena, úa nacái Trifosa, níara inanái íbaidéeyéica Wáiwacali irípiná. Nuwàwali nacái úara cáininéechúaca waicáca wéénásàatúa Pérsidaca, íbaidéechúaca cachàimíiri iyú Wáiwacali irípiná. <sup>13</sup> Nuwàwali Rufo yeebáidéerica Wáiwacali itàacái cayábéeri iyú. Nuwàwali nacái yáatúa imàníchúacaté nulí cayábéeri càide iyúwa nùatúasíwa. <sup>14</sup> Nuwàwali nacái níara asíanáica Asíncrito, Flegonte nacái, Hermes nacái, Patrobas nacái, Hermas nacái, nía nacái wéénánái iyéeyéica náapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>15</sup> Nuwàwali nacái yáara Filólogo, úara Julia nacái, yái Nereo nacái, yéénásàatúa nacái, Olímpas nacái, macáita nacái iyéeyéica náapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.



<sup>16</sup> Pitàidáyacuéwa cayábéeri iyú. Macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa imànica culto yàcalé imanùbaca, nawàwalicuéca pía.

<sup>17</sup> Píacué nuénánáica, piicácué píchawa cayába cawinácaalí icàlidéeyéicuéca pírí áiba tàacáisi càmíricuéca imàaca abédanamata plíwítáise píapichawáaca, imàaquéericué nacái píseríacawa píchawáaca. Nawàwacué náalimáidaca pía, pimàníinapínácué píbáyawanáwa, pitàanicaténácué píwaliwáaca báawéeri iyú. Piicácué píchawa nía, càmícáiná namàni càide iyúwa ímáaná yái tàacáisica péewáidéericatécúéwa ìwali. Píacuéwa náicha. <sup>18</sup> Iwàwacutácué piacawa náicha càmícáiná náibaida Wáiwacali Jesucristo irípiná. Néese náibaidacáita nasíimáidacaténá níawawa meedá. Nàaca wenàiwica icàaluíniná, natàanica éeréeri iyú, cayábéeri tàacáisi iyúca nacái casímáiri wenàiwica yéemlaca. Càita natàanica nachiwáidacaténá wenàiwica bàsàbàséeyéica íwita, càmíyéica yáalíawá cayába báisíiri tàacáisi ìwali. <sup>19</sup> Ata alénácaalí nùacawa, yá macáita náaliacuéca piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái, ína casímáica nuwàwa. Nuwàwacué cáaliacáica pía pimàníinapíná cayábéeri mamáalàacata, ipíchanácué pimànica píbáyawanáwa. <sup>20</sup> Pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, càmicaalícué nacái peebáida cachiwéeyéi itàacái, yási yái Dios imàaquéerica wáyaca matuúbanáiri iyú iyúudàapínácué pímaxwènladaca píchawa Satanás, machawàacacaténácué píchani, càide iyúwa àapimi piabàli yáapiré. Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué imàníinapínácué pírí cayábéeri.

<sup>21</sup> Timoteoca, yái nùacawéerináca cháí íbaidéerica núapicha Dios irípiná, iwàwalicuéca pía. Níái nùasu cáli néeséeyéi Lucio, Jasón nacái, Sosípater nacái iyéeyéica cháí núapicha, nawàwalicuéca pía.

<sup>22</sup> Núa, Tercio, nutànàaca yái cuyàlutaca Pablo irípiná, nuwàwalicué pía Wáiwacali ípidená ìwali, weebáidacáiná itàacái.

<sup>23</sup> Gayo nacái iwàwalicué pía, yái nùyéerica icapèe irícu, núa Pablocá. Yái Gayoca imàaquéerica nacái icapèewa nàwacáidáyacacaténáwa namànica culto macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Erasto iwàwalicué nacái pía, yái icuèrica gobierno yàasu plata cháí yàcalé irícu. Wéenasáiri Cuarto iwàwalicué nacái pía. <sup>24</sup> Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué imàníinapínácué pírí cayábéeri canánama. Báisíta, amén.

### *Alabanza final*

<sup>25</sup> Wàacué Dios irí cayábéeri, yái yáaliméericuéca dàalanamaca imànica pía, pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi ímáaná, yái tàacáisi nucàlidéerica wenàiwicanái irí, yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Dàalanama Dios imànipínácué píawa pimànicaalícué càide iyúwa tàacáisi ímáaná nuéwáidéerica iyú wenàiwica Jesucristo íináwaná ìwali. Yá nucàlidaca nalíni cànácaalíté Dios ínádáanáwa iwàwacutáanapínáté wamànica. Dios idéca yáasáidaca walíni yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha bàaluitésíwa ipíchawáiseté idàbaca èeri.

<sup>26</sup> Quéwa siúcáisede Dios imàacaca wáaliacawa, waléecaalí tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmalicuíse. Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi càide iyúwa Dios ichùullaná wía, yái Dios càmírica imáalàawa. Yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha icàlidaca cànácaalíté Dios ínádáanáwa imàníinapínáté. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica macái cáli néeséeyéi yéemlaca yái tàacáisi Dios ibèericaté náicha. Siúcade Dios imàacaca wenàiwica yeebáidacani.

<sup>27</sup> ɿyaca abéerita Dios, canáca ícha áiba cáalíacíiri, íná wàacué irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwalíise! Báisíta, amén.

# 1 CORINTIOS

## *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, nutànàacué pirí cuyàluta. Dios idéca imáidaca núa nuíbaidacatená Jesucristo irípiná iyúwa apóstol, Jesucristo ibànùacatená núa càide iyúwa Dios iwàwáaná nucàlidacatená Jesucristo iináwaná ìwali wenàiwicanáí irí. Yáí wéénàsàiri Sóstenes yeebáidéerica Jesucristo itàacáí iyaca nacáí núapicha cháí. Yá Sóstenes itànàacuéca pirí núapichani, yáí cuyàlutaca. <sup>2</sup> Nutànàacué pirí cuyàluta píacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, iyéeyéica Corinto iyacàlená irícu. Peebáidacáinácúé Cristo Jesús itàacáí, íná píyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá nacáí Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise yàasunáicaténácúé píá, íibaidéeyéipiná abéerita Dios irípiná. Dios idéca imáidacuéca píá yàasunáipináwa, náapicha macáita wenàiwica isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo íicha macáí cáli íinata, yáí Wáiwacali, Náiwacali nacáí. <sup>3</sup> Nusutácúé Wáaniri Dios íicha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacáí namàníinápinácúé pirí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, namàacáanápínácúé píyaca matuìbanáiri iyú.

## *Bendiciones por medio de Cristo*

<sup>4</sup> Nùaca cayábéeri Dios irí píwalicué mamáalàacata Dioscáiná idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníri iyú Cristo Jesús ìwalíse, yáí píyéericuéca abédanamata yáapicha. <sup>5</sup> Píyacáinácúé abédanamata Cristo Jesús yáapicha, íná Dios idéca càasuca imànicuéca píá madécaná chàinisi chènuníséeri iyú. Iná yéewa píalimácúé picàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri iyú. Píalíacué nacáíwa cayába ìwali yáí tàacáisi báisírira. <sup>6</sup> Càita peebáidacuéca tàì íiméeri iyú yáí tàacáisi icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali. Peebáidacuéca Cristo itàacáí, íná yéewa píyacuéca siùcade machacàníri iyú Dios iicápiná. Càita píasáidacuéca báisíriricani, yáí tàacáisica. <sup>7</sup> Iná canáta píamápuèricuéca chàinísica quiríta Dios néeséeri idècunitàacá picùacuéca Wáiwacali Jesucristo yàanàaca àniwa. <sup>8</sup> Yá Dios ichàiniadapínácúé píwàwawa peebáidacatenácúé itàacáí àta èeri imáalàacatalépinátawa yéewanápiná canáta yéewanácúé nacháawàaca píá Wáiwacali Jesucristo yàanàacaalí àniwa. <sup>9</sup> Dios imàni càiripináta càide iyúwa icàlidáaná. Yá idéca imáidacuéca píá yàasu wenàiwicapináwa píyacatenácúé abédanamata Dios Iiri yáapicha, yáí Wáiwacali Jesucristoca.

## *Divisiones en la iglesia*

<sup>10</sup> Píacué nuénánáica, nusutácúé píicha manuísíwata Wáiwacali Jesucristo íipidená ìwali yàasu wenàiwicacáinácúé píá, abédanamacué píimànica píiwitáisewa; picácúé quirínama píseríaca píchawáaca. Abédanamacué píiwitáise canánama píapichawáaca, abéeri íiwitáisesi iyúta. <sup>11</sup> Càicuéca núumaca pirí, píacué nuénánáica, níacáiná Cloé uénánáí nacàlidaca nulíni picuísáyacáanásacuéwa píyaca. <sup>12</sup> Nuémíacuéca píináwaná ìwali abénaméeyéi péená íimaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé píchacué”; áibanáí nacáí íima: “Núacata Apolos yéewáidacalé píchacué”; càita nacáí áibanáí náimaca: “Núacata Pedro yéewáidacalé píchacué”; áibanáí nacáí íima: “Núacata Cristo yéewáidacalé píchacué”, càì náimaca. <sup>13</sup> Quéwa abéericata yáí Cristoca, camíirita wáalimá waseríacani, wíacáiná yeebáidéeyéica

Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri irìcu. Canáca yéewaná waseríaca Cristo iiná. Iná báawéeriquéi piseríanacuéca píchawáaca. Núa nacái, Pablo, càmitaté nuétáwa píchawalínacuécúe píbáyawaná ìwalíise. Càmitatécué nacái píbautizáwa nuípidená ìwali. Iná báawéeriquéi picàlidáanacuéca píwaliwáaca nuéwáidacalécuéca pía áibanái ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>14</sup> ¡Núaca Dios irí cayábéeri canácáináté nubautizéerica péenacuéca, ipíchanacuécúe píimaca píwaliwa nuéwáidacalécuéca pía áibanái ícha! Níawamita Crispo, Gayo, níái nubautizéeyéicaté nùyacaalítécuécúe píapícha. <sup>15</sup> Iná caná yéewaná náimaca nabautizáanásawa nuípidená ìwali. <sup>16</sup> Quéwa nubautizácaté nacái Estéfanas yéenanái, quéwa càmita núalimá nuwàwalica asáisi nubautizácaalíté áibanái. <sup>17</sup> Càmicáináté Cristo ibànùacué núa píyacàle néré nubautizáanápíná madécaná wenàiwica. Néese Cristo idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái iríni Cristo iwàwa iwasàaca núa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Quéwa càmita nucàlida cayábanaméeri tàacáisi iyúni càide iyúwa casímáiná èeri mìnánái yéemìaca càmiyéica yeebáida Dios itàacái. Càmita nuwàwa nucàlidacani èeri mìnánái yáaliacái iyú, ipíchanacuécúe wenàiwicanái iimáichaca abéerita yái Cristo yéetáanácawa iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yái Cristo yéetéericatéwa cruz ìwali wáichawalíná.

### *Cristo, poder y sabiduría de Dios*

<sup>18</sup> Wacàlidaca wèepunícawa yái tàacáisica: Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali, iná yéewa yáalimá iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Aibanái yéeyéipínacawa infierno irículé néemìacaalí yái tàacáisica, yá naicácani iyúwa máiwitáiséeyéi itàacái, náimaca càmitasa yéewa cáiwitáiséeyéi yeebáidacani. Quéwa wía Cristo iwasèeyéipíná Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, wéemìaca cáaliacáiri iyúni, yái tàacáisica, wáaliacáináwa weebáidacaalí yái tàacáisi Cristo ìwali, yásí Dios iwàlisáidaca wáiwitáise cayábéeri iyú íiwitáise cachàiníiri iyúwa. <sup>19</sup> Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái. Dios ímacaté:

“Yá numáalàidapíná náicha náaliacái, níái íináidéeyéicawa cáaliacáica nuícha nía, cayábéeyéi nacái iicáca èeri mìnánái yáaliacái. Càipíná nacái núsáidaca càmita báisi náaliacawa”, íimaca yái Diosca.

<sup>20</sup> Iná canáca iwèni meedá yái náaliacáica, níái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Dios, éwita náináidacáanítawa cáaliacáica nía, néewáida nacái áibanái, náalía nacái natàaníca èeri yàasu wawàsi ìwali. ¡Dios idéca yásáidaca canáca iwèni meedá yái èeri mìnánái yáaliacáica càmiyéica yeebáida Dios! <sup>21</sup> Máini cáaliacáica Dios áibanái ícha canánama. Dios íináidacatéwa càminápináté imàaca èeri mìnánái yáaliacawa ìwali náaliacái iyúwa. Néese Dios íináidacatéwa iwasàanápínáté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, ìwalíise yái weebáidáanáca tàacáisi ímérica Cristo yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Aibanái èeri mìnánái càmiyéica yeebáida Cristo, caná iwèni naicáca yái tàacáisica.

<sup>22</sup> Abénaméeyéi judío náimaca neebáidáanápínása Cristo itàacái naicácaalí wamànica áiba wawàsi càmirica wenàiwica idé imànica wásáidacaténá wadèniaca Dios ichàini chènuníiséeri. Nía nacái càmiyéica judío, caná iwèni naicáca yái tàacáisica càmicáiná íya abédanamata náaliacái yáapícha, yái èeri mìnánái yáaliacáica. <sup>23</sup> Quéwa wacàlidaca yái tàacáisica: Yái Jesucristoca, yácata Mesías, Dios ibànùericaté icùacaténáté judíonái. Néese

yái Mesíasca yéetácatéwa wáichawalíná cruz ìwali. Judíonái yéemíacaalí yái tàacáisca, càmita nawàwa neebáidacani. Nía nacái càmiyéica judío neemíacaalí yái tàacáisca, yá caná iwèni naicácani iyúwa máiwitáiseyéi itàacái. <sup>24</sup> Quéwa wía Dios imáidéyéica yàasunáipináwa, judíocaalí wía, càita nacái càmicaalí judío wía, weebáidaca yái Mesíasca, ípidenéerica Cristo, yéetéericatéwa cruz ìwali, wáalíacáináwa Cristo idèñaca Dios ichàini manuíri, idèña nacái Dios yáalíacái iwasàacatená wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>25</sup> Dios ibànùacaalíté Cristo yéetácaténáwa wáichawalíná, yáté caná iwèni èeri m̀nanái iicáca yái Dios imànírira, quéwa Dios imànicaté máini cáalíacáiri iyú macái èeri m̀nanái yáalíacái íicha. Naicácaté Cristo iyúwa machawàaquéeri wenàiwica, yéetáacáinátéwa máini báawéeri iyú cruz ìwali, quéwa wáalíacawa Cristo yáasáidacaté ìyaca walí Dios ichàini máiniíri manuíca macái èeri m̀nanái ichàini íicha. <sup>26</sup> Píacué nuénánáica, iwàwacutacué piwàwalica Dios imáidacatécué pía yàasunáipináwa nàyacaalítécué pèewi máisibáwanáita cáalíacáiri èeri m̀nanái íiwitáise iyú, máisibáwanái péenacué nacái ichùuliyéicaté áibanái wenàiwica, càitacué nacái písenáimi càmitaté máini cásuca nía, càmita nacái máini cachàinica nía cháí èeri írìcu. <sup>27</sup> Aibanái èeri m̀nanái càmiyéi yeebáida Dios naicácuéca pía iyúwa máiwitáiseyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa íbáiniadacatená wenàiwica íináidéyéicawa cáalíacáica nía áibanái íicha canánama. Càita nacái èeri m̀nanái iicácuéca pía iyúwa machawàaquéeyéi, quéwa Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa íbáiniadacatená wenàiwica cachàiniyéica iicáca yáawawa. <sup>28</sup> Dios yeedácatécué pía yàasunáipináwa, píacué áibanái íiquéeyéica iyúwa báawéeyéica meedá, iyúwa canéeyéica iwèni nacái, iyúwa càmiyéica máini cachàini cháí èeri írìcu, iyúwa wawàsi càmiírira ìya. Càita Dios yeedácatécué pía yáasáidacatená caná iwèni iicáca èeri m̀nanái ichàini, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái íicha canánama. <sup>29</sup> Iná canáca yéewaná cachàinica wenàiwica iicáca yáawawa Dios yàacuésemi, íbatáa abéeripiná. <sup>30</sup> Quéwa Dios idéca imàacacué píyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Dios imàaca nacái Cristo yáasáidaca walí Dios íiwitáise cáalíacáiri. Dios nacái mabáyawanáca iicáca wía ìwalíise yái Cristo yéetáanácawa wáichawalíná. Cristo nacái masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná íicha yéewacatená wáibaidaca abéerita Dios írìpiná, iwasàaca nacái wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>31</sup> Iná canáca yéewaná cachàinica waicáca wíawawa. Càité profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Píca pícalida piináwaná ìwaliwa máinicasa cayábéerica pía áibanái iicácaténá pía cáimiétaquéeri iyú; néese pícalida Wáiwacali iináwaná ìwali, macáita yái cayábéerica Wáiwacali imànírira píri, yéewacatená áibanái iicáca Wáiwacali cáimiétaquéeri iyú”, íimaca yái Dios itàacáica.

## 2

### *El mensaje de Cristo crucificado*

<sup>1</sup> Quéwacué nuénánái bàaluité nùanàacaalítécué píatalé, nucàlidacatécué píri yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái íicha; siùcáisede Dios imàacaca wacàlidacuéca píri, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmitaté nucàlidacué píri càulenéeri tàacáisi iyú, càmita iyú nacái yái èeri m̀nanái yáalíacáica càmiyéica yeebáida Dios. <sup>2</sup> Néeseté nùyacaalítécué píapicha, yáté nuínáidacawa nucàlidáanápínacué píri abéerita Jesucristo iináwaná ìwali, abéerita yái tàacáisi íiméerica

Jesucristo yéetácatéwa cruz ìwali wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>3</sup> Càmitaté nucàlidacué piríni nuchàini iyúwa nùaliácáinátéwa nuwàwacutáca Dios iyúudàaca núa. Nutatácatéwa nucalùniwa Dios iicá máinicáináté nuwàwaca numànica macáita càide iyúwaté Dios ichùullaná núa. <sup>4</sup> Nutàanícaalíté píapichacué, nucàlidacaalíté nacái pirí yái tàacáisica, càmitaté nuwàwa nuchìwáidacuéca pía èeri mìnaná yàasu tàacáisi iyú, nuwènúadacaténáté píiwitáise. Néese, Espíritu Santo quéi iwènúadéericatécué píiwitáise Dios ichàini iyú peebáidacaténáté Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Càité Dios imàacaca nucàlidacuéca piríni yéewacaténá macáita náaliácawa càmitacué yáalimá èeri mìnaná yáallacái iwènúadaca píiwitáise Dios iripiná, néese abéericata Dios ichàini idéca imàacacué peebáidaca Jesucristo.

*Dios se da a conocer por medio de su Espíritu*

<sup>6</sup> Quéwa wacàlidaca tàacáisi yáasáidéerica Dios yáallacái wenàiwicanái irí wàyacaalí wenàiwicanái yáapicha yeebáidéeyéica Jesucristo tàì íméeri iyú. Quéwa yái yáaliácáisi wacàlidéerica iyú nalíni, càmiricata èeri mìnaná yáallacái, níai càmiyéica yeebáida Dios, càmiricata nacái náaliácái níai icuèyéica yái èeriquéi, imàalèripinácawa mesúnamáita. <sup>7</sup> Néese wacàlidaca nalí tàacáisi yáasáidéerica nalí Dios yáaliácái, yái tàacáisi Dios ibéericaté èeri mìnaná ícha. Bàaluté ipíchawáiseté Dios idábaca èeriquéi, néenialíté Dios ínáidacawa imàacáanápínáté wàyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéri iyú, icànéyéipináca mèlumèlúri iyú nacái, wacùacaténá yáapicha macáita. Quéwa, quéechatécáwa càmitaté Dios icàlida wenàiwicanái iríni. <sup>8</sup> Níara èeri mìnaná icuèrinánáica inuèyéicaté Wáiwacali cruz ìwali, càmitaté náaliácawa Dios ínáidacatéwa imànínápínáté walí cayábéeri. Náaliacaalítéwa ìwalitá, yá càmitaté nanúa Wáiwacalitá, yái máiníríca cáimiétacanáca, cachàiníríca nacái íiwitáise, icànéerica mèlumèlúri iyú chènuniré, icuèrica macáita Dios yáapicha. <sup>9</sup> Quéwa Dios idéca imàacaca wáaliácawa ìwali yái cayábéerica imànírípináca walí. Càité profeta itànàaca Dios itàacái íméerica:

“Dios idéca ichùnàca nalípiná cayábéeri wawàsi, níai cáininéyéica iicáca Dios, yái cayábéeri wawàsi càmiríca waca wenàiwica iicá, càmiríca waca nacái néemla iináwaná ìwali, yá nacái càmiríca waca nánáidawa ìwali”,

ímaca yái Dios itàacáica. <sup>10</sup> Yácata wawàsi Dios imàaquéerica Espíritu Santo yéewáidaca wía ìwali, yácaíná Espíritu Santo yáaliaca Dios íiwitáise ìwali macáita, àta càinácaalí Dios ínáidáanáwa iwàwalícúsewa nacái, yái càmiríca áiba yáaliá yéemlaca càinácaalí ímáaná.

<sup>11</sup> Canáca áiba wenàiwica yáaliériwa càinácaalí áiba wenàiwica ínáidáanáwa iwàwalícúsewa. Abéericata yái wenàiwica yáaliéricawa càinácaalí ínáidáanáwa iwàwalícúsewa. Càita nacái abéericata Espíritu Santo yái yáaliéricawa càinácaalí Dios ínáidáanáwa iwàwalícúsewa.

<sup>12</sup> Dios càmitaté ibànua wawàwalículé áiba wenàiwica íiwitáise, néese ibànùacaté walí Espíritu Santo yéewacaténá Dios íiwitáise ìyaca wawàwalícu, yéewanápíná wáaliácawa ìwali yái wawàsi cayábanaméerica Dios yèerica walí. <sup>13</sup> Wéewáidacué pía píaliacaténácué ìwali yái cayábéerica Dios imàníríca walí, yá wacàlidacuéca piríni càide iyúwa Espíritu Santo yéewáidáaná wía, yái Espíritu Dios néeséerica. Càmitacué wacàlida piríni èeri mìnaná yáallacái iyú yái néewáidéerica wala ìwali chái èeri írìcu. Néese wacàlidacué piríni píaliacaténácuéwa Dios íiwitáise ìwali càide iyúwa Espíritu

Santo iwàwàanácué íimaca pírí, píacué idènièyéica iwàwallícuwa yái Espírítu Santo.

<sup>14</sup> Aibanái càmiíyéica idènia Espírítu Santo nawàwallícuwa, càmita neebáida iyúwa Espírítu Santo Dios néeséeri yéewáidáaná wía, caná iwènicáiná naicáca Espírítu Santo yàasu tàacáisi. Càmita nacái nàalía néemíaca càinácaalí íimáaná, níacáiná níawamita cawinácaalí idènièyéica Espírítu Santo iwàwallícuwa, níata yáalía yéemíaca càinácaalí íimáaná yái Espírítu Santo yàasu tàacáisca. <sup>15</sup> Quéwa wía idènièyéica Espírítu Santo iwàwallícuwa wáalíaca cayábéeri ìwali báawéeri íichaná. Canáca yéewaná èeri mìnanáí nayúunáidaca wáináidacawa máiwitáiséeri iyú wawàwallícuésewa. <sup>16</sup> Càulenáca náichani, yái iyúwa wáináidáanáwa càmicáiná nadènia Cristo íiwitáise càide iyúwa wadènianá. Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Canáca wenàiwica yáaliériwa càinácaalí Wáiwacali íináidáanáwa iwàwallícuésewa. Eeri mìnanáí nacái càmita nàalímá nàalàaca Wáiwacali nacáidacaténá írini càinácaalí iwàwacutáanápíná imànica”, càí íimaca. Quéwa wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, wíata yáalíawa ìwali yái Cristo íináidáanácawa iwàwallícuésewa wadèniacáiná Cristo íiwitáise.

### 3

#### *Compañeros de trabajo al servicio de Dios*

<sup>1</sup> Néeni, píacué nuénánáica, ¿cánacué càmitàacá píbatàa Espírítu Santo yéewáidaca pía? ¿Cánacué píináidawa mamáalàacata iyúwa èeri mìnanáí canéyéica írí Espírítu Santo? Iná càmitaté nùalímá nuéwáidacuéca pía càulenéeri tàacáisi iyú Cristo ìwali, néeseté iwàwacutácué nuéwáidaca pía màulenéeri tàacáisi iyú càide iyúwa sùmanáicaalícué pía, càmiíyéica yáalía yéemíaca càinácaalí íimáaná, yái càulenéeri tàacáisca. <sup>2</sup> Nuéwáidacatécué pía éeréeri iyú càide iyúwa nàacaalí quírasì íiraca íinisi càmicáiná yáalímá iyáaca íinási. Nuéwáidacatécué pía màulenéeri tàacáisi iyú, càmicáinácué píalía péemíaca càinácaalí íimáaná yái càulenéeri tàacáisca. ¿Siùca nacáide mamáalàacata càmitacué píalía péemíacani! <sup>3</sup> ¿Càmitacué píalía péemíaca càinácaalí càulenéeri tàacáisi íimáaná pidèniacáinácué èeri mìnanáí íiwitáise mamáalàacata! Nùalíacawa báawacuéca píicáyacacawa píasu cawèníiri ìwallísewáaca, báawacué nacái píicáyacacawa macáicáiná péenácué iwàwaca áibanái íicácani iyúwa cachàimíiri áibanái íicha canánama íchùulíacaténácué pía macáita. Iná pícuísáyacacuécawa píyaca nacái, píseríacuéca pííhawáaca nacái. Iná pidèniacuéca mamáalàacata èeri mìnanáí íiwitáise, mamáalàacata nacái pímanícuéca píacawa càide iyúwa èeri mìnanáí imàníná càmiíyéica yeebáida Cristo itàacái. <sup>4</sup> Abénaméeyéi péenácué íimaca: “Núacata Pablo yéewáidacalé pííchacué”, càí náimaca; áibanái nacái íimaca: “Núacata Apolos yéewáidacalé pííchacué”, càicaalícué píimaca, yá pèepunícuécawa càide iyúwa èeri mìnanáí íináidáanáwa báawéeri iyú.

<sup>5</sup> Càmitacué cayába càí píináidacawa, càmiíyéicáiná cachàini wía áibanái íicha, núa Pablo, yá nacái Apolos. Dios yàasu wenàiwicaca wía, íibaidéeyéica írípíná. Wacáidacatécué pírí Wáiwacali íináwaná peebáidacaténácué itàacái. Wadéca wamànica yái wáibaidacalécawa Wáiwacali imàaquéericaté walí. <sup>6</sup> Péemíacué comparación: Abéeri náiwacali idèniaca ibànacale yàalunáwa. Yá ibànùaca yàasu wenàiwicawa ibànacaténá néré. Néese ibànùaca yàasu wenàiwicawa áiba yùucúacaténá néré úní, ípíchaná chuica cáli. Yá Dios imàacaca bànacalé idáwinàacawa cayába. Càita nacái Wáiwacali ibànùacaté núa píatalécué nuíbaidáanápínaté írí pèewibàa

nuéwáidáanápínacué pía itàacái iyú quéecháwanáimi; néeseté Wáiwacali ibànùacaté Apolos íbaidacaténá irípiná núamiricubàa yéewáidacaténacué pía mamáalàacata Cristo íwali cachàinicaténacué píiwitáise Cristo íwali. Quéwa abéericata Dios yái imichàidéericuécá píiwitáise. <sup>7</sup> Iná núa ibànéericaté Dios itàacái piwàwalicu, Apolos nacái yái icuèricatécué pía núamiricubàa, càmiyéi cachàini wía áibanái ícha, yácáiná Diosca yái abéericata imichàidéericatécué píiwitáise. <sup>8</sup> Apolos, núa nacái wáibaidaca Dios irípiná wáapichawáaca, Dios yàasu wenàiwicacáiná wía. Càmita cachàini abéeri wééná áiba wééná ícha, néese Dios idéca imàacaca walí wáibaidacalépiná méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa Dios yàapíná nawèni cawinácaalí íbaidéeyéica irípiná. Yàapíná nawèni ìwalíise yái namànínáca náibaidacaléwa Dios imàaquéerica nalí. <sup>9</sup> Wíata íbaidéeyéi Dios irípiná wáapichawáaca, quéwa píacué, càicuécá píade iyúwa Dios ibànacale, cáininéerica Dios iicáca, iyúwa nacái cayábéeri capli Dios imànírica iyaca. Iná Dios ibànùaca wía wáibaidacaténá irípiná wayúudáanápínacué pía. <sup>10</sup> Péemiacué comparación: Aiba wenàiwica iwàwacaalí imànica cayábéeri capli íba icapèená, yásí quéechacáwa ibànùaca yàasu wenàiwicawa iriadacaténá néré cachàiníri íba ibàlùadacatáipínáca íinata capli iwáiná. Néese capli íiwacali ibànùaca yàasu wenàiwicawa áibanái náawínáidacaténá cayábanaméeyéi íba capli iwáinápiná. Nabàlùadaca capli iwáiná cachàiníri íba íinata, yái íba idàbàanéeri wenàiwica iriadéerica. Yái Dios, càicanide iyúwa náiwacali íchùulièrica namànica capli. Quéchatécáwa Dios ibànùacaté núa yàasu wenàiwica nucalidacaténá wenàiwicanái irí Jesucristo iináwaná íwali. Siùcade Dios ibànùaca áibanái yéewáidacaténá wenàiwica mamáalàacata. Quéwa cawinácaalí Dios ibànùerica yéewáidacaténá wenàiwica, iwàwacutá iicáca íchawa cayába imànicaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>11</sup> Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa idàbàanéeri íba cachàiníri naliadéerica cayábéeri iyú nabàlùadacatáipínáca íinata capli iwáiná. Yái nuéwáidáanáca wenàiwica Jesucristo íwali, càicanide iyúwa naliadacaalí cayábéeri iyú idàbàanéeri íba cachàiníri. Canáca yéewaná áibanái yéewáidaca wenàiwica méetàuculé ícha yái tàacáisica, canácáiná áiba Jesucristo ícha weebáidéeripíná itàacái iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>12</sup> Wéewáidacaalí wenàiwica cáallácairi iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, nàyacaténá machacàníri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí càica wíade iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica cawèníri wawàsi capli iwáinápiná, yái oroca, quírameníri plata nacái, cawèníri íba nacái, yái cayábanaméeri wawàsi càmirica yéewa quichái imáalàidaca. Quéwa wéewáidacaalí nía canéeri iwèni tàacáisi iyú, càmirica iyúudàa nàyaca machacàníri iyú Dios iicápiná, yásí càica wíade iyúwa wenàiwica ichanàidéeyéica púba capli iwáinápiná, masicái nacái, sitúa íbáiná nacái, yái wawàsi quichái imáalàidéeripínáca. <sup>13</sup> Aiba èeriwa, èeri imáalàacatáipínátawa, Dios yásáidapíná amalawacani yái wáibaidéerica irípiná, quichái yéenáiwaná yàanàapínácaalí. Néeseucé quichái yáalimáidapíná iicáwa wáibadacalé wamànírira Dios irípiná cawiná íwítáanácaalíni. Càipíná Dios yásáidaca asásí cayábacaalíni, càmicaalí nacái caná iwèni, yái wéewáidáanáca wenàiwica. <sup>14</sup> Wéewáidacaalí wenàiwica cayába nàyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yásí yái wáibaidéerica Dios irípiná idenlapíná quichái, càide iyúwa cawèníri íba icapèená càmirica yeemáwa, yásí Dios yàapínáca wawèniwa, wía yàasu wenàiwicawa. <sup>15</sup> Quéwa càmicaalí wéewáida wenàiwica cayába



nàyacaténá machacànìiri iyú Dios iicápiná, yásí quichái imáalàidapíná yái wáibaidéerica, càide iyúwa quichái yeemácaalí caplí idènièrica iwáináwa masicái meedá, yásí yái wáibaidéerica imáalàapínácawa wáicha, càmita nacái Dios yàapíná wawèni. Quéwa éwita yái wáibaidéerica imáalàacaalíwa wáicha, càicáaníta cáupíná wíawa quichái íicha iyúwa wenàiwica ipìacaalíwa quichái ipèrùa yèewíise, yá càmita wamáalàapínáwa.

<sup>16</sup> Abénaméeyéi wenàiwica namànica manuúri caplí íipidenéeri templo, yá nawàlùacawa nàcaténá Dios icàaluíniná. ¿Càmítasicué píalíawa Dios yàasu temploca pía Espíritu Santo iyacáinácué piwàwalìcu? <sup>17</sup> Abéerita Dios irípinácué pía, càide iyúwa Dios icapèe. Píacatacué yái Dios yàasu temploca. Iná áibacaalí báawa imànicuéca píiwitáise cachiwéeri tàacáisi iyú, yásí Dios yùuwichàidapíná manuúsiwatani.

<sup>18</sup> Picácué píináidawa máiníná cáalíacáica pía. Aibacaalí péenácué íináidawa máiníná cáalíacáicani èeri mìnanáí yáalíacái iyú, iwàwacutá iwènùadaca íiwitáisewa íicha yái íináidáanácawa iicátaténá yáawawa iyúwa càmlíríca cáalíacái áibanáí íicha. Càita yáalímá cáalíacáicani báisíiri yáalíacáisi iyú, yái yáalíacáisi yàanèerica Dios néese. <sup>19</sup> Caná iwèni Dios iicáca èeri mìnanáí yáalíacái càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacái íiméerica: “Dios yùuwichàidapíná nía cawinácaalí cáimacáiyéica iicá yáawawa, níai icàlidéeyéica náalíanásawa manùba wawàsi ìwali cháí èeri mìnanáí íiwitáise iyú. Yái báawéerica nawàwéerica namànica áibanáí irí, Dios imàacapíná yàanàaca nàwali idècunitàacá nachìwáidaca áibanáí náalíacái iyúwa”, íimaca. <sup>20</sup> Càité nacái áiba profeta itànàaca Dios itàacái íiméerica: “Wacuèriná Dios yáalíacawa canáca iwèni meedá yái nánáidáanácawa cawinácaalí íináidéeyéica cáalíacáica èeri mìnanáí yáalíacái iyú”, íimaca. <sup>21</sup> Iná picácué cachàini píicáca píawawa ìwalíise yái áiba wenàiwica yéewáidáanáca pía, náiméerica ìwali cayábéericasani áibanáí íicha yéewáidéeyéi wenàiwica. Iwàwacutácué cayábaca píicáca nía canánama abédanamata Dios imàacacáinácué píri macáita. <sup>22</sup> Dios imàacacué píri núa Pablocá, yá nacái Apolosca, yá nacái Pedro wéewáidacáténácué pía. Dios imàacacué píri yái èeriquéi píyacáténácué cháí èeri írìcu. Imàacacué píri píriná nacái yéetáacáisi. Imàacacué píri nacái siuca èeride, macái èerita wapíchalépinácáwa nacái. Càicué Dios imàacaca píri macáita. <sup>23</sup> Yá Cristo yàasu wenàiwicacuéca nacái pía, Cristocáiná nacái Dios yàasu wenàiwicaca.

## 4

### *El trabajo de los apóstoles*

<sup>1</sup> Càita iwàwacutácué píináidacawa wàwali, wía apóstolca, íibaidéeyéica Cristo irípiná, Cristo ibànùacáiná wía wéewáidacáténácué pía iyú yái cayábèeri tàacáisica Dios ibèericaté áibanáí íicha. Siúcáisede Dios imàacaca wáalíacawa cayábèeri tàacáisi ìwali. <sup>2</sup> Wenàiwica íibaidacaalí áiba irí, iwàwacutá imànica càide iyúwa íiwacali íimáaná irí. <sup>3</sup> Iná càmita nuínáidawa ìwali yái píimáanácuéca nùwali, píimacaalícué nùwali càmitasa nuíbaida cayába. Càita nacái càmita nuínáidawa ìwali yái áibanáí íimáanáca nùwali. Núa nacái canáca yéewaná nùumaca nuíbaidacasa cayába Dios irípiná càmicáiná nùalímá nùalíaca nuíwítáisewa càide iyúwa Dios yáalíanáwa. <sup>4</sup> Càmita nuwàwali asásíí numànicaalíté áiba wawàsi báawéeri, quéwa cawàwanáta nudéca numànica áiba wawàsi càmlíríca nùalíawa ìwali. Abéericata Wáiwacali yái yáaliéericawa, yácata yái icàlidéeripínaca nuínáwaná ìwali asásíí nuíbaidacaalíté irípiná cayába, càita nacái canéerica

iwènicaalí meedáni, yái numàníricaté. <sup>5</sup> Iná picácué picàlida áibanái iináwaná iwali càmitasa náibaida cayába Dios irípiná. Picùacué Wáiwacali yàanàanápiná, yásí yáasáidapíná amaléeri iyú yái wamàníríca ibàacanéeri iyú. Yáasáidapíná nacái càinácaalíté wáináidáanáwa wawàwallícuésewa wèepunícaalíté wáibaidaca Dios irípiná. Néese cayábacaalí Dios iicá yái wamàníríca, yásí Dios icàlidapíná wamànicaté cayábéeri.

<sup>6</sup> Píacué nuénánáica, nùlàacuéca pía càiri tàacáisi iyú nuyúudàacaténácué pía, yéewanápinácué nacái pìyaca càide iyúwa Apolos iyáaná, núa nacái, ipíchanácué picutáca áiba tàacáisi Dios itàacái íicha, yéewanápinácué nacái cayábaca píicáca abédanamata macáita wenàiwica íibaidéeyéica Dios irípiná, nía nacái yéewáidéeyéicuéca pía. Báawéeriquéi cachàinínácuéca píicáca píawawa íwalíse yái pidèniánácuéca áiba yéewáidéericuéca pía píiméericuéca íwali cayábéericasani áibanái íicha canánama. <sup>7</sup> Néeni, ¿cánácué yéewa cáimacái píicáca píawawa áibanái íicha canánama? ¿Càmítasicué píalíawa Dioscata yái yèerica pirí macáita pidènièricuéca? Dios yàacáinácué píiríni, néese ¿cánácué yéewa cachàinica píicáca píawawa càide iyúwa pídéca nacáicaalícué peedáca píriwani pichàini iyúwa?

<sup>8</sup> Piyúunáidacuéca píalíacawa macáita wawàsi Dios íwali. Piyúunáidacuéca píyaca càide iyúwa càasuyéi idènièyéica manùba cawèníri, càmiyéica íwàwacutá áibanái iyúudáca. Piyúunáidacuéca píalíacawa macáita yái iwàwacutéericuéca píalíacawa, íná càmitacué píwàwa wéewáidaca pía quirínama. Píicácuéca píawawa iyúwa èeri mìnánái icuèrinánái càmiyéica íwàwacutá wayúudáca. Dios imàacacaalícué picùaca macái wenàiwica cachàiníri iyútá, yá nucùacuéca nía píapichatá. Quéwa càmita nacuèriná núa cháí èeri írìcu, canásíwata. <sup>9</sup> Wía apóstolca, càmita yéewa wàya iyúwa èeri mìnánái icuèrinánái, nuínáidacáináwa cawàwanáta Dios idéca imàacaca wàuwichàacawa manuísíwata, wía apóstolca. Báawaca èeri mìnánái iicáca wía iyúwa presoíyéi imàníyéica íbáyawanáwa manuísíwata, yéetéeyéipínáacawa máini báawéeri iyú nabáyawaná íwalísewa. Eeri mìnánái, ángelnái nacái náináidacawa manuísíwata naicáidaca walí idècunitàacá wàuwichàacawa. <sup>10</sup> Madécaná wenàiwica naicáca wía iyúwa máiwitáiséeyéi wàuwichàacáináwa Cristo irípiná. Quéwa píicácuéca píawawa iyúwa cáiwitáiséeyéi Cristo itàacái íwalíse. Píimacuéca càmitasa píimani iyúwa máiwitáiséeyéi ipíchanácué píuwichàacawa iyúwa wía. Eeri mìnánái iicáca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáiná wéewáida wenàiwica èeri mìnánái yáalíacái iyú. Néese píicácuéca píawawa iyúwa cachàiníyéica íiwitáise, cáimiétacanéeyéica nacái, quéwa èeri mìnánái iicáca wía iyúwa canéeyéi iwèni, wía apóstolca. <sup>11</sup> Mamáalàacata àta siùca nacáide wàuwichàaca máapicái, macàlaca nacái wawàwa, canáca nacái wabàle cayába. Aibaalí nacapèedáidaca wía. Canáca nacái wacapèesiwa. <sup>12</sup> Wáibaida nacái wacáapi iyúwa cachàiníri iyú àta chamàlecataléta wía wawèniacaténá wayáawa. Aibanái icuísaca íchawa wía, quéwa wasutáca nalí Dios imànínápiná nalí cayábéeri. Nàuwidaca namànica wía quéwa wàideníaca yái báawéerica namàníríca walí. <sup>13</sup> Natàaníca báawéeri iyú wàwali, quéwa càicáaníta watàaníca nalí éeréeri iyú quéwanáta. Mamáalàacata àta siùca nacáide namànica walí càide iyúwa náucacaalí náichawa báawéeri yáaséerimi, casaquèeri wawàsi natunuérica bàacháwalícué.

<sup>14</sup> Càmita nùumacué pirí càì nubáiniadánápinácué pía, néese nuwàwacáita nùaláacuéca pía càide iyúwa nuénibewa, cáinináicáinácué nuicáca pía. <sup>15</sup> Yácáiná éwitasica diez mil namanùbaca yàanàacaalí

néewáidacaténácué pía Cristo ìwali, càicáaníta càmítacué pidèniá madécaná pisèenáiwa. Núcata càide iyúwacué píaniri, bàaluitécáiná nucàlidacué pírí Cristo Jesús iináwaná, yáté peebáidacuéca itàacái, iwasáanápínácué pía Dios yáasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>16</sup> Iná nusutácué pícha wawàsi manúisíwata pimànicaténácué càide iyúwa numàníiná, càide iyúwacué píaniricaalícué núa.

<sup>17</sup> Nudéca nubànùacuéca pìatalé Timoteo, yái nuiquérica iyúwa nuìriwa cáinínéerica nuicáca Wáiwacali ìwalíse. Nùalíacawa Timoteo ìwali imànínápíná cayábèeri mamáalàacata càide iyúwa nusutáaná íicha. Nubànùacaté Timoteo iwàwalicaténácué pía càinácaalí nùyaca mamáalàacata càide iyúwa iwàwacutáaná wenàiwica iyaca yeebáidéerica Cristo Jesús itàacái. Càita nuéwáidaca wenàiwica nàyacaténá càì macái níái yeebáidéeyéica Cristo Cristo Jesús itàacái macái cáli íinata, àta alénácaalí nuèpuníwa. <sup>18</sup> Abénaméeyéi péenácué cachàinica naicáca níawawa nayúunáidacáiná cáaluca nùaca nupáchiacuéca pía. <sup>19</sup> Quéwa nuwàwacué nùacawa nuicáca pía mesúnamáita Wáiwacali imàacacaalí numànica càì. Yásí nùacawa nuicátaténá yái náiméerica náalimáanása namànica náibaidacaténása Dios irípiná, náimaca, níara cachàiniyéica iicáca yáawawa. Càmita nùawa néré nuémíacaténácáita nasàna meedá, náimaca cachàinínása nía. <sup>20</sup> Càmita nuwàwa nuémíaca nacàlidacáicata naináwanáwa, yácáiná cawinácaalí wenàiwica Dios icuèyéica náasáidaca Dios yáasu wenàiwicaca nía idènièyéica Dios ichàini náibaidacaténá Dios irípiná cachàinírí iyú, nàyacaténá nacái machacànírí iyú. Càmita nacàlidacáita meedá naináwaná ìwaliwa nadèlanása Dios ichàini. <sup>21</sup> Néeni, ¿càinásicué piwàwa numànica? ¿Piwàwasicué nùanàaca pìatalé nùuwichàidacaténácué pía pibáyawaná ìwalísewa, yái cachàinínácuéca piicáca piawawa? Càmicaalícué piwàwa nùacawa pìatalé nùuwichàidacaténácué pía, néese piwènùadacué píiwitáisewa píináidacaténáwa machacànírí iyú, piicátaténácué piawawa iyúwa càimíyéica cachàini, yéewacaténácué nùalàaca pía éeréeri iyú cáininácáinácué nuicáca pía.

## 5

### *Juicio sobre un caso de inmoralidad*

<sup>1</sup> Macáita nacàlidacué nalíwáaca piináwaná ìwali báawéeri iyú iyacáiná abèeri péenácué yeedéericaté iríwa yátúanáwa, úara yáaniri yàacawéetúaca. ¡Máiní báawéerica yái namàníríca pèewi! Ewita èeri múnanáì càmícáaníta neebáida Jesucristo itàacái, càicáaníta càmita máiní namàni càiri báawasíwéeri wawàsi, càide iyúwacué péená imàníná. <sup>2</sup> ¿Cánácué cachàini piicáca piawawa mamáalàacata? ¡Iwàwacutácué máiní achúmaca piwàwa manúisíwata pibáyawaná ìwaliwa! Yái asìali imàníríca càiri báawéeri, iwàwacutácué piúcaca pèewísewani yái asìalica. <sup>3</sup> Ewita càmícáaníta nùyaca píapichacué néré, càicáaníta nuicáca núawawa iyúwacué abèeri péená. Nudéca nuínáidacawa nùuwichàidáanápíná yái asìalica càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapícha néré. Yái Wáiwacali Jesucristo idéca ichùullaca núa nucàlidáanápíná càinácaalí iwàwacutáanápíná yùuwichàacawa yái imàníríca càiri báawasíwéerica. <sup>4</sup> Piwacáidáyacuéwa, yá píináidacuéwa nùwali càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapícha, nùalàacaténácué pía. Yásí Wáiwacali Jesús cachàinírí íiwitáise iyapínácué píapíchawa. <sup>5</sup> Iná iwàwacutácué pèepùadaca yái asìalica Satanás irí yéewanápíná Satanás imáalàidaca iiná

uláicái iyú àta yéetácatalépinátawa ipíchaná yùuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripinátawa Wáiwacali Jesús yàanàcaalípiná àniwa.

<sup>6</sup> Picácué picàlida piináwanáwa canúmaséeri iyú cayábáanásacué pía idècunitàacá pimàacacué abéeri péená imànica càiri báawéeri. Píalíacuéwa comparación ímérica: “Nèewiadaaalí achúmanamata levadura íbesi yèewi, yá levadura imàacaca macáita íbesi inísàpinácawa”, càì ímaca yái comparaciónca wabáyawaná ìwali. Yái levadura ímáanáca càicanide iyúwa wenàiwica íbáyawaná. Iná pimàacacaalícué abéeri péená imànica íbáyawanáwa mamáalàacata, yásí mesúnamáita macáitacué pía pimànipiná piacawa pibáyawanáwa. <sup>7</sup> Iná piúcacué pèewísewa yáara levadura nacáirica íiwitáise, yái péenácuéca imàníríca báawéeri, ipíchanácué báawaca imànica píiwitáise canánama. Yásí píalímácué piyaca wàlisài iyú, mabáyawanéeri iyú nacái. Càicuéca piade iyúwa wàlisài pan, càimíri idènia levadura, Dioscáiná idéca yúucacué píicha yái báawéerica pimànírícaté. Càide iyúwa judiónái nanúacaalí oveja wàlisài nàasu culto Pascua yaalíwa nawàwalicáténá iyúwaté Dios iwassàaná nía, càita nacái wàasu Cordero ípidenéerica Cristo yéetácatéwa iwassàacáténá wía, wàyacáténá wàlisài iyú. <sup>8</sup> Judiónái namànica nàasu Pascuawa, yá náucaca náichawa macáita levadura. Càita nacái, wáucacué wáichawa yái levadura nacáirica wáiwitáiseca bàaluisàimica. Picácué wàya quirínama wabáyawaná yáapichawa. Càide iyúwa pan càimicaalí idènia levadura, càita nacái iwàwacutá wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa, watàanicué nacái báisíri iyú.

<sup>9</sup> Bàaluité nutànàacatécué pirí áiba cuyàluta nùalàacaténácué pía ipíchanácué piacawéeridaca wenàiwica íiméeyéica áiba yáapicha càimíchúaca náinusíwa, càimíríca nacái nanírísíwa. <sup>10</sup> Quéwa càmitacué píalía péemíaca cayábani càinácaalíté ímáaná yái núméricatécué pirí. Càmita nuchùuliacué pianápináwa déeculé náicha macái èeri mìnánái càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, níái íiméeyéica áiba yáapicha càimíchúaca náinusíwa, càimíríca nacái nanírísíwa, nía nacái iwàwéeyéica yeedáca íríwa macái wawàsi cawèníri, nía nacái cayeedéeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo icàaluíniná, yái cuwáináí yéenáiwanáca. Càmitàacá píalímácué piacawa náicha àta péetácatalétacuéwa piacaténáwa èeri íicha. <sup>11</sup> Càmitaté càì nuchùuliacuéca pía, néese nùalàacatécué pía ipíchaná piacawéeridaca wenàiwica icàlídéeyéica íináwaná ìwaliwa neebáidáanása Jesucristo itàacái quéwa namàni nàacawa càiri báawéeri: Naimáca áiba yáapicha, càimíchúaca náinusíwa, càimíríca nacái nanírísíwa; nawàwaca needáca nalíwa macái wawàsi cawèníri; nàaca ídolo icàaluíniná yái cuwáináí yéenáiwanáca; natàanica báawéeri iyú áibanái ìwali, áibaalí nacái nacàmaca; áibaalí nacái nayéedúaca, quéwa mamáalàacata nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Picácué piacawéerida nía; picácué piyáa piyáacaléwa náapicha. <sup>12-13</sup> Dios càmitacué ichùulia wàuwichàidaca èeri mìnánái càimíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese Diosta yùuwichàidapíná níawa. Quéwa cawinácaalí íyeyéica pèewibàa, nacàlidacaalí naináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa namànica nabáyawanáwa, néese iwàwacutácué picháawàaca naináwaná ìwali, píalàacaténácué nía cachàinírí iyú. Iná piúcacué pèewísewa yái imàníríca íbáyawanáwa.

## 6

*Pleitos ante jueces no creyentes*

<sup>1</sup> Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànicaalícué pírí báawéeri, ¿cánacué picháawàa iináwaná ìwali jueznái irí càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái? Báawéeriquéi pimàninácuéca càì. Néese iwàwacutácué picháawàaca iináwaná ìwali Dios yàasu wenàiwica irí, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ìwacáidáyaquéeyéicawa, nachùnìacaténácué pírí yái wawàsica. <sup>2</sup> Píacué Dios yàasu wenàiwicaca, píalíacuéwa Dios imàacáanápínácué péemìlaca èeri mìnánái iináwaná ìwali èeri imáalàacaalípináwa picàlidacaténácué iwàwacutáaná nàuwichàacawa càiripinátawa nabáyawaná ìwalísewa. Iná yéewa píalimácué péemìlaca piináwanáwáaca achúméerìina wawàsi ìwali cháì èeri irícu pichùnìacaténácué wawàsi píríwáaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>3</sup> Píalíacuéwa nacái wéemìanápíná nacái ángelnái iináwaná ìwali wacàlidacaténá cayábacaalíni, báawacaalí nacái, èeri imáalàacaalípináwa. Iná màulenáca meedá péemìacuéca piináwanáwáaca cháì èeri irícu, pichùnìacaténácué píríwáacani, yái achúméeri wawàsica. <sup>4</sup> Iná abéeri péenácué yeebáidéerica Jesucristo itàacái cháì èeri irícu imànicaalícué pírí báawéeri, ¿cánacué picháawàa iináwaná ìwali jueznái irí picàlidéeyéica iináwaná canápinéeyéicasa nía, níara càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái? <sup>5</sup> Núumacué pírí càì báicaténácué pía, piwènúadacaténácué píiwitáisewa. ¿Càmítasicué ìya abéeri péená yáaliméeri yéemìacuéca piináwaná, ichùnìacaténácué pìchawáaca yái wawàsica? <sup>6</sup> ¡Báawéeriquéi pipélianácuéca, picháawàayaca nacáíwa jueznái irí, quéwa báawéeriquéi cachàiniwanái picháawàanácuéca piináwaná ìwaliwáaca jueznái irí càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái!

<sup>7</sup> Picháawàacaalícué piináwaná ìwaliwáaca, yá pidécuéca pimàacaca báawéeri icàbadàacuéca pía, càmítacué nacái pimàni càide iyúwa Dios iwàwáaná. Aiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, imànicaalícué pírí báawéeri, iyéedùacaalícué pícha pìasu nacái, yá cayába cachàiniwanái pìidenìacaalícué piùwichàanáwa masànatatá, ipíchaná èeri mìnánái càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pipéliayacacawa. <sup>8</sup> ¡Quéwacué càmíta pìidenìani, néese pimànicuéca càì pibáyawanáwa cachàiniwanái: Pimànicuéca áibanái irí báawéeri, piyéedùacuéca nàasu, éwita pimanùbacacáaníta nía!

<sup>9-10</sup> Píalíacuéwa báawéeyéi ìiwitáise càmíta nawàlùapínáwa Dios iyacàle irículé, yái icùacataléca chènuníserica. Picácué pibatàa áibanái ichìwáidaca pía cachíwéeri tàacáisi iyú. Càmíyéipíná iwàlùawa Dios iyacàle irículé cawinácaalí imàníyéica yáalaniwa; nía nacái yéeyéica ídolo cuwáinái yéenáíwaná icàaluíníná; nía nacái iiméeyéica inánái yáapicha càmíchúaca náinusíwa, nía nacái iiméeyéica asìali yáapicha càmírìca nanìrisíwa; nía nacái asìanái imàaquéeyéica áiba asìali iduìca, áibanái nacái asìanái iiméeyéica inacáiri yáapichawa; nía nacái iyéeduéyéica; nía nacái iwàwéeyéica yeedáca iríwa macái wawàsi cawèníri, nía nacái icàméeyéica; nía nacái itàaníyéica báawéeri iyú áibanái ìwali, nía nacái ipéliyéica áibanái nayéedùacaténá nàasu. Nía càmíyéipínáta iwàlùawa Dios iyacàle irículé chènuniré. <sup>11</sup> Càitécué abénaméeyéi péená iyacaté ipíchawáiseté piwènúadacuéca píiwitáisewa Dios irípiná peebáidacaténácué Jesucristo itàacái. Quéwa Dios idéca imàacacué iwàwawa pibáyawaná ícha càide iyúwa idéca nacáicaalícué íbaca píchani. Idéca nacái yeedácuéca pía yàasu wenàiwicapínáwa mabáyawanácaténá iicácuéca pía. Càita Dios idéca imànicuéca pírí cayábéeri Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali, yéetácáinátéwa wáichawalíná. Dios idéca imàacacué yàasu wenàiwicaca pía

Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espiritu Dios ibànùericuéca piwàwaliculé.

### *La santidad del cuerpo*

<sup>12</sup> Abénaméeyéi nacàlidaca: “Càmicaalí Dios imáisanla numànica áiba wawàsi, yásí cayábaca numànica macái wawàsi nuwàwéerica numànica”, càì nàimaca. Quéwa, núumacué piri, éwita Dios càmicáaníta imáisanla wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macái wawàsi iyúudàa wía, áibanái nacái. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná càmicaalí báawa yái wawàwéerica wamànica, quéwa iwàwacutá wacùaca wíawawa ipíchaná yái wawàsi wawàwéerica wamànica idacùaca wía cachàiníri iyú àta càmicataléta wáalimá wamàacaca wáichawani. Báawaca wamàacacaalí áiba wawàsi idacùaca wáiwitáise. <sup>13</sup> Nacàlidaca báisíri iyúni nàimacaalí yàacàsi iwali watùra iripinéerica, watùra nacái wayáacalé iripiná. Báisíta, Dios imàacaca wayáaca macái yàacàsi wawàwéerica. Quéwa áibaalípiná Dios imàalàidapiná yàacàsi, watùra nacái càmicáiná iwàwacutá wayáaca wayáacaléwa quirínama. Quéwa wainá càmita iya càide iyúwa yàacàsi; namànicáita nachìwawa meedá nàimacaalí cayábacasa waimáca áibanái yáapicha cawinácaalí wawàwéeri, càmicáaníta wáinusíwani, càita nacái càmicáaníta wanìrisíwani. Càmita báisí nataacái, néese, yái waináca, yácata Wáiwacali yàasu weebáidacaténá itàacái. Wáiwacali nacái wainá iripinéeri, ichàiniadacaténá wainá, yéewanápiná wáibaidaca iripiná. <sup>14</sup> Càide iyúwaté Dios imichàidáaná Wáiwacali yéetácáisi íicha, càita nacái imichàidapiná wíawa yéetácáisi íicha íiwitáise cachàiníri iyúwa, yái chàinisi imichàidéericaté iyú Wáiwacali.

<sup>15</sup> ¿Càmitasicué píalíawa piiná iwaliwa Cristo iiná ìwalíiséricani? Yácáiná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu. ¡Iná máini báawaca abéericaalí wéená imànica ibáyawanáwa inanái yáapicha iiméechúaca aslanái yáapicha plata iwalinápiná! ¡Picácué wamàni càiri báawéeri! <sup>16</sup> ¿Càmitasicué píalíawa asialí iimácaalí inanái yáapicha iiméechúaca aslanái yáapicha plata iwalinápiná, yásí níái pucháibaca abéericata nainá? Càité profeta itànàaca Dios itàacái nàwali cawinácaalí iiméeyéica yáapichawáaca: “Dios iicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica”, càì íimaca. <sup>17</sup> Quéwa wenàiwica yeebáidacaalí Wáiwacali itàacái, yásí iyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha.

<sup>18</sup> Iná placuéwa náicha caquialéta cawinácaalí iimáidéeyéicuéca pía pi-imáanápiná áiba yáapicha càmiríca pinìrisíwa, càmicáicáca nacái píinusíwa. Macái áiba nabáyawaná íiwitáaná càmita imàni báawéeri nainá iríwa, quéwa cawinácaalí iiméeyéica áiba yáapicha càmiríca nanìrisíwa, càmicáicáca nacái náinusíwa, namànica nabáyawanáwa nainá iríwa. <sup>19</sup> ¿Càmitasicué píalíawa piiná ìwalicuéwa Espiritu Santo yàasu templocani, yái Espiritu Santo Dios imàaquéericatécué piri, yá nacái Espiritu Santo iyacuéca piwàwalicu? Càmitacué píiwacali píawawa. <sup>20</sup> Yái Diosca, yácatacué Píiwacali, Dioscáiná iwènàcatécué pía cawèníri wawàsi iyú, yái Iiri íiranáca. Iná picácué pimàni pibáyawanáwa piiná iyúwa, néese pìyacué mabayawanéeri iyú yéewanápiná áibanái náalíacawa máini cayábéerica íiwitáise yái Diosca.

## 7

### *Consejos sobre el matrimonio*

<sup>1</sup> Siúcade nucàlidacué píriní yái pisutéericuéca péemíawa núa iwali pibànùacaalítécué nulí cuyàluta. Báisíta cayábaca càmicaalí aslanái idunùa inanái iwali. <sup>2</sup> Quéwa madécaná wenàiwica nawàwaca naimáca

áiba yáapicha, càmlíchúaca náinusíwa, càmlírca nacái nanírísíwa, íná cayábacata macái asíanái yeedáca ínuwa, macái inanáí nacái uedáca uníríwa. <sup>3</sup> Iwàwacutá asiali íimáca ínusíwa yáapichawa càide iyúwa iwàwacutáaná ímànica. Càita nacái iwàwacutá inanáí uimáca unírísíwa yáapichawa. <sup>4</sup> Uái inanáica càmita uiná íiwacalu úa, néese unírí yàasucani. Càita nacái asiali, càmita íiná íiwacalini, néese íinu yàasucani. <sup>5</sup> Picácué pimáisanla piináwa píinu íchawa, pinírí íicha nacáíwa, càmicaalícué abédanama píiwitáise píapichawáaca quéechacáwa càmlínápiná píimá píapichawáaca malééná èerita písutáanápinácué Dios íicha manuísíwata. Pidécánáamicué pimáalàidaca pimànica càì, néese iwàwacutácué pèepùà píimá píapichawáaca àniwa ipíchanácué càmita píalimá picùaca píawawa, yá Satanás yáalimáidacuéca píá pimánínápiná pibáyawanáwa áiba yáapicha.

<sup>6</sup> Càmitacué nuchùulia píá peedáanápiná píríwa píacawéeripináwa, quéwa píwàwacaalícué picásàacawa, yá cayábacani. <sup>7</sup> Macái wenàiwica náalimácaalí nàyaca abéeritatá càide iyúwa nùyáaná canéeri ínutá, yá cayábacatáni, quéwa càmita macái náalimá nàyaca abéerita. Néese Dios imàaca walí wáalimáwanama madécana chàinisi íiwitáaná wáibaidacatáná írípiná, wadènanápiná wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Dios imàaca abénaméeyéi wééná nàyaca abéerita casímáiri iyú. Imàaca áibanái wééná nàyaca nàacawéeri yáapichawa casímáiri iyú.

<sup>8</sup> Núumacué pírí píacué máinuíyéica, maníríyéi nacái, píacué nacái inírimi yéetéeyéimicawa íicha, cayábaca piyamáacaalícuéwa abéerita càide iyúwa nùyáaná abéerita. <sup>9</sup> Quéwa càmicaalícué píalimá picùaca píawawa ipíchaná pimànica pibáyawanáwa, yásí iwàwacutácué peedáca piníríwa, píinu nacáíwa, cayábacáiná cachàiniwanái picásàacaalícuéwa máinicáichacué píináidáanicawa píimáanápiná áiba yáapicha.

<sup>10-11</sup> Quéwa nuchùulíacué píá, píacué cáinuíyéica, píacué nacái caníríyéica càide iyúwaté Wáiwacalí íimáaná walí, càmlínápiná inanáí imàaca iníríwa, càita nacái càmlínápiná asiali imàaca ínuwa. Càmlírícata núa meedá yái ichùulièricuéca píá, néese Wáiwacalícata yái ichùulièricuéca càmlínápiná pimàni càì. Quéwa inanáí uèpùacaalíwa unírí íchawa, iwàwacutá uyamáacawa abéechúata, canáca yéewaná uedá ulíwa áiba àniwa. Néese càmicaalí quirínama uwàwa ùyaca abéechúata, yá iwàwacutá unírí, úa nacái nawènúadaca náiwitáisewa nalíwáaca nàyacaténá abédanamata náapichawáaca àniwa.

<sup>12</sup> Siúcade nuwàwacué nùlàaca píá quiríta càide iyúwa nuínáidáanáwa, píacué áibanái yeebáidéeyéica Wáiwacalí itàacái. Càmita Wáiwacalí ichùulia núa nùlàanápinácué píá tàacáisi iyú núuméeripinácuéca pírí, quéwa nuínáidacawa cayábacani. Péemíacué: Abéeri asiali yeebáidéeri Jesucristo itàacái ínucaalí càmlíchúa yeebáida, quéwa uwàwacaalí ùyaca yáapicha, iwàwacutá asiali yeebáidéerica Jesucristo càmita imàaca íchawa úa. <sup>13</sup> Càita nacái inanáí yeebáidéechúa Jesucristo itàacái unírícaalí càmlíri yeebáida, quéwa iwàwacaalí iyaca úapicha, iwàwacutá inanáí yeebáidéechúa Jesucristo càmita umàaca úichawani. <sup>14</sup> Cayábaca nayamáacawa náapichawáaca, yácáiná Dios íicáca iyúwa yàasu wenàiwicapináwa yái asialica ùwalíse úái ínuca yeebáidéechúaca Jesucristo. Càita nacái Dios íicáca iyúwa yàasu wenàiwicapináwa úái inanáica íwalíse yái unírca yeebáidéerica Jesucristo. Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, càmicaalícué piyamáawa píacawéeri yáapichawa càmlírca yeebáida, yá cawàwanátacué pèenibe càmita neebáida Jesucristo itàacái; néese piyamáacaalícuéwa

pìacawéeri yáapichawa, péenibe yáapichawa nacái, yásí Dios iicácuéca péenibe iyúwa yàasu wenàiwicapínáwa. <sup>15</sup> Quéwa yái unírca, úa nacái ínuca, càmiyéca yeebáida Jesucristo itàacái máinícaalí nawàwaca nèepùacawa nàacawéeri íchawa yeebáidéerica, pimàacacué nèepùacawa náicha. Píacué yeebáidéeyéca Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá piyamáacawa pìacawéeri yáapichawa càmirica yeebáida nawàwacaalí nèepùacawa píchacué càmicáiná Dios iwàwa wapéliyacacawa, néese Dios idéca imáidaca wía wàyáanápíná matuíbanáiri iyú. <sup>16</sup> Nawàwacaalícué nèepùacawa pícha, pimàacacué nèepùacawa ipíchanácué pipéliyacacawa, càmicáinácué píalíawa, píacué inanáica, asáisi píalimácaalí piwènúadaca piníri íwítáisewa Dios irípiná. Càita nacái píacué asianáica, càmitacué píalíawa asáisi píalimácaalí nacái piwènúadaca píinu íwítáisewa Dios irípiná.

<sup>17</sup> Píalimáwanama macáitacué iwàwacutáca piyaca càide iyúwaté Wáiwacali imàacáanátécué píri chàinisi píibaidacatenácué irí. Càmicaalícué báawa yái píibaidacaléca, néese piyacué càide iyúwaté piyáaná Dios imáidacaalítécué pía. Càita nùalàaca macáita wenàiwica yeebáidéeyéca Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. <sup>18</sup> Dios imáidacaalí asáli namàníricaté irí circuncisión, càmita iwàwacutá iwènúadaca yàasu circuncisiónwa. Càita nacái Dios imáidacaalí asáli càmiricaté namàni irí circuncisión, càmita iwàwacutá imàacawa namànica írini siúcade. <sup>19</sup> Picácué achúma píináidáanícawa piwàwaca circuncisión ìwali, cáinináciná Dios iicáca macái wenàiwica íwítáaná abédanamata. Abéerita píináidacuéwa pímanínápiná machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>20</sup> Càmicaalícué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué macáita piyaca càide iyúwa piyáanáté quéecha Dios imáidacaalítécué pía. <sup>21</sup> Aibanái yàasu wenàiwicacaalíté pía íibaidéericaté mawèníri iyú Dios imáidacaalíté pía, picá achúma piwàwa ìwali. Quéwa namàacacaalí pèepunícawa matuíbanáita, yá cayábaca pèepunícawa máiwacalináwaca. <sup>22</sup> Cáinináca Dios iicáca macái wenàiwica íwítáaná abédanamata, íná áibanái yàasu wenàiwicacaalíté pía íibaidéerica mawèníri iyú Dios imáidacaalíté pía peebáidáanápínaté Wáiwacali itàacái, néese siúcade éwita áibanái yàasu wenàiwicacáníta pía mamáalàacata, càicáaníta iwàwacutá piwàwacala Wáiwacali idéca iwàsàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha píibaidacatená Wáiwacali irípiná; càita nacái pía yèpuníricatéwa máiwacalináwaca cháí èri írìcu Dios imáidacaalíté pía, siúcáise de Cristo yàasu wenàiwicaca pía íibaidéeripíná Cristo irí càiripínáta. <sup>23</sup> Dios iwèníacatécué pía cawèníri wawàsi iyú, yái Iri íiranáca. Íná picácué píináidáanícawa ìwali yái èri mìnáná ímáanáca píwali. Picácué nacái cáimacái píicáca píawawa iyúwa èri mìnánái. <sup>24</sup> Íná píacué nuénánáica, càmicaalícué báawa píibaidacalé, néese iwàwacutácué piyaca mamáalàacata càide iyúwa piyáanátécué Dios imáidacaalítécué pía.

<sup>25</sup> Siúcade nùalàacué pía nàwali níara càmiyéicáwaca icásàawa. Wáiwacali càmita imàaca null táacáisi nuchùullanápíná nía quéwa nùalimá nùalàaca nía Dios iyúduàacáiná núa manuísíwata, iicáciná nupualé, yéewanápiná nùalàaca wenàiwica cáalíacáiri iyú. <sup>26</sup> Nuínáidacawa cayábaca macáita wenàiwica nayamáacaalíwa càide iyúwa nùyáaná máinuta, manírta nacái macáicáinácué càulenápiná wàasu èri siúcade, nàuwichàidapínácaalí wía Cristo íwalíise, weebáidacáiná itàacái. <sup>27</sup> Quéwa cáinucaalí pía, picá pimàaca píchawa úa. Máinucaalí pía, cayábaca càmicaalí pedá pínuwa. <sup>28</sup> Quéwa peedácaalí píinupínáwa, càmita pímaní píbáyawanáwa. Càita nacái mànacàu uedácaalí unírwa, càmita cabáyawaná úa. Quéwa níai cáinuýéica, nía



nacái caniriyéica nàypiná càulenéri iyú cháí èeri irìcu, iwàwacutácáiná nàuwichàcawa Cristo irípiná. Iná nùlàacuéca pía ipíchanácué máini pìyaca càulenéri iyú.

<sup>29</sup> Píacué nuénánaica càicué nuwàwaca nùlàaca pía: Iyaca wapíchalé achúma èerínata meedá, iná siùcade cawinácaalí idènièyéica yàacawéeriwa, iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa náalimáanáta cachàinìiri iyú. <sup>30</sup> Càita nacái cawinácaalí achúmèeyéica iwàwa yéenanái yéteyéimiwa ìwaliwa iwàwacutá náibaidaca Wáiwacali irípiná càide iyúwa càmiyíyí achúma iwàwa. Cawinácaalí nacái imàniyéica fiesta iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéri iyú càide iyúwa càmiyíyí máini casímái iwàwa náibaidacaténá cáalíacáiri iyú Wáiwacali irípiná. Cawinácaalí nacái iwènièyéica wawàsi iwàwacutá càmita máini cáinináca naicáca nàsuwa, néese iwàwacutá náináidacawa càide iyúwa canéyéica yàasu, náibaidacaténá cachàinìiri iyú Wáiwacali irípiná. <sup>31</sup> Cawinácaalí nacái imàniyéica yàasu wawàsiwa cháí èeri irìcu needácaténá nalíwa plata, iwàwacutá càmita máini báawaca nawàwa náináidáanicawa nàasu cawèníiri ìwaliwa cháí èeri irícuíríca, yácaína mesúnamáita imáalàapínáca macáita yái waiquéerica cháí èeri irìcu.

<sup>32</sup> Càmitacué nuwàwa píináidáanicawa báawanama cháí èeri yàasu wawàsi ìwali. Máinucaalí asìali, yásí ínáidacawa Wáiwacali yàasu wawàsi ìwali imànicaténá càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná casímáicaténá imànica Wáiwacali iwàwa. <sup>33</sup> Quéwa cáinucaalí asìali, yá iwàwacutá ínáidacawa cháí èeri yàasu wawàsi ìwali casímáicaténá imànica ìnu iwàwawa. Yái asìali càmita yáalimá íbaidaca macái ichàini iyúwa ìnu irípináwa, Wáiwacali irípiná nacái. <sup>34</sup> Càita nacái maníríchúá, áiba inanái nacái càmiíchúaca icásàawa, náináidacawa Wáiwacali yàasu wawàsi ìwali, casímáicaténá namànica Wáiwacali iwàwa, namàacacaténá naináwa, náiwitáise nacáiwá Dios irí, náibaidacaténá cachàinìiri iyú irípiná. Quéwa áiba inanái caníríchúaca iwàwacutá uínáidacawa cháí èeri yàasu wawàsi ìwali usímáidacaténá unìriwa.

<sup>35</sup> Càita nùlàacuéca pía nuyúudàacaténácué pía. Càmita numáisaníacué picásàacawa, néese núumacué pirí càì pìyacaténácué cáimiétaquéri iyú, píibaidáanápínácué nacái Wáiwacali irípiná macái pichàini iyúwa.

<sup>36</sup> Quéwa áibacaalí asìali ínáidawa càmita cayába imáisaníacaalí mamáalàacata íduwa ucásàacawa béerucáiná úa, uwàwacaalí ucásàacawa nacái, yásí cayábaca úaniri imàacacaalí ucásàacawa. Càmita namàni nàyaca nabáyawanáwa, níái icásèeyéicawa. <sup>37</sup> Quéwa áibacaalí idènia íduwa, càmicaalí iwàwacutá ídu icásàacawa asìali yáapicha, càmicaalí nacái uwàwa ucásàacawa, úaniri nacái ínáidacaalíwa càmiínápiná imàaca ucásàacawa yáapicha yái asìalica, yá úaniri imànica iyaca cayábèeri wawàsi. <sup>38</sup> Iná cawinácaalí imàaqueerica íduwa icásàacawa imànica cayábèeri wawàsi. Quéwa cawinácaalí càmiríca imàaca ucásàacawa imànita nacái cayábèeri yáwanái.

<sup>39</sup> Uái caníríchúaca canáca yéewaná umàaca uíchawa unìriwa. Iwàwacutá uyamáacawa yáapicha idècunitàacá cáucani. Quéwa yéetácaalíwa uícha, yásí úalimáca udéca ucásàacawa àniwa yáapicha cawinácaalí asìali máinuíríca uwàwéerica, quéwa iwàwacutá ucásàacawa abèeri yáapicha yeebáidéerica Jesucristo itàcái. <sup>40</sup> Quéwa nuínáidacawa casímáinápiná cachàiníwanái uwàwa càmicaalí uedá unìripínáwa àniwa. Càita nuínáidacawa, nuebáida nacái Espíritu Santo Dios néesèeri idéca iyúudàaca nuínáidáanáwa càì.

## 8

*Los alimentos consagrados a los ídolos*

<sup>1</sup> Siùcade nucàlidacué piríni ìwali yáí pisutéericuéca péemiawa núa ìwali pìasu cuyàluta irìcuwa: yáí iinási áibanái ìnuérica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwaná icàaluíniná, càide iyúwa náiwitáise iyáaná, níara áibanáica càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Pidécuéca píimaca cáaliacáicasacué pía macáita. Cayábacué nuénánái, ipíchanácué cáimacáica piicáca píawawa píaliacái ìwalísewa. Cayába cachàiniwanái cáinináacalícué piicáyacacawa, yéewanápinácué píiwitáise idàwinàacawa Dios ìiwitáise iyú peebáidacaténácué itàacái tàì ìméri iyú. <sup>2</sup> Cawinácaalí iyúunáidéerica yáaliacawa madécaná wawàsi ìwali, càmitàacá yáaliawa cayába càide iyúwa iwàwacutáaná yáaliacawa. <sup>3</sup> Quéwa cawinácaalí cáinináca iicáca Dios, yásí Dios yáalía iicáca yáí wenàiwicaca, cayábaca Dios iicáca ìiwitáise nacái.

<sup>4</sup> Pisutácatécué péemiawa núa asásí cayábacaalícué piyáaca iinási nanuérica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíniná, níái cuwáinái yéenáiwanáca. Càitacué núumaca pirí ìwali: Báisita canéerica iwèni meedáni, canáca nacái ichàini yáí ídoloca, cuwáisàiri yéenáiwanáca meedáni cháì èeri irìcu, canácáiná áiba báisíri Dios íicha, abéerita yáí Diosca. <sup>5</sup> Báisita nàyaca madécaná demonio ìiwacanánái cachàiniyéi báawéyéi ìiwitáise icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeri cáuli irìcubàa, cháì èeri irìcu nacái èeri mìnánái yèyéica ípidená cuwáinái (ìimáanáca diosnáì). Madécaná wenàiwica náaca demonio icàaluíniná, wenàiwica icàlidéyéica ìwali cuwáináica nía. <sup>6</sup> Quéwacué canáca walí áiba wèeripiná icàaluíniná íicha yáí abéerita Wáaniri Diosca. Wáaniri Dios imànicaté macáita, íná wawàwa wàyaca càide iyúwa iwàwáaná. Iya nacái abéerita Wacuèriná, yáí Wáiwacali Jesucristoca, yáí idabéericaté macáita, àta wía nacái, Wáaniri Dios irípiná.

<sup>7</sup> Quéwa càmítacué macái wéená náalía néemiaca cayába càinácaalí ìimáaná yáí tàacáisica. Càmita cachàini náiwitáise Dios ìwali càmicáináca náalía cayába. Níái wéenánái yéewánéyèita yàaca ídolo cuwáisàiri yéenáiwaná icàaluíniná ipíchawáiseté nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá Jesucristo itàacái. Nayáacaalí nayáacaléwa áibanái yáapicha, nawèniacaalí iinási nacái yàcalé irìcu, yá náaliacawa áibanái nadéca nanúaca yáí píraimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíniná. Abénaméyéi wéená iyáacaalí yáí iinásica, yá nayúunáidaca càmita báisí Dios imàaca nayáacani. Quéwa nayáacani quéwanáta. Iná nadàbaca nánáidacawa méetàuculé Dios íicha, yá báawaca náiwitáise ìwalíse yáí namàinínáca wawàsi nánáidéerica Dios imáisaníaca namànica. <sup>8</sup> Báisita càmita cayába Dios iicáca wía ìwalíse meedá yáí wayéerica, íná càmita cayábawanái Dios iicáca wía áiba wawàsi ìwalíse wayáacaalíni. Càita nacái càmita báawa Dios iicáca wía ìwalíse yáí càmíríca wayáa. <sup>9</sup> Quéwacué éwita Dios imàacacáníta piyáaca iinási áibanái ìnuérica iyúwa sacrificio ídolo cuwáisàiri yéenáiwaná irí, càicáanáta iwàwacutácué piicá píichawa cayába ipíchanácué abéeri wéenasàiri càmíríca yeebáida tàì ìméri iyú imànica ibáyawanáwa iicácáinácué piyáacani, yáí iinásica. <sup>10</sup> Píacáiná yáaliéricawa Dios imàacaca piyáaca yáí iinásica, néese píawinacaalíwa piyáacaténá piyáacaléwa ídolo yàasu templo néré, nawacùacataléca iinási nanuèrimica iyúwa sacrificio ídolo irí, yá cawàwanáta abéeri wéená càmírí yeebáida tàì ìméri iyú iicáca pía néré, néese iwàlùacawa néré nacái iyáacaténá yáí iinásica, éwita ìnánáidacáanáta càmita Dios iwàwa imànica càì. <sup>11</sup> Pidéca píimaca piwiliwa píalíanásawa madécaná, quéwa yáí píaliacáica càmita iyúudàa péenasàiri

yái càmlírica yeebáida tàì íiméeri iyú, néese pidéca pimànica irí máiní báawéeri píaliácái iyúwa, yá cawàwanáta yéetápinácawa méetàuculé Dios ícha ibáyawaná yáapichawa, yái péenásàirica, éwitaté Cristo yéetácánítawa nacái íchawalíná. <sup>12</sup> Iná péewáidacaalícué péenánáwa càmiyéica yeebáida tàì íiméeri iyú namànínapíná áiba wawàsi nánáidéerica ìwali càmlírica Dios iwàwa namànica, yá pimànicuécá piácawa píbayawanáwa péenánái iríwa, Cristo irí nacái. <sup>13</sup> Iná yái nuyáanáca iinási imàacacaalí nuénásàiri imànica ibáyawanáwa nuyáacalé ìwaliise, yásí cayába cachàníwanái càmlínápiná quirínama nuyáaca iinási, ipíchaná núalimáidaca nuicáwa nuénásàiriwa àta imànicataléta ibáyawanáwa.

## 9

### *Los derechos de un apóstol*

<sup>1</sup> Ewita apóstolcáaníta núa, yái Dios ibànùerica, càicáaníta càmita nuèpuníwa càide iyúwa isímáidáaná núa meedá, néese nuwàwaca nuyúudáaca áibanái. Báisíta Dios imàacacaté núa apóstolpiná, iná canáca ichùulièri núa cháì èeri iricu. Nudéca nuicáca Wáiwacali Jesús. Píacué nacái yásáidéeyéica apóstolca núa bàaluitécáiná piwènúadacuécá píiwitáisewa Dios irípiná nuíbaidacaalíté Wáiwacali irípiná pèewibàa, nucàlidáanápínacué pirí iináwaná ìwali. <sup>2</sup> Cawàwanáta áibanái càmita naicá núa càide iyúwa apóstol, yái Dios ibànùerica, quéwa píaliacuéwa báisiiri iyú apóstolca núa, bàaluitécáiná piwènúadacuécá píiwitáisewa peebáidacaténá Wáiwacali itàacái, nucàlidacaalítécué pirí iináwaná ìwali. Càita Dios yásáidacuécá pirí apóstolca núa.

<sup>3</sup> Natàanícaalí báawéeri iyú nùwali, náimacaalí nacái càmitasa apóstolca núa, yásí càì núuma nalíwa: <sup>4</sup> Dios ibànùacaté núa iyúwa apóstol nucàlidacaténá Wáiwacali iináwaná, iná Dios imàacaca nusutáca nuyáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Dios imàaca nacái macái apóstol idèniaca ínuwa yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, imàaca nacái apóstol itéca yáapichawa úa idècunitàacá yéepunicawa icàlidacaténá Dios itàacái, càide iyúwa áibanái apóstol namàníiná, nía nacái Wáiwacali yéenánái iméeréerináica, Pedro nacái. Iná nudèniacaalí nuínuwatá, yá cayábaca nutéca núapichawa úatá. <sup>6</sup> Dios imàaca nacái Bernabé, núa nacái wayamáidaca wáibaidaca wacáapi iyúwa, wasutacaténacué pícha wayáapínáwa idècunitàacá wacàlidaca pirícué Dios itàacái. Quéwa éwita Dios ibatàacáaníta wamànica càì, càicáaníta càmitaté wasutacaté pícha wayáapínáwa, néese wíata ipáyaidatèni. <sup>7</sup> Péemíacué comparacón: Píaliacuéwa úwinái càmita nawèni nayáapínáwa. Càita nacái wenàiwica ibànacaalí ibànacalewa abéyéeri uva yéetaná, càmita iwàwacutá ipáyaidaca iyáacaténá yàasu uva ìyacanáwa. Càita nacái abéeri icùacaalí áibanái ipíra ovejanái, canáca imáisanièri ìiraca leche yeedéerica ovejanái ícha. Càita nacái Dios imàacaca apóstolnái isutáca iyáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Dios ibànùacáiná apóstolnái nàatalé. <sup>8</sup> Picácué pínáidawa númáanáca càiri tàacáisi nuíwítáise iyúwa meedá, bàaluitécáiná Dios càì íimaca imàacacaalíté itàacáiwa profeta Moisés irí, Moisés icàlidacaténaté israelitanái iríni. <sup>9</sup> Càité Moisés itànàaca tàacáisi bàaluité Dios inùmalícué: “Picácué pidacúa pacá inùma ituínási ícha idècunitàacá ubaidaca pirí ubawáidaca ituínási, ùulùacaténá ituínási iwíralè, néese pimàacacué uyáacani idècunitàacá ubaidaca uèpunicawa”, íimaca. Dios ímacaté càì walí wáalíacaténáwa catùulécánáca iicáca

pacá, quéwa iwàwacutácué wáallacawa áiba wawàsi quiríta. <sup>10</sup> Dios ímacaté càì icàlidacaténá walí iwàwacutáanáca wayúudàaca wenàiwica iyúudéeyéica wía. Dios ichùulliacaté Moisés itànàanápínaté yái tàacáisi wamànicaténá cayábéeri nalí cawinácaalí yéewáidéeyéica wía Dios itàacái iyú. Péemlacué comparación: Asìali ichùnìacaalí cáli nabànacatáipíná, yá iwàwacutá namàacaca yeedáca yàasupínáwa quíracaalí yái iyacanásica. Càita nacái cawinácaalí yuuluèrica ituínási iwìralè, iwàwacutá namàacaca yeedáca yàasupínáwa. Càita nacái wía yéewáidéeyéicuéca pía, Dios imàacaca wasutácuéca pícha wayáapínáwa. <sup>11</sup> Wabànacatécué Dios itàacái píwàwalicu, íná cayábaca wasutácué pícha weedácaténá wàasupínáwa, yái wayáapíná, wabàlepiná nacái, wayamáacatáipíná nacái cháì èeri írìcu. <sup>12</sup> Dios imàacacáiná áibanái yéewáidéeyéicuéca pía isutácuéca píchani, yá máini cachàiniwanái Dios imàaca wasutácuéca píchani, wíacáinaté idàbàanéeyéicaté icàlidacuéca pírì Jesucristo iináwaná. Quéwa, éwita Dios imàacacáaníta wasutácuéca pícha wayáapínáwa, càicáaníta càmita càì wamànica. Néese wàidenlacaté wàuwichàanáwa wàibaidaca wawènianápiná wayáawa ipíchanácué báawaca péemlaca Cristo itàacái ìwalíse yái wasutáanácuéca wayáapínáwa pícha.

<sup>13</sup> Píaliacuéwa naináwaná ìwali, cawinácaalí íbaidéeyéica templo írìcu. Needáca nayáawa templo írìcuíse. Ímáanáca, cawinácaalí ínuéyéica pírái iyúwa sacrificio, needáca nalíwa iinási yéenáimi, macái pírái yéená nanuérica neemácaténáni altar íinata. <sup>14</sup> Càita nacái Wáiwacali idéca ichùullaca cayábàanápíná náyaca náibaidacalé ìwaliwa namànírica Dios írìpiná, cawinácaalí icàlidéeyéica yái tàacáisi cayábéerica, íná cayábaca nasutáca nayáapínáwa wenàiwicanái ícha yeebáidéeyéica Wáiwacali itàacái. Yácata nawèni, níái icàlidéeyéica Dios itàacái. <sup>15</sup> Quéwa canácatáita càì numànitè nùyacaalítécué píapícha, càmita nacái nutànàacué píri cuyàluta siúca píacaténácué nulí wawàsi. ¡Máini casímáica nuwàwa nucàlidacué píri Dios itàacái mawèníri iyú! ¡Cayába cachàiniwanái nulítáni nuétácaalíwatá ipíchaná nuyamáidaca nucàlidaca Dios itàacái mawèníri iyú!

<sup>16</sup> Càmita cachàini nuicá núawawa ìwalíse yái nucàlidáanáca Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Néese nucàlidacani Cristo ichùullacáiná núa. ¡Máini báawéeri yúuwichàacáisi yàanèripínáca nùwali càmicaaalí nucàlida yái tàacáisica wenàiwicanái írì! <sup>17</sup> Iná nucàlidacaalíté yái tàacáisica nuíwitáise iyúwa meedátá, yá nuedácaté wenàiwicanái ícha nuwènipínáwatá. Quéwa càmita nucàlidani nuíwitáise iyúwa, néese Dioscata yái ichùulièrica nucàlidacani. <sup>18</sup> Yácata nuwèni yái: Casímáica nuwàwa nucàlidacáiná mawèníri iyúni yái tàacáisica íiméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Càita nucàlidaca mawèníri iyúni: Ewita Dios imàacacáaníta nusutácué pícha nuyáapínáwa nucàlidacáinácué píri itàacái, càicáaníta càmita càì nusutácuéca píchani.

<sup>19</sup> Ewita càmicáaníta áibanái yàasu wenàiwica núa íbaidéerica mawèníri iyú, càicáaníta numàacaca núawawa càide iyúwa macái wenàiwicanái yàasu wenàiwica íbaidéerica mawèníri iyú nuyúudàanápíná áibanái wenàiwica manùbéeyéi nawènúadàanápíná náiwitáisewa Cristo írìpiná. <sup>20</sup> Nùyacaalí judiónái yáapícha, yá nùyaca càide iyúwa náiwitáise iyáaná nuyúudàacaténá nawènúadaca náiwitáisewa Cristo írìpiná. Càita nacái numànica nùyacaalí náapícha níái càmiyéica judío yeebáidéeyéica tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés írì bàaluité; yá nùaca Dios icàaluíná náapícha càide iyúwa náiwitáise iyáaná, yéewacaténá néemlaca nucàlidaca

nalí Cristo iináwaná ìwali, éwitacué càmicáaníta iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ìmáaná wàacaténá Dios icàaluíná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. <sup>21</sup> Càita nacái nùyacaalí náapicha níái càmfíyéica judío, càmfíyéica iya Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yá càmita numàni iyúwa wenàiwica imànírica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ìmáaná, nuwàwacáiná nuwènúdaca náiwitáise Cristo irípiná. Quéwa éwita càmicáaníta numàni càide iyúwa wenàiwica iyéerica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ìmáaná, càicáaníta nuebáidaca mamáalàacata Dios itàacái càide iyúwa Cristo ichùullaná núa. <sup>22</sup> Nùyacaalí áibanái yáapicha càmfíyéica yeebáida tàì ìméeri iyú, yá nuèpùà nùyaca càide iyúwa abéeri néená, nuicá nacái cáimiétaquéeri iyú yái náináidáanácawa, càmita nuicáaní naquíná. Càita nùyaca náapicha nuyúudàacaténá neebáidaca Jesucristo itàacái cachàiniwanái. Iná núalimáidaca nùyaca abédanamata náapicha macái wenàiwica ìwítáaná numànicaténá àta càinácaalí núalimáanáta numànica nuyúudàacaténá abénameeyéi nawènúdaca náiwitáisewa Cristo irípiná yéewacaténá iwasàaca nía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. <sup>23</sup> Càita numànica yéewacaténá madécaná wenàiwica yéemlaca yái tàacáisi cayábéerica ìméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, nuwàwacáiná nacái Dios imànica nulí cayábéeri náapicha níái yeebáidéeyéica Cristo.

<sup>24</sup> Péemiacué comparación: Píaliacuéwa ìwali yái napianínácawa carrera ìwali, yá macáita napianícawa, quéwa abéerita yái imawènladéerica áibanái yeedáca iríwa cawèníri. Càide iyúwa níái ipianíyécawa cachàiníri iyú carrera ìwali, càita nacái iwàwacutácué píibaidaca Dios irípiná cachàiníri iyú, píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànicaténá càide iyúwa ichùullanácué pía. Càicué pimàni peedácaténácué piríwa yái cawènírica Wáiwacali yèeripináca yàasu wenàiwicanái iríwa chènuniré. <sup>25</sup> Chái èeri irícu macáita iwáwéeyéica isáiwicaca deporte needácaténá nalíwa cawèníri, néewáidacawa cachàiníri iyú yéewacaténá cachàinica nainá; namàacaca náichawa macái wawàsi imànírica báawéeri nainá irí. Yá néewáidacawa cachàiníri iyú needácaténá nalíwa abéeri corona, laurel ibáiná icâyuaniná. Quéwa báiásíri corona yèepùaca chuica ráunamáita, yá imáalàacawa, néese wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái wáibaidaca cachàiníri iyú Wáiwacali irípináwa weedácaténá walíwa áiba cawèníri càmfírica imáalàawa iyéerica chènuniré. <sup>26</sup> Núacata càmfíri iyúwa matuíri ipianícaalíwa éeruwaca, càmita nacái iyúwa áiba inúadáidéeri cáuli meedá. Néese núalíacawa càinácaalí Wáiwacali iwàwáaná numànica, yá nuíbaidaca cachàiníri iyú Wáiwacali irípiná. <sup>27</sup> Nucùaca núawawa, nuiná nacáywa cachàiníri iyú ipíchaná numànica nubáyawanáwa, ipíchaná nacái numànica áiba wawàsi càmfírica iyúudáa áibanái, càmicáiná nuwàwa Wáiwacali imáisaníaca nuíbaidáanápiná irí quirínama idécanáami nuéwáidaca áibanái.

## 10

### *Consejos contra la idolatría*

<sup>1</sup> Píacué nuénánaica, picácué piimáicha macái wàawirináimi israelitanái namusúacatéwa profeta Moisés yáapicha Egipto yàasu cáli ícha. Néeseté idècunitàacá nèepunicawa nàacawa manacúali yùucubàa càináwàiri, yáté Dios imàacaca manuiri acalèe yàacawa napíchalépiná yásáidacaténaté alénácaalí iwàwacutá nàacawa. Macáita nèepunicatéwa acalèe yáapíise, catámèeri irícu ùuléeri ícha. Macáitaté nàacawa Moisés yáapicha,

yá nachàbacadéwa chuiri cáli ínatabàa Mar Rojo yàasu manuiri úni ìwaliabàa. <sup>2</sup> Càité macáita abédanama namànicaté nàiwitáisewa Moisés yáapicha namànicaténaté iyúwa Moisés ichùulianá nía càide iyúwaté nadéca nacáicaalí nabautizácawa nèepunicáinatéwa Moisés yáapicha acalée yáapíise, úni ìwaliabàa nacái. <sup>3</sup> Càité nacái macáita nayáacaté chènuníseeri yàacàsi Dios yèericaté nalí, yái pan nacáirica ípidenéericaté maná. <sup>4</sup> Macáita nacái nàiracaté úni Dios imàaquéericaté imusúacawa íba yèewiise. Yái Cristo yàacawéeridéericaté yèepunicawa nía, càicanide iyúwa cachàiníiri íba Cristo yàacáinaté nacáuca. <sup>5</sup> Quéwaté báawaca Dios íicáca nàiwitáise batéwa macáita, ínáté Dios inúaca nía, yá nachéecami icàlàliacatéwa manacúali yùucubàa càinàwàiri.

<sup>6</sup> Càité nachàbacawa. Dios yùuwichàidacaté nía yéewáidacaténá wía ipíchaná wawàwaca báawéeri càide iyúwaté nawàwáná báawéeri. <sup>7</sup> Iná picácué pía ídolo cuwáinái yéenáiwáná icàaluíniná càide iyúwaté abénaméeyéi nanúnáté píraí, nayáaca nacái íinási nàacaténá ídolo icàaluíniná. Càité profeta itànàaca Dios itàacái ímérica: “Níara wenàiwica náawinacatéwa nayáacaténá íinási, yáté nàiraca nacái, néese namichàacatéwa nasàiwicacaténá náapichawáaca, yá naimáca náapichawáaca”, ímaca. <sup>8</sup> Píacué nuénánái, picácué waimá áiba yáapicha càimíchúaca wáinusíwa, càimírira nacái wanírísíwa, càide iyúwaté abénaméeyéi imàinínaté. Yáté veintitres mil namanùbaca néetácawa Dios inúacáinaté nía nabáyawaná ìwalíise. <sup>9</sup> Picácué nacái wáalimáida waicáwa Cristo càide iyúwaté abénaméeyéi namàinínaté nabáyawanáwa mamàalàacata néese Dios yùuwichàidacaté nía. Yáté néetácawa àapi iyú Dios ibànuyéica nèewiré. <sup>10</sup> Picácué picúisa píchawa Dios càide iyúwaté abénaméeyéi nacúisáidacaté Dios, yáté Dios ibànùaca yàasu àngelwa inuérica wenàiwica, yá inúacaté nía.

<sup>11</sup> Càité ichàbacawa. Dios yùuwichàidacaté wàawirináimi yéewáidacaténá wía ipíchaná wamànica càide iyúwa namàinínaté. Néeseté áibanái profeta natànàacaté Dios itàacái nàalàacaténá wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, wía iyéeyéica siúcade ipíchawáise èeri imáalàacawa. <sup>12</sup> Iná pínáidacaalícúewa cachàinica píiwitáise, cáalíacáiri nacái, iwàwacutácué píicá píchawa cayába ipíchaná pícalácawa Dios ícha pímaníicáicacué píbáyawanáwa. <sup>13</sup> Pidàbacaalícúé píwàwaca pímaníca píbáyawanáwa, néese píwàwalicué macái èeri mìnánái nachàbaca càiri wawàsi yáalimáidéerica nía namàinínápiná nabáyawanáwa. Quéwa cayábéeri Dios íiwitáise, imàinírira nacái machacàníiri iyú càide iyúwa íimáaná, yá iyúudàapínacué pía ipíchaná pímaníca píbáyawanáwa. Iná yéewa píalimácué manuíca pínáidacawa píwàwawa Dios ìwali càimínápinacué imàaca càulenéri wawàsi yáalimáidaca pía cachàiníwanái íicha yái píaliméericuéca píideníaca. Néese càulenéri wawàsi yáalimáidacaalícúé pía pímanínápiná píbáyawanáwa, yásí Dios iyúudàacué píawa yéewacaténá píideníaca mamàalàacatani ipíchanácué pímaníca píbáyawanáwa. Càipíná Dios iyúudàapínacué píawa, íná càmitacué iwàwacutá pímaníca píbáyawanáwa.

<sup>14</sup> Iná píacué nuénánái nuwàwéeyéica, picácué píacawéerida wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáinái yéenáiwáná icàaluíniná. Piyacué déeculé náicha cawínácaalí imàniyéica càí. <sup>15</sup> Núalíacawa cáiwitáisecúéca pía, íná nutàanicué píri nuwàwacáinacué pínáidacawa cáalíacáiri iyú ìwali yái núméricúéca píri. Yásí píalíacúéwa báisícātani. <sup>16</sup> Macái imanùbaca wamànicaalí Santa Cena, yá wasutáca Dios ícha cayàbacaténá imànica walí uva ituní,

wàa nacáí Dios irí ìwali cayábéeri, yácáiná uva ituní ìimáanáca càicanide iyúwa Cristo ìiraná imusuéricatéwa ícha cruz ìwali wáichawalíná. Macáí imanùbaca wáiracaalí yáí uva ituníca, yá wáasáidaca wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, yéetácáínátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Macáí imanùbaca wayáacaalí wáalimáwanama pan yééná wasubèriadéerica, yá wáasáidaca wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, Cristo iiná yùuwichàacáínátéwa cruz ìwali wáichawalíná. <sup>17</sup> Ewita manùbéeyéicáaníta wía, càicáaníta macáita wayáaca abéeri pan yééná macáita wamanùbaca iyúwa. Càita wáasáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, éwita manùbéeyéicáaníta wía.

<sup>18</sup> Piwàwalicué Dios ichùullacaté Israel itaquénáinámi bàaluité. Abédanamata namànica náiwitáisewa náapichawáaca nayáacaalíté iinási macáita namanùbaca iyúwa, yáí pìráimi nanuéricaté iyúwa sacrificio cáuri Dios irí. <sup>19</sup> Càmita núuma nàaca Dios icàaluíná cawinácaalí inuéyéica pìrái iyúwa sacrificio ídolo irí. Càmita báisi cáurica yáí ídolo cuwáisàiri yéénáíwanáca, íná canáca iwèni meedá. Yá nacáí pìrái iinámi neeméerica ídolo irí, càmrírita cachàini áiba iinási íiwitáaná ícha. <sup>20</sup> Néese nuwàwacué píaliácawa nàwali níara áibanáí yèeyéica ídolo icàaluíná. Namàaca iinási iyúwa sacrificio ídolo irí, quéwa càmita nàa Dios icàaluíná, néese nàaca demonio icàaluíná. Iná càmitacué nuwàwa piyáaca náapichani idècunitàcá nàaca ídolo ìimiétacaná fiesta irìcu, ipíchanácué pìyaca abédanamata demonio yáapicha, náapicha nacáí níara yèeyéica demonio icàaluíná. <sup>21</sup> Càmitacué Dios imàaca pìraca uva ituní Santa Cena yaalí Wáiwacali yàasu copa irícuíse, pìracaalícué nacáí demonio yàasu copa irícuíse. Càita nacáí càmitacué Dios ibatàa piyáaca piyáacaléwa Santa Cenaca Wáiwacali yàasu mesa iwéré, piyáacaalícué piyáacaléwa nacáí demonio yàasu mesa iwéré, aléera namànicataléca fiesta nadécanáami nanúca pìrái iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáinái yéénáíwaná icàaluíná.

<sup>22</sup> ¡Picácué wamàni càì ipíchanácué máini báawaca Wáiwacali iicaca wáiwitáise! ¡Picácué wayúunáida cachàiníwanáica wía Wáiwacali íchawa! Canáca yéewaná wamànica irí càiri báawéeri wawàsi.

### *La libertad y el amor cristiano*

<sup>23</sup> Abénaméeyéi nacàlidaca: “Càmicaalí Dios imáisanía wamànica áiba wawàsi, yásí cayábaca wamànica càinácaalí wawàsi wawàwéerica wamànica”, càì nàimaca. Quéwa númacué pìrí, éwita Dios càmicáaníta imáisanía wamànica áiba wawàsi, càicáaníta càmita macáí wawàsi iyúudàa wía, áibanáí nacáí. Báisíta Dios imàacaca wamànica càide iyúwa wawàwáaná, càmicaalí báawa yáí wawàwéerica wamànica, quéwa càmita macáí wawàsi imàaca wáiwitáise idàwinàacawa Dios íiwitáise iyú weebáidacaténá itàcáí tàì ìiméeri iyú, wayúudàacaténá nacáí áibanáí neebáidáanápíná. <sup>24</sup> Picácué wacutácaita wasímáidáanápíná wíawawa meedá, néese wacutácué wayúudàacaténá áibanáí nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú àta neebáidacataléta itàcáí tàì ìiméeri iyú.

<sup>25</sup> Piyáacué macáita cawinácaalí iinási piwènièricuécaca nawéndacataléca iinási; picácué pisutá péemlawa nía iwéndéeyéicani píaliacaténácuéwa asáisi áibanáí inúacaalíté yáí pìráimica nàacaténá ídolo cuwáinái yéénáíwaná icàaluíná, achúmáicahacué piwàwa ìwali. Dios imàacacué piyáacani íná piwèniacué matuíbanáiri iyúni. <sup>26</sup> Càmitacué iwàwacutá achúmaca piwàwa yàacàsi ìwali Wáiwacali yàasucáiná macáí wawàsi èeri irícuírca.

27 Néese áibacaalí cà míiri yeebáida Jesucristo itàacái, imáidacaallicué piyáaca piyáacaléwa yáapicha, piwàwacaallicué nacái piyáaca yáapicha, néese piyáacué macáita yàacási yéericuéca piyáa. Picácué nacái písutá péemiawa nía iinási iwali píaliacaténacuéwa asáisi áibanái inúacaallicué yái píráimica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíná, achúmacáichacué piwàwa. 28 Quéwa áibacaallicué cà yàalàaca pía: “Yái iinásica, nadéca nanúacani iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo cuwáinái yéenáiwana icàaluíná”, càicaallicué íima píri, néese picácué piyáani pimànicáichacué báawéeri irí yái yàalèericuéca pía ipíchaná iwènúadaca íiwitáisewa Dios íicha, càmicáiná yeebáida tàì íiméeri iyú néese iyúunáidaca Dios imáisanierica wayáaca yái iinásica. 29-30 Abénameeyéi càmitàacá neebáida tàì íiméeri iyú, íná machawàacaca náináidacawa. Cáaluca namànica wawàsi cà míiricué cáalu pimànica, càmicáiná náaliawa cayába càide iyúwacué píalílanáwa. Nayúunáidaca báawáanápina Dios iicáca nía yàacási iwálise. Quéwa cawàwanátacué piwàwa càì píimaca nulí: “Dios idéca imàacaca numànica càide iyúwa nuwàwáana càmicáalí báawa yái nuwàwéerica numànica, íná canáca yéewaná áiba imáisanlaca numànicani achúmacáicha meedá iwàwa. Nudéca nùaca Dios irí cayábéeri yàacási iwali, íná canáca yéewaná áiba itàanica báawéeri iyú nùwali nuyáacalé iwálisewa”, càicué piwàwaca píimaca cawàwanáta. 31 Báisíta, quéwa péemiacué nulí, nuénánái. Càinácaallicué wawàsi piyáaca, càinácaallicué wawàsi nacái pimànica, pimànicué abéerita yái imàaquéerica áibanái iicáca Dios cáimiétaquéri iyú. 32 Picácué pimàni wawàsi càì áibanáicaallicué iicá pimànicani yá nacaláacawa Dios íicha, yá namànica nabáyawanáwa, macáita cawinácaalí nía, judíocaalí nía, cà míiyéicaalí judío nía, nía nacái Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. 33 Núa nacái, àta càinácaalí numànica, nùalimáidaca nuyúudàaca macái wenàiwica íiwitáaná. Càmita nucutá numànicaténá abéerita yái isíimáidéeripináca núa, néese nucutáca numànicaténá yái iyúudèeripináca manùbéeyéi wenàiwica, yéewáanápina nawènúadaca náiwitáisewa Cristo irípiná iwasàacaténá nía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha.

## 11

### *Las mujeres en el culto*

1 Piyacué nacái càide iyúwa nùyáaná càide iyúwa nacái Cristo iyáanaté. 2 Píacué nuénánáica, iyéeyéica Corinto iyacàlená irícu, nadéca nacàlidacuéca nulí piináwaná iwali. Cayábéeriquéi piwàwallínacuéca núa mamáalàacata, pimànicuéca nacái mamáalàacata càide iyúwa nucalidáanátécué píri tàacáisi. 3 Quéwa nuwàwacué píaliacawa áiba wawàsi: Càide iyúwa Dios ichùullana Cristo, yá Cristo yeebáidaca Dios itàacái, càita nacái Cristo ichùullaca macái aslanái yeebáidéeyéica itàacái; néese càide iyúwa Cristo ichùullaná macái aslanái yeebáidéeyéica itàacái, yá neebáidaca itàacái, càita nacái macái aslanái idènièyéica ínuwa iwàwacutá nachùullaca náinuwa, yá iwàwacutá nacái inanái neebáidaca nàacawéeri itàacáiwa. 4 Aslali ibàllacaalí íiwitawa idècunitàacá isutáca yáawawa Dios íicha, icàlida nacái tàacáisi Dios inùmallicuíse, càmita yàa Cristo íimiétacaná. 5 Quéwa càmicáalí inanái ibàlla úiwitawa idècunitàacá usutáca Dios íicha, ucàlida nacái tàacáisi Dios inùmallicuíse, càmita ùa uníri íimiétacanáwa, néese càica úade iyúwa inanái nàuwisèechúaca íicha íiwita ibáiná macáita. 6 Càmicáalí inanái ibàlla úiwitawa, iwàwacutá udalúaca uíchawa úiwita ibáináwa. Quéwa



báicaalí udalúaca uíwita ibáináwa macáita, iwàwacutá ubàliaca uíwita. <sup>7</sup> Iwàwacutá aslali càmita ibàlla íiwitawa. Dios idàbacaté idàbáneeri aslali quèechatécáwa iyúwa Dios íicacánáwa, íná iwàwacutá aslanái yáasáidaca cachàiníríca Dios íiwitáise. Quéwa iwàwacutá inanái yáasáidaca cáimiétacanáca uníri. <sup>8</sup> Bàaluitécáiná Dios idàbacaalíté idàbáneeri aslialica, càmitaté Dios iwènúada inanái ibàlài yáapi aslali iyú ùacawéeripiná, néese Dios yeedácaté aslali ibàlài yáapi, yá iwènúadacaté yáapi inanái iyú aslali yàacawéetúapiná. <sup>9</sup> Càmitaté Dios imàni aslali inanái írípíná. Néese Dios imànicaté inanái aslali írípíná. Íná iwàwacutá inanái uebáidaca uníri itàcáíwa. <sup>10</sup> Dios imànicaté inanái aslali írípíná, íná iwàwacutá inanái ubàliaca uíwita, ángelnái íicacáná úa. <sup>11</sup> Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàcáí, cáinináca Dios íicáca wía abédanamata: Aslanái càmita naya isicúa canácaalí inanái, càita nacái inanái càmita naya isicúa canácaalí aslali. <sup>12</sup> Ewitaté Dios iwènúadacáaníta aslali ibàlài yáapi idàbáneechúa inanái iyú, aslali yàacawéetúapiná, càicáaníta siùcade aslanái imusúaca íicá èeri inanái íicha. Quéwa Dios idàbacaté macáita, wía èeri mìnánáica.

<sup>13</sup> ¿Càinásicué píináidacawa? ¿Cayábasica inanái usutácaalí Dios íicha càmicaalícáwa ubàlla uíwita? <sup>14</sup> ¿Càmitasica macáita wáalíacawa cáalacaalí aslali íiwita ibáiná idàwinàacawa, yásí báawaca áibanái íicácani? <sup>15</sup> Quéwa cáalacaalí inanái íiwita ibáiná idàwinàacawa, yá casímáica uicácani, úalíacáináwa Dios imàacaca ulí uíwita ibáiná uépùacaténá uíwita iyú. <sup>16</sup> Quéwa abénaméeyéi péenácué iwàwacaalí itàaníca chàinisíiri iyú ìwali yái tàacásica, càmicáiná nawàwa namànica càide iyúwa númeránácué pírí, yá nùalàaca nía cachàiníiri iyú namàinínápiná iyúwa númeráná. Wía apóstolca, macáita nacái Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàcáí, càmita wamàni càiri méetàuculéeri wawàsi, iyúwacué pimàíná.

### *Abusos en la Cena del Señor*

<sup>17</sup> Siùcade nutànàcué pírí áiba wawàsi ìwali, quèwacué càmita nùalimá númeraca cayábèeri píwali càmicáinácué pimàni cayába. Macái imanùbaca píwacáidáyacacaalícuéwa, yá pimànicuéca báawèeri píríwáaca, càmitacué píyúudàayacawa. <sup>18</sup> Quèechacáwa nuwàwacué nutànàca píriní iyúwa áibanái icàlidáanácué píináwaná ìwali. Càì nàimaca: Píwacáidáyacacuécawa pimànicaténá culto, quéwa càmitacué abédanama píiwitáise, íná píiwènúadacuéca píiwitáisewa píchawáaca. Batéwa nuínáidacawa báisícani yái nàimáanácuéca píwali. <sup>19</sup> ¡Píiwènúadacuéca píiwitáisewa píchawáaca cachàinícáinácué píicáca píawawa píchawáaca píwàwacáinácué áibanái nàináidacawa abéericatacué pía níái yeebáidéeyéica Cristo itàcáí báisíiri iyú! <sup>20</sup> Piseríacuécawa píchawáaca, íná éwitacué píwacáidáyacacánítawa, càicáaníta càmitacué pimàni Santa Cena machacàníiri iyú càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. <sup>21</sup> Yàanàcáiná yàasu èericatái píyáacaténá píyáacaléwa píapichawáaca ípíchawáise pimànicuéca Santa Cena, yá ráunamáita píyáacuéca píyáacaléwa méetàucunamata píchawáaca, yái yàacàsi píitéericuéca píapichawa. Néese áibanái catúulécanéeyéica yàanèeyéicué píamísewa canéeyéica írì yàacàsi natéeripiná, yá máapica nía, quéwa áibanái càasuíyéi nacámaca nàiracáiná manuí uva ituní. <sup>22</sup> Píacué càasuíyéica, ¿cánácué càmita píyáa píyáacaléwa picapèericutawa ípíchawáisecuéca planàaca? ¿Cánácué báawa píicáca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàcáí? ¿Cánácué píbáiniada catúulécanéeyéi wenàiwica canéeyéica írì yàacàsi natéeripiná? Píyúunáidacuéca

nucàlidáanápiná pirí pimànicuéca cayábéeri. ¡Càmírita! ¡Càmitacué pimàni cayábéeri!

*La Cena del Señor*

<sup>23</sup> Bàaluité Wáiwacali yéewáidacaté núa càinácaalí iwàwacutáaná wamànica yái Santa Cenaca. Càita nacái nuéwáidacatécué pía: Yátaté catáca, ipíchawáiseté Judas itéca úwinái Wáiwacali Jesús yàatalé náibàacaténáni, yá Wáiwacali yeedáca pan icáapi iriculéwa. <sup>24</sup> Néese idécanáamité yàaca Dios irí cayábéeri pan iwali, yá isubèriadacani. Yá ímaca: “Yácata nuiná yái, yéetèripinácúewa píichawalíná ipichanácué Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Piyáacuéni yái panca piwàwalíripinácúé càinácaalí nuétácawa píichawalíná”, ímaca yái Wáiwacalica. <sup>25</sup> Càité nacái idécanáamité nayáaca nayáacaléwa, yá Jesús yeedáca copa icáapi iriculéwa, abéechúa copa idènièchúa iricuwa uva ituní. Yá ímaca: “Yái uva ituníca, yácata nuíraná imusuèripinácawa nuíchawa cruz iwali pirípinácúé, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa. Yái uva ituníca yásáidacuéca pirí báisiricani yái wàlisià wawàsi Dios imàníríca wenàiwicanái yáapícha iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Macái imanùbaca pìiracaalícuéni, piwàwalicué càinácaalí nuétácawa píichawalíná”, ímacaté yái Wáiwacalica. <sup>26</sup> Iná nuénánái, piyáacáinácúé yái panca, pìiracáinácúé nacái yái uva ituníca, iná píasáidacuéca piacawa áibanái irí càinácaalíté iyú Wáiwacali yéetácawa wáichawalíná cruz iwali. Pimànicué càì àta Wáiwacali yàanàacataléta àniwa.

*Cómo se debe tomar la Cena del Señor*

<sup>27</sup> Iná macái imanùbaca pimànicaalícué Santa Cena, iwàwacutácué piwàwalica yái pan ímáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, yá nacái uva ituní copa irícuíríca ímáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali íraná. Néese abéericaalí péenácúé càmita iyáa yái panca cáimiétaquéeri iyú, íra nacái yái uva ituníca, yá imànica íbáyawanáwa Wáiwacali irí, càmicáiná íicá cáimiétaquéeri iyú Wáiwacali iiná, íraná nacái. <sup>28</sup> Iná ipíchawáise wayáaca pan, wàira nacái uva ituní copa irícuíse, iwàwacutá wáináidacawa wáalímáwanama wawàwalicúsewa Dios íicápiná asáisi iyacaalí áiba báawéeri wawàsi wamàníríca iwàwacutéerica wacàlidaca wáichawa quéechacáwa Dios irí ipíchawáise wayáaca, wàiraca nacái yái Santa Cenaca. <sup>29</sup> Macái imanùbaca wayáacaalí yái panca, wàiracaalí nacái yái uva ituníca, iwàwacutá wawàwalica ímáanáca càicanide iyúwa Wáiwacali iiná, íraná nacái, yéetácáinatéwa wáichawalíná cruz iwali. Càmicaalí càì wáináidacawa, néese wáalímáidaca Dios yùuwichàidáanápiná wíwa. <sup>30</sup> Manùbéeyéi péenácúé nadéca namànica càì, iná cáuláicaca nía, machawàacaca nacái nía. Abenaméeyéi nadéca néetácawa. <sup>31</sup> Quéwa wáináidacaalíwa wáalímáwanama wawàwalicúsewa cayába Dios íicápiná asáisi iyacaalí áiba wawàsi báawéeri wamàníríca iwàwacutéerica wacàlidaca wáichawa Dios irí, néese càmita iwàwacutá Wáiwacali yùuwichàidaca wía. <sup>32</sup> Quéwa Wáiwacali yùuwichàidacaalí wía, yá imànica càì yéewáidacaténá wía, wawènúadáanápiná wáiwitáisewa báawéeri íicha, ipíchaná Dios yúucaca wía infierno irículé náapícha áibanái èeri mìnánái cà míiyéica yeebáida itàacái.

<sup>33</sup> Iná nuénánái, macái imanùbaca piwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa piapichawáaca, iwàwacutácué picùaca macáita pimanùbacanái yàanáca. <sup>34</sup> Máinícaalí máapíca abéeri péenácúé, néese iwàwacutá iyáaca iyáacaléwa icapèe néenitawa, ipíchaná Dios yùuwichàidacuéca pía ìwalíse yái

càmíinácuéca piyáaca piyáacaléwa machacàníri iyú macáita pimanùbaca iyúwa, ipíchaná Dios yúuwichàidaca wenàiwica idèniyéica cayába yàacàsi nayáacáiná nayáacaléwa cadénama ipíchawáise catùulécanéeyéi yàanàca. Néeni, nùanàpinácalícué nupáchiaca pía, yá nuchùniaca áiba wawàsi, yáí pisutéericuéca péemíawa núa ìwali píasu cuyàluta irìcuwa.

## 12

### *Los dones espirituales*

<sup>1</sup> Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca pírí áiba wawàsi píalíacaténácuéwa ìwali yáí chàinisica Espíritu Santo imàaquéerica walí wáalimáwanama, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa.

<sup>2</sup> Píalíacuéwa cayába bàaluité càmítacué peebáida Jesucristo itàacái, íná demonionái iméeràidacatécué pía iyúwa máiwitáiseeyéi píacaténáté madécaná ídolo icàaluíniná, níara cuwáináí yéenáiwánáca, càmíiyéica yáalimá itàaníca. <sup>3</sup> Bàaluité càmítacué ídolo iyúudàa pía, íná siúcade nuwàwacué nucàlidaca píriní cànácaalícué píalimá píalíacawa asáisi wenàiwica itàanícaalí Espíritu Santo inùmaliúise: Cawinácaalí itàaníiyéica báawéeri iyú Jesús ìwali, náimacaalí nacái càmítasa Dios yáí Jesúsca, yáí píalíacuéwa càmíta natàaní Espíritu Santo ichàini iyú. Néese áibanáicaalí ìima: “Yáí Wáiwacali Jesús, yácata Wacuèriná Dios”, càicaalí náima, yáí píalíacuéwa náimaca càiri tàacáisi Espíritu Santo ichàini iyú.

<sup>4</sup> Càmíta abédanama Espíritu Santo imàaca wáalimáwanama wachàini wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Quéwa abéerita yáí Espíritu Santo imàaquéerica walí ichàiniwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Càmíta abédanama macáita yáí wáibaidacaléca Wáiwacali irípiná, néese wadèniaca wáalimáwanama wáibaidacaléwa méetàucunamata wáichawáaca. Quéwa abéerita yáí Wáiwacali ichùulíerica wáibaidáanápíná irí. <sup>6</sup> Wadèniaca chàinisi wáalimáwanama Dios imàaquéerica walí méetàucunamata wáichawáaca, wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa, quéwa abéerita yáí Diosca ichàiniadéerica wía canánama, wamànicaténá macáita yáí iwàwéerica wamànica. <sup>7</sup> Dios idéca imàacaca macái wáalimáwanama chàinisi yáasáidéerica wadèniaca Espíritu Santo, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yéewanápiná wayúudàayacacawa. <sup>8</sup> Espíritu Santo ichàiniadaca abénaméeyéi wéená yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái natàanicaténá cáaliacáiri iyú nàlàacaténá áibanái. Néese Espíritu Santo ichàiniadaca áibanái wéená néewáidacaténáwa cachàiníri iyú nacàlidáanápíná Dios itàacái cayábéeri iyú áibanái irí. <sup>9</sup> Espíritu Santo ichàiniadaca nacái abénaméeyéi wéená manuícáténá náináidaca nawàwawa Dios ìwali neebáidacaténá tàì ìiméeri iyú. Ichàiniadaca nacái abénaméeyéi nachùnìlapíná cáuláiquéeyéi. <sup>10</sup> Espíritu Santo ichàiniadaca nacái áibanái wéená namànínapíná wawàsi càmíiri wenàiwica idé imànica. Aibanái wéená nacái Espíritu Santo ichàiniadaca nía nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliúise. Espíritu Santo nacái imàacaca áibanái wéená yáalíacawa càirínácaalí wenàiwica icàlidaca iyaca tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmaliúise, yá nacái càirínácaalí icàlidaca iyaca cachìwéeri tàacáisi demonio inùmaliúise. Aibaalí nacái Espíritu Santo imàaca abénaméeyéi wéená itàaníca áiba tàacáisi iyú càmíirica èeri mìnánái itàacái. Espíritu Santo ichàiniada nacái áibanái wéená yéewanápiná nacàlidaca walíni watacái iyú cànácaalí ìimáná yáí tàacásica áibanái icàlidéerica càmíirica èeri mìnánái itàacái iyú. <sup>11</sup> Abéerita Espíritu Santo imàaquéerica walí

chàinisi wáibaidacaténá Wáiwacali irípináwa. Yá Espíritu Santo iwacùaca walí chàinisi wáalimáwanama càide iyúwa iwàwáaná.

*Todos pertenecemos a un solo cuerpo*

<sup>12</sup> Péemiacué comparación: Wainá idèniaca ìwalíséeriwa madécaná: níai wacáapica, wacàwa nacái, wàabàli nacái, watuí nacái, wàuwí nacái, madécaná áiba ìwalíséeri nacái. Quéwa éwita wainá idèniacáaníta ìwalíséeriwa madécaná, càicáaníta abéericatani, yái waináca. Càica ímaca yái comparaciónca. Uwé, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu. Càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná idèniáná ìwalíséeriwa madécaná, càita nacái iyaca madécaná wééná, madécaná wenàiwica íiwitáaná nacái. <sup>13</sup> Càica wíade iyúwa abéeri wenàiwica iiná, yácáiná Espíritu Santo abédanamata imànica wáiwitáise wáapichawáaca, macái wía judíocaalí wía, càita nacái càimíyéica judíocaalí wía, càita nacái áibanái yáasu wenàiwicacaalí wía, càita nacái yèepuníyéicaalíwa máiwacalináwaca wía. Càica wíade iyúwa abéeri wenàiwica iiná. Wabautizáanáwa iyú wáasáidaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná, iyacáiná abéerita Espíritu Santo iwàluèricatéwa wawàwalículé macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

<sup>14</sup> Péemiacué comparación: Abéeri wenàiwica iiná càmita idèniá ìwalíséeriwa abéerita, néese idèniaca ìwalíséeriwa madécaná. <sup>15</sup> Cawàwanáta yàabàli ímaca: “Càmíricata núa icáapi, íná canéerica iwèni núa meedá, càimíricata iiná ìwalíséeri”, càì ímaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì ímaca, càicáaníta mamáalàacata iiná ìwalíséericani. <sup>16</sup> Càita nacái yùuwicaalí càì ímaca: “Càmíricata núa ituí, íná canéerica iwèni núa meedá, càimíricata iiná ìwalíséeri”, càì ímaca cawàwanáta. Quéwa éwita càì ímaca, càicáaníta mamáalàacata iiná ìwalíséericani. <sup>17</sup> Iná ituícaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wéemìaca? Càita nacái yùuwicaalí macáita yái wainácatá, ¿càinásica wáalimá wamìaca pumèniiri isàni? <sup>18</sup> Quéwa Dios idéca imàacaca macái wainá ìwalíséeyéi alénacaalí iwàwa imàacaca nía. <sup>19</sup> Abéeri ìwalíséericaalí yái waináca macáitatá, yá canáca wainá macáiritá. <sup>20</sup> Báisíta, éwita wainá idèniacáaníta ìwalíséeriwa madécaná, càicáaníta abéerita yái waináca.

<sup>21</sup> Canáca yéewaná watuí ímaca wacáapi irí càì: “Càmita nuwàwacutá píá”; càita nacái canáca yéewaná wáiwita ímaca wàabàli irí: “Càmita nuwàwacutá píá”. <sup>22</sup> Néese yái wainá ìwalíséeri waiquéerica iyúwa machawàaquéeri náicha canánama, yácata máiníri wawàwacutáca. <sup>23</sup> Yá wainá ìwalíséeri càimírìca máiní cayábaca iicácanáwa, yáta wamànírìca irí cayábéeri wáiyàanápíná ìwali cayába, cawèniiri nacái. Yá nacái wainá ìwalíséeri bárica wamàacaca áibanái iicá, yáta iwàwacutéerica wamànica irí cáimiétaquéri iyú cachàiniwanái, wáiyàanápíná ìwali ibàlepiná càiripínáta. <sup>24</sup> Quéwa wainá ìwalíséeri cayábéerica iicácanáwa, càmita máiní iwàwacutá wàaca ímiétacaná, íná càmita wáiyàa ibàle. Càita Dios idéca ichùnìaca wainá wamànicaténá cáimiétaquéri iyú cachàiniwanái irí yái wainá ìwalíséerica waiquéerica iyúwa càimíiri cachàini náicha canánama. Càita ímaca walí yái comparaciónca, wáalícaténáwa càica wíade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu. <sup>25</sup> Dios imàacaca wáyaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná yéewanápiná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, yéewanápiná nacái waicáyacacawa catúlulécaneéri iyú, yéewacaténá nacái

wamànica cayábèeri waliwáaca abédanamata, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>26</sup> Abéericaalí wééná yùuwichàacawa, yá achúmaca wawàwa macáita. Càita nacái namànicaalí cáimiétaquéeri iyú abéeri wééná írì, yásí casíimáica wía macáita.

<sup>27</sup> Iná macáitacué pía, càicuéca píade iyúwa Cristo iiná ìyéerica cháí èeri írìcu, yá píacué canánama píalimáwanama abéeri Cristo iiná ìwalíiséerica pía, yái Cristo iináca ìyéerica cháí èeri írìcu. <sup>28</sup> Iná Dios iwàwaca wáibaidaca wáapichawáaca Wáiwacali írìpináwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Quéechacáwa Wáiwacali ibànùaca abénáméeyéi wééná iyúwa apóstolnái, nèepunicaténáwa áibalé nacàlidacaténá Wáiwacali iináwaná ìwali, yéewanápiná áibanái iwènúadaca íiwitáisewa Jesucristo írìpiná; abénáméeyéi wééná yàanàaca apóstolnái yáamirìcubàa, níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Néese Dios imàacaca áibanái wééná yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios imàaca nacái áibanái imànica yái càmirica wenàiwica idé imànica; imàaca nacái abénáméeyéi ichùnìaca cáuláiquéeyéi wenàiwica; imàaca nacái abénáméeyéi iyúudàaca áibanái; imàaca nacái abénáméeyéi wééná icùaca wenàiwica; imàaca nacái áibanái itàaníca áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnánái itàacái. <sup>29</sup> Càmita apóstol macái wía, Wáiwacali ibànùeyéica wacàlidacaténá iináwaná ìwali. Càmita nacái profeta macái wía, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Càmita nacái macái wéewáida wenàiwica. Càmita nacái macái wamànica yái càmirica wenàiwica idé imànica. <sup>30</sup> Càita nacái càmita macái wadènià Dios ichàini wachùnìanápiná cáuláiquéeyéi. Càmita nacái macái wataani áiba tàacáisi iyú càmirica èeri mìnánái itàacái. Càmita nacái macái wáalíaca wacàlidaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi càmirica èeri mìnánái itàacái. <sup>31</sup> Pisutácué Dios ícha manuísiwata imàacáanápinácué píri chàinisi máiníiri wamáapùaca náicha canánama, piyúudàacaténácué wía macáita, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Quéwa ìyaca áiba wawàsi máiníiri cayábaca cachàiníwanái náicha canánama. Siùcade nuéwáidapínácué pía ìwali.

## 13

### *El amor*

<sup>1</sup> Iyaca áiba wawàsi cayábèeri náicha canánama chàinisi. Yácata cáinináanaca waicáca áibanái wenàiwica. Nutàanícaalí áiba èeri mìnánái itàacái iyú càmiricáwaca nuéwáidawa ìwali, nutàanícaalí nacái ángelnái itàacái iyú, quéwa càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica, yá canéerica iwèni meedá nutàacái càide iyúwa báawéeri sànasi nanúadádacaalí lata nacáiri, quírápieli nacái. <sup>2</sup> Ewita nuucàlidacaalí tàacáisi Dios inùmaliçuise, éwita nacái nùalíacaalí macái wawàsi ìwali Dios ibèericatè áibanái ícha; éwita nacái nuémíacaalí càinácaalí íimáaná macái íiwitáaná Dios yáalíacáica; éwita nacái manuícacalí nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali tàì íiméeri iyú nuedácaténá manuiri dúli yàalu íchawa áibacatalépiná, càicáaníta canéerica iwèni núa meedá, càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica. <sup>3</sup> Ewita nuwacùacaalí macáita nùasuwa catúulécaneeyéi írì, éwita nacái numàacacaalí neemáca núa Dios ìwalíise càmicáiná numéyáawa nuebáidaca itàacái, càicáaníta canéerica iwèni núa meedá, càmicaalí cáininá nuicáca wenàiwica.

<sup>4</sup> Cawinácaalí cáininéerica íicáca wenàiwica, yácata yáaliméerica ìideníaca yùuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí írì báawéeri, càmiricata nacái calúa ráunamáita áibanái yáapicha. Íicáca áibanái ípualé iyúudàanápiná nía. Càmiricata nacái báawa íicáca íchawa áibanái nàasu

cawèníri ìwálíse. Càmfírícata nacái canùmasée, càmicáiná cachàini iicáca yáawawa. <sup>5</sup> Cawinácaalí cáininéerica iicáca wenàiwica, càmfírícata cáimacái iicáca yáawawa, càmfírícata nacái imàni áibanái irí báawéeri; càmfírícata nacái ichùulla áibanái cachàiníri iyú namànínápíná abéerita càide iyúwa iwàwáná namànica. Ewita áibanái yáalimáidacáaníta iicáwani, càicáaníta càmita calúani, càmita nacái iwàwali mamáalàacata yái báawéerica áibanái imànírica irí, néese imàacaca iwàwawa ícha. <sup>6</sup> Càmita casímái iicáca wenàiwica namànica nabáyawanáwa nàuwichàidacaténá áibanái, néese casímáica iwàwa iicáca wenàiwicanái iyaca machacàníri iyú. <sup>7</sup> Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, càmfírícata icháawàa naináwaná ìwali ráunamáita namànicaalí báawéeri, néese imàacaca iwàwawa nabáyawaná ícha; iicá nacái macáita wenàiwica iyúwa cayábéeyéipíná ííwítáise; ituíyàa nacái nawènúadánápíná náiwítáisewa namànicaténá cayábéeri; yá lideniaca macáita càiripináta matuíbanáiri iyú, éwita càulenácáaníta íchani.

<sup>8</sup> Dios iwàwaca cáinináca waicáca áibanái càiripináta cháí èeri írìcu, áibaalípiná nacái idécanáami èeri imáalàacawa. Yá áibaalípiná càmfírìpináta iwàwacutá wenàiwica nacàlidaca tàacáisi Dios inùmalicuise. Càmfírìpináta nacái natàaníca áiba tàacáisi iyú càmfírícata èeri mìnáná itàacái. Càmfírìpináta nacái iwàwacutá néewáidaca wenàiwica Dios yáalíacái ìwali. <sup>9</sup> Aibaalípiná Dios imàacapíná nachàbacawa wáicha macáita yái wawàsica, yácáiná éwita Dios imàacacáaníta wáalíacawa siùcade, càicáaníta wáalía yéénáta meedá. Dios imàacaca abénaméeyéi wééná nacàlidaca tàacáisi inùmalicuise, quéwa náalimá nacàlidaca yéénáta meedá nacái. <sup>10</sup> Quéwa Cristo yàanàpinácaalí cachàiníri ííwítáise yáapichawa, ícamalá írìcu nacáíwa icúacaténá macáita, yásí wáalíacawa macáita, yá nacái imáalàapínácaawa yái càmlínáca wáalíawa cayába siùcade.

<sup>11</sup> Péemíacué comparación: Sùmàicaalíté núa, yáté nutàaníca sùmài ííwítáise iyú, càité nacái nuínáidacawa iyúwa sùmài, quéwa idécanáamité béerica núa, yáté numàacaca nuíchawéi sùmàináca nuíwítáise. <sup>12</sup> Càita nacái wía, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cháí èeri írìcu. Siùcade càmita wáalíawa Dios ìwali cayába, quéwa áiba èeriwa, yásí wáalíacawa cayába. Siùcade wáalía wéemíaca yéénáta meedá càinácaalí ímáaná yái Dios yáalíacáica, càide iyúwa waicácaalí wíawawa samànéechúa inàni chapúaca írìculé, quéwa áiba èeriwa waicápiná Dios inàni amaláwaca. Siùcade wáalíacawa yéénáta meedá Dios ìwali, quéwa áiba èeriwa wapíchalépinácawa, yásí wáalíacawa amaláwaca Dios ííwítáise ìwali càide iyúwa Dios yáalíanáwa wáíwítáise ìwali.

<sup>13</sup> Càide iyúwa núumáaná, macáita yái chàinisi Dios imàaquéerica walí wáibaidacaténá írìpiná, áiba èeriwa Dios imàacapíná nachàbacawa wáicha. Quéwa càmfíyéipínáta nachàbawa wáicha níái máisiba wawàsica: yái weebáidáanáca Jesucristo, yá nacái wáalíanácaawa idéca iwasàaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, yá nacái cáinináanáca waicáca áibanái. Níái máisiba wawàsica canácatáita nachàbawa wáicha, quéwa cachàiníca náícha canánama yái cáinináanáca waicáca áibanái.

## 14

### *El hablar en lenguas*

<sup>1</sup> Píalimáidacué manuísíwata cáinináanápiná píicáca áibanái. Néese pituíyáacué nacái Dios imàacáanápinácué píri chàinisi píibaidacaténá Wáiwacali írìpiná. Cayába cachàiníwanái pituíyáacaalícué Dios

imàcáanápíná pirí chàinisi picàlidáanápínacué tàacáisi Dios inùmaliçuise pimanùbacaaná itàacái iyúwa, piyúudàacaténacué nía. <sup>2</sup> Còi núumacuéca pirí yácáiná áibacaalí itàaní áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnaná itàacái, càmita iyúudàa nía yàasu tàacáisi iyúwa, néese itàanicáita Dios yáapicha, canácáiná áibanái yáalíaná yéemìacani cànínacaalí ímáaná, éwita néemìacáaníta isàna. Espíritu Santo ichàiniadacani icàlidacaténá càiri tàacáisi ibàacanéri wawàsi ìwali càmírica èeri mìnaná itàacái iyú, quéwa itàanica tàacáisi càmírica yáalía cànínacaalí ímáaná. Iná yái tàacáisi càmita iyúudàa áibanái. <sup>3</sup> Quéwa cawínacaalí icàlidéerica tàacáisi Dios inùmaliçuise pitàacái iyúcué, yáta iyúudàacué pía yéewáidacáinacué pía pidàwinàidacaténá píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinínápínacué píiwitáise Dios ìwali. Yái icàlidéericuéca pirí tàacáisi Dios inùmaliçuise pitàacái iyú, yáta imichàidacuéca píiwitáise, ichàiniadacué nacái piwàwa peebáidacaténacué Dios tàì íméeri iyú. <sup>4</sup> Cawínacaalí itàanírica Dios yáapicha áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnaná itàacái, yáta ichàiniadéerica íiwitáisewa Dios ìwali. Quéwa cawínacaalí icàlidéericuéca pirí tàacáisi Dios inùmaliçuise pitàacái iyú, yáta iyúudàacué pía pidàwinàidacaténá píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachànicaténacué píiwitáise Dios ìwali, piacué yeebáidéyéica Jesucristo itàacái.

<sup>5</sup> Macáita péenacué idènlacaalí chàinisi itàanicaténá áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnaná itàacái, yá cayábaca casímáicáiná nuicáca yái pimànínacuéca còi. Quéwa cayába cachàiníwanái nuwàwa picàlidacaalícué tàacáisi Dios inùmaliçuise péenánái itàacái iyúwa. Cayába cachàiníwanái yái picàlidáanacuéca tàacáisi Dios inùmaliçuise péenánái itàacái iyúwa, íicha yái pitàanínacuéca áiba tàacáisi iyú, càmicaalícáwa nacái picàlidacué nalí cànínacaalí ímáaná yái tàacáisi picàlidéericuéca. Iwàwacutácué picàlidaca nalíni nataacái iyú, piyúudàacaténacué nadàwinàidaca náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú, cachàinicaténá náiwitáise Dios ìwali. <sup>6</sup> Iná nuénánái nupáchiaacaalícué pía, yá nutàanicaalícué pirí áiba tàacáisi iyú càmírica èeri mìnaná itàacái, yá càmítacué píalía péemìaca cànínacaalí ímáaná nùasu tàacáisi. Numànicaalí còi, néese nùasu tàacáisi càmita iyúudàacué pía. Iná canéerica iwèni meedá pirícuéni, yái nùasu tàacásica. Quéwa nucàlidacaalícué piríni machacàníiri iyú pitàacái iyú, yái tàacáisi Dios imàaquéerica núalíaca ìwali, nucàlidacaalícué nacái pirí pitàacái iyúni cànínacaalí ímáaná yái báisíiri tàacásica, nucàlidacaalícué nacái pirí tàacáisi Dios inùmaliçuise pitàacái iyú, nuéwáidacaalícué pía nacái Dios ìwali, yásí nùasu tàacáisi iyúudàacuéca pía, yéewanápínacué peebáidaca Dios itàacái tàì íméeri iyú.

<sup>7</sup> Péemìacué comparación: Napùllacaalí flauta íwa nacáiri namànicaténá música, nanúacaalí arpa nacái, càmicaalí namàni música machacàníiri iyú, néese áibanái càmita náalía néemìaca cawínacaalí música íiwitáanáquéi còi namànica. <sup>8</sup> Néeni, nucàlidacué pirí áiba comparación ùwicái ìwali: Aibacaalí ipùlía trompeta imáidacaténá úwinái, càmicaalí ipùlía amaláwaca, néese càmita náalíawa iwàwacutáaná nachùnìaca nacáapisàíwa namànicaténá ùwicái. <sup>9</sup> Càitacué nacái pía: Càmicaalícué pitàaní pitàacái iyúwa péewáidacaténá wenàiwica amaléeri tàacáisi iyú náalíerica néemìaca cànínacaalí ímáaná, néese càmítacué náalía néemìaca píasu tàacáisi. ¡Yái tàacáisi picàlidéericuéca nalí càmita iyúudàapíná nía! <sup>10</sup> Báisíiri iyúcata iyaca madécáná íiwitáaná èeri mìnaná itàacái cháí èeri írìcu. Nía nacái itàaníyéica còi náalíaca néemìacani, nataacáicáináni. <sup>11</sup> Quéwa càmicaalí

núalía nuémìlaca càinàcaalí tàacáisi ímáaná áiba wenàiwica icàlidéerica nulí, yásí nuínáidacawa ìwali áiba cáli néeséericani nùasu cáli ícha. Càita nacái ínáidacawa nùwali càmicáiná núalía nuémìlaca càinácaalí itàacái ímáaná.<sup>12</sup> Càita nacái pitàanícaalícué áiba tàacáisi iyú, càmíirica èeri mìnánái itàacái, yásí áibanái càmita náalimá néemìlaca càinácaalí plasu tàacáisi ímáaná, yá càmitacué piyúudàa nía. Iná piwàwacáinacué Dios imàacaca piri chàinisi piibaidacaténacué irípiná cachàiníri iyú, yá pituíyàacué Dios imàacáanápínacué piri chàinisi yéewacaténacué piyúudàaca wenàiwica manuísíwata yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadàwináidacaténá náiwitáisewa Dios ìwali, neebáidacaténá itàacái tàì íméri iyú.

<sup>13</sup> Iná cawinácaalí wenàiwica Dios imàaquéerica irí chàinisi itàanícáténá áiba tàacáisi iyú càmicáiná èeri mìnánái itàacái, iwàwacutá isutáca Dios ícha imàacáanápíná irí chàinisi icàlidacaténáni áibanái irí natàacái iyúwa càinácaalí ímáaná yáì tàacáisica. <sup>14</sup> Càita nacái núa: Espiritu Santo imàacacaalí nusutáca Dios ícha áiba tàacáisi iyú càmicáiná èeri mìnánái itàacái, yá nusutáca Dios ícha manuísíwata, quéwa càmita núalíawa càinácaalí nùasu tàacáisi ímáaná. Nutàanícaalí càì, yá càmita nudé nuyúudàaca wenàiwica nùasu tàacáisi iyúwa. <sup>15</sup> Iná nucàlida piri càinácaalí numàninápínaca: Nusutápiná Dios ícha áiba tàacáisi iyú càmicáiná èeri mìnánái itàacái, nucántàa nacái Dios irí tàacáisi iyú càmicáiná èeri mìnánái itàacái. Quéwa nusutápiná Dios ícha nacái wenàiwica itàacái iyú, nucántàa nacái Dios irí wenàiwica itàacái iyú. <sup>16</sup> Càita numànica yácáiná, wàacaalí cayábéeri Dios irí manuísíwata áiba tàacáisi iyú càmicáiná èeri mìnánái itàacái, néese níái áibanái yéemièyéica wasàna càmicaalí náalíawa néemìlacani yáì tàacáisica, yá càmita yáalimá abédanama náiwitáise wáapicha iyúwa wàaná Dios irí cayábéeri, càmicáiná náalía néemìlacani, càinácaalí ímáaná yáì wasutéerica. <sup>17</sup> Cawàwanáta wàaca cayábéeri Dios irí cayábéeri iyú, quéwa áibanái wenàiwica íwítáise càmita idé idàwinàacawa Dios íwítáise iyú, neebáidacaténá itàacái tàì íméri iyú, càmicáiná náalía néemìlaca càinácaalí wàasu tàacáisi ímáaná. <sup>18</sup> Nùaca Dios irí cayábéeri nutàanícáiná Dios yáapicha cachàiníwanái píchacué canánama áiba tàacáisi iyú càmicáiná èeri mìnánái itàacái, idècunitàacá nùyaca nulínáamitawa méetàucuta áibanái ícha nusutácaténá núawawa Dios ícha. <sup>19</sup> Quéwa culto iricu, nùyacaalí áibanái yèewi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yásí cayába cachàiníwanái núumacaalí cinco namanùbaca palabra natàacái iyú náalíerica néemìlaca càinácaalí ímáaná nuéwáidacaténá nía ícha yáì núumáanáca diez mil namanùbaca palabra áiba tàacáisi iyú càmicáiná náalía néemìlaca càinácaalí ímáaná.

<sup>20</sup> Píacué nuénánáica, picácué pínáidawa càide iyúwa sùmàì ínáidáanáwa càmicáiyéi yáalíawa cayába. Piyacué càide iyúwa sùmanái càmicáiyéica yáalíawa madécaná báawéeri ìwali. Quéwa pínáidacuéwa cáallacáiri iyú càide iyúwa béeyéi, píallacaténacué péemìlaca yáì núuméericuécá piri ìwali yáì tàacáisi càmicáiná èeri mìnánái itàacáica. <sup>21</sup> Bàaluité profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmalícuise. Dios ímacaté: “Nutàanípiná israelitanái yáapicha quéwa áiba cáli néeséeyéi itàacái iyú. Nubànùapíná càmicáiyéi israelitanái nacàlidacaténá tàacáisi nunùmalícuise israelitanái irí, quéwa éwita numànicáaníta càì, càicáaníta níái israelitaca càmita neebáidapíná nutàacáíwa”, ímaca Wacuèriná Dios. <sup>22</sup> Iná watàanícaalí áiba tàacáisi iyú, càmicáiná èeri mìnánái itàacái, yá càmita wásáida Dios ichàini wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, néese wásáidaca Dios ichàini áibanái irí càmicáiyéica yeebáida Jesucristo ìwali. Quéwa wacàlidacaalí



tàacáisi Dios inùmaliçuise watàacái iyúwa, yá càmíta wáasáida Dios ichàini áibanái irí càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, néese wáasáidaca Dios ichàini wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>23</sup> Néese culto irícu, piacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, macáicalícué pitàanica áiba tàacáisi iyú càmíríca èeri mìnánái itàacái iyú, yá cawàwanáta áiba wenàiwica iwàlùacawa càmíríca yáaliawa ìwali yái pimàninácuéca, áiba nacái càmírí yeebáida Jesucristo itàacái. Yásí néemiácuéca pisàna, yá nàináidacawa máiwitáiséeyéicuéca pía macáita. <sup>24</sup> Quéwa macáicalícué picàlida tàacáisi Dios imàaquéerica pírí pitàacái iyúwa, yá nacái áibacaalí wenàiwica iwàlùawa càmíríca yáaliawa ìwali yái pimàninácuéca, áiba nacái càmíríca yeebáida Jesucristo itàacái, yásí nawàwalica nadéca namànica nabáyawanáwa, náalíacáiná néemiaca macáita yái picàlidéericuéca, natàacái iyúcáináni. <sup>25</sup> Iná néemiácáináni, yá náalíacawa Dios iicáca náiwitáise, iyúwa nàináidáanáwa nawàwalícuésewa ibàacanéeri iyú áibanái ícha. Yásí nabàlùacawa nàlulù ipùata iyúwa nàacaténá Dios icàaluíniná, nàacaténá nacái irí cayábéeri. Yá nacàlidapínácué piínáwaná ìwali nacái Dios iyáanácué piápicha báisíri iyú.

*Háganlo todo decentemente y con orden*

<sup>26</sup> Uwé, piacué nuénánáica, macái imanùbaca pimànicaalícué culto, abénaméeyéi péenácué icántáapíná salmos nàacaténá Dios irí cayábéeri, abénaméeyéi péenácué nacái yéewáida wenàiwica Dios itàacái iyú, áibanái péenácué nacái icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica náalíacawa, áibanái péenácué itàanica áiba tàacáisi iyú, càmíríca èeri mìnánái itàacái, áibanái péenácué nacái icàlidaca cànácaalí ímáaná yái tàacáisica. Quéwa, piicácué píchawa cayába yéewanápiná macáita yái pimàníricuéca culto irícu iyúudáaca wenàiwica nadàwináidacaténá náiwitáisewa Dios íiwitáise iyú neebáidáanápiná Dios tàì íméeri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>27</sup> Natàanicaalí culto irícu áiba tàacáisi iyú càmíríca èeri mìnánái itàacái, pimàacacué pucháiba itàanica, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàanica abéerinamata. Iwàwacutá nacái áiba ìyaca néré piápichacué icàlidacaténácué pírí cànácaalí ímáaná, yái tàacáisi nacàlidéerica. <sup>28</sup> Quéwa canácaalí áiba icàlidéeripínácué pitàacái iyúni, cànácaalí ímáaná yái tàacáisi áibanái iwàwéerica icàlidaca, iwàwacutá masànaca nía culto irícu, ipíchaná natàanica áiba tàacáisi iyú. Iwàwacutá natàanica Dios yáapicha nàyacaalí nalínáamitawa méetàucuta áibanái ícha. <sup>29</sup> Càita nacái nàyacaalí abénaméeyéi péenácué icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise, pimàacacué pucháibata itàanica, áibacaalí ìya, néese pimàacacué máisiba wenàiwica itàanica abéerinamata. Iwàwacutá áibanái yéemlacani yái nacàlidéerica, nàináidacaténáwa cáalíacáiri iyú ìwali, yéewanápiná náalíacawa asásí báisícaalí natàanica Dios inùmaliçuise. <sup>30</sup> Quéwa Dios imàacacaalí tàacáisi áiba wenàiwica irí yáawinéericawa néré, yásí yái idàbáanéeri wenàiwicaca iwàwacutá yáawinacawa imàacacaténá áiba icàlidaca nacái nalíni. <sup>31</sup> Càita piacué macáita icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise, píalimácué picàlidacani abéerinamata yéewanápiná macáita néemiaca cànácaalí tàacáisi Dios imàaquéerica píalíacawa, ñachàiniadacaténá nawàwawa. <sup>32</sup> Cawinácaalí icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise náalimá masànaca namànica níawawa ìyacaalí áiba iwàwéerica icàlidaca tàacáisi Dios imàaquéerica irí. <sup>33</sup> Càita iwàwacutácué pimànica culto càmíciná Dios ibatàa macáita nacàlidaca tàacáisi macáita namanùbaca iyúwa, néese imàaca natàanica abéerinamata. Càmita iwàwa

wamànica culto canéerica iwèni iyúwa máiwitáiséeyéi. Iwàwacutácué pimànica nacái càide iyúwa macáita Dios yàasu wenàiwica imàníná, níara áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa yácalé imanúbaca. <sup>34</sup> Iná iwàwacutá masànaca inaná culto irícu. Canáca yéewaná inaná itànica culto irícu. Néese iwàwacutá nàaca nàacawéeri ímíétacanáwa, neebáida nacái itàacái, càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta Moisés itànèericaté. <sup>35</sup> Néeni, inaná nawàwacaalí náaliacawa wawàsi ìwali, iwàwacutá nasutáca néemlawa nàacawéeriwa nacapèe néenitawa, báawacáiná inaná itànica culto irícu.

<sup>36</sup> Piwàwalicué Dios itàacái càimírira piapicha idàbatéwa. Càmitacué nacái pía abéta yeebáidani. Iná iwàwacutácué peebáidaca càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. <sup>37</sup> Báisícaalícué píalimá picàlidaca Dios itàacái wenàiwicanái irí, càita nacái báisícaalícué Espíritu Santo imàacacaté píri chàinisi cáaliacáicaténácué pía, yásí píaliacuéwa Wáiwacali ichùuliacaté nutànàanápínácué píri yái tàacáisica. Iná iwàwacutácué peebáidacani. <sup>38</sup> Quéwa nàyacaalí abénaméeyéi càimíyéica iicá nùasu tàacáisi iyúwa Wáiwacali itàacái, picácué péemia nalí, càmicáiná natàani báisíri iyú Dios inùmalicúise.

<sup>39</sup> Iná nuénánái, pituyàacué Dios imàacáanápínácué píri chàinisi picàlidacaténá tàacáisi inùmalicúise. Picácué pimáisanía áibanái itànica áiba tàacáisi iyú càimírira èeri mìnánái itàacái. <sup>40</sup> Quéwa iwàwacutácué pimànica macáita machacàníri iyú culto irícu, pimàacacué wenàiwica icàlidaca tàacáisi abéerinamata, áiba itàani áiba yámíise.

## 15

### *La resurrección de Cristo*

<sup>1</sup> Siúcade piácué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidacuéca píri àniwa piwàwalicaténáni yái tàacáisica nucàlidéericatécué píri, yái tàacáisi íméerica Cristo iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yácata tàacáisi peebáidéericatécué, siúca nacáide peebáidacuéca piyacani tàì ímèeri iyú. <sup>2</sup> Yásí Cristo iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha peebáidacaalícué mamáalàacata yái tàacáisi nucàlidéericatécué píri, báisícaalícué peebáidacaté Cristo itàacái.

<sup>3</sup> Quéechaté nucàlidacuéca píri yái tàacáisi cachàimíri náicha canánama càide iyúwaté Cristo yéewáidáaná núa. Nucàlidacatécué píri Cristo yéetacatéwa wáichawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalísewa càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profetanái itànèericaté.

<sup>4</sup> Nucàlidacatécué píri nacái nabàliacaté Cristo càliculli irículé, quéwa imichàacatéwa yéetacáisi íicha máisiba èeri irícu càide iyúwaté ímáaná nacái Dios itàacái profetanái itànèericaté. <sup>5</sup> Nucàlidacatécué píri nacái Cristo imàacacaté yáawawa Pedro iicácani, néese imàacacaté yáawawa naicácani, níái doce namanúbaca apóstolca, Cristo ibànuèyéicaté nacàlidacaténá itàacái. <sup>6</sup> Néeseté Cristo imàacaca yáawawa naicácani, áibanái quinientos ichàbaníiséeyéica yeebáidéeyéica itàacái. Yá batéwa macáita néená iyaca siúcade nutànàacaalícáwa yái cuyàlutaca, quéwa abénaméeyéi néená nadéca néetacawa. <sup>7</sup> Néeseté Cristo imàacaca yáawawa iméeréeri iicácani, yái Santiagoca, néeseté macáita apóstolnáí naicácaté Cristo nacái.

<sup>8</sup> Néeseté idécánámi imàacaca yáawawa macái áibanái iicácani, yáté átata imàacaca nacái yáawawa nuicácani. Iná nuicáca nùawawa càiride iyúwa sùmàì càimírícáwa imusúawa yàasu èeri irícuwa, máinicáinaté námíiseca

Wáiwacali imáidaca núa ibànùacaténá núa iyúwa apóstol. <sup>9</sup> Núacata càmíri cachàini náicha canánama níai apóstolca, Wáiwacali ibànùeyéica nacàlidacaténá iináwaná. Canácaté yéewaná núumaca núwaliwa apóstolca núa nupiadáidacáinaté Dios yàasu wenàiwica, núuwichàidacaténaté nía, níai yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. <sup>10</sup> Quéwa Dios idéca imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú imáidáanápínaté núa yéewanápínaté apóstolca núa, éwita núuwichàidacáanítaté yàasu wenàiwica manuísíwata. Yá càmita caná iwèni yái imáidáanáca núa, nuíbaidacáiná irípiná cachàiniwanái macái áibanái apóstol ícha. Quéwa càmita còi numànica nuchàini iyúwa, néese Dios yái imàníríca nulí cayábéeri mawèníri iyú, yácata iyúudèerica núa. <sup>11</sup> Quéwa éwita wáibaidacáaníta Dios irípiná, níai áibanái apóstol, núa nacái, càicáaníta iyaca áiba wawàsi cachàinírí wáicha canánama, yácata yái tàacáisi wacàlidéericuéca pírí, yái tàacáisi peebáidéericatécué nacái.

### *La resurrección de los muertos*

<sup>12</sup> Wadéca wacàlidacuéca pírí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi ícha, quéwa abénaméeyéi péenacué náimaca càmítasa wenàiwicanái imichàawa yéetácáisi ícha. Báawéeriquéi nacàlidáanáca càiri cachìwéeri tàacáisi. <sup>13</sup> Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese iwàwacutá nacái wáimaca càmítaté báisi Cristo imichàacawatá. <sup>14</sup> Néese, càmicaalíté báisi Cristo imichàawatá, yá canéerica iwènitáni yái tàacáisica wacàlidéerica. Yá nacái canéerica iwèni meedáni yái peebáidáanáca Jesucristo itàacáitá. <sup>15</sup> Quéwa iyaca áiba wawàsi báawéeri yáwanái: Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese àta wía apóstolca wadéca wacàlidaca wachìwawa Dios íwalitá, wacàlidacáiná Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi ícha. Quéwa càmicaalípiná Dios imichàida yéetéeyéimiwatá, néese iwàwacutá wacàlidaca càmítaté Dios imichàida Cristotá. <sup>16</sup> Yácáiná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawatá, néese càmítaté báisi nacái Cristo imichàawatá. <sup>17</sup> Càmicaalí Cristo imichàacatéwa yéetácáisi íchatá, néese iwàwacutá canéerica iwèni meedátáni yái peebáidáanacuéca Cristo itàacái, yá piyacuéca mamáalàacata pibáyawaná yáapichawatá. <sup>18</sup> Càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, néese áibanái yeebáidéeyéimicaté Cristo itàacái ipíchawáiseté néetácawa nadéca náucacawa Dios íchatá. <sup>19</sup> Wadéca wawènúadaca wáiwitáisewa ícha macáita yái èri iricúrica, weebáidáanápíná Cristo itàacái wacúanápíná cayábéeri èerica yàanèeripíná, wáalíacáináwa wamichàanápínáwa yéetácáisi ícha. Iná càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íchatá, yá wadéca weebáidaca cachìwéeri tàacáisitá, iwàwacutá nacái áibanái iicáca wía càiyéide iyúwa yùuwichèyeyéiwa catúulécanéeri iyú cachàini áibanái ícha canánama.

<sup>20</sup> ¡Quéwa Cristo idéca imichàacawa yéetácáisi ícha báisírí iyú! Yácata yái idàbáanéericaté imichàacawa yéetácáisi ícha càmírípiná quirínama yéetácawa àniwa. Càita nacái yácata Cristo idàbáanéerica wamanùbacaaná yéenaná, wía manùbéeyéica imichèyeyéipínacawa yéetácáisi ícha càide iyúwa bànacalé imusuacaalíwa cáli iricúise wenàiwica yeedácaténá iyacaná manùba. <sup>21</sup> Bàaluité wàawirimi Adán, yái idàbáanéericaté wenàiwica, imànicaté ibáyawanáwa, ínáté yéetácáisi iwàlùacatéwa iriculé èeriquéi. Néese Cristo imànicaté cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa idéca iwàlùacawa aléi èri iriculé yái wamichàanápínacawa yéetácáisi ícha. <sup>22</sup> Macáita wía Adán itaquénáinami wéetápinacawa

wadèniacáiná wàawirimi Adán íiwitáise cabáyawanéeriwa. Càide iyúwa macáita wía wadèlianá abéeri wàawirimi, yái Adánca, càita nacái wía iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha wamichàapinácawa yéetácáisi íicha wadèniacáiná wacáuca wàlisàwa càmiri imáalàawa. <sup>23</sup> Quéwa Dios idéca íináidacawa imàacáanápíná wamichàacawa yéetácáisi íicha Cristo yáamíise: Quéchatécáwa Cristo imichàacatéwa càide iyúwa idàbáanéeri needáca iyacanásica nabànacale íichawa. Néese Cristo yàanàpiná àniwa, yásí macáita wamichàapinácawa, wía yàasu wenàiwicaca. <sup>24</sup> Néese èeri imáalàacaalípináwa, yásí Cristo imáalàida nachàini, macái èeri mìnanaí icuèrinánáica, demonio íiwacanánái nacái. Néese idécanáami Cristo imànica macáita càide iyúwa Dios ichùullanáni, yásí Cristo yèèpùadapíná macáita Yáaniri Dios iríwa àniwa, Dios icùacaténá macáita. <sup>25</sup> Iwàwacutácáiná Cristo icùaca macáita siúcáisede idècunitàacá Dios imawèniadaca macáita Cristo yùuwidenái. <sup>26</sup> Yái wàuwide namáalàidáanaca canánama, yácata yái yéetácáisica; yá Dios imawèniadéeripíná, imáalàidapíná nacái yéetácáisi, iwasàapínacaalí wía yéetácáisi íicha. <sup>27</sup> Dios idéca imàacaca Cristo icùaca macáita, íná yéewa wáallaca iyaca abéerita càmirica Cristo ichùulla, yái Yáaniricawa yái Diosca. <sup>28</sup> Aibaalípiná idécanáami Dios imawèniadaca macáita Cristo yùuwidenái, néese Cristo, yái Dios Íirica, imàacapíná yáawawa Dios irí, imànicaténá càiripínáta càide iyúwa Dios ichùullaná, yái imàaquéericaté Cristo icùaca macáita. Yásí Dios icùaca macáita càiripínáta, macáita yái iyéerica.

<sup>29</sup> Néese abénaméeyéi péenacué nadéca neebáidaca Jesucristo itàacái, nawàwacáiná nadènlaca nacáucawa càmiri imáalàawa áiba èeriwa néenánáimi yáapichawa, níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Yá nadéca nabautizácawa náasáidacaténá nàyanápiná àniwa néenánáimi yáapichawa áiba èeriwa. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, néese canéerica iwèni meedátáni, yái wenàiwicanái ibautizáanácawa nàwalíná. <sup>30</sup> Néeni càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, néese canéerica iwènitáni wèepunícaalíwa wacàlidacaténá Jesucristo íináwaná iwali áibalé nawàwacataléca nanúaca wía macái èeri imanúbaca. <sup>31</sup> Báisíta nuénánái, áibanái iwàwaca inúaca núa macái èeri imanúbaca; càita nacái báisíta máini casímáica nuicácuéca pía peebáidacáinácué Wáiwacali Jesucristo itàacái. <sup>32</sup> Há nacái Efeso iyacaléna írìcu nawàwacaté nanúaca núa, níái áibanái càmiyéica yeebáida, caluýéi cuwèsi nacáiyéi íiwitáise, iwàwéeyéicaté imàdáidaca nuèwi. Quéwa càmicaalípiná yéetéeyéimiwa idé imichàacawa yéetácáisi íichatá, yá canéerica iwèni meedátáni yái nùuwichàanácawa Wáiwacali irípiná. Píicácué píichawa cawínacaalí càmiyéica yeebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa, náimacáiná càiri cachiwéeri tàacáisi: “Wàacué wayáaca wayáacaléwa cadénama, wàira nacái manuí, táwìchacáiná wéetápinácawa, néese canáca wía, canáca nacái yùuwichàidéeripíná wíawa wabáyawaná íwalíise”, náimaca.

<sup>33</sup> Picácué pimàaca nachìwáidaca pía, néese píacuéwa náicha, càide iyúwa áiba tàacáisi íimáaná cáalíacári iyú: “Wamàacacaalí báawéeyéi íiwitáise yàacawéeridaca wía, yásí namáalàidaca wáicha wáiwitáise cayábéeri”, íimaca. <sup>34</sup> Píwènúadacué píiwitáisewa báawéeri íicha píináidacaténácuéwa cáiwitáiseeri iyú càide iyúwacué iwàwacutáaná píyaca machacàniri iyú; yá picácué pímaní quirínama píbáyawanáwa. Càì nùumacué píri báicaténácué pía, nùalíacáináwa abénaméeyéicué pèewi càmitàacáwa náalía Dios iwali báisíri iyú.

*Cómo resucitarán los muertos*

<sup>35</sup> Abénaméeyéi péenácué càmita neebáida yéetéeyéimiwa imichàanápínáwa yéetácáisi ícha, íná namànica naquíniwa iwali, yá náimaca: “Càmita náalimá nacáucàacawa, níái yéetéeyéimicawa. ¿Càirínásica chéecáisi íiwitáaná iyú namusúapínáwa càliculli irìcuíse?” càì náimaca naicáanica. <sup>36</sup> ¡Natàanicáita máiwitáiséeri iyú meedá! Péemiácué comparación: Wabànacaalí bànacalé ími cáli irìculé, néese bànacalé ími iwàwacutá iyaca càiride iyúwa yéetéerimiwa yéewanápiná iyaca yái bànacaléca. <sup>37</sup> Yái ími wabànéerica, càmlírita ími yái imusuéricawa cáli irìcuíse. Wabànacáita bànacalé ími, cawàwanáta trigo ituíná ími, càmicaalí áiba bànacalé ími nacái. <sup>38</sup> Yái ibaquéricawa Dios yàa iicacánáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Macái bànacalé ími íiwitáaná, Dios idéca imàacaca idèniaca bànacalé iicacánáwa càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>39</sup> Càita nacái iinási càmita abédanamani. Wíá èeri mìnánica wadèniaca waináwa áiba íiwitáanáta. Cuwéesinái nadèniaca nacái naináwa áibata. Culpíra iiná, áiba íiwitáanáta nacái. Cubái iiná, áiba íiwitáanáta nacái. <sup>40</sup> Càita nacái níara iyéeyéica chènuniré nadèniaca naináwa áibata ícha yái naináca macáita níái iyéeyéica cháí èeri irìcu. Quéwa chènuníiséeyéi áibata nadèniaca cayábéeri naicacánáwa èeri irìcuíyéi ícha, yácáiná chènuníiséeyéi iináca icànaca mèlumèluíri iyú. <sup>41</sup> Càita nacái níái iyéeyéica capíraléeri cáli ínata. Nadèniaca nacamaláwa áibata. Néese èeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese quéeri udèniaca ucamaláwa áibata. Néese dùlupùta nadèniaca nacamaláwa áibata. Nía nacái dùlupùtaca nadèniaca nacamaláwa mèetàucunamata náichawáaca. Càita ímaca comparaciónca.

<sup>42</sup> Càipiná nacái namichàacawa níái yéetéeyéimicawa. Idécánáami nabàliaca wainámi cáli irìculé, yá wainámi ibadápínácawa, quéwa wainá imichèripínácawa yéetácáisi ícha, càmlírita yéewa ibadácawa. <sup>43</sup> Yá nabàliaca wainámi càliculli irìculé, chéecáisi báawéeri iicacánáwa, néese wainá icáuquèeripínácawa icànápiná mèlumèluíri iyú, cayábéeri iicacánáwa. Nabàliaca wainámi machawàaquéeri néese cachàinipínacani yái waináca imichèripínácawa càliculli ícha. <sup>44</sup> Nabàliaca wainámi, cháí èeri irìcuíríca, néese wainá chènuníiséeri imichàapínácawa, iyácáiná wainá èeri irìcuíri, càita nacái iyaca wainá chènuníiséeri.

<sup>45</sup> Càité profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité: “Idécánáamité Dios imànica wàawirimi Adán iiná, yái idàbàanéericaté wenàiwicaca, yáté Dios cáucaté imànica Adán iyacaténaté cháí èeri irìcu iyúwa èeri mìnali”, ímaca yái Dios itàacáica. Quéwa máini cachàinica Cristo íiwitáise Adán ícha, yácáiná idécánáamité Cristo yéetácawa, yáté imichàacatéwa yéetácáisi ícha yàacaténá wacáuca càmlíri imáalàawa. <sup>46</sup> Siùca càmita wadèniaca chènuníiséeri iicacánáwa idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu. Wadèniaca èeri irìcuíri iicacánáwa quéechacáwa, néese piná wadèniaca chènuníiséeri iicacánáwa. <sup>47</sup> Dios imànicaté cáli ichùmalé wàawirimi Adán iyú, yái asiali idàbàanéerimica. Yáté èeri mìnalicani, yái Adánca. Néeseté Cristo yàanàaca, yáté chènuníiséericani. <sup>48</sup> Wíá iyéeyéica cháí èeri irìcu, wadèniaca waináwa cháí èeri irìcuíríca càide iyúwaté yái asiali iiná Dios idàbéericaté cáli ichùmalé ícha asialipiná, yái wàawirimi Adánca. Néese, weebáidacaalí Cristo itàacái wàyacaténá chènuniré, yásí wadèniapíná waináwa chènuníiséeri càide iyúwa Cristo iyáaná, yái chènuníiséerica.

<sup>49</sup> Càide iyúwacué wadèniáná iicacánáwa yái wàawirimi Adán Dios idàbéericaté cáli ichùmalé ícha asialipiná, càita nacái wadèniapíná iicacánáwa yái Cristo yàanèericaté chènuníise.

<sup>50</sup> Píacué nuénánáica, nuwàwacué nucàlidaca pírí áiba wawàsi: Yái wainá idènièrica íranáwa cháí èeri írìcu càmíripiná yéewa iwàlùacawa Dios iyacàle írìculé Dios icùacataléca macáita, wainá imáalàacáináwa áiba èeriwa. Iná càmíta yáalimá iwàlùacawa néré càmicalépináca imáalàawa. <sup>51</sup> Quéwacué nuwàwa píaliacawa áiba wawàsi Dios ibèericaté wenàiwicanáí ícha, quéwa siùcade imàacaca wáaliacawa. Wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmíta wéetápináwa canánama, quéwa Dios iwènúadapiná wíawa macáita wàlisanácáténá waicácanáwa. <sup>52</sup> Wéemìlapiná trompeta isàna, yái trompeta namáalàidáanáca canánama, yásí abéericuíseta Dios iwàlisàidapiná waináwa ráunamáita càide iyúwa bàli ímacaalí watuí. Yácáiná wéemìlapiná trompeta isàna, yásí namichàacawa càliculí írìcuíse macái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Namichàapínacawa yéetácáisi ícha nainá wàlisài yáapichawa, càmíyèipiná yèepùa yéetácawa quirínama. Yásí wíaca nacái cáuyéica Dios iwènúadapiná wíawa wàlisanácáténá waicácanáwa. <sup>53</sup> Yácáiná wainá èeri írìcurica càmíta yéewa iyaca càiripináta, iná iwàwacutá Dios iwàlisàidaca wainá wadèniacáténá waináwa wàlisài càmíri imáalàawa. <sup>54</sup> Néese idécánáami Dios iwàlisàidaca wainá, wadèniacáténá waináwa wàlisài càmíri imáalàawa, yásí wàyapiná càiwade iyúwaté profetanáí itànánaté Dios itàacái bàaluité. Náimaca: “Yái yéetácáisi idéca imáalàacawa. Dios idéca imáalàidaca wáichani, yái wàuwideca yéetácáisica. <sup>55</sup> Pía yéetácáisi, càmíta quirínama yéewa pimawèniadaca wía. Pía càliculí, càmíta quirínama yéewa piùwichàidaca wía, canácáiná quirínama píiwi”, càipiná wáimaca. <sup>56</sup> Yái wabáyawanáca iyaca càide iyúwa yéetácáisi íiwica, yácáiná wabáyawaná iwàlìse, iwàwacutácáté wéetáanápínacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta. Yá nacái yái tàacáisi Dios imàaqueericaté profeta Moisés írì càicanide iyúwa idéca nacáicaalí yàaca wabáyawaná ichàini, wíacáiná wáaliacaalítéwa càinácaalí wawàsi Dios imáisanièri wamànica, néese máiníté cachàiniwanáí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa. <sup>57</sup> Quéwa Wáiwacali Jesucristo yéetácátéwa wáichawalíná, iná idéca iwàsàaca wía ícha yái wéetáanápínacawa méetàuculé Dios ícha càiripináta; càita nacái Wáiwacali Jesucristo yéetáaná iwàlìse, Dios iyúudàaca wía ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. ¡Iná wàacué Dios írì cayábéeri!

<sup>58</sup> Iná píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, cachàinicué píiwitáise, píibaidacué mamáalàacata Wáiwacali írípíná cachàiniwanáí, píaliacáinácuéwa cawèníricani, yái píibaidéericuécá Wáiwacali ichàini iyú.

## 16

### *La colecta para los hermanos*

<sup>1</sup> Siùcade nucàlidacué pírí iwali yái ofrenda píwacáidéeripinácuéca píbànùacáténácué plata iyúwa ofrenda catúulécanéeyéi írì, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Píwacáidacué ofrenda càide iyúwa nucàlidáanaté nalí áibanáí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli íinatéeyéica iyaca. <sup>2</sup> Domingo imanùbaca semana iwali, macáitacué pía canánama iwàwacutácué píwacáidaca yéená yái plata peedéericuécá píriwa. Yá picùacué méetàucutani. Iná nùanàapínácaalí néré, càmítacué iwàwacutá píimichàidaca plata picùacaalícué méetàucutani semana imanùbaca. <sup>3</sup> Néese nùanàapínácaalí néré, yásí nubànùaca wenàiwica natécaténá plata Jerusalén iyacàlená nérépiná, cawinácaalí wenàiwica

peedéeyéicuéca pèewísewa natécaténá piásu ofrenda néré. Yá nubànùapiná náapicha cuyàluta nalí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená iricu, natàidacaténá nía cayába níái péenácuéca pibànueyéipinácuéca néré. <sup>4</sup> Nuínáidacaalíwa cayábaca nùacaalíwa nacái, yásí nàacawa nùapicha.

### *Planes de viaje de Pablo*

<sup>5</sup> Nùapinácuéwa pìatalé, yá iwàwacutá nuchàbaca Macedonia yàasu cáli néenibàa. Nudécanáami nuchàbacawa néenibàa, yá nùanàapinácué pìyacàle néréwa Corinto iyacàlená néré. <sup>6</sup> Cawàwanátacué nupáchiaca píawa achúma èerita, càmicaalí càì, yá nùyapinácué píapichawa unlabépinama. Néese píalimápinácué piyúudàaca nùa nùwacáidacaténá wawàsi numàluwepináwa alénácaalí iwàwacutápiná nùacawa. <sup>7</sup> Càmitacué nuwàwa nupáchiaca pía malééná èeri meedá, néese nuwàwacuéca nùyaca píapicha madécaná èeri Wáiwacali imàacacaalícué nùyaca píapicha. <sup>8</sup> Quéwa nuyamáapinácué cháì Efeso iyacàlená iricu àta judíonái imànicatalépináta nàasu cultowa ípidenéerica Pentecostés. <sup>9</sup> Nuwàwa nuyamáacawa quirítàacáwa cháì, nàyacáiná madécaná wenàiwica iwàwéeyéica yéemlaca Jesucristo iináwaná ìwali, íná nuíbaidacáwaca cháì Wáiwacali irípiná, éwita nàyacáaníta nacái madécaná wàuwideca, càmiíyéica iwàwa nuéwáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú.

<sup>10</sup> Timoteo yàanàacaalícué pìatalé, pitàidacué cayábani casímáicatená iwàwa píapichacuéwa. Pimànicué irí cayábéeri íbaidacáiná Wáiwacali irípiná càide iyúwa nùa. <sup>11</sup> Iná piicácué píichawa cayába ipíchaná abéeri péenácué caná iwèni iicáca Timoteo. Néese piyúudàacué Timoteo yàasu àyapu ìwali yàanápináwa matuíbanáiri iyú nùatalé, nucùacáiná yàanàaca náapicha níara áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

<sup>12</sup> Néeni, nudéca nusutáca wawàsi manuísíwata wéénásàiri Apolos íicha yàanápinácué ipáchiaca pía áibanái wéénánái yàapicha. Quéwa siùca càmitàacáwa iwàwa yàacawa. Néesecháwa ipáchiapinácué píawa idèniacatáita wawàsi.

### *Saludos finales*

<sup>13</sup> Piicácué píichawa cayába. Peebáidacué Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata. Picácué cáalu pía, néese pínáidacuéwa cáiwitáiséeri iyú càide iyúwa béeyéi aslanái. <sup>14</sup> Macáita yái pimàníricuécá, pimànicué cáininéeri iyúni, piyúudàacatenácué áibanái.

<sup>15</sup> Siùcade píacué nuénánáica, píalíacué naináwaná ìwali níara Estéfnas yéénánáica iyéeyéicuécá píapicha. Níacata idàbánéeyéicaté yeebáidaca Jesucristo itàacái Acaya yàasu cáli ínata. Yá nadéca namàacaca níawawa Dios irí nayúudàacatenácué pía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>16</sup> Nuwàwacué pimànica càide iyúwa nàalàanácué pía, níái Estéfnas yéénánáica, cawínácaalí nacái inacáiyéica iyúudéeyéica wenàiwica, íbaidéeyéica nacái Wáiwacali irípiná.

<sup>17</sup> Casímáica nuwàwa níacáiná áibanái péenácué nadéca nàanàaca nùatalé, níái Estéfnas, Fortunato nacái, Acaico nacái. Nadéca namànica nulí cayábéeri càmirícué píalimá pimànica canácáinácué pía nùapicha. <sup>18</sup> Nadéca nachàiniadacuéca piwàwa, nuwàwa nacái. Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéri iyú macái wenàiwica iyéeyéica càide iyúwa nàyaná.

<sup>19</sup> Nawàwalicué pía níái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcale imanùbaca cháì Asia yàasu cáli ínata, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái Aquila,

úái nacái yàacawéetúaca Prisca nawàwalicué pía manuísíwata Wáiwacali ípidená ìwali, náapicha macáita ìwacáidáyaquéeyécawa nacapèe irìcu namànicaténá culto. <sup>20</sup> Macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cháí nawàwalicué pía. Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú.

<sup>21</sup> Núa Pablo nutànàacué pírí yái achúméerína tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinacué pía.

<sup>22</sup> Aibanáicaalí càmita cáininá iicáca Wáiwacali Jesucristo, Dios yùuwichàidapiná níawa. ¡Pía, Wáiwacali, pìawa sísaara caquialéta!

<sup>23</sup> Nusutácué Wáiwacali Jesucristo íicha pírípínacué imàníinápinacué pírí cayábéeri mawèníiri iyú. <sup>24</sup> Nuwàwalicué pía manuísíwata cáininácáiná nuicácuéca pía Cristo Jesús ìwalíse.



## 2 CORINTIOS

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, Jesucristo imáidéericaté yàasu apóstolcatená núa ibànùacaténá núa càide iyúwa Dios iwàwáaná. Núa Pablo, Timoteo yáapicha, yái wéenàsàiri yeebáidéerica Jesucristo itàacái, wawàwalicué pía. Nubànùacué pírí cuyàluta, píacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeýéicawa Corinto iyacàlená irícu, píacué nacái Dios yàasu wenàiwica iyéeyéica macái Acaya yàasu cáli ínata. <sup>2</sup> Nusutácué Wáaniri Dios ícha pírípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pírí cayábéeri mawèníri iyú, namàacáanápínácué nacái piyaca matuíbanáiri iyú.

### *Sufrimientos de Pablo*

<sup>3</sup> Wàacué cayábéeri Dios irí, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèriná Diosca, Yáaniri nacái, yácáiná yái Diosca, yácata Wáaniri iiquéerica watúulécana, ichàiniadéerica nacái wáiwitáise macái èerita achúmacaalí wawàwa. <sup>4</sup> Macái imanùbaca wàuwichàacaalíwa, yásí Dios ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa, cawínacaalí yùuwichèyéicawa. Yá wachàiniadaca nawàwa càide iyúwa Dios ichàiniadáaná wawàwa. <sup>5</sup> Wáalimá wachàiniadaca áibanái iwàwa yácáiná éwita iwàwacutácaníta wàuwichàacawa manuíswata Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái, càicáaníta Cristo ichàiniadaca wawàwa manuíswata nacái yéewacaténá wàidenlaca wàuwichàanáwa. <sup>6</sup> Siùcade wía apóstolca wàuwichàacawa wacàlidacáinácué pírí Jesucristo iináwaná ìwali yéewacaténácué ichàiniadaca piwàwa, iwasàacaténácué pía nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Quéwa Dios idéca ichàiniadaca wawàwa, wía apóstolca, yéewacaténá wachàiniadacuéca piwàwa, píalíacaténácué nacáíwa Dios iyúudàanápínácué pìidenlaca piùwichàanáwa piùwichàapínacaalíwa càide iyúwa wàuwichàanáwa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. <sup>7</sup> Manúica wáináidacawa wawàwawa pìwalicué píalimáanápínácué pìidenlaca piùwichàanáwa Cristo irípiná, wáalíacáináwa càide iyúwa piùwichàanácuéwa wáapicha Cristo irípiná, càita nacái Dios ichàiniadacué piwàwa siùcade càide iyúwa ichàiniadáaná wawàwa.

<sup>8</sup> Píacué wéenánáica, wawàwacuéca piwàwalica wàuwichàacatéwa manuíswata Asia yàasu cáli ínata. Máníicáináte càulenéerica yái wàuwichàanáca, yáté càmita wáalimá wàidenlaca quirínamani wachàini iyúwa. Yáté wayúunáidaca wéetáanápínacatéwa néré. <sup>9</sup> Wía apóstolca waicácaté wíawawa càide iyúwa nacháawèyeyéi nanuéyéipínaca. Quéwa cayábacaté walíni yái wàuwichàanáca, wéewáidacáinátewa camínápiná wáibàa wawàwawa wachàini iwéréwa, néese Dios iwérépiná wáibàca wawàwawa yái Dios icáucáidéerica wenàiwica yéetácáisi ícha. <sup>10</sup> Dios iwasàacaté wía ícha yái wéetáanápínacatéwa máníni báawéeri iyú, wía apóstolca. Iwasàaca nacái wía mamáalàcata siùcade. Manúica wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali iwasàanápíná wíawa madécana yàawíría. <sup>11</sup> Quéwa iwàwacutácué piyúudàaca wía pisutácué Dios ícha walípiná. Manùbéeyéicaalí isutá Dios ícha walípiná, yásí manùbéeyéi nàapíná nacái Dios irí cayábéeri icùacáiná wía cayábéeri iyú.

*Por qué no fue Pablo a Corinto*

<sup>12</sup> Iyaca áiba wawàsi isíimáidéerica wawàwa, wía apóstolca, yái wáalíanácawa wawàwalicuísewa wadéca wàyaca masaquèeri wáiwitáise yáapichawa cháí èeri iricu machìwéeri iyú nacái Dios iicá, yá máini càì wàyacaté wàyacaalítécué píapicha. Càmitaté càì wàyaca wáalíacái iyúwa, néese Dios imànicaté walí cayábéeri mawèníri iyú iyúudàacaté wía wàyáanápínaté càì pèewibàa. <sup>13-14</sup> Macái wàasu cuyàluta iricu watànèericuéca pirí, wacàlidacué piríni machacàníri iyú, machìwéeri iyú nacái, piléecaténacué péemiawani màulenéri iyú càinácaalí ímáaná. Nuwàwacué macáita manuúca pínáidaca piwàwawa nùwali, càide iyúwa batéwa macáitacué pínáidáanáwa nùwali siùcade. Càitacué nuwàwa pínáidacawa yéewanápiná casímáica wawàwa macáita. Yáalímápinacué casímáica piwàwa wàwali, wía apóstolca, ìwalíise yái wéewáidáanácatécué pía, càide iyúwa yáalímáanápíná casímáica wawàwa pìwalicué néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàacaalí àniwa.

<sup>15</sup> Manuúcaté nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué, casímáinacué pía núapicha, íná quéechatécáwa nuínáidacatéwa nupáchianápínacué pía pucháibàawíría nuyúudàacaténacué pía. <sup>16</sup> Quéechatécáwa nuwàwacatécué nupáchíaca pía nuèpunícaalítéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwacaté nacái nupáchíacuéca pía àniwa nuèpúcaalítéwa Macedonia yàasu cáli néese. Càité nuwàwacatécué piyúudàaca núa nùanápínatéwa Judea yàasu cáli nérépiná. <sup>17</sup> Néese càmitaté nua platalécué càide iyúwaté nucàlidáanácué piríni. Quéwa picácué pínáidawa càmitaté nuínáidawa cáimiétacanéri iyú. Picácué pínáidawa nutàaníca càide iyúwa èeri mìnali pucháibéeri íiwitáise, íiméerica “báisíta” inuma iyúwa quéwa ínáidacáitawa iwàwalicuísewa “càmita”. <sup>18</sup> ¡Càmíríta pucháiba íiwitáise núaqué! Dios yáalíacawa watàanínácuéca pirí báisíiri iyú, càita nacái càmitacué wáima pirí “báisíta” wáináidacaalíwa wawàwalicuísewa “càmita”. <sup>19</sup> Núa Pablo, yá nacái Silvano, áibaalí íipidenéri Silas, yá nacái Timoteo, wadéca wacàlidacuéca pirí Cristo Jesús iináwaná ìwali, yái Dios íirica. Càmita pucháibéeri íiwitáise yái Cristo Jesúsca. Cristo càmita íima “báisíta” ínáidacaalíwa iwàwalicuísewa “càmita”, néese yái Cristo càicanide iyúwa Dios yàasu tàacáisi íiméerica “báisíta”, Cristo icàlidacáiná macáita báisíiri iyú, imàni nacái càide iyúwa ímáaná. <sup>20</sup> Cristo idéca imànica macáita càide iyúwaté Dios icàlidáanáaté ìwali. Íná macái imanùbaca wàacaalí Dios irí cayábéeri, yá wáimaca “Amén”, Cristo Jesús ìwalíise, ímáanáca “báisíta”, weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái. <sup>21</sup> Yái Diosca, yácata ichàiniadéerica wía apóstolca, píacué nacái ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Cristo íicha. Dios idéca ibàlùadaca wía yàasunápináwa, wáibaidáanápíná irí. <sup>22</sup> Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwaliculé, íná yéewa wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàasunáica wía, wáalíaca nacáíwa Dios imànínápíná walí macáita yái cayábéerica icàlidéericaté walí ìwali.

<sup>23</sup> Quéwa éwítaté nucàlidacáanítacué pirí nùanàanápínaté pìyacàle Corinto néré nupáchíacaténacué pía, càicáaníta càmitaté nùawa néré. Siùcade nuwàwaca nucàlidacuéca piríni cáná yéewaná càmitaté nùawa néré. Nucàlidacué piríni Dios yéemiápiná: Càmitaté nuwàwa nùuwichàidacuéca pía cachàiníri iyú píbáyawaná ìwalísewa ipíchanacué máini achúmaca piwàwa nùwalíise. Ínáté nuínáidacawa cawàwanáta cayábáwanái pirícuéni càmicaalípinaté nùawa platalé ráunamáita. <sup>24</sup> Wía apóstolca, wáalíacawa peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, íná càmita wawàwa wachùullacuéca pía cachàiníri iyú peebáidáanápínacué càide iyúwa

iwàwacutáanácué peebáidaca. Néese wawàwacáitacué wayúudàaca pía casímáicaténácué piwàwa.

## 2

<sup>1</sup> Ináté nuínáidacawa càmlínápinátécué nupáchiaca pía caquialéta àniwa ipíchanácué máini achúmaca piwàwa báawanama. Nùacaalítéwa platalécué ipíchawáiseté piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íchawatá, yá iwàwacutácaté nùuwichàidacuéca pía cachàiníri iyútá. <sup>2</sup> Máinicaalícué achúmaca numànica piwàwa, néese càmitacué yéewa wasímáidáyacacawa. <sup>3</sup> Ináté càmitacué nupáchia pía, néeseté nubànùacuéca pírí cuyàluta, pichùnìacaténácué wawàsi ipíchawáise nùanàaca platalécué, càmicáináté nuwàwa nùacawa néré achúmacaténá nuwàwa píwalicué, yácáiná nuwàwacué casímáica pimànica nuwàwa. Manuícate nuínáidacawa nuwàwawa nacái píwalicué casímáinápináté piicáca nùacawa platalé casímáiri iyú. <sup>4</sup> Bàaluité nutànàacuéca pírí yáara quéchéeri cuyàlutaca nùalàacaténácué pía cachàiníri iyú, néeseté máini achúmaca nuínáidáanicawa nuwàwawa. Catúulécanáca numànicaté nuwàwawa manuísiwata àta nuícháanicataléta. Quéwa càmitaté nutànàacué pírí cuyàluta achúmánápinácué piwàwa, néese nutànàacatécué pírí yáara cuyàluta píalíacaténácuéwa máini cáinináca nuicácuéca pía manuísiwata.

### *Perdón para el que había ofendido a Pablo*

<sup>5</sup> Yái imàníricaté ibáyawanáwa platalécué, achúmacaté imànicuéca piwàwa canánama. Càita nacái achúmacaté imànica nuwàwa. Quéwa siúcade càmita nuwàwa nucháawàaca iináwaná iwali mamáalàacata cachàiníri iyú, néese nuwàwaca numàacaca nuwàwawa ibáyawaná ícha, yùuwichàacáinátéwa manuísiwata. <sup>6</sup> Batéwa macáitacué pidéca piúcaca píichawani, iná idéca yùuwichàacawa ibáyawaná ichùuliacawa. Càmitacué iwàwacutá piùwichàidaca mamáalàacatani. <sup>7</sup> Iná siúcade iwàwacutácué pimàacaca piwàwawa ibáyawaná ícha. Pichàiniadacué iwàwa nacái ipíchaná máini achúmaca iwàwa àta yúucacatalétawa píichacué càiripináta. <sup>8</sup> Iná nusutácué píicha manuísiwata píasáidáanápinácué cáinináca piicácani, peedácué pèewiréwa àniwani. <sup>9</sup> Nutànàacatécué pírí iwali yái wawàsica nùalimáidacaténácué nuicáwa pía nùalíacaténátéwa asáisi pimànicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanácué pía. <sup>10</sup> Iná siúcade pimàacacaalícué piwàwawa áiba wenàiwica ibáyawaná ícha, yásí nacái numàacaca nuwàwawa ícha. Yá nudéca numàacaca nuwàwawa Cristo iicápiná péenásàiricué ibáyawaná ícha, yái báawéerica imàníricaté nulí, nuwàwacáinácué casímáica piwàwa macáita. <sup>11</sup> Wamàacacué wawàwawa ibáyawaná ícha ipíchanácué Satanás imawènìadaca wía. Wáalíacáináwa báisiiri iyú Satanás yáalimáidaca wenàiwica namàniinápiná nabáyawanáwa.

### *Intranquilidad de Pablo en Troas*

<sup>12</sup> Nùanàacaté Troas iyacàlená néré nucàlidacaténá nalí Cristo itàacái, yá Dios imàacacaté numànica cachàiníri iyú nuíbaidacaténá Wáiwacali irípiná, nucàlidáanápiná iináwaná madécaná wenàiwica irí. <sup>13</sup> Quéwa achúmacaté nuwàwa nuínáidacawa càmicáiná nùanàa nùacawéerináwa Títo yái nuíquéerica iyúwa nuénásàiriwa, yeebáidacáiná Jesucristo itàacái. Néese càmicáináté nùanàa Títo néré, ináté nucàlidaca nuináwanáwa Troas iyacàlená mìnaná irí nùacaténáwa náicha, yá nùacatéwa Macedonia yàasu cáli nérépiná.

### *Victoriosos en Cristo*

14 Quéwa nùaca Dios irí cayábéeri imawèniadacáiná wáicha wàuwidenáí càiripináta, níara càmíiyéica iwàwa wacàlidaca Cristo Jesús iináwaná, yáí wàyéerica abédanamata yáapicha. Nùaca Dios irí cayábéeri nacáí imàacáiná wacàlidaca itàacáí madécaná wenàiwica irí. Yá Wáiwacali iináwaná icàlállacawa macáí cáli ínata càide iyúwa pumèníri isàni icàlállanáwa. 15 Yá cayábaca Dios iicáca wacàlidáaná Cristo iináwaná. Càica wíade iyúwa pumèníri incienso isàni Cristo yèerica Dios irí iyúwa ofrenda, Cristo iyacáiná wawàwalicu. Yá Cristo iináwaná icàlállacawa macáí wenàiwica íiwitáaná irí. Icàlállacawa wenàiwicanáí irí Cristo iwaseyéepináca Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha neebáidacáiná Cristo itàacáí. Càita nacáí Cristo iináwaná icàlállacawa wenàiwicanáí irí yúuquéeyéepináca Dios íicha càmícáiná neebáida Cristo itàacáí. 16 Yáí Wáiwacali itàacáica càicanide abénaméeyéí iríni iyúwa chéecáisimi isàni inuéerica wenàiwica, cawinácaalí yúuquéeyéepináca Dios íicha nàuwichàapinácaínáwa càiripináta. Néese yáí Wáiwacali itàacáica càicanide áibanáí iríni iyúwa pumèníri isàni yèerica wenàiwica icáuca càmíiri imáalàawa, cawinácaalí wenàiwica Cristo iwaseyéepináca Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha nàyapinácaíná Dios yáapicha càiripináta. Quéwa, canácata wenàiwica yáaliméeri icàlidaca Wáiwacali itàacáí ichàini iyúwa meedá. 17 Wacàlida wèepunícawa Dios itàacáí quéwa càmita càí wamàni weedácaténá walíwa plata càide iyúwa madécaná áibanáí imàníná. Néese wacàlidaca Dios itàacáí machìwéeri iyú Dios iicápiná càide iyúwa wenàiwica Dios ibànuèyéica báisícáináta wawàwa wamànica càide iyúwa Dios ichùullaná wamànica, wàyacáiná nacáí abédanamata Cristo yáapicha.

### 3

#### *El mensaje del nuevo pacto*

1 Wadéca càí wacàlidaca waináwanáwa, wía apóstolca, íná cawàwanáta abénaméeyéí péenacué iyúunáidaca wadábaca watàanica wàwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwacué abénaméeyéí péená icháawàanaté wía quéechatécáwa. Quéwa càmita càí wamànica. Càita nacáí càmita iwàwacutá wáasáidacuéca pírí cuyàluta áibanáí itànèerica waináwaná ìwali píalíacaténacuéwa Dios ibànuèyéica wía. Càmitacué nacáí iwàwacutá wasutáca pícha cuyàluta picàlidáanacué waináwaná ìwali áibanáí irí needácaténá nàataléwa wía. Madécaná áibanáí yéewáidéeyéicué pía nadéca nasutáca pícha càiri cuyàluta, quéwa càmita càí wamànica. 2 Canáca iwàwacutácué walí pícha cuyàlutaca piacáinácué càicuéca píade iyúwa cuyàluta icàlidéeripiná waináwaná ìwali áibanáicaalí iwàwa yáaliacawa wàwali asáisi Dios ibànùacaalí wía, bàaluitécáiná peebáidacatécué Jesucristo itàacáí wacàlidacaalítécué pírí iináwaná. Càicuéca píade iyúwa cuyàluta Dios itànèerica wawàwalicu wáaliacaténáwa Dios ibànùacaté wía, wía apóstolca. Macáí wenàiwica náaliacawa peebáidacatécué Jesucristo itàacáí wacàlidacaalítécué pírí iináwaná. 3 Macáita náaliacawa amaléeri iyú càicuéca píade iyúwa cuyàluta Cristo itànèerica wáibaidacalé iyú peebáidacáinácué Cristo itàacáí wacàlidéericuéca pírí. Càmitacué càí píade iyúwa cuyàluta wenàiwica itànèerica tinta iyú. Càmitacué càí píade iyúwa tàacáisi natànèerica íba ìwali càide iyúwaté Dios itànàanaté itàacáíwa íba ìwali profeta Moisés iripiná. Néese cáuri Dios idéca ibànùacuéca Espíritu Santo píwàwa cáuri irículé yáasáidacaténá Cristo yáasunáicuéca pía. Íná yéewa macáita náaliacawa Dios ibànùacaté núa nucàlidacaténacué pírí itàacáí.

<sup>4</sup> Cristo idéca imàacaca manuica wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali, wía apóstolca, yá wáaliacawa báisiri iyú Dios ibànüacaté wía wacàlidacaténácué piri itàacái. <sup>5</sup> Càmita wáalimá wacàlidaca Dios itàacái wachàini iyúwa meedá, néese macáita yái wamànírica Dios idéca ichàiniadaca wía wamànicaténáni. <sup>6</sup> Dios idéca ichàiniadaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidáanápíná yái tàacáisica icàlidéerica wàlisài wawàsi ìwali, yái wawàsi Dios imànírica wenàiwicanái yáapicha icùanápíná nía iyúwa yàasunáwa. Yái wawàsi wàlisài càmírira càide iyúwa wawàsi bàaluisàimica profeta Moisés itànèericaté iináwaná ìwali, yái tàacáisi íméericaté Dios icùanápínaté israelitanái namànicaalí càide iyúwa ichùullaná nía. Yái bàaluisàimi tàacáisica Moisés itànèericaté icháawàaca wía wéetáanápínáwá càmícáiná wáalimá wamànica macáita càide iyúwa ímáaná. Quéwa siùcade Dios ichàiniadaca wía wéewáidacaténácué píá wàlisài wawàsi ìwali Dios imànírica wáapicha wawàwalicúise, yàaca walí Espíritu Santo, yái Espíritu yèerica wacáuca càmíri imáalàawa.

<sup>7</sup> Bàaluité Dios itànàacaté itàacáiwa íba sàabadéeyéi ìwali, profeta Moisés yéewáidacaténá wàwirináimi israelitanái. Máinicáiná Dios icànaca mèlumèluíri iyú, íná yéewa idécanáamité Moisés iyaca Dios yáapicha yeedácaténá Dios ícha yái bàaluisàimi tàacáisica, yáté Moisés inàni icànaca nacái máini mèlumèluíri iyú. Israelitanái càmítaté náalimá naicáidaca Moisés inàni irí máinicáiná inàni icànaca. Quéwaté yái camalásica ichacàcawa yàacawa Moisés inàni ícha. Ewita yái bàaluisàimi tàacáisica yáasáidacáaníta iwàwacutáaná wéetáacawa wabáyawaná ichùullacawa, càicáanítaté yàanàaca aléi èeri iriculé máini mèlumèluíri iyú yàanàacáinaté Dios néese. <sup>8</sup> ¡Iná yéewa wáaliacawa Dios imàníinápíná walí cayábéeri cachàiniwanái, wía Dios imàníyéica yáapicha wàlisài wawàsi imàacáanápíná Espíritu Santo iwàlùacawa wawàwaliculé! <sup>9</sup> Núumacué piri àniwa; éwita yái bàaluisàimi tàacáisica icháawàacáaníta wía wéetáanápínátéwa wabáyawaná ichùullacawa, càicáanítaté Dios yáasáidaca wenàiwicanái irí ichàini manuiriwa icànéerica mèlumèluíri iyú imàacacaalíté itàacáiwa profeta Moisés irí. ¡Iná yéewa wáaliacawa máini cayábéericani cachàiniwanái yái wàlisài wawàsica Dios imànírica wáapicha iicácaténá wía iyúwa mabáyawanéeyéi, cayábacaténá nacái imànica wáiwitáise! <sup>10</sup> Báisita yái tàacáisi bàaluisàimica yàanàacaté mèlumèluíri iyú. Quéwa siùcade waicácani iyúwa càmírira máini cawènica yácáiná wàlisài wawàsi idéca yàanàaca, máiníri cayába cachàiniwanái quéechéerimi ícha. <sup>11</sup> Càide iyúwaté tàacáisi bàaluisàimi yàanàanáté mèlumèluíri iyú éwitaté imáalàapínátéwa, càita nacái cayábéeri cachàiniwanái yái wàlisài wawàsica iyamáacáináwa càiripínáta wáapicha.

<sup>12</sup> Wáaliacawa wàlisài wawàsi iyamáanápínáwa càiripínáta, íná wacàlidaca Dios itàacái macàaluínináta, càmita nacái wamásanía Dios itàacái wenàiwica ícha. <sup>13</sup> Càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa profeta Moisés imànínaté. Idécanáamité Moisés icàlidaca Dios itàacái israelitanái irí, yá ibàllacaté inàniwa wáluma iyú ipíchaná israelitanái iicáca camalási ichacàca yàacawa inàni ícha, yái camalásica càmírira icàna càiripínáta. <sup>14</sup> Quéwa càmítaté náalía néemliaca càinácaalí ímáaná yái Dios itàacáica, matuícáinaté náiwitáise. Siùca nacáide naléecaalí yái tàacáisica bàaluisàimica Dios imàaquéericaté profetanái irí, yá mamáalàacata càmita náalía néemiacani càinácaalí ímáaná matuícáiná náiwitáise càide iyúwa cáucuíri wáluma idéca nacáicaalí ibàllaca náiwita. Càmita idé catuica náiwitáise yácáiná abéerita Cristo yáalimá imàacaca náalía néemiacani,

quéwa càmita neebáida itàacái. <sup>15</sup> Ata siùca nacáide naléecaalí macáita yái cuyàlutaca profeta Moisés itànèericaté, yá mamáalàacata càmita náalía néemiaca càinácaalí íimáaná, càide iyúwa cáucúiri wáluma idéca nacáicaalí íbállaca náiwita. <sup>16</sup> Quéwa áibacaalí israelita iwènúada íiwitáisewa Wáiwacali írípíná, yásí Wáiwacali imàacaca yáalíaca yéemiaca Dios itàacái, càide iyúwa Wáiwacali idéca nacáicaalí yeedáca cáucúiri wáluma wenàiwica íiwita íicha, yéemìacaténá Dios itàacái. <sup>17</sup> Wáiwacali ìyaca abédanamata Espíritu Santo yáapicha, íná wadèniacáiná Espíritu Santo, yásí Espíritu Santo iwasàaca wía wacàlidacaténá Dios itàacái macàaluínináta, wáalíacaténá wéemiaca nacái càinácaalí íimáaná. <sup>18</sup> Péemiacué comparación: Càmita wabàlia wanàniwa cáucúiri wáluma iyú. Càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita wabàa Wáiwacali íiwitáisewa áibanái wenàiwica íicha. Càide iyúwa chapúa íibàacaalí èeri icamaláná quírameniwaca, icànacaténá èeri icamaláná iyú, càita nacái Espíritu Santo imàacaca wáasáidaca áibanái írí máini cayábérica Wáiwacali íiwitáise. Càide iyúwa waicáidaca nacáicaalí Wáiwacali yéenáiwana írìwa icànéerica mèlumèlúiri iyú chapúa írìcuise, càita nacái wamàacaca wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa, weebáida nacái itàacái, íná yéewa Espíritu Santo imàacaca wáiwitáise iwènúaca yàacawa Wáiwacali íiwitáise iyúwa, wàyacaténá càide iyúwa Wáiwacali ìyáaná. Macái yàawiría imanùbaca wadèniaca Wáiwacali íiwitáisewa cachàiniwanái. Càita Wacuèrinàsàiri imànica wawàwalicu, yái Espíritu Santoca.

#### 4

<sup>1</sup> Íná wía apóstolca, càmita cáalu wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Càmita nacái waméyáawa, Dios iicácáiná wapualé, imáidaca wía wáibaidacaténá írípíná. <sup>2</sup> Càmita wamàni wawàsi báawéeri íbàacanéri iyú iwàwacutéerica báica wía ìwalíise. Càmita wéewáida wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. Càmita nacái wawènúada Dios itàacái wachiwáidacaténá áibanái. Néese wacàlidaca Dios itàacái abéerita, machacáiníri iyú, yái báisíiri tàacáisica. Càita wamànica macáita báisíiri iyú yéewacaténá macái wenàiwica náalía watàaníca báisíiri iyú Dios iicápiná. <sup>3</sup> Wacàlidaca amaléeri iyúni yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Abénaméeyéi wenàiwica càmita náalía néemiaca cayábani càinácaalí íimáaná, quéwa níawamita yúuqueeyéipínacawa méetàuculé Dios íicha càiripináta. <sup>4</sup> Càmicáiná neebáida íná yéewa Satanás idéca matuíca imànica náiwitáise, yái Satanás, nàasu cuwáisàiricani ichùulièrica èeri mìnanaí íiwitáise. Càide iyúwa matuíyéimi càmlíná náalimá naicáca camalási icànéeri mèlumèlúiri iyú, càita nacái Satanás matuíca imànica náiwitáise, níái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, ípíchaná náalíacawa máini cayábéericani yái tàacáisi wacàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, yái Cristo cachàiníríca íiwitáise icànéerica mèlumèlúiri iyú, cáimiétacanéeri náicha canánama, yáasáidéerica walí càinácaalí Dios íiwitáise ìyaca, Dioscáináni yái Cristoca. <sup>5</sup> Wía apóstolca, càmita wacàlida tàacáisi wàwaliwa yéewacaténá cayábaca wenàiwica iicáca wía, néese wacàlidaca Jesucristo ìwali Wacuèriná Dioscani. Wáimacáita nacái wàwaliwa piasu wenàiwicacuéca wía wáibaidacaténacué píri cáininacáiná waicáca Jesús. <sup>6</sup> Wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali, yácáiná Dios idéca imàacaca wáalíacawa ìwali. Bàalutésíwa canácaté camalási cháí èeri írìcu. Néeseté Dios ichùullacaté camalási icànaanápinaté catéeri írìcuise. Càita nacái Dios idéca imàacaca icamaláwa icànaca wawàwalículé amalácaténá wáiwitáise yéewanápiná wáalíacawa Dios íiwitáise ìwali máini cayábéericani. Jesucristo

yáasáidaca walí amaléeri iyú cainácaalí Dios íiwitáise iyaca, Dioscáináni yái Jesucristoca.

*El vivir por la fe*

<sup>7</sup> Yá wadèniaca Dios icamaláná wawàwalicuwa, íná wáalíacawa Dios ìwali. Wadèni nacái ichàini wàyacáiná abédanamata Jesucristo yáapicha. Yái camalásica, chàinisi nacái càicanide iyúwa wawàsi máiníri cawènica, cayábéeri nacái iicacánáwa, iwàwacutéeri wacàlidaca ìwali áibanái irí. Quéwa wadèniaca yái cawènírica wawàsica wainá machawàaquéeri iricuwa càiride iyúwa catúa mawèníchúa, bàcabàquéechúaca meedá, íbái icatùalenáca. Càita wáasáidaca Dios néeséericani yái chàinisi manuíríca iyéerica wawàwalicu. Càmita wáibaida wachàini iyúwa. <sup>8</sup> Iná éwita máinicáaníta càulenáca namànica walí macái watéesebàa, càicáaníta wáalimá wáibaidaca Dios irípiná. Ewita nacái achúmácaníta wáináidáanícawa wawàwawa ìwalíse yái wàuwichàanácawa, càicáaníta càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios íicha. <sup>9</sup> Napiadáidaca nàuwichàidáanápiná wía, quéwa Dios càmiríta imàca wía abéerita. Náucaca wía cáli ínatalé, quéwa càmitàacá namáalàida wía. <sup>10</sup> Ata alénacaalí wàacawa, yá abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía, íná wàyaca càiripináta càide iyúwa Jesús iyáanáté, yái yáaliéricatéwa yéetáanápinátéwa cáiwíri iyú. Càita wàuwichàacawa cháí èeri iricu wáasáidacaténá macái wenàiwíca irí cáuca Jesús, yái ícuèrica wía bàawéeri íicha. <sup>11</sup> Idécunitàacá wàyaca cháí èeri iricu, yá macái èeri imanùbaca abénaméeyéi iwàwaca inúaca wía weebáidacáiná Jesús itàacái, wacàlidacáiná nacái iináwaná. Càita wáasáidaca áibanái irí wadèniáná Jesús ícauca càmiri imáalàawa éwita wainá yéetácanítawa áibaalípiná. <sup>12</sup> Wacàlidacatéué piri Jesucristo iináwaná, íná áibanái iwàwaca inúaca wía, quéwa pidécuéca peedáca piriwa picáucawa càmiri imáalàawa peebáidacáinácué Jesucristo itàacái.

<sup>13</sup> Bàaluité profetanái itànàca tàacáisi Dios inùmaliçúise ímérica: “Nuebáidaca Dios íná nucàlidaca wenàiwicanái irí manuíca nuínáidacawa nuwàwawa Dios ìwali”, càí ímaca yái tàacásica. Càita nacái wía, wadéca weebáidaca Dios càide iyúwaté profetanái yeebáidáaná, íná wacàlidaca nacái áibanái irí Dios iináwaná. <sup>14</sup> Wacàlidaca Dios iináwaná wáalíacáináwa Dios imichàidacaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi íicha. Càita nacái wáalíacawa Dios imichàidáanápiná wía yéetácáisi íicha wàyacáiná abédanamata Jesús yáapicha. Yá Dios itépiná wía yàataléwa, piacáanítacué nacái. <sup>15</sup> Wía apóstolca, wàuwichàacawa wayúudàacaténácué pía. Yá manùbéeyéicaalícué péená nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná, yási manùbéeyéi nàapiná Dios irí cayábéeri ìwali yái cayábéerica imànírica nalí, yéewacaténá manùbéeyéi yáwanái náalimá náalíacawa máini cayábéerica Dios íiwitáise.

<sup>16</sup> Iná càmita waméyáawa wacàlidaca Jesucristo iináwaná ìwali. Ewita wainá máinicáaníta béeri yàacawa, càicáaníta Dios iwàlisàida yàacawa wáiwitáise èeri imanùbaca. <sup>17</sup> Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata Cristo irípiná madécaná èeri, càicáaníta waicáca wàuwichàanáwa cháí èeri iricu iyúwa achúméeri wawàsi ichàbéeripinácawa wáicha ráunamáita máinicáiná manuísíwérica yái cawènírica wadènièripináca càiripináta chènuniré ìwalíse yái wàuwichàanácawa Cristo irípiná, yácáiná wàyapiná máini cáimiétaquéri iyú Dios yáapicha chènuniré, icànéeyéi mèlumèluíri iyú càiripináta. <sup>18</sup> Iná càmita máini wáináidáanícawa ìwali yái wàuwichàanácawa, càmicáiná cawèni waicá yái wawàsi iyéerica cháí èeri iricu, yácáiná macáita yái iyéerica cháí èeri iricu imáalàapinácawa mesúnamáita. Néese wamàacaca

wawàwawa ìwali yáí cawèníri chènuníseérica càmíricáwaca waicá, iyéerica néré wàyacatalépináca càiripináta, wáalíacáináwa yáí chènuníseérica càmíricáwaca wadé waicáca siùcade iyéeripiná càiripináta èeri càmíri imáalàawa.

## 5

<sup>1</sup> Wáalíacawa wainá iyaca càide iyúwa capli wadènièrica cháí èeri írìcu, càide iyúwa nacái caplima càmírica ìya càiripináta. Néese wéetácaaliwa càide iyúwa capli imáalàacaaliwa, yá wadèniapiná waináwa chènuníseéri, Dioscáiná idéca ichùniaca walípináni, càiride iyúwa wacapèepiná chènuníseérica càmírica imáalàawa, càmírica wenàiwica imànicalé icáapi iyúwa. <sup>2</sup> Iná yéewa idècunitàacá wàyaca cháí èeri írìcu wainá èeri írìcuírca yáapichawa, yá máini wawàwaca wàwalica wainá wàlisàíwa chènuníseérica. <sup>3</sup> Yá wàwalipiná wainá wàlisàíwa néré càide iyúwa wàwalicaalí wabàlewa. <sup>4</sup> Idècunitàacá wàyaca cháí èeri írìcu wainá írìcuwa, yá achúmaca wawàwa wáináidacawa wainá ìwaliwa, wawàwacáiná wàwalica wainá wàlisàíwa, yéewanápiná wainá èeri írìcuírca iwènúacawa wàlisàí iyú ìwalíse yáí wacáuca càmírica imáalàawa Dios yéeripináca walí. <sup>5</sup> Dios idéca màulenáca imànica wía wàwalicaténá wacáuca wàlisàíwa. Dios idéca nacái imàacaca walí Espíritu Santo yàacawéeridacaténá wía yéewanápiná wáalíacawa báisíiri iyúcani Dios yàanápiná walí wacáuca wàlisàí càide iyúwa ímáanáte walí.

<sup>6</sup> Iná yéewa manuíca wáináidacawa wawàwawa Dios ìwali mamáalàacata. Wáalíacawa idècunitàacá wàyaca cháí èeri írìcu wainá írìcuwa, wàyaca càide iyúwa canéeyéi yàasu cáli, càmícináca wàya Wáiwacali yáapichawa. <sup>7</sup> Càmitàacá wáalimá waicáca Wáiwacaliwa, quéwa weebáidacani wáiwitáise iyúwa idècunitàacá wàyaca cháí èeri írìcu. <sup>8</sup> Manuíca nacái wáináidacawa wawàwawa Wáiwacali ìwaliwa. Wáalíaca nacáíwa cayábáanápiná cachàiniwanáí walíni wéetácaaliwa wamusúacaténáwa wainá íchàwa wàacaténá wàyaca chènuniré Wáiwacali yáapichawa. Càita máini wawàwa wàyaca yáapicha. <sup>9</sup> Iná wáalimáida wamànica càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná càiripináta idècunitàacá wàyaca wainá írìcuwa cháí èeri írìcu, càita nacái wéetácaaliwa wàacaténá wàyaca Wáiwacali yáapichawa. <sup>10</sup> Yáciná wía yeebáideeyéica Cristo itàacái, iwàwacutápiná macáita wabàlúacawa Cristo ípunita áibaalípiná chènuniré, Cristo icálidacaténá waináwaná ìwali, càinácaalíte wamànica wàyacaalíte cháí èeri írìcu wainá írìcuwa. Wáibaidacaalí cayábéeri iyú Cristo írìpiná, yásí yàaca wawèni. Quéwa càmicaalí wáibaida cayába írìpiná, càita nacái canácaalí iwèni yáí wáibaidacaléca, yá canáca wàasu cawèníri.

### *El mensaje de la paz*

<sup>11</sup> Iná wáalíacáináwa iwàwacutáca wàaca Wáiwacali iyéinináwa, wía apóstolca, iná wáalimáidaca cachàiníri iyú wáasáidacaténá áibanáí írì watàanica báisíiri iyú, Dios idéca nacái ibànùaca wía. Dios yáalíacawa wàwali cayábéeri iyú, ìwali nacái yáí wamànírca. Yá nuwàwacué píalíacawa nacái Dios idéca ibànùaca wía. <sup>12</sup> Picácué pínáidawa watàanicáita wàwaliwa cayábéeri iyú meedá càide iyúwaté abénameeyéi péenacué icháawáaná waináwaná ìwali quéechatécáwa. Càmita cáimacái waicá wíawawa áibanáí ícha, néese wawàwacáita píalíacuécawa càinácaalí wamànica, càinácaalí watàanica nacái wawènúadacaténá wenàiwica íjwitáise Dios írìpiná. Càita wacálidacuécá píriini casímáicaténacué píicáca wía, wía yéewáideeyéicatécué píá. Iná áibanáí ímacaalícué píri càmítasa Dios yàasu apóstol núa, íbaidéerica Dios írìpiná, yásí píalímácué pímapwèniadaca



nàasu tàacáisi, níara cachàinliyéica iicáca yáawawa iyúwa cayábéerica iicacánáwa, icàlidéeyéi nacái máini cayábéeri iyúni, quéwa càmita báisi nawàwa náibaidaca Dios irípiná náiwitáise cayábéeri yáapichawa. <sup>13</sup> Abénaméeyéi péenacué nadéca náimaca wàwali máiwitáise casa wía máinicáiná wáibaidaca Dios irípiná cachàinliri iyú, wacàlidacáiná nacái itàacái macái wachàini iyúwa. Quéwa wadéca wamànica càì cáininácáiná waicáca Dios, wawàwa nacái áibanái yàaca irí cayábéeri. Néese macáitacué píaliacawa wadéca wéewáidaca pía éeréeri iyú, cámiétaquéeri iyú nacái càide iyúwa cáiwitáiseeyéi. Wadéca càì wamànica wayúudàacaténacué pía. <sup>14</sup> Wáaliacawa cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, iná yéewa máini wawàwaca wáibaidaca irípiná macái wacáuca iyúwa wáaliacáináwa báisíiri iyúcani abéeri wenàiwica, yái Cristoca, idéca yéetácawa macái wenàiwica íchawalíná. Iná yéewa Dios iicáca macái wenàiwica càide iyúwa nadéca nacáicaalí néetácawa nabáyawaná ichùuliacawa. <sup>15</sup> Cristo idéca yéetácawa macái wenàiwica íchawalíná, yéewanápiná cawinácaalí iyéeyéica cháì èeri írìcu yeebáidéeyéica Cristo itàacái càmita nàya càide iyúwa nawàwáanáta meedá, néese iwàwacutá nàyaca càide iyúwa Cristo iwàwáaná, yái yéetéericatéwa wáichawalíná, imichèericaté nacáíwa yéetácáisi ícha wàwalínápiná. <sup>16</sup> Iná siúcáisede càmita waicá áibanái càide iyúwa èeri mìnánái iicáaná wenàiwica. Ewita bàaluité canácáanáta iwèni waicáca Cristo, càide iyúwa èeri mìnali meedá, càicáanáta siúcade càmita quirínama wáináidacawa íwali càì. <sup>17</sup> Iná cawinácaalí wenàiwicaca iyéerica abédanamata Cristo yáapicha, Dios idéca iwàlísáidaca íiwitáise. Yái iyúwaté iyáaná quéechatécáwa idéca ichàbacawa ícha, yá idéca idàbaca iyaca wàlísái iyú.

<sup>18</sup> Dioscata yái imànírica càiri cayábéeri wenàiwicanái irí. Cristo yéetácátéwa wáichawalíná, iná Dios idéca iwènúadaca wáiwitáise irípiná, yá siúcáisede cayábaca wáapicha Dios, idéca nacái Dios imáidaca wía wáibaidacaténá irípiná, wacàlidacaténá itàacái macái wenàiwica irí yéewanápiná neebáidacani, cayábacaténá náapicha Dios nacái. <sup>19</sup> Yái tàacáisi ímáanáca, Cristo yéetácátéwa èeri mìnánái íchawalíná nabáyawaná íwalíise, yéewanápiná cayábaca náapicha Dios, yá Dios imáacaca iwàwawa nabáyawaná ícha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca ichùullaca wacàlidáanápiná yái tàacáisi wenàiwicanái irí. <sup>20</sup> Iná Cristo íbànuèyéica wía wacàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Wacàlidacuéca píri Cristo itàacái Dios imáidacáinácué pía wàasu tàacáisi iyú. Yá wasutácué pícha wawàsi manuísíwata Cristo inùmalícuíse píwènúadánápinácué píiwitáisewa Dios irípiná yéewanápinácué cayábaca píapicha Dios. <sup>21</sup> Cristo càmitaté imàni íbáyawanáwa; quéwa Dios yúuwichàidacatèni wáichawalíná càide iyúwa cabáyawaná nacáiricani, yái Cristoca. Dios yúuwichàidacaté Cristo càide iyúwa idéca nacáicaalí macái èeri mìnánái íbáyawaná iyaca íwali, yái Cristo mabáyawanéerica. Càité Dios imànica yéewanápiná mabáyawanáca iicáca wía, wía iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, Cristo yúuwichàacáinatéwa yúuwichàacáisi iyú yàanèeripinacatéwa wàwali wabáyawaná íwalísewa.

## 6

<sup>1</sup> Iná siúcade wáibaidacáinácué Dios irípiná píapicha, yá wasutácué pícha wawàsi càminápinácué píuca píchawa yái cayábéeri Dios imàníricuéca

pírí mawèníri iyú iwasàacaténacué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa.  
 2 Bàaluitécáiná profeta itànàacaté Dios itàacái. Dios ímacaté:

“Nuémìacaté pisutáaná nuícha nuwàwacaalíté nuicáca pipualé; yáté  
 nuwasàaca pía nùasu yùuwichàacáisi íchawa nuyúudàacaténá pía”,  
 càì ímaca yái Diosca. Siùcade wéénánái, idéca wéénáiwaná yàanàaca  
 cayábèeri iyú Dios iicácaténá wapualé siùcade, íná iwàwacutá wenàiwica  
 isutáca Dios ícha siùca. ¡Siùca Cristo iwàwaca iwasàaca wenàiwica Dios  
 yàasu yùuwichàacáisi ícha!

<sup>3</sup> Wáalimáidaca macái wachàini iyúwa wàyacaténá machacàníri iyú  
 càiripináta ipíchaná áibanái báawaca naicáca Dios itàacái wacàlidéerica nalí,  
 néese càmita nawàwa nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná. Wàyaca  
 machacàníri iyú càmicáiná wawàwa áibanái itàanica báawèeri iyú íwali  
 yái wáibaidáanáca Dios irípiná. <sup>4</sup> Néese càinácaalí wawàsi wamàni,  
 yá wáalimáidaca wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía íbaidéeyéica  
 irípiná. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca wía: Wàidenlàca  
 wàuwichàanáwa máini matuíbanáiri iyú, éwita canácaalí walí wawàsi  
 wamáapuèrica, càita nacái áibanáicaalí càulenáca namànica walíni. <sup>5</sup> Càita  
 nacái wàidenlàca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú éwita nacapèédáidacaalí  
 wía, càita nacái náucacaalí wía presoíyéi ibànaliculé, càita nacái báawacaalí  
 namànica yàcalé mìnánái íiwitáise àta napiacatalétawa nàwacáidáyacawa  
 nanúacaténá wía. Càita nacái wàidenlàca wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú  
 éwita iwàwacutácaalí wáibaidaca cachàiníri iyú àta máinícataléta chamàleca  
 wía, càita nacái càmicaalí waimá cayába táiyápinama wáibaidacaténá Dios  
 irípiná, wasutácaténá ícha nacái, càita nacái máapicaalí wía canácáiná  
 wayáapiná. <sup>6</sup> Càita wamànica wásáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía  
 íbaidéeyéica irípiná. Wàyaca masaquèeri iyú; wáaliaca báisíiri tàacáisi;  
 càmita calúa wía ráunamáita áibanái yáapicha, wamàni nacái nalí cayábèeri;  
 Espíritu Santo ìyaca wawàwalicu; cáinináca waicáca wenàiwica báisíiri iyú  
 yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita wásáidaca Dios yàasu wenàiwicaca  
 wía íbaidéeyéica irípiná. <sup>7</sup> Càita nacái wacàlidaca yái tàacáisi báisírira,  
 wamànica nacái Dios ichàini iyú yái càmírira wenàiwica idé imànica. Yái  
 wàyáanáca machacàníri iyú, càicanide iyúwa wacáapisài chènuníséerica  
 wapéliéripiná iyú Dios irípiná. Càita wamànica ùwicái Dios irípiná:  
 Wamànica ùwicái Satanás ípunita wawènúadacaalí wenàiwica íiwitáise Dios  
 irípiná. Wàyacaalí nacái machacàníri iyú, yásí wacùaca wíawawa ipíchaná  
 wamànica wabáyawanáwa. <sup>8</sup> Abénaméeyéi wenàiwica nàaca wáimiétacaná.  
 Aibanái nacái caná wawèni naicáca wía. Abénaméeyéi nataanica wàwali  
 cayábèeri iyú; áibanái nacái nataanica wàwali báawèeri iyú. Naicáca  
 wía càide iyúwa cachiwéeyéi éwita wacàlidacáaníta yái báisíiri tàacáisca.  
<sup>9</sup> Namànica walí báawèeri càide iyúwa càmicaalí nàalía naicáca wía, éwita  
 nàalíacáaníta naicáca wía cayába. Naicáca wía iyúwa yéteyéyipináwa,  
 quéwa cáuca wía. Nàuwichàidaca wía manuísíwata quéwacá càmita nanúa  
 wía. <sup>10</sup> Naicáca wía iyúwa achúméeyéi iwàwa, yá báisícata áibaalí  
 achúmaca wawàwa, quéwa wayanídacawa mamáalàacata wawàwalicuésewa.  
 Éwita catúulécanácáaníta wía, càicáaníta wadéca wawacùaca yái báisíiri  
 cawènírica madécaná wenàiwica irí, yái tàacáisi ímèerica Jesucristo  
 iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Wàyaca càide iyúwa  
 canásíwéeyéi yàasu, quéwa Dios yáapicha wadènlaca macáita.

<sup>11</sup> Píacué wéénánáca Corinto iyacàlená mìnánáca, wadéca wacàlidacuéca  
 pírí macáita iyúwa wáináidáanáwa. Càmitacué wabàa píicha wáiwitáisewa.

12 Càmita wawènúada pícha wáiwitáisewa, néese cáinináca waicácuéca pía mamáalàacata. Quéwa càmitacué máini cáininá piicáca wía. 13 Iná nusutácué pícha wawási càide iyúwa abéeri nániri isutáaná yéenibe íchawa wawási: Cáininácué piicáca wía báisíiri iyú càide iyúwa cáinináanácué waicáca pía.

### *Somos templo del Dios viviente*

14 Picácué picásàawa náapicha níara càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái, càita nacái picácué pimàni wawási náapicha, càmicáiná yéewa abédanamacué píiwitáise náapicha; yácáiná cawinácaalí iwàwéerica iyaca machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná càmita yéewa abédanama íiwitáise áiba wenàiwica yáapicha càmiírca iwàwa iyaca machacàniri iyú. Càide iyúwa càmíná yéewa camalási yàacawéeridaca catéeri, càita nacái càmita yéewa abédanama amaléeri íiwitáise catéeri íiwitáise yáapicha.

15 Càide iyúwa càmíná yéewa abédanamata Cristo íiwitáise Satanás yáapicha, càita nacái cawinácaalí yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmita nacái yéewa abédanamata íiwitáise yáapicha abéeri càmiírca yeebáida Jesucristo itàacái.

16 Péemiácué comparación: Canáca yéewaná wenàiwica itéca ídolonái, níai cuwáiná yéenáwanáca, Dios yàasu templo iriculé, yái capíi wenàiwica isutácáaluca Dios ícha, càmicáinácué yéewa wàaca cuwáiná ícàaluíná wàacaalí Dios icàaluíná. Píacué, càicuéca píade iyúwa cáuri Dios yàasu templo, cáuri Dios iyacáinácué piwàwalícu. Dios iyacáinácué píapicha, íná canáca yéewaná pìyaca abédanamata áibanái yáapicha càmiyéica yeebáida Dios. Dios idéca càí íimaca wàwali, wía yàasu wenàiwicaca:

“Nùyapíná nèewibàa, nuèpunípiná nacáíwa náapicha; núatapíná Nacuèriná Dios, níatapíná nacái nùasu wenàiwica”,

càí íimaca yái Diosca. 17 Iná Wáiwacalí íimaca walí nacái:

“Pimusúacuéwa nèewíise, píacué nacáíwa náicha; picácué pimàni píbáyawanáwa náapicha, níara casaquèyèica íiwitáise. Néese nuedápinácué píawa nùasu wenàiwicapínáwa.

18 Núatapíná Píaniricué, píatapínácué nacái nuénibewa”, íimaca yái Wáiwacalica, yái cachàinírca náicha canánama.

## 7

1 Iná péemiácué cayába, píacué wéenanái cáininéeyéica waicáca, nudéca nucàlidacuéca píri ní càide iyúwa Dios ímáanáaté cáimiétacanéeri iyú imàninápiná walí. Iná iwàwacutá wacùaca wíawawa masaquèeri iyú méetàuculé báawéeri ícha ipíchaná wamànica wabáyawanáwa wainá iyúwa, wáiwitáise iyú nacáíwa. Iwàwacutácué wàaca Dios iyéininá, wamàaca íri nacái wíawawa wáalimáidacaténa wàyaca mabáyawanéeri iyú.

### *La conversión de los corintios*

2 Píacué wéenanáica, wasutácué pícha wawási cáinináanápinácué piicáca wía àniwa. Canácatacué báawéeri wamàníríté píri. Càmitaté nacái wawènúadacué píiwitáise cayábéeri ícha. Canátaté wachìwáidáanácué pía. 3 Càmita càí núuma nucháawàacaténa cué pía. Càide iyúwaté núumáanácué píri quéechatécáwa: Cáininácuéca nuicáca pía manuísíwata, idècunitàacá nùyaca cháí èeri írìcu, càita nacái wéetácaalíwa. 4 Manuíca nuínáidacawa nuwàwawa píwalicué pimàninápinácué machacàniri iyú càide iyúwa núumáaná. Máini casímáica nuicácuéca pía nacái pimànicáinácué cayábéeri. Ewita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, wía

apóstolca, càicáaníta nuchàiniadaca nuwàwawa casíimáiri iyú manuísíwata nuémìacáinacué piináwaná ìwali.

<sup>5</sup> Wàanàacatáiseté aléi Macedonia yàasu cáli ínatalé, càmita wadé wayamáidacawa matuíbanáiri iyú, néese namànica walí máini càulenéri iyú àta alénácaalí wàacawa. Abénaméeyéi nawàwaca napéliaca wía. Yá nacái achúmaca wáináidacawa wawàwawa wacalùniwa wawàwalicuéséwa.  
<sup>6</sup> Quéwa Dios, yái ichàiniadéerica nawàwawa, cawinácaalí achúméeyéica iwàwa, ichàiniadacaté wawàwa nacái Tito yàanàacaalíté wàatalé.  
<sup>7</sup> Càmirítaté abéta Tito ìwali casíimáica wawàwa yàanàanaca, néese casíimáicaté wawàwa pichàiniadacáinacué Tito iwàwa iyacaalítécué píapicha. Tito icàlidacaté walí máinícué piwàwa piicáca wía. Icàlidacaté nacái walí achúmáanacué piwàwa nùwaliná, máinícué nacái piwàwaca pimànica càide iyúwa nùlàanacué pí. Inaté nuémìacáinaté càiri tàacáisi, íná casíimáicaté nuwàwa máini cachàiníwanái.

<sup>8</sup> Ewítaté nùasu quéechéeri cuyàluta nutànèericatécué pirí achúmacaté imànicuéca piwàwa, càicáaníta siùca càmita achúma nuwàwa ìwali. Quéechatécáwa achúmaca nuwàwa nùaliacáinatéwa achúmaca nùasu quéechéeri cuyàluta imànicuéca piwàwa achúma èeripinátaté.  
<sup>9</sup> Siùca quéwa casíimáica nuwàwa. Càmita casíimái nuwàwa ìwali yái achúmáanacuéca piwàwa, néese casíimáica nuwàwa piwènúadacáinatécué píiwitáisewa Dios irípiná àniwa achúmáacáinacué piwàwa ìwalíse yái báawéerica pimàniríicatécué. Achúmacatécué piwàwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná yéewa yáara quéechéeri cuyàlutaca nutànèericatécué pirí idéca iyúudàacuéca pí.  
<sup>10</sup> Achúmacaalí wawàwa wabáyawaná ìwaliwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, yási wawènúadaca wáiwitáisewa báawéeri ícha Jesucristo iwasàcaténá wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Néese càmita quirínama iwàwacutá achúmaca wawàwa ìwalíse. Quéwa áibanái èeri mìnánái càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, achúmacaalí nawàwa iwàwacutácáiná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa cháí èeri irícu, càmita nawènúada náiwitáisewa Dios irípiná. Iná néetápinácawa nabáyawaná yáapichawa méetàuculé Dios ícha càiripináta.  
<sup>11</sup> Idéca achúmacuéca piwàwa piwàwawáaná ìwalícuéwa càide iyúwa Dios iwàwáaná, íná Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri manuísíwata! Dios idéca imàcacué píináidacawa cáaliacáiri iyú ìwali yái báawéeri wawàsica, ínaté pidécuéca pichùnìacani ipíchanacué cabáyawanáca pí ìwalíse mamáalàacata. Yá máini calúacatécué piicáca yái báawéeri wawàsica namàniríicaté pèewi. Cáalucatécué nacái pí càmicáinacué piwàwa Dios yúuwichàidacuéca pí. Néeseté piwàwacuéca piicáca núa. Piwàwacatécué nacái piùwichàidaca péenásàiri imàniríicaté ibáyawanáwa. Iná pidécuéca píasáidaca càmita quirínama cabáyawanáca pí ìwalíse yái wawàsi báawéerica.  
<sup>12</sup> Iná nutànàacaalícué pirí yáara quéechéeri cuyàlutaca, báisícata nuínáidacatéwa nùyaca ìwali yái wenàiwica imàniríicaté ibáyawanáwa, nuyúudàacaténá nacái yái yúuwichèericawa báawéeri ìwalíse. Quéwa máini cachàiníwanái nuínáidacatéwa nùyaca píwalícué canánama yéewanápináté píasáidacuéca Dios iicápiná cáinináanacuéca piicáca wía.  
<sup>13</sup> Càita Dios idéca ichàiniadaca wawàwa yéewacaténá casíimáica wía àniwa.

Quéwa máini casíimáica cachàiníwanái wawàwa waicáca casíimáiná Tito iwàwa, yácáiná macáitacué pidéca pichàiniadaca iwàwa manuísíwata.  
<sup>14</sup> Ipíchawáiseté Tito yàaca ipáchiacuéca pí, yáté nucàlidaca írini cayábaca nuicácuéca píiwitáise, càmitaté nacái báí núa píwalísecué. Néese càide

iyúwa wacàlidáanacué piri abéerita yái báisíiri tàacáisica, càita nacái báisíirica macáita yái wáimáanacaté Tito irí wáimacaalíté irí casímáicué waicáca píiwitáise. <sup>15</sup> Yá cáinináca Tito iicácuéca pía cachàiníwanái mamáalàacata iwàwalicáiná peebáidacatéué itàacái, pitàidacatéué nacái cayábéeri iyúni, cáimiétaquéeri iyú nacái. <sup>16</sup> ¡Yá casímáica nuwàwa núalimácáiná manuícá nuínáidacawa nuwàwawa píwalicué núaliácáináwa báisíiri iyúcani casímáináca waicáyacacawa àniwa!

## 8

### *Generosidad en las ofrendas*

<sup>1</sup> Píacué wéénánáica wawàwacué wacàlidaca piríni siúcade càinácaalí iyú Dios idéca imànica cayábéeri nali níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwacáidáyaquéeyéicawa cháí Macedonia yàasu cáli ínata. <sup>2</sup> Ewita nàuwichàacáanítawa manuísíwata Jesucristo irípiná neebáidacáiná itàacái, càicáaníta máini casímáica nawàwa. Máini catúulécanáca nía quéwa nadéca namàacaca manùba plata Dios irípiná manuírí ofrenda iyú càide iyúwa càasuíyéi. <sup>3</sup> Nudéca nuicáca nutuí iyúwani namàacaca plata Dios irípiná iyúwata nadèlñaná. Núaliácawa nacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú manuísíwata cachàiníwanái íicha yái náalimáanáca namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú, càide iyúwaté nawàwáaná nawàwalicúsewa. <sup>4</sup> Nasutacaté wáicha wawàsi manuísíwata wamàacáanápínaté namàacaca plata Dios irí ofrenda iyú càide iyúwaté áibanái imàacáanáté ofrenda nayúudàacaténá wéénánái catúulécanéeyéi, yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Níai Macedonia yàasu cáli néseéeyéica nadéca namàacaca manùba plata manuírí ofrenda iyú cachàiníwanái íicha yái watuúyèricaté. Quéchatécáwa namàacaca níawawa Wáiwacali irí namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, neebáidacaté nacái walí namànicaténáté càide iyúwa wàalàaná nía Dios inùmalicúse, néese namàacacaté plata ofrenda iyú Dios irípiná. <sup>6</sup> Iná wadéca wasutáca Tito íicha wawàsi yàanápínacawa pialalécué àniwa yeedáténácué píicha yái manuírí ofrenda pidàbéericuécáwaca piaca irí bàalulité. <sup>7</sup> Pidécuéca pimànica cayábéeri iyú manuísíwata. Pidécuéca peebáidaca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú. Pidécuéca nacái picàlidaca Dios itàacái cayábéeri iyú. Pidécuéca píaliácawa Dios itàacái íwali, pidécuéca píibaidaca cayába Dios irípiná. Pidécuéca nacái cáinináca píicáca áibanái manuísíwata càide iyúwa wéewáidáanacué pía, iná iwàwacutácué pimàacaca manuísíwéeri ofrenda nacái Dios irípiná casímáiri iyú, piyúudàacaténácué catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

<sup>8</sup> Càmitacué càì núumaca pirí nuchùullacaténácué pía cachàiníri iyú pimàacáanápínácué plata ofrenda iyú Dios irípiná. Néese nuwàwacáitacué píaliácawa áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadéca namàacaca ofrenda casímáiri iyú, nuwàwacáinácué numichàidaca píiwitáise píasáidacaténácué cáinináca píicáca áibanái báisíiri iyú. <sup>9</sup> Yácainá píaliácuéwa Wáiwacali Jesucristo imànicaté walí cayábéeri mawèníri iyú. Ewitaté máinicáaníta càasucani Dios yáapícha icuacáinaté macáita chènuníse, càicáaníta imàacaca íichawa yàasu cawèníriwa macáita, yá òyacaté cháí èeri irícu iyúwa canéeri yàasu cáininácáiná iicácuéca pía. Iná yéewa càasucuéca pía siúcáisede cawèníri chènuníseeri iyú Wáiwacali itúulécaná íwalíse.

<sup>10</sup> Nuwàwaca nuyúudàacuéca pía, iná nucàlidacué pirí siúcade càinácaalí nuínáidacawa plasu ofrendapíná íwali: Aiba camuúmité pidàbacatécué

pìwacáidaca piasu ofrendawa, pimàacacatécué plata Dios irípiná casímáiri iyú. <sup>11</sup> Siüca nùalàacué pia pìwacáidáanápíná mamáalàacatani càide iyúwacué píalimáanáta àta pimáalàidacatalétacué pìwacáidaca yái plata picàlidéericatécué nulí ìwali. Pimànicué nacái casímáiri iyúni càide iyúwaté pidàbáanáaté pimànicani. <sup>12</sup> Báisícaalí wenàiwica iwàwa imàacaca plata Dios irípiná ofrenda iyú, yásí cayábaca Dios iicáca yàasu ofrenda. Dios càmita isutá wáicha wawàsi cà mírica wadènia.

<sup>13</sup> Càmita nuchùulia pia pìanápínacué piasuwa macáita piyúudàacaténacué áibanái àta canáacatalétacué pirí yái pimáapuèrica. <sup>14</sup> Néese nùmacué pirí cayábaca piyúudàacaalícué nía nàyacaténá càide iyúwacué piyáaná, cà míyèica máini càasu píicha, càita nacái cà míyèicué máini catúulécaná píicha. Siücade pidèniacué piasuwa cayába piyúudàacaténacué catúulécanéyèi wenàiwica. Néese áibaalípiná nadèniaca nàasuwa cayába, yásí náalimá nayúudàacuéca pia, cà micaalícué pidènia yái pimáapuèrica. Càitacué píalimápiná piyaca abédanamata. <sup>15</sup> Cayábaca iyacaalí càide iyúwaté Dios imáníná israelitanái irí bàaluité. Dios imàacacaté pan nacáiri yúuwàacawa chènuníse israelitanái nàwacáidacaténáni nayáapínáwa. Yá Dios yàasu profeta itànàacaté Dios itàacái ímèerica: “Abénaméyèi iwacáidacaté manùba maná quéwa càmitaté nadènia manùba íicha yái namáapuèrica. Càita nacái abénaméyèi iwacáidacaté achúmáanata maná quéwa nadèniacaté macáita namáapuèrica”, càì ímaca. Iná iwàwacutá wayúudàaca áibanái yeebáidéeyèi Jesucristo itàacái.

#### *Tito y sus compañeros*

<sup>16</sup> Nùaca Dios irí cayábèeri imàacacáináté Tito cáininácuéca iicáca pia càide iyúwa cáinináanacué nuicáca pia nacái. Iná yéewa Tito iwàwaca iyúudàacuéca pia. <sup>17</sup> Iná nusutácaalíté Tito yàanápínacué pìatalé, yaté yeebáca nulí casímáiri iyú. Iwàwacáinacué nacái iyúudàaca pia, iná idéca íináidacawa yàanápínacué iicáca pia siücade.

<sup>18</sup> Iyaca cháì áiba wéenasàiri cayábèeri iináwaná, yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yánica wabànùacani Tito yáapicha. Macái wenàiwica yeebáidéeyèica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéyèicawa yàcalé imanùbaca nacàlidaca iináwaná ìwali cayábèeri iyú yái wéenasàirica, íibaidacáiná cayába Dios irípiná icàlidacaténá yái tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. <sup>19</sup> Yá nacái níai yeebáidéeyèica Jesucristo itàacái nadéca needácani yái wéenasàirica yàacawéeridacaténá wía, iyúudàaca nacái watéca ofrenda, yéewacaténá wàaca Wáiwacali ímíétacanáwa, wásáidacaténá nacái wawàwaca wayúudàaca wenàiwica catúulécanéyèi, yeebáidéeyèica Jesucristo itàacái. <sup>20</sup> Wawàwa watéca wáapichawani yái wéenasàirica cayábèeri iináwaná ipíchaná áibanái itànica báawèeri iyú wàwali ofrenda ìwalíise, yái wàwacáidéerica wàyaca, manuicáináni, yái ofrendaca. <sup>21</sup> Wawàwa càì wamànica wáalimáidacáiná wamànica machacàníiri iyú macáitani, cà míricata abéta Wáiwacali iicápiná, néese macái wenàiwica iicápiná nacái.

<sup>22</sup> Wabànùaca nacái náapicha áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái, yái yásáidéerica walí madécaná yàawiría íibaidáaná Dios irípiná cachàiníiri iyú. Siüca nacái máini cachàiníwanái iwàwaca iyúudàacuéca pia manuicáiná íináidacawa iwàwawa pìwalícué manuísíwata, yéemiácáinacué piínáwaná piwàwáanacué piyúudàaca áibanái. <sup>23</sup> Aibacaalícué isutá yéemíawa pia Tito ìwali, yá picàlidacuéni nalí nùacawéerínacani, íibaidéerica nacái núapicha Dios irípiná wayúudàacaténacué pia. Nasutácaalícué

nacái néemiawa pía nàwali níái áibanái wéenanáica Tito yáapichéeyéica, yá picàlidacué nali càì, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái níaca ibànù nía, náibaida nacái Cristo iripiná yéewacaténá áibanái yàaca Cristo icàaluíniná. <sup>24</sup> Iná nàanàapinàcaalicué pìatalé, yá píasáidacué nali cáininácuéca píicáca nía báisíiri iyú, yéewanápiná macáita wenàiwica áiba cáli néeséeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náaliacawa pimànicuéca cayábéeri, náaliacaténá nacáiwá wacàlidacatécué piináwaná ìwali machacànìiri iyú, watàanicaalíté cayábéeri iyú píwalicué.

## 9

### *La colecta para los hermanos*

<sup>1</sup> Càmita iwàwacutá nutànàacuéca pírì àniwa ìwali yái píasu ofrendapináca, pìwacáidéeripinácuéca piyúudàacaténácué catúulécanéeyéi wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>2</sup> Núaliacáináwa cayábacuéca píiwitáise, núallaca nacáiwá piwàwacué pìwacáidaca plata pimàacacaténáni Dios iripiná ofrenda iyú. Càita nucàlidacué casímáiri iyú piináwaná ìwali càiripináta nali níái Macedonia yàasu cáli néeséeyéica. Nudéca nucàlidacuéca nali piináwaná ìwali, píacué iyéeyéica Acaya yàasu cáli ínata, píináidáanátécué pìwacáidaca ofrenda idé abéeri camuúca néese. Iná yéewa batéwa macáita iyéeyéica cháì Macedonia yàasu cáli ínata nadéca namichàidaca náiwitáisewa néemiacáinácué piináwaná ìwali pimàacáanápínacué plata Dios irí ofrenda iyú, iná nawàwaca namàacaca plata Dios iripiná ofrenda iyú nacái. <sup>3</sup> Quéwa nubànùacuéca píatalé níái wéenanáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái ipíchanácué càmítàacáwa pimàni càide iyúwa nucàlidáanátécué piináwaná ìwali cayábéeri iyú píasu ofrenda ìwalipiná. Nuwàwaca báisíta pimáalàidacuéca pìwacáidacani ipíchawáise nùanàacuéca píatalé càide iyúwaté nucàlidáaná áibanái irí piináwaná ìwalicué. <sup>4</sup> Aibanái Macedonia yàasu cáli néeséeyéi nàanàacaalí núapicha píatalécué, càmita nuwàwa nàanàacuéca pía càmíinácáwa pìwacáida ofrenda, ipíchaná báica wía ìwalíise yái wacàlidáanáca manuúca wáináidacawa wawàwawa píwalicué pìwacáidáanápínacué ofrenda. Yá nacái báipínacué píawa canácaalicué píasu ofrenda piyúudàacaténácué áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Iná nudéca nuínáidacawa nusutáanápíná náicha wawàsi níái wéenanáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàanápínacué napáchiaca pía quéecha nupíchalécáwa, nayúudàacaténácué pimáalàidaca pìwacáidaca píasu ofrendawa càide iyúwaté picàlidáaná bàaluité. Iná pimáalàidacanámicué pìwacáidaca píasu ofrendawa cayába, yásí náaliacawa pimàacacué plata Dios iripiná casímáiri iyú piwàwacáinácué piyúudàaca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néeni càmicaalicuécáwa pimáalàida pìwacáidaca ofrenda, yásí áibanái náináidacawa càmítacué báisí piwàwa pimàacaca plata Dios iripiná ofrenda iyú, nayúunáidapíná nacái weedácuéca píichani cachàiníiri iyú.

<sup>6</sup> Péemiacué cayába comparación: Aibacaalí wenàiwica ibàna achúmáana, yásí yeedáca yàacàsi achúmanamata; quéwa ibànacaalí manuú, yásí yeedáca manùba yàacàsi. Càita nacái pimàacacaalicué achúméeri ofrenda, yásí Dios imànicuéca pírì achúméerína cayábéeri; quéwa pimàacacaalicué manuúri ofrenda, yásí Dios imànicuéca pírì cayábéeri àniwa manuúiwata. <sup>7</sup> Iwàwacutá macái wenàiwica imanùbaca imàacaca plata Dios iripiná ofrenda iyú càide iyúwa píináidáanáwa ìwàwalicuúsewa. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica imàaquéeyéica ofrenda casímáiri iyú.

Càmita Dios iwàwa wamàacaca plata ofrenda iyú báawacaalí wawàwa ìwalíse, càide iyúwa áibanái idéca nacáicaalí ichùullaca wía cachàiníri iyú. <sup>8</sup> Dios yáalimá imànicuécá pirí macái cayábéeri íiwitáaná manuísíwata càiripináta pidèniacaténacué macáita pimáapuèricuécá, pidèniacaténacué nacái piasuwa cayába piyúudàcaténacué macái íbaidacalési íiwitáaná cayábéeri. <sup>9</sup> Càité profeta itànàacaté Dios itàacái bàaluité:

“Yái wenàiwica cayábéerica íiwitáise idéca yàaca catúulécanéeyéi yàasupiná manuísíwata. Imànipiná áibanái iríwa machacàníri iyú càiripináta”, càì íimaca. <sup>10</sup> Dios yàacuécá walí bànacalé íimi wabànacaténacué wabànacalewa. Yàacué nacái walí yàacàsi wayáapiná. Càita nacái Dios yàapínacué pirí macáita yái pimáapuèrica. Dios imàacapínacué pidèniaca piasuwa cayába pìacaténacué catúulécanéeyéi yàasupiná. Néese Dios imàacapínacué piasu ofrenda iyúudàaca nía manuísíwata. Yásí Dios imànicuécá piríwa cayábéeri manuísíwata, yéewanápinacué piyúudàaca áibanái àniwa. <sup>11</sup> Càipínacué pidèniapínacué macái cawèníri íiwitáaná yéewanápinacué piaca catúulécanéeyéi yàasupiná manùba. Pibànùacaalícué piasu ofrendawa nùapicha catúulécanéeyéi iripiná, yásí níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàapiná Dios irí cayábéeri piasu manuiri ofrenda ìwalíse. <sup>12</sup> Yácáiná watépinacué piasu ofrenda catúulécanéeyéi irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, quéwa càmiricata abéta wàa nalí yái wawàsica namáapuèrica, néese wachàiniadapiná nawàwawa nacái nàacaténá Dios irí cayábéeri manuísíwata. <sup>13</sup> Nàapiná Dios irí cayábéeri, yácáinácué piasu ofrenda yásáidapiná nalíwa peebáidacuécá Cristo itàacái cayábéeri pimànicaténá càide iyúwa Cristo ichùullianacué pía. Nàapiná nacái Dios icàaluíná ìwalíse yái manuiri ofrenda pimáaqueericuécá piyúudàcaténá nía, áibanái nacái. <sup>14</sup> Yá nacái nasutápinacué Dios íicha pirípinacué manuísíwata, máini cáininéeri iyú, Dios imànicáinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú. <sup>15</sup> ¡Wàacué Dios irí cayábéeri imànicáiná walí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, quéwa máini manuí cachàiníwanái íicha yái wáaliméeripináca wacálidaca èeri mìnaná itàacái iyú!

## 10

### *La autoridad de Pablo como apóstol*

<sup>1</sup> Núa Pablo, nùalàacué pía manuísíwata, quéwa éeréeri iyúta nacái càide iyúwa Cristo yàalàaná wenàiwica éeréeri iyú, imàni nacái cayábéeri wenàiwica irí. Abénaméeyéi péenacué náimaca nùwali cáalucasa nuicácuécá pía, náimaca nacái nùalàacasa wenàiwica éeréeri iyú idècunitàacá nùyaca píapicha, quéwa náimaca nùyacaalícué déeculé píicha, yá nùalàacuécasa pía cachàiníri iyú, náimaca. <sup>2</sup> Uwé, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata, picácué píalimáida piicáwa núa nùacaalípiná nupáchiacuécá pía, ipíchaná iwàwacutáca nùalàaca nía cachàiníri iyú níara péenacuécá icháawèeyéica nuínáwaná iwali náimacáiná numànicasa càide iyúwa èeri mìnaná imàníná càmiyéica yeebáida Dios. Nudéca nuínáidacawa nùalàanápiná nía cachàiníri iyú nùyacaalípinacué píapicha càmicaalícáwa nawènúada náiwitáisewa báawéeri íicha. <sup>3</sup> Báisícata iwàwacutá wàyaca cháí èeri irícu càide iyúwa macái èeri mìnaná, quéwa càmita wamàni ùwicái Dios irípiná càide iyúwa èeri mìnaná imàníná ùwicái nàuwidenái ípunitawa nacáapisài iyúwa èeri irícuírca. <sup>4</sup> Yái wacáapisài càmirica càide iyúwa èeri mìnaná icáapisài, néese yái Dios ichàinica, yácata wacáapisài yáaliméerica imáalàidaca Satanás imànicalé cachàinírca, yái Satanás idacúanaca



wenàiwica íiwitáise. <sup>5</sup> Iná yéewa Dios ichàini iyú wáasáidaca cachìwéerica nàasu tàacáisi cawinácaalí ichìwáidéeyéica áibanái ipíchaná neebáidaca Jesucristo itàacái. Wáasáidaca nacái cachìwéeyéica nía, cawinácaalí cáimacáiyéica iicáca yáawawa, icàlidéeyéica cachìwéeri tàacáisi ipíchaná wenàiwica yeebáidaca Dios. Wadèncáiná yái wacáapisàicawa, yái Dios ichàinica, iná yéewa wáalimá wawènúadaca wenàiwica íiwitáise Cristo irípiná neebáidacatená itàacái. <sup>6</sup> Càita nacái Dios ichàini iyú wáalimá wáuwichàidaca níara abénaméeyéi péenácuéca càmíiyéica iwàwa imànica càide iyúwa wàlàaná nía, pidécanáamicué pimànica machacàníiri iyú càide iyúwa wáimáaná.

<sup>7</sup> Càmitacué píalimá píináidacawa machacàníiri iyú píicácáinácué wenàiwica iicacánáwa meedá, ínacué píicáca núa càide iyúwa machawàaqueeri. Aibanáicaalí pèewi icàlida iináwanáwa Cristo yàasunáicasa nía, iwàwacutá nawàwalica Cristo yàasunáica nacái wía, wía apóstolca. <sup>8</sup> Cawàwanáta piyúunáidacuéca canúmaséeca núa nucàlidacáiná madécaná iwali yái wachùulianápinácuéca pía, quéwa càmita báipiná núa nutàacái ìwalísewa yácáiná núsáidapínacué piríwa amaléeri iyú Wáiwacali idéca imàacaca wàlàacuéca pía wayúudàacatenácué pidàwináidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú cachàinacatenácué píiwitáise Dios ìwali. Càmitaté imàaca walí ichàiniwa wamàalàidacatenácué pía. <sup>9</sup> Càmitacué nuwàwa piyúunáidaca nuwàwaca nualúadaca pía nùasu cuyàluta iyúwa. <sup>10</sup> Aibanái íimaca nutànàacasa cachàiníiri tàacáisi cuyàluta irícu, nùalàacatená wenàiwica cachàiníiri iyú, quéwa náimaca càmitasa nùalimápiná nutàanica cayába nùyacaalípinácué píapicha, náimaca nacái càmitasa cachàini nuíwítáise nuchùulianápiná wenàiwica, náimaca. <sup>11</sup> Quéwa níara icàlidéeyéica càì iwàwacutá nàalíacawa cachàinínápiná wáiwitáise wamànicatená cachàiníiri iyú wàyacaalípinácué píapicha càide iyúwa wabànànúcuéca pirí cachàiníiri tàacáisi cuyàluta iyú.

<sup>12</sup> Nàyaca abénaméeyéi pèewi icàlidéeyéica ìwaliwa máiniyéicasa cayábaca nía. Quéwa péemiácué cayábani, càmita báisi cáalíacáica nía. Náimaca cawinácaalí wenàiwica ìyéerica càide iyúwa nàyaná, máiníicasa cayábaca íiwitáise, náimaca. Iná cáimacáica naicáca níawawa áibanái íicha máinicáinása cayábéerica náiwitáise, náimaca. Càmita numàni càì, báawacáináni. <sup>13</sup> Càmita watàaní wàwaliwa canúmaséeri iyú. Wacàlidacáita wáibaidacalé iináwanáwa, yái íibaidacalési Dios imàaqueerica walí wamàinínápiná irí. Dioscata yái yáasáidéerica walí alénácaalí iwàwa wáibaidaca irípiná. Imàacacaté wàanáca píatalécué Corinto ìyacàlená néré. <sup>14</sup> Inaté càmita wachàbawa íicha yái Dios imàacacataléca wáibaidaca irípiná wàlàacatenácué pía, wàyacaalítécué píapicha. Wíaté idàbàanéeyéi yàanáca píatalécué icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacáisica Cristo iináwaná ìwali. <sup>15</sup> Aibacaalí íibaidaté Dios irípiná pèewi icàlidacatenácué pirí Jesucristo itàacái, yá cayábaca. Càmita watàaní áibanái íibaidacalé ìwali càide iyúwa wadéca nacáicaalí wamànicani. Càmita nacái wamàni áiba wawàsi íicha yái wáibaidacaléca Dios imàaqueerica wamànica irípiná. Néese wawàwacué wáibaidaca àniwa Dios irípiná pèewi wayúudàacatenácué peebáidaca Jesucristo itàacái cachàiníwanái. Yási píalimácué piyúudàaca wàanápináwa áibalé wáibaidacatená Dios irípiná càide iyúwa imàacáaná walí wáibaidacalépiná. <sup>16</sup> Wawàwa nacái wàacawa déeculé yáwanái píasu cáli íichacué wacàlidacatená Jesucristo iináwaná ìwali iwàwàca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmita quéwa wawàwa wéewáidaca

wenàiwica áiba yàcalé irìcu áibanái yéewáidacatalécaté nía Jesucristo ìwali, càmicáiná wawàwa wataànica canùmaséeri iyú càide iyúwa wadéca nacáicaalí wéewáidaca wenàiwica néré ipíchawáiseté áibanái yàanàaca néré néewáidacatená nía.

<sup>17</sup> Picácué canùmasée pía pìwaliwa, néese pitàanicué cayábéeri iyú Wáiwacali ìwali. Picàlidacué Wáiwacali idéca imànicuéca pírí cayábéeri. Iwàwacutácué cawènica piicáca yái Wáiwacali icàlidáanaca piináwaná ìwali pidécuéca pimànica cayábéeri. <sup>18</sup> Wawàwacaalí áibanái iicáca wía cáimiétaquéri iyú, iwàwacutá càmita wáima wàwaliwa máinicasa cayábaca wía. Néese iwàwacutácué wamànica càide iyúwa Wáiwacali ichùullaná yéewacatená Wáiwacali icàlidaca waináwaná ìwali cayábéeri iyú.

## 11

### *Pablo y los falsos apóstoles*

<sup>1</sup> Cawàwanátacué píalimá pìdenìaca nutàanínáca nùwaliwa achúmáana iyúwa máiwitáiséeri, càide iyúwa canùmaséeri. Pìdenìacué achúmáanata. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì quéwa iwàwacutá nucàlidacuéca pírini, máinicáinácué ráunamáita piwènúadaca píiwitáiséwa báisìiri tàacáisi ícha. <sup>2</sup> Máinicué cáinináca nuicáca pía càide iyúwa cáinináaná Dios iicácuéca pía. Dios, núa nacái càmita wawàwa piwènúadacué píiwitáiséwa Cristo ícha. Péemiácué comparación: Cayábacaalí mànacàu íiwitáise, càmita uimá ùculliri yáapicha. Néese ucúaca úawawa masaquèeri iyú asianái ícha àta uedácataléta ulíwa unìriwa cáininácaténá uicáca abéerita yái unìrisíwaca. Càitacué nacái pía: Nuwàwacué picùaca píawawa masaquèeri iyú cachìwéeri tàacáisi ícha yéewanápinácué cáinináca piicáca abéerita Cristo. <sup>3</sup> Quéwa achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta pimàacáanápinácué Satanás ichìwáidaca pía. Bàaluité Satanás ichacamàanicawa cáaliacáiri àapi iyú. Satanás icàlidacaté cachìwéeri tàacáisi Eva irí, úái idàbàanéechúaté inanáica. Yáté Satanás yáalimáidacaté úa uyáanápináté abéeri íiwitáaná àicu iyacaná, yái íiwitáaná càmiricaté Dios ibatàa wenàiwica iyáaca. Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta Satanás yàasu wenàiwica ichìwáidacuéca pía piwènúadánápinácué píiwitáiséwa Cristo ícha, piméyáacatenácué cáinináca piicáca abéerita Cristo mabáyawanéeri iyú. <sup>4</sup> Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué, casímáicáinácué péemìlaca natàacái cachìwéeri níara yèpuníyécawá icàlidaca áiba tàacáisi Jesús ìwali áibalé ícha yái tàacáisca wacàlidéerica. Pìwàwacuéca peebáidaca áiba tàacáisi ícha yái tàacáisi wacàlidéerica Espíritu Santo ìwali càide iyúwacué peebáidaca nacáicaalí áiba yàacawéeridéericuécá pía Espíritu Santo ícha. Casímáica nacái peebáidacuéca áiba tàacáisi méetàuculéeri ícha yái peebáidéericatécué Jesucristo ìwali iwasàanaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>5</sup> Uwé, nuínáidacawa càmita caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa apóstolcasa nía, níara peebáidéeyéicuécá irí, piiquéeyéicuécá iyúwa máiníyéi cayábaca íiwitáise yéewáidaca. <sup>6</sup> Báisícata càmita nucàlida tàacáisi èeri mìnánái yáaliacái iyú íná píináidacuécawá càmita núalimá nutàanica ibaníeri tàacáisi iyú. Quéwa núaliacawá cayábéeri iyú ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuécá pírí. Madécaná yàawiriaté wáasáidacuéca pírí Dios idéca imàacaca wáaliacawá cayába, piicácaalítécué càinácaalí wamàni pèewibàa.

7 Bàaluité nucàlidacatécué pírí yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasaàca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yáté càmita nuchùulia pipáyaidáanápínacué núa. Néese nuíbaidacaté núcáapi iyúwa nuwèniacaténaté nuyáapínáwa. Quéwa siùcade píimacuéca canácasa iwèni yái tàacáisi nucàlidéericatécué pírí càmícáinaté nucobracué pía, nuyacáinaté nacái iyúwa càmíirica cachàini píchacué. Iná calúacuéca pía núapicha siùcade càide iyúwa nudéca nacáicaalí numànicuécá pírí báawéeri manuísiwata. Quéwa càmítaté nucobracué pía nuwàwacáinaté nuyúudàacuéca pía yéewanápínacué piyaca cáimiétaquéeri iyú Dios yáapicha. 8 Aibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda nuwèniacaténaté nuyáawa iyú idècunitàacá nuéwáidacatécué pía. 9 Néeseté imáalàacatéwa nuícha yái plata idècunitàacá nuyaca píapichacué, quéwa càmítaté nusutácué píicha plata éwítaté canácáaníta nulí yái numáapuèrica, yá canácaté wenàiwica nusàiwiquéeri írí wawàsi yàanápínaté nuyáapíná, íbatàa abéeri piná. Néeseté áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàanàacaté Macedonia yàasu cáli néese, yá nàacaté nulí plata iyúwa ofrenda, ínaté yéewa nudèniaca yái numáapuèrica. Càité nuwàwaca numànica ipíchanaté nusàiwicacué pírí wawàsi píacaténacué nuyáapíná, ipíchanaté càulenácuéca píchani. Siùca nacáide nuwàwa numànica càì mamáalàacata. 10 Càide iyúwa núalíanáwa báisíri tàacáisi ìwali, yái icàlidéerica Cristo iináwaná ìwali, càita nacái nudéca nuínáidacawa nucàlidáanápíná mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníri iyú aléera píasu cálicué imanúca, yái Acaya yàasu cálica, yéewanápíná casímáica nuwàwa ìwalíse càiripínáta yái càmínáca nusàiwicacué pírí wawàsi nuedáanápínacué píicha plata nulípináwa. 11 Néeni, ¿cánásica nutàaní càì? ¿Càmícáinásica cáininá nuicácuéca pía? Càmíirita. ¡Dios yáalíacawa cáinináca nuicácuéca pía manuísiwata!

12 Quéwa nuwàwa nucàlidaca nuèpunícawa mamáalàacata Cristo iináwaná ìwali mawèníri iyú numawèniadacaténá níara cachìwéeyéica icàlidéeyéica ìwaliwa náibaidacasa Dios írípiná càide iyúwa núa. Quéwa nasutácué píicha nawènipínáwa, íná càmita báisí náibaida Dios írípiná càide iyúwa núa. 13 Níacáináta meedá cachìwéeyéi icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa Cristo yàasu apóstolcasa nía, quéwa nachìwáidacáita wenàiwica meedá. 14 Núalíacatéwa namàniinápínaté càì, namànicáiná càide iyúwa náiwacali Satanás imàníiná. Satanás yáalimácáiná imàacaca yáawawa cacamalánéeri iyú wenàiwica iicátaténáni càide iyúwa mèlumèluíri ángel Dios néeséeri ichìwáidacaténá wenàiwica namàniinápíná nabáyawanáwa. 15 Iná yéewa wáalíacawa Satanás yàasu wenàiwica íbaidéeyéica írí namànica càide iyúwa Satanás imàníiná. Yá náimaca nàwaliwa cayábanaméeyéicasa íiwitáise nía, íbaidéeyéicasa Dios írípiná, quéwa nachìwáidacáita wenàiwica meedá. ¡Iná nàuwichàapínacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú càiripínáta namànicáiná nabáyawanáwa!

### *Sufimientos de Pablo como apóstol*

16 Nusutácué píicha wawàsi àniwa, picácué píináidawa máiwitáiseca núa. Càmita báisí nuwàwa nutàanícá càì nucàlidacaténá máini nùwaliwa, quéwa iwàwacutá nutàanicuécá pírí iyúwa máiwitáiseeri máinicáinacué píwàwaca píwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo íicha. Iná iwàwacutá canùmaséeca núa nacái achúmáanata, càide iyúwa níara áibanái cáimacáiyéica iicá yáawawa. Quéwa càmita báisí nuwàwa nutàanícá iyúwa nía. 17 Wáiwacali càmita iwàwa wacàlidaca wàwaliwa máinícasa

cayábaca wía. Quéwa iwàwacutá canùmaséeca núa achúmáanata càide iyúwa máiwitáiséeri piwàwacáinácúe péemlaca máiwitáiséeyéi itàacái meedá, níara canùmaséeyéica iicáca yáawawa. <sup>18</sup> ¡Iwàwacutá canùmaséeca núa nacái, núcàlidacaténá nuináwanáwa máiwitáiséeri iyú càide iyúwa wenàiwica cachàiníri iicáca yáawawa áibanái ícha! Càita iwàwacutá nutàanicuéca pírí nuyúudàacaténácúe pía, máinicáinácúe piwàwaca péemlaca yáawamita máiwitáiséeyéi itàacái. <sup>19</sup> Càmitacúe máini cáalíacáicuéca pía càide iyúwa píináidáanáwa, quéwa piicácuéca píawawa iyúwa máiniyéica cáalíacáica áibanái ícha, íná yéewa píideníacuéca nía casímáiri iyú níara máiwitáiséeyéica. <sup>20</sup> Iná yéewa casímáica piicáca níara cachiwéeyéica yéewáidéeyéicuéca pía, éwita nachùullacáanítacúe píibaidaca nalí, éwita nacái nayáacáanítacúe macáita píasu yàacási, éwita nacái nachíwáidacáanítacúe pía, éwita nacái nanúacáanítacúe pinàni íwali. <sup>21</sup> Càmita wamànicué pírí càiri wawàsi, íná piicácuéca wía iyúwa machawàaquéeyéi càmicáináté wamànicué pírí báawéeri. Yá nacái piwàwacuéca píbáiniadaca wía íwalíise yái càminácuéca wamàni pírí cachàiníri iyú.

Quéwa càmicáiná cáalu níara cachiwéeyéica nacàlidáanápíná nàwaliwa máini canùmaséeri iyú, íná iwàwacutá canùmaséeca núa macàaluínináta nacái iyúwa máiwitáiséeri éwita càmicáaníta nuwàwa nutàanica càì báawacáináni. Quéwa iwàwacutá nùasáidacuéca pírí apóstolca núa, Dios ibànùérica yéewáidéeripínácúe pía. <sup>22</sup> Níara cachiwéeyéica nacàlidaca hebreoca nía. Núa nacái hebreosàirita, itàanírira hebreo itàacái iyú. Nacàlidaca nacái israelitaca nía. Núacáanítani israelitasàirita, Israel itaquérinámicáiná núa. Nacàlida nacái Abraham itaquénáinámica nía. Núacáanítani Abraham itaquérinámica nacái. <sup>23</sup> Náimaca náibaidáanása Cristo irípiná. Núacáaníta nacái máini cachàiníwanái náicha, quéwa càmita báisi nuwàwa núcàlidaca càiri wawàsica nùwaliwa, níacáiná abéta máiwitáiséeyéi nataanica càì canùmaséeri iyú nàwaliwa. Quéwa iwàwacutá núcàlidacuéca pírí càì píalíacaténácúewa báiscata apóstolca núa, Dios ibànùérica. Yá nudéca nuíbaidaca Cristo irípiná cachàiníri iyú náicha. Nudéca nùuwichàacawa cachàiníwanái náicha. Nùuwidenái yúucaca núa presoíyéi ibànaliculé manùba yàawíría náicha. Aibanái máini nacapèedáidacaté núa cachàiníwanái náicha. Manùba yàawíría áibanái iwàwacaté inúaca núa. <sup>24</sup> Cinco yàawiriaté judiónái nàuwichàidaca núa. Cinco yàawiriaté nacapèedáidaca núa cabèesi iyú treinta y nueve yàawíría. <sup>25</sup> Máisibàawíría nacapèedáidacaté núa àicu iyú. Abé yàawiriaté nanúadáida núa íba iyú nanúacaténáté núa. Máisibàawiriaté nùacawa manuírí úni yáacubàa nave írìcu, yáté nave nasawíacawa wáicha. Abé yàawiriaté batéwa nuisicùmawaca nùyaté táiyápinama, abé èeri nacái manuírí úni yáaculé, nuwatácawa àicu íinata. <sup>26</sup> Nudéca nuèpunícawa madécaná yàawíría, déeculé nacái núcàlidacaténá Dios itàacái. Nudéca nuchàbacawa caiyéininéeri inanába yáacubàa; iwàwacutácaté nuèpunícawa cayéedéeyéi yèewibàa nacái. Nuicácaté nacái cáalunáiri nùasu cáli néeséeyéi yèewiwa, càmiyéi nacái nùasu cáli néeséeyéi yèewi. Nuicácaté nacái cayéininéeri yàcalé írìcu, nawàwacataléca nanúaca núa, càita nacái manacúaliré, manuírí úni yáacubàa nacái. Nudéca nuicáca cáalunáiri nèewi nacái abenáméeyéi cachiwéeyéi icàlidéeyéica iinánaná íwaliwa neebáidacasa Jesucristo itàacái. <sup>27</sup> Nudéca nuíbaidaca cachàiníri iyú. Nudéca nacái nùuwichàacawa càulenéeri wawàsi iyú, nuíbaidacaténá Dios irípiná, íná madécaná yàawíría

càmita nùalimá nuimáca cayába. Nudéca nùuwichàacawa máapicái iyú macàláaná nacái nuwàwa. Madécaná yàawiría càmita nudé nuyáaca nuyáacaléwa. Nudéca nacái nùuwichàacawa casalíniri iyú, canácaté nacái nubàle cayába.

<sup>28</sup> Nàyaca nacái manùba áiba wawàsi càulenéri nuícha. Càita nacái macái èeri imanùbaca catùulécanáca numànica nuwàwawa nàwali macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa macái cáli imanùbaca. <sup>29</sup> Aibacaalí càmiiri yeebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, yá achúmaca nuwàwa máinicáiná nuwàwaca nuyúudàaca nía. Aibacaalí icaláawa Dios íicha imànicaténá íbáyanáwa íwalíise yái nachìwáidáanácani, yá achúmaca nuwàwa báawanama, báawa nacái nuínáidacawa. <sup>30</sup> Iwàwacutácaalí canùmaséeca núa péemìacaténácué nulí, yá cayába cachàiniwanái canùmaséecaalí núa ìwali yái wawàsi yáasáidéerica machawàacaca nùatá, yéewacaténá macáita náalíacawa abéericata Diosca yái ichàiniadéerica núa. <sup>31</sup> Wáiwacali Jesucristo Yáaniri, yái Icuèriná Diosca, yái wèeripináca írì cayábéeri càiripináta, yáalíacawa núcàlidáaná nuínáwanáwa háisíri iyú. <sup>32</sup> Nùyacaalíté Damasco iyacàlená írìcu, yái gobernador íbaidéericaté rey Aretas írì ichùuliacaté yàasu úwináwa nacùanápínaté macái iwáiná inùmaca, yái yàcalé itéeséerica iwáináca, náibàanápínaté núa. <sup>33</sup> Quéwa áibanái nayúudàacaté núa, yá nalicùadacaté núa manuírì mapírì írìcu yéénulusi ìwali chènuníiséeri ventana írìcubàa yàcalé iwáiná íinatáise nùanàcaténá cáli iwéré méetàucuta yàcalé íicha. Càité numusúacawa náicha.

## 12

### *Visiones y revelaciones*

<sup>1</sup> Canápináta meedáni wacàlidacaalícué waináwaná ìwaliwa canùmaséeri iyú, quéwa níara cachìwéeyéica nacàlidaca canùmaséeri iyú nàwaliwa, náimaca nadéCasa naicáca yéenáwanási nacáiri Dios néeséeri, íná iwàwacutá nacái núcàlidaca Wáiwacali idéca imàacaca nuicáca yéenáwanási nacáiri yáasáidacaténá nulí wawàsi íbàacanéri iyú. <sup>2</sup> Catorce camuí néese siúcade, núa, yái yeebáidéerica Cristo itàacái, nùacatéwa chènuniré Dios itécáináte núa aquialénamata àta nùanàacataléta máisibáaná cáli chènuníiséeri néré, yái Dios iyacàle chènuníiséerica. Càmita nùaliáwa asásí nùacaalítéwa néré nuíná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú. Diosta yáaliáwa. <sup>3</sup> Nùalíacawa Dios itécaté núa aquialénamata paraíso néré, quéwa càmita nùaliáwa asásí nùacaalítéwa nuíná yáapichawa, càmicaalí nuwàwa cáuri iyú nùawa. Abéerita Dios yáaliáwa. <sup>4</sup> Nùacatéwa paraíso néré, yá nuémìacaté tàacáisi máinírìca íbàacanáca íná Dios càmita íbatàa wenàiwica icàlidaca áibanái írìni. <sup>5</sup> Ewita máinicáanáta cayábéericani yái nuchàbàanácawa paraíso néré, càicáanáta càmita nuwàwa nutàanica nùwaliwa canùmaséeri iyú, néese núcàlidacáita machawàacáanáca núa cháì èeriquéi. <sup>6</sup> Nuínáidacaalíwa núcàlidáanápíná cayába nuínáwaná ìwaliwatá, yá càmita nutàaní máiwitáiséeri iyútá, néese núcàlida cáimiétaquéeri iyútáni, háisícáináatáni, yái númèeripínacatá. Quéwa càmita numànipiná càì ipíchaná áibanái iyúunáidaca máini yáwanáica cachàini núa íicha yái naicáanáca núa, íicha nacái yái néemianáca núcàlidaca Dios itàacái. <sup>7</sup> Yáara yéenáwanási nacáiri nuíquericaté, máini yáwanáiri ichúnica, máini nacái Dios yáasáidaca nulí wawàsi íbàacanéri iyú, íná ipíchaná máini cachàinica nuicáca núawawa áibanái íicha, yáté Dios imàacaca nulí

uláicái. Yái uláicáica cáiwica nulíni càide iyúwa manuiri tuíri iyacaalí wainálicu cáiwíri iyú. Siùcade Satanás yùuwichàidaca núa mamáalàacata iyú yái uláicáica. Càita Dios imàacaca nùuwichàacawa ipíchaná máini cáimacáica nuicáca núawawa càide iyúwa wenáiwica cachàinírira iicáca yáawawa áibanái ícha. <sup>8</sup> Máisiba yàawiriáté nusutáca Wáiwacali ícha yeedáanápínaté nuícha yái uláicáica. <sup>9</sup> Quéwa Wáiwacali ímaca nulí: “Càmíiri. Quéwa núata píapícha. Càmita pimáapùa áiba wawàsi ícha yái cáinináanáca nuicáca pía. Machawàacacaalí pía, yásí wenáiwica naicápiná nuchàini amaléeri iyú cachàiniwanái. Naicácaalí pimànica cachàiníri iyú éwita machawàacacáaníta pía, yásí náaliacawa pimànicani nuchàini iyú”, càì ímaca nulí yái Wáiwacalica. Iná casímáica núa machawàacáanáca núa, yéewanápiná Cristo ichàini iyamáacawa nùwali, núsáidacaténá áibanái irí cachàinírira Cristo íiwitáise. <sup>10</sup> Iná yéewa cayábaca nuwàwa machawàacáanáca núa, namàniíná nacái nulí báawéeri nabáiniadacaténá núa; cayába nacái nuwàwa éwita catúulúcanácaalí núa, nàuwichàidacaalí nacái núa Cristo íwalíse nuebáidacáiná Cristo itàacái, càulenácaalí nacái namànica nulíni. Máiniícaalí machawàacaca núa, yásí máini cachàiniwanái Cristo ichàini iyamáacawa nùwali.

### *Preocupación de Pablo por la iglesia de Corinto*

<sup>11</sup> Nudéca nucàlidaca nuináwaná íwaliwa canùmaséeri iyú càide iyúwa máiwitáiseéri. Càmita báisi nuwàwa nutàanica càì, quéwa iwàwacutá numànicani càmicáinácué picàlida nuináwaná íwali cayábéeri iyú. Cayába cachàinitésicatáni picàlidacaalítécué nuináwaná cayábéeri iyútá, càmicáiná caná nuwèni náicha níara cachìwéeyéica peebáidéeyéicuéca irí icàlidéeyéica íwaliwa apóstolcasa núa Dios ibànuéyéicasa máiniyéicasa cayábaca áibanái apóstol ícha. Ewita canéeri iwènicáaníta núa, càicáaníta Dios imàacaca cachàinica núa náicha. <sup>12</sup> Bàaluité nùyacaalícué píapícha, yá numànicaté mamáalàacata báisiíri apóstol íbaidacalé, yái càmírira wenáiwica idé imànica, ínáté yéewa píalíacuéwa báisiíri iyúcani Dios ibànuèrica núa. <sup>13</sup> Iyacaté abéeri wawàsi càmíriraté numànicué píri numàníricaté áibanái irí canánama, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái áiba cáli imanùbaca: Yái nusutáanáca náicha nuyáapínáwa, nuimácatáipíná nacái. Inácué cawàwanáta báawacuéca píicáca núa meedá càide iyúwa nudéca nacáicualí numànicuéca píri báawéeri càmicáináté nusàiwicacué píri wawàsi ipíchanácué nuínataléca píri. Báawacaalícué píicáca núa, nusutácué pícha wawàsi pimàacáanápínacué píwàwawa ícha.

<sup>14</sup> Siùcade màulenáca núa nupáchiacaténácué pía àniwa máisibàawiríánápiná. Yá mamáalàacata càmitacué nusutápiná nuyáapínáwa pícha, ipíchanácué nusàiwicaca píri wawàsi. Yácáiná càmita cáininá nuicácuéca píasu plata, néese cáinináca nuicácuéca pía. Càmitacué nucutá píwacáidáanápíná plata nulípiná, yácáiná nuicácuéca pía càide iyúwa nuénibewa, yá píalíacuéwa sùmanái càmita nàwacáida plata nasèenái irípináwa. <sup>15</sup> Càita nacái núucapíná macáita nùasuwa casímáiri iyú, nuyúudàacaténácué pía. Yá nacái iwàwacutácaalí numàacaca nucáucawa numànicaténácué píri cayábéeri, yá cayábaca. Càita nuwàwacué nuyúudàaca pía éwitacué pimànicáaníta nulí càide iyúwa càmiyéi máini cáinináca iicáca núa, éwita máinicáanítacué cáinináca nuicáca pía.

<sup>16</sup> Báisíta, càmitatécué nusutá pícha nuyáapínáwa, quéwa abénaméeyéi péenácué nacàlidaca nùwali nudéca nuchiwáidacuéca pía nuchiwa iyúwa, náimaca nacái nudéca nuedácuéca pícha plata máaliacanéeri iyú.

17 Quéwa, píaliacuéwa cayába càmitaté nachìwáidacué pía needácaténá pícha plata nulípiná níai nubànuèyèicatécué píatalé. 18 Nusutácaté wawási Tito ícha ipáchianápinátécué pía. Nubànùacaté nacái áiba yeebáidéeri Jesucristo itàacái yàacáténátéwa Tito yáapícha. Píaliacuéwa Tito càmitaté ichìwáidacué pía yeedácaténácué pícha plata nulípiná. Píaliacuéwa báisíiri iyúcani wía pucháibaca, núa Pabloca, Tito nacái wadéca wamànicuéca pírí abédanamata abédanamacáiná wáiwitáise wáapichawáaca.

19 Cawàwanátacué píináidacawa wacàlidacáitacué pírí waináwanáwa càide iyúwa wawàwaca nacáicaalí wáasáidacuéca pírí mabáyawanáca wía. Quéwa càmita wawàwa wamànica càì, néese wataánica Dios iicápiná Cristo yáasu wenàiwicacáiná wía. Yá macáita yái wacàlidéericuéca pírí cháì cuyàluta írìcu, wadéca wacàlidacuéca píriní yéewanápinácué pidàwinàidaca píiwitáisewa Dios íiwitáise iyú peebáidacáténácué itàacái tàì íiméeri iyú, píacué wéénánái cáininéeyéica waicáca. 20 Achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanáta càmita nùanàpinácué pìyaca càide iyúwa nuwàwáaná nùanàcaalípinácué nuicáca pía. Càita nacái achúmaca nuwàwa nuínáidacawa cawàwanátacué càmita pìanàpiná núa casíimáiri núa píapichacuéwa. Nuínáidacawa cawàwanáta nàyacué abénaméeyéi péená icuísáyaquéeyéiwa, abénaméeyéi nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníiri ìwalíise, abénaméeyéi nacái caluéyéica, abénaméeyéi nacái cachàiníyéica iicáca yáawawa, abénaméeyéi nacái itàaníyéica báawéeri iyú áibanái ìwali, abénaméeyéi nacái icuíséeyéica íchawa áibanái, abénaméeyéi nacái cáimacáiyéica iicáca yáawawa áibanái ícha, abénaméeyéi nacái càmiyéica iwàwa abédanaméeri íiwitáise áibanái yáapícha. 21 Achúmaca nuwàwa nuínáida nacáiwa cawàwanáta Nucueríná Dios imàacapíná báica núa píwalíisecué, nùanàcaalípinácué píatalé àniwa, yá nacái cawàwanáta iwàwacutápiná nuícháanicuéca píwali, manùbéeyéicaalí péenácué nadéca nèepùaca namànica nabáyawanáwa àniwa bàaluitéericuise àta siuca nacáide, càmiyéicáwa nacái iyamáida iimáca áiba yáapícha càmfíchúaca náinusíwa, càmfírìca nacái nanìrisíwa.

## 13

### *Advertencias y saludos finales*

1 Yácata máisibéeri yàawíríaná nupáchianápinácué pía. Profeta Moisés itànàacaté Dios itàacái íiméerica: Aibanáicaalí iwàwa icháawàaca wenàiwica ibáyawaná nàuwichàidacáténáni, iwàwacutá natéca náapíchawa pucháiba wenàiwica nacàlidacáténá iináwaná càmicaalí máisiba nacái. Uwé, nùapínácuéwa píataléwa máisibàawíríanápíná nùalàacáténácué pía báawéeri íchaná. Càmicaalícué peebáida, yásí nùuwichàidacué píawa. 2 Píacué imàníyéicaté ibáyawanáwa manuísíwata bàaluité, canánamacué nacái pía. Nùalàacué pía macáita àniwa idècunitàacá nùyaca déeculécué pícha càide iyúwaté nùalàanácué pía bàaluité nùyacaalítécué píapícha yái pucháibáaná yàawíríanáca. Néeni nupáchiaacalícué píatalé àniwa, yá càmita quirínama numàni nalí cayábéeri iyú, níara imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata. 3 Cachàinípíná numànicuéca píríwa pícalídacáinácué píwàwacasa píaliacawa asásí nutàanicaalí Cristo inùmalícuise. Cristo càmita yùuwichàidapínácué píawa machawàaquéeri iyú, néese cachàiníiri iyúpinácué yùuwichàida píawa. 4 Báisíta natàtàacaté Cristo cruz ìwali idècunitàacá iyaca cháì èeri írìcu iyúwa machawàaquéeri. Quéwa siúcáise de iyaca Dios yáapícha, idènlaca nacái macáita Dios íiwitáise cachàiníiri. Càita

nacái machawàacaca wía cháí èeri irìcu càide iyúwaté Cristo iyáanaté quéwa wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, Iná yéewanápiná wàyaca Dios ichàini iyú, wayúudàacaténacué pía.

<sup>5</sup> Picácué píalimáida piicáwa wía, néese píináidacuéwa piwàwallicúsewa asásí báisícaalicué peebáidacaté Cristo itàacái. Nuínáidacawa píalíacuéwa Cristo iyacué piwàwallicu. Quéwa, canácaalíni, jnéeseecuè càmitàacá peebáida Cristo báisíiri iyú! <sup>6</sup> Nutuíyàaca píalimáanápinácué píalíacawa báisíiri iyúcani wadéca weebáidaca Cristo báisíiri iyú, Cristo idéca ibànùaca wía nacái wáibaidacaténá irípiná iyúwa yàasu apóstolnái. <sup>7</sup> Wasutáca Dios ícha pirípinácué nacái ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Càmita wasutá Dios càì píasáidacaténácué wadéca wéewáidacuéca pía cayába, néese wawàwacáitacué pimànica cayábéeri, éwitasica áibanái ínáidacawa càmita apóstol wía, càmicáiná wàuwichàidacué pía wáasáidacaténá báisíirica apóstolca wía idèniyèica Dios ichàini wàuwichàidacaténá báawéeyéi. <sup>8</sup> Yácaíná iwàwacutá wamichàidaca wenàiwica íiwitáise namàninápiná cayábéeri, càide iyúwa Dios itàacái báisíiri ímáaná. Canáca yéewaná watuíyàaca namànica nabáyawanáwa yéewanápiná wàuwichàidaca nía. <sup>9</sup> Iná wàanàacaalípinácué píatalé, yá wàanàacaalícué pía yeebáidéeyéi iyaca tàì íiméeri iyú, càmicaaalí nacái iwàwacutá wàuwichàidacuéca pía pibáyawaná ìwalísewa, yásí cayábaca wawàwa éwitasica áibanái íicáca wía iyúwa machawàaqueeyéi càmicáiná wáasáida Dios ichàini wàuwichàidacaténácué pía. Wawàwacáita peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, cachàinacaténácué píiwitáise ìwali. Yá wasutácué Dios ícha pirípinácué mamáalàacata ichùnlanápinácué píiwitáise cayábéeri iyú. <sup>10</sup> Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca ipíchawáise nùacué nuicáca pía. Nùanàacaalícué pía imàniyéi yàacawa ibáyawanáwa nùanàacaalípinácué píatalé, yásí iwàwacutá numànicuéca pirí cachàiníiri iyú, nudèniacáiná Wáiwacali ichàini nucùacaténácué pía. Iná nutànàacué pirí yái cuyàlutaca quéechacáwa piwènúadacaténácué píiwitáisewa báawéeri ícha. Wáiwacali càmita imàaca nulí ichàiniwa nuwènúadánápinácué píiwitáise Dios ícha, néese imàacaca nulí ichàiniwa nuyúudàacaténácué pía yéewanápinácué cachànica píiwitáise Dios ìwali.

<sup>11</sup> Yáta imanùbaca, píacué nuénánáica. Nuwàwacué pìyaca casíimáiri iyú. Picutácué pìyacaténá machacàníiri iyú Dios íicápiná. Pimichàidacué píiwitáisewa peebáidacaténácué iyúwa nùalàaná pía. Abédanamacué pimàni píiwitáisewa píapichawáaca. Piyacué nacái matuíbanáiri iyú píapichawáaca. Yásí yéewapínácué Dios iyaca píapicha, yái Dios imàaqueérica wàyaca matuíbanáiri iyú, imàaqueérica nacái cáinináca waicáyacacawa. <sup>12</sup> Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú. <sup>13</sup> Macáita níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica cháí nawàwallicué pía.

<sup>14</sup> Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha imàninápinácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú; càita nacái nusutáca Dios ícha imàacáanápinácué píalíacawa piwàwallicúsewa cáininácuéca Dios íicáca pía; càitacué nacái abédanamáanápiná píiwitáise Espíritu Santo yáapicha càiripináta.



## GÁLATAS

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo nubànùacué pirí cuyàluta. Apóstolca núa, Dios ibànùèrica nucàlidacaténá itàacái wenàiwicanái irí. Càmitaté wenàiwica níái càì imàaca núa apóstolpiná càmitaté nacái wenàiwica níái càì ibànù núa nucàlidacaténá Dios itàacái. Néese yái Jesucristoca yácata ibànùèrica núa. Idéca nacái Dios ibànùaca núa, yái Wáaniri Dios imichàidéericaté Jesucristo yéetácáisi ícha. <sup>2</sup> Macáita níái wéenanáica núapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicuéca pía. Nubànùacué pirí cuyàluta piacué macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca Galacia yàasu cáli ínatéeyéica iyaca. <sup>3</sup> Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú namàacáanápínácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú. <sup>4</sup> Yái Jesucristo imàacacaté icáucawa yéetácáténáwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalisewa. Càité Jesucristo imànica iwasàcaténá wía ícha yái báawéeri èrica càide iyúwaté Wáaniri Dios iwàwáaná imànica walí, yái Wacuèriná Diosca. <sup>5</sup> ¡Iná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta, yái cachàiníri íiwitáiseca iyéerica chènuniré cáimiétaquéeri iyú, icànéeri nacái icamaláná mèlumèluíri irìcuwa! Báisita, amén.

### *No hay otro mensaje de salvación*

<sup>6</sup> Máinicué achúmaca nuwàwa nuínáidacawa nuémìaca piináwaná ìwali, càulenáca nacái nuebáidaca yái náimáanáca pìwalicué piwènúadacasacué píiwitáisewa caquialéta Dios ícha. Dios idéca imáidacuéca pía yéewanápinácué Cristo imànica pirí cayábéeri mawèníri iyú quéwa pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa peebáidacaténácué cachìwéeri tàacáisi áibanái ímèerica ìwali iwasàanápínásacué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>7</sup> Quéwa canáca áiba tàacáisi báisíri iwasèeripináca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Néese nàyaca meedá áibanái pìatalécué imèniadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú iná báawaca píiwitáise píapichawáaca. Nawàwa nacái nawènúadaca Dios itàacái báawacaténá namànicaní, yái tàacáisi icàlidéerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>8</sup> Quéwa, péemiácué cayába, áibanáicaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri ícha yái wacàlidéericatécúé pirí, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. Càita nacái nucàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidaca núa càiripináta. Càita nacái chènuníséeri ángel icàlidacaalícué pirí áiba tàacáisi, yásí Dios yùuwichàidacani càiripináta. <sup>9</sup> Nudéca nucàlidacuéca piríni quéwa siúcade nucàlidacuéca pirí ániwani: Aibaçaalí icàlidacué pirí áiba tàacáisi méetàuculéeri ícha yái wacàlidéericatécúé pirí, yá Dios yùuwichàidéeripiná càiripináta.

<sup>10</sup> Càmita quirínaca nucutá cayábacaténá meedá wenàiwicanái iicáca núa, néese nucutáca cayábacaténá Dios iicáca yái numànírica. ¡Núalimáidacaalí mamáalàacata numànica meedá càide iyúwa casíimáiná wenàiwicanái iicácatá, néese càmita Cristo yàasu wenàiwica núatá!

### *Cómo llegó Pablo a ser apóstol*

<sup>11</sup> Píacué nuénánáica, nuwàwacué píalíacawa ìwali yái tàacáisi nucàlidéericuéca pirí Jesucristo ìwali, yái tàacáisi ímèerica Jesucristo

iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Càmitaté èeri m̀nanáí níái càì ich̀ùnìaca yáí tàacáisi nàaliácáí iyúwa. <sup>12</sup> Càmitaté wenàiwicanáí níái càì imàaca nulí yáí tàacáísica. Càmita nacáí néewáida núa càì. Néese Jesucristocata yáí imàaquéerica nùaliácawa nucàlidacaténa wenàiwicanáí írini.

<sup>13</sup> Pidécuéca péemlaca nuináwaná ìwali càinácaalíté numànica bàaluité nuèpunícaalítéwa càide iyúwa judíonáí yéewáidáaná. Píaliácuéwa nùuwichàidacaté Dios yàasu wenàiwica mamàalàacata, máini báawéeri iyú, níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacáí. Nunúacaté manùbéeyéi numàalàidacaténa nía. <sup>14</sup> Nuèpunícáinátéwa càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, yáté máini numànica cachàiniiri iyú náicha madécaná nunacáiyéicawa nuénánáí judíoca máinicáináté cachàiniwanáí náicha numànicaté macáita machacàniiri iyú càide iyúwa wàawirináimi judío íiwitáise íimáaná. <sup>15</sup> Quéwa ipíchawáiseté numusúaca nuicáca èeri, Dios yeedácaté núa nuibaidacaténa írìpiná. Yá cáinináciná Dios íicáca núa, íná imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú imáidáanápináté núa nuibaidacaténa írìpiná. Néese Dios íináidacatéwa imàacáanápináté nuicáca Jesucristo. Yáté nuicácani. <sup>16</sup> Dios imàacacaté nùaliácawa Dios Iiricani yáí Jesucristoca, yéewanápiná nucàlidaca yáí tàacáisi Jesucristo ìwali càmiyéi judío írì. Idécanáamité Dios imàacaca nuicáca Iiri, yá càmitaté nuwàwacutá áibanáí wenàiwica yéewáidáanápináté núa. <sup>17</sup> Càmitaté nacáí nùawa Jerusalén iyacàlená néré nuicácaténa níara apóstolca, Dios imáidéeyéicaté nupíchawáise. Càmitaté nusutá nuém̀lawa nía nùasu tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté nulí. Néeseté nùacatéwa machacànita Arabia yàasu cáli néré. Néesetécáwa nuèpùacawa Damasco iyacàlená néré.

<sup>18</sup> Néeseté máisiba camuí idénáami, yá nùacatéwa átata Jerusalén iyacàlená néré, nupáchiacaténaaté Pedro néré, idàbáanaté nùacawa yéewanápiná nùali nuicáca Pedro. Yáté nuyamáacawa Pedro yáapicha quince èeri. <sup>19</sup> Quéwa canácata nuíquéri áibanáí apóstol, abéerita Santiagoquéi nuicá, yáí Wáiwacali iméeréerica. <sup>20</sup> Nùumacué piri báisiiri iyú, abéerita Jesucristo yáí càì imàaquéericaté nùaliácawa itàacáí. Dios yáaliácawa nucàlidacuéca piri báisiiri iyúni.

<sup>21</sup> Néese idécanáamité nupáchiaca néré, yáté nùacawa Siria yàasu cáli néré, Cilicia yàasu cáli néré nacáí. <sup>22</sup> Níara wéenanáí yeebáidéeyéicaté Cristo itàacáí ìwacáidáyaquéeyéicatéwa yàcalé imanùbaca Judea yàasu cáli íinata, càmiyéicáwaté yáalía íicáca núa. <sup>23</sup> Néemiàcáitaté nuináwaná ìwali. Càì náimacaté nùwali: “Yáta yùuwichàidéericaté wía bàaluité, yáí iwàwéericaté imàalàidaca wía ìwalíse yáí weebáidáanáca Jesucristo itàacáí, siùcade yàaca yàalàaca wenàiwica neebáidáanápiná Jesucristo itàacáí”, càì náimacaté nùwali. <sup>24</sup> Yá nàacaté Dios írì cayábéeri nùwali Dios iwènùadacáinaté írìpináwa nuíwítáise.

## 2

### *Los otros apóstoles aceptan a Pablo*

<sup>1</sup> Néeseté catorce camuí idénáami, yáté nuèpùa nùacawa Jerusalén iyacàlená néré àniwa Bernabé yáapicha, yá nutécaté Tito nùapichawa. <sup>2</sup> Nùacatéwa néré Dios ich̀uullacáinaté nùanápináwa néré. Néeseté Jerusalén iyacàlená néenibàa nùacawa nàatalé níara nacuèrinánáí cáimiétacanéyéica, wataánicáténa wáapichawáaca méetàucuta áibanáí íicha. Yá nucàlidacaté nacuèrinánáí írì yáí tàacáísica nucàlidéerica càmiyéi judío

irí, íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Nuwàwacaté cayábaca néemlaca nùasu tàacáisi ipíchanaté canáca iwèni yáí íibaidacalésica numàníricaté Dios irípiná, càita nacáí yáí íibaidacalési numànírica siùcade. <sup>3</sup> Néenialité abénaméeyéi cachiwéeyéica nacàlidacaté iwàwacutánása namànica circuncisión Tito irí, yáí nùapichéerica griegosàiri, càmirica judío. Quéwa níái nacuèrinánáica càmitaté nachùulla Tito namànínápiná irí circuncisión. <sup>4</sup> Níara ichùulièyécaté namànínápiná circuncisión Tito irí, cachiwéeyéica nía meedá icàlidéeyécaté iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái. Nawàlùacatéwa wèewiré ibàacanéeri iyú. Yá nawàwacaté nacháawàaca waináwaná ìwali càmicáinaté wamàni macáí càulenéeri wawàsi profeta Moisés ichùulièricaté israelitanáí imànica nàacaténaté Dios icàaluíná. Quéwa Cristo Jesús iwasàacaté wía Moisés yàasu tàacáisi íicha. Càité cachiwéeyéi namànica nawàwacáinaté nadacùaca wía wamànínápinaté àniwa càide iyúwa Moisés ichùullaná israelitanáí bàaluité. <sup>5</sup> Quéwa càmitaté weebá natàacái ibatàa abéeri momentopináta, wawàwacáinaté wacùacuéca pirípináni yáí tàacáisi báisírira íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníiri iyú.

<sup>6</sup> Níái nacuèrinánái áibanái iiquéeyéica cáimiétaquéri iyú, càmitaté nachùulla nucàlidáanápiná áiba wawàsi wàlisài càmiyéi judío irí, néese cayábacaté naicáca nucàlidáanaté Jesucristo iináwaná. Quéwa càmitaté nucutá cayábáanápiná naicáca núa éwita cámiétacanéeyécáanita nacuèrinánáica nía, càmicáiná Dios iicá abéeri wenàiwica iyúwa cayábéeri áibanái íicha. <sup>7</sup> Càmitaté nachùulla nucàlidáanápinaté áiba wawàsi wàlisài, néese náimacaté nùwali báisícata Dios ichùullacaté nucàlidáanápiná itàacái càmiyéi judío irí, yáí tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha; càité nacáí Dios ichùullacaté Pedro icàlidáanápiná yáí tàacáisi judíonái irí. <sup>8</sup> Dios ibànùacáinaté Pedro iyúwa apóstol icàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali judíonái irí. Càita nacáí Dios ibànùaca núa iyúwa apóstol nucàlidacaténáni càmiyéi judío irí.

<sup>9</sup> Inaté Santiago, Pedro nacáí, Juan nacáí, níái áibanái iiquéeyécaté iyúwa nacuèrinánáíwa, níata yáalíacatéwa Dios imànicaté nulí yáí cayábéerica mawèníiri iyú, imàacacaténaté nucàlidaca itàacái càmiyéi judío irí. Néeseté náibàaca nacáapiwáaca wáapicha, núa, Bernabé nacáí náasáidacaténá casímáica naicáca wía iyúwa nàacawéeyéináwa iyúudéeyéica nía. Yáté abédanamata náiwitáise nacáí wáapicha wacàlidáanápinaté Jesucristo iináwaná ìwali càmiyéi judío irí idècunitàacá áibanái apóstol íibaidaca Dios irípiná nacàlidacaténá itàacái judíonái irí. <sup>10</sup> Nasutácaté wáicha abéeri wawàsi meedá wayúudáanápinaté catúulécaneéeyéi wenàiwica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càita nùalimáidaca numànica cáalíacáiri iyú càiripináta.

### *Pablo reprendé a Pedro en Antioquía*

<sup>11</sup> Quéwa Pedro idécanáamité yàanàaca Antioquía ìyacàlená néré, néese nùalàacani cachàiníiri iyú imànicáinaté yàacawa áiba wawàsi báawéeri. Càité imànica: <sup>12</sup> Quéechatécáwa Pedro imànicaté cayábéeri, yáté iyáaca iyáacaléwa wéenanái yáapicha, níara càmiyéica judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néeseté abénaméeyéi judío yàanàaca néré nacáí, níái judío Santiago ibànueyécaté néré, Jerusalén ìyacàlená néeséeyéi. Idécanáamité nàanàaca, yá báawacaté naicáca Pedro, yàacawéeridacáinaté càmiyéi judío. Inaté Pedro iwènùacawa càmiyéi judío íicha yeebáidéeyéica Jesucristo

itàacái, càmitaté iyáa iyáacaléwa náapicha càì quirínama cáalucáináté Pedro iicáca níái judío yàanèyèicaté Jerusalén néese, casacàacáiná judíonái iicáca càmiyéi judío. <sup>13</sup> Néeseté áibanái judío iyéyèicaté yàcalé irícu yeebáidéyèica Jesucristo itàacái, abédanamata namànica náiwitáisewa Pedro yáapicha, namànicaténá càide iyúwa pucháibéyèi íiwitáise. Yáté càmita quirínama Bernabé yàacawéeridaca wéénánái càmiyéi judío. <sup>14</sup> Nuicácaté càmita namàníná càide iyúwa báisíiri tàacáisi yéewáidáaná wía, yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha mawèníiri iyú, cawínacaalí wenàiwica yeebáidéyèica Jesucristo. Ináté nùalàaca Pedro cachàiniiri iyú nàacuèsemi macáita níái yeebáidéyèica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquèyèicatéwa néré. Nùumacaté Pedro irí: “Pía judíosàirica, quéchatécáwa piacawéeridacaté wéénánái càmiyéica judío càide iyúwa càmiiri judío, píaliacáinátéwa cáinináca Dios iicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, íná ¿cáná pichùulla càì nàyaca càide iyúwa judío íiwitáise iyáaná, níái wéénánái càmiyéica judío yeebáidéyèica Jesucristo itàacái?” càité nùumaca Pedro irí.

*Los judíos y los no judíos alcanzan la salvación por la fe*

<sup>15</sup> Néeseté nùumaca Pedro irí: “Pía, núa nacái, wíata asáiyèi iyúwa judíonái, càmitaté wamàni iyúwa càmiyéi judío imàníiná, càmiyéica yeebáida Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté. <sup>16</sup> Quéwa éwita judíocáaníta wía, càicáaníta wáaliacawa càmita mabáyawaná Dios iicáca wía ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa Dios itàacái íimáaná profeta Moisés itànèericaté. Néese mabáyawanáca Dios iicáca wía abéerita ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo. Iná wía nacái judíoca wadéca weebáidaca Jesucristo yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yái weebáidáanáca Jesucristo, càmita ìwalíise yái wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Canácáiná wenàiwica Dios iiquéeri mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái imàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná”, nùumacaté Pedro irí.

<sup>17</sup> Uwé, càita weebáidaca: Mabáyawanáca Dios iicáca wía wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. Iná áibanái judío càmiyéi yeebáida Cristo náimaca wàwali càicasa wíade iyúwa càmiyéi judío cabáyawanéyèica, càmicáiná wachùulla wenàiwica namànica macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Iná náimaca Cristo idéCasa cabáyawanáca imànica wía. ¡Càmírita! <sup>18</sup> Néese cabáyawanáca wía báisíiri iyú wèepùacaalí wéewáidaca wenàiwica iwàwacutáanápínása namànica càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná yéewacaténása cayábaca Dios iicáca wía. Wadéca wáasáidaca càmita Dios iicá wía mabáyawanéeri iyú ìwalíise yái cayábéerica wamàníirica. <sup>19</sup> Yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí yásáidacaté nulí iwàwacutáanáté nuétácawa nubáyawaná ichùullacawa càmicáináté nudé numànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía. Quéwa Cristo yéetácatéwa cruz ìwali nuíchawalíná ipíchaná Dios yùuwichàidaca núa nubáyawaná ìwalísewa. Siùcade nùyaca abédanamata Cristo yáapicha. Iná yái tàacáisi Dios imàaquéericaté Moisés irí càmita quirínama icháawàaca nubáyawaná. Càmita nacái nucutá Dios iwasàaca núa yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái numàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Càité Dios imànica nulí nùyacaténá machacàníiri iyú siùcade càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>20</sup> Siùcáisede càmita nùya núcáuca iyúwa, néese Cristo icáuca iyúcata càì nùyaca. Iná yéewa idècunitàcá nùyaca cháí èeri irícu, yá nuebáidaca Dios Iiri itàacái, yái

cáininéericaté iicáca núa, imàaquéericaté nacái icáucawa yéetácáténáwa nuíchawalíná. <sup>21</sup> Càmita caná iwèni nuicáca yái Dios imànínáca walí cayábèeri mawèníiri iyú, néese núaliacawa Cristo yéetácátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía. Néeni, mabáyawanácaalíté Dios iicáca wía ìwalíse yái wamànínáca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ichùulianá wamànicá, yá canáca iwèni meedá yái Cristo yéetáanácawatá.

### 3

#### *La ley o la fe*

<sup>1</sup> ¡Píacué Galacia yàasu cáli néeséeyéica, càmitacué pínáidawa cáaliacáiri iyú! Aiba wenàiwica idéca ichiwáidacuéca pía, iná pínáidacuécawa máiwitáiséeri iyú, yá pidécuéca peebáidaca cachíwèeri tàacáisi. Nucàlidacatécué pírí Jesucristo iináwaná ìwali máini machacàníiri iyú. Nucàlidacatécué pírí Cristo yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Yáté pialíacuéwa cayába amaléeri iyúni cáná yéewaná Jesucristo yéetácátéwa, càide iyúwa nudéca nacáicaalícué numàacaca piicàcani pituí iyúwa. <sup>2</sup> Péemiacué cayábani: Píaliacuéwa Espíritu Santo càmitaté iwàlùawa piwàwaliculé ìwalíse yái pimànínácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. ¡Càmírita! Néese Espíritu Santo iwàlùacatécué piwàwaliculé peebáidacáinaté yái tàacáisi péemièricatécué, yái Jesucristo iináwanáca, iwasàa wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná pialíacatécué amaléeri iyúni Espíritu Santo càmitacué iwàlùawa piwàwaliculé ìwalíse yái pimànínáca iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. <sup>3</sup> ¿Cánásicué yéewaná máini máiwitáiséca pía? Pidàbacatécué pèpunícawa Cristo yáapicha Espíritu Santo ichàini iyú, iná siùcade, ¿cánácué piwàwa pialimáidaca piyaca machacàníiri iyú pichàini iyúcuéwa meedá? <sup>4</sup> Yái Espíritu Santo idéca imànicuéca pírí madécaná cayábèeri. ¿Cánácué piwàwa piúcaca píchawa siùcade meedá macáita yái cayábèerica? ¡Nutuíyàca càminápinácué pimàni cà! <sup>5</sup> Dios idéca imàacacuéca pírí Espíritu Santo, yá siùcade Dios imànica iyaca pèewi yái canáca áiba yáaliméeri imànica. Dios càmitacué imàni pírí càiri cayábèeri ìwalíse yái pimànínácuéca càide iyúwa itàacái bàaluisàimi ímáaná, yái tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí. Néese Dios imànicuéca pírí yái cayábèerica ìwalíse yái peebáidáanácuéca tàacáisi péemièricatécué Cristo ìwali.

<sup>6</sup> Abraham yeebáidacaté Dios, yáté mabáyawanáca Dios iicàceni. <sup>7</sup> Iná iwàwacutácué pialíacawa cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná, Dios iicáca nía iyúwa báisiyéi Abraham itaquénáinámi. <sup>8</sup> Dios itàacái yáasáidaca walí Dios ínáidacatéwa bàaluité iwasàanápináté càmiyéi judío nabáyawaná íchawa, yéewacáténá mabáyawanáca iicáca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéipinacaté Dios. Càité Dios icàlidaca Abraham iríni bàaluité, yái tàacáisi cayábèerica. Dios ímacaté Abraham irí: “Numànipiná cayábèeriwa macái èeri mìnáná irí yeebáidéeyéica núa càide iyúwa peebáidáaná”, ímacaté yái Diosca. <sup>9</sup> Iná yéewa macáita wenàiwica cawinácaalí yeebáidéeyéica, Dios imànica nalí cayábèeri càide iyúwaté imàníná Abraham iríni, yái yeebáidéericaté Dios nacái.

<sup>10</sup> Abenaméeyéi wenàiwica iwàwaca mabáyawanáca Dios iicáca nía ìwalíse yái namànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Quéwa

càmita nàalimá namànica machacàniri iyú macáita càide iyúwa yáit àacáisi ichùullaná namànica. Iná cabáyawaná nía, iwàwacutá nacái néesácawa nabáyawaná ichùullacawa, yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica: “Iwàwacutá yéetácawa íbáyawaná ichùullacawa cawinácaalí càmírira imàni mamáalàacata macáita càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná”, ímaca. <sup>11</sup> Iná wáalíacawa amaléeri iyúni canácata wenàiwica mabáyawanéeripiná Dios íicáca ìwalíise yáit imàníináca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Yácáiná áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica: “Mabáyawaná Dios íicáca níawamita yeebáidéeyéica Dios. Nàyapiná Dios yáapicha càiripináta”, ímaca yáit Dios itàacáica. <sup>12</sup> Quéwa yáit tàacáisi Moisés itànèericaté càmírira ichùulla wenàiwica yeebáidáanápiná Dios, néese yáit tàacáisi ímacáita meedá: “Cawinácaalí imànírica càide iyúwa yáit tàacáisi ímáaná, yáta mabáyawanéeripiná Dios íicáca”, ímaca. Quéwa canácata èeri mìnali yáaliméeri imànica càide iyúwa yáit tàacáisi ímáaná, ínáté iwàwacutá macáita wéetácawa wabáyawaná ichùullacawa.

<sup>13</sup> Cristo ídéca iwàsàaca wía ícha yáit yùuwichàacáisi yànèeripináca wàwali ìwalíise yáit càmínáca wamàni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná, yáit tàacáisi Moisés itànèericaté. Dios imàacacaté yàasu yùuwichàacáisi yànàaca Cristo ìwali yéetacaténátéwa wáichawalíná. Wáalíacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi yànàacaté Cristo ìwali yácáinaté áiba profeta itànàacaté Dios itàacái ímérica: “Cawinácaalí nachanàidéerica àicu ìwali yéetacaténáwa, náimapiná ìwali Dios ídéca yùuwichàidacani manúisíwata”, ímaca. <sup>14</sup> Càité Cristo Jesús yéetacatéwa píchawalínacué yéewanápiná Dios imànicuéca nacái pirí yáit cayábérica ícàlidéericaté ìwali Abraham írí, píacu càmíyéica judío yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, yéewanápiná nacái macáita wía weedáca Espíritu Santo wawàwaliculéwa càide iyúwa Dios ímáaná weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

### *La ley y la promesa*

<sup>15</sup> Píacué nuénánáica, siúcade nucàlidacué pirí comparación nàwali níái cháit èeri írícuyéica: Aslali imànicaalí wawàsi áiba wenàiwica yáapicha, yá natànàaca nàasu wawàsi íináwaná ìwaliwa cuyàluta írìcu. Néese natànàaca náipidenáwa cuyàluta írìcu náasáidacaténá cawèníricani, yáit wawàsi namànírica náapichawáaca. Yá canáca yéewaná áiba wenàiwica yúucaca yáit wawàsica, càmita nacái yéewa áiba wenàiwica itùculiadaca tàacáisi quiríta. <sup>16</sup> Càité nacái Dios ícàlidaca Abraham írini cáimiétacanéeri iyú imàníinápináté Abraham írì cayábéeri, itaquérinámi írì nacái. Yáit tàacáisi càmita íima “itaquénáinámi”, ímáanáca manùbéeyéi, néese íima “itaquérinámi”, ímáanáca abéeri wenàiwica. Yáit Abraham itaquérinámi yácata yáit Cristoca. <sup>17</sup> Yácata nuwàwéericuéca núumaca pirí: Dios imànicaté wawàsi Abraham yáapicha, néese cawènírica Dios imànica yáit wawàsi lípidená ìwaliwa máiní cáimiétacanéeri iyú. Néeseté cuatrocientos treinta camuí Abraham yàasu èeri idénáamité àniwa, yá Dios imàacacaté itàacáiwa profeta Moisés írì, nalípiná níara israelitaca. Moisés yàasu tàacáisi càmita yéewa canéerica iwèni imànica yáit idábáanéeri wawàsica Dios imàníricaté Abraham yáapicha. Càmita nacái yéewa Moisés yàasu tàacáisi canéerica iwèni imànica Dios itàacái bàaluitéeri cachàiníwanái Moisés yàasu tàacáisi ícha, Dios ícàlidacáinaté Abraham írini cáimiétacanéeri iyú madécaná camuí Moisés yàasu tàacáisi ípichawáiseté. <sup>18</sup> Càmita Dios imàni walí cayábéeri ìwalíise yáit wamàníináca càide iyúwa Moisés yàasu

tàacáisi íimáaná. Néese Dios icàlidacaté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú imànínapínaté nalí cayábéeri mawèníri iyú, cawinácaalí yeebáidéeyéica Dios càide iyúwaté Abraham yeebáidáaná. Iná wáaliacawa càmita yéewa weedáca walíwa yáí cayábéerica iwalíise yáí wamànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná.

<sup>19</sup> Siùcade cawàwanáta áibanáí iwàwa isutáca yéemíawa núa cánaté yéewaná Dios imàacaca itàacáíwa profeta Moisés irí ichùulliacaténaté israelitanáí. Uwé, Dios imàacacaté nalí itàacáíwa yéewanápiná wáaliacawa cabáyawanáca macáí èeri mìnanáí, càmita nacáí wamàni càide iyúwa Dios íimáaná. Iwàwacutácaté namànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná àta Abraham itaquérinámi yàanàacatalétaté aléi èeri iriculé, yáí Cristoca, Dios icàlidéericaté irí cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínaté Cristo imànica cayábéeri èeri mìnanáí irí. Dios imàacacaté tàacáisi yàasu ángelnáí iríwa nacàlidacaténaté itàacáí Moisés irí, néese Moisés ichùulliacaté israelitanáí namànínapínaté càide iyúwa Dios íimáaná. <sup>20</sup> Quéwa abéerita yáí Dios itàaníricaté Abraham irí, càmitaté Dios ibànúa ángelnáí nacàlidacaténaté Abraham irí Dios imànínapínaté irí cayábéeri mawèníri iyú. Iná yáí wawàsi Dios imàníricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha, cachàinírìcani Moisés yàasu tàacáisi íicha.

### *El propósito de la ley*

<sup>21</sup> Yáí tàacáisi nucàlidéericuéca pírì càmita íimáaná profeta Moisés yàasu tàacáisi yùuwide imànica Dios itàacáí, yáara wawàsi Dios imàníricaté cáimiétacanéeri iyú Abraham yáapicha. ¡Càmíirita! Néese Dios càmita mabáyawaná iicáca wía iwalíise yáí wamànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ichùullianá wía. Iná Moisés yàasu tàacáisi càmita yáalimá yàaca wacáuca cà míri imáalàawa. <sup>22</sup> Càita nacáí Dios itàacáí icàlidaca walíni: Wabáyawaná ichàini idacùuca wía iyúwa presoíyéi, macáita wía èeri mìnanáica. Càica Dios itàacáí íimaca yéewanápiná cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo náalimáanápíná needáca nalíwa yáí cayábéerica Dios íiméericaté cáimiétacanéeri iyú imànínapínaté nalí.

<sup>23</sup> Ipíchawáiseté Jesucristo yàanàaca aléi èeri iriculé, wía judíoca càmitaté yéewa weebáidacani iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yáí tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuíse ichùulliacaté wía cachàinírì iyú, idacùucaté wía nacáí iyúwa presoíyéi, cabáyawanácáinaté wía. Càité wàyaca, wía judíoca, àta Dios imàacacatalétaté wáaliacawa iwàwacutáanaté weebáidaca Jesucristo. <sup>24</sup> Péemiacué comparación: Càasuírì asiali idèniaca yàasu wenàiwicawa icuèrica íiwacalí yéenibewa. Càita nacáí yáí Moisés yàasu tàacáisica, càicaténide iyúwa Dios yàasu wenàiwica icuèricaté wía judíoca àta Cristo yàanàacatalétaté yéewanápiná mabáyawanáca Dios iicáca wía ìwalíise yáí weebáidáanáca Cristo. <sup>25</sup> Quéwa Cristo idéca yàanàaca, íná weebáidaca itàacáí. Càmita quirínama profeta Moisés yàasu tàacáisi icùuca wía, càide iyúwa càasuírì yàasu wenàiwica càmita icùuca íiwacalí yéenibewa, béeyéicaalí nía. Néese Cristo icùuca wía siúcáisede. <sup>26</sup> Yá nacáí Dios yéenibecuéca píaca macáita, píacué cà míiyéica judío peebáidacáinacué Cristo Jesús itàacáí. Yá píyacuéca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. <sup>27</sup> Bàaluité pibautizácuéca wía píásáidacaténacué peebáidaca Cristo Jesús, yá pidàbacatécué píyaca abédanamata Cristo yáapicha, píyacuéca nacáí siùcade càide iyúwa Cristo íiwitáise iyáaná. <sup>28</sup> Cáinínáca Dios iicáca wía macáita abédanamata. Canácata wenàiwica Dios iiquéerica iyúwa áiba íiwitáaná judíonáí íicha, judíocaalí wía, càita nacáí

càmíiyéicaalí judío wía, càita nacái áibanái yàasu wenàiwicacaalí wía, càita nacái yèepunícaalíwa máiwacalináwaca wía, càita nacái aslanáicaalí wía, càita nacái inanáicaalí wía, néese wàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá cayábaca Dios iicáca wía macáita abédanamata. <sup>29</sup> Yá nacái Cristo yàasunáicaalícué pía, yásí Dios iicácuéca pía iyúwa Abraham itaquénáinámi nacái. Càipiná nacái Dios imànicuéca píríwa yái cayábéerica càide iyúwaté icàlidáanaté Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú.

#### 4

<sup>1-2</sup> Siùcade nucàlidacué pírí comparación píalíacaténácuéwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ìwali, yái áiba íiwitáanaca tàacáisi Jesucristo itàacái íicha. Cawinácaalí wenàiwica imàníyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca nía, càica níade iyúwa càasuíri ìiri idècunitáacá sùmàicani. Càmitàacá yéewa idènicaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Iwàwacutá imànica càide iyúwa icuèrinánái íimáaná. Iná càicanide iyúwa nàasu wenàiwica íbaidéerica mawèníri iyú càiripináta. Quéwa yái sùmài yáanirica idéca imàacaca abé èeripiná, béericatalépináta yái ìirica. Iná yéewa yàanàacaalí ùuculliri yàasu èeri, yásí namàacaca idènicaca yáaniri yàasu cawèníriwa. Yái ùucullirica, càicanide iyúwa wía iyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha. Wáaniri Dios idéca yàaca walí yái cawènírica: Idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íichawa ìwalíise yái weebáidáanaca Jesucristo. <sup>3</sup> Bàaluité càicuéca wíade iyúwa yái sùmài nachùulièricaté. Wàyacaté càide iyúwa nàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta, demonionái idacùacáinaté wáiwitáise bàaluité, níara báawéeyéica ángelca icuèyéica yàasu cáli chènuníiseeyéiwa, ichùulièyéica nacái èeri mìnánái íiwitáise càimíyéica yáalía Dios ìwali. <sup>4</sup> Quéwa Dios íináidacatéwa ibànùanápínaté Ìriwa aléi èeri iriculé, íná yéenáiwana yàanàacaalíte, yáté Dios ibànùaca Ìriwa imusúacaténáwa abéechúa inanái íicha. Judíosàiricaténi, íná imànicaté càide iyúwa judío íiwitáise íyáaná, iyúwa nacái Dios itàacái íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté ichùuliacaténá judiónái. <sup>5</sup> Dios ibànùacaté Ìriwa iwasàacaténá wía íicha yái càulenéeri tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçué, wía judíoca. Càité Dios Ìri iwasàaca wía, iwasàacué nacái pía, Dios yeedácaténá wía macáita yéenibepináwa. Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná cayábáanápíná Dios iicáca wíatá. <sup>6</sup> Néese yáasáidacaténá Dios yéenibeca wía, yá Dios ibànùaca walí Espíritu Santo wawàwaliculé, yái Espíritu Dios Ìri ibànùerica. Iná yéewa wáimaca Dios irí Espíritu Santo íiwitáise iyú: “¡Pía, Wáaniri, cáininéerica waicáca!” Iná yéewa wáimaca. <sup>7</sup> Càita Dios isùmàireca pía, càmita quirínama demonio idacùa píiwitáise càmicáiná nàasu wenàiwica pía quirínama, néese Dios Ìri idéca iwasàaca pía náicha. Siùcáise Dios isùmàireca pía, íná Dios idéca nacái iwasàaca pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa.

#### *Pablo se preocupa por los creyentes*

<sup>8</sup> Píacué càimíyéica judío, bàaluité càmitacué píalíawa Dios ìwali, yáté càicuéca píade iyúwa demonio yàasu wenàiwica, demonionái idacùacáinácué píiwitáise, píacaténaté nacáaluíná, níara cuwáináca, ípidenéeyéica diosná, bàaluitécáiná piyúunáidacuéca báisíiri Diosca nía. <sup>9</sup> Quéwacué siùcade píalíacuécawa Dios ìwali. Cayába cachàini núumaca Dios idéca iicácuéca pipualé quéechatécáwa imànicaténácué pírí cayábéeri. Iná



¿cánacué piwàwa pèepùacawa Dios ícha peebáidacatená demonio itàacái àniwa, níai canápinéeyéica càmíiyéicué yáalimá iyúudàaca pía? ¿Cánacué piwàwa pimàacaca nadacùaca piíwitáise àniwa? Pidàbacaalícué pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná cayábáanápíná Dios íicacuéca pía, yásí càicuéca píade iyúwa wenàiwica iwàwéeyéica demonio nadacùaca íiwitáise. <sup>10</sup> Aibanái idéca ichìwáidacuéca pía, íná pidécuéca pidàbaca pimànica macái culto íiwitáaná càide iyúwa judíonái imàniná sábadò írìcu, áiba èeri nacái, quèeri imanùbaca nacái, camuí imanùbaca nacái. Càitacué pimànica madécaná culto cayábáanápínacué máadáiní Dios íicáca pía, piyúunáidacáinacué piwasàanápíná piawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha íwalíise yái pimànináca culto. <sup>11</sup> Iná máini achúmaca nuwàwa nuínáidacawa pìwalicué cawàwanáta canáca iwèni yái nuéwáidáanátécuéca pía. Peebáidacaalícué cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yásí canáca iwèni meedá yái nuéwáidáanátécuéca pía.

<sup>12</sup> Píacué nuénánáica, nusutacué pícha wawàsi manuísíwata. Piyacué càide iyúwa nùyáaná. Càmita numàni mamáalàacata càulenéri wawási judíonái imànírica cayábáanápíná nàapícha Dios. Néese nuíbàaca nuwàwawa abéerita Jesucristo iwéré iwasàacatená núa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càide iyúwacué píibàanáté piwàwawa Jesucristo iwéré peebáidacaalítécué itàacái quéechatécáwa. Bàaluité nùyacaalítécué píapícha, càmitaté pimàni nulí báawéeri. <sup>13</sup> Píalíacuéwa nuuwichàacatéwa uláicái iyú quéechatécáwa nucàlidacaalítécué píri yái tàacáisi íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>14</sup> Yái nuuwichàanácawa uláicái iyú yáalimáidacatécué íicáwa pía báawáanápínaté piicáca núa, nùasu tàacáisi nacái, máinicáiná báawaca yái uláicáica. Quéwacué càmitaté báawa piicáca núa uláicái íwalíise. Càmitaté nacái piúca píchawa núa, néese pitàidacatécué núa cayábéeri iyú, peedacatécué núa píataléca càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios yàasu ángel yàanàaca píatalécú; ípimànicatécué nulí cayábéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí Jesucristo yàanàaca píatalécú! <sup>15</sup> ¿Cánacué càmita casíimái piwàwa nùapícha càide iyúwaté quéechatécáwa? Nùalimácué nucàlidaca píináwaná íwali cayábéeri iyú máinicuéca piwàwacaté piyúudàaca núa, ínaté píalimácaalícué pimúsúadaca pituíwa pimàacacatenácué nutuípinátáni, yá pimànicatécué càiritá. <sup>16</sup> Quéwa siúcade nuínáidacawa cawàwanátacué piicáca núa càide iyúwa piùwidewa, íwalíise yái nucàlidáanacatécué píri báisíiri tàacáisi.

<sup>17</sup> Níara cachìwéeyéica nàacué picàaluíniná, namànicuéca píri máini cayábéeri iyú nacái cáininacatenácué piicáca nía, quéwa càmitacué nawàwa píri cayábéeri. Nawàwacué báawaca piicáca wía piicacatenácué níata cáimiétaquèeri iyú. <sup>18</sup> Cayábaca nuémíaca áibanái iináwaná íwali namànicaalícué píri cayábéeri nawàwacáiná nayúudàacuéca pía. Cayábaca nacái namànicaalícué píri cayábéeri càiripínáta, càmíirita abéta nùyacatáitacué píapícha. <sup>19</sup> Píacué cáininéeyéica nuicáca càide iyúwa nuénibewa, máinicué achúmaca nuínáidacawa nuwàwawa pìwalicué àniwa càide iyúwa achúmáaná inanái iwàwa nuuwichàacaalíwa cáiwíiri iyú umusúadacatená íicá èeri. Yá nuuwichàapínáwa nuwàwalícúisewa mamáalàacata àta peebáidacataléta Cristo itàacái tàì íméeri iyú pidèniacatenácué Cristo íiwitáise manuísíwata. <sup>20</sup> ¡Máinicué nuwàwaca nùyaca píapícha siúcade nutàanicatenácué píapícha éeréeri iyúta, càmicáiná nùalía cayába càinácaalícué iwàwacutáaná núumaca píri!

*El ejemplo de Agar y Sara*

21 Picàlidacué nulí abéeri wawàsi, piacué càmiyéica judío iwàwéeyéica idacùaca íiwitáisewa pimànicaténacué càide iyúwa càulenéri tàacáisi íimáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèricaté ichùulliacaténaté judiónái. Báisicaalícué piwàwa pimànica càide iyúwa yái tàacáisi íimáaná Dios iwasàanápínacué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa, néese ¿cánacué càmitàacá péewáidawa ìwali cayábéeri iyú píalíacaténacuéwa càinácaalí íimáaná? 22 Dios itàacái profeta Moisés itànèricaté íimaca: Abraham idèniacaté íinuwa idàbáanéechúa íipidenéechúaca Sara, càmiíchúaca yàasu wenàiwica. Idèniacaté nacái íinuwa íipidenéechúa Agar, úái Sara yàasu wenàiwicaca íibaidéechúaca nalí mawèníri iyú càiripináta. Abraham idèniacaté ìriwa Ismael Agar yáapicha. Idèniacaté nacái ìriwa Isaac Sara yáapicha. 23 Úái Agarca, nàasu wenàiwica íibaidéechúaca nalí, udéericucaté, néese umusúadaca íicá èeri càide iyúwa macái èeri mìnaná ímàníná. Quéwa úái Saraca, càmiíchúataté nàasu wenàiwica, umusúadacaté íicá èeri Dios imànicáinaté yái càmiríca wenàiwica idé imànica, càmicáinaté yáalimá Sara udéericu, quéwa Dios ichàiniadacaté úa udèniacaténá uiriwa Abraham yáapicha càide iyúwaté Dios icàlidáaná Abraham ìrini quèechatécáwa, cáimiétacanéri iyú. 24 Yái tàacáisi pucháiba inanái ìwalíríca yáasáidaca walí comparación. Níái pucháiba inanáica íimáanáca càicanide iyúwa pucháiba wawàsi Dios imàníricaté wenàiwicanái yáapicha yàasu wenàiwicacaténaté nía. Abéeri wawàsi yácata yái Dios itàacái profeta Moisés itànèricaté ichùulliacaténá israelitanái nàyamáacaalítéwa mawiénita manuírí dúli ìrí íipidenéri Sinaí, Dios imànicatáicaté náapicha wawàsi icúanaté nía. Yái Moisés yàasu tàacáisica, càicanide iyúwa Agar, úái nàasu wenàiwica íibaidéechúacaté mawèníri iyú càiripináta. Péemiacué comparación: Macái sùmài imusuéricatéwa nàasu wenàiwica íicha iwàwacutácaté íibaidaca yáatúa íiwacalí ìriwa mawèníri iyú càiripináta. Càita nacái cawinácaalí wenàiwica iwàwéeyéica ísimáidaca Dios ìwalíise yái namànínáca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná, càica níade iyúwa áibanái yàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta. 25 Iná Agar íimáanáca càicanide iyúwa Sinaí yàasu manuírí dúli, iyéerica Arabia yàasu cáli íinata. Siúcade Jerusalén iyacàlená mìnaná càmiyéi yeebáida Jesucristo itàacái càica níade iyúwa Agar yéenibe, úái nàasu wenàiwica íibaidéechúacaté mawèníri iyú càiripináta, níacáiná judiónái namànica mamáalàacata càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi íimáaná Moisés itànèricaté ichùulliacaténá israelitanái, quéwa canácatáita náalimá càì nawasàaca níawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. 26 Quéwa úái Saraca, càmiíchúataté nàasu wenàiwica, íimáanáca càicanide iyúwa wàyacàlepiná chènuníiséeri íipidenacataléca wàlisài Jerusalén, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Canácata idacuèri wía iyúwa nàasu wenàiwica íibaidéeyéica mawèníri iyú càiripináta, Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía íicha yái càulenéri tàacáisica Moisés ichùulíericaté iyú israelitanái. 27 Wáalíacawa wadèniaca wàyacàlepináwa yái Jerusalén iyacàlená chènuníiséerica, yácáiná áiba profeta itànàacaté comparación Jerusalén ìwali Dios inùmaliçúise. Càica íimáanáca yái comparaciónca: Píacué Jerusalén iyacàlená chènuníiséeri mìnanáca. Aibanái íicácuéca pía iyúwa máisibáanata meedá càide iyúwa abéechúa inanái càmiíchúwa yáalimá idèniaca yéenibewa. Quéwa, siúcade casímáicué piwàwa manuísíwata, pimáidacué casímáiri iyú nacái. Manùbapínacué pía náicha níara imàníyéica mamáalàacata càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi íimáaná cayábáanápíná Dios íicáca nía, càica

ímáanáca yái comparaciónca. <sup>28</sup> Píacué nuénánáica, càicuéca piade iyúwa Abraham ìiri ípidenéricaté Isaac. Píatacué Dios iiquéeyéica iyúwa Abraham itaquénánámi. Píatacué Dios icàlidéeyéicaté ìwali Abraham irí itaquénánápinaté nía, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>29</sup> Quéwa siùcade áibanái judío càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái namànica walí báawéeri càide iyúwa Agar ìiri Ismael imànínáté báawéeri Sara ìiri irí, ípidenéricaté Isaac. Yái Ismael imusúacaté iicá èeri càide iyúwa macái èeri m̀nanái iyáaná, quéwa Espíritu Santo imànicaté yái càmiirica wenàiwica idé imànica yéewacaténaté Isaac imusúa iicá èeri. Càita nacái Espíritu Santo idéca imàacaca Dios yéenibeca wía. Yá nacái judionái imàníyéica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná nàuwichàidaca wía. <sup>30</sup> Dios ímacaté Abraham irí bàaluté: “Pichùulia píchawa úái Agarca, piasu wenàiwicaca íbaidéechúaca pírí mawèñiri iyú; pibànua úapicha uiri nacái, nàacaténawa déeculé pícha; canacáiná yéewanápiná íbaidéechúaca pírí uiri yeedáca piasumi yáapicha yái piiri Isaac, pidènièrica píinu Sara yáapichawa, úái càmiíchúaca íbaida mawèñiri iyú càiripináta”, càité ímaca. <sup>31</sup> Iná píacué nuénánáica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmita càì wíade iyúwa Agar yéenibe, íbaidéeyéipinaté mawèñiri iyú càiripináta càide iyúwa áibanái yàasu wenàiwica meedá. Càmita iwàwacutá wamànica mamáalàacata càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná. Néese càica wíade iyúwa Sara yéenibe, úái càmiíchúacaté áibanái yàasu wenàiwica, Jesucristocáiná idéca iwasàaca wía, yéewacaténá Dios yéenibeca wía.

## 5

### *Firmes en la libertad*

<sup>1</sup> Cristo idéca iwasàaca wía ícha yái càulenéri tàacáisca profeta Moisés ichùulìericaté iyú israelitanái. Iná càmita iwàwacutá wamànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná cayábáanápiná wáapicha Dios Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná cachàinicué píiwitáise pèepunícáténácuéwa macàaluínínawaca. Aibanái iwàwa idacùacuéca píiwitáise àniwa iyúwa nàasu wenàiwica iwàwacutéeyéica íbaidaca cachàini mawèñiri iyú càiripináta. Náimaca iwàwacutáanásacué pimànica càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ímáaná cayábáanápiná Dios iicácuéca pía. Píacué peebá nachíwa.

<sup>2</sup> Péemiacué nulí cayába. Núa Pablo núumacué pírí, píacué càmiyéica judío, pimàacacaalícué cachìwéeyéi namànicuéca pírí circuncisión piwasàanápinácué píawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, néese càmitanica Cristo iwasàacué píawa. <sup>3</sup> Nuwàwa nucàlidacuéca pírí àniwani: áibacaalí asialí imàacacaalí namànica irí circuncisión cayábáanápiná Dios iicàceni, yásí iwàwacutáca imànica macáita machacàniiri iyú càide iyúwa Moisés ichùullanáté israelitanái. <sup>4</sup> Píacué iwàwéeyéica mabáyawanáca Dios iicáca pía ìwalíse yái pimànínácuéca càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi ímáaná. Péemiacué cayába: Pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa Cristo ícha, piúcacáinácué píchawani, yái cayábéerica Dios iwàwéericuéca imànica pírí. <sup>5</sup> Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Espíritu Santo imàacaca wáalíacawa, imàaca nacái weebáidaca mabáyawanáanáca Dios iicáca wía. <sup>6</sup> Wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, canáta iwèni Dios irí áibanái imànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namàni walí

circuncisión. Abéerita iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái. Báisícaalí weebáidaca, yásí wamànipiná áibanái irí cayábéeri cáininéeri iyú.

<sup>7</sup> Quéechatécáwa peebáidacatécué cayába. ¿Cánacué pimàaca áibanái cachìwéeyéi iwènùadaca píiwitáise ícha yái báisíri tàacáisica? <sup>8</sup> Càmirita Dios yái imèniadéericuéca pía; néese Dios idéca imáidacuéca pía iwasàcaténacué pía ícha yái càulenéeri wawàsica. <sup>9</sup> Aiba comparación ímaca: “Nèewlàdacaalí achùmanamata levadura íbesi yèewi, yásí levadura imàacaca macáita íbesi iníàsacawa”, càì ímaca. Càita nacái pimàacacalícué áiba wenàiwica yéewáidacuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú, yásí mesúnamáita macáita piméeràapínacuécawa báisíri tàacáisi ícha. <sup>10</sup> Quéwa manuíca nuínáidacawa nuwàwawa Wáiwacali íwali càminápinacué píináidawa áibalé ícha yái nuínáidánácawa. Núalía nacáwa Dios yùuwichàidánápiná abédanama macáita cawinácaalí imèniadéericuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú.

<sup>11</sup> Píacué nuénánáica píalíacuéwa cayába càmita nuchùulla wenàiwica namàinínápiná nalíwa circuncisión cayábánápiná Dios iicáca nía. Nucàlidacaalí mamáalàacata nalítáni, yásí judiónái càmita nàuwichàida mamáalàacata núatá nùasu tàacáisi ìwalísewa, níacáiná judíoca nawàwaca macáita namànica circuncisión, náimacáiná càmitasa cayába Dios iicáca wenàiwica càmiyéica imàni circuncisión. Quéwa báawaca meedá judiónái iicáca nucàlidáná Cristo íwali yéetánátéwa cruz íwali wáichawalíná iwasàcaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>12</sup> Quéwa níara imèniadéeyéicuéca pía cachìwéeri tàacáisi iyú pimàacacaténacué namànica píri circuncisión cayábánápiná Dios iicáca pía, néese ¿cáná càmita nèepùawa píichacué náiriadacaténá naináwatá? Báawacáiná Dios iicáca yái nachùullanácuéca pimànica circuncisión, píacué càmiyéica judío.

<sup>13</sup> Néeni píacué nuénánáica, Dios idéca imáidacuéca pía iwasàcaténacué pía yéewanápinacué pèepunícawa matuibanáiri iyú. Càmitacué iwàwacutá pimànica càide iyúwa càulenéeri tàacáisi ímáaná Moisés itànèericaté, quéwa picácué pimàni máiwitáiséeri iyú meedá càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná imànica mamáalàacata. Néese piyúudàayacuéwa píasáidacaténacué cáinináca piicáyacacawa. <sup>14</sup> Macáita tàacáisi Moisés itànèericaté Dios inùmaliçuéca ímáanáca abéerita wawàsi. Càì ímaca yái abéerita ichùullacanásica máiníri iwàwacutáca weebáidaca: “Cáininá piicáca áibanái wenàiwica, càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, càì ímaca. <sup>15</sup> Picácué picuísáyacawa, càita nacái picácué pitàaní báawéeri iyú píriwáaca càide iyúwa cuwèesiná yaamíayacacalíwa, nayáayacaca nacáwa. Pimànicaalícué càiri báawéeri, néese càmitacué quirínama cáinináca piicáyacacawa, yá nacái càmitacué quirínama peebáida Cristo itàacái.

### *Los deseos humanos y la vida por el Espíritu*

<sup>16</sup> Iná núumacué píri: Píacué càide iyúwa Espíritu Santo ichùullanácué pía. Picácué pimàni càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáanácué pimànica píbáyawanáwa. <sup>17</sup> Yácáiná wáiwitáise bàaluisàimi yùuwideca imànica Espíritu Santo. Càita nacái Espíritu Santo yùuwideca imànica wáiwitáise bàaluisàimi iwàwéerica wamànica wabáyawanáwa. Yá máiní nàuwidéyacacawa náipunitawáaca Iná càulenácuéca pimànica cayábéeri càide iyúwa píwáwáaná. <sup>18</sup> Quéwa Espíritu Santo icúacaalícué píiwitáise, néese càmita yéewa Moisés yàasu tàacáisi bàaluisàimi ichàawáacuéca píbáyawaná, pimànicaínacué cayábéeri càide iyúwa Dios ichùullaná.

<sup>19</sup> Macáita wáalíacawa càinácaalí iyú namànica níara yèepuníiyécawa càide iyúwa náiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéeri ichùullaná nía: Naimáca áiba yáapicha càmíichúaca náinusíwa, càmíríca nacái nanírísíwa; namàni nacái nainá iyúwa casaquèeri wawàsi càmíríca Dios íbatàa wenàiwica imànica; namànica macái báawéeri íiwitáaná málaléquéeri iyú, mabáiníri iyú áibanái yàacuésemi. <sup>20</sup> Nàaca cuwáiná yéenáiwana ícàaluíniná, níái ídoloca; namàni nacái namàliyèidewa namáidacaténá demonionái iyúudàanápíná nía; nàuwidéyacacawa náipunitawáaca. Nacuísáyacacawa; báawaca naicáyacacawa nàasu cawèníri ìwalísewáaca. Ráunamáita calúaca nía. Namànica macái wawàsi nalípináwa meedá; càmíta nawàwa abédanaméeri náiwitáise áibanái yáapicha; naseríaca náichawáaca. <sup>21</sup> Nawàwa needáca nàasupínáwa áibanái wenàiwica yàasu; nanúaca wenàiwica; icáméeyéi nacái; camùnica nía, iyéeyéica máini manuí iyáacaléwa; yá namànica macái báawéeri íiwitáaná. Càita nùlàacuéca pía siuca àniwade càide iyúwaté nucalídàanacué píri bàaluité: Macái wenàiwica imàniyéica iyaca íbáyawanáwa càì mamàlàacata, canáca yéewanápiná nawàlùacawa Dios ìyacàle írìculé Dios icùacataléca macáita chènuniré.

<sup>22</sup> Quéwa Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yásí cáinináca waicáca áibanái; cayábaca nacái wawàwa; matuíbanáica nacái wáiwitáise; wàideníaca nacái wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí walí báawéeri; cayábaca nacái wáiwitáise; wamàni nacái áibanái írì cayábéeri; wamànica macáita machacàníri iyú yéewanápiná manuíca áibanái íináidacawa iwàwawa wàwali. <sup>23</sup> Espíritu Santo icùacaalí wáiwitáise, yá càmíta cáimacái waicá wíawawa áibanái íicha; wacùca nacái wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iná wamàcacaalí Espíritu Santo icùaca wáiwitáise, yásí wamànica wàyaca càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía. <sup>24</sup> Càide iyúwaté natàtàná Jesucristo cruz íwali, càita nacái wía Jesucristo yàasunáca, wadéca wawènúacawa wáiwitáise bàaluisàimi íichawa, càide iyúwa wadéca nacáicaalí watàtàaca wáiwitáise bàaluisàimiwa cruz ìwali yéetácaténáwa, macáita yái wabáyawanáca wawàwéerica wamànica. Càita iwàwacutá waicáca wíawawa iyúwa yéetéyèimiwa càmíyéica yáalimá imànica íbáyawanáwa, ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. <sup>25</sup> Espíritu Santo idéca yàaca wacáuca wàlisài càmíríca imáalàawa, iná iwàwacutá wamàcaca Espíritu Santo icùaca wáiwitáise wamànicaténá càide iyúwa ichùullaná wía.

<sup>26</sup> Picácué cáimacái waicáca wíawawa áibanái íicha. Picácué nacái wáalimáidaca waicá wíawáaca calúanápíná wamàniyacacawa. Picácué nacái báawa waicáyacacawa wàasu cawèníri ìwalísewáaca.

## 6

### *Ayúdense unos a otros*

<sup>1</sup> Píacué nuénánáica, píalíacaalíwa abéeri péená idéca imànica isicúata íbáyawanáwa, néese abénaméeyéi pèewi Espíritu Santo icuèyéica íiwitáise níata iwàwacutá iyúudàacani iwènúadacaténá íiwitáisewa Dios írípíná àniwa, nàalàacani nacái imàacáanápíná íichawa íbáyawanáwa. Quéwa iwàwacutácué píalàacani éeréeri iyú. Píicácué píichawa cayába nacái ipíchaná Satanás yáalimáidacuéca pía nacái pímanínápínácuéca píbáyawanáwa. <sup>2</sup> Piyúudàayacacuéwa píwènúadàanápíná píiwitáisewa Dios írípíná àniwa píbáyawaná íichacuéwa. Càipínácué pímaníca càide iyúwaté Cristo ichùullaná wía, wía yeebáidéeyéica itàacái.

<sup>3</sup> Picácué cachàini waicáca wíawawa áibanái lícha, wíacáiná èeri mìnánái, càmita báisi cachàinica wía. Cáimacáicaalí waicáca wíawawa áibanái lícha, yásí wachìwáidacáita wíawawa meedá. <sup>4</sup> Macáitacué iwàwacutá piínáidacawa piwàwalicúsewa ìwali yái pimàníricuécá asáisi cayábacaalíni. Néese cayábacaalíni, yásí yáalimácué casímáica pía piwàwalicúsewa ìwali yái pimànírica. Iwàwacutácué càmita cáimacái piicáca píawawa áibanái lícha. <sup>5</sup> Macáicáináta wía èeri mìnánáica áibaalí wawàwaca wamànica wabáyawanáwa, canácáiná mabáyawanéeri cháí èeri irícu.

<sup>6</sup> Cawinácaalicué yéewáida pía iyú yái Dios itàacái líméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha, piacué yàasupiná macái píasu yéenáwa cayábéeri íiwitáaná imanùbaca piacaténácué iwèni.

<sup>7</sup> Abénaméeyéi cachìwéeyéi náimaca càmitasa yéewa Dios iicáca yái pimàníricuécá, càmitasa nacái yùuwichàidapínácué píawa pibáyawaná ìwaliwa. Quéwa nachìwa meedá. Picácué peebá nalí. Càmitacué yéewa pichìwáidaca Dios, piicáanicaténácáita iquíniná meedá. Péemiácué comparación: Aiba ibànacaalí bànacalé íimi, yásí yeedáca yái bànacalé íiwitáaná ìyacanáca yàasu èeri irícu. Càita nacái, càinácaalicué pimànica, yásí Dios yàapínácué piwèni. <sup>8</sup> Cawinácaalí imànírica ibáyawanáwa càide iyúwa íiwitáise cabáyawanéeri iwàwáaná, yéetápinácawa yùuwichàacaténáwa càiripináta. Quéwa cawinácaalí imànírica càide iyúwa Espíritu Santo iwàwáaná, yeedápináca iríwa icáucawa càmiri imáalàawa Espíritu Santo yèeripináca irí. <sup>9</sup> Iná iwàwacutá càmita waméyáawa wamànica cayábéeri, yácáiná càmicaalí waméyáawa wamànica cayábéeri, yásí Dios yàapiná walí wàasu cawèníriwa áibaalípiná yéenáwaná yàanàacatalépináca. <sup>10</sup> Iná chácátáinápinácaalí wáalimáca wamànica cayábéeri, iwàwacutá wamànica cayábéeri macái írta, cachàiniwanái nacái nalí waiquéeyéica iyúwa wéenánáisiwawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái.

### *Advertencias y saludos finales*

<sup>11</sup> ¡Piicácué yái manuírí letra nutànèericuécá pirí siùcade nutànàacaténácué pirí yái achúméeríina tàacásica nucáapi iyúwa! <sup>12</sup> Níara ichùulièyéica pimàníinápinácué piríwa circuncisión nacàlidaca càiri cachìwéeri tàacáisi cayábacaténácáita áibanái judiónái iicáca nía meedá. Càmita nawàwa judiónái yùuwichàidaca nía ìwalíise yái nacàlidáanáca tàacáisi líméerica Jesucristo yéetáanátéwa cruz ìwali wáichawalíná iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha. <sup>13</sup> Níara judíoca càmita namàni macáita càide iyúwa profeta Moisés yàasu tàacáisi ichùullaná judiónái imànica. Canácata yáaliméerica imànica macáita machacàníri iyú càide iyúwa Moisés yàasu tàacáisi íimáaná. Nawàwacáita nacàlidaca naináwanáwa piwalicué canùmaséeri iyú meedá; nawàwa nacàlidaca nachùuliacuécasa pía pimànicaténácué circuncisión áibanáicaténá yáalíacawa néewáidacalécuéca pía, níái cachìwéeyéica. <sup>14</sup> Quéwa càmita nuwàwa nucàlidaca nuináwanáwa canùmaséeri iyú. Néese nuwàwa nucàlidaca abéerita Wáiwacalí Jesucristo íináwaná ìwali, yéetácatéwa cruz ìwali iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi lícha. Cristo yéetácatéwa cruz ìwali nuíchawalíná, íná nuicáca núawawa nacái càide iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa lícha macái wawási báawéerica èeri mìnánái iwàwéerica numànica. Canéeri nalí iwèni macáita yái báawéerica, càmita quirínama nuwàwa numàni cà. <sup>15</sup> Néese, wáyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá canéeri walí iwèni wasèená ímànicaalí walí circuncisión, càita nacái càmicaalí namànité walí circuncisión. Abéerita cawènírica walí yái

Dios iwàlìsàidáanáca wáiwitáise, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.  
<sup>16</sup> Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápiná pìyaca matuíbanáiri iyú,  
 iicáanápinácué pipualé nacái, macáitacué pía yeebáidéeyéica càide iyúwa  
 nucàlidáanácué piríni, macáitacué pía nacái Dios yàasu wenàiwicaca báisíiri  
 iyú.

<sup>17</sup> Siùcáisede càmita nuwàwa áibanái ímaca càmitasa Jesús ibànùa núa,  
 nasàiwicacaténá nulí wawàsi. Yái cabèesi yáaminá nùwalíiséerica yáasáidaca  
 amaléeri iyú nudéca nùuwichàacawa Jesús irípiná yàasu wenàiwicacáiná  
 núa.

<sup>18</sup> Píacué nuénánáica, nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué  
 imànínápiná pirí cayábéeri mawèníiri iyú, macáitacué pía. Báisíta, amén.

## EFESIOS

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, nubànùacué piri cuyàluta, núa abéeri Jesucristo yàasu apóstol. Jesucristo ibànùaca núa nucàlidacaténá wenàiwicanái irí tàacáisi càide iyúwa Dios iwàwáaná, Dios imáidacáiná núa. Nubànùacué piri cuyàluta, piacué Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái iyéeyéica Efeso iyacàlená iricu. <sup>2</sup> Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàninápinácué piri cayábéeri mawèníri iyú, namàacáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáita.

### *Bendiciones espirituales en Cristo*

<sup>3</sup> Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, Dioscáiná idéca imànica walí cayábéeri Cristo ìwalíise, yái wàyéerica abédanamata yáapicha, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Dios idéca imànica walí macái cayábéeri ìwítáaná chènuníseeri iyúuderipiná wáiwítáise, wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. <sup>4</sup> Dios yeedácaté wía yàasu wenàiwicacaténá wía, ipíchawáiseté idàbaca èeri yáaliacáinatéwa Cristo yéetáanápinatéwa wáichawalíná. Dios yeedácaté wía imàacacaténá wàyaca yáapicha chènuniré, wáibaidacaténá nacái abéerita Dios irípiná mabáyawanéeri iyú Dios iicápiná. <sup>5</sup> Cáininácáinaté Dios iicáca wía èeri ipíchawáiseté, ínáté ìnàidawa yeedáanápinaté wía iicacaténá wía iyúwa yéenibewa. Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná càide iyúwaté Dios ìnàidáanátéwa. Iná Dios iicáca wía iyúwa yéenibewa. <sup>6</sup> Iná wàaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata imànicáiná walí cayábéeri manuísíwata mawèníri iyú. Càité Dios imànica walí cayábéeri, imàacacaté Ìiri yéetáca wáichawalíná, yái Ìirica cáininéerica Dios iicáca. <sup>7</sup> Cáininácáiná Dios iicáca wía, iná ibànùacaté Ìiriwa yéetácaténátéwa wáichawalíná. Dios Ìiri Ìiraná imusúacatéwa ícha cruz ìwali yéetácaalítéwa wáichawalíná, iná Dios idéca iwàsàaca wía yàasu yúuwichàacáisi íchawa, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná ícha, bàalutécáiná Dios iwàwacaté imànica walí cayábéeri mawèníri iyú. Dios imànicáiná wenàiwicanái irí cayábéeri manuísíwata càmiri imáalàawa. <sup>8</sup> Dios idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía. Wáaliacawa cáinináca iicáca wía imàacacáiná cáaliacáica wía wáaliacaténáwa macái wawási ìwali, yái iwàwacutéerica wáaliacawa ìwali wàyacaténá machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>9</sup> Dios imàaca nacái wáaliacawa yàasu cayábéeri ìwali, yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica walí, càmirité wenàiwicanái yáalláwa ìwali quéechatécáwa. Dios ìnàidacáinaté ibànùanápinaté Cristo aléi èeri iriculé imànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>10</sup> Aibaalípiná Dios imànìpiná càide iyúwaté ìnàidáanáwa imànìinápiná alétade yéenáwaná yàanàacatalépináta. Càipiná Dios imànica: Imàacapiná Cristo icùaca macáita iyéerica chènuniré, chá nacái èeri iricu.

<sup>11</sup> Dios yeedácaté wía èeri ipíchawáiseté imàacacaténá wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, wía yeebáidéeyéica itàacái, yéewanápiná weedáca walíwa yái cawènìirica càide iyúwaté Dios ìnàidáanáwa imàacáanápinaté walíni, yái Dios imànìirica macái wawási machacànìiri iyú, cayábéeri iyú nacái càide iyúwa iwàwáaná imànìciani. <sup>12</sup> Dios idéca càì imànica walí, wía judíoca, níái idàbáanéeyéicáwaca yeebáidaca Cristo ìwali yéewanápiná wàyaca machacànìiri iyú cháì èeri iricu, yéewacaténá



áibanái canánama yàaca Dios irí cayábéeri ìwali yái manuírí cayábéerica Dios imàníríca mawènírí iyú wenàiwicanái irí. <sup>13</sup> Píacué nacái càmíyéica judío, bàaluité péemiacuéca yái báisírí tàacáisi icàlidéerica Cristo iwàwaca iwasàaca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yá peebáidacatécué Cristo itàacái. Ináté Dios imàacacué pìyaca abédanamata Cristo yáapicha, Dios imàacacué nacái Espíritu Santo iwàlùacawa piwàwaliculé càide iyúwaté Dios ímáaná, pialíacaténacuéwa Dios yàasunáica pía. <sup>14</sup> Espíritu Santo iyacáiná wawàwalicu íná yéewa wáalíacawa báisírí iyú Dios imàacáanápíná walí macáita yái cawèníríca càide iyúwa icàlidáaná walíni, áiba èeriwa idécánáami imáalàidaca iwasàaca wía, wía yàasunáica, yéewacaténá áibanái canánama yàapínáca Dios irí cayábéeri ìwali yái cayábéeri manuíríca Dios imàníríca mawènírí iyú wenàiwicanái irí.

*Pablo pide a Dios que dé sabiduría a los creyentes*

<sup>15</sup> Nudéca nuémiacuéca piináwaná ìwali íná yéewa núalíacawa peebáidacuéca Wáiwacali Jesús itàacái. Nudéca nuémiaca nacái cáininacuéca piicáca macái Dios yàasu wenàiwicanái. <sup>16</sup> Iná nùaca Dios irí cayábéeri mamáalàacata pìwalicué. Yá nusutácué Dios ícha pirípínacué. <sup>17</sup> Nusutácué Dios ícha pirípínacué, yái Wáiwacali Jesucristo Icuèrináca, yái Wáaniri Dios cachàiníríca íiwitáise, icànéerica mèlumèlúri iyú. Nusutácué Dios ícha pirípínacué imàacáanápíná cáalíacáica pía Espíritu Santo yáalíacái iyú, pialíacaténacué péemiaca cayába cànácaalí ímáaná yái tàacáisica, pialíacaténacué nacái Dios ìwali cayábéeri iyú cachàiniwanái mamáalàacata. <sup>18</sup> Nusutácué Dios ícha pirípínacué amalácaténá imànica píiwitáise pialíacaténacuéwa ìwali yái cawèníríca Dios imàaquéeripínacuéca pirí. Dios idéca imáidacuéca pía picùnápínacué imàacaca piríni, cawènírícaínáni yái cayábéerica, manuísíwata nacái, áibaalícáiná Dios imàacapínacué pìyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéeri iyú manuísíwata, máini mèlumèlúri iyú nacái, píacué Dios yàasu wenàiwicaca. <sup>19</sup> Nusutácué nacái Dios ícha pirípínacué pialíacaténacuéwa Dios ichàini ìwali máini manuírí càmírí imáalàawa nacái, càmírí nacái yéewa wáalimáidacani, cànácaalí imanúica, yái ichàini manuíríca iyéerica wawàwalicu, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Yái ichàinica iyéerica wawàwalicu, yácata Dios ichàini manuíríca Dios yáasáidéericaté cachàinírí iyú, manuísíwata nacái imichàidacaalíte Cristo yéetácáisi ícha. <sup>20</sup> Dios imichàidacaté Cristo yéetácáisi ícha cachàinírí íiwitáise iyúwa, néeseté Dios imàacaca ichàini iyúwa Cristo yáawinacaténátéwa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténá macáita Dios yáapicha. Yácata Dios ichàini manuíríca iyéerica wawàwalicu. <sup>21</sup> Dios imichàidacaté Cristo chènuniré, yá imàacacaté Cristo icùaca macái chàinisi íiwitáaná, macái íiwitáisesi íiwitáaná nacái, macái nacuèrinánái íiwitáaná nacái, macái náiwacanánái íiwitáaná nacái, macái wawàsi iyéerica nacái. Siúcáisede Cristo icùaca macáita, icùapíná macáita nacái áibaalí iwàlisàidacaalípiná macáita. <sup>22</sup> Dios idéca imàacaca Cristo irí macái íiwitáisewa, Cristo icùacaténá macáita. Dios idéca nacái ibàlùadaca Cristo wáiwitápupíná icùacaténá wía macáita, wía yeebáidéeyéica itàacái. <sup>23</sup> Wíacáiná yeebáidéeyéica Cristo itàacái, càica wíade iyúwa Cristo íiná cháí èeri írícu, wáiwitápucáináni yái Cristoca, yái icuèerica macáita, iyaca macáita nacái, yáaliméeri nacái imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná.

## 2

*Salvos por el amor de Dios*

1 Bàaluité pìyacatécué iyúwa yéetéeyéimiwa pibáyawaná ìwalìsewa piúcáinácuéwa Dios ícha. 2 Pèepunícatécuéwa pibáyawaná yáapichawa, pimànicáinatécué càide iyúwa èeri mìnáná imàníná, iyúwa nacái Satanás iwàwáaná, yái ichùulìerica demonionái iyéeyéica cáuli írìcu, ichùulìerica nacái èeri mìnáná íiwítáise càmiyéica yeebáida Dios itàacái. 3 Càité wàyaca nacái macáita bàaluité, wía judíoca. Yá wamànicaté macáita càide iyúwaté wawàwáaná wamànica meedá macáita wawàsi Dios imáisanierica wamànica. Wamànicaté wabáyawanáwa càide iyúwaté wáiwítáise cabáyawanéeri iwàwáaná, iyúwaté nacái wáináidáaná wamànínapíná. Báawacáinaté wáiwítáise, ínáté iwàwacutáca Dios yùuwichàidaca wía manuísíwata, iyúwa áibanái èeri mìnáná canánama càmiyéica judío. 4 Quéwa Dios iicácaté wapualé manuísíwata, yáté máini cáinináca iicáca wía. 5 Ewitaté wàyacáaníta càide iyúwa yéetéeyéimiwa, wáucacáinácuéwa Dios ícha wabáyawaná ìwalìsewa, càicáaníta cáininácaté Dios iicáca wía. Ináté imàacacué wàyaca abédanamata Cristo yáapicha. Càité Dios yàaca wacáuca càmiiri imáalàawa. Pidécuéca pimusúacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha Dioscáiná imànicatécué píri yái cayábéerica mawèníri iyú. 6 Wàyacáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi ícha, íná Dios iicáca wía càide iyúwa idéca nacáicaalí Dios imichàidaca wía yéetácáisi ícha, Dioscáiná idéca yàaca wacáuca wàlisài wàyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Dios iicáca wía nacái càide iyúwa wadéca nacáicaalí wáawinacawa Cristo Jesús yáapicha chènuniré wacúacaténá macáita Cristo yáapicha, yái yáawinéericatéwa néré icúacaténá macáita. 7 Càita Dios idéca imànica walí yéewacaténá yásáidaca càiripínáta cáinináca iicáca wía manuísíwata èeri càmiiri imáalàawa, yásáidacaténá nacái imànínáca walí cayábéeri mawèníri iyú Cristo Jesús yéetácáinatéwa wáichawalíná, yái wàyéerica abédanamata yáapicha. 8 Dios idéca iwasàacuéca pía yàasu yùuwichàacáisi ícha, Dioscáiná imànicatécué píri yái cayábéerica mawèníri iyú peebáidacáinatécué Cristo Jesús. Càmitacué píalimá píbaidaca ìwalínápiná peedácaténácué píriwani yái iwasàanácuéca pía. Néese Dioscata yái yèericuéca píríni mawèníri iyú. 9 Canáca wáaliméeri wamànica Dios iwasàacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, íná càmita yéewa canùmaséeca wía ìwali, cachànicaténá waicáca wíawawa áibanái ícha. 10 Yácáiná Dioscata yái idábéerica wía wàlisài iyú wàyacaténá abédanamata Cristo Jesús yáapicha yéewanápiná wamànica cayábéeri càide iyúwaté Dios íináidáanáwa bàaluité wàwali wamànínapínáté cayábéeri.

### *La paz que tenemos por medio de Cristo*

11 Iná piwàwalicué càinácaalíté pìyáaná bàaluité. Càmitacué judío pía íná judionái náimacuéca píwali “càmiyéi imàni circuncisión”, níacáiná judionái namànica circuncisión aslanái ímami ìwali. Yá náimaca nalíwáaca “wía imàniyéica circuncisión”, náimaca. Iná báawaca judionái iicáca càmiyéi judío iyúwa casaquèeyéi Dios ícha. 12 Piwàwalicué càinácaalíté pìyáaná: Bàaluité càmitacué píalíawa Cristo ìwali. Càmitacué Israel itaquénáinámi yéená pía. Càmitacué Dios imànité píapicha wawàsi imànicaténáté píri cayábéeri càide iyúwaté imàníná wawàsi israelitanái yáapicha. Piyacatécué cháí èeri írìcu canéeyéitaté icuèriná Dios, càmitaté nacái píalíawa Dios ìwali. Canátatécué píri abéeri iyúudéeripinácué pía. 13 Quéwa Cristo Jesús íraná imusúacatéwa ícha cruz ìwali, yáté

yéetácawa wáichawalíná. Inácué siùcáisede pìyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Píacué càmiyéica judío, iyéeyícaté iyúwa yúuquéeyéiwa Dios ícha, Dios idéca imawiénidacuéca iríwa pía, Cristo Jesús yéetácáinátéwa píichawalínácué. <sup>14</sup> Cristo imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Abéerita wenàiwica íiwitáaná imànica wía, wía judíoca, píacué nacái càmiyéica judío. Cristo imáalàidacaté wáicha nacái canánamani yái wàuwidéyacáanácawa càide iyúwa idéca nacáicaalí imáalàidaca manuírí iwáiná iyéericaté bamuchúamibàa wáicha. <sup>15</sup> Cristo imáalàidacaté iiná iyúwani, yái wàuwidéyacáanácawa yéetácáinátéwa cruz ìwali. Bàaluitécáiná Dios ichùuliaca israelitanái imànínápiná madécáná càulenéri wawàsi masacàacaténaté Dios iicáca náiwitáise. Quéwa Cristo yéetácátéwa imáalàidacaténá ichàini, yái tàacáisi bàaluisàimica, íná Cristo idéca iwasàaca macái wenàiwicanái. Yá imàacaca wàyaca càide iyúwa abéerita wenàiwica íiwitáaná wàlisàna, wía judíoca, píacué nacái càmiyéica judío, wàyacaténá abédanamata Cristo yáapicha. Càité imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. <sup>16</sup> Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali, yái imáalàidacaté wàuwidéyacáanáwa, wía pucháiba íiwitáaná wenàiwicaca. Yá Cristo imàacaca wayábaca wáapicha Dios, yái idéca imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica.

<sup>17</sup> Cristo yàanàacaté chènuníse icàlidacaténá walí macáita yái cayábéeri tàacáisica wáalíacaténáwa càinácaalí yéewa cayábaca wáapicha Dios, píacué càmiyéica judío iyéeyícaté iyúwa yúuquéeyéiwa Dios ícha, wía nacái judíoca, yáaliyéicatéwa Dios iináwaná ìwali. <sup>18</sup> Cristo yéetácátéwa wáichawalíná, íná cayábaca wáapicha Wáaniri Dios, macáita wía, píacué nacái, Espíritu Santo iyúudàacáiná wía macáita. <sup>19</sup> Iná càmitacué pìya iyúwa canéeyéi yàasu cáli, iyúwa nacái càmiyéi wéenanái, píacué càmiyéica judío, néese pìyacuéca wáapicha iyúwa wàasu cáli néeséeyéi, wía Dios yàasu wenàiwicaca, yái Dios yéenibecuéca pía wáapicha. <sup>20</sup> Càicué pía wáapicha iyúwa capíi ibàluèricawa cachàiníiri íba ínata. Níara apóstolca, profetanái nacái, càica níade iyúwa cachàiníiri íba capíi ibàluèricawa ínata, nacàlidacáináté tàacáisi Dios inùmalcuíse quéechatécáwa, yéewacaténá wenàiwicanái yeebáidaca Jesucristo itàacái. Yái Jesucristoca, càicanide iyúwa capíi yàasu íba cachàiníiri náicha canánama, máiníiri iwàwacutácawa capíi irípiná, Wáiwacalícáináni, yái Jesucristo wáyéerica abédanamata yáapicha. <sup>21</sup> Càide iyúwa wenàiwicanái ibàlùadacaalí íba icapèená, càita nacái macáita wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái iwàwacutá abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca macáita càide iyúwa wamànica nacáicaalí templo abéta Wáiwacalí irípináwa, wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. <sup>22</sup> Iná píacué iyéeyéica abédanamata Cristo yáapicha, abédanamacué píiwitáise píapichawáaca yéewanápinácué pìyaca càide iyúwa templo Dios iyéerica irìcu, Espíritu Santo iyacáinácué piwàwalìcu.

### 3

#### *Pablo encargado de llevar el evangelio a los no judíos*

<sup>1</sup> Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníiri iyú, píacué càmiyéica judío, íná yéewa presoca núa, núa Pablo, nucàlidacáiná Cristo Jesús itàacái càmiyéi judío irí. <sup>2</sup> Núalíacawa pidécuéca péemiaca nuináwaná ìwali Dios imànínáté nulé cayábéeri mawèníiri iyú ichùullanáté nucàlidàanápinácué pirí itàacái, píacué càmiyéica judío. <sup>3</sup> Dios idéca imàacaca núalíacawa càinácaalíe ínáidacawa imànínápiná, càmíiríté imàaca áibanái yáalía ìwali.

Dios idéca imàacaca núalíacawa, yá nudéca nucàlidacuéca piríni maléenéeri cuyàluta írìcu. <sup>4</sup> Piléecaalícuéni, yásí píalíacuéwa núalíacawa ìwali yáí tàacáisi Dios ibèericaté áibanáí ícha, Cristo yáasáidéerica nulí. <sup>5</sup> Bàaluité Dios càmita imàaca wenàiwicanáí yáalíacawa yáí tàacáisi ìwali, quéwa Dios idéca imàacaca Espíritu Santo yáasáidaca nalíni, níái Dios yàasu apóstolca, profetanáí nacáí, icàlidéeyéca tàacáisi Dios inùmalícuíse siùcade. <sup>6</sup> Yácata tàacáisi ibàacanéeri: Níái càmiyéca judío, neebáidacaalí yáí tàacáisi cayábéeri ímérica Cristo Jesús iwásàaca wenàiwicanáí Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yá Dios imànipináca nalíwa cayábéeri manuísíwata abédanamata càide iyúwa imàníiná cayábéeri judíonáí írì, cawínacaalí yeebáidéeyéca Cristo Jesús itàacáí, nàyacáiná iyúwa abéeri wenàiwica ìiná, yáí Cristo ìináca, judíonáí yáapicha, Dioscáiná idéca imànica wawàsi nacáí càmiyéí judío yáapicha imàníinápiná nalí cayábéeri nàyacaalí abédanamata Cristo Jesús yáapicha, càide iyúwa Dios imàníiná cayábéeri judíonáí írì.

<sup>7</sup> Dios idéca imànica nulí càiri cayábéeri mawèníri iyú: Imàacaca nuíbaidaca írìpiná nucàlidacaténá yáí tàacásica. Càité Dios imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú, ichàiniadaca nacáí núa íiwitáise cachàiníri iyúwa. <sup>8</sup> Núacata yáí càmirica cachàini náicha canánama Dios yàasu wenàiwicaca, quéwa Dios idéca imànica nulí càiri cayábéeri mawèníri iyú: Imàacaca nucàlidaca cayábéeri tàacáisi càmiyéí judío írì, yáí tàacáisi icàlidéerica walí máini cayábéerica Cristo íiwitáise, imàni nacáí wenàiwica írì cayábéeri manuísíwata. Canácata wenàiwica yáaliméeri iputàaca yáí cawènírica Cristo idènièrica, yá nacáí cayábéeri manuírca Cristo imànírica wenàiwicanáí írì. <sup>9</sup> Yácata Dios, yáí idàbéericaté macáita, idéca ichùullaca nucàlidáanápíná macáí wenàiwica írì càinácaalíté Dios ínáidacawa ibàacanéeri iyú bàaluitésíwa, yáí tàacáisi Dios ibèericaté bàaluitésíwa. <sup>10</sup> Càité Dios imànica yéewanápíná macáí ángel íwacanánáí iyéeyéca chènuniré, demonio íwacanánáí nacáí icuèyéca yàasu cáliwa cáuli írìcu, náalíacawa átata cayábéeri iyú máini cáalíacáica Dios áibanáí ícha canánama imànicaténá macáí íiwitáanáta càulenéeri wawàsi. Càí nadéca náalíacawa naicáciná Dios imàacaca abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca, macáita wía yeebáidéeyéca Jesucristo itàacáí iwásàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>11</sup> Dios idéca imànica càide iyúwaté ínáidáanáwa bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté. Yá Wáiwacali Jesucristo idéca imànica macáita cayábéeri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná Wáiwacali imànica. <sup>12</sup> Néese wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha, yá macáaluínináta wasutáca wíawawa Dios ícha wamawiénidacaténáni. Yá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali wasutácaténá ícha weebáidacáiná Cristo itàacáí. <sup>13</sup> Iná nusutácué píicha wawási manuísíwata camínápinácué pínáidáanáwa ìwalíse yáí nùuwichàanácuéwaca píwalíse nucàlidacáináte píricué Dios itàacáí. Néese pichàiniadacué píwàwawa, yácáiná yáí nùuwichàanácawa imàacaca áibanáí íicácuéca píá cáimiétaquéri iyú.

### *El amor de Cristo*

<sup>14</sup> Iná nubàlùacawa nùlulù ipùata iyúwa Wáaniri Dios írì nùacaténá icàaluíniná. <sup>15</sup> Macáita Dios yàasunáí iyéeyéca cháí èeri írìcu, níá nacáí iyéeyéca chènuniré, Dios idéca idàbaca níá. <sup>16</sup> Yáí Wáaniri Dios, máini cachàinica íiwitáise náicha canánama, icànéeri nacáí mèlumèluíri iyú mamáalàacata, imàníri nacáí walí cayábéeri mawèníri iyú càiripináta càmiíri imáalàawa. Nusutácué Wáaniri Dios ícha píripínácué ichàiniadáanápíná píiwitáise manuísíwata Espíritu Santo ichàini manuírri

iyú. <sup>17</sup> Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàacáanápiná peebáidaca Cristo itàacái yéewanápinácué Cristo iyaca piwàwalicu. Càipinácué cachàinica píiwitáise Cristo ìwali càide iyúwa manuíri àicu idèniacaalí ipichuwa depuúwalé cáli irìculé, cáininácaténácué piicáca Dios, áibanái nacái. <sup>18</sup> Yásí píalimácué píaliácawa náapicha macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo itàacái cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, bàalutésíwa èeri ipíchawáiseté, àta siúca nacáide, càiripinátawa, càmliri imáalàawa, yácáiná àta alénacaalí wàacawa, néréta nacái cáinináca Cristo iicáca wía. <sup>19</sup> Iná nusutácué Dios ícha pirípiná píaliácaténáwa cáinináca Cristo iicáca wía manuísíwata, máini manuíri ícha yái wáaliméerica wáaliácawa càinácaalí imanúica. Càicué nusutáca pirí Dios iyáanápinácué piwàwalicu manuísíwata icùacaténácué píiwitáise macáita, yái Dios máinírira cayábaca náicha canánama.

<sup>20</sup> Siúcade, wàacué Dios irí cayábéeri, yái cachàinírira íiwitáise náicha canánama, yáaliméerica imànica walí cayábéeri máinisíwata manuíri cachàiníwanái ícha yái wasutéerica, manuísíwata ícha nacái yái wáináidéericawa, yái Dios ichàiniadéerica wía ichàini iyúwa iyéerica wawàwalicu. <sup>21</sup> ¡Wàacué Dios irí cayábéeri wía yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái, iyéeyéica abédanamata yáapicha! ¡Wàacué irí cayábéeri càiripináta èeri càmliri imáalàawa! Báisíta, amén.

## 4

### *Unidos por el Espíritu*

<sup>1</sup> Iná núaqueí presoíri nucàlidacáiná Wáiwacali itàacái, nusutácué píicha wawàsi manuísíwata piyáanápinácué machacàníiri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná nàyaca cawinácaalí Dios imáidéeyéica yàasunápináwa, Dioscáiná idéca imáidacuéca pía. <sup>2</sup> Picácué cáimacái piicáca piawawa áibanái ícha. Picácué calúa píiwitáise, néese iwàwacutácué casímáica píiwitáise áibanái yáapicha. Cáininácué piicáyacacawa piidenícaténácué piùwichàanáwa matuúbanáiri iyú áibanái imànicaalícué pirí báawéeri. <sup>3</sup> Píalimáidacué macái pichàini iyúwa yéewanápinácué abédanamata píiwitáise píapichawáaca, càide iyúwacué Espíritu Santo iyúudàaná pía, yéewanápinácué piyaca matuúbanáiri iyú píapichawáaca iyúwa abéeri wenàiwica. <sup>4</sup> Weebáidacáiná Cristo Jesús itàacái, Iná càica wíade iyúwa Cristo iiná, yái abéerita iináca iyéerica cháí èeri irícu. Abéericata nacái yái Espíritu Santoca. Càita nacái Dios idéca imáidaca wía abédanamacaténá wáiwitáise wacúanápiná abéerita yái iwasàanápináca wíawa yàasu yùuwichàacáisi íchawa. <sup>5</sup> Iyaca walí abéerita Wáiwacali. Weebáidaca abéerita tàacáisi. Iyaca abéerita wabautizáanáwa. <sup>6</sup> Iyaca abéerita Dios, yái Wáanírira macáita, yái icuèerica wía macáita, iyúudèerica nacái wía macáita, iyéerica nacái wawàwalicu macáita. <sup>7</sup> Quéwa Cristo idéca imàacaca walí wáalimáwanama cayábéeri chàinisi wamanùbaca nacáitawa, càide iyúwa iwàwáaná imàacaca walíni, wáibaidacaténá irípiná, wamànicaténá irí wáibaidacaléwa wáalimáwanama. <sup>8</sup> Iná càì íimaca yái Dios itàacáica áiba profeta itànèericaté Cristo ìwali: “Imichàacatéwa chènuniré, itéeri yáamiwáisewa yùuwidenáíwa, manùbéeyéi presoíyéica idacuèyéicawa. Idéca yàaca cayábéeri chàinisi wenàiwicanái irí náibaidacaténá irípiná”, íimaca yái tàacáisica.

<sup>9</sup> Néeni, ¿píalásicué càinácaalí ímáanáquéi tàacáisi ímérica “Cristo imichàacatéwa”? Yá ímáanáca Cristo iwàlùacatéwa quéechatécáwa càliculli iriculé, infierno iriculé nacái. <sup>10</sup> Yái Cristo iricuèricatéwa, yácata imichèericaté nacáiwa chènuniré Dios yàatalé, yái cáli chènuníserica náicha canánama, icùacaténá macáita Dios yáapicha, cámiétacanéeri iyú, mèmumèluíri iyú nacái. Càité Cristo imànica ipuniadacaténáté macáita íiwitáise iyúwa. Iná yéewa iyaca macáita, icùaca nacái macáita depuúwalé náicha canánama àta chènuníse náicha canánama nacái, yácáiná Dioscani yái Cristoca. <sup>11</sup> Cristo imàacacaté walí cayábéeri chàinisi wáalimáwanama wáibaidacaténá írípíná. Idéca imàacaca abénaméeyéi wééná apóstolnàipíná nía, íbànùacaténá nía madécaná yàcalé néré nacàlidacaténá iináwaná iwali. Idéca imàacaca abénaméeyéi wééná profetanàipíná nía, icàlidéyeyéca tàacáisi Dios inùmaliçúise; Cristo imàacaca abénaméeyéi wééná icàlidaca yái cayábéeri tàacásica ímérica Cristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha; Cristo idéca imàacaca abénaméeyéi wééná pastornàipíná nía nacùacaténá wenàiwica yeebáidéyeyéca Cristo itàacái abéeri yàcalé minaná. Imàaca abénaméeyéi yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. <sup>12</sup> Càita Cristo idéca ichàniadaca wía, wía yàasu wenàiwicaca wáibaidacaténá írípíná, wayúudàacaténá áibanái, wamichàidacaténá nacái náiwitáise nái yeebáidéyeyéca Cristo itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí èeri írìcu. <sup>13</sup> Iwàwacutácué càì wamichàidaca wáiwitáisewáaca àta weebáidacataléta abédanama Dios Írì itàacái tàì íiméeri iyú, àta nacái wáalíacatalétawa Dios Írì iwali báisíri iyú càide iyúwa íiwitáise iyáaná. Càipíná cachàini yàacawa wáiwitáise Cristo íiwitáise iyú iyúwa béeyéi wenàiwica àta wáalimáacataléta wàyaca machacàníri iyú, cáallacáiri iyú nacái càide iyúwa Cristo iwàwáaná wàyaca. <sup>14</sup> Càicaalí wàyaca, néese càmita wèepunípináwa càide iyúwa sùmanái iwènúadéyeyéca ráunamáita íiwitáisewa madécaná yàawírí, càiyéide iyúwa ída cachàiníri cáuli, màladàca nacái iwatèyeyéca. Càmita wamàacapíná macái wàlisài tàacáisi ímèeràidaca wía Dios ícha càide iyúwa cáuli itécaalí cáli ichùmalé déculé. Càmita wabataapíná nachìwáidaca wía níara cachìwéyeyéca imàníyeyéca càide iyúwa cachìwéeri tàacáisi ímáaná. <sup>15</sup> Néese iwàwacutá cáinináca waicáca áibanái watàanicaténá nalí éeréeri iyú wacàlidáanàpiná nalí yái báisíri tàacásica yéewanàpiná wadàwinàidaca wáiwitáisewa Cristo íiwitáise iyú càide iyúwa béeyéi wamànicaténá càide iyúwa Cristo iwàwáaná, wáiwitápucáináni, wía yeebáidéyeyéca itàacái, càiyéide iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu. <sup>16</sup> Iná macáita wía yeebáidéyeyéca Cristo itàacái càiyéide iyúwa Cristo iiná, wàyaca abédanamata Cristo yáapicha, wáiwitápucáináni. Abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca càide iyúwa abéeri wenàiwica iiná. Yá nacái cachànicaalí macái wééná íiwitáise Cristo iwali, wáibaidacaalí cayába Cristo írípíná nacái, yásí cachàinica wáiwitáise yàacawa macáita, wamichàida nacái wáiwitáisewáaca cáininácaténá waicáyacacawa.

### *La nueva vida en Cristo*

<sup>17</sup> Yácata tàacáisi númèericuéca píri, nuchùulièricuéca iyú pía nacái Wáiwacali ípídená iwali Wáiwacali ichùuliácáináté nucàlidáanàpinácué píri: Picácué píya quirínama càide iyúwa áibanái iyáaná càmiyeyéca yeebáida Dios itàacái, imàníyeyéi nacái càide iyúwa ímáaná áiba íiwitáisesi canéerica iwèni. <sup>18</sup> Catáca meedá náiwitáise nabáyawaná iwálisewa. Canáca nacáuca wàlisài càníri ímáalàawa Dios yéerica wenàiwica írì, càmicáiná nálía Dios iwali. Càmita nálía Dios iwali matuícáiná náiwitáise.

<sup>19</sup> Dàalaca náiwitáise ichàbanamawa, càmita quirínama báica nía nabáyawaná ìwalísewa, càmita nacái achúma nawàwa ìwali. Càmita quirínama nàináidacawa napíchaléwa nabáyawaná ìwaliwa, nadéca namàacaca níawawa namànicaténá náapichawáaca máini báawéeri wawàsi nainá iyúwa áibanái yàacuésemi, yá namànica casaquèri wawàsi macái ìwítàanàta máiwitáiseeri iyú nasíimáidáanápíná níawawa. <sup>20</sup> Quéwa càmitatécué pialía Cristo ìwali piyáanápínacué meedá iyúwa nàyáaná, níái càmiyéica yáaliáwa. <sup>21</sup> Núaliacawa pidécuéca péemíaca Cristo iináwaná ìwali, idéca nacái Cristo yéewáidacuéca pía pialíacaténacuéwa càirínácaalí yái báisíiri tàacáisica. <sup>22</sup> Piúcacué píchawa píiwitáise bàaluisàimiwa yái iyúwaté piyáaná bàaluité, yái píiwitáise yáaséerimica. Bàaluité piwàwacatécué pimànica yái càmiríca Dios íbatàa wenàiwica imànica, ínáté píiwitáise bàaluisàimi ichìwáidacatécué pía. <sup>23</sup> Pimàacacué Dios iwàlísàidaca píiwitáise piwàwalícu. <sup>24</sup> Piyacué píiwitáise wàlisài yáapichawa, yái píiwitáiseecuéca Dios idábéericaté, Dios ìwítáise inacáiripíná piyacaténacué machacàníiri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái càide iyúwa báisíiri tàacáisi ímáaná.

<sup>25</sup> Iná picacué pitàani píchíwawa áibanái íri. Néese pitàanicué báisíiri iyúta piríwáaca iwàwacutácáiná abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca wíacáiná canánama wáalimáwanama, abéeri Cristo iiná ìwalíséerica wía, yái Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu.

<sup>26</sup> Calúacaalícué pía, picacué pimàni pibáyawanáwa, néese piúcacué píchawa pilúawa ipíchawáise èeri iwàlùacawa; pimàacacué caquialéta nacái piwàwawa ícha càirínácaalí báawéeri áibanái imàníiri pirí. <sup>27</sup> Calúacaalícué pía déecuíri iyú, yásí màulenáca Satanás yáalimáidacuéca pía, pimànínápínacué pibáyawanáwa.

<sup>28</sup> Cawínácaalí péenacué cayedéeri, iwàwacutá iyamáidaca iyéedùaca íbaidacaténá machacàníiri iyú icáapi iyúwa yéewanápiná idèniaca yàasuwa cayába iyúudàacaténá catúulécanéeyéi wenàiwica.

<sup>29</sup> Picacué pitàani báawéeri wawàsi ìwali, néese pitàanicué cayábéeri wawàsi ìwali, càirínácaalí wawàsi iwàwacutéerica wenàiwicanái yéemíaca, abéerita yái wawàsi iyúudèeripínáca wenàiwica yéemièyécuéca picàlidáaná, pimicháidacaténacué náiwitáise, yéewanápiná Dios imànica nalí cayábéeri mawèníiri iyú ìwalíse yái picàlidéericuéca nalí. <sup>30</sup> Picacué pitàani báawéeri wawàsi ìwali ipíchanacué achúmaca pimànica Espíritu Santo iwàwa, yái Dios mabáyawanéerica. Yái Espíritu Santoca idéca iwàlùacuécawa piwàwalículé yáasáidacaténacué Dios yàasunáica pía. Càipíná Espíritu Santo imànica èeri imáalàacaalípináwa, Dios iwasàacaalípinacué píawa macái yúuwichàacáisi ícha.

<sup>31</sup> Piúcacué píchawa yái báawáanáca piicáyacacuécawa. Piúcacué píchawa pilúawa. Picacué picúsáyacacawa, càita nacái picacué pitàani áibanái ìwali báawéeri iyú; càita nacái piúcacué píchawa macáita píiwitáise báawéeriwa. <sup>32</sup> Néese cayábacué píiwitáise piápichawáaca, càita nacái catúulécanacué piicáyacacawa, pimàacacué piwàwawa ícha càirínácaalí báawéeri péenàsáiri imàníríca pirí, càide iyúwa Dios imàacáanáté iwàwawa wabáyawaná ícha Cristo yéetácáinatéwa wáichawalíiná.

## 5

### *Como deben vivir los hijos de Dios*

<sup>1</sup> Píacué Dios yéenibeca, cáininéeyéica Dios iicáca, piyacué càide iyúwa Dios iyáaná. <sup>2</sup> Cáininacué piicáyacawa, càita nacái cáininacué piicáca Dios, áibanái

nacái, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, yá imàacacaté icáucawa yéetacáténátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio. Yá casímáicaté Dios iicáca Cristo cáinináacáinaté Cristo iicáca wía imàacáanápínáté icáucawa wáichawalíná. Dios iicáca Cristo yéetáanáwa iyúwa cayábéeri ofrenda, sacrificio nacái neemérica pumèníri isàni yáapicha.

<sup>3</sup> Píacué nuénánáica, Dios yàasunáicáinacué pía, íná iwàwacutácué canácatáita piimá áiba wenàiwica yáapicha càmlírica pinìrisíwa, càmlíchúaca nacái píinusíwa. Càita nacái iwàwacutácué canácatáita pimàni casaquèeri wawàsi piiná iyúwa, càita nacái picácué piwàwa piasupínáwa áibanái yàasu. <sup>4</sup> Picácué picálida casaquèeri tàacáisi. Càita nacái picácué picálida tàacáisi canéeri iwèni càide iyúwa máiwitáiséeyéi. Càita nacái picácué piicáani casaquèeri tàacáisi ìwali. Macái tàacáisi casaquèeri, càmita iyúudàa wenàiwica. Néese, cayába cachàiniwanái piacaalícué Dios irí cayábéeri. <sup>5</sup> Dios imàacapíná walí cayábéeri cawènírica, wía Dios yéenibeca áiba èeriwa wawàlùacaalípináwa chènuniré, yái yàcalé Cristo icùacataléca macáita Dios yáapicha. Quéwa píalíacuéwa canácata néená iwàluèripínacawa néré, ibatàa abéeri néená piná, cawínacaalí càmlíyéica yeebáida Cristo itàacái, nía nacái iiméeyéica áiba yáapicha càmlírica nanìrisíwa, càmlíchúaca nacái náinusíwa, nía nacái imàniyéica casaquèeri wawàsi iiná iyúwa, nía nacái iwàwéeyéica yàasupínáwa áibanái yàasu, Dios iicáciná nía iyúwa wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáiná yéenáiwáná icàaluíná cáinináciná naicáca cawèníri wawàsi Dios ícha. <sup>6</sup> Picácué pibatàa áibanái ichìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú pimànicáichacué càiri báawéeri máinicáiná báawaca Dios iicáca yái namànírica, yásí yúuwichàida níawa manuísíwata, cawínacaalí càmlíyéica imàni càide iyúwa Dios ichùulianá. <sup>7</sup> Iná picácué piacawéerida wenàiwica imàniyéica càiri báawéeri.

<sup>8</sup> Bàaluité piyacatécué catéeri píiwitáise yáapichawa, pimànicáinatécué pibáyawanáwa, quéwa siúcáisede piyacuéca amaléeri píiwitáise yáapichawa, piyacuéca nacái iyúwa camalási cháí èeri irícu, piyacáinacué abédanamata Wáiwacali yáapicha, píasáidacáinacué nacái áibanái irí càinácaalí Dios íiwitáise iyaca. Iwàwacutácué piyaca càide iyúwa wenàiwica amaléeyéi íiwitáise, iyéeyéica mabáyawanéeri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. <sup>9</sup> Wèepunícaalíwa amaléeri wáiwitáise yáapichawa càide iyúwa Dios iwàwáaná wáyaca mabáyawanéeri iyú, yásí cayábéeri wáiwitáise, wáyaca nacái machacàníri iyú, wèepuní nacáiwá càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. <sup>10</sup> Píalímáidacué pimànica yái casímáirica Wáiwacali iicáca. <sup>11</sup> Picácué pimàni pibáyawanáwa canéerica iwèni náapicha níara áibanái yèepuníyéicawa catéeri íiwitáise yáapichawa, càmlíyéica yáalíawa Dios ìwali, néese píalàacué nía náalíacáténáwa báawaca Dios iicáca yái namànírica. <sup>12</sup> Iwàwacutácué píalàaca nía namàcáanápíná náichawa yái báawéerica namànírica, máinicáiná báawacani yái namànírica nainá iyúwa ibàacanéeri iyú áibanái ícha, íná báica natàanica ìwali. <sup>13</sup> Quéwa píalàacaalícué nía Dios itàacái iyú, yásí náalíacawa namànica nàacawa nabáyawanáwa. <sup>14</sup> Iná càì íimaca áiba tàacáisi:

“Pía yèepuníricawa íiwitáise catéeri yáapichawa, pimànicáiná pibáyawanáwa matuíbanáiri iyú Dios ícha, càica píade iyúwa wenàiwica iimérica iyaca, iyúwa nacái yéetéerimiwa; íná iwàwacutá piwènúadaca píiwitáisewa pibáyawaná íchawa càide iyúwa wenàiwica icawàacaalíwa idapùle íchawa, iyúwa nacái yéetéerimiwa



imichàacaalíwa yéetácáisi íicha, yásí amaláca Cristo imànica píiwitáise pìyacaténá machacànìiri iyú Cristo icamaláná irìcu”, íimaca yái tàacáisica.

<sup>15</sup> Iná piicácué píchawa cayába, picùacué píawawa pìyacaténácué machacànìiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué píya càide iyúwa máiwitáiséeyéi wenàiwica, néese pìyacué cáallíacáiri iyú. <sup>16</sup> Picácué píuca èeri máiwitáiséeri iyú, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri èeri imanùbaca, idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu ipíchawáise èeri imáalàacawa, máinicáiná èeri mìnaná imànica íbáyawanáwa siùcade. <sup>17</sup> Picácué máiwitáise pía, néese péewáidacuéwa píaliacaténácuéwa càinácaalí Dios iwàwáanácué pimànica. <sup>18</sup> Picácué picàma ipíchanácué pimáalàidaca píawawa máiwitáiséeri iyú, néese pimàacacué Espíritu Santo icùaca píiwitáise manuísiwata pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>19</sup> Pitàanicué piacawa píriwáaca Wáiwacali iináwaná ìwali. Pimichàidacué píiwitáisewáaca salmos iyú, himnos iyú nacái, cantos iyú nacái ichàiniadéeyéica wáiwitáise Espíritu Santo ichàini iyú. Picántàacué manuísiwata casímáiri iyú Wáiwacali írí, piacué nacái írí cayábéeri. <sup>20</sup> Piacué mamáalàacata Wáaniri Dios írí cayábéeri ìwali yái macáita imàaquéericuéca píri. Piacué Dios írí cayábéeri Wáiwacali Jesucristo ípidená ìwali, pìyacáinácué abédanamata Jesucristo yáapicha.

### *La vida familiar del cristiano*

<sup>21</sup> Cáimiétaquéri iyúcué piicáyacawa, péemlacué píriwáaca nacái piacaténácué Cristo icàaluíná.

<sup>22</sup> Píacué inanái canìríyéica, pimànicué càide iyúwa pinìri ichùulianá pía, pimànicaténácué càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná. <sup>23</sup> Iwàwacutácué peebáidaca pinìri itàacáíwa Dioscáiná idéca imàacaca píiwitápupináni, yái pinìrica, càide iyúwa Dios imàacáaná wáiwitápupiná yái Cristoca, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Cristo idéca nacái iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, wía càiyéide iyúwa Cristo iiná cháí èeri irìcu. Càica wíade iyúwa Cristo iiná wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha. <sup>24</sup> Néese càide iyúwa iwàwacutáaná wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái wamànica càide iyúwa Cristo ichùulianá wía, càita nacái píacué inanái canìríyéica iwàwacutácué pimànica macáita càide iyúwa pinìri ichùulianá pía.

<sup>25</sup> Píacué aslanái cáinuíyéica, iwàwacutácué cáinináca piicáca pínuwa, càide iyúwaté cáinináaná Cristo iicáca wía, wía yeebáidéeyéica itàacái. Yá Cristo imàacacaté icáucawa yéetáanápinátéwa wáichawalíná. <sup>26</sup> Cristo imànicaté càì yeedácaténá wía yàasunáipináwa idécanáamité masacàaca imànica wáiwitáise báawéeri íicha itàacái iyúwa wabautizácaalítéwa wásáidacaténáté weebáidaca itàacái. <sup>27</sup> Cristo imànicaté càì yéewanápiná imàacaca wabàlùacawa ípunita chènuniré icànéeyéipiná mèlumèluíri iyú, cayábéeyéi iicácanáwa, canéeyéi íbáyawaná íbatàa achúméerína piná, néese mabáyawanéeyéi Cristo írípiná, wía yeebáidéeyéica itàacái. <sup>28</sup> Asiali idènlacaalí ínuwa, yá iwàwacutá cáinináca iicáca úa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Cawinácaalí cáininéerica iicáca ínuwa, imànica íyaca íriwa cayábéeri, Dios iicácaná níái pucháibaca iyúwa abéeri wenàiwica. <sup>29</sup> Canáca asiali báawéeri iicáca iináwa, néese icùaca iináwa yàacási iyú, bàlesi iyú nacái. Càita nacái iwàwacutá asiali iicáca ínuwa càide iyúwa iicáaná iináwa, icùacaténá úa cáininéeri iyú, càide iyúwa Cristo icùaná wía cáininéeri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacái. <sup>30</sup> Cristo icùaca

wía wàyacáiná iyúwa iiná cháí èeri írìcu. Wía nacái, càica wíade iyúwa Cristo iiná ìwalíséeyéi, wía yeebáidéeyéica itàacái wàyacáiná abédanamata Cristo yáapicha càide iyúwa inanái uyáaná abédanamata unìri yáapichawa. <sup>31</sup> Dios itàacái icàlidacaté walíni, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalcuíse. Íimaca: “Iná asìali yàacawa yáaniri íchawa, yátúta ícha nacáíwa, ìyacaténá abédanamata ínu yáapichawa. Néese idécanáami asìali iimáca úapicha, yásí Dios iicáca níái pucháibaca iyúwa abéeri wenáiwica”, càì íimaca. <sup>32</sup> Máini iwàwacutá wawàwalica yái cayábéeri tàacáisica Dios yáasáidéerica walí asìali ìwali ínu yáapichawa, quéwa nuwàwa nuéwáidacuéca pía comparación iyú, Cristo ìwali, yáasu wenáiwicanái yáapichawa nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. <sup>33</sup> Iná nucàlidacuéca píri àniwani, iwàwacutácué macáita péená cáinináca iicáca ínuwa càide iyúwa cáinináaná iicáca yáawawa. Càita nacái píacué canríiyéica, iwàwacutácué píicáca pinríwa cáimiétaquéri iyú, pimànicué nacái càide iyúwa ichùullaná pía.

## 6

<sup>1</sup> Píacué sùmanái, peebáidacué càide iyúwa pisèenái ichùullanácué pía píasáidacatenácué cáinináca píicáca Wáiwacali, cayábacáiná pimànicaalícué càì. <sup>2-3</sup> Iyaca abéeri ichùullacanási máinírícué iwàwacutá píwàwalica, icàlidéericuécá píri càinácaalí Dios ichùullaná pimànica. Dios íimacaté cáimiétacanéri iyú imàníinápiná cayábéeri nalí cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacáisica ímèerica: “Píacué nacái píaniri íimiétacanáwa, píatúta íimiétacaná nacáíwa, casíimáicatenácué píwàwa, pìyacatenácué nacái madécaná èeri cháí èeri írìcu”, càité íimaca yái Diosca.

<sup>4</sup> Néenicué pía quéenibéeyéica, picácué pichùulla péenibewa lúasi iyú mamáalàacata ipíchanácué píalimáidaca píicáwa nía àta calúacataléta náiwitáise. Néese pidàwinàa nía neebácaténá pitàacái. Péewáidacué nía nacái, píalàacué nía, pimicháidacué nacái náiwitáise neebáidacatená Wáiwacali itàacái, cáininácaténá nacái naicáca Wáiwacali.

<sup>5</sup> Píacué áibanái yáasu wenáiwicaca íibaidéeyéica mawèníri iyú, peebáidacué píiwacanánái itàacáíwa ichùuliyéicuécá pía cháí èeri írìcu. Píacué náimiétacaná, nacáaluíniná nacái, báisíri iyú. Píibaidacué nalí cachàiníri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Cristo írípíná. <sup>6</sup> Píibaidacué nalí cayábéeri iyú càiripínáta, càimíríca abéta naicáidacaalícué píri cayábacatenácaíta naicácué pía meedá, néese píibaidacué iyúwa Cristo yáasu wenáiwica íibaidéeyéica írípíná, pimànicatenácué càide iyúwa Dios iwàwáaná macái pichàini iyúwa báisíri iyú. <sup>7</sup> Pimànicué píibaidacaléwa casímáiri iyú càide iyúwa píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali írípíná, càimíríca èeri mìnánái írì meedá. <sup>8</sup> Càicué píibaida píalíacáinácuéwa Wáiwacali yáanápiná walí cawèníyéi wamanúbaca nacáitawa ìwalíse yái cayábéerica wamàníríríca, áibanái yáasu wenáiwicacaalí wía íibaidéeyéica mawèníri iyú, càita nacái wèpunícaalíwa máiwacalináwaca.

<sup>9</sup> Píacué wenáiwica íiwacanánáica, pimànicué cayábéeri píasu wenáiwicanái íríwa càide iyúwa nuchùullaná nía náibaidáanápinácué píri cayába. Picácué píbáulia picapèedáidáanápiná nía náibaidacatenácué píri cachàiníri iyú. Píwàwalícué Wáiwacali chènuníiséeri ichùullacuécá pía, càita nacái ichùullacué píasu wenáiwica, cáininácainá Wáiwacali iicáca macái wenáiwica íiwitáaná abédanamata, càmita nacái iicá abéeri wenáiwica iyúwa cayábéeri áibanái ícha.

### *Las armas espirituales del cristiano*

<sup>10</sup> Néese nuénánái, cachànicué píiwitáise Wáiwacali ìwali, íiwitáise manuíri iyú. <sup>11</sup> Càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí ìbàlewa dàaléeri hierro nacáiri ipíchaná yùuwidenái isutàacani, càita nacái picùacué píawawa Dios ichàini iyú macáita. Peedácué piriwa Dios ícha píiwitáise ìbàlianápináwa hierro nacáiri cachànicaténácué píiwitáise macàaluínáta Satanás ípunita, càide iyúwa úwisàiri ìbàlùacaalíwa tàì ímèeri iyú yùuwidenái ípunitawa. Iwàwacutácué cachànica píiwitáise Dios ichàini iyú ipíchaná yái icháawàidéerica wía ípidenéeri Satanás imawèniadacuéca pía, yái cachíwéerica yáalimáidéerica wenàiwica namànínínápiná nabáyawanáwa. <sup>12</sup> Càmicáiná wamàni úwi èeri mìnánái ípunita, néese wamànica wàacawa úwi náipunita níara canéeyéica iiná, canéeyéica yáapi, demonio íiwacanánáica cáuli iricuíyéica, níái báawéeyéica ángel ichùulièyéica èeri mìnánái catéeyéi íiwitáise. <sup>13</sup> Iná peedácué piriwa píiwitáise ìbàlianápináwa hierro nacáiri, Dios imàaquéericuéca piri cachànicaténácué píiwitáise càinácaalí báawéeri èeri náalimáidacatáitacué pía. Màmènaacaalícué pimànica píiwitáisewa ùwicái piná, yásí píalimácué pibàlùacawa tàì ímèeri iyú Satanásnái ípunita yéewanápinácué càmita pimàni pibáyawanáwa.

<sup>14</sup> Càide iyúwa úwisàiri ìbàlùacaalíwa tàì ímèeri iyú yùuwidenái ípunitawa, càita nacái cachànica píiwitáise Wáiwacali ìwali mamáalàacata ipíchanácué Satanás imawèniadaca pía. Càide iyúwa úwisàiri idacùacaalí ìwaliabàwa yàasu cinturónwa ipíchaná ìbàle hierro nacáiri icaláacawa ícha, càita nacái picùacué cayába píawawa báisíiri tàacáisi iyú. Yái úwisàiri ìwalica ìwaliabàawa dàaléeri ìbàlewa yùucutallcubàawa ipíchaná yùuwidenái isutàacani. Càita nacái iwàwacutácué pìyaca machacàníiri iyú mabáyawanéeri iyú nacái picùacaténácué píawawa ipíchanácué Satanás imawèniadaca pía. <sup>15</sup> Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ìwalicaalí izapatoníwa yéewanápiná imusúacawa caqualéta imànicaténá ùwicái, càita nacái péewáidacuéwa cayába picàlidacaténácué áibanái irí yái tàacáisi cayábéerica ímèerica Cristo imàacaca wenàiwica náyaca matuíbanáiri iyú Dios yáapícha. <sup>16</sup> Máiní iwàwacutá úwisàiri icáapica yàasu manuíri escudowa, yái wawàsi dàaléerica, cáucúri nacái úwisàiri itéerica icáapi irìcuwa ichacàidacaténá íchawa ipièrica ipualé chucùlu yeeméericawa ipìacawa ipualé. Càita nacái peebáidacué Cristo itàacái tàì ímèeri iyú picùacaténácué píawawa Satanás ícha, yái báawéerica yáalimáidéerica wía cachàníiri iyú càide iyúwacué ichàwidàaca nacáicaalí wía chucùlu yeeméeri iyúwa, wamànicaténá wabáyawanáwa, waméyáacaténáwa weebáidaca Cristo itàacái. <sup>17</sup> Néese àniwa càide iyúwa úwisàiri ìbàlìacaalí íiwitawa dàaléeri càyuwa nacáiri iyú ipíchaná nanúaca íiwita, càita nacái iwàwacutácué piwàwalica Cristo idéca iwasaacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, iná éwitacué Satanás icháawàacáaníta piináwaná ìwali Dios irí, càicáaníta càmitacué iwàwacutá pimànica pibáyawanáwa. Néese càide iyúwa úwisàiri yeedácaalí espada machete nacáiri ipéliacaténá yùuwidenáwa, càita nacái iwàwacutácué peedáca piriwa Dios itàacái, yái wacáapisài Espíritu Santo imàaquéerica walí, péewáidacué nacáwa Dios itàacái ìwali, píalíacaténácuéwa ìwali piwàwalícuésewa, yéewanápinácué picàlidaca áibanái iríni. Càita píalimácué pimànica ùwicái Satanás ípunita. <sup>18</sup> Píacué pimànica ùwicái Satanás ípunita èeri imanùbaca: Píacué piméyáawa písutáca píawawa Dios ícha. Písutácué Dios ícha manuísíwata càiripináta, càide iyúwa Espíritu Santo iyúudàanácué písutáca Dios ícha. Píicácué píchawa cayába,

pichàiniadacué plíiwitáisewa, picácué piúca piwàwawa, néese pisutácué Dios ícha nalípiná, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. <sup>19</sup> Pisutácué nacái Dios ícha nulípiná imàacáanápíná nùaliacawa càinácalí iwàwacutáaná nùumaca nucàlidacaténá cayába yái tàacáisi cayábéerica íméerica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, nucàlidacaténáni macàaluínináta áibanái irí, yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha bàaluité quéwa yái imàaquéerica wáaliacawa ìwali siùcade. <sup>20</sup> Dios idéca ibànùaca núa nucàlidacaténá inùmalicuise yái tàacáisi cayábéerica. Siùcade nùyaca presoíri iyú nucàlidacáiná áibanái írini càide iyúwa Dios ibànùaná núa nucàlidáanápínáni. Iná pisutácué Dios ícha nulípiná nucàlidáanápíná itàacái macàaluínináta.

### *Saludos finales*

<sup>21</sup> Yá nubànùacué pìatalé yái Tíquicoca, wéenasàiri cáininéerica waicáca iyúudèeri cayába nacái wáibaidacaténá Wáiwacali írípínáwa. Yá Tíquico icàlidapínacué pirí nuináwaná ìwali, ìwali nacái yái numànírira. <sup>22</sup> Iná nubànùacué pìataléni icàlidacaténacué pirí waináwaná ìwali. Càipíná ichàiniadacué piwàwawa.

<sup>23</sup> Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípínacué Wáiwacali Jesucristo nacái namàacáanápínacué pìyaca matuíbanáiri iyú, píacué macáita wéenanáica, cáininácaténacué piicáyacacawa nacái, peebáidacáinacué Jesucristo itàacái. <sup>24</sup> Nusutácué Dios ícha nacái pirípíná imànínápínacué pirí cayábéeri mawèníri iyú macáitacué pía cáininéeyéica iicáca Wáiwacali Jesucristo mamáalàacata báisíri iyú càiripínáta.

## FILIPENSES

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, Timoteo yáapicha, Jesucristo yàasu wenàiwicaca wía, ìbaidéeyéica irípiná. Watànàacué pirí cuyàluta piácué Filipos iyacàlená mìnánáica, piácué Dios yàasu wenàiwicaca iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, macáitacué pía yeebáidéeyéica itàacái, piácué nacái ancianonáica, diácononái nacái canánama. <sup>2</sup> Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué, Wáiwacali Jesucristo nacái namàninápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, namàcáanápinácué pìyaca matuìbanáiri iyú.

### *Oración de Pablo por los creyentes*

<sup>3</sup> Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri macái imanùbaca nusutácaalí ícha pirípinácué. <sup>4</sup> Nusutáca Dios ícha pirípinácué, yá macái yàawírìata mamáalàacata nusutácué Dios ícha pirípiná canánama casíimáiri iyú. <sup>5</sup> Casíimáicué nuwàwa pìwali piyúudàacáinácué núa nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali áibanái irí náalíacaténáwa iwàwa iwasàaca núa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Piyúudàacatécúé núa bàaluité idàbacatáisetacúé péemìaca Jesucristo iináwaná ìwali àta siùca nacáide. <sup>6</sup> Bàaluité peebáidacuéca Jesucristo itàacái, yáté Dios idàbacatécúé imànica ìbaidacalé cayábéeriwa piwàwalicúise, yáté imàacacué pirí píiwitáise wàlisài pimànicaténácué cayábéeri. Càita nacái nùalíacawa bàisíiri iyú Dios imànipinácué yái ìbaidacalé cayábéeriwa piwàwalicúise mamáalàacata àta imáalàidacataléta ichùnìacuéca píiwitáise cayábéeri iyú néenialípiná Jesucristo yàanàpinácaalí àniwa. <sup>7</sup> Cayábéeriquéi nuínáidàanácawa càì pìwalicúé casíimáiri iyú cáininácáinácué nuicáca pía, Dios imànicáinácué pirí cayábéeri nacái càide iyúwa imàníná nulí cayábéeri siùca idècunitàacá nùyaca cháì presoíyéi ibànalicu, càita nacái macái yàawírìata nubàlùacaalíwa náipunita nacái níai nacuèrinánáica nucàlidacaténá nalí nuínáwanáwa nuebáidàaná Jesucristo itàacái, nùasáidacaténá nacái bàisíiricani yái tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>8</sup> Dios yáalíacawa máini cáinináca nuicácuéca pía macáita Jesucristo imàacacáiná cáinináca nuicácuéca pía manuísíwata. <sup>9</sup> Nusutácué Dios ícha pirípinácué iyúudàanápinácué pía cáininácaténá piicáyacacawa cachàiniwanái mamáalàacata, imàcáanápinácué nacái cáalíacáica pía manuísíwata píalíacaténácuéwa càinácaalí Dios iwàwáaná pimànica, píalíacaténácué piicáca cayábéeri báawéeri íchaná. <sup>10</sup> Càita nusutácué Dios ícha pirípinácué píalíacaténácuéwa piicáca cayábéeri báawéeri íchaná, pimànicaténácué nacái cayábéeri cachàiniwanái mamáalàacata. Càicaalicúé pimànica, yásí píalimácué pìyaca masaquèeri iyú, canácata yáaliméeripiná icháawàacuéca piináwaná ìwali Cristo yàanàpinácaalí àniwa. <sup>11</sup> Pimànicúé cayábéeri manuísíwata Jesucristo ichàini iyú yéewacaténá áibanái wenàiwica náináidacawa cayába Dios ìwali, natànicaténá nalíwáaca cayábéeri iyú Dios ìwali nacái.

### *Para mi la vida es Cristo*

<sup>12</sup> Piácué nuénánáica, nadéca náucaca núa presoíyéi ibànaliculé báawacáiná naicáca yái nucàlidàanáca Jesucristo iináwaná ìwali. Quéwa nuwàwacué píalíacawa macáita yái nuchàbàanácawa iyúudàaca áibanái wenàiwica nacàlidacaténá yái tàacáisi ímèerica Jesucristo iwasàaca

wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>13</sup> Iná yéewa macáita wenàiwica, nía nacái úwi iyéeyéica nacuèriná icapèe manuíri irìcuwa, càita nacái macáita áibanái wenàiwica iyéeyéica cháí yàcalé, náaliacawa nuináwaná ìwali presoca núa nuebáidacáiná Cristo itàacái. <sup>14</sup> Nía nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica cháí yàcalé, batéwa macáita nachàiniadaca náiwitáisewa idécánáami naicáca núa presoíyéi ibànàlicu. Naicácáiná nuidenìaca nùuwichàanáwa matuíbanáiri iyú, iná cachàinica náiwitáise manuísíwata cachàiniwanái. Càmita cáalu nacàlidaca Dios itàacái, néese náibàaca nawàwawa Wáiwacali iwéré iyúudàanápiná nía nacái.

<sup>15</sup> Báisita abénaméeyéi nèewi nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca caináwanáca náicha núa. Nawàwaca namawèniadaca núa meedá. Quéwa áibanái nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cayábéeri náiwitáise yáapichawa. <sup>16</sup> Nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali cáininácáiná naicáca núa, náaliacáináwa Dios idéca imàacaca presoca núa nucàlidacaténá madécáná wenàiwica irí càinàcaalí ímáaná yái tàacáisi ímérica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>17</sup> Quéwa níara báawéeyéica iicáca núa nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali caináwanácaténá nuícha nía. Càmita báisí nawàwa nacàlidaca Cristo iináwaná ìwali, néese nawàwa meedá càulenáca cachàiniwanái namànica nulíni presocáiná núa. <sup>18</sup> Quéwa éwita nacàlidacáanáta Cristo iináwaná ìwali báawacáiná naicáca núa, càicáanáta càmita achúma nuwàwa ìwali. Néese casímáica nuwàwa, càide iyúwa casímáiná nuwàwa nacàlidacaalí Cristo iináwaná ìwali cáininácáiná naicáca núa.

<sup>19</sup> Yá mesúnamáita casímáica cachàiniwanái nuwàwa núaliacáináwa macáita yái namànírira iyúudàanápiná numusúacawa cayába, pisutácáinácué Dios ícha nulípiná, Espíritu Santo nacái iyúudàaca núa, yái Espíritu Jesucristo ibànùérica yàacawéeridacaténá wía. <sup>20</sup> Núaliacáináwa báisíiri iyú nuwàwalicúsewa Dios càminápiná ibáiniada núa ìwalíise yái nuebáidáanáca itàacái nucùacaténá iyúudàaca nutàanica nalí; néese núaliacawa iyúudàanápiná núa nutàanícáténá macàaluínináta nàacuésimi macáita. Manuíca nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali iyúudàanápiná núa càide iyúwa iyúudàaná núa càiripináta núsáidacaténá cayábéeri iyú cachàiniwanái máini cayábéericani, yái Cristoca, cachàiníri nacái íiwitáise. Càipiná Dios iyúudàaca núsáidaca cáimiétacanéericani yái Cristoca, idècunitàacá nùyaca cháí èeri irìcu, càita nacái nuétácaalíwa.

<sup>21</sup> Nuwàwa núsáidaca cachàinírira íiwitáise yái Cristoca, núacáiná nudéca numàacaca núawawa Cristo irí numànicaténá abéerita càide iyúwa iwàwáaná idècunitàacá nùyaca cháí èeri irìcu; néese nanúacaalí núa Cristo ìwali nuebáidacáiná itàacái, yá cayába cachàini nulíni íchéi nùyáanáca cháí èeri irìcu níacáiná madécáná yáwanái wenàiwica néemiápiná Cristo iináwaná ìwali nuétáaná ìwalíise, yá nacái nùyápináca yáapicha chènuniré. <sup>22</sup> Quéwa núaliacawa núalimá nuíbidaca mamáalàacata Cristo irípiná nuyamáacaalícáwa cháí èeri irìcu. Iná càmita núaliáwa càirínácaalí nuwàwéeri náicha, yái nucáuca cháí èeri irìcúrica, càmjacaalí nucáuca chènuníséeri. <sup>23</sup> Máini càulenáca núaliacaténáwa càirínácaalí náicha nuwàwéeri numànica. Nuínáidacaalíwa abéerita nùwaliwa, yá nuwàwa nuétácaawa yéewanápiná nùyaca Cristo yáapicha chènuniré cayábacáiná cachànica nulíni nùyáanáca néeni ícha èeriquéi.

<sup>24</sup> Quéwa, nuwàwalicaalícué pía, yá núaliacawa iwàwacutácué nùyaca píapicha cháí èeri irìcu, nuyúudàacaténácué pía. <sup>25</sup> Núaliacáináwa iwàwacutáanácué nuyúudàaca pía quirita, iná yéewa nuebáidaca nuwàwallicúsewa nùyáanápinácué mamáalàacata píapicha cháí èeri irìcu

nuchàiniadacaténácué píiwitáise peebáidacaténácué Jesucristo itàacái manuísíwata cachàiniwánáí mamáalàacata, casímáiri iyú nacái. <sup>26</sup> Iná nùypinácaalícué píapicha àniwa, yásí cáimiétaquéeri iyúpiná piicáca Cristo Jesús nùwalíisená, icùacáiná núa cayába.

<sup>27</sup> Péemiácué abéeri wawàsi: Máinicué iwàwacutáca piyaca machacàniiri iyú càide iyúwa Cristo iyáanáté, yéwanápiná áibanáí iwàwaca yéemíaca Cristo iináwaná íwali. Càita nùacaalí nupáchiacuéca pía, càmicaalícué nacái nùawa píatalé, yá nuwàwacué nuémíaca piináwaná íwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, abédanamacacué nacái píiwitáise píapichawáaca Espíritu Santo ichàini iyú. Càita iwàwacutácué pimànica ùwicái Dios irípiná: Píibaidacué Dios irípiná cachàiniiri iyú píapichawáaca picàlidacaténácué macàaluínináta yáí tàacásica, yéwanápiná áibanáí yeebáidaca Jesucristo itàacái, yéewacaténá iwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>28</sup> Picácué máiwitáise pía picalùniwa piùwidenáí íwalísewa, ibatàa abé yàawiríapiná. Piùwidenáí iicácaalícué piideníaca piùwichàanáwa Cristo irípiná matuíbanáiri iyú, yásí náalíacawa amaléeri iyú nàuwichàanápináacawa càiripináta nabáyawaná íwalísewa. Càipiná nacái Dios imàacacué píalíacawa Jesucristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>29</sup> Dios idéca imànicuécaca pirí yáí cayábéerica Cristo íwalíisená: Dios imàacacué peebáidaca Cristo itàacái, càita nacái Dios imàacacué piùwichàacawa Cristo irípiná cháí èeri irícu, peebáidacáinácué itàacái. <sup>30</sup> Píacué, núa nacái abédanamata wamànica wàacawa ùwicái Dios irípiná. Càita wamànica ùwicái: Wàuwichàacawa Cristo irípiná weebáidacáiná itàacái. Bàaluité piicácuéca namànica nulí báawéeri nùyacaalítécué píapicha. Pidécúéca péemiaca nuináwaná íwali àniwa namànica nulí báawéeri mamáalàacata cháí. Càita numànica nùacawa ùwicái Dios irípiná.

## 2

### *La humillación y la grandeza de Cristo*

<sup>1</sup> Píacué nuénánáica, núalíacawa Cristo idéca imichàidacuéca píiwitáise, pidécúéca pichàiniadaca piwàwawa nacái cáininácáinácué Cristo iicáca pía. Núalíacawa nacái Espíritu Santo yàacawéeridacuéca pía. Càita nacái núalíacawa piicáanácué áibanáí ipualé, cáinináca piicácuéca nía nacái. <sup>2</sup> Iná yéewa píalimácué casímáica pimànica nuwàwa pimànicaalícué càì: Abédanamacacué píiwitáise píapichawáaca, píacué macáita. Cáininácué picáyacawa. Abédanamacacué piwàwa píináidacawa, píibaidacué cachàiniiri iyú Dios irípiná macáita pimanùbaca iyúwa. <sup>3</sup> Picácué pimàni piríwata cayábéeri yéwanápiná meedá caináwanácuéca pía áibanáí íicha; càita nacái picácué cáimacái piicáca píawawa. Néese iwàwacutácué piicáca píawawa iyúwa càimíri cachàini áibanáí íicha. Picácué picutá cachàinacaténá pimànica píawawa áibanáí íicha, néese piicá áibanáí iyúwa cayábéeyéi íiwitáise píicha. <sup>4</sup> Picácué pimàni abéerita piríwata cayábéeri, néese picutácué piyúudàacaténá áibanáí, pimànicaténácué nalí cayábéeri.

<sup>5</sup> Píináidacuéwa càide iyúwaté Cristo Jesús íináidáanáwa.

<sup>6</sup> Càité Cristo Jesús imànica: Ewitaté Dioscáanítani, yáí Cristo Jesúsca, càicáaníta càmitaté cachàini imànica yáawawa áibanáí íicha macáicaténáté yàaca icàaluíniná càiride iyúwa abéeri Dios inacáiri.

<sup>7</sup> Néese iwàwacáinaté imànica càide iyúwaté Dios iwàwáaná, ínáté Cristo Jesús imàacaca íichawa ichàini manuúriwa, yá nacái icamalánáwa

- icànérica mèlumèlúiri iyú chènuniré Dios yáapicha. Yáté Cristo Jesús imànica yáawawa iyúwa Dios yàasu wenàiwica íbaidacaténá Dios irí, yá imusúacaté iicá èeri iyúwa wenàiwica.
- <sup>8</sup> Yèepunicatéwa iiná èeri iricúiri yáapichawa, yá iyacaté càide iyúwa càimíri cachàini náicha canánama. Dios ichùullacaté Cristo Jesús yéetáanápínátéwa, yá Cristo Jesús imànicaté càide iyúwaté Dios ichùullanáni. Càmitaté yéetáwa càide iyúwa macái èeri m̀nanái yéetáanáwa, néese yùuwichàacaté yéetácáisi máiniiri báawaca, báiri nacái wenàiwica iicáca nanúacáináténi cruz ìwali càide iyúwa nanúaná wenàiwica imànírira íbáyanáwa manuísíwata.
- <sup>9</sup> Ináté idécanaámíté Jesús imichàacawa yéetácáisi ícha, yá Dios imàacacaté Jesús iyaca cáimietacanéri iyú áibanái ícha canánama, yéewacaténá macáita yàaca Jesús iyéininá iyúwa Dios.
- <sup>10</sup> Càité Dios imànica Jesús irí yéewanápiná macáita nàaca Jesús icàaluíniná, macáita níara iyéeyéica chènuniré, nía nacái èeri iricúiyéica, nía nacái yéetéyémicawa. Càipiná nàaca Jesús iyéininá Dioscáiná idéca imàacaca cachàinicaní náicha canánama.
- <sup>11</sup> Yá macáita nacàlidapíná Jesucristo ìwali Wáiwacalicaní, cachàinírira náicha canánama icuèrica macáita. Càipiná nàaca Wáaniri Dios irí cayábéeri Jesucristo ìwali.

*Los cristianos son como luces en el mundo*

<sup>12</sup> Iná píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca, càide iyúwacué peebáidáanáté nutàacái nùyacaalícué píapicha bàaluité, càita nacái nuwàwacué peebáidaca nutàacái tàì íméeri iyú cachàiniwanái mamáalàacata idècunitàacá nùyaca déeculé píichacué. Jesucristo idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, iná píalimáidacué macái pichàini iyúwa pimànínápínacué càide iyúwa Dios iwàwáaná píacaténacué iyéininá cáimietaqueéri iyú, ipíchanacué pimànica píbáyanáwa.

<sup>13</sup> Píalimápinacué càì pimànica Dioscáiná idéca imàacacué píri píiwitáise cayábéeri yéewacaténacué píwàwaca pimànica cayábéeri, Dios nacái iyúudàacuéca pía pimànicaténacué càide iyúwa iwàwáaná.

<sup>14</sup> Picácué pitàani lúasi iyú, picácué nacái pitàani píriwáaca chàinisíiri iyú, ìwalise yái iwàwacutéericuéca pimànica, néese píibaidacué Dios irípiná píapichawáaca. <sup>15</sup> Pimànicué càì, yéewanápinacué canácata áibanái yáaliméeri icháawáaca píbáyaná, càmitacué nacái pucháiba píiwitáise. Dios yéenibecáinacué pía, iná píyacué mabáyananéeri iyú nèewi níái èeri m̀nanái báawéeyéica íiwitáise, íméerèyécawa. Càicuéca píade cháì èeri irícu iyúwa dùlupùta ipucuèyécawa catéeri irícu, píalíacáinacué Dios ìwali.

<sup>16</sup> Picàlidacué nalí yái báisíiri tàacáisica yéewanápiná nadèniaca nacáucawa càimíri imáaláawa. Iná pimànicaalícué càide iyúwa nuéwáidáanacué pía, yá casíimáipínaca nuwàwa píwalísecué Cristo yàanàacaalípiná núalíacáináwa cawèníricani yái nuéwáidáanacuéca pía. Cawènírica nacái yái nuíbaidacaléca Dios irípiná. <sup>17</sup> Péemiacué comparación: Judionái imàacacaalí pírái ofrenda iyú Dios irípiná nàacaténá irí cayábéeri, yá nàucùaca quíiréeri uva ituní cáli ínatabàa iyúwa sacrificio yéewacaténá cawèníri cachàiniwanái namànica nàasu ofrendawa Dios irípiná. Càita nacái peebáidacuéca Jesucristo itàacái, piùuwichàacuécawa irípiná nacái. Yácatacué píasu ofrenda Dios irípiná. Úwé, cawàwanáta Dios iwàwaca nuétácawa Cristo ìwali càide iyúwa sacrificio íranámí imusúacaalíwa ícha cáli ínatabàa. Càita núalimácué cawènica cachàiniwanái numànica



piasu ofrendawa Dios iripiná, yái peebáidáanacuéca Jesucristo itàacái, piùwichàanacuéwa iripiná nacái. Quéwa éwita nanúacaalí núa, càicáaníta casíimáica núa, nuyanídacawa piápichacué nacái. <sup>18</sup> Casíimáicué piwàwa, piyanídacuéwa nacái núpicha.

### *Timoteo y Epafrodito*

<sup>19</sup> Wáiwacali Jesús iwàwacaalí càì, yá nuwàwaca nubànùacuéca pìatalé Timoteo mesúnamáita ipáchiacaténacué pía, nuwàwacáinacué icàlidaca nulí piináwaná ìwali casíimáicaténá nuwàwa. <sup>20</sup> Yá nubànùacué pìatalé Timoteo canácáiná núpicha áiba wenáiwica ínáidéeriwa abédanamata núpicha, iyúudàacaténacué pía càide iyúwa nuwàwáaná. <sup>21</sup> Macáita níara áibanáica nánáidacáitawa náasu wawási ìwaliwa. Càmita máiní nawàwa namànica càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná. <sup>22</sup> Quéwa pialíacuécawa Timoteo iináwaná ìwali ìyaca machacàníiri iyú, ìbaida nacái Dios iripiná núpicha, wacàlidacaténá Dios itàacái, yá Timoteo iyúudàaca núa càide iyúwa asiali iyúudàacaalí yáaniriwa. <sup>23</sup> Iná nuwàwaca nubànùacani iicátacaténacué pía, idécanacáita núaliacawa càinácaalí namànínápiná nulí cháì presonái ìbànaná irìcu. <sup>24</sup> Quéwa manuíca nuínáidaca nuwàwawa Wáiwacali ìwali nùanápíná nuicácuéca pía caquialéta, Wáiwacali iwàwacaalí numànica càì.

<sup>25</sup> Càita nacái nuínáidacawa iwàwacutáaná nubànùacuéca pìatalé wéenasàiri Epafrodito, yái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, ìbaidéerica núpicha Dios iripiná, wamànìcaténá ùwicái Satanás ìpunita Jesucristo iripiná. Bàaluité pibànùacatécué nùatalé yái Epafroditoca iyúudàanápínaté núa. <sup>26</sup> Máiní Epafrodito iwàwaca iicácuéca pía macáita. Achúmaca iwàwa manuísíwata pìwalicué péemlàcáináté iináwaná ìwali iculúanátéwa. <sup>27</sup> Báisíta iculúacatéwa, batéwa nacái yéetácawa, quéwa Dios iicátaté ipualé. Dios iicátaté nacái nupualé, íná càmitaté imàaca Epafrodito yéetácawa máinícaícha achúmaca nuwàwa cachàiníwanái náicha macáita yái wawàsica imàaqueerica achúmaca nuwàwa. <sup>28</sup> Iná máiní cachàiníwanái nuwàwaca nubànùacuéca pìataléni caquialéta casíimáicaténacué piwàwa piicáca àniwani. Piicácaalípinacué Epafrodito ìyaca cayába siùca, yásí matuíbanáica nuwàwa. <sup>29</sup> Pitáidacué Epafrodito casíimáiri iyú càiride iyúwa péenasàiri yeebáidacáiná Wáiwacali itàacái; pìacué nacái náimétacaná càiripínata, cawinácaalí cayábéeyéica ìiwitáise càide iyúwa Epafrodito iyáaná. <sup>30</sup> Batéwaté yéetácawa ìbaidacáináté cachàiníiri iyú Cristo iripiná. Yùuwichàacatéwa cáalunáiri iyú iyúudàacaténaté núa, imànìcaténaté nulí cayábéeri pìchawalínacué, yái cayábéerica càmiricuéca pialimá pimànica nulí déeculécáinacué pía nuícha.

## 3

### *Lo verdaderamente valioso*

<sup>1</sup> Siùcade nuénánái casíimáicué piwàwa Wáiwacali ìwali, yàasu wenáiwicacáinacué pía. Yá casíimáica nuwàwa nutànàacuéca pìrì àniwani càide iyúwa nudéanacué nutànàacáwa pìrìni iwàwacutácáinacué pialíacawa péemlàca cayábani. <sup>2</sup> Iná péemlàcué cayábani: Piicácué pìchawa cayába níara báawéeyéica ìiwitáise, yèepuníyéicawa càide iyúwa ìbaidacanacíyéi Dios irí, quéwa namànìcáita nabáyawanáwa meedá. Nachùulíaca càmiyéi judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nadalúanápíná naináwa circuncisión iyú càide iyúwa judío ìiwitáise iyáaná. <sup>3</sup> Picácué péemia nali, wíacáiná Dios yàasunáisiwaca wía, wía yèeyéica Dios icàaluíná báisíiri iyú càide iyúwa Espíritu Santo imichàidáaná wáiwitáise. Yá

casimáica wàyaca abédanamata Cristo Jesús yáapicha. Càmita nacái cáimacái waicáca wíawawa ìwalíse yái wáaliméerica wamànica wachàini iyúwa. <sup>4</sup> Idécaalí Dios yàasu wenàiwicaca núa ráunamáita áibanái ícha canánamatá, máinicáiná judíosiwaca núa. <sup>5</sup> Namànicaté nulí circuncisión nudènìacaalíté ocho èeri, càide iyúwaté Dios ichùulianá judíonái imànica nawàwalicaténaté Dios yàasu wenàiwicaca núa. Israelitaca núa, Israel itaquérinámicáiná núa, Benjamín itaquénáinámi yéénaca núa, yái Israel ìrimicaté ípidenéericaté Benjamín. Núcata hebreosiwa, hebreosíwacáiná macáita nùawirináimica, càmfíyéité icásàawa càmfíyéí israelita yáapicha. Nutàanica nacái hebreo itàacái iyú, càmitaté nacái núuca nuíchawa israelita íiwitáise nùyacaténaté iyúwa càmfíri israelita. Yá nuéwáidacatéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté, yá fariseocaté núa yeebáidéericaté manuísíwata càide iyúwa fariseonái yéewáidáaná, níái yeebáidéeyéica cachàiníri iyúni náicha canánama. <sup>6</sup> Máinicáinaté nuebáidacaté cachàiníri iyú fariseonái yàasu tàacáisi, ínáté nùuwichàidaca nùacawa níara yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. Nùyacaté machacàiníri iyú càide iyúwa profeta Moisés ichùulianaté wàawirináimi, ínáté canácata yáaliméeri icháawàca núa Moisés yàasu tàacáisi ìwalíse. <sup>7</sup> Bàaluité cawèníricaté nulí nuicáca macáita yái wawàsica quéwa siúcáisede caná iwèni nulí nuicácani, nùalíacáináwa càmita yéewa iwasàaca núa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, néese nuwàwaca Cristo icúaca núa. <sup>8</sup> Càita nacái nuicáca macái wawàsi càiride iyúwa canéeri iwèni ícha yái Nuíwacali Cristo Jesúsca, máinicáiná cawènica nuicácani, nuwàwa nacái nùalíaca ìwali manuísíwata. Nuebáidacáinaté Cristo, yaté yúucacawa nuícha macáita yái wawàsi judío íiwitáise ìwalírica. Siúcáisede nuicáca yái wawàsica iyúwa náuquéerimi wawàsi báawéeri nuwàwacáiná nudènìaca Cristo Jesús Nuíwacalipináwa, nuwàwacáiná nacái nùalíaca nùacawa ìwali manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata àta nùanàacataléta yáatalé chènuniré. <sup>9</sup> Nuwàwa nacái nùyaca abédanamata Cristo yáapicha càiripináta. Nùalíacawa càmfíripiná mabáyawaná Dios íicáca núa ìwalíse yái numànináca càide iyúwa itàacái ímáaná, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmaliçúise; néese manuíca nuínáidaca nuwàwawa Dios ìwali mabáyawanáanápíná íicáca núa ìwalíse yái nuebáidáanáca Cristo. <sup>10</sup> Máini nuwàwaca nùalíaca Cristo ìwali, nudènìacaténá ichàini nuwàwalicu, yái chàinisi Cristo idènìerica imichàacáinatéwa yéetácáisi ícha, nùuwichàacaténáwa írípíná nacái nuebáidacáináni, àta nuíwítáise ìyacataléta càide iyúwaté Cristo íiwítáise iyáanaté yéetácaalítéwa. <sup>11</sup> Càita nuwàwaca nùyaca càide iyúwa Cristo iyáanaté numichàacaténáwa yéetácáisi ícha càide iyúwaté Cristo icáucàanátéwa.

### *La lucha por llegar a la meta*

<sup>12</sup> Càmitàacá macáita nuíwítáise ìya càide iyúwa Cristo Jesús íiwítáise iyáaná. Càmitàacá nacái mabáyawaná núa càide iyúwa Cristo iyáaná. Quéwa nùalimáida nùacawa mamáalàacata nùyacaténá càide iyúwa Cristo iyáaná, yácáiná Cristo Jesús idéca yeedáca núa yàasu wenàiwicapináwa. <sup>13</sup> Píacué nuénánáica, núumacué piri àniwa, càmitàacá nùalimá nùyaca càide iyúwa Cristo iyáaná. Néese càì numànica: Numàacaca nuwàwawa ícha macáita yái numàníricaté bàaluité. Yá càmita quirínama nuínáidacawa ìwali, néese nuchàiniadaca nuíwítáisewa numànicaténá yái iyéerica nupichalé nùalimáidáanápíná macái nuchàini iyúwa nùyacaténá càide iyúwa Cristo iyáaná. <sup>14</sup> Nuchàiniadaca nuíwítáisewa, yá nùalimáidaca nùacawa

mamáalàacata macái nuchàini iyúwa nùyacaténá iyúwa Cristo iyáaná càide iyúwa wenàiwica ipianírìcawa carrera ìwali ipiacaalíwa cachàiníri iyú àta yàanàacataléta carrera yàasu imáalàacataléwa néré yeedácaténá iríwa cawèníri premio. Càita nacái nùapinàcaalíwa chènuniré, yá Dios imàacapíná nulí yái cawènírica Dios imáidéerica wía weedáanápíná walíwa Cristo Jesús ìwaliise, weebáidacáiná itàacái.

<sup>15</sup> Báisícaalícué cachàinica píiwitáise Jesucristo ìwali peebáidacaténácué itàacái tàì ìiméeri iyú, néese iwàwacutácué píináidacawa càide iyúwa núumáanácué pirí. Iyacaalí abéeri wawàsi píináidéericuécawa ìwali méetáuculé nuícha, yásí Dios imàacacué píalíacawa nacái càide iyúwa iwàwacutáanácué píalíacawa. <sup>16</sup> Quéwa iwàwacutá wàyaca machacàníri iyú báisíri tàacáisi ìwali càide iyúwa Dios imàacáaná wáalíacawa.

<sup>17</sup> Píacué nuénánáica, pímanícué càide iyúwa nùyáaná. Piicáidacué nalí níara wenàiwicaca iyéeyéica càide iyúwaté wàyáanácué pèewibàa, wía apóstolca, píalíacaténácuéwa càinácaalí iwàwacutáaná píyaca. <sup>18</sup> Nudéca nucàlidacuéca piríni madécaná yàawiría, quéwa siuca nucàlidacué pirí àniwani nutuíyáa yáapichawa: Madécaná wenàiwica nacàlidaca naináwanáwa neebáidáanása Cristo itàacái báisíri iyú, quéwa nàuwidaca namànica Cristo, canácáiná iwèni naicáca Cristo yéetáanácawa cruz ìwali wáichawalíná. <sup>19</sup> Quéwa èeri imáalàacaalípináwa, yásí nàuwichàacawa càiripináta, níara báawéeyéica líiwitáise. Camùnica nía, nayáaca nayáacaléwa máini cadénama, namànicaténá càide iyúwa natúra iwàwáaná meedá. Yá cáimacáica naicáca níawawa nabáyawaná ìwaliwa, yái báawéerica namànírìca, yái wawàsi iwàwacutéericuéca báica wamànica. Náináidacawa mamáalàacata èeri irícuíri wawàsi ìwali. <sup>20</sup> Wía quéwa wadèniaca wàasu cáliwa chènuniré. Wacùaca nacái Wáiwacali Jesucristo yàanàaca chènuníise, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>21</sup> Néese Wáiwacali Jesucristo iwàlísàidapíná wainá machawàaquéerica cayábéeri iyú iyacaténá càide iyúwa iiná chènuníiséeri iyáaná, icànéerica mèlumèluíri iyú. Càipiná imànica ichàini iyúwa, idèniacáiná ichàiniwa icùacaténá macáita.

## 4

### *Alégrese siempre en el Señor*

<sup>1</sup> Iná peebáidacué Wáiwacali tàì ìiméeri iyú, píacué nuénánáica cáininéeyéica nuicáca. Máini nuwàwaca nuicácuéca pía àniwa. Píacué cáininéeyéica nuicáca, píatacué isímáidéeyéica nuwàwa. Càicuéca píade iyúwa yái cawènírica Dios yèeripináca nulí píasáidacáinácué cawènica Dios iicáca yái nuíbaidacaléca irípiná.

<sup>2</sup> Nusutáca wawàsi uícha úara Evodiaca, uícha nacái úara Síntiqueca abédanamáanápíná náiwitáise náapichawáaca càide iyúwa abémisana neebáidacáiná Wáiwacali itàacái. <sup>3</sup> Pía nacái íbaidéerica Dios irípiná núapicha cayábéeri iyú, nusutáca píicha wawàsi píwènúadánápíná náiwitáise nalíwáaca, níara pucháiba inanáica abédanamacaténá náiwitáise, nayúudàacáinaté wamànica úwi Dios irípiná wacàlidacaténáté yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, wáibaidacaalíté Dios irípiná Clemente yáapicha, áibanái yáapicha nacái idèniéyéica ípidenáwa cuyáluta irícu chènuniré, yái cuyáluta idènièrica náipidená canánama wenàiwica Dios yèeyéica ícauca camíri imáaláawa.

<sup>4</sup> Casímáicué píwàwa càiripináta Wáiwacali ìwali. Yá núumacué pirí àniwani: ¡Casímáicué píwàwa! <sup>5</sup> Pimànícué áibanái irí éeréeri iyú

yéewacaténacué macái wenàiwica náalíacawa cayábéericuéca píiwitáise. Mawiénica Wáiwacali yéenáíwaná yàanàcaténá àniwa.

<sup>6</sup> Picácué achúma píináidáanícawa piwàwawa áiba wawàsi ìwali càinácaalícué pichàbáanáwa, néese picàlidacué Dios irí macáita, macái imanùbaca pisutácaalícué piawawa Dios ícha. Pisutácué nacái ícha wawàsi. Píacué nacái irí cayábéeri. <sup>7</sup> Yásí Dios imàacacué matuíbanáica píiwitáise manuísíwata, manuísíwéeri cachàiniwanái mamáalàacata ícha yái èeri mìnánái yáaliméerica yáalíacawa ìwali. Yá nacái Dios icùapínacué piwàwa, píiwitáise nacái, pìyacáinacué abédanamata Cristo Jesús yáapicha.

*Piensen en todo lo que es bueno*

<sup>8</sup> Néese, iyaca abéeri wawàsi quiríta nucàlidéeripínacué pirí nuénánái: Píináidacuéwa macái báisíiri tàacáisi ìwali. Píináidacué nacáiwa macái cáimiétacanéeri wawàsi ìwali, píináidacuéwa ìwali nacái macáita yái iwàwacutéerica wamànica wàyacaténá machacàníiri iyú. Píináidacué nacáiwa macái wawàsi ìwali càmlírica yáalimáida wenàiwica imànínápiná ibáyawanáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri iicacánáwa, càita nacái macái wawàsi cayábéeri iináwaná. Píináidacué nacáiwa ìwali macái cayábéeri íiwitáaná, ìwali nacái macáita wacàlidéerica iináwaná cayábéericani.

<sup>9</sup> Pimànicué càide iyúwaté nuéwáidáanacué pía, càide iyúwa nacái nùlànacué pía. Pimànicué nacái càide iyúwaté nucàlidáanacué pirí, càide iyúwaté nacái piicáanacué numànica. Pimànicué càì, yásí Dios yàacawéeridacuéca píawa, yái imàaquéerica matuíbanáica wáiwitáise.

*Ofrendas de los filipenses para Pablo*

<sup>10</sup> Casímáica nuwàwa manuísíwata Wáiwacali ìwali piwàwalicáinacué núa àniwa. Nùalíacawa càmítacué píimáichaté núa, néese càmítaté píalimácué piyúudáaca núa. <sup>11</sup> Nudèniaca siùcade yái numáapuèrica, íná càmíta nutànàa pirí cuyàluta pibànùanápínacué nulí ofrenda àniwa, núacáiná nudéca nuéwáidacawa casímáinápíná nùyaca iyú càinácaalí nudènièrica. <sup>12</sup> Aibaalí nùyaca catúulécanéeri iyú. Aibaalí nacái nùyaca càasuíri iyú. Nudéca nuéwáidacawa matuíbanáicaténá nùyaca cháì èeri irìcu càinácaalí nùyáaná, éwita máapicaalí núa, càita nacái nudèniacaalí cayába nuyáacaléwa, càita nacái nudèniacaalí madécaná nùasuwa, càita nacái canácaalí nulí yái numáapuèrica. <sup>13</sup> Càinácaalí iyú iwàwacutá nùyaca, núalimá nuèdeniaca macáita yácáiná Cristo ichàiniadaca núa. <sup>14</sup> Quéwa, pidécuéca pimànica nulí cayábéeri manuísíwata pibànùacaalíté nulí plata, áiba wawàsi nacái numáapuèricaté.

<sup>15</sup> Bàaluité nucàlidacatécué pirí yái tàacáisica íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Néeseté nuèpùacawa píasu cáli íchacué, yáara Macedonia yàasu cálica, nùacaténáté nucàlidaca yái tàacáisica áibanái irí. Píalíacuéwa nuèpùacaalítéwa píichacué, píacué Filipos iyacàlená mìnánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yaté abétacué pía ibànùericaté nulí plata, áiba yàasusi nacái iyúwa ofrenda piyúudáacaténacué núa, piwàwacáinacué píaca Dios irí cayábéeri ìwali yái nucàlidáanacuéca pirí itàacái. <sup>16</sup> Càita nacái ipíchawáiseté nùacawa Macedonia yàasu cáli ícha, idècunitàacá nùyaca Tesalónica iyacàlená néré, yaté pibànùacatécué nulí plata, áiba yàasusi nacái iyúwa ofrenda máisibáwanái yàawiríca nudèniacaténáté yái numáapuèrica. <sup>17</sup> Càmita nuínáidawa nùasu ìwaliwa meedá nuedácaténá nulíwa nùasupínáwa, néese

nuwàwaca Dios imànicuéca pírí cayábéeri manuísíwata piyúudàacáinácué núa. <sup>18</sup> Nudéca nuedáca macáita yáí pibànuèricatécué nulí, yá nudèniaca cayábáwanái ícha yáí numáapuèrica. Pibànùacatécué nulí plata, áiba yáasusi nacái Epafrodito yáapicha, íná yéewa nudèniaca cayábáwanái ícha yáí numáapuèrica. Yáí piasu ofrenda pibànuèricuéca nulí, càicanide iyúwa pumèníri isàni neeméerica nàacaténá Dios irí cayábéeri, yá casímáica Dios íicácuéca yáí pimànírica piyúudàacaténácué núa. <sup>19</sup> Iná Nucueríná Dios imàacapínácué pírí manuísíwata macáita pimáapuèricuéca cháí èeri irìcu, píacué ìyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, Dios idèniacáiná máini manuísíwata cawèníri chènuniré. <sup>20</sup> ¡Wàacué Wáaniri Dios iríwa cayábéeri càiripínáta! Báisíta, amén.

### *Saludos finales*

<sup>21</sup> Nuwàwali macáita níara Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica néeni yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Níái wéenanái ìyéeyéica cháí núapicha yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nawàwalicué pía nacái. <sup>22</sup> Macáita níái Dios yàasu wenàiwicaca ìyéeyéica cháí yàcalé, nía nacái íbaidéeyéica emperador romanosàiri icapèricu nawàwalicué pía nacái.

<sup>23</sup> Yá nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pírípínácué imànínápínácué pírí cayábéeri mawèníri iyú macáita.

## COLOSENSES

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, abéeri Jesucristo yàasu apóstol, Jesucristo ibànùèrica nucàlidacaténá Jesucristo iináwaná ìwali wenàiwicanáí irí càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nubànùacué pirí cuyàluta. Yáí wéénàsàiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacáí iyaca núapicha, iwàwalicuéca pía nacáí. <sup>2</sup> Nutànàacué pirí cuyàluta piacué wéénánáica, Dios yàasu wenàiwicaca iyéeyéica Colosas iyacàlená irícu yeebáidéeyéica Cristo itàacáí tàì ìméri iyú. Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué imàninápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, imàacáanápinácué pìyaca matuìbanáiri iyú nacáí.

### *La oración de Pablo por los creyentes*

<sup>3</sup> Macáí imanùbaca wasutácaalí Wáaniri Dios ícha pirípinácué, yáí Wáiwacali Jesucristo Yáanirica, yá wàaca irí cayábéeri pìwalicué. <sup>4</sup> Wadéca wéemiácuéca piináwaná ìwali peebáidacuéca Cristo Jesús itàacáí, cáininácué nacáí piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacáí. <sup>5</sup> Píalimácuéca cáinináca piicáca nía píaliacáinácuéwa pìyáanápiná chènuniré Dios yáapicha casímáiri iyú. Pidécúéca pidàbaca picùaca pìyáanápinácué néré péemiácaínaté yáí báisíiri tàacáisi cayábéerica icàlidéerica Jesucristo iwàwaca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yáté peebáidacuécani. <sup>6</sup> Yáí báisíiri tàacáisica áibanáí icàlidéericatécúé pirí, idéca manùbéeyéí yéemiacani, yá neebáidacani macáí cáli ìnata. Yá macáí wenàiwica íwitàaná nèewi nàyaca abénaméeyéí yeebáidéeyéica yáí tàacáisi càide iyúwacué peebáidáaná, bàaluitécáiná péemiácuéca cáinináca Dios iicácuéca pía báisíiri iyú. <sup>7</sup> Wéénàsàiri cáininéerica waicáca lípidenéerica Epafras, yéewáidacatécúé pía báisíiri tàacáisi iyú. Yáí Epafras íbaidaca Dios irípiná wáapicha. Yá siùcade Epafras íbaidaca mamáalàacata Cristo irípiná cachàiníri iyú. <sup>8</sup> Epafras idéca icàlidacuéca walí piináwaná ìwali. Icàlidaca walí Espíritu Santo idéca ichàniadacuéca pía cáininácaténácué piicáca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí.

<sup>9</sup> Ináté wéemiácanacáitacué piináwaná ìwali, yá càmita wayamáida wasutáca Dios ícha pirípinácué imàcáanápinácué píaliacawa cànacaalícué iwàwáaná pimànica, imàcáanápiná nacáí cáaliacáicuéca pía, cáiwitáisecaténá nacáí píaliacaténácuéwa cayábéeri ìwali báawéeri íchaná. <sup>10</sup> Dios imànicaalícué pirí càì, yásí píalimácué pìyaca càide iyúwa iwàwacutáaná Wáiwacali yàasu wenàiwica imànica, pimànicaténácué mamáalàacata cayábéeri càide iyúwa Wáiwacali iwàwáaná wamànica, pimànicaténácué píibaidacaléwa macáí cayábéeri íwitàaná Dios irípiná idècunitàacá píaliacucawa Dios ìwali cayábéeri iyú cachàiníwanáí mamáalàacata. <sup>11</sup> Wasutácué Dios ícha nacáí pirípinácué ichàniadáanápinácué pía íwitàise chènuníseeri iyúwa, yáí icànéerica mèlumèluíri iyú. Càitacué píalimá píideniaca macáí wawàsi matuìbanáita, tàì ìméri iyú nacáí. <sup>12</sup> Càita nacáí píalimácué placa Wáaniri Dios irí cayábéeri casímáiri iyú, yáí màulenéericuéca imànica pía cayábéeri iyú, piacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, peedacaténácué piríwa yáí cawènírica Dios yèeripináca yàasu wenàiwicanáí iríwa Dios iyacàle cacamaléeri irícu. <sup>13</sup> Dios idéca iwasàaca wía Satanás íwitàise catéeri ícha, ìná càmita quirínama Satanás idacua wáiwitàise; Dios idéca imàcaca

Iiriwa icùanápíná wía, yái Iirica cáininéerica Dios iicáca. <sup>14</sup> Yái Dios Iirica yéetácátéwa wáichawalíná, ipíchaná Dios yùuwichàidaca wía wabáyawaná ìwalíséwa. Càita Dios Iiri idéca iwasàaca wía íiraná iyúwa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha, wía yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái.

*La paz con Dios por medio de la muerte de Cristo*

<sup>15</sup> Càmita wáalimá waicáca Dios watuí iyúwa, quéwa yái Cristo, yácata Dios yéenáwaná wáaliméerica waicáca. Yácata Dios Iirica, iyéericaté ipíchawáiseté idàbacawa macáita yái iyéerica. <sup>16</sup> Dios imàacacaté Iiri idàbaca macáita yái iyéerica, macáita iyéerica capíraléeri cáli íinata, cháí èeri írìcu nacái. Idàbacaté macáita yái waiquéerica, yá nacái càmlíricáwa wáalimá waicáca. Dios Iiri idàbacaté macáita ángelnái icuèyéica yàasu cáliwa chènuníséeyéi. Dios Iiri idàbacaté irípináwa macáita yái iyéerica. <sup>17</sup> Cristo iyacaté macái wawàsi ipíchawáise, yá siùca Cristo icùaca macáita namànicaténá càide iyúwa iwàwacutáaná namànica. <sup>18</sup> Cristo nacái icùaca wía, ichùullaca wía nacái, wía yeebáidéeyéica itàacái. Càide iyúwa wenàiwica íiwitáise ichùullaná iináwa, càita nacái wáiwitaca yái Cristoca, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo iiná cháí èeri írìcu. Cristoca yái yèerica macái wawàsi icáuca, imàacacaté nacái weebáidaca itàacái. Yácata yái idàbáanéericaté imichàacawa yéetácáisi íicha. Iná Cristo icùaca macái wawàsi, cachànicáiná íiwitáise, manuíri íiwitáise nacái náicha macáita yái wawàsica Cristo imàníricaté. <sup>19</sup> Dios íináidacátéwa iwàwáaná íiwitáise manuíri iyaca Cristo iwàwalìcu máini manuísíwata. <sup>20</sup> Dios iwàwacaté nacái Cristo yéetácawa wáichawalíná cruz ìwali, ipíchaná wàuwichàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná ìwalíséwa. Yáté Cristo íiraná imusúacátéwa íicha cruz ìwali. Càité Dios iwàwaca imànica yéewacaténá cayábaca iicáca macái wawàsi, níai macáita iyéeyéica cháí èeri írìcu, nía nacái iyéeyéica chènuníséeri cáli íinata.

<sup>21</sup> Quéchatécáwa càmitacué Dios yàasu wenàiwica pía, iyúwa canéeyéi yàasu cáli. Bàaluité Dios yùuwidecuéca pía manuísíwata, pimànicáinatécué pibáyawanáwa. <sup>22</sup> Quéwacué Dios idéca cayábaca iicácuéca píiwitáise imàacacáinaté iwàwawa pibáyawaná íicha, Cristo yùuwichàacáinaté yéetácáisi iiná yáapichawa, yái iiná èeri írìcuírìca. Dios idéca càì imànicuéca píri ítécáténacué pía ibàlùadánápínacué pía íipunitawa, masaquèeyéipíná íiwitáise, mabáyawanéeri iyú nacái. <sup>23</sup> Quéwa píwàwacaalícué píyaca Dios yáapicha, iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata. Picácué piméyáa picùaca Jesucristo iwasàanápíná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, néese peebáidacué mamáalàacata càide iyúwa nacàlidáanátécué píri cayábéeri tàacáisi. Yácata tàacáisi madécaná wenàiwica íiwitáaná yéemièrica macái cáli íinata. Núa nacái Pablo, nudéca nucàlidaca wenàiwicanái írìni.

*Pablo encargado de servir a la iglesia*

<sup>24</sup> Siùca casímáica nuwàwa nùuwichàacawa cháì presoíyéi ibànalìcu ìwalíise yái nucàlidáanacuéca píri Jesucristo iináwaná, madécaná áibanái wenàiwica írì nacái, nuwàwacáiná núasáidaca áibanái írì càinácaalíte Cristo yùuwichàanáwa náichawalíná imàacacaténá yàasu wenàiwicaca nía, cawinácaalí yeebáidéeyéica itàacái, iyéeyéipíná càiwade iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu. <sup>25</sup> Dios idéca ichùullaca nuíbaidáanápínacué píri, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuyúudàacaténacué pía.

Dios ichùullacaté núa nucàlidáanápíná itàacái wenàiwicanái irí, quéwa iwàwacutáca nucàlidaca itàacái macáita, àta yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha. <sup>26</sup> Bàaluitésíwa, èeri ipíchawáiseté, néenialíté Dios ibàacaté yái tàacáisi macái ángelnái ícha. Néeseté idécanámi idàbaca wenàiwicanái, yáté ibàaca náchani nacái, yái tàacáisica. Iná madécaná mil camuí Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide, idéca ibàaca yái tàacáisica wenàiwicanái ícha. Quéwa siùca Dios imàacaca yàasu wenàiwicanái yáallacawa ìwali. <sup>27</sup> Píacué càmíiyéica judío, Dios iwàwacatécué imàacaca pialíacawa ìwali yái tàacáisi máiníiri cayábaca, máiníiri nacái cawènica, Dios ibèericaté áibanái ícha. Yácata yái tàacáisica: Dios idéca imàacacué Cristo iyaca piwàwalicu, pialíacaténácuéwa piyáanápíná chènuniré Dios yáapicha, cáimiétacanéri iyú, mèlumèlúripíná pícamalá yáapichawa.

<sup>28</sup> Wía apóstolca, wacàlidaca Cristo itàacái wenàiwicanái irí. Wàalàaca nía éeréeri iyú macái wenàiwica íiwitáaná. Wéewáida nacái macái wenàiwicanái macáita Dios yáallacái iyú náalíacaténá néemíaca cayábani, càinácaalí ímáaná wawàwacáiná wabàlùadaca nía Dios ípunita cachàiniyéi íiwitáise Cristo ìwali. <sup>29</sup> Iná nuíbaidaca Dios íripíná cachàiníiri iyú macái nuchàini iyúwa, yái chàinisi Cristo imàaquéerica nulí.

## 2

<sup>1</sup> Nuwàwacué pialíacawa nusutácué Dios ícha pirípiná manuísíwata, píacué Colosas iyacàlená mìnánáica. Càita nacái nusutáca Dios ícha nalípiná níara Laodicea iyacàlená mìnánáica, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmíiyéicáwa iicá núa. <sup>2</sup> Nusutácué Dios ícha pirípiná canánama Dios ichàiniadánápínácué piwàwa, yéewanápíná nacái cáinináca piicáyacacawa abédanamata. Nusutácué Dios ícha nacái imàacáanápínácué pialíacawa manuísíwata Cristo ìwali. Yái Jesucristoca, yácata tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwicanái ícha, quéwa siùca Dios imàacaca wáallacawa Jesucristo ìwali. <sup>3</sup> Dios iwàwa wáallacawa Cristo ìwali, yácáiná Cristo idèniaca macáisiwata Dios yáallacái, máini cayábéerica. Iná wáallacaalíwa Cristo ìwali, yásí imàaca wáallacawa macái wawàsi ìwali Dios iwàwéerica wáallacawa ìwali. <sup>4</sup> Núumacué pirí càì ipíchanácué nachìwáidaca pía cachìwéeri tàacáisi iyú casímáirica wenàiwicanái yéemíaca, níái càmíiyéica yáallá Dios ìwali. <sup>5</sup> Ewitacué canácáaníta núa píapicha siùca, càicáanítacué nuwàwali pía mamáalàacata càide iyúwa nùyaca nacáicaalícué píapicha. Yá casímáica nuwàwa nuémíacué piináwaná ìwali abédamacué píiwitáise píapichawáaca piyacaténácué machacàniiri iyú Dios iicápiná, peebáidáanácué nacái Cristo itàacái tàì íméri iyú.

### *La nueva vida en Cristo*

<sup>6</sup> Pidécuéca peebáidaca Wáiwacali Jesucristo iwasáanápínácué pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, iná iwàwacutácué piyaca abédanamata Wáiwacali yáapicha. <sup>7</sup> Càide iyúwa manuíri àicu ipíchu ibàlùacaalíwa depuúwalé cáli írìcu, yá canácata yáaliméri iwatàacani, càita nacái iwàwacutácué peebáidaca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì íméri iyú càide iyúwatécué néewáidáaná pía. Píacué nacái cayábéeri Dios irí mamáalàacata.

<sup>8</sup> Piicácué píichawa cayába ipíchanácué áibanái iwènúadacuéca píiwitáise báisiiri tàacáisi ícha nawàwacáiná nachìwáidacuéca pía nàasu cachìwéeri tàacáisi iyúwa. Càmita nacàlida Cristo itàacái, càmita nacái Cristo iyúudàa nía. Néese nacàlidacáita meedá càide iyúwa èeri mìnáná íiwitáise ímáaná, yá nacái nàawirináimi yàasu tàacáisica. Nacàlida nacái demonionái yàasu



tàacáisi, níara demonio ichùulièyèica èeri m̀nanáí íiwitáise nam̀nicaténá nabáyawanáwa.

<sup>9</sup> Picácué péemla cachìwéeyéi írí yácaíná yáí Cristoca, yácata abéerita wenáiwica idènièrica macáita Dios íiwitáise cachàiníri manuísíwata. <sup>10</sup> Dios íiwitáise cachàiníri idéca ipuniadacuéca píwáwa piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yáí Cristo ichùulièrica macáí ángelnáí íiwitáaná, demonionáí nacáí, macáita icuèyèica yáasu cáliwa chènuníseeyéi, cháí èeri írìcu nacáí. Iná cachàinírìca náicha canánama yáí Cristoca. <sup>11</sup> Péemlacué comparación: Dios ichùullacaté judíonáí nam̀ninápinaté circuncisión néenibe aslanáí írìwa nawáwalicaténaté Dios yáasunáica nía. Yáí circuncisión íimáanáca càicanide iyúwa Dios idéca nacáicaalí idalúaca náicha náiwitáise cabáyawanéeri. Càité Dios iwàwaca judíonáí imànica àta Cristo yàanàacatalétaté. Siùca piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, íná Cristo idéca ichuìdacuéca píicha píiwitáise cabáyawanéeri càide iyúwa idéca nacáicaalí idalúacuéca píicha báawéeri. Càitacué Cristo yáasáidaca yáasu wenáiwicaca píá. <sup>12</sup> Càita nacáí íimáaná yáí pibautizáanácuéca: Quéchatécué piricùacaalítéwa úni yáaculé, yá píasáidacatécué Cristo idéca ichuìdacuéca pibáyawaná machawàacacaténácué pibáyawaná iyúwa yéetéerimiwa. Iná càicatécué píade iyúwa yéetéeyéimiwa Cristo yáapicha càliculli írìcu, piricùacaalítécuéwa úni yáaculé. Néese pimichàacaalítécuéwa úni yáacuise, yáté píasáidacuéca pidàbacaté piyaca picáuca wálisáí yáapichawa càide iyúwa pídeca nacáicaalícué pimichàacawa yéetácáisi íicha Cristo yáapicha, peebáidacáinaté cachàinírìca Dios íiwitáise, yáí imichàidéricaté Cristo yéetácáisi íicha. <sup>13</sup> Bàaluité càicuéca píiwitáise iyúwa yéetéeyéimiwa, pimànicáinátécué pibáyawanáwa. Inaté càmitacué píalimá pimànica cayábéeri càide iyúwa yéetéerimiwa càmlíná yáalimá imànica cayábéeri, píiwitáise cabáyawanéeri idacùacáinátécué píá. Quéwa Dios idéca cáuca imànìcuéca píiwitáise piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa macáita wabáyawaná íicha, íwalíse yáí Cristo yéetáanácawa wáichawalíná. <sup>14</sup> Bàaluité càmita wamàni càide iyúwaté Dios ichùullianá wamànica imàacacaalíté itàacáíwa profeta Moisés írí. Inaté yáí tàacáisi icháawàacaté waináwaná ìwali. Dios itàacáí íimacaté iwàwacutáanaté wàuwichàacawa wabáyawaná ichùullacawa. Yáí yùuwichàacáisica càicanide iyúwa wamawèniacále manuírì iwàwacutéerica wapáyaidaca wáichawa càiripináta càmicáinaté wáalimá wamànica macáita machacànìiri iyú càide iyúwa Dios itàacáí íimáaná. Quéwa Dios idéca imáalàidaca wáicha yáí wamawèniacáleca imàacacáinaté iwàwawa wabáyawaná íicha Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná. Iná càmita iwàwacutá wàuwichàacawa càiripináta wabáyawaná ichùullacawa. Dios idéca iwasàaca wía íicha. <sup>15</sup> Cristo yéetácáinátéwa cruz ìwali wáichawalíná, yáté Dios imawèniadaca demonionáí ichàini, níara demonio íiwacanánáica ichùulièyèica èeri m̀nanáí íiwitáise. Yá Dios íbáiniadaca nía macáaluínáta macáí chènuníseeyéi íicápiná. Yá nacáí Dios imàacaca Cristo itéca yáamísewa demonio íiwacanánáí presoírì iyú, càide iyúwa cachàinírì úwi íiwacalíná itécaalí yáamísewa yùuwidenáíwa idécanáami úwi íiwacalíná imawèniadaca nía.

*Busquen las cosas que son del cielo*

<sup>16</sup> Iná càmitacué iwàwacutá péemlaca nalí níara áibanáí icháawèyèica piináwaná ìwali piyáacalé íwalísewa, íwalíse nacáí yáí càmlínácuéca pimàni judíonáí yáasu manuírì culto macáí camuí imanùbaca, macáí

quéri imanùbaca nacái, macái semana imanùbaca nacái, sábadò irìcu, judíonái iyamáidacatáicawa. <sup>17</sup> Bàaluté Dios ichùullacaté israelitanái namànínápínáté macáita yái wawàsica náináidacaténátéwa ìwali nacuèrinápináca Dios ìbànuèripínáté nalí, yái Cristoca. Quéwa Cristo yàanàacaté aléi èeri irìculé, ìná càmìta iwàwacutá wamànica wàacawa quirínama yái wawàsica iyúwa áibanái cachìwéeyéi náimáanacué pírì siùca. <sup>18</sup> Péemiacaalícué cachìwéeyéi irí, yásí nachìwáidacué píawa; picácué péemía nacháawàaná piináwaná ìwali. Càita nacàlidaca nèepunicawa nàasu tàacáisi cachìwéeriwa: Náimaca iwàwacutáanása wàyaca máini catúulécanéeri iyú, wamàacáanása nacái wáichawa wayáacaléwa cayábáanápínása Dios ìicáca wía. Náimaca nacái iwàwacutáanása wàaca àngelnái icàaluíniná, wasutáanása náicha wawàsi natàanínápiná wawicáu Dios yáapicha, cachìwéeyéi ìimacáiná càmìtasa Dios iwàwa yéemiaca wasutáaná ìicha. Nacàlidaca nachìwawa nacái naicácasa yéenáiwánási nacáiri Dios néeséeri. Yá nacái máini cáimacáica naicáca níawawa manuísíwata náiwítáise èeri irìcúri ìwalísewa. <sup>19</sup> Càmita nàya abédanamata Cristo yáapicha, yái icuèrica wía, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Cristo ichùullaca wía càide iyúwa wenàiwica ìiwítáise ichùullaná ìináwa, wíacáiná càica wíade iyúwa Cristo ìiná iyéerica cháí èeri irìcu. Cristo ichàiniadaca wawàwa, imàacacué nacái abédanamata wáiwítáise wáapichawáaca wamànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>20</sup> Piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái yéetéericatéwa píchawalínácué, ìná yéewa càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéericatéwa Cristo yáapicha demonionái ìicha, níara demonio ichùuliéyéica èeri mìnánái ìiwítáise. Ìná càmìtacué quirínama iwàwacutá piyaca càide iyúwa èeri mìnánái ìiwítáise iyáaná. Càmitacué iwàwacutá peebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùullanácué pía. <sup>21</sup> Càita nacàlidaca nachìwawa cayábáanápínásacué Dios ìicáca pía. Náimaca: “Picácué pidunùwa yái wawàsi ìwali; picácué piyáa yái yàacàsica; picácué peedáni picáapi irìculéwa”, náimaca. <sup>22</sup> Macáita yái tàacáisica nacàlidacáita wawàsi ìwali imáalèripínácawa, ìná càmìta iwàwacutá wéemiaca nàasu tàacáisi irí, Dios imànicáináaté yàacàsi wayáapíná. Níara cachìwéeyéica nachùullaca wenàiwica, néewáidaca nacái nía èeri mìnánái yàasu tàacáisi iyú. <sup>23</sup> Báisíta madécaná wenàiwica iyúunáidaca cáalíacáica nía cawinácaalí yeebáidéeyéica cachìwéeyéi itàacái, áibanácáiná nayúunáidaca náalimáaná nàaca Dios icàaluíniná cayábéeri iyú cachàiniwanái náicha canánama namànicaalícaita càulenéeri wawàsi, nàyacaalí nacái máini catúulécanéeri iyú, namàacacaalí náichawa nayáacaléwa, nàuwicháidacaalí nacái naináwa báawanama. Quéwa macáita yái canéeri iwèni wawàsica càmìta iyúudàa wía wadacùacaténá wáichawa wáiwítáise báawéerica, yái ichùulièrica wamànínápíná wabáyawanáwa.

### 3

<sup>1</sup> Ìná piyacáinácué abédanamata Cristo yáapicha, yái imichèericatéwa yéetácáisi ìicha, ìná siùca piyacuéca picáuca wàlisài yáapichawa, càide iyúwa pídecá nacáicaalícué pimichàacawa Cristo yáapicha yéetácáisi ìicha. Ìná iwàwacutácué pimànica càide iyúwa Cristo ichùullaná pía peedácaténácué píríwa yái cayábéeri cawèniirica iyéerica chènuniré, Cristo iyacataléca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. <sup>2</sup> Píináidacuéwa ìwali yái cawèniiri iyéerica chènuniré peedéeripínácuéca píríwa áibaalípiná. Picácué píináidawa mamáalàacata

ìwali yáì èeri irìcuírìca. <sup>3</sup> Càicuéca píade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa Cristo yáapìcha. Càide iyúwa yéetéerimiwa càmlíná ìnàidawa quirínama èeri irìcuírì ìwali, càita nacáì picácué píinàidawa mamáalàacata èeri yàasu wawàsi ìwali. Cristo, yáì iyéerica abédanamata Dios yáapìcha, icùaca iyaca picáuca càmlìri imáalàawa Dios irípiná ibàacanéri iyú áibanáì èeri mìnánáì ìicha. <sup>4</sup> Piyacáinácué abédanamata Cristo yáapìcha, ìná abéericata Cristo yáì yèericuéca picáuca càmlìri imáalàawa. Aibaalípiná Cristo yàanàpiná àniwa, yásì piyapínácué icamaláná mèlumèluírì irìcu Cristo yáapìcha, picùapíná macáita Cristo yáapìcha, yáì iyéerica chènuniré máinìri cáimiétaquèeri iyú naicáca, icùacáiná macáita.

*La vida antigua y la vida nueva*

<sup>5</sup> Aibaalípiná piyapínácué Cristo yáapìcha chènuniré, ìná siùca cháì èeri irìcu pimànicué ùwicáì cachàinìri iyú ìpunita yáì plíiwitáise bàaluisàimica, yáì ichùulìericuéca pimànica pibáyawanáwa mamáalàacata: Picácué piimá áiba yáapìcha càmlìrica pinirisíwa, càmfíchúaca nacáì pínusiwa. Picácué pimàni báawéeri piiná iyúwa, yáì wawàsi càmlìrica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Picácué nacáì pimàni càide iyúwa plíiwitáise báawéeri iwàwáaná pimànica. Picácué piwàwa peedáca piríwa mamáalàacata macáì wawàsi cawèníri. Cáinínacaalícué piicáca cawèníri wawàsi, yá plácuéca èeri irìcuírì wawàsi icàaluíníná Dios ìicha, ìná pimànicuéca càide iyúwa wenàiwica yéeyéica ídolo cuwáináì yéenáiwana icàaluíníná Dios ìicha. <sup>6</sup> Cawínacaalí imàniyéica càì nàuwichàapínácawa manuísíwata áibaalípiná Dios yàasu yùuwichàacáisi caiyéininéeri yàanàpinácaalí nàwali, càmicáiná neebáida Dios itàacáì. <sup>7</sup> Càitécué pimànica bàaluité píinàidacáinatécuéwa ìwali yáì èeri irìcuírìca. <sup>8</sup> Quéwa siùca pimàacacué píichawa macáita yáì báawéerica. Picácué calúa plíiwitáise, càita nacáì picácué calúa pía ráunamáita. Picácué báawa piicáca áibanáì. Picácué picuísa píichawa áibanáì, càita nacáì picácué pitàanì nàwali báawéeri iyú. Picácué pitàanì casaquèeri tàacáisi iyú. <sup>9</sup> Piwènúacatécuéwa plíiwitáise bàaluisàimi ìichawa, ìicha nacáì yáì báawéerica pimànìricatécué ipíchawáiseté peebáidaca Jesucristo itàacáì, ìná picácué picàlida pichìwawa piríwáaca. <sup>10</sup> Siùcade pidèniacuéca wàlisàì plíiwitáisewa iyéerica càide iyúwa wàlisàì wenàiwica. Yá plíiwitáisecué wàlisàì idàwinàacawa yàacawa Dios ìiwitáise inacáiripíná, yéewanápinácué píalíacawa cayába Dios ìwali, yáì Dios idàbéericatécué pía. <sup>11</sup> Weebáidacaalí Cristo itàacáì, yá cayábaca Dios ìicáca wía macáita abédanamata, Cristo ìwalíise, judíocaalí wía, càmlíyéicaalí judío wía nacáì, imàniyéicaalí circuncisión wía nacáì, càmlíyéicaalí imàni circuncisión nacáì wía, yàanèyéicaalí áiba cáli néese wía nacáì, càmlíyéicaalí yáalía wía nacáì, áibanáì yàasu wenàiwicacaalí wía nacáì, ìibaidéyéica mawèníri iyú, náiwacanánáicaalí wía nacáì. Iyaca abéerita wawàsi iwàwacutéeri macáita wamànica: Iwàwacutá wadèniaca Wáiwacaliwa abéerita macáita, yáì Cristoca. Yá nacáì Cristo iyaca wawàwalìcu macáita.

<sup>12</sup> Cáinínaca Dios ìicácuéca pía. Dios idéca yeedáca pía yàasu wenàiwicacaténácué pía. ìná piyacué machacànìri iyú. Piicácué áibanáì itúulécana báisìri iyú. Pimànicué áibanáì irí cayábéeri. Picácué cachàini piicá píawawa áibanáì ìicha, néese iwàwacutácué piicáca áibanáì iyúwa cachàiniyéica píicha. Píideniacué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanáì imànicaalícué pirí báawéeri. <sup>13</sup> Aibacaalí péenácué imàni pirí báawéeri, yá píideniacuèni, néese pimàacacué piwàwawa ìicha, yáì báawéerica imànìricuéca pirí. Càide iyúwa Wáiwacali imàcáanátécué iwàwawa

piháyaná ícha, càita nacái pimàacacué piwàwawa ícha yái báawéerica áiba péená imàníricuéca pírí. <sup>14</sup> Iyaca abéeri wawàsi cachàiníri náicha canánama, yái cáinináanáca waicáyacacawa. Cáininácaalí waicáyacacawa, yáí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca manuísiwata. <sup>15</sup> Pimàacacué Cristo iyúudàaca pía piyacaténacué matuibanáiri iyú piapichawáaca yácáiná Dios imáidacatécué pía abédanamacaténacué piíwítáise piapichawáaca càide iyúwa Cristo iiná iyéerica cháí èeri írìcu. Píacué Dios írì cayábéeri ìwali macáita yái cayábéerica Dios imàníricuéca pírí.

<sup>16</sup> Píináidacuéwa mamáalàacata Cristo itàacái ìwali piwàwalicúsewa píalíacaténacué péemlaca manuísiwatani. Péewáidáyacacuéwa Dios yáaliacái iyú. Pichàiniadacué piwàwawáaca nacái cáaliacáiri iyú. Picántaacué cachàiníri iyú piacaténacué Dios írì cayábéeri. Picántaacué Dios írì salmos iyú, himnos iyú nacái, canciones iyú nacái, iyúwa Espíritu Santo iyúudàanacué picántàaca. <sup>17</sup> Càinácaalícué wawàsi pimàni, càinácaalícué nacái picàlida, pimànicué macáita Wáiwacali Jesús ípidená ìwali, píasáidacaténacué íwítáise áibanái írì. Píacué Wáaniri Dios írì cayábéeri nacái Wáiwacali Jesús ípidená ìwali.

### *Deberes sociales del cristiano*

<sup>18</sup> Píacué inanái caníríyéica, peebáidacué piníri itàacáywa, yácáiná cawinácaalí inanái yeebáidéechúaca Wáiwacali itàacái iwàwacutá umànica càide iyúwa ùacawéeri ichùullaná úa. <sup>19</sup> Píacué asianái cáinuíyéica, cáininacué piicáca píinuwa, pimànicué ulí cayábéeri. Picácué piùwichàida úa. Picácué nacái pitàani ulí ipisíiri tàacáisi iyú.

<sup>20</sup> Píacué sùmanáica, peebáidacué píseenáí itàacáywa macáita casímáicáiná Wáiwacali iicácué pimàni cà. <sup>21</sup> Píacué asianái quéenibéeyéica, picácué píalimáida piicáwa péenibenáywa àta calúacataléta náiwítáise, ipíchaná achúmaca nawàwa manuísiwata, yá càmita quirínama neebáidacué pitàacái.

<sup>22</sup> Píacué áibanái yáasu wenàiwicaca, íbaidéeyéica mawèníri iyú píiwacali íríwa, pimànicué macáita càide iyúwa píiwacali ichùullaná pía cháí èeri írìcu. Pimànicué cayábani yái píibaidacalécawa, cànírica abéta píiwacali iicáidacaalícué pírí, cayábaténácáita iicácué pía meedá, néese píibaidacué cayába càiripináta piíwítáise cayábéeri yáapichawa báisíiri iyú, píasáidacaténacué placa Dios icàaluíniná. <sup>23</sup> Cawinácaalícué pimàni, pimànicué cayábani casímáiri iyú càide iyúwacué píibaidaca nacáicaalí Wáiwacali írì, cànírica wenàiwica írì meedá. <sup>24</sup> Càicué pimàni píalíacáinácuéwa Wáiwacali yàanápínacué pírí yáasu cawèníri yéenáwa yàacaténacué piwèni áibaalípiná pìanàacaalícué chènuniré, píibaidacáinácué Cristo írípíná, yái Píiwacalisíwacué abéerita. <sup>25</sup> Quéwa cawinácaalí imànírica íbáyawanáwa, Dios ipáyaidapínáni yùuwichàacáisi iyú, ìwalíse yái báawéerica imànírica, càmicáiná Dios iicá áiba wenàiwica íwítáaná iyúwa cayábéeri áibanái ícha, néese iicáca macái wenàiwica abédanamata.

## 4

<sup>1</sup> Píacué náiwacanánái iwàwacutácué picùaca plasu wenàiwicawa machacàníri iyú. Picácué piùwichàida nía máiwítáiséeri iyú, néese pimànicué nalí cáaliacáiri iyú. Piwàwalicué pídeniaca Píiwacaliwa chènuníséeri. Yá áibaalípiná iwàwacutácué picàlidaca píinánawána írì càinácaalícué cayábéeri, báawéeri nacái pimànírica cháí èeri írìcu.

<sup>2</sup> Píacué wéénánáica, picácué piméyáawa pisutáca píawawa Dios ícha. Néese pisutácué píawawa Dios ícha manuísíwata. Yá piacué Dios íri cayábéeri. <sup>3</sup> Pisutácué nacái Wáiwacali ícha walípiná imàacáanápíná wacàlidaca yái cayábéeri tàacáisica áibanái íri mamáalàacata, wacàlidacaténá nacái nalí yái tàacáisi càmíricaté wenàiwica yáalía ìwali, yái tàacáisi ímérica Cristo iwàsàaca càmíyeyí judío Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná pisutácué Dios ícha nulípiná ipíchaná cáaluca núa, nùyacáiná siúca cháí presoíyeyí ibànalícu nucàlidacáiná yái tàacáisica wenàiwicanái íri. <sup>4</sup> Pisutácué nulí Dios amalácaténá numànica nalí yái tàacáisica yéewanápiná náalíaca néemiàcani, cànácaalí ímáaná.

<sup>5</sup> Piicácué píichawa cayába, pimànicué cáalíacáiri iyú, iwàwacutácaalícué pimànica wawàsi nèewi níara áibanái càmíyeyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Càicaalínácaalícué píalimá picàlidaca nalí Wáiwacali iináwaná ìwali, yá picàlidacué nalíni. <sup>6</sup> Iwàwacutácué pitàanica éeréeri iyú càiripináta, cáiwitáiséeri iyú nacái. Iwàwacutácué píalíaca picàlidaca machacàníri iyú nalíni, macáita cawinácaalí wenàiwica isutéeyéica yéemiàwa píá.

### *Saludos finales*

<sup>7</sup> Wéénàsàiri cáininéerica waicáca ípidenéerica Tíquico icàlidapínácué píriwa macáita nuináwaná. Tíquico yàacawéeridaca wía cayába, íbaidaca nacái Wáiwacali írípiná núapícha. <sup>8</sup> Iná nubànùacué píataléni icàlidacaténácué píri waináwaná ichàiniadacaténácué píiwitáise Wáiwacali ìwali. <sup>9</sup> Onésimo yái wéénàsàiri cáininéerica waicáca, píyacàle néeséerícué nacái, yàapínácaawa Tíquico yáapícha. Yásí nacàlidacué píriwa macáita ìwali cànácaalí iyáaná cháí.

<sup>10</sup> Aristarco yái iyéerica presoíri iyú núapícha presoíyeyí ibànalícu, iwàwalícuéca píá. Càita nacái Marcos, yái Bernabé yéénàsàirináca, iwàwalícuéca píá nacái. Nudéca nucàlidacuéca píri Marcos ìwali, ipáchíacaalícué píá, yá pitàidacué cayábéeri iyúni. <sup>11</sup> Aiba wenàiwica ípidenéeri Jesús, áibaalí ípidenéeri Justo, iwàwalícuéca píá nacái. Níacata abéta judío yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái íbaidéeyéica núapícha, wacàlidacaténá cànácaalí iyú Dios icùaca yàasu wenàiwicawa. Càita nachàiniadaca nuwàwa. <sup>12</sup> Epafra abéerícué píyacàle néeséeri íbaidéerica Cristo írípiná iwàwalícuéca nacái píá. Yá mamáalàacata isutácuéca Dios ícha pírípinácué manuísíwata cachàinícaténácué píiwitáise Jesucristo ìwali, pimàacáanápínácué píawawa nacái Dios íri pimànicaténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>13</sup> Núalíacawa Epafra isutácué Dios ícha pírípinácué manuísíwata, càita nacái Epafra isutáca Dios ícha nalípiná níara Laodicea iyacàlená mìnánáica, Hierápolis iyacàlená mìnánáica nacái. <sup>14</sup> Lucas nacái yái cadepíacáirica cáininéerica waicáca, iwàwalícuéca píá nacái. Càita nacái Demas iwàwalícuéca píá.

<sup>15</sup> Nuwàwali níara wéénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Laodicea iyacàlená mìnánái. Nuwàwali nacái Nínfa, nía nacái ìwacáidáyaquéeyéicawa ucapèerículé namànicaténá culto. <sup>16</sup> Pídecánáamicué píléeca yái cuyàluta píriwáaca, yá píbanùacuéni naléecaténáni, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Laodicea iyacàlená mìnánáica. Píacué nacái, píléecué nacái yáara cuyàluta nubanúerica nalí Laodicea néré. <sup>17</sup> Píimacué càí Arquipo íri: “Píibaida cayába pimànicaténá píibaidacaléwa càide iyúwa Wáiwacali ichùullaná pimànica írípináni”, càí núumaca Arquipo íri.

<sup>18</sup> Núa Pablo nutànaacué pírí yái tàacáisi achúméerínaca nucáapi iyúwa nuwàwalicáinacué pía. Pisutácué Dios ícha nulípiná presocáiná núa. Nusutácué nacái Dios ícha pírípinacué imánínápinacué pírí cayábéeri mawèníiri iyú.

# 1 TESALONICENSES

## *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí ípidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái nutànàacué pirí cuyàluta, piacué wéenánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica iyacàlená mìnánái, piacué iyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. Wía apóstolca, wasutáca Dios ícha pirípinácué imànínápinácué pirí cayábéeri mawèníri iyú, imàacáanápinácué piyaca matuíbanáiri iyú nacái.

## *El ejemplo de fe que daban los de Tesalónica*

<sup>2</sup> Macái imanùbaca wasutácaalí Dios ícha pirípinácué, wàaca irí cayábéeri piwalicué macáita. <sup>3</sup> Wàaca Wáaniri Dios iríwa cayábéeri mamáalàacata píibaidacáinácué Dios irípiná cachàiníri iyú peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. Wáalia nacáiwa piyúudàacuéca áibanái manuíwata cáininácuéca piicáca Dios. Wáalia nacáiwa picùacuéca manuíwata Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa, íná yéewa píideniácuéca piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú idècunitàacá namànicuéca pirí báawéeri iwalíse yái peebáidáanácuéca Jesucristo itàacái. <sup>4</sup> Píacué wéenánáica, cáininácuéca Dios íicáca pía. Wáalíaca nacáiwa Dios idéca yeedúcuéca pía yàasu wenáiwicacáténácué pía. <sup>5</sup> Wacàlidacaalítécúé pirí Jesucristo iwásáaca wenáiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, càmítaté wacàlidacáitacué piríni yáawami tàacáisi iyú meedá, néese wacàlidacátécúé piríni Espíritu Santo ichàini iyú, wáalíacaté nacáiwa báisíiri iyú báisícani yái tàacáisi wacàlidéerica. Píalíacué nacáiwa amaléeri iyú wàyacaté machacàníri iyú pèewibàa, wayúudàacáténácué pía, íná píalíacuéwa wacàlidacaté pirí Dios itàacái báisíiri iyú.

<sup>6</sup> Wía apóstolca, wáalíacawa Dios yàasunáica piacué, bàalutécáiná pidàbacué piyaca machacàníri iyú càide iyúwa wásáidáanátécúé pirí, càide iyúwaté nacái Wáiwacali iyáaná. Yá peebáidacátécúé Jesucristo itàacái casímáiri iyú, càide iyúwaté Espíritu Santo imàacáanácué casímáica pía, éwitaté áibanái càmíyeyí yeebáida nàuwichàidacáanítacué pía báawanama peebáidacáinácué Jesucristo itàacái. <sup>7</sup> Càita píasáidacuéca áibanái irí cànácaalí iwàwacutáaná neebáidaca, macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata, Acaya yàasu cáli ínata nacái. <sup>8</sup> Wáalíacawa pimàacacué madécaná áibanái náalíacawa Wáiwacali itàacái ìwali, càmíríca abéta níara iyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata, nía nacái iyéeyéica Acaya yàasu cáli ínata, néese macái cáli imanùbaca manùbéeyéi wenáiwica náalíacué piináwaná ìwali. Náalíacawa peebáidáanácué Dios itàacái, íná càmíta iwàwacutá wacàlidacuéca nalí piináwaná ìwali. <sup>9</sup> Néese, níata icàlidaca iyaca walí piináwanácué ìwali, íná náalíacawa wapáchíanácué pía bàaluté, pitàidacátécúé wía cayába, péemíacátécúé nacái wàasu tàacáisi. Piyamáidacátécúé píaca ídolo icàaluíníná, níara cuwáinái yéenáiwánaca, yá pimàacacátécúé píawawa cáuri Dios irí, yái báisíríca, peebáidacáténácué itàacái, píibaidacáténácué irípiná nacái. <sup>10</sup> Nacàlidaca nacái walí picùacuéca Jesús yàanàaca chènuníse àniwa, yái Dios íiríca, Dios imichàidéericaté yéetácáisi ícha. Yácata Jesús iwáséerica wía Dios yàasu manuíri yúuwichàacáisi ícha, yái yúuwichàacáisi yàanèeripínaca èeri imáalàacaalípináwa.

## 2

*El trabajo de Pablo en Tesalónica*

<sup>1</sup> Iná piacué wéenánáica pialiacuéwa Dios imànicatécué pirí cayábéeri wapáchiacaalícué pía bàaluité. <sup>2</sup> Péemiácatécué waináwaná iwali, wía apóstolca, ipíchawáiseté wàanàacué piatalé, yáté Filipos iyacàlená minaná namànicaté walí máini báawéeri, nataànicaté nacái wàwali báawéeri iyú idècunitàacá nàuwichàidaca wía iwálíse yái wacàlidáanáca Jesucristo itàacái. Quéwa Dios iyúudàacaté wía wàanàacaténáté pìyacàle nérécué wacàlidáanápínacué piríni macàaluínináta, yái tàacáisca íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, éwitaté áibanái nàuwidécáaníta namànica wía manuísíwata. <sup>3</sup> Càmitaté wacàlidacué pirí cachìwéeri tàacáisi, càmita nacái watàanicué pirí wachìwáidacaténácué pía meedá, weedácaténácué píicha plata. <sup>4</sup> Néese Dios yáalimáidacaté iicáwa wía asáisi wáibaidacaalí irípiná machacàniri iyú, wía apóstolca. Néese idécánáamité cayábaca Dios iicáca iyúwaté wáibaidáaná irí, yá ibànùacaté wía wacàlidáanápínáté yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Iná yéewa wacàlidaca wenàiwicanái iríni. Càmita wáalimáida wasíimáidacáita wenàiwica meedá wàasu tàacáisi iyúwa, néese wacàlidaca Dios itàacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, yái Dios yáaliéerica wawàwa. <sup>5</sup> Píaliacué nacáiwa càmitaté wachìwáidacué pía cachìwéeri tàacáisi iyú càide iyúwa èeri minaná iwàwáaná yéemíaca. Càmitaté wamàni càì weedáanápínacué píicha cawèníri. Càmitaté nacái wamàni wawàsi ibàacanéeri iyú weedácaténácué píicha plata. Càité wàyacué pèewibàa machacàniri iyú Dios iicá. <sup>6</sup> Càmitaté wawàwa wenàiwica naicáca wía iyúwa máiniyéica cayába áibanái íicha. Càmitacué wacutá píicha càiri, áibanái íicha nacái, ibatàa abéeri piná, éwita Dios imàacacáaníta walí cáimiétacanéeri íibaidacalési, wía apóstolca. Càité nacái, éwita Dios imàacacáaníta walí íiwitáisewa wachùulliacaténácué pía cachàiniri iyú, càicáaníta càmitaté wamàni càì. <sup>7</sup> Càmitaté wachùulliacué pía cachàiniri iyú, éwita Cristo yàasu apóstolcáaníta wía. Néese watàanicatécué pirí éeréeri iyú. Wamànicatécué pirí càide iyúwa inanái udàwinàacaalí uénibewa, ucùa nacái nía cáininéeri iyú. <sup>8</sup> Càité nacái cáinináca waicácuéca pía iná wawàwacaté wacàlidacuéca pirí Dios itàacái cayábéeri, yá wáibaidacaté macái wachàini iyúwa wayúudàacaténácué pía. ¡Yá wacàlidacatécué pirí Dios itàacái mamáalàacata cáininácáiná waicácuéca pía! <sup>9</sup> Píacué wéenánáica, pialiacuéwa wáibaidacaté wacáapi iyúwa mamáalàacata cachàiniri iyú wawèniacaténáté wayáapínáwa, wàyacaalíté pèewibàa. Càmitaté wawàwa wáinataléca pirícuéni, iná wáibaidacaté èeríapinama, táiyápinama nacái ipíchanácué wacutáca píicha wayáapínáwa idècunitàacá wacàlidacatécué pirí Dios itàacái.

<sup>10</sup> Píaliacuéwa amaléeri iyúni wàyacatécué pèewibàa machacàniri iyú piicápinácué, mabáyawanéeri iyú nacái Dios iicá. <sup>11</sup> Píaliacué nacáiwa wàalàacatécué pía, wamichàidacatécué píiwitáise, wachàiniadacatécué piwàwa, piacué abéechúanameyéica càide iyúwa nàaniri cayábéeri íiwitáise imàníná yéenibe iríwa. <sup>12</sup> Wàalàacatécué pía pimànínápínácué càide iyúwa iwàwacutáaná Dios yàasu wenàiwica imànica, yái Dios imáidéericuéca pía icúacaténácué pía iyúwa Picuèriná, pìyacaténácué nacái Dios icamaláná mèlumèluíri írìcu chènuniré.

<sup>13</sup> Iyaca áiba wawàsi nacái wèerica Dios irí cayábéeri iwálíse mamáalàacata: Bàaluité péemíacanáamicué wacàlidaca pirí Dios itàacái,



yáté peebáidacuécani píalíacáinátéwa Dios itàacáicani báisíiri iyú, càmita càide iyúwa wenàiwica itàacái meedá. Báisíta Dios itàacáicani, iwàlisàidéericuéca píiwitáise piwàwallicúsewa, piacué yeebáidéeyéicani. <sup>14</sup> Iná piacué wéenánaica, peebáidacáinacué Jesucristo itàacái, ináté iwàlisse piasu cáli néeséeyéi nàuwichàidacatécué pía, níái cà míyéica yeebáida. Yá piùwichàacatécuéwa càide iyúwa Dios yàasu wenàiwica nàuwichàanátéwa, níara yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái Judea yàasu cáli íinata, bàaluitécáiná néenánái nacái judiónái nàuwichàidacaté níai iwàlisse yái neebáidáanaca Jesucristo itàacái. <sup>15</sup> Níara judíoca nanúacaté Wáiwacali Jesús, càide iyúwaté nàawirináimi inúanáté Dios yàasu wenàiwica profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmallicúse. Judiónái yùuwichàidacaté wíai nacái, náucaca wíai nacái nàasu cáli íichawa. Càmita namàni càide iyúwa casímáiná Dios iicáca. Nàuwideca namànica macái wenàiwica. <sup>16</sup> Macái imanùbaca wawàwacaalí wacàlidaca Dios itàacái cà míyéi judío iri, yéewacaténá Jesucristo iwasaaca níai nacái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, judiónái càmita namàca wacàlidaca Dios itàacái cà míyéi judío irí. Càita máini namànica nabáyawanáwa, níai judíoca. Quéwa átata Dios yàasu yùuwichàacáisi máiníiri manuica idéca yàanàaca mawiéniré nalí, yàanàacaténá nàwali mesúnamáita.

*Pablo desea visitar otra vez a los de Tesalónica*

<sup>17</sup> Piacué wéenánaica, achúmacaté wawàwa iwàwacutácáináté wàacawa píichacué, achúma èeripináté, yáté éwita càmicáaníta waicácué píai, càicáaníta wawàwallicúé píai mamáalàacata wawàwallicúsewa. Iná wawàwacaté wàacawa píatalécué máinicáináté wawàwaca wapáchiacuéca píai. <sup>18</sup> Yáté wáináidacawa wapáchíanápináté piacué. Núa, Pablo nuwàwacaté nupáchiacuéca píai madécaná yàawiríia quéwa càulenacaté Satanás imànica nuíchani, iná càmitaté núalimá nùanàaca néré. <sup>19</sup> Wíai apóstolca, máinité wawàwaca waicácuéca píai casímáicáinacué pimànica wawàwa wacùacáinacué wabàlùanápináwa píapicha Wáiwacali Jesucristo íipunita áiba èeriwa Wáiwacali yàanàacaalípiná àniwa. Néenialípiná, jmáini casímáipinaca wawàwa píwallicúé peebáidacáinacué Jesucristo itàacái tàí íiméeri iyú! <sup>20</sup> Báisíta, wacàlidapinacué piináwaná iwali casímáiri iyú, pimànicáinacué máini cayábéeri.

### 3

<sup>1</sup> Néeseté máini nuwàwacaté nuémíaca piináwaná iwalicúé, quéwa càmitaté núalimá nùaca nupáchiacuéca píai. Càmicáináté núalimá nuídeníaca mamáalàacata yái cà míináca núalíawa, ináté nuínáidacawa nuyamáanápinátéwa abéerita Atenas iyacàlená néré. <sup>2</sup> Yáté nubànùaca wéenásàiri Timoteo yeebáidéerica Jesucristo itàacái, ipáchiacaténacué píai. Yái Timoteo abéeri wéená wíai íibaidéeyéica Dios iripiná, wíai icàlidéeyéica yái cayábéeri tàacásica Cristo iináwaná iwali. Yáté nubànùacué píatalé Timoteo imichàidacaténacué píiwitáise, ichàníadacaténacué piwàwa nacái, yéewanápinacué peebáidaca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàí íiméeri iyú. <sup>3</sup> Nubànùacaté Timoteo píatalécué yàalàacaténacué píai, báawacáichacué piwàwa piùwichàacái iwàlissewa, ipíchanacué piwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo íicha. Píalíacuéwa iwàwacutáaná wàuwichàacawa càí, wíai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>4</sup> Càita nacái bàaluité wàyacalítécué píapicha, yáté wacàlidacué píri áibanái nàuwichàidáanápiná wíai, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. Siuca píalíacuéwa wadéca wadábaca

wàuwichàacawa càide iyúwaté wacàlidáanácué piríni. <sup>5</sup> Iná càmicáináté nùalimá nuídeniaca quirínamani, yái càminácuéca nùalía piináwaná ìwali, yáté nubànùaca Timoteo isutácáténácué yéemlawa pía yéewanápiná nùaliacuéca piináwaná ìwali asásí peebáidacuálícué Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì ìmèeri iyú. Nubànùacátécué pìataléni achúmacáináté nuwàwa nuínáidacawa pìwalícué cawàwanáta Satanás yáalimáidacátécué pía piwènúadáanápínácué píiwitáisewa Jesucristo ícha. Càita Satanás iwàwa imànica yéewanápiná canáca iwèni, yái wacàlidéericuéca pirí Dios itàacái bàaluité.

<sup>6</sup> Quéwa siúcade Timoteo idéca yèepùacawa pìyacàle néesecué, yáara Tesalónica iyacàlenáca. Yá idéca icàlidaca walí cayábáanácué piináwaná peebáidacáinácué Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì ìmèeri iyú, cáininácáinácué nacái piicáyacacawa. Idéca icàlidaca walí piwàwalínácué wía cáininéeri iyú mamáalàacata, máini nacái piwàwacué piicáca wía càide iyúwa wawàwáanácué waicáca pía. <sup>7</sup> Iná piácué wéénánáica, éwita wàuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta wadéca wachàiniadaca wawàwawa, wía apóstolca, wéemlácáinácué piináwaná ìwali peebáidacuéca Jesucristo itàacái mamáalàacata tàì ìmèeri iyú. <sup>8</sup> Yá wáalimá wàideniaca yùuwichàacáisi wéemlácáinácué piináwaná ìwali càminácué piméyáawa peebáidaca Wáiwacali itàacái tàì ìmèeri iyú. <sup>9</sup> Càmiripináta wayamáida wàaca Dios irí cayábéeri piináwaná ìwalíisecué, yá nacái pimànínácuéca cayábéeri. Iná yéewa casímáica wía Dios iicápiná pìwalínácué. <sup>10</sup> Eeríapinama, táiyápinama nacái wasutáca Dios ícha manuísíwata imàacáanápíná waicácuéca pía watuí iyúwa wéewáidacáténácué pía mamáalàacata iwàwacutácáinácué píaliacawa áiba wawási ìwali peebáidacáténácué Jesucristo itàacái tàì ìmèeri iyú.

<sup>11</sup> Wía apóstolca, wawàwaca Wáaniri Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudáca wía yéewanápiná wáalimáca wapáchiacuéca pía mesúnamáita. <sup>12</sup> Wasutá Wáiwacali ícha pirípinácué, imàacáanápínácué cáinináca piicáyacacawa cachàiniwanái mamáalàacata, càita nacái cáinináanápínácué piicáca áibanái wenàiwica canánama, càide iyúwa cáinináaná waicácuéca pía. <sup>13</sup> Càita nusutáca Wáiwacali ícha pirípinácué ichàiniadáanápínácué píiwitáise, yéewanápinácué mabáyawanáca Dios iicáca pía Wáiwacali Jesús yàanàacaalpiná macáita yàasunái mabáyawanéeyéi yáapichawa èeri imáalàapínácaalíwa. Báisita, amén.

## 4

### *La vida que agrada a Dios*

<sup>1</sup> Siúcade piácué wéénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wasutácué pícha wawási manuísíwata, wàalàacué pía nacái Wáiwacali Jesús inùmalícuíse. Piyacué machacàniri iyú cachàiniwanái mamáalàacata casímáicaténácué Dios iicáca píiwitáise càide iyúwacué pidàbáanáté pìyaca péemlácanaacáitacué wéewáidaca pía.

<sup>2</sup> Péemlácátécué cayába yái tàacáisi wacàlidéericatécué pirí Wáiwacali Jesús inùmalícuíse. <sup>3</sup> Dios iwàwacué pìyaca mabáyawanéeri iyú píibaidacáténácué abéerita irípiná. Càmita iwàwacué píimáca áiba yáapicha càmiríca pinìrisíwa, càmíchúwa nacái píinusiwa. <sup>4</sup> Càita Dios iwàwacué pìyaca, yéewanápiná cawinácaalí asialí iwàwéerica icásàacawa yáalimá teedéca íríwa ìnupináwa mabáyawanáwaca, iyacáténá úapicha cáimiétaquéri iyú. <sup>5</sup> Aibanái wenàiwica càmiíyéica yáalíwa Dios ìwali

needáca inanái máinicáiná nawàwacáita naimáca náapicha meedá. Càmita báisi naicáyacacawa cáimiétaquéri iyú. Picácué pimàni cà. <sup>6</sup> Picácué nacái piimá áiba asiali ínu yáapicha, càita nacái áiba inanái iníri yáapicha. Pimànicaalícué càiri báawéri áiba wenàiwica irí, yásí Wáiwacali yùuwichàidacué píawa manuísíwata, càide iyúwacué wàalàanáté pía cáimiétaquéri iyú. <sup>7</sup> Dios càmita imáida wía wamàninápiná wabáyawanáwa casaguèeri iyú, néese imáidaca wía wàyacaténá mabáyawanéeri iyú, yéewanápiná wáibaidaca abéerita irípiná. <sup>8</sup> Yái tàacáisi nùalèricuéca iyú pía, càmirita meedá wenàiwica yàasu tàacáisi, néese Dios itàacáicani, íná cawinácaalí càmirica yeebáida yái tàacáisi, idéca yúucaca íchawa Dios, yái Dios ibànuèricuéca Espíritu Santo piwàwaliculé. Yái Espíritu Santo ípidená ímáanáquéi “Yái Mabáyawanéerica” ímáanáca, Espíritu yàanàacáinaté mabáyawanácaténá imànica wía.

<sup>9</sup> Quéwa càmita iwàwacutá nùalàacuéca pía cáinináanápinácué piicáyacacawa Dioscáiná idéca yéewáidacuéca pía cà, íná nùalíacawa cáininácuéca piicáca áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>10</sup> Wáalíacawa cáininácuéca piicáca macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iyéeyéica Macedonia yàasu cáli ínata. Quéwa wasutácué pícha wawási manuísíwata, piácué wéenanáica, cáinináanápinácué cachàiníwanái mamáalàacata piicáca macáita yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>11</sup> Píalimáidacué piyacaténá matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha. Picácué máini pisutáida péemiawa áibanái yàasu tàacáisi íwali, néese píibaidacué picáapi iyúwa càide iyúwaté wàalàanácué pía. <sup>12</sup> Píibaidacué cachàiníri iyú yéewanápiná áibanái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái naicácuéca pía cáimiétaquéri iyú, pidèncaténácué nacái yái pimáapuèrica, ipíchanácué picutáca piyáapináwa áibanái ícha.

### *El regreso del Señor*

<sup>13</sup> Píacué wéenanáica, wawàwacué píalíacawa càinácaalí nàyanápiná níara yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái achúmacáichacué piwàwa manuísíwata càide iyúwa achúmáná èri mìnánái iwàwa càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Achúmaca nawàwa manuísíwata càmicáiná nacua néenanáimi imichàacawa yéetácáisi ícha. <sup>14</sup> Wadéca weebáidaca Jesús iináwaná íwali yéetácátéwa, néese imichàacaté nacáwa yéetácáisi ícha. Càita nacái weebáidaca Dios imichàidáanápiná yéetéeyéimiwa yéetácáisi ícha, níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesús itàacái. Nacáucami yàanàpiná Jesús yáapicha namichàacaténáwa yéetácáisi ícha Jesús yàanàpinácaalí àniwa.

<sup>15</sup> Íná wacàlidacué pirí yái tàacáisi càide iyúwa Wáiwacali yéewáidáaná wía: Wía cáuyéicáwaca mamáalàacata cháí èri iricu Wáiwacali yàanàcaalípiná, càmita wàawa napíchalé chènuniré níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái. <sup>16</sup> Wéemípiná chènuníiséri tàacáisi imáidéerica wía cachàiníri iyú, yá ángel íwacaliná imáidapiná nacái wíawa, yá nacái Dios yàasu trompeta casànapiná wéemiawa napullíacaalíni. Yásí Wáiwacali iricùapináwa chènunibàata. Néese níái yéetéeyéimicawa yeebáidéeyéicaté Cristo itàacái, níata idàbapiná icáucàacawa queéchacáwa. <sup>17</sup> Néese wía cáuyéicáwaca wamichàapinácawa náapichawa cáuli iriculé, wawàlúacaténáwa acalèe yéewiré wáipunitáidacaténá Wáiwacaliwa capíraléeri cáli ínatalé. Càipina wàyaca Wáiwacali yáapichawa càiripináta.

<sup>18</sup> Iná pichàiniadacué piwàwawáaca iyú yái tàacáisi cayábéerica ipíchanácué máini achúmaca piwàwa péenánái yéetácaalíwa pícha.

## 5

<sup>1</sup> Píacué nuénánáica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càmitacué iwàwacutá nutànàaca piri tàacáisi ìwali yái Wáiwacali yéenáiwanáca yàanàcatáipináta, càisimalénácaalí camuí iya wapíchalé. <sup>2</sup> Píaliacuéwa cayába canáca èeri minanáí yáaliériwa càicaalínápinácaalí Wáiwacali yàanàaca àniwa. Càide iyúwa cayéedéeri yàanàcaalí táiyápi càmicatáita wenàiwicanáí íináidawa ìwali, càita nacái Wáiwacali yàapináwa néese àniwa càmicatáita èeri minanáí icùa yàanàaca. <sup>3</sup> Néenialípiná wenàiwica nacàlidapiná càì: “Cayába macáita. Canáca ùwicái. Wàyaca matuíbanáita”, càipiná náimaca. Néese ráunamáita yúuwichàacáisi yàanàapinácaawa nàwali cáiwíri iyú imáalàidacatená nía, càide iyúwa inanái idàbacaalí yúuwichàacawa isicúasíwata umusúadacatená iicá èeri. Yásí càmita náalimá napíacawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. <sup>4</sup> Quéwa píacué wéénánáica càmitacué catá píiwitáise, píalíacáinácuéwa Dios ìwali. Iná càmitacué Wáiwacali yéenáiwaná icalùada píawa, yàanàapinácaalí càide iyúwa cayéedéeri icalùadacaalí wenàiwica. <sup>5</sup> Amalácáinácué píiwitáise macáita, píalíacáinácuéwa Dios ìwali, picúacáinácué nacái Wáiwacali yàanàaca. Càmita wàya càide iyúwa catéeyéi íiwitáise iyáaná, càimíyéica yáalía Dios ìwali. <sup>6</sup> Iná iwàwacutá wamichàidaca wáiwitáisewa wacùanápiná Wáiwacali yàanàaca. Picácué wàya iyúwa iiméeyéi meedá, càimíyéica icùa Jesús yàanàanápiná. Yá waicáidacué Wáiwacali ípunitawa cáalíacáiri iyú, wacùacatená wíawawa ipíchaná wawènúadaca wáiwitáisewa Wáiwacali íchawa. <sup>7</sup> Aibanái catéeyéica íiwitáise càmita náalíawa Dios ìwali. Càica níade iyúwa wenàiwica iiméeyéica meedá táiyápinama, iyúwa nacái wenàiwica icàméeyéica catéeri irícu. <sup>8</sup> Quéwa wía amaléeyéica íiwitáise, icuèyéica nacái Wáiwacali yàanàanápiná, iwàwacutá wacùaca wíawawa cayába ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá weebáidaca Jesucristo itàacái, càita nacái cáininácué waicáyacacawa, càita nacái manuícué wáináida wawàwawa Jesucristo ìwali iwasàanápiná wíawa Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Wamànicaalí càì, yásí wacùapiná wíawawa cayába Satanás ícha ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, càide iyúwa úwisàiri iwicalíalí icàyuwaniwa, ibàle nacáíwa dàaléeri hierro nacáiri icùacatená yáawawa yúuwidenái íchawa. <sup>9</sup> Dioscáiná càmitaté yeedá wía yàasunáipináwa imàacáanápiná yàasu manuírí yúuwichàacáisi yàanàaca wàwali, néese idéca yeedáca wía iwasàacatená wía yàasu yúuwichàacáisi íchawa ìwalíise yái Wáiwacali Jesucristo yéetánácaawa wáichawalíná. <sup>10</sup> Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná wáyacatená yáapícha càiripináta, éwita nacái wéetácaalíwa, càita nacái cáucaalíca wía áiba èeriwa Jesucristo yàapinácaalíwa néese àniwa. <sup>11</sup> Iná pimichàidacué píiwitáisewáaca mamáaláacata, pichàiniadacué nacái piwàwawáaca càide iyúwa pimànínácué píacawa siúcade.

### *Pablo aconseja a los hermanos*

<sup>12</sup> Píacué wéénánáica wasutácué pícha wawàsi manuísíwata, píacué ancianonái ímiétacaná, níái íbaidéeyéica Dios irípiná pèewibàa, nacùacatenácué pía, nàalàacatenácué pía Wáiwacali itàacái iyú, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>13</sup> Iwàwacutácué píaca ancianonái ímiétacaná, cáininácué nacái píicáca nía manuísíwata ìwalíise yái

Íbaidacalésica namànírica Dios irípiná, yái nacùanáuécua pía. Piyacué matuíbanáita píapichawáaca.

<sup>14</sup> Wachùulliacué pía, piacué wéenanáica, pialàacué cachàiníri iyú níara péená càmiyéica iwàwa íbaidaca. Pichàiniadacué nawàwa nacái cawinácaalí achúméeyéica ínáida iwàwawa, nàuwichàacái iwálisewa. Piyúudàacué nacái níara machawàaquéeyéica íiwitáise, càmiyéicáwaca yeebáida tàí íméeri iyú. Pimànicué macáita irí éeréeri iyú mamáalàacata.

<sup>15</sup> Aibanáicaalí imànicué pirí báawéeri, picácué pimàni irí báawéeri nacái píipuináwa, néese píalimáidacué pimànica cayábéeri piríwáaca càiripináta, macái wenàiwica irí nacái.

<sup>16</sup> Cayábacué piwàwa càiripináta. <sup>17</sup> Pisutácué píawawa Dios ícha mamáalàacata. <sup>18</sup> Piacué Dios irí cayábéeri càinácaalícué piyáaná, càicáinácué Dios iwàwa pimànica, piacué yeebáidéeyéica Cristo Jesús itàacái.

<sup>19</sup> Càide iyúwa càmicaalí wachacàida cayábéeri quichái iyúudèrica wía, càita nacái picácué pimáalàida píchawa yái cayábéerica Espíritu Santo imàníricuécua piwàwallícué. <sup>20</sup> Picácué caná iwèni piicáca natàacái níái wenàiwica Espíritu Santo ichàiniadéeyéica nacàlidacaténá tàacáisi Dios inùmaliícué. <sup>21</sup> Quéwa píináidacuéwa cáalífacáiri iyú iwali macái tàacáisi péemièricuécua píalíacaténácuéwa asáisi báisicaalí Dios itàacáicani, néese peebáidacué abéerita yái cayábéeri tàacáisica. <sup>22</sup> Piwènúacuéwa macái báawéeri íiwitáaná ícha.

<sup>23</sup> Wasutáca Dios ícha pirípinácué, yái Dios matuíbanáirica imànica wáiwitáise, masacàanápinácué imànica píiwitáise píibaidacaténácué abéerita Dios irípiná, icùanápinácué nacái píiwitáise manuíswata, piwàwa nacái, piiná nacái mabáyawanéeri iyú àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. <sup>24</sup> Càipiná Dios imànicuécua piríni. Yái Dios imáidéericatécué pía yàasunáicaténácué pía, imànipinácué pirí macáita càide iyúwa icàlidáanácué piríni.

### *Saludos y bendición final*

<sup>25</sup> Piacué wéenanáica, pisutácué Dios ícha walípiná nacái. <sup>26</sup> Pitàidacué cayábéeri iyú macáita wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>27</sup> Nuchùulliacué pía Wáiwacali inùmaliícué, piléecué yái nùasu cuyàlutaca nalí macáita níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>28</sup> Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué, imànínápínácué pirí cayábéeri mawèníri iyú.

## 2 TESALONICENSES

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo, Silvano yáapicha, áibaalí lípidenéeri Silas, Timoteo yáapicha nacái, nutànàacué pírí cuyàluta, píacué wéénánái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái Tesalónica iyacàlená írìcu, píacué iyéeyéica abédanamata Wáaniri Dios yáapicha, Wáiwacali Jesucristo yáapicha nacái. Wawàwalicué pía. <sup>2</sup> Wasutáca Wáaniri Dios ícha pírípínacué, Wáiwacali Jesucristo nacái namànínapínacué pírí cayábéeri mawèníri iyú, namàcáanápínacué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

### *Dios juzgará a los pecadores cuando Cristo vuelva*

<sup>3</sup> Píacué wéénánáica, casímáica wàaca Dios irí cayábéeri càiripináta pìwalicué. Yá cayábaca càì wamànica peebáidacáinacué pìacawa Jesucristo itàacái manuísíwata cachàiníwanái, yá nacái wáalíacawa cáinináanacué yáwanái piicáyacacawa mamáalàacata. <sup>4</sup> Iná wacàlidacuéca piináwaná ìwali casímáiri iyú áibanái irí Dios yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái macái yàcalé wapáchiacatabàa. Wacàlidaca nalíni pìideníanacuéca piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidáanacué nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái éwitacué áibanái nàuwichàidacáanítacué pía madécaná yàawírí, éwitacué nacái piùwichàcáanítawa madécaná càulenéeri wawàsi iyú. <sup>5</sup> Iná yéewa wáalíacawa amaléeri iyú Dios yàanápíná macái wenàiwica iwèni machacàníri iyú, namànicaalí cayábéeri, càita nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Siùcade piùwichàacuécawa pìyaca ìwalíise yái peebáidáanacuéca iyúwa Dios ichùullíanacué pía, quéwa càmítacué piméyáawa peebáidaca. Iná Dios icàlidapínacué piináwaná ìwali pimànínacuéca cayábéeri, yá imàacapínacué piwàlùacawa Dios iyacàle írìculé Dios icùacataléca yàasu wenàiwicanáíwa càiripináta chènuniré.

<sup>6</sup> Dios yàapíná macái wenàiwica iwèni machacàníri iyú, yùuwichàidapíná nacái níara wenàiwica nabáyawaná ìwalísewa, níai yùuwichàidéeyéicuécaca pía siùcade. <sup>7</sup> Dios yàapíná macái wenàiwica iwèni machacàníri iyú, imàacapínacué nacái piyamáidacawa piùwichàacái íchawa càide iyúwa imàcáanápíná wayamáidaca nacáíwa. Càipíná Dios imànica walí macáita néenialípiná Wáiwacali Jesús yàanàacaalípiná chènuníise mèlumèluíri iyú, quichái ipèrù yèewíise yàasu cachàiníyeyéi ángel yáapichawa. <sup>8</sup> Yá Wáiwacali Jesús yàanàapíná yùuwichàidacaténá wenàiwica nabáyawaná ìwalísewa, níai càmíiyéica iwàwa yáalíaca Dios ìwali, macáita nacái càmíiyéica yeebáida yái tàacáisi ímérica Wáiwacali Jesucristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>9</sup> Yá Wáiwacali yúucapíná íchawa nía déeculé, nàuwichàacaténáwa nabáyawaná ìwalísewa càiripináta, éeri càmíiri imáalàawa, yá càmita quirínama naicáca Wáiwacali, yái mèlumèluíríca íicácanáwa, icuèrica macáita cámiétacanéeri iyú, máinicáiná cachànica íiwitáise manuírí. <sup>10</sup> Càipíná Wáiwacali imànica nalíwa néenialípiná yàanàacaalípiná àniwa. Yàapínacawa néese àniwa yéewacaténá macáita yàasunái, wía yeebáidéeyéica itàacái, wàaca irí cayábéeri manuísíwata cáimiétaquéeri iyú casímáiwaca. Núalía nacáíwa piicáanápínacué Wáiwacali yàanàaca, plapínacué nacái irí cayábéeri, peebáidacáinacué iyúwaté wacàlidáaná pírí Wáiwacali iináwaná.

11 Wáaliacawa p̄lanápinácué Wáiwacali irí cayábéeri néenialípiná, íná wasutáca Wacuèriná Dios ícha pirípinácué mamáalàacata. Wasutáca Dios ícha iyúudàanápinácué p̄a p̄iyacaténácué càide iyúwa wenàiwica Dios imáidéeyéica n̄ayacaténá machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwàaná. Càita nacái wasutáca Dios ícha pirípinácué ichàiniadáanápinácué p̄a íiwitáise cachàiníri iyúwa, pimànicaténácué macái cayábéeri wawàsi piwàwéericuéca pimànica, yá nacái p̄ibaidacaléuécá pimànirica p̄ebáidacáinácué Jesucristo itàacái. 12 Càita wasutáca Dios ícha pirípinácué yéewanápiná áibanái nacái n̄aapínáca Wáiwacali Jesús irí cayábéeri naicácaalípiná ichàiniadacuéca p̄a pimànicaténá cayábéeri, yéewanápiná nacái píacué iyéeyéica abédanamata Wáiwacali Jesús yáapicha píasáidacuéca áibanái irí cayábéeri íiwitáise cani, yái Wáiwacalica. Píalimápinácué pimànica càì yácáiná Wacuèriná Dios, Wáiwacali Jesucristo nacái nayúudàacuéca p̄a mawèniiri iyú.

## 2

### *Aclaraciones sobre el regreso del Señor*

1 Siúcade píacué wéenanáica, píaliacuéwa Wáiwacali Jesucristo yàanàanápiná àniwa. Píaliacué nacáiwa Dios ìwacáidàanápiná wíawa Wáiwacali Jesucristo yàatalé. Siúcade wawàwaca wéewáidacuéca p̄a ìwali quiríta. 2 Cawàwanáta abénaméeyéi cachìwéeyéi nacàlidapínácué piríni idécasa ichàbacawéi Wáiwacali yéenáwaná yàacaténáwa néese àniwa. Wasutácué pícha wawàsi manuísíwata ipíchaná piúcáida piwàwawa picalùniwa caquialéta iyúwa sìcusìcuíyéi iwàwa. Picácué cáalu p̄a áibanái cachìwéeyéi náimacaalícué pirí nacàlidacasa tàacáisi Dios inùmalicuése ímérica idécasa ichàbacawéi Wáiwacali yéenáwaná, càita nacái néewáidacaalícué p̄a iyú càiri cachìwéeri tàacáisica. Cawàwanáta náasáidapínácué pirí cuyàluta náimérica ìwali nutànàacasacué piríni, quéwa picácué p̄ebáida nachíwa, picácué nacái cáalu p̄a. 3 Picácué pimàaca áibanái ichiwáidacuéca p̄a áiba tàacáisi cachìwéeri iyú, ibatàa abéeri tàacáisi iyúpináta. Ipíchawáise Wáiwacali yéenáwaná yàanàaca yàacaténáwa néese, yá madécaná wenàiwica nawènúadapíná náiwitáisewa Dios ícha manuísíwata, yá càmita nawàwapíná Dios icùaca nía. Abéeri asiali nacái yàanàapíná, máiniiri cabáyawanáca, Satanás inacáiri íiwitáise, yáalimáidéeripíná èeri m̄inanái namànínápiná nabáyawanáwa. Máinípiná báawacani, yái asialica, íná Dios idéca ínàidacawa imáalàidàanápináni báisíri iyú. 4 Yái asiali yàanèeripínáca, yácata Dios yùuwidesíwaca báawéerica náicha canánama. Yá máinípiná cáimacáica iicáca yáawawa. Icàlidapíná ìwaliwa cachàinicasani Dios ícha, cachàinisa nacáicani macái cuwáinái ícha áibanái yéeyéica icàaluíná, íná ichùullapíná èeri m̄inanái yàaca icàaluíná Dios ícha. Néese imànipíná càiri báawasíwéeri: Ibàlùadapíná yàasu manuíri yàalubáisiwa Dios yàasu templo irícu, yá yáawinacawa néré icùacaténá macáita, Dioscáinásani, càipíná ímaca yéewacaténá èeri m̄inanái yàaca icàaluíná. Yá icàlidapínáca iináwanáwa Dioscani.

5 Núaliacawa piwàwalicuéca cayábani yái tàacáisi nucàlidéericatécúé pirí. Bàaluté n̄uyacaalítécúé píapicha, yáté nucàlidacuéca pirí iináwaná ìwali yáara máiniiri cabáyawanáca yàanèeripínáca áibaalípiná. 6 Siúcade píaliacuéca càirínácaalí chàinisi càimírítàacá ibatàa yáasáidacawa yáara máiniiri cabáyawanáca, àta idécatalépináta yéenáwaná yàanàaca, Dios imàaquéerica irí yàanàacatáipíná. 7 Dios imàacaca wáaliacawa Satanás

idéca idábaca iwènúadaca wenàiwicanáí íiwitáise Dios ícha. Quéwa càmitàacá idé Satanás yáalimá imànica macáita yáí báawéerica iwàwéerica imànica, iyacáiná siúcade abéeri imáisanieràica Satanás imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná imànica. Aibaalípiná yàapinácawa èeri ícha yáí cà míricáwaca ibatàa Satanás imànica macáita yáí iwàwéerica imànica. Idécánáami yàacawa èeri ícha, yásí Satanás yáalimápiná imànica macáita càide iyúwa iwàwáaná cháí èeri írìcu. <sup>8</sup> Néese yáara máiníiri cabáyawanáca wenàiwica yáasáidapinácawa cháí èeri írìcu, yáí asiali Wáiwacali Jesús inuérìpináca caquialéta itàacáí iyúwa. Wáiwacali yàanàpiná cachàiníiri íiwitáise yáapichawa, icamalá mèlumèluíri írìcu nacáíwa, yá Wáiwacali imáalàidapinácani yáara máiníiri cabáyawanáca. <sup>9</sup> Quéwa néenialípiná, idècunitàacá iyaca cháí èeri írìcu, yáara máiníiri cabáyawanáca, yásí Satanás ichàiniadapinácani manuísíwata idèniacaténá ichàini manuíriwa. Yásí yáara máiníiri cabáyawanáca imànìpiná madécáná wawàsi cachàiníiri iyú cà míiri wenàiwica idé imànica ichìwáidacaténá wenàiwica. <sup>10</sup> Imànìpiná nacáí macáí báawéeri íiwitáaná ichìwáidacaténá wenàiwica Dios yùuwichàidèyèyèpiná nabáyawaná íwalíse càirìpináta càmicáiná cáininá naicáca báisíiri tàacáisi neebáidacaténáni. Dios yùuwichàidapiná nía càmicáiná neebáida báisíiri tàacáisi yéewanápiná Jesucristo íwasàaca nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>11</sup> Càmicáiná nawàwa neebáidaca báisíiri tàacáisi, íná Dios imàacapíná cachìwéeri tàacáisi ichìwáidaca nía, neebáidacaténáni cachàiníiri iyú. <sup>12</sup> Càipíná Dios imànica yáasáidacaténá yùuwichàidáanápíná càirìpináta macáita wenàiwica cà míiyéica iwàwa yeebáidaca yáí báisíiri tàacásica, néese casímáica meedá namànica nabáyawanáwa.

### *Escogidos para ser salvados*

<sup>13</sup> Quéwa wía apóstolca, iwàwacutá wàaca Dios írì cayábéeri càirìpináta pìwalicué, píacué wéenanáica cáininéyèica Wáiwacali íicáca. Wàaca Dios írì cayábéeri bàaluitécáiná Dios yeedácuéca pía èeri ipíchawáise íwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, Espíritu Santo imàacacáinácué Dios yàasu wenàiwicaca pía, peebáidacáinácué nacáí yáí báisíiri tàacásica. <sup>14</sup> Dios iwàwacáináte íwasàacuéca pía, íná Dios íbànúacaté wía wacàlidacaténácué píri yáí tàacáisi ímèerica Jesucristo íwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Càita Dios imáidacatécué pía yàasunáicaténácué pía, yéewanápinácué pìyaca Wáiwacali Jesucristo yáapicha cáimiétacanèeri iyú, icamaláná mèlumèluíri írìcu nacáí càide iyúwa Wáiwacali iyáaná.

<sup>15</sup> Íná píacué wéenanáica, cachàinicué píiwitáise Jesucristo ìwali, peebáidacué itàacáí mamáalàacata tàì ímèeri iyú. Píacué píimáicha yáí wacàlidèericatécué píri wàyacaalícué píapicha bàaluité. Píacué nacáí píimáicha yáí tàacáisi wacàlidèericuéca píri cuyàluta írìcu watànèericuéca píri. <sup>16</sup> Yá wasutáca Wáiwacali Jesucristo ícha píripínácué, Wáaniri Dios ícha nacáí, yáí cáininéerica íicáca wía, imànírìca nacáí walí cayábéeri mawèníiri iyú. Càita idéca ichàiniadaca wawàwa càirìpináta, imàaca nacáí manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali imànínápíná walí cayábéeri càide iyúwa icàlidáanáté walíni. <sup>17</sup> Yá wasutáca Dios ícha píripínácué ichàiniadáanápínácué píwàwa, imàacáanápínácué nacáí pímaníca cayábéeri mamáalàacata macáí íiwitáanáta, pítàanicaténácué nacáí yáawamita cayábéeri wawàsi ìwali.



## 3

*Oren por nosotros*

<sup>1</sup> Píacué wéénánáica, iyaca nacái áiba wawàsi quiríta wawàwéericuéca wacàlidaca píri: Pisutácué Dios ícha walípiná imàacáanápíná wacàlidaca Wáiwacali itàacáíwa áibanái irí caquialéta macái cáli imanùbaca. Pisutácué Dios ícha imàacáanápíná madécaná wenàiwica neebáidaca Wáiwacali itàacái cáimiétaquéri iyú càide iyúwacué peebáidáaná. <sup>2</sup> Pisutácué Dios ícha nacái icùanápíná wía báawéeri ícha, nàyacáiná abénaméeyéi wenàiwica máiníyéica báawaca íiwitáise, iwàwéeyéica imànica walí báawéeri càmicáiná macái wenàiwica yeebáida Wáiwacali itàacái. <sup>3</sup> Quéwa Wáiwacali imànica macáita càiripináta càide iyúwa ímáaná, íná yéewa wáaliacawa ichàiniadáanápínácué píiwitáise peebáidacaténácué itàacái mamáalàacata, tàì íméeri iyú, icùanápínácué píá nacái Satanás ícha, ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. <sup>4</sup> Manuíca wáináidaca wawàwawa Wáiwacali iwaliwa iyúudáanápínácué píá pimànicaténácué píacawa mamáalàacata càide iyúwa wachùullianácué píá. <sup>5</sup> Wasutáca Wáiwacali ícha píripínácué iyúudáanápínácué cáinináca píicáca Dios càide iyúwa cáinináanácué Dios íicáca píá. Càita nacái wasutáca Wáiwacali ícha ichàiniadáanápínácué píiwitáise píidenìacaténácué píùwichàanáwa matuíbanáiri iyú càide iyúwaté Cristo ìidenìaná yùuwichàanáwa.

*El deber de trabajar*

<sup>6</sup> Píacué wéénánáica, wachùulliacué píá Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, picácué píacawéerida cawinácaalí péenácué càmiríca iwàwa íibaidaca, càmiríca nacái iya càide iyúwa wéewáidáanácué píá. <sup>7</sup> Píaliacuéwa càinácaalí iwàwacutáanácué píyaca pimànicaténácué càide iyúwaté wásáidáanácué píri wàyacaalítécué píapícha. Néenialí wàyacaalítécué píapícha, wía apóstolca, wáibaidacaté wawènacaténá wayáapínáwa. <sup>8</sup> Càmitaté nacái wayáacué píícha yàacàsi mawèníri iyú. Néese wía apóstolca wáibaidacaté cachàiníri iyú éeriapi, táiyápi nacái wapáyaidacaténá wayáapínáwa, ipíchanácué píùwichàacawa wáwalíse, càmicáinaté wawàwa wáinatalécuéca píriní, íbatàa abéeri péená irí. <sup>9</sup> Ewita Dios imàacacáaníta wasutácuéca píícha wayáapínáwa mawèníri iyú wéewáidacáinácué píá, càicáaníta càmitaté wamàni càì. Néese wáibaidacaté cachàiníri iyú wásáidacaténácué píri càinácaalí iwàwacutáanácué píibaidaca cachàiníri iyú. <sup>10</sup> Wàyacaalítécué píapícha, yáté wachùulliacuéca píá càiri tàacáisi iyú íméerica: Aibacaalí péenácué càmita iwàwa íibaidaca, picácué píá iyáapíná. <sup>11</sup> Quéwa wadéca wéemiacuéca píináwaná iwali ínucué péewibàa abénaméeyéi péená, càimíyéica íibaida íbatàa achúméerína íibaidacalési píná. Càmita nabatàa áibanái íibaidaca, néese nasàiwicaca nalí wawàsi meedá. <sup>12</sup> Níara ínuíyéica, càimíyéica íibaida, wachùulla nía, wasutáca náicha wawàsi manuísíwata nacái Wáiwacali Jesucristo íiwitáise iyúwa, náibaidáanápíná matuíbanáiri iyú needácaténá nayáapínáwa.

<sup>13</sup> Píacué wéénánáica, picácué chamàle pimànica cayábéeri ipíchaná piméyáacawa, néese pimànicué píacawa cayábéeri mamáalàacata. <sup>14</sup> Aibacaalí péenácué càmita imàni càide iyúwa wachùullianáni cháì cuyàluta írìcu, picàlidacué íináwaná iwali macái wenàiwicanái yàacuésemi, níái yeebáidéyéica Jesucristo itàacái. Picácué píacawéeridani, yéewacaténá báicani íbáyawaná iwaliwa. <sup>15</sup> Quéwa picácué píùwide pimànica yái

wenàiwicaca, néese pìalàacué éeréeri iyútani, càide iyúwacué pìalàaca nacáicaalí péenásàiriwa.

*Bendición final*

<sup>16</sup> Wasutáca Wáiwacali ícha pirípinácué, yái imàaquéerica matuíbanáica yàasu wenàiwica iwàwa, imàacáanápíná matuíbanáicuéca piwàwa càiripináta càinácaalícué pìyáaná. Wasutáca Wáiwacali ícha pirípinácué yàacawéeridáanápínácué pía manuísíwata.

<sup>17</sup> Núa Pablo nutànàacué pirí yái achúmээрíina tàacáisica nucáapi iyúwa nuwàwalicáinácué pía. Càita nutànàacani macái nùasu cuyàluta irícuwa. Càì nutànàacani pialíacaténácuéwa càinácaalí iicácanáwa, ipíchanácué áibanái ichìwáidaca pía. <sup>18</sup> Nusutácué Wáiwacali Jesucristo ícha pirípinácué, imànínápínácué pirí cayábéeri mawèníiri iyú, píacué canánama.

# 1 TIMOTEO

## *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo nubànùaca pirí cuyàluta. Núa Pablo Jesucristo yàasu apóstol, Dioscáiná ibànùaca núa nuíbaidáanápíná irí. Yái Diosca, yácata iwasèrica wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Wáiwacali Jesucristo nacái ibànùaca núa, yái Jesucristo imàaquéerica manuíca wáináidaca wawàwawa ìwali imàninápiná walí macáita càide iyúwaté ìmáaná walí. <sup>2</sup> Nutànàaca pirí cuyàluta Timoteo, píacata nuiquéerica càiride iyúwa nuiriwa báisíta peebáidacáiná Jesucristo itàacái, càide iyúwa nuebáidáaná nacái. Yá nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Wáiwacali Cristo Jesús nacái, namàninápiná pirí cayábéeri mawèníiri iyú, naicáanápíná nacái pipualé namàacáanápíná nacái matuìbanáica piwàwa.

## *Advertencia contra enseñanzas falsas*

<sup>3</sup> Pimàni càide iyúwaté nùalàaná pía ipíchawáiseté nùacawa píicha Macedonia yàasu cáli nérépiná. Nuwàwaca piyamáacawa aléera Efeso iyacàléná iricu pialàacaténá cachàiníiri iyú áibanái wenàiwica néeníyéica iyaca nayamáidáanápíná néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú.

<sup>4</sup> Pialàa nía nacái cachàiníiri iyú ipíchaná neebáidaca nàawirináimi yàasu cachìwéeri tàacáisiwa, ipíchaná nacái néewáidacawa mamáalàacata áiba tàacáisi cachìwéeri ìwali náiméerica ìwali icàlidacasa càinácaalí nàawirináimi imàniiná bàaluité, ipíchaná nacái nacàlidaca mamáalàacata macáita nàawirináimi ípidenáwa madécaná. Wenàiwicanái yéewáidacaalíwa nàwali, yá nasutáca néemlawa níawáaca mamáalàacata, natàanica náapichawáaca chàinisíiri iyú nacái. Yái tàacáisi cachìwéerica càmita iyúudàa wenàiwica neebáidáanápíná Dios itàacái nàyacaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>5</sup> Dios idéca ichùullaca wía cáinináanápíná waicáyacawa. Wáalimá càì wamànica masacàacaalí wáiwitáise macái báawéeri ícha, wawènúadacaalí nacái wáiwitáisewa Dios irípiná imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ícha, weebáidacaalí nacái Jesucristo itàacái báisiiri iyú. <sup>6</sup> Abénaméeyéi càmita càì nàyaca nawènúacáinatéwa Dios itàacái ícha, yá naméeràacawa déeculé báisiiri tàacáisi ícha. Siúcade natàanica náapichawáaca chàinisíiri iyú canéeri iwèni wawàsi ìwalíise meedá. <sup>7</sup> Náimaca nawàwacasa néewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú, yái tàacáisi profeta Moisés itànèericaté Dios inùmalicuise, quéwa càmita nàalía néemlaca càinácaalí ìmáaná Moisés yàasu tàacáisi. Nayúunáidaca nàalía néemlaca yái tàacáisica, íná manuíca nàináidaca nawàwawa nàwaliwa néewáidáanápíná wenàiwica, quéwa càmita nàalía néemlaca tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica.

<sup>8</sup> Wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wáalíacawa cayábéericani, yái profeta Moisés yàasu tàacáisica, cayábaca nacái wéewáidacaalí iyú wenàiwica yái tàacáisica, quéwa iwàwacutá wéewáidaca nía càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>9</sup> Iwàwacutá wawàwalica Dios itàacái càmita imáisanla wamànica cayábéeri, néese icháawàaca naináwaná ìwali cawinácaalí imàniyéica ibáyawanáwa, càmiyéica nacái iwàwa yeebáidaca Dios itàacái. Càì namànica: Nàuwideca namànica Dios, namànica nabáyawanáwa; càmita nàa Dios iyéininá, caná iwèni naicáca áibanái yàanáca Dios icàaluíniná; nanúca nàaniriwa, náatúa nacáiwá, nanúa nacái áibanái wenàiwica. <sup>10</sup> Naimáca áiba yáapicha càmiíchúaca nàinusíwa, càmírca nanìrisíwa nacái, asianái naimáca nanacáiri yáapichawa, inanái naimáca nanacáichúa

yáapichawa nacái; náibàaca wenàiwica plata ìwalinápiná; nacàlidaca nachìwawa, nachìwáida nacái áibanái, nacháawàaca áibanái iináwaná ìwali nachìwa iyúwa. Càita áibanái wenàiwica nàyaca imàniyéica macái báawéeri ìiwitáaná méetàuculé ìicha yái yéewáidacalésica machacànírica. Iná Dios itàacái profeta Moisés itànèericaté icháawàaca naináwaná ìwali, ìimaca iwàwacutáanápíná nàuwichàacawa nabáyawaná ìwalísewa. <sup>11</sup> Moisés yàasu tàacáisi báisírira iyaca abédanamata yáapicha yái tàacáisi Dios imàaquéerica nulí, nucàlidacaténá áibanái iríni yéewanápiná náalíacawa Jesucristo iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ìicha, yái Dios mèlumèluírira iicacánáwa; iwàwacutá wàaca Dios icàaluíniná.

### *Gratitud por la misericordia de Dios*

<sup>12</sup> Yá nùaca Wáiwacali Jesucristo irí cayábéeri, yái ichàiniadéerica núa. Nùaca irí cayábéeri bàaluitécáiná iicáca núa càiride iyúwa abéeri imàníripináté càide iyúwa ichùullaná núa, yáté imàacaca nuíbaidaca irípiná. <sup>13</sup> Càita idéca imànica nulí yái cayábéerica éwitaté nutàanicáaníta báawéeri iyú Jesús ìwali quéechatécáwa, nùuwichàidacaté nacái wenàiwica yeebáidéeyéicaté itàacái, numànicaté nacái nalí báawéeri manuísíwata iyúwa wenàiwica cáimacáiri iicáca yáawawa áibanái ìicha. Quéwa Dios iicácaté nupualé càmíicáinaté nùalíawa nùuwichàidáanáté nùacawa yàasu wenàiwicanái ipíchawáiseté nuebáidaca Jesucristo itàacái. <sup>14</sup> Yá Wáiwacali idéca imànica nulí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata. Yá imàacaca nuebáidaca itàacái, cáinináca nacái iicáca núa. Càita wàyaca, wía iyéeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yeebáidéeyéica itàacái.

<sup>15</sup> Nucàlidacu píri báisísíwéeri tàacáisi. Iwàwacutá macáita yeebáidacani: Cristo Jesús yàanàacaté aléi èeri irìculé iwasàacaténá cabáyawanéyéi wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ìicha. Nùacata yái cabáyawanéerica náicha canánama èeri irìcuíyéica cabáyawanéyéica. <sup>16</sup> Dios iicácaté nupualé, núa cabáyawanéerica náicha canánama, yéewacaténá Jesucristo yáasáidaca macáita wenàiwica irí máini cayábéerica ìiwitáise, náalíacaténáwa nacái càmíta yùuwichàida wenàiwica ráunamáita, néese icùaca déecuíri iyú yéewanápiná wenàiwica nawènúadaca irípiná náiwitáisewa. Càipíná náalíacawa néemiapínacaalí nuínáwaná ìwali, náalíacaténáwa Dios iicáanápíná napualé nacái neebáidacaalí Jesucristo itàacái needácaténá nalíwa nacáucapínáwa càmíri imáalàawa. <sup>17</sup> ¡Wàacué Dios irí cayábéeri manuísíwata càiripináta, wàacué iyéininá nacái cáimiétaquéeri iyú, yái Wacuèriná Dios càmírira imáalàawa, càmíri nacái yéetáwa, càmíri nacái yéewa èeri mìnánái iicáca, yái abéericata Dios! Báisita, amén.

<sup>18-19</sup> Néeni, Timoteo, nuíquéri càiride iyúwa nuíríwa, nuchùullíacaté pía píalàanápíná cachàiníri iyú níara yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú. Càì nuchùullíaca pía pímanícaténá cayábéeri ùwicái cachìwéeyéi ípunita, pímanícaténá nía báisírira tàacáisi iyú. Píalimápiná pímanícaténá nía peebáidacaalí mamáalàacata yái tàacáisi báisírira, píwènúadacaalí nacái píiwitáisewa càiripináta píbáyawaná ìichawa. Iwàwacutá pímaníca càide iyúwaté abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nacàlidáanáté tàacáisi píwali Dios inùmalícuíse. Náimacaté píibáidáanápínáté Dios irí cáalíacáiri iyú. Áibanái càmítaté nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná ìichawa báisírira iyú, iná nadéca namèniaca neebáidaca yái báisírira tàacáisica. <sup>20</sup> Càita nadéca namànica níara Himeneo, Alejandro nacái. Iná nudéca numàacaca núa yéewanápiná Satanás

yùuwichàidaca nía namàacacaténá náichawa yái natàanínáca báawéeri iyú Dios iwali.

## 2

### *Instrucciones sobre la oración*

<sup>1</sup> Quéechacáwa nuwàwa pialàaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nasutáanápíná Dios ícha macái èeri mìnáná irípiná. Iwàwacutá wasutáca Dios ícha nalípiná, wàaca nacái Dios irí cayábéeri nàwali macáita. <sup>2</sup> Iwàwacutá wasutáca Dios ícha nalípiná níái icuèyéica cáli, nalí nacái macáita icuèyéica wenàiwicanái, yéewacaténá wàyaca matuúbanáita, yéewanápíná nacái wàaca Dios icàaluíníná matuúbanáiri iyú, yéewanápíná nacái wàyaca cáimiétaquéeri iyú macái wenàiwicanái iicápiná. <sup>3</sup> Cayábéeriquéi wasutáanáca Dios ícha nalípiná, casíimái nacái Dios yéemiaca yái wasutáanáca ícha nalípiná, yái Dios iwasèerica wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. <sup>4</sup> Cayábaca Dios yéemiaca wasutáaná ícha nalípiná Dioscáiná iwàwaca Jesucristo iwasàaca macái wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha; Dios iwàwa nacái náalíacawa iwali yái báisíiri tàacáisca. <sup>5</sup> Iyacáiná abéerita Dios. Iyaca nacái abéerita wenàiwica yáaliméerica itàanica Dios yáapicha èeri mìnáná iwicáu, yái wenàiwica ípidenéerica Jesucristo. Canácata áiba Jesucristo ícha yáaliméerica imàacaca wàyaca abédanamata Dios yáapicha. <sup>6</sup> Jesucristo imàacacaté icáucawa macái èeri mìnáná íchawalíná iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, càide iyúwaté Dios yáasáidáaná walí iwàwacáináté wáalíacawa. <sup>7</sup> Dios imàacacaté apóstolca núa ibànùacaténá núa nucàlidáanápíná càiri tàacáisi inùmalicuíse Jesucristo iináwaná iwali. Núumaca pírí báisíiri iyú, càmita nuchíwa: Dios ibànùaca núa nuéwáidacaténá càmíiyéi judío báisíiri tàacáisi iyú, neebáidacaténá Jesucristo itàacái.

<sup>8</sup> Iná àta alénácaalí nàwacáidáyacacawa, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nuwàwaca aslanái isutáca Dios ícha. Namichàidacaalí nacáapiwa nasutácaténá Dios ícha, iwàwacutá masacàaca nawàwa mabáyawanéeri iyú càide iyúwa cayábáaná Dios iicáca. Iwàwacutá càmita calúa nía, càmita nacái natàaní náapichawáaca chàinisíiri iyú. <sup>9</sup> Cayábaca nacái inanái nadènlacaalí nabàlewa iyúwa cáimiétacanéyeyéi inanái, ipíchaná aslanái naicáidaca nalí, néese náináidacawa inanái iwali báawanama. Cayábaca càmicaalí nachùniá náiwita íbáináwa máiní cawèníiri iyú, oro yáapicha, cawèníiyéi tùliquichí yáapicha nacái, cawèníchúá íba perla yáapicha nacái. Cayábaca nacái càmicaalí nàwalica máiníiri cawènica bàlesica. <sup>10</sup> Càmita cayába inanái náasáidaca meedá nadènlaca madécaná cawèníiri, néese cayábaca inanái náasáidacaalí nadéca namàacaca níawawa Dios irí nàacaténá iyéininá báisíiri iyú. Càì náalimá náasáidaca náiwitáisewa: Iwàwacutá namànica cayábéeri áibanái irí. <sup>11</sup> Iwàwacutá masànaca inanái culto irícu, néemiacaaténá aslanái yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. Iwàwacutá nacái inanái nàaca náimiétacaná, cawinácaalí aslanái yéewáidéeyéica wenàiwicanái. <sup>12</sup> Càmita numàaca inanái yéewáidaca aslanái Dios itàacái iyú culto irícu macái wenàiwica yàacuésemi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càmita nacái numàaca inanái ichùullaca aslanái, néese iwàwacutá masànaca inanái néemiacaaténá aslanái yéewáidaca wenàiwica Dios itàacái iyú. <sup>13</sup> Canáca yéewaná inanái ichùullaca aslanái, Dios idàbacáináté Adán quéecha, néeseté idàbaca Eva, níara idàbáanéeyéicaté wenàiwicaca, wàawirináimica nía, wía èeri mìnánáica canánama. <sup>14</sup> Yái Adán

càmítatè Satanás ichìwáidani, néese Satanás icàlidacaté ichìwawa inaná irí, yá uebáidacani, uyáacaté abéeri àicu iyacanà càmíricaté Dios íbatàa nayáaca. Càité umànica ubáyawanáwa quéechaté. Iná yéewa wáaliacawa canáca yéewaná inaná ichùullaca asianái. <sup>15</sup> Quéwa níái inánaica namusúapínacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha namànicaalí càide iyúwa iwàwacutáaná namànica néenibe iríwa, neebáidacaalí nacái mamáalàacata Jesucristo itàacái cáaliacáiri iyú càide iyúwa cáimiétacanéeeyéi, cáininácaalí nacái naicáca áibanái. Iwàwacutá nacái masacàaca náiwitáise macái báawéeri ícha, náibaidacaténá Dios irí mabayawanéeri iyú.

### 3

#### *Cómo deben ser los dirigentes*

<sup>1</sup> Báisíta cayábaca máinícaalí abéeri iwàwaca íbaidaca Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Báisíta máini cayábéeri, cáimiétacanéeerica nacái yái anciano íbaidacaléca Dios irípiná. <sup>2</sup> Iná cawinácaalí íbaidéerica Dios irípiná iyúwa anciano icùacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá iyaca machacáníri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawáaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca anciano imànica íbáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idènlaca abéechúta ínuwa. Iwàwacutá nacái icùaca yáawawa cáimiétaquéri iyú ipíchaná imànica íbáyawanáwa. Iwàwacutá nacái casímáica yeedáca yàataléwa áibanái nayamáacaténáwa icapèe irícu, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèepuníyécawá déeculé icapèe íchawa. Iwàwacutá nacái anciano yáalimá yéewáidaca wenàiwica cayába. <sup>3</sup> Càmita nacái anciano icàma. Càmita nacái ipélicá, néese càmíri calúa iwàwa, càmita nacái iwàwa itàanica chàinisíri tàacáisi iyú. Càmita icutá mamáalàacata yeedácaténá iríwa manùba plata. <sup>4</sup> Iwàwacutá anciano icùaca icapèericuíyéiwa cayába. Iwàwacutá yéenibe neebáidaca itàacái, nàa nacái límíetacáná manuísíwata. <sup>5</sup> Iwàwacutá càì anciano icùaca icapèericuíyéiwa, yácáiná cámicáalí yáalimá icùaca cayába icapèericuíyéiwa, néese càmita nacái yáalimá icùaca Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>6</sup> Iná iwàwacutá anciano càmírica wàlisàì yeebáidaca Jesucristo itàacái, ipíchaná cachàinica iicáca yáawawa áibanái ícha, yá imànica íbáyawanáwa, néese Dios yùuwichàidacani càide iyúwaté Satanás cachàinínáté iicáca yáawawa Dios ícha, yáté imànica íbáyawanáwa, íná Dios yùuwichàidapínacani báawanama càiripináta. <sup>7</sup> Iwàwacutá nacái anciano iyaca machacáníri iyú yéewanápiná áibanái càmíyéica yeebáida Jesucristo itàacái, naicáca cáimiétaquéri iyúni, yái ancianoca. Càmicáalí càì anciano iyaca, yá cawàwanáta áibanái itàanica ìwali báawéeri iyú, néese Satanás yáalimáidacani imànínápiná íbáyawanáwa.

#### *Cómo deben ser los diáconos*

<sup>8</sup> Càita nacái diácononái: Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéri iyú, càmíyéita cachàwá, néese namànica càide iyúwa náimáaná; càmíyéita nacái icàma, càmíyéita nacái iwàwa imànica yàasu wawàsi báawéeriwa needácaténá nalíwa plata. <sup>9</sup> Iwàwacutá diácononái yeebáidaca tàì líméeri iyú yái tàacáisi báisíríca weebáidéerica, Dios imàaquéerica wáaliacawa ìwali. Iwàwacutá nacái masacàaca diácononái íiwitáise. <sup>10</sup> Yá iwàwacutá piicáca náiwitáise quéecha asáisi náibaidacaalí cayába Dios irípiná, nàyacaalí nacái machacáníri iyú. Néese càmicáalí namàni nabáyawanáwa, yásí náalimáca náibaidaca Dios irípiná iyúwa diácono. <sup>11</sup> Càita nacái inaná

íibaidéeyéica Dios irípiná iyúwa diácono. Iwàwacutá nàyaca cáimiétaquéeri iyú, càmiyéica itàaní áibaná ìwali báawéeri iyú, càmiyéita nacá icàma, namànica nacá macáita náibaidacaléwa machacàníri iyú càide iyúwa iwàwacutáaná namànicani. <sup>12</sup> Iwàwacutá diácono idènlaca abéechúata ínuwa. Iwàwacutá nacá icùaca yéenibewa cayába, icapèericuíyéi nacáíwa. <sup>13</sup> Iwàwacutá càì nàyaca níái diáconoca, níacáiná, náibaidacaalí cayába Dios irí, yásí áibanáí iicáca nía cáimiétaquéeri iyú, yá nacáí manuúpináca diácononáí íináidaca iwàwawa, cachàiníri yáwanáí náiwitáise nacàlidacaténá naináwanáwa macàaluínináta neebáidáaná Cristo Jesús itàacáí.

### *La verdad revelada de nuestra religión*

<sup>14</sup> Nutuúyàaca núalimáanápiná nùaca nupáchiaca pía mesúnamáita, quéwa siúcade nutànàaca pírí cuyáluta. <sup>15</sup> Iná càmicaalí núalimá nùacawa platalé mesúnamáita, càicáaníta píalápinácawa càinácaalí iwàwacutáaná wàyaca, wía Dios yéenibeca, cáuri Dios yáasunáica, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Iwàwacutá wéewáidaca wenàiwica càiripináta báisíri tàacáisi iyú. <sup>16</sup> Macáita wáaliácawa báisíri iyú, máini cachàiníríca yái tàacáisi Dios ibèericaté wenàiwica ícha bàaluité quéwa siúca Dios idéca imàacaca wáaliácawa ìwali. Yácata tàacáisi icàlidéerica walí càinácaalí iwàwacutáaná weebáidaca: Cristo yáanáacaté aléi èeri írículé càide iyúwa wenàiwica. Néese Espíritu Santo icàlidacaté Cristo ìwali mabáyawanéericani, ángelnáí nacáí naicácani. Aibanáí nadéca nacàlidaca iináwaná wenàiwicanáí irí; abénaméeyéi èeri mìnánáí neebáidaca itàacáí; néeseté Cristo imichàacawa chènuniré àniwa, iyacaténá cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irícu nacáíwa.

## 4

### *Los que se apartarán de la fe*

<sup>1</sup> Quéwa Espíritu Santo icàlidaca yái tàacáisi amaléeri iyú: Aibaalípiná malééná èeri ípíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha, càmita quirínama neebáidapiná itàacáí. Néese neebáidapiná demonionáí itàacáí cachìwéeri, demonionáí yáasu yéewáidacalési cachìwéeri nacáí. <sup>2</sup> Néenialípiná wenàiwica néemlapiná pucháibéeyéi íiwitáise irí, cachìwéeyéi nacáí. Níara cachìwéeyéica náalápinácawa cabáyawanáca nía, quéwa càmita quirínama báipiná nía nabáyawaná ìwaliwa, càmita nacáí achúma nawàwa ìwali, néese namànipiná mamáalàacata nabáyawanáwa. <sup>3</sup> Níara cachìwéeyéica càmita nabatàa wenàiwica nacásàacawa. Namáisanlaca wenàiwica iyáaca abénaméeyéi yàacàsi íwitáaná, quéwa Dios idéca imàacaca wenàiwicanáí icásàacawa; Dios iwàwaca nacáí nàaca irí cayábéeri náinu ìwaliwa, nanìri ìwali nacáíwa. Dios idéca nacáí idábaca macáí yàacàsi íwitáaná wayáapiná idécanáami wàaca irí cayábéeri ìwali, yái yàacàsica, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí, yáaliyéicawa báisíri tàacáisi ìwali nacáí. <sup>4</sup> Cayábaca wayáacaalí macáí yàacàsi íwitáaná, cayábacáiná macáita yái Dios idàbcaléca iná càmita iwàwacutá wáucaca wáichawa áiba yàacàsi, néese weedácani casímáiri iyú idécanáami wàaca Dios irí cayábéeri ìwali. <sup>5</sup> Cayábaca wayáacaalíni Dios itàacáí ímacáiná walí cayábacani, yá nacáí wasutáaná Dios ícha masacàaca imànica walí macáita yàacàsi.

### *Un buen siervo de Jesucristo*

<sup>6</sup> Iwàwacutá péewáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Péewáida nía iyú yái tàacáisi yàacàsi ìwalíríca, píalàa nía nacáí ipíchana

neebáidaca cachiwéeyéi yàasu tàacáisi. Péewáidawa mamáalàacata nacái ìwali yáí tàacáisi icàlidéerica walí cainácaalí iwàwacutáaná weebáidaca Jesucristo itàacái. Peebáida nacái mamáalàacata yáí cayábéeri yéewáidacalésica càide iyúwa pidàbàanáté peebáidacani àta siuca nacáide. Càicaalí pimànica, yásí píibaidapíná placawa Jesucristo irípiná cayábéeri iyú.

<sup>7</sup> Eeri mnanáí càmíiyéi yáalía Dios ìwali nacàlidaca nàasu tàacáisiwa canéerica iwèni, máiwitáiséerica, cachiwéerica nacái, càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanáí icàlidáaná wenàiwica irí. Piúca píichawa macáita càiri tàacáisi. Picá péemìa nalí. Néese péewáidawa cachàiníri iyú piyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>8</sup> Cayábaca walíni cachànicaalí wainá cháí èeri irícu idècunitàacá wàyaca cháí maléená èeri. Quéwa cayába cachàini walíni càiripináta wàyacaalí machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, yácáiná càicaalí wàyaca, yá cayábaca Dios iicáca wáiwitáise siúcade. Néese áiba èeriwa wàyapínaca yáapicha càiripináta. <sup>9</sup> Báisícata yáí tàacáisica. Iwàwacutá macái wenàiwica yeebáidacani. <sup>10</sup> Iná wáibaidaca cachàiníri iyú, weebáidacáiná cáuri Dios, manuícáténá wáináidaca wawàwawa ìwali càiripináta, yáí iwasèerica macái wenàiwicanáí Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha, cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

<sup>11</sup> Càita iwàwacutá pichùullaca nàyaca, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, péewáida nacái nía, iyú yáí tàacáisica nucàlidéerica pirí. <sup>12</sup> Timoteo, picá pimàaca caná piwèni naicáca pía, éwita ùuculliricáaná pía. Néese píasáida nalí cainácaalí iwàwacutáaná nàyaca machacàníri iyú níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pitàaní abéerita cayábéeri wawàsi ìwali. Piya machacàníri iyú wenàiwicanáí iicápiná. Cáininá piicáca áibanáí, piyúudàanápíná nía. Peebáida Dios. Iwàwacutá masacàaca píiwitáise macái báawéeri íicha. <sup>13</sup> Pilée nalí Dios itàacái macái imanùbaca nàwacáidáyacacaalíwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Pimichàida náiwitáise mamáalàacata neebáidáanápíná cachàiníwanáí; péewáida nía nacái Dios itàacái iyú àta nùanàacataléta píatalé. <sup>14</sup> Picá pibatàa imáalàacawa píicha yáí chàinisi Dios imàaqueericate pirí píibaidáanápíná irí, bàaluité ancianonáí imàacacalíté icáapiwa piwali, nacàlidacaté nacái tàacáisi píwali Dios inùmaliçuse íiméerica píibaidáanápínáté Dios irípiná.

<sup>15</sup> Pimàni mamáalàacatani macái pichàini iyúwa càide iyúwa núumáaná pirí, yéewacaténá macáita wenàiwica náalimá naicáca pimànica piacawa cayábéeri cachàiníwanáí mamáalàacata. <sup>16</sup> Picúa píawawa wenàiwica ibáyawaná íicha. Péewáidawa mamáalàacata Dios itàacái ìwali, néese péewáida wenàiwica cáaliacáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pimànicaalí càí, yásí piwasàaca píawawa cachiwéeyéi yàasu tàacáisi íicha. Càita nacái piwasàapíná nía cachiwéeri tàacáisi íicha, níara yéemiéyéica pirí.

## 5

### *Cómo portarse con los creyentes*

<sup>1</sup> Picá píalàa nía cachàiníri iyú, níara béeyéica asianáica, néese píalàa nía éeréeri iyú càide iyúwa píalàaca nacáicaalí píaniriwa éeréta. Píalàa nacái ùuculliyéi càide iyúwa píalàaca nacáicaalí péenásàiriwa. <sup>2</sup> Píalàa béeyéi inanáí càide iyúwa píalàaca nacáicaalí píatúawa éeréta. Píá ùucullirica, péewáidacaalí mánacanái, piicá nía càiyéide iyúwa péenásàatúanái, picúa nacái píawawa càiripináta ipíchaná pimànica píbáyawanáwa.



<sup>3</sup> Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nàyacuéca pèewi abénaméeyéi inanái inìrimi yéetéeyéimicawa ícha. Piyúudàacué níara manìriyéimica canéeyéica yéenibe, canéeyéica nacái yéenanái iyúudéeyéipiná nía. <sup>4</sup> Quéwa manìríchúami idèniacaalí yéenibewa, càita nacái udèniacaalí utaquénáíwa, yásí iwàwacutá nayúudàaca úa quéecha nàacaténá uímiétacaná càide iyúwa Dios ichùulianá. Iwàwacutá nayúudàaca úa nèepùadacaténá yái cayábéerica nasèenáimi imànìricaté nali, casímáicáiná Dios iicáca namànica ulí cayábéeri. <sup>5</sup> Nàyaca abénaméeyéi inanái manìriyéimi catúulécánásíwéeyéi, canácáiná néenánái iyúudéeyéipiná nía. Níara manìriyéimica náibàaca nawàwawa Dios iwéré iyúudàanápiná nía, yá nasutáca níawawa Dios ícha èeríapinama, táiyápinama nacái. Iná iwàwacutácué piyúudàaca nía, píacué Dios yàasu wenàiwicaca. <sup>6</sup> Quéwa càmítacué iwàwacutá piyúudàaca áiba manìríchúami ùyacaalí meedá càasuíri iyú usímáidacaténá úawawa. Càmita uínáidawa Dios ìwali, iná ùyaca càide iyúwa yéetéechúamiwa. <sup>7</sup> Càita iwàwacutá pichùullaca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nàyanápiná machacànìiri iyú ipíchaná áibanái nacháawàaca naináwaná ìwali. <sup>8</sup> Aiba icàlidacaalí iinánawáwa yeebáidacasa Jesucristo itàacái, quéwa càmita iyúudàa yéenanáíwa, icapèericuíyéi nacáíwa, idéca iyamáidaca yeebáidaca Jesucristo itàacái. Báawéerica íiwitáise áibanái ícha càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái.

<sup>9</sup> Aiba manìríchúami iwàwacaalí íibaidaca abéerita Dios irípiná mamáalàacata uyúudàacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá iwàwacutá udèniaca sesenta camuí. Iwàwacutá nacái abéeríchúamica inìri. <sup>10</sup> Iwàwacutá nacái caináwanáca úa ìwallise yái umànínáca áibanái irí cayábéeri; idàwinèechúa yéenibewa cayába nàyacaténá machacànìiri iyú; yeedéechúa wenàiwica ucapèericuléwa casímáiri iyú, ùacaténá nayáapiná; iyúudéechúa cayába áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái uíbaidáanápiná nali càide iyúwa nàasu wenàiwica íibéerica wenàiwicanái yàabáli; iyúudéechúa nacái cawinácaalí yúuwichèeyéicawa; íimánáca uwàwacaalí umànica macái cayábéeri íiwitáaná áibanái irí.

<sup>11</sup> Pitànàacaalí inanái íipidená cuyàluta irícu, náibaidacaténá abéerita Dios irípiná càiripináta, picá pitànàa náipidená cawinácaalí manìriyéimica càmíiyéitacáwa idènia sesenta camuí; níacáiná abénaméeyéi manìriyéimi nawènúadapiná náiwitáisewa náibaidacalé íchawa náiméericaté ìwali namànínápinása Cristo irípiná nawàwacáiná needáca naliwa nanìripináwa àniwa. <sup>12</sup> Néese namànicaalí càì, yá cabáyawanáca nía càmíicáiná namàni càide iyúwaté nacàlidáaná quéecha náibaidáanápinása abéerita Dios irípiná mamáalàacata nayúudàacaténá wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>13</sup> Abénaméeyéi inanái nacái napáchiaca nàacawa meedá capii imanùbaca, yá ínua náibaidaca meedá; càmita ínucáita nía meedá, néese nadàbaca natàaníca áibanái ìwali báawéeri iyú; máini nawàwaca náalíacawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali; néese nacàlidaca áibanái irí tàacáisi càmíirica cayába nacàlidaca nali. <sup>14</sup> Iná nuwàwaca nacásàacawa àniwa níara manìriyéimica, inìrimi yéetéeyéimicawa ícha, cawinácaalí inanái càmíiyéitacáwa idènia sesenta camuí, nadàwinàacaténá nacái néenibewa, nacúa nacái nacapèewa àniwa, ipíchaná wàuwidenái itàaníca báawéeri iyú wàwali, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>15</sup> Níacáiná abénaméeyéi manìriyéimi nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha namànicaténá càide iyúwa Satanás iwàwáaná.

<sup>16</sup> Abéechúa inanáicaalí yeebáidéechúa Jesucristo itàacái, udèniacaalí

uénánáíwa inanáíwa inìrimi yéetéyémicawa ícha, yá iwàwacutá uyúudàaca nía, ipíchaná níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nayúudàaca nía. Yásí níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái náalimá nayúudàaca inanáí maníríiyéimi canéyeyéica yéénánáí iyúudèyeyéipiná nía.

17 Iwàwacutá níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú napáyaidacatená ancianonáí íbaidéeyéica mamáalàacata Dios irípiná, icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica. Anciano icùacaalí nía cayába, íbaidacaalí cachàiníri iyú Dios irípiná mamáalàacata icàlidacatená nalí Dios itàacái, yéewáidacatená nía mamáalàacata nacái, yá iwàwacutá namàacaca nàasu platawa ofrenda iyú pucháiba yàawiriéricatái ícha yái ofrenda namàaquéerica áiba anciano irí, nàacatená iwèni yéewanápiná anciano idèniaca cayába iyáapináwa, yéenibe yáapichawa.

18 Cayábaca Dios iicáca namànica càì bàaluitécáiná profeta itànàaca tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté: “Picácué pidacùa pacá inùma ituínási ícha, idècunitàacá uíbaidaca píri ubawàidaca ituínási uulùacatená iwìralè, néese pimàacacué uyáacani idècunitàacá uíbaidaca uèpunícawa”, ímacaté yái Diosca. Càite nacái Wáiwacali ímaca: “Iwàwacutácué piaca iwèni yái íbaidéericuécá píri”, ímaca.

19 Picá péemia irí cawinácaalí icháawàaca anciano iináwaná ìwali canácaalí pucháiba, càmicaalí nacái máisiba icháawèyeyéica anciano iináwaná ìwali.

20 Quéwa cawinácaalí imàníyeyéica ibáyawanáwa mamáalàacata, iwàwacutá pialàaca nía cachàiníri iyú macái wenàiwica yàacuèsemi cáalucaténá áibanáí namànica nabáyawanáwa, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

21 Nuchùulíaca pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, mabáyawanéyeyéi ángel iicápiná nacái, pimàníinápiná macáita càide iyúwa núumáaná píri siùcatàacáwa. Cawinácaalí imàníyeyéica ibáyawanáwa, pialàa nía cachàiníri iyú, níái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pialàa nía, iwàwacutá nacái càmita cayába piicáca abéeri wenàiwica áibanáí ícha, néese pialàa nía macáita abédanamata, cawinácaalí imàníyeyéica ibáyawanáwa.

22 Picá pimàaca picáapiwa mesúnamáita asìali ìwali pibàlùadacatenáni iyúwa anciano icuèrinápiná wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picùa piicáwani asáisi yèepunícáliwa machacàníri iyú, isicúacáicha cabáyawanéericani yái asàlica idècanáami pibàlùadacani iyúwa anciano. Pibàlùadacaalí càiri anciano, néese imànicaalí ibáyawanáwa, yásí cabáyawanáca pía nacái, càide iyúwa pidéca nacáicaalí piyúudàaca imànica ibáyawanáwa. Picùa píawawa masacàawaca macái báawéeri ícha.

23 Núalíacawa pidéca piyamáidaca píiraca uva ituní píasáidacatená càmita píwàwa picámaca iyúwa áibanáí báawéeyéi. Quéwa cáuláicaca pidèericubàa madècaná yàawiría, iná nùalàaca pía ipíchaná píiraca yáawami únita, néese pèwàda achúmanamata uva ituní únì yèewi píiracatenáni iyúwa dabé.

24 Pínáidawa cáalíacáiri iyú ipíchawáise pibàlùadaca áiba anciano nacuèrinápiná. Abénaméeyéi namànica nabáyawanáwa amalánama wenàiwicanáí yáaliéricawa ìwali ipíchawáise áibanáí icháawàaca naináwaná ìwali, quéwa áibanáí namànica nabáyawanáwa ibàacanéeri iyú, càmita nacái wáalíawá ìwali madècaná èeripiná. 25 Càita nacái waicáca amalánamata yái cayábéerica abénaméeyéi imàníríca. Áibanáí nacái namànica cayábéeri ibàacanéeri iyú quéwa càmita yéewa ibàacawa càiripináta, yái cayábéerica namàníríca.

## 6

<sup>1</sup> Níara áibanái yàasu wenàiwicaca yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, iwàwacutá nàaca náiwacali icàaluínináwá cáimiétaquéeri iyú náibaidacáiná irí, ipíchaná áibanái càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái natàanca báawéeri iyú Dios ìwali, ìwali nacái yái tàacáisi wéewáidéerica iyú wenàiwica. <sup>2</sup> Náiwacalicaalí yeebáida Jesucristo itàacái, iwàwacutá càmita nayamáida nàaca icàaluíniná cáimiétaquéeri iyú mamáalàacata, éwita néenàsàiricáanítani Jesucristo ìwallisená. Néese iwàwacutá náibaidaca irí cachàiniwanái mamáalàacata nayúudàacaténáni, náiwacalicaalí yeebáidaca Jesucristo itàacái, iwàwacutá nacái cáinináca naicácani, néenàsàiricáináni, Jesucristo ìwallisená.

### *La verdadera riqueza*

<sup>3</sup> Aibacaalí yéewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, càmicaalí nacái abédanama ìiwitáise yeebáidacaténá yái báisíri tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yéewáidéericaté iyú wenàiwica, càmicaalí nacái yeebáida yái tàacáisi icàlidéerica càinácaalí iwàwacutáaná wàyaca, yá cáimacáica iicácawa. <sup>4</sup> Máini cachàinica iicáca yáawawa meedá áibanái íicha, quéwa càmita báisi yáaliawa, ibatàa abéeri wawàsipiná, càmita yáaliawa. Cálúlicaca ìiwitáise máinicáiná iwàwa icúisaca íichawa áibanái canéeri iwèni tàacáisi ìwallíise; yá idécánáami natàanica náapichawáaca chàinisíri iyú, yá báawaca áibanái iicáca nía náimacáiná náalíacasa nacàlidaca máini cáaliacáiri iyúni. Néese càmita yáalimá abédanamata náiwitáise náapichawáaca, yá nadàbaca nacúisáyacacawa máini báawéeri iyú. Néese nadàbaca nayúunáidaca báawaca áibanái ìiwitáise canánama. Càmita náalimá manuícá nánáidaca nawàwawa áibanái ìwali. <sup>5</sup> Néese napéliyayacacawa mamáalàacata níai báawéeyéica ìiwitáise, càmiyéica yáalia báisíri tàacáisi ìwali. Nacàlidaca naináwanáwa meedá neebáidáanása Jesucristo itàacái, quéwa càmita neebáida báisíri iyúni. Nacàlidacáita naináwanáwa càì needácaténá nalíwa plata. <sup>6</sup> Báisíta weedáca walíwa cawèníri wàyacaalí càide iyúwa Dios iwàwáaná, quéwa yái cawènírica iyaca wawàwalicu Dios imàacacáiná casímáica wía cayábacaalí waicáca wàasuwa Dios imàaquéerica walí, matuíbanáicaalí nacái wía cawèníri wawàsi íicha. <sup>7</sup> Canápináta meedá cáinináaná waicáca cawèníri wawàsi, bàaluitécáiná canáca watéeri wáapichawa wamusúacaalíté waicá èeri; càita nacái canácata watéeripiná wáapichawa wàacaalíwa èeri íicha. <sup>8</sup> Néese wadèniacaalí wayáapináwa, wabàlepiná nacáiwá, yásí yéewa casímáica wawàwa. <sup>9</sup> Quéwa cawinácaalí iwàwéeyéica càasuca, neebáidaca Satanás itàacái, yáalimáidacáiná nía namánínápiná nabáyawanáwa, yá nacaláacawa Dios íicha, yá nabáyawaná íibàaca nía càide iyúwa trampa íibàacaalí cuwèesi ráunamáita. Néese máini nawàwa namànica madécana báawéeri wawàsi máiwitáiséeri iyú, yái báawéerica càmiirica iyúudáa wenàiwica, néese iwataidéerica nía yéetácáisi iriculé, càide iyúwa wenàiwica isicùmacaalíwa depuúwéeri úni yáaculé. <sup>10</sup> Cawinácaalí wenàiwica cáininéerica iicáca plata, imànica macái báawéeri ìiwitáaná yeedácaténá iríwa mamáalàacata plata. Abénaméeyéi nacái cáininéeyéica iicáca plata nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha nacutácaténá mamáalàacata plata, néese nadéca needáca nalíwa manuísíwéeri yúuwichàacáisi, íná achúmaca nawàwa siúca nàuwichàacáináwa.

### *La buena lucha de la fe*

<sup>11</sup> Quéwa pía, Timoteo, piacata Dios yàasu wenàiwicaca libaidéerica Dios irípiná, íná piúca píchawa macáita yái báawéerica namànírica. Píalimáida macái pichàini iyúwa piyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Pía Dios icàaluíná, peebáida itàacái, cáininá nacái piicácani, piidenà piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. <sup>12</sup> Píalimáida macái pichàini iyúwa pimànicaténá cayábéeri ùwicái Dios irípiná. Yácata cayábéeri ùwicáica: yái picàlidáanáca báisíiri tàacáisi ímérica iwàwacutá wenàiwica yeebáidaca Jesucristo itàacái. Càì iwàwacutá pimànica, yásí peedápiná piríwa picáucawa càníri imáalàawa. Dioscáiná imáidacaté pía pimànicaténá càì. Dios imáidacáinaté pía, íná yéewa picàlidacaté cayába piináwanáwa madécaná wenàiwicanái yàacuésemi peebáidáaná Jesucristo itàacái. <sup>13</sup> Siúcade Dios, yái yèerica nacáuca, macáita yái iyéerica, yémíaca yái nuchùullanáca pía. Jesucristo nacái yémíaca yái nuchùullanáca pía, yái Jesucristo icàlidéericaté cayábéeri tàacáisi, icàlidacaté nacái iináwanáwa machacàníri iyú Poncio Pilato irí. <sup>14</sup> Iná nuchùulla pía Dios iicápiná, Jesucristo iicápiná nacái, pimàni macáita càide iyúwa nuchùullaná pía. Picá piwènúada yái tàacásica, ibatàa abéeri tàacáisi piná, ipichaná iwàwacutá nùalàaca pía cachàiníri iyú. Pimàni mamáalàacata càiripináta càide iyúwa nuchùullaná pía àta Wáiwacali Jesucristo yàanàacataléta àniwa. <sup>15</sup> Dios imàacapiná Wáiwacali Jesucristo yàacawa néese àniwa yéenáiwana yàanàacaalíwa càide iyúwa abéerita Dios yáalanáwa, chácaalínápiná èeri irícucaalí. Càipiná Dios imànica abéericáinatá Dios máiníri cayábaca, cachàiníríca nacái náicha canánama; yácata Wacuèriná nacái cachàiníríca áibanái nacuèrinánái ícha canánama; yácata Wáiwacali nacái cachàiníríca áibanái íiwacanánái ícha canánama. <sup>16</sup> Yái Diosca, yácata abéerita cànírica imáalàawa, iyéerica icamaláná irícuwa canácatalé áiba yáaliméeri yàanàaca mawiéniré irí, máinicáiná mèlumèluírícani. Canácata èeri mìnali iiquéericaté Dios. Canácata nacái èeri mìnali yáaliméeri iicácani. ¡Macáita nàapiná abéerita Dios iyéininá càiripináta, yái Dios cachàiníríca náicha canánama èeri càníri imáalàawa! Báisíta, amén.

<sup>17</sup> Píalàa níara càasuíyéica idèniyèyéica cháì èeri yàasu cawèníri. Píalàa nía ipíchaná cáimacái naicáca níawawa áibanái ícha. Iwàwacutá nacái càmita manuí náináidaca nawàwawa nàasu cawèníri ìwaliwa, càmicáiná yéewa nàasu cawèníri icùaca nía báawéeri ícha, yá nacái nàasu cawèníri imáalàapínacawa áibaalípiná. Néese iwàwacutá manuica náináidaca nawàwawa Dios ìwali icùanápiná nía, yái Dios imàaquéerica walí madécaná wawàsi casímáicaténá wawàwa. <sup>18</sup> Pichùulla càasuíyéi namànica cayábéeri áibanái irí nayúudàcaténá nía. Cayába namànicaalí áibanái irí cayábéeri manuísíwata nadènacáiná manùba cawèníri. Iwàwacutá casímáica nàaca catúulécanéyèi irí càinácaalí wawàsi catúulécanéyèi imàapuèrica. <sup>19</sup> Càasuíyéi imànicaalí càì, yásí nadènapínaca cawènisíwéeri nàasuwa áiba èeriwa, yái nacáuca báisíríca cànírica imáalàawa.

### *Encargo final a Timoteo*

<sup>20</sup> Timoteo, pimàni cayába píibaidacaléwa Dios imàaquéericaté pirí picàlidáanápiná yái báisíiri tàacásica. Picá peebá èeri mìnánái yàasu tàacáisi canéeri iwèni, casaquèeri nacái. Aibanái nacái nawàwa natàanica náapichawáaca chàinisíri wawàsi iyú nàasu tàacáisi cachíwéeri ìwaliwa. Náimaca cáalíacáicasa nía quéwa càmita báisí náalíacawa. Picá peebá nalí. <sup>21</sup> Abènaméyèi nadéca neebáidaca nàasu yéewáidacalési cachíwéeri, yá nadéca nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo ícha.

Nusutácué Dios ícha pirípinácué imàníinápínácué pirí cayábéeri  
mawèníri iyú.

## 2 TIMOTEO

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo nubànù pirí cuyàluta. Núacata abéeri apóstol Jesucristo ibànùerica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Jesucristo ibànùaca núa Dios ímacáináté imàcáanápiná wenàiwica nadènìaca nacáucaawa cà míri imáalàawa cawinácaalí ìyèeyéica abédanamata Cristo Jesús yáapicha. <sup>2</sup> Nubànù pirí cuyàluta, Timoteo cáininéerica nuicáca càiride iyúwa nuñriwa. Nusutáca Wáaniri Dios ícha pirípiná, Wáiwacali Jesucristo nacái namàínápiná pirí cayábéeri mawèñiri iyú, naicáanápiná nacái pipualé, namàcáanápiná nacái pìyaca matuìbanáiri iyú.

### *Dar testimonio de Cristo*

<sup>3</sup> Nusutáca Dios ícha pirípiná èeríapi, táiyápi nacái, yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali, yái Dios nuñbaidéerica irípiná, nuèerica nacái icàaluíná matuìbanáiri iyú nùyacáiná machacàniri iyú càide iyúwaté nùawirináimi yàaná Dios icàaluíná. <sup>4</sup> Macái yàawíría nusutácatáita Dios ícha pirípiná, máini nuwàwa nùaca nuicáca pía, nuwàwalicáiná achúmacaté piwàwa manuísíwata nuèpùacaalítéwa pícha. Iná nuwàwa nuicáca pía àniwa casímacaténá nuwàwa manuísíwata. <sup>5</sup> Yá nùaca Dios irí cayábéeri pìwali núalíacáináwa peebáidaca Jesucristo itàacái báisiiri iyú macái piwàwalicúsewa. Quéchatécáwa pírumi Loida uípidená, píatúami nacái Eunice uípidená, neebáidacaté Jesucristo itàacái, yá núalíacawa báisiiri iyú peebáidáaná nacái.

<sup>6</sup> Iná càì nùalàaca pía: Càide iyúwa wapucúadacaalí quichái capèrùacaténáni, càita nacái iwàwacutá picáucáidaca chàinisi Dios imàaquéericaté pirí numàacacaalíté nucáapiwa pìwali; yá pimàni píibaidacaléwa cachàiníiri iyú, yái íibaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, ichùulìerica nacái pimànica. <sup>7</sup> Píalimá pimànica píibaidacaléwa cachàiníiri iyú yái íibaidacalésica Dios imàaquéericaté pirí, Dioscáiná idéca yàaca walí Espíritu Santo. Yái Espíritu Santo cà mírita cáalu imànica wía, néese ichàiniadaca wía wáibaidacaténá Dios irípiná, imàaca nacái cáinináca waicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái, iyúudàaca nacái wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa, yéewacaténá nacái wamànica macáita cáalíacáiri iyú. <sup>8</sup> Picá báì picàlidaca áibanái irí Wáiwacali iináwaná. Picá nacái báì pía nùwalíse, yái nùuwichàanácawa presoñri iyú Wáiwacali irípiná nucàlidacáiná iináwaná. Néese pídenìà yùuwichàacáisi nùapícha wacàlidacáiná tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Píalimá pídenìaca piùwichàanápináwa yácáiná Dios yàaca píchàini. <sup>9</sup> Dios idéca iwasàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Ichùulíaca wàyaca mabáyawanéeri iyú nacái. Càmitaté iwasàa wía, imáida wía nacái ìwalíse yái wamàníríca wachàini iyúwa. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imáida wía nacái ínàidacáinátéwa imànínápináté walí cayábéeri mawèñiri iyú, cáininácáináté nacái íicáca wía ìwalíse yái cayábéerica Cristo Jesús imànírípinacaté walí. Bàaluitécáiná èeri ipíchawáiseté, néenialíté cáinináca Dios íicáca wía. <sup>10</sup> Siùcade Dios imàacaca wáalíacawa cáinináca íicáca wía, iwàwa nacái imànica walí cayábéeri mawèñiri iyú. Càì yáasáidaca walíni: Ibànùacaté Jesucristo, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Jesucristo idéca

imáalàidaca wáicha yái yéetácáisica imàaquéeripiná wéetácawa méetàuculé Dios ícha càiripináta, íná càmita quirínama iwàwacutá cáaluca waicáca wéetáanápínawa. Wéetácaalíwa, yá wéetápinácawa Dios icáapirícuta, íná càmita cáalu wía. Jesucristo idéca nacái imàacawa wáalíacawa wàyáanápínacué càiripináta wacáuca càmíiri imáalàawa yáapichawa weebáidacaalí Jesucristo itàacái.

<sup>11</sup> Dios idéca ichùuliaca nucàlidáanápíná yái tàacáisica. Yá ibànùaca núa iyúwa apóstol nuéwáidacatená wenàiwicanái iyú yái tàacáisica. <sup>12</sup> Iná siùcade nùuwichàacawa presoíri iyú. Quéwa càmita báí núa ìwalise yái nùuwichàanácawa Jesucristo iripiná, nùalíacáiná ìwali yái nuebáidéerica, yái Jesucristoca, nùalíaca nacáíwa báisíiri iyú cachàiniíricani icuacatená núa yéewanápiná nuebáidaca itàacái mamáalàacata àta yàanàacataléta àniwa.

<sup>13</sup> Pia picàlidaca machacàníiri iyúni yái tàacáisi càide iyúwaté péemianá nucàlidaca piríni. Peebáida mamáalàacata Cristo Jesús itàacái, cáininá piicáca Dios, wenàiwicanái nacái càide iyúwa Cristo Jesús ichàiniadáaná pía. <sup>14</sup> Picúa cayába yái tàacáisi cayábéerica Dios imàaquéericaté pirí, ipíchaná áibanái iwènúadacani. Picúa cayábani Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu iyéerica wawáwalicu, ichàiniadéerica nacái wía.

<sup>15</sup> Píalíacawa macáita Asia yàasu cáli néeséeyéi nadéca namàacaca núa abéerita. Càita nacái nawènúacatéwa nuícha níara Figelo, Hermógenes nacái, yáté càmita nayúudàa núa quirínama idécanáamité romanonái yúucaca núa presoíyéi ibànaliculé. <sup>16</sup> Quéwa Onesíforo idéca iyúudàaca núa, íná nusutáca Dios ícha iicáanápíná napualé, níái Onesíforo icapèericuiséeyéica, yácáiná Onesíforo idéca iyúudàaca núa madécaná yàawíría, yá ichàiniadacaté nuwàwa. Càmitaté báí ipáchiaca núa éwita presocáaníta núa presoíyéi ibànalicu. <sup>17</sup> Néese idécanáamité Onesíforo yàanàaca aléi Roma iyacàlená iriculé, yáté icutáca núa mamáalàacata àta yàanàacataléta núa cháí presoíyéi ibànalicu. <sup>18</sup> Yá nusutáca Dios ícha iicáanápíná Onesíforo ipualé, imàni nacái irí cayábéeri néenialípiná Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. Píalíaca nacáíwa Onesíforo iyúudàacaté wía nacái wàyacaalíté néeni Efeso iyacàlená irícu.

## 2

### *Un buen soldado de Jesucristo*

<sup>1</sup> Iná Timoteo, nuiquéerica càiride iyúwa nuíriwa, pimàaca Dios ichàiniadaca píiwitáise Cristo Jesús ichàini iyú, yái imàníríca pirí cayábéeri mawèníiri iyú piyacáiná abédanamata yáapicha. <sup>2</sup> Bàaluité péemíaca nucàlidaca yái tàacáisica madécaná wenàiwica yàacuésemi. Siùcade iwàwacutá péewáidaca áiba aslanái, pichùulla nacái nacàlidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá cayábéeyéica íiwitáise, yeebáidéeyéica tàí ímèeri iyú, imàníyéica nacái machacàníiri iyú càide iyúwa náimáaná. Iwàwacutá nacái nàalíaca néewáidaca áibanái wenàiwica iyú yái tàacáisica.

<sup>3</sup> Píideníca piùwichàanáwa Jesucristo iripiná wáapicha wía yéewáidéeyéica wenàiwica Jesucristo itàacái iyú càide iyúwa cayábéeri úwisàiri lidenianá yùuwichàanáwa imànicaténá càide iyúwa íiwacali iwàwáaná. <sup>4</sup> Péemíca comparación: Uwisàiri càmita ìya càide iyúwa càmíiyéi úwi, néese yeebáidaca íiwacali iríwa iwàwacáiná isíimáidaca íiwacaliwa, yái imáidéericani. Càita nacái iwàwacutá pimàacaca píawawa Cristo Jesús irí píibaidacatená irí cachàiniíri iyú. <sup>5</sup> Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica isàiwicacaalí deporte imawèníadacatená áibanái. Canáca yéewaná yeedáca iríwa

cawèníri premio yáí coronaca, càmicaalí isàiwica machacàníri iyú càide iyúwa nachùnlaná deporte. Càita nacáí iwàwacutá péewáidacawa cachàiníri iyú, píibaida nacáí machacàníri iyú pimànicaténá macáita càide iyúwa Jesucristo iwàwáaná; yásí yàaca piríwa cawèníri piapínacaaliwa chènuniré. <sup>6</sup> Iwàwacutá pimànica càide iyúwa wenàiwica íbaidacaalí íbànacalewa cachàiníri iyú, yá yáalimá iyáaca idàbáanéeri íbànacale iyacanáwa. Càita nacáí iwàwacutá píibaidaca cachàiníri iyú Jesucristo irí, néese yàapináca piríwa cawèníri chènuníséerica. <sup>7</sup> Píináidacawa cayába íwali yáí tàacáisi siùquéerica tàacáwa nucàlidaca pirí, yásí Wáiwacali imàacaca píalíacawa macáita piwàwacutéerica píalíacawa íwali.

<sup>8</sup> Píalimápiná píideniaca piùwichàanáwa piwàwalicaalí Jesucristo, yáí wenàiwica Dios imichàidéericaté yéetácáisi ícha. Yácata rey David itaquérinámi nacáí, yáí Jesucristoca. Càí nucàlidaca yáí tàacáisica íméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>9</sup> Yá nàuwichàidaca núa nucàlidacáiná yáí tàacáisica. Yá nadéca nadacùaca núa cadena iyú cháí presoíyéí íbànalicu, càide iyúwa cabáyawanéeri. Quéwa yáí Dios itàacáica, càmita náalimá nadacùacani, néese áibanáí icàlidaca yàacawa mamáalàacatani. <sup>10</sup> Iná nuídeni macáí yùuwichàacáisi nalípiná níái wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa. Càí nùuwichàacawa yéewanápiná neebáidaca Cristo Jesús itàacáí iwasàacaténá nía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yéewanápiná nàyaca yáapicha cáimiétacanéeri iyú, nacamaláná mèlumèluíri irícu nacáíwa càiripináta.

<sup>11</sup> Báisíricata yáí tàacáisica íméerica:

Weebáidaca Jesucristo itàacáí, yáí yéetéericatéwa wáichawalíná, íná càica wíade iyúwa wenàiwica yéetéeyéicatéwa íbáyawanámi íchawa. Yá wàypiná nacáí Jesucristo yáapicha càiripináta;

<sup>12</sup> wàideníacaalí yùuwichàacáisi Jesucristo irípiná, yá wacùapináca macáita yáapicha áiba èeriwa; quéwa wáimacaalí càmitasa yàasunáí wía, càita nacáí ímapináca càmita yàasunáí wía;

<sup>13</sup> cawàwanáta wawènúadapiná wáiwitáisewa ícha, quéwa Jesucristo imànipiná macáita càide iyúwa ímáaná càmicáiná yéewa iwènúadaca íiwitáisewa áiba íiwitáisesi íwali.

### *Un trabajador aprobado*

<sup>14</sup> Picàlida nalí àniwani, yáí tàacáisi nucàlidéericaté pirí íwali, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí. Píalàa nía Dios íicápiná ípíchaná natàanica náapichawáaca chàinisíri iyú canéeri iwèni wawàsi íwali. Canéerica iwèni yá tàacáisi natàanírica íwali. Natàanícaalí càiri canéeri iwèni wawàsi íwali, càmita nayúudàa wenàiwica, néese báawaca namànica wenàiwicanáí íiwitáise cawínacaalí yéemiéyéica nàasu tàacáisi, íná càmita neebáida Jesucristo itàacáí tàí íméeri iyú. <sup>15</sup> Píalimáida macáí pichàini iyúwa píibaidacaténá cayábéeri iyú Dios irípiná, casímáicaténá Dios íicáca yáí pimànírica, càide iyúwa abéeri yàasu wenàiwica íbaidacaalí cayába, yá càmita iwàwacutá báicani íwalíise yáí imànírica. Yá picàlidaca machacàníri iyú nalíni, yáí tàacáisi báisírica Dios itàacáica. <sup>16</sup> Picá pítaní wenàiwica yáapicha natàanícaalí máiwitáiséeri iyú cháí èeriquéí yàasu tàacáisi cachíwéeri íwali, méetàuculéeri tàacáisi nacáí, níacáiná itàaníyéica máiwitáiséeri iyú càiri wawàsi íwali naméeráidaca wenàiwica déeculé Dios ícha, nàyacaténá iyúwa càmlíná Dios iwàwa. <sup>17</sup> Yáí nàasu tàacáisi néewáidéerica iyú wenàiwica máini báawaca imànica wenàiwicanáí íiwitáise. Nàasu tàacáisi idàwinàacawa wenàiwicanáí iwàwalicu càide iyúwa cháunási



ibadéericawa iyáacaalí yàacawa wainá mauláiquéerica. Càita néewáidaca wenáiwica níara Himeneo, Fileto nacái. <sup>18</sup> Nadéca naméeràacawa báisíiri tàacáisi íicha. Nadéca nawènúadacani. Nacàlidaca nachiwawa meedá cà: Náimaca idécasa ichàbacawa wáicha yái namichàanácawa yéetácáisi íicha. Càita nadéca báawaca namànica abénaméeyéi íiwitáise íná càmita neebáida Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú. <sup>19</sup> Quéwa cachàinírira càiripinátani, yái Dios itàacái báisírira, càide iyúwa manuiri íba wabàlúadéeripináa íinata manuísíwéeri capli. Iyaca nacái tàacáisi íba íwali, yái tàacáisi íiméerica: “Wáiwacali yáaliácawa cawinácaalí níái yàasu wenáiwicaca”, càì íimaca. Yá íimaca àniwa: “Cawinácaalí icàlidéeyéica íináwanáwa Wáiwacali yàasu wenáiwicaca nía, neebáidaca nacái itàacái, iwàwacutáca namàcaca náichawa macái nabáyawanáwa namànírira”, íimaca.

<sup>20</sup> Péemia comparación: Càasuíri icapèe manuiri írìcu nàyaca madécaná quírapieli íiwitáaná. Nadèniaca abénaméeyéi cawèniyéi quírapieli oro imànicaná, quíramenírira plata imànicaná nacái. Iyaca nacái abénaméeyéi quírapieli càmíiyéica cawèni, cáli imànicaná, àicu imànicaná nacái. Yá capli íiwacali icùaca càiripináta níái cawèniyéica quírapielica, quéwa áibaalípiná yúucaca meedá íichawa quírapieli canéeyéica iwèni. Càita nacái àta alénácaalí nàyaca Wáiwacali yàasunái, yá iyaca nèewi abénaméeyéi càmíiyéica yàasu. <sup>21</sup> Iná abéeri Wáiwacali yàasu wenáiwica icùacaalí cayába yáawawa masaquèeri iyú ipíchaná imànica íbáyawanáwa, yásí yáalimá íbaidaca cayába Wáiwacali írìpiná, imànicaténá àta càinácaalí cayabéeri íbaidacalési Wáiwacali ichùlièrica imànica, càide iyúwa nacùacaalí cawèníri quírapieli abéerita capli íiwacali írìpiná.

<sup>22</sup> Iná picá pimàni càide iyúwa abénaméeyéi ùuculiyéi iwàwáaná imànica meedá, néese pimàni cayabéeri macái pichàini iyúwa. Peebáida Jesucristo itàacái. Cáininá piicáca Dios, áibanái wenáiwica nacái. Piya matuíbanáiri iyú náapicha cawinácaalí masaquèeyéica íiwitáise isutéeyéica yáawawa Wáiwacali Jesucristo íicha. <sup>23</sup> Picá pitàani náapicha cawinácaalí iwàwéeyéica itàanica canéeri iwèni wawàsi íwali càide iyúwa máiwitáiseeyéi càmíiyéica yáalíawa. Píalíacawa nataánicaalí càiri wawàsi íwali, yá nadàbaca nataánica náapichawáaca chàinisíri iyú, tàacáisi ùuléeri iyú nacái. <sup>24</sup> Pía íbaidéerica Wáiwacali írìpiná iwàwacutá càmita pipélica piacawa, néese iwàwacutá càmírira calúa píiwitáise macái wenáiwica yáapicha. Iwàwacutá nacái píalíaca péewáidaca wenáiwica cayába. Iwàwacutá nacái píideniaca píuwichàanáwa matuíbanáiri iyú áibanái imànicaalí píri báawéeri, càmicaalí nacái nawàwa néewáidacawa. <sup>25</sup> Abénaméeyéi nàuwidaca namànica báisíiri tàacáisi. Píalàa nía éeréeri iyú. Iwàwacutá càmita cáimacái piicáca píawawa náicha. Càì iwàwacutá pimànica yéewacaténá cawàwanáta Dios imàcaca nawènúadaca náiwitáisewa neebáidacaténá yái báisíiri tàacáisica, <sup>26</sup> yéewacaténá nacái Dios iwasàaca nía Satanás íchàini íicha. Satanás idéca íbàaca nía càide iyúwa trampa íbàacaalí cuwèesi. Dios iwasàacaalí nía, yásí náalimá namànica càide iyúwa Dios iwàwáaná.

### 3

#### *Cómo será la gente en los tiempos últimos*

<sup>1</sup> Iwàwacutá píalíacawa abéeri wawàsi: Aibaalípiná maléena èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá máinípiná càulenáca wenáiwica nàyaca cháì èeri írìcu. <sup>2</sup> Máinípiná cáinináca wenáiwica naicáca níawawa áibanái íicha, cáininápiná nacái naicáca plata, máiní cáimacáica naicápiná níawawa

áibanái ícha. Cachàinipiná nacái naicáca níawawa. Natàanipiná báawéeri iyú Dios ìwali. Càmita neebápiná nasèenái ichùullacawa. Càmita nàapiná cayábéeri tàacáisi quirínama áibanái irí, Dios irí nacái. Caná iwèni naicápiná áibanái yàanáca Dios icàaluíniná. <sup>3</sup> Càmita cáininá naicápiná néenánáwa. Càmita abédanamata náiwitáise áibanái yáapicha matuúbanáiri iyú. Nacàlidapiná nachìwawa báawéeri iyú áibanái ìwali. Càmita nacùapiná níawawa cayába íná namànipiná macái íiwitáaná báawéeri namàliawalé iyúwa. Caluéyéipiná íiwitáise iyúwa cuwèesínái. Nàuwidapiná namànica macái íiwitáaná cayábéeri. <sup>4</sup> Yá nacháawàapiná nanacáiyéiwa nàuwidenái iriwa. Ráunamáita namàni nàacawa nabáyawanáwa máiwitáiseeri iyú ipíchawáise nàináidacawa ìwali yái namàniiripináca. Yá máini cayábapiná naicáca níawawa áibanái ícha. Nawàwapiná namànica meedá càinácaalí wawàsi isíimáidéeripiná nawàwa. Càmita nacutápiná náalíacaténá Dios ìwali namànicaténá càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>5</sup> Pucháibéyéipiná íiwitáise, namànipiná càide iyúwa wenàiwica yèeyéica Dios icàaluíniná báisíiri iyú, quéwa nachìwa iyúwa meedá. Càmita namàcapiná Dios icùaca náiwitáise nàyacaténá machacàniri iyú. Plawa náicha cawinácaalí imàníyéica càì.

<sup>6</sup> Picá piacawéerida wenàiwica imàníyéica càì nàycáiná nèewi abénaméeyéi aslanái ichìwáidéeyéica wenàiwica namàacáanápiná nawàlùacawa nacapèe iriculé. Néese nachìwáidaca máaliawáiseeyéi inanái, bàsabàseeyéi íiwita, máiniyéi cabáyawanáca, imàníyéica madécaná báawéeri namàliawalé iyúwa càide iyúwa máiniíná nawàwa namànica. <sup>7</sup> Ewita níara inanáica néewáidacáanítawa mamáalàacata áiba tàacáisi wàlisai ìwali, càicánita canácatáita náalimá náalíaca néemíaca càinácaalí íimáaná yái tàacáisi báisíirica. <sup>8</sup> Níai cachìwéeyéica nàuwidaca namànica báisíiri tàacáisi, càide iyúwaté pucháiba camàliquéeyéi íipidenéeyéicaté Janes, Janes nacái. Bàaluité nàuwidaca namànicaté profeta Moisés, icàlidéericaté Dios itàacái. Sìuca nacáide, níai báawéeyéica máini éruca náiwitáise, nàináidacawa abéerita báawéeri ìwali. Caná nawèni Dios iicáca nía càmicáiná neebáida Jesucristo itàacái báisíiri iyú. <sup>9</sup> Quéwa càmita náalimápiná nawènúadaca wenàiwicanái íiwitáise mamáalàacata macáicáiná wenàiwica náalimápiná náalíacawa máiwitáiseca nía. Néese nachàbapinácawa càide iyúwaté nachàbáanáwa, níara pucháiba yúuwidéeyéicaté imànica profeta Moisés.

### *El último encargo de Pablo a Timoteo*

<sup>10</sup> Quéwa Timoteo, pidéca peebáidaca cayába càide iyúwaté nuéwáidáaná wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú. Píalía nacáwa càinácaalí nùyaca, càinácaalí nacái nuínáidaca numànica. Píalíacawa càinácaalí nuebáidaca Dios, càinácaalí nacái nùalimáidaca mamáalàacata nuéwáidacaténá wenàiwica éeréeri iyú. Píalíacawa cáinináca nacái nuicáca Dios, áibanái wenàiwica nacái. Píalíacawa càinácaalí nuídeníaca nùuwichàanácawa Wáiwacalí iripiná. <sup>11</sup> Píalía nacáwa càinácaalíté nàuwichàidaca núa, yá nùuwichàacawa Wáiwacalí iripiná nuíbaidacáiná irí. Píalíacawa macáita ìwali yái nuchàbáanácatéwa nàuwichàidacaalíté núa Antioquía iyacàlená iricu, Iconio iyacàlená iricu nacái, Listra iyacàlená iricu nacái. Píalíacawa ìwali yái nùuwichàanácatéwa quéwa Wáiwacalí iwasàcaté núa náicha canánama. <sup>12</sup> Báisita macáita cawinácaalí iwàwéeyéica iyaca machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná nàycáiná abédanamata Cristo Jesús yáapicha, yá áibanái yúuwichàidapiná níawa Cristo Jesús ìwali. <sup>13</sup> Quéwa

níái báawéeyéica, nía nacái ichìwáidéeyéica wenàiwica namànipiná nàacawa mamáalàacata nabáyawanáwa cachàiniwanái, yá nachìwáidapiná wenàiwica mamáalàacata, nachìwáidaca nacái níawawa.

<sup>14</sup> Quéwa pía Timoteo, iwàwacutá peebáidaca yái tàacáisca mamáalàacata, pimàni nacái càide iyúwa péewáidáanátéwa, iyúwa nacái pialíanáwa báisiiricata yái tàacáisi péewáidéericawa ìwali, pialíacáináwa néewáidacaté pía báisiri tàacáisi iyú, níara yéewáidéeyéicaté pía. <sup>15</sup> Piwàwali pialíacatéwa Dios itàacái ìwali sùmàicatáisetá pía àta siùca nacáide, yái tàacáisi profetanái itànèericaté Dios inùmaliçuise. Pialíacawa Dios itàacái ìwali iná yéewa cáaliacáica pía. Pialía nacáiwá peebáidacaalí Cristo Jesús itàacái, yá iwasàpiná píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. <sup>16</sup> Macáita yái Dios itàacáica Dios imàacacaté wenàiwica náaliacawa càinácaalíte iwàwacutáaná natànàaca itàacái inùmaliçuise. Iná cayábaca wéewáidaca wenàiwicanái Dios itàacái iyú, wàalàaca nía nacái cachàiniri iyú namànicaalí nabáyawanáwa. Yá cayábéerica Dios itàacái wéewáidacatená iyú wenàiwica, wawènúadacatená náiwitáise Dios iripiná, wáasáidacatená nacái càinácaalí iwàwacutáaná namànica nàyacatená machacàniri iyú Dios iicá. <sup>17</sup> Iná iwàwacutá wía Dios yàasu wenàiwicaca wéewáidacawa Dios itàacái ìwali yéewacatená wáaliacawa, yéewacatená nacái wáalimá wamànica càinácaalí cayábéeri wawàsi Dios ichùulièrica wamànica.

#### 4

<sup>1</sup> Nuchùulia pía manuísiwata Dios iicápiná, Cristo Jesús iicápiná nacái, yái yàanèeripináca icàlidacatená macái èeri mìnánái iináwaná ìwali, càinácaalí báawéerica namànica, yùuwichàidacatená nía nabáyawaná ìwalisewa, níái cáuyéica, nía nacái yéetéeyéimicawa. Nuchùullaca pía manuísiwata Cristo Jesús yàacáináwa néese àniwa icùacatená macáita. <sup>2</sup> Nuchùullaca pía manuísiwata picàlidáanápiná báisiri tàacáisi wenàiwicanái irí. Picàlida nalíni mamáalàacata éwita càmicaalí nawàwa néemíaca piríni. Pialàa nía cachàiniri iyú cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa, piwènúadacatená náiwitáise nabáyawaná íichawa. Pimichàida náiwitáise namànínápíná cayábéeri. Picá piméyáa péewáidaca nía càmicaalí neebáida caquialéta, néese péewáida nía éeréeri iyú mamáalàacata. <sup>3</sup> Picàlida nalíni siùcade, mesúnamáicáináta càmita wenàiwica nawàwa néemíaca irí yái tàacáisi báisiirica. Néese nacutápiná nalíwa meedá máini madécaná yéewáidéeyéipináca níawa, icàlidéeyéipináca nalí abéerita tàacáisi nawàwéerica néemíaca, càinácaalí wàlisài tàacáisi itiquiliadáidéeripináca nàuwí. Nàwacáidapiná nalíwa càiyéi yéewáidéeyéica wenàiwica nawàwacáiná namànica nabáyawanáwa nasímáidacatená níawawa. <sup>4</sup> Nawènúapínacawa báisiri tàacáisi íicha, yá càmita quirínama nawàwapíná néemíacani, néese naméeràacawa meedá neebáidaca èeri mìnánái yàasu tàacáisi cachìwéeri càide iyúwa abénaméeyéi béeyéi inanái icàlidáaná. <sup>5</sup> Quéwa pía Timoteo, pínáidawa mamáalàacata machacàniri iyú. Píideni yái piùwichàanácaawa. Picàlida mamáalàacata yái tàacáisi íiméerica Cristo Jesús iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Pimàni cayába macáita píibaidacalécawa càide iyúwa Dios ichùullianá pimànica.

<sup>6</sup> Iwàwacutá píibaidaca cachàiniri iyú Dios iripiná núamirìcubàami, yácáiná nuenáiwaná idéca yàanàaca nuétacátáipínáwa Wáiwacali ìwali, iná nuétápináwa càide iyúwa sacrificio Wáiwacali ìwali. <sup>7</sup> Nudéca nuíibaidaca Jesucristo iripiná cachàiniri iyú càide iyúwa úwisàiri imànicaalí cayábéeri

ùwicái. Nudéca numáalàidaca numànica nuíbaidacaléwa Jesucristo irípiná càide iyúwa wenàiwica imáalàidacaalí ipianícawa carrera iwali. Càmitaté nuwènúawa Dios ícha, néese nuebáidaca yái tàacáisi báisíríca mamáalàacata. <sup>8</sup> Càide iyúwa nàacaalí corona wenàiwica irí, yái wenàiwica ipianíricatéwa carrera iwali imawèniadaca nacái áibanái, càita nacái siùcade iyaca nulí nùasu cawèníri chènuniré, Wáiwacali yèeripináca nulí yàacaalíwa néese àniwa, numànicáiná cayábéeri machacàníri iyú càide iyúwa iwàwáaná. Yái Wáiwacali, cayábéerica íiwitáise, icùaca wenàiwica machacàníri iyú, yùuwichàidapiná nacái báawéeyéi. Càmita nulípiná abéerita yàacani, yái cawènírica, néese yàapiná cawèníri macái wenàiwica irí cawinácaalí máini iwàwéeyéica íicáca Wáiwacali yàacawa néese àniwa cáininácainá naicácani.

### *Instrucciones personales*

<sup>9</sup> Pimàni macáita càide iyúwa iwàwacutáaná pimànica piacaténáwa nùatalé mesúnamáita. <sup>10</sup> Nuwàwacutáca pía, Demascáiná idéca imàacaca núa abéerita cáininácainá íicáca èeri mìnanaí íiwitáise. Idéca yàacawa Tesalónica iyacàlená néré. Crescente idéca yàacawa Galacia yàasu cáli néré. Tito nacái idéca yàacawa Dalmacia yàasu cáli néré. <sup>11</sup> Abéerita Lucasquéi iya núapicha. Pía picutáca Marcos pitécáténáni píapichawa iyúudàcáiná núa cayábéeri iyú nuíbaidacaténá Dios irípiná. <sup>12</sup> Nuwàwacutáca Marcos iyúudàca núa nubànùacáiná Tíquico yàacaténáwa Efeso iyacàlená néré. <sup>13</sup> Idècunitàacá pianàca nùatalépiná, peedá nulí nùasu ruana nacáiri núuquéri nùwalísewa, numàaquéericaté Carpo icapèe irícu, Troas iyacàlená néeni. Peedá nacái nùasu cuyàluta imanùbaca iwawanèericawa. Máini nuwàwacutáca nacái nùasu cuyàluta iwawanèericawa canánama, níái pírái íimamimica namànírica cuyàluta piná.

<sup>14</sup> Alejandro yái íbaidéerica hierro idéca imànica nulí báawéeri manuísíwata. Wáiwacali yùuwichàidapinácani íwalíse yái báawéerica imànírica. <sup>15</sup> Piicá píchawa cayábani yái asialica ipíchaná imànica píri báawéeri nacái máincáina yùuwideca imànica yái tàacáisi wacàlidéerica.

<sup>16</sup> Quéechatécáwa nubàlùacaalítéwa nàacuésemi níái yàcalé íiwacanánaica, yá nucàlidacaté nalí nuináwaná iwaliwa yái nùuwidenáí icháawàanáca nuináwaná iwali. Yaté canáca áibaquéi yàacawéeridéeripinácaté núa. Macáicata namàacacaté núa abéerita. Nusutáca Dios ícha nalípiná, ipíchaná yùuwichàidaca núa íwalíse yái namàacáanacaté núa abéerita. <sup>17</sup> Quéwa Wáiwacali idéca yàacawéeridaca núa, ichàiniadaca nacái nuíwítáise, íná yéewa nudéca numáalàidaca nucàlidaca yái tàacáisi íiméerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yéewacaténáté macáita càmíyeyéi judío néemiaca Jesucristo íináwaná iwali. Wáiwacali iwasàacaté núa cáalunáiri ícha càide iyúwa idéca nacáicaalí iwasàaca núa león inùma ícha, cháwi quíiréeri nacáirica. <sup>18</sup> Yá nualíacawa Wáiwacali iwasàanápíná núawa macái báawéeri íiwitáaná ícha, yá itépiná núawa cayábacatalé chènuniré Wáiwacali icùacataléca macáita. ¡Néese macáita nàapiná irí cayábéeri càiripináta, yái icuèripináca macáita cáimiétacanéeri iyú, icamaláná mèlumèluíri irícuwa càiripináta! Báisíta, amén.

### *Saludos y bendición final*

<sup>19</sup> Nuwàwali níara Prisca, Aquila nacái, núa nacái Onesíforonáica. <sup>20</sup> Erasto iyamáacatéwa Corinto iyacàlená irícu. Numàacacaté Trófilo iculúericawa Mileto iyacàlená irícu. <sup>21</sup> Pimàni macáita iyúwata píalimáanáta,

pìacaténáwa mesúnamáita nùatalé ipíchawáise unìabéca. Nawàwali pía macáita níái iyéeyéica cháí yàcalé, níái Eúbulo, Pudente nacái, Lino nacái, úa nacái Claudia, macáita nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

<sup>22</sup> Pía Timoteo, nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha pirípiná ichàiniadáanápíná píiwitáise. Píacué canánama, nusutácué Dios ícha nacái pirípinácué imànínápínácué pírí cayábéeri mawèníri iyú manuísíwata, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

## TITO

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa, Pablo, nubànù piri cuyàluta, pía Tito. Núa íbaidéerica Dios irípiná. Nucàlida tàacáisi nacái Jesucristo inùmaliçuise. Numàni còi yéewanápiná macáita wenàiwica Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa neebáidaca Dios itàacái tàì íméri iyú, yéewanápiná nacái náaliacawa macáita yái tàacáisi yéewáidéerica wía wáaliacaténáwa càinácaalí Dios iwàwa wàyaca cháì èeri irìcu. <sup>2</sup> Nuíbaida Dios irípiná, nutàani nacái Jesucristo inùmaliçuise nùaliacáináwa báisiiri iyúcani Dios yáalimá imàacaca wàyaca yáapicha càiripináta. Yái Diosca, yái càmirica cachìwa, icàlidacaté tàacáisi bàaluitésíwa èeri ipíchawáise. Dios icàlidacaté cáimiétacanéeri iyúni, yàanápiná wacáuca càmiri imáalàawa. Wáalia nacáwa imànínapíná còi. <sup>3</sup> Siúcáise Dios imàacaca wáaliacawa tàacáisi ìwali Dios icàlidéericaté. Yá wáaliacawa ìwali yái tàacásica, Dios ibànùacáinaté wenàiwica néewáidacatená wía. Yácata yái tàacásica Dios ichùulìerica nucàlidaca wenàiwicanái irí, yái Dios iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. <sup>4</sup> Nubànù piri cuyàluta, Tito. Báisita, nuicáca pía càiride iyúwa nuiriwa weebáidacáiná Jesucristo itàacái. Nusutáca Wàaniri Dios ícha pirípiná, Jesucristo nacái, yái iwasèericaté wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, namànínapíná piri cayábéeri, namàcáanápíná nacái pìyaca matuúbanáiri iyú.

### *El trabajo de Tito en Creta*

<sup>5</sup> Numàacacaté pía Creta yàasu iwàwata ínata pimànicaténá yái íbaidacalési càmiricáwaca numáalàida numànica nèewi níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Nuwàwa nacái pibàlùadaca ancianonápiná macái yàcalé imanùbaca nacuèrinánápináca níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá nacái ancianonái nàyaca càide iyúwaté nùumáaná piri. <sup>6</sup> Càita iwàwacutá ancianonái nàyaca: Iwàwacutá anciano ìyaca mabáyawanéeri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali, ipíchaná náimaca imànica ibáyawanáwa. Iwàwacutá anciano idèniaca abéechúata ínuwa. Yéenibe nacái iwàwacutá neebáidaca Jesucristo itàacái. Iwàwacutá anciano yéenibe nàyaca machacànìiri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca naináwaná ìwali, ipíchaná áibanái náimaca anciano yéenibe nawàwáanása namànica meedá macái báawéeri íwitáaná, càmitasa nacái neebáida nàaniri itàacáwa. <sup>7</sup> Yáciná anciano íbaidaca Dios irípiná, icùacaténá Dios irípiná yàasu wenàiwica, íná iwàwacutá anciano ìyaca mabáyawanéeri iyú yéewanápiná càmita áibanái yáalimá icháawàaca iináwaná ìwali. Iwàwacutá càmirita canùmasée yái ancianoca, càmiri cachàini iicáca yáawawa. Càmita nacái calúa. Càmita nacái icàma. Càmita nacái icuúsa íchawa wenàiwica. Càmita ínáidawa mamáalàacata yeedácaténá iríwa plata. <sup>8</sup> Néese, iwàwacutá anciano itàidaca wenàiwica cayába, cawinácaalí yèepuníyécawa déeculé icapèe íchawa, anciano yeedáanápíná yàataléwa nía, nayamáacaténáwa icapèerìcu. Iwàwacutá casímáica nacái anciano imànica yáawamita cayábéeri áibanái irí. Iwàwacutá cáimiétacanéeri, cáaliacáiri nacái, yái ancianoca. Iwàwacutá ìyaca machacànìiri iyú. Iwàwacutá anciano yàaca Dios icàaluíná. Iwàwacutá anciano icùaca yáawawa ipíchaná imànica ibáyawanáwa. <sup>9</sup> Iwàwacutá nacái anciano yeebáidaca tàì íméri iyúni yái

tàacáisi báisíirica wéewáidéerica iyú wenàiwica yéewanápiná anciano yáalimá yàalàaca wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú, yéewanápiná nacái anciano yáalimá imawèniadaca cachìwéeyéi wenàiwica báisíiri tàacáisi iyú cawinácaalí cachìwéeyéica yéewáidéeyéica wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú.

<sup>10</sup> Pibàlùada ancianonápiná càide iyúwa númáaná pirí, manùbacáiná wenàiwica càmita neebáida nacuèrinánái itàacáywa. Manùba wenàiwica natàanica máiwitáiséeri iyú meedá. Nachìwáidaca nacái áibanái wenàiwica. Abénaméeyéi judío yéewáidéeyéica wenàiwica, máini cachìwéeyéica nía cachàiniwanái áibanái íicha, náimacáiná iwàwacutáanása càmiyéi judío imànica circuncisión idécanáami neebáidaca Jesucristo itàacái. Nachìwacáita meedá, níai judío icàlidéeyéica càiri tàacáisica. <sup>11</sup> Cawinácaalí ancianonái pibàlùadéeyéica iwàwacutá nachùuliaca masànanápiná níara icàlidéeyéica càiri cachìwéeri tàacáisica, níacáiná cachìwéeyéica nadéca nawàlùacawa abénaméeyéi icapèericulé, néese cachìwéeyéi iméeràidaca wenàiwica báisíiri tàacáisi íicha, canánama níai capìricuíyéica. Naméeràidaca áibanái néewáidacáiná nía meedá chìwái iyú, càmirica báisí tàacáisica, yéewanápiná needáca nalíwa plata nachìwa iyúwa meedá.

<sup>12</sup> Iwàwacutá ancianonái ichùuliaca masànanápiná níara cachìwéeyéica, bàaluitécáiná iyacaté áiba cáalíacáiri Creta yàasu cáli néeséeri. Yá íimacaté yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa: “Níai Creta yàasu cáli néeséeyéi nachìwáidaca áibanái wenàiwica mamáalàacata. Càica níade iyúwa caluéyéi cuwèesi. Inuca nacái nía, càita nacái camùnica nía. Nawàwaca nayáaca nayáacaléwa cadénama meedá, napuniadacaténá natúrawa”, íimacaté yái cáalíacáirica. <sup>13</sup> Yái cáalíacáirica Creta yàasu cáli néeséeri itàanicaté báisíiri iyú yàasu cáli néeséeyéi ìwaliwa. Iná pialàa nía cachàiníiri iyú, níai yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái neebáidáanápiná tàì íiméeri iyú abéericata yái tàacáisi báisíirica. <sup>14</sup> Pialàa nía nacái ipíchaná neebáidaca cachìwéeri tàacáisi áibanái icàlidéerica ichìwa iyúwa, judiónái yàawirináimi yàasu tàacáisimica. Pialàa nacái nía ipíchaná neebáidaca iyúwa cachìwéeyéi ichùulianá namànica, níai càmiyéica yeebáida báisíiri tàacáisi.

<sup>15</sup> Pialàa nacái nía cachàiníiri iyú. Cayábacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yásí cayábacani macáita yái namàníirica. Néese, báawacaalí wenàiwicanái íiwitáise, yá càmicaalí neebáida Dios itàacái, yásí báawacani macáita yái namàníirica. Càita nàyaca: Náináidacawa báawéeri ìwali, càmita báí nía nabáyawaná ìwaliwa. <sup>16</sup> Pialàa nía cachàiníiri iyú, níara cachìwéeyéica. Ewita nacàlidacáaníta naináwaná ìwaliwa Dios yàasu wenàiwicacasa nía, càicáaníta náasáidaca càmita Dios yàasu wenàiwica nía. Náasáidaca càmita Dios yàasunáica nía, namànicáiná wawàsi báawéerica Dios iicá, càmicáiná nacái neebáida càide iyúwa Dios iwàwáaná namànica. Canacátáita namàni cayábéeri.

## 2

### *La sana enseñanza*

<sup>1</sup> Tito, iwàwacutá péewáidaca wenàiwica nàyáanápiná machacàníiri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi íimáaná. <sup>2</sup> Péewáida béeyéi aslanái ipíchaná nacàmaca, iwàwacutá cáimiétacanáca nía, iwàwacutá nacái nacùaca níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá neebáidaca Dios itàacái tàì íiméeri iyú. Iwàwacutá cáinináca naicáca Dios báisíiri iyú. Iwàwacutá nacái nàidenlaca nàuwichàanáwa matuìbanáiri iyú áibanáicaalí

imàacaca nàuwichàacawa neebáidacáiná Jesucristo itàacái. <sup>3</sup> Càita nacái péewáida béeyéi inanái. Iwàwacutá nàyaca càide iyúwa inanái iyáaná yeebáidéeyéica Dios itàacái. Iwàwacutá càmita natàani báawéeri iyú áibanái ìwali. Iwàwacutá càmita nàira mamáalàacata ìracalési ipuíri. Iwàwacutá béeyéi inanái néewáidaca áibanái namàninápiná cayábéeri. <sup>4</sup> Iwàwacutá nacái béeyéi inanái nàyaca machacànìiri iyú néewáidacaténá mànacaná canìriiyéica cáinináanápiná naicáca nanìriwa, néenibe nacáiwa. <sup>5</sup> Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mànacaná canìriiyéi nacùanápiná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. Iwàwacutá nacái càmita nàináidawa áiba aslali ìwali càmirica nanìrisiwa. Iwàwacutá nacái béeyéi inanái néewáidaca mànacaná canìriiyéi nàibaidáanápiná néenánái irípináwa nacapèericuwa, namàninápiná nacái cayábéeri áibanái irí, namàninápiná nacái càide iyúwa unìri ìmáaná ulí. Iwàwacutá mànacaná namànica càì ipíchaná áibanái itàanica báawéeri iyú Dios itàacái ìwali.

<sup>6</sup> Càita nacái pialàaca ùculliyéi nacùanápiná níawawa ipíchaná namànica nabáyawanáwa. <sup>7</sup> Pimàni abéerita yái cayábéerica yéewanápiná pinacáiyéi ùculliyéica náalíacawa càinacaalí iwàwacutáaná nàyaca. Péewáida nía cáimiétacanéeri iyú abéta báisìiri tàacáisi iyú. <sup>8</sup> Pitàani nacái báisìiri iyú yéewanápiná áibanái càmita náalimá nacháawàaca pía ìwalíise, yái pitàaniína. Pitàani báisìiri iyú càiripináta, báicatená piùwidenái càmicáiná nàanàa píwali wawàsi nacháawàanápiná pía ìwalíise.

<sup>9</sup> Néese, pialàa nacái níara áibanái yàasu wenàiwica íbaidéeyéica mawèniiri iyú áiba wenàiwica irí neebáidáanápiná càiripináta náiwacali itàacáíwa, càide iyúwa ichùulianá nía. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacali iwàwáaná. Pialàa nía nacái ipíchaná natàanica lúasi iyú náiwacali yáapichawa, náiwacali ichùullacaalípiná nàibaidaca. <sup>10</sup> Pialàa níara íbaidéeyéica mawèniiri iyú áibanái irí ipíchaná nayéedùaca náiwacali yàasuwa. Iwàwacutá namànica cayábéeri náiwacali iriwa mamáalàacata, matuífbanáicaténá nàapichani, yái náiwacalica. Iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata yéewanápiná áibanái nacái neebáidaca walí yái tàacáisi wacàlidéerica Dios ìwali, yái iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

<sup>11</sup> Cawinácaalí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá nàyaca machacànìiri iyú, càide iyúwaté nùumáaná pirí, Dioscáiná idéca yáasáidaca amaléeri iyú èeri mìnánái iríni náalíacatenáwa iwàwaca iyúudàaca wenàiwica càì: Iwàwaca iwasàaca nía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. <sup>12</sup> Dios idéca imànica walí yái cayábéerica, íná yéewa wáalíacawa iwàwacutáaná wayamáidaca wamànica macái wawàsi càmirica Dios iwàwa. Iwàwacutá nacái càmita wawàwa quirínama wamànica càide iyúwa èeri mìnánái nawàwáaná namànica, níái càmiyyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Néese, idècunitàcá wàyaca cháì èeri irícu, iwàwacutá wacùaca wíawawa ipíchaná wamànica wabáyawanáwa. Iwàwacutá wamànica cayábéeri, iwàwacutá nacái wàyaca càide iyúwa Dios iwàwáaná wàyaca. <sup>13</sup> Càita iwàwacutá wàyaca idècunitàcá wacùaca yàanàaca yái wáaliéricawa yàanàanápiná àniwa, yái Jesucristoca. Dios imànica walí cayábéeri Jesucristo ìwalíise. Yái Jesucristo, yácata Wacuèriná cachàinìirica íiwitáise, iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Wacùaca Jesucristo yàanàanápiná àniwa icamalá cachàinìiri irícuwa, cáimiétacanéeri iyú nacái, máini nacái cachàinìirica íiwitáise icùacatená macái èeri mìnánái. <sup>14</sup> Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetácaténátéwa wáchawalíná, yéewanápiná Dios



imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha macáita. Jesucristo imàacacaté yáawawa wáichawalíná masakàacaténá imànica wáiwitáise, yéewacaténá nacái yàasu wenàiwicaca wía, yéewanápiná nacái casímáica wamànica cayábéeri càiripináta.

<sup>15</sup> Iná pía Tito, péewáida wenàiwica iyú yái tàacáisi nutànèrica pírí. Pìalàa níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái namàníinápiná càide iyúwa nutànàaná pírí cháí cuyàluta írìcu. Pìalàa cachàiníiri iyú cawinácaalí càmíiyéica yeebáida càide iyúwa nuéwáidáaná wenàiwica. Péewáida nía, pìalàa nía cachàiníiri iyú, Dioscáiná idéca ibànùaca pía, pìalàacaténá nía. Picá pimàaca caná iwèni naicáca pìasu tàacáisi.

### 3

#### *Deberes de los creyentes*

<sup>1</sup> Tito, iyaca áiba wawàsi pimàníripiná: Pìwàwali nía, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, neebáidáanápiná nacuèrinánái itàacáíwa, nía nacái náiwacanánái áibanái. Iwàwacutá namànica càide iyúwa náiwacanánái ímáaná nalí. Iwàwacutá casímáica namànica cayábéeri càiripináta. <sup>2</sup> Iwàwacutá càmita quirínama natàaní báawéeri iyú áibanái iwali. Iwàwacutá càmita nacái natàaní náapichawáaca chàinisíiri iyú. Iwàwacutá nacái naicáca áibanái ipualé. Iwàwacutá nacái cámiétaquéeri iyú naicáca macái wenàiwica càiripináta.

<sup>3</sup> Tito, picàlida nalí àniwani, namàníinápiná càide iyúwa nutànàaná pírí, bàaluitécáiná wía macáita wamànicaté wabáyawanáwa. Bàaluité máiwitáisecaté wía meedá, càmítaté nacái weebáida Dios itàacái. Bàaluité weebáidaca cachìwéeri tàacáisi. Bàaluité wawàwaca wamànica mamáalàacata macái báawéeri íiwitáaná càide iyúwa èeri mìnánái nawàwáaná namànica càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. Mamáalàacataté wáináidacawa wamàníinápiná wabáyawanáwa. Wawàwacaté wàasupináwa áibanái yàasu. Aibanái báawacaté naicáca nacái wía. Wía nacái báawacaté waicáyacacawa. <sup>4</sup> Quéwa, éwítaté wamànicáanáta càì, càicáanítaté Dios yáasáidaca walí iicáca wenàiwica ipualé, cáinináca nacái Dios iicáca wenàiwica, yái Diosca iwasèericaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. <sup>5</sup> Yásí Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Càmítaté iwasàa wía iwálise yái cayábéerica wamàníricaté. Néese iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, iicácináté wapualé, imàacacáináté nacái iwàwawa ícha yái báawéerica wamàníricaté. Espíritu Santo ichàini iyú, Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, imàacaca nacái wàyaca wáiwitáise wàlisài yáapichawa, wàyacaténá wàlisài iyú. <sup>6</sup> Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo iyúudàacaténá wía manuísíwata. Dios yáalimá imànica càì yácáiná Jesucristo yéetátatéwa wáichawalíná, iwasàacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>7</sup> Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, yéewanápiná weedáca walíwa Dios ícha wacáuca wàlisài càmíiri imáalàawa, wía Dios yéenibeca. Manuíca wáináidaca wawàwawa Dios iwali yàanápiná walíni, yái wacáuca càmíiri imáalàawa, Dioscáiná iicátaté wapualé, mabáyawanácaté nacái iicáca wía.

<sup>8</sup> Iná báisicáiná nutàacái nutànèrica pírí, iná iwàwacutá péewáidaca nía cachàiníiri iyú nùasu tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Dios itàacái. Péewáida nía yéewanápiná náalimáidaca cachàiníiri iyú namànicaténá cayábéeri càiripináta. Yái tàacáisi nuéwáidéerica iyú pía, cayábéeri tàacáisica, iyúudàa nacái wenàiwica. <sup>9</sup> Iwàwacutá nacái càmita pitàaní

mamáalàacata áibanái yáapicha canéeri iwèni wawàsi ìwali. Picá péemia cachiwéeri tàacáisi iri wàawirináimi judío icàlidéericaté nachìwa iyúwa. Picá nacái pitàani chàinisíiri iyú áibanái yáapicha càinácaalí ímáaná tàacáisi profeta Moisés itànèericaté. Picá picuísáyacawa áibanái yáapicha ìwali, yái wawàsica. Pitàanícaalí càì chàinisíiri iyú, càmita piyúudàa wenàiwica. Canéeri iwèni meedá walítani wacuísáyacacaalíwa mamáalàacata ìwali yái tàacáisica.

<sup>10</sup> Néese áibacaalí yéewáida wenàiwica cachiwéeri tàacáisi iyú, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, néese pichùulla iyamáidáanápíná yéewáidaca nía càì. Néese, càmicaalí iyamáida yéewáidaca nía càì, yá piàlàani abé yàawíríá quiríta imàacáanápíná íchawani. Néese, càmicaalí imàaca íchawani, yá picá pibatàa iyaca náapicha níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>11</sup> Píalíacáináwa cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica cachiwéeri tàicáisi iyú, nadéca naméeràacawa báisíiri tàacáisi ícha, íná namànica nabáyawanáwa meedá. Càita náasáidaca cabáyawanáca nía.

### *Instrucciones personales*

<sup>12</sup> Uwé, Tito, iyaca abéeri wawàsi quiríta: Nubànùapíná piatalé Artemas, càmicaalí Tíquico. Yàanàacaalípiná piatalé, piacàatétawa piipunitáidacaténá núa Nicópolis iyacàlená néré, nuínáidacáináwa nuyamáanápínáwa néenibàa uníabépinama. <sup>13</sup> Piyúudàa nacái yáara abogado ípidenéerica Zenas, Apolos nacái nachùniacaténá nàasuwa nèepùanápínáwa Creta yàasu cáli ícha. Pimàni nalí iyúwa píalimáanáta pimànica, yéewanápíná nadèniaca macáita càinácaalí namáapuèrica nàacaténáwa. <sup>14</sup> Càita nacái macái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwàwacutá casímáica nayúudàaca áibanái nadèniacaténá yái namáapuèrica. Namànicaalí càì, yásí cawènica Dios iicáca náibaidacalé namàníríca irípiná.

### *Saludos y bendición final*

<sup>15</sup> Yáta imanùbaca nutànàaca pirí, Tito. Macáita níai núapichéeyéica cháì yeebáidéeyéica Jesucristo, nawàwalica pía. Wawàwali nacái macáita níara piapichéeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, cáininéeyéica iicáca wía. Wasutácué Dios ícha pirípinácué imànínápínácué pirí cayábéeri, macáitacué pía.

## FILEMÓN

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pablo iyéerica presoíri iyú Cristo Jesús irípiná, núcàlidacáiná iináwaná iwali, nubànù pirí cuyàluta. Wéenasàiri nacái yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yái Timoteoca, iwàwalica pía. Wabànù pirí cuyàluta, pía Filemón, wàacawéeriná cáininéerica waicáca íbaidéerica Dios irípiná wáapicha. <sup>2</sup> Wawàwali nía nacái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái iwacáidáyaquéeyéicawa namànicaténá culto picapèe irícu, úa nacái wéenasàatúa Apphíaca, yá nacái Arquipo, wàacawéeriná yàacawéeridéerica wía wamànicaténá ùwicái wàuwide Satanás ípunitawa. <sup>3</sup> Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué canánama, Wáiwacali Jesucristo nacái, namàninápinácué pirí cayábéeri manuísíwata, namàacáanápinácué nacái matuíbanáica pía.

### *El amor y la fe de Filemón*

<sup>4-5</sup> Nùaca Nucuèriná Dios iríwa cayábéeri pìwali macái imanùbaca nusutácaalí Dios ícha pirípiná, pía Filemón, nuémíacáiná piináwaná iwali, cáinináca piicáca Wáiwacali Jesús, peebáidaca nacái Wáiwacali itàacái tàì íméeri iyú, cáinináca nacái piicáca macáita Dios yàasu wenàiwica. <sup>6</sup> Nusutáca Dios ícha pirípiná, pía Filemón, yeebáidéerica abédanamata wáapicha, yéewanápiná píaliacawa machacàníiri iyú iwali macáita yái cayábéerica wadènièrica weebáidacáiná Cristo itàacái. <sup>7</sup> Cayábaca nuwàwa manuísíwata píapicha, pía nuénásàirica, cáininácainá piicáca núa, íná yéewa manuíca nuínáidaca nuwàwawa; casímáica nuwàwa nacái pichàiniadacáiná nawàwa, níara yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái.

### *Pablo pide un favor para el esclavo Onesimo*

<sup>8-10</sup> Iná éwita Dios imàacáanáta nuchùullaca pía Cristo yàasu apóstolcáiná núa nuchùullacaténá pía iwali, yái iwàwacutéeripináca pimànica, càicáanáta nuwàwa nusutáca píicha wawàsi manuísíwata cáininácainá nuicáca pía. Núa Pablo, máini béerica, presoca nacái núa Cristo Jesús irípiná, nusutáca píicha wawàsi Onésimo iwicáu, yái nuíquéerica càiride iyúwa nuíriwa, nuwènúadacáináte íiwitáise cháì preso ibànalícu yeebáidáanápiná Jesucristo itàacái.

<sup>11</sup> Aibaalíté yái Onésimo iyacaté pirí canéeri iwèni píasu wenàiwicaca. Quéwa siúcáise de Onésimo yáalimá iyúudàaca pía cayába, càide iyúwa iyúudàaná núa. <sup>12</sup> Yási nubànùaca Onésimo píatalépiná àniwa, yái Onésimo cáininéerica nuicáca manuísíwata. Pimàni irí cayábéeri càide iyúwa pimàniná nuli. <sup>13</sup> Iyamácaalíwa núapichatá, yá cayábaca nuwàwatá, yéewanápiná yáalimá iyúudàaca núa mamáalàcata píamirícubàata, idècunitàacá presoca núa núcàlidacáiná wenàiwicanáí irí Wáiwacali Jesucristo itàacái. <sup>14</sup> Càmita quéwa nuwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha càmicaalí piwàwa numànica càì. Càmicaalí nacái piwàwa Onésimo iyamáacawa núapicha, yá canáca yéewanáwa iyamáacawa núapicha. Càmita nuwàwa nuchùullaca pía cachàiníiri iyú pimàacáanápiná Onésimo iyamáacawa núapicha. Néese nuwàwaca pimàaca iyamáacawa núapicha càicaalíta piwàwa. <sup>15</sup> Cawàwanáta Dios imàacacaté Onésimo yàacawa píicha achúma èerínata, yéewacaténá Dios yèepùadaca pirí càiripinátani.

<sup>16</sup> Càmita quéwa Dios yèpùada pirí Onésimo plasu wenàiwicapinániwatá meedá. Siùcáisede Onésimo iyaca pirí cayábéeri ícha plasu wenàiwica meedá: Iyaca pirí siùcáisede péenásàirisiwa Wáiwacali ìwalísená. Máini cáinináca nuicácani, quéwa iwàwacutá cáinináca piicácani cachàiniwanái, càmita iyúwa piicáaná áiba wenàiwica meedátá, néese iyúwa piicáaná péenásàirisíwawa Wáiwacali ìwalísená.

<sup>17</sup> Piicácaalí núa iyúwa péenásàiriwa Wáiwacali ìwalísená, yá nusutáca pícha wawàsi pitàidáanápíná Onésimo cayábéeri iyú càide iyúwa pitàidáaná núa. <sup>18</sup> Imànicaalítésica pirí báawéeri, imawèniacaalí pícha plata nacái iyéedùacáináté plasu, yásí nuichata peedá yái imawènièrica pícha. <sup>19</sup> Núa Pablo nutànàaca piríni nucáapi iyúwani nuípidená yáapichawa nupáyaidapíná píawa Onésimo imawèniacále. Picá piimáicha nucálidacaté pirí Wáiwacali itàacái, pidèniacaténá picáucawa càmiiri imáalàawa. Numànicáináté pirí cayábéeri manuí, íná iwàwacutá pimànica nulí cayábéeri peebá nusutáaná pícha. <sup>20</sup> Báisíta, nuénásàiri, nuwàwaca pimànica nulí cayábéeri peebáidacáiná Wáiwacali itàacái. Pisímáida nuwàwa, pía nuénásàirica yeebáidéerica Cristo itàacái.

<sup>21</sup> Nutànàa piríni núallíacáináwa báisíiri iyú pimàninápiná càide iyúwa nuwàwáaná. Núalía nacáíwa pimàninápiná cachàiniwanái ícha yái nusutéerica pícha. <sup>22</sup> Aiba wawàsi quiríta, pimàni nulí cayábéeri, pichùnìa nulí nùyacatáipínáwa, nucùacáiná Dios imàacáanápíná nùacawa píatalécué nùyacaténácué píapicha, càide iyúwacué pisutáaná Dios ícha nulípiná.

### *Saludos y bendición final*

<sup>23-24</sup> Yái Epafras iwàwalica pía, yáca nùacawéeriná presoírca cháí presoíyéi ibànàlicu icàlidacáiná Cristo Jesús iináwaná ìwali. Nía nacái áibanái iyúudèyeyéica nuíbaidáanápíná Dios irípiná, yái Marcos, Aristarco nacái, Demas nacái, Lucas nacái, nawàwalica pía.

<sup>25</sup> Nusutáca Wáiwacali Jesucristo ícha imàninápinácué pirí cayábéeri ichàiniadacaténácué piwàwa.

## HEBREOS

### *Dios ha hablado por medio de su Hijo*

<sup>1</sup> Bàaluité Dios imàacacaté yàasunáí wenàiwica profetanáí icàlidaca tàacáisi inùmaliçuise judíonáí yàawirináimi irí. Profetanáí icàlidacaté Dios itàacái madécaná yàawiría idécanáamité néemlaca itàacái náamacani iríçuisewa, yéenáíwanási nacáiri iríçuise nacái. Néeseté nacàlidaca Dios itàacái wàawirináimi irí, wía judíoca. Càité Dios itàanicaté wàawirináimi yàapicha icàlidacaténá nalí másibáawanáita wawàsi iwali Dios imàníiripinacaté. <sup>2</sup> Quéwa siùca ipíchawáise èeri imáalàacawa, Dios idéca ichùuliaca Iiriwa icàlidáanápíná walí tàacáisi Dios inùmaliçuise, yáasáidacaténá walí Dios íiwitáise càinácaalíté Dios íináidáaná imànínápíná walí. Bàaluité Dios ichùuliaca Iiriwa idàbáanápínáté macáí wawàsi. Néese Dios imàacaca Iiri icùanápíná macáita. <sup>3</sup> Dios Iiri icànaca Dios icamaláná mèlumèluíri iyú, cachàiníri íiwitáise nacái càide iyúwa Dios iyáaná. Macáita yáí Dios Iiri íiwitáise, yá nacái macáita yáí Dios Iiri imànírira yáasáidaca walí Dios íiwitáise. Iná yéewa wáaliacawa báisíiri iyú, Dioscani, yáí Dios Iirica, yáí icuèrica, ichùulièrica nacái macáí wawàsi itàacái máiníri cachàini iyúwa, macáita yáí iyéerica cháí èeri irícu, chènuniré nacái. Dios Iiri yéetacatéwa wáichawalíná masacàacaténá imànica wáiwitáise wabáyawaná íichawa, yéewanápíná cayábaca wáapicha Dios nacái. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha.

### *El Hijo de Dios es superior a los ángeles*

<sup>4</sup> Yáí Dios Iiri máini cachàinírira íiwitáise náicha macáí ángelnáí. Càí wáaliacawa Dioscáiná idéca imàacaca Iiri icùaca macáita, icùa nacái ángelnáí. Néese càmita Dios imàaca ángelnáí icùaca macáita. <sup>5</sup> Canácáiná Dios icàlidáaná ángel irí “Nuírca píá”, íbatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús irí:

“Nuírca píá, siùca èeri nudéca numàacaca macáita náaliacawa Nuírca píá”, íimaca yáí Diosca. Càita nacái canáca Dios icàlidáaná ángel iwali “Nuírcani”, íbatàa abéeri piná. Néese Dios idéca íimaca Jesús iwali càiri tàacáisi. Dios íimacaté:

“Núacata Yáaniri, yácata nacái Nuíri”,

íimaca yáí Diosca. <sup>6</sup> Quéwa Dios ibànùacaalíté yáí idàbáanéeri Iiricawa aléi èeri irículé, yáté Dios íimaca yàasu ángelnáí iríwa:

“Píacué Nuíri icàaluíniná, macáita píacué nùasu ángelca”,

íimaca yáí Diosca. <sup>7</sup> Càí Dios íimaca yàasu ángelnáí íináwaná iwaliwa:

“Nudàbaca nùasu wenàiwicawa ángelnáíwa náibaidacaténá nulí, natécaténá tàacáisi caquialénamata càide iyúwa cáuli ipianáwa; nùasu ángelnáí íibaidéyéica nulí, càica níade iyúwa quichái ipèrà”,

íimaca yáí Diosca. <sup>8</sup> Quéwa Dios íimaca Iiri iríwa:

“Píá Dios, picùapíná macáita càiripináta, picùapíná nía cayába, machacàníri iyú nacái.

<sup>9</sup> Casímáica pimànica abéerita cayábéeri. Báawa nacái piicáca báawéeri. Iná núa Picuèriná Dios numàacapíná picùaca macáita casímáiri iyú náicha canánama píapichéyéica”,

íimaca yáí Diosca. <sup>10</sup> Dios íimaca nacái Iiri iríwa:

“Pía, Nuíwacali, bàaluité pidàbacaté yáì èeriquéi; piácata imàníricaté macáita ìyéerica chènuniré.

11 Yá macáita yáì wawàsica namáalàapinácawa macáita, quéwa piyapiná càiripináta. Macáita isíamipináca nía càide iyúwa bàlesi.

12 ¡Càide iyúwa wenàiwica ituwìacaalí ibàlewa, yá pituwìapiná yáì pidàbacaléca, cháì èeriquéi, chènuníse nacáì, pimànínapiná áiba àniwa wàlisàì iyú! Quéwa pía, canácatáita piwènúadapiná píiwitáisewa áiba íiwitáisesi íwali. Néese piyapiná càiripináta, càmiripináta imáalàawa”,

ímaca yáì Diosca. 13 Canácatáita Dios imàacaté ángel icùaca yáapicha macáita, ibatàa abéeri piná. Quéwa Dios idéca íimaca líri iríwa:

“Píawinawa núapicha nuéwápuwáise picùacaténá núapicha macáita idècunitàacá numawèniadaca píicha macáì piùwidenáì”,

ímaca yáì Diosca. 14 Iná cachàinica Dios líri íiwitáise náicha ángelnáì canánama, níacáiná ángelca, Dios yàasu wenàiwicaca nía meedá, íibaidéeyéica irí. Cáuli nacáiyéica nía macáita, càmiyéica yéewa waicáca watuí iyúwa. Dios ibànùaca nía aléi èeri iriculé nayúudàacaténá wía, wía Jesucristo iwasèyéipináca Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha.

## 2

### *No hay que descuidar la salvación*

1 Dios idéca itàanica walí líri itàacáì irìcubàawa, yáì cachàiníri íiwitáiseca náicha ángelnáì canánama, íná iwàwacutá weebáidaca cayábani, cáalíacáiri iyú nacáì yáì tàacáisi Dios líri icàlidéerica walí ipíchaná wawènúadaca íicha wáiwitáisewa. 2 Bàaluité Dios ibànùaca itàacáìwa ángelnáì yáapicha, yáì tàacáisi Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaténaté wàawirináimi israelitanáì irí càinácaalíté iwàwacutáaná náyaca machacàníri iyú càide iyúwaté Dios iwàwáaná. Cawinácaalíté imànírica íbáyawanáwa, càmiríca nacáì yeebáida yáì tàacáisica, yáté nàuwichàidacani ráunamáita càide iyúwaté Dios itàacáì íimáaná. 3 Càmicáináté náalimá namusúacawa yùuwichàacáisi íicha, íná yéewa wáalíacawa càmita wáalimá wachúuliacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesucristo íicha, yáì imànírica walí càiri cayábéeri manuíswata iwasàanápíná wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Yáì Wáiwacali, yácata idàbéericaté icàlidaca yáì tàacáisica íiméerica Jesucristo iwàwaca iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Néese níái yéemièyéicaté icàlidaca nalíni, nacàlidacaté walíni. 4 Càita nacáì Dios idéca yáasáidaca walí báisírìcani yáì tàacáisica imàacacáináté ichàiniwa yàasu wenàiwicanáì iríwa namànicaténá macáì íiwitáanáta cachàiníri wawàsi càmiríca áibanáì idé imànica. Wáalíacawa báisírìcani yáì tàacáisica Dioscáiná idéca ibànùaca Espíritu Santo wawàwaliculé, yáì imàaquéerica walí chàinisi wáalímáwanama càide iyúwa iwàwáaná, wáibaidacaténá Dios irípiná.

### *Jesucristo, hecho como sus hermanos*

5 Dios càmita imàacapiná ángelnáì icùaca wàlisàì èeri wacàlidéerica iináwaná íwali, yáì wàlisàì èeri Dios imàníripináca wàlisàì iyú. Néese imàacapiná wenàiwicanáì icùaca yáì èerica. 6 Càita íimaca Dios itàacáì profeta itànèericaté:

“Pía Dios, éwita máinicáaníta cachàinica píiwitáise, càicáaníta pidéca picùaca wenàiwicanái, pidéca nacái piicáca wapualé, wía càmlíeyéca cachàini.

<sup>7</sup> Pidéca pidàbacaca wía, yá siùcade machawàacaca wía àngelnái ícha achúma èerínápináta; quéwa áiba èeriwa pimàacapiná máinliyéi cachàinica wía wacamaláná mèlumèluíri irícuwa, wacùacaténá macáita yái pidàbcaléca;

<sup>8</sup> yá pimàacapiná wachùuliaca macáita”,

ímacaté yái profetaca, nàwali níai yeebáidéeyéica Dios. Càita Dios idéca íináidacawa imàacáanápiná wacùaca macáita. Canácata áiba wawàsi càmlíripiná wacùaca, wía yeebáidéeyéica itàacái. Quéwa càmitàacáwa wacùaca macáita siùcade. <sup>9</sup> Néese wadéca wáalíacawa Jesús iináwaná ìwali idéca yàanàca aléi èeri irículé, yái Dios imàaquéricaté iyaca iyúwa machawàaquéri àngelnái ícha achúma èerínaté. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica ínaté iwàwaca Jesús yéetácawa macáita wenàiwica íchawalíná. Jesús yùuwichàacaté yái yéetácáisica, íná Dios idéca imàacaca máiníri cachàinica Jesús, mèlumèluíri icamaláná yáapichawa icùacaténá macáita chènuníise.

<sup>10</sup> Macáita yái wawàsi iyéerica iyaca Dios irípiná, bàaluité nacái Dios idàbacaté macáita. Dios iwàwaca yéenibe macáita nàyaca cáimiétacanéri iyú Dios yáapicha chènuniré, icamaláná mèlumèluíri irícu. Inaté iwàwacutá Dios imàacaca Jesucristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yéewacaténaté Jesucristo imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwaté Dios íináidáanáwa. Iná Jesucristo idéca imànica macáita yéewanápiná Wáiwitápuca yàacawa, iwàsacaténá wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, wía Dios yéenibeca.

<sup>11</sup> Jesucristoquéi masaquèerica imànica wáiwitáise wabáyawaná íchawa, imàacacaténá Dios yàasu wenàiwicaca wía íbaidéeyéipiná Dios irípiná. Iná yéewa Dios Iiri, wía nacái Dios yéenibeca wadèniaca Wáaniriwa abéerita, yái Diosca. Iná càmita báí Dios Iiri icàlidaca waináwaná ìwali, yéenanáica wía.

<sup>12</sup> Càité Dios Iiri ímaca Yáaniri Dios iríwa. Abéeri profeta itànàacaté yái tàacáisica Dios Iiri inùmalícuíse. Dios Iiri ímacaté:

“Nucàlidapiná piináwaná ìwali nuénánái iríwa, nucántàapiná nacái himnos nàacuésemi níai yeebáidéeyéica pitàacái”,

ímacaté yái Dios Iirica. <sup>13</sup> Iimacaté nacái:

“Nuebáidapiná Dios itàacái”,

ímacaté yái Dios Iirica. Iimacaté nacái àniwa:

“Cháta nùyaca, náapicha níai nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, níai wenàiwicaca Dios yèeyéica nuli nucuèyèipiná”,

ímacaté yái Dios Iirica.

<sup>14</sup> Wía Dios yéenibeca, èeri mìnánáica wía, idènièyéica iináwa, íraná nacáiwa. Càita nacái Jesús yàanàacaalíté aléi èeri irículé, imusúaca iicá èeri, idèniacaté iináwa, íraná nacáiwa càide iyúwa macái èeri mìnánái. Jesús iyacaté cháí èeri irícu iyúwa èeri minali, néeseté nanúacani. Càité Jesús yéetácawa wáichawalíná imawèniadacaténaté yái icháawàidéerica waináwaná ìwali, yái Satanásca, idènièricaté ichàiniwa inùacaténaté wenàiwica. <sup>15</sup> Jesús yéetácatéwa wáichawalíná, íná idéca iwàsàca wía wacalùni íchawa, wía iyéeyéicaté mamáalàacata iyúwa presoíyéi wacalùni iyúwa idacuèricaté wía, máinicáiná cáalucaté waicáca wéetáanápinátéwa. Siùcáisede càmita iwàwacutá cáaluca waicáca yéetácáisi. <sup>16</sup> Jesús càmitaté yàanàca aléi èeri irículé iyúudàacaténaté àngelnáita, néese yàanàacaté chènuníise iyúudàacaténá wía yeebáidéeyéica Dios itàacái, Dios iiquéeyéica

càiyéide iyúwa Abraham itaquénáinámi. <sup>17</sup> Ináté iwàwacutá Jesús iyaca cháí èeri írìcu càide iyúwa èeri m̀nalisíwa, yéewanápiná ibàlùacawa Dios ípunita íbaidacaténá Dios írìpiná càide iyúwa sacerdote íwacaliná, itàanírìca wawicáu Dios yáapicha, imànírìca macáita machacànírì iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná, iiquéerica wía nacáí catúulécánéri iyú, wía yeebáidéeyéica itàacáí. Jesús íbaidaca iyaca Dios írìpiná càide iyúwa sacerdote íwacaliná imànicaténá walí yái cayábéerica: Itànica wawicáu Dios yáapicha isutácaténá Dios ícha wawàsi imàcáanápiná iwàwawa wabáyawaná ícha. Jesús yáalimá càì isutáca Dios ícha wawàsi Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio wabáyawaná iwálìise, yùuwichàacaténátéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wáichawalíná. <sup>18</sup> Jesús yùuwichàacatéwa manuísíwata càide iyúwa èeri m̀nali, Satanás nacáí yáalimáidacaté Jesús cachàinírì iyú imànínápináté íbáyawanáwa càide iyúwa Satanás yáalimáidáaná macáí èeri m̀nanái, íná siùcáisede Jesús yáalimá iyúudàaca wía, macáí imanùbaca Satanás yáalimáidacaalí wía.

### 3

#### *Jesús es superior a Moisés*

<sup>1</sup> Iná piacué nuénánáica, Dios yàasu wenàiwicanái, Dios idéca imáidacuéca pía yàasunáicaténá pía. Iná iwàwacutácué píináidacawa cáaliacáiri iyú Cristo Jesús iwali. Yái Cristo Jesús, yácata Dios yàasu apóstol cayábéeri náicha canánama, Dios ibànùerica chènuníise icàlidacaténá walí Dios itàacáí. Yácata nacáí Dios yàasu sacerdote íwacaliná itàanírìca wawicáu Dios yáapicha isutácaténá Dios ícha wawàsi imàcáanápiná iwàwawa wabáyawaná ícha, yái Cristo Jesús weebáidéerica itàacáí. <sup>2</sup> Jesús idéca imànica macáita cayábéeri iyú, machacànírì iyú nacáí càide iyúwa Dios ichùullaná imànica, càide iyúwaté profeta Moisés íbaidáanáté cayába Dios írì icùacaténáté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái, càide iyúwa wenàiwica icùacaalí áiba wenàiwica icapèe. <sup>3</sup> Quéwa iwàwacutá waicáca Jesús cáimiétaquéri iyú Moisés ícha, càide iyúwa cawinácaalí imànírìca capíi, cáimietacanéericani capíi ícha. <sup>4</sup> Macáí capíi iyéerica, idéca áiba wenàiwica imànicani, quéwa Dios idàbacaté macáí wawàsi iyéerica cháí èeri írìcu, chènuniré nacáí. <sup>5</sup> Càité nacáí Moisés, yái Dios yàasu wenàiwicaca, íbaidacaté cayába Dios írìpiná icùacaténáté Dios yàasunái wenàiwica israelitanái. Iwàwacutácaté Moisés icàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise israelitanái írì càinácaalíté Dios ímáanápináté wenàiwicanái írì Moisés idénáami. <sup>6</sup> Quéwa Cristo, yái Dios írìca, icùaca Dios icapèe cayábéeri iyú, càide iyúwa iwàwacutáaná capíi íwacali ìrì icùaca yáaniri icapèewa. Càica wíade iyúwa yái Dios icapèeca, wíacáiná yeebáidéeyéica Dios itàacáí, Dios iicáca wía càiride iyúwa icapèewa, weebáidacaalí itàacáí mamáalàacata tàì ímèeri iyú, casímáiri iyú nacáí àta wéetacatalétawa, wacùacaténá Dios imànica walí cayábéeri càide iyúwa ímáaná walí.

#### *Reposo del pueblo de Dios*

<sup>7</sup> Iná iwàwacutá weebáidaca Cristo itàacáí, càide iyúwaté profeta itànàaná Dios itàacáí Espíritu Santo inùmaliçuise. Ímacaté:

“Siùcade péemiacaalícué yái tàacáisi Dios ímèerica pirí,

<sup>8</sup> picácué piwènúada píiwitáisewa Dios ícha càide iyúwaté piawirináimi israelitanái imàíná náuwidecaalíté namànica Dios bàaluité, iyúwa nacáí náalimáidáanáté naicáwa Dios nèepunícaalítéwa manacúali yùucubàa càináwàiri.



<sup>9</sup> Pìawirináimicué yáalimáidacaté iicáwa núa, éwitaté naicácáaníta madécáná cayábéeri numànírica nalí nuíwítáise cachàiníri iyúwa cuarenta camuí bàaluité.

<sup>10</sup> Ináté máini báawaca nuicácaté náiwítáise níara wenàiwicaca, yáté núumaca nàwali: ‘Máini nawàwa naméeràacawa nuícha càiripináta, càmita nawàwa nucùaca nía, càmita nacái nawàwa náalíacawa nutàacái ìwali nàyacaténá machacàníri iyú càide iyúwa nuchùllianá nía’, càité núumaca.

<sup>11</sup> Máinicáináté báawaca nuicáca náiwítáise, ináté núumaca nàwali cáimiétacanéeri iyú, càminápináté nawàlùawa ínatalé yái cálica nuchùnièrica nùasunái irípináwa”,  
ímacaté yái Espíritu Santoca.

<sup>12</sup> Píacué nuénánáica, piicácué píchawa cayába báawacáichacué piwàwa cáuri Dios ícha, piùwidecáichacué pimànica Dios càmicáinacué peebáida itàacái cayába. <sup>13</sup> Néese pimicháidacué piíwítáisewáaca èeri imanùbaca, cachànicaténacué piíwítáise peebáidáanápinacué Jesucristo itàacái idècunitàacá wàyaca cháí èeri irìcu siùcade càide iyúwa tàacáisi ímáaná profeta itànèricaté Dios inùmalcúise. Pimicháidacué piíwítáisewáaca ipíchanacué pibáyawaná ichìwáidaca pía, ipíchaná nacái piùwide pimànica Dios. <sup>14</sup> Weebáidacaalí Cristo itàacái tàì íméeri iyú mamáalàacata àta wéetácatalétawa càide iyúwa weebáidáanáté quéechatécáwa, yásí wadèniaca nacái cayábéeri Cristo yáapichawa, yái cawènírica Dios imáaquèeripináca Cristo iri.

<sup>15</sup> Iná càì Dios itàacái yàalàaca wía:

“Siùcade, péemiacaalícué yái tàacáisica Dios íméerica pirí, picácué piwènúada piíwítáisewa Dios ícha càide iyúwaté piawirináimi ísraelitanái imàníná nàuwidecaalítè namànica Dios bàaluité”,

cài ímaca. <sup>16</sup> Píalíacuéwa profeta Moisés itécaté ísraelitanái yàawirináimi Egipto yàasu cáli ícha. Néeseté macáita néemiaca Dios itàacái icàlidacáináté nalí itàacáíwa càinácaalítè iwàwáaná nàyaca machacàníri iyú, quéwa nàuwidecaté namànica Dios, níara manùbéeyéica, càmitaté nawàwa namànica càide iyúwa Dios ichùllianá nía. <sup>17</sup> Ináté máini báawaca Dios iicáca náiwítáise cuarenta camuí bàaluité, níái imàniyéicaté yàacawa ibáyawanáwa. Yáté néetácawa manacúali yùucubàa càinàwàiri. <sup>18</sup> Níái càmiyéicaté imàni càide iyúwaté Dios ichùllianá, Dios icàlidacaté nàwali cáimiétacanéeri iyú càminápináté nawàlùawa ínatalé yái cáli ípidenácataléca Canaán Dios ichùnièricaté yàasunái irípináwa. <sup>19</sup> Iná wáalíacáwa naináwaná ìwali càmitaté nawàlùawa càmicáináté neebáida Dios itàacái.

## 4

<sup>1</sup> Dios idéca icàlidaca walíni wáalíacaténáwa báisíri iyú imàcáanápiná wawàlùacawa irìculé yái wayamáidacataléca wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré, quéwa iwàwacutá waicáca wáichawa cayába ipíchanacué abenaméeyéi péená càmita náalimápiná nawàlùacawa néré ìwalíise yái càmináca neebáida. <sup>2</sup> Iwàwacutá weebáidaca wéemiácáináté nacái yái tàacáisi cayábéerica íméerica Dios iwasàaca wenàiwica yàasu yùuwichàacáisi íchawa, càide iyúwaté ísraelitanái yéemianáté, níara wenàiwicaca profeta Moisés yáapichéeyéicaté. Quéwaté yái tàacáisica, càmitaté iyúudáa nía, càmicáináté neebáida càide iyúwa áibanái yeebáidáanáté. <sup>3</sup> Quéwa wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, wawàlùapináca wawàlùacawa irìculé yái

wayamáidacatalépinácawa, wàyacaténá Dios yáapicha chènuniré. Càité Dios ímaca ìwali yái wenàiwicanái iyamáidacatalécawa Dios yáapicha. Dios ímacaté:

“Máinicáináté báawaca nuicáca náiwitáise, ínáté núumaca nàwali cáimíetacanéri iyú càmínápináté nawàlùawa irìculé yái wenàiwicanái iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré”,

càité ímaca yái Diosca, éwitaté ichùnìacáaníta yái nayamáidacatalépinácátéwa. Wáalíacawa Dios imáalàidacaté imànica macáita íbaidacaléwa idécanáamité idàbaca yái èeriquéi, chènuníise nacái.

<sup>4</sup> Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi Dios inùmaliçuise sietená èeri ìwali. Ímacaté:

“Dios iyamáidacatéwa macái íbaidacalé íchawa sietená èeri irìcu”,

ímaca. <sup>5</sup> Quéwa, càmítaté nawàlùawa, càmícáináté neebáida Dios itàacái, càide iyúwaté áiba profeta itànàaná tàacáisi Dios inùmaliçuise. Dios ímacaté:

“Càmita nawàlùapínáwa irìculé yái wenàiwicanái iyamáidacatalécawa núapicha chènuniré”,

ímacaté yái Diosca. <sup>6</sup> Néese áibanái iwàlùapínácawa irìculé yái nayamáidacatalécawa Dios yáapicha chènuniré quéwa càmita níái idábáanèeyéicaté yéemíaca yái tàacáisi icálidéerica Jesucristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càmícáináté neebáida Dios itàacái.

<sup>7</sup> Iná Dios idéca imàacaca áiba wéenáiwánápiná, yácata siùca èeri yéewacaténá wenàiwicanái iwàlùacawa. Dios imàacacaté rey David icálidaca tàacáisi inùmaliçuise wáalíacaténáwa wéenáiwáná iwaliwa. Rey David itànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise madécaná camuí idécanáamité profeta Moisés yáapichéeyéi yéetácawa. Càité David itànàacaté Dios itàacái càide iyúwa núumáanácué píri siùca tàacáwa cháí cuyàluta irìcu. David ímacaté:

“Siùcade péemíacaalícué yái tàacáisica Dios ímérica píri, picácué píwènúada píiwitáisewa Dios ícha”,

ímacaté. <sup>8</sup> Idécanáamité profeta Moisés yéetácawa, yáté Josué icùacaté israelitanái Moisés yáamirìcubàami. Yá Josué itécaté israelitanái Canaán yàasu cáli ínatale. Quéwa madécaná camuí Josué idénáami, yáté Dios yèepùacaté itànáica áiba néenáiwáná ìwali yàasu wenàiwicanái iwàlùacatalépinácátéwa irìculé yái nayamáidacatalécawa Dios yáapicha.

Càita wáalíacawa càmíirita wayamáidacatalépináwa yái cáli Canaán. <sup>9</sup> Néese Dios icùaca ìyaca mamáalàacatani, yái wayamáidacatalépinácawa chènuniré wàyacaténá Dios yáapicha, wía yàasu wenàiwicaca. <sup>10</sup> Níacáiná iwàluèyèipínácawa néré nàyacaténá Dios yáapicha, nayamáidapínácawa náibaidacalé íchawa, nàuwichàacái ícha nacáywa càide iyúwaté Dios iyamáidáanáwa íbaidacalé íchawa, idécanáamité idàbaca macáita yái èeriquéi, chènuníise nacái.

<sup>11</sup> Iná iwàwacutá weebáidaca Dios itàacái mamáalàacata macái wachàini iyúwa yéewacaténá wawàlùacawa irìculé yái wayamáidacatalépinácawa Dios yáapicha chènuniré ipíchaná wamànica càide iyúwaté níái Moisés yáapichéeyéimica càmínáté neebáida Dios.

<sup>12</sup> Dios itàacái idèniacáiná cáuri Dios ichàini. Máini cachàinírira yái Dios itàacáica, càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméri caserúnica. Quéwa espada yáalimácáita íríradaca iinási, yáapi nacái, néese cachàinírira Dios itàacái macái espada ícha yáalimácáiná iwàlùacawa depuwalé wawàwalículé, yáalimá nacái iwàlùacawa irìculé yái wáiwitáise wabèerica áibanái ícha, yá Dios itàacái yáasáidaca asáísí cayábacaalí

wáiwitáise, càita nacái báawacaalí wáiwitáise, yái wáináidáanácawa wawàwalliúsewa càmirica áibanái yáaliáwa ìwali. <sup>13</sup> Canácata wéená yáaliméeri íbàacawa Dios ícha, wía Dios idàbéeyéicaté, macái wawàsi nacái Dios idàbéericaté. Dios yáaliáca iicáca wáiwitáise macáita amaláwaca. Néese áibaalípiná iwàwacutápiná wabàlùacawa Dios ípunita wacàlidáanápiná irí waináwanáwa.

### *Jesús es el gran sumo sacerdote*

<sup>14</sup> Yái Jesús, yái Dios írica, yácata sacerdote íiwacaliná cachàiníri íiwitáise. Jesús ichàbacatéwa macái cáli iyéeyéica chènuniré àta iwàlùacatalétawa aléera Dios yàatalé chènuníséerica. Dios íri iwàlùacatéwa néré iyúudàacaténa wía, itàanicaténa wawicáu Dios yáapicha. Iná weebáidacué Jesús itàacái tàì íiméeri iyú mamáalàacata. <sup>15</sup> Yái Jesús, yácata sacerdote íiwacaliná itàanírica wawicáu Dios yáapicha, yáaliméerica iicáca watúulécaná, wía càmiyéica cachàini, Jesús yúuwichàacáinatéwa càide iyúwa wàuwichàanáwa. Jesús yúuwichàacatéwa Satanás yáalimáidacaalíténi quéwa càmitaté Jesús imàni íbáyawanáwa. <sup>16</sup> Iná wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa macàaluínináwaca wasutácaténa Wacuèriná Dios íchawa, yái cánínéerica iicáca wía. Wasutácué Dios ícha iicáanápiná wapualé, imàninápiná nacái walí cayábéeri mawèníri iyú iyúudàacaténa wía chàcaalínacaalí wawàwacutá iyúudàaca wía.

## 5

<sup>1</sup> Píaliácuéwa judíonái needácaté nèewísewa abéeri néenáwa sacerdote íiwacalinápiná íbaidacaténaaté Dios irípiná. Yáté sacerdote íiwacaliná itàanicaté nawicáu Dios yáapicha, imàacacaté nacái ofrenda, inúacaté nacái pírái iyúwa sacrificio judíonái íbáyawaná ìwalíse, isutácaténaaté Dios ícha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná ícha. <sup>2</sup> Aibaalíté sacerdote íiwacaliná imànicaté íbáyawanáwa, wenàiwicacáná meedáni càide iyúwa wía macáita. Inaté yéewa yàalàaca wenàiwicanái éeréeri iyú namànicaalíté nabáyawanáwa níái càmiyéica yáaliáwa. <sup>3</sup> Sacerdote íiwacaliná imànicáinaté íbáyawaná nacáiwa, ínaté iwàwacutáca inúaca pírái iyúwa sacrificio íbáyawaná ìwalísewa, càide iyúwaté iwàwacutáaná nacái imànica sacrificio Dios irí macái judíonái íbáyawaná ìwalíse, isutácaténaaté Dios ícha wawàsi imàacáanápiná iwàwawa nabáyawaná ícha macáita. <sup>4</sup> Canácaté yáaliméeri íbàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná, wenàiwicanái iicácaténaáni cáimiétaquéri iyú, néeseté iwàwacutá Dios imáidacani íbaidacaténaaté Dios irí càide iyúwaté Dios imáidáanaté Aarón, yái idàbáanéerité sacerdote íiwacalináca. <sup>5</sup> Càita nacái Cristo. Càmitaté Cristo idé íbàlùadaca yáawawa iyúwa sacerdote íiwacaliná itàanicaténa wawicáu Dios yáapicha, néese Dioscata yái càì imàaquéericaté Cristo sacerdote íiwacalinásiwapiná, itàanírica wawicáu Dios yáapicha, yái Cristo waiquéerica cáimiétaquéri iyú. Wáaliácawa Dios idéca imànica càì, Dios ímacáinaté Cristo ìwali:

“Nuírca pía, siùca èeri nudéca numàacaca macáita náaliácawa Nuírca pía”, ímacaté yái Diosca. <sup>6</sup> Càité nacái profeta itànàacaté áiba tàacáisi Dios íméericaté Cristo irí. Dios ímacaté:

“Sacerdoteca pía càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàanírica núapicha nùasu wenàiwicanái iwícáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanaté nulípiná”,

íimaca yái Diosca. <sup>7</sup> Idècunitàacá Cristo ìyacaté cháí èeri irìcu, yáté isutáca yáawawa Dios íicha manuísíwata àta ituíyáa imusúacatalétatéwa ituí íicha. Càité Jesús isutáca yáawawa Dios íicha, yái Dios yáaliméericaté iwasàacani yéetácáisi íicha, ipichanáté Jesús yéetácawa ipichawáiseté natàtàacani cruz ìwali. Yáté Dios yéemìaca Cristo isutáaná, Cristo yàacáinaté Dios iyéininá, yeebáidatè nacái Dios itàacái. <sup>8</sup> Càité Cristo, éwitaté Dios íiricáanítani, càicáaníta yùuwichàacatéwa yéewáidacaténátéwa yeebáidaca Dios itàacái. <sup>9</sup> Cristo imànicáinaté macáita càide iyúwaté Dios ichùullánáni, íná yéewa Cristo yáalimá iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha càiripináta, macáita yeebáidéeyéica Cristo itàacái. <sup>10</sup> Yáté Dios imàacaca Cristo sacerdote ìiwacalinápináca, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha càide iyúwa sacerdote Melquisedec imànínáté bàaluité.

### *Peligro de renunciar a la fe*

<sup>11</sup> Nuwàwaca nucàlidacuéca pírí madécaná tàacáisi Cristo ìwali yái itàanírica wawicáu Dios yáapicha. Quéwa máinícué càulenáca nucàlidaca píríni càmicáinacué piwàwa píalíaca péemìacani, càinácaalí íimáaná. <sup>12</sup> Pidécuéca peebáidaca Jesucristo itàacái madécaná camuí, íná iwàwacutácué péewáidaca áibanái wenàiwica quéechacáwatá. Quéwa càmitàacá péewáidacué áibanái. Néese iwàwacutá mamáalàacata wéewáidacuéca pía iyú yái wawási màulenéerica yáwanáica Dios itàacái yéewáidéerica iyú wía. Pidécuéca pèepùacawa machawáacaca pínáidacawa iyúwa sùmài. Iwàwacutá wéewáidacuéca pía màulenéri tàacáisi iyú càide iyúwa quírasì ìiracaalí ìinisi càmicáiná idé iyáaca dàaléeri ìinási. Càicuéca píade càmicáiná píalía péemìaca càinácaalí íimáaná yái càulenéri tàacáisica. <sup>13</sup> Cawinácaalí càmiyéica yáalía yéemìaca càinácaalí íimáaná yái càulenéri tàacáisica, càica níade iyúwa quírasì ìiréyeyéi ìinisi. Càmita nàalía cayába macái càulenéri tàacáisi ìwali Dios íiméerica walí, càmita nacái nàalía cayábéeri ìwali báawéeri íichaná, càide iyúwa quírasì càmlíná idé iyáaca ìinási. <sup>14</sup> Quéwa cawinácaalí yáaliéerica yéemìaca càinácaalí íimáaná yái càulenéri tàacáisica Dios íiméerica walí, càica níade iyúwa béeyeyéi yáaliyéyica iyáaca dàaléeri yàacási. Nadéca namànica cayábéeri madécaná yàawiría, íná nàináidacawa cayába, nàalía nacái cayábéeri ìwali báawéeri íichaná.

## 6

<sup>1-2</sup> Iwàwacutá wéewáidacawa wáináidacaténáwa Dios itàacái ìwali iyúwa béeyeyéi ìiwitáise. Bàaluité wadàbacaté weebáidaca Cristo itàacái, yá wéewáidacatéwa idàbáanéeri tàacáisi ìwali, yái tàacáisi wéemièricaté nacàlidáaná walí. Nacàlidacaté walí iwàwacutáaná wawènúadaca wáiwitáisewa Dios irípiná, iwàwacutá nacái wayamáidaca wamànica wabáyawanáwa, itéericaté yàacawa wía yéetácáisi iriculé, iwàwacutá nacái weebáidaca Dios itàacái. Nacàlidacaté walí nacái cáná yéewaná iwàwacutáca wabautizáca. Nacàlidacaté walí nacái ancianonái namàacaca nacáapiwa wáiwita ìwali wadàbacaalíté weebáidaca Jesucristo itàacái nasutácaténá walí Dios áibanái yàacuésemi. Bàaluité nacái nacàlidacaté walí Dios imichàidáanápiná yéetéyeyéimiwa, yùuwichàidapíná nacái macái báawéyeyéi wenàiwica càiripináta. Bàaluité wéemìaca cayába yái idàbáanéeri tàacáisica. Iwàwacutá càmita waimáicha yái tàacáisi màulenéerica wéemièricaté quéechatécáwa, quéwa iwàwacutá wachàbacani siùcade wéewáidacaténáwa quíríta càulenéri tàacáisi ìwali. <sup>3</sup> Siùcade wéewáidacuéca càulenéri tàacáisi ìwali wadàwináidacaténá wáiwitáisewa cáaliacáiri iyú Dios imàacacaalí wamànica cái.

4 Aibanáicáiná abénaméeyéi wenàiwica nadéca néemlaca báisiiri tàacáisi. Náalíacawa Dios imànica cayábéeri mawèníri iyú imàacáaná iwàwawa wenàiwicanáí ibáyawaná ícha. Nadéca naicáca cainácaalí iyú Espíritu Santo icúaca wenàiwica íwitáise namànicaténá cayábéeri.<sup>5</sup> Náalíaca nacáíwa cayábéericani yáí Dios itàacáica, náalíaca nacáíwa Dios yásáidáanápíná ichàiniwa áibaalípiná iwàlìsàidacaalí yáí èeriquéi. <sup>6</sup> Néese nawènúadacaalí náiwitáisewa Jesucristo ícha nèepùacaténá nacaláacawa Dios ícha, yá càmita náalimá nèepùacawa nawènúadaca náiwitáisewa Dios irípiná àniwa, namànicáiná báawéeri Dios Iiri irí àniwa náucacaténá náichawani, càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàtàacani cruz ìwali àniwa, namàacacaténá áibanáí iicáanica Dios Iiri iquíniná àniwa. Abédanamata namànica náiwitáisewa báawéeyéi yáapicha inuéyëicaté Dios Iiri. <sup>7</sup> Càica níade iyúwa waicáaná cáli ìiracaalí unía yúuwàacaalíwa cáli ìwali, Dios imànícáiná cáli irí yáí cayábéerica, quéwa cáli idàwinàida báawéeri bànacalé meedá. Péemiacué comparaciòn: Cáli idàwinàidacaalí bànacalé cayába nalí níái ibànéeyëicani, yásí nacùaca cayábani, yáí cálica. Càita nacáí Dios imànica cayábéeri mawèníri iyú wenàiwicanáí irí. Neebáidacaalí itàacái, namànicaalí cayábéeri càide iyúwa iwàwáaná, yásí Dios imàaca nalí cayábéeri manuísíwata cachàiníwanáí mamáalàacata. <sup>8</sup> Quéwa áiba cáli idàwinàidacaalí báawéeri tuíri canéerica iwèni meedá, áwa yúuba nacáí, yásí caná iwèni cáli ìiwacali iicáca yáí cálica, yá yeemáca meedá yáí báawéerimica. Càita nacáí wenàiwica càmiyëica yeebáida Dios itàacái: Dios ìnàidapínácawa imàalàidáanápíná nía, yásí mesúnamáita neemápinácawa quicháí iyú.

*La esperanza que nos mantiene firmes*

<sup>9</sup> Píacué nuénánái cáininéeyëica nuicáca, éwitacué càì nùalàaca pía, càicáaníta càmitacué càì nuínàidacawa pìwali, néese núalíacawa peebáidáanáciuca Jesucristo itàacái iwasàacaténáciuca pía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha. <sup>10</sup> Dios icùacáiná wenàiwica machacàníri iyú, ìná càmita ìimáichapíná yáí cayábéerica pimàníricuéca. Càmita ìimáicha nacáí yáí piyúudáanáciuca áibanáí yeebáidéeyëica Jesucristo itàacái píasáidacaténá cáinináca piicáca Dios, càide iyúwacué piyúudáaná piacawa nía mamáalàacata nacáí. <sup>11</sup> Quéwa máini nuwàwaca macáita cáinináciuca piicáca áibanáí mamáalàacata àta imàalàacatalétawa yáí èeriquéi, yéewacaténáciuca peedáca piríwa píasu cawèníriwa macáita, yáí cayábéerica Dios imàaquéeripínáciuca piríwa. <sup>12</sup> Càmitacué nuwàwa pèepùà ìnuucuéca pía àniwa, néese nuwàwa pìyacuéca càide iyúwa níara ìyëeyëica siuca Dios yáapicha chènuniré yeedéeyëica iríwa yáí cawènírica Dios icàlidéericaté nalí ìwali cáimiétacanéeri iyú imàacáanápínáté nalíni neebáidacáinaté itàacái mamáalàacata tàì ìiméeri iyú.

<sup>13</sup> Bàaluité Dios icàlidacaté Abraham irí ìwali yáí imànínápínacaté Abraham irí cayábéeri, yásí Dios icàlidacaténi ìpidená yáapichawa, cáimiétacanéeri iyú nacáí, yéewacaténáté Abraham yáalíacawa Dioscata yáí imàníripínacaté irí yáí cayábéerica. Càita Dios icàlidacaté Abraham iríni ìpidená yáapichawa canácáiná áiba cachàiníri Dios ícha, canáca nacáí áiba yáaliméeri imànica càide iyúwa Dios imàníná. <sup>14</sup> Yáté Dios ìmaca Abraham irí: “Báisiiricata núuma pirí, numànipíná piríwa cayábéeri manuísíwata. Numàacapíná nacáí manùbéeyëipíná níara pitaquénáiná”, ìmacaté yáí Diosca. <sup>15</sup> Dios icàlidacáinaté càì Abraham iríni, ìná Abraham icùacaté mamáalàacata matuíbanáiri iyú. Néese càité Dios imànica

iríni, imàacacaté quéenibeca yái Abrahamca; yá Abraham idèniacaté ìriwa ìpidenéricaté Isaac, càide iyúwaté Dios ìmáaná Abraham irí cáimiétacanéeri iyú. <sup>16</sup> Péemiacué comparación: Aiba wenàiwica báawéeri ìwitáise iwàwacaalí áibanái yeebáidaca itàacái, yá icàlidaca nalíni Dios ìpidená yáapicha, cachàinicáiná wenàiwica ìchani, yái Diosca. Néese idécanáami càì icàlidacani, yásí áibanái càmita nawàwa náimaca càmlínápiná báisí itàacái náimacáiná Dios yùuwichàidapínacasa nía. <sup>17</sup> Quéwa Dios càmita imàni càide iyúwa wenàiwica imànlíná. Néese Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyúni yéenibe iríwa báisíricani yái itàacáica, wía yàasu wenàiwicaca Dios imàaqueyéipínaca irí yái cawènírica càide iyúwaté icàlidáaná walí cáimiétacanéeri iyúni. Dios iwàwacaté yáasáidaca amaléeri iyú walíni, imànlínápiná walí macáita machacàníri iyú, càide iyúwaté ìmáaná wáalíacaténáwa càmlíripíná iwènúada ìiwitáisewa ìcha yái wawàsi imàníricaté wáapicha. Ináté Dios icàlidacatèni ìpidená yáapichawa Abraham irí cáimiétacanéeri iyú, Abraham yáalíacaténátéwa báisíiri iyúcani Dioscata yái imànlíripínacaté irí cayábéeri. <sup>18</sup> Iná Dios idéca yáasáidaca walíni pucháiba wawàsi iyú, níái pucháiba wawàsi càmlíyéica idé iwènúacawa, yái Dios itàacáica, yá nacái Dios ìpidenáca. Wáalíaca nacái Dios, yái cachàiníríca ìiwitáise, càmlíri yéewa cachíwa itàacái ìwaliwa, ìpidená ìwali nacáiwa. Iná yéewa wáalimá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali tàì ìiméeri iyú, yái ichàiniadéerica wawàwa, wía isutéeyéica yáawawa Dios ìcha icùanápiná wía yàasu yùuwichàacáisi ìchawa. Yá wadéca weebáidaca itàacái, wáalíaca nacáiwa báisíiri iyú iwasàanápiná wía yàasu yùuwichàacáisi ìchawa. <sup>19</sup> Néese wáalíacáináwa báisíiri iyú Dios iwasàanápiná wía yàasu yùuwichàacáisi ìchawa, iná yéewa cachàinica wáiwitáise weebáidáanápiná Jesucristo itàacái mamáalàacata. Péemiacué comparación: Càica wíade iyúwa nave lancha nacáiri yèericawa manuíri úni yáacubàa. Yái naveca idèniaca yàasu ancla imiériwa yéenúlusi ìwalíiri úni yáaculé ipíchaná nave iméeràacawa cáuli iyú, màladàca ichàini iyú nacái. Càita wía nacái. Càmita waméeràawa Dios ìcha, wàyacáiná abédanamata Jesús yáapicha, yái iwàluèricatéwa Dios yàatalé, aléera yáawàaná ìnatawáise iyéerica templo irícu chènuníséerica. <sup>20</sup> Jesús iwàluacatéwa néré yàacùacaténá walí wawàlùanápináwa néré Dios yàatalé, Dios imàacacáinaté Jesús sacerdote ìiwacalíná càiripínáta itàaníríri wawicáu Dios yáapicha càide iyúwaté sacerdote Melquisedec ìbaidáanáté Dios irí bàaluité.

## 7

### *Jesús, sacerdote de la misma clase que Melquisedec*

<sup>1</sup> Bàaluité Melquisedec, yácata Salem iyacàlená icuèrináca, sacerdote nacáicani ìbaidéericaté Dios irípiná, yái Dios chènuníséerica, itàanícaténáté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Néenialíté Abraham imànica ùwicái áiba yàcalé icuèrinánái ìpunita iwasàacaténá náicha ìrináwa ìpidenéricaté Lot. Néeseté idécanáamité Abraham imawèniadaca nacuèrinánái, yásí Abraham yèepùacawa ùwicái ìcha. Yáté Melquisedec yàaca ìpunitáidaca Abraham, itàidacaténátèni. Melquisedec isutácaté Dios ìcha imànlínápiná cayábéeri Abraham irí. <sup>2</sup> Dios iyúudàacaté Abraham, ináté Abraham imàacaca cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Abraham yèepùadacaté madécaná cawèníri nacuèrinánái ìcha, níái nacuèrinánái ìbèeyéicaté Abraham ìriná imanùbacanái yáapicha. Néese macái néená

níái diyéyica cawèniyíyí yàasusica, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú, Dios iyúudàacáináté Abraham. Melquisedec ípidená ímáanáca “Yái Wacuèriná mabáyawanéerica, icuèrica wía machacàniri iyú”, ímáanáca. Salem iyacàlená ípidená ímáanáquéí “Matuìbanái”; íná Melquisedec icuèricáináté Salem iyacàlená, íná yéewa ímáanáquéí nacái “Yái Wacuèrináca, wía iyéyéyica matuìbanáiri iyú, cayábacáiná wáapicha Dios”, ímáanáquéí. <sup>3</sup> Profetanái càmítaté nacàlida walí Melquisedec yáanirimi ìwali, yáatúami nacái, yàawirináimi nacái. Càmítaté nacàlida walí càicaalínácaalíté Melquisedec imusúa iicá èeri, càita nacái càicaalínácaalíté yéetáwa. Iná yéewa yái Melquisedec càicanide iyúwa Dios Iri, abéeri sacerdote iyéerica càiripináta, itàanírica Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu.

<sup>4</sup> Iná píináidacuéwa cayába ìwali yái Melquisedec, cachàinírìcani macái wenàiwica ícha bàaluité. Cachàinícaté Melquisedec wàawirimi Abraham ícha, ínaté Abraham imàacaca cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí. Macái néená níái diyéyica yàasusica cawèniyíyíyí, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí, yái cawèníri yàasusi Abraham yèepùadéericaté náicha níái nacuèrinánáica Abraham imàniyíyícaté ípunita ùwicái. <sup>5</sup> Píalíacuéwa Dios itàacái ìwali profeta Moisés itànèericaté. Yái tàacáisi icàlidaca Leví itaquénáinámi ìwali níacata iwàwacutéyíyícaté íbaidaca Dios irí iyúwa sacerdotenái. Dios imàacacaté sacerdotenái yeedáca cawèníri yàasusi ofrenda piná néenánái íchawa, níái israelitaca. Macái néená níái diyéyica yàasusica israelitanái yeedéeyíyícaté iríwa, sacerdotenái yeedácaté náicha abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios irípiná. Càité sacerdotenái icobraca nía, éwita néenánáicáaníta nía, nadèniacáanítaté nacái nàawirimiwa abéerita, yái Abrahamca. <sup>6</sup> Quéwa yái Melquisedec éwítaté càmíicáaníta Leví itaquèrinámini, càicáanítaté yeedáca ofrenda Abraham ícha; macái néená níái diyéyica yàasusica Abraham idènièricaté, Abraham imàacacaté abéerinama néená Melquisedec irí ofrenda iyú, cachàiníicáináté Melquisedec Abraham ícha éwítaté Dios icàlidacáanítaté Abraham irí cáimiétacanéeri iyú imàníinápináté Abraham irí cayábéeri. Melquisedec nacái icàlidacaté cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacáténáté Dios imànica Abraham irí cayábéeri, Melquisedec yáalimáicáináté itàaníca Dios inùmaliçuise. <sup>7</sup> Iná yéewa macáita wáalíacawa cachàiníicáináté Melquisedec Abraham ícha, yácáináté Melquisedec yáalimácaté icàlidaca cayábéeri tàacáisi Abraham ípidená ìwali yéewacáténáté Dios imànica cayábéeri cachàiniwanái Abraham irí. <sup>8</sup> Chái èeri irícu israelitanái yèewi sacerdotenái yeedáca ofrenda néenánái israelita íchawa; macái néená níái diyéyica yàasusica wenàiwica yeedéerica iríwa, sacerdotenái yeedáca abéerinama néená iyúwa ofrenda Dios irípiná. Quéwa idécanáamité béeyéyica níái sacerdoteca, yáté néetácawa, quéwa profetanái natànàacaté tàacáisi Dios inùmaliçuise Melquisedec ìwali càide iyúwa Melquisedec iyaca nacáicaalí siúcáisede mamáalàacata càiripináta. Iná yéewa wáalíacawa cachàinírìca Melquisedec áibanái sacerdote ícha canánama. <sup>9-10</sup> Bàaluité Abraham imàacacaalíté cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí, néenialíté càmítacá imusúa iicá èeri yái Abraham itaquèrinápinácaté ípidenèericaté Leví, yái macái sacerdotenái yàawirimica. Siúca sacerdotenáica níái Leví itaquénáinámi, yá needáca ofrenda israelitanái ícha; macái néená níái diyéyica yàasusi israelitanái yeedéerica iríwa, Leví itaquénáinámi yeedáca abéerinama

néená iyúwa ofrenda. Bàaluité Abraham idèniàtàacáwa nía iiná irícuwa, níara Leví itaquénáinámi, Leví nacái, Melquisedec yàacaalíté ípunitáidaca Abraham. Iná yéewa wáalimá wáimaca nàwali níái sacerdoteca, Leví itaquénáinámica, namàacacaté ofrenda Melquisedec irí, yácaínaté nàawirimi Abraham imàacacaté cawèníri yàasusi ofrenda iyú Melquisedec irí madécaná camuí ipíchawáiseté namusúa naicá èri. Càica wáaliacawa cachàinírira Melquisedec macái sacerdotenái ícha canánama, níái Leví itaquénáinámica.

<sup>11</sup> Néeseté madécaná camuí Abraham idénáamité, Dios imàacacaté itàacáwa Israel itaquénáinámi irí. Yáté Dios yeedáca Leví itaquérinámi ípidenéricaté Aarón, yéenibe yáapichawa náibaidacatenáté Dios irí iyúwa sacerdotenái, itàaníyéipinacaté Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu. Quéwa càmítaté yéewa Aarón itaquénáinámi iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càmícáinaté sacerdotenái yáalimá mabáyawanáca imànica wenàiwicanái. Inaté iwàwacutáca Dios ibànùaca Cristo, yái áiba íiwitáaná sacerdote Aarón itaquénáinámi ícha, yái Cristo iyéerica càide iyúwaté Melquisedec iyáanaté. <sup>12</sup> Dios imàacacáiná walí wàlisài íiwitáaná sacerdote, yái Cristoca, íná iwàwacutá iyaca áiba wàlisài tàacáisi sacerdote ìwali, áiba íiwitáaná tàacáisi profeta Moisés yàasu tàacáisi ícha, yái tàacáisi Moisés itànèricaté Dios inùmalicuise. <sup>13</sup> Wáaliacawa iwàwacutáca iyaca wàlisài tàacáisi càmícáiná Leví itaquérinámi yái Wáiwacalica, yái Dios itàacái icàlidéerica walí ìwali. Wáiwacali idèniaca áibata yàawiríawa náicha níái sacerdote yàawiríaca. Canátáita Wáiwacali yàawiría yéená íbaidaté Dios irí iyúwa sacerdote. <sup>14</sup> Wáaliacawa Judá itaquérinámicaní yái Wáiwacalica. Bàaluité Dios ímacaté abéeri Judá itaquérinámi icùanápínaté israelitanái. Càmítaté Dios ichùulia profeta Moisés yeedáanápínaté Judá itaquénáinámi náibaidacatenáté Dios irí iyúwa sacerdotenái itàaníyéipinaté Dios yáapicha wenàiwica iwicáu.

<sup>15</sup> Iná wáaliacawa amaléeri iyú iyaca áiba wàlisài sacerdote íiwitáaná, yácáiná Cristo, yácata wàlisài sacerdoteca íbaidéerica Dios irípiná càide iyúwaté Melquisedec iyáanaté, itàanícátená wawicáu Dios yáapicha. <sup>16</sup> Bàaluité Dios yeedáca Leví itaquénáinámi sacerdotenáipínaté nía íbaidéeyéipiná irí. Quéwa càmíta Dios imàaca walí Cristo sacerdotepiná yàawiría ìwalísewa, néese Dios imàacaca sacerdotecani yái Cristoca, Cristo idèniacáiná icáuca cachàiníririwa yái càmírira imáalàawa, càmírira nacái áiba yáaliméeri imáalàidaca. <sup>17</sup> Wáaliacawa báisírircani Dioscáiná idéca còi íimaca Wáiwacali irí:

“Sacerdoteca pía càiripináta, íbaidéerica nulípiná, itàanírira núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íbaidáanaté nulípiná”,

íimaca yái Diosca. <sup>18</sup> Yái quéechéericaté tàacáisica Dios imàaquéericaté profeta Moisés irí icàlidacaté nalíni cànácaalíté iyú sacerdotenái iwàwacutáaná íbaidaca Dios irí, àta Wáiwacali yàanàacatalétaté. Dios idéca iwènùacawa ícha yái quéechéeri tàacáisimica sacerdotenái ìwalírira, machawàacacáinaté nía, níái sacerdoteca, càmíyéicaté yáalimá iwasàaca wenàiwicanái Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>19</sup> Níái sacerdoteca náibaidacaté Dios irí càide iyúwaté Dios ichùulianá profeta Moisés icàlidáanápínaté nalíni. Quéwa càmítaté nàalimá mabáyawanáca namànica wenàiwica Dios iicá. Néese siùcade wadèniaca Cristo, yái cayábéeri náicha



canánama sacerdoteca, mabáyawanéerica imànica wía Dios iicápiná, imàaquéeri nacái wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa.

<sup>20</sup> Dios icàlidacaté tàacáisi lípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalífacaténáwa báisíiri iyú Dios idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. <sup>21</sup> Dios càmítaté icàlida càiri tàacáisi áibanái sacerdote iwali, níai Leví itaquénáinámica. Néese Dios icàlidacaté tàacáisi lípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú wáalífacaténáwa báisíiri iyú idéca imàacaca sacerdotecani càiripináta yái Wáiwacalica. Iná cài Dios íimaca Cristo irí:

“Núa, Picuèriná Dios, nucàlidacaté tàacáisi nuípidená yáapichawa cáimiétacanéeri iyú yéewacaténá macáita náalíacawa báisíiri iyúcani, yá canácatáita nuwènuadapiná nuíwítáisewa íicha. Núumacaté pirí: ‘Sacerdoteca pía càiripináta, íibaidéerica nulípiná, itàanírica núapicha nùasu wenàiwicanái iwicáu càide iyúwaté sacerdote Melquisedec íibaidáanaté nulípiná’, càité núumaca pirí”,

íimacaté yái Diosca Wáiwacali irí. <sup>22</sup> Jesús ìyacáiná sacerdote càiripináta itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha, iná wáalíacawa Jesús idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha cayábéeri íicha yái bàaluisàimi wawàsica, Dios imàníricaté israelitanái yáapicha icùanaté nía iyúwa yàasu wenàiwicanáwa. Yái wàlisài wawàsi Jesús imànírica walípiná Dios yáapicha íimánáca Dios icùanápíná wía càiripináta, Jesús ìyacáiná càiripináta. <sup>23</sup> Manùbacaté níai sacerdoteca bàaluisàna, Leví itaquénáinámica, càmíicáinaté nadé náibaidaca Dios irípiná càiripináta néetácáinatéwa nàacawa, inaté càmíta náalimá nataánica Dios yáapicha wenàiwicanái iwicáu càiripináta. <sup>24</sup> Quéwa Jesús càmíiripiná yéetáwa, iná yéewa íibaidaca Dios irípiná càiripináta iyúwa sacerdote itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha; càmíiripiná Jesús imàaca íichawa íibaidacaléwa áiba sacerdote irí, canásíwata. <sup>25</sup> Iná yéewa Jesús yáalimá iwàsàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha báisíiri iyú càiripináta, wía yeebáidéeyéica Jesús itaacái, wamawiénidacaténá Dios wáiwitáise iyúwa Jesús ìyacáiná càiripináta isutácaténá Dios íicha walípiná, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha nacái.

<sup>26</sup> Iná Jesús, yácata sacerdote íiwacaliná báisíirica íibaidéerica Dios irípiná, yái wawàwacutéerica itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. Yá mabáyawanéericani, càmíirica nacái yáalimá imànica íbáyawanáwa. Yái Jesúsca, yácata áiba íiwitáaná wenàiwica cabáyawanéeyéi wenàiwica íicha, ìyéerica siùcáise de déeculé náicha, Dios imichàidéericaté chènuniré náicha canánama níai cáli chènuníiséeyéica, icùacaténá macáita Dios yáapicha. <sup>27</sup> Càmita iwàwacutá Jesús íibaidaca càide iyúwa áibanái sacerdote íiwacanánái. Iwàwacutácaté nanúaca pírái namànicaténá sacrificio Dios irí èeri imanùbaca. Quéechacáwa nanúacaté pírái iyúwa sacrificio nabáyawaná íwalísewa nasutácaténaté Dios íicha wawàsi imàacáanápíná iwàwawa nabáyawaná íicha. Néeseté nanúaca áiba pírái iyúwa sacrificio àniwa wenàiwicanái íbáyawaná íwalíse cayábacaténá Dios íicáca náiwitáise. Càmita iwàwacutá Jesús imàni cà, néese Jesús imànicaté abéta sacrificio abé yàawiríata, cawènírica càiripináta, imàacacaté icáucawa wáichawalíná, nanúacaténáténi cruz iwali, yùuwichàacaténatéwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú wabáyawaná íwalíse. <sup>28</sup> Dios ichùullacaté profeta Moisés yeedáanápínaté Aarón itaquénái náibaidacaténaté Dios irí iyúwa sacerdote íiwacanánái, itàaníyéipínacaté Dios yáapicha wenàiwicanái

iwicáu. Quéwa èeri mìnánái meedá nía, cabáyawanéeyéica. Néeseté madécaná camuí Moisés idenáamité, Dios icàlidacaté tàacáisi ípidená yáapichawa cáimiétacanéri iyú wáaliacaténáwa báisíri iyúcani idéca imàacaca sacerdote íwacalinácani, yái lírica mabáyawanéerica, imàníríca macáita càide iyúwa Dios ichùulianá, yéewacaténá íbaidaca Dios irípiná càiripináta iyúwa sacerdote íwacaliná, itàaníríca wawicáu Dios yáapicha.

## 8

### *Jesús, mediator de un nuevo pacto*

<sup>1</sup> Péemiacué cayába, ìyaquéi walí sacerdote íwacaliná, yái Cristoca, itàaníríca wawicáu Dios yáapicha. Cristo idéca yáawinacawa Dios yéewápuwáise chènuniré icùacaténá macáita Dios yáapicha. <sup>2</sup> Yá Cristo íbaidaca iyaca iyúwa sacerdote báisíri templo iriculé iyéerica chènuniré, Wacuèriná Dios imànírícaté, càmfíríca wenàiwica imàni.

<sup>3</sup> Iwàwacutácaté macái sacerdote íwacaliná imàaca cawèníri yàasusi ofrenda iyú Dios irí, iwàwacutácaté nacái inúaca pirái iyúwa sacrificio Dios irí wenàiwicanái íbáyawaná ìwalíise yéewacaténáté Dios imàacaca iwàwawa wenàiwicanái íbáyawaná ícha bàaluité. Iná iwàwacutácaté Jesucristo imàacaca cayábéeri wawàsi nacái Dios irí ofrenda piná. <sup>4</sup> Jesucristo ìyacaalícáwa siùca cháí èeri irícutá, càmita judíonái íbatàa íbaidaca Dios irí templo iricu iyúwa sacerdotetá, càmicáiná Leví itaquéerinámini, yái Jesucristoca; yá nacái judíonái nadènlaca mamáalàacata néenánáwa sacerdote íbaidéeyéica templo iricu inuéyéica pirái iyúwa sacrificio wenàiwicanái íbáyawaná ìwalíise càide iyúwaté profeta Moisés ichùulianáté nàawirináimi, manùbacáiná níái judíoca càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Quéwa canéerica iwèni meedáni yái náibaidacaléca siùcáise, níái judíonái yàasu sacerdoteca, náibaidacáiná cháí èeri irícu meedá. Nàasu templo, yácata báisíri templo yéenáiwaná meedáni, yái báisíri templo iyéerica chènuniré, Dios iyacále báisíríca. Càica wáaliacawa bàaluitécáiná ipíchawáiseté profeta Moisés ichùulíaca israelitanái imànica Dios yàasu caplíma mabáyawanéeri, yái caplíma ímamisíríca, israelitanái isutácatáipiná Dios ícha, yáté Dios ímaca Moisés irí: “Píibaida cáalíacáiri iyú. Pimàni macáita cayába càide iyúwa yái núsáidéerica pirí caplíma yéenáiwanápiná manuíri dúli ínatalé ípidenéerica Sinaí”, ímaca yái Diosca. Càité Dios yásáidaca Moisés irí báisíri templo chènuníseeri yéenáiwanápiná yéewacaténáté Moisés yáaliacawa càinácaalíté iyú iwàwacutáaná namànica Dios yàasu caplíma mabáyawanéeri israelitanái isutácatáipináté Dios ícha cháí èeri irícu. <sup>6</sup> Quéwa siùcáise Jesucristoca, yái íbaidéerica Dios irípiná iyúwa sacerdote íwacaliná itàanícaténá wawicáu Dios yáapicha, yácata imàníríca iyaca culto máiniíri cayába cachàiniwanái ícha yái culto sacerdotenái imàníríca cháí èeri irícu. Càita Jesucristo idéca imàacaca wáyaca abédanamata Dios yáapicha Jesucristocáiná idéca imànica walípiná wàlisài wawàsi Dios yáapicha, Dios icùaná wía. Yái wàlisài wawàsi, cayábéericani bàalusàimi wawàsi ícha Dios imànírícaté israelitanái yáapicha, Dioscáiná idéca icàlidaca walíni cáimiétacanéri iyú imànínápiná walí cayábéeri cachàiniwanái.

<sup>7</sup> Yái quéechéerícaté wawàsi càmita iyúudàa wenàiwicanái cayába imàacaténá mabáyawanáca nía Dios íicápiná, iná iwàwacutácaté Dios imànica wàlisài wawàsi wenàiwicanái yáapicha. <sup>8</sup> Quéwa cabáyawanácaté

Dios iicáca níara israelitaca namànicáinaté nabáyawanáwa. Càì íimaca Dios itàacáí profeta itànèricaté Dios inùmalicúise:

“Wacuèriná Dios íimaca: Aibaalípiná numànipiná wàlisàì wawàsi náapicha níái Israel itaquénáinámica, Judá itaquénáinámi nacáì, nucùanápíná nía cayábèeri iyú.

<sup>9</sup> Yáì wàlisàì wawàsica càmlíripiná càide iyúwa bàaluisàimi wawàsi numàníricaté nàawirináimi yáapicha bàaluité numusúadacaalíté nía Egipto yàasu cáli íicha càide iyúwa wenàiwica itécaalí líriwa icáapi ìwali. Néese càmicáinaté namàni càide iyúwaté nuchùullaná nía, ínáté núucaca nuíchawa nía, íimaca yáì Diosca.

<sup>10</sup> Néese Dios íimaca àniwa: Aibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipiná náapicha wawàsi àniwa, nucùanápíná nía, níái Israel itaquénáinámica. Càìpiná numànica nalí, núa Nacuèriná Diosca: Numàacapíná nuíwitáise náiwitalìcu, náalíacaténáwa nutàacáì ìwali nawàwalicúisewa, yéewanápiná neebáidaca machacàníri iyú càide iyúwa nuchùullaná nía. Yá núapinácata Nacuèriná Diosca, níapinácata nacáì nùasu wenàiwica cáininéeyéica nuicáca.

<sup>11</sup> Càmita iwàwacutápiná néewáidáyacacawa náalíacaténá nùwali, níái náapichéeyéica, nía nacáì néenánáica, macáicáiná náalíapínaca nùwali, macáita púbéeyéì, béeyéì nacáì.

<sup>12</sup> Yá numàacapínaca nuwàwawa nabáyawaná íicha, càmita quirínama nuèpua nuwàwalica yáì báawéerica namàníricaté, íimacaté yáì Diosca”,

càì íimaca yáì profetaca. <sup>13</sup> Dios idéca icàlidaca walí yáì tàacáisica wàlisàì wawàsi ìwalírica, yáì wawàsi Dios imànírica wáapicha Jesucristo ìwalíise, ínà yéewa wáalíacawa Dios idéca iicáca quéechéeri wawàsi càiride iyúwa éwisàimi, yáì wawàsi Dios imàníricaté abéta israelitanái yáapicha, Leví itaquénáinámi ìbaidacaténaté Dios irí iyúwa sacerdotenái. Yá idéca imáalàacawa yáì éwisàimi wawàsica sacerdotenái ìwalírica, Dioscáiná idéca imàacaca íichawani.

## 9

### *El templo terrenal y el templo celestial*

<sup>1</sup> Quééchatécáwa Dios imànicaté wawàsi israelitanái yáapicha, imàacaténá Leví itaquénáinámi ìbaidaca irí iyúwa sacerdotenái. Yaté Dios icàlidacaté profeta Moisés iríni, càinácaalíté iyú iwàwacutáaná sacerdotenái imànica culto cháì èeri irìcu Dios yàasu capíima mabáyawanéeri irìculé, yáì manuírì capíima íimamisírica, israelitanái isutácatáipínaca Dios íicha bàaluité. <sup>2</sup> Namànicaté manuírì capíima idènièricaté imàdàanáwa pucháiba. Idènicaté inùmawa abéeri yáawàaná. Inatawáise yáì capíima inùma wáluméerica iyacaté idàbàanéeri imàdàanáca íipidenéerité Mabáyawanéeri. Imàdàaná irìcu iyacaté abéeri lámpara, àicu cáiwínaca nacáiri íicacánáwa, sietéericaté icamalá imanùbaca. Iyacaté néeni abéeri mesa nacáì, naliadéericaté ínata pan namàaquéericaté Dios irí ofrenda iyú sacerdotenái iyáapíná. <sup>3</sup> Bamuchúamibàa capíima irìcu iyacaté áiba yáawàaná, wáluma cáucúiri iyú. Inatawáise yáì pucháibàanáca yáawàaná, iyacaté áiba imàdàaná capíima imáalàanáwa. Yáì imàdàaná, yácata Dios íchàimi iyacataléca, yáì Dios mabáyawanéerica náicha canánama, ínáté imàdàaná íipidenácaté Mabáyawanéeri náicha canánama. <sup>4</sup> Iyacaté oroírì altar mesa nacáiri iyéericaté mawiénita pucháibàanáca yáawàaná

irí. Neemacaté pumèníiri isàni altar ínata nàacaténá Dios icàaluíná. Iyacaté nacái Dios yàasu yàalusi nacáiri mabáyawanéeri nachanàidéeri macáita ínatabàa oro iyú. Yàalusi nacáiri iriculé náawináidacaté oroíchua catúa ipuniéchuáwa maná iyú, yái pan nacáirica Dios ibànuéricaté nalí chènuníise nayáapíná. Náawináidacaté nacái Aarón yàasu àicu yàalusi nacáiri iriculé, yái Aarón yàasu àicu yèpuéricaté imusúadaca íwínáwa àniwa. Nàyacaté nacái íba yàalusi nacáiri irícu, níái pucháiba sàabadéeyéica íba Dios itànèeyéicaté ìwali itàacáirica diez namanùbaca tàacáisi israelitanái yeebáidacatenáté iyúwa Dios ichùullaná nía. <sup>5</sup> Pucháiba querubín yéenáiwana ángel càanabáiyéi náipunitawáaca nabàlùacawa nalíwáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé ínata, naicáidaca yàalusi inùma irí. Dios ichàini icamaláná icàncaté mèlumèluíri iyú bamuchúamibàa náicha níái querubín yéenáiwana. Querubín yàanabái ipùata yàanàacaté iwéréwáaca yàalusi nacáiri inùmabàalé iwicáulé. Yái yàalusi nacáiri inùmabàalé ípidenéericaté “Dios imàacacatái iwàwawa wabáyawaná ícha”. Sacerdote íwacalíná idàchladacaté pírái íranámi yàalusi inùmabàalé ìwali yéewacatená Dios imàacaca iwàwawa israelitanái ibáyawaná ícha. Quéwa canáca nulí èeri cayába siùcade nucalidáanápíná macáitani ìwali yái wawàsica.

<sup>6</sup> Càité nachùnìaca capìima bàaluité. Sacerdotenái nawàlùacatéwa èeri imanùbaca iriculé yái capìima imàdàanáca idàbàanéerica namànicaténá culto Dios irí càide iyúwaté Dios ichùullanáte nía nàanápínaté Dios icàaluíná. <sup>7</sup> Quéwa abéericata sacerdote íwacalíná iwàlùacatéwa iriculé yái imàdàaná imàalàidàanáca abé yàawiríata camuí imanùbaca, aléera Dios ichàini icamaláná mèlumèluíri iyacatáica, yái Dios mabáyawanéerica náicha canánama. Sacerdote íwacalíná iwàlùacaalítéwa néré, iwàwacutácaté itéca pírái íranámi. Itéca pírái íranámi yái inuéricaté iyúwa sacrificio ibáyawaná ìwalísewa, yéewacatenáté Dios imàacaca iwàwawa sacerdote íwacalíná ibáyawaná ícha. Itécate nacái áiba pírái íranámi sacerdote inuéricaté nacái israelitanái ibáyawaná ìwalíse, Dios imàacacatenáté iwàwawa nabáyawaná ícha, yái bàawéerica càmiríicaté náalíawa namànicaté. <sup>8</sup> Quéwa sacerdotenái imànicaté culto èeri imanùbaca idàbàanéeri imàdàaná irícu nàacaténá Dios icàaluíná. Càita Espíritu Santo yáasáidaca walí wàalíacatenáwa idècunitàacá namànicaté culto idàbàanéerica capìima imàdàaná irícu, yáté canáca yéewaná macái wenàiwica yàacawa mawíénita Dios irí, canácáinaté áiba yáaliméeri mabáyawanáca imànica nía Dios iicá. Càide iyúwa canáanáté yéewaná nawàlùacawa áiba imàdàaná iriculé naicácaténaté Dios ichàini icamaláná mèlumèluíri, càité nacái canácaté yéewaná wenàiwica nàacawa chènuniré náyacatená Dios yáapícha, càmitaté nacái yéewa nàyaca abédanamata Dios yáapícha. <sup>9</sup> Iná Espíritu Santo yéewáidaca wía siùca comparación iyú ìwali yái capìimami bàaluisàimica, capìima yàasu wawàsi ìwali nacái. Ewitaté namàacacáaníta ofrenda Dios irí, nanúacaté nacái pírái iyúwa sacrificio Dios irí imàacacatenáté iwàwawa nabáyawaná ícha càide iyúwaté ichùullaná nía, càicáaníta càmitaté yáalimá pírái íranámi mabáyawanáca imànica nía Dios iicá, níái yèeyéicaté Dios icàaluíná pírái íranámi iyú. <sup>10</sup> Yái bàaluisàimi tàacásica càmitaté idé iwàlísáidaca wenàiwica íwítáise náyacatenáté machacàníri iyú, néese yéewáidacáita nía meedá càirínacaalíté yàacàsi Dios imàaquéeri nayáaca, càirínacaalí wawàsi nacái Dios imàaquéeri nàiraca, càinácaalíté iyú nacái iwàwacutáaná nàapídaca náichawa masacàacatená Dios iicáca nía. Yái bàaluisàimi tàacásica ichùullacaté wenàiwica nachùnìanápínaté nàinatabàawa; yéewáidacaté nía Dios ìwali

nacái, àta yéenáíwaná yàanàacatalétaté Dios ichùnìanápínaté cayába wàlìsài wawàsi yàasu wenàiwicanái yáapichawa Cristo ìwalìise.

<sup>11</sup> Quéwa Cristo yàanàacaté. Siùcáise de Cristoca yái sacerdote ìiwacaliná ìibaidéerica Dios ìrìpíná, itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. Yá Cristo imànica iyaca walí cayábéeri càmíricaté wenàiwica yáalíawa ìwali bàaluité. Imichàacatéwa chènuniré, déeculé capíraléeri cáli ícha, càide iyúwaté sacerdote ìiwacaliná ichàbàanátéwa ìricubàa yái caplíma imàdàanaca idàbàanéerica. Yá Cristo iwàlùacatéwa templo chènuníseeri ìriculé, yái báisíri temploca, cayábéeri ícha, mabáyawanéeri ícha nacái yára capíimami bàaluisàimica. Yái templo chènuníseerica, càmírita wenàiwica imànicaléta, càmírita nacái iya cháí èeri ìricu. <sup>12</sup> Cristo iwàlùacatéwa ìriculé yái mabáyawanacataléca náicha canánama, Dios iyacatái chènuníseerica, quéwa càmítaté Cristo ité chivo íranámi, pacá yéenibe íranámi nacái; néese Cristo itécaté íranátawa iyúwa sacrificio yéetácáinátéwa macái wenàiwica íchawalíná. Càité iwàlùacawa abé yàawiriata imànicaténaté sacrificio; càmíta quirínama iwàwacutá yèepùà imànica sacrificio àniwa. Cristo idéca iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha càiripínáta. <sup>13</sup> Bàaluité Dios ichùullaca sacerdotenái nadàchìadaca toro íranámi, chivo íranámi nacái wenàiwica ìwali níái wenàiwicaca Dios ìiquéeyéicaté iiná casaquèeri iyú. Nachùhùaca becerra imenínámi wenàiwica ìwali nacái Dios ìicacaténá nainá masaquèeri iyú yéewacaténaté nasutáca níawawa Dios ícha àniwa. Macáita yái wawàsica namànicáitaté wenàiwica ìinatabàa meedá. <sup>14</sup> Quéwa cawènicáinaté níara wawàsi bàaluisàimica masacàacaténaté Dios ìicáca wenàiwica iiná, jíná yéewa wáalíacawa cawènica Cristo íraná cachàiniwanái náicha, masacàanápíná imànica wáiwitáise Dios ìicápiná! Yácáiná Cristo imàacacaté icáuacawa Espíritu Santo ichàini iyú, yái càmírica imáalàawa. Càité Cristo yéetácawa imànicaténaté càide iyúwa Dios iwàwáaná. Yéetácatéwa iyúwa mabáyawanéeri sacrificio wabáyawaná ìwalìise. Cristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná yéewa íraná masacàaca imànica wáiwitáise canánama ícha yái báawéerica wamànírira itéericaté yàacawa wía yéetácáisi ìriculé. Iná siùcáise de wáalimá wáibaidaca cáuri Dios ìrìpíná.

<sup>15</sup> Inaté càì Jesucristo iyúudàaca wía: Yéetácatéwa wáichawalíná yéewacaténá itàanica wawicáu Dios yáapicha. Càita Jesucristo imànica walípiná wàlìsài wawàsi Dios yáapicha cayábacaténá Dios ìicáca wía. Cristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamàníriritaté idècunitàacá wàyacaté càide iyúwa bàaluisàimi tàacáisi ímáaná. Càité Jesucristo imànica walí yéewanápiná wía Dios imáidéeyéica weedáca walíwa yái cawènírica càmírica imáalàawa Dios icàlidéerica walí ìwali cáimiétacanéeri iyú yàanápíná walíni. <sup>16</sup> Péemiacué comparación romanonái ìiwitáise ìwali: Ipichawáise romanosàiri yéetácawa, yásí itànàaca cuyàluta icàlidacaténáni càide iyúwa iwàwáaná naseríaca yàasumi idécanámi yéetácawa. Quéwa canéeritàacá iwèni yái cuyàlutaca àta nàalíacatalétawa báisíri iyúcani yéetácatéwa, yái itànèericaté cuyàluta. <sup>17</sup> Iná càmíritàacá cawèni yái cuyàlutaca idècunitàacá cáucani yái itànèericani, íná canáca yéewaná áiba wenàiwica yeedáca nalíwa yàasu cawèníri càide iyúwaté icàlidáaná nalíni. Quéwa yéetacánámiwa yái itànèericaté cuyàluta, yásí cawènírica nalí cuyàluta, níái yeedéeyéipínaca ìriwa yàasumi. <sup>18</sup> Càité nacái Dios imànicaté quéechéeri wawàsi israelitanái yáapicha, yáté càmíritàacá

cawèni yáì bàaluisàimi tàacáisica àta nanúacatalétaté pìrái iyúwa sacrificio. Ináté israelitanáì inúaca pìrái iyúwa sacrificio cawènicaténáté namànica nalíwa yáì wawàsi Dios imànírícaté náapicha. <sup>19</sup> Bàaluité profeta Moisés iléecaté Dios itàacáì macáì israelitanáì írì, yáì tàacáisi Dios ichùulìèrica neebáidaca nàyacaténáté machacànìiri iyú Dios iicá. Néese Moisés yeedáca púubanaméeri hisopo yéetaná yàana idènièrica pumènìiri ibáináwa. Yá yéepùaca hisopo yéetaná yàana quíréeri lana iyú. Néese íisapiádadatèni pacá yéenibe íiranámi iyú, chivo íiranámi iyú nacáì, yèewiádéerica úni yèewi. Yá idàchiadacaté íiranámi cuyàluta ìwali, yáì cuyàluta idènièricaté Dios itàacáì Dios ichùulìèricaté israelitanáì yeebáidaca. Néese Moisés idàchiadacaté nacáì pìráì íiranámi macáì wenàiwica ìwali, yáì pìráì íiranámi yèewiádéerimica úni yèewi, masacàcaténáté Dios iicáca nía. <sup>20</sup> Néese Moisés íimacaté nalí: “Yácata íiranámi, yáì pìráimica yéetéerimicawa pibáyawaná ìwalísecué masacàcaténácué Dios iicáca pía, yéewanápiná cawènica yáì wawàsica Dios imànírícuéca píapicha, peebáidáanápiná iyúwa ichùullánácué pía”, íimacaté nalí yáì Moisésca. <sup>21</sup> Moisés idàchiadacaté nacáì pìráì íiranámi Dios yàasu manuírì capìima ìwali, yáì nasutácatáipínáca Dios íicha. Idàchiadaca pìráì íiranámi macáì yàalubáisi imanùbaca ìwali nacáì iyéerica capìima írìcu, nía nacáì quírápieli nacáiyéica iwàwacutéeyéicawa nalí culto írìpiná nàacaténáté Dios icàaluíniná. <sup>22</sup> Càide iyúwa íimáaná yáì bàaluisàimi tàacáisi Dios imàaquéericaté nalí, iwàwacutácaté namànica càiri culto pìráì íiranámi iyú batéwa macáì wawàsi ìwalíná masacàcaténáté namànicanì Dios iicá. Canácaté Dios imàacáaná iwàwawa nabáyawaná íicha càmicaalíté nanúa napìrawa yéewanápináté pìráì íiraná imusúacawa náicha wenàiwica ibáyawaná ìwalíse. Iwàwacutácaté pìráì yéetácawa wenàiwica íichawalíná. Càita nacáì càmicaalíté Jesucristo yéetáwa wáichawalínátá íiranácaténá yàapídáidaca wáiwitáisetá, yá canáca yéewaná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íichatá.

### *El sacrificio de Cristo quita el pecado*

<sup>23</sup> Càité iwàwacutáca nanúaca pìráì iyúwa sacrificio masacàcaténá namànica manuírì capìima pìráì íiranámi iyú, capìima yàasu wawàsi nacáì, yáì capìima íimamisírica, nasutácatáipínáca Dios íicha bàaluité. Yáì capìimaca, yácata chènuníiséeri templo yéenáiwanáca. Quéwa yáì wawàsi chènuníiséericáwaca iwàwacutácaté cayábéeri íiranámi pìráì íiranámi íicha, yáì pìráì íiranámi masaquéericaté imànica bàaluisàimi capìima cháì èeri írìcu. <sup>24</sup> Càmicáináté Cristo iwàlùwawa írìculé yáì capìima wenàiwica imànírícaté. Yáì bàaluisàimi capìimaca yàasáidacáicata walí meedá càiride iyúwa báisìiri temploca chènuníiséeri iicacánáwa. Cristo quéwa iwàlùacatéwa Dios yàatalé chènuniré náicha macáì capìraléeri cáli chènuníiséeyéica. Siùca Cristo ibàlùacawa Dios íipunita itàanicaténá wawicáu Dios yáapicha. <sup>25</sup> Camuí imanùbaca bàaluité israelitanáì yàasu sacerdote íiwacalíná iwàlùacatéwa írìculé yáì mabáyawanácataléca náicha canánama Dios ichàini icamaláná icànacataléca capìima imàdáná írìcu. Ináté sacerdote íiwacalíná iwàlùacawa néré madécaná yàawiríaté itécaténá pìráì íiranámi. Càmitaté sacerdote íiwacalíná ité íiranáwa. Quéwa Cristo iwàlùacatéwa chènuniré itécaténá néré íiranáwa, yá càmitaté Cristo imàni càide iyúwa judiónáì yàasu sacerdote íiwacalíná imàíniná. <sup>26</sup> Iwàwacutácalíté Cristo iwàlùacawa néré camuí imanùbaca, yáì iwàwacutá yéetácawa madécaná yàawiríatá èeri idàbacatáise bàaluité àta siùca nacáide. Quéwa siùca ipíchawáise èeri imàalàacawa Cristo idéca

iwàlùacawa aléi èeri irìculé imàacacaténáté yáawawa yéetácáténátéwa iyúwa sacrificio abé yàawiríata càiripináta. Càité ichuìdacawa wáicha wabáyawaná. <sup>27</sup> Dios icàlidacaté iwàwacutáanápíná macái wenàiwica yéetácawa abé yàawiríata, néese idécanáami néetácawa, yá Dios yúuwichàidapíná báawéeyéi wenàiwica. <sup>28</sup> Càita nacái Cristo imàacacaté yáawawa yéetácáténáwa iyúwa sacrificio abé yàawiríata yéewanápináté madécaná wenàiwica ibáyawaná ìyaca ìwali. Néese yàanàpiná àniwa quéwa càmita quirínama yéetácawa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise, néese yàanàpiná iwasàacaténá yàasu wenàiwicawa, wía icuèyéica yàanàaca.

## 10

<sup>1</sup> Bàaluité Dios imàacacaté itàacáywa profeta Moisés irí icàlidacaténáté israelitanái iríni yéewanápináté nàalíacawa Dios iwàwaca nàyaca machacànirí iyú. Quéwa yái bàaluisàimi tàacáisi càmitaté yáasáida nalí amaléeri iyú macáita yái cayábéerica Cristo imànírìpinácaté walí. Iná yái bàaluisàimi tàacáisica càmitaté idé mabáyawanáca imànica wenàiwica Dios iicá, níái inuèyéica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí camuí imanùbaca nabáyawaná ìwalísewa nàacaténá Dios icàaluíniná. <sup>2</sup> Yái bàaluisàimi tàacáisi yáalimácaalíté mabáyawanáca imànica wenàiwicatá, yá nayamáidacaté nanúaca pìrái iyúwa sacrificiotá bàaluitécáiná mabáyawanácaalíté níatá, yá càmitaté nèepùa achúmaca náinàidacawa nawàwawa nabáyawaná ìwaliwatá. <sup>3</sup> Quéwa nanúacáinaté pìrái iyúwa sacrificio, yáté nawàwalica nabáyawanáca camuí imanùbaca. <sup>4</sup> Càmicáinaté yéewa toro íranámi, chivo íranámi nacái imáaláida wenàiwica ibáyawaná.

<sup>5</sup> Iná Cristo iwàlùacatéwa aléi èeri irìculé, yáté íimaca Dios irí:

“Pía, Dios, càmita quirínama piwàwa wenàiwicanái inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, càmicáiná yéewa pìrái íranámi imáaláidaca wenàiwica ibáyawaná, néese pidéca pibànùaca núa iyúwa wenàiwica nuétácáténáwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise.

<sup>6</sup> Càmita quirínama casímái piicáca wenàiwicanái inúaca ipirawa iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, càmicáiná yéewa pìrái íranámi imáaláidaca wenàiwica ibáyawaná.

<sup>7</sup> Iná núumacaté pìrí: ‘Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé càide iyúwaté profetanái itànàanáté tàacáisi pinùmalicuíse numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios’ ”,

íimacaté yái Cristoca. <sup>8</sup> Quéchatécáwa Cristo íimaca càmita quirínama Dios iwàwa sacrificio, càmita quirínama nacái casímáica iicáca wenàiwica inúaca pìrái iyúwa sacrificio nabáyawaná ìwalísewa, éwita Dios itàacái bàaluisàimi ichùulliacáanítaté namànica cà. Càmita quirínama cayába Dios iicáca nàasu sacrificio, càmicáiná yéewa pìrái íranámi imáaláidaca wenàiwica ibáyawaná. <sup>9</sup> Néese Cristo íimaca Dios irí àniwa: “Nudéca nùanàaca aléi èeri irìculé numànicaténá càide iyúwa piwàwáaná, pía Dios”, íimacaté yái Cristoca. Yái tàacáisica íimáanáca Cristo imáaláidáanápínáté macáita sacrificio bàaluisàna imàacacaténáté yáawawa iyúwa sacrificio náamirìcubàa, yéetáanápínátéwa wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise. <sup>10</sup> Idéca mabáyawanáca Dios iicáca wía wáibaidacaténá abéerita Dios irípiná, Jesucristo imànicáinaté càide iyúwaté Dios iwàwáaná imàacacáinaté yáawawa iyúwa sacrificio yéetáanápínáwa abé yàawiríata càiripináta wenàiwicanái ibáyawaná ìwalíise.

<sup>11</sup> Iyaca sacerdote judíosàiri inuérica pìrái iyúwa sacrificio Dios irí israelitanái ibáyawaná ìwalíse èeri imanùbaca. Namànica yái sacrificio bàaluisànamica madécaná yàawiría éwita càmicáaníta yéewa pìrái íranámi imáalàidaca wenàiwica ibáyawaná. <sup>12</sup> Quéwa Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápínáwa iyúwa sacrificio wenàiwica ibáyawaná ìwalíse càiripináta. Néeseté imichàacawa chènuniré, yá yáawinacatéwa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha. <sup>13</sup> Siùca Jesucristo iyamáacawa chènuniré idècunitàcá Dios imawèniadaca ícha yùuwidenái. Yásí áibaalípiná Dios imáalàidapíná imawèniadaca Jesucristo yùuwidenái. <sup>14</sup> Yácáiná Jesucristo imàacacaté yáawawa yéetáanápínáwa wáichawalíná abé yàawiriatá, yáté mabáyawanáca imànica wía Dios iicápiná càiripináta, wía Dios yeedéeyéica yàsunáipínáwa wáibaidacaténá abéerita Dios irípiná. <sup>15</sup> Espíritu Santo nacái icàlidaca walí tàacáisi wáaliacaténáwa báisíiri iyúcani càmita iwàwacutá Jesucristo yèpùà yéetácawa wáichawalíná àniwa. Càité Espíritu Santo ímaca:

<sup>16</sup> “Áibaalípiná ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá numànipíná náapicha wàlisài wawási àniwa nucùanápíná nía, núa Nacuèriná Diosca. Càipíná numànica nalí, núa, Nacuèriná Diosca. Numàacapíná nuíwitàisewa nawàwaliculé, náaliacaténáwa nutàcái ìwali náiwitalìcuwa, yéewanápíná neebáidaca machacàníiri iyú càide iyúwa nuchùulianá nía,

<sup>17</sup> càmita quirínama nuèpùà nuwàwalica nabáyawaná, yái báawéerica namàníricaté”,

ímacaté yái Espíritu Santoca. <sup>18</sup> Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, íná càmita quirínama iwàwacutá wanúaca pìrái iyúwa sacrificio wabáyawaná ìwalísewa.

### *Debemos acercarnos a Dios*

<sup>19</sup> Iná píacué nuénánáica, siùcáise de manuíca wáináidaca wawàwawa wáalimáanápíná wawàlùacawa macàaluínináta iriculé yái mabáyawanácataléca náicha canánama, Dios iyacàle chènuníseérica, Jesucristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, itéanápínaté néré íranáwa, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ícha. Càité Jesucristo yàacùaca wáapunápíná yéewanápíná wamawiénidaca Dios wáiwitáise iyúwa.

<sup>20</sup> Jesucristo idéca yàacùaca walí wàlisài àyapu cáuri wawàlùacaténáwa iriculé yái Dios iyacàleca chènuníseérica. Yái Jesucristo yácata wáapuná cáurica imàaqueérica wamawiénidaca Dios, Jesucristo yéetácáinatéwa wáichawalíná, néese imichàacatéwa chènuniré déeculé macái chènuníseerica cáli ícha. Péemíacué comparación: Bamuchúamibàa judiónái yàasu templo irícu iyacaté manuírí yáawàaná wáluma cáucuíri iyú ibàlièricaté Dios ichàini wenàiwicanái ituí ícha. Inaté canáca yéewaná wenàiwica nàacawa Dios yàatalé. Quéwaté, Jesucristo yéetácáinatéwa wáichawalíná,

yáté yái manuírí yáawàanáca icacanácatéwa bamuchúamibàa cáli iwérénama, pucháibawaca yèewi, wáaliacaténáwa wáalimá wàacawa Dios yàatalé siùcáise de Jesucristo yéetácái ìwalíse. Yá nacái Jesucristo iináca, càicanide iyúwa yái yáawàanámica, iwàwacutácáinaté Jesucristo iiná icacanácawa cruz ìwali yéetácáténáwa wáichawalíná yéewanápínaté yàacùaca walí wáapunápíná wàacaténáwa Dios yàatalé. <sup>21</sup> Iyaca walí Jesús yái sacerdote íiwacalíná cachàiníríca, íibaidaca Dios irípiná, itànicaténá wawícau Dios yáapicha. Jesúsca yái icuérica Dios yàasu templo chènuníseérica, icuérica nacái wía, wía Dios yéenibeca. <sup>22</sup> Iná



wamawiénidacué Dios wáiwitáise iyúwa, wàacaténá icàaluíniná báisiiri iyú. Wáibàacué wawàwa nacáíwa Dios iwéré cachàiníiri iyú yeedàanápíná wía yàataléwa, yácáiná Jesús íiraná idéca yàapidáidaca wáiwitáise wabáyawaná íchawa, Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná. Iná càmíta iwàwacutá achúmaca wáináidacawa wawàwawa wabáyawanámi ìwaliwa, yácáiná Espíritu Santo masacàacaté imànica wáiwitáise wabautizácaalítéwa ùni yáaculé. <sup>23</sup> Cachàiníicué wáiwitáise mamáalàacata Dios ìwali, picácué nacáí wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha, néese weebáidacué Jesucristo itàacáí tàì íiméeri iyú càide iyúwa wacàlidáaná waináwanáwa weebáidáaná, yácáiná Dios imànìpiná walíwa macáíta yáí cayábéerica càide iyúwaté icàlidáaná walíni cáimiétacanéeri iyú. <sup>24</sup> Wamicháidacué wáiwitáisewáaca cáininácaténá waicáyacacawa cachàiníwanáí mamáalàacata, wamànicaténá nacáí cayábéeri. <sup>25</sup> Picácué wayamáida wàwacáidáyacacawa wamànicaténá culto, wàaca nacáí Dios icàaluíniná. Picácué wamàni càide iyúwa náiwitáise iyáaná níara abénaméeyéi càmíiyéica ìwacáidáyacawa wáapicha, néese wachàiniadacué wawàwawáaca siúcade. Iwàwacutá càì wamànica cachàiníwanáí mamáalàacata wáalíacáináwa mawiéenica Wáiwacali yéenáíwaná yàanàacatáipíná, éeri imáalàanápíná nacáíwa.

<sup>26</sup> Wamànicaalí wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata wéemíacadenáami yáí báisiiri tàacáisica Jesucristo ìwali, yá canáca walí quirínama áiba yéetéeripínáwa iyúwa sacrificio wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, canácáiná áiba Jesucristo ícha Dios iiquéeri càiride iyúwa cawèníiri yéetáanápínáwa wáichawalíná. <sup>27</sup> Iná wáucacaalí wáichawa Jesucristo, yá iyaca walí wapíchalépiná abéta Dios yàasu yùuwichàacáisi máiníiri caiyéinináca, cáaluíri waicáca, yá nacáí manuiri quicháí caluérica, ipucuéricawa iyaca cachàiníiri iyú, yeeméeripínáca Dios yùuwidenáí. <sup>28</sup> Bàaluité áibacaalí wenàiwica càmíta imàni càide iyúwa Dios itàacáí íimáaná, yáí bàaluisàimi tàacáisica profeta Moisés icàlidéericaté nalí Dios inùmaliçué, néese iyacaalíté nacáí pucháiba wenàiwica, càmicaalí máisiba nacáí icháawéeyéicani, náalíacáináté imànica ibáyawanáwa, yáté càmíta nacuèrinánáí iicá ipualé, néese nanúacani ráunanáita. <sup>29</sup> Iná píalíacuéwa nàuwichàanápínácawa manuísíwata cachàiníwanáí nayamáidacaalí neebáidaca Dios Íiri namànicaténá írì báawéeri, càide iyúwa nabawáidaca nacáicaalíni nàabàli iyúwa; càide iyúwa nacáí casacàaca nacáicaalí naicáca Dios Íiri íiraná, caná iwèni naicácáiná Dios Íiri yéetáanáwa wáichawalíná; càide iyúwa nadéca nacáicaalí natàaníca nacáí báawéeri iyú naquíniwa Espíritu Santo ìwali, yáí cáininéerica iicáca wía. Yáí Dios Íiri íiranáca, yácata cawèníirica imànica wàlisàì wawàsi Dios imàníirica wáapicha iwasaàcaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Yáí Jesucristo íiranáca masacàaca imànica wáiwitáise wabáyawaná íchawa Dios iicápiná. <sup>30</sup> Wáalíacawa Wacuèriná Dios idéca íimaca: “Núacata yáí yùuwichàidéeripínáca wenàiwica imàníiyéica ibáyawanáwa. Núacata yáí yèeripínáca nawèni”, íimaca yáí Diosca. Idéca íimaca nacáí: “Núa Dios, nùuwichàidapíná nùasu wenàiwicawa namànicaalí nabáyawanáwa”, íimaca yáí Diosca. <sup>31</sup> ¡Máiníiri caiyéinináca yùuwichàacáisiquéí cáuri Dios yùuwichàidacaalí wíawa!

<sup>32</sup> Quéwa piwàwalícué càinácaalíté iyú pidábaca péemíaca yáí cayábéeri tàacáisica Jesucristo ìwali, píideníacatécué nacáí píuwichàanáwa mamáalàacata matuìbanáiri iyú áibanáí imànicaalíté píipunita manuiri ùwicáí peebáidacáiná Jesucristo itàacáí. <sup>33</sup> Abénaméeyéicué píapichéeyéi

nàuwichàacatéwa manuísíwata Wáiwacali irípiná macái wenàiwica yàacuésemi. Aibanái càmiyéi yeebáida Wáiwacali natàanicaté máini báawéeri iyú nàwali, naicáani nacái naquíniná, nàuwichàidacaté nacái abénaméeyéi. Achúmacatécué piwàwa nàwali nàuwichàacáinátéwa. <sup>34</sup> Pidécúéca piicáca napualé cáininéri iyú pitécáténácué nayáapiná, níai píapichéeyéica yùuwichèyéicatéwa presoíyéi ibànalícu, neebáidacáináté Jesucristo itàacái. Pìidenìacatécué nacái piùwichàanáwa casímáiri iyú piùwidenái imelùdacaalítécué pìasuwa píalíacáinácuéwa pidèniaca áiba pìasuwa càmiiri imáalàawa chènuniré cayábéeri ícha yái pìasumica cháí èeri iricuíríca. <sup>35</sup> Picácué piméyáawa, néese manuícúé píináidaca piwàwawa Dios íwali; peebáidacaalícué Dios itàacái tàì ímèeri iyú mamáalàacata, yásí yàacué píriwa cawèníri manuísíwéeri chènuniré. <sup>36</sup> Iwàwacutácué cachàinica píiwitáise mamáalàacata pìidenìacáténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, pímanìacáténácué càide iyúwa Dios iwàwáaná yéewanápinácué peedáca píriwa nacái yái cawènírica Dios icàlidéericatécué píri íwali cáimiétacanéri iyú. <sup>37</sup> Iwàwacutá wàideniaca wàuwichàanáwa quiríta wacúanápiná Cristo yàacawa néese, càide iyúwa Dios itàacái ímáaná profeta itànèericaté. Còi ímacaté:

“Caquialésíwata yàanàapínaca yái yèripínacawa néese, càmiirita nacái idècunlawa càiripináta.

<sup>38</sup> Nùasu wenàiwica nuiquéerica mabáyawanéeri iyú yeebáidacáiná núa, ìyapiná càiripináta yeebáidacaalí mamáalàacata nutàacái, quéwa iwènúadacaalí nuícha íiwitáisewa icalùni íwalísewa, néese càmita cayába nuicá íiwitáise”,

íimaca yái Diosca. <sup>39</sup> Quéwacué càmiyéi néená wía, níara iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha icalùni íwalísewa, yásí namáalàacawa. Néese wíata yái yeebáidéeyéica Dios itàacái mamáalàacata, Jesucristo iwaseyéyipínaca Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

## 11

### *La fe*

<sup>1</sup> Báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáallacawa báisíiri iyúcani wawàwalícuísewa Dios imànínápiná walí càide iyúwa icàlidáaná walíni; báisícaalí weebáidaca Dios, yásí wáallacawa báisíiri iyúcani ìyaca báisíiri wawàsi càmiiricáwa wadé waicáca watuí iyúwa. <sup>2</sup> Cayábacaté Dios iicáca abénaméeyéi wàawirináimi israelitanái íiwitáise bàaluité neebáidacáináté Dios.

<sup>3</sup> Weebáidacáiná Dios íná yéewa wáallacawa Dios idàbacaté macáita itàacái iyúwa, macái wawàsi iyéerica cháí èeri irícu, chènuníiséeyéi cáli íinata nacái macáita, íná yéewa wáallacawa Dios iwènúadacaté wawàsi càmiirica wadé waicáca imànicaténá macáita yái waiquéerica.

<sup>4</sup> Bàaluité Abel yeebáidaca Dios ínaté imànica càide iyúwaté Dios ichùullanáni. Abel ínúacaté ipírawa iyúwa sacrificio ibáyawaná íwalísewa, isutácaténá Dios ícha imàcáanápiná iwàwawa Abel ibáyawaná ícha. Cayábacaté Dios iicáca yái Abel imànínáca. Iná mabáyawanácaté Dios iicáca Abel. Quéwa Abel ibèeri ípidenèericaté Caín càmitaté imàni càide iyúwaté Dios ichùullaná. Néese Caín yàacáita Dios íri ibànacale ìyacanáwa meedá, càmiiricaté Dios ichùulia wenàiwicanái imàca Dios íri nabáyawaná íwalísewa. Inaté cayábéeri Dios iicáca Abel íiwitáise Caín ícha. Iná éwita Abel yéetácanítatéwa madécaná camuí néese siùcade, càicáaníta siùcade

wéemìaca iináwaná ìwali, yásí wawàwalica càinàcaalíté iyú yeebáidáana Dios, yá wáaliacawa iwàwacutáana weebáidaca Dios nacái.

<sup>5</sup> Bàaluité Enoc nacái yeebáidaca Dios, yáté Dios itécani chènuniré méetáanánamata icáuca yáapichawa. Càmitaté quirínama nàanàaca Enoc cháí èri irìcu Dios itécáináténi. Dios itàacái profeta itànèericaté icàlidaca walí Enoc iináwaná: Ipíchawáiseté Dios itéca Enoc chènuniré, Enoc iyacaté machacànìiri iyú ínáté cayábaca Dios iicáca íiwitáise. <sup>6</sup> Quéwa càmita wáalimá wàyaca iyúwa casímáiná Dios iicáca càmicaalí weebáidani. Wawàwacaalí wamawiènidaca Dios wáiwitáise iyúwa wáaliacaténá ìwali, iwàwacutáca weebáidaca iyaca cáuri Dios. Iwàwacutá weebáidaca nacái Dios iicáanápíná wapualé, imàaca nacái iwàwawa wabáyawaná ícha, wía icutéeyéicani manuísíwata wáaliacaténá ìwali.

<sup>7</sup> Bàaluité Noé nacái yeebáidacaté Dios. Néese Dios yàalàacáináté Noé yùuwichàacáisi íchaná, yái ichàbèeripinacatéwa ipíchale, càmirítécáwaca idé Noé iicáca, ínáté Noé yeebáidaca Dios itàacái. Noé imànicaté manuíri arca lancha nacáiri iwasàanápínáté yéenanáíwa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, yái manuíri yéesacáica imáalàidéeripinacaté macái èri mìnanaí. Noé yeebáidacaté Dios, ínáté yái arca Noé imànìirica yáasáidacaté cabáyawanáca macái èri mìnanaíca, iwàwacutáanáté nacái néetáwawa nabáyawaná ichùullacawa. Quéwa Noé yeebáidacáináté Dios, ínáté mabáyawanáca Dios iicácani iwasàanápínáté Noé Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

<sup>8</sup> Bàaluité Abraham nacái yeebáidaca Dios, ínáté Dios imáidacaalíténi, yáté Abraham yeebáidaca irí, yá yàacawa yàasu cáli íchawa yàacaténátéwa áiba cáli nérépiná Dios yèeripinacaté irí. Abraham imusúacaalítéwa yàasu cáli íchawa, càmitaté yáaliawa alénacaalí yàawa. <sup>9</sup> Càmitaté Abraham iméyáawa, néese yeebáidacaté Dios mamáalàacata, éwitaté iwàwacutácaníta yèepunicawa iyúwa canéeri yàasu cáli idécanámité yàanàaca ínatalé yái cáli Dios icàlidéericaté irí iináwaná ìwali cáimiétacanéeri iyú, yàanápínáté Abraham iríni. Càmitaté Abraham imàni icapèewa néenibàa, néese yèepunicáitawa yàacawa, iyacaté mamáalàacata ímamisíiri capúima irìcu. Càité nàyaca nacái níái Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac, Isaac ìiri nacái ípidenéericaté Jacob. Ewitaté Dios càmicáanítacá yàa nalí yái cálica càide iyúwa icàlidáanáté nalíni cáimiétacanéeri iyú, càicáanítaté neebáidaca Dios mamáalàacata yàanápínáté nalíni áibaalípinácáwa. <sup>10</sup> Càité Abraham iyaca iyúwa canéeri yàasu cáli icùacáináté yàanàanápíná áiba yàcalé íiwitáana néré, yái cayábèeri yàcalé chènuníiséerica, ibàluèricawa cachàinìiri íba ínata càmiríca imáalàawa, yái yàcalé Dios idàbèericaté.

<sup>11</sup> Sara nacái, úái Abraham ínuca, yeebáidéechúa Dios itàacái. Ewitaté càmicáaníta yéewa quéenibeca úa máinicáináté béeruca úa, Abraham nacái máinicaté béericani, càicáanítaté Dios ichàiniadaca Abraham idènianápínáté ìriwa Sara yáapicha Abraham yeebáidacáináté Dios imànínápínáté macáita machacànìiri iyú càide iyúwaté icàlidáana Abraham iríni cáimiétacanéeri iyú. <sup>12</sup> Càité Abraham idèniaca ìriwa yái Isaac, éwitaté máinicáaníta béericani yái Abrahamca, nayúunáidéeri yéetápinacatéwa mesúnamáita. Néeseté Abraham ìiri ípidenéericaté Isaac idèniacaté yéenibe nacáíwa, itaquénái nacáíwa madécaná. Iná yéewa siuca nàyaca manùbéeyéi Abraham itaquénáinámi càide iyúwa dùlupùta

imanùbaca chènuníseeyéica, iyúwa nacái imanùbaquéi manuíri úni yàasu càina imuluíca càmirica wáalimá waputáaca.

<sup>13</sup> Macáita níái Abrahamnáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái, neebáidacaté Dios mamáalàacata tàì ìiméeri iyú àta néetácatalétawa, éwitaté càmicáanítaté needá nalíwa cayábéeri wawàsi Dios icàlidéericaté nalí ìináwaná ìwali càimiétacanéeri iyú yàanápínaté nalí nía. Quéwa neebáidacáiná Dios tàì ìiméeri iyú, ìnáté yéewa naicáca yái cayábéerica náiwitáise iyúwa, càmiri natúì iyúwa, yái cayábéerica Dios imànìiripinácaté nataquénáinami irí cháì èeri irícu, chènuniré nacái. Casímáicaté nawàwa naicácáináténi náiwitáise iyúwa càide iyúwa waicácaalí wenáiwica déecuíséericáwaca wáicha, wamáidacani watáidacatenáni casímáiri iyú idècunitàacá wàacawa wáipunitáidacani. Càité nacái níái Abrahamnáica, casímáiri iyúca nèepunicáitawa nàacawa iyúwa canéeyéi yàasu cáli náalíacáinátéwa napáchiacáita nèepunicawa irícu yái èeriquéi, nadèniacáináté nàasu cálipináwa chènuniré. <sup>14</sup> Cawinácaalí càì icàlidéeyéica ìináwanáwa náasáidaca amaléeri iyú nacutáca nàacawa natuíyáaca nàasu cálipináwa càmirica cháì èeri irícuíri. <sup>15</sup> Càmitaté naináidawa ìwali yáara cáli nàacatáiseocaté. Náináidacaalítéwa ìwalítá, yáté náalimá nèepùacawa nérétá. <sup>16</sup> Quéwa nawàwacaté nàasu cálipináwa cayábáwanáiri, yái Dios yàasu cáli chènuníseerica, Dios icùacataléca macáita. Iná càmirita báì nàwalíise yái Diosca, néese casímáica yéemìaca nacàlidáaná naináwanáwa nadèniaca Nacuèrináwa, yái Diosca. Càì wáalíacawa càmita báì Dios nàwalíise, Dioscáiná idéca ichùnìaca nalípiná cayábéeri yàcalé chènuniré.

<sup>17</sup> Abraham yeebáidaca Dios tàì ìiméeri iyú mamáalàacata éwitaté Dios yáalimáidacáaníta iicáwani asáisi báisícaalí Abraham yàaca Dios iyéininá. Càité Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham: Ichùullacaté Abraham inúanápinaté ìiriwa Isaac iyúwa sacrificio yàacatenáté Dios icàaluíniná. Càmita báisí Dios iwàwaca wanúca irí wenáiwica, néese càicáicaté Dios yáalimáidaca iicáwa Abraham. Yá Abraham iwàwacaté yeebáidaca Dios itàacái, ìná ìináidacatéwa inúanápiná Isaac iyúwa sacrificio Dios irí, yái abéerita ìirica, éwitaté Dios icàlidacáaníta Abraham ìrini càimiétacanéeri iyú imàcáanápínaté Isaac idèniaca madécaná itaquénáíwa, Abraham itaquénáinámipiná. <sup>18</sup> Càité Dios ìimaca Abraham irí idècunitàacá sùmàicani yái Isaac: “Nuicápiná iyúwa nùasunáíwa pìiri Isaac itaquénáinámi”, ìimacaté yái Diosca. <sup>19</sup> Quéwa Abraham ìináidacatéwa inúanápinaté ìiriwa Dios irí Abraham yeebáidacáináté Dios yáalimá imicháidacani yéetácáisi íicha, yái Isaac, Abraham yáalíacáináwa cachàiníríca yái Diosca. Achúmacaté Abraham inúa ìiriwa, càmita imáisanla Dios íichani, yái Isaac. Quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ichùullacatená Abraham ipíchanáté inúa ìiriwa. Iná Abraham yeebáidacáináté Dios, ìnáté yéewa Abraham yeedáca ìiriwa cáuritàacáwa, càide iyúwa Dios idéca nacáicaalí imicháidaca Isaac yéetácáisi íicha.

<sup>20</sup> Càité nacái Isaac yeebáidaca Dios. Iná icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse ìiméerica Dios imànìinápínaté cayábéeri Jacob irí, Esáú irí nacái, níái Isaac yéenibe asianáica.

<sup>21</sup> Jacob nacái yeebáidacaté Dios, ìnáté maléenácaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, Jacob icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse itaquénáì ìipidená ìwaliwa, níái José yéenibe pucháiba ùculliyéica. Yái tàacáisi ìimacaté Dios imànìinápínaté nalí cayábéeri. Yá Jacob éwitaté machawàacacáanítani béecái iyú, càicáanítaté ìináidacawa cáalíacáiri iyú. Yáté imichàacawa quiríta

yàasu cama íchawa, yá íbàaca ichaquèewa ìpínáaníríca ìwali icùadáanápíná íiwitawa, yàacaténá Dios icàaluíniná. Càité Jacob yeebáidaca Dios éwítaté iwàwacutácáaníta itéca yéenibewa macáita Egipto yàasu cáli néré.

<sup>22</sup> José nacái yeebáidacaté Dios, ínáté maléenacaalí irí èeri ipíchawáise yéetácawa, yá José icàlidacaté yéenanái iríwani, níái israelitaca, namusúanápínátéwa Egipto yàasu cáli ícha áibaalípináté. José yeebáidacaté Dios iyúudàanápínáté israelitanái, íná José ichùuliacaté nía natéenanápínáté yáapimi chácatáinápínacaalíté namusúawa Egipto yàasu cáli ícha, nabàliacaténáté yáapimi áiba cáli néré, yái cáli Dios imàaquéricaté Abraham irí.

<sup>23</sup> Néeseté nacái Moisés iséenái neebáidacaté Dios iyúudàanápínáté nía, nía nacái néenanái israelitaca. Iná idécanáamité Moisés imusúaca iicá èeri, yá iséenái icùacaténi íbàacanèeri iyú máisiba quèeri cayabacáináté naicáca iicacánáwa yái sùmài yáanaca càiride iyúwa wenàiwica íbaidéeripínáté Dios irípiná. Egipto yàasu cáli icuèriná ichùuliacaté israelitanái nanúanápínáté néenibewa aslanáica, quéwa càmita cáalu Moisés iséenái, ínáté càmita namàni càide iyúwaté egipcionái icuèriná ichùulianá nía.

<sup>24</sup> Moisés nacái yeebáidacaté Dios. Quéechatécáwa Egipto yàasu cáli icuèriná ídu udàwinàacaté Moisés càide iyúwa uñriwa. Quéwa idécanáamité béerica Moisés, càmitaté iwàwa náimaca ìwali itaquéricani, yái faraón icuèricaté Egipto yàasu cáli. <sup>25</sup> Néese cayába cachàiniwanái iicácaté yúuwichàanápínáwa Dios yàasu wenàiwica yáapicha, níái israelitaca, ícha yái yáanápínacaté càasuíri iyú achúma èerínata náapicha níái Egipto yàasu cáli íwacananáica, imàniyéicaté íbáyawanáwa casímáiri iyú. <sup>26</sup> Moisés yáalimápinacaté idènlaca macáita cawèniiri iyéericaté Egipto yàasu cáli icuèriná irí, naicácáináté Moisés càiride iyúwa faraón ìri, quéwa Moisés imàacacaté íchawa macáita, cawènicáiná cachàiniwanái iicácaté yái yúuwichàanápínacatéwa Dios irípiná càide iyúwa Cristo yúuwichàanápínátéwa áibaalípináté. Càité Moisés ínáidacawa yeebáidacáináté Dios yàanápínáté cawèniiri nalí chènuniré cawinácaalí yúuwichèyécawa Dios irípiná neebáidacáiná itàacái.

<sup>27</sup> Moisés yeebáidacaté Dios, ínáté yéewa itéca israelitanái Egipto yàasu cáli ícha, macàaluínináta rey ilúa ícha, yái icuèricaté Egipto yàasu cáli. Yáté cachàinica Moisés íiwitáise Dios ìwali imànicaténáté càide iyúwa Dios ichùullanáni. Moisés imànicaté cachàiniiri iyú macàaluínináta càide iyúwa iicáidaca nacáicaalí mamáalàacata Dios irí, yái Dios càmfírca yéewa waicáca. <sup>28</sup> Moisés yeebáidacaté Dios itàacái, ínáté ichùulica israelitanái namànica idàbàanéerité Pascua yàasuná culto càide iyúwaté Dios icàlidáaná Moisés iríni. Iná israelitanái nanúacaté napìrawa oveja yéenibe. Macái capli imanùbaca irìcuíyéi iwàwacutácaté nanúaca abéeri oveja wàlisài. Néese napusúa oveja líranámi nacapèe inùma ìwaliwa ipíchaná Dios yàasu ángel inuérica wenàiwica inúaca israelitanái idàbàanéyéica néenibe aslanáica.

<sup>29</sup> Càita nacái israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté nachàbacawa Mar Rojo yàasu manuíri úni ìwaliabàa. Dios yàacùaca yèewi yái única nachàbàanápínáwa abéemàalé. Yáté nàacawa chuñri cáli ínatabàa. Càité Dios imàacaca napliacawa nàuwidenái íchawa níái Egipto yàasu cáli néeséyéica. Néese egipcionái nawàwacaté nachàbacawa nacái náibàacaténáté israelitanái, quéwa Dios imàacaca íbàliacawa yái única, ínáté Egipto yàasu cáli néeséyéi nàisicùmacawa.

<sup>30</sup> Néese israelitanái neebáidacaté Dios, ínáté Dios iyúudàaca nía namànicaténáté ùwicái nàuwidenái ípunitawa, áiba yàcalé mìnánái, ípinánacataléca Jericó. Nàipinánica Jericó itéesebàa siete èeri, yái yàcalé iwáiná itéesebàa càide iyúwaté Dios ímáaná nali, yáté iwáiná yúuwàacawa. <sup>31</sup> Ua nacái Rahab, Jericó iyacàlená mìnaluca. Quéchatécáwa uimácaté asianái yáapicha plata ìwalinápiná. Quéwa uwènúadacaté úiwitáisewa ubáyawaná íchawa, yá uebáidacaté Dios itàacái. Ináté pucháiba israelitanái yàanàacaalíté Jericó iyacàlená néré naicáanápínáténi ipíchawáiseté macái israelitanái imànica ùwicái Jericó ípunita, yáté Rahab ubàaca nía Jericó iyacàlená yàasu úwinái ícha. Uyúudàacáináté israelitanái, íná càmítaté nanúa úa namawèniadacaalíté Jericó iyacàlená. Yáté càmíta uetáwa náapicha níái Jericó iyacàlená mìnánica càmíiyéicaté yeebáida Dios itàacái.

<sup>32</sup> Iyaca madécaná càiri tàacáisi nàwali áibanáica yeebáidéeyéicaté Dios. Canáca nulí cayába èeri nucàlidacaténá naináwaná ìwali macáita, níái Gedeón, Barac, Sansón, Jefté, rey David, Samuel, áibanái profeta nacái. <sup>33</sup> Israelitanái neebáidacáináté Dios, ínáté Dios iyúudàaca namànica ùwicái Canaán yàasu cáli mìnánái ípunita needácaténáté nàasu cáli. Dios iyúudàacaté israelita íiwacanánái nacùaca wenàiwicanái machacànìiri iyú. Dios imànicaté nali madécaná cayábèeri càide iyúwaté ímáaná nali cáimiétacanéeri iyú. Dios icùacaté nacái áibanái ipíchaná león cháwi nacáiri iyáaca nía, íná yéewa nabàliacaté cháwinái inuma Dios ichàini iyú. <sup>34</sup> Dios icùacaté áibanái nacái manuíri quichái ícha. Aibanái neebáidacáináté Dios, íná Dios iwasáacaté nía nàuwidenái íchawa iwàwéeyéicaté inúaca nía espada machete nacáiri iyú. Aibanái canáca cayába nachàini, quéwa Dios yàacaté nachàinipiná neebáidacáináté itàacái, yá namànicaté ùwicái cachàinìiri iyú, yá namawèniadaca nàuwidenái yàasu úwináywa. <sup>35</sup> Inanái nacái neebáidacaté Dios, íná Dios icáucàidacaté nali néenibe yéetácáisi ícha.

Quéwa áibanái néetácatéwa cabèesi iyú càmícáináté nawènúada náiwitáisewa Dios ícha nàuwidenái nacapèedáidacaalíté nía. Càmítaté nawènúada náiwitáisewa Dios ícha nawàwacáináté namichàacawa yéetácáisi ícha áiba èeripiná nàyanápiná cayába Dios yáapicha.

<sup>36</sup> Aibanái nàuwichàacatéwa nàuwidenái iicáanicaalíté naquíniná, nacapèedáida nacái nía, nadacùaca nía cadena iyú, náucacaté nía presoíyéi ibànàliculé neebáidacáináté Dios itàacái. <sup>37</sup> Aibanái nacái néetácawa nàuwidenái nanúacáináté nía íba iyú, nasiéráidacaté nía nacái, nanúacaté nía nacái espada machete nacáiri iyú. Níái yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nèepunicatéwa macapèeta. Canáca nabàle cayába, nàwalica nabàlewa oveja ímami, cabra ímami nacái. Catúulécanácaté nía, naméeràacawa. Aibanái yúuwichàidacaté nía. Aibanái imànicaté nali báawéeri. <sup>38</sup> Ewitaté canácáníta nawèni èeri mìnánái iicáca nía, càicáaníta cawènica nía èeri mìnánái ícha, máinícáináté báawaca èeri mìnánái íiwitáise. Nèepunicatéwa canácatalé wenàiwica manacúali yùucubàa càinawàiri, dúli yèewibàa nacái, nacutácaté utàwi nàyanápináté cáli irìculé, íba yéecalícubàa nacái.

<sup>39</sup> Macáita nía neebáidacaté Dios, íná mabáyawanácaté Dios iicáca nía. Quéwa càmítaté needá nalíwa yái cayábèerica Dios icàlidéericaté nali ìwali cáimiétacanéeri iyú imàcáanápínáté nalíni. <sup>40</sup> Yácáiná Dios ínàidacatéwa wàwali, àta wamusúacataléta waicá èeri, imàínápináté wali cayábèeri cachàiníwanái mamáalàcata náapicha, yéewánápiná Dios yáaca macáita wacáuca càmíiri imáalàawa náapicha, áibaalí èeri imáalàacaalípináwa.

## 12

### *Fijemos la mirada en Jesús*

<sup>1</sup> Madécanácaté nía, níái wenàiwica iyéeyéicaté cháí èri irìcu yeebáidéeyéicaté Dios itàacái. Siùcáisede nàyaca chènuniré, iyúwa manuírì acalèe wawicáulé, iicáidéeyéica walí naicácaténá càinácaalí wàyáaná. Wadéca wéemiaca naináwaná, íná wáallacawa iwàwacutá weebáidaca Dios tàì íméeri iyú nacái. Péemiacué comparación: Iwàwacutácaalí wenàiwica ipìanicawa carrera ìwali, yá imàacaca íchawa macái wawàsi imiéri, càmita nacái idacùa yàabàliwa, iwàwacáiná ipìanicawa cayába cachàinìri iyú. Càita nacái wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái: Wamàacacué wáichawa macái yái càulenéerica imànica walíni, wamàacacué wáichawa nacái wabáyawanáwa idacuèrica wía. Néese wáibaidacué cachàinìri iyú Dios irípiná; wàidenìacué wàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú; weebáidacué Dios nacái tàì íméeri iyú yéewanápiná wàanáca chènuniré. <sup>2</sup> Manuícué wáináidaca wawàwawa mamáalàacata Jesús ìwali. Jesús yeebáidacáinaté Dios tàì íméeri iyú náicha canánama, íná nacái yáalimá iyúudàaca wía weebáidacaténá Dios mamáalàacata àta wàanáacataléta chènuniré. Jesús yùuwichàacatéwa cruz ìwali, càide iyúwa báawéeyéi yùuwichàanáwa máini báiri iyú, cáiwìri iyú nacái namànicáiná nabáyawanáwa manuírì cachàiníwanái náicha canánama. Quéwa éwitaté nawàwacáaníta nabáiniadaca Jesús nanúacaalítèni, máini nacái cáiwìricani, càicáaníta Jesús iicácaté yùuwichàanáwa càiride iyúwa achúmèri wawàsi needá yáaliacáinatéwa casímáinápináté iwàwa manuísíwata chènuniré yùuwichàacáisi idénáami. Néese idécanáamité icáucàacawa, yá imichàacatéwa chènuniré yáawinacawa Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha.

<sup>3</sup> Íná píináidacuéwa Jesús ìwali, yái ìidenièricaté manuírì yùuwichàacáisi cabáyawanéeyéi imànicáinaté irí máini báawéeri, nacuíáidacaté náichawani cachàinìri iyú. Píináidacuéwa Jesús ìwali cachàinícaténácué píiwitáise ìwali, ipíchaná chamàleca píibaidaca Dios irípiná, machawàacacáichacué nacái pía picalùniwa, Jesús yùuwichàacáinatéwa cachàiníwanáicué píicha. <sup>4</sup> Càmitàacáwa piùwichàacuéwa manuísíwata àta péetacatalétawa iyúwaté Jesús yéetáanáwa. Íná picácué ìnu pía, néese pimànicué ùwicái manuísíwata cachàiníwanái píbáyawaná ìpunitawa pimànicáichacué píbáyawanáwa. Pìideniacué nacái piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú càinácaalí báawéeri áibanái imànìricuéca píri ìwalíse yái peebáidáanáca Jesús itàacái. <sup>5</sup> Picácué píimáicha càinácaalíté Dios yàalàanacué pía, Dios yéenibecáinácué pía. Càì íimaca Dios itàacái profeta itànèricaté:

“Péemla nulí nuiri, picá caná iwèni piicáca Wacuèriná Dios imàacáaná piùwichàacawa yéewáidacaténá pimànica cayábèeri; picá nacái máini achúmaca piwàwa yùuwichàidacaalí pía cachàinìri iyú píbáyawaná ìwalísewa.

<sup>6</sup> Yácáiná Wacuèriná Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi iyú wía cáininéeyéica Dios iicáca; yùuwichàida nacái wía macáita wamànicaalí wabáyawanáwa, wía Dios yeedéeyéica yéenibepináwa”, íimaca yái Dios itàacáica. <sup>7</sup> Pìideniacué piùwichàanáwa Dios yùuwichàidacaalícué pía. Càicué imànica píri yéenibecáinácué pía. Macáita wenàiwica quéenibéeyéi néewáidaca néenibewa, nacapèedaca nía nacái namànicaalí nabáyawanáwa. Càita nacái Dios imàacacué piùwichàacawa yéewáidacaténácué pìidenlaca mamáalàacatani, yùuwichàidacuéca pía

nacái pimànicaalícué pibáyawanáwa. <sup>8</sup> Càmicaalícué Dios yùuwichàida pía càide iyúwa yùuwichàidáaná yéenibewa canánama, néese càmitacué Dios yéenibesíwa pía, néese canéeyéica yáaniricuéca pía meedá. <sup>9</sup> Càita nacái bàaluité sùmanáicaalíté wía, yáté wasèenái cháí èeri írìcu néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái wamànicaalíté wabáyawanáwa, yáté wàaca námiétacaná. Iná Wáaniri Dios chènuníséeri yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yá iwàwacutá weebáca cachàiniwanái, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalisewa cháí èeri írìcu, wadèlanápiná yáapicha wacáucawa càmiiri imáalàawa. <sup>10</sup> Bàaluité wasèenái cháí èeri írìcuíyéica néewáidacaté wía, nàuwichàidacaté wía nacái achúma èerita càide iyúwaté nawàwáaná. Quéwa Dios yéewáidaca wía yùuwichàacáisi iyú, yùuwichàidaca wía nacái wamànicaalí wabáyawanáwa. Dios yùuwichàidaca wía imànicaténá walí cayábéeri, iyúudàcaténá wía nacái, yéewanápiná wàyaca mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios íyáaná. <sup>11</sup> Dios yéewáidacaalí wía yùuwichàacáisi iyú, yùuwichàidacaalí wía nacái wabáyawaná ìwalisewa, yá achúmaca wawàwa yátaca èericani cáiwicáiná walíni. Quéwa idécánámi yùuwichàacáisi ichàbacawa, yá wéewáidacaalíwa cayába, yásí wàyaca machacàníri iyú, matuíbanáiri iyú nacái càide iyúwa Dios iwàwáaná, cayábaca nacái wáapicha Dios.

### *El peligro de rechazar la voz de Dios*

<sup>12</sup> Iná pimichàidacué píiwitáisewa wàlisài iyú píibaidacaténácué Dios írìpiná cachàiníri iyú. Pichàiniadacué piwàwawa Dios ìwali píideniacaténácué piùwichàanáwa. <sup>13</sup> Pìyacué machacàníri iyú càide iyúwa báisíri tàacáisi íimáaná yéewanápinácué píapichéeyéi càmiyéi máini cachànica íiwitáise Jesús ìwali càmita nacaláawa Dios ícha, ipíchaná nacái naméeràcawa ícha nabáyawaná ìwalisewa.

<sup>14</sup> Picutácué píalimáanáta pìyacaténácué macái wenàiwicanái yáapicha matuíbanáiri iyú. Càita nacái píalimáidacué piyaca mabáyawanéeri iyú, yácáiná cawinácaalí càmirica iya mabáyawanéeri iyú, càmita yáalimá iyaca Wáiwacali yáapicha. <sup>15</sup> Piicácué píichawa cayába ipíchaná abéeri péenácué iwènúadaca íiwitáisewa Dios ícha, yái imànírira walí cayábéeri mawèníri iyú. Cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa Jesucristo ícha, càicanide iyúwa bànacalé idènièrica iyacaná ipisíriwa, iculálécáináni, inuérica wenàiwica. Càita nacái cawinácaalí iwènúadéerica íiwitáisewa Jesucristo ícha, càmita iwasàapiná yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha, néese báawaca meedá imànica áibanái íiwitáise Jesucristo ícha. <sup>16</sup> Piicácué píichawa ipíchaná abéeri péenácué íimáca áiba yáapicha càmirica unírísíwa, càita nacái càmiíchúca ínusíwa. Cayábacué nacái ipíchanácué caná iwèni piicáca yái cayábéerica Dios iwàwéericuéca imànica pirí. Picácué píináidawa iyúwaté Esaú íináidáanátéwa, yái Jacob ibèerica bàaluité. Caná iwèni Esaú íicacaté yái cayábéerica Dios iwàwéericaté imànica írì, yái Isaac írìca idàbáanéerica. Iná abé yàawiráté, máinicáináté máapica yái Esaúca, íná iwéndacaté íchawani yái cayábéerica Dios imànírìpinácaté írì. Iwéndacani iméeréeri írìwani, yàacàsi ìwaliná. <sup>17</sup> Píalíacuéwa, Esaú yèepùacaalíté iwàwaca yáaniri icàlidaca cayábéeri tàacáisi Esaú íipidená ìwali Dios inùmalícuise yéewacaténáté Dios imànica cayábéeri Esaú írì idécánámité Isaac yéetácawa, càmitaté Isaac yeebá Esaú írì éwitaté Esaú íichánácaníta manuisíwata Dios imànínápináté írì cayábéeri. Càité Dios yùuwichàidaca Esaú canácáiná iwèni Esaú íicacaté Dios imànínápináté írì cayábéeri.



<sup>18</sup> Dios idéca imànicuécá pirí cayábéeri cachàiníwanáí náicha náíái israelitanáí yàawirináimica. Bàaluité Dios ichùullíaca nabàlùanápínáwa manuúri dúli ípunita, ípidenéerica Sinaí, néemìacaténá Dios icàlídaca nalí itàacáíwa. Náíái israelita naicáidacaté dúli írí ipucuéricawa manuúri quicháí iyú, ibàlièrica nacáíwa catéeri iyú; cachàiníri cáuli nacáí ipùaca manuúri dúli ìwali. <sup>19</sup> Néese israelitanáí néemìacaté trompeta isàna máiníri cachàini; néemìa nacáí Dios itàacáí idècunitàacá itàaníca nalí. Náíái yéemièyèicaté Dios itàacáí, nasutáca Dios íicha wawàsi manuúsiwata ipíchanaté itàaníca nalí àniwa, máinicáináté cáaluca néemìaca itàacáí. <sup>20</sup> Càité nasutáca Dios íicha càmicáináté náalimá nàideníaca yáí tàacáisi Dios ichùulièricaté iyú nía. Càí ímaquéí tàacáisica: “Cawinácaalí wenàiwica, píraí nacáí yèericawa mawiénita manuúri dúli írí, iwàwacutácué pinúacani íba iyú, càmiccaalí nacáí ùlibàna iyú”, ímacaté yáí Diosca. <sup>21</sup> Máinicáiná caiyéininéerica yáí naiquéericaté néeni, ínáté profeta Moisés ímaca: “Nutatácawa nucalùniwa”, ímaca yáí Moisésca.

<sup>22</sup> Quéwa piácué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacáí pidécuéca pìanàaca mawiéniré cáuri Dios iyacàle írí, áibaalí ípidenácatalé Sión yàasu manuúri dúli, yáí Dios iyacàle ípidenéerica wàlisàí Jerusalén chènuníiséeri, alé madécaná mil namanùbaca ángelnáí iwacáidáyacatalécawa nàacaténá Dios írí cayábéeri. <sup>23</sup> Dios yéenibe nacáí nadéca nàwacáidáyacacawa néenibàa idènièyéica ípidenáwa cuyàluta chènuníiséeri írìcu. Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Dios írí yáí icuèrica macáita machacàníri iyú, yáí yùuwichàidéeripínáca báawéyèí wenàiwica. Pidécuéca pìanàaca mawiéniré nalí níara wenàiwica cayábanaméeyéica íiwitáise iyéeyéica siúcáisede Dios yáapicha mabáyawanéeri iyú. <sup>24</sup> Pidécuéca pìanàaca mawiéniré Jesús írí nacáí, yáí imàníríca walípiná wàlisàí wawàsi Dios yáapicha, Dios icùanápíná wía iyúwa yéenibewa. Jesús yéetácatéwa wàichawalíná, íná yéewa íiraná idéca yàapídáidacuécá píiwitáise píbáyawaná íchawa. Yáí Jesús íiranáca yáasáidaca walí Dios iwàwa imànica walí cayábéeri mawèníri iyú, iwasaacaténá wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Jesús íiraná càmita imàni càide iyúwa Abel íiranámi. Bàaluité Abel ibèeri ípidenéri Caín inúacaté Abel. Caín iicácaalíté iméeréri íiranámiwa cáli ínatabàa, yá cáaluca Caín, ínádacawa cawàwanáta áiba inúaca ípuináni, Abel íwalíise. Caín yáalíacaté nacáíwa Dios yùuwichàidáanápínáténi. Quéwa Jesús íiraná yáasáidaca walí Dios iwàwa imàacaca iwàwawa wenàiwicanáí íbáyawaná ícha.

<sup>25</sup> Iná piicácué píchawa cayába ipíchanácué píwènúadaca píiwitáisewa Jesucristo ícha, yáí icàlidéerica walí Dios itàacáí. Càmicáináté israelitanáí neebáida Dios itàacáí iyúwa profeta Moisés icàlidáanáté nalíni cháí èeri írìcu, ínáté càmita náalimá naplacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná wáalíacawa máinípiná cachàiníwanáí wàuwichàanápínáwa wawènúadacaalí wáiwitáisewa Jesús ícha, yáí chènuníiséerica icàlidéerica walí Dios itàacáí siúcáisede. <sup>26</sup> Bàaluité nàyacaté manuúri dúli itéesebàa, ípidenéri Sinaí, yaté Dios itàacáí icusúacaté cáli cachàiníri iyú. Quéwa Dios idéca ímaca walí: “Abé yàawíríata àniwa nucusúapíná cáli, macáí capíraléeri cáli chènuníiséeri nacáí, numáalàidacaténá macáita”, ímaca yáí Diosca. <sup>27</sup> Yáí tàacáisi ímèerica “abé yàawíríata àniwa” ímáanáca Dios imáalàidapíná idàbacaléwa macáita cháí èeri írìcu, chènuníise nacáí, yéewanápíná yáawamita wawàsi càmlíríca imáalàawa iyamáapínáwa. <sup>28</sup> Càmlírípináta imáalàawa yáí wawàsi Dios imànírícaté wáapicha imàacáanápíná wacùaca macáita. Iná wàacué Dios írí cayábéeri, wàacué nacáí Dios icàaluíná

báisiiri iyú càide iyúwa iwàwáaná wàaca iyéininá. <sup>29</sup> Yácáiná Wáaniri Dios càicanide iyúwa caiyéininéeri quichái imáalàidéerica macáita, yúuwichàidapinácáiná manuísíwata macái báawéeyéi wenàiwica càide iyúwa manuiri quichái yeemácaalí macái báawéeri.

## 13

### *Como agradecer a Dios*

<sup>1</sup> Píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, picácué piyamáida cáinináca piicáyacacawa mamáalàacata càide iyúwa abémisana. <sup>2</sup> Picácué piimáicha pitàidaca wenàiwicanái cayábéeri iyú, peedácaténácué plataléwa nía, cawinácaalí áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái yèepuníyéicawa déecuise icapèe íchawa. Abénaméeyéi Dios yàasu wenàiwica nadéca càì namànica cayábéeri, yá needácaté nàataléwa ángelnái Dios ibànuyéica càiyéide iyúwa wenàiwica iicácanáwa. Ináté Dios imànica nalí cayábéeri.

<sup>3</sup> Catúulécanácué piicáca presoíyí, piyúudàacué nía, ipíchaná nàuwichàacawa máiní. Piwàwalicué nía càide iyúwa piyaca nacáicaalí náapicha néeni, nàycáiná presoíyí ibànalicu neebáidacáiná Jesucristo itàacái. Piyúudàacué wenàiwica yúuwichèeyéicawa ìwalíse yái neebáidáanáca Jesucristo itàacái. Piicácué piwènúawa náicha, áibaalícáiná cawáwanáta iwàwacutácué càì piùwichàacawa nacái.

<sup>4</sup> Iwàwacutácué piicáca cáimiétaquéri iyú macáita cawinácaalí idènièyéica iníriwa, ínu nacáíwa. Picácué piimá áiba yáapicha càimíchúaca pínusiwa, càmirica nacái pinírisíwa. Yácáiná Dios yúuwichàidapiná macáita imàníyéica yáalaniwa, cawinácaalí nacái iiméeyéica áiba wenàiwica yáapicha càimíchúaca ínusíwa, càmirica nacái unírisíwa.

<sup>5</sup> Picácué cáininá piicáca plata. Casímáicué piicáca yái pidènièricuéca siúca. Picácué achúma pínáidáanicawa piwàwawa càinácaalícué iyú yéewanápiná peedáca wawási pimáapuèrica. Yácáiná Dios idéca ímaca: “Càmíripináta numàaca pía, càmita nacái núuca nuíchawa píawa”, ímaca walí yái Diosca. <sup>6</sup> Iná yéewa wáalimá wáimaca macàaluínináta:

“Nuíwacali iyúudàapiná núawa; iná càmita cáalupiná nú. Càmita cáalupiná nuicá càinácaalí báawéeri áibanái imàníripináca nulí”, càì wáimaca.

<sup>7</sup> Piwàwalicué níara picuèrinánáimi ancianonái icàlidéeyéicatécué píri Dios itàacái. Piwàwalicué càinácaalíté nàyáaná machacàníri iyú, àta néetacatalétawa. Piwàwalicué neebáidáanáaté Jesucristo tàì íméeri iyú éwitaté áibanái inúacáanáta nía. Néese piyacué nacái càide iyúwaté nàyáaná, neebáidáanáaté nacái Jesucristo itàacái.

<sup>8</sup> Jesucristo canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. Càide iyúwaté íiwitáise ìyáaná bàaluité, càita nacái iyaca siúcáisede, càiripináta nacáíwa èeri càmiri imáalàawa. <sup>9</sup> Iná picácué píbatàa áibanái iméeráidacué pía méetàuculé íicha yái tàacáisi peebáidéericuéca. Aibanái nawàwacué peebáidaca madécaná tàacáisi yàacàsi ìwalírira icàlidéerica walí càirínácaalí yàacàsi wáalimá wayáaca. Macáita yái canéerica iwèni tàacáisi yàacàsi ìwalírira canácatáita idé iyúudàaca wenàiwica náalífacaténáwa Dios ìwali. Néese macái wenàiwica yeebáidéeyéica càiri tàacáisi, càmita cachàini náiwitáise Wáiwacali ìwali. Cayába cachàini walíni wamàacacaalí Dios imànica walí cayábéeri mawèníri iyú ichàiniadánápiná wawàwa.

<sup>10</sup> Bàaluité sacerdotenái inúacaalíté pírái iyúwa sacrificio macái israelitanái ibáyawaná ìwalíse, yáté càmita Dios ibatàa nayáaca yái

iinásica. Càita nacái siùca, macáita inuényéica pirái Dios irí mamáalàacata nawàwacáiná cayábaca Dios iicáca náiwitáise, canáca yéewaná náalíacawa Dios ìwali. Yácáiná Dios idéca imàacaca walí áiba sacrificio íwítáaná, cayábéeri macái pirái ícha. Yái Jesucristo, yéetácatéwa wáichawalíná iyúwa sacrificio cruz ìwali wabáyawaná ìwalíse yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. <sup>11</sup> Bàaluité sacerdote íwacalíná itécaté pirái íranámi Dios yàasu manuíri capiima imàdàaná irìculé, yái israelitanái isutácatáipináca Dios ícha. Itéca irái imàdàaná irìculé, mabáyawanáacataléca náicha canánama, Dios ichàini iyacatalécaté. Idàchladacaté irái yàalusi nacáiri iwali, imànicaténáté ofrenda nacáiri Dios irí, isutácaténáté Dios ícha wawàsi imàacáanápínáté iwàwawa israelitanái íbáyawaná ícha. Quéwa neemácaté pirái iinámi méetàucuta nàyacàle íchawa. <sup>12</sup> Càité nacái Jesús yùuwichàacawa, yéetácawa méetàucuta yàcalé ícha. Yéetácatéwa wáichawalíná, wía yàasu wenàiwicaca, yéewacaténá Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, Dios yeedácaténá wía yàasunáipináwa íbaidéeyéipináca abéerita Dios irípiná. Càita Jesús yàapídáidaca wáiwitáise wabáyawaná íchawa íraná iyúwa, yéetácáinátéwa wáichawalíná. <sup>13</sup> Càide iyúwa Jesús yàanátéwa méetàucuta yàcalé ícha yùuwichàacaténátéwa, càita nacái iwàwacutácué wàyaca méetàuculé èeri mìnáná íwítáise ícha. Càide iyúwaté Jesús yùuwichàanáwa wáichawalíná, càita nacái iwàwacutá wèepunicawa yáapicha, wàuwichàaca nacáwa irípiná weebáidacáiná itàacái. <sup>14</sup> Chái èeri irícu canácata wàyacàle iyéerica càiripináta. Néese wèepunicawa wàacawa nérépiná yái yàcalé yàanèripináca chènuníse áibaalípiná, yái Dios iyacàleca, wàlisà Jerusalén. <sup>15</sup> Jesucristo yéetácatéwa wáichawalíná, íná wàacué Dios irí cayábéeri càiripináta Jesucristo ìwali. Yái wàanáca cayábéeri Dios irí, yácata wàasu sacrificio wamàaquéerica Dios irí ofrenda iyú càide iyúwa iwàwacutáaná wamàacaca iríni wàacaténá icàaluíná. Íná wacàlidacué áibanái irí Dios ínanáwaná ìwali cayábéeri íwítáise! <sup>16</sup> Picácué piméyáawa pimànica cayábéeri áibanái irí. Piyúudàacué áibanái yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái pìasu iyúwa casímáicáiná Dios iicáca wamàníná irí càiri sacrificio, wàacaténá icàaluíná.

<sup>17</sup> Peebáidacué natàacái níara picuèrinánáicuéca ancianonáica. Pimànícué nacái càide iyúwa náimáaná nacùacáinácué pía. Nawàwa nacùacuéca pía cayába náalíacáináwa iwàwacutá nacàlidaca naináwanáwa Dios irí càinácaalíté iyú nacùanácuéca pía. Peebáidacaalícué natàacái, yá casímáica náibaidaca Dios irí. Quéwa, càmicaalícué peebáida natàacái, yá achúmaca nawàwa náibaidacalé ìwalísewa, yá nacái Dios yùuwichàidapínácué píawa.

<sup>18</sup> Pisutácué Dios ícha walípiná. Wáalíacawa wadéca wáalimáidaca wamànica cayábéeri càiripináta, íná càmita báí wía ìwalíse yái wamànírira. <sup>19</sup> Nusutácué pícha wawàsi manuísíwata pisutáanápínácué Dios ícha nulípiná imàacáanápíná nuèpùacawa platalécué caquíléta.

### *Bendición y saludos finales*

<sup>20</sup> Nusutácué Dios ícha pirípiná, yái imàaquéerica matuíbanáica wáiwitáise, yá nacái imichàidéericaté Wáiwacali Jesús yéetácáisi ícha, yái Wacuèriná cachàiniírira icuèrica wía cayába càide iyúwa pastor icùacaalí ipírawa ovejanái. Dios icáucàidacaté Jesús, imàacaca nacái Wacuèrinápínácani Jesús yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná yéewa Wáiwacali Jesús íraná cawénica imànica yái wàlisà wawásica Dios imànírira wáapicha icùanápíná wía càiripináta. <sup>21</sup> Yá nusutácué Dios ícha pirípinácué

ichàiniadáanápínacué pía píalimácaténacué pimànica macái íiwitáaná cayábéerica càide iyúwa Dios iwàwáaná. Nusutáca Dios íicha nacái imàacáanápíná macáita wáyaca càide iyúwa iwàwáaná Jesucristo íiwitáise cachàiníiri iyú. ¡Wàacué cayábéeri Cristo irí, yái iyéerica cáimiétacanéeri iyú, icànéeri nacái mèlumèluíri iyú, icuèripiná nacái macáita càiripináta! Báisíta, amén.

<sup>22</sup> Píacué nuénánáica, nusutácué píicha píináidáanápínacuéwa cáalíacáiri iyú íwali yái nùalàanacuéca pía cháí achúméeríina cuyàluta irícu, nutànàacáináni nuchàiniadacaténacué piwàwa mamáalàacata. <sup>23</sup> Nuwàwaca nucàlidacuéca nacái píri wéenasàiri Timoteo iináwaná nadéca namàacaca yèepunícawa presoíyéi ibànaná íicha. Yàanàacaalí caquialéta nùatalé, yásí nutéca núapichawani, nupáchiacaténacué píawa.

<sup>24</sup> Nuwàwalicué macáita picuèrinánái ancianonái, macáita nacái níara Dios yàasu wenàiwica canánama. Níai Italia yàasu cáli néeséeyéica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, nawàwalicué pía.

<sup>25</sup> Nusutácué Dios íicha píripínacué macáita imànínápínacué píri cayábéeri manuísíwata mawèníiri iyú.

## SANTIAGO

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa, Santiago, yái Dios yàasu wenàiwica ìbaidéerica irípiná, Wáiwacali Jesucristo yàasu wenàiwicaca nacái núa. Nuwàwalicué pía, píacué doce namànùbaca Israel itaquénáinámi nàawiría icàlìlièyécawa macái cáli ínata.

### *La sabiduría que viene de Dios*

<sup>2</sup> Píacué nuénánáica, iwàwacutácué casímáica piicáca yái piùwichàanácawa macái yùuwichàacáisi íiwitáaná iyú. <sup>3</sup> Píalíacáinácuéwa piùwichàacaalíwa Dios irípiná peebáidacáiná Dios, yásí pèewáidacuéwa piidenàcaténá yùuwichàacáisi matuìbanáiri iyú, cachàiníiri píiwitáise yáapichacuéwa. <sup>4</sup> Quéwa píalimáidacué piidenàca piùwichàanáwa mamáalàacata matuìbanáiri iyú cachàiníwanái cachàinícaténácué píiwitáise Dios ìwali. Yásí píalimácué pimànica macáita càide iyúwa Dios iwàwáaná.

<sup>5</sup> Aibacaalí péenácué càmíiri yáalíawa cayába càinácaalí iwàwacutáaná imànica iyacaténá machacàníiri iyú, yá iwàwacutá isutáca yáawawa Dios ícha imàacáanápíná cáalíacáicani, yásí Dios imàaca cáalíacáicani. Càmicáiná Dios imáisanà wáicha wáalíacáica, néese imàacacué walí manuísíwatani, càmita nacái icuísá íchawa wía wasutácaalí ícha imàacáanápíná caalíacáica wía. <sup>6</sup> Quéwa iwàwacutá manuíca wáináidaca wawàwawa Dios ìwali wasutácaalí ícha imàacáanápíná cáalíacáica wía. Cawinácaalí wenàiwica càmíríca manuí ínáidaca iwàwawa Dios ìwali, càmita yáalimá yeebáida Dios tàì ímèeri iyú, néese iméeràacawa méetàuculé Dios ícha. Càicanide iyúwa màladàca manuíri úni ìwali, cáuli itéeri abéemàalé, néese yèepùacawa abéemàa iwéré àniwa. <sup>7</sup> Yái ínàidéericawa càì, càmita Wáiwacali imàacapíná cáalíacáicani. <sup>8</sup> Càmita Dios imànìpiná irí cayábèeri yácáiná yái wenàiwica éeruírca íiwitáise ínàidacawa abèeri wawàsi ìwali siùcatái, néese tawichanáami ínàidacawa áiba wawàsi ìwali àniwa, yá càmita yáalimá iyaca machacàníiri iyú macái èeri imanùbaca.

<sup>9</sup> Catúulécanácaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá casímáica iwàwa Dioscáiná íicácani càiride iyúwa cáimiétacanèeri. <sup>10</sup> Càasucaalí áiba wenàiwica, yá iwàwacutá nacái casímáica iwàwa càmicáiná cayába Dios íicácani yàasu cawèníiri ìwalíise. Níacáiná macái càasuíyéi wenàiwicaca nadènàca malééná èeri nàyacaténá cháì èeri írìcu, càide iyúwa macái wenàiwica. Càica níade iyúwa íwinási íbàlùacaalíwa masicái yèewi manacúalibàa, càmíríca iya càiripínáta. Càita nacái càmita càasuíyéi idècunàawa cháì èeri írìcu càiripínáta. <sup>11</sup> Eeri imusúacaalíwa, yá ùuleca máiní. Yá chuíca yái masicáica, néese íwiná nacái icaláacawa. Yá imáalàacawa cayábèeri íicácanáwa. Càita nacái càasuíri yéetápináwa, idècunitàacá imànica iyaca yàasu wawàsiwa yeedácaténá iríwa plata mamáalàacata.

### *Pruebas y tentaciones*

<sup>12</sup> Aibaalí wawàwacaalí wamànica wabáyawanáwa, quéwa càmicaalí càì wamàni, yásí casímáica wawàwa manuísíwata. Wadécanáami wáasáidaca càmita wawènúada wáiwitáisewa Dios ícha, yásí Dios yàaca walí wacáuca càmíiri imáalàawa càide iyúwaté Dios icàlídáaná cáimiétacanèeri iyúni yáanápíná nacáuca càmíiri imáalàawa macáita cáiminéeyéica íicáca Dios. <sup>13</sup> Píwàwacaalícué pimànica píbáyawanáwa, píacué píináidawa Dios yáalimáidáaná pía pimànínápínácué píbáyawanáwa. Canácatáita Dios

iwàwa imànica ibáyawanáwa, càita nacái canácatáita yáalimáida wenàiwica namàníinápina nabáyawanáwa. <sup>14</sup> Néese píiwitáise báawéeri, yácata imáidéerica pía, yáalimáida nacái pía, néese idacúaca pía àta máinicataléta piwàwaca pimànica pibáyawanáwa. <sup>15</sup> Néese máinicáina piwàwaca pimànica pibáyawanáwa, ina pimànica pibáyawanáwa. Pimànicaalí piacawa pibáyawanáwa mamáalàacata àta péetácatalétawa, yásí piwàlùacawa iriculé yái yéetácáisi càmirica imáalàawa méetàuculé Dios ícha càiripináta.

<sup>16</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Picacué píima Dios idécasa itàanica piri piwàwalicúise piwàwacaténásacué pimànica pibáyawanáwa. <sup>17</sup> Macáita yái cayábéerica wadènerica, Dios yái iyéerica chènuniré, idéca imàacaca walini, yái Wáaniri Dios idàbéericaté camalási chènuniséeyéi, níái èeri, quéeri, dùlupùta nacái. Quéwa yái Wáaniri Dios càmirita càide iyúwa èeri iyáaná, yái èeri iwènuéricawa yàacawa, càmiri nacái icàna cayába càiripináta. Néese Wáaniri Dios canácatáita iwènúada íiwitáisewa áiba íiwitáisesi ìwali. <sup>18</sup> Dios idéca yàaca wacáuca càmiri imáalàawa weebáidacaalíte báisíri tàacáisi. Càité Dios imànica càide iyúwaté iwàwáaná, yéewanápiná Dios yéenibeca wía, cayábéeyéi áiba wawási ícha macáita Dios idàbéericaté cháí èeri iricu.

### *La verdadera religión*

<sup>19</sup> Iná piwàwalicué cayábani, píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca: Macáitacué pía iwàwacutacué péemiaca cáaliacáiri iyúni áibanái itàanicaallicué píapicha, yéewáidacaalí nacáicué pía. Néese píináidacuéwa cayába ipíchawáise pitàanica. Picacué nacái calúa pía ráunamáita. <sup>20</sup> Cawinácaalí caluérica íiwitáise, càmita yáalimá imànica càide iyúwa Dios iwàwáaná. <sup>21</sup> Iná pimàacacué píichawa casaquèeri píiwitáisecawa, yá nacái pibáyawaná manuéricawa. Néese peebáidacué yái tàacáisi báisírica píiwitáise cayábéeri iyúwa, yái tàacáisi néewáidéericuéca iyú pía; peebáidacaallicué yái tàacáisica, yásí Jesucristo iwasàacué píawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

<sup>22</sup> Báisíta iwàwacutacué péemiaca yái tàacáisica, quéwa péemiacaallicáita meedáni, néese càmicaallicué pimàni càide iyúwa íimáaná, yá pichiwáidacáitacué píawawa meedá. Piyúunáidacuéca cayábaca Dios iicáca píiwitáise, quéwa báawaca iicácué píiwitáise. <sup>23</sup> Aibacaalí yéemiacáita Dios itàacái, néese càmita imàni càide iyúwa íimáaná, càicanide iyúwa wenàiwica iicácaalí inàniwa chapúalliculé. <sup>24</sup> Yá iicáca yáawawa chapúalliculé. Néese iwènúacanacáitawa chapúa ícha, yá iimáichaca caquialéta càinácaalí iicacánáwa, ina càmita ichùnà yáawawa. <sup>25</sup> Weebáidacaalí Dios itàacái cayábéeri, yásí Dios ichuídaca wáicha wabáyawaná yéewanápiná càmita quirinama iwàwacutá wamànica càide iyúwa wabáyawaná ichùllaná wía, Dios itàacáicáiná imáisanlaca wamànica wabáyawanáwa, quéwa yàalàaca wía wamànicaténá cayábéeri. Iná yéewa càmicaalí waimáicha Dios itàacái, wamànicaalí nacái càide iyúwa íimáaná, yá casímáica Dios imànica wawàwa ìwali yái wamànírica.

<sup>26</sup> Picàlidacaallicué piináwanáwa peebáidáanása Dios itàacái, quéwa càmitacué píalimá picùaca pinùmawa ipíchaná pitàanica báawéeri iyú, yá pichiwáidacáitacué píawawa, canáca iwèni nacái yái picàlidáanáca peebáidáanáscué Dios itàacái. Piyúunáidacuéca cayábaca Dios iicáca píiwitáise, quéwa báawaca meedá iicácué píiwitáise. <sup>27</sup> Piwàwacaallicué píasáidaca Wáaniri Dios irí peebáidáaná itàacái báisíri iyú, yá pimànicué cà: Piyúudàacué sùmanái canéeyéica isèená, nía nacái inanái inìrimi

yéetéyeyéimicawa ícha ipíchaná nàuwichàacawa. Picácué nacái pimàni pibáyawanáwa càide iyúwa áibanái èeri mìnánái imàníná.

## 2

### *Advertencia contra la discriminación*

<sup>1</sup> Píacué nuénánáica, yeebáidéyeyéica Wáiwacali Jesucristo itàacái, yái cachàiníríca íiwitáise, icànéerica mèlumèluíri iyú, yá nacái icuèrica macáita cáimiétacanéeri iyú Dios yáapícha. Picácué piicá abéeri wenàiwica íiwitáaná iyúwa cayábéeri áibanái ícha, néese cáininácué piicáca macái wenàiwica abédanamata. <sup>2</sup> Píwacáidáyacatáicawa piacaténácué Dios icàaluíniná, néese áiba cásuúri iwàlùacaalíwa pèewiré idènièrica anillo oro yáawamíyéita, ibàlewa cawèníri nacái. Yáta nacái áiba catúulécanéeri iwàlùacaalíwa, idènièrica ibàlewa éewisàimi, báawéeri meedá. <sup>3</sup> Néese, càmítacué pimàni cayábéeri, pitàidacaalícué cayábani yái idènièrica ibàlewa cayábéeri, yá nacái pímacuéca irí: “Píawinawa cháí cayábéeri yàalubáisi íinata”, quéwa pímacuéca catúulécanéeri irí: “Pibàlùawa alé, càmicaalí nacái piwàwa pibàlùacawa alé, yá píawinawa alé cáli íinata”, càicuéca pidéca pímaca. <sup>4</sup> Pimànicaalícué càiri báawéeri, yá pucháibacuéca píiwitáise pìyaca, càmítacué cáininá piicáyacacawa abédanamata. Yá nacái píinádacuécawa báawéeri iyú meedá, piicáicáinácué cásuúri càiride iyúwa cayábéeri catúulécanéeri ícha.

<sup>5</sup> Péemiácué cayábani, píacué nuénánái cáininéyeyéica nuicáca: Dios idéca yeedáca yàasunáipináwa níara iyéyeyéica catúulécanéeri iyú cháí èeri irícu neebáidacaténá itàacái tàì íiméeri iyú, yéewanápiná iwàsàaca nía yàasu yúuwichàacáisi ícha càide iyúwaté Dios icàlidáaná cáimiétacanéeri iyúni imàníinápiná nalí cayábéeri, macáita cáininéyeyéica iicácani. <sup>6</sup> Iná, ¿cánácué máini báawaca piicáca catúulécanéeyéi wenàiwica càiyéide iyúwa canéeyéi iwèni? ¿Cánácué pibáiniada nía? ¿Càmítasicué píalíawa cásuúyeyéi nàuwichàidacuéca pía, namànicué nacái píri báawéeri needácaténácué píícha píasu ipíchanácué nacái pidèniaca yái pimáapuèrica? Yá natécuéca pía yàcalé icuèrinánái yàatalé nacháawàacaténácué piináwaná iwali càmicaalícué píalimá pipáyaidaca pííchawa pimawèniacálecawa. <sup>7</sup> Níara cásuúyeyéica naicáanica Jesucristo íquíniná, natàanica nacái báawéeri iyú iwali, yái cayábéerica íiwitáise, cáimiétacanéeri nacái, yeedéericuéca pía yàasu wenàiwicanáipináwa.

<sup>8</sup> Pimànipinácué cayábéeri pimànicaalícué machacàníri iyú càide iyúwa Dios ichùullánácué pía, yái ichùullacánási cachàiníríca náicha canánama íiméerica: “Cáininá piicáca áibanái càide iyúwa cáinináaná piicáca píawawa”, càita iwàwacutácué pimànica áibanái irí cayábéeri. <sup>9</sup> Quéwa càmicaalícué cáininá piicáca macái wenàiwica abédanamata, yá pimànicuéca piacawa pibáyawanáwa, cabáyawanácuéca pía nacái càmíicáinácué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùulláná wía. <sup>10</sup> Cabáyawanácuéca pía, éwitacué pimànicáaníta batéwa macáita iyúwa Dios ichùulláná, càicáaníta cabáyawanácuéca pía pimànicaalícué abéeri wawàsi càmíricué Dios iwàwa pimànica. Yá cabáyawanácuéca pía iyúwa wenàiwica imàníyeyéica macái báawéeri íiwitáaná. <sup>11</sup> Cabáyawanácuéca pía éwitacué pimànicáaníta abéeri wawàsi báawéeri, yácáiná abéericata yái Diosca ichùullèricaté wía càmíinápiná wamàni wabáyawanáwa macái íiwitáanáta. Dios íimaca: “Píca píimá áiba wenàiwica yáapícha càmíichúaca píinusíwa, càmíríca nacái pinírísíwa”, íimaca yái Díosca. Càita nacái Dios íimaca:

“Picá pinúa wenàiwica”, íimaca. Iná éwita càmicáanítacué piimá áiba yáapicha càmicáanítacué píinusíwa, càmicáanítacué nacái pinírísíwa, càmicáanítacué cabáawanácuéa pía pinúacaalícué wenàiwica. Càmitacué pimàni càide iyúwa Dios itàacái ichùullaná wía. <sup>12</sup> Weebáidacaalí Dios itàacái, yásí iwásàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Dios icàlidapíná waináwaná ìwali, asáisi wamànicaalíté càide iyúwa itàacái íimáaná. Iná iwàwacutácué pitàaníca cáaliacáiri iyú, piyacué nacái machacàníiri iyú Dios iicápiná. <sup>13</sup> Níacáiná cawinácaalí càmicáanítacué iicá áibanái ipualé, càmitapíná Dios iicá napualé áibaalípiná yùuwichàidacaalí níawa, quéwa cawinácaalí iiquéeyéica áibanái ipualé, yásí Dios iicápiná napualé. Yá Dios iwásàapínáca níawa yàasu yùuwichàacáisi íchawa.

### *Hechos y no palabras*

<sup>14</sup> Píacué nuénáníca, caná iwèni Dios iicáca yái picàlidáanáca peebáidáanácué Dios càmicáalícué pimàni cayábéeri píasáidacáténácué peebáidaca Dios báisíiri iyú. Dios càmita iwásàapínácué píawa yàasu yùuwichàacáisi íchawa písaana iyúwa meedá yái càì píimacuéca. <sup>15</sup> Iyacaalícué pèewi asíali càmicáalí nacái inanái, yeebáidéeyéi Dios itàacái, canácaalí nabàlepiná, canácaalí nacái nayáapíná namáapuèrica yáta èerica, yá iwàwacutácué piyúudáaca nía. <sup>16</sup> Néese abéeri péenácué íimacaalí nalí: “Píacuéwa cayába piwálicué pibàlewa, piacué piyáaca nacái piyáacaléwa cadénama”, íimacaalí nalí quéwa càmita yàa nalí yái namáapuèrica, yá canéerica iwèni meedá itàacái, càmicáaná itàacái iyúudáa nía. <sup>17</sup> Càita nacáicué pía: Báisícaalícué peebáidaca Dios, yá pimànipínácué áibanái irí cayábéeri. Càmicáalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú.

<sup>18</sup> Quéwa cawàwanátacué piwàwaca píimaca nulí: “Abénaméeyéi yeebáidaca Dios báisíiri iyú, éwita càmicáanítacué namàni áibanái irí cayábéeri. Áibanái càmita neebáida Dios quéwa namànica áibanái irí cayábéeri”, càicué piwàwaca píimaca nulí cawàwanáta. Quéwa pidécuéca piwènúacawa. Càmitacué píináidawa machacàníiri iyú. Càmicáalícué pimàni áibanái irí cayábéeri, yá pidécuéca píasáidaca càmita peebáida Dios báisíiri iyú. Cawinácaalí yeebáidéerica Dios báisíiri iyú, yácata imàníríca áibanái irí cayábéeri. <sup>19</sup> Pidécuéca peebáidaca iyaca abéerita Dios. Yá cayábéeriquéi peebáidáanácuéca càì, quéwa macái demonio neebáidaca nacái iyaca abéerita Dios, yá natatáca waca nacalùniwa náalíacáináwa Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Iná peebáidacaalícaíta iyaca abéerita Dios, càmitacué pimàni máiníiri cayábaca wawàsi demonionái ícha. <sup>20</sup> Picácué máiwitáise pía. Iwàwacutácué píalíacawa, càmicáalícué pimàni cayábéeri áibanái irí, yá píasáidacuéca càmitacué peebáida Dios báisíiri iyú. <sup>21</sup> Mabáyanácaté Dios iicáca wàawirimi Abraham ìwalíse yái imàníríca càide iyúwaté Dios ichùullanáni. Dios isutácaté Abraham ícha inúanápiná ìriwa, yái Isaac, Dios iwàwacáináte yáalimáidaca iicáwa Abraham asáisi yeebáidacaalí Dios tàì íiméeri iyú. Yáté achúmaca Abraham inúaca ìriwa iyúwa sacrificio Dios irípiná, quéwa Dios imáidacaté Abraham irí ipíchanaté inúaca Isaac. Abraham yeebáidacaté Dios tàì íiméeri iyú, iná mabáyanáca Dios iicácani. <sup>22</sup> Abraham yeebáidacaté Dios, imànicaté nacái càide iyúwaté Dios ichùullanáni. Càité nacái Abraham yásáidaca yeebáidacaté Dios tàì íiméeri iyú. <sup>23</sup> Càité ichàbacatéwa càide iyúwaté áiba profeta itànàanáte Dios itàacái íiméerica: “Abraham yeebáidacaté Dios,



ínáté mabáyawanáca Dios iicácani”, càì ímáca. Néese náimacaté Abraham ìwali Dios yàacawéerinácani, imànicáináté càide iyúwa Dios ichùullanáni.

<sup>24</sup> Iná píaliacuéwa cawinácaalí yeebáidéerica Dios tàì íméeri iyú imànicaténá càide iyúwa Dios ichùullanáni, yácata Dios ìquéerica mabáyawanéeri iyú, ìwalíse yáì cayábéerica imánírica, cà mírita abéta ìwalíse yáì yeebáidáanáca Dios. <sup>25</sup> Càité nacáì úara Rahab, cà míchúa israelita. Quéechatécáwa uimácaté asianáì yáapicha plata ìwalínápiná, quéwa uwènúadacaté úíwítáisewa Dios irípiná. Néese uyúudàacaté pucháiba wenàiwica israelitanáì ibànuèyéicaté. Ubàaca nía nàuwidenáì íchawa. Uyúudàaca nía nacáì namusúacaténáwa áiba àyapulicubàa báawéeyéì wenàiwica ícha. Ináté mabáyawanáca Dios iicáca úa. <sup>26</sup> Péemiacué comparaciòn: Càide iyúwa wenàiwica ìiná yéetáanáwa idécanáami iwàwa cáuri yàacawa ícha, càita nacáì cawinácaalí ímérica ìwaliwa yeebáidáanása Dios, quéwa càmita imàni cayábéeri áibanáì irí, yá canéerica iwèni meedá yáì itàacáica iyúwa chéecáisimi, càmicáiná yeebáida Dios báisíiri iyú.

### 3

#### *La lengua*

<sup>1</sup> Píacué nuénánáì, iwàwacutácué càmita manùbéeyéì péená nabàlùadaca níawawa néewáidacaténá wenàiwica. Cayábacué nuénánáì ipíchanácué Dios yúuwichàidaca píawa. Píaliacuéwa Dios yúuwichàidáanápiná wíawa manuísíwata áibanáì ícha, wía yéewáidéeyéica wenàiwica, càmicaalí wáya machacàníiri iyú càide iyúwa Dios itàacáì ímáaná. <sup>2</sup> Madécaná yàawíría macáita wía wataànica cà míri máini cáaliacáiri iyú. Càulenáca wacùaca wanùmawa ipíchaná wataànica báawéeri iyú. Cawinácaalí cà mírica imàni ibáyawanáwa itàacáì iyúwa, yá béerica íwítáise, yáaliéri nacáì icùaca yáawawa macáì cáaliacáiri iyú, ipíchaná imànica ibáyawanáwa. <sup>3</sup> Péemiacué comparaciòn: Wachanàidaca achúméeri freno caballo inùmaliçulé yéewanápiná caballo imànica càide iyúwa wawàwáaná. Càita wáalimá wawènúadáidaca manuíri caballo. <sup>4</sup> Càita nacáì nave manuínaméeyéì, lancha nacáiyéì yèeyéicawa manuíri úni yáacubàa cáuli iyú. Ewita manuínaméeyéicáaníta nía, éwita nacáì cachàiníiri cáuli iwataidacáaníta nía nacáì, càicáaníta yáì itéerica nave yáalimá iwènúadáidaca manuíri nave càide iyúwa iwàwáaná achúméeri téna nacáiri iyú. <sup>5</sup> Càita nacáì iyaca wanène; achúméeri wainá ìwalíiséericani yáì wanènega, quéwa yáaliméeri imànica madécaná wawàsi, wáalimácáiná wamànica wanène iyúwa cayábéeri manuí, báawéeri nacáì manuíta. Yáì wàasu tàacáisi imusuéricawa wanùma irícuíse càicanide iyúwa achúméerína quicháì idàbacaalí yeemáca manuíri ànalíma. Càmicaalí áiba ichacàidani, yásì quicháì yeemáca ànalíma macáita. Càita nacáì wía, éwita achúmacáaníta yáì wanènega, càicáaníta yáalimá imànica áibanáì irí báawéeri manuísíwata, càmicaalí wacùa wataacáìwa ipíchaná wataànica báawéeri iyú. <sup>6</sup> Càica wàasu tàacáisi iyacade iyúwa quicháì wáalimácáiná wamànica máini báawéeri áibanáì irí wataacáì iyúwa, madécaná íwítáaná báawéeri. Yáì tàacáisi báawéerica imusuéricawa wanùma irícuíse, casacàaca imànica wáiwítáise macáì. Satanás, yáara demonio íiwacalínáca, yácata náiwacalica macáita wenàiwicaca itàaníyéica báawéeri iyú mamáalàacata. Wataànicaalí báawéeri iyú, yásì wataacáì báawéeri máini báawaca imànica yàacawa macáita yáì wamánírica cháì èeri irícu, càmita nacáì wáalimá wáyaca casímáiri iyú áibanáì yáapicha. <sup>7</sup> Wía èeri mnanáica, wáalimá macàalunica wamànica madécaná íwítáaná píraì,

cuwèsinái nacái, cuìpìranái nacái, àapinái nacái, áibanái cuwèsi nacái iyéeyéica manuíri úni yáaculé. Yá wáalimá wéewáidaca nía namànicaténá càide iyúwa wawàwáaná. <sup>8</sup> Quéwa canácata wenàiwica idéeri macàalunica imànica inènwena icùanápínáni ipìchaná itàanica báawéeri iyú. Yái watàacái báawéerica càmita quirínama iwàwa iyamáacawa. Càicanide iyúwa àapi iculále inuérica wenàiwica, wáalimácáiná wàuwichàidaca áibanái wenàiwica báawanama watàanicaalí báawéeri iyú nàwali. <sup>9</sup> Máini éeruiri wáiwitáise: Wàaca cayábéeri Wáaniri Dios iríwa wanène iyúwa. Néese wanène iyúwa nacái watàanica báawéeri iyú áibanái wenàiwica iwali, wacuísaca wáichawa nía nacái, níai wenàiwica Dios idàbéeyéica nàyacaténá càide iyúwa Dios inacáiyéi. <sup>10</sup> Abéerita wanùma iriçuise imusúacawa cayábéeri tàacáisi Dios irí, báawéeri tàacáisi wenàiwicanái irí nacái. Píacué nuénánáica, càmita cayába wamàni cà. <sup>11</sup> Péemiacué comparación: Canáca yéewaná ipisíiri úni imusúacawa dápu néenibàa yáapichéi úni cayábéerica. <sup>12</sup> Càita nacái higuera yéetaná càmita yáalimá yàaca walí olivo iyacaná. Càmita yéewa uva yéetaná abéya nacáiri yàaca walí higo iyacaná. Càmita yéewa puíwéeri dápu yàaca walí cayábéeri úni wàiréeripiná. Càita nacái càmita wáalimá watàanica báawéeri iyú báisícaalí cayábaca wáiwitáise wawàwalicuísawa.

### *La verdadera sabiduría*

<sup>13</sup> Báisícaalícué cáalíacáica pía, cáiwitáise nacái càide iyúwa picàlidáanacué piínáwanáwa, néese piyacué machacàniri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Picácué nacái cáimacái piicáca píawawa áibanái ícha. Càita píalimácué píasáidaca cáalíacáicuéca pía báisíiri iyú. <sup>14</sup> Quéwa máinícaalícué báawaca piicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíise, piwàwacaalícué nacái pichùullaca áibanái canánama, iwàwacutácué càmita piyúunáidaca cáalíacáica pía áibanái ícha, néese píasáidacuéca càmítacué píalía báisíiri tàacáisi. <sup>15</sup> Pimànicaalícué cà, yásí wáalíacawa píiwitáise píiméericuéca iwali cáalíacáicasani càmíirita yái náalíacáica Dios imàaquéerica wenàiwica irí. Néese cué cháí èeri irícuírca meedá yái píiwitáiseca càide iyúwa èeri mìnánái línáidáanáwa, Satanás ichùullacáiná náiwitáise. <sup>16</sup> Ata alénácaalí nàyaca wenàiwica báawéeyéica iicáca áibanái nàasu cawèníiri ìwalíise, nía nacái iwàwéeyéica ichùullaca áibanái canánama, yásí napéliaca níawáaca, namànica nacái macái íiwitáaná nabáyawanáwa. <sup>17</sup> Quéwa cawíncaalí idèniéeyéica yáalíacáíwa Dios néeséerica, yá wáalíacawa ráunamáita cawíncaalí nía, nàyacáiná machacàniri iyú náiwitáise masaquèeri yáapichawa. Masacàacáiná náiwitáise, íná yéewa nàyaca nacái matuíbanáiri iyú áibanái yáapicha. Càmíiyéi nacái calúa íiwitáise, yéemiéeyéica áibanái irí cáalíacáiri iyú. Naicáca áibanái ipualé, yá nayúudàaca catúulécanéeyéi. Cayábaca naicáca macái wenàiwica íiwitáaná abédanamata, natàanica machacàniri iyú, càmita nacái nachíwáida wenàiwica, néese namànica áibanái irí cayábéeri. <sup>18</sup> Wayúudàacaalí áibanái iyáanápiná matuíbanáiri iyú náapichawáaca, yásí wía nacái wáyapiná matuíbanáiri iyú. Néese áibanái iicápiná càinácaalí wàyaca, yá nawàwápiná namànica cayábéeri nacái.

## 4

### *La amistad con el mundo*

<sup>1</sup> Píacué judíoca, ¿cánacué pimàni ùwicái píipunitawáaca? ¿Cánacué nacái pípéliá píapichawáaca? Nucálidacué píriwani. Máinícué piwàwaca peedáca píriwa cawèníiri wawàsi casímáicaténacué piwàwa, íná pípéliacuéca píapichawáaca. <sup>2</sup> Piwàwacuéca peedáca píriwa cawèníiri wawàsi, néese

càmicáinácué pidé peedácani, yásí pinúacuéca wenàiwica peedácaténá yàasumi. Yá báawacuéca piicáca áibanái wenàiwica nàasu cawèníri ìwalíse, néese càmicáinácué pialímá peedáca piríwani, íná pimànicuéca ùwicái píipunitawáaca, pipéla nacái píapichawáaca peedácaténácué áibanái yàasu. Càmitacué pidé peedáca piríwani yáara piwàwéerica càmicáinácué pisutá Dios íchani. <sup>3</sup> Néese éwita pisutácaánítacué Dios íchani, càmitacué yàa piríni, báawacáinácué píiwitáise pisutáca Dios íchani, písímáidacaténácué píawawa meedá báawéeri iyú. <sup>4</sup> ¡Píacué wenàiwicaca iwènúadéeyéica íiwitáisewa Dios ícha! ¿Càmítasicué pialíawa pidécuéca piùwide pimànica Dios, cáininácáinácué piicáca èeri írìcuíyéi íiwitáise? Cawinácaali iwàwéerica iyaca càide iyúwa èeri írìcuíyéi íiwitáise ímáaná, idéca yùuwide imànica Dios. <sup>5</sup> Cànírica caná iwèni yái tàacáisica áiba profeta itànèericaté Dios inùmaliçuíse. Ímaca: “Máini cáinináca Dios íicáca wía, íná càmita iwàwa wawènúadaca ícha wáiwitáisewa ipíchaná cáinináca waicáca Dios ícha áiba”, ímaca. <sup>6</sup> Quéwa Dios iyúudàaca wía cachàiníwanái mamáalàacata imànicaténácué walí cayábéeri mawèníri iyú càide iyúwaté profeta itànáná Dios itàacái bàaluité. Ímacaté: “Dios yùuwideca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmitasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníri iyú nalí cawinácaali yáaliyéicawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía”, ímaca. <sup>7</sup> Iná pimàacacué Dios icùaca píiwitáise, pimànicaténácué càide iyúwa ímáaná. Pibàlùacuéwa tàì íméeri iyú Satanás ípunita, picácué peebá írí, yásí ipiàcuécawa pícha. <sup>8</sup> Piwènúadacué píiwitáisewa Dios írìpiná, yá íicácuéca pipualé imànicaténácué pirí cayábéeri mawèníri iyú. ¡Píacué cabáyawanéeyéica, pimàacacué píchawa yái báawéerica pimàníricuécá! ¡Masacàacué pimànica piwàwawa pibáyawaná íchawa, yái píináidéericuécawa báawéeri iyú piwàwalíçuísewa, píacué pucháibéeyéica íiwitáiseca! Càmitacué pialímá cáinináca piicáca Dios cáininácaalícué piicáca èeri írìcuíyéi íiwitáise càmiíyéica yáali Dios íwali. <sup>9</sup> ¡Píicháanicué íwali yái báawéerica pimàníricuécá! ¡Picácué casímáica píicáanica pibáyawaná íwaliwa, néese píicháanicué íwali! ¡Pimàacacué píchawa yái casímáiná piwàwa pibáyawaná íwaliwa, néese iwàwacutácué achúmaca piwàwa pibáyawaná íwaliwa! <sup>10</sup> Picàlidacué píchawa yái báawéerica pimànírica Wáiwacali imàacacaténácué iwàwawa pibáyawaná ícha. Yásí imànicuécá pirí cayábéeri.

### *No juzgar al hermano*

<sup>11</sup> Píacué nuénánáica, picácué pitàaní báawéeri iyú pìwaliwáaca. Pitàanicaalícué báawéeri iyú áiba wenàiwica íwali, càita nacái báawacaalícué piicácani ìwalíse yái imànírica, càmitacué pimàni iyúwa Dios ichùllaná cáinináanápínácué piicáyacacawa. Càmitacué piicá Dios itàacái cáimiétaquéri iyú, néese píasáidacuéca báawaca piicáca Dios itàacái càiride iyúwa wawàsi canéerica iwèni. Quéwa pimànicaalícué càì, yá píasáidacuéca piicáca píawawa càiride iyúwa cachàinírica Dios ícha, picàlidacáinácué càmitasa iwàwacutá pimànica càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. <sup>12</sup> Iyaca abéerita Dios, yái imàaquéerica walí itàacáiwa. Piwàwalícué nacái yái Dios imàaquéerica walí itàacáiwa, yácata nacái yùuwichàidéeripínáca báawéeyéi wenàiwica, iwasèeripíná nacái áibanái wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Iná canáca yéewanácué pitàanica báawéeri iyú áiba wenàiwica íwali, abéericáináta Diosquéi yáaliéricawa wenàiwica íiwitáise.

### *Inseguridad del día de mañana*

13 Siùcade péemlacué cayába piacué icàlidéeyéica càì: “Siùcade wàacawa áiba yàcalé iriculé, táwicha nacái. Yá wayamáapínacawa néenibàa abéeri camuí. Yá wamànipiná wàasu wawàsiwa weedácatená waliwa plata mamáalàacata”, càicué píimaca. 14 ¡Picácué càì píimaca, càmicáinácué píalíawa càinápinácaalí pichàbáanápínáwa táwicha èeri! Canácata wéená iyéeri càiripináta cháì èeri iricu. Càide iyúwa waicácaalí samànéeri achúmasíwata, néese yáta canácani, càita nacái wàyaca cháì achúma èerínata. Càmita wáalíawa càicaalínápiná wéetáwa. 15 Iwàwacutácué càì píimaca: “Wáiwacali iwàwacaalí wamànica càì, yásí wàyaca néenibàawa, wamànica nacái wawàsi”, càicué iwàwacutá píimaca. 16 Quéwa máinicué piwàwaca pitàanica canúmaséeri iyú, cachàinicáinácué piicáca piawawa. Báawaca meedá Dios iicáca yái cáimacáinácuéca piicáca piawawa. 17 Cawinácaalí yáaliérica càinácaalí iwàwacutáaná imànica cayábéeri, néese càimacaalí imàni càì, yá imànica iyaca ibáyawanáwa.

## 5

### *Advertencias a los ricos*

1 ¡Péemlacué cayábani, piacué judío càasuíyéica càmiíyéica yeebáida Dios itaacái! ¡Píicháanicué, péemíanicawa nacái iwali yái báawéeri yúuwichàacáisi yàanèeripínácuécawa pìwali! 2 Yá báawapínácuéca píichani macáita plasu cawènírica. Cuwée iyáapínácuéca píicha pibàle cayábéerica. 3 Yá cayàmipínácuéca píichani macáita yái plasu oroca, plata nacái. Cayàmicaalípinácué píichani, yásí macáita náalícuéca piináwaná iwaliwa càmitacué piyúudàa catúulécaneéyéi plasu plata iyúwa, yái plata càininéericuéca piicáca. Yácué plasu cawèníri imáalàapínácuécawa píicha, néese piùwichàapínácuécawa cáiwíri iyú. Pidécuéca pìwacáidaca madécaná cawèníri plasupínáwa maléena èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa. 4 Plasu plata yáasáidapíná cabáyawanácuéca piawa, yái plata càmiiricuéca pia wenáiwica irí íibaidéeyéicatécué piri needácaténácué piri pibànacale iyacaná. Yái Wáiwacali cachàinírira náicha canánama, ichùulíerica nacái chènuníseeyéi úwi, idéca yéemíaca catúulécaneéyéi íichánica irí, níái íibaidéeyéicuéca piri, nacháawàanácué piináwaná iwali, yá Wáiwacali yúuwichàidapínácué piawa. 5 Chái èeri iricu piyacuéca cayábéeri iyú, càasuíri iyú nacái. Pidènicuéca macáita yái piwàwéerica casímáicaténácué piwàwa. Pidécuéca piyáaca cadénama, yá walíibàacuéca pia càide iyúwa píraí walíibèeyéi nawalíibaidéeyéica cayábéeri yàacàsi iyú ipíchawáise nanúaca nía. ¡Yá máinicué mawíenica plasu èeri Dios yúuwichàidacatáipínácué piawa càide iyúwa natécaalí píraí nanúacaténá nía! 6 Picàlidácuéca pichíwawa picháawàacaténá mabáyawanéeyéi íináwaná iwali, néese pinúacuéca nía, éwita càmicáanítacué napélicá pia.

### *La paciencia y la oración*

7 Quéwa, piacué nuénánáica yeebáidéeyéica Wáiwacali itaacái, píideníacué piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta Wáiwacali yàanàacataléta. Péemlacué comparación: Yái ibànéerica ibànacalewa iwàwacutá icùaca mamáalàacata matuíbanáiri iyú àta idàbacataléta unía yúuwàacawa. Néese iwàwacutá icùaca quiríta àta unía imáalàacatalétawa àniwa yeedácaténá bñacalé iyacaná. 8 Càita nacái picúacué mamáalàacata matuíbanáiri iyú, peebáidacué tàì íiméeri iyú nacái mawíenicáiná Wáiwacali yéenáiwana yàanàanápíná.

<sup>9</sup> Píacué nuénánáica, picácué pitàani piríwáaca lúasi iyú, ipíchaná Dios yúuwichàidacuéa píawa. Yá mawiénica Dios yàasu èeri yúuwichàidáanápíná wenàiwica, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capii inùmalìcu ipíchawáise iwàlùacawa. <sup>10</sup> Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piyaca càide iyúwa profetanái icàlìdeyéicaté tàacáisi Wacuèriná Dios inùmalìcuise. Yáté nàuwichàacawa Dios irípiná neebáidacáináté itàacái, quéwa nàidenìacaté nàuwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyú. <sup>11</sup> Wáalíacawa casímáica nía siùcáise de bàaluitécáiná nàidenìaca nàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú Dios irípiná. Píalíacuécawa Job iináwaná iwali. Satanás yáalimáidacaté iicáwani cachàiníri iyú. Ewitaté Job yúuwichàacáanítawa manuísíwata, càicáaníta iidenìacaté yúuwichàanáwa mamáalàacata; càmítaté iwènúada íiwitáisewa Dios íicha. Píalíacué nacáiwa idécanámité Job yúuwichàacawa manuísíwata, néeseté Wacuèriná Dios imànicaté irí cayábéeri manuísíwata, máinícáiná Dios iicáca wapualé, catúulécana nacái iicáca wía.

<sup>12</sup> Quéwa péemiácué cayábani nuénánái yái tàacáisi máiníríca cachàini: Picácué píma “Báisi báisísíwata, Dios yáaliéricawa”, picácué càì píma. Picácué nacái càì píma capíraléeri càlì ípidená iwali, càlì ípidená iwali nacái, càinácaalí áiba wawàsi ípidená iwali nacái. Píimacaalícué “Báisíta”, iwàwacutácué báisíríca pitàacáica. Píimacaalícué “Càmíta”, iwàwacutácué báisíríca pitàacáica. Picácué píma: “Báisi báisísíwata, Dios yáaliéricawa”, ipíchanácué Dios yúuwichàidaca píawa.

<sup>13</sup> Aibanáicaalí péenácué yúuwichàacawa, iwàwacutá nasutáca níawawa Dios íicha. Aibanáicaalí casímái iwàwa, iwàwacutá nacántàaca casímáiri iyú Dios irí nàacaténá irí cayábéeri. <sup>14</sup> Aibacaalí cáuláica, iwàwacutá imáidaca ancianonái, níara icuèyéica wenàiwica yeebáidéyéica Jesucristo itàacái. Iwàwacutá imáidaca nía nasutácaténá irí Dios, napusúacaténá nacái séenási ipùdàlìcu idècunitàacá nasutáca irí Dios Wáiwacali ípidená iwali. <sup>15</sup> Yá manuíaalí ancianonái íináidaca iwàwawa Dios iwali ichùnianápíná cáuláiquéeri, náalíacáináwa Wáiwacali iwàwaca ichùnìaca cáuláiquéeri, yásí ichùnìacawa yái cáuláiquéerica, yá Wáiwacali yeedápináca íichani, yái uláicáica. Cáuláiquéeri imànicaalíté ibáyawanáwa, yásí Wáiwacali imàacaca iwàwawa ibáyawaná íicha. <sup>16</sup> Iná picàlìdacué píchawawa yái báawéerica pimànírícuéca piríwáaca, pisutáyacacuéwa píchawáaca pimàcáanápínácué piwàwawa íicha yái pibáyawanácuéca. Néese pisutácué píwaliwáaca Dios íicha ichùnianápínácué pía. Cayábacaalí wáiwitáise Dios iicápiná, wàyacaalí nacái machacàiníri iyú, néese wasutácaalí wíawawa Dios íicha, yásí Dios imànicué walí cayábéeri manuísíwata. <sup>17</sup> Píwàwalícué càinácaalíté iyáaná Dios yàasu profeta ípidenéericaté Elías. Yácata abéeri asíali wanacáiri, quéwa Elías isutácaté Dios manuísíwata ipíchanáté unía yúuwàacawa, yéewacaténáté báawéeyéi wenàiwica nàuwichàacawa nabáyawaná ichùuliacawa. Yá máisiba camuí y medio canácaté unía; Dios imànicaté càide iyúwa Elías isutáaná íicha. <sup>18</sup> Néese Elías isutácaté Dios íicha àniwa unía yúuwàacaténáwa àniwa, yá yèepùaca unía yúuwàacawa àniwa càlì iwali, yèepùaca bànacalé yàaca ìyacanáwa.

<sup>19</sup> Píacué nuénánáica, áiba péenácué iwènúadacaalí íiwitáisewa Dios itàacái íicha, néese piyúudàacaalícué iwènúadaca íiwitáisewa Dios irípiná àniwa, yá pimànicuéca placawa cayábéeri manuísíwata. <sup>20</sup> Péemiácué cayábani, cawinácaalí iwènúadéerica áiba wenàiwica ibáyawaná íichawa, idéca icuaca cabáyawanéeri ipíchaná yéetácaawa méetaculé Dios íicha càiripináta. Yá nacái Dios imàcapíná iwàwawa ibáyawaná manuírí íicha.

# 1 SAN PEDRO

## *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Pedro abéeri apóstol Jesucristo ibànùèrica nucàlidacaténá itàacái. Nutànàacué pírí cuyàluta píacué càmiyéica iya yàasu cáli íinatawa, iyéeyéica Ponto yàasu cáli íinata, Galacia yàasu cáli íinata nacái, Capadocia yàasu cáli íinata nacái, Asia yàasu cáli íinata nacái, Bitinia yàasu cáli íinata nacái. <sup>2</sup> Nutànàacué pírí cuyàluta, píacué Wáaniri Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicanápináwa càide iyúwaté ínáidáanáwa bàaluité. Dios idéca ibànùaca Espíritu Santo piwàwaliculécué masacàacaténácué imànica píiwitáise, yéewanápinácué píibaidaca abéerita Dios irípiná, pimànicaténácué nacái càide iyúwa ichùulianá. Jesucristo íiraná imusúacatéwa íicha cruz ìwali yéetácaalítéwa píchawalínácué, píacué yeebáidéeyéica itàacái, íná Dios idéca imàacacué iwàwawa píbáyawaná íicha. Nusutácué Dios íicha píirípinácué imàninápinácué pírí cayábéeri mawèníiri iyú manuíswata, imàcáanápinácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

## *Una vida de esperanza*

<sup>3</sup> Wàacué Dios irí cayábéeri, yái Wáiwacali Jesucristo Yáanirica. Dios idéca iicáca wapualé manuíswata, íná idéca iwàlisàidaca wáiwitáise wadènicaténá wacúca wàlisàíwa chènuníseerica. Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri Jesucristo imichàacáinátéwa yéetácáisi íicha. Íná yéewa manuica wáináidaca wawàwawa idècunitàacá wacúca Dios imàninápiná walí càide iyúwaté ímáaná. <sup>4</sup> Dios idéca iwàlisàidacuéca píiwitáise yàacaténácué pírí piasu cawèníripináwa chènuníseerica. Siúcáise de Dios icùaca iyaca píirípinácué piasu cawèníiri cayábéeri, càmirica yéewa áiba imáalàidacani càiripináta. <sup>5</sup> Peebáidacáinácué Dios itàacái, íná icùacuéca pía ichàini iyúwa, iwasàacaténácué pía yàasu yùuwichàacáisi íichawa èeri imáalàacaalípináwa, càide iyúwaté ínáidáanáwa imàninápinácué pírí cayábéeri macáita naicápiná.

<sup>6</sup> Íná yéewa casímáicuéca piwàwa siúcáise de éwitacáwa cawàwanáta iwàwacutácué piùwichàacawa manuíswata achúma èerílinatàacá, manuíri yùuwichàacáisi iyú. <sup>7</sup> Péemlacué comparación: Nawasàaca oro ùuléeri quicháí iyú needácaténá íicha macái wawàsi casaquèeri yéewanápiná masacàsíwaca yái oroca, cawènírica nacái, quírameníiri nacái. Càita nacái yái piùwichàanácuéca yáalimáidacué iicáwa pía píasáidacaténácué peebáidaca Jesucristo itàacái báisíiri iyú. Piidenlacaalícué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, yásí Dios iicácuéca peebáidáaná càiride iyúwa máiníiri cawènica macái oro íicha, orocáiná imáalàapínacáitawa meedá áiba èeriwa. Íná peebáidacaalícué Jesucristo itàacái tàì íiméeri iyú, éwitacué piùwichàacáanítawa, yá Dios icàlidapínácué piináwaná cayábéeri iyúwa, imàcapínácué nacái pìyaca cáimiétacanèeri iyú yáapicha, picamaláná mèlumèluíri írìcuwa, Jesucristo yàacaalípináwa nèese àniwa.

<sup>8</sup> Cáininácuéca piicáca Jesucristo éwitacué càmicáanítacáwa pidé piicácani pituí iyúwa. Càita nacái peebáidacuéca itàacái siuca, yái càmiricuécáwaca piicá, íná yéewa piyanídacuécawa casímáiri iyú manuíswata Dioscáiná idéca isíimáidacuéca pía. Eeri mìnáná càmita náalimá nacàlidacani natacái iyúwa cánácué yéewaná casímáica pía.

9 Peebáidacáinacué Jesucristo, íná idéca iwasàacuéca pía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

10 Bàaluité Dios yàasu profetanái icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmalicuise néewáidacatéwa Dios itàacái iwali cachàiníri iyú náalícaténáwa càinápinácaalíté iyú wenàiwicanái yáalimá iwasàaca yáawawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Yáté nacàlidaca Dios itàacái ímérica Dios imàninápinátécué pírí cayábéeri mawèníri iyú.

11 Bàaluité Espíritu Santo, Cristo ibànuèrica, imàacacaté Dios yàasu profetanái yáalíacawa Cristo yàanàanápináté, yùuwichàanápináté nacáíwa, iyáanápináté nacái cáimiétacanéeri iyú chènuniré icamaláná mèlumèlúiri írìcuwa Dios yáapicha icùacaténá macáita. Néese profetanái néewáidacatéwa cachàiníri iyú náalícaténáwa cawinápinácaalí wenàiwicani, yái wenàiwica Dios imàaquéericaté nacàlidaca iináwaná iwali ipíchawáiseté yàanàaca, càita nacái càicaalínápinácaalíté yéenáiwaná yàanàaca. Néese profetanái náináidacatéwa mamáalàacata iwali náalícaténáwa càinácaalíté ímáaná yái tàacáisi Espíritu Santo imàaquéericaté nalí. 12 Quéwa Dios imàacacaté profetanái náalíacawa càminápináté nàasu èeri pinátani yái tàacáisi Espíritu Santo imàaquéericaté nacàlidaca Dios inùmalicuise; néese Dios imàacacaté náalíacawa yàacaté nalí tàacáisi pírípínacué iyéeyéipínacaté madécaná camuí náamiwáise. Pidécuéca péemíaca Dios yàasu apóstolnái icàlidáaná pírí Cristo itàacái, ímérica Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Nacàlidacatécué píríni Espíritu Santo ichàini iyú, yái Espíritu Cristo ibànuèrica chènuníse. ¡Máini Dios yàasu àngelnái chènuníseeyéi nawàwaca náalíaca néemíaca càinácaalí iyú Cristo iwasàaca wenàiwica Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha!

*Dios nos llama a una vida santa*

13 Iná pimichàidacué píiwitáisewa píináidacaténácuéwa cáalíacáiri iyú. Picácué picàma, néese piyacué cáimiétaquéeri iyú, píicáténácué píichawa cayába. Manuícué píináidaca piwàwawa Dios iwali picùacaténácué matuíbanáiri iyú Dios imàninápinácué pírí cayábéeri mawèníri iyú Jesucristo yàanàacaalípiná àniwa. 14 Picácué pimàni pibáyawanáwa càide iyúwacué pimànlíná bàaluité ipíchawáiseté píalíaca Dios iwali. Néese peebáidacué Wáaniri Dios itàacái. 15 Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná yái Diosca imáidéericuéca pía. 16 Càité nacái profeta itànàaca Dios itàacái bàaluité; Dios ímacaté: “Piyacué mabáyawanéeri iyú, mabáyawanéericáiná núa”, ímaca yái Diosca.

17 Píalíacuéwa càmita Dios iicá abéeri wenàiwica íiwitáaná càiride iyúwa cayábéeri áibanái ícha, néese yùuwichàidapíná canánama báawéeyéi, íwalíse yái báawéerica namànlírica. Iná píimacaalícué Dios iwali Wáaniricani, yái iwàwacutácué píaca iyéininá mamáalàacata idècunitàacá piyacuéca cháí èeri írìcu. 18 Dioscáiná idéca iwasàacuéca pía ícha yái píiwitáisemica canéerica iwèni, yái píawirináimi íiwitáiseca. Píalíacuéwa máiníricaté cawènica Dios írini yái iwasàanacatécué pía yàasu yùuwichàacáisi íchawa. Càmitaté ipáyaidani oro iyú, càmita nacái quírameníri plata iyú, yái wawàsi imáalèripínacawa. 19 Néese Dios iwasàacaté wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa Cristo íiraná cawèníri iyú, Cristo yéetácáinatéwa iyúwa sacrificio wáichawalíná. Bàaluité Dios ichùullíaca yàasu wenàiwica nanúanápináté cordero iyúwa sacrificio nabáyawaná íwalísewa, yái oveja wálisái cayábéeri, canéerita isacàa. Càita nacái Cristo, yái cayábéerica íiwitáise, mabáyawanéeri nacái yéetacatéwa wáichawalíná yéewacaténá Dios imàacaca

iwàwawa wabáyawaná ícha. <sup>20</sup> Bàaluitésíwata èeri ipíchawáiseté, yáté Dios ínáidacawa ibànùanápínaté Cristo yéetáanápínáwa èeri mìnánáí íchawalíná. Cristo idéca yàanàca malééná èeri ipíchawáise èeri imáalàacawa, iyúudàacaténácué pía. <sup>21</sup> Cristo idéca imàacacué peebáidaca Dios itàacái, yái Dios imichàidéericaté Cristo yéetácáisi ícha. Néeseté Dios imàacaca Cristo ìyaca yáapicha chènuniré cáimiétacanéri iyú, icamaláná mèlumèluíri irìcuwa icùacaténá macáita. Càita peebáidacuéca Dios, picùacuéca pìyaca nacái Dios imànínápínácué pírí cayábéeri.

<sup>22</sup> Peebáidacuéca càide iyúwa ímáaná yái tàacáisi báisiirica, íná Dios idéca masacàaca imànicuéca píiwitáise cáininácaténácué piicáca áibanáí báisíiri iyú cawínácaalí wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, picáanápínácué nía càiyéide iyúwa péenánáíwa Wáiwacali ìwalísená. Íná iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa mabáyawanéeri iyú, báisíiri iyú nacái, macáitacué pichàini iyúwa. <sup>23</sup> Dios idéca iwàlìsàidacuéca píiwitáise pidèniacaténácué picáucawa chènuníiséerica. Càmitacué Dios yàa picáuca imáalèeriwa càide iyúwacué pisèenáimi imànínáté cháí èeri irìcu. Néese yái Dios cáurica, càmirica imáalàawa, idéca iwàlìsàidacuéca píiwitáise itàacái iyúwa, yái tàacáisi peebáidéericuéca. <sup>24</sup> Càité nacái profeta itànàacaté Dios itàacái íméerica:

“Càide iyúwa masicái idaluériwa imáalàacaalíwa ráunamáita, càide iyúwa nacái íiwichi yúuwàacaalíwa masicái ícha, càita nacái wía wenàiwicaca canánama: Ewíta càasuíyéicaalí wía, cáalíacáiyéicaalí wía nacái, càicáanita wàyacáita malééná èerita cháí èeri irìcu.

<sup>25</sup> Quéwa Wáiwacali itàacái ìyaca càiripínáta”,  
càité ímaca yái profetaca. Yái Wáiwacali itàacái, yácata tàacáisi nacàlidéericatécué pírí píalíacaténácuéwa Jesucristo iwasàacuéca pía Dios yáasu yúuwichàacáisi ícha.

## 2

<sup>1</sup> Íná piúcacué píichawa píiwitáise báawéerimiwa macái íiwitáaná, macái chìwái nacái, macái nacái pucháibáanácué píiwitáiseaca, yá nacái macái báawáanácué piicáca áibanáí nàasu cawèníiri ìwalíise, yá nacái macái báawéeri tàacáisi íiwitáaná picàlidéericuéca áibanáí ìwali. <sup>2</sup> Péemíacué comparación: Máini quírasíinái icutáca ìnisi yáawamita nachàiniadacaténá naináwa. Càita nacái iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali cachàiníiri iyú, yái machìwéeri tàacáisica, pichàiniadacaténácué píiwitáiseaca Dios ìwali, àta Jesucristo yàanàacataléta iwasàacaténácué pía macái báawéeri ícha. <sup>3</sup> Càita iwàwacutácué péewáidacawa Dios itàacái ìwali píalíacáinácuéwa báisíiri iyúcani Wáiwacali iicáca wapualé manuísíwata.

### *Cristo, la piedra viva*

<sup>4</sup> Abédanamacué pimànica píiwitáiseaca Wáiwacali yáapicha mamáalàacata. Péemíacué comparación: Aibanáí imàníyecaté íba icapèená, náucacaté náichawa abéeri íba canácáinaté iwèni naicácani. Càita nacái abénaméeyéi èeri mìnánáí caná iwèni naicáca Wáiwacali, quéwa Dios idéca ibàlùadacani iyúwa abéeri cachàiníiri náicha canánama. Yái Wáiwacali, càicanide iyúwa manuíri íba cáuri Wáiwacali yàacáiná wacáuca càmiri imáalàawa. <sup>5</sup> Píacatacué càiyéide iyúwa cáuyéi íba, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Dios idéca iwacáidacuéca pía irípináwa. Càicuéca píade iyúwa manuíri templo cayábéeri, Dios imàníraca icapèepínáwa, Espíritu Santo ìyacaténá irìcu. Dios idéca masacàaca imànicuéca



píiwitáise píibaidacaténácué abéerita irípiná càide iyúwa sacerdotenái mabáyawanéeyéi, isutéeyéica Dios ícha áibanái irípiná, pimànicaténácué nalí cayábéeri nacái, pimàacacaténácué nacái píawawa Dios irí, píacaténácué irí cayábéeri nacái. Yácata sacrificio Dios iwàwéericuéca pimànica irípiná píiwitáise cayábéeri yáapichawa. Yá casímáipinácué Dios iicáca píasu sacrificio píyacáinácué abédanamata Jesucristo yáapicha, yái yéetéericatécué píichawalíná píibáyawaná ìwalíse. <sup>6</sup> Aiba profeta itànàacaté càiri tàacáisi bàaluité Dios inùmallicúise. Dios íimacaté:

“Càide iyúwa wenàiwica yeedácaalí cayábéeri íba manuíri idàbacaténá imànica capíi dàalanama, càita nacái nubànùapíná israelitanái iríwa nacuèrinápiná, níái iyéeyéica Jerusalén iyacàlená irícu, áibaalí íipidenéeri Sión. Máini cayábéeri íiwitáise yái nacuèrinápináca nubànùeripínáca nalíwa, máini nacái nùasu wenàiwicanái iwàwacutácani. Càicanide iyúwa cayábéeri íba manuíri, máiniiri iwàwacutácawa nacái capíi irípiná, yái íba wenàiwica needéerica nadàbacaténá namànica capíi. Cawinácaalí yeebáidéeyéipínáca itàacái, yái nacuèrináca, càmita achúma nawàwa neebáidáaná ìwalísewa, numànipinácáiná nalíwa macáita càide iyúwaté núumáaná nalí”,

càité íimaca yái Diosca.

<sup>7</sup> Máinicué cawènica píri yái íbaca, yái Jesucristoca, píacué yeebáidéeyéica itàacái, quéwa Dios imànipíná cachàiníri iyú áibanái irí càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái càide iyúwa yàasu profetanái itànàaná Dios itàacái bàaluité. Náimaca:

“Níái imàniyéicaté íba icapèená, náucacaté náichawa abéeri íba, canácáinaté iwèni naicácani. Quéwa siúcade máiniiri iwàwacutácawa capíi irípiná yái íba náuquéricaté”,

íimacaté yái profetaca icàlidacaténaté Jesucristo iináwaná. <sup>8</sup> Càita nacái áiba profeta itànàacaté Dios itàacái Jesucristo ìwali. Íimacaté:

“Áibanái càmitapíná neebáida itàacái, calúapíná nacái naicácani”,  
cài íimaca yái tàacáisica. Siùca báawaca naicáca Jesucristo càmicáiná neebáida Dios itàacái. Yá Dios yùuwichàidapíná níawa càide iyúwaté íináidáanáwa bàaluité.

<sup>9</sup> Quéwa Dios idéca yeedácuéca pía yéenibepínáwa, íná yéewa càicuéca píade iyúwa abéeri wenàiwica yàawiría. Wacuèriná Dios idéca imàcacué pía sacerdotenáipíná, píibaidacaténácué irípiná, písutácaténá Dios ícha wenàiwicanái irípiná, píacaténácué nacái cayábéeri Wacuèriná Dios iríwa. Càicuéca píade iyúwa abéeri cáli néeséeyéi mabáyawanéeyéica, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapínáwa íbaidéeyéipíná abéerita Dios irípiná. Càita Dios idéca imànicuéca píri yéewanápinácué pícalidaca iináwaná ìwali idéca imànica madécaná cayábéeri ichàini manuíri iyúwa, yái Dios imáidéericatécué pía catéeri ícha, yái píibáyawanáca pimàníricatécué càmicaalíté píalía Dios ìwali. Dios idéca imáidacuéca pía amalácaténácué imànica píiwitáise yéewanápinácué píyaca Dios icamalá irícu, náapicha macáita yáaliyéica Dios ìwali. <sup>10</sup> Bàaluité píyacuéca càide iyúwa canéeyéi yàawiría, quéwa siúcade Dios icuèyécuéca pía. Bàaluité càmitacué píaliawa Dios iicáca pípualé, quéwa siúcáisede píaliacuéwa Dios iicáca pípualé manuísíwata.

*Vivan para servir a Dios*

11 Píacué nuénánái cáininéyéica nuicáca, nusutacué pícha wawàsi manuísíwata piicáanápínacué píawa iyúwa wenàiwica yèpuníiyéicawa déculé yàasu cáli íchawa, idècunitàacá piyacuéca cháí èri iricu, yáccáinacué píasu cáli iyaca chènuniré. Picácué pimàni báawéeri càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáná, yái píiwitáise imàníricuéca ùwicái píipunita, ipíchanacué picaláacawa Dios ícha. 12 Piyacué machacàníiri iyú cháí èri iricu yéewanápiná áibanái càmiyéica yeebáida Dios naicáca yái cayábéerica pimàníricuéca. Siùca natàanicué píwali báawéeri iyú càide iyúwacué pidéca nacáicaalícué pimànica pibáyawanáwatá. Quéwa pimànicaalícué cayábéeri siùcade, yásí áibaalpiná nàapínáca Dios iri cayábéeriwa Dios yéemiacaalpiná èri mìnánái iináwaná ìwali càinácaalíté namànírica, càinácaalíté nacái nàyaca.

13 Pimànicué càide iyúwa nachùullanacué pía, macáita icuèyéicuéca píasu cáli, píasáidacaténacué cayábéeri íiwitáise yái Wáiwacalica. Peebácué itàacái yái náiwacalínáca icuèricuéca píasu cáli. 14 Pimànicué càide iyúwa nachùullanacué pía, níara gobernadornáí náiwacalíná ibànuyéicuéca platalé nacapèdàidacaténá báawéeyéi íiwitáise, namànicaténá nacái áibanái irí cáimiétaquéri iyú, cawinácaalí imàníyéica cayábéeri. 15 Dios iwàwacáinacué pimànica cayábéeri, yéewanápinacué càmita náalimá nacháawàaca piináwaná ìwali, áibanái máiwitáiseyéica càmiyéica iwàwa yáalláacawa.

16 Báisíta pidèniacué abéerita Píiwacaliwa chènuníiséerica, yái iwasèericatécué pía báawéeri ícha. Quéwa càmita Wáiwacali iwasàacué pía pimànicaténacué pibáyawanáwa meedá. Néese pimànicué abéerita càide iyúwa Dios ichùullaná, yàasu wenàiwicacáinacué pía. 17 Piicácué macái wenàiwica cáimiétaquéri iyú. Cáininacué piicáca macái yeebáidéyéica Jesucristo itàacái, níacáinacué péenánáica nía Wáiwacali ìwalíisená. Píacué Dios icàaluíná. Píacué nacái íimiétacaná yái wenàiwica icuèricuéca píasu cáli.

### *El ejemplo del sufrimiento de Cristo*

18 Píacué áibanái yàasu wenàiwicaca, íibaidéeyéica mawèníiri iyú. Peebáidacué píiwacali itàacáiwa cáimiétaquéri iyú, càmita abéta níái ichùuliyéicuéca pía éeréeri iyú, néese nía nacái báawéeyéica íiwitáise, imàníyéicuéca píri báawéeri. 19 Cayábaca Dios iwàwa iicáca píideniacuéca yùuwichàacáisi matuìbanáiri iyú mabáyawanácaalícué pía, piùwichàacaalícuéca càì písimáidacaténá Dios. 20 Quéwa pimànicaalícué pibáyawanáwa, néese píideniacaalícué piùwichàanáwa matuìbanáiri iyú nàuwichàidacaalícué pía, néese càmitacué cawèni Dios iicáca piùwichàanáwa, cabáyawanácaalícué pía meedá. Quéwa nàuwichàidacaalícué pía ìwalíise yái cayábéerica pimànírica, néese píideniacaalícué piùwichàanáwa matuìbanáiri iyú, yásí cawènica Dios iicácué piùwichàanáca. 21 Yáccáiná Dios imáidacatécué pía píideniacaténacué piùwichàanáwa matuìbanáiri iyú nàuwichàidacaalícué pía ìwalíise yái cayábéerica pimànírica. Cristo yùuwichàacáinatéwa píichawalínacué yásáidacaténacué píri iwàwacutacué pimànica càide iyúwaté Cristo imàníiná. 22 Canácatáita Cristo imànité íbáyawanáwa, canásíwata. Càmitaté ichìwáida wenàiwica, íbatàa abéeripináta. 23 Nacuísacaté náichawani báawéeri iyú, quéwa càmitaté itàaní báawéeri iyú nalí. Nàuwichàidacaté Cristo, quéwa canátaté íbáulianá nía. Néese imàacataté yáawawa Dios iri mamáalàacata, yái yùuwichàidéeripínáca báawéeyéi wenàiwica machacàníiri iyú. 24 Cristocata yái itéericaté

ìwaliwa wabáyawaná yùuwichàanápínátéwa wabáyawaná ìwalíse iiná iyúwa cruz ìwali. Yáté Cristo yéetácátéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse, yéewanápiná wamàacaca wáichawa yái báawéerica wamánírira. Càité Cristo yéetácawa yéewanápiná wàyaca machacànírira iyú Dios iicápiná. Nacapèedáidacaté Cristo cabèesi iyú báawanama ipíchawáiseté natàtàacani cruz ìwali. Inácué Cristo icháuná ìwalíse idéca píiwitáise ichùnìacawa pibáyawaná íchacuéwa. <sup>25</sup> Quéechatécáwa piméeràacatécuéwa méetàuculé Dios ícha càide iyúwa ovejanái iméeràacaalíwa canéeyéica icuèriná. Quéwa pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa Cristo irípiná yái icuèricuéca píiwitáise cáininéeri iyú càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáwa.

### 3

#### *Cómo deben vivir los casados*

<sup>1-2</sup> Càita nacái piácué inanái caníríyéica, pimànicué càide iyúwa piniri iwàwáaná. Yásí níara abénaméeyéi càmiyécataacáwa yeebáida Jesucristo itàacái nawènúadapiná irí náiwitáisewa, éwitacué càmicáaníta pialàa nía báawanama, naicácáiná pimànicuéca cayábéeri, piyacaalícué machacànírira iyú nacái piniri yáapichawa placaténácué íimiétacaná càide iyúwa Dios ichùulianácué pía. <sup>3</sup> Piácué inanái caníríyéica, picácué máini píináidáanícawa ìwali càinácaalícué iicácanáwa. Picácué máini pichùnìaca píiwita íbáináwa cawèníri iyú. Càita nacái picácué máini picùada píwaliwa oroírì tùliquichi cawènírica. Picácué nacái máini picutáca pibàlepináwa máinírira cawènica. <sup>4</sup> Néese pichùnìacué cayába píiwitáisewa piwàwalícuéca. Picácué cachàini piicáca piawawa áibanái ícha, néese pimànicué áibanái irí éeréeri iyú. Yásí casíimáicué Dios iicáca píiwitáise càiride iyúwa wawàsi cayábéeri iicácanáwa, càmiri imáalàawa. <sup>5</sup> Càité nacái inanái namànica bàaluité, Dios yàasu wenàiwicaca. Nachùnìacaté náiwitáisewa cayábéeri iyú nawàwalícuéca bàaluité, yáté cawènica Dios iicáca náiwitáise. Manuicaté nánáidaca nawàwawa Dios ìwali imànínápináté nalí cayábéeri càide iyúwaté ímáaná nalí. Namànicaté nacái càide iyúwa nàacawéeri iwàwáaná. <sup>6</sup> Càité Sara imànica, úai Abraham ínuca. Umànicaté càide iyúwa Abraham iwàwáaná. Yáté úumaca ìwali “núiwacalí”. Yá càicuéca píade iyúwa Sara ídunái pimànicaalícué cayábéeri piacawéeri írriwa, càmicaalí nacái cáalu piácué.

<sup>7</sup> Càita nacái piácué asianái cáinuíyéica. Piyacué píinu yáapichawa cáalíacáiri iyú. Peedácué úasupiná piacaténácué uímiétacaná. Pimànicué càí ulí cayábéeri cáalíacáiri iyú càmicáiná cachàini úa càide iyúwacué cachàiníná pía. Piácué uímiétacaná nacái Dioscáiná idéca imànica ulí cayábéeri mawèníri iyú yàacaténá ucáuca càmiri imáalàawa càide iyúwa imànínácué píri. Piácué uímiétacaná yéewanápiná Dios yeebácuéca píri písutáanácué ícha.

#### *Los que sufren por hacer el bien*

<sup>8</sup> Siúcade péemíacué cayába, macáitacué pía. Abédanamacué pimànica píiwitáisewa piapichawáaca, piicáyacacaténácuéca catúulécaneéri iyú, cáininéeri iyú nacái, abémisanacáinácué pía Wáiwacalí ìwalísená. Piicácué pipualéwáaca. Picácué cáimacái piicáca piawawa áibanái ícha. <sup>9</sup> Picácué pimàni irí báawéeri cawínacaalí imànírícuéca píri báawéeri. Picácué nacái picuísani éwita icuísacaalícué pía. Néese pitàanícué irí cayábéeri iyú, pimànicué irí cayábéeri nacái, Dioscáiná imáidacatécué pía imànicaténácué píri cayábéeri. <sup>10</sup> Càité áiba profeta idéca itànàaca Dios itàacái:

“Piwàwacaalí piyaca manùba èri casíimáiri iyú, yá iwàwacutá picùaca pinènewa pitàanicáicha báawéeri tàacáisi, picùaca nacái pinùmawa ipichaná picàlidaca pichìwawa.

<sup>11</sup> Piwènúada píiwitáisewa báawéeri ícha, yá pimàni cayábéeri. Píalimáida macái pichàini iyúwa piyacaténá matuúbanáiri iyú áibanái yáapicha; picácué pipélicá nía.

<sup>12</sup> Yácáiná Wacuèriná Dios icùaca wenàiwica iyéeyéica machacàniri iyú Dios iicápiná, yeebá nacái nasutáaná ícha; quéwa Dios yùuwidaca imànica wenàiwica imàniyéica ibáyawanáwa”,  
íimaca yái Dios itàacáica.

<sup>13</sup> Batéwa macái wenàiwica cayába naicápinácué píawa pimànicaalícué cayábéeri mamáalàacata, yá càmitacué nàuwichàida píawa. <sup>14</sup> Quéwa éwita nàuwichàidacaalí píawa ìwalíse yái cayábéerica pimàniricuéca, càicáaníta Dios imànipinácué pírí cayábéeri. Picácué cáalu pía piùwidenái íchawa. Picácué nacái achúma píináidacawa piwàwawa. <sup>15</sup> Néese piácué Píiwacali Cristo icàaluínináwa macái piwàwalícuésewa. Aibanáicaalícué isutá yéemíawa pía càinácaalí peebáidéerica, yá picàlidacué nalí Jesucristo iináwaná, yái peebáidéericuéca itàacái. Picàlidacué nalíni cáimíetaquéeri iyú, éeréeri iyú nacái. <sup>16</sup> Pimànicué cayábéeri, yéewanápiná áibanái itàanicaalícué píwali báawéeri iyú peebáidacáinácué Cristo itàacái, yásí báica nía natàacái báawéeri iwaliwa, pimànicáinácué abéerita yái cayábéerica.

<sup>17</sup> Pimànicaalícué píbayawanáwa, yásí piùwichàapinácuéwa píbayawaná ichùullacawa. Quéwa caná iwèni Dios iicá yái piùwichàanácuécawa cabáyawanácáinácué pía meedá. Quéwa Dios imàcacaalícué áibanái yùuwichàidaca pía ìwalíse yái cayábéerica pimàniricuéca, yásí máini cawènica Dios iicácuéca piùwichàanáwa, càmicáinácué cabáyawaná pía. <sup>18</sup> Yácáiná Cristo nacái yùuwichàacatéwa mabáyawanéeri iyú. Cristo yéetacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíse, abé yàawiríata, néese càmita quirínama yéetacawa. Cayábéericaté íiwitáise yái Cristoca, quéwa càicáaníta yùuwichàacatéwa wáichawalíná, wía báawanaméeyéica itecaténá wía Dios yàatalé, yéewanápiná nacái cayábaca wáapicha Dios. Yéetacatéwa càide iyúwa wenàiwica, quéwa cáucaté iwàwa cáuri mamáalàacata. <sup>19</sup> Néese idècanáamité Cristo yéetacawa, yaté yàacawa iwàwa cáuri iyú yàacaténaté iicáca infierno iriculé icàlidacaténaté nalí tàacáisi, níara yéetéyémicawa báawéeyéica íiwitáise nadacuèyéica presoíri iyú. <sup>20</sup> Níacata càmiyéicaté yeebáida Dios itàacái bàaluité Noé yàasu èerimité. Idècunitàacá Noé imànicaté arca, yái manuúri lancha nacáirica, yaté Dios idècunlacawa quiríta nawènúadacaténaté náiwitáisewa báawéeri ícha, níara èri mìnanáica. Ochocaté namanùbaca níai Noénáica yeebáidéeyéicaté Dios itàacái nawàlùacaténatéwa arca iriculé, yá cáucaté nía manuúri yéesacái ícha, inuéricaté áibanái èri mìnaná canánama. <sup>21</sup> Yái yéesacái ímáanáca càicanide iyúwa wabautizáanáwa úni yáaculé, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Càide iyúwaté arca iwasàanaté Noénái úni yéesacái ícha, càita nacái Jesucristo iwasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha weebáidacaalí Jesucristo itàacái wabautizacaténáwa úni yáaculé. Jesucristo yáalimá iwasàaca wía imichàacáinatéwa yéetacáisi ícha. Yái wabautizáanácawa, càmita ímáaná wàapidacáita wáichawa meedá, néese ímáanáca wasutáca Dios ícha wawási imàcáanápiná iwàwawa wabáyawaná ícha, ichàiniadacaténá wía nacái yéewanápiná wáyaca machacàniri iyú Dios iicápiná. <sup>22</sup> Jesucristo imichàacatéwa chènuniré,

yá iyaca siùcáisede Dios yéewápuwáise icùacaténá macáita Dios yáapicha, macáita ángelnái, macáita demonio íiwacanánái nacái icuèyéica yàasu cáliwa chènuníseyéi, cháí èeri írìcu nacái.

## 4

### *Servir según los dones recibidos de Dios*

<sup>1</sup> Cristo yùuwichàacatéwa iiná iyúwa, íná càita nacái iwàwacutácué pichùnìlaca píiwitáisewa yéewanápinácué màulenáca pía piùwìchàacaténáwa Cristo írìpiná matuìbanáiri iyú. Wàuwichàacaalíwa wainá iyúwa Cristo írìpiná weebáidacáiná itàacái, yásí chuìca wáicha wabáyawaná, yái wáiwitáise bàaluisàimi cabáyawanéerica. <sup>2</sup> Néese idècunitàacá piyacuéca cháí èeri írìcu, yá pimànipinácué càide iyúwa Dios iwàwáaná, càimíritacué càide iyúwa píiwitáise bàaluisàimi iwàwáaná. <sup>3</sup> Bàaluité piúcacatécué madécaná èeri pimànicaténácué càide iyúwa èeri mìnánái imàníná càimíyéica yeebáida Dios itàacái. Pimànicatécué báawéeri macái íiwitáaná mamáalàacata mabáiníri iyú áibanái yàacuésemi. Pimànicatécué nacái piiná iyúwa yái càimírìca Dios íbatàa wenàiwica imànica. Picàmacatécué nacái manuírì fiesta írìcu, piyáacaalítécué piyáacaléwa manuí máiwitáiseeri iyú áibanái yáapicha icàméeyéicué píapicha báawanama, imàníyéicatécué píapicha nacái máiní báawéeri wawási nainá iyúwa pìacaténácué ídolo icàaluíná, níái cuwáiná yéenáiwanáca. <sup>4</sup> Siúcacué placawéeyéiná bàaluisàna nàináidacawa nàicáidacuéca píri, natàanicué nacái píwali báawéeri iyú càmicáinácué quirínama placawéeridaca nía namànicaalí nabáyawanáwa manuísíwata máaléquéri iyú. <sup>5</sup> Quéwa áiba èeriwa iwàwacutápiná nabàlùacawa Dios ípunita, yái Dios icàlidéeripináca iwàwacutáaná nàuwichàacawa nabáyawaná ichùullacawa, macáita báawéeyéi, níái cáuyéicáwaca, nía nacái yéetéyémicawa. <sup>6</sup> Níái yéetéyémicawa yeebáidéeyéicaté Jesucristo itàacái cháí èeri írìcu néemiácaté yái cayábéeri tàacáisica yéewanápináté nadènlaca nacáucawa càimírì imáalàawa Dios yáapicha, éwitaté iwàwacutácaníta néetácawa càide iyúwa macái èeri mìnánái.

<sup>7</sup> Siuca mawiénicani yái èeri imáalàanápináca. Iná picùacué píawawa cayába pisutácaténácué píawawa Dios ícha cáimiétaquéri iyú iyúwa cáaliacáiyéi. <sup>8</sup> Máiní iwàwacutácué cáinináca piicáyacacawa. Cáininácaalí waicáca áibanái, yásí wamàacaca wawàwawa nabáyawaná ícha, càinácaalí báawéerica namànírìca walí, yéewanápiná nacái Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. <sup>9</sup> Peedácué plataléwa áibanái wenàiwica casímáiri iyú, yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Picácué calúa pía ìwalíise, néese piyúudàacué wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái nèepunícaalíwa déeculé nacapèe íchawa. <sup>10</sup> Dios idéca imàacacué píri chàinisi abéechúanaméeri iyú pimànicaténácué píibaidacaléwa Dios írìpiná. Dios imàacacué píri plasu cawèníri nacái, càide iyúwa iwàwáanácué imàacaca píriní, yéewanápinácué piyúudàayacacawa. Iná pimànicué cayábéeri píriwáaca càide iyúwa Dios ichàiniadánácué pía. <sup>11</sup> Picàlidacaalícué Dios itàacái, picàlidacué nalíni càide iyúwa Dios itàacái ímáaná. Piyúudàacaalícué áibanái, piyúudàacué nía càide iyúwa Dios imàacáanácué píri chàinisi. Càinácaalícué pimàni, pimànicué macáita machacàníri iyú, mabáyawanéeri iyú nacái yéewanápiná áibanái wenàiwica neebáidaca Jesucristo itàacái nàacaténá Dios írì cayábéeri. Jesucristo icùapiná macáita càiripináta íiwitáise cachàiníri iyúwa, icànéerica mèlumèlúri iyú chènuniré. Báisita, amén.

### *Sufrir como cristianos*

<sup>12</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca. Manuíri yùuwichàacáisi idéca yàanàaca píwalicué. Picácué pínáidawa manuísiwata piicáca yái manuiri yùuwichàacáisica yáalimáidéericuéca iicáwa píca càide iyúwa quichái masacàacaalí imànica oro, yáasáidacaténá asáisi báisicaallicué peebáida Cristo. Picácué pínáidawa càminápinácué iwàwacutá piùuwichàacawa. <sup>13</sup> Néese casímáicué piwàwa manuísiwata píalimácáinácué píidenlaca piùuwichàanáwa Cristo irípiná càide iyúwa Cristo ìidenlanáté yùuwichàanáwa, yéewanápinácué piyanídacawa cachàiniwanái Cristo yàanàacaalípiná cachàiníri iyú, icamaláná mèlumèluíri iricuwa, icùacaténá macáita íiwitáise cachàiníri iyúwa. <sup>14</sup> Casímáipinácué piwàwa áibanái itàanicaallicué píwali báawéeri iyú ìwalíse yái peebáidáanácuéca Cristo itàacái. Yá casímáipinácué piwàwa yácáiná Espíritu Santo yàacawéeridacuéca pía mamáalàacata icùacaténácué píiwitáise Dios ichàini manuiri iyú. <sup>15</sup> Càmita nutàaní yùuwichàacáisi ìwali yàanèerica èeri mìnánái ìwali inuéyéica wenàiwica, nía nacái cayéedéeyéica, nía nacái imàniyéica báawéeri áibanái irí; nía nacái máiniyéica iwàwaca isutáca yéemíawa áibanái yàasu tàacáisi ìwali. <sup>16</sup> Quéwa piùuwichàacaallicuéwa ìwalíse yái peebáidáanácuéca Cristo itàacái, picácué báí pía ìwalíse, néese pía Dios irí cayábéeri náalíacáinácué píwali Cristo yàasu wenàiwicaca pía.

<sup>17</sup> Idéca yàanàaca nàasu èeri Dios idàbacatáipináta yùuwichàidaca èeri mìnánái nabáyawaná ìwalíse. Quéechacáwa Dios yùuwichàida wía siùca, wía Dios yéenibeca. Dios idéca idàbaca imàacaca wàuwichàacawa càide iyúwa wenàiwica icapèedáidacaalí yéenibewa, iná yéewa wáalíacawa máinípiná cachàiniwanái Dios yùuwichàidaca èeri mìnánái manuísiwata, cawinácaalí càmiyéica yeebáida Dios itàacái. <sup>18</sup> Iwàwacutá wàuwichàacawa manuísiwata cháí èeri irícu, éwita Dios yàasu wenàiwicacáaníta wía, Dios yéewáidacáiná wía yùuwichàacáisi iyú àta wàacatalétawa èeri íicha. Iná wáalíacawa Dios yùuwichàidáanápiná cabáyawanéeyéi wenàiwica càiripináta, cawinácaalí nacái báawéeyéica iicá Dios. <sup>19</sup> Iná wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios iwàwacaalí wàuwichàacawa Cristo irípiná, yá iwàwacutá wamànica cayábéeri mamáalàacata, wamàacacué nacái wíawawa Dios icáapi iriculé icùacaténá wía, yái Dios idàbéericaté wía, imàníripináca nacái walí càide iyúwaté íimáaná.

## 5

### *Consejos para los creyentes*

<sup>1</sup> Siùcade nuwàwaca nùalàacuéca pía píacué ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, ìwacáidáyaquéeyéicawa yàcalé imanùbaca. Ancianoca núa nacái càide iyúwacué pía. Nuicácaté Cristo yùuwichàacawa cruz ìwali, yá nucàlidaca iináwaná ìwali. Néese Cristo yàanàapinácaalí àniwa icamaláná mèlumèluíri iricuwa, yásí wàypiná Cristo yáapicha cáimiétacanéeri iyú, wacùacaténá yáapicha macáita. <sup>2</sup> Píacué ancianoca, picùacué Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, níara wenàiwica Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Péewáidacué nía, picùacué nía cáininéeri iyú càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáíwa. Picùacué nía casímáiri iyú càide iyúwa Dios iwàwáaná. Píacué ancianoca, picácué picutá madécaná plata. Néese píibaidacué Dios irípiná picùacaténácué yéenibe cayába macái pichàini iyúwa piwàwalicusewa. <sup>3</sup> Picácué pichùulla nía cachàiníri iyú; picácué piwàwa náiwacallicuéca

pía, níai Dios imàaquéeyéicuéca picùaca. Néese picùacué nía cayábéeri iyú, piyacué nacái machacàniri iyú Dios iicápiná, píasáidacaténacué nali cainácaalí Dios iwàwáaná nàyaca. <sup>4</sup> Yá áibaalípiná Wáiwacali yàanàpiná, yái Wáiwacalisíwaca, wía ancianoca icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, càide iyúwa pastor icùacaalí yàasu ovejanáwa cáininéeri iyú. Wacùacaalí nía cayábéeri iyú, yásí Wáiwacali yàapiná walí wàasu coronawa càmfiri imáalàawa, wáiwita ìwalliripiná, yá wàyapiná Wáiwacali yáapichawa icamaláná mèlumèluíri irìcu càiripináta, cáimiétacanéeri iyú, wacùacaténá macáita yáapicha.

<sup>5</sup> Càita nacái piacué càmiyéica máini béeyéi, piacué ancianonái íimiétacaná, níai icuèyéica wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Pimànicué nacái càide iyúwa nàalànacué pía. Piacué píimiétacanáwáaca piyúudàayacacuéwa, picácué cáimacái piicáca piawawa, càide iyúwa Dios itàacái íimáaná, abéeri Dios yàasu wenàiwica itànèericaté:

“Dios yùuwidaca imànica wenàiwica icàlidéeyéica iináwanáwa càmitasa nawàwacutá Dios, quéwa Dios imànica cayábéeri mawèníri iyú nali cawinácaalí yáaliyéicawa nawàwacutáca Dios iyúudàaca nía”,

íimaca yái Dios itàacáica. <sup>6</sup> Iná piacué Dios icàaluíniná, yái cachàiníríca náicha canánama; pimànicué nacái càide iyúwa ichùulianacué pía. Picácué máini cachàini piicáca piawawa Dios iicápiná, picácué máini cáimacái piicáca piawawa. Néese áibaalípiná yàanàcatáipinátaacué péenáiwaná, èeri imáalàapinácaalíwa, yásí Dios imànicué pirí cayábéeriwa wenàiwicanái iicápiná. <sup>7</sup> Picàlidacué Dios irí yái cáalúnacuéca pínáidacawa, néese manuicué pínáidaca Dios ìwali, píibàacué piwàwawa iwéré, Dioscáiná iwàwalicuéca pía mamáalàacata, icùacuéca nacái pía.

<sup>8</sup> Picùacué cayába piawawa cáaliacáiri iyú ipíchanacué pimànica pibáyawanáwa. Piicácué píichawa cayába ipíchanacué piùwide Satanás yáalimáidaca pía, piwènúadacáichacué píiwitáisewa Dios íicha. Satanás, yái icháawàidéerica waináwaná ìwali, yèepunicawa yáalimáidaca wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, imàacacaténá nacaláacawa Dios íicha càide iyúwa león cháwi nacáiri caluérica yèepunicaalíwa, íicháanica, canàicáinani, icutáca iyáapináwa wenàiwica. <sup>9</sup> Peebáidacué Jesucristo itàacái cachàinírí iyú, yéewacaténacué pibàlùacawa tàì íiméeri iyú Satanás íipunita, ipíchanacué piwènúada píiwitáisewa Dios íicha. Càmitacué pía abéta yùuwichàawa Cristo irípiná. Néese péenánáicué iyéeyéica macái cáli ínata imanùbaca, nàuwichàaca nacáíwa siúcata Cristo irípiná càide iyúwacué piùwichàanáwa, neebáidacáiná itàacái. <sup>10</sup> Quéwa idécanáamicué piùwichàacawa Cristo irípiná achúma èerita, yásí Dios ichàiniadacué píiwitáisewa cayábéeri iyú peebáidacaténacué Jesucristo itàacái macàaluínináta tàì íiméeri iyú cachàiníwanái mamáalàacata. Yái Diosca, yácata yái cáininéerica iicáca wía manuísíwata, imáidacaté wía wàyáanápiná abédanamata Jesucristo yáapicha, wacànacaténá mèlumèluíri iyú yáapicha càiripináta Dios icamaláná irìcu chènuniré. <sup>11</sup> Wàacué Dios irí cayábéeri icùapinacáiná macáita càiripináta ichàini manuíri iyúwa. Báisita, amén.

### *Saludos finales*

<sup>12</sup> Nubànucué pirí yái achúméerína cuyàlutaca Silvano yáapicha, áibaalí íipidenéerica Silas, yái wéenasàirica yeebáidéerica Jesucristo itàacái. Manúca nuínáidaca nuwàwawa Silvano ìwali imànínápiná cayábéeri càide iyúwa nusutáaná íicha. Nudéca nutànàacuéca pirí yái cuyàlutaca

nùalàacaténácué pía éeréeri iyú, nucàlidacaténácué pirí nacái Dios idéca imànicuéca pirí cayábéeri mawèníri iyú yáasáidacaténá cáininácuéca iicáca pía báisíri iyú. ¡Peebáidacué itàacái mamáalàacata cachàiníri iyú!

<sup>13</sup> Níái iyéeyéica cháí Babilonia iyacàlená írìcu yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, Dios yeedéeyéica yàasunáipináwa càide iyúwa yeedáanácué pía, nawàwalicué pía. Càita nacái Marcos yái nuiquéerica càiride iyúwa nuìriwa iwàwalicué nacái pía. <sup>14</sup> Pitàidáyacacuéwa cayábéeri iyú càide iyúwa abémisana. Nusutácué Dios íicha pirípinácué imàacáanápinácué pìyaca matuíbanáiri iyú, píacué Cristo yàasu wenàiwicaca.



## 2 SAN PEDRO

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Simón Pedro nubànùacué pírí cuyàluta. Núacata abéeri Jesucristo yàasu wenàiwica, yàasu apóstol nacái Jesucristo ibànùèrica nucàlidacaténá itàacái. Nubànùacué pírí yái cuyàlutaca, píacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái cáimiétaquéeri iyú abédanama càide iyúwa weebáidáaná. Càita Wacuèriná Dios yái Jesucristoca, idéca imànica walí macáita abédanamata, icùacáiná wenàiwica machacànìiri iyú, yái Jesucristo iwasèrica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. <sup>2</sup> Nusutácué Dios ícha pírípínacué imàacáanápínacué píalíacawa Dios ìwali manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata, Wáiwacali Jesús ìwali nacái, yéewanápiná namànicuéca pírí cayábéeri mawènìiri iyú manuísíwata, namàacacaténácué nacái pìyaca matuíbanáiri iyú.

### *Cualidades del cristiano*

<sup>3</sup> Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini iyúwa, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, íná wadèniaca macáita yái chàinisi wamápuèrica wàyacaténá siùcade càide iyúwa Dios iwàwáaná wacáuca càmliri imáalàawa yáapichawa, wàacaténá nacái Dios iyéininá machacànìiri iyú. Càité Dios imànica walí imàacacaalíté wáaliacawa Jesucristo ìwali, yái imáidéericaté wía irípínáwa, wàyacaténá yáapicha icamaláná mèlumèlúiri irìcu, cáimietacanéeri iyú nacái, yái Jesucristo cayábéerica náicha canánama. <sup>4</sup> Càita Dios idéca imànica walí cayábéeri ichàini manuírì iyúwa càide iyúwa ímáanáté, yái cayábéerica manuísíwéeri cawènìiri nacái, yéewanápinácué pidèniaca Dios íiwitáise mabáyawanéeri, yéewanápinácué nacái iwasàaca pía èeri mìnaná íiwitáise ícha imáalèeripínacawa yáséeri iyú nabáyawaná ìwalísewa, máinícáiná nawàwaca namànica nabáyawanáwa, níái èeri mìnanáica càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Dios idéca imànicuéca pírí yái cayábéerica, íná píacué yeebáidéeyéica Jesucristo, píalimáidacué macái pichàini iyúwa pìyáanápíná mabáyawanéeri iyú. Néese, píalimáidacué píalíanápínáwa Dios ìwali cachàiníwanái mamáalàacata, píalíacaténácué cayábéeri ìwali báawéeri íchaná cáaliacáiri iyú. <sup>6</sup> Néese píalimáidacué picùanápíná píawawa báawéeri ícha ipíchanácué pimànica pibáyawanáwa. Néese píalimáidacué pìidenlanápíná piùwichàanáwa mamáalàacata matuíbanáiri iyúta. Néese píalimáidacué pìanápíná Dios iyéininá machacànìiri iyú, pimànicaténácué cayábéeri áibanái irí. <sup>7</sup> Néese píalimáidacué cayábáanápíná piicáca áibanái yeebáidéeyéi Jesucristo itàacái, càide iyúwa yéenayaquéeyéiwa. Néese píalimáidacué cáinináanápíná piicáca nacái macáita èeri mìnanáí.

<sup>8</sup> Pimànicaalícué manuísíwata macáita yái nucàlidéericuéca pírí, yásí máiní cawènica Dios iicáca yái pimànírìcuéca. Cawènìirica yái píalíanácuéca Wáiwacali Jesucristo ìwali. <sup>9</sup> Quéwa cawinácaalí càmita imànì càide iyúwa nucàlidáanácué pírí, yá catáca íiwitáise càide iyúwa matuíri, càì nacáide iyúwa wenàiwica càmliri yáalimá iicáca déeculé, iimáichacáiná Dios imàacacatè iwàwawa ícha yái báawéerica imànírìcaté quéechacáwa. <sup>10</sup> Íná nuénanáí, Dios idéca imáidacuéca pía, idéca nacái yeedácuéca pía yàasunáipínáwa, íná iwàwacutácué píalimáidaca pimànínápíná cayábéeri macái pichàini iyúwa cawènicaténácué pimànica

yái imáidáanácúéca pía. Pimànicaalícúé càì, yá canácatáita picaláacúéwa Dios ícha. <sup>11</sup> Càita Dios itàidapínacúé píawa máini cayábéeri iyú imàacáanápínacúé pírí píasu cawèníripíná manuírí piwàlúacaténacúéwa yácalè chènuníiséeri írículé Wáiwacali Jesucristo icúacataléca macáita càiripínáta, yái Wáiwacali iwàsèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha.

<sup>12</sup> Iná nucàlidapínacúé píriwani càì mamáalàacata éwitacúé péemlàcáanítani bàaluité, píaliacúé nacái ìwali cayába, éwitacúé nacái peebáidacáaníta tàì íiméeri iyú yái báisíiri tàacáisi néewáidéericatécúé iyú pía. <sup>13</sup> Idècunitàcá nùyaca cháì èeri írícú, iwàwacutáacúé nùalàaca pía numichàidacaténacúé píiwitáise ipíchanácúé píimáichaca yái tàacáisica píaliéricuécawa ìwali. <sup>14</sup> Wáiwacali Jesucristo idéca imàacaca nùaliacawa nuétáanápínáwa mesúnamáita. <sup>15</sup> Quéwa numànipíná macáita nùalimáanáta nucàlidacaténacúé píri yái tàacáisi báisíirica, yéewanápiná nuétácadénámiwa, yá píalimápinacúé piwàwalica yái tàacáisica nuéwáidéericuéca iyú pía.

### *Los que vieron la grandeza de Cristo*

<sup>16</sup> Bàaluité wéewáidacúé pía Wáiwacali Jesucristo íiwitáise cachàiníiri ìwali. Càita nacái wacàlidacatécúé píri Wáiwacali yàanàanápíná aléi èeri írículé àniwa. Càmitaté wéewáidacúé pía iyú yái píawirináimi íiwitáise cachíwéerica, yái wawàsi namàníirica náaliacái iyúwa nachíwáidacaténá áibanái. Néeseté wéewáidacúéca pía báisíiri tàacáisi iyú waicáacáinaté Wáiwacali watuí iyúwa, yái Wáiwacali cachàiníiri íiwitáise icànèerica mèlumèlúiri iyú, yái icamaláná chènuníiséerica, wàyacaalíté yáapicha manuírí dúli ínata. <sup>17</sup> Waicácaté Wáiwacali néenialíté Wáaniri Dios imàacacaalíté Wáiwacali imàacaca yáawawa waicácani cáimiétacanéeri, mèlumèlúiri nacái icamaláná chènuníiséeri yáapichawa. Yáté Dios itàaníca chènuníise, yá icàlidaca tàacáisi Wáiwacali ìwali íiméerica: “Yácata Nuiri nuwàwéeri cáininéeri nuicáca. Cayábaca nuwàwa nuicácani”, íimaca yái Diosca. <sup>18</sup> Wéemiacaté yái tàacáisi chènuníiséerica, wàyacáinaté Wáiwacali yáapichawa manuírí dúli ínatalé, chènuníiséeyéi imàacacaalíté yáawawa waicáca nía.

<sup>19</sup> Iná macáita idéca ichàbacawa càide iyúwaté profetanái itànàanáté Dios itàacái Cristo iináwaná ìwali. Càita wáaliacawa cachàiniwanái báisíiri iyúcani Cristo yàanàanápíná àniwa. Iwàwacutáacúé péewáidacawa ìwali yái tàacáisi Dios íiméericaté Cristo ìwali, peebáidacúé nacái, yáacáiná yái tàacáisi imàacaca wáaliacawa càinácaalí Dios iwàwa wàyaca. Yái Dios itàacái càicanide iyúwa lámpara icànacaalí catácatalé àta Jesucristo yèepùacataléta yàanàaca àniwa aléi èeri írículé. <sup>20</sup> Quéwa iwàwacutáacúé piwàwalica abéeri wawàsi càiripínáta: Càmita yéewa wáaliacawa wéemiacani wachàini iyúwa meedá càinácaalí íimáaná yái tàacáisi Dios yàasu profetanái itànèericaté inùmaliicúise. Néese iwàwacutá Espíritu Santo iyúudáaca wía wáaliacaténá wéemiacani, càinácaalí íimáaná. <sup>21</sup> Níacáiná Dios yàasu profetanái càmitaté nacàlida tàacáisi náiwitáise iyúwa càide iyúwaté nawàwáaná meedá; néese Dios yàasu wenáiwicaca nía icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliicúise, càide iyúwaté Espíritu Santo imàacáanáté nacàlidacani.

## 2

### *Los que enseñan mentiras*

<sup>1</sup> Bàaluité nacái israelitanái yèewi nàyacaté abénaméeyéi cachíwéeyéi iwículidéeyéica. Nacàlidacaté nachíwawa, náimacaté Dios yàasu profetanáicasa nía, icàlidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmaliicúise. Càita nacái

abénaméeyéi cachìwéeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica nàanàpinácué pèewiré. Yá néewáidapíná wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú, quéwa namànipíná càì ibàacanéri iyú yéewanápiná áibanái iyúunáidaca cachìwéeyéi néewáidaca wenàiwica báisiiri tàacáisi iyú. Nàasu tàacáisi cachìwéeri itépiná wenàiwica Dios yàasu yúuwichàacáisi iriculé. Nacàlidapíná nachìwawa Wáiwacali ìwali, náimapíná càmitasa Wacuèrináni, yái Jesucristoca yéetéericatéwa wáichawaliná iwasàacaténá wía Dios yàasu yúuwichàacáisi íicha. Quéwa néetápinácaalíwa, yáta Dios idàbapíná yúuwichàidaca níawa manuísíwata. <sup>2</sup> Madécaná icàlidéeyéica iináwanáwa neebáidáanása Jesucristo itàacái neebáidapíná cachìwéeyéi yàasu tàacáisi, yá namànipíná macái báawéeri íiwitáaná mabáiníiri iyú nainá iyúwa wenàiwicanái yàacuésemi. Iná nàwalíise áibanái natàanípiná báawéeri iyú báisiiri tàacáisi ìwali, wàwali nacái, wía yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>3</sup> Níara cachìwéeyéica máini nawàwa needáca nalíwa manùba cawèniiri, iná nachìwáidapínácué píawa cachìwéeri tàacáisi iyú néewáidacáinácué píá piacaténácué nalí plata. Bàaluité quéwa Dios íináidacawa yúuwichàidáanápiná cawinácaalí imàniyéica càì, idéca nacái ichùnìaca nalípiná nàuwichàanápinácaawa càmíiri imáalàawa, yá canácata iwasèripíná níawa nàuwichàacái íichawa.

<sup>4</sup> Wáalíacawa Dios yúuwichàidáanápiná nía, càmíicáinaté Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níara báawéeyéica àngel iwènúadéeyéicaté íiwitáisewa Dios íicha. Néese yúucacaté nía infierno iriculé; yáté idacùaca nía cadena iyú icùacaténá nía iyúwa presoíyéi catéeri írìcu mamáalàacata àta áibaalípiná Dios icàlidacataléta nabáyawaná iináwaná ìwali, yúuwichàidáanápiná nía càiripínáta. <sup>5</sup> Càité nacái càmita Dios imàaca iwàwawa nabáyawaná íicha níara bàaluisàna èeri mìnanáica. Néese ibànùacaté manuíri yéesacái imáalàidacaténáté macáita báawéeyéi wenàiwica. Dios icùacaté ocho namanùbaca wenàiwica yéesacái íicha, yái Noé, yàalèericaté wenàiwica nawènúadáanápiná náiwitáisewa báawéeri íicha, yá nacái siete namanùbaca wenàiwica Noé yáapichéeyéica. <sup>6</sup> Càité nacái Dios ibànùaca manuíri yúuwichàacáisi imáalàidacaténáté pucháiba yàcalémi Sodoma, Gomorra. Dios yeemácaté nía àta imenínáamicataléta imàacacawa. Càité Dios imáalàidaca níai wenàiwica yáasáidacaténá áibanái báawéeyéi írì, iyéeyéipínácaté náamiwáise, yúuwichàidáanápiná nía nacái cawinácaalí imàniyéica ibáyawanáwa. <sup>7</sup> Quéwa Dios iwasàacaté Lot Sodoma iyacàlená íicha. Yái cayábéeri íiwitáiseca Lot máinité achúmaca iwàwa iicáca namànica nabáyawanáwa mabáinináwacata nainá iyúwa, níai Sodoma iyacàlená mìnanáica bàaluité.

<sup>8</sup> Yái aslali cayábéerica íiwitáise íipidenéericaté Lot, iyacaté báawéeyéi wenàiwica yèewi. Yáté máini achúmaca iwàwa manuísíwata ìwalíise macáita yái báawéerica iiquéericaté namànica, natàanica nacái macái èeri imanùbaca. <sup>9</sup> Wáiwacalícata yái yáaliméerica iwasàaca wía íicha yái wawàsi yáalimáidéerica wía ipíchaná wamànica wabayawanáwa, wía Dios yàasu wenàiwica yeebáidéeyéica itàacái. Siúcata Dios yúuwichàida iyaca níai báawéeyémica presoíri iyú àta néenáiwaná yàanàacataléta Dios icàlidacatápináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yúuwichàidáanápiná nía càiripínáta. <sup>10</sup> Máini cachàiniwanái mamáalàacata Dios yúuwichàidapíná wenàiwica imàniyéica yàacawa ibáyawanáwa iiná iyúwa, yái casaquèeri wawàsi càmírìca Dios ibatàa wenàiwica imànica. Càita nacái Dios yúuwichàidapíná cawinácaalí càmíiyéica iwàwa Jesucristo Náiwacalípináwa

icùacaténá nía. Macáita níái yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càmita nàa áibanái ímíétacaná. Càmita cáalu natàani báawéeri iyú báawéeyéi ángel ìwali, níái cachàiníyéi demonio íiwacanánáica icuèyéica yàasu cáliwa chènuníiséeyéi cáuli írìcuíyéi. <sup>11</sup> Néese Dios yàasu ángelnái cachàiníca nía náicha macái demonio íiwacanánái, quéwa éwita cachàinicáníta ángelnái demonionái íicha, càicáaníta càmita ángelnái icuísá íichawa demonionái Wáiwacali yàacuésemi. Iná picácué wacuísá wáichawa demonionái.

<sup>12</sup> Quéwa níái cachìwéeyéica, yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, càica níade iyúwa cuwèesínái máiwitáiséeyéi. Càmita nánáidawa cáaliacáiri iyú, néese namànicáita meedá macáita càinácaalí nawàwéeri namànica càide iyúwa cuwèesínái imàniná. Càide iyúwa wenàiwica náibàacaalí cuwèesi nanúacaténáni, càita nacái Dios idéca íináidacawa íbàanápíná níái cachìwéeyéica yùuwichàidacaténá nía càiripínáta. Nacuísá náichawa demonionái máini báawéeri iyú, éwita càmicáaníta náalía cayába demonionái iináwaná ìwali; quéwa Dios yùuwichàidapíná cachìwéeyéi càiripínáta càide iyúwa yùuwichàidáanápíná nacái demonionái. <sup>13</sup> Níái cachìwéeyéica nàuwichàapínácawa càide iyúwa nàuwichàidáanáté áibanái wenàiwica. Casímáica náyaca càasuíri iyú, nayáaca nacái nayáacaléwa, cawèníri yàacàsica, nánáidacáináwa abéerita ìwali yái siùquéri wawàsica. ¡Càica níade iyúwa casaquèeri wawàsi, namànicáiná nabáyawanáwa mabáiníiri iyú pèewibàa piwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténá piyáacaléwa! Camúnica nía, casímáiri iyúta nayáaca manuí nayáacaléwa cawèníri yàacàsi, nàiraca nacái. Náimaca neebáidáanása báisíiri tàacáisi, quéwa nachìwa meedá.

<sup>14</sup> Naicácanacáita inanái, yá nawàwaca naimáca úapicha. Canácatáita chamàle namànica nabáyawanáwa. Náalimáida nawènúadánápíná inanái íiwitáise, asianái nacái namàníinápíná nabáyawanáwa náapichawáaca, níái wenàiwicaca càimíyéica yeebáida Jesucristo itaacái tàì íiméeri iyú. Nadéca néewáidaca níawawa nawàwacaténá nàasupínáwa áibanái yàasu cawèníri. Níata wenàiwicaca Dios yùuwichàidéeyéipíná càiripínáta. <sup>15</sup> Nadéca naméeràacawa Dios íicha namàacacáiná níawawa namànicaténá nabáyawanáwa. Namàni càide iyúwaté Beor íirimica Balaam imànináté. Bàaluité Balaam iwàwacaté ícháawàaca israelitanái íipidená ìwali imapùacaténáté nía chàwicùli iyú, yéewanápínáté báawéeri yúuwàacawa nàwali níái Dios yàasu wenàiwicaca. Càité Balaam iwàwacaté imànica yeedácaténá írìwa cawèníri wawàsi israelitanái yùuwidenái íicha. <sup>16</sup> Néeseté Dios yàalàaca Balaam cachàiníiri iyú ipíchanáté ícháawàaca israelitanái íipidená ìwali chàwicùli iyú. Dios imàacaca Balaam ipìra burro utàanica wenàiwica isàna iyú Balaam írì. Càité burro umáisaníaca Balaam imànica ibáyawanáwa, íná càmitaté yáalimá Balaam ibànùaca chàwicùli Dios yàasu wenàiwica ìwali, Dios icùacáináté nía.

<sup>17</sup> Cawinácaalí yéewáidéeyéica wenàiwica siùcade cachìwéeri tàacáisi iyú, canéeyéica iwèni nía càide iyúwa dápú canéerica írì únì, càide iyúwa nacái cúulíri acalèe cáuli itéerica quéwa canácatáita unía yúuwèeriwa wenàiwica ibànacale ìwali. Yá Dios yúucapíná íichawa níái cachìwéeyéica nàuwichàacaténáwa càiripínáta írìcu yái máinícataléca cúulica catá. <sup>18</sup> Níacáiná cachìwéeyéi nacálidaca canéeri iwèni wawàsi canùmaséeri iyú. Idécanacáita wenàiwica yeebáidaca Jesucristo, nayamáidaca nacái namànica càide iyúwa cachìwéeri tàacáisi íimáaná, néese cachìwéeyéi idàbaca yáalimáidaca nía namàníinápíná macái báawéeri íiwitáaná

mabáinináwacata nainá iyúwa áibanái wenàiwica yàacuésemi. <sup>19</sup> Níái cachìwéeyéica nacàlidaca wenàiwicanái irí cayábacasa wàyaca iyúwa canéeyéi íiwacali wamànicaténá càide iyúwa wawàwaná meedá, náimacáiná càmítasa iwàwacutá weebáidaca iyúwa Dios ichùullaná. Quéwa níái cachìwéeyéica càmíta nàya iyúwa canéeyéi íiwacali, néese càica níade iyúwa presoíyéi, nabáyawanácáiná idacùaca nía cachàiníiri iyú namànicaténá meedá nabáyawanáwa itéeripináca nía yéetácáisi iriculé déeculé Dios íicha càiripináta. Yácáiná cawinácaalí wawàsi idacuèrica wenàiwica íiwitáise, yácata yái wenàiwica íiwacalica. <sup>20</sup> Cawinácaalí wenàiwicanái yáaliéyécawa Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, yá Wáiwacali iwasàaca nía èeri mìnánái íiwitáise íicha, macáí casaquèeri wawàsi èeri mìnánái imàníríca. Néese, níái yáaliéyécawa Wáiwacali ìwali, nawènúadacaalí náiwitáisewa cayábéeri íicha àniwa, yá namàcacaalí nabáyawanáwa idacùaca nía àta yái báawéerica icàbadàacataléta nía, yá máini cachàiníwanái cabáyawanáca nía íicha yái quéechéericatécáwa. <sup>21</sup> Quéechatécáwa náalíacawa càinácaalí Dios iwàwástaná wàyaca machacàiníri iyú, néese nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo itàacái íicha, yái tàacáisi mabáyawanéerica Dios imàaquéericaté walí; íná Dios yùuwichàidapiná níawa manuísíwata cachàiníwanái náicha cawinácaalí càmíiyéica yéemlàcáwaca Jesucristo iináwaná ìwali. <sup>22</sup> Níái yèepuèyéica imànica ibáyawanáwa àniwa nadécanáami náalíacawa Jesucristo iináwaná ìwali, càica níade iyúwa áiba comparación íimáaná: “Auli yèepùacawa iyáacaténá yèeculéwa. Marrano nacáí nadécanáami nàapidáidaca úa, yá uèpùaca utalíacawa casacàaliriculé àniwa”, íimaca yái comparaciónca.

### 3

#### *El regreso del Señor*

<sup>1</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, yáta pucháibáaná cuyàluta nutànèericuéca pirí. Iná nudéca nùalàacuéca pía pucháiba yàawírí nuwàwacáinácué numichàidaca píiwitáise masaquèeri píináidacaténácuéwa cáalíacáiri iyú. <sup>2</sup> Píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi Dios yàasu profetanái icàlidéericaté bàaluité. Píináidacué nacáíwa Wáiwacali Jesucristo itàacái ìwali, yái ichùulíerica wamànica, yái Wáiwacali iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Wía apóstolca Jesucristo ibànuyéyica wacàlidacaténá itàacái, wadéca wéewáidacuéca pía pimànicaténácué càide iyúwa Wáiwacali ichùullaná.

<sup>3</sup> Péemiacué cayába, iyaca abéeri wawàsi máinicué iwàwacutéeri píalíacawa. Ipíchawáise èeri imáalàacawa, yá wenàiwicanái iyáanápíná íicáaníyéica waquíniná, wía yeebáidéeyéica Cristo itàacái. Namànipíná nabáyawanáwa macáí íiwitáaná càide iyúwa náiwitáise báawéeri iwàwáaná.

<sup>4</sup> Nasutápiná néemíawa wía, namànica naquíniwa càì: “Pidécuéca píimaca walí Cristo íimacasa bàaluité yàanàanápínaté àniwa. ¿Néenicué, cáná càmítacá yàanà? Níara wàawirináimi iiquéeyéicaté Cristo nadéca néetácawa bàaluité, quéwa Cristo càmítacá yàanà. Yá macáí wawàsi iyéerica cháí yèepunicawa iyaca mamáalàacata iyúwataté iyáaná Dios idàbacatáiseté èeri àta siùca nacáide”, càipíná náimaca càmícáiná neebáida Dios imáalàidáanápíná yái èeriquéi. <sup>5</sup> Cawinácaalí wenàiwica icàlidéeyéica càiri tàacáisi càmíta báisi nawàwa náalíacawa càinácaalíté Dios imànica. Càmíta nawàwa náalíacawa Dios idàbacaté chènuníseyéi cáli itàacái iyúwa bàaluité. Néese Dios ichùulíacaté chuìri cáli imusúacawa manuíri

úni yáacuise. Néese iseríacaté úni yéewacatenáté yéená iyaca chènuniré, áiba yéená nacái iyamáacatéwa cháí. <sup>6</sup> Néeseté àniwa Dios imàacacaté úni yéesacawa macái cáli íwali àta idapúadacatalétaté macáita. Ináté Dios imáalàidacaté macáita cháí èeri írìcuíca úni iyú, yái manuúri yéesacáica bàaluité. <sup>7</sup> Quéwa siuca chènuníiséeyéi cáli, yá nacái cáliquéi iyéerica cháí èeri írìcu siuca, Dios icùaca iyaca nía yeemácaténá nía quichái iyú áibaalípiná. Yá quichái yeemápiná níawa néenialípiná Dios icàlidapínacaalí báawéeyéi íiwitáise íbáyawaná iináwaná yúuwichàidáanápiná níawa càiripináta.

<sup>8</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, picácué piimáicha Dios iicáca abé èeri ichàbacawa càide iyúwa waicáaná mil camuí ichàbacawa. Càita nacái Dios iicáca mil camuí ichàbacawa càide iyúwa waicáaná abé èeri ichàbacawa. <sup>9</sup> Aibanái nayúunáidaca idéca ichàbacawa wáicha Wáiwacali yéenáíwaná yàanàanápiná àniwa càide iyúwa icàlidáanáté walíni. Quéwa càmitàacá ichàbawa yái Wáiwacali yéenáíwanáca, néese Wáiwacali idècunìacáicatawa icùacáiná iyaca áibanái nawènúadánápiná náiwitáisewa írìpiná. Càita icùaca éeréeri iyú càmíicáiná iwàwa yúucacawa ícha íbatàa abéeripináta, néese iwàwa macáita nawènúadaca náiwitáisewa Dios írìpiná.

<sup>10</sup> Canácata yáaliériwa Wáiwacali yéenáíwaná, càicaalínápinácaalí yàanàaca àniwa, càide iyúwa càmicaalí wenàiwica náalíawa càiná èeri írìcucaalí cayéedéeri yàanàapíná nacapèe néré. Néese Wáiwacali yàanàapínacaalí àniwa, yásí chènuníiséeyéi cáli namáalàapínacawa máiníiri yáwanái tiríríiri isàna manuúri iyú, caiyéininéeri macái énu ícha. Yá macái wawàsi iyéerica iwasàapínáwa ùlúeri iyú neemácáináwa quichái írìcu, yá nachalíapínacawa. Yásí macáita yái èeriquéi, yá nacái èeri írìcuíri wawàsica canánama neemápinácawa Dios imáalàidacaalí níawa.

<sup>11</sup> Dios imáalàidapíná macáita quichái iyú, macáita yái iyéerica. ¡Iná iwàwacutácué piyaca mabáyawanéeri iyú, píacué nacái Dios iyéiníná! <sup>12</sup> Picúacué Dios yéenáíwaná yàanàaca. Pimànicué píalímáanáta yéewanápiná yéenáíwaná yàanàaca caquialéta cachàiniwanái. Néenialípiná chènuníiséeyéi cáli namáalàapínacawa quichái iyú, yá macái wawàsi iyéerica iwasàapínacawa ùlúeri iyú quichái ipèrùa yèewi. <sup>13</sup> Quéwa wíata icùaca iyaca Dios idàbáanápiná wàlisài capíraléeri cáli, wàlisài cáli nacái, càide iyúwa Dios icàlidáaná walí imànínápiná. Yá macáita iyéeripínaca néré, cayáapíná náiwitáise, iyéeyéipíná machacàníiri iyú càiripináta.

<sup>14</sup> Iná nuénánái cáininéeyéica nuicáca, idècunitàacá picùaca Wáiwacali yéenáíwaná yàanàanápiná, yá pimànicué macáita píalímáanáta macái pichàini iyúwa píyacatenácué matuúbanáiri iyú áibanái yáapicha, mabáyawanéeri iyú nacái Dios iicápiná. <sup>15</sup> Picácué piimáicha Wáiwacali idècunìacawa éeréeri iyú yéewacatená iwasàaca wía Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha. Càita nacái wéenasàiri Pablo, yái cáininéerica waicáca, idéca itànàacuéca píri cuyàluta píalíacatenácuéwa Wáiwacali yàanàanápiná, càide iyúwa Dios imàacáaná Pablo yáalíacawa. <sup>16</sup> Pablo idéca icàlidacuéca píri càì Wáiwacali yàanàanápiná àniwa macái yàasu cuyàluta írìcuwa. Pablo idéca icàlidaca áiba wawàsi íwali càulenéeri wenàiwica yáalí yéemíaca càinácaalí ímáaná. Néese áibanái càmíiyéicá yéewáidawa cayába, càmíiyéi nacái yeebáida Jesucristo itàacái tàì íméeri iyú, nadéca nawènúadaca Pablo yàasu tàacáisi, yá càmita nacàlida machacàníiri iyúni càide iyúwa ímáaná. Càita nacái nadéca nawènúadaca Dios itàacái profetanái itànèericaté.

Iná Dios yùuwichàidapiná cawinácaalí càmíyéica icàlida Dios itàacái machacàníiri iyú.

<sup>17</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, píalíacuéwa cachìwéeyéi yàanàanápíná. Iná piicácué píchawa cayába ipíchanácué báawéeyéi íiwitáise ichìwáidacuéca pía nawatàidacaténácué pía nachìwa iyúwa déeculé báisiiri tàacáisi íicha àta piméyáacatalétacuéwa peebáidaca Jesucristo itàacái. Picácué peebá nali. <sup>18</sup> Néese píalimáidacué píalíacaténáwa manuísíwata cachàiníwanái mamáalàacata Wáiwacali Jesucristo ìwali, yái iwasèerica wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha. Pimàacacué nacái Wáiwacali ichàiniadaca pía íiwitáise cachàiníiri iyúwa, yái Wáiwacali cáininéerica iicácuéca pía. ¡Wàacué Wáiwacali iríwa cayábéeri siúcáisede, càiripináta nacái! Báisíta, amén.

# 1 SAN JUAN

## *La palabra de vida*

<sup>1</sup> Wabànùacué pírí cuyàluta. Wacàlidacué pírí Jesucristo ìwali, yái iyéericaté èeri ipíchawáise bàaluité. Wacàlidacué pírí Jesucristo ìwali, yái wéemièrica itàacái wàuwi iyúwa, yái waiquéerica watuí iyúwa, wíacáiná waicácaté Jesús, wamàaca nacái wacáapiwa ìwali. Yái Jesucristo, yácata Tàacáisi yèerica wacáuca càmíiri imáalàawa. <sup>2</sup> Jesucristo imàacacaté yáawawa waicácani yèpunícaalítéwa cháí èeri írìcu, yáté waicácani. Iná yéewa wacàlidaca iináwaná ìwali, yá wacàlidacué pírí nacái yái tàacáisica Jesucristo ìwali, yái càmíirica imáalàawa, iyéericaté càiripínáta Wáaniri Dios yáapicha, yái Jesucristo imàaquéericaté yáawawa waicácani. <sup>3</sup> Iná wacàlidacué pírí iináwaná ìwali yái Jesucristo waiquéericaté, wéemièrica nacái itàacái, yéewanápinácué abédanamata píiwitáise wáapicha, wàyacáiná abédanamata Wáaniri Dios yáapichawa, yáapicha nacái yái Dios írìca, Jesucristoca. <sup>4</sup> Iná wabànùacué pírí cuyàluta, casímáicaténácué piwàwa wáapicha.

## *Dios es luz*

<sup>5</sup> Wacàlidacué pírí yái tàacáisica iyúwaté Jesucristo yéewáidáaná wía. Jesucristo yéewáidacaté wía wáalíacaténáwa mabáyawanáca Dios, imàaca nacái wáalíaca Dios ìwali, càide iyúwa camalási imàacacaalí waicáca cayába. Canéeri Dios ibáyawaná, canásíwata. <sup>6</sup> Wáimacaalí, “Wàyaca abédanamata Dios yáapicha”, quéwa wamànicaalí mamáalàacata wabáyawanáwa, yá cachìwéeyéi wía meedá, càmita nacái wàya machacàníiri iyú. <sup>7</sup> Quéwa, wàyacaalí mabáyawanéeri iyú càide iyúwa Dios iyáaná mabáyawanáwaca icamaláná írìcuwa, yásí abédanamata wáiwitáise wáapichawáaca. Dios írì Jesú íraná imusúacatéwa icháuná írìcuísewa cruz ìwali, yá yéetácatéwa. Yúuwichàacatéwa wáichawalíná wabáyawaná ìwalíise, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamànírìca.

<sup>8</sup> Néese, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá ichìwáidéeyéi yáawawa meedá wía. Càmita nacái watàani báisíiri iyú. <sup>9</sup> Wáalíacawa machìwéericani, yái Diosca, imàni nacái macáita càide iyúwa ímáaná. Wáalíaca nacáiwa Dios icùaca wenàiwica machacàníiri iyú. Iná yéewa wacàlidacaalí wáichawa Dios írì yái báawéerica wamànírìca, yásí Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, masacàaca nacái imànipíná wáiwitáisewa macái báawéeri íiwitáaná ícha. <sup>10</sup> Quéwa, wáimacaalí “Canáca wabáyawaná”, càì wáimacaalí, yá waicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmita nacái weebáida Dios itàacái báisíiri iyú. Dios idéca icàlidaca waináwaná ìwali wamànica wabáyawanáwa.

## 2

## *Cristo, nuestro abogado*

<sup>1</sup> Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pírí cuyàluta pimànicáichacué pibáyawanáwa. Quéwa, éwita wamànicaalí wabáyawanáwa, càicánita Jesucristo, yái mabáyawanéerica iyéerica Wáaniri Dios yáapicha, yàacawéeridaca wía, itàanica wawicáu Dios yáapicha, Dios imàacacaténá iwàwawa wabáyawaná ícha. <sup>2</sup> Jesucristo imàacacaté icáuca



iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, yái báawéerica wamànírica wàyaca. Càmiritaté yéetáwa abéta wáichawalíná, néese yúuwichàacatéwa macái èeri mìnáná íchawalíná nabáyawaná ìwalíse.

<sup>3</sup> Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùulianá wamànica, yásí wáalíacawa báisíiri iyú wáalíacawa Díos ìwali, wàyaca nacái abédanamata Díos yáapicha. <sup>4</sup> Aibacaalí càì íimaca “Núalíaca Díos ìwali”, càicaalí íima, càmicaalí quéwa imàni càide iyúwa Dios ichùulianá wamànica, cachìwéeri meedáni yái wenàiwicaca, càmita nacái yeebáida báisíiri tàacáisi. <sup>5</sup> Néese àniwa cawinácaalí imàníríca càide iyúwa Díos ichùulianá, yácata cáininéerica iicáca Díos báisíiri iyú. Iná yéewa wáalímá wáalíacawa báisíiri iyú wàyaca abédanamata Díos yáapicha wamànicaalí càide iyúwa Díos íimáná. <sup>6</sup> Cawinácaalí càì íiméerica “Nùyaca abédanamata Díos yáapicha mamáalàacata”, càicaalí íima, iwàwacutá iyaca càide iyúwa Jesucristo iyáanaté cháí èeri írìcu.

### *El nuevo mandamiento*

<sup>7</sup> Píacué nuénánáí cáininéeyéica nuicáca, càmita wàlisàì yái tàacáisi nutànèericuéca pirí. Yái tàacáisi, yácata tàacáisi peebáidéericatécué piwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo írípíná. Yái tàacáisi bàaluisàimica yácata tàacáisi péemièericuéca bàaluité. <sup>8</sup> Ewitacué péemiàcánítani bàaluité, càicáníta siùca àniwade nutànàacué piríni, càide iyúwa tàacáisi wàlisàita. Càide iyúwaté Jesucristo yeebáidáaná yái tàacáisica, càita nacáicué peebáidacani, píacué cáininéeyéica iicáyacacawa. Pidécuéca piwènúadaca píiwitáisewa báawéeri ícha peebáidacaténacué Jesucristo itàacái, càide iyúwa waicácaalí catéeri ichalíacawa cachàiniiri camalási icànacaalí catéeri írìculé.

<sup>9</sup> Aibacaalí càì íimaca “Nuebáidaca Jesucristo itàacái, nuèpuníca nacáíwa mabáyawanáwaca Díos icamaláná írìcu”, quéwa meedá báawaca iicáca áiba wenàiwica, yá meedá yèepuníriwa mamáalàacata íbáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica iméeràacaalíwa catácatalé, máiniiri catáca. <sup>10</sup> Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái, yácata yeebáidéerica Jesucristo itàacái, yèepuníri nacáíwa mabáyawanáwaca Díos icamaláná írìcu, yá canáca wawàsi yáaliméeri iwènúadaca íiwitáise imànínápiná íbáyawanáwa. <sup>11</sup> Quéwa cawinácaalí báawa meedá iicá áibanái, càmita yeebáida Jesucristo itàacái báisíiri iyú, yá yèepuníri nacáíwa íbáyawaná yáapichawa, càide iyúwa wenàiwica iméeràacaalíwa catácatalé. Yá càmita yáalímá imànica cayábéeri, ilúacáiná matuí imànica íiwitáise, càide iyúwa wenàiwica yúuquéeriwa càminá yáalíawa alénacaalí yàawa.

<sup>12</sup> Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, nutànàacué pirí cuyàluta Dioscáiná idéca imàacaca iwàwawa píbáyawaná ícha, Jesucristo yéetácáinácuéwa píichawalíná. <sup>13</sup> Píacué, béeyéica, nutànàacué pirí cuyàluta píalíacáinácué Jesucristo ìwali, yái íyéericaté èeri ípíchawáise. Píacué nacái úuculliyéica, nutànàacué nacái pirí cuyàluta núalíacáináwa pidécuéca pí-mawènladaca báawéeri Satanás.

<sup>14</sup> Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, píalíacáinácué Wáaniri Díos ìwali. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta píacué béeyéica píalíacáinácué Jesucristo ìwali, yái íyéericaté èeri ípíchawáise. Nutànàacatécué nacái pirí cuyàluta, píacué úuculliyéica cachàinicáinácué píiwitáise peebáidacáinácué Díos itàacái tàì íuméeri iyú, núalíacáiná nacáíwa pidécuéca pí-mawènladaca báawéeri Satanás.

<sup>15</sup> Picácué cáininá piicáca cháí èeriquéi. Picácué cáininá piicáca èeri m̀nanáí íiwitáise càmíiyéica cáininá íicáca Dios. Cawinácaalí cáininéerica íicáca èeri m̀nanáí íiwitáise, càmíta yáalimá cáinináca íicáca Wáaniri Dios. <sup>16</sup> Aibanáí èeri m̀nanáí càmíiyéica yeebáida Jesucristo itaacáí, canácata néená imàníiri càide iyúwa Wáaniri Dios ichùulianá, canásíwa. Namànicáita meedá càide iyúwa náiwitáise iwàwáaná. Càita namànica: Máini máalíawáiseri iyú nawàwa namànica wawàsi càmíirica Dios ibatàa namànica, nasíimáidacaténá níawawa meedá; máini nawàwa naicáca báawéeri wawàsi, càmíirica Dios iwàwa wenàiwica íicáca, casíimáicatená nawàwa báawéeri iyú meedá; namàaca nacáí nawàwawa nàasu cawèníiri ìwaliwa, yá cáimacáica naicáca níawawa áibanáí íicha. <sup>17</sup> Yáí chéerica èeri írìcuírìca, macáita imáalàapináwa, nía nacáí èeri m̀nanáica iwàwéeyéica báawéeri meedá, namáalàapiná nacáíwa. Quéwa, cawinácaalí imàníirica càide iyúwa Dios iwàwáaná, ìyapiná Dios yáapicha càiripináta.

### *La verdad y la mentira*

<sup>18</sup> Píacué, nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, yáí èeriquéi imáalàapinácawa mesúnamáita. Pidécuéca péemíaca iináwaná ìwali abéeri asíali yàanèripináca íipidenéerica Cristo yúuwide. Siúcasiwata madécana Cristo yúuwidenáí nadéca nàanàaca, íná yéewa wáalíacawa mawíénica yáí èeriquéi imáalàanápínacawa mesúnamáita. <sup>19</sup> Níái Cristo yúuwidenáica nàacatéwa wèewísewa. Níacaté quéwa càmíiyéi wéenanáisiwa Wáiwacali ìwalíisená. Wéenanáisiwacalíté níatá, yá nayamáacatéwa wáapichatá. Dios imàacacaté nàacawa wèewíse yéewanápiná wáalíacawa abénaméyeyéi ìyeyéica wèewibàa, càmíta wéenanáisiwa nía Wáiwacali ìwalíisená.

<sup>20</sup> Cristo idéca ibànùacuéca pírì Espíritu Santo íná cáiwitáisecuéca pía canánama. <sup>21</sup> Iná nutànàacué pírì cuyàluta píalíacáinácuéwa báisíiri tàacáisi ìwali. Píalíacué nacáíwa piicáca báisíiri tàacáisi chìwáí íichaná. <sup>22</sup> Siúcade nucàlidacué pírì cawinácaalí cachìwéerica. Cachìwéericani, cawinácaalí càí íiméerica, “Càmíirité Mesías yáara Jesús mica”, càí íimaca imànica ichìwawa. Yácata nacáí abéeri Cristo yúuwide, càmícáiná yeebáida Wáaniri Dios itaacáí, Dios Iiri itaacáí nacáí. <sup>23</sup> Cawinácaalí càmíirica yeebáida Mesíascani yáí Dios Iirica, yáí wenàiwica Dios ibànùericaté icùacaténá èeri m̀nanáí, càmíta yáalía Wáaniri Dios ìwali. Quéwa cawinácaalí icàlidéerica Dios Iiri ìwali Mesíascani, yáí Mesías Dios ibànùericaté walí, yácata yáalíerica nacáí Wáaniri Dios ìwali.

<sup>24</sup> Iná peebáidacué cayábani mamáalàacata tàí íiméeri iyú, yáí tàacáisi nacàlidéericatécué pírì bàalutíe. Peebáidacaalícué cayábani tàí íiméeri iyú, yásí pìyacuéca abédanamata càiripináta Dios Iiri yáapicha, yáapicha nacáí yáí Wáaniri Diosca. <sup>25</sup> Jesucristo idéca icàlidaca walíni cáimíetacanéeri iyú yàanápiná wacáuca càmíiri imáalàawa, wáalíaca nacáíwa imànínápiná càide iyúwaté íimáaná.

<sup>26</sup> Siúca nubànùacué pírì cuyàluta nùalàacaténácué pía náichaná níara áibanáí iwàwéeyéica ichìwáidacuéca pía. <sup>27</sup> Quéwa, ìyacué pírì Espíritu Santo, yáí Espíritu Santo Jesucristo ibànùericatécué pírì. Càmita iwàwacutá áibanáí yéewáidacuéca pía Espíritucáiná yácata yéewáidéericuéca pía macáí wawàsi ìwali. Espíritu yéewáidaca wía báisíiri iyú. Canácataíta ichìwáida wía. Peebáidacué mamáalàacata Cristo itaacáí, càide iyúwa Espíritu yéewáidáanácué pía.

<sup>28</sup> Siúcade píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, peebáidacué mamáalàacata Cristo itaacáí manuúcaténá wáináidaca wawàwawa

waicácaalípiná Jesucristo, yàanàpinácaalí, ipíchaná báica waicáca wíawawa iwéré wabáyawaná ìwàllisewa yàanàpinácaalí àniwa. <sup>29</sup> Píaliacuécawa Jesucristo ìwali mabáyawanácani. Iná iwàwacutácué píaliaca nacáíwa báisíiri iyú cawinácaalí iyéeyéica mabáyawanéeri iyú, Dios yéenibeca nía.

### 3

#### *Hijos de Dios*

<sup>1</sup> Wáaliacawa cáinináca Wáaniri Dios iicáca wía, Dioscáiná idéca yàaca wáipidená “Dios yéenibe”. Báisíta, Dios yéenibeca wía. Iná áibanái èeri mìnanaí càmlíyéica Dios yéenibe càmita náaliáwa Dios yéenibeca wía càmicáiná náaliá Dios ìwali. <sup>2</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, siúcáisede Dios yéenibeca wía. Ewita càmicáaníta wáaliáwa càinápínácaalí wàyaca áiba èeriwa, càicáaníta wáaliacawa Jesucristo yàanàpináca àniwa, yásí wàyapínáca càiwade iyúwa iyáaná, asáiripínácaíná waiquéeripíná Jesús, càide iyúwa iyáaná. <sup>3</sup> Macáita icuèyéica Jesucristo yàanànapínáwa, masacáca namànica náiwitáisewa báawéeri lícha, càide iyúwa Jesucristo iyáaná mabáyawanéeri iyú.

<sup>4</sup> Quéwa cawinácaalí imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa, càmita neebáida Dios itàcái. Càmicaalí weebáida Dios itàcái, yá wamànica wàacawa wabáyawanáwa. <sup>5</sup> Píaliacuéwa Jesucristo yàanàcaté aléi èeri iriculé yúucacaténá wáicha wabáyawaná. Píaliacué nacáíwa canácata Jesucristo ibáyawaná, canásíwata. <sup>6</sup> Cawinácaalí iyéeyéica abédanamata Jesucristo yáapicha mamáalàacata, càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa. Macáita quéwa imàníyéica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, càmitàacá nánáidawa Jesús ìwali, càmitàacá náaliá ìwali. <sup>7</sup> Píacué nuíquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, abénaméeyéi wenàiwica nawàwa nachìwàidacuéca pía, náimacáinácué piri cayábacasa pimànicaalícué pibáyawanáwa mamáalàacata éwitacué Dios yéenibecáaníta pía. Nachìwacáita meedá. Picácué pimàaca áibanái ichìwàidaca pía càì. Cawinácaalí imànírica yàacawa cayábéeri, yácata cayábéeri íiwitáise càide iyúwa Jesús iyáaná mabáyawanéeri iyú. <sup>8</sup> Cawinácaalí quéwa imànírica yàacawa ibáyawanáwa mamáalàacata, yácata Satanás yàasu wenàiwica, yái wàuwide Satanás, icháawàidéerica waináwaná ìwali, Satanás imànicáinaté ibáyawanáwa mamáalàacata èeri ipichawáiseté àta siuca nacáide mamáalàacata àniwa. Inaté Dios Iiri yàanàaca imáalàidacaténá macáita yái Satanás imànírica.

<sup>9</sup> Báisícaalí Dios yéenibeca wía, néese càmita wamànipíná wabáyawanáwa mamáalàacata, wadèncáciná Dios íiwitáise. Càmita wáalimá wamànica wàacawa wabáyawanáwa mamáalàacata, báisícaalí Dios yéenibeca wía. <sup>10</sup> Càita wáaliacawa càiyéinácaalí níai Dios yéenibeca, càiyéinácaalí nacái Satanás yéenibeca. Cawinácaalí càmlíyéica imàni cayábéeri, nía nacái báawéeyéica iicáca áibanái wenàiwica, níacata càmlíyéica Dios yéenibe. Quéwa cawinácaalí imàníyéica cayábéeri, nía nacái cayábéeyéica iicáca áibanái wenàiwica, níacata Dios yéenibeca.

#### *Amémonos unos a otros*

<sup>11</sup> Yái idàbáanéeri tàacáisi péemièricatécúéca madécaná yàawiría íimaca walí: “Cáininácué piicáyacacawa”, íimaca. <sup>12</sup> Picácué wamàni càide iyúwa Caín imànináté, yái báawéeri Satanás yàasu wenàiwicaca, inuèricaté meedá iméeréeriwa. ¿Píaliasicuéwa cánaté yéewa Caín inúaca iméeréeriwa? Calúacáinaté Caín iicáca yéenasáiri íiwitáisewa, yéenasáiricáiná imànicaté cayábéeri, quéwa Caín imànicáita meedá ibáyawanáwa.

<sup>13</sup> Píacué nuénánáica, iwàwacutácué piwàwalica báawáanápíná naicáca pía níái èeri mìnánái càmíiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. <sup>14</sup> Bàaluité wáyaca càide iyúwa yéetéeyéimiwa, canácáiná wacáuca càmíiri imáalàawa. Néese<sup>té</sup> Dios yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa. Cáininácaalí waicáca áibanái, yásí wáalíacawa Dios idéca yàaca wacáuca càmíiri imáalàawa. Cawinácaalí càmíirica cáininá iicáca áibanái, ìyaca mamáalàacata càide iyúwa yéetéerimiwa canéerica icáuca càmíiri imáalàawa. <sup>15</sup> Cawinácaalí báawéerica iicáca áibanái, Dios iicáca cànide iyúwa inuérica wenàiwica. Píalíacué nacáíwa cawinácaalí inuérica meedá wenàiwica, canáca icáuca càmíiri imáalàawa. <sup>16</sup> Jesucristo idéca yéewáidaca wía cànínacaalí iwàwacutáaná cáinináca waicáca áibanái, Jesucristo imàacacáinaté icáucawa imànicaténá walí cayábéeri. Càita nacái iwàwacutá wamàacaca wíawawa áibanái irípináwa yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. <sup>17</sup> Pidèniacaalí cayába piasuwa, píalíacaalí nacáíwa áibanái càmita nadèniá yái namáapuèrica, néese càmicaalí piyúudáa nía, yásí wáalíacawa càmita cáininá piicáca Dios báisíiri iyú. <sup>18</sup> Píacué nuíquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué wacálidacáita meedá waináwanáwa canéeri iwèni iyú. Picácué wacálidacáita meedá cáininácasa waicáca áibanái wenàiwica yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese wayúudáacué nía wáasáidacaténá cáinináca waicáca nía báisíiri iyú.

#### *Confianza delante de Dios*

<sup>19</sup> Wamànicaalí càì, yásí wáalíacawa weebáidaca báisíiri tàacáisi, wáyaca nacái Dios iicápiná mabáiníiri iyú, macáaluínináwaca nacái. <sup>20</sup> Achúmacaalí wáináidaca wawàwawa wabáyawaná ìwaliwa, iwàwacutá wawàwalica cáalíacáica wáicha Dios, yáaliéri nacái macáita wawàsi ìwali. <sup>21</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, càmicaalí Dios imàaca achúmaca wáináidaca wawàwawa wawàwalicúsewa, yásí manuíca wáináidaca wawàwawa mabáinináwaca Dios iicápiná. <sup>22</sup> Néese Dios yàapíná walí macáita wasutéerica íicha, wamànicáiná càide iyúwa ichùulláná wía, wamàni nacái yái casíimáirica Dios iicáca. <sup>23</sup> Dios ichùulla weebáidáanápíná líri itàacáíwa, yái Jesucristoca. Ichùulla nacái cáinináanápíná waicáyacawa càide iyúwa ichùulláná wía. <sup>24</sup> Cawinácaalí imáníiyéica càide iyúwa Dios ichùulláná, níacata iyéeyéica abédanamata Dios yáapicha. Dios ìyaca nacái náapicha. Espíritu Santo nacái imàacaca wáalíacawa Dios ìyaca wáapicha, yái Espíritu Dios ibànuèricaté walí yáacawéeridacaténá wía.

## 4

#### *El Espíritu de Dios y el espíritu del enemigo de Cristo*

<sup>1</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, manùbéeyéi náimaca nacálidacasa tàacáisi Dios inùmalicúse. Picácué peebáida caquialéta nataacái macáita. Néese píináidacuéwa cáalíacáiri iyú nàasu tàacáisi ìwali quéeacháwa píalíacaténácuéwa asásí báisíacaalí nataáníca Dios inùmalicúse. Nàyacáiná cháì èeri irìcu madécaná cachìwéeyéica icálidéeyéicasa tàacáisi Dios inùmalicúse. <sup>2</sup> Píalíacuéwa càiyéinacaalí níái icálidéeyéica tàacáisi báisíiri iyú Espíritu Santo inùmalicúse nacálidacáiná Jesús iináwaná ìwali, Mesíascani, yái Wacuèrinásáiri Dios ibànuèricaté walí iyúwa asíali. <sup>3</sup> Cawinácaalí càmíiri càì icálidaca tàacáisi, canáca walí Espíritu Santo. Iyaca irí Cristo yùuwide íiwitáise. Pidécuéca péemàca iináwaná ìwali,

yàanàanápíná yáara Cristo yùuwideca íiwitáise. Siùca idéca yàanàaca wàatalé aléi èeri iriculé, yái Cristo yùuwideca íiwitáise.

<sup>4</sup> Píatacué quéwa nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, Dios yéenibecuéca pía. Pidécueca pimawèniadaca píichawa níara cachìwéeyéica, càmicáinácué peebáida nàasu tàacáisi cachìwéeri, iyacáinácué píwàwalicu Dios íiwitáise, máiníri cachàinica íiwitáise Satanás íicha, yái Satanás ichùulièrica èeri mìnánái íiwitáise, càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Níara cachìwéeyéica càmita neebáida Jesucristo itàacái. Chái èeri iricúri náiwitáise meedá, íná nacàlidaca tàacáisi èeri yàasu wawàsi ìwali meedá, íná yéewa èeri mìnánái yeebáca nataacái, níái càmfíyéica yeebáida Jesucristo itàacái. <sup>6</sup> Quéwa wiata Dios yéenibeca. Cawinácaalí yáaliérica Dios ìwali, yéemíaca wàasu tàacáisi. Aibanái quéwa càmfíyéica Dios yéenibe, càmita néemí walí. Càita wáaliacawa càiyéinácaalí níái icàlidéeyéica tàacáisi Espíritu Santo inùmaliçuise báisíri iyú, càiyéinácaalí nacái níái icàlidéeyéica ichìwawa Cristo yùuwide íiwitáise iyú.

### *Dios es amor*

<sup>7</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa, cáininácáiná Dios iicáca wía. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, yácata Dios isùmàireca, yáalía nacái Dios ìwali. <sup>8</sup> Cawinácaalí càmfírica cáininá iicáca áibanái, càmitàacá yáalía Dios ìwali, cáininácáiná Dios iicáca wenàiwica. <sup>9</sup> Dios quéwa idéca yáasáidaca walí cáinináca iicáca wía, ibànùacáinaté Iiriwa, yái abéerita lírica aléi èeri iriculé, yéewanápiná wadènicaca wacáucawa càmfíri imáalàawa, Dios líri yéetácáinatéwa wáichawalíná. <sup>10</sup> Siúcata càmita nutànàacué nùyaca pirí ìwali, yái cáinináanáca waicáca Dios. Néese nuwàwacué píaliacawa cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata báisíri iyú, íná ibànùacaté Iiriwa imàacacaténá icáucawa iyúwa sacrificio, yéewanápiná Dios imàacaca iwàwawa wabáyawaná íicha.

<sup>11</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, cáinináca Dios iicáca wía manuísíwata, càide iyúwacué nùumáaná pirí, íná nacái iwàwacutá macái cáinináca waicáyacacawa. <sup>12</sup> Canácatáita áiba èeri mìnali iicácaté Dios. Quéwa, cáininácaalí waicáyacacawa, yásí Dios ìyaca wawàwalicu, yàacawéerida nacái wía, yásí wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios ìyáaná, yái cáininéerica iicáca wía. <sup>13</sup> Dios idéca ibànùaca walí Espíritu Santo. Espíritu imàacaca wáaliacawa báisíri iyú wàyaca Dios yáapicha, wáalíaca nacáiwa Dios ìyaca wawàwalicu, yàacawéeridaca nacái wía. <sup>14</sup> Wía nacái apóstolca wadéca waicáidaca Jesucristo irí watuí iyúwa íná yéewa wacálidaca áibanái iríní Wáaniri Dios idéca ibànùaca líriwa Jesucristo iwasàacaténá èeri mìnánái Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha, macáita yeebáidéeyéica itàacái. <sup>15</sup> Cawinácaalí icàlidéerica Jesús ìwali Dios líricani, Dios ìyaca iwàwalicu, yàacawéeridacani nacái. Yái wenàiwicaca ìyaca nacái Dios yáapicha.

<sup>16</sup> Iná wáaliacawa, weebáida nacái cáinináca Dios iicáca wía. Cáinináca Dios iicáca wenàiwica. Cawinácaalí cáininéerica iicáca áibanái wenàiwica, ìyaca Dios yáapicha. Dios ìyaca nacái iwàwalicu, yàacawéeridacani nacái. <sup>17</sup> Càita nacái wadàbaca wàyaca càide iyúwa Dios ìyáaná, yái cáininéerica iicáca áibanái, yéewanápiná manuícá wáináidaca wawàwawa mabáiníri iyú áibaalípiná Dios yùuwichàidacaalípiná báawéeyéi wenàiwica, wàyacáiná cháí èeri irícu càide iyúwa Jesucristo ìyáaná. <sup>18</sup> Báisícaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái nacái, càmita iwàwacutá cáaluca wía Dios íicha, wenàiwicanái íicha nacái. Néese àniwa, manuísíwacaalí cáinináca waicáca Dios, áibanái

nacái, yá canácata cáaluíri waicáca, canásiwa. Quéwa, cáalucaalí wía, yásí yái cáalucaíca yùuwichàidaca wíawa. Iná, cáalucaalí wía, yásí wáalíacawa càmitàacá cáininá waicáca Dios manuíswata, áibanái nacái.

<sup>19</sup> Cáinináca waicáca Dios, yácáiná Dios cáininacaté iicáca wía ipíchawáiseté cáinináca waicácani. <sup>20</sup> Aibacaalí càì ímaca, “Cáinináca nuicáca Dios”, càì ímacaalí, quéwa meedá báawaca iicáca áibanái, yácata cachìwéeri meedá. Càmicaalí wáalimá cáinináca waicáca áibanái wenàiwica waiquéeyéica watuí iyúwa cháí èeri írìcu, néese càmita wadé cáinináca waicáca Dios yái càmiríicáwaca waicá watuí iyúwa. <sup>21</sup> Jesucristo idéca ichùullaca wía càì: Cawinácaalí icàlidéeyéica cáininácasa naicáca Dios, iwàwacutá cáinináca naicáca áibanái wenàiwica nacái.

## 5

### *Nuestra victoria sobre el mundo*

<sup>1</sup> Macáita cawinácaalí yeebáidéeyéica Mesíascani, yái Jesúsca, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuerica walí, Dios yéenibeca nía. Cawinácaalí cáininéeyéica iicáca Wáaniri Dios, cáinináca nacái naicáca Dios yéenibe. <sup>2</sup> Cáininácaalí waicáca Dios, wamànicaalí nacái càide iyúwa ichùullaná wía, yásí wáalíacawa cáinináca waicáca Dios yéenibe nacái. <sup>3</sup> Wamànicaalí càide iyúwa Dios ichùullaná wía, yásí wáasáidaca cáinináca waicáca Dios. Càmiríita máini càulenáca wáicha wamàinínápiná càide iyúwa Dios ichùullaná wía. <sup>4</sup> Macáita wía Dios yéenibeca, wáalimá wamànica càide iyúwa Dios iwàwáaná, wáalimá wamàacaca wáichawa wabáyawanáwa yái báawéerica wamàníríca cháí èeri írìcu, weebáidacáiná Jesucristo itàacái. <sup>5</sup> Wía yeebáidéeyéica Dios Irìcani, yái Jesúsca, wíawamita yáaliméeyéica imàacaca íchawa ibáyawanáwa, yái báawéerica wamàníríca cháí èeri írìcu.

### *El testimonio acerca del Hijo de Dios*

<sup>6</sup> Jesucristo yàanàacaté aléi èeri írìculé, yá imàacacaté wáalíacawa Dios Irìcani, ibautizácaalítéwa úni yáaculé, néese àniwa nacái íraná imusúacaalítéwa icháuná írìcuísewa cruz íwali. Iná idéca imàacaca wáalíacawa Dios Irìcani úni iyú, íraná iyú nacáíwa. <sup>7</sup> Espiritu Santo icàlidaca nacái Jesucristo iináwaná íwali, Dios Irìcani, Espiritu icàlidacáiná báisíiri iyúni. <sup>8</sup> Nàyaca máisiba chènuniré icàlidéeyéica walíni, yái Wáaniri Diosca, yá nacái Dios Irìca, yá nacái Espiritu Santo. Ewita máisibacáaníta nía, càicáaníta abéericata nía, abédanama náiwitáise náapichawáca. Máisiba nacái níái icàlidéeyéica Jesucristo iináwaná íwali, Dios Irìcani, cháí èeri írìcu, yái Espiritu Santoca, yái única nacái, yái íranáca nacái. Níái máisibaca abédanamata náiwitáise nacàlidaca Jesucristo iináwaná íwali, Dios Irìcani. <sup>9</sup> Aibaalí wéemíaca wenàiwica icàlidáanáca walí. Quéwa, yái Dios icàlidáanáca, cawèníiri cachàini manuíswatani, Dios icàlidacáiná walí Jesús iináwaná íwali, Dios Irìcani. <sup>10</sup> Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Irì itàacái, yáalíacawa báisíiri iyú iwàwalícuísewa Dios Irìcani. Dios idéca icàlidaca Irì íwaliwa Dios Irìcani. Cawinácaalí wenàiwica càmiríca yeebáidani iicáca Dios càiride iyúwa cachìwéeri, càmicáiná yeebáida tàacáisi Dios icàlidéerica Irì íwaliwa. <sup>11</sup> Yácata tàacáisi Dios icàlidéerica walí: Dios idéca yàaca wacáuca càmiiri imáalàawa, wía yeebáidéeyéica Dios Irì itàacái. <sup>12</sup> Cawinácaalí yeebáidéerica Dios Irì itàacái, yácata yáalíerica Dios Irì íwali báisíiri iyú, idèna nacái icáucawa càmirí imáalàawa. Quéwa cawinácaalí càmiríca yeebáida Dios Irì itàacái, càmita yáalí Dios Irì íwali báisíiri iyú, yá canáca írì icáuca càmirí imáalàawa.

### *Conclusión y consejos finales*

<sup>13</sup> Nudéca nutànàacuéca pírí yái cuyàlutaca píacué yeebáidéeyéica Dios Iiri itàacái píalíacaténáacuéwa pidèniaca picáucawa càmiri imáalàawa.

<sup>14</sup> Manúica wáináidaca wawàwawa Dios iwali, wáaliacáináwa wasutácaalí íicha wawàsi Dios iwàwéerica wadèniaca, yásí yeebáidaca walí. <sup>15</sup> Càide iyúwa wáalíanáwa Dios yéemíaca wasutáaná íicha, càita nacái wáalía nacáíwa Dios yàapíná walí yái wasutéerica íicha.

<sup>16</sup> Piicácaalícué wenàiwica yeebáidéeri Jesucristo itàacái imànica iyaca ibáyawanáwa, quéwa càmirica Dios inúa wía iwálíse, iwàwacutácué pisutáca Dios íicha irípiná. Yásí Dios icáucàidaca yái yeebáidéerica Jesucristo itàacái càmicaalí imàni ibáyawanáwa Dios inuérica wía iwálíse. Iyaca áiba wabáyawaná íiwitáaná Dios inuéricuéca wía iwálíse. Càmita nuchùullacué pisutáca Dios íicha nalípiná namànicaalí cà. <sup>17</sup> Macáita yái báawéerica wamànírira, yácata wabáyawanáca, quéwa, iyaca wabáyawaná íiwitáaná càmirica Dios inúa wía iwálíse.

<sup>18</sup> Wáaliacawa Dios yéenibe càmita namàni nàacawa nabáyawanáwa mamáalàacata, Dios Iiri icùacáiná nía, íná báawéeri Satanás càmita yáalimá íibàaca nía. <sup>19</sup> Wáaliacawa Dios yéenibeca wía. Wáalía nacáíwa Satanás ichùullaca macáita èeri mìnáná íiwitáise, càmiyéica yeebáida Jesucristo itàacái. <sup>20</sup> Wáalía nacáíwa Dios Iiri idéca yàanàaca aléi èeri iriculé. Yá imàacaca cáaliacáica wía, wáaliacaténá Dios iwali, yái báisísíwéeri Diosca. Wàyaca yáapicha yái báisísíwéerica, yáapicha nacái yái Iirica, yái Jesúsca, Dios ibànuèricaté. Yácata abéerita báisísíwéeri Dios, yèerica wacáuca càmiri imáalàawa. <sup>21</sup> Píacué nuiquéeyéica càiyéide iyúwa nuénibewa, picácué pà cuwáiná ícàaluíná.

## 2 SAN JUAN

### *La verdad y el amor*

<sup>1</sup> Núa Juan, ancianoca núa, nubànùacué piri cuyàluta. Nuwàwalicué pía manuísiwata, piácué ìwacáidáyaquéeyécawa aléera, Dios yeedéeyéica yàasu wenàiwicapináwa. Nuwàwalicué nacái níái piápichéeyéicuéca. Cáininácué nuicáca pía báisíiri iyú. Macáita nacái yáaliéyéica báisíiri tàacáisi, cáininácuéca naicáca pía. <sup>2</sup> Cáininácué nuicáca pía weebáidacáiná báisíiri tàacáisi, yái tàacáisi iyéerica walí càiripináta èeri càníiri imáalàawa. <sup>3</sup> Wáaniri Dios, Jesucristo nacái, yái Wáaniri lírica, namànipinácué piri cayábéeriwa, naicápinácué píawa catúulécaneéri iyú nacái, namàcapinácué matuúbanáica píiwitáise nacái, peebáidacáinácué mamáalàacata báisíiri tàacáisi, cáininácuéca nacái piicáyacacawa.

<sup>4</sup> Casímáica nuwàwa manuísiwata nùanàcáiná abénaméeyéi péenácué piápichéeyéi iyéeyéica machacàníiri iyú càide iyúwa báisíiri tàacáisi ímáaná, càide iyúwa Wáaniri Dios ichùullaná wàyaca. <sup>5</sup> Siúcade, piácué nuénánái cáininéyéica nuicáca, nusutácué pícha wawàsi manuísiwata, cáininácué waicáyacacawa. Yái tàacáisi nutàèericuéca piri càníirita wàlisàì ichùullacanási. Yácata idàbáanéeri tàacásica Jesucristo ichùulièricaté weebáidáanápiná: Iwàwacutá cáinináca waicáyacacawa. <sup>6</sup> Cáininácaalí waicáca Dios, yásí wamàni càide iyúwa ichùullaná wía. Bàaluité piwènúadacaalítécué píiwitáisewa Jesucristo irípiná, yáté péemiàcatécué Dios ichùullaca cáinináanápinácué piicáyacacawa.

### *Los engañadores*

<sup>7</sup> Nàyacáiná manùbéeyéi iwàwéeyéica ichìwáidaca wía cháì èeri írìcu. Càmita nacàlida Jesús iináwaná ìwali Mesíascani, yái Wacuèrinásàiri Dios ibànuericaté aléi iyúwa asiali. Cawinácaalí icàlidéeri càì ichìwawa, yácata ichìwáidéerica wía, Cristo yùuwidecani nacái. <sup>8</sup> Cayábacué, ipichanácué piúcaca píibaidacaléwa, yái pimàníirica Dios irípiná. Píibaidacué cayába Dios irípiná, pimáalàidacué nacái pimànica yái pimàníirica Dios irípiná yéewanápinácué peedáca piriwa macáita píasu cawèníriwa Dios iwàwéericuéca yàaca piri ìwaliná, yái píibaidáanácuéca irípiná.

<sup>9</sup> Aibacaalí yeebáidéeri áibanái yàasu tàacáisi méetàuculéeri Jesús itàacái lícha, yácata càníirica yáalíawa Dios ìwali. Quéwa, cawinácaalí yeebáidéerica mamáalàacata Jesús itàacái, yácata yáaliériwa Wáaniri Dios ìwali, ìwali nacái yái Dios lírica. <sup>10-11</sup> Nàanàacaalícué píalalé áibanái yéewáidéeyéipinácué pía cachìwéeri tàacáisi iyú Jesús itàacái lícha, picácué pimàaca nawàlùacawa picapèe írìculé. Picácué pitàida nía. Pitàidacaalícué nía, yásícué piacawéeyéináca pimànica níawa, níara imàníiyéica ibáyawanáwa meedá.

### *Palabras finales*

<sup>12</sup> Nuwàwacué nucàlidaca piri manùba tàacáisi mamáalàacata, quéwa càmita nuwàwa nutànàaca cuyàluta írìcuni. Nucúa àta nùalimácatalépináta nùacawa nupáchiacuéca píawa, yéewanápiná casímáica wawàwa manuísiwata.

<sup>13</sup> Níái piacawéeyéináca ìwacáidáyaquéeyécawa chábàì, Dios yeedéeyéica nacái yàasu wenàiwicapináwa, nawàwalicuéca pía.



## 3 SAN JUAN

### *Alabanzas a Gayo*

<sup>1</sup> Núa Juan, ancianoca núa, nubànua pirí cuyàluta, pía Gayo nùacawéerináca, cáininéerica nuicáca báisíiri iyú.

<sup>2</sup> Pía nuénàsàiri cáininéerica nuicáca, nusutáca Dios ícha imàninápiná pirí cayábéeri ìwalíse, yái macáita pimànírica. Nusutáca Dios ícha nacái imàacacaténá máuláicaca pía. Nùalíacawa cachàinica píiwitáise Dios ìwali. <sup>3</sup> Casíimáica nuwàwa manuísíwata nàanàacáiná nùatalé táquicha tàacáwa abénaméeyéi yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, yá nacàlidaca nulí piináwaná peebáidaca mamáalàacata báisíiri tàacáisi. <sup>4</sup> Canácata áiba tàacáisi càiri isíimáidéeri núa càide iyúwa casíimáiná nuwàwa nuémìlacaalí nuéwáidacalénái iináwanáwa neebáidaca báisíiri tàacáisi machacàníiri iyú.

<sup>5</sup> Pía nuénàsàiri cáininéerica nuicáca, cayábéericani yái píibaidacaléca pimànírica Dios irípiná, yái cayábéerica pimànírica áibanái irí yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, éwita déecuíséeyéicáaná nía, càmiyéicáwaca píalía piicáca. <sup>6</sup> Táquicha tàacáwa wàwacáidáyacacaalíwa chábái, wamànicaténá culto, yá nacàlidacaté walí piináwaná ìwali, náimaca cáinináca piicáca nía. Siúcade, pimàni nulí cayábéeri, piyúudaa nía nàasu àyapu ìwalipiná, càide iyúwa casíimáinápiná Dios iicáca wamànica. <sup>7</sup> Nadéca nadàbaca nèepunícawa náibaidacaténá Jesucristo irípiná, càmita nacái needá nalíwa wawàsi áibanái ícha càmiyéica yeebáida Jesús itàacái. <sup>8</sup> Iná iwàwacutá wía yeebáidéeyéica Jesús itàacái weedáca wàataléwa nía, wàacawéeridacaténá nía, níai icàlidéeyéica yèepunícawa báisíiri tàacáisi.

### *La mala conducta de Diótrefes y el buen ejemplo de Demetrio*

<sup>9</sup> Nudéca nutànàaca nalí abéeri cuyàluta, níara ìwacáidáyaquéeyéicawa aléera. Quéwa, Diótrefes càmita iwàwa yeebáidaca nutàacái, máinicáiná iwàwa ichùullaca nía macáita. <sup>10</sup> Yá nùacaalípináwa néré, yásí nutàanica yáapichawa ìwali yái càmináca iwàwa yeebáidaca nutàacái, icháawàcáiná yèepunícawa wía máiwitáiséeri iyú, báawéeri iyú nacái. Néesece, iwàwaca imànica áiba wawàsi mamáalàacata, íná càmita yeedá yàataléwa wenàiwica wabànuèyéica néré yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái. Néese, áibanáicaalí péenácué nawàwacaalí natàidaca nía, Diótrefes càmita ibatàa needáca nàataléwa nía, yúuca nacái nía pèewíise, píacué ìwacáidáyaquéeyéicawa néenibàa.

<sup>11</sup> Pía nuénàsàiri cáininéerica nuicáca, pimàni cayábéeri càide iyúwa cayábéeyéi íiwitáise imàniná. Picá pimàni píbáyawanáwa iyúwa báawéeyéi íiwitáise imàniná. Cawinácaalí imànírica cayábéeri, yácata Dios isùmàireca. Quéwa, cawinácaalí imànírica íbáyawanáwa, càmita yáalía Dios ìwali.

<sup>12</sup> Macáita wenàiwica, báisíiri tàacáisi nacái, nacàlidaca nàyaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Wía nacái wacàlidaca cayábéeri iyú Demetrio ìwali. Píalía nacáiwa nutàanica báisíiri iyú.

### *Palabras finales*

<sup>13-14</sup> Nudènia bàwina madécaná tàacáisi nucàlidéeripináca pirí, càmita quéwa nuwàwa nutànàaca cuyàluta iricuni, nuwàwacáiná nuicáca pía aquialéta, nutàanicaténá píapichawa.

<sup>15</sup> Nusutáca Dios ícha imàacáanápíná matuíbanáica pía. Níái wàacawéeyéináca iyéeyéica cháí nawàwalica pía. Pimàni nulí cayábéeri, picàlida nalíni nuwàwalica nía macáita iyéeyéica néenibàa, níara wàacawéeyéináca.

## SAN JUDAS

### *Saludo*

<sup>1</sup> Núa Judas, Jesucristo yàasu wenàiwica ìbaidéerica irípiná, Santiago yéénàsàirica nacái núa, nubànùacué pirí cuyàluta píacué cáininéeyéica Wáaniri Dios iicáca, Dios imáidéeyéica yàasunáipináwa, píatacué nacái Jesucristo icuèyéica. <sup>2</sup> Nusutácué Wáaniri Dios ícha pirípinácué iicáanápinácué pipualé manuíswata, yéewanápinácué nacái matuñbanáica pía, yéewanápinácué nacái cáinináca píicáyacacawa macái piwàwalicuísewa.

### *Los que enseñan mentiras*

<sup>3</sup> Píacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, nuwàwacatécué máini nutànàaca pirí cuyàluta ìwali yái Jesucristo iwasàanáca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi ícha. Siùcata quéwa iwàwacutácué nutànàaca pirí tàacáisi nusutácaténácué pícha wawàsi manuíswata. Iwàwacutácué píalàaca nía cachàiníiri iyú, níara cachìwéeyéica, ipíchaná nawènùadaca yái báisíiri tàacásica Dios imàaquéericaté abé yàawiriaté yàasu wenàiwicanái iríwa. <sup>4</sup> Péewáidacué wenàiwica macàaluínináta báisíiri tàacáisi iyú, níacáiná cachìwéeyéi nadéca nawàlùacawa ibàacanéri iyú pèewiré. Bàaluté Dios itàacái icàlidacaté naináwaná ìwali, níái cachìwéeyéica, càinácaalí iyú Dios yùuwichàidáanápiná níawa. Báawaca naicáca Dios. Nacàlidaca nachìwawa báawéri iyú, naimaca cayábacasa waimáca manùbéeyéi yáapicha báawéri iyú, Dioscáiná imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha, càita nacàlidaca nachìwawa. Náasáidaca càmita nawàwa Jesucristo Náiwacalipináwa, yái abéerita Wáiwacalica, Wacuèrinásàiri nacái.

<sup>5</sup> Ewítacué píalácáanítawa yái tàacáisi ìwali macáita, càicáaníta nuwàwa nucàlidacuéca pirí àniwani, piwàwalicaténácuéni. Bàaluté Dios imusúada israelitanái Egipto yàasu cáli ícha. Ewítaté Dios itécáaníta macáita nía Egipto yàasu cáli ícha, càicáanítaté imàalàidaca macáita néená càmiyyéicaté yeebáida itàacái. <sup>6</sup> Nía nacái ángelnái imàaquéeyéicaté íchawa ìbaidacaléwa Dios imàaquéericaté nalí, níara imàaquéeyéicaté iyacatáiwa chènuniré, yá náaquéi Dios idacùacaté, presoíyéica imànica nía, catéeri irìculé càiripinátawa, àta áibaalípiná Dios icàlidacatalépináta nabáyawaná iináwaná ìwali, yùuwichàidacaténa níawa. <sup>7</sup> Càide iyúwaté ángelnái iyáaná, càita nacái nàyacaté yàcalé minanáimi, pucháiba yàcalémi, Sodoma, Gomorra nacái, áiba nacái yàcalémi iyéeyéicaté mawiénita nalí, máini naimácaté manùbéeyéi yáapicha mamàalàacata càmiyyéica nàacawéeyéi. Nía nacái asianái naimácaté nanacáiri yáapichawa namànicaténá yái càmirica Dios ibatàa wenàiwica imànica. Inaté Dios yùuwichàidaca nía quichái iyú, yái quichái càmirica ichacàwa, càiripinéerita iyaca. Càita Dios imàacaca wáalíacawa yùuwichàidáanápiná macáita imàniiyyéica ibáyawanáwa.

<sup>8</sup> Càita nacái níara yéewáidéeyéica wenàiwica chìwái iyú, éwita náalácáanítawa Dios yàasu yùuwichàacáisi ìwali, càicáaníta namànica nacái báawéri. Néewáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú néemièricasa náamacani irìcuísewa, namànicaténá nainá iyúwa yái càmirica Dios ibatàa wenàiwica imànica; càmita nacái neebáida Wáiwacali itàacái; nataáni nacái báawéri iyú ángelnái ìwali. <sup>9</sup> Quéwa ángelnái íiwacali ípidenérica Miguel càmitaté itàaní báawéri iyú ángelnái ìwali. Miguel itàanicaté chàinisíiri iyú Satanás yáapicha càirínácaalí náicha yeedéeripinacaté Moisés

ichéecami, yáté Miguel yáaliacawa canácaté yéewaná icuísaca íchawa Satanás báawéeri iyú. Ináté Miguel ímacáita Satanás irí: “¡Nusutáca Wáiwacali ícha yàalàanápíná pí cachàiníri iyú!” Ímaca yái Miguelca.<sup>10</sup> Níata quéwa cachiwéeyéica aslanái natàanica báawéeri iyú ángelnái ìwali, éwita càmicáaníta náalíawa cayába ángelnái iináwaná ìwali. Namànica meedá macáita càirínácaalí nawàwa namànica càide iyúwa cuwèsinái imàníná. Iná namáalàidaca nacáucawa Dios ícha.

<sup>11</sup> ¡Dios yùuwichàidapíná níawa!, nàyacáiná báawéeri iyú càide iyúwaté Caín iyáaná. Nawènúadaca náiwitáisewa néewáidacaténá wenàiwica cachiwéeri tàacáisi iyú, needácaténá nalíwa plata, càide iyúwaté Balaam imàníná. Namànica nacái ùwicái nacuèrinánái ípunitawa càide iyúwaté Coré imàníná. Iná néetápiná nacáywa méetàuculé Dios ícha càiripínata nabáyawaná ichùullacawa.<sup>12</sup> Níái cachiwéeyéica nàyaca càide iyúwa casaquèeri wawàsi, níacáiná mabáiníri iyú namànica nabáyawanáwa pèewi piwacáidáyacacaalícuéwa piyáacaténácué piyáacaléwa Santa Cena ípichawáise. Casímáiri iyúta nayáaca nayáacaléwa manuiri, nàiraca nacái macàaluínínata. Iiwacanánái báawéeyéica meedá níara, camùnica nía nacái iyéeyéica iríwa meedá yàacàsi cadénama. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa acalèe canéerica irí unía yèepuníricawa cáuli iyú. Canéeyéica iwèni níara càide iyúwa àicu màyacanéerica yàasu èeri yàanàacaalí, íná wenàiwica iwataàca àicu cáli yèewáise, yásí àicu yéetácawa báisíiri iyú.<sup>13</sup> Níái cachiwéeyéica imàníiyéica máiní yáasèeri nabáyawanáwa áibanái wenàiwica yàacuésemi, nàyaca càide iyúwa manuiri màladàca. Cachàiníri cáuli ípùcaalí manuiri úni, yásí màladàca namichàidaca báawéeri úni icàli càina ínatalépiná. Níái cachiwéeyéica naméeràidaca áibanái, nàyacáiná càide iyúwa dùlupùta iméerèeyéicawa, camíiyéica icàna cayába wáapunálicubàa. Iná Dios ichùullapíná nàyáanápíná càiripínata catéeri irícu máinícataléca cúulica catá.

<sup>14</sup> Bàaluité Enoc iyaca, yái sietéena Adán itaquérinami waléerica iináwaná ìwali. Enoc icàlidacaté tàacáisi Dios inùmalícuíse cachiwéeyéi ìwali càinácaalí iyú Dios yùuwichàidàanápíná níawa. Enoc ímacaté: “Péemiacué cayába, nudéca nuicáca Wáiwacali yàanèeripínáwa náapicha níái yàasu manùbéeyéi mil namanùbaca ángelnáica mabáyawanéeyéica.<sup>15</sup> Yàanàapíná yéemiacaténá naináwaná ìwali canánama, yáasáidacaténá nacái cabáyawanáca macáita báawéeyéica íiwitáise, ìwalíse macáita báawéerica namàníríca, ìwalíse nacái yái báawéeri tàacáisi náiméerica Dios ìwali, níái báawéeyéica íiwitáise imàníiyéica íbáyawanáwa”, ímacaté yái Enoc.<sup>16</sup> Níái cachiwéeyéica natàaníca íbàacanéeri iyú nacuèrinánái ìwaliwa. Báawaca naicáca macái wenàiwica. Máiní nawàwa namànica càinácaalí báawéeri ísimáidéeri níawawa. Máiníiyéi canúmaséeca nía, cachàiníiyéica íicáca yáawawa. Natàaníca cayábéeri iyú áibanái irí, needácaténá náicha wawàsi meedá.

### *Amonestaciones a los creyentes*

<sup>17</sup> Quéwa piacué nuénánái cáininéeyéica nuicáca, piwàwalícué yái tàacáisi Wáiwacali Jesucristo yàasu apóstolnái icàlidéericatécué píri, íméerica càinácaalí ichàbàanápínáwa wapíchalécáwa.<sup>18</sup> Náimacatécué píri: “Áibaalípiná maléena èeri ípíchawáise èeri imáalàacawa, yásí abénaméeyéi wenàiwica naicáanípínácué píquíná pèebáidacáinácué Jesucristo itaacái. Namànipíná nabáyawanáwa càide iyúwa nawáaná”, náimacatécué píri níái apóstolca.<sup>19</sup> Quéwa níara cachiwéeyéica, nawènúadaca áibanái íiwitáise

báawáanápíná naicáyacacawa. Náináidacáita meedá irícu èeriquéi. Canáca nalí Espíritu Santo.

<sup>20</sup> Quéwacué pía nuénánái cáininéeyéica nuicáca, peebáidacué tàì íméri iyú Dios itàacái mabáyawanéerica, yéwanápinácué cachàinica píiwitáise. Pimàacacué Espíritu Santo yéwáidaca pía, písutáanápinácué píawawa Dios ícha. <sup>21</sup> Picácué piwènúada píiwitáisewa méetàuculé Dios ícha, yái cáininéerica iicáca wía. Néese manuícué píináidaca piwàwawa picùacaténá Wáiwacali Jesucristo yàaca wacáuca cà míri imáalàawa, iicácáiná wapualé.

<sup>22</sup> Piicácué natúulécaná píalàanápinácué níawa, cawinácaalí iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios ícha. <sup>23</sup> Níái iwàwéeyéica iwènúadaca íiwitáisewa méetàuculé Dios ícha, càica níade iyúwa wenàiwica yúuwàcaalí yàacawa quichái irículé, nawàwacáiná nacalàacawa Dios ícha namànicaténá nabáyawanáwa. Píalàacué nía, peedácué nía ráunamáita Dios yàasu yúuwichàacáisi ícha, càide iyúwa weedácaalí wenàiwica quichái ícha. Aibanái wenàiwica namànica nàacawa nabáyawanáwa manuísíwata. Báawacué piicá yái báawéerica namàníríca, quéwa piicácué natúulécaná níái wenàiwicaca. Píalàacué nía cachàinírí iyú, namàacáanápíná náichawa yái báawéerica namàníríca, quéwa piicácué píichawa cayába, ipíchanácué cayábaca piicáca yái báawéerica namàníríca nainá iyúwa. Picácué pimàni náapicha píbáyawanáwa.

### *Alabanza final*

<sup>24-25</sup> Yái abéerita Diosca, iwasèerica wía yàasu yúuwichàacáisi íchawa, yáta yáalimácué icùaca pía ipíchanácué pimànica píbáyawanáwa. Dios yáalimácué nacái itéca píawa chènuniré íbàlùadacaténácué pía ípunitawa mabáyawanéeyéica, máinicuéca nacái casímáica piwàwawa, Dios ìyacàle chènuníséeri irícu, icànéerica mèlumèluwaca Dios icamaláná iyú. Wàacué Dios irí cayábéeri ìwalíise yái cayábéerica Wáiwacali Jesucristo imàníríca walípiná, máinicáiná cachàiníríca Dios íiwitáise, máiní cáimiétacanéeri Wacuèriná nacáicani, icuèrica nacái macáita, cachàiníríca náicha canánama, bàaluitésíwa èeri ipíchawáiseté, siuca nacáide, càiripináta nacáiwá, èeri cà míri imáalàawa. Báisíta, amén.

## EL APOCALIPSIS

### *La revelación de Jesucristo*

<sup>1</sup> Yáí cuyàlutaca icàlidaca walí tàacáisi ìwali Dios imàaquéericaté Jesucristo yáaliacawa ìwali ibàacanéri iyú áibanái ícha, yéewanápiná Jesucristo yáasáidacani Dios yàasu wenàiwicanái irí náaliacatenáwa cainácaalí iwàwacutáanápiná ichàbacawa caquialéta. Jesucristo ibànùacaté yàasu ángelwa yáasáidacatená yáí tàacáisica Juan irí, yáí Juan, Jesucristo yàasu wenàiwicaca. <sup>2</sup> Juan itànàacaté báisiiri iyúni cuyàluta irícu macáita yáí Dios itàacái Juan yéemièrica, yá nacái Jesucristo yàasu báisiiri tàacáisica, idécanáamité Juan iicáca macáita tàacáisi yéenáiwánási nacáiri irícuíse.

<sup>3</sup> Casímáica iwàwa cawinácaalí iléerica nalíni, yáí cuyàlutaca, culto irícu, yáí tàacáisi icàlidéerica walí cainácaalí ichàbáanápináwa. Casímáica nacái nawàwa cawinácaalí yeebéeyéica yáí tàacáisica Juan itànèerica cháí cuyàluta irícu, mesúnamáipinácáináta iwàwacutá ichàbacawa.

### *Juan escribe a las siete iglesias*

<sup>4</sup> Núa Juan nutànàacuéca pírí cuyàluta, piacué yeebáidéeyéica Jesucristo itàacái, piacué iyéeyéica siete namanùbaca yacalé Asia yàasu cáli ínata. Nusutácué Dios ícha píripinácué, Espíritu Santo nacái, Jesucristo nacái, namàninápinácué píripí cayábéeri, namàacáanápiná nacái matuíbanáicuéca pía. Dios iyacaté bàaluité, siùca nacáide, iyéeripiná càiripináta, càmíiri imáalàawa. Yáí Espíritu Santoca máiníiri cayábaca iyaca Dios yàasu yàalubáisi ípunita. <sup>5</sup> Jesucristo itàanica báisiiri iyú, imànica macáita machacàníiri iyú càide iyúwa ímáaná, icàlidacaté báisiiri tàacáisi éwitaté nanúacáanítani. Yáí Jesucristo, yácata idàbàanéerica wenàiwica imichèericatéwa yéetáními yèewíse, idènièri iináwa càmíiri imáalàawa. Jesucristo ichùullàca macái cáli icuèrinánái. Cáinináca Jesucristo iicáca wía. Jesucristo íiraná imusúacatéwa icháuná irícuíse cruz ìwali àta yéetácatalétawa wáichawalíná. Jesucristo yéetácáinátéwa wáichawalíná, íná Dios idéca imàacaca iwàwawa wabáyawaná ícha. <sup>6</sup> Jesucristo idéca imàacaca yàasu wenàiwicaca wía. Imàacaca nacái wáibaidaca irípiná iyúwa sacerdotenái, wasutácaténá Dios ícha wenàiwicanái irípiná, yáí Dios Jesucristo Yáanirica. Máiní nuwàwaca macái wenàiwica yàaca cayábéeri Jesucristo irí, nuwàwa nacái Jesucristo icùaca wenàiwicanái canánama càiripináta èeri càmíiri imáalàawa. Báisíta, amén.

<sup>7</sup> ¡Jesucristo yàapináwa nëese acalèe yèewísewa! Macáita wenàiwica naiquéeripináni, nía nacái inuéyecatèni, naiquéeripináwa. Macáita èeri mìnánái càmíiyéica yeebáida itàacái náicháanípiná nacalùniwa naicápinácaalí yàanàca, cáalucáiná naicácani. Báisíta, amén.

<sup>8</sup> Wacuèriná Dios cachàiníiri náicha canánama, iyacaté bàaluité, siùca nacáide, iyapiná càiripináta, càmíiri imáalàawa. Wacuèriná Dios ímaca walí: “Núacata yáí idàbéericaté macáita, núacata nacái yáí imáalàidéeripináca macáita. Iná núacata càiride iyúwa las letras alfa y omega”, càí ímaca walí yáí Wacuèriná Diosca.

### *Una visión del Cristo glorioso*

<sup>9</sup> Núa Juan, péenásàiricué, nuuwichàacawa píapichacué Jesús irípiná weebáidacáiná itàacái. Weebáidaca itàacái, íná wacùapiná macáita Jesús

yáapichawa. Abédanamata nacái wáiwitáise Jesús yáapicha wàideniacaténá wàuwichàanáwa matuíbanáiri iyú. Yáté presocaté núa Patmos yàasu iwàwata ínata nucàlidacáináté Dios itàacái áibanái irí, nucàlidacáináté nacái Jesús iináwaná iwali. <sup>10</sup> Néeseté áiba domingomi, Espiritu Santo icùacaté nuíwitáise. Yá nuémìacaté tàacáisi nuínatawáise, yái cachàiníiri tàacáisi càiride iyúwa wéemianá trompeta isàna. <sup>11</sup> Yá ímaca nulí: “Pitànàa cuyàluta, picàlidacaténá nalíni càinácaalí piicáaná. Néese pibànua nalíni níara yeebáidéeyéica nutàacái iyéeyéica siete namanùbaca yàcalé Asia yàasu cáli ínata. Níai yàcaléca náipidená: Efeso iyacàlená, Esmirna iyacàlená nacái, Pérgamo iyacàlená nacái, Tiatira iyacàlená nacái, Sardis iyacàlená nacái, Filadelfia iyacàlená nacái, Laodicea iyacàlená nacái”, ímaca nulí.

<sup>12</sup> Yá nuwènúa nuicáidaca nuínataléwa nuicácaténá yái itàanírira nulí. Yá nuicáca siete namanùbaca cáaléeyéi lámpara oroíyéi. <sup>13</sup> Néese nuicá nèewibàa níai siete namanùbaca lámparaca càì iicacánáwade iyúwa asìali. Idèniaca ináawaniwa cáaléeri àta yàabàli ipùata néré. Idèniaca nacái cáucuíri iwaalíbapi oroíri yùucutalicubàawa. <sup>14</sup> Cabalèeri íiwita íbáiná càide iyúwa waicáaná cabalèeri lana, nieve nacáiri áiba. Ituí nacái nàya càide iyúwa waicáaná quichái ipèrù. <sup>15</sup> Yá mèlumèluíyéi yàabàli càide iyúwa waicáaná naquéesièrica bronce nacáirica nawaséerica ùuléeri iyú quéechacáwa manuíri quichái iricu ipíchawáise naquéesiàcani. Cachàinica itàacái càide iyúwa wéemianá manuíri inanába isàna yúuwèericawa íba yèewibàa. <sup>16</sup> Idèniaca siete namanùbaca dùlupùta icáapi iricuwa yéewápuwáiseeriwa. Itàacái iyaca càide iyúwa espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserúnica. Inàni nacái icànaca iyúwa èeri icànáaná mèlumèluíri iyú cachàiniwaca machacànicaalí èeri.

<sup>17</sup> Nuicácanacáitani, yá núuwàa nullacawa nunùmáawawa nucalùniwa yàabàli idaní càide iyúwa yéetéerimiwa. Quéwa imàacaca icáapiwa yéewápuwáiseewa nùwali. Yá ímaca nulí: “Picá cáalu pía nuícha. Núacata yái idàbéericaté macáita. Núacata nacái yái imáalàidéeripináca macáita. <sup>18</sup> Núacata yái Cáurica. Nuétácatéwa quéwa, péemí cayába, siúcáisede nùyaca càiripináta. Núacata imàaquéerica wenàiwica yéetácawa néenáiwana yàanàacatáita néetácatáipinátawa; nucà nacái infierno, yáara báawéyéimi íiwitáise yúuwichàacatalécawa ípidenacataléca infierno. <sup>19</sup> Iná pitànàa macáita yái núsáidéeripináca piicá. Pitànàa nacái yái ichàbéericawa siúcade, yá nacái ichàbéeripináca áiba èeriwa wapíchalécáwa. <sup>20</sup> Siúcade nucàlida píriní càinácaalí ímáaná níai siete namanùbaca dùlupùta piiquéeyéica nucáapi iricu. Nucàlida nacái píri càinácaalí ímáaná níai siete namanùbaca cáaléeyéica lámpara oroíyéica. Níai siete namanùbaca dùlupùta, ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái siete namanùbaca yàcalé minánái. Níai siete namanùbaca lámpara cáaléeyéica, ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca náapichéeyéi iwacáidáyaquéeyéicawa yáapichawáaca yeebáidéeyéica nutàacái”, ímaca nulí yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

## 2

### *Mensajes a las siete iglesias*

#### *El mensaje a Efeso*

<sup>1</sup> Néese Wáiwacali ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Efeso

iyacàlená irìcu: ‘Cài núumacuéca pírí, núa idènièrica siete namanùbaca dùlupùta nucuápi irìcuwa nuéwápuwáisewa, núa yèepunírìcawa nèewibàa níái siete namanùbaca cáaléyéi lámpara oroíyéica: <sup>2</sup> Núalíacawa macáitacué pìwali yái pimàníricuécá; núalíacawa píibaidacuéca nulípíná cachàinírì iyú; núalíacawa píideníacuéca píuwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú; núalíacawa báawacuéca piicáca náiwitáise níara báawéyéica wenàiwicaca. Núalíaca nacáíwa píalímáidacuéca piicáwa nàasu tàacáisi níara icàlidéeyéica iináwaná ìwaliwa apóstolcasa nía, quéwa nachìwa meedá. Pidécuéca píasáidaca cachíwéeyéica meedá nía. <sup>3</sup> Núalíacawa píideníacué píuwichàanáwa mamáalàacata. Núalíaca nacáíwa píuwichàacuécawa nulípíná manuísíwata nuípidená ìwali peebáidacáinácué nutàacái. Càmítacué nacái chamàle píiwitáise píibaidáanápínácué nulí. <sup>4</sup> Quéwa nuicácué pìwali abéeri wawàsi báawéeri. Càmítacué cáininá piicáca áibanái càide iyúwaté cáinináaná piicáca nía quéechatécáwa. <sup>5</sup> Iná píináidacuéwa ìwali yái quéechéeri píiwitáise cayábéerica píuquéericatécué píichawa. Píwènúadacué píiwitáisewa machacàníri iyú, pímanícaténácué cayábéeri áibanái írì càide iyúwacué pímanínáté quéechatécáwa. Càmícalícué càì pímaníca, yásí nùacawa caquialéta píatalécué, yá nuedácué pícha píasu lámpara iyacatái íchawa, càmícaalícué píwènúada píiwitáisewa. <sup>6</sup> Quéwa iyacué pírí yái cayábéerica. Báawacuéca piicáca yái báawéerica nicolaítaná ímànírica càide iyúwa nacái báawáaná nuicáca yái namànírica. <sup>7</sup> Néese, càuwíyéicaalícué píá, péemíacué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái írì yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Macáita cawinácaalí ímawèniadéeyéica báawéeri, numàacapíná nayáaca nayáacaléwa àicu iyacanáca yèerica nacáuca càmíiri ímáalàawa, yái àicu iyéerica paraíso néeni, Dios iyacàle irìcu’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacalí Jesucristoca.

### *El mensaje a Esmirna*

<sup>8</sup> Néese Wáiwacalí ímaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Esmirna iyacàlená irìcu: ‘Cài núumacuéca pírí, núa idàbéericaté macáita, núa ímáaláidéeripínáca macáita nacái, núa yéetéericatéwa, néeseté yèepùaca nucuáucáacawa: <sup>9</sup> Núalíacawa píuwichàacuécawa píyaca. Núalíacawa catúulécánácuéca píá, quéwacué nuicáca píá càiyéide iyúwa càasuíyéi. Núalía nacáíwa cànácaalí iyú nacháawàanácué píináwaná ìwali báawéeri iyú, níara icàlidéeyéica iináwanáwa judíocasa nía, quéwa càmíiyéi judío nía nawàwalícuísewa, càmíciná neebáida nutàacái. Báawéeri Satanás yéewáidacaléca meedá nía. <sup>10</sup> Picácué cáalu piicáca yái píuwichàanápínácuécawa. Péemíacué cayába, mesúnamáita Satanás yúuca abénaméeyéi péenácué presoíyéi íbànalículé yáalímáidacaténácué iicáwa píá macáita, píwènúadánápíná píiwitáisewa nuícha. Yá píuwichàapínácuéwa diez èeri. Quéwa cachànicué píiwitáise mamáalàacata, éwitacué nanúacaalí píá, yásí nùacué píríwa pícáuca càmíiri ímáalàawa càide iyúwa nàacaalí corona wenàiwicanái írì ímawèniadéeyéica áibanái. <sup>11</sup> Càuwíyéicaalícué píá, péemíacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái írì yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí ímawèniadéeyéica báawéeri, canácatáita yéewanáwa pucháiba yàawiriéri yéetácáisi íibàaca níawa, canásíwa’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, ímaca yái Cáurica, yái Wáiwacalí Jesucristoca.



### *El mensaje a Pérgamo*

<sup>12</sup> Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerínásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Pérgamo ìyacàlená ìricu: ‘Cài nuchùuliacuéca pía, núa idènièrica espada machete nacáiri báipunitácanaméeri caserùnica: <sup>13</sup> Núaliácawa macáita ìwali yái pimàníricuécá. Núalía nacáiwá pìyacuécá aléera yàcalé Satanás icùacataléca. Núaliácawa peebáidacuécá nutàacái mamáalàacata tàì íiméeri iyú. Càmitacué piméeyáa peebáidaca nutàacái éwitaté nanúacáaníta Antipas, yái nanuéricaté yeebáidacáiná nutàacái pèewi, píacué ìyéeyéica yàcalé Satanás icùacataléca. <sup>14</sup> Quéwa nuicácué pìwali máisibáwanáita báawéeri wawàsi, yái càmirica cayába nuicáca: Pidèniacué píapichawa abenaméeyéi yéewáidéeyéica wenàiwica càide iyúwaté Balaam yéewáidáaná wenàiwica. Bàaluité Balaam yàalàacaté Balac yáalimáidáanápíná israelitanái namànicaténá nabáyawanáwa. Ichùuliacaté nayáanápíná iinási nanuéricaméerica iyúwa sacrificio nàacaténá ídolo icàaluíníná, cuwáinái yéenáiwanáca. Ichùuliaté naimáca áibanái inanái yáapicha càmiyéica náinusíwa. <sup>15</sup> Càita nacái, ìyacué pèewibáa abenaméeyéi yeebáidéeyéica nicolaítanái yàasu cachìwéeri tàacáisi. <sup>16</sup> Iná piwènúadacué píiwítáisewa báawéeri íicha. Càmicaalícué càì pimànica, yásí núacuéwa pìatalé caquialéta. Yá numànipíná úwi náipunitawa nutàacái iyúwa, càide iyúwa wenàiwica namànicaalí úwi espada machete nacáiri iyú. <sup>17</sup> Càuwíyéicaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái, ìyéeyéica yàcalé imanùbaca. Cawinácaalí imawèniadéerica báawéeri, nùaca iyáapíná maná, yái pan nacáirica ìbàacanáta áibanái wenàiwica íicha. Núa nacái irí cabalèeri íba natànerica ìwali wàlisàì ìpidenápíná. Abéerita yái idènièrica yàasu íbawa, yáalía ìwali yái ìpidenápínáca wàlisàì, canáca áibanái yáalíeriwa ìwali’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

### *El mensaje a Tiatira*

<sup>18</sup> Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuerínásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Tiatira ìyacàlená ìricu: ‘Cài núumacuécá pírí, núa Dios íirica, núa idènièrica ituíwa càide iyúwa quichái ipèrua iyáaná, núa idènièrica nacái yàabàliwa càide iyúwa naquéesièrica bronce nacáirica iicácanáwa. <sup>19</sup> Núaliácawa ìwali yái pimàníricuécá. Núaliácawa cáininácuéca piicáca áibanái, núaliácawa peebáidacuécá nutàacái. Núalía nacáiwá piyúudàacuéca áibanái, pìideniàacuécá piùwichàanáwa nacái matuíbanáiri iyú. Núaliácawa pimànicuécá cayábéeri cachàiniwanái íicha yái pimàníricatécué quéecha, pidàbacaalítécué peebáidaca nutàacái. <sup>20</sup> Quéwa nuicácué pìwali áiba wawàsi quiríta. Pidécuéca pimàacaca ùyaca matuíbanáita pèewibáa, úái inanáica Jezabelca. Nacàlidaca uináwaná utàanicasa Dios inùmalícuíse, quéwa uéwáidaca wenàiwica cachìwéeri tàacáisi iyú meedá uchìwáidacaténá nùasu wenàiwica naimáanápíná áiba yáapicha càmicáhuaca náinusíwa, càmirica nacái nanírísíwa, nayáanápíná nayáacaléwa nacái iinási nanuérica ídolo irí nàacaténá cuwáinái yéenáiwaná icàaluíníná. <sup>21</sup> Nudéca nùalàaca úa cachàiníiri iyú uwènúadáanápíná uíwítáisewa ubáyawaná íchawa, quéwa càmita uebá uwènúadáanápíná uíwítáisewa íicha, yái uimáanáca manúbéeyéi yáapicha. <sup>22</sup> Siúcade, péemiacué cayába, nùuwichàidapíná úa uláicái iyúwa, macáita nacái íiméeyéica úapicha, núucapíná níawa manuíri yùuwichàacáisi ìriculéwa, càmicaalí nawènúada

náiwitáisewa nabáyawaná íchawa, yái báawéerica namànírira úapicha. <sup>23</sup> Nunúapiná nacái uénibe yéetácáisi iyú. Néese macáita yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca, néemìapinácaalí uináwaná ìwali, yási náalíacawa nùacata yái iiquéerica náiwitáise, nawàwa nacái. Yási numànicuéca pírì cayábéeriwa, nùuwichàidapiná nacáwa píalimáwanama càide iyúwa imanuícana macué pimànica cayábéeri, báawéeri áibata. <sup>24</sup> Néese píacué Tiatira iyacàlená mìnanaí càmíiyéica yeebáida Jezabel itàacái, càmíiyéi nacái yéewáidawa tàacáisi ìwali yáara náiméerica ìwali Satanás yàasu íiwitáise ibàacanéeriwa. Nùumacué pírì, iyaca quiríta abéeri wawàsi iwàwacutéeri nuchùlìapinácué pimànica. <sup>25</sup> Peebáidacué mamàalàacata nutàacái càide iyúwacué peebáidáana siuca àta nùanàacatalépináta. <sup>26</sup> Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, imàníiyéi nacái mamàalàacata càide iyúwa nuwàwáana àta néetácatalétawa, numàacaca nacùaca nùapicha macái èeri mìnanaí. <sup>27</sup> Càide iyúwa Núaniri Dios imàacáana nucùaca èeri mìnanaí Dios íiwitáise iyúwa, càita nacái nùasu wenàiwica nacùapiná èeri mìnanaí cachàinírì iyú, nàuwichàidapiná nacái macáita wenàiwica càmíiyéica yeebáida nutàacái, càide iyúwa hierro ibaquiadacaalí catùa achúmáanamata yéemáanáami. <sup>28</sup> Numàaca nacái nàyaca nucamaláná írìcu, yái nucamaláná icànéerica càide iyúwa dùlupùta icànáana waiquéerica mapisáisiwata. <sup>29</sup> Càuwíiyéicaalícué pía, péemíacué cayába yái tàacáisica Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanaí írì yeebáidéeyéica nutàacái, iyéeyéica yàcalé imanùbaca, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

### 3

#### *El mensaje a Sardis*

<sup>1</sup> Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: “Pitànàa yái tàacáisica írì yáara nacuerínasàiri icuèrica wenàiwicanaí yeebáidéeyéica nutàacái Sardis iyacàlená írìcu: ‘Cài nùumacuéca pírì, núa iyéerica yáapicha yái Espíritu Santoca máinírì cayábaca, núa idènièrica nacái siete namanùbaca dùlupùta: Nùalíacawa ìwali macáita píibaidacalécuéca. Nuémíacué piínáwaná ìwali cáucasacué pía, quéwa nuicácuéca pía càiyéide iyúwa yéetéeyéimiwa. <sup>2</sup> Pimichàidacué píiwitáisewa, pichàiniadacué píiwitáise cayábéeriwa iyéericuéca pírì quiríta, iwàwéerica ichàbacawa pícha, nuicáciná yái pimànírìcuéca càmírìca cayába Nucuèriná Dios íicáca. <sup>3</sup> Iná píináidacuéwa ìwali yái tàacáisi péemièricatécué, peebáidéericatécué nacái quéechacáwa. Pimànicué mamàalàacata cayábéeri càide iyúwa yái tàacáisi íimáana. Pìwènuadacué píiwitáisewa píbáyawaná íchawa. Càmicacalícué pimichàida píiwitáisewa, yási nùanàacué píatalé càide iyúwa cayéedéeri yàanàacaalí càmicatáita wenàiwica icùa nùanàaca, càmítacué nacái píalíawa chácaalínácaalí nuénáiwana yàana nùanàacatáipinácué píatalé. <sup>4</sup> Quéwa abénaméeyéicué péená Sardis iyacàlená mìnanaí càmìta nàya cabáyawanéeri iyú. Càide iyúwa wenàiwica icùacaalí masacàata ibàlewa, càita nacái abénaméeyéi péenácué nacùaca níawawa masaquèeri iyú, báawéeri ícha. Yá áiba èeripiná nèepunícawa nùapichawa nabàle cabalèeri yáapichawa namànicáiná cayábéeri càide iyúwa Dios iwàwáana cháì èeri írìcu. <sup>5</sup> Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, nadèniapiná nabàlewa cabalèeri. Càmita nacái nutunúwa náipidená cuyàluta írìcuíse yái cuyàlutaca idènièrica náipidená macáita cáuyéica càmíiyéica imàalàawa. Yá nucàlidapiná naináwaná ìwaliwa nùasunáica núa Núaniri Dios írìwa, yàasu

àngelnái irí nacái. <sup>6</sup> Càuwíyíeicaalícué pía, péemíacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

### *El mensaje a Filadelfia*

<sup>7</sup> Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Filadelfia ìyacàlená irícu: 'Cài núumacuéca pírí, núa Mabáyawanéerica, núa yái Báisiírica, núa rey David itaquérinámica, imàaquéerica nacái wenàiwica iwàlùacawa Dios ìyacàle irículé, Dios icùacataléca macáita. Nùacùacaalí nalíni, yá canáta yáaliméeri ibàllaca náichani. Néese nubàllacaalí náichani, canácata nacái yáaliméeri yàcùaca nalíni. Péemíacué: <sup>8</sup> Cayába nuicáca yái pimàníricuéca. Péemíacué cayába, numàacacué picàlidaca nuinàwaná ìwali áibanái irí, càmítacué nacái yéewa nasàiwicaca pírí wawàsi, peebáidacáinacué nutàacái, càmítacué nacái piwènúada píiwítáisewa nuícha, éwitacué càmícáaníta máini cachàinica pía. <sup>9</sup> Péemíacué cayába. Nàyaca piyacàle néeni abénaméeyéi judío icàlidéeyéica iinàwaná ìwaliwa judíosiwacasa nía, quéwa nachíwa meedá, càmícáiná neebáida nutàacái báisiíri iyú. Satanás yéewáidacaléca nía meedá. Mesúnamáita numàacapíná nabàlùacawa nàulul ipùata iyúwa píipunitacuéwa nàacaténacué picàaluíniná. Yásí nàaliacawa cáininacuéca nuicáca pía. <sup>10</sup> Pidécuéca peebáidaca nutàacái pìidenàcaténacué piùwichàanàwa matuíbanáiri iyú, íná nucùapínacué píawa áibaalípiná yùuwichàacáisi yàanàapínacaalí macái cáli ìwali, yùuwichàidacaténá èeri mìnánái. <sup>11</sup> Nùacawa néese caquialéta. Peebáidacué tái íiméeri iyú yái peebáidéericuéca; picácué pimàaca áibanái iwènúadacuéca nuícha píiwítáise ipichanacué píucaca píichawa plasú cawèníri coronawa Dios iwàvéericuéca yàaca pírí áiba èeriwa. <sup>12</sup> Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapíná nàyaca Nucuèriná Dios yáapicha càiripináta, càide iyúwa àicu íricusi ibàlùeriwa càiripináta Dios yàasu templo irícuírca. Canácatáita nàawa Dios íicha. Nutànàapíná nacái Nucuèriná Dios íipidenáwa nàwali yái Nucuèriná Dios ìyacàle íipidenáwa nacái, yái yàcalé íipidenéerica Wàlisài Jerusalén, iricuèripinácawa chènuníse Nucuèriná Dios yàatanáise. Nutànàapíná nacái nuípidená wàlisàíwa nàwali. <sup>13</sup> Càuwíyíeicaalícué pía, péemíacué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái irí yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca', càì pitànàaca nalí cuyàluta", íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

### *El mensaje a Laodicea*

<sup>14</sup> Néese Wáiwacali íimaca nulí àniwa: "Pitànàa yái tàacáisica irí yáara nacuèrinásàiri icuèrica wenàiwicanái yeebáidéeyéica nutàacái Laodicea ìyacàlená irícu: 'Cài núumacuéca pírí, núa íipidenéerica Báisiíri, càmírica ichiwáida wenáiwica, núa icàlidéerica báisiíri iyúni, núa idàbéericaté macáita Dios irípiná cháì èeri irícu: <sup>15</sup> Nùaliacawa ìwali yái macáita pimàníricuéca. Nùaliacawa càmítacué máini piwènúadaca nuícha píiwítáisewa, càmítacué nacái máini pimichàida píiwítáisewa peebáidacaténá cayába nutàacái. Iwàwacutácué píináidacawa càinácaalí pimàníinápiná. ¿Píiwènúadapínásicué nuícha píiwítáisewa? ¿Néeni, pimichàidapínásicué píiwítáisewa? ¿Càinásicué pimànipíná? <sup>16</sup> Néese, càmícáinacué peebáida cayába nutàacái macái piwàwallcuísewa, íná núucapínacué nuíchawa pía. <sup>17</sup> Picàlidacáinacué càì píwaliwa: "Càasuíyéica wía, máini nacái

cayábaca wía. Wadéca weedáca waliwa manùba wàasupináwa. Càmita wawàwacutá Dios iyúudáca wía”, càicué píimaca pìwaliwa. ¿Cánácué càmita píalíawa cáuláicaca píiwitáise píbáyawaná iyúwa? Dios íicácuéca pía càiyéide iyúwa catúlécaneéyéi, màasuyéi nacái. Matuíyéicué nacái píiwitáise, báica nacáicué pía píbáyawaná ìwaliwa iyúwa mabàlèeri wenàiwica. <sup>18</sup> Iná nùlàacué pía pímacáanápínacué numànica pírí cayábèeri manuísíwata càide iyúwa wenàiwica iwéndacaalí áiba wenàiwica írì cayábèeri oro masaquèericaté namànica quichái írìcu. Néese idécanaami numànicuéca pírí cayábèeri, yásí báisícata càasuyéicuéca pía chènuníseeri cawèníri iyú. Peedácué nacái nuícha píiwitáisepiná mabáyawanéeri càide iyúwacué píbàlepiná cabalèeri, ipíchanácué báica pía píbáyawaná ìwaliwa. Pimàacacué nuchùnìaca píiwitáise matuírica càide iyúwa natuí idàbená ichùnìacaalí wenàiwica ituí, catuícaténacué píiwitáise, píalíacaténacuéwa nùwali. <sup>19</sup> Nùlàaca nùsunái cachàinírì iyú, macáita wenàiwica cáininéeyéica nuicáca. Nùuwichàidaca nía nacái. Iná pimichàidacué píiwitáisewa càiripináta, píwènúadacué nacái píiwitáisewa píbáyawaná íchawa. <sup>20</sup> Péemiácué cayába, mesúnamáita nùacawa néese, càide iyúwa wenàiwica ibàlùacaalíwa capíi ípunita imáidacaténá wenàiwica iyéeyéica capírìcu. Cawinácaalí yéemièyéica nutàacái, nawàwacaalí neebáidaca nutàacái, yá càica níade iyúwa wenàiwica yàacùacaalí icapèe inùmawa áiba írì, yeedácaténá yàataléwani. Néese cawinácaalí yeebáidéeyéica nutàacái, yásí nùyaca náapicha, nàyaca nacái núapicha, càide iyúwa wenàiwica iwàlùacaalíwa capírìculé iyáacaténá iyáacaléwa yéenanái yáapichawa.

<sup>21</sup> Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, numàacapíná náawinacawa núapicha nùalubái ínatalé, nacùacaténá macáita núapicha, càitatéde iyúwa numawèniadàanáté báawéeri, néese núawinacatéwa Núaniri Dios yáapichawa, yàalubái ínatalé nucùacaténá macáita yáapicha. <sup>22</sup> Càuwíyéicaalícué pía, péemiácué cayába yái tàacáisi Espíritu Santo icàlidéerica wenàiwicanái írì yeebáidéeyéica nutàacái yàcalé imanùbaca’, càì pitànàaca nalí cuyàluta”, íimaca yái Cáurica, yái Wáiwacali Jesucristoca.

## 4

### *La adoración en el cielo*

<sup>1</sup> Néeseté idécanaami Wáiwacali càì íimaca nulí, yáté nuicáidaca chènuniré, yá péemiácué cayába, nuicáca abèeri capíi inùma yàacùacanéerica. Néese idàbàanéeri tàacáisi nuèmièricaté itàaníca nulí iyúwa cachàinírì trompeta isàna, yácata tàacáisi íimaca nulí àniwa: “Pimichàawa sísaara. Yá núsáidaca pírí càinácaalí ichàbàanápínacawa áibaalípiná”, íimaca nulí. <sup>2</sup> Aquialénamata Espíritu Santo icùaca nuíwítáise manuísíwata, péemiácué cayába, Espíritu Santo imàacaca nuicáca cayábèeri yàalubáisi ibàlùericawa chènunibàa. Nuicáca abèeri yáawinéericawa yàalubáisi íinata icùacaténá macáita. <sup>3</sup> Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata càiride iyúwa waicáaná cuniéri íba cabalèeri ípidenéeri jaspe, iyúwa nacái waicáaná íba ípidenéeri cornalina quíréeri, cuniéri nacái. Yá mèlumèluwaca àrawàli icànaca yàalubáisi itéese càide iyúwa waicáaná cuniéri íba esmeralda ipuléeri. <sup>4</sup> Nàyaca yàalubáisi itéesebàa áiba veinticuatro namanùbaca yàalubáisi. Náawinacawa yàalubáisi íinata veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái. Idènièyéi cabalèeri ibàlewa. Nadènia nacái náasu coronawa yáawami orota náiwita ìwaliwa. <sup>5</sup> Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata icànaca mamàalàacata iyúwa ènu icànáná, itàaníca nacái càide iyúwa wéemianá cachàinírì ènu isàna tírírìcaalí. Nàyaca yàalubáisi

ípunita siete namanùbaca lámpara nacáiyéi idènièyéica icamaláwa, quichái ipèrùa nacáiri. Yái quicháica, yácata máiníri cayábaca Espíritu Santoca. <sup>6</sup> Iyaca nacái calisa nacáiri yàalubáisi ípunita, abéeri calisa càiride iyúwa vidrio máiníri cuniaca. Yàalubáisi itéseebàa nàyacatè báinúaca cáuyéi ángel madécanéyeyéi ituí naicácaténá napícháléwa, naicácaténá nacái náinataléwa. <sup>7</sup> Yái idàbáanéeri ángel cáurica càiride iyúwa león iicácanáwa. Pucháibáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa toro iicácanáwa. Máisibáaná cáuri ángel àniwa càiri inànde iyúwa aslali. Báinúacáaná cáuri ángel àniwa càiride iyúwa áwa iicácanáwa idècunitàacá yáalanícawa. <sup>8</sup> Níái báinúaca ángel cáuyéica nadèniaca seis namanùbaca nàanabáywa náalimáwanama. Macái cáuyéi ipuniéyeyéiwa natuí iyúwa náinatabàawa, nalicuisewa nacái. Yá càí náimaca èeríapinama, táiyápinama mamáalàacata:

“¡Mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, mabáyawanéericani, yái Wacuèriná Dios cachàiníríca náicha canánama, yái iyéericatè, iyéerica nacái siùcade, iyéeripiná nacái càiripináta, càimíri imáalàawa!” càí náimaca.

<sup>9-10</sup> Néese idècunitàacá cáuyéi ángel nàaca icàaluíniná, nàaca nacái iyéininá, nàaca nacái irí cayábéeri, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, iyéerica càiripináta èeri càimíri imáalàawa, yá veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái náuwàa nallacawa nanùmáawawa irí, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, nàacaténá icàaluíniná, yái iyéerica càiripináta èeri càimíri imáalàawa. Yá naliadaca nàasu coronawa yàalubáisi yàabàli idaní náasáidacaténá Dios yàasu wenàiwicaca nía. Yá náimaca irí:

<sup>11</sup> “Máiní cayábéeri píiwitáise, pía Wacuèriná Wáiwacali Dios, Iná wàaca picàaluíniná, wàaca nacái píimétacaná, wáalíaca nacáywa máiní cachàiníríca pía, pidàbacáinaté macáita, yá nàyacatè píiwitáise iyú, pidàbacáinaté nía”, càí náimaca nacántàaca.

## 5

### *El rollo escrito y el Cordero*

<sup>1</sup> Néeseté nuicáca cuyàluta iwawanèeriwa icáapirícu yéewápuwáise, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata. Yái cuyàluta iwawanéericawa idèniaca tàacáisi irículéwa, ínatawáise nacáywa. Yái cuyàluta nadacuèrica cayába siete namanùbaca nadacuèrica iyúni. <sup>2</sup> Néese nuicáca áiba ángel cachàiníri. Yá isutáca yéemíawa nía macáita. Íimaca cachàiníri iyú: “¿Cawináica wenàiwica Dios ibatèeripiná iwasàaca yái nadacúanácani, yàacùacaténá yái cuyàlutaca?” Íimaca yái ángelca. <sup>3</sup> Quéwa canáca náicha níái chènuníséeyéica, nía nacái iyéeyéica cháí èeri irícu, nía nacái yéetéeyéimicawa, canácata yáaliméeri yàacùaca cuyàluta, iléecaténátáni. <sup>4</sup> Yá nuicháánica manuísíwata canácáiná nàanèeri wenàiwica Dios ibatèeripiná yàacùaca cuyàluta, iléecaténáni. <sup>5</sup> Néese abéeri néená níái nacuèrinánáica íimaca nulí: “Píca pícháaní quirínama. Píicáida irí cayába, yái israelita icuèrinásàiri, rey David itaquérinámica, idéca imawèniadaca báawéeri, yéewacaténá iwasàaca siete namanùbaca nadacúanáca, yàacuèripiná nacái cuyàluta”, íimaca nulí.

<sup>6</sup> Néese nuicáca Cordero ibàluèericawa nèewi yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Yái Cordero idèniaca icháunáwa bàaluitécáiná nanúacani iyúwa sacrificio. Idèniaca nacái siete namanùbaca ichàlewa, siete namanùbaca nacái ituíwa. Níái siete ituí íimáanáca càicanide iyúwa máiníri cayába Espíritu Santo Dios ibànuèrica

macái cáli ínatalé. <sup>7</sup> Néese Cordero yàaca yeedáca cuyàluta icáapi yéewápuwáise ícha, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata. <sup>8</sup> Néese Cordero idécanámi yeedáca cuyàluta, yá báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica náuwàa naliacawa nanùmáawawa Cordero irí nàacaténá icàaluíniná. Nacuèrinánái náalimáawanama nadènlaca arpa, nadènia nacái bacáa níawami orota ipuniyéyiwa pumèníri isàni iyú. Yái pumèníri isàni ímáanáca càicanide iyúwa nasutáaná Dios ícha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. <sup>9</sup> Yá nacántàaca wàlisài canción Cordero irí. Náima nacántàaca cà:

“Dios imàacaca peedáca yái cuyàlutaca, piwasàanápíná nadacùanácani, pimàacacáináté nanúaca pia iyúwa sacrificio, yá piwènlacaté wenàiwicanái píranámi iyúwa Dios irípiná nèewíse macái yàawiría, macái itàaníyéica áiba tàacáisi iyú nacái, macái wenàiwica nacái, macái cáli néeséeyéi nacái.

<sup>10</sup> Pidéca pimàacaca Dios yàasu wenàiwicaca nía, icuèyéipíná macáita piápicha, isutéeyéipíná nacái Dios ícha wenàiwicanái irípiná, yá nacùapíná macái cáli”, náimaca nacántàaca.

<sup>11</sup> Yáté nuicáidaca néré, yá nuémliaca madécaná ángel isàna ibàluyéicawa natésebàa yái yàalubáisica, nía nacái báinúaca ángel cáuyéica, nía nacái nacuèrinánáica. Nuicáca madécaná millones namanùbaca ángel, càmiyéi wenàiwica yáalimá iputàaca nía, càisimalénácaalí nía.

<sup>12</sup> Yá náimaca cachàiníri iyú: “¡Wàacué Cordero icàaluíniná, yái Cordero imàaquéericaté nanúacani iyúwa sacrificio, yácáiná Dios idéca imàacaca Cordero icùanápíná canánama, idéca imàacaca càasuírnicani, yái Corderoca! ¡Máini cáalacáiricani yái Corderoca, cachàiníri nacái íiwitáise! ¡Cayábaca waicácani, wàacué nacái icàaluíniná, wàacué nacái irí cayábéeri!” càí náimaca níái ángelca.

<sup>13</sup> Nuémli nacái macáita Dios idàbéyéica náimaca irí, macái iyéyéica chènuniré, cáli ínatéyéica nacái, nía nacái yéetéyéimicawa, úni irícuíyéica nacái, macáisiwa canánama náimaca Dios irí. Càí náimaca:

“¡Wàaca cayábéeri irí yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, irí nacái yái Corderoca! ¡Cámiétaquéeri iyú waicáca nía, wàaca nacái nacàaluíniná! ¡Máini cachàinica náiwitáise càiripínáta, èeri càníri imáalàawa!” náimaca.

<sup>14</sup> Néese báinúaca ángel cáuyéica náimaca: “¡Báisíta, amén, càita nacái wáimaca!” càí náimaca. Níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái nabàlùacawa nàulù iyúwa nàacaténá icàaluíniná, yái iyéerica càiripínáta, càmírca imáalàawa.

## 6

### *Los siete sellos*

<sup>1</sup> Néeseté nuicáca Cordero iwasàaca idàbánéeri néená níái siete namanùbaca nadacùanáca cuyàluta iwawanèericawa. Yá nuémliaca abéeri néená níái ángel cáuyéica ímaca cachàiníri iyú càide iyúwa tiríricaalí: “¡Aqualé, pia piicáca!” càí ímaca. <sup>2</sup> Néeseté nuicáidaca néré. Yá, péemiacué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái asiali yáawinéericawa caballo ínata idènlaca demápu imàníripíná iyú ùwicái. Yá náawináidaca corona íwita íwali. Néese imawèniadaca yàacawa imawèniadacaténá mamáalàacata áibanái.

<sup>3</sup> Néese Cordero iwasàaca pucháibáná nadacùanáca cuyàluta, yá nuémliaca pucháibáná cáuri ángel ímaca: “¡Aqualé, pia piicáca!” càí ímaca. <sup>4</sup> Yá áiba caballo imusúacawa, máini quíréeri quéwa, càide iyúwa waicáaná

irái. Nuicáca wenàiwica yáawinéericawa caballo ínata. Yá namàacaca imànínápiná ùwicái èeri írìcu, ipíchaná wenàiwicanái nàyaca matuíbanáiri iyú, imàacáanápiná nacái wenàiwicanái inúayacacawa. Yá nàaca írí cáalèeri espada machete nacáiri báipunitácanamèeri caserúnica.

<sup>5</sup> Néese Cordero iwasàaca máisibáaná nadacúaná cuyàluta, yá nuémíaca máisibáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aqualé, pia piicáca!” còi íimaca. Yáté nuicáidaca néré. Yá, péemíacué cayába, nuicáca cúulíri caballo. Yái yáawinéericawa caballo ínata idèniaca abèeri wapésáidáaná imiéri. <sup>6</sup> Néese nuémíaca tàacáisi nacáiri cáuyéi ángel yèewibàa, yá íimaca: “Abèeri kilo trigo ituíná iwèníri abèeri denario, yái abé èeri iwènicatáica. Máisiba kilo nacái cebada ituíná iwèníri abèeri denario, picá quéwa pimàni báawèeri olivo inàlìmaná írí, uva ibànacalená írí nacái”, còi íimaca.

<sup>7</sup> Néese Cordero iwasàaca báinúacáaná nadacúaná cuyàluta, yá nuémíaca báinúacáaná cáuri ángel íimaca: “¡Aqualé, pia piicáca!” còi íimaca. <sup>8</sup> Néese nuicáidaca néré, yá péemíacué cayába, nuicáca áiba caballo éwèeri nacáiri. Yái yáawinéericawa caballo ínata ípidená Yéetácáisi. Aiba ípidenéerica Infierno yàacawa Yéetácáisi yáapicha. Namàacaca Yéetácáisi, Infierno nacái nanúanápiná madécaná èeri mìnánái. Macái néená níái báinúaqueeyéica wenàiwicaca, abèeri néená yéetácawa. Yá nanúaca wenàiwicanái ùwicái iyú, máapicái iyú nacái, uláicái iyú nacái. Nachùulla nacái caluéyéi cuwèesi nanúanápiná wenàiwica.

<sup>9</sup> Néese Cordero iwasàaca cinconá imanùbaca nadacúaná cuyàluta, yáté nuicáca nacáucami altar yáapiré, níái Dios yàasu wenàiwicaca nanuéyéicaté neebáidacáináté Dios itàacái, iwalíse nacái yái tàacáisi báisiírica nacàlidéericaté wenàiwicanái írí. <sup>10</sup> Néese náimaca cachàiníri iyú: “Wacuèriná Dios mabayawanéeri, wáaliacawa pimànica macáita càide iyúwa píimáaná machiwèeri iyú. ¿Chácaalínápinácaalí piùwichàidapíná èeri mìnánái iwalíse yái nanúanáca wía?” còi náimaca. <sup>11</sup> Néese yàaca nalí cáalèeri nanáawanipíná cabalèeri. Yá ichùullaca nacúanápiná achúmáanata èeri quiríta àta nanacáiyéi yéetacatalétawa íbaidéeyéica Náiwacali írípiná, níá nacái néenánáica iwàwacutéeyéica yéetácawa càide iyúwaté néetánáwa.

<sup>12</sup> Néese Cordero iwasàaca seisná imanùbaca nadacúaná cuyàluta, yáté nuicáidaca néré, péemíacué cayába, nuicáca cáli icusúacawa cachàiníri iyú, yá catáca èeri càide iyúwa waicáaná cúulíri wáluma. Yá nacái macàpucuícaalí quéerica, quíiraca úa càide iyúwa waicáaná írái. <sup>13</sup> Dùlpùta nacái nacaláacawa cáli ínatalé càide iyúwa higuera yéetaná imàacacaalí icaláacawa iyacanáca éemírica cachàinicáiná cáuli ipùca iwali. <sup>14</sup> Yá capiralèeri cáli icacanáca chènuníse càide iyúwa wáluma icacanácaalíwa. Néese iwawanàacawa abéemàalé, abéemàa néese nacái càide iyúwa cuyàluta íbáiná iwawanàacaalíwa. Yá canáca capiralèeri cálimica. Yá macái dúli manuínaméeyéi, macáita nacái iwàwata nachacàacawa nàyacatái íchawa. <sup>15</sup> Néese macáita èeri mìnánái nabàacawa íba yéecalícubàa, íba isabàlicubàa nacái. Macáita nabàacawa, níái èeri mìnánái icuèrinánáica, níá nacái wenàiwica íiwacanánáica, níá nacái úwi íiwacanánáica, níá nacái càasuíyéica, níá nacái cachàiníiyéica úwica, macáita èeri mìnánái canánama, níá nacái íbaidéeyéica mawèníri iyú áibanái írí, níá nacái yèepuníiyéica máiwacalináwaca. <sup>16-17</sup> Yá náimaca manuínaméeyéi dúli írí, manuínaméeyéi íba írí nacái: “¡Picaláacuéwa wáinatábàa, píbàacué wía ituí ícha, yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata, ícha nacái Cordero yàasu yúuwichàacáisi íbànùèripínáca wàwali! Idéca yàanáca wéenáiwaná nàuwichàidacatáipínáta

wíá, yá canácata wéená yáaliméeri idènlaca nàasu yùuwichàacáisica”, càì nàimaca.

## 7

### *Los señalados de las tribus de Israel*

<sup>1</sup> Idécanaamité nuicáca càì, yá nuicácaté áiba yéenáiwánási nacáiri, yá nuicáca báinúaca ángel ibàluèyécawa chènuniré, iwicáubàa yái èriquéi macáirica. Yá náibàaca macái cáuli ipíchaná cáuli ipùaca cáli ìwali, manuúri úni ìwali nacái, àicunái ìwali nacái canánama. <sup>2</sup> Néseté nuicáca áiba ángel imichàacawa cáli ìnatáise èeri imusúcatáisecewa. Yá ángel idènlaca cáuri Dios yàasu néenáiwánápiná. Angel icàlidaca nalíni cachàiníri iyú, níái báinúaca ángel Dios yèeyéicaté ichàinipiná nàuwichàidacaténá cáli, manuúri úni nacái. Yá ìimaca nalí: <sup>3</sup> “¡Picácué piùwichàida cáli, manuúri úni nacái, àicunái nacái càmicaalíca wachanàida Dios yàasu néenáiwánápiná napùdàlicu, níái Wacuèriná Dios yàasu wenàiwica íbaidéyécica írìpiná!” càì ìimaca yái àngelca.

<sup>4</sup> Néese nuèmlaca càisimalénacaalí nía idènièyécica Dios yàasu néenáiwánápiná napùdàlicu. Namanùbaca nàyaca ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca israelitanái, nèewíse macáita israelita yàawiríanáica. <sup>5</sup> Doce mil namanùbaca Judá itaquénáinámi idènièyécica Dios yàasu néenáiwánápiná napùdàlicu. Càita nacái doce mil namanùbaca Rubén itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Gad itaquénáinámi. <sup>6</sup> Càita nacái doce mil namanùbaca Aser itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Neftalí itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Manasés itaquénáinámi. <sup>7</sup> Càita nacái doce mil namanùbaca Simeón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Leví itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Isacar itaquénáinámi. <sup>8</sup> Càita nacái doce mil namanùbaca Zabulón itaquénáinámi. Càita nacái doce mil José itaquénáinámi. Càita nacái doce mil namanùbaca Benjamín itaquénáinámi.

### *La multitud vestida de blanco*

<sup>9</sup> Idécanaamité nuicáca càì, yá nuicáca áiba yéenáiwánási nacáiri, péemiacué cayába, yá nuicáca chinamáí wenàiwica canáca yáaliméeri iputàaca nía, macái íiwitáaná cáli néeséeyéi yéénaca, macái yàawiría yééná nacái, macái wenàiwica íiwitáaná yééná nacái, macái itàaníyécica áiba tàacáisi iyú íiwitáaná yééná nacái. Yá nabàlùacawa yàalubáisi íipunita, Cordero íipunita nacái. Nadènlaca cáaléeri nanáawani cabalèeriwa. Nadènia wisìri nacáiri íbáiná nacáapi írìcuwa. <sup>10</sup> Macáita nàimaca cachàiníri iyú:

“¡Wacuèriná Dios, yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata, Cordero nacái, nadéca nawasàaca wía Dios yàasu yùuwichàacáisi íicha!” càì nàimaca. <sup>11</sup> Néese macáita ángel ibàluèyécawa yàalubáisi itéese, nacuèrinánái itéese nacái, báinúaca cáuyéi ángel itéese nacái, náuwwa nallacawa nanùmáawawa yàalubáisi íipunita nàacaténá Dios icàaluíniná. <sup>12</sup> Yá nàimaca:

“¡Báisíta, amén! ¡Wacàlidacué Wacuèriná Dios iináwaná ìwaliwa cayábéericani, wàacué nacái icàaluíniná! ¡Máiní cáalíacáica Wacuèriná Dios, wàacué írì cayábéeri, cáimiétaquéeri iyúcué waicácani, máiníri cachàinica íiwitáise càiripináta èeri càmiri imáalàawa! ¡Báisíta, amén!” càì nàimaca.

<sup>13</sup> Néseté abéeri néená níái nacuèrinánáica isutáca yéemlawa núa. Yá ìimaca nulí: “¿Píalásica cawinácaalí níái idènièyécica cáaléeri nanáawani



cabalèeriwa, síisáanaacaalí nacái nàanàa?” còi íimaca nulí. <sup>14</sup> Néese núumaca irí: “Càmita núalíawa. Pimàni nulí cayábèeri, picàlida nulíni”, núumaca irí. Néese íimaca nulí: “Nadéca namusúacawa manuiri yúuwichàacáisi íicha. Dios idéca imàacaca iwàwawa nabáyawaná íicha, neebáidacáiná Cordero itàacái, yái Cordero yéetéericatéwa nabáyawaná ìwalíise.

<sup>15</sup> “Iná yéewa nàyaca Dios yàasu yàalubáisi íipunita. Náibaida irípiná táiyápinama, èeríapinama nacái yàasu templo chènuniiséeri irícu. Yái yáawinéericawa yàalubáisi íinata ìyaca náapicha icùacaténá nía.

<sup>16</sup> Càmita quirínama máapica nía, càmita quirínama macàla nawàwa nacái. Càmita èeri yeemá níawa. Uuléeri nacáiwa càmita íisa nía quirínama.

<sup>17</sup> Yái Cordero ìyéerica yàalubáisi íipunita icùapiná níawa càide iyúwa pastor icùacaalí ipíranái ovejawa cáininéeri iyú. Yá Cordero imàacaca nàiraca úni yèerica nacáuca càníiri imáalàawa. Dios nacái itunúapiná náicha natuíyáa”, còi íimaca nulí.

## 8

### *El séptimo sello y el incensario de oro*

<sup>1</sup> Néese nuicácaté Cordero iwasaaca cuyàluta íichani, yái sietená namanúbaca nadacùanácani, yá masànaca macáita chènuniré cawàwanáta media hora. <sup>2</sup> Néese nuicáca siete namanúbaca ángel ibàlùeyéicawa Dios íipunita. Yàaca nalí siete namanúbaca trompeta. <sup>3</sup> Néese áiba ángel yàanàaca. Idèniaca quichái yàalu oro yáawamírica. Yá ángel ibàlùacawa altar íipunita. Nàaca irí manùba pumèníiri isàni. Yèewìadaca pumèníiri isàni nèewi níái nasutáanaca Dios íicha, macáita Dios yàasu wenàiwicaca. Néese ángel yeemáca pumèníiri isàni altar íinata, yái altar oro yáawamírica ibàlùericawa yàalubáisi íipunita. <sup>4</sup> Càita pumèníiri íisalená imichàacawa ángel icáapi íicha chènuniré Dios íipunita, yáapicha yái nasutáanaca Dios íicha, níái Dios yàasu wenàiwicaca. <sup>5</sup> Néese ángel yeedáca quichái yàaluca, yá ipuníadaca yàalu quichái iyú altar íinatáiséeri quicháica. Néese ángel yúucaca quichái yàalu chènuniise cáli íinatalépiná. Yá nuémìlaca madécaná énu isàna, madécaná tàacáisi nacái. Nuicáca madécaná énu icànaca mèlumèluwaca. Cáli nacái icusúacawa.

### *Las trompetas*

<sup>6</sup> Néese níái siete namanúbaca ángel idènièyéica siete namanúbaca trompeta nabàlùacawa napùliacaténá nàasu trompetawa.

<sup>7</sup> Yái idàbáanéerica ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá granizo íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli íinatalé quichái yáapicha yèewièricawa irái iyú. Yá yeemáca madécaná cáli. Macái néená níái máisibéeyéica cálica, abéeri néená yeemáca. Yeemáca nacái manùbéeyéi àicu. Macái néená níái máisibéeyéica àicuca, abéeri néená yeemáca. Yeemáca nacáiwa macáita masicái iyéerica cáli íinata.

<sup>8</sup> Néese pucháibáaná ángel ipùliaca yàasu trompetawa. Yá áiba wawàsi yúuwàacawa manuiri úni yáaculé, yái wawàsi manuírca dúli nacáiri íicacánáwa, yeeméericawa quichái iyú. <sup>9</sup> Néese madécaná manuiri úni nachacamàacawa irái iyú. Macái néená níái máisibéeyéica manuiri única, abéeri néená ichacamàacawa irái iyú. Manùbéeyéi néetácawa iyéeyéica manuiri úni yáaculé. Ata alénacaalí manuiri úni ichacamàacawa irái iyú, yá macáita néetácawa iyéeyéica úni yáaculé, càita nacái manùbéeyéi nave imáalàacawa, lancha nacáiyéica yèeyéicawa úni yáacubàa. Macái néená níái máisibéeyéica naveca, abéeri néená imáalàacawa náicha.

10 Néese máisibáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá manuiri dùlupùta nacáiri yúuwàacawa chènuníse yeeméricawa cachàiníri quichái iyú. Yá dùlupùta nacáiri yúuwàacawa madécaná inanába yáaculé, únibàa nacái, úni imusúacatáiseacawa cáli iricuíse nacái. 11 Yái dùlupùta ípidenéri Ipisíiri. Yá macái néená níái máisibéyéica única, abéeri néená ichacamàacawa ipisíiri iyú. Yá madécaná wenàiwica néetácawa úni iyú, ipisíricáináni.

12 Néese báinúacáaná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá imáalàacawa máisibáaná néená èeri icamalánáca, máisibáaná yéená nacái quéeri icamalánáca, máisibáaná néená nacái níái dùlupùta nacamalánáca. Càita catáca máisibáaná néená nacamalánáca. Càmita nacái nacàna máisibáaná néená èeríapi, táiyápi nacái.

13 Néeseté nuémìaca áiba ángel áwa nacáiri imáidaca cachàiníri iyú idècunitàacá yáalaníacawa cáli iwicàubàa machacànita. Yá ímaca: “¡Máinicué piùwichàapinácawa, piacué èeri mìnánáica báawéyéica íiwitáise, casànapinácaalí áiba trompeta mamáalàacata, áiba máisiba ángel ipùlièyéipináca mesúnamáita!” càì ímaca.

## 9

1 Néeseté nuémìaca cinconá imanùbaca ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá nuicáca áiba ángel dùlupùta nacáiri íicacánáwa iricuèricatéwa chènuníse cáli ínatalépiná. Nàaca iri llave yàacúacaténá utàwi inùma yái máiníríca depuúwaca. 2 Néese ángel yàacùaca utàwi inùma máiníríca depuúwaca. Yá ísa ímichàacawa utàwi inùma iricuíse càide iyúwa yùucaniasi ísalená. Yái ísa utàwi iricuíséerica catáca imànica èeri icamaláná, macái cáuli nacái. 3 Néese wiríichu nacáiyéi namusúacawa ísa yèewíse, yá nàacawa cáli ínatábàa. Níái wiríichu nacáiyéica nadèniaca náiwíwa náucacaténá wenàiwica càide iyúwa chália yúucáaná wía. 4 Iwàwacutápiná càmita nàuwichàida masicái idàwinèerica cáli ínata, macái bànacalé nacái, macái àicu nacái canánama. Abéta iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica canéyéica irí Dios ípidená napùdàlicu. 5 Iwàwacutápiná nàuwichàidaca wenàiwica cinco imanùbaca quéeripiná, càmita quéwa íbatàa wiríichu inúaca wenàiwica. Yái icáicha cáiwica wenàiwica írini càide iyúwa chália yúucáaná wía.

6 Néenálípiná wenàiwica nacutáca néetácáténáwa quéwa càmita náalimápiná néetácawa. Máini nawàwapiná néetácawa, quéwa yéetácáisi camíripiná líbàa nía.

7 Níái wiríichu càica níade iyúwa caballonái úwinái ichùnìyéyica namànicaténá ùwicái. Nadèni corona oro yáawamíiri náiwita ìwaliwa. Wiríichunái càiyéi inànde iyúwa wenàiwica inàni. 8 Nadèniaca nacái náiwita íbáináwa càide iyúwa inanái íiwita íbáiná. Nadèniaca nacái nayéiwa càide iyúwa león cháwi nacáiri iyéi. 9 Nadèniaca náimamiwa càide iyúwa hierro nàucutalícuwa, ipíchaná áibanái isutàaca nía. Casànaca nàanabái idècunitàacá náalaníacawa càide iyúwa wéemianá manùbéyéi caballo yàabàli isàna ipiàcawa itéyéyica madécaná carro ùwicái nérépiná. 10 Nadèniaca nacái nasípiwa càide iyúwa chália íwi. Náiwí idènièrica icáichawa yùuwichàidacaténá wenàiwica cinco quéeripiná. 11 Níái wiríichu nadèniaca náiwacaliwa, yái ángel icuèrica utàwi máiníríca depuúwaca. Ángel ípidená Abadón hebreo itàacái iyú, Apolión griego itàacái iyú, ímáanáca “Imáalàidéeri wía”.

<sup>12</sup> Yácata idábáanéeri yùuwichàacáisi manuírca yàanèripináca èeri mìnanaí iwali. Péemiácué cayába, nàyaca pucháiba yùuwichàacáisi mamáalàacata yàanèyèipiná mesúnamáita.

<sup>13</sup> Néese seisná ángel ipùllaca yàasu trompetawa. Yá nuémíacaté tàacáisi imusuéricawa nèewíse níái altar iculuwí báinúaca, yái altar oro yáawamírca, iyéerica Dios ípunita. <sup>14</sup> Yái tàacáisi ímaca seisná ángel írì ipùlièrica yàasu trompetawa: “Píwasàa báinúaca ángel idacuèyèicawa manuírì inanába néenibàa ípidenéeri Eufates”, càì ímaca. <sup>15</sup> Yá iwasàaca báinúaca ángel nanúacaténa madécaná èeri mìnanaí. Macái néená níái máisibéyèica wenàiwicaca abéeri néená yéetápinácawa náicha. Níái báinúaca ángelca Dios idacúacaté nía iwasàacaténa nía áiba èeripiná. Abéerita Dios yáaliéricawa càinácaalí horapiná, èeripiná nacái, quèeripiná nacái. <sup>16</sup> Nuémíaca càisimalénaaalí úwinái níái yèyèipinácawa caballo íinata. Nàacawa doscientos millones namanúbaca úwináica.

<sup>17</sup> Nuicáca càì níái caballoca yéenáwanási nacáiri írìcuíse. Níái yèyèicawa caballo íinata nadèniaca nabàle dàaléeriwa nàcutabàawa, yái dàaléeri bàlesica quíréeri, capiraléeri nacái, éewéeri nacái. Caballonái nadèniaca náiwitawa càide iyúwa león cháwi nacáiri íiwita. Imusúacawa caballonái inùmaliçuíse: quichái, ísa nacái, azufre nacái, yái éewéeri íba yeeméericawa máini úuléeri iyú. <sup>18</sup> Yásí madécaná èeri mìnanaí néetápináwa, iyú yái imusuéricawa caballonái inùmaliçuíse, yái quichái, ísa nacái, azufre nacái. <sup>19</sup> Níái caballoca nadèniaca nachàiniwa nanúma írìcuísewa, nasípi néeni nacáiwa. Nasípi ipùata càiri íicacánawade iyúwa àapi íiwita. Nasípi iyúwa nanúapiná wenàiwica.

<sup>20</sup> Quéwa níái wenàiwicaca iyéyèicáwaca mamáalàacata, càmiyèicáwaca caballonái inúaca, càmita nawènúadapiná náiwitáisewa íicha yái báawéerica namànírica. Càmita nayamáida nàaca demonio icàaluíniná, ídolo icàaluíniná nacái, yái cuwáiná yéenáwaná oroírca, platéeri nacái, broncéeri nacái, íbéeri nacái, àicuiri nacái. Níara ídoloca càmita náalimá naicáca, càmita nacái néemíca, càmita nacái nèepuniwa. <sup>21</sup> Càmita èeri mìnanaí iwènúada íiwitáisewa íicha yái nanúanáca wenàiwica, namànínáca nacái namàliyèidewa, nayéeduná nacái, naimáaná nacái áiba yáapicha càmiçhúaca náinusíwa, càmírca nacái nanírísíwa.

## 10

### *El ángel con el rollito escrito*

<sup>1</sup> Néeseté nuicáca áiba cachàiníri ángel írìcuèricawa chènuníse. Yá yéepuèriwa acalèe iyú, idèniaca àrawàli íiwita itéesebàawa. Inàni icàna càide iyúwa èeri icànaná. Càiri icàwade iyúwa waicáaná quichái. <sup>2</sup> Idèniaca cuyàluta icáapi írìcuwa, abéeri cuyàluta achúméerína yàacúacanéerica. Yá ángel ibàlùadaca yàabàli yéewápuwáisewa manuírì úni yáaculé. Yá ibàlùadaca abéemàa yàabàli apáuwáisewa chuítaliré. <sup>3</sup> Néese imáidaca cachàiníri iyú càide iyúwa león cháwi nacáiri íchacaalí. Idécanáami imáidaca, yá siete namanúbaca énu natàaníca nasàna iyúwa. <sup>4</sup> Idécanáami casànaca énunái, yá nuínáidacawa nutànaanápinaté énunái itàacái, quéwa nuémíaca tàacáisi chènuníseeri. Yá ímaca nulí: “Pibàa tàacáisi áibanái íicha, yái tàacáisi siete namanúbaca énu náiméerica iwali. Picá pitànàa yái náiméerica iwali”, càì ímaca nulí.

<sup>5</sup> Néese yái ángel nuíquèerica ibàluèricawa manuírì úni yáaculé, chuítaliré nacái, yá imicháidaca icáapi yéewápuwáisewa chènuniré. <sup>6</sup> Yá icàlidaca Dios

yàasu tàacáisi cámiétacanéeri iyú, yá Dios iyéerica càiripináta èeri càmliri imáalàawa, yá idàbéericaté capìraléeri cáli, nía nacái chènuníseeyéi cáli, nía nacái iyéeyéica cháí èeri írìcu, manuiri úni nacái, nía nacái iyéeyéica úni yáaculé. Yá íimaca: “Càmita quirínama Dios idècuníawa. <sup>7</sup> Yá yàanàpinácaalí sietená ángel yéenáiwana idàbacatáipináta ipùllaca yàasu trompetawa, yásí Dios imáalàidapiná imànicani, yá ibèericaté wenàiwicanái íicha, càide iyúwa icàlidáanaté yàasu wenàiwicanái íríwa, níai profetaca”, càì íimaca.

<sup>8</sup> Néeseté nuémíaca àniwani yá tàacáisi chènuníseerica. Itàaníca núapicha àniwa, íimaca nulí: “Pia peedáca cuyàluta yàacùacanéerica icáapirìcu yá ángel ibàluèricawa manuiri úni yáaculé, chuítaliré nacái”, càì íimaca nulí. <sup>9</sup> Néese nùacawa ángel yàatalé, yá nusutáca íichani yá cuyàluta achúméeríinaca. Yá yàaca nulíni. Íimaca nulí: “Peedáni, piyáani. Idècunitàacá piyáacani, yá puchìchacani pinùma írìcu càide iyúwa mába ituní, quéwa piyapicúa írìcu, yásí ipisícani”, íimaca nulí.

<sup>10</sup> Néese nuedáca achúméerína cuyàluta ángel icáapi írìcuíse. Yá nuyáacani. Puchìchacani nunùma írìcu, quéwa idècanáami nuwetúacani, yá ipisícani nudèerìcuíse. <sup>11</sup> Néese náimaca nulí: “Iwàwacutá picàlidaca tàacáisi àniwa Dios inùmaliçuise manùbéeyéi wenàiwica ìwali, manùbéeyéi cáli néeseéyéi ìwali nacái, nàwali nacái itàaníyéica áiba tàacáisi iyú, nacuèrináai ìwali nacái”, náimaca nulí.

## 11

### *Los dos testigos*

<sup>1</sup> Néeseté nàaca nulí cáaléeri metro sitùna nacáiri. Yá nuémíacaté tàacáisi íiméerica nulí: “Aquíalé, pialimáida Dios yàasu templo, nasutácáalu Dios íicha; pialimáida altar nacái, càisimaléná metrocaalí nadèniaca. Piputàa nacái càisimalénácaalí wenàiwica yèeyéica Dios icàaluíniná néenibàa. <sup>2</sup> Picá quéwa pialimáida templo ibàacháwalená, néese pimàacani. Nadéca nàaca templo ibàacháwalená càmlíyéi judío írì. Yá nabawàidapináni nàabàli yáapiréwa yá yàcalé mabayawanéerica Jerusalén iyacàlená, idècunitàacá nacùapinácani cuarenta y dos quéeriwa. <sup>3</sup> Yá nubànùapiná pucháiba nùasu wenàiwicawa nacàlidacaténá nutàacái nunùmaliçuise mil doscientos sesenta èeri. Nadèniapiná nabàlewa cùulíiri wáluma cáucuiri, iyúwa nabàle iyáana níai íicháaníyéica yéetèeyéimiwa ìwali”, íimaca nulí.

<sup>4</sup> Níai pucháiba icàlidéeyéipináca tàacáisi Dios inùmaliçuise, níacata pucháiba olivo yéetaná, níacata nacái pucháiba lámpara ibàluéyicawa Dios íipunita, yá icuèrica canánama. <sup>5</sup> Aibacaalí iwàwa imànica nalí báawéeri níai pucháibaca, yásí quichái imusúacawa nanùmaliçuise, níai pucháibaca, yá neemápináca macáita nàuwidenáiwá. Càita iwàwacutá yéetácawa cawinácaalí iwàwéerica imànica nalí báawéeri. <sup>6</sup> Níai pucháiba nadèniapiná nachàiniwa nabàllacaténá capìraléeri cáli ipíchaná unía yúuwàacawa néenialípiná idècunitàacá nacàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise. Nadèni nachàiniwa nacái nawènùadacaténá úni írái iyú. Yá náalimá nabànùaca macái íiwítaná yúuwichàacáisica cáli ìwali iyúwata nawàwáaná.

<sup>7</sup> Néese idècanáami namáalàidaca nacàlidaca tàacáisi Dios inùmaliçuise, yásí caluéri cuwèesi imusuéripinácawa utàwi depuúwéeri írìcuíse imànipiná ùwicái náipunita. Imawènladapiná níawa, yásí inúaca nía. <sup>8</sup> Yá nachéecami írìapináwa carretera írìcubàa manuiri yàcalé írìcu, Jerusalén iyacàlená, áibanáimi itàtèacatalécate Náiwacali cruz ìwali. Espíritu Santo imàacaca wáalíacawa Jerusalén iyacàlená m̀nanái nàyaca càide iyúwaté Sodoma

iyacàlená mìnánáimi iyáanáté, iyúwa nacái Egipto yàasu cáli néeseeyéi iyáaná. <sup>9</sup> Néese máisiba èeri y mediopiná manùbéeyéi wenàiwica macái cáli néeseeyéi naicáidapíná nachéecami irí, níái icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicuise. Càmita nabatàapíná áibanái íbàliaca nía. <sup>10</sup> Casímáipínáca èeri mìnánái iwàwa néetacánámiwa níái icàlidéeyéimica. Casímáica èeri mìnánái iwàwa íná nàapíná naliwáaca cawèníri, níacáiná pucháiba profetamica yùuwichàidaca èeri mìnánái.

<sup>11</sup> Quéwa máisiba èeri y medio idénáami, yásí Dios icáucàidapíná nía àniwa, yásí namichàapíná nabàlùacawa, yá máíní cáalupínáca èeri mìnánái iicáca níái pucháibaca. <sup>12</sup> Néese néemiapíná cachàiníri tàacáisi chènuníiséerica. Yá íimapíná pucháiba irí: “¡Pimichàacuéwa sísaara!” càipíná ímaca nalí. Yásí namichàapínáca chènuniré acalèe yèewiré nàuwidenái yèewisewa. <sup>13</sup> Yáta cáli icusúapínáwa máíní cachàiníri iyú Jerusalén iyacàlená néenibàa, yá manùbéeyéi capíi nàuwàapínáwa. Macái néená níái diyéyica capíica, abéeri néená yúuwàapínáwa. Yá siete mìl namanùbaca Jerusalén iyacàlená mìnánái néetápináwa cáli icusúacái iyú. Yá máíní cáalupínáca wenàiwica iyéyéyica mamáalàacata. Yá nàapíná Dios icàaluíná yái iyéerica chènuniré.

<sup>14</sup> Yácata pucháibáaná yùuwichàacáisi manuúri yàanèeripínáca èeri mìnánái íwali, quéwa yàanàapíná caquialéta yáara máisibáaná yùuwichàacáisica.

### *La séptima trompeta*

<sup>15</sup> Néese sietená ángel ipùllaca yàasu trompetawa, yáté nuémíaca cachàiníri tàacáisi chènuniré. Yá náimaca:

“Wáiwacali Dios icùapíná macái èeri mìnánái Cristo yáapichawa, yái Cristo Dios imàaquéerica icùaca canánama. Yá icùaca macáita càiripínáta, èeri càmíri imáalàawa”, càì náimaca.

<sup>16</sup> Néese veinticuatro namanùbaca nacuèrinánái yáawinéeyéicawa yàalubái ínatawa Dios ípunita nàuwàa nallacawa nanùmáawawa Dios irí nàacaténá icàaluíná. <sup>17</sup> Yá náimaca:

“Wàaca pírí cayábéeri, pía Wáiwacali Dios cachàiníríca náicha canánama, pía iyéericaté bàaluité, iyéerica nacái siùcade, iyéeripíná càiripínáta. Wàaca pírí cayábéeri cachàinicáiná píiwitáise. Pidéca pidàbaca picùaca macáita.

<sup>18</sup> Calúaca píapicha níái èeri mìnánáica, quéwa báawaca piicáca yái namàníríca. Idéca yàanàaca néenáiwaná piùwichàidacatáipínáta yéetéeyéimiwa báawéeyéi íiwitáise, piacaténá nacái cawèníri nalí, níái íbaidéeyéica píripíná, nía nacái profeta icàlidéeyéica tàacáisi pinùmalicuise, nía nacái píasu wenàiwicaca, nía nacái yéeyéica picàaluíná, sùmanái nacái, béeyéi nacái. Idéca yàanàaca néenáiwaná pimáalàidacatáipínáta macáita cawínácaalí báawéeyéica imànica èeri mìnánái íiwitáise”, càì náimaca.

<sup>19</sup> Néeseté nuicáca Dios yàasu templo chènuníiséeri yàacùacawa, yá naicáca Dios yàasu yàalusi nacáiri templo írícúrica, yái yàalusica imàaquéerica nawàwalica Dios imànicaté wawàsi israelita yàawirináimi yáapicha icùanápináté nía. Néese manùba énu icànaca, néemiaca manùba tàacáisi, énu isàna manùba nacái, cáli icusúaca nacáwa, granizo manuínaméeyéi íba nacáiyéi yúuwàacawa cáli ínatalé nacái.

## 12

*La mujer y el dragón*

<sup>1</sup> Néeseté nuicáca manuíri yéenáiwánási nacáiri chènuniré, abéechúa inaná yépuèchúawa èeri icamaláná iyú. Udèniaca quéeri ùbàli yáapíse. Udèniaca nacái corona úwita ìwaliwa, abéeri corona doce namanùbaca dùlupùta iyaca ìwali. <sup>2</sup> Idéericuichúacáwa úái inanáica. Yá uícháanica cáiwicáiná ulíni umusúadacaténá iicá èeri. <sup>3</sup> Néese nuicáca áiba wawási chènuniré, péemiacué cayába, nuicáca manuíri màanu quiríeri quéwa. Idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez ichàle imanùbaca nacái. Idèniaca corona íiwita ìwaliwa yáalimáwanama. <sup>4</sup> Yái màanu íibàaca manùbéeyéi dùlupùta isìpi iyúwa. Yúucaca nía cáli íinatalépiná. Macái néená níái máisibéeyéica dùlupùtaca, abéeri néená icaláacawa cáli íinatalé. Yái màanuca íbàlùacawa inaná íipunita. Màanu icùaca iyáacaténá uìri idécanacáita imusúacawa. <sup>5</sup> Uái inaná umusúadaca iicá èeri yái asìali icuèripináca macái èeri mìnánái cachàiníri iyú. Néeseta quéwa Dios yeedáca uìri chènuniré, íimáanáca Wáiwacali, yá Dios itéca yàataléwani yàalubái íinataléwa. <sup>6</sup> Uái inaná upiácawa manacúali yùuculé, chuìri cáli nérépiná, canácatalé wenáiwica. Aléera iyaca ulí uyacatalépiná, Dios ichùnièricaté ulípiná. Néré nàapiná uyáapináwa mil doscientos sesenta èeripiná.

<sup>7-8</sup> Néese nuicáca namànica ùwicái chènuniré. Yái ángel íiwacaliná íipidenéeri Miguel, yàasu ángelnái nacái namànica ùwicái màanu íipunita. Yái màanuca, nía nacái yàasu ángelnáica, namànica ùwicái Miguelnái íipunita, quéwa Miguelnái imawèniadaca nía, íná màanunái càmita quirínama náalimá nàyaca chènuniré. <sup>9</sup> Càita náucacani chènuníse yái manuíri màanuca, yái bàaluitéeri àpica íipidenéeri Diablo, íimáanáca “Icháawàidéeri waináwaná ìwali”, íipidenéeri nacái Satanás, íimáanáca “Wàuwidesàiri”, yái ichíwàidéerica macái èeri mìnánái. Yácata náuquéeri chènuníse cáli íinatalépiná, yàasu ángelnái nacái náucacawa yáapicha chènuníse.

<sup>10</sup> Néese nuémíaca cachàiníri tàacáisi chènuníse. Yá íimaca: “Wacuèriná Dios idéca iwasaáca wía. Dios idéca yáasáidaca íiwitáise cachàiníriwa icùacaténá macáita. Dios ímàacapiná Cristo icùaca yáapicha macáita, yái Cristo Dios íbànuericaté. Idéca Wàuwidesàiri yúucacawa chènuníse, yái icháawàidéerica wéenanái íináwaná ìwali, icháawàidéerica naináwaná ìwali Wacuèriná Dios íri èeríapinama, táiyápinama nacái, icháawàaca naináwaná ìwali.

<sup>11</sup> Wéenanái nadéca namawèniadaca Wàuwidesàiri neebáidacáiná Cordero itaacái, yái Cordero yéetèericatéwa wáichawalíná, nacáidacáiná nacái naináwaná ìwaliwa Jesucristo yáasunáica nía, càmicáiná nacái nawènúadaca náiwitáisewa Jesucristo íicha éwita áibanái inúacáaníta nía.

<sup>12</sup> ¡Casíimáicué piwàwawa, piacué iyéeyéica chènuniré! ¡Quéwa piacué èeri mìnánáica, máinicué piùwichàapináca, yácáiná Diablo icháawàidéerica waináwaná ìwali, idéca iricùacawa chènuníse píatalécué máiníri calúaca íiwitáise, yáalíacáináwa iyaca íri maléená èeri!” còi náimaca.

<sup>13</sup> Néese yái màanuca yáalíacáináwa náucacaténi chènuníse cáli íinatalé, yá ipiácawa úami úái inaná imusúadéechúaca iicá èeri. <sup>14</sup> Quéwa nàaca ulí pucháiba ùanabáipiná manuínaméeyéi úái inanáica, càide iyúwa áwa yàanabái, yéewanápiná úalacawa màanu íicha chuìri cáli nérépiná, canácatalé wenáiwica alé uyacatalépiná, nàacatalépiná uyáapiná máisiba camuí y medio piná. <sup>15</sup> Yá màanu imusúadaca úni inùmalicúisewa inaná

yáamiwáisepiná, càide iyúwa inanába, isicùmáidacaténá úa yéesacái iyú, úái inanáica. <sup>16</sup> Cálita quéwa iyúudàaca úa, yá yàacùacawa inùmasi nacáiri cáli yèewiré iwetúacaténá inanába màanu imusúadèrica inùmalicúsewa. <sup>17</sup> Néese máini calúaca yái màanuca inanái yáapicha. Yá yàacawa imànicaténá úwi náipunita níai uénibeca áibanái, yeebáidèyèica càide iyúwa Dios ichùulianá nía, icàlidèyèica nacái naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía.

## 13

### *Los dos monstruos*

<sup>1</sup> Néeseté nuicáca màanu ibàlùacawa manuíri úni icàinalená ínata, yá nuicáca cachàinírii cuwèesi caluéri nacái imusúacawa manuíri úníacúise. Yái cuwèesi idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. Idèniaca corona ichàle ìwaliwa yáalimáwanama. Macái íiwita imanùbaca idèniaca íipidenáwa itàaníyèica casaquèeri iyú Dios ìwali, icàlidèyèica Dioscasi yái cuwèesica. <sup>2</sup> Yái cuwèesi càiride iyúwa cháwi iicacánáwa. Idèniaca yàabàliwa càide iyúwa sálu yàabàli. Idèniaca nacái inùmawa càide iyúwa león cháwi quíiréeri nacáiri. Néese màanu imàacaca íiwitáise cachàiníriiwa cuwèesi irí, yéewacaténá caluéri cuwèesi ichùullaca manùbéeyéi wenàiwica cachàinírii iyú. <sup>3</sup> Abéeri néená níai caluéri cuwèesi íiwitaca idèniaca icháuná báawéeriwa imàaquèericaté íiwita yéetácawa, quéwa cháunási ichùnìacawa, yá íiwita icáucaacawa àniwa. Yá macáita èeri mìnánái máini náináidacawa naicáidaca caluéri cuwèesi irí, neebáida nacái càide iyúwa ichùulianá nía. <sup>4</sup> Yá wenàiwica nàaca màanu icàaluíniná yácáiná màanu imàacaca caluéri cuwèesi icùaca èeri mìnánái. Nàaca nacái cuwèesi icàaluíniná. Náimaca: “Máini cachàinírii náicha canánama yái caluéri cuwèesica. ¡Canácata yáaliméerica ipéliacani!” còi náimaca.

<sup>5</sup> Màanu imàaca nacái canùmaséecani, yái caluéri cuwèesica, itàanicaténá casaquèeri iyú Dios ìwali. Yá imàacaca cuwèesi ichùullaca èeri mìnánái cachàinírii iyú cuarenta y dos quèeri. <sup>6</sup> Cuwèesi itàanica casaquèeri iyú Dios ìwali, itàanica nacái báawéeri iyú Dios íipidená ìwali, itàanica nacái báawéeri iyú Dios iyacàle ìwali, nàwali nacái níai iyèyèica chènuniré. <sup>7</sup> Màanu imàaca nacái caluéri cuwèesi imànica úwi Dios yàasu wenàiwicanái íipunita. Yá cuwèesi imawèniadaca nía. Màanu imàacaca cuwèesi ichùullaca macái èeri mìnánái. <sup>8</sup> Macái èeri mìnánái nàapiná caluéri cuwèesi icàaluíniná, cawinácaalí càmíyèica idèniaca íipidená ichanèericawa Cordero yàasu cuyàluta iricu èeri ipíchawáiseté, yái cuyàluta idènièrica náipidená macái wenàiwicaca Cordero yèeyèica icáuca càmíri imáalàawa, yái Cordero nanuèricaté. <sup>9</sup> Càuwíyèicaalícué pía, péemiacué cayába yái tàacáisi núumèeripinácuéca piri:

<sup>10</sup> “Iwàwacutácaalícué náibàaca pía, yási náibàacué píawa; iwàwacutácaalícué nanúaca pía espada machete nacáiri iyú, yási nanúacué pía espada iyúwa”, càicué núumaca piri.

Iná iwàwacutácué píideniaca píuwichàanáwa matuúbanáiri iyú, peebáidacué mamáalàacata, píacué Dios yàasu wenàiwicaca.

<sup>11</sup> Néese nuicáca áiba caluéri cuwèesi imusúacawa cáli iricúise. Idèniaca pucháiba ichàlewa càide iyúwa oveja ichàle, quéwa itàanírira càide iyúwa màanu itàaníniná. <sup>12</sup> Idèniaca íiwitáise cachàiníriiwa imànicaténá macáita càide iyúwa idábáanéeri cuwèesi imàníniná idècunitàacá iyaca caluéri cuwèesi yáapicha. Yá ichùullaca macáita èeri mìnánái nàaca idábáanéeri cuwèesi icàaluíniná, yái imichèericawa yéetácáisi íicha. <sup>13</sup> Imàni yàacawa

nacái madécaná yái càmíirica áiba idé imànica, ichùullaca nacái quichái yúuwàacawa chènuníse wenàiwicanái iicápiná. <sup>14</sup> Yái idàbáanéeri caluéri cuwèesi imàacaca pucháibáaná cuwèesi imànica yáapicha yái càmíirica wenàiwica idé imànica, ichiwáidacaténá èeri mìnaná. Yá pucháibáaná cuwèesi ichùullaca namànica caluéri cuwèesi yéenáiwaná yái idàbáanéerica cuwèesica idènièrica icháunáwa espada machete nacáiri yáami quéwa ìyaca quiríta, cáucani. <sup>15</sup> Namàacaca pucháibáaná cuwèesi yàaca idàbáanéeri cuwèesi yéenáiwaná icáucapiná. Yá ichàiniadaca yéenáiwanási yéewanápiná itàanica, ichùullacaténá nacái nanúaca macái wenàiwica càmíiyéica yàa icáaluíniná, yái idàbáanéerica cuwèesi yéenáiwanáca. <sup>16</sup> Ichùullaca nacái natànàanápiná cuwèesi yéenáiwaná macái wenàiwica icáapi yéewápuwáise ìwali, càmicaalí nacáapi, néese napùdàllicu áibata, macái sùmanái, béeyéi nacái, càasuíyéi nacái, catúulécaneéyéi nacái, nía nacái yèepuníiyéicawa máiwacalináwaca, nía nacái íbaidéeyéica mawèníri iyú áibanái irí. <sup>17</sup> Iná canáca yáaliméeri iwènlaca, iwéndàanápiná nacái canácaalí irí yái cuwèesi yéenáiwanáca, yái cuwèesi ípidenáca, càmicaalí ípidená, néese ípidená yàasu número áibata.

<sup>18</sup> Iná iwàwacutá cáalíacáica wía. Péemiacaalícué càinácaalí ímáaná, yá iwàwacutácué píalíacawa cuwèesi yàasu número ìwali, wenàiwica yàasu númerocáináni. Yácata yái númeroca, seiscientos sesenta y seis namanùbaca.

## 14

### *El canto de los 144,000*

<sup>1</sup> Néeseté, péemiacué cayába, nuicáca Cordero ibàlucawa Sión yàasu dúli ínata. Nàyaca yáapicha ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca wenàiwica catànèeyéi ipùdàllicu Cordero ípidená iyú, Yáaniri Dios ípidená iyú nacái. <sup>2</sup> Néese nuémíaca manuíri tàacáisi chènuníseeri càide iyúwa wéemianá madécaná inanába isàna, càì nacáide iyúwa wéemianá cachàiníri énu isàna tiríricaalí, càì nacáide iyúwa wéemianá madécaná inuényéica yàasu arpawa namànicaténá música. <sup>3</sup> Yá nacántàaca wàlisàì canción yàalubáisi néenibàa, nàacuésemi nacái níái báinúaca cáuyéi ángel, nacuèrinánái yàacuésemi nacái. Canáca áibanái yáaliméeri yéewáidacawa nacántàanápináquéi canciónca, níawamita ciento cuarenta y cuatro mil namanùbaca èeri mìnaná, Dios iwasèeyéica cháì èeri irícuise. <sup>4</sup> Níacata càmíiyéica iimá inanái yáapicha. Nàacawa Cordero yáapicha àta alénácaalí yàawa. Níacata Dios iwasèeyéica irípináwa càide iyúwa idàbáanéeri ofrenda èeri mìnaná yèewíise, Cordero irípiná nacái. <sup>5</sup> Càmíiyéita cachiwa masacàcáiná náiwitáise.

### *Los mensajes de los tres ángeles*

<sup>6</sup> Néese nuicáca áiba ángel yáalanícawa cáli iwicáubàa machacànita, idènièri cayábéeri tàacáisi càmíiri imáalàawa icàlidacaténáni èeri mìnaná irí, macái cáli néeséeyéi irí nacái, macái yàawiría irí nacái, macái wenàiwica itàaníiyéica áiba tàacáisi iyú, macái wenàiwica íwitáaná irí nacái. <sup>7</sup> Yá íimaca cachàiníri iyú: “Peebáidacué Dios itàacái. Píacué nacái irí cayábéeri, máinícáinácué mawiénica péenáiwaná Dios icàlidacatáipináta èeri mìnaná íináwaná ìwali, yúuwichàidacaténá nía nabáyawaná ìwalísewa. Iná píacué Dios icáaluíniná, yái idàbéericatè capíraléeri cáli, yái cálica nacái, puíwéeri úni nacái, úni càmíiri puíwa nacái”, càì íimaca.



<sup>8</sup> Néese áiba ángel yàacawa idàbáanéeri ángel yáamiwáise. Yá íimaca: “Idéca imáalàacawa yái manuíri yàcaléca, Babilonia iyacàlená, idéca imáalàacawa. Babilonia iyacàlená mìnánáimi náalimáidacaté macái cáli néeseyéi namànínápíná náapicha nabáyawanáwa máini báawéeri”, càì íimaca.

<sup>9-10</sup> Néese áiba ángel yàacawa náamiwáise. Yá íimaca cachàiníri iyú: “Aibacaalí yàaca caluéri cuwèesi icàaluíniná, yéenáiwánási icàaluíniná nacái, áibanáicaalí imàaca natànàaca caluéri cuwèesi ípidená napùdàlicu, nacáapi ìwali áibata, yá Dios yùuwichàidapíná níawa báawanama máini báawéeri yùuwichàacáisi iyú. Dios yùuwichàidapíná níawa quichái ùuléeri béecaná iyú, ípidenéeri azufre, Dios yàasu ángelnái yàacuésemi, Cordero iicápiná nacáíwa. <sup>11</sup> Yái quichái ísálená imichàacawa càiripináta èeri càníri imáalàawa, yái quichái yùuwichàidéerica nía. Canácatáita nayamáidawa nàuwichàacái íchawa, èeríapi, táiyápi nacái, cawínácaalí yéeyéica caluéri cuwèesi icàaluíniná, yéenáiwánási icàaluíniná nacái, nía nacái imàaquéeyéica natànàaca nàwali caluéri cuwèesi ípidená”, càì íimaca.

<sup>12</sup> Iná iwàwacutácué cachàinica píiwitáise, píacué Dios yàasu wenàiwicaca, píideníacaténácué piùwichàanáwa matuíbanáiri iyú, píacué yeebáidéeyéica càide iyúwa Dios ichùulínaná, yeebáidéeyéica nacái Jesús itàacái.

<sup>13</sup> Néese nuémíaca áiba tàacáisi chènuníiséeri. Yá íimaca nulí: “Pitànàa yái tàacáisica: ‘Casimáica cawínácaalí yéetéeyéipínacawa siúcáisede yeebáidéeyéica mamáalàacata Wáiwacali itàacái’, càì pitànàaca”, íimaca yái tàacáisica. Néese Espíritu Santo íimaca: “¡Báisícata, casimáica nía, nayamáidapínáwa nàuwichàacái íchawa, yácáiná yái cayábéerica namáníricaté áibanái írì yàapínacawa náapicha!” càì íimaca yái Espíritu Santoca.

### *La cosecha de la tierra*

<sup>14</sup> Néeseté, péemiácué cayába, nuicácaté cabalèeri acalèe. Yá nuicáca abéeri yáawinéericawa acalèe íinata càiride iyúwa asíali iicácanáwa. Idèniaca oroíri corona íiwita ìwaliwa. Idèniaca nacái macàpucuíri wisuanási yéecuacanéeri. <sup>15</sup> Yá áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo chènuníiséeri íicha, yá imáidaca cachàiníri iyú írì yái yáawinéericawa acalèe íinata. Íimaca írì: “Pisíaca píasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedácaténá ituíná iyacaná. Idéca yàanàaca yàasu èeri weedácaténáni, músicáináni, yái ituínásica iyéerica cáli íinata”, càì íimaca. <sup>16</sup> Néese yái yáawinéericawa acalèe íinata isíaca yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa cáli ìwalibàa, yá yeedáca ituínási cáli íicha.

<sup>17</sup> Néese áiba ángel imusúacawa Dios yàasu templo írìcuíse chènuníiséeri, idènièrica nacái macàpucuíri wisuanási yéecuacanéeri. <sup>18</sup> Yá áiba ángel yàacawa altar íicha, yái ángel icuèrica quichái. Yá imáidaca cachàiníri iyú írì yái ángel idènièrica macàpucuíri wisuanási yéecuacanéeri. Yá íimaca írì: “Píwíchua nía píasu wisuanási macàpucuíri iyúwa, peedá uva iyacaná abéyéeri uva yéetaná íicha iyéerica cáli íinata, quíracáiná níái iyacanáca uvaca”, càì íimaca. <sup>19</sup> Néese ángel iwichùaca nía yàasu macàpucuíri wisuanási iyúwa, yá yeedáca uva iyacaná cáli íicha. Yá yúucaca uva iyacaná manuíri yàalusí írìculé napisúacatalépiná uva ituní. Yái yàalusí íimáanáca càicanide iyúwa Dios yàasu yùuwichàacáisi, yùuwichàidacatalépináta báawéeyéi wenàiwica. <sup>20</sup> Yá napisúaca uva iyacaná méetàuculé yàcalé íicha. Yá madécaná írái imusúacawa yàalusí íicha. Yái írái yéesáidaca àta caballo yàasu freno néenibàa idepuíwaca. Trescientos namanúbaca kilómetros idècuni imusúacawa yàalusí íichawa yái íráica.

## 15

### *Los ángeles con las siete últimas calamidades*

<sup>1</sup> Néeseté nuicáca chènuniré áiba manuíri yéenáiwánási nacáiri icalùadéerica nuicáca: siete namanùbaca ángelnái idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Níacata namáalàidáanáca macáita. Idécanáami siete namanùbaca yùuwichàacáisi yàanáaca èeri mìnánái ìwali, yásí imáalàacawa Dios yàasu yùuwichàacáisi cháí èeri irìcuírca.

<sup>2</sup> Nuicá nacái càiride iicacánáwa iyúwa manuíri úni asáiri yáaculé càide iyúwa waicáaná vidrio yèewiadéeriwa quichái yèewi. Nuicáca wenáiwica imawèniadéeyéica caluéri cuwèesi, càmíciná nàa icàaluíniná, yàasu yéenáiwánási nacái. Càmita nacái namáaca natànàaca nàwali caluéri cuwèesi ípidená yàasu número. Yá nabàlùacawa idùlepi yái manuíri úni asáirica yáaculé, nadèniaca arpa Dios yèerica nalí. <sup>3</sup> Yá nacántàaca Moisés yàasu canción, yái Dios yàasu wenáiwica íbaidéericaté Dios irípiná. Nacántàa nacái Cordero yàasu canción. Yái canción ímèerica càì:

“¡Máiníri cayábaca macáita yái pimànírca càmírca wadé wamànica, pía Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama! Píacata icuèri macáita machacàníri iyú, báisíri iyú nacái, pía icuèrica macái cáli néeséeyéi.

<sup>4</sup> Macáita nàapíná píimiétacanáwa, cáalucáiná naicáca pía. Macáita nacái nàapíná píri cayábéeriwa, pía Wáiwacalica. Píacáiná abéerita mabáyawanéeri. Macái cáli néeséeyéi nàanàapíná pìataléwa, yá nàapínáca picàaluínináwa naicácáiná picùaca macáita machacàníri iyú”, càì námaca.

<sup>5</sup> Néeseté nuicáca yàacùacawa yái templo iyéerica chènuniré, yái templo mabáyawanéeri Dios iyéerica irìcu. <sup>6</sup> Yá siete namanùbaca ángel namusúacawa templo irìcuíse idènièyéica siete namanùbaca yùuwichàacáisi manuíri. Lino yáawamica nabàle masaquèeri mèlumèluíri nacái. Nadènia nacái nàwallabàawa cáucuíri cinturón oroíri nàucutalicubàawa. <sup>7</sup> Néese abéeri néená níái báinúaca cáuyéi ángel yàaca náalimáwanama abéechúa bacàa yáawami oroíchúata, níái siete ángelca. Níái bacàa ipuniyéyiwa Dios yàasu yùuwichàacáisi iyú, yái Dios iyéerica càiripináta, èeri càmíri imáalàawa. <sup>8</sup> Yái templo chènuníserica ipuníacawa ísa iyú, imusuéricawa Dios yàatanáise, yái Dios iyéerica icamaláná mèlumèluíri irìcuwa, yái Dios máiníri cachàinica íiwitáise. Yá canáca yáaliméeripíná iwàlùacawa templo irìculé àta namáalàacatalétawa níái siete namanùbaca yùuwichàacáisica siete namanùbaca ángel idènièyéica.

## 16

### *Las copas del castigo*

<sup>1</sup> Néese nuémìaca cachàiníri tàacáisi templo irìcuíséeri, yái templo iyéerica chènuniré. Yá íimaca nalí níái siete namanùbaca ángelca: “Píacuéwa, picasáaca yùuwichàacáisi cáli ínatalé, yái Dios yàasu yùuwichàacáisi iyéerica siete namanùbaca bacàa irìcu”, càì íimaca nalí.

<sup>2</sup> Iná idàbáanéeri ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa íisawa cáli iwéré. Yá cacháunáca èeri mìnánái idènièyéica caluéri cuwèesi yéenáiwáná napùdàlicu, macái wenáiwica yèeyéica cuwèesi yàasu yéenáiwánási icàaluíniná. Báawéeri cháunási imusúacawa nàwallíse, yásaca imànica nasàni.

<sup>3</sup> Néese pucháibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa manuíri úni yáaculé. Yá macái manuíri úni ichacamàcawa yéetáními íranámi iyú. Yá macáita néetácawa iyéeyéica manuíri úni yáaculé.

<sup>4</sup> Néese máisibáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa macái inanába yáaculé, macái úni yáaculé nacái, úni imusúcatáiscawa cáli irícuíse. Yá nachacamàcawa irái iyú. <sup>5</sup> Néese nuémìaca ángel yái icuèrica úni, ímaca Dios irí:

“Pidéca piùwichàidaca nía machacàníri iyú, pía Dios mabáyawanéerica, iyéerica siùcade, iyéerica nacái bàaluité. Cayábacata piùwichàidaca nía.

<sup>6</sup> Nadéca nanúaca pìasu wenàiwica, pìasu profetanái nacái. Siùca pidéca piaca nàirapíná irái. Cayábacata piùwichàidaca nía càì, néetácáténáwa, nanúacáinaté pìasu wenàiwica”, ímaca.

<sup>7</sup> Néese nuémìaca nacái áiba tàacáisi altar irícuíseeri, yá ímaca: “¡Báisícata, Wacuèriná Dios, cachàiníri náicha canánama! ¡Pidéca pimànica càide iyúwaté píimáaná! ¡Yácata nabáyawaná iwèni! ¡Pidéca piùwichàidaca nía machacàníri iyú!” càì ímaca.

<sup>8</sup> Néese báinúacáaná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa èeri ìwali. Yá yèepùacawa máiní ùuléerica yái èeri icamalánáca. Yá èeri icamalánáca yeemáca wenàiwica càide iyúwa quichái yeemáaná wía. <sup>9</sup> Yá wenàiwicanái yeemácawa ùuléeri iyú báawanama, yá nacúsa náichawa Dios báawéeri iyú, yái Dios ibànùerica nàwali yùuwichàacáisi, càmìta nacái nawènúada náiwitáisewa neebáidáanápiná càide iyúwa Dios ichùulianá nía.

<sup>10</sup> Néese cinconá ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa caluéri cuwèsi yàalubái ínatalé. Yá catáca èeri, caluéri cuwèsi yàasu cáli icùacataléca wenàiwica. Néese yàasu wenàiwica naamíadaca nanènewa yùuwichàacáisi iyú. <sup>11</sup> Nacuísaca Dios báawéeri iyú, yái Dios chènuníiséerica yùuwichàidacáiná nía cáiwíri iyú, cháunáisi iyú nacái. Càmìta nacái nawènúada náiwitáisewa nabáyawaná íchawa.

<sup>12</sup> Néese seisná ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa manuíri inanába yáaculé ípidenéeri Eufrates. Yá chuìca yái inanába yéewacaténá nachàbacawa chuìri cáli ínatabàa, níara icuèyéica cáli iyéerica èeri imusúcatáisewa.

<sup>13</sup> Néeseté nuicáca máisiba demonio casaquèeyéi íwitáise. Abéeri demonio imusúacawa màanu inùmalicuíse, áiba demonio imusúacawa caluéri cuwèsi inùmalicuíse, áiba demonio nacái imusúacawa cachìwéeri iwicùlidéeri inùmalicuíse. Níái demonio casaquèeyéi íwitáise càyéide iyúwa balùta íicacánáwa. <sup>14</sup> Demoniocáiná nía yáaliméeyéica imànica yái càmírìca wenàiwica yáalimá imànica. Néese demonionái nàcawa macái èeri mìnánái icuèrinánái yàatalé, nàwacáidacaténá nacuèrinánái namànínápiná ùwicái Dios ípunita áibaalípiná Dios yàasu èeripíná máiníri caiyéinináca, yái Dios cachàinírica náicha canánama.

<sup>15</sup> Wáiwacali ímaca walí: “Péemìacué cayába, nùapínacawa néese àniwa isicúasiwata càide iyúwa cayéedéeri yàanàcaalí càmìcatáipínáta wenàiwicanái icùa nùanàca. Casímáica iwàwa cawinácaalí icuèrica nùanàanápiná, íbaidéeri nacái nulípiná àta nùanàacataléta, ipíchaná íbáiniacawa nuwéré íbáyawaná ìwalísewa”, càì ímaca Wáiwacali.

<sup>16</sup> Néese demonio casaquèeyéica íwitáise nàwacáidaca macái èeri mìnánái icuèrinánái alé ípidenàcataléca Armagedón hebreo itàacái iyú.

<sup>17</sup> Néese sietená ángel yàaca icasáaca yàasu bacàa ísawa cáuli irícubàa. Yá nuémìaca cachàiníri tàacáisi imusúacawa chènuníiséeri templo irícuíse

yàalubáisi yèewíise. Yá íimaca: “¡Yácata imanùbaca!” còi íimaca. <sup>18</sup> Néese énu icànaca mèlumèluíri iyú, nuémia nacái manùba tàacáisi, casànaca nacái énu madecaná. Yá cáli icusúaca nacáiwa máini cachàiníri iyú, máini cachàiníri náicha macái cáli icusúaca waiquéerica cháí èri iricu. <sup>19</sup> Néese manuiri yàcalé iseríaca yèewiwa máisibawaca, cálicáiná yàacúacawa cáli icusúacái iyú. Yá namáalàacawa níái yàcaléca macái cáli íinatéeyéica ìyaca. Néese Dios iwàwalica manuiri yàcalé Babilonia, yùuwichàidacaténáni manuísiwata. <sup>20</sup> Macái iwàwata nasawíacawa manuiri úni yáaculé. Manuínaméeyéi dúli nacái namáalàacawa canánama. <sup>21</sup> Granizo yúuwàa nacáiwa chènuníise wenàiwica ìwali, yái granizo manuínaméeyéi íba nacáiyéi cuarenta namanùbaca kilonaméeri cawàwaná ímíaca, àta wenàiwicanái icuísacataléta íchawa Dios báawéeri iyú, ìwalíise yái yùuwichàacáisica granizo yúuwèericawa nàwali, máinicáiná báawacani.

## 17

### *Condenación de la gran prostituta*

<sup>1</sup> Néseté nuicáca abéeri néená níái siete namanùbaca ángel idènièyéica siete namanùbaca bacàa. Yá íimaca nulí: “Aquiálé, núasáidaca piicá yùuwichàacáisi yàanèripináca ùwali úái iiméechúaca manùbéeyéi asianái yáapicha plata ìwalínápiná yáawinéechúacawa manùbéeyéi úni inànìacubàa. <sup>2</sup> Macái cáli icuèrinánái cháí èri iricuíyéica nadéca naimáca úapicha nàacawéeyéi íchawa. Nía nacái èri mìnánái nadéca nacàmaca úasu ìracalési ípuíri iyú, umàaquéerica nalí naimácaténá úapicha”, íimaca nulí.

<sup>3</sup> Néese yái ángel itéca núa manacúali yùuculé, cainàwàiri, canácatalé wenàiwica. Yá nuicáca inanái yáawinéechúawa quíiréeri cuwèsi ínata. Cuwèsi ípidená madecaná ichanàacawa cuwèsi ìwalíise, yái ípidená íiméerica “Dioscata núa”. Idèniaca siete namanùbaca íiwitawa, diez nacái namanùbaca ichàle. <sup>4</sup> Uái inanáica udèniaca ubàlewa capiralesíwéeri íicacánáwa, quíiréeri nacái. Udèniaca nacái madecaná tùliquìchi, oroíri, cawèníchúa íba nacái, cawèníchúa perla nacái. Udèniaca nacái bacàa ucáapirícuwa, abéechúa bacàa oro yáawamíchúa ipuniéechúawa iyú ubáyawaná umàníríca manuísiwata Dios iiquéerica máini báawéeri iyú, yái uimáanáca manùbéeyéi yáapicha casaquèeri iyú ùacaténá cuwáiná yéenáíwaná icàaluíná, níái ídoloca. <sup>5</sup> Udèniaca uípidenáwa ibàacanáta upùdàlicuwa: “Manuiri Babilonia ìyacàléná, úái náatúaca macái inanái íiméeyéica aslanái yáapicha plata ìwalínápiná, náatúaca nacái macái èri mìnánáica imàníyéica íbáyawanáwa nàacaténá cuwáiná icàaluíná, níái ídoloca”, còi íimáanáca yái uípidenáca. <sup>6</sup> Yáté nuicáca ucàmaca úái inanáica uìracáiná náiranámi, níái Dios yàasu wenàiwicamica, náiranámi nacái níái nanuèyéica neebáidacáiná Jesús itàacái. Nudecanáami nuicáca úa, yá máini nuínáidacawa manuísiwata nuicáidaca ulí, càmíicáinaté nualíawa cainácaalí íimáaná yái yéenáíwanási nacáirica.

<sup>7</sup> Néese ángel íimaca nulí: “¿Cáná yéewa máini cáulenáca píchani? Yáca numàacapiná píalíacawéera cainácaalí íimáaná, úái inanáica, cainácaalí íimáaná nacái yái caluéri cuwèsi itéerica úa, idènièrica siete namanùbaca íiwitawa, diez namanùbaca nacái ichàle. <sup>8</sup> Yái caluéri cuwèsi piiquéerica ìyacaté, quéwa càmíri iya siùca. Néese imusúapináwa depuúwéeri utàwi iricuise, néeseçáwa ímáalàapináwa. Eeri mìnánái yàapiná caluéri cuwèsi icàaluínáwa, macáita canéeyéica ípidená ichanàacawa cuyàluta iricu èri ípíchawáiseté, yái cuyàluta idènièrica náipidená macái wenàiwicaca

Dios yèeyéica icáuca càmliri imáalàawa. Quéwa èeri m̀nanái máiniripiná cayábaca naicáca yái caluéri cuwèsi iyéerica bàaluité, néese yéetácátéwa, quéwa yèepuèripináwa cáuca àniwa.

<sup>9</sup> “Siúcade péemiacúe cayába, piacué cáalíacáiyéica, píalíacaténacuéwa càinácaalí ímáaná: Níái siete namanùbaca íwitaca ímáanáca càicanide iyúwa siete namanùbaca dùli, inanái yáawinéechúacawa ímata. <sup>10</sup> Ímáanáca càicanide iyúwa nacái siete namanùbaca nacuèrinánái icuèyéica wenàiwica néenibàa. Cinco namanùbaca nacuèrinánái nadéca nacaláacawa, yá nadéca néetácawa. Abéeri néená icùaca wenàiwica siúca. Aiba yàanàpináwa icùacaténá wenàiwica. Quéwa yàanàpinácaalí, yá icùapiná wenàiwica maléená èeri. <sup>11</sup> Yái caluéri cuwèesica iyaca bàaluité, néese yéetácátéwa, yácata ochonáca nacuèrinásàiri, quéwa abéeri néenácani, níái siete namanùbacaca, yá nacái imáalàapináwa.

<sup>12</sup> “Níái diez namanùbaca ichàle piiquéeyéica ímáanáca càicanide iyúwa diez namanùbaca nacuèrinánái càmliyéicáwa idàba icùaca wenàiwica. Quéwa nacùapiná níawa maléená èeriwa yáapicha yái caluéri cuwèesica. <sup>13</sup> Yá abédanamata náiwitáise níái diez namanùbaca nacuèrinánái náibaidáanápiná caluéri cuwèesi írì, namànicaténá càide iyúwa iwàwáaná, namàacáanápiná nacái caluéri cuwèesi icùaca nàasu cáli néeséeyéi. <sup>14</sup> Yá namànipiná ùwicái Cordero ípunitawa quéwa Cordero imawèniadapiná níawa, cachàiníricáináni náicha canánama èeri m̀nanái icuèrinánáica. Níacáiná nacái Cordero yáapichéeyéica, Cordero idéca imáidaca nía, idéca nacái yeedáca nía yàasu wenàiwicapináwa, nadéca nacái neebáidaca itàacái éwita nàuwichàacáanítawa”, càì ímaca nulí yái ángelca.

<sup>15</sup> Yái ángel ímaca nulí àniwa: “Pidéca piicáca úái iiméechúaca manùbéeyéi asianái yáapicha plata ìwalinápiná, yáawinéechúawa manuínaméeyéi úni inàniacubàa. Níái manuínaméeyéi úni ímáanáca càicanide iyúwa macái íwitáaná wenàiwica namanùbaca, macái cáli néeséeyéi nacái, macái wenàiwica itàanliyéica áiba tàacáisi iyú nacái cháì èeri iricúiyéica. <sup>16</sup> Níái diez namanùbaca ichàle piiquéeyéica, ímáanáca càicanide iyúwa nacuèrinánái iyéeyéica caluéri cuwèesi yáapicha. Máini báawaca naicápiná úái iiméechúaca asianái yáapicha plata ìwalinápiná. Yá náucaca úa abéechúata, mabàleta. Néese nayáapiná uinámi, yá neemápiná uchéecami quichái iyú. <sup>17</sup> Dioscáiná idéca imàacaca náináidacawa namàníinápiná càide iyúwa iwàwáaná namànica, íná níái diez namanùbaca icuèyéica cáliquéi, abédanamapináta náiwitáise náapichawáaca neebáidáanápiná caluéri cuwèesi itàacái, namàacáanápiná nacái icùaca nàasu cáli néeséeyéi, àta ichàbacatalétawa macáita càide iyúwa Dios icàlidáanáté. <sup>18</sup> Uái inanái piiquéechúaca, yácata manuírì yàcaléca ichùulíerica macái cáli icuèrinánái”, càì ímaca nulí yái ángelca.

## 18

### *La caída de Babilonia*

<sup>1</sup> Néeseté àniwa nuicáca áiba ángel iricúacawa chènuníise. Yá cachàinírìca íiwitáise. Cáli icànaca iyú yái ángel icamaláná cayábéerica. <sup>2</sup> Yá ímaca máini cachàinírì iyú:

“¡Idéca imáalàacawa yái manuírì yàcalémica Babilonia iyacàlená, idéca imáalàacawa! ¡Yá demonionái iyaca néenibàa! ¡Macái íwitáaná báawéeyéi demonio icùacani yái yàcalémica! ¡Macái íwitáaná

báawéeyéi màsibèe, casaquèeyéi cuèpìra nacái nadéca namànica nabànwawa néenibàa, namùlubè nacáiwala!

<sup>3</sup> Níacáiná macái èeri mìnanaí nadéca nacàmaca ùasu ìiracalési ipuúri iyú, imàaqueéchúaca yáawawa nalí naimácáténá úapicha. Níái icuèyéica cáli canánama cháí èeri írìcuíyéica nadéca naimáca úapicha, úái cànmíchúaca náinusíwa. Nía nacái cacharreroca cháí èeri írìcuíyéica nadéca càasuca nía úapicha, ùyacáiná máiní càasuúri iyú umànicaténá ubáyawanáwa máaléquéeri iyú”, càì íimaca.

<sup>4</sup> Néese nuémìlaca áiba tàacáisi chènuníiséeri. Yá íimaca:

“Pimusúacuéwa yàcalé íicha, píacué cáininéeyéica nuicáca, ipíchanacué pimànica pibáyawanáwa úapicha, ipíchanacué nacái nùuwichàidaca pía úapicha.

<sup>5</sup> Máinícáiná manuírìca ubáyawaná, íná iwàwacutá Dios yùuwichàidaca úa. Dios yáalíacawa ìwali, yái ubáyawanáca.

<sup>6</sup> Piùwìchàida úa ìwalíise yái báawéerica umànírìca áibanáí írì, yái piùwìchàida úa cachàinírì iyú pucháiba yàawiríricatái yáwanáí íicha yái báawéerica umànírìca áibanáí írì.

<sup>7</sup> Càide iyúwa cachàiníná uicáca úawawa, uedáaná nacái ulíwa macái cawènírì, càita nacái piùwìchàida úa, pimàaca uícháanica. Uumacáiná uwàwalícuísewa: ‘Núacata icuèchúaca macái wenàiwica. Canácatáita nuícháaníwa càide iyúwa manírìichúami íicháaníná’, úumaca uínáidacawa ulíwa.

<sup>8</sup> Iná yéewa abé èeri írìcu yàanàpiná ùwali yái ùuwichàanápínacawa, yásí uícháanícawa umáapicawa, yái uétápiná nacáiwala. Néese uemápinácawa quichái iyú macáita, cachàinícáiná Wacuèriná Dios íiwitáise, yái yùuwichàidéeripínaca úa”, íimaca.

<sup>9</sup> Néese níái icuèyéica cáliquéi, íiméeyéica úapicha cànmíchúaca náinusíwa, níái iyéeyéicaté càasuúri iyú úapicha, yái náicháanípiná cáiwírì iyú ùwali, naicáciná uemámicawa. <sup>10</sup> Yá nabàlùapínacawa déeculé uícha, cáalucáiná naicáca ùuwichàanácawa. Yá náimaca nalíwáaca:

“¡Catúulécanáca waicáca pía, pía yàcalé manuírìca Babilonia, yái yàcaléca cachàinírìmica! Aquialénamata abé hora írìcu, Dios idéca yùuwichàidaca pía”, càipíná náimaca.

<sup>11</sup> Nía nacái cacharreroca cháí èeri írìcuíyéica, náicháanípiná nacái ùwali. Yá máiní achúmaca nawàwa nacái càmicáiná quirínama wenàiwica iwènla náicha nàasu natéerica. <sup>12</sup> Natécaté néré oro, quíramenírì plata nacái, cawèníyéí íba nacái, perla nacái, cayábéeri wáluma lino nacái, wáluma capíralesíwéeri íicacánáwa nacái, wáluma seda nacái, quíríereri nacái, macái íiwitáaná àicu pumènírì isàni nacái, macái wawàsi nacái namànírìca marfil imànicaná, macái wawàsi nacái namànírìca cawènírì àicu imànicaná, bronce imànicaná nacái, hierro imànicaná nacái, cawènírì íba mármol imànicaná nacái. <sup>13</sup> Natécaté nacái canela, casànírì nacái, incienso pumènírì isàni nacái, pumènírì mirra nacái, perfume nacái, uva ituní ipuúri nacái, séenási nacái, cayábéeri harina nacái, trigo ituíná nacái. Natécaté nawéndacaténá nacái napíranáíwa pacá, oveja nacái, caballo nacái, carro nacái, wenàiwicanáí nacái nawéndacaténá nía yàcalé mìnanaí írì. <sup>14</sup> Cacharrerónáí náimapíná yàcalé írì:

“¡Canáca píri íyacanási cawènírìca, caséericaté piyáaca! ¡Idéca yúucacawa pícha càiripínáta plasu cawènírì yàacàsica, macái plasu cayábéeri wáluma nacái! ¡Canácatáita plànàa nía àniwala!” náimaca.

15 Níái iwéndéeyéicaté càiri wawàsi yàcalé m̀nanáí irí, yeedéeyéicaté nacáí nalíwa plata yàcalé m̀nanáí ícha, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi ícha, cáalucáiná naicáca yàcalémi yùuwichàanáwa. Yá nàichàanípíná cachàiníri iyú, máini achúmaca nawàwa. 16 Yá nàimapíná nalíwáaca:

“¡Catúulécanáca waicáca yái manuírí yàcalémica! Yàcalé m̀nanáimi nadèniacaté nabàlewa cayábéeri lino, wáluma capiralesíwéeri iicacánáwa nacáí, quíréeri nacáí. Cachìlanáca nía nacáí oro iyú, cawèníri íba iyú nacáí, perla iyú nacáí.

17 ¡Yá abéericuíseta, abéeri minuto irìcu, idéca imáalàacawa macáita nàasumi cawènírica!” nàimaca.

Macáita idènièyéica nave lancha nacáiri, nía nacáí cacharreroca yèeyéicawa nave irìcu, nía nacáí íbaidéeyéica nave irìcu, yèeyéicawa manuírí úni yáacubàa, nabàlùapínáwa déeculé yàcalémi ícha. 18 Naicápiná yàcalémi ísalená imichàacawa yàcalémi ícha, yásí nàimaca nàichàaníca cachàiníri iyú: “¡Canácata áiba manuírí yàcalé càide iyúwa yái yàcalé cayábéeriquéi!” nàimaca. 19 Yá namutúapíná cáli ichùmalé nàiwita ínatabàawa, càide iyúwa nàiwitáise iyáaná máinicáiná achúmaca nawàwa. Yá nàichàanípínáca cachàiníri nasàna iyúwa. Yá nàima:

“¡Catúulécanáca waicáca yái yàcalé manuírìmica! Yàcalé yàasu cawènírimi iyú nadéca càasuca namànica níawawa, níái idènièyéica yàasu nawewa lancha nacáiri manuírí úni yáacubàa. Aquialénamata abéeri hora irìcu idéca imáalàacawa macáí yái yàcalémica”, nàimaca.

20 Quéwa casímáicué piwàwa yàcalémi ìwali, piacué iyéeyéica chènuniré, piacué nacáí Dios yàasu wenàiwicaca, piacué nacáí apóstolca, piacué nacáí profetaca, icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmaliçuise. Casímáicué piwàwa Dioscáiná idéca yùuwichàidaca yái yàcalémica ìwalíse macáita yái báawéerica umàníricatécué pirí.

21 Néese nuicáca áiba cachàiníri ángel imichàidaca manuírí íba macàpucuírí. Yá manuícá yái íbaca càide iyúwa manuírí íba nàulùanápíná iyú trigo ituíná. Néese ángel yúucaca yái manuírí íbaca manuírí úni yáaculé. Yá íimaca:

“Càita nacáí piúcapínáca, pimáalàacawa ráunamáita, pía yàcalé manuírìca Babilonia iyacaléná. Yá canáca nàalimáaná nèepua nàanàaca pía àniwa.

22 Càmita nacáí néemiapíná nasàna plasu calle irìcubàa, níái inuèyéica sànasi arpa iyú, nía nacáí icántéeyéica, nía nacáí ipùlièyéica íwa, trompeta nacáí. Canáca nacáí íbaidéeyéi néenibàa canácáiná náibaidéeripíná. Càmita nacáí nàulùapíná ituínási.

23 Càmita napucúadapíná lámpara néenibàawa. Càmita nacáí namànìpíná matrimonio, máinicáinaté cachàiníri naicáca níawawa níái yàcalémi yàasu cacharreroca, nía nacáí yàcalé m̀nanáimi naméeràidacaté canánama èeri m̀nanáí Dios ícha nàasu màliacáisi iyúwa.

24 Nanúacaté Dios yàasunái profetamica icàlidéeyéicaté tàacáisi Dios inùmaliçuise, nía nacáí Dios yàasu wenàiwicamica, nía nacáí canánama nanuèyéicaté neebáidacáiná Dios itàacáí, cháí èeri irìcu”, íimaca yái ángelca.

## 19

1 Néeseté àniwa nuèmiaca cachàiníri tàacáisi nacáiri, càide iyúwa wéemianá manùbéeyéi wenàiwica itàacáí iyéeyéica chènuniré. Yá nàimaca cachàiníri iyú:

“¡Aleluya! Wàacué Wacuèriná Dios iríwa cayábéeri Dioscáiná idéca iwàsàaca wía yàasu yùuwichàacáisi íchawa, wàacué icàaluíniná, máíní cachàiníri íwítáise Wacuèriná Diosca.

<sup>2</sup> Yácáiná Dios yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica machacàníri iyú. Idéca yùuwichàidaca úái inanái íiméechúacaté asíanái yáapicha plata iwalínápiná, úái iwènúadéechúacaté macái èeri mìnánái íwítáise namànicaténá báawéeri naimácáinaté úapicha càmíchúaca náinuśíwa. Dios idéca imáalàidaca úa unúacáinaté wenàiwica íbaidéeyéica Dios irípiná”, náimaca.

<sup>3</sup> Néese náimaca àniwa:

“¡Aleluya! Wàacué Dios irí cayábéeri. Yái úsalená imichàacawa càiripináta, èeri càmíri imáalàawa”, náimaca.

<sup>4</sup> Néese níái veinticuatro namanùbaca nacuèrinánáica, nía nacái báinúaca cáuyéi ángel náuwàa naliacawa nanùmáawawa Dios ípunita nàacaténá icàaluíniná, yái yáawinéericawa yàalubái ínatawa. Yá náimaca: “¡Báisíta, amén! ¡Aleluya, wàacué Dios irí cayábéeri!” náimaca. <sup>5</sup> Néese nuémíaca cachàiníri tàacáisi yàalubáisi néeséeri. Yá íimaca:

“¡Píacué irí cayábéeri, yái Wacuèriná Diosca, macáitacué pía íbaidéeyéica irípiná, píacué nacái yèeyéica Dios icàaluíniná, píacué sùmanái, béeyéi nacái canánama!” càì íimaca.

#### *La fiesta de las bodas del Cordero*

<sup>6</sup> Néese nuémíaca nacái áiba tàacáisi nacáiri càide iyúwa wéemíaná madécaná wenàiwica imáidáaná, càide iyúwa nacái wéemíaná manùbéeri máladàca isàna, càide iyúwa nacái wéemíaná casànéeyéi énu manuýyéi tirírícaalí. Yá náimaca:

“¡Aleluya, wàacué cayábéeri Wacuèriná Dios cachàiníri iríwa, yái cachàiníríca náicha canánama, idàbacáiná icùaca macáita!

<sup>7</sup> Yá casímáicué wía, wayanídacuéwa manuísíwata. Wàacué Dios irí cayábéeri. Idéca Cordero yéenáíwaná yàanàaca yeedácatáipináta iríwa yàacawéetúapínáwa. Úái yàacawéetúapíná udéca uchùnìlaca úawawa.

<sup>8</sup> Idéca imàacaca ùwalica ubàlewa cayábéeri lino, masaquèeri nacái, mèlumèlúri nacái. Yái cayábéeri wáluma lino ímáanáca càicanide iyúwa yái cayábéerica Dios yàasu wenàiwicanái imàníríca”, càì náimaca.

<sup>9</sup> Néese ángel íimaca nulí: “Pitànàani: ‘Casímáica níái wenàiwicaca Dios imáidéeyéica Cordero yàasu matrimonio nérépiná, yeedápinácaalí iríwa yàacawéetúapínáwa’, càì pitànàacani”, íimaca nulí. Néese íimaca nulí àniwa: “Yái tàacáisi nucàlidéerica píri, báisíri tàacáisicani Dios inùmàlicuíséerica”, íimaca nulí.

<sup>10</sup> Yá nubàlùacawa nùlulù ipùata iyúwa ángel irí nùacaténá icàaluíniná, quéwa ángel íimaca nulí: “Píca pímaní càì. Núacata íbaidéeri Dios irípiná càide iyúwa pía, nía nacái péenánái icàlidéeyéica mamáalàacata naináwaná ìwaliwa Jesús yàasunáica nía. Pía Dios icàaluíniná”, íimaca nulí. Yácáiná Espíritu Santo imàaquéericaté profetanái icàlidaca tàacáisi Dios inùmàlicuise, yácata Espíritu imàaquéerica Jesús yàasu wenàiwica icàlidaca iináwaná ìwali.

#### *El jinete del caballo blanco*

<sup>11</sup> Néeseté nuicáca capiraléeri cáli yàacùacanéerica chènuníise, Dios iyacàle nacái, yá péemiácué cayába, nuicáca cabalèeri caballo. Yái wenàiwica yáawinéericawa caballo ínata, yácata Wáiwacali, ípidenéeri



Cayábéeri íiwitáise, Machiwéeri nacái. Machacàníri iyú yùuwichàidaca báawéeyéi wenàiwica, imànica nacái náipunita ùwicái. <sup>12</sup> Yá mèlumèlúiri ituí càide iyúwa waicáaná quichái ipèrù. Idènìaca madécaná corona íwita ìwaliwa. Idènìaca ípidenáwa ìwaliwa, quéwa abéerita Wáiwacali yáalíawa càinácaalí ímáaná yái ípidenáca. <sup>13</sup> Wáiwacali ináawani idéca yáapúacawa irái yáaculé, yá idènìaca ípidenáwa, Dios itàacái. <sup>14</sup> Chènuníiséeyéi úwi nàacawa yáamiwáise. Nadènìaca nabàlewa cayábéeri wáluma lino cabalèeri, masaquèeri nacái. Nàacawa náalimáwanama cabalèeri caballo ínata. <sup>15</sup> Wáiwacali yùuwichàidapiná èeri mìnaná itàacái cachàiníri iyúwa, macái cáli néeséeyéi càmlíyéica yeebáida itàacái. Yùuwichàidapiná níawa cachàiníri iyú. Yá imáalàidapiná wenàiwica imàniyéica íbáyawanáwa máiníri báawaca Dios iicáca, yái Dios cachàinírìca náicha canánama. Imáalàidapiná níawa càide iyúwa wenàiwica íbawàidacaalí uva ìyacaná ipisùacaténá uva ituní. <sup>16</sup> Idènìaca ípidenáwa ináawani ìwaliwa, icuuchuí ìwaliwa nacái: “Nacuèrinásàiri, níái macái cáli icuèrinánáica. Náiwacali nacái níái macái èeri mìnaná íwacanánáica”.

<sup>17-18</sup> Néese nuicáca áiba ángel íbàluèricawa èeri ituí irìcu. Yá ímaca cachàiníri iyú wáchulinái irí yáalaníyécawa chènunibàa: “Caquialécué, pìwacáidáyacacuéwa piyáacaténacué piyáacaléwa cadénama yái yàacàsi Dios ichùnièripinacué pirí. Piyáacaténacué piyáacaléwa nainámi níái ichùuliyéicaté wenàiwica, nía nacái úwi íwacanánáimica, nía nacái wenàiwicanáimi cachàiníyéica, nía nacái caballomica, nía nacái yèeyéimicawa caballomi ínata, nía nacái macái wenàiwicamica, nía nacái íbaidéeyéimica mawèníri iyú áibanái irí, nía nacái yèepuníyéimicawa máiwacaliyéimica, nía nacái sùmanáimica, béeyéimica nacái”, càí ímaca yái ángelca wáchulinái irí.

<sup>19</sup> Néese nuicáca yái caluéri cuwèesi, nía nacái ichùuliyéica èeri mìnaná. Nuicáca nacái náapicha nàasu úwinái ìwacáidáyaquéeyécawa namànicaténá ùwicái Wáiwacali ípunita yái yáawinéericawa cabalèeri caballo ínata, náipunita nacái yàasu úwinái yèeyécawa yáapicha chènuníise. <sup>20</sup> Yá náibàaca caluéri cuwèesi. Náibàaca nacái cachìwéeri iwicùlidéericawa, imànírìca yái càmlírìca wenàiwica idé imànica idècunitàacá ìyaca caluéri cuwèesi yáapicha, ichìwàidacaténá wenàiwica imàaquéeyéica nachanàidaca caluéri cuwèesi ípidená nàwali, nía nacái yèeyéica cuwèesi yéenáwaná icàaluíná. Yá náucaca caluéri cuwèesi quichái irìculé icáuca yáapichatawa, yàasu cachìwéeri iwicùlidéeri yáapichawa manuírì quichái irìculé, yáara manuírì yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata cachàiníri azufre iyú, càiripinéerita ìyaca. <sup>21</sup> Néese yái Wáiwacali yáawinéericawa caballo ínata inúaca cuwèesi yàasu úwináimi macáita. Inúaca nía itàacái iyúwa imusuéricawa inùmalicúise. Yá macáita wáchuli nayáaca nayáacaléwa cadénama úwinái ichéecami yéetéeyéimicawa àta cadécataléta níái wáchulica.

## 20

### *Los mil años*

<sup>1</sup> Néeseté nuicáca ángel iricùacawa chènuníise. Idènìaca llave icáapi irìcuwa yàacuèripiná iyú depuìwéeri utàwi inùma. Idènìaca nacái manuírì cadena icáapi irìcuwa. <sup>2</sup> Néese ángel íbàaca màanu, yái bàaluitéeri àpica, idènièrica ípidenáwa cà: Diablo, ímáanáca “Icháwàidéri waináwaná ìwali”, Satanás nacái, ímáanáca “Wàuwidesàiri”. Àngel idacùaca màanu cadena iyú mìl camuí piná. <sup>3</sup> Néese ángel yúucaca màanu depuìwéeri utàwi

iriculé. Yá ángel ibàliaca utàwi inùma. Ibàliaca utàwi inùma cachàinìiri iyú màanu iwicáu àta imáalàacatalétawa yái mil camuíca, ipíchaná màanu ichìwáidaca èeri m̀nanái. Néese mil camuí idenáami, yá iwàwacutápiná nawasàaca màanu àniwa maléená èeripináta.

<sup>4</sup> Néese nuicáca madécaná yàalubáisi. Níái yáawinéeyéicawa yàalubáisi ínata nacùapiná wenàiwica nàuwichàidacaténá cawinácaalí imàníyéica ibáyawanáwa. Nuicá nacái wenàiwica yéetéeyéimicawa nawichuèyéicaté lícha íiwita nacàlidacáináté Jesús iináwaná ìwali, nacàlidaca nacái Dios itàacái áibanái irí. Càmíiyéicaté yàa caluéri cuwèesi icàaluíniná, yàasu yéenáíwanási nacái. Càmítaté namàaca áibanái nachanàidaca caluéri cuwèesi ípidená napùdàlicu, nacáapi ìwali áiba. Yá nèepùapináwa cáuca àniwa, yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuípiná. <sup>5-6</sup> Yácata idábáanéeri namichàanácawa. Casímáica nía, mabáyawanéeyéica nía nacái, níái imichèeyéipináca yéetácáisi lícha idábáanéerica namichàanácawa. Yá machàinica náicha yáara pucháibáaná yéetácáisica. Sacerdotepináca níawa íbaidéeyéica Dios iripiná, Cristo irí nacái. Yá nacùapiná wenàiwicanái Cristo yáapicha mil camuípiná. Quéwa áibanái yéetéeyéimicawa càmítàacá namichàapináwa yéetácáisi lícha àta imáalàacatalétawa yái mil camuíca.

### *Derrota del diablo*

<sup>7</sup> Néese mil camuí idenáami, yásí ángelnái namusúadapiná Satanás iricuíse yái nadacùacatalécani. <sup>8</sup> Yá imusúapináwa ichìwáidacaténá macái èeri m̀nanái, nía nacái ípidenéeyéica Gog, Magog nacái. Yá iwacáidapiná nía namànicaténá ùwicái. Chínamáipináca níái úwica càide iyúwa càina ituíná.

<sup>9</sup> Yá nàapináwa namanùbaca iyúwa Chínamáinama níái úwica, Israel yàasu cáli ínatalé, yá nabàlùapináwa itéesebàa yái Dios yàasu wenàiwica ìyacàleca, yái yacalé cáininéerica Dios iicáca. Néeseta quéwa Dios ibànùapiná quichái chènuníse, yásí yeemáca macáita níái úwinámica. <sup>10</sup> Néese Diablo, yái Satanás icháwàidéerica waináwaná ìwali, yái ichìwáidéerica wenàiwica, Dios yúucapináni quichái iriculé, yáara manuírí yàawa nacáirica ipucuéricawa ìyaca mamáalàacata cachàinìiri azufre iyú, alé ìyacatalépináca yái caluéri cuwèesica, yá nacái yàasu cachìwéeri iwicùlidéerica. Yá nàuwichàapináwa càiripináta èeripinama, táiyápinama nacái, èeri càmíiri imáalàawa.

### *El juicio ante el gran trono blanco*

<sup>11</sup> Néeseté nuicáca manuírí yàalubáisi cabalèeri. Nuicá nacái yái yáawinéericawa yàalubáisi ínata. Yá cáliqueí, yá nacái capíraléeri cáli chènuníseerica nachalíacawa, yá canáca nía quirínama, Dios imáalàidacáiná nía, yái Dios yáawinéericawa yàalubáisi ínata. <sup>12</sup> Néese nuicá níái yéetéeyéimicawa canánama, níái manuínaméeyéica, nía nacái púubéeyéica. Yá nabàlùacawa yàalubáisi ípunita. Néese cuyàluta nàacùacawa. Yàacùacawa nacái áiba cuyàluta idènièrica wenàiwicanái ípidená idènièyéica icáucawa càmíiri imáalàawa. Néese icàlidaca naináwaná ìwali níái yéetéeyéimicawa, càide iyúwa naléená cuyàluta iricuíse naináwaná, càinácaalíté namàníná idècunitàacá cáuca nía. <sup>13</sup> Macái wenàiwica yéetéeyéicatéwa manuírí úni yáaculé namusúacawa úni yáacuíse, yá nabàlùacawa Dios ípunita. Macáita nacái yéetéeyéimiwa nàanàca yéetácáisi lícha, càliculli lícha nacái, síisáanácaalíté néetácawa. Yá icàlidapiná naináwaná ìwali canánama càinácaalíté namàníná idècunitàacá cáuca nía. <sup>14</sup> Néese yúucaca yéetácáisi quichái iriculé; yúucaca infierno quichái iriculé nacái, yái infierno báawéeyéimi íwitàise yúuwichàacataléca. Yúucaca nía quichái iriculé,

yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa ìyaca mamáalàacata quichái iyú. Yácata pucháibáaná yéetácáisica, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa quichái iyú càiripinéerita ìyaca. <sup>15</sup> Yá macáita wenàiwica canéeyéica ípidená ichanàacawa cuyàluta ìricu, yásí yúucaca nía quichái ìriculé, yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata quichái iyú, canácáiná náipidená cuyàluta ìricu, yái cuyàluta idènièrica wenàiwicanái ípidená idènièyéica icáucawa càmlíri imáalàawa.

## 21

### *El cielo nuevo y la tierra nueva*

<sup>1</sup> Néeseté, núa Juan, nuicáca wàlisài capiraléeri cáli, nuicá nacái wàlisài cháí cáli, imáalàapinácáináwa yáara idàbáanéerimica capiraléeri cálica, cháí idàbáanéerimica cálica nacái. Canácata quéwa manuíri úni. <sup>2</sup> Néese nuicáca mabáyawanéeri yàcalé, yái wàlisài Jerusalénca. Iricùacawa chènuníse Dios yàatanáise. Cayábéerica yái yàcaléca Dios ichùnìèrica cayába. Cayábéeri iicacánáwa càiride iyúwa inanái iicacánáwa udécanáami ùwalica ubàle cawèníriwa ùcawéeri ìrìpináwa, ipíchawáise umànica matrimonio yáapicha. <sup>3-4</sup> Néeseté nuémíaca cachàiníri tàacáisi Dios yàalubái ìricuíséeri, yái yàalubáisi Dios yáawinacatáicawa, icùacaténá canánama. Yá còi íimaca: “Péemia cayábani, siùcáisede Dios ìyaca èeri múnání yáapicha. Yèepunípináwa náapicha, icùapiná nacái níawa. Dioscata yàacawéeridapiná nía, Nacuèrinápiná nacáicani. Dios itunúapiná náicha natuíyáa macáita. Canáca yéetácáisi néré. Càmlíyèipiná ícháání néenibàa. Càmita achúma nawàwa. Canáca cáiwíri yácáiná idéca imáalàacawa càiripináta canánama yáara quéechéerimicaté ìyaca”, íimaca nulí.

<sup>5</sup> Néese Dios, yái yáawinéericawa manuíri yàalubáisi íinata, icùacaténá canánama, íimaca: “Péemia cayába, numànica nùyaca macáita wàlisàita àniwa”, íimaca. Néese íima nulí àniwa: “Pitànàacani, càide iyúwa núumáaná píri, báisíricáiná nutàacáica íná píalimá peebáidacani”, íimaca nulí yái Diosca.

<sup>6</sup> Yá íimaca nulí nutànàacaténá tàacáisi: “Nudéca numáalàidaca numànicani. Núacata yái iyéericaté èeri ipíchawáiseté, núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Cawinácaalí macàléerica iwàwa, nùaca ìirawa úni yèeri icáuca càmlíri imáalàawa, mawèníri iyú quéwa nùaca ìirani”, íimaca nulí nutànàacaténáni. <sup>7</sup> Yá íimaca nulí àniwa yái Diosca: “Cawinácaalí imawèniadéeyéica báawéeri, nùaca nalí macáita yái cawènírica mawèníri iyú, níái nuénibeca. Núacata nacuèrinápináwa. Níacata nuénibepiná nacáíwa”, íimaca nulí nutànàacaténáni. <sup>8</sup> Néese íimaca nulí àniwa yái Diosca: “Quéwa cawinácaalí níái càmlíyéica yeebáida nutàacái cáalucáiná nàuwichàacawa nulípiná, nía nacái iwènúadéeyéica nuícha íiwitáisewa, nía nacái càmlíyéica yeebáida nutàacái, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, nía nacái inuèyéica wenàiwica meedá, nía nacái ìiméeyéica áiba yáapicha càmlíchúaca nánusíwa, càmlírica nacái nanrísíwa, nía nacái camàliquèeyéica, nía nacái yèeyéica ídolo cuwáiná yéenáiwaná icàaluíniná, nía nacái macáita cachíwéeyéica, iwàwacutápiná nàacawa manuíri quichái ìriculé yái manuíri yàawa nacáirica ipucuéricawa mamáalàacata azufre iyú, máiníri ùuleca, càiripinéerita ìyaca. Yái quichái ípidenéeri ‘Pucháiba yáawiriéri yéetácáisica’”, íimaca nulí yái Diosca.

### *La nueva Jerusalén*

<sup>9</sup> Néeseté áiba ángel yàanàaca nùatalé, abéeri néená níái siete namanùbaca ángelca idènièyéicaté siete namanùbaca bacàa ipuniéyéicawa iyú yái siete namanùbaca yùuwichàacáisi Dios ibànuèripináca namáalàidáaná canánama yùuwichàacáisca cháí èeri iricúirica. Yái ángel íimaca nulí: “Aquialé, núasáidacaténá piicá úara Cordero yàacawéetúapínáca”, íimaca nulí yái ángelca. <sup>10</sup> Néese Espíritu Santo imàacaca nuicáca ángel itéca núa, yéenáiwánási nacáiri iyúta quéwa, alé chènuníiri dúli ínatalé. Néese ángel yáasáida nuicáca Cordero yàacawéetúa, yái cayábéeri yàcalé mabáyawanéerica, ípidenéeri Jerusalén, iricuèricawa chènuníise Dios yàatanáise. <sup>11</sup> Yái yàcaléca mèlumèluírìcani Dios icamaláná iyú. Mèlumèluíri càide iyúwa cawèníiri íba cabalèeri ípidenéeri jaspe, cuniéri quéwa iyúwa cayábéeri vidrio. <sup>12</sup> Yái yàcalé idènìlaca itéesewa iwáináwa chènuníirica, manuíri nacái. Yái iwáiná idènìlaca doce namanùbaca inùmawa. Macái inùmata abéeri ángel ibàlùlaca icùacani. Macái inùmata náipidená ichanàacawa doce namanùbaca yàawíríá Israel itaquénáinámica. <sup>13</sup> Nuicáca máisiba inùma iwáiná ìwali este iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca norte iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca sur iwéré, máisiba nacái inùma nàyaca oeste iwérécata. <sup>14</sup> Yái yàcalé iwáiná doce namanùbaca íba yáapíiséeyéi náalimáwanama náipidená ichanàacawa níái doce namanùbaca apóstol yèepuníyéicatéwa Cordero yáapícha.

<sup>15</sup> Yái ángel itàanírìca núapícha idènìlaca oroíri metro yáalimáidacaténá yàcalé, ibàlài néeséeri iwáiná nacái, inùma nacái. <sup>16</sup> Yái yàcaléca abédanaméerita ibàlài icáalaca. Néese ángel yáalimáidaca metro iyúni yái yàcaléca. Dos mil doscientos namanùbaca kilómetros icáalaca, càita nacái icáalaca ichènunica, càita nacái icàcumáa icáalaca. Abédanamata icáalaca yái yàcaléca. <sup>17</sup> Néese ángel yáalimáidaca iwáiná yàcalé itéeséerica. Sesenta y cinco namanùbaca metros ichènunica càide iyúwa èeri mìnánái yáalimáidáaná wawàsi.

<sup>18</sup> Yái iwáináca yáawami cabalèeri íba cawèníiri ípidenéerica jaspe. Yái yàcaléca yáawami orota càide iyúwa masaquèeri vidrio. <sup>19-20</sup> Doce namanùbaca manuínaméeyéi íba iwáiná yáapíse. Iba imanùbaca ichanèerica ìwali abéeri íiwitáaná cawèníiri íba: jaspe, cabalèeri íba; zafiro, capíraléeri, cuniéri íba; ágata, capíraléeri erúamàwaca, samànéeri íba; esmeralda, ipulèerisíwa, cuniéri íba; ónice, éewéeri, samànéeri íba; cornalina, quíiréeri, cuniéri íba; crisólito, éewéeri, cuniéri íba; berilo, ipuléeri, cuniéri íba; topacio, éewéeri, cuniéri íba; crisoprasa, éewaca nacáiri, samànéeri íba; jacinto, chubénaméeri, cuniéri íba; amatista, capíralesíwéeri, cuniéri íba; <sup>21</sup> Níái yàcalé inùmaca doce namanùbaca yáawami perlata, cabalèeri íba cawèníirica. Inùma imanùbaca imàníiri abéeri perla ícha, iwáiná inùmapiná. Yái yàcalé yàasu manuíri carretera yáawami orota, cuniéri vidrio nacáiri.

<sup>22</sup> Canácata templo yàcalé iricu nasutàcàalupínáca Dios ícha. Yàcalé imanuícata nàaca Dios icàaluíniná, yái cachàinírìca náícha canánama, nàaca Cordero icàaluíniná nacái. <sup>23</sup> Càmita iwàwacutá èeri icànaca yàcalé ìwali, quéeri nacái, icànacáiná ìwali yái Dios, Cordero nacái nacamalánáca. <sup>24</sup> Macái cáli néeséeyéi yèepunícawa yàcalé icamalá iricu. Wenàiwica íiwacanánái natéca nàasu cawèníiriwa yàcalé iriculé. <sup>25</sup> Yàcalé inùmaca canánama canácatáita ibàliawa èeríapi. Canáca catá néré. <sup>26</sup> Natèeripiná nàasu cawèníiriwa néré yàcaléiriculé, níái macái èeri mìnánái càasuíyéica. <sup>27</sup> Quéwa báawéeyéi íiwitáise canácatáita yéewaná nawàlùacawa néré. Caw-

inácaalí iiméeyéica áiba yáapicha càmirica nanìrisíwa, càmicúaca nacái náinusíwa, nía nacái cachìwéeyéica, canácata yéewanápiná nawàlùacawa néré. Níawamita idènièyéica ípidenáwa ichanáacawa Cordero yáasu cuyàluta írìcu, yái cuyàluta idènièrica náipidená canánama níái Dios yèeyéica icáuca càmiri imáalàawa.

## 22

<sup>1</sup> Néeseté ángel yáasáida nuicáca masaquèeri inanába, yèeri wacáuca càmiri imáalàawa. Asáiri yáaculé manuísíwata càide iyúwa waicáaná vidrio. Yái inanába imusúacawa Dios yàalubái yèewíise, yái yáawinacatáicawa Cordero yáapicha, nacúacaténá canánama. <sup>2</sup> Yái inanába iwatácawa bamuchúamibàa yàcalé yáasu manuíri carretera yèewibàa. Aicu nabàlùacawa carretera idùlepibàa, càita nacái abéemàawáise nabàlùata nacáwa néenibàa. Yái àicuca, yácata yèerica wacáuca càmiri imáalàawa. Idèniaca iyacanáwa, doce yáawiría yàaca iyacanáwa macái camuíta. Quéeri imanùbacata càyacanàcani. Yái àicu ibáináca cayábéeri dabéca ichùnìerica macái èeri mìnánái. <sup>3</sup> Yàcalé írìcu, canácatáita ìya wawàsi Dios iiquéerica iyúwa báawéeri. Dios, Cordero yáapicha, ípidenéerica Jesucristo, nacúapiná èeri mìnánái néenibàa. Nàasu wenàiwicanái yàaca nacàaluíniná. <sup>4</sup> Naicáwa Dios inàni néréwa. Nadèniapiná Dios ípidená napudàlicuwa. <sup>5</sup> Canáca néré catéeriwa. Níái iyéeyéipináca néenibàawa càmita iwàwacutá napucúadaca lámpara, càmita nacái iwàwacutá èeri icànaca nàwali. Wáiwacali Diosta icànápiná nàwali. Nacúapiná macáita Dios yáapicha càiripináta, èeri càmiri imáalàawa.

### *La venida de Jesucristo está cerca*

<sup>6</sup> Néeseté ángel íimaca nulí: “Báisiiricata yái tàacáisica, íná yéewa píalimá peebáidacani macái piwàwalicúsewa. Yá nacái Wáiwacali Dios, yái imáaqueerica profetanái icàlidaca tàacáisi inùmalicúise, idéca ibànùca yáasu ángelwa yáasáidacaténá yáasu wenàiwicanái írì càinácaalí ichàbáanápináwa mesúnamáita”, íimaca nulí yái ángelca.

<sup>7</sup> Wáiwacali íimaca walí: “¡Péemiacué cayábani, nùanàpiná mesúnamáita! ¡Casíimáca nawàwa cawinácaalí yeebáidéeyéica yái tàacáisica Juan itànèerica cuyàluta írìcu, yái icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápináwa!” càì íimaca yái Wáiwacalica.

<sup>8</sup> Núa Juan, núacata yái yéemièrica, iiquéerica nacái macáita yái tàacáisica. Idécanáami nuémìacani, nuicàcani nacái yái wawàsica, yá nubàlùacawa nùlulù ipùata iyúwa ángel írì nùacaténá icàaluíniná, yái yáasáidéerica nulí yái tàacáisica. <sup>9</sup> Quéwa ángel íimaca nulí: “Picá pimàni càì. Núacata piacawéeriná íbaidéerica Dios írìpiná piápicha, péenánái yáapicha nacái níái profetaca icàlidéeyéica tàacáisi Dios inùmalicúise, náapicha nacái níái yeebáidéeyéica tàacáisi pitànèerica cháì cuyàluta írìcu. Piaca abéerita Dios icàaluíniná”, íimaca nulí.

<sup>10</sup> Néese íimaca nulí àniwa: “Picá pibàani áibanái íicha yái tàacáisi pitànèerica cháì cuyàluta írìcu, icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápináwa, mawiénicáiná yái èerica”, íimaca. <sup>11</sup> Cawinácaalí imàniyéica ibáyawanáwa, nía nacái casaquèeyéica íiwitáise, iwàwacutá nawènúadaca náiwitáisewa nabáyawaná íchawa caquialéta. Cawinácaalí nacái cayábéeyéica íiwitáise iwàwacutá namànica cayábéeri mamáalàacata, nía nacái masaquèeyéica íiwitáise iwàwacutá nèepunicawa mamáalàacata mabáyawanéeri iyú”, íimaca.

12-13 Wáiwacali íimaca walí: “¡Péemlacué cayábani, nùanàpiná mesúnamáita! Yásí nutéca cawèníiri, yá nacái yùuwichàacáisica numàaquéeripináca macáita wenàiwica irí náalimáwanama càide iyúwa imanuúcanama nadéca namànica cayábéeri, báawéeri áibata. Núacata yái iyéericaté èri ipíchawáiseté; núacata nacái yái namáalàidáaná canánama càide iyúwa las letras alfa y omega. Núacata yái idàbéericaté macáita, imáalàidéeripiná nacáywa macáita”, íimaca.

<sup>14</sup> Casíimáica cawinácaalí masaquèyeyéica imànica íiwitáisewa báawéeri íicha yéewacatená nayáaca nayáacaléwa yái àicu iyacaná yèerica nacáuca càníiri imáalàawa, yéewanápiná nacái nawàlùacawa iwáiná inùma irìcubàa wàlisài Jerusalén iyacàlená irìculé. <sup>15</sup> Déeculé yàcalé íicha nàyaca níara casaquèyeyéica íiwitáise, nía nacái camàliquèyeyéica, nía nacái íiméyeyéica áiba yáapicha càníichúaca náinusíwa, càníirica nacái nanìrisíwa, nía nacái inuèyeyéica wenàiwica meedá, nía nacái yèyeyéica ídolo cuwáiná yéenáwaná icàaluíniná, macáita nía nacái casíimáiyéica ichìwáidaca áibanái wenàiwica.

<sup>16</sup> “Núa, Jesús, nudéca nubànùaca nùasu ángelwa icàlidacaténacué pirí yái tàacáisica, nalípiná macáita yeebáidéyeyéica nutàacái, iwacáidáyaquèyeyéicawa yàcalé imanùbaca. Núacata yái rey David itaquérinámica. Núacata nacái idàbéeripináca Dios yàasu èri máini cayábéeri càiride iyúwa mèlumèluíri dùlupùta ichanèericawa mèlumèluwaca mapisáisíwata èri imanùbaca”, íimaca yái Jesúsca.

<sup>17</sup> Yái Espíritu Santo, úa nacái Cordero yàacawétúapiná náimaca Jesús irí: “¡Aquialé!” càí náimaca Jesús irí. Macáitacué pía yéemièyeyéica yái tàacáisica, “¡Aquialé!” càí píimacué Jesús irí. Macáitacué pía nacái iwàwéyeyéica icáucawa càníiri imáalàawa, aquialécué, peedacué piríwani mawèníiri iyú, càide iyúwa macàléyeyéi iwàwa iwàwáaná ìiraca úni.

<sup>18</sup> Yá nùalàacué pía cachàiníiri iyú macáitacué pía yéemièyeyéica yái tàacáisi Juan itànèerica cháí cuyàluta irícu, icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápínáwa. Aibacaalí itùculiada néeni áiba tàacáisi àniwa, Dios yùuwichàidapiná yái wenàiwica yùuwichàacáisi iyú, yái yùuwichàacáisi Juan itànèerica ìwali cháí cuyàluta irícu. <sup>19</sup> Aibacaalí yúucaca tàacáisi cuyàluta irícuíseta yái icàlidéerica càinácaalí ichàbáanápínáwa, càmita Dios imàaca iyáaca iyáacaléwa àicu iyacaná yèeri wacáuca càníiri imáalàawa, càmita nacái Dios imàaca iyaca mabáyawanéeri yàcalé irícu, yái àicuca, yái yàcaléca nacái waléyeyéica ìwali cháí cuyàlutaca irícu.

<sup>20</sup> Yái Wáiwacali Jesús icàlidéerica walíni yái tàacáisica íimaca: “Báisíta, nùanàpiná mesúnamáita”, càí íimaca yái Wáiwacalica.

Néseté núumaca: “Báisíta, amén. ¡Aquialé, Wáiwacali Jesús!” càí núumaca.

<sup>21</sup> Nusutacué Wáiwacali Jesús íicha pirípinácué imànínápínácué pirí cayábéeri.